18. a 110 4.
A 23

De l collegio de la comp.ª de Jesus de Granada
(1)
R. 8859

Cum priuilegio

Nº 1
22-11

Acutissime questiones de physico au/
ditu fratris gratiadei esculani or/
dinis predicatoꝝ nuper reper
te ⁊ impresse diligen/
tiqꝫ castigatio/
ne exculte

De l collegio de la comp.ª de Jesus de Granada
(1)
R. 8859

Cum priuilegio

Nº 1
22-11

Acutissime questiones de physico au/
ditu fratris gratiadei esculani or/
dinis predicatoꝝ nuper reper
te ⁊ impresse diligen/
tiqꝫ castigatio/
ne exculte

¶Adlectorem.

Aspice lector suauissime ⁊ considera si libet quãtum debeas solertissimo ⁊ exercitatissimo in qui buscũq; agibilibus viro: Alexandro calcedonio pisaurensi: suis enim probatissimis moribus: sua integritate ⁊ innocentia singulari adduceus: sancti doctoris scripta omnia tibi iam multis annis exactis diligẽtissime ipressa ⁊ emaculata exhibuit: Quibus indicem singularem egregiuz ⁊ mirabile addidit: vt tibi iam dudum suo munere licuerit ⁊ modo liceat in tanta dictoruz ⁊ sententiarum multitudine: que admodum infinita ⁊ imperscrutabilis erat: breui spacio: quicquid volueris facillime inuenire. Considera inquam quantum huic viro accuratissimo debeas. Qui nũc in lucem fruendas tibi exhibet questiones omnes fratris gratiadei ciculani eiusdem sancti doctoris imitatoris diligentissimi ⁊ subtilissimi: super octo libros physicorum: in quibus omnem speculandi normam: ⁊ antiquorũ philosophorum effigiem inuenies: ⁊ quam plurima multis obscura . incognita aperta ⁊ manifestata accipies. Quib⁹ adiunctas tibi significandum censui questiones .xxj. notabilissimas per eundem fratrez gratiadeum disputatas in florentissimo studio parauino. Accipe igitur hoc opus: ⁊ toto pectore amplectere gratas acturus nõ minores ipsi Alexãdro: qui illud nũc discipuli ⁊ imitatoris cum alijs q̃ plurimis doctoris sui sancti iaz diu in lucez edidit: q̃ ipsis qui opera hec omnia suis lucubrationibus ediderũt. Nihil enim aut parum edere profuisset: nisi ab hoc viro accuratissimo omnibus communicanda exhibita essent. Vale.

Angelicus doctor

¶Incipiũt articuli qõnũ super libro physicoꝝ q̃ edite fuerũt a fratre gratiadeo ciculano ordinis predicatorum.

¶ Utrũ de sensibilib⁹ possit cẽ scientia.
Utrum re scibili corrupta corrũparur sciẽtia.
Utrũ scia nãlis sit posterioz methaphysica 1
Utrũ scia naturalis subalternetur phĩe prime.
Utrũ si oĩa entia mobilia eẽnt phica cẽt pria phia.
Utrum ens mobile sit subiectum eius. 3
Utrũ ens mobile sit subm in libro physicorum.
Utrũ liber phicoꝝ subalternet sibi alios libros nãl scie
Utrũ intelligere respiciat diffinitiones.
Utrum differant principiũ causa ⁊ elemẽtuz.
Utrũ ad perfectã sciam requirat cognitio oĩum cãrũ.
Utrum materia sit vltimum in cognitione.
Utrũ oĩa ea q̃ fũt iter pmam mãz ⁊ vltimã formã sint composita 4
Utrũ magis vlia sint nobis notioza
Utrum singulare sit prius notum intellectui q̃ vle.
Utruz genus componatur ex speciebus.
Utrum diffinitum sit prius notum q̃ diffinientia.
¶ Necesse est igit̃ ꝛc. lectio scda.
Utrũ nãlis debeat ingrere de pncipijs nãlibus.
Utrum possit disputare contra negantes principia
Utrũ dialectica sibi subalterner alias scientias. 5
Utruz dictio exclusiua addita vim relatiui excludat
Utrum naturalis probet motum esse.
Utrum hoc possit demonstrare.
¶ Principium autem. lectio tertia.
Utrum vllum accidens possit fieri sine subiecto.
Utrũ Ari. bñ suppõat q̃ ãtiquos q̃ritarẽ cẽ aliũ a sẽa
Utrũ torũ etherogenetũ a sua pte differat cẽntialr. 6
Utrũ rõ Ari. bñ cõcludat q̃ ãtiqs cãdẽ cẽ rõnẽ entis ⁊ non entis.
¶ Cõturbati sunt aũt. lec. q̃rta.
Utrum rationabiliter antiqui posuerunt oĩa esse vnũ
Utrum valeat ratio meliss.
Utrum valeat tertia improbatio philosophi.
¶ Et ad pmenidẽ autez. lectio quinta.
Utrum valeat ratio Aristo. contra pmenidem.
Utrũ idẽ sit vnũ q̃ ẽ pn'' nũeri: ⁊ q̃ puerit̃ cũ ente. 7
Utrum diffinitio arguat multitudinez.
Utrum idẽ possit esse diffiniens ⁊ diffinitum.
Utrum bona sit diuisio accidentis q̃ ponit Aristo.
Utrũ accñs q̃ ẽ i cẽteris idiuiduis eiusdẽ spẽi psequat
¶ Quidam aũt rõibus. lec. sexta. (spẽm.
Utrum ens significet tantum substantiam. 8
vtrum accidens possit intelligi sine subiecto.
vtrum essentia accidentis sit absoluta.
¶ Sic autem physici dicunt. lectio. vij.
vtrum corpus sit materia formaꝝ elementalium.
vtrum magnum ⁊ paruũ se teneant ex pte materie: ⁊ vnum ex parte forme.
¶ Si autem infinitum scõm q. lectio. viij.
vtrum infinitũ sit cognoscibile ab aliquo.
vtrũ intellectus creatus possit intelligere infinita. 9
vtrum possit esse torũ etherogeneum infinitum.
vtrum in corpore naturali sit dare miniminum.
vtrum deus possit facere qualitatem sine substantia.
vtrum possit continuũ diuidere in infinita.
¶ Omnes igit̃ ꝓria principia faciũt. lectio. ix.
vtrum prima principia rerum naturalium sint contraria.
vtrum sint contraria fm perfectam contrarietatem.x
vtrum prima contraria ideo ex alterutris non fiant: quia sunt contraria.
vtrum possit aliquid fieri ex eo q̃ poterit simul secuz stare in eodem.
¶ Consequens autem dictis. lectio. x.
vtrum sit tantum vna prima contrarietas.
vtrum prima principia contraria sint contraria subẽ.
vtrum prima principia semper maneant.
vtrũ vtrũ cõtrariũ possit dici agere in alterum.
vtrum valeat ratio Aristo. qua probat q̃ non sola contraria sunt principia.
vtrum possit dici materia ꝓincipium formarum. xj.
vtrum omnium essentialium sit vna materia.
¶ Sic igitur nos dicamus. lec. xj.
vtrũ tantũ tria exigãtur ad quodlibet fieri naturale
vtrum in permanentibus vti possimus duplici modo loquendi. 12
vtrum fieri simpliciter sit substantiarum solum.

vtrum in fieri substantiarum regratur necessario aliquod subiectum.
vtrum fiat proprie compositum.
¶ Manifestum est igitur. lectio.ix
Utrum priuatio sit principium rerum naturalium
vtrum priuatio sit per se principium fiendi.
vtrum ḃ priuatio sit per se aliquid positiuum.
vtrū semper duo cōtraria ad mutationē requirātur. 13
vtrum materia prima sit scibilis secundum se.
vtrum mā possit dici vna numero.
¶ Quod autem singulariter. lectio.13
Utrum ex priuatione fiat aliquid per se.
vtrū nullo modo possit aliqd fieri ex nichilo.
¶ Tangentes quidem igitur. lectio.14
Utrum essentia materie sit sua potentia. 14
vtrum materia possit esse sine forma.
vtrum materia appetat formam.
vtrum femina possit fieri masculus.
vtrum materia maneat cadē in generato ⁊ corrupto.15

¶ Liber secundus. Lectio prima.

¶ Eorum que sunt.
Utrum omnia que mouentur motu naturali habeant in se principium sui motus.
vtrum habeant in se pncipiū actiuū sui motus.
vtrum grauia naturaliter tendant sursum.
vtrum in his que mouentur naturaliter oporteat dare aliquod principium formale eis datū ab agente. 16
vtrū elementa possint alterare seipsa.
vtrum inclinatio ad formas artificiales possit dici naturalis.
vtrū in diffinitione nature debeat cadere principium.
vtrum in ipsa debeat adiungi causa.
vtrum in ipsa debeat poni primum. 17
vtrū conuenienter dicatur per se ⁊ non per accidens.
vtrū ars ⁊ motus artis separētur quantū ad subiecta.
¶ Videntur autem ⁊ natura. lectio secunda
Utrum materia ⁊ forma sint natura.
vtrum materia sit magis natura q̄ forma.
vtrum tota essentia debeat dici natura.
vtrum priuatio diuidat naturam. 18
¶ Qm̄ autem determinatū est. lectio tertia.
Utrū vniuersalia dici possint abstracta ſm rem.
vtruz in diffinitione naturalis ponatur mā sensibilis.
vtrum astrologia sit pars physice.
¶ Qm̄ aūt natura dupliciter dicitur. lec.q̄rta
Utrum forma sit propter materiam.
vtrum materia sit ad aliquid. 19
Utrum relatio materie ad formam funderur in essentia materie.
vtrum naturalis consideret de anima separata.
vtrum homo generet hominem.
¶ Determinatis autem his. lectio quinta
Utrum signatum diffinitionis bene dicatur quicquid erat esse.
vtrum partes diffinitionis sint forme. 20
vtrum idē eiusdē possit cē causa ⁊ causatum.
vtrū propōnes sint materia conclusionis.
¶ Modi aūt causarum. lectio sexta
Utrum causa magis vniuersalis sit dicenda prior.
vtrū causa p̄ accidens vna sit proximior altera.
vtrū distinctiōes date de causis possit applicari ad cātra.
vtrū causata in actu simul sint ⁊ nō sint cū suis causis.
¶ Dicitur autem forma. lectio septima
vtrū casus ⁊ fortuna possint cadere ī pſideratōe nāl.21
vtrū fiat aliquid a casu ⁊ fortuna.
vtrum ratio philosophorum negantium casum ⁊ fortunam aliquid concludat.
vtrum in secūda opinione includatur contradictio
¶ Primū igitur: qm̄ videmus. lectio octaua.
Utrū diuisio contingētis data a pho sufficiat.
vtrū pō Auic. sit melior pōne Commēt. 22
vtrum raro contingentia sint fortuita.
vtrū aliquid possit dici rarum per respectum ad cām.
vtruz fortuna sit in his que fiunt propter ḃ.
vtrū qcqd sit ex intentione sit vt a fortuna.
vtrum fortuna sit rantuz vbi est intellectus.
¶ Infinitas igitur causas. lectio nona.
Utrū fortuna incidat in infinitas causas.
vtrum eodem modo agens per intellectum.
vtrum omnis cā per accidens sit casualis. 23
¶ Differūt aūt fortuna ⁊ casus. lectio.x.
Utrum fortuna sit idem q̄ felicitas.
vtrum passiue tm̄ sit fortuna idem q̄ felicitas.
vtrum casus sit in his quorum causa est extra.
vtruz prescientia tollat contingentiā.
¶ Quoniam autem cause. lectio.xj.
Utrum forma ⁊ finis coincidant in idē numero.
vtrum generans ⁊ forma concidat in idez specie.
vtrū nālis cōsiderare possit de motore primo. 24
vtrū agens eternū agat de necessitate sui effectus.
¶ Dicendum est ergo q̄ primum. lectio.xi.
Utrum antiqui omnia reduxerint ad materiam.
vtrum aliqua actio reduci possit ad materiam. 25
vtrum forma proueniat ex necessitate materie.
¶ Sed impossibile est. lectio.xiij.
Utrum natura agat propter aliquid.
vtrum oia que fiunt fiant vel a casu vel propter finem.
vtrum ars perficiat naturam. 26
¶ Peccatum autem fit. lectio.xiij.
Utrū ex mōstris possit argui q̄ nā non agat pp aliqd.
vtrum bona sit argumentatio philosophi.
vtrū secundū mortuum antiquorum valeat.
vtrum tertium mortuum ipsorum aliquid concludat.
¶ Quoniam autem de necessitate. lectio. xv.
Utrū necessariū ex posit cāis sit necessariū simplr. 27
vtrū necessitas cōmune in nālibus sumat ex materia.
vtrum naturalis semper demonstrare per finem.

¶ Liber tertius. Lectio prima.

¶ Quoniam autem nā.
Utrum ignorato motu ignoretur natura.
vtrum motus sit in pluribus predicamētis.
vtruz motus sit in substantia.
vtrum motus sit genus. 28
vtrū sint species motus quot entis.
¶ Diuisio aūt ſm vnūquodq̄. lec.secūda
Utrum motus sit actus.
vtrū in diffinitione motus sit ponendum corpus.
vtrum in ipso poni debeat ens naturale.
vtrū ꝓpriū subm mot⁹ sit ponendū in eī⁹ diffōne. 29
vtrū in diffōne motus sit ponēdū ens naturale.
vtrum proprium fundamentum motus q̄ est forma sit ponendū in eius diffinitione.
vtrum conuenienter dicatur entis in potēria ſz q̄ hui⁹.
¶ Quod aūt bene dictuz sit. lectio tertia.
Utrū actus edificabilis sit magis edificatio q̄ domus
vtruz motus dici possit non ens.
vtrum id q̄ est in potentia pura moueatur.
vtrum motus sit actus imperfectus. 30

vtrum forma completa ⁊ motus differant realiter.
vtruz motus ⁊ muratio differant re a composito.
¶ Mouetur aūt ⁊ mouens. lectio quarta.
Utrū mouēs phicū patiatur: q̄ mouet tactu.
vtr̄ scōa diffinitio mot⁹ sit: sic mālis respectu alteri⁹. 31
vtrum species sit mouens.
vtrū mot⁹ vn⁹ esse possit actu mouentis ⁊ mobilis.
¶ Habet autem defectum. lectio qnta.
Utrum actio sit in agente.
vtrum actio ⁊ passio sint motus.
vtrum si essent diuersi motus ⁊ differrent solo numero possent simul esse ieodem.
vtr̄ idē mot⁹ cē possit actio ⁊ passio ⁊ distinctio predi
vtrum ois actio ꝓsupponat aliqd subm. (ctarum. 32
¶ Qm̄ aūt de natura scientia. lectio sexta.
Utrū de ifinito pertineat cōsiderare ad methaphylicū
vtrum intellectus a quodam principio operatur
vtrum si infinituz esset haberet rationē principij. 33
¶ Esse autez infinitum. lectio septima
Utrum contingere ab esse differat in perpetuis.
vtr̄ si ifinitū cēt subā idem eēt infinitū ⁊ infinito eē
vtrū in separatis a mā esse possit actu infinitum. 34
¶ Rationabiliter quidem. lectio octaua.
Utrum rationes phi necessario concludant.
vtrum ratio phi ducat ad contradictionez.
vtrum valeat ratio Arist. qua probat q̄ si esset vnū cor pus infinitum non possent esse plura.
vtrum si esset corpus infinituz alia corrumperet.
vtrum in ipso esset virtus infinita intensiue. 35
¶ Opz autem ⁊ de omni. lectio nona.
Utrū prima rō huius lectionis sit sufficiens.
vtrū ifinitas corpi ifinito sit cā quietis violente.
vtrū simplr ifinitū si esset esset immobile.
vtrū corp⁹ ifinitū ſm vnā dimēsionē tm̄ cēt mobile.
vtrum spēs dimēsionis distinguantur ſz numeros.
vtrū spēs magnitudinis attēdant penes figuras. 36
vtrū figura sit accidēs de necessitate ꝓis dimensionem
vtrū deus possit facere magnitudinem actu infinitā.
¶ Quod quidem igitur corpus. lectio.x.
Utrum sit in potentia ⁊ non in actu completo.
vtrū p appōnē ī magnitudine nō excedat ois deteriata
¶ Accidit aūt ꝓtrariuz. lec.xj. (magnitudc. 37
Utrū si cēt corpus infinitum in actu posset dici pfectū.
vtrū magnū ⁊ paruū sit in ydeis ſm platonez.
¶ Scōm rationem autem. lectio.xij.
Utrū nūerus crescēs ī ifintū sit sepabilis ad cē ꝓtinū
vtrum si appositio iret in ifinitū a magnitudine dari posset magnitudo infinita. 38
vtrū ī mā sit potēria adifinitā magnitudinez.

¶ Liber quartus. Lectio prima.

Utrum omnia que sunt sint in loco.
vtrū locus sit aliquid vniuocum in cunctis naturalib⁹
vtrum locus attrahat locatuz.
vtruz necessario trahat ipsum per modum finis.
¶ Qm̄ aūt aliud quidem ſm se. lectio scōa.
Utruz rationes philosophi sint bone.
vtrum sua penultima ratio sit bona. 39
¶ Post ḣ autem. lectio tertia.
Utruz aliquid possit esse in seipso primo.
vtrū si totū cēt in seipso primo oīs pars cēt oēs partes.
vtrum ratio philosophi ḣ cōcludat.
vtrum si aliquid esset in seipso primo quicquid recipe retur in eo foret idez sibi.
vtrum si aliquod corpus foret in seipso per aliud corp⁹ duo corpora essent in eodem. 40
¶ Quid autem forte. lectio quarta
vtrum locus sit equalis locato.
vtrū diffinitio subi sit mediū demonstrationis.
¶ Ideo igitur manifestuz. lectio.quinta
Utruz si spacium esset locus cēt infiniti loci. 41
vtrum locus sit superficies corporis.
vtrum in terre visceribus sit locus.
vtrum quilibet locus a quolibet loco differat specie.
vtrū ratio loci consistat in indiuisibili.
vtrum locus sit immobilis per se ⁊ per accidens. 42
¶ Cui quidez corpori. lectio sexta.
Utruz vltima spera sit in loco.
vtrum sit in loco per se.
vtruz in loco materiali sit potentia vel actu.
vtrum in tali loco sit ratione partium. 43
vtrum possit dici esse in loco per centrum.
¶ Manifestum autem ex his. lectio septima
Utrum necesse sit augeri locum cum locato.
vtrum simul apta nata sint a se impassibilia.
vtrum locatum sit sicut pars loci.
¶ Eodem autem modo. lectio octaua.
Utrum de vacuo determinare debeat naturalis. 44
vtrum extra celum sit vacuum.
vtrum idem sit vacuum ⁊ corpus mathematicum.
vtrum vacuum faciat distinctionem in corporibus.
¶ Ad quale autem se habeat. lectio nona.
Utrum vbi nihil est sit vacuum.
vtrū sit vacuum vbi non est corpus tangibile.
vtrū rō de augmēto ⁊ cinere impediat scipsam. 45
¶ Quoniam aūt non est vacuum. lectio.x.
Utrum in daro vacuo esset motus naturalis.
vtrum in ipso posset esse motus animalis.
vtrum in ipso posset esse motus projectionis.
¶ Amplius aūt ⁊ ex his. lectio.xj.
Utrum totum impedimentum in motu proueniat ex plenitudine medij.
vtrū ẽtitas sparij faciat vt tēpus regrat in motu gra
vtrū ī vacuo dato cēt mot⁹ in instanti. (uium. 46
vtrum in illuminatione aeris sint plura mutata esse.
vtrum omnia illa mutata esse sint in vnico instāti. 47
vtrū in defectu grauis in vacuo cēnt plura mutata eē.
vtrum illa omnia mensurentur vnico instanti.
vtrū haberēt adinuicem continuitatem. 48
vtrum illa plura instantia differrent solum ſm rōnez.
vtrum inter ipsa cadat media successio.
¶ Et per se aūt consideratibus. lectio.xij.
Utrum vacuum possit esse in natura.
vtrum intelligentia possit facere vacuum. 49
vtrum possit poni per virtutem cause prime.
vtrum si fieret sequeretur accidens esse sine subiecto.
¶ Sunt quidam qui per raruz. lectio.xiij.
Utrum raritas in corporibus sit ex vacuitate.
vtrū mā aq̄ fiat sub forma aeris nō accepto aliquo. 50
vtrū min⁹ calidū fiat magis calidū nullo addito.
¶ Consequens autem dictis. lectio.xiij.
Utrum tempus sit de numero entium.
vtrum simul possint esse plura nunc.
¶ Quid autem est tempus. lectio.xv.
Utrū si cēnt plures primi mot⁹ essent plura tēpora.
vtrum pcipiatur tempus non pcepto motu.
¶ Accipiendū aūt: qm̄ querimus. lec.xvj.
Utruz tempus sit idem q̄ motus. 51
vtrum percipiatur esse temporis per vnum nūc.
vtrū conuenienter dicatur q̄ tempus est numerus.
vtrū prius ⁊ posterius tēporis cadāt in eius diffōne.

Index questionum

¶ Et sicut motus semper aliud. lectio.xvn.
vtrū nūc temporis sit idem cum nūc eternitatis.
vtrū nūc temporis sit idem cū ipso mobili. 52
vtrū sit idē nunc realr in toto tēporis decursu.
vtram nunc mensuret tempus.
vtrū pūus bñ probet q simul de tpe nō sit nisi vnū nūc.
vtrum nunc corrumpatur. 53
¶ Quod quidez igitur tempus. lectio.xvin.
vtrum in tempore sit dare minimum. 54
vtrum motus per se mensuret tempus.
¶ Aīm aūt tēpus est lectio.xix.
vtrum tempus sit mensura motus z moueri.
vtrū verū sit q reb⁹ alijs a motu ꝟz idē q sūt non rñdet
vtrū eē mobiliū mensurē tēpori. (tps:ſz nūc tpis.
vtrū que mēsurañ tēpore excedañ ab ipso. 55
vtrum tempus sit mensura quietis.
¶ Ipsum autem nunc. lectio.xx.
vtrū fiat nūc primet tēpus z puncti linearum.
vtrū nūc ptinuās z diuidēs tēpus sit idem ſm rem.
¶ Mutatio autem omnis. lectio.xxj.
vtrum motus sit per se corruptrienis causa.
vtrum tempus sit per se causa corruptionis. 56
¶ Signum aurē consideratione. lectio.zz
vtrum tempus sit ſm cē cōpletuz extra animam.
vtrum dicat discretuz in continuo.
vtrum tempus mensuret omnem motum.

¶ Liber quintus. Lectio prima.

¶ Transmutatur autez.
vtrū subm motus sit altez a quolibz extremo suo.
vtrum motus denominetur a termino ad quem.
vtrum forma possit dici mobilis.
¶ Quoniam aūt omnis muratio. lectio secunda
vtrum generatio possit dici mutatio.
vtrū generatio solū ꝛcludēs alterationē sit muratio. 58
vtrum forma substantialis inducatur subito.
Morabilia bona de formis.
vtrum id q generatur sit actu. 59
¶ Si igitur predicamenta. lectio tertia.
vtrum subē sit aliquod contrarium.
vtrum quelibet forma substātialis sit indiuisibilis.
vtrum suba possit suscipere magis z minus.
vtrum propter graduz specificuz possit sustineri q forma substantialis non inducatur subito. 60
vtrū de nō relato fiat aliqd relatū absq; mutatione sui
¶ Aīm aurē neq; subē neq; ad aliquid lec.q̄rta.
vtrum sit contrarietas in quantitate.
vtrum contrarietas sit in vbi.
vtrū ptrarietas sit i q̄litate ſm ꝓpriā rōnē spēz ei⁹. 61
vtrū mutatōes q̄litat̄ hēant spālia noīa ab alijs: z q̄re
¶ Post h autem dicamus. lectio quinta.
vtrum possint aliqua esse simul.
vtrū corpa q̄ sunt simul cōtinuētur sibi in invicē. 62
vtrū absq; diſtinctiōe situs z subi magnitudies se cō/tingentes fiat vna magnitudo.
vtrum duo corpora possint esse simul.
¶ Unus autem motus. lectio sexta.
vtrū sit idē mot⁹ semp spē q ē ab codē in idem. 63
vtrum motus finitus possit resumi idez numero.
vtrum forma corrupta possit redire eadem.
vtrum prima causa possit h facere.
vtruz ſi motus est diuersus necessario forma sit diuersa
¶ Quoniā aūt primus. lectio septima
vtrū motus regularis sit magis vnus q̄ inregularis
vtrum perfectio rei faciat ad eius vnitatez. 64
vtrum minus sit semper permixtio contrarij.
¶ Amplius determinandum est lectio octaua.
vtruz ad perfectam contrarietatem motuum sufficiat dare q sit ad terminos contrarios.
vtrum motus trahat quantitatem ex termino a quo.
vtrū ratio muratōis ponaē affirmato solo tertio ad quē
¶ Quoniam autem motus. lectio nona
vtrum quies in vtroq; termino opponatur motui. 65
vtruz imuratio z imuratio a tertio a quo opponaē pure
¶ Subitabit aūr aliqs. lec.x. (ptradictorie.
vtruz nulla corruptio dici possit naturalis.
vtrū sequē motū violētū proprie dicatur generari.

¶ Liber sextus. Lectio prima.

¶ Si autem est continuuz.
vtrum inter quelibet duo puncta sit media linea.
vtrum puncta sit consequenter habentia.
vtrz sol magnitudo spatij sufficiat ad q̄ritatē mot⁹. 66
¶ Similiter aūt necesse est lectio scōa.
vtrū ois motus possit esse velocior z tardior.
vtrum tempus z magnitudo se sequatur in infinitate.
¶ Necesse est aūt z ipsum nunc. lec.tertia.
vtrum nunc secundum se sit indiuisibile.
vtrū sit in eodē ordine scire istās iter ꝓteritū z futuruz. esse vnum z scire ipsum indiuisibile.
vtrū rō pbi valeat ad, pbādū q nūtū divisibile mutaē. 67
vtrum necessarium mobile sit diuisibile ſm quantitatē
vtrū diuisibile solū ſm formā sit murabile.
vtrum materia sit diuisibilis. 68.
¶ Motus autem est diuisibilis. lectio quarta.
vtrum motus diuidatur ſm diuisionem mobilis
vtrum forma naturalis coextendatur proprio subiecto
vtrum eedem sint diuisiones motus z mouēti.
vtrum diuisio omnium sumatur a mobili.
¶ Quoniā autem omne q muratur. lec.quinta.
vtrum idem sit murari z deficere.
vtrū in motu non sit dare primo muratum esse. 69
vtrū si in motu darē primo muratū cē ipsa nō cēnt hīra.
vtrū si h darē i idiuisibili tpis idē sit mouerē z gesceē
vtrū si h darē esset impartibile ipartibili coniunctuz.
vtrū i alteratione ꝓingar dare primo muratū esse. 70
¶ Aīm autem omne q muratur. lec.sexta
vtrum ante oē mutari sit muratum esse.
vtrum similiter sit in generatione z corruptione.
¶ Aīm aut̄ omne q mouetur. lec.septima.
vtrū sp ipsi⁹ magnitudis alterum alter pri⁹ motū sit
vtrum si motus finitus non est in tempore infinito nō contingit fieri z corrumpi vnum eūdem.
¶ Aīm aūt oē aut mouetur aut gescit. lec.octaua.
vtrum id q stat moueatur.
vtrū i ipso stare ꝓingar dare prio statū ex pte ante.
vtrum in quiete sit dare primū ex pte ante. 71
¶ Zeno aūt derōcinatur. lectio nona.
vtrū sufficienter zenonis rō de sagitta soluatur.
vtrum solutio Aristo. sit conueniens.
¶ Ostensis autem his. lectio.x.
vtrū ex rōnib⁹ Ari. seq̄t q̄ intelligētia nō possit moueri.
vtrū omnis loci mutatio sit in contrarijs. 72

¶ Liber septimus. Lectio prima.

¶ Omne q mouetur necesse est.
vtruz aliquid possit moueri a seipso primo.
vtrum demōstratio Aristo. sit bona.
vtrum procedat ex suppositione impossibili. 73

Index questionum

Utrum ipsa sit per causam.
¶ Aīm autem omne q mouetur lectio secunda.
Utrum mouens simul mouetur z ipsum.
Utrū demonstratio Arist. deducat ad icōuenies 74
Utrum sit contingens oia mouētia mobilia ꝓtinuari.
¶ Primum autem mouens. lectio tertia.
Utrum sit nihil mediū inter mouens z motum.
Utrum motus trahentis sit velocior motu tracti.
Utrum tractio fiat ad se vel ad alterū.
¶ At vero neq; alterati. lectio quarta.
Utrū i alterationē alterās ꝓrimū sit imediatū alterare
Utrum in visione alterans z alteratum possint coniū/gi absq; medio. 75
¶ Quoniā aurez que alterantur. lectio quinta.
Utrum bene faciat Aristore. non faciendo mentionem de secunda specie qualitatis.
Utrum sit bona ratio Arist. de formis z figuris.
Utrum sit bona diuisiras quarre specici qualitatis q̄ ponitur ab Aristo. 76
Utrum sanitas z pulchritudo sint ad aliquid.
¶ Neq; itaq; circa virtutes. lectio sexta.
Utrum penes virtutem sit alteratio.
Utrum in residere z quietari fiat homo prudens. 77
¶ Dubitabit autem aliquis. lectio septima.
Utrum ad verā cōparationē requiratur vnitas spēi.
Utrum vbiq; est magis z minus ibi sit equale.
Utrū bñ Ari. enumererit illa que exigūtur ad ꝓpationē
¶ Sic z circa motum eque velox. lectio octaua.
Utrum gen⁹ sit equinocium.
Utrū multitudo gñis sit multitudo analogie. 78
Utrum si numerus fozet substantia numerus maior z minor fozet simul species.
¶ Quoniam autem mouens. lectio nona.
Utrum eadez potentia moueat minus mobile in equali tempore per maius spacium.
Utrum q h dicit comment. sit verum.
Utrum medius alterās alteret mediū in medio tēpore.
¶ Liber octauus. ¶ Lec. prima
¶ Utrum aūt factus sit aliquando motus.
Utrum h inquiratur de motu in communi.
Utrū ista inquisitio valeat ad sciaz de prio principio. 79
¶ Incipiemus aūt primum. lectio secunda.
Utrum necessario mobile precedat motum.
Utrum sit simile de agente naturali z voluntario.
Utrum valeat ratio sumpta ex parte temporis.
Utrum simul possit desinere motus z mobile. 80
Utrum prima ratio concludat.
Utrum secunda ratio sit bona.
Utrum tertia ratio Aristo. procedat.
Utrum quarta ratio concludat. 81
¶ Sed non aliquando quidem. lectio tertia.
Utrum ponere mobilia: aliquando fuisse: z aliquando non: sit simile figmento.
Utrum finitum ad infinitum habeat aliquam rationē
Utrum sempiterna habeāt a se causaz sue entitatis. 82
¶ Contraria autem his. lectio quarta.
Utrum homo cōuenienter dicatur minor mūdus.
Utrū motus celi immuret intellectū z volūtatem.
¶ Principiuz autē ꝓsiderationis. lectio quinta.
Utrū dubitans de motu dubitet de omni ente.
Utrum omnes scientie tractant motu.
Utrum dicens quod quiescūt semper quiescere tollat omnem generationem. 83
¶ Douentium igitur z eozum. lectio sexta.
Utrū motus alialis vllo modo sit naturalis.
Unde sumunt robur rationes Aristo.
Utrum secunda ratio sufficiat.
Utrum quarta ratio sit bona. 84
¶ Sed accidit h ab aliquo. lectio septima.
Utrum grauia z leuia seipsa mouent per se.
Utrum seipsa mouent per accidens.
Utrum mouentur a generante. 85
Utrū grauia magis deorsum sint magis grauia.
Utrum habeant in se solum principium patiendi.
¶ Hoc aūt dupliciter aut cniz non. lectio octaua.
Utrum omne q mouetur moueatur ab alio.
Utrum mouenti conueniat secundū accidens moueri.
Utrum si duorum coniunctorum vnum separatur ab alio: z reliquum possit separari. 86
¶ Necesse est igitur omne q lectio nona.
Utrum idem ferat z feratur.
Utrum per accidens i mouentibus tolli possit.
¶ Quoniā autem mouet aliud quidez. lectio.xi
Utrum aliquid possit moueri a seipso primo. 87
Utrum in motu si sit dare primum ex parte mobilis: z ex parte mouentis.
¶ Quoniam aūt opz semper motum esse. lectio.xij.
Utrum omnia generabilia possint dici causa totī⁹ sempiterne generationis.
Utrū melius sit cē vnū primū mouēs q̄ plura.
¶ Et iterum considerans. lectio.xiij.
Utrum mouens motū possit mouere motū primū.
Utrū motores sedoz ordinū moueantur per accidens.
Utrum motus ad formā possit cē imediate a priā cā. 88
¶ At vero aliud facientibus primū. lectio.xiij.
Utrū motus in quāritate sit priez motu alterationis
Utrum motus localis sit prior secūdum tempus.
Utrz mot⁹ localis sit poz alios motib⁹ pozitate pfectōis
Quoniam aūt loci mutatio. lectio.xiiij.
Utrum motus contrarij continuentur.
Utrum in eodē instanti possit in eodem subiecto termi/nari vnus z inchoari alius. 89
¶ Quoniam aūt contingit. lectio.xv.
Utrū i motib⁹ localibus possit fieri inflexio.
Utrum ratio phylosophi concludat.
Utrū i motib⁹ p accīs fiat inflexio sine quiete.
Utrum accidat linee infinita media in ipsa esse.
Utrum vnio partium sit forma continui. 90
¶ Manifestum est autem. lectio.xvj.
Utrū istans semper se teneat cum re posteriori.
Utrū sit fiſe de instanti z tpe z tēporib⁹ idiuisibilibus.
Utrum si motus essent contrarij: statim cum mobile in/cideret moueri a contrario renderet ad ipsum.
Utrum si tempus continuum motus est continuus.
¶ Qui autem est in circulari. lectio.xvij.
Utrum motus circularis sit semper in eisdem.
Utrum motus rectus sit imperfectus. 91
Utrum omnia mensurentur primo.
Utrum motus primus sit mensura aliorum.
¶ Quod aūt necesse est i partibile cē. lectio.xviij.
Utrū mouens finitū moueat tēpore infinito. 92
Utrū ex ꝓcessu Ari. seq̄t q̄ nulla ꝑt⁹ motiua sit ifinita
Utrū de⁹ possit trāsferre corp⁹ de loco ad locū. 93
Utrum celum sit compositum ex materia z forma.
¶ De his autem que feruntur. lectio.xix.
Utrum quiescente motore necessariū sit mobile gescere.
Utrū motus proiectoꝝ saluetur ſm modū Aristo. 94
¶ Aīm aūt in his que sunt. lectio.xx.
Utrum in separatis a materia sit alia virtus ab intel/lectu z voluntate.
Utrum primus motor sit magis in vna parte mobilis q̄ in alia. 95
¶ Expliciunt articuli questionuz super libro physicoꝝ editi a fratre gratiadeo esculano ordinis predicatoruz.

Index questionum

¶ Incipit index questionuz fratris gratiadei de escu lo excellentissimi sacre pagine doctoris predicatorum ordinis per ipsum in florentissimo studio patauino diligenter feliciter.

¶ Questio prima.
Utrum ens mobile: z non corpus mobile sit subiectum naturalis philosophie. 96

¶ Questio secunda.
Utrum prima philosophia subalternet sibi naturalē z doctrinalem philosophiam.

¶ Questio tertia.
Utrū oium corporalium sit eadem materia.

¶ Questio quarta.
Utrū essentia materie sit pura potentia io4

¶ Questio quinta.
Utrum necessarium sit ponere materia inchoationis formarum. io7

¶ Qō sexta.
Utrum forma subtilis immediate coniungatur prime materie. iii

¶ Questio septima.
Utrum actio z passio realiter ram inter se q̄ etiam ex motu differant. iiz

¶ Questio octaua.
Utrum deus possit facere actu infinitum. ii4

¶ Questio nona.
Utrū glibet locus ex quolibet loco differat specie. ii7

¶ Questio decima.
Utrum celum sit in loco per partes z maxime vltima spera ii8

¶ Questio vndecima.
Utruz supposito vacuo in ipso possit esse motus: z supposito q̄ in vacuo aliquod graue descenderet: vtruz descenderet in instanti. ii9

¶ Questio duodecima.
Utrum tempus habeat aliquod esse in rez nā. izi

¶ Questio terciadecima.
Utrum grauia zleuia mouent seipsa iz4

¶ Questio quartadecima.
Utrum in substantia sit motus iz5

¶ Questio quintadecima.
Utrum in aliqua re creata essentia z potentia differāt secundum rem. iz5

¶ Questio sextadecima.
Utrum in aliquo individuo substantie sint plures forme substantiales. iz7

FINIS

Petrus cal. lectoribus. S.

¶ Omnibus autem librum hunc intuentibus notum facimus: Alexandrum Calcedoniuz cuius studio z impensa hec acutissime questiones in lucē prodiere ab Illustrissimo venetorum senatu impetrasse: vt nemini alii liceat: tam in inclytis Venetijs q̄ in terris Veneto dominio subiectis ad decennium opus hoc imprimere aut imprimi facere: nec si forte alibi impressum in ditione veneta venale sit: quod si quis hoc edicto neglecto: secus egerit libros impressos amittet z quingentorum aureorum numū pena multabitur: quorū Alexandri Calcedonij tertia pars erit: tertia vero accusatoris: tertia autem magistratus ad quez ea facta fuerit accusatio. Caue igitur ne in hanc penam temere incidas. Vale lector suauissime: z opus hoc paruo emere ne grauere.

Laus deo

Prologus

¶ Incipiunt preclarissime questiones litterales edite a fratre gra deo escalano sacri ordinis predicatorū super libros Aristo. de physico auditu: sm ordinem lectionum Diui Thome Aquinatis.

Sicut dicit philosoph⁹ in sexto metaphysice: tres sūt pres philosophie speculatiue z phica mathematica z metaphysica. Secūduz autē q̄ ipse aliquādi bi declarat: metaphysica habz tractare de bijs q̄ abstracta sūt a motu z mā sm rōnez z sm esse: mathematica vo de bijs q̄ a materia sensibili: nō quidē sm eē abstrahūt: sed sm rōnez tm: physica vo de illis que materiā sensibilē simplr cōcernūt sm rōnem z sm eē: abstrahūt tn a materia sensibili signata. Plures autem pres essentiales philosophie speculatiue eē non pñt: sicut nec ēt ens quod talis philosophia consideraret: pōt pluribꝰ modis variari: qbꝰ possit per se ad sciam ptinere. Mō enim cōtingit dare aliq̄ ens q̄ s mā abstrahat sm esse: nō aūt sm rōnem. Cuiꝰ declaratio est: qz rō significata q̄ nomē est expssiua eē vel qd diratis rei. Esse āt aut idē ē cū eentia: aut si abeo differt ipam tn aliquo mō cōsequr. Unde necessariū est q̄cq̄d hz eē supza māz eleuatū hāc eentiā mām trāscēdēte. Ex quo euidēter appet q̄ oino ipoſe est aliqd dare q̄ sit sm esse abstractū a mā: nō autē sm rōnē. Si vo ens accipiatur vt cōcernēs mām signatā: nō poterit tūc q̄ se ptinere ad scientiam specularuam. Non enim talia per se cadunt sub consideratione artis.

Estautē vlterius cōsiderādū q̄ qñcunq̄ dat aliq̄ scia cōsiderās id in quo ꝓmo reseruat ratio alicuius entis: necessariū ē eā illud ens cōsiderare sm vltratez suā. Rō autē entis ꝓmo z pfectissime reseruat in substātijs separatis sm esse a mā. Qz igit ꝓma philosophia huiꝰ substātias cōsiderat: necessariū est q̄ ens sūptū vlr cōsideret. vnde dici potest eius ſbz: eē ens inquātuz ens: mathematica vo versat circa ens quantū. Quātū vo sm q̄ quātū est prius est sensibilibꝰ qualitatibꝰ. Et qz posterioza nō cadūt in diffōne prioriū: euidens q̄ mathematica considerat ens: z si nō sm esse: ad minꝰ tamē sm rōnez segregatū a mā sensibili: q̄ sensibilis nō est nisi sm q̄ stat sub qualitatibꝰ sensibilibus. Alio vo phia de bijs ē: quoz principiū est nā: est āt nā ꝓncipiū motꝰ z qetis eiꝰ in quo ē: ergo necessariū est q̄ nālis philosophia circa ens mobile versetur. Mobilia aūt oia sūt sensibilibꝰ qlitatibus subiecta: motus ēt qui est alteratio nō cadit nisi iter dictas qualitates: vt in septimo physicoz declarat. Manifestū est igitur q̄ nālis philosophia: z si abstrahat a motu z mā sensibili signata: nō tn abstrahit a motu z mā sensibili simpliciter. Determinata aūt ad ꝑsens z metaphysica z mathematica: de sola philosophia nāli intēdēdum est. Qz vo hec scia: vt dictū est: cōsiderat ens mobile. Hoc autē pōt accipi duplr: qz vel sm se z simplr: vel vt cōtractū q̄ determinatos motus: est autē poz cōsideratio q̄ aliqd cōsideratur simplr q̄ illa q̄ aliquid cōsideratur vt cōtractum. Necessariuz q̄ lib. physicoz: in quo agit de ente mobili simpliciter: prioz sit oibus alijs libris scientie naturalis: in quibus agit de ente mobili cōtracto. Circa librum igitur physicorum primo z principaliter intendere debemus declarantes dubitationes: que in ipo occurrere videntur. ¶ Questio prima.

Primo nunc dicenduz est q̄ naturalis philosophia est de bijs que nec sm esse: nec sz rōnem: abstrahūt a mā sensibili: possumꝰ primo rōnabiliter querere. vtrum possit esse scia de sensibilibꝰ: vī enim nō: qz sensibile est obiectū sensus: scibile vo obiectuz intellectus. Cū igit scia sit itellectiua z nō sensitiua cognitio: quātūcūq̄ de sensibili sensitiua cognitio haberi possit: ex quo tn est obiectū sensus. vī q̄ de ipo nō possit esse scia: obiectū enim sensus non est obiectuz itellectꝰ: qz opz q̄ diuersaz virtutū diuersa sint obiecta.

Ad hoc dicendum quod de sensibilibus scientia esse potest. ¶ Ad cuius intelligentiam pſiderandum est: q̄ cū sciētia: sicut dictū est: sit intellectiua cognitio: oē scibile eo ipso quo scibile est: oz q̄ sit intelligibile. Intelligibile aūt inquātū huiꝰ est obiectū intellectꝰ. Per se vo obiectū intellectꝰ est vle z non singulare. Sēsibile igit signatū ꝑ se nō est intelligibile: nec q̄ cōsequēs est sensibile: si aūt sensibile simplr sumatur: z nō in eo q̄ hoc vel illud: q̄ sic dī aliquid vle z nō singulare pōt eē per se itelligibile z scibile: z p cōsequēs de ipso potest esse propzie z per se scientia.

Sed istam rei difficultatē nō ēnare: cuiꝰ declaratio sm eos est: qz solū hoc dī sensibile: q̄ sensus sentit: vel sentire pōt. Eē autē tale ē hoc cū sit hic z nūc: vī si nō sit hic sensus ipm nō poterit sentire: nec p cōsequēs dici merebit sēsibile: ponere igit q̄ nālis scia p se nō pſideret sensibilia: z p se non consideret hoc: vī q̄ sit ponere cōtradictoria. Ad totā igit difficultatē vitādā cōsequēter adiūgunt q̄ sensibile dī magis a sensu q̄ a sentire. Sēsus aūt est vlis: sed sentire singularis. Quātumcunq̄ igit habito respectu ad sentire ipm sensibile singulare sit. qz tamē sensibile respicit directe sensū: z ab eo ꝓncipaliter denoiat: ex quo sensus: vt dictū ē: ipiꝰ vlis est: nihil obstat q̄ vlia aliqua dicanē sensibilia.

Sed quod ista non sint omnino bene dicta de facili ostenderur. Dicendum est igit q̄ obiectū cognitiue virtutis cū sit ipsiꝰ pfectiuū super eā respicit sicut pōt ipam pficere z pficit. Perficit aūt eā per actū. Igit per actū z mediāte actu ipam respicit: z p cōsequēs actui adiūgitur p̄ius. Actꝰ aūt sensus est sentire: z sensibile est obiectū eius. Prius ergo z immediatius sensibile respicit q̄ sensū. ¶ Et pterea respicere sensus non est eā ipsi sensibili q̄ aliqd habeat vnde sensū mouere possit: sed magis e contra habē in se aliqd vnde possit ipm mouere eā sibi est respiciēdi ipm si igit nō q̄ sensuz respicit pōt sensuz mouere: sed quia ipm mouere pōt hz ad eū respectū: vt obiectū eiꝰ: cū in motione sensus a sensibili cōsistat, pprie sentire: ꝓcluditur q̄ magis respiciat seu immediatius sentire q̄ sensuz z q̄ ab ipso ꝓncipalr noiet. ¶ Hec ēt satis pt patē z ex ipsa noīs significatione: nā sensibile hoc signat q̄ est aptū natū sentiri. Sūt aūt vera q̄ pclusim⁹ i pmissis rōnibus: accipiēdo sentire sm qō est pati qdā. ¶ Nō soluz igit ex sensu pōt accipi sensibile vlr: sed etiā ex ipso sentire. Est tn ꝓpū ad hoc iter ea attēdēda dīa. Nā sensus nō solū vlr sūptus: sz ēt singlariter respicit sensibile vlr actus aūt simplr z indeterminate sūptus: z si sensibile simpliciter respiciat: signat⁹ tamen z determinat⁹ nō respicit nisi hoc. Huiꝰ ātrō est: qz potētia p actū sibi debitum fertur in obiectum: z per consequēs q̄ vnicum z si

gnatū actū ferē in oīm vnicū ⁊ determinatū. Non āt potēria sensitiua in vnum numero actum p̄; sed i multiplicez: qz nō semel tm̄ sentire pōt: sed multotiens: vn dcetiam non fertur in vnum numero sensibile: quantum est de se; sed in multa: q̄ tamē oīa vniunt in sensibili simplr: ⁊ idcirco sensitiua potēria ēt signata quantum pse ē respicit sensibile simplr. Quia ꝯo actus ꝓuenit ab obiecto; opz q signatus act⁹ respiciat obiectū signatum vel determinatū. Et cū est actus intellectiu⁹ respicit obiectū determinatū per eē intelligibile: q quā determinationē nō trahit ad mām signatā: qz nec ētiā act⁹ intelligēdi fit per aliqō organū māle. Unde tale obiectuz: nō obstāte ꝓdicta determinatiōe: remanet vle. sed cū est actus sensitiuus: ⁊ nō fit nisi ꝙ determinatū ozganum; opz q respiciat obiectū determinatum p mām signatā. Sic igit sensibilia sūpta simplr: ⁊ nō solū vrb sensibilia dici possūt: ⁊ sensū respiciūt: ⁊ sentire idcirco determinate sumptum: quia alias sentiri non posset: nisi tantum vnicum numero sensibile.

Ad principale autem argumentum: dicendum est q̄ de sensibili remanente in sua vniuersalitate habetur cognitio intellectiua ⁊ non sensitiua. Hoc aūt de ipso hētur cū applicatiōe ad h sensibile: vel illud: sicut ēt sensibile est obiectū intellect⁹ q̄ in sua vltrate manēs sibi obiicitur i actu. Obiectū āt sensus sic est q̄ sibi nō obijcit, nisi ad sensibile cortū applicatū. ¶ Questio scda.

Videndum igit q̄ de sensibilib⁹ pōt esse scia qz quedā sensibilia subiacēt gnationi ⁊ corruptioni. Ulteri⁹ quer̄dū ē: vtr re scibili corrupta possit remanere scia phabita de ipsa. videt. n. q̄ nō: qz. n. ens est ꝓ priū obiectū intellect⁹: necessariū ē q̄ vnumquodq; sit itelligibile iquatū ꝓticipat vel hz entitatē: sicut ēt qz sonus ē ꝓpriū obiectū audit⁹; vnūqōq; ē audibile in q̄tū hz sonū; vel est son⁹ q̄ aūt corruptū est dū corruptū est ñ manet entitatē habēs: igit tūc nō ē itelligibile p scientiā: q̄ aliqd itelligere possum⁹: ⁊ nō nisi q̄ itelligibile. eē igit corruptū duz sic manet scire ⁊ intelligere nō possumus: nec per ꝓñs tunc poterit esse scientia de ipso.

Ad huius questionis euidentiam considerandum est: quod cum scientia sit in intellectu: ⁊ obiectum intellectus sit ipsum intelligibile: sic opz rē quālibet remanere: vt ci⁹ scia remanere possit: sicut ipa ē itelligibilis: vel obiectū itellect⁹: est āt res itelligibil: ⁊ obiectū itellect⁹: nō qdē ꝑm eē actualis exīntie: aut ꝑm eē in actu: q̄ tūc nihil posset⁹ itelligere: nisi itelligerem⁹ ipm existere ꝑm actū: qđ est manifeste falsū: sed obiectū itellect⁹ est ꝑm eē nālis cētie: q̄ est ipm q̄ qđ erat eē ipsi⁹ rei: vt ergo remaneat scia hīta de re: nō exigit q̄ ipsa res nō desinat eē actu: sed q̄ nō desinat hēre ꝑm qdditatē eē. Nā si quātū ad h eē desineret cū p ipm hēat q̄ sit itelligibil: necessario desineret eē intelligibilis ⁊ scibil: ⁊ p ꝓns nulla posset esse ēt scia. Et pp hoc Auic. cū vixisset in ꝓncipio secūdi metaphysice q̄ eē vel est rei p cētiā: vt hōi eē hoiem: vle est ei p accns vlteri⁹ adiūxit. Ea ꝯo q̄ sūt p accns infinita sūt: attingamus igitur ⁊ tractemus ꝑm q̄ est esse per essentiam.

Hanc autē rñsionē qdā dñt ꝙplicaē ꝓdictione: cui⁹ rō hz eos ē: qz res p eē actu ē qd pticulare: p eē aut cētia ē qd vle: vle aūt: ⁊ si p se ñ corrūpāt: tñ corrūpit p accns: corrupto pticulari ponere igit q̄ res desinat quātū ad eē actu: ⁊ q̄ nō desinat q̄ātū ad eē cētie est ponē ꝓdictoria. Alr igit ꝑm eos qō dicta soluēda ē: vt videlicet dicaē: q̄ si irroducaē pp noīa rez scibilitū; tū qz noīa vniuoce signāt ⁊ re exñte ⁊ re corrupta: eo q̄ nō signāt res simplr: hz vt ꝓcepte sūt ab itellectu: scia rei re corrupta remanere ꝑt. Si ꝯo introducaē pp res ipas: tūc dicēdū ē q̄ res: ⁊ si ꝑm suū eē corrupte sint: remanēt tñ in suis cāis: ⁊ qz p cās hētur cognitio itellectiua: scientia de ipis ēt tunc haberi pōt.

Sed quod ista nō sint oīo bene dicta de facili apparet: cum. n. obiectum itellect⁹: sit ens ⁊ cētia q̄ idē est: cū eē cētie: impossibile est p se itellectū cōcipere: q̄ per se esse essentie nō hētur. Si igit cū res desūt hēre eē in actu desūt ēt hāre eē cētie: per qđ habz q̄ sit itelligibilis: de neēitate sequet q̄ cū desint eē actu desināt eē conceptibiles ab itellectu. Et sic sequit qđ re exīte noīa significēt qd itellectu cōceptibile: ⁊ q̄ re nō exīte significēt qd nō ꝓcipitur. Nō igitur tūc noīa vniuoce: si equoce se habebūt re exīte ⁊ re corrupta. Et ponere q̄ res eē cētie non hēat: ⁊ tñ sit p se in ꝓceptu intellect⁹: est ponere ꝓdictoria: vt ex dictis apparet. ¶ Ulteri⁹ aūt q̄n dī q̄ res: ⁊ si nō manēat in suis cāis; aut itelligit manere in cāis extrinsecis: ⁊ nō intrinsecis cētie sue: aut in intrinsecis. q̄ si dicaē solū remanere in extrinsecis: cū p cās tales nūq̄ hēatur de re ꝓpria ⁊ pfecta scia: sequet de neēitate q̄ re actu nō exīte: scia pfecta: q̄ prius hēbaē de ipa corrupta: quod est inconueniens: ⁊ apparet falsū. Si āt dicatur manere in causis cētialib⁹: siue intrinsecis cētie: cū solū p istas cās esse qdditatiū hēatur: necessarium erit ponere q̄ res quātū ad suū esse cētie non sit corrupta sed maneat. Ponere igit q̄ res desinat hēre eē cētie: ⁊ tamē maneat in suis causis essentialib⁹ est aperte cōtradictoria cōcedere. ¶ Argumētū aut̄ istoz nō est alicuius momēti. Nā enī dī q̄ corrupto pticulari: corrūpitur vle per accidēs: h pro tāto veritatē hz: qz ad corruptionē pticularis: necessariū est quod vle desinat existere in actu: nō tñ desinit hēre esse qdditatiuū: sicut nō desinit hēre diffinitionē vel esse diffinibile. ¶ Per idē etiā apparet rñsio ad ꝓncipale argumētū. Nō. n. corruptum est post corruptionē maner bene hīs entitatē cētrialem: nō tamē manet in actu existēdi: per eē enī essentie res nō hz q̄ sit actu: sz qđ eē possit. ¶ Nō tertia.

Habito ergo qđ de sensibilib⁹ pōt eē scia nālis: ⁊ qđ nō corrūpit ad corruptionē ipsaz: restat ꝙnter quercre verum ipsa phica ꝑcedat ordine nāe metaphysicā. Et videt qđ sic: ḡro. n. aliqua scia est perfectior: tāto est ordine nāe prior. Perfectior autez est scia distincta q̄ cōfusa: ⁊ scia nālis magis distinctā de ente videt tradere cognitionē q̄ metaphyca: qz hec determinat de ente indistincte sūpro: illa aūt determinat de ente spāli ⁊ distincto: igitur scia nālis pfectior ē quā metaphysica: ⁊ per consequēs ordine nature prior.

Ad istam questionē dicūt qdā qđ metaphysica prior est simplr quā phyca: sed phyca est prior in ordine doctrine. Qui⁹ aūt rō ꝑm eos est: qz id qđ est de rōne forme: dē p se sibi conuenire quod aūt extra rationē eius est: sibi cōuenit per accns. vñ q̄ participari in subo magis aut min⁹ ex rōne forme est: sibi cōuenit per accidēs. Nūc aūt scia ꝑm rationē ꝓpriam specificaē ab obiecto: ⁊ idcirco ꝑm ꝓpriaz rationem illa est prior ordine nature: que respicit prius ⁊ nobilius obiectū. Et sic se hz metaphyca respectu physice. Quod aūt phyca sit prior ordine doctrine: hoc est: qz ꝓ⁹ recipiē in subo. Hoc aūt qđ est in subiecto recipi per prius extra rationē est scie: vñ ex hoc nō hīt nisi p accidens quod physica sit prior metaphysica.

Sed quod ista nō sint sufficienter dicta satis facilr apparet: nō solū enī ea

per se conueniūt alicui: que sunt de qdditate eius: ⁊ sic pertinēt ad ipsius rationē: sed ēt aliqua que extra eius qdditatē sūt: cuiusmodi sūt passiones ꝓprie. Quātūcūq; sūt extra intellectū forme qdditatis: ⁊ p consequēs extra eius formalē rationē: sic qđ p pr⁹ recipiaē in sbo adhuc rū h nō obstāte sibi p se ꝓuenire posset: vt pote si eēt de cōsequētib⁹ ei⁹ ꝓpriū nām: nō rōne alterius: sed rōne sui: nō ergo sufficit dicere: q̄ recipi prius in subiecto quod est de rōne phyce: ⁊ nō metaphysice ad ostendendū q̄ sibi per se priozitas ista non debetur. ¶ Argumentū eriam primū factū nō soluitur per viam istam.

Est igitur dōm q̄ ea per se alicui attribuūtur: que vel sibi ꝓueniūt essentialiter: q̄ videlicet sūt de cētria ⁊ qdditate ei⁹: vel sibi cōuenīūt rōne sue ꝓprietatis. Que āt neutro istoz modoz alicui attribuūtur: si magis rōne alicuius q̄ iuenit ex nāz ꝓpriā ipsoz dñr p accns sibi eē attributa: sic⁹ musica gramatico. Nūc āt p prius ꝓticipari ab hūano itellectu phye nāli nō attribuit rōne sui: sz magis rōne sui susceptiui. Quia enī itellectus hūanus sua cognitionem accipit a sensu: sensibilia ⁊ mālia: q̄ de se sūt min⁹ nota sibi prius innotescūt. Be nā āt sua illa scia ab intellectu pr⁹ p ticipari dz: q̄ de hīs ē: q̄ simplr ⁊ ꝑm nāz ꝓpriaz sūt notioza: ⁊ prioza: talis āt scia ē phya pria: sicut de facili apparet ipsa igit simplr: ⁊ ꝑm nāz prior dzē. ¶ Argumētum āt factū i ꝓriū: soluit de facili. Quātus t. n. cognitio magis pfecta habeatur: hūdo phycā ⁊ mera physicā: q̄ hūdo tm̄ meraphysicā: eas tū ab iuicē segregādo: meraphysica magis pfecta est q̄ phyca: sic cognitio pp qđ: pfectior est q̄ cognitio qz. Quātus āt de ente sensibili nō tradat: cognitionē sic pfectā: q: nō sic distincta vt phyca: tū de ente magis pfecto: sic de ente itelligibili pfecta ⁊ distincta hz tradere sciam: vñ tū pp h: tuz ēt qz pfectius est cognoscere cām: q̄ cognoscere effectuz dōm est q̄ simplr loquēdo prima philosophia magis perfecta ⁊ prior est q̄ physica. ¶ Nō quarta.

Stenso igit q̄ phyca posterior est ordie nāe q̄ phya pria: ꝙñr videdū ē vtrū subalternet sibi: vt enī q̄ nō: qz scia subalterna: nō diuidit⁹ ex opposito ꝺ sciaz subalternātē. Nūc āt phya nālis diuidit sciaz speculatiua ex opposito ꝺ metaphysicā: sic apper i. 6. metb. Nō g̃ subalternat sibi.

Ad hanc qōnem dicūt alig q̄ prima phya nō subalternat sibi nālē. Et rō ipsoz est: qz nulla scia subalterna: facit reductionē ad per se nota. Nā ea ad que scientia subalterna reductionē facit: sunt cōclusiones scientie subalternātis. Cōclusiones aūt nō suut p se cognite: sed cognoscūtur per ꝓncipia: ex qbus ꝓcluduntur. Nūc aūt nālis phya: ad p se nota reductionē facit. igit ipsa est scientia per se contra omnē aliam distincta ⁊ nulli subalterna.

Sed hec ratio istoz apper euidēter labozare in equiuoco. Nam per se nota dici possunt aliqua vno quidem mō: qz nā ipsoz talis est: q̄ nō habent aliqua ꝓza p q̄ possint demōstrari: cuiusmodi ē istud ꝓncipiū: si rñ est ꝓncipiū ipole est idez eē ⁊ non esse. ¶ Alio vero mō dici possunt aliqua eē p se nota: non qz nō habeāt aliqua prioza: per que possint demōstrari: sed qz sūt tāte euidētie: q̄ nō idiget demōstratione: sed stati ꝓpata intellectui: q̄le ꝓncipiū ē: oē totū est maius sua parte.

Et primo qdē modo nulla scia excepta phia pria ad per se nota reductionē facit: qz ꝓncipia oīuz sciaz stabiliunt per ꝓncipia phie prie: non ostēdo qz: sz ñsiōe dicēte pp qđ: vel cāz: sicut patet per pbum in primo posteriozum.

Secundo autem mō nō solū phia pria: sz ēt aliqua spālis scia: ad p se nota reductionē facit: sz ista reductio nō ipedit sciaz subalternationē: sed pria: vñ solū pria phia pp rōnē istaz nulli scie subalternat: de alijs vero scientijs pp rōnē istā istud nō habeē. ¶ Et idcirco dicūt alij: q̄ ad rōnē subalternationis exigit: vt sbm scie subalternate addat supra sbm scie subalternātis: duas ex neā a nā ei⁹: qđ admodū sbz musice: ad sbz arismetrice se habz: ita q̄s subalternatio ꝙa inuenit. Subz eni arismetrice ē numerus simplr. Subm vero musice est nūerus sonorus. Nūcus āt sonorus addit supra numerum ipm sonū: q̄ extraneū qđ est a nā numeri. Nunc āt ens mobile supra subz prie phie: q̄ est ens inquātū ens: nō addit aliqd: q̄ sit extraneū a nā ei⁹: qz q̄ est ex neū a nā entis ē nō ens: ⁊ nihil. Mobile āt addit sū supra ens aliqd est: ⁊ nō nihil. Scōm hoc igit ꝙcludit istū: q̄ phia nālis: nō subalternat phie ꝑme. ¶ Sed nec ēt ista rō videē hoc ꝙcludere. Scōm eni oēs scia medicinalis subalternat phie nāli: ⁊ tñ ens sanabile: qđ medic⁹ ꝓsiderat supra ens nāle: q̄ sbz est phie nālis: nō addit dūaz aliquā extraneā a nā ei⁹. Uñ illa ꝓdictio: ex tribus aliquarū sciaz subalternaz ocurrat ad subalternationē essenti aliter. tamē ⁊ per se ad ipsam non videtur pertinere: h autem postea declarabitur.

Et propterea sunt adh alij: qui dicūt q̄ ad h vt aliqua scie subalterne dicāt exigit q̄ scia subalterna ꝑfect circa suū sbz ita q̄ ꝓsideationem faciat: nō de eo q̄ addit supra sbz scie subalternātis: sz de eo q̄ accipit de subo scie illius: sicut quēadmodum ꝓspectiua sic circa visuale lineā versat q̄ non considerat de visuali: ⁊ sed considerat de linea. Nunc autem scientia naturalis supra ens: qđ subiectū est in prima phia: addit mobile: ⁊ nō considerat de ente sz ꝓsiderat de mobili: vñ vt ꝓcludūt nō vī q̄ possit dici scia subalterna ei⁹. Sed nec eriā ista ꝓdictio vī ad subalternationē necē eē: apparet eni ēt in multis scientijs subalternis: sicut i scia ꝺ animalib⁹ q̄ subalterna ē scie que ē de corpe nāli: ⁊ i scia de yride q̄ subalternat ꝓspectiue ⁊ i scia ēt medicinali: q̄ subalternatur phie nāli.

Videtur ergo mihi dōm: q̄ phia nālis est subalterna phie prie. Qui⁹ āt pria rō ē: qz nulla scia pōt stabilire sbz scie alteri⁹: nisi ipsam sibi subalterner. Quod eniz stabilit sbm: stabilire hz ꝓncipia subi: ⁊ qz principia subi sūt ꝓncipia scie: q̄ ē de subo illo: segtur q̄ stabiliat principia scie. In principijs āt: qz tota scia ⁊ virtute orinet: stabilit ens principia stabilire hz totā sciaz: q̄ ē ex ꝓncipijs illis Nec̄at ꝓditio nullo mō eē ꝑt: nisi scie subalternantis. Et pria qdē phia vt pz p Auice. in sua metha. stabilire hz sbm phie nālis. Idez ēt apperi fine q̄rti metha. vbi ad h insinuādū ꝓbat: q̄ nō possūt oia eē imobilia: sz necessariū ē aliqd eē mobile: ⁊ p ꝓns ꝓbat de ente mobili q̄ sit necessario: ergo ꝓseq vī: q̄ pria phia subalternet sibi nālē. ¶ Sciāvero rō ad idem sumit ex ꝓdictionib⁹ q̄ regrūtur ad subaltenationē: positis i prio lib. posteriozū a pho. Iste aūt ꝓdictiones due sunt: q̄ruz vna ē q̄ sbm scie subalternate dz contrahere subiectum scientie subalternantis: ⁊ applicare ad mās. Secūda vero condictio ē q̄ de illis dz dicere subalternās scia pp qđ: de q̄ b⁹ subalterna dicit qz tm̄: plures āt ꝓdictiones inde nō accipiūtur: qz ibi plures nō ponūtur. Nō āt ista ꝓdictionū ē ꝑt: qz cū scia sit effectus demōstrationis ꝓru-

te ꝓfitat tota demõstratio i medio: tũc scia accepta ꝑ demõstrationẽ vna ẽ subalterna alteri: cũ mediũ vni⁹ demõstratiõis fuerit sub medio alteri⁹: tanꝯ effect⁹ sub cã: ⁊ principiatũ sub principio. Et qz demõstratio q̃ accipit cãm: dicit ꝓ qd: illa ꝙ accipit effectũ dicit quia hĩc ẽ ꝙ subalterna scia qz rñ dicit de eo de quo aliqua scilz subalternãs dicit ꝓ qd. Rõ ãt alteri⁹ additionis facilr apperit: si enĩ subalterna accipit sbm eq̃le cũ subalternãte cẽt sibi scia eq̃lis: nec ꝑ ꝓns caderet sub ca: vt sic dici posset esse sibi subalterna. ¶ Me due conditiones inuenĩtur in ꝓposito: nã scia nãlis ipsiz ens ꝙ ẽ sbm methice applicat ad mãi sensibilẽ: de suis ⁊ primis ⁊ ꝓpꝛijs principijs dicit tñ qz: ⁊ meth. dicit ꝓ qd Mã demõstratio taliũ principioꝝ ꝑ pria principia phie prie nõ ẽ ex cãis: sed ex causis: sicut ꝓz ꝑ phz ĩ prio posteriorũ. Cõcludit ergo euidẽter ꝙ nãlis phia subalternat prime. ¶ Dicit ẽt Arist. in. xi. metha. hãc. i. nãlẽ ⁊ mathematicã ptes sapiẽtie. i. prie phie eẽ ponẽdas. Cõstat ãt ꝙ nõ dicũtur ptes: qz sunt de pribus ꝓsiderationis: ad quã ĩmediate se extẽdit metaphysica: qz tũc ab ipsa nõ distinguerent: vñ relinqtur ꝙ sic dicãtur ptes ei⁹ sic ꝓsideratio subalterna dr pars subalternãtis. Alĩ⁹ enĩ modus quo vna sciẽa dicatur pars alterius mihi ad presens non occurrit.

Argumentum aũt factũ in ꝟrium nõ valet. Mã sciẽtia subalternãs: ⁊ subalternata sunt scie diuerse: ⁊ idcirco diuidere scias possunt e diuerso: vñ videm⁹: ꝙ ꝗtũcũ ꝙgeometria ⁊ musica subalternẽtur arismetrice sibi tñ diuidũtur ex oppositione: vel dñm ꝙ scia subalternans ⁊ subalternata diuidũtur aliquo modo ex opposito: sicut vniuersale ⁊ particulare. ¶ Nõ quinta.

Declarato ita q̃ꝫ: ꝙ nãlis phia subalternatur prie: videndũ est ꝓnr vtrũ si nulla sba cẽt ꝑter mobiles phica cẽt pria phia: ⁊ vr ꝙ nõ: qz diuersus modus ꝓsiderandi rẽ aliquã trahit ipsam ad diuersas scias: si aũt nulla sba cẽt ꝑter mobiles: adhuc mobil sba ꝓsiderari posset in eo ꝙ ens ⁊ ĩ eo ꝙ mobil: ⁊ ꝑ ꝓns de ipsa possent esse scie diuerse q̃rũ vna eã ꝓsideraret in eo ꝙ ens: ⁊ diceret phia pria. Alta ꝛo ipsaz ꝓsideraret in eo ꝙ mobil: ⁊ diceret phia nãlis. Et ꝑterea pria phia nõ ꝓsideratur tñ de sba imãli sed ẽt de mãli. Quãtũcunq; ergo tolleret sba immãlis adhuc tamen prima phylosophia staret determinans de materialibus substantijs.

Ad hãc autem qõnem dicũt aliqui ꝙ scia q̃ ꝓsiderat de eo ꝙ ꝓuenit oi tali: determinat de oi tali: si ãt nullũ ens cẽt ꝑter mobile mot⁹ ꝓuẽiret oi enti: ⁊ phia q̃ ẽ ꝓsideratiua ois motus esset cõsideratiua: omnis entis: ⁊ per cõsequens esset phylosophia prima.

Ad argumentum aũt primũ in ꝟriuz. Respõdẽt ꝙ illa ꝓsideratio: ⁊ si diuersa cẽt: nõ tñ cẽtia diuersa: ꝙ induceret diuersitatem in sciẽtijs. ¶ Sed q̃ ista nõ sint sufficiẽter dicta de facili apper. Nõ enĩ solũ: ꝙ est actu ens dicit: sed ẽt ꝙ actu esse põt: vnde ꝗtũcũ ꝙ nullũ ens cẽt actu ꝑter mobile: si rñ esse posset: ranꝯ in suo significato nõ includẽs repugnãtiã ad actũ exẽdi motus non esset dictus simplr ꝙ omni enti ꝓuenire: sed oi actu existẽti. ¶ Solo ẽt ar. non est sufficiens. Oportet enĩ ꝙ oñdat quare ille diuerse ꝓsiderationes: diuersitatẽ nõ facerẽt sciarũ: ꝙ tñ in illa solutione nõ oñdit. ¶ Ut ergo ꝑfectus intellectus qõnis hẽatur: dñm est ꝙ si ñ ullũ ens posset ꝑteer ens mobile ĩuenirĩ: ex quo physica de quolibet ente mobili determinat considera ret ipsa tunc de omnibus: ⁊ cẽt per ꝓns vlis ⁊ pria philosophia: si aũt ꝙ impoſe nihil cẽt actu: ꝑter nãlia i tota vniuersitate existẽtiũ: esse tñ posset phica tũc nõ esset pria: qz ⁊ si cõsideraret de oi ente: nõ tñ cõsideraret vlr de oi ente: nõ solũ enĩ dr ens id ꝙ hz actualẽ existẽtiã in nã rerũ: sed ẽt oẽ id cui debet esse essentiale siue qdditatiuũ: ꝑ ꝙ ordinatur ad actũ existẽdi. Et sm qui dẽ tale esse: entia sunt ꝓprie obia intellectus: ⁊ vere scibilia ꝙ ipm. Existẽtia etenim ꝙ se sol⁹ pticularibus, debẽt: si aũt non sol⁹, nihil esset: sed nec ẽt posset eẽ in reb⁹ ꝑter mobilia: tũc mobile eq̃pareť enti: sicut ⁊ bonum. Motus ẽt ⁊ quies: tũc oibus entib⁹ ꝓuenirẽt: ⁊ essent ꝙ ꝓns passiones entis inquãtũ ens: vt pote ꝓpria ꝓncipia entis ꝓntes: nã ea q̃ oibus entibus ꝓuenĩut pria principia entis ꝓsequũtur: ⁊ enti ꝓuenĩt inquãtum ens. Et hoc nõ ob aliud nisi qz ens cẽt ꝓpriũ sbm mot⁹, sicut ⁊ hõ nõ ob aliud nisi qz hõ est: ponit ꝓpriuz sbz eẽ aptitudinis ad rõcinandũ: q̃ ꝓuenit oi hoi ⁊ soli: sic etiã tũc mot⁹ ⁊ quies: nõ tñ soli enti ꝓuenirẽt: sed etiã cuilibet. Et q: eadẽ est scia q̃ sbm ꝓsiderat ⁊ passionem ex quo. physica sola determinat vniuersaliter de motu ⁊ quiete tractaret: ⁊ per consequẽs vniuersaliter de ente: ⁊ sic esset: vt dictũ est phylosophia prima.

Ad primum ergo argumẽtuz in ꝟriũ dñm est: ꝙ ille diuersus cõsiderãdi modus quo res cõsideratur: vt diuersa scibilia: ⁊ diuersa scie sba: vel diuerse passiones: ad rẽ: vt ad diuersa sba ptinentes sciam diuersificare hz. Modus ãũt diuersus considerãdi: quorum vno ꝓsideratur sbm ⁊ reliquo ipsa passio subiecti nõ diuersificat sciam. Et ratio est: qz sicut sbm est ꝓncipiũ ꝓprie passionis: sic ẽt cognitio: ⁊ ꝓsideratio ꝓprij subi principiũ est ꝓsiderationis ⁊ cognitionis proprietatis sue: quẽadmodũ ẽt intellectus qui est habitus principiorum: ꝓncipiũ ẽ scie: ꝙ est cognitio ꝓclusionũ: ⁊ id circo sicut ista q̃ ptinẽt ad cãdẽ de demõstratione nõ respiciunt scias diuersas: sed vnã ⁊ eãdẽ: sic ẽt cognitio sbi ⁊ passionis ad eãdẽ sciam ptinere dz. Quia igit ens inquãtũ ens: saluata suppositione facta: cẽt ꝓpriũ subiectũ motus: necessario tũc ꝓsiderario de ente inquãtũ ens: ⁊ cõsideratio de motu ptinẽt ad eãdẽ sciaz. ¶ Ad scõm ẽt pz rõ per idẽ: prim⁹ enĩ pbs ꝓsiderat de sba mobili: nõ inquãtũ mobilis: sz inquãtũ in ea reseruat rõ entis: ⁊ sube cui⁹ cõsideratio nõ differret a ꝓsideratione de sba mobili ĩ eo ꝙ mobil: si nulla sba cẽt ꝑter mobiles.

Est autem ꝓsiderãdũ: ꝙ ipossibile ẽ sola sbam mobilẽ cẽ: ⁊ ipossibile ẽt ad cẽ deduci sbaz ĩmobilẽ: si eẽnt tñ entia mobilia: qz ens mãle ꝓducriuñ entis immãlis esse nõ põt. Nihil ẽt põt de nõ cẽ ad esse deducere scipsum: ꝺ aũt nõ obstante adhuc vera est illa ꝓpositio: qua dicit ꝙ si nulla sba esset ꝑter mobiles: esse tamẽ posset scientia naturalis nõ esset pria phylosophia. Mã veritas ꝺditionalis nõ tollit ꝑ ipossibilitatẽ antecedẽtis. ¶ Nõ sexta

Sito igit: ꝙ phylosophia nãlis cẽt phylosophia pria: si eẽnt tñ entia mobilia: ⁊ ꝙ tũc ens inquãtũ ens esset eius ꝓpriuz subiectũ. Nũc videndũ est vtz rebus sic stãtibus ponẽduz sit, sbm eius cẽ ens mobile: vel corpus mobile: ⁊ videt ꝙ sit dõz corp⁹ mobile. Mã cõmen. in. xij. metha. sm translationẽ nostrã: sic dicit: si aliqs dixerit ꝙ dictum est in logyca: ꝙ nulla facultas habet ꝓbare sua principia: sed subiectũ scie nãlis est corpus mobile: ⁊ eius principiũ est substãtia abstracta: dicemus ꝙ ꝺ verũ est: ergo corpus mobile est

le est subiectum in scientia naturali.

Ad hãc qõnem dicũt aliqui ꝙ sbm nãlis phie nõ ẽ ens mobile: sz corpus mobile. Cui⁹ rõnẽ triplicẽ assignãt. ¶ Quaꝝ prima est: qz additio q̃ fit ad ens immediate nõ põt eẽ additio ꝺcia: cũ enĩ differẽtia non addat nisi generi: si adderet immediate enti: oporteret ipm esse genus cuius ꝺrũ in. ig, metha. oñdit: fit ãt sibi additio modoꝝ essendi: ad eandẽ vero sciam ptinet considerare ens ⁊ modos eius. Si ergo mobile adderet immediate enti pria phia que cõsideret de ente ꝓsideraret ẽt de mobili: ⁊ per ꝓns nãlis phia non eẽt scia distincta a phia pria. ¶ Scõa aũt ratio ipsorũ est: qz quandocũq; aliq passio se hz per accias ad aliqd sbm de illo sbo respectu illius passionis non põt esse nisi ꝑ accias scia. Mobile ãt ꝙ respectu addẽs ꝑ accias se hz: cũ nõ fluat ex principijs entis inquãtũ ens: igitur de ente respectu mobilis nõ erit scia nisi ꝑ accias: ⁊ ꝑ ꝓns phia nãlis: stare facta suppõne: eẽt scia ꝑ accias. ¶ Tertia aũt rõ eorũdẽ est: qz nulla scia põt facere reductionẽ ad ĩmediata: ⁊ ꝙ se nota nisi reductionẽ faciat ad principia subi passiõis sue ad principia ãt entis scia nãlis reductionẽ facere nõ põt qz ꝺ principia trãscendũt limites ipsius. Si igitur ens mobile eẽt ipsius nãlis scie sub m: ipa nullo mõ ad ĩmediata ⁊ ꝑ scnora posset facere reductionẽ: nõ igitur ens mobile: sz corp⁹ mobile ẽ ponẽdũ, ꝓpriũ sbm buiꝰ scie.

Quod autem ista positio stare nõ possit nõ est difficile ostendere: ad eius tñ plenioẽ intelligẽtiã habẽdã cõsideranduñ est: ꝓ intellectũ mobile teneat se in rõne passionis in illa coniunctione: qua dr corpus mobile vel ens mobile. ¶ Ad cuius euidentiã cõsidẽrãdũ est: ꝙ in oi eo ꝙ est, ꝑ ꝓriũ alicuius scie sbm: opz de necessitate dare aliqd ꝙ sit tanꝯ rõ formalis determinãs ipm ad cõsiderationẽ scie illi⁹. Cuius declaratio est: qz cũ sbz sit tãꝯ obm scientie: q̃ hz rõnẽ acgsitre potentie: quẽadmodum ẽ in aliqd ĩ se ꝓtinet: q̃ est rõ formalis ĩ oibus q̃ illã potẽtiã respiciũt: sic ẽt necessariũ est ꝙ ⁊ sbm scie sub aliq̃ formali rõne respiciat, ꝓpriã sciam: qua suo mõ saluẽť in oib⁹ que in ipsa intrẽdũtur. Mã ⁊ ratio formalis ẽ vnicuiq; rõ: ⁊ principiũ: mouẽdi intellectũ ⁊ ñ rõ mãlis. Quia igitur sbm scie est in ea primũ ⁊ principale motiuũ intellectus: quẽadmodũ ⁊ ꝓpriũ obiectũ potẽtie eẽi⁹, ꝓpriuz ⁊ principale motiuũ: necessariũ est eẽ in subo scie, ꝓpriaz sibi formalẽ rõnẽ: ꝑ ꝙ ipsum in scia illa mouere dicať intellectũ: hãt maxime necessariũ est ꝺ eo ꝙ plurime scitie ꝓsideraꝝ. Scientie enĩ nõ distinguũtur nisi ꝑ formalẽ distinctionẽ suoruz subiectoꝝ: vnde si in aliquo vna tñ sit rõ formalis: vna tñ sm ꝺ erit scia de ipso. Quod si plures sint necessariũ ẽ ⁊ formales rõnes in scibili illo plures eẽ: ꝺ aũt pluralificatio formaliũ rõnuz attẽdit sm pluralitatẽ modoꝝ: quibus res ipsa cõsiderari põt: sicut igit ens mobile: siue corpus mobile: dicať esse nãlis scie: sbm suppositio ꝙ mobile sit passio: opz de necessitate aliqd dare in ente: vel in corpe: ꝙ sit sicut rõ formalis ipm determinãs ad nãlis scietie cõsiderationez: qz illa nõ sol⁹ a naturali phoːsed ẽt ab alio ꝓsiderať. Hec aũt rõ formalis: nõ ex sola entitate: nec ex sola corpeitate sumi põt: sz enĩ rõnẽ entitatis respiciũt phiaz primã. Scõm vero rõnẽ corporeitatis circa corp⁹ nõ distinguit phyc⁹ ⁊ mathic⁹: qz vterq; vi ꝓsideraꝝ rõne illã. Mõ arẽditur ẽt hoc sz solã rõnẽ sbe: qz hãc magis respicit primus phs ꝙ phycus. ¶ Alteri⁹ ẽt si mobile dicať cẽ passio ipossibile est ꝙ rõ ꝑdicta: sm mobilitatẽ ipsam attẽdať. Prima ⁊ enĩ ratio formalis subi est cã oium passionũ eius. Nulla aũt subi passio põt esse cã oiuz ei⁹ passionũ: quia tũc eẽt cã sui ipsius: ⁊ idez per ꝓns respectu eiusdẽ cã esset ⁊ causatũ: sm vnum ⁊ cũdẽ causalitatis modum ꝙ est ipossibile. Ꝓz igr ante oẽs sbi passiones ꝓintelligere ⁊ ꝑcipe ĩ ipso ꝓpriã sibi formalẽ rõnem ꝑ q̃ hz ꝙ sit cã oiuz⁹ sua⁹ ꝓpriarũ passionũ: ⁊ ꝙ quaz est intrẽtũ in scia q̃ de ipso est. Cũ igit nec in ente inquãtũ ens: nec in corpe inquantuz corpus aliqd accipiať: vñ sumi possit perfecte talis rõ: nec aliqd aliũd adiũgatur eis cũ dr ens mobile: vl corpus mobile: q̃ ipsa mobilitas vr ꝙ sit vltimũ dõm ꝙ ibi mobile nõ se teneat in loco passionis sz in lõco formalis rõnis determinãs: vl ens: vel corpus: ad cõsiderationẽ scie nãlis: q̃ ẽt ipsa reduplicatio facta ad mobile oñdere videtur: dicimus enĩ ꝙ ens mobile: vel corpus mobile: nõ iquantũ ens: vel corpus: sed inquãtũ mobile est subz phie nãlis ⁊ qz reduplicatio dicit: cãz oñdit per ꝺ q̃ mobile tñ ẽ cã ⁊ rõ: ⁊ loco rõnis formalis sumptũ in eo ꝙ ponit sbz in scia predicta. Et qz pria formalis rõ subi non est sua passio: vt ostensuz est: necessariũ est ꝙ mobile ibi nõ teneat locũ passionis: sed locũ hũ tenebũt motus ⁊ ques. ¶ Si aũt aliquis velit oĩno proteruiẽdo dicere ꝙ mobile est passio: ⁊ si sumať loco formalis rõnis quẽadmodum ꝓpria accidẽtia in diffinitionibus sumũtur loco diaꝝ: ẽt cõtra ipsum poterimus ꝓcedere. Mã ad minus ipm ꝓcedere opz: ⁊ de plano cõcedet ꝙ inquãtũ sumiť loco formalis rõnis: non sumitur loco passionis: sumiť enĩ loco formalis rõnis: inquãtũ aliquo modo indicat principiũ oium passionũ: ⁊ sumiť loco passionis inquãtũ dicit id ꝙ ꝓuenit in sbo ex illo principio formali: tũc ãt si voluerim⁹ ꝺ duo noiꝰ distinguere: dicere poterimus ꝙ illud principiũ ẽ nã: ⁊ sic nãle erit rõ formalis ⁊ mobile hẽbit rõnẽ passiõis: siue igit ꝺ ꝙ dico mobile siue ꝺ ꝙ dico nãle sit formalis rõ subiecti nãlis scie: videndũ ẽ mõ cõueniẽter: cui sit ꝓprie addẽdũ vtrũ. s. corpi vel enti: ꝺ enĩ visto stari erit notũ qd sit subiectũ istius scie: necriñ ẽenĩ hẽ aggregatũ ex addito ⁊ illo cui fit additio ꝙ ãt ꝺ additio ꝓprie nõ possit fieri ad corpꝰ: sz magis fiẽda sit ad ens ꝺ faciliꝰ apper. Mãifestũ ẽ enĩ ꝙ eẽ distinctiuum alicuius: siue modus sit: siue dr̃ia ei, ꝓprie tñ adiũgit ꝙ cũ alĩ⁹ sibi opposito distinguit ⁊ ñ alicui sub illo distinguibili cõtento: sicut enĩ dẽrer i singulis apper ꝑ se. n. eẽ ⁊ ꝑ aliud que modi sunt ens distinguẽtes: ex opposito ipsi enti adiungũtur, ꝓprie dõo ens per se: vel ens per aliud. Nõ aũt debẽt addi, ꝓprie alicui ꝙ sub ente ꝓtineať. Nõ enĩ, ꝓprie dr ista ꝑ se: nec eẽt ⁊ bñ dr̃itas per aliud: sikr eriam qz rõnale ⁊ ĩ rõnale dividũt aial ex opposito alĩ, ꝓprie addũtur: dõo aial rõnale: vel ĩrõnale aial. Nõ autem, ꝓprie adiungũtur alicui posito sub eo. Nũc autẽ ita est ꝙ nãle ⁊ non nãle sunt modi generales entis: ens ipsum dividẽtes immediate ex opposito ꝙ qdẽ ex eo apparet: ꝙ nõ solũ quedã sba est phyca: ⁊ qdã nõ: sed ẽt quedã qualitates sũt phyce: ⁊ quedã nõ: ⁊ quãtitas etiam nãlis inuenitur. Patet ergo ꝙ illa duo non sunt modi spãles vni⁹ generis sed modi generales pluribus generibus ꝑdicamẽtorũ Sunt ergo modi dividentes ipsum ens immediate ex opposito. Sibi igit ꝓpriissime adduntur: ⁊ nõ corpori Nam ⁊ si addantur ꝓpriecietiaz sbe ꝺ non est cetiaz nisi inquantum ipsa diuiditur per eosdẽ modos. Corpus autem per illos modos dividi non potest: qz omne corpus: quid phycum ⁊ naturale est.

Considerandum est autez ꝙ naturale cum additur enti accipiť sm totam vniuersalitatem suam. Cuz vero adiungitur sube non sumitur in sua vniuersalitate: sed restringitur ad illa naturalia: que sunt

in subē predicamēto. Multo vero magis dato q̄ possz corpori adiūgi. Necessariū cērīpm coarrari sicut intelligentibus apparet. Quia igitur phycus nālia cōsiderat: fm totā vlitatem suam: apparet euidēter q̄ ens nāle est ciusmodi subiectum z non corpus naturale Morādū autē q̄ non proprie dicitur corpus aliud mathematicuz aliud naturale: q̄ idem est vtrūq̄: fm rē differentē cōsiderationez. ¶ Ulterius aūt si dicatur q̄ ipm mer mobile est ratio formalis subi scie nālis idez ēt apper. Nā mobile duplicez acceptionem hz: q̄ vno mō accipīt pro eo q̄ est sbz motus: z alio modo sumīt pro eo q̄ inducīt: vel abiicitur per motū: z si sumat vt cōprehendens vtrāq̄ acceptionem: tūc mobile z īmobile sunt modi trāscēdētes: z ens ipsuz dividunt immediate ex opposito. Si aūt coarretur mobile ad standuz pro eo tm̄ q̄ est subm motus: tūc ēt mobile: z īmmobile nō diuidūt corpus: q̄ eē corpus mobile est: z nullū est īmobile: diuidūt aūt ex opposito sbaz īmediate: pp q̄ aliq̄ dixerūt q̄ sba mobilis est subm phye nālis melius dicēres: q̄ illi qui ponunt h ēe corpus mobile. Scōm h igitur oia manifestū est q̄ nullo mō bene dictū est corpus mobile esse subiectum phye nālis: h idem ēt alr apparet. Phylosophia enim nālis non sol cōsiderat motum qui est in quātitate qualitate z vbi: sed ēt trāsmutationem que est in suba. Accipiendo igit mobile pro subiecto opz illud sumere q̄ in se cōprehendit sbcta oīs transmutationis: h aūt nō est corpus mobile. Corpus enī mobile sub se nō cōprehendit nisi corpus: nullū aūt corpus est subiectū trāsmutationis: que est in sba: opz igit aliquid vniuersali? accipere: q̄ nō pōt esse nisi sba mobil: z magis ꝓpriē ens mobile. Sub istis enim pri nētur nō soluz corpora: sed ēt materia: que sbz est generationis z corruptionis. ¶ Et tale subm est vltius corpore mobili: idcirco phia nālis probare pōt corpus mobile. Quāuis enī scia nulla ꝓbare possit ō subiecto ꝓprio q̄ iit: pōt tñ bñ discēdere ad h ꝓbādū ō ptēris sb sbo suo: vnde si corpus mobile cēt sbz phie nālis: nullo mō in scia nāli: probari posset ipsum esse. Hunc autem q̄ est de contentis sub subo eius: nullū inconueniens est si ad probādū h descēdit. ¶ Si autem dicat sicut quidā dicūt q̄ in scia nāli non probat corpus mobile esse: sed oñditur in. vj. ꝑ phycoz: q̄ oē mobile est corpus apper ō facili q̄ nihil est dictū. Non.n. scia inquirit de existentia actuali cōtentoz sub subiecto suo: sz de esse ipsoruz apritudiali h ār de aliquo simplici ostendit: ꝓbādo ipsuz nō hre repugnātiā ad actū existēdi: sz q̄ recordor me dixisse in qōnib? disputatis in determinatione huius qōnis: ō cōposito aūt illud dmōstrat ostēdendo q̄ principia ipsum cōponētia nō habeant adinuicē ullā repugnātiā: vñ si demōstrari posset q̄ ponētia ycoeruum nō haberēt repugnātiam adinuicez statim dmōstratū eēt q̄ ycoeruus in rerū nā esse posset. Cōponentia aūt corpus mobile sunt mobile z corpus ad ostendē dum igit q̄ illud ꝑiunctuz ex illis duobus esse possit in rez nā: nō exigit nisi demōstrare q̄ illa duo adinuicē repugnātiā nō habeāt. Quia ergo in. vj. phycoz dmōstrat: nō solū q̄ mobile nō repugnat corpori: sed ētiā q̄ ad ipsum necessariā hz habitudinē: satis euidenter apparet: q̄ de cōiuncto h: q̄ ē corpus mobile eē aptitudinale ibi demōstrat. ¶ Si āt adh aliquis ꝓtendat dicat sicut eriam isti dicunt: q̄ h facit phycus nālis subiudens psonā primi phi: nisi in probatione illa accipiat principia ipsius: qñ autē ꝓbationez facit p sua ꝓpria principia: nō induit psonā aliā q̄ suā. Hūc aūt ita est: q̄ phs naturalis nō per principia prime phie: sed per sua tātū ꝓbat corpus mobile esse. Ad sumit enim ad h probandū q̄ oē q̄ mouet prim est i termio a q̄ z prius i termino ad quē: q̄ est principiū ꝓpriū nō prie phie: sed phye nālis. Nō ergo illā ꝓbationē facit inquātū primus phus sed inquātū phycus. Potest aūt h merito dici de ꝓbatione illa q̄ facit in. viij. vbi ostēdit q̄ nō oia sunt īmobilia: sed aliqd est mobile: z p ꝑs oñdit ens mobile eē. Hec enī nō facit nisi sub induēdo psonā primi phy. Unde ēt ibi aliqua assumit: que trāscēdūt facultatē suam. Nō si ad h dicatur quis q̄ illa ꝓbatio per effectū est: z nō per cām: sicut ēt dici pōt de ꝓbatiōe facta i. viij. apparet euidēter q̄ nec etiam illud stare pōt. Nā prim in termio a q̄ esse: z prim in termio ad quē: nō est effectus mobilitatis: sed magis cā idcirco etenī mobile mouet actu: q̄ nōdū est in termio ad quē fm totū: sed prius ē in ipso z partim est in alio: vnde nō effectus mobil: sz cālis rō magis assumit ad ꝓbādū nō de corpore: sz de toto cōiuncto: q̄ est corpus mobile q̄ sit. Patet igit per oia que dicta sunt modo q̄ phya nālis descēdit per sua principia sicut in aliqd cōrētū sub subo suo: infra ipsuz corpus mobile ad probādū ipsum esse: vñ nullo modo aligs sapiens dz ꝓcedere q̄ corpus mobile sit sbm phie naturalis. ¶ Hoc āt satis euidēter apparet cōsiderādo ipsum ꝓcessum quē Arist. tenuit in phia nāli. Cum enī scientia libri physicoz sit ꝑs suprema phylosophie naturalis: id in ipsa notificare debuit q̄ est subiectū eius z subiectū totius scientie ꝑdicte. Notificauit aūt ibi nām ex cuius notificatione statim apparet notificatio entis naturalis. Corpus aūt diffinibile in parte huius scie non cōmuni: sed speciali: sicut in libro de ce. z mū. vbi ēt satis euidēter apparet notificatio corpis physici z maxime ex eo q̄ post notificationez corpis adiunxit q̄ corpa physica naturaz hñt que est principiū in his motus z quietis. Dans per h aperte intelligere q̄ nec corpus: nec corpus naturale est cōmune subiectū phylosophie nālis: sed quoddam ꝑticulare sub ipso contētuz z in parte speciali z nō cōmuni z suprema talis scie cōsideratū. Et h ē: q̄ ait cōmētator in scōo physicoz.

Sciendum est inquit q̄ subm istius libri. s. physicorum est natura: z principia naturalia: cū sint cōmunia oibus rebus naturalibus: z statim post adiungit: z ideo in h libro. s. physicoz nō diffiniuit corpus: nec alia de quibus cōsiderat nālis: sicut fecit in principio celi z mundi: ex quibus verbis satis euidenter apparet q̄ id circo corpus nō fuit diffinitum in libro physicoz: q̄ non est subiectum eius: sed est vnū de particularibus considerandis in alijs partibus sub subiecto contētis libri predicti. ¶ Patet igitur q̄ si dicamus mobile esse formalem rōnē subiecti phie naturalis: non debemus ipsum addere ad corpus ullo modo. Videndum est ergo vtrum addendum sit sube: vel enti q̄ autem enti sit addendū fit est passio etiam apparet. Si autem accīs adiūgitur proprie q̄ ponit in diffinitione sua: sicut patet ꝑ accīa cuncta discurendo. Quia.n. nasus ponitur in diffinitione symi: q̄ symum est nasus curuus: ipsi naso z nō alteri symum adiungitur immediate dicendo nasus symus. Ens aūt est q̄ ponitur in diffinitiōe mobilis: cuius declaratio est: quia illud idez q̄ ponitur loco generis in diffinitione passionis: sicōe ponitur illud idem ētiā loco generis, in diffinitione passiōis ꝑme nec differūt ī alio: nisi q̄ diffōne passiōis scōe ponit cum adiunctione passionis ꝑme in diffinitione aūt prime passionis non cadit cum ipsa rali passione: quia nullus diffinitum ponitur in diffinitione ꝓpria. Hunc aūt fm q̄

fm q̄ illi concedunt mobile est passio prima z motꝰ passio secūda. In diffinitiōe aūt motus ponitur ens: cū adiunctione mobilis: q̄ in tertio physicoz dicitur q̄ motus est actus entis mobilis: igitur in ipsius mobilis diffinitione loco generis dz poni ipsuz ens: z per cōsequens immediate soli enī ipsum mobile adiungi debet dicendo ens mobile. Sube autem non additur sic immediate: quia etiam sua acceptio: vt supra dictum est i ipsa coarratur. Et propterea optime dicit phus in. xj. metha. quia naturalis accīa z principia speculatur: non ait corpoz: sed entium: inquantum mota: non in quantuz entia. Si autem dicatur: sicut rei ꝑtas se habet: q̄ mobile non est passio: sed formalis ratio subiecti supradicti. Adhuc nostra probatio manebit. Idez enī ē q̄ ponitur loco generis in diffinitiōe subiecti ī descriptione passiōis: z in descriptione formalis rōnis. Nā alia ponitur loco generis in diffinitione hoīs: z i descriptione rōnalis z risibilis. Nō aūt mobile non sit passio: sed dicti subiecti ratio formalis: ostenderetur in secūdo: ad presens āt sufficiat scire q̄ siue mobile: siue naturale sit ꝑdicta ratio enti debet imediate addi z nō corpi

¶ Rōnes aūt i contrarium de facili solnūtur: sunt.n. duplices modi ipsius entis: q̄ generales ipsum fm se ꝑtes: z hos considerare dz illa eadem scia: que considerat de ente z speciales qui ipsum cōsequuntur: ex applicatione z ad materiam specialem: quales modi sunt mobile quantum z alia similia. ¶ Et scientia considerās hos modos nō dz aliter esse eadem cū metaphysica: nisi sicut scientia subalterna eadem est cuz subalternante: z sic se habet phylosophia naturalis ad phylosophiam primam. ¶ Unde patet rōsio ad primum argumentum. ¶ Scōm etiam iam solutum est, motus enī oritꝰ ex ꝑncipijs entis mobilis iquātū mobile. Si autem dicatur q̄ prima passio est mobile: tunc dicēdū q̄ naturale sibi preintelligitur tanquam ratio formalis subiecti phie naturalis. Et ex principijs quidem entis naturalis mobilitas causat. ¶ Ad tertium dicēdum est q̄ phylosophia naturalis reductiones facit ad principia subiecti sui: siue h dicatur ens naturale: siue mobile. ¶ Auctoritas aūt cōmunis sic exponenda est: vt dicatur q̄ ipse concedit corpus mobile esse subiectū huius scie: non ratiōe totius aggregati: nec ratiōe partis: que est corpus: sed ratione eius q̄ est mobile q̄ qdez ratio formalis est huius subiecti: vt ostensum est: vnde z dicit ipse i. iij. metha. q̄ scie naturales cōsiderant de quadam parte entis. s. de ente mobili: z de accidentib? essentialibus eius; fm q̄ est mobile.

¶ Ad prima.

Determinato iaq̄ q̄ ens mobile subiecuz est in philosophia naturali: videndū est ꝑñr vtrum h sit subiectum in libro physicoz. Et videtur q̄ non. Idem enim non est subiectum partis z totius. Ex quo igitur ens mobile subiectum est totius phylosophie naturalis: non videtur q̄ possit esse subiectum in scientia libri physicoz. Probatio autem maioris est: quia sicut tota scientia respicit totum subiectum: sic etiam videt q̄ ptes scie nō debeant respicere nisi partes tantum aliquas subiecti.

Ad hanc qōnem dōm q̄ idem debet esse subiectū in libro physicoz: z in tota phylosophya naturali: cuius ratio est: quia idem est subiectuz in aliqua scientia z in suprema parte eius. Scientia autem libri physicorum est suprema pars phylosophie naturalis: vñ idez debet esse subiectum vtrobiq̄: probatio autem maioris patet quomodo intelligenda sit probatio maioris propositionis eius: quia sicut se habent principia vnius partis scientie ad principia aliaruz partium: sic etiam z subiectum illius vnius partis se habet ad subiecta aliarum. Principia autem suppreme partis scientie in sua virtute continent principia omnium aliarum partium: z totaz etiam scientiam: cum ipsa sint prima scientie principia: vnde necessarium est q̄ subiectum etiam illius partis in se aliarum contineat subiecta: z totum etiam subiectum scientie totius: hoc autem esse non posset nisi idem esset subiectum in tota scientia: z in suprema parte eius.

Ad argumentum autē factuz in ꝓrium dicūt aliqui q̄ ens mobile vniuersaliter sumptum est subiectum in libro physicoruz sumptuz vero fm omnez modum suum est subiectum in tota phylosophia naturali. Sed h ratio non videtur aliqd valere. Tunc enim pro prie aliquid q̄ potest sumi multis modis sumi dicitur vniuersaliter quando sumitur fm omnes modos suos vnde si ens mobile sumptum vlr est subiectum in libro physicoruz sumptum vero fm omnez modum subiectum est in tota phylosophia naturali: eodem modo subiectum erit vtrobiq̄ q̄ esse non potest.

Et id circo dicendum est q̄ cum simpliciter dicatur q̄ nullo addito dicitur: vt habetur in libro ꝓpi. Ens mobile simpliciter, i. sic fm se sumptum: sine vllo additamento; subiectuz est in libro physicoruz: sumptum autem vniuersaliter: siue fm totam: vel omnem considerationem suā: subiectum est in tota phylosophia naturali. Unde tota phylosophia naturalis respicit ens mobile fm considerationem suā totaz. Scientia vero libri physicoz ipsum respicit non fm totam: sed fm partem considerationis suc. Et ꝑ h patet quomodo intelligenda sit probatio maioris propositionis soluti argumenti. Nō prima.

Cognito igitur q̄ idem est subiectum in tota phylosophia naturali: z libro phycoruz videnduz est vlterius sez vtrum scientia huius lib. sibi subalterner scientiam omnium librorum sequentiū: videtur enim q̄ non. Partes enim scientie non videnť se mutuo subalternare. Scientia vero libri physicorum vna est de partibus phylosophie naturalis: non videtur ergo q̄ inter ipsaz z alias partes debeat cadere subalternatio.

Ad hanc qōnem dōm videtur q̄ sciētia libri physicoruz: omnes alias partes phylosophie naturalis sibi subalternat. Cum enim tota scientia virtute in principijs consistat: necessarium est habitudinem scientie ad scientiam correspondere habitudini principioruz ad principia. Hunc autem principia libri physicoruz sibi subalternant principia omnium aliarum partiuz cum illa sint prima: z alia secunda: z secunda in primorum virtute sint contenta. Unde necessarium est q̄ scientia libri physicoruz sibi subalterner oēs alias partes phylosophie naturalis. Nō ētiaz ex eo apparet: q̄ alie partes tam principia q̄ subiectum propriuz isti? contrahunt z applicant suo modo ad materiam.

Argumentum autem factum in cōtrarium soluere nō est difficile. Non enim esse partes vnius scientie impedit subalternationem: supposito q̄ vna earum sit suprema z continens prima principia totius scientie.

¶ Questio prima. Lectio prima.

Expeditis igitur qõnibus que premittende erãt are qõnes litterales: restat nũc persequi qõnes illas que ex sñia phy. in .b. lib. quoquo modo sumi possunt. ¶ Primo aũt posset aliquis dubitare: qño videtur habeat .b. q dicit rbo. vz q intelligere respicit diffinitiones: z scire respicit demõstrationes.

Ad quod dicendum est

q scire ponit sciaz q est habitus ꝯclusionũ: intelligere vo ponit intellectũ: qui ẽ habit? p̃icipioz. p̃incipia vero demõstrationis sunt duplicia: quia q̃dam extrinseca z q̃dã intrinseca. Intrinseca aũt p̃incipia ꝓprie z pfecte demõstratiõis sũt diffões: z idcirco intellectus q est habit? p̃incipioz maxie respicit cognitiõm q̃ demõ diffinitohr ꝑ diffinitionẽ. Secus aũt cognitio illã: nõ hẽtur ꝑ discursum rõnis: sed magis ꝑ intellectũ distincte intuentẽ qddam ratẽ rei. Scientia vero q̃ est habit? ꝯclusionis habẽ ꝑ discursum rõnis a noris ĩ ignora. Jn hãc aũt discursu sciaz cãnte ꝓsistit demõstratio: z ꝓ tãto rbo. dixit: q scire respicit demõstratiões: z intelligere diffinitiões.

¶ Textus.

¶ Quoniã q̃dẽ itelligere z scire ꝓtingit circa oẽs scias q̃rũ sũt p̃incipia: aut cãt: aut ek ex hac cognitiõe.

¶ Nõ secda.

Secundo posset dubitare aliqs qño differant: z qd re spiciant: p̃incipiũ causa z elm.

Ad quod

dicit rbo: q cã ĩ plus se hz q̃ elm: elm enim sicut hz in .v. meth. ẽ ex quo cõponit aliqd p̃io z manet ĩ eo: vñ q̃ ire ꝓie sũt i cõpõne sillaz z manẽt in eis vñr sillaz ek: hz digit elm dr rñ de intrinsecis. ¶ Causa vo dr de extrinsecis: nã cã id dr ex quo res dependet hz suũ cẽ: vl fieri: dependet aũt res i cẽndo nõ sol ab hys q̃ sibi iexistũt: hz ab hys q̃ ex ipsaz se: quẽadmodũ mixta nõ sol dependẽt a sua mã z foza: sed ẽt a motu corpoz celestiũ. ¶ P̃incipiuz vo ad ĩ plus q̃ cã se hz: ꝓportat enĩ ordinẽ cuiusdã ꝓcessus: q ẽt i eo q nõ ẽ cã repit: vñ pũctũ ẽ p̃incipiũ linee: z nõ ẽ ei? cã. Quia ergo tot? ꝓcessus rei ineesse originat ab agẽte q p̃incipia possũt h intelligi cãe mouẽtes: q vo res i cẽndo dependet a foza q̃ ẽ rõ cẽndi: z i fiẽdo dependet a fine: q est rõ fiẽdi vnũqõq; ad finẽ ordinatũ ꝑ cãs itelligere possumus cãs fozales z finales: p ek a vo itelligũtur cãe mãles: quia mã est p̃ncipiũ ĩ via generatiõis oĩum q̃ igrediũtur cõpõez rei.

¶ Textus.

¶ Tunc cognoscere arbitramur vnumquodq; cũ causas primas z prima principia cognoscimus z.

¶ Nõ tertia.

Tertio posset dubitare aliqs vtrum ad pfectã cognitionẽ õre habẽdã exigat cognitio oĩuz cãz ei? ꝓximarũ z remoraz: z vñ q nõ. Cũ enĩ res nãlis hẽat oẽs cãs: z p̃ria cã agẽs z finalis ei? sit cã tot? vniuersi: scia nãlis: q̃ huius cãe cognitionẽ tradere nõ pot: nõ poterit tradere pfectã cognitionẽ de rebus nãlibus: q videtur esse inconueniens.

Ad hãc qõnẽ

dr z est q ad pfectã cognitionez rei exigit cognitio oĩuz cãz ei?. Cuius declario ꝓ re nãli ẽ: qa vnũqõq; se habet ad cognosci: sicut se hz ad cẽ: esse ẽt rei nãlis ꝓstituit cẽntialr ꝑ mãm z formã: vñ necessariũ ẽ: q cognitio tñ ẽt ipsi? ꝓstituat ex cognitiõe vtriusq; forma aũt pfecte cognosci nõ pot nisi sciat q̃te sit pfectiõis: h aũt non scitur nisi sciatur habere perfectionez limitatam z q nõ est tã excellens: vt ipsam sortiat ex seipsa: sz tm̃ ꝑ effluentiã ab aliquo agente per h aũt ad cãm agẽtem ꝓportatur habitudo. Res aũt ꝓportans habitudinem ad aliquid: nõ potest perfecte sciri quo ad cuntra q̃ ꝓportat: nisi cognoscatur ipsa habitudo: h vero non cognoscitur absq; cognitione terminatis ipsaz. Quia igitur habitudinẽ forme effluẽtis ab agẽte: inquãtũ hui?: hz ipse agens terminare. Manifestũ est q perfecta cognitio talis forme: nõ habetur nisi cognoscatur agẽs: h aũt perfecte inquãtũ t..e nõ cognoscit: nisi cognoscat virtus actiua per q̃ agit: agẽs vero hz in ꝓture primi agit ꝓpinqui z remoti. ¶ Ulterius aũt agẽs inquantum agens nõ cognoscit nisi cognoscatur ratio agẽdi. Agit aũt ꝓp finẽ: z finis scdarius non mouet nisi in virtute p̃incipalis: requiritur ergo ẽt cognitio finis vltimi z ꝓximi: sic itaq; manifestuz est q ad perfectã cognitionẽ rei exigit cognitio oĩum cãrũ eius vnde super illo verbo (tũc arbitramur z.) ait cõmentator: q cũq; dicit se aliqd scire ñ dicit h nisi sciuerit illo ꝑ omnes suas causas propinquas: z remotas z ifra parum. Videt ingt mihi q intendit per p̃ria principia causas: que sunt extra rem. s. p̃mũ agens: z vltimuz finem rerum omnium.

Ad argumẽtũ

in ꝓriũ dr est q scia nãlis in genere suo est perfecta z non simpliciter: z istam perfectam cognitionem tradit de rebus naturalibus que potest per principia naturalia haberi.

¶ Nõ quarta.

Quarto posset quis dubitare vtrũ mã sit vltimũ i cognitiõe sicut dicit rbo. videt .n. q nõ: mã ꝓfusa sũt nob prius: nota: sz cõfusa cõuenit cũ mã in qua nihil est distinctuz: z que ẽ potẽtia vnde videtur q ẽt materia sit nobis prius nota.

Ad hanc qõnẽ

simplr dr est: q materia qdvltimuz est in cognitione. Huius aũt declaratio est: qz actus ratio ẽ z p̃incipiũ essendi z cognoscẽdi. Mã vero nõ est act? sed potẽtia: actus aũt z pfectio ipsi? est ipsa forma: igitur mã nõ cognoscit nisi per cognitionẽ sue forme: z sic cognitio forme ꝑcedit cognitionẽ mãe. ¶ Ulterius etiam: qz forma suũ esse ab agente accipit ad perfectã sui cognitionẽ: ꝓsupponit cognitionẽ de agẽte: agẽs aũt nõ hz q sit ages hũc effectũ q se: nisi ꝓsupposita intentiõe finis: z sic ex cognitione eius dependet cognitio omniũ aliorum: ita q ꝑm h vltimũ in cognitione est materia.

Ad rationẽ

in contrarium dr est q cõfusa claudit in se actum ad minus imperfectum. Materia vero de se nullũ actum ponit. Necessarium est autem q esse q cognoscitur cognoscatur per actum aliquem imperfectum: vel perfectum. Actus enĩ pfecti? est p̃incipium cognitionis p̃fecte: imperfectus aũt pot esse p̃incipium cognitionis imperfecte: vnde nõ est omnio simile de ꝓfuso z materia: qz per ,pcessum ad materiam actus tollitur toraliter q est ratio cognoscendi vnumquodq;.

¶ Textus.

¶ Innata aũt ẽt ex notioribꝰ nobis via: z certioribꝰ z.

¶ Nõ quinta.

Quinto posset dubitare aliqs vtr̃ sit vel q̃ hic dicit cõmentator. s. q̃ ea q̃ sũt ꝑter primã mãm: z vltimã formã cuiuslibet rei nãliũ: sũt mãe cõpositez z forme cõpositez: vñ q nõ: qz forme ẽt simplici simplici ẽe cõsistẽs: vt dicitur in lib. vi. p̃inciporum.

Ad istam qõnem

est dr z: q per primam mãm pot cõmentator intelligere mãm: vel ꝑm se sumptaz: vel ꝑz q respicit formam elalez: vl ꝑm q respicit formã entitatis: q vltimã ẽt formã pot intelligere: vl formam elĩ vel formã vlem: sicut formã corpis in quãtũ corpus: vleri? cõpositio duplex est: qz ꝑm rẽ: z ꝑm intẽtionẽ: z loquẽdo qdẽ de cõpõne, ꝑm rẽ: z ꝑz intẽtionẽ: nulla forma talis est cõposita. Mã tũc aut eẽt cõpositio ex pluribꝰ formis: aut ex pluribꝰ materijs: aut ex mã z forma: ex materijs ãt tm̃ cõposita cẽ nõ pot: qz cũ q̃ mãm mãe: sola potẽtia ponat forma: tũc nõ eẽt actus: sz potẽtia q̃ ẽ ipoke. Nõ pot ẽt foza eẽ composita ex mã z forma: qz tota rõne forme ẽ q̃ sit act?: vñ z actus ꝑdicat eẽntr de foza. Cõpositũ ãt ex mã z forma nõ pot dici actus: nõ igitur dz dici foza sed formatũ. Est ẽt forma ꝑz se totã ꝑfectionẽ mãe: q nõ posset esse: nisi in se clauderet mãz: qz mã ꝑfectionulli? pot eẽ: nõ pt ẽt eẽ cõposita ex pluribꝰ formis realr differẽtibus: qz tũc eẽnt plures forme substãtiales ĩ eodẽ: q ẽ ipoke: vl ẽt accñs esset de ẽntie substãti: altera illaz forma cõponẽtiũ eẽt accñs q ẽ ipoke. Si ãt loquamur de cõpõne q est ꝑm intentionẽ: tũc cõposite sunt oẽs foze que sũt ꝑter formã vltimam: siue forma vltima dicat foza vlis: siue ẽt forma: elĩ forma enĩ mixti cõtinet in se q̃cqd ꝓtinet forma elĩ: z ad hoc ampli? vñ claudit in se gradũ ꝑfectiõis elalis forme: z gradũ ẽt ꝑfectiõis altioris: qui mi gradus in ea realr nõ differũt. Et idcirco intelligit eẽ ꝑm intentionẽ ex pluribus gradibus cõpositis: forma ẽt vlis ponit gradũ generalẽ ꝑfectionis: q̃ foza ꝑsalis in se claudit: z sup addit ẽt gradũ spẽlez sic ergo oẽs forme ꝑter vltimaz cõposite dr. ¶ Materie ẽt dicũtur cõposite: qa oẽs gradus forme spẽlis ꝑter vltimũ sunt velud materiales: z sic se tenẽt: cũ materia vl ẽt h dicit: qz mã mixti respiciẽdo formã mixti respicit ẽt ꝑfectionẽ elĩ ꝑz tm̃ q̃ vltimo respicit: z vltra q̃ vltra respectuz ad ꝑfectionẽ eli claudit respectũ ad ꝑfectionẽ alterius: vel ẽt h intelligit ꝓp gradus disponũ sibi sup addit̃os. ¶ Nõ aũt dicit forma simplex in eẽ: h est ꝓp carẽtiam realẽ z nõ intentionalis compositionis.

¶ Textus.

¶ Sũt ãt ꝑmũ nobis mãifesta z certa ꝓfusa magis z.

¶ Nõ sexta.

Sexto posset esse dubiũ vtruz magis vlia sint nob magis notioza videtur q nõ: quia magis vlia minus ꝑfectione hñt: que ãt minus participãt de ꝑfectiõe min? p̃ticipãt de cognoscibilitate: igit vlia sunt minus z per cõsequens p posterius nobis nota.

Ad hãc qõnem

dr est: ꝑm q ait Tho. q tanto sunt aliqua cognoscibilia: ꝑm se z naturã: suã quanto in entitate sunt ꝑfectioza: eo q vnũquodq; ficur se hz ad esse sic se habet ad cognosci. Minus ãt vlia perfectiorem entitatẽ habẽt: q̃ magis vniuersalia: vnde z hz se z naturã suã sunt eis notioza z ꝓtius nota: sed ex parte nostra e contrario se habet. Maz intellectus noster in ,pcedendo de potẽtia ad actum: ꝓtius deuenit ad actũ ipẽfectum q̃ completuz: actus aũt ipẽfectus: quandam confusionẽ ponit eo q solum actus completus p̃incipiũ perfecte distinctionis cẽ potest: z idcirco intellectui nõ ꝓtius occurrunt confusa q̃ distincta. Uniuersalia vero magis ad minus vlia cõparãtur: vt cõfusa ad distincta: inquãtũ plura sub se indistincte cõtinent: z id circo ipsa nobis inneniũtur esse noctioza: q̃uis sint te nã sua minus nota: z p h pater solutio ad argumentũ.

¶ Textus.

¶ Unde ex vlibus ad singularia opz ,pcede re z.

¶ Nõ septima.

Septimo posset aliquis dubitare vtrum singulare prius sit notum intellectui q̃ vniuersale: z prius etiã obiciatur sibi: videtur enim q sic: quia vnũquodq; sicut se habet ad esse sic ẽt se habet ad intelligi: ad esse ãt per prius se habet singulare q̃ vniuersale: quia esse primo: z per se: ẽ ipsorũ singulariũ: vniuersaliũ autem est secũdario z ex ꝓñti: quia vniuersale nõ habet esse nisi per eẽ suoz singulariũ: ergo singularia per prius debẽt itellecta eẽ q̃ vlia.

Ad hãc qõnẽ

dõm est: q singulare nõ pot esse primo intellectũ hui? aũt declaratio est: qa ad .b. q alicui dicat aliquid per se z primo cõuenire exigit q nõ claudat in se aliquid post illud rõne cuius id attribuitur alicui. Nam si aliqd post clauderet illud attributũ iã sibi non primo: sed secũdo ꝓueniret: quẽadmodũ quia posse ratiocinari attribuit alicui ,pter rõnalitatẽ ipsaz: z hoc post rationale nihil claudit in significato suo dicim? q̃ posse ratiocinari per se z ꝓtio ꝓuenit sibi: quia vero hic hõ: vltra h q est aial rationale claudit in se iniduationez z designationẽ eius: dicim? q̃ posse rõcinari non per se z ꝓtio cõuenit sibi: sed secũdario: qa inꝑtuz refert aki ipso rõ hois: cui illo ꝓtio ꝓuẽit: nũc ãt ita ẽ q eẽ intellecto uẽit vnicuiq; p eẽ qddirationũ q̃ẽ signatũ diffõnis h ãt vle sic i se hz: q nihil claudit vltra seipm: sic nihil claudit vltra sua diffinitiua p̃incipia: vñ mãifestũ est q esse intelligibile sibi ꝓtio ꝓuẽit. Singulare ãt qz vltra ipz qddirationũ eẽ: q ẽ significatũ diffõnis: claudit õsignationẽ z idiuiduationẽ ei? nullo mõ ꝓtio h sz q sibi ꝓtio: z hz q ipz ꝓueniat eẽ intelligibile: vñ soluz vle ẽ illo q ẽ ꝓtio obm intellect?. ¶ Ad argumẽtũ i ꝓriũ dõz ẽ q maior ꝑ positio nõ intelligit de actu expõdi: q ꝓuenit singulari? ꝑ pri?: sed de eẽ qddirationo: q est signatũ diffõnis. Hoc aũt ,pmo ei cõperit cui ꝓtio debet diffinitio: h vero p se z primo solũ cõuenit vlibus.

¶ Nõ octaua.

Octauo posset aliquis dubitare: de h de quo est ꝓtroversia inter tho. z cõmentatorez est vtrum vz genus componatur ex speciebus: videtur enim q sic. Nam phylosophus cum premisisset: q ꝓtius nota sunt nobis magis vniuersalia: adiunxit post h nota fiunt p̃incipia z elemẽta videntibus h: z quia species vnum est de hijs que post talem diuisionem nota fiũt: videtur q species sit generis elementum: z per coasequens q eius compositionẽ ingrediatur.

Ad hãc qõnẽ

dõm ẽ q genus pot sumi aut realr: aut ĩtẽtionalr: z si realr qdẽ sumat ñ, erit vnũ simplr. Cũ enĩ alia foza realis sibi non debeat a formis spẽrũ ei?: ꝑm spẽrum multiplicitatez: sibi forme reales multiplices corrñdẽt z multe realitates q̃s tm̃ in se continet indistincte: z idcirco nõ dicit vnũ ꝓp vnitatẽ forme: ꝑm q ait cõmentator in .xij. meth. sed ẽ vnũ: ꝑm multarũ formarũ vnicã indeterminationẽ ꝓp q dr in .viij. phycoz: q iuxta genera latẽt mlta: h ẽt spẽs generũ ek z p̃incipia ponuntur: qz vz genus realitatem aliã non habet vt dictum est a realitatibus suarum specierum. Et forte q ꝑz hũc intellectum commentator dixit: q genera componuntur ex spẽbus. Si ãt genus intẽtionalr sumat cũ sibi debeat vnus simplr cõcept?: de cuius intellectu nõ sunt cõceptus specie q̃ eius: tũc spẽs p̃incipia genez nõ erũt

nec dici poterit: ꝙ genus ex ſpēbus cōponaꝝ. Nec etiā equoce erit ꝓdicatū: ſed vniuoce: ⁊ ꝑm hūc itellectū credo rho. dixiſſe: ꝙ genus ex ſpeciebus non componitur. Unde apparet ratio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Suſtinent autez idem hoc quodammodo ⁊ nomina ad rationem ⁊c.

¶ Cō nona.

NOno poſſet cē dubium vtrz diffinitū: pri⁹ nobis notū ſit: ꝙ diffinitū: ſic ħ ait Ari. Uā enī ꝙ nō: ſupza eni dcm ēſ ꝙ magis vſia ſūt nob pri⁹ nota: ſūt ār aliq̄ diffinitia vl̄ioza diffinito: igit ſūt nobis nota ꝑus ꝙ ipz diffinitū. ¶ Ad hui⁹ qōnis itelligētiā ꝓſid rādū ē: ꝙ cū cognitio ponat motionē ꝙ dā vtutis cognoſcitiue ab obiecto cognito: ⁊ mouere ſit qdaz agere: ad agere ār ſe hz vnū quodq; ſicut ſe hz ad eē: neceſſariuz ē ꝙ id cui ꝑmo ⁊ ꝑ ſe debeā eē: ꝑmo ⁊ ꝑ ſe moueat vim cognoſcitiuā: ⁊ ꝑ ꝑns ꝙ ꝑ ſe ⁊ ꝑmo cadat i cogniti̇ōe eius Lui ꝙo eē ꝑ ſe ⁊ ꝑmo nō debetur: ſed ſcō: vel ꝑ aliud: ħ ꝓio ⁊ ꝑ ſe: ſiquā tū tale: nō pōt ꝑ ſe ⁊ ꝑmo mouere: viz. cognoſcitiuā: ſed tm̄ ſcōario: nūc ār ita ē: ꝙ totū ē cui ꝑ ſe debeā eē: ꝓtes ār ſunt ſcōarioꝝ: qz nō niſi ꝑ eſſe tori⁹. Neceſſariū ē vtiq; ꝙ cognoſcitiue ſtuti cuicunq; ꝑmo occurrat ipm totū: i diſtincte ꝑ ſe ⁊ in ſe ipo repzeſentans ꝓtes: ⁊ ꝙ poſt ipſa uis cognoſcitiua ꝓcedat i diſtinctā cognitionē ꝓtiū. Et qz diffinitū totum eſt: ⁊ diffiniēdia ꝓtes: idcirco opz ꝙ itellectui ꝑmo offerat ſimplr: ⁊ ꝟz ſe totū illud ꝙ ē diffiniēdū: ⁊ ꝙ itellectus deinde ꝓcedēs ad diffinitionē ei⁹: diffiniētia ipm diſtinguat ⁊ cōſideret diſtincte. Dicit ergo diffinitū nobis eē notius notia cōfuſa: qa ꝓius nobis occurrit indiſtinctū: ⁊ deide ꝙ diffiniētia cognoſcit diſtincte: ita ꝙ iſta notiora nobis ipa ſunt ꝑm noticiā diſtinctā. ¶ Ad argumētuz in ꝟriū dōm ē: ꝙ magis vſe ſi accipiaꝝ ꝑm ꝙ totū qdā ē cōfundēs in ſe multas ſpēs: per ipm diffiniēdas: ſic debet pri⁹ nobis eē notū: ſed ſi ſumaꝝ: vt ē ꝓs minus vſis confuſa in eius continentia: ſic econuerſo ipſum min⁹ vniuerſale ꝓius nobis notum inuenitur.

¶ Textus.

¶ Neceſſe ār ē aut vnū eē principiū: aut plura ⁊c.

¶ Lectio ſcōa. ¶ Cō prima.

IN ꝓmo querēdū ē: vtz iquirere ō ꝓncipijs rerū nāliū ꝓincat ad phiam nāle. Uidet enī ꝙ nō: nulla eni ſcia ingrit ꝓncipia ſuiſbi: vt declaraꝝ i poſterioꝝ⁹ analeticis: ſed ſupponit ea tm̄: principia ꝙo rerū nāliū: ſunt ꝓncipia entis mobilis: ꝙ eſt ſubm in phia nāli: igitur ingſitio de talib⁹ ꝓncipijs: vt vr: ad phz nāle nō pertiner.

Ad hāc qōnē dōm eſt: ꝙ qlibet ſcia vt accipiť ex ꝓio poſterioꝝ accipit de ſuo ſubo qd ē: ⁊ ſi ē: nō ꝓbādo. ſ. aliqō iſto rū: ſed vtrūq; ſumēdo ſimplici acceptiōe: ō paſſiōe eriā ſumit: nō ſi ē: ſz qd ē: ꝙ d⁹ nomē. Ad ō aūt ſubi accipiť accepta diffōne ei⁹ ꝙ ſcaꝝ poſitio: ⁊ radix poſita: qz ſimpliciter abſq; ꝓbatiōe ponit i ſcia ꝓo fundamēto ⁊ radice oium: q̄ ſunt i ipſa ōmōſtrāda. Nō pōt ār ſumi diffinitio niſi ſumāt̄ diffimētia: que ſunt ꝓncipia ſubiecti diffiniti. Quicliber igitur ſcia: ꝟz ħ debet ſua ⁊ ſui ſubiecti ꝓncipia accipere. Ad ō ſi ħ: que ſumit ignorat ſint: oportet ea inquirere ⁊ inuenire ſine demōſtratione ⁊ poſt ad alia ꝓcedere. ¶ Uez ē ār qz eſt duplex via demonſtrādi: qa vna ex ꝓrioribus: ⁊ alia ex poſterioribus vt pte ex ꝓncipiatis: vel ex effectibus. Et prima qdem via: nulla ſcia habet ſua ꝓncipia ꝓbare. Poteſt tm̄ bene ħ facere per ſecundā viam: ſicut cōmētator ait: ſic autem videtur eē in ꝓpoſito: ꝙ batur enī; que ⁊ quor ſunt rerū naturaliū ⁊ trāſmutabiliuz ꝓncipia ex cōditionibus motus ⁊ trāſmutationis. Motus aūt nō cā: ſed effectus eſt talium ꝓncipioꝝ: vnde patet ſolutio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Id quidem igitur ſi vnum ⁊ immobile ſit: quod eſt intendere: non de natura eſt intendere.

¶ Cō ſecūda.

SEcūdo poſſet forte aliqs quererе vtz nālis diſputare poſſit cō negantē ꝓncipia ipſius: videtur eni ꝙ ſic; quēadmodū enim ſcia cōmunis ad ſua ꝓncipia ſe habet: ſic etiā: vt videtur: ſcia ſpecialis habet ſe ad ſua: pōt autem diſputare: ⁊ diſputat ꝓmus ꝑs: ꝓtra ſua principia negātem: igitur pariſ rōne: vt videtur: artifex ſpecialis ſicut ꝑs nālis: cōtra negātes ſua principia diſputare pōt.

Ad hoc dicēdum eſt: ꝙ nō eſt omnino ſimile de ꝓria ꝑhia: ⁊ de ꝑhia nāli. Primus ⁊ enim ꝑs verſať circa ens: ſm ſuā totalitatez. Nihil autem poteſt adeo aliqs negare: qui nō cōcedat eſſe. Ex ħ aūt conceſſo: ꝓimus ꝑs viā habere pōt ad diſputādū cōtra quēlibet: qui deſtruit ꝓncipia eius: omnia enim ħ vel fundaňť ſuper eſſe: vel ſupza partes eius: qz ꝙo ꝑs naturalis: non accipiť ens i cōmunitate ſua: nō eſt neceſſariū eū qui negat ꝓncipia ipſius: aliqd concedere ꝙ ad naturalem phyloſophum pertineat: ⁊ ex quo ipſe viam habere poſſit ad diſputanduz contra eum. Poteſt aūt ſumere talem diſputationem: ⁊ aſſumit ſubinducendo primum philoſophum. Unde ꝑz ſolutio ad argumētū.

¶ Queſtio tertia.

CErtio quia ſcientia cōis: que habet diſputare cōtra negantes ꝓncipia dicitur eē meraphyſica: ⁊ dyalectica poſſet merito dubitare aliquis: vtruz dyalectica ſibi ſubalternare poſſit ceteras ſcientias: ſicut metaphyſica: videtur enim ꝙ ſic: quia vt habetur in quarto metb. circa idem verſatur primus phyloſophus: ⁊ dyale. ⁊ uterq; conſiderat de omnibus igitur ſi ꝓria phyloſophia ſibi ſcias oēs ſubalternat pari ratione videtur ꝙ ħ debeat facere logyca.

Ad iſtam queſtionē dicendū eſt: ꝙ de talibus ſcientijs pōt ſubalternatio duplex inueniri: vna quidē ſm modum ipſum argumentandi: quo ſcientie ſingule vruntur: ⁊ alio modo ſm ipſam ſubſtantiaz ſciētie. Et primo quidē mō dici poteſt ꝙ logyca ſibi ſubalternat ſingulas ſcientias. Modus enim argumentādi ipſa ſola conſideraꝝ ſimpliciter: declarando per cām ꝓpter quid conditiones: ⁊ ꝓprietates eius: quibuſ ceteре ſcientie vruntur: non dicendo de ipſis: niſi tantū quia: ⁊ non ꝓpter quid. Applicāt etiam ipa ad ſuas ꝓprias materias. Si vero loquamur de ſubalternatiōe: ſecūdo mō ſumpta: q̄ē ꝓpria ſubolternatio ſciaz ñ vť dōz: ꝙ logyca: ceteras ſcias ſibi ſubalterner. ¶ Mā cuius ens rōnis ꝙ ē ſbm ei⁹ ſe ad oia extēdat: nō tm̄ ſūt alie ſcie de ꝑt⁹ entis: iquātū cadūt ſub ente rōnis: ꝟz iquātū cadūt ſub ente ſimplr: alias. n. oēs ſcie ō entiď rōnis eē dicereť. Qz igī ens ſimplr ꝑm⁹ ꝑbs ꝓſideraꝝ dī oprie ꝙ ſcie ſpeciales ꝛbūt ſbm ei⁹. Mā ⁊ ſi videanť ꝛbere ipm ens rōnis: ħ tm̄ nō directe faciūt: qz ens rōnis: ſed qz enti ſimplr equipať: ꝙ cetere ſciētie habēt ꝛbere directe. ¶ Patet itaqz ſolutio ad argumentum quāuis

quāuis enī logyca circa oia verſeť: non tm̄ verſať circa ea inquātū pertinēt ad ens ſimpliciter: ꝙ ſubiecta aliarū ſcia⁹ ꝛbūt directe: ſed ꝟz ꝙ ſpectat ad ens ipſum rōnis: vnde nō eſt ſimile de ipſa ⁊ ꝑhia prima. Hoc autez ꝑfectius declarare magis pertinet ad librum metb. q̄ ad iſtū: ⁊ ideo dimittať ad ꝑſens. ¶ Cō quarta.

PArto qz ħ queri cōſueuit vtrum dictio excluſiua additaꝝ vni relatiuoꝝ reliquū excludat: poſſet aliquis de ħ forte dubitare: ⁊ videť ꝙ nō: qz relatiua poſita cū ſe ponāt ꝑ contra ſe pimāt: ad excluſionē vni⁹ ſequitur excluſio alteri⁹: ex q̄ ſequitur: ꝙ ſi dictio excluſiua addita vni relatiuoꝝ reliquū excluderet. Neceſſario ēt excluderet illud: cui addit: ꝙ ē in cōueni ens. Nō videť ergo ꝙ vni addita reliquū excludat.

Ad hāc queſtionē dicit aliqui ꝙ dictio excluſiua addita alicui: nō excludit illa: que ſunt de ꝑmo intellectu eius: nec que ſunt de eſſentia eius: ſicut addita hoi nō excludit aīal: qz ipſemet hō eſt aīal. Habz ār excludere illa que nō ſunt de intellectu ꝓmo: ēt ſi ſint de itellectu ſcō: vnū ār relatiuoꝝ: nō ē de ꝓio itellectu alteri⁹: ⁊ ſi ſit de ipſi⁹ itellectu ſcōario: ⁊ id circo dictio excluſiua vni relatiuoꝝ addita: hz reliquū excludere.

Sed iſta nō ſunt ſufficiēter dicta. Riſibile eni nō eſt de intellectu hois: nec hō de itellectu ꝓmo riſibil. ⁊ tm̄ dictio excluſiua vni ipſoꝝ addita nō excludit reliquum. Sicut enim: ſi tm̄ homo eſt aīal eſt: ⁊ ſenſibile eſt: ſic ēt ⁊ riſibile eſt. Econuerſo ēt: ſi rātum riſibile eſt: homo eſt.

Et id circo dōm eſt melius ꝙ dictio excluſiua addita alicui: excludit ea oia que ſic diuerſa ſunt ab illo: ꝙ nec ad quidditatem eius pertinēt: nec ad ipſam cōſequūtur: vez eſt aūt ꝙ ꝑna quidditatē alicuius poſſunt accipi dupliť: qz aut in concreto: aut in abſtracto: ⁊ ſi ſumantur quidem in concreto dictio excluſiua ipſis addita: non excludit ea quoꝝ quidditatē conſequūtur. Mā qz ipſum met. riſibile eſt hō: nō valet: tm̄ riſibile eſt: ergo hō nō eſt. Si ār iſta ſumať in abſtracto: tunc dictio excluſiua: ipſis addita excludere habet illa: que ſequūtur: vnde bñ ſequiť: tm̄ riſibilitas eſt: ergo hō nō eſt. Nō enī riſibilitas eſt hō: ⁊ ab ipſo ēt cuidēter abſtrahit. Si vero iſta ꝓcedentia ſumātur in cōcreto: talia ꝓpria dictio excluſiua illis ad iūcta nō excludit: nec abſtractiue: nec ꝓcreiue ſumpta Unde nō ſegrur tm̄ hō eſt: ergo riſibilitas nō eſt. Haz quāuis hō in ſua ſignificatiōe riſibilitatē non icludat ipſam tm̄ nō excludit: ⁊ hz de neceſſitate conſequētē ꝙ nō ꝓtingit de accidētibus cōib⁹. ¶ Si vero iſta ꝓcedēria ſumantur in abſtracto. Nec ꝓtia per dictionē excluſiuā: tūc bene excluduntur: vnde bene ſequitur tm̄ humanitas eſt: ergo riſibilitas nō eſt. Nūc aūt vnū relatiuoꝝ nō eſt: nec de eſſentia alterius: nec originať ēt ab ipo quin magis: ſic diuerſa ſunt: ꝙ etiam habent adinuicē oppoſitionē: ⁊ idcirco dictio excluſiua alteri ipſoꝝ addita bene poteſt excludere ⁊ excludit reliquuz: vnde optime valet tm̄ pater eſt: ergo filius non eſt.

Ad argumetum factuz in contrarium dicendum eſt: ꝙ dictio excluſiua vni relatiuoꝝ addita: directe: ⁊ per ſe relatiuū oppoſitū excludit: ꝙ aūt tollať illud cui additur: ħ ipſa per ſe non facit: ſed ħ per accidens contingit: quia ſolum ratione ſui correlatiui ꝙ aufertur. Unde ex vi excluſionis non valet: rātum principium eſt: ergo principium non eſt: quāuis ſublato principiato: reꝺiri poſſit poſtea ad negatiuam eius.

¶ Textus.

¶ Nobis autez ſubiciantur que ſunt natura aut omnia aut quedam moueri ⁊c.

¶ Cō quinta.

QUinto aūt dubitaret forte aliquis vtruz naturalis ꝑbet motū eē: vť enī ꝙ ſic: qz in. viij. phy. ꝓbať ꝙ impoſſibile eſt oia cuncta eſſe imobilia: ⁊ ꝙ neceſſariū eſt aliq̄ moueri: ħ aūt eſt ꝓcedere motum eſſe: ergo ⁊c.

Ad iſtā qōnem dicunt aliq ꝙ cū corpus mobile ſit illud ꝙ natū eſt mouerи: poſſet ꝑbs nālis ꝑbare: ⁊ ꝑbaret ēt corpus eſſe mobile: ſtatim ipſe ꝑbare ēt oē motū aptitudie vel actu: ⁊ qz nos ſupza demōſtrauimus ꝙ corpꝰ mobile eē nālis ꝑbat: ꝓſequiť ēt ꝙ ꝑber eē motuz: q̄ē cōtra id ꝙ ꝑbs ait in lectiōe iſta (Nobis āt ſubiciātur que nā ſunt oia: aut quedā moueri) ¶ Sz de facili apparet ꝙ iſta nihil valet. Sieni non ſupponēdo eē mobile ⁊ ꝑbaret eē corpus mobile bñ ſequereť ipm ꝑbare motū eē. Nūc ār ſic ē: ꝙ ente mobili ſuppoſito: ⁊ ſuppoſito ēt ex ꝓſequēti motu in. vj. phy. ꝑbat ꝙ mobile ē corpus: ⁊ ꝑ hūc modū ꝑbat corpus mobile eē: ꝟz declaratione ſupza aſſignatā. Uez ē aūt ꝙ i. 8. phy. ꝑbat q̄dā entia eē que mouētur: ſumēdo ꝓſonā ꝑmi ꝑbi. Lcō. vj.

SExto poſſet aliquis dubitare: dato ꝙ nālis motū eſſe nō demonſtret. Uerū ħ poſſit demōſtrare. Videť ꝙ nō. Quicunq; enī ſupponit diffinitū: nec ipz demōſtrare pōt: ſupponit ēt diffiniēs nec valet ipſum ꝑbare demonſtrando. Nālis aūt ꝑbs ſupponit nām eē: nec pōt iſtud demōſtrare: igit neceſſariū ē ꝙ motū q pōit i nāe diſtōne nō poſſit demſtrare eē.

Ad hāc qōnem dicūt aliq ꝙ nālis nō pōt demōſtrare motū: cui⁹ rō ꝑm eos eſt: qz ꝓma paſſio ſibi de ipſo non ꝑt demōſtrari. Motus ār ē ꝓria paſſio corpis mobilis ⁊ id circo nō ꝑt a ꝑbo nāli ōmōſtrari de ipo. Probatio ār maioris ꝟz eos ē: ꝙ cū demōſtratio ꝓcedat ex ꝛmediatis: id ꝙ imediatū ꝓncipiū non hz nūq̄ demſtrabiť: ꝓria paſſio aliud ꝓncipiū nō hz niſi ſbi qdditatē: ħ ꝙo nō reſpiť imediate ipaz: ꝟz mediāte eē i actu ꝙ ñ cadit i dmſtratiōe: vñ mālfeſtū ē: ꝙ ipa aliqd ñ hz: ꝙ demſtrari poſſit.

Sed iſta nō ſūt oli cui⁹ momēti. Dicit enīz ꝑbs ī ꝓio poſterioꝝ: ꝙ ſcia ō ſbo accipit qd ē: ⁊ ſi ē: de paſſiōe ꝙo nō accipit ſi ē: ꝟz ħ ipſa demōſtrat. Eū ergo ꝓma paſſio non ſit ſubiectum nō debet verificari de ipſa id ꝙ de ſubiecto dicit: ſed illud ꝙ dicitur de paſſione: ſm igit Ariſt. ſniam manifeſtū eſt ꝙ ſcientia poteſt: ſi eſt de paſſione demonſtrare tam ꝓma q̄ ſcda. ¶ Et ꝓterea ꝓma paſſio aut ipſa met. eſt cauſa ꝓpter quid ſue inherētie: aut nō. Primū ār ſtare nō poteſt. Accidētis eni ineſſe eſt ipſum eius eſſe. Nō eſt aūt accīs cauſa ꝓpter qd ſui eſſe: qz cauſa talis eſt cā originaria rei. Nihil ār originať a ſeipſo. Igit nulla paſſio ꝑ ſe cā inherētie ſuci ſbo. Eſt igī aliqd aliō ab ea. ħ aūt nō pōt eſſe accīs: qz tūc ſiſt de accidēte illo quereреť: ⁊ ſic ēt ꝓcederein iſinitū. Eſt igit talis cauſa ipa qdditaſ ſbi. Quod ēt ꝟz ex eo: qz ſubſtātia mā cū forma ē cā oiuz accīrū: vt dz i fine hui⁹ ꝑmi. ¶ Accīa ār ꝓpria ñ attribuūť ſbo gra mā: qz talia ſūt accīa p accīs & attribuūť ſibi aut gra foze aut gra ꝓiūctōis ei⁹ cū mā: i q̄ ꝓiūctiōe ipa rei ēentia ꝓſiſtit: hz igī ꝓria paſſio cāz ꝓp qd: q̄ medīū ē ōmōſtratiōis: ⁊ ꝑ ꝑns ōmſtrari ꝑt. Sz ſi dicať ſicut iſti dicūt q ītra talē cāz ⁊ ꝑmā paſſionē cadit eē actu medīū: apꝑet q ħ ſtare ñ ꝑt. Quādo

cūq; enim alīq; res aliq̄ō attributū respicit mediāte aliq̄ necessariū est q; ipsum respiciat ēt illo mediāte cui illō intra mediū debeť primo. Queadmodū q; aīal respicit aptitudinē ad rōcinādum mediante rōnali trate, que primo cōuenit hoī, respicit ēt dictam aptitudinē mediante hoīe. Si ergo quidditas spēi respicit passionē primā mediāte actu cāe, q; primo debeť idiuiduo de necessitate ipsam respiciet in diuiduo suo mediāte, ⁊ sic prima passio esset accīs per accīs: q; est impossibile oīa enī entia que a spē respiciunť mediāte idiuiduo sunt accidētia q; accidēs. Ām mānifestū ē q; quidditas spēi sua ꝓpria accidēria respicit immediate. Mā ⁊ alr nulla demonstratio cōpletā per se faceret sciam: q; per se qōnes ꝓpť qd nō valeret terminare. Et ꝓpterea Tho. dicēs q; naturalis debet supponere ⁊ nō probare motū esse: nō adduxit aliā rōnē: nisi q; nālis supponit nām, ⁊ in diffinitione nature debet poni motus.

Sed contra hanc positionē thome posset ēt esse cauillatio. Omne enī q; cām habet ꝓpter qd, quę nata est eē mediū, in demōstratione demōstrari pōt, talez aūt cāz habet motus: cū sit passio: igitť motū esse in physicā naturali cuius est cōsiderare cāz istā demōstrari potest. Ēt rid circo cōsiderādū est q; cū oīs passio ſm nām suā demōstrari possit: potest ēt ⁊ motus inquātū est de nā sua demōstrari. Sūt aūt quedā passiones: nobis minus note: q̄ sit nā sui ꝓpriꝰ sbi: ⁊ tales nō solū ſm nām suā: sz ēt ſm nos per diffinitionē sui subiecti demonstrari possunt, quedā ꝓo alie sunt nobis magis note q̄ nāe suoꝝ sboꝝ. Et tales quāuis de sua nā per diffinitionē sui sbi demōstrari possint: nō tn quātū est ex parte nr̄a per ipsaz demōstrari possunt. Be nūcro aūt taliū est ipse motus: vñ ⁊ accipiť in diffinitione nāe: que est principiuz ipsius: habet ergo ex sua nā vñ demonstrari possit. sed hoc nō habet ex parte nr̄a. ⁊ id circo in scia nāli ipsum supponere debemus: ⁊ best itellect⁹ thome.

¶ Textus.

¶ Primum autem maxime est omnium propriū ⁊c.

Lcō. iij. ¶ Nō ꝑma.

Via h Arist. dicit q; ipossibile ē accidēria separari a substātia: posset hic merito dubitare aliqs: vtrū nullo modo fieri possit de aliq̄ accidente sine subiecto ⁊ videtur q; non: qz id q; est de rōne alicuius non pōt ab ipso tolli sine corruptione eius. Esse aūt in sbo ē de rōne accītis: igitť ipossibile est ipsum fieri sine subiecto: nisi ab eo toraliter tollať nā accidētis.

Ad hanc qōnem dām est q; virtute nullius cause scē pōt accīs inesse sine subiecto ⁊ pseruari: bene ār h pōt fieri virtute cause ꝑme cuius declaratio est: qz q; de sua nā dependēt ad subiectū: ⁊ originaťr ēt ab ipso: necessario hz nālē ordinē: haber in sbo eē: accidēria ex sua nā dependēt ad sbm vt infra dco volēte dclarabiť: ⁊ origināť ēt ab ipso: qz subiecta mā cū forma cā est oīum accidentiū: igitť necessario oē accīs hz nālē ordinē habet in subiecto eē: ⁊ per ꝓns sine sbo fieri nō pt: nisi ab eo tn̄ q; talē ordinē imutare pōt: nihil aūt itra hūc ordinē iclusum pōt imutare ipz ⁊ qz is cā ⁊ nā ꝓter deū est in tali ordie pclusa: patet q; nulla scda cā accīs pōt sine sbo i eē pseruare. Quia vero deus hīdict⁹ supra totū talē ordinē cleuat⁹ ē: nec ipse huic ordini sed ordo sibi subiacet: pōt nō obstante necessitate talis ordinis: cui nō est subiecta ⁊ alligata sua ꝓtus: accīs in esse absq; sbo pseruare: sed vtrū h possit de oī accidēte: qz quidā dicūt q; h nō potest nisi de sola Ēstitate: in fra. si tn̄ placitum fuerit sibi ostenderur.

Ad argumentum in cōtrarium Rndet Tho. in. iiij. sniaz dicēs q; eē in sbo nō ē de rōne accītis: sz eē receptibile i sbo: sz b dicat q; eē i sbo de rōne accītis est: ⁊ id circo ne ꝺdictio videať esse in dictis tanti viri dicēdum est q; esse in subiecto actu nō est de rōne accidentis: ⁊ sic intelligit in ōrto sentēriaz. Esse ꝓo in subiecto ſm aptitudinē ē de rōne ei⁹: ⁊ sic intelligit in libro isto. Et accidēs quidē a subiecto separatum semp retinet nāz illā: per quā est aptū natū eē in sbo.

¶ Textus.

¶ Hec, n, oīa ⁊c. fferūt multū: ⁊ sūt ipossibilia dicēť ⁊c.

¶ Nō scda.

Secundo quis posset dubitare qz videť qđ Arī. supponat q; ꝓbare debet. Nam antiqui posuerunt quantitates dimēsiuas eē substantias: sicut in septimo metħ. apparet: ⁊ etiam in. v, ipse autem in ratione sua supponit: q; quantitas non sit idem cum substantia. ¶ Sed dicendum est: q; sbstātiā: ⁊ q̄ritatē differre nālis hz differre ex trāsmutationib⁹ que in eis sunt: que inueniunť eē diferētes. Et quoz trāsmutationes differētes sūt necessariū ē ēt ipsa differre. Mā trāsmutatio i quātitate est augmētum ⁊ decremētuz: trāsmutatio ꝓo in substātia est generatio ⁊ corruptio. Potest aūt aliqd augeri vel decrescere absq; eo q; generet ⁊ corrūpať. Unde ex hac diuersitate trāsmutationū manifestū ē: q; q̄ritas differt a substātia. Hoc autem manifestiꝰ apparet ex hijs que dicūtur in libro de generatione: vbi agit de istis spālibus trāsmutationibus: vñ ⁊ forte ꝓp hoc Arī. in hoc libro ī quo agit de mōtu in cōi: istā declaratione ꝓtermisit: ⁊ supponit illa differre tanq̄ declarādū ex hijs que in sequēťb⁹ libris dicere volebat.

¶ Textus.

¶ Amplius quoniam ⁊ ipm vnum multiplr vī ⁊c.

¶ Nō tertia.

Tertio dubitare posset aliquis de secunda ratione Aristo, vato. n. q; oīa eēnt vnū ꝓtinuitate: ⁊ cōtinuū illō diuidi nō posset: sic dicim⁹ de corpe ecclesti: nōvť pp hoc ꝓcludi posse vlla multitudo

¶ Ad q; dicēdū est q; in oī ꝓtinuo est dare partē extra ꝓtem: ita se habētes q; vna eaz nō est alia: ⁊ ex hoc necessariū est q; statiz posito cōtinuo qđa ponať multitudo.

¶ Iterū qz oē ꝓtinuū cēntia ꝓtinuitatis ē in ifinitū diuisibile: si diuisibilitatē hz: oz q; hoc hēat ex nā alia adiūcta: sicut de celesti corpore apparet: ⁊ sic ponunť starim plures nāe: qz nā cōtinui ex qua diuisibilitatē hz: ⁊ nā adiuncta ex q̄ sortitur indiuisibilitatē.

¶ Textus.

¶ Utrum vnum aut plura: pars ⁊ totū ⁊c.

¶ Nō quarta.

Parto posset esse dubium de toto etherogeneo: vtrū aliqua sua parte differat eēntialiter: videť enim primo q; non. Que enim differunt essentialiter differunt in principio cōstituriuo quod est essentialis forma rei. Pars autem a suo toto in tali ꝓncipio nō differt: qz ſm Tho. eadem est forma substātialis in toto ⁊ in parte: igitť pars a toto eēntialiter nō differt. ¶ Incōtrariū ār ē: qz cū rō sit sermo exp̄ssiuus qdditatis: eēntie q̄ sunt idē eēntialr: oz q; sint idē ſm rōnē: sed pars ⁊ totū nō sunt idē ſm rationē: qz tūc etiā oēs ptes que sūt in toto etherogeneo: eēnt eiusdē rōnis: qđ est ipossibile: ⁊ cōtra rationē tori⁹ etherogenei:

igitur impossibile est partem talis totius non differre essentialiter a suo toto.

Ad hāc questionē dicēdū ē: q; ea ꝓprie pertinēt ad eēntiā ⁊ qdditatem alicuius: q̄ igrediunť ipsaz: virtus aūt ⁊ opatio rei eēntiā eius nō ingrediunť: sz sic eam cōsequūtur q; ipsa integra ⁊ cōpleta: quātū ad oīa q̄ sūt de rōne sua: ꝓintelligiť vtriq;. Luz ergo forma sit de intellectu ⁊ ratione qdditatis rei tanq̄ eius ꝓma: ⁊ intrinseca perfectio: oz q; actus ⁊ opletmētū eius sit ꝓtū ad suā sbaz simplr: ⁊ nō p determiationē ad virtutē aliquā: qz rūe virtus foret intrinseca eēntie: qđ eē nō pōt: ⁊ qz ipa sic simplr supra ꝓncipiū est oium virtutū ⁊ opationum ipam consequētiū: que oēs in toto tn̄ sunt. Lōcluditur q; ipsa sic cōsiderata sit ꝓma ⁊ ꝓpria ꝓfectio tot⁹ ⁊ partiū: nō ſm qđ diſtincte: sed ſm q; vnite sūt in toto ita q; ſm hunc modū nō cadit ibi rōnum vlla multitudo: vez qz virtutes organice nō sūt nate eam cōseq̄: nisi sub certa organoz dispōne: inquātū vltra eēntiā supra, dicto mō sumptā supaddunť varie organoz dispōnes originare hz virtutes diuersas ad cōplemētū diuersaz partiū. Et ſm hoc inueniunť ptes abinuicē ⁊ a toto in forma ēt diuersificari. Mā ad totū forma sic se hz: q; in ipso nata ē originare suo mō oēs virtutes ipsaz ꝓntes. Ad vnā ꝓo ptē sic se hz q; in ipsa nō pōt originare quālibet: sz illā trīn que illius ptis cōgruit dispōni: ⁊ hz hoc ps a toto, ⁊ ab alijs ptib⁹ hz rōnē differt.

¶ Textus.

¶ Ar ꝓo si rōevnū st q̄ sť oīa: sic ē tunica ⁊ idumētū ⁊c

¶ Nō qnta.

Pinto posset aliqs dubitare: qđo sequať ex argumēto Ar. q; sit eadē rō entis ⁊ nō entis. Si. n. oīuz entium sit eadē rō: qz ctraria sť entia habebūt eandē rōnem: ⁊ silr etiā bonum ⁊ malū si cōtraria sūt essent eiusdē rōnis: ⁊ nō bonuz ſm q; stat ꝓ altero contrario erit cū bono idē rōne. Et qz nō bonū vt stat ꝓ altero cōtrario est ens: nō videť ex hoc ꝓcludi posse quod eadē sit rō entis ⁊ nō entis. ¶ Ad hoc ār dici pt ꝓmo vt saluem⁹ deductionē tho. qđ ⁊ si nō bonū sit ens: nō tn̄ ē illud ens: qđ rollitur p negationē istāri additā: ⁊ quātū ad hoc hz rōnē nō entis. Unde pōt sic deduci: id qđ est nō bonū est idē bono: sed nō bonū ponit nō eē boni: igitur q; nō est idē ē cū eo q; est: vtpura q; nō est bonū: cū eo qđ ē bonū. ¶ Vel dicēdū q; cū ea quoz ē vna ratio sint vnum: si eadē ratio est albi cū rōne nigri: ponēr ista aliqđ vnum qđ dicť albuz nigrum. Cuius ratio erit ipsa rō albi: ipsa rō nigri. Nūc ār nihil est albū nigrū: qz cū illud sit nihil cui de se nulla eēntia debeť: ⁊ albū nigrū sit tale: oz ipm esse nihil: sicut hycoceru⁹ ēt est nihil: ex quo cōcluditur: stare ꝑfata positione: q; vna ⁊ eadē erit ratio entis ⁊ nihili.

¶ Textus:

¶ Conturbati sunt autem ⁊ posteriores quemadmodum ⁊ antiqui ⁊c.).

¶ Lectio q̄rta. ¶ Nō ꝑma.

Posset aliqs dubitare: qđ oviri exercitati in philosophia potuerūt moueri ad ponēduz tā inrōnabilē positionem. ¶ Ad huius ergo euidentiā considerādum est: q; tales philosophi non perceperunt aliud principium nisi materiam: hanc autez ipsi cogebantur ponere nō differre a nā quantitatis dimēsiue. Cui⁹ declaratio ē: qz idē est rō ⁊ ꝓncipiū eēndi vnicuiq; ⁊ rō atq; ꝓncipiū distinguēdi: rō autē essendi ipsi potērie ē act⁹ ꝓprius ipsius: igitť oz qđ ēt ex actu rō distinctionis potēriaz assumať: ⁊ qz sublata distinctionis rōne: necessariū est ipsam distinctionē ēt auferri: ex quo distinctio potēriaz sumiť ex distinctione actuū: ne cessarium est qđ diuersitate actuū sublata potēriaz distinctio tollatur: sicut ēt de mā apparet: que ſb diuersis formis distincta inueniť: si tamē precidātur ab ea ꝓintellectuz oēs forme: remanebit statim oīno indistincta. Antiq; autē philosophi abstulerūt diuersitatē actuum substātialiū ⁊ accidētaliū: qz nullū actū supra eēntiam māe substātiale posuere. Nec ār fuerūt coacti ponere: ex eo q; ponebāt ipam mām actu existēte. Nullū enī actu existēs subiectū eē pōt actuū substārialiū: ⁊ si posset esse ſbm actuū accidētaliū. Actꝰ ēt accidētales, ꝓpos nō ponebāt: nisi illos qb⁹ extras dimēsiua termināť. Ām ⁊ dicebāt penes rarefactionē diuersaz ⁊ condēsationem: ex vno ꝓncipio entia diuersa ꝓuenire. Raritas aūt ⁊ dēsitas sūt qđā q̄ritatis terminatiōes. Sic ergo actū sbalem: nō distinguebant ab eo: quo q̄ritas dimēsiua terminatur: ⁊ p ꝓns necessariū erat eos nō distinguere natura ꝓtie māe: a nā q̄ritatis dimēsiue: q; est qđā forma: ⁊ quidam actus. Ex b autem apparet qđo cogebātur ponere entia nō diuersificari in esse. Natura enim quātitatis dimēsiue p suas terminationes nō diuersificať eēntialr: qz ipsa ex se est esse actus: cui b oīa accidūt: ⁊ ipsam per ꝓns diuersificāt tm̄ accītaliter: ⁊ id circo dicebant antiqui phi omnia esse vnum.

Sed vlterius considerādū est q; dictaz nām dimēsiue quantitatis dupliciter cōsiderare possum⁹: qz vno modo simpliciter: ⁊ ſm se: ⁊ sic est receptiua oīs terminationis: ⁊ p ꝓns nullā de se habet: sicut enim q; est receptiuū oīum colorū ex se nullū colorē habet: ⁊ q; est receptiuū oīuz sonoꝝ ex se nullū habz sonū: ⁊ natura prima que est receptiua omniū formaz ⁊ balium ex se nō habet aliquaz formaz: sic ēt nā q̄ritatis dimēsiue: quia est receptiua omniū terminationū opz q; ex se nullam hēat terminationē sibi ꝓpriā: qz impediret receptionez aliarum. ¶ Dimēsio aūt sine terminatione infinita est: vnde manifestū est: q; h ens: q; dicitur dimēsiua quantitatis in se simpliciter cōsideratū qđ infinitū est. ¶ Oz ēt qz sit vnū infinitū tm̄: si enim multa essent: cū plures corporee dimēsiones nō possint simul esse: oporteret necessario vnā esse extra aliā: ⁊ per ꝓns vna foret ad aliam terminata. Quia igitur de se interminata est: vt ostendim⁹ opz q; sit vna tm̄. Ulteri⁹ eriā cōsiderābat ipsam sic ꝺz se accepram non debere dici sacram: qz omnis factio in aliquid terminatū tēdit: ostēsum est aūt q; talis natura de se interminata est. ¶ Oporteret iam viteri⁹ q; immobilitatē haberet. Motus enim localis: aut rect⁹ q; aut circularis. Motu aūt recto nō moueť aliquid: nisi terminatū sit ad aliquē locū sibi cōtiguū: ad quē moueri possit: motu ēt circulari nihil moueri potest: nisi de terminatum ⁊ finitum.

Ulterius eriam nihil monetur motu alterationis ad aliquam qualitatē, nisi maneat sub qualitate opposita: quēadmodum nihil mouetur ad albedinem nisi fiet sub nigredine: vel sub aliquo medio colore. Et oīs talis qualitas ponit in quantitate terminationem: sic autem ē de motu decrementi ⁊ augmenti.

Secundum igitur hanc viā procedēdo excusare possumus melissum dco. s. q; ipse respiciens ad interminatam quantitatem posuit ens q; continet entitatē oēm esse vnū: nō factū: ifinitū: imobile. Si ār respiciam⁹ dimensionē ipsam: ſm q; stat sub certis terminationi-

bus: sic ēt necessario finita. Et ꝑm ħ dicere possumus q̄ eā ꝓmenides respexit: qui posuit ens finitum: ⁊ quia sensus cā uō ꝯcipit nisi sub certa terminatione: quomodo multiplicari ⁊ partiri inuenitur: idcirco plura posuit ꝑm sensum ⁊ motum certā eode modo. Quia ꝙo realis intellectus nō diuersificat nisi ꝓp̄ esse diuersificationē essentia aūt oīum videbat esse vna: dixit ipsam ꝑm rez ⁊ ꝑm intellectū nō trāsmutari: neq; esse multa: sed eē tū vnum. Iste igitur est vnus modus excusandi istos vez est aūt q̄ simplicius in cōmen. cc. ⁊ mū. allegans ꝙba istoꝝ dicit eos in tell̄ exisse de ꝓria cā: que ve⁹ est: respectu vel operationecui⁹ alia non entia vōr: q̄ ex se q̄ sint habere non videntur.

¶ Textus.

¶ Nō ḡdē igit melissus ꝑalogizat manifestum est.

¶ Nō scōa

Secundo posset quis dubitare: vtrum valeat prima ratio melissi: qua dicitur q̄ est factus: habet ꝓncipiū: ergo q̄ nō est factū: nō habet ꝓncipiū: videtur enim q̄ sic: q̄ quāuis a destructione antecedētis in terminis non conuertibilibus nō teneat: valet tñ bene i hīs: que cōuertuntur: sicut ħ sī risibile est homo est: sed risibile nō est ergo hō nō est. Esse autem factum ⁊ principium hīe cōuertuntur sibi inuicem vt videtur.

Ad hoc dicendum est: q̄ factuz ꝑt accipi dupliciter: vno quidē mō ꝓ omni eo q̄ est ab alio ꝑductū: ⁊ sic factū eē ⁊ habere principiū adinuicem cōuertunt. Alio modo pōt accipi factū ꝓ eo tñ q̄ est ex mā ꝓcedente productū: ⁊ sic isti accipiebant: ħ aūt modo habere principium in plus se habet q̄ esse factum.

¶ Textus.

¶ Postea ꝓpter quid immobile si vnum est ⁊c.

¶ Nō tertia.

Tertio posset esse dubiū de tertia ipbatione. Cū enim oē q̄ mouetur ab alio moueat necessariū est q̄ motus ponat entiū multitudinē: quia igit melissus multitudinez entiū nō ponebat: poterat optime concludere: q̄ ens moueri non posset: nec in ꝓprio loco: nec etiā in alieno.

Ad hoc autem dō ē: q̄ si sic melissus ꝑcessisset ꝑ ipsum rō Arist. nō cōcluderet: q̄ ꝙ nō ex entiū vnitate: sed ex carentia extrinseci loci ꝑcessit ad ꝓbādū entis immobilitatē: valet optime cōtra ipsum rō Arist. Ad ħ enim q̄ aliq̄s moueat ñ exigit q̄ hēat extrinsecū locū: q̄ alterari potest absq; eo q̄ de loco ad locū trāseat. Erat aūt ꝑm q̄ dicit Arist. ꝑcessus melissi talis: q̄ est factū hz ꝓncipiū: ergo q̄ nō est factū: nō hz ꝓncipiū. Ens nō est factū: ergo nō hz ꝓncipiū: q̄ nō hz ꝓncipiū: nō habet finē: ⁊ oē q̄ tale est infinitum est: ergo ens est infinitū. Infinitū extra se locū nō habet: ⁊ oē tale est immobile igitur ens est immobile. Extra infinitū etiā nihil est: ⁊ cum ipso aliquid aliud in eodez loco esse non potest: est igitur ens vnum infinitum immobile.

¶ Textus.

¶ Et ad ꝓmenidem autem idem mod⁹ rationū est ⁊c.

¶ Lectio quarta. Nō ꝓima.

Ic primo posset aliqs dubitare de ostēsione Arist. qua oñdit rōnē ꝓmenidis peccare i hoc: ex eo q̄ nō tenet in oī materia: ait enim q̄ si sola alba recipiātur: significāte vnuz albo in rarione. ſ. albi adh̄ multe sunt: que sunt: ⁊ nō vnū: nec cōtinuatione nec ratione. In hac enim materia idcirco illa forma argumētandi nō tenetur: q̄ ꝑm Ari. ꝓpositionē albū habet ponere plura: sed si poneret tñ vnū tunc forma valeret: ⁊ valet in oī consili materia: sic ār in mā de ente sehz fz ꝓmenidē: vñ assumit q̄ ens vnū ē Talis autē dō fuisse ꝓcessus ei⁹: quicquid est ꝓter ens est nō ens. Nō ens est nihil: ergo quicqd est ꝓter ens: ē nihil ens: aūt est vnuz: ergo quicquid accipitur ꝓter vnum est nihil: ergo est tantū vnū: ⁊ ꝑ ꝓns non sunt duo: quoꝝ vnum sit motor: ⁊ aliud sit mobile: sine quibus motus eē nō pōt. Est igitur vnū ens ⁊ immobile.

Ad hoc dicēdum est q̄ materia assumpta de albo consilis est materie assumpte a ꝓmenide. Est autē similitudo in hz fz quosdam: q̄ sicut albū significat diſpositionē superadditā entis ſic ceriā ⁊ vnū: q̄ est principium numeri dispositionē accītalē superadditā cuti impotat: sed ħ ad ꝓpositū nihil valet. Mā in argumentatiōe facta nō sumit albū loco vni⁹: sed sumitur loco entis: ⁊ idcirco opz q̄ ħ materie similitudo sumatur non ex cōuenientia albi cuz vno: sed ex ꝙuenientia eius cū ente. ¶ Dōm est igitur q̄ Arist. ꝑmisso exēplo de albo ipsum cōuenienter applicat ad ꝓpositū ostendendo fez q̄ sicut albū multa significat: q̄ accīs ⁊ subm: sic ēt ⁊ ens multa significat: q̄ accīs ⁊ subam cuius cōtrarium ponebat ꝓmenides: ħ aūt ipse declarat ostendendo primo q̄ ens significat tñ vnū: illud vnuz accīs esse nō ꝑt: q̄ cū oē accīs de sbo dicatur: essent tūc necessario multa. Si ergo multa eē nō debēt: opz q̄ illud vnū sit ꝓ sba: q̄ ēr ꝓmenides ꝓcedebat. Ex ħ aūt vltra ꝓcedit: q̄ cū accidētia q̄ ad sensum appent ñ sint sbē: oz q̄ fz veritatē entia nō sint: ⁊ si sint ꝑm sensum: q̄ totū ponebat parmenides sicut in cōmēto oñi alberti apparet. Et q̄ accīa q̄ ad sensum apparēt de suba ꝓdicanē q̄ ceriā ꝓmenides nō negabat: ꝓcludit ex oibus istis datis: q̄ non ens ꝓdicetur de ente: ⁊ sic q̄ ens sit nō ens ⁊ q̄ hēst ipole: concludit ex ħ q̄ oz ens significare multa. ſ. accīs ⁊ subm: ita q̄ vtrūq; sit aliqd fz veritatē ⁊ nō ꝑm solā apparentiam. Et sic declarata est similitudo materie assumpte de albo: ad mām assumptā ꝑti⁹ de ente ex quo manifestū est q̄ illa arguendi forma nec tenet in assumpta materia de albo: nec ēt i mā de ente.

¶ Nō scōa.

Secundo posset aliquis dubitare q̄ facta est mentio de vno q̄ est ꝓncipiū nūeri: vtrū ħ differat ab illo vno q̄ conuertitur cū ente: ⁊ videt q̄ nō: q̄ illud est indiuisibile: ⁊ ħ ceriā ē essentialiter indiuisibile.

Ad hoc dicunt aliqui: q̄ vnum q̄ ē ꝓncipium numeri differt ab eo q̄ cum ente cōuertitur: q̄ istud supra ens pōit solā idiuisionē: id ār q̄ ē ꝓncipiū nūeri pōit fozaz dimēsiue q̄titatis. Mā hec fora: fz eos ꝑt accipi dupliciter: vno qdē mō simpliciter: ⁊ fz se: ⁊ alio mō ꝑm ord i nem ad partes. Et primo quidem modo non merēt dici cōtinuū: q̄ cū continuum: sit in infinitum diuisibile ⁊ diuisibilitas respiciat partes: necessarium est q̄ cōtinuum in se claudat ordinem ad partes: vnde manifestum est: q̄ forma que est dimēsiua quantitas: si sic simpliciter: ⁊ ꝑm se sumatur: nec continuuz dici debz: nec etiam diuisibile. Et isto modo sumpta vt dicūt est ipsa vnitas: que est principium numeri. Si vero sumatur ꝑm ordinem ad partes sic debetur ei ⁊ continuitas ⁊ diuisibilitas.

sed

Sed ista non videntur posse stare. Manifestum est enim q̄ vbicūq; inuenitur numerus ꝓprie dictus: ibi inuenitur vnitas. q̄ est principiū numeri: q̄ numerus ex tali vnitatis replicatione cōstituit. Cōstat aūt q̄ verus numerus in aiabus humanis a corpe separatis inuenit: igit necessariū est q̄ i eis inueniat vnitas: q̄ est ꝓpriū nūeri principiū. Si ita q; talis vnitas est ipsa q̄ritas dimēsiua in aiabus a corpe separatis: q̄ritas dimēsiua remanebit. q̄ absurdū est ⁊ ipole: vnde ipole videt q̄ vnitas que est principiū numeri sit forma: q̄ est quantitas dimēsiua. ¶ Dōm est igit: sicut dicit doctor noster tho. q̄ vnū q̄ est numeri principiū differt ab vno q̄ cōuertit cū ente: q̄ illud q̄ cōuertit cū ente solā idiuisionē ponit supra ens: id aūt q̄ est principiū numeri addit supra ipsuz rationē mēsure. Hoc ergo sufficiat ad presens: alibi enim q̄ ħ, oz istud perfecte declarari.

¶ Textus.

¶ Quidem autem diuiditur quod vere est ⁊c.

¶ Nō tertia.

Tertio dubitari posset: vtrū per ea que ponunt in diffōne possimus intentionis multiplicitatem ostēdere: videt q̄ nō. Diffiniētia enī nō constituūt nisi nām diffinire: ħ aūt vna tñ est: q̄ vnius diffiniti: vna est essentia. Nō igitur ex diffiniētib⁹ possum⁹ arguere in entibus esse multiplicitatem.

Ad hanc q̄nem dōm est: q̄ ꝑbus adduxerat exemplū de albo: q̄ dixerat ponere plura ꝑm rōnē: eo q̄ alia est ratio albi: ⁊ alia est ratio sbi: volēs igit declarare: q̄ ēt sit esse de ente adduxit primo de pribus magnitudinis: q̄ entia sunt: ⁊ ꝑm rōnē differūt: q̄ vtriq; partium alterꝝ est esse: alias enī nō esset magnitudo: sed esset ens quidē oīno idiuisibile. Indiuisibile aūt in genere q̄ritatis: neq; finitū: neq; infinitū est: q̄ est cōtra parmenidē qui ponebat ens eē finitū. Sed q̄ aliquis posset dicere q̄ ꝓmenides intelligebat ens esse finitū: nō i quātitate: sed in essentia: quomō ēt vnitas que est indiuisibile finita dici pōt cū sua essentia nō sit perfectionis infinite: sed limitate ⁊ finite: arguit ꝓns cōtra ħ dicēs: vt dicere intēdēs: q̄ illud q̄ est finitū in essentia est diffinibile: vel diffinitū. Nihil aūt est diffinibile per vnū: fz necessario per plura: vt ondit in. 7. meth. ħ aūt diffiniētia: ⁊ si nō sint aliud in re sunt tñ aliud rōne: ꝓt dicit in litera: vñ ⁊ ex ħ manifestū est q̄ sile est de ente: ⁊ de albo: quātū ad id q̄ de albo dictū fuit. Nō enī dixerat ꝓbs q̄ albū a subo realiter differat: sed q̄ aliud est esse. i. alia est rō albi: ⁊ susceptibil. Si aūt dicat ꝓmenides q̄ diffiniētia nō sūt plura: neq; re: neq; rōne sequitur q̄ diffinitū sit indiuisibile: ⁊ per ꝓns q̄ nō sit infinitū: neq; finitū: sed ifinitū i eentia: q̄ ē totū cōtra parmenidē: qui ponebat ens finitū vt dictū est: vt aūt consequētia intelligatur q̄ modo facta ē cōsiderādū est q̄ illud dī i eentia finitum: q̄ nō cōtinet in sua qdditate totam essendi ⁊ pfectionis plenitudinē: sed sic est aliquid q̄ tñ est determinatū ⁊ determinati generis specifica cū p certā eius dī iam: vñ in oī finito in essentia est considerare: q̄ est aliqd: ⁊ q̄ est ħ certū ⁊ determinatuz: ⁊ ꝑ ꝑns de ipso possunt itēriones plurime formari. Sicut enī in q̄ritate dimēsiua illud quo ipsa finitur nō est ipsum q̄ finit: sicut pūctum nō est linea: sic ēr necessariuz est: vt in essentia finita sit alterius rōnis: illud q̄ finitur ab eo quo id finibile finitur: ⁊ ifra certū cōstrigit gradū entitatis. Quapp si ab eentia tollat ois distinctio: tā rei q̄ rōnis: oportebit ipsam esse infinitaz ⁊ oēm ꝓtinere plenitudinē essendi. Infinitū enim id est in quo nō est finibile: sub finiēte positū: ⁊ ꝑm ħ ex ꝓtib⁹ diffiniētib⁹ possumus oñdere in entibus ad minus eē multa: ꝑm rōnē. Hoc enī diffinitur sol: q̄ est in essentia finitū. Est igit essentia diffinita vna ꝑm rē: sed cōtinet ꝑm rōnē multa ⁊ per ħ pz rñsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Accidens enim dicitur hoc aut quod contingit esse ⁊ non esse: aut cuius est in ratione hoc cui accidit ⁊c.

¶ Nō quarta.

Parto posset esse dubiū vtrū vez sit q̄ diffinitū nō ponit in diffōne diffiniētibus ipsum: videt enī q̄ nō: q̄ vnū relm ponitur in diffinitione alterius: ⁊ ipm recipit in diffinitione sua.

Ad hanc q̄nem dōm est: q̄ illud ponitur in alicuius diffinitiōe a quo ipm diffinitū: fz cē sue qdditatis vel eentie dependet. Mā cū diffinitio sit oso q̄d est esse significās: ⁊ ipsum pfecte declarās necessariū est q̄ id a quo ħ dependet accipiat. Sine ħ enī nō pōt pfecte esse huiusmodi cognitio. Si ergo aliqua duo sint q̄ ita se habeant q̄ vtrūq; ꝑm suū esse qdditatiuū ab altero dependet necessariū est q̄ ipsa per inuicē diffiniātur: sic aūt se habēt ea q̄ sunt vere rela. Mā ipsum eē qdditatiuū ratiuz est ad aliud quodāmodo se hēre: ⁊ idcirco vnū relatiuoꝝ positū in alterꝝ diffinitione: ⁊ ipsum recipit in diffinitiōe sua: q̄ ēt mā ꝑm suā eentiā hz dependentiā ad fozmā: ⁊ ipsa fozme nālis essentia nālē hz inclinationē ad māz idcirco cōtingit q̄ ꝙ inuicē diffiniūtur. ¶ Si ꝙo sint aliqua ita se habētia: q̄ vnū ipsoꝝ ad alterū dependeat: ⁊ nō ecōuerso sicut se habet accīs ⁊ ſbm tūc vnuz coꝝ ponetur in alterꝝ diffinitione: ⁊ nō ecōuerso: quēadmodū subm ad q̄ accīs dependet cadit in diffinitiōe accidentis: ipsum vero accidens nō cadit in diffinitiōe eius: ⁊ i talibus hz veritatē ꝓpositio phi. Quigit vere ens q̄ est suba perfecta de cuius diffinitione hpbs rōcinat ens absolutū est nō habēs eē quidditatiuū dependens ab aliquo extrinseco: sed dependēs sola ꝓncipijs extrinsecis essentie: que tñ ꝓncipia nō dependēt a toto: ꝑm suū essentialem vel quidditatiuum intellectum manifestum est q̄ ipsum sic diffinitur per sua essentialia ꝓncipia: que tñ in coꝝ ipsum met diffinitionibus non cadit: Et ħ sufficit ad processum Arist.

¶ Nō quinta.

Pinto posset quis dubitare de diuisiōe accidētiuz q̄ ponit Arist. cū dicit q̄ quedā sunt accītia separabilia: ⁊ quedā sunt in quoꝝ diffinitiōe ponitur ſbm. Nō enim videtur ħ esse sufficiens diuisio. Mā nigredo cozui non est accidens potēs a cozuo separari: ⁊ tñ in eius diffinitione cozuus nō accipitur: ⁊ simile est de multis accidentibus.

Ad hāc q̄nem dicunt aliqui: ⁊ bene q̄ oia accidentia: aut ꝓueniūt a ꝓncipijs speciei: aut ꝓueniūt a ꝓncipijs indiuidui. ¶ Et illa quidē que ꝓueniunt a ꝓncipijs speciei ſbm accipiunt in diffinitione sua: ⁊ talia sunt oia inseparabilia: tam ꝑm rem: q̄ ꝑm intellectum. ¶ Scōm rem quidē inseparabilia sunt que ꝓncipia sequūtur: que cū sint de intellectu rei nequeūt ab ipsa re separari. ¶ Scōm etiam intellectū inseparabilia sunt quia sola illud accidens dicit a subo separabile per intellectū q̄ de ipso per intellectū cōsiderato potest veraciter negari. Sed illa que sequūtur ꝓncipia spēi non possunt de spēi negari. Quātus enī intelligi pos

fit hō: non intellecta risibilitate eius: vt ex libro diuisionum boety accipitur. Non tamen potest intellect⁹ cōcipe hoīez: ſm q hō est: z vere dicere de ipso q hō fit risibil. ¶ Accīa vero que prouenium ex principijs individui ſbm in diffinitione sua nō accipiūr: z ſunt oīa separabilia: per intellectum: quātūcūq aliqua ipsoruz ſm rem separari nequeant: qz enim potest intellectus intelligere ſpēm: nō sol non intellecto individuo: verū etiā nō intelligēdo ipsum esse: potest oprime intelligere ſpēz: nō sol non intellectis accidētibus individuali⁹ sed ēt intelligēdo ipsa nō inesse sibi: quēadmodū potest intellect⁹ intelligere cozuū: vnde cozuus est: z intelligere nullū singularē cozuū esse actu: z intelligere p̄ oīs nigredinē cozuo inquātū cozuus nō inesse. Et h̄ quidē vez est: qz cozuo nō iest nigredo inquātū cozuus est: sed inquātū est h̄ cozuus. Patet igitur q oēs accīs aut inseparabile ē: z ſbm accipit i diffōne ei⁹: z aut est sepabilēr subm in cius diffinitione non cadit. ¶ Nō sexta.

Sexto ppter illa q̄ dicta sunt: posset dubitaſ aliqs vtrū accīa q̄ sūt inseparabilia: ſm rem: z insunt oībus individuis eiusdē speciei qualē accidēs ē nigredo cozui, pueniāt ex principijs individui aut ex principijs speciei: z videt q debeāt oīa ex principijs ſpēi puenire: effect⁹ enī cōiter i oīb⁹ individuis reperti⁹ dz cōsequi principia que sunt oīb⁹ individuis cōia nō pōt eni effect⁹ cē cōior z vlior q̄ cā: nec inueniri pōt extra cām suā. Principia ꝓo individui que sunt principia individuātia: sunt illa p que individua ipsa distinguūtur. Ea aūt quibus distinguūtur individua sūt necesse ī diuersis individuis distincta. Nā z iō h̄ individuū distinctū est abillo: q̄ principia que ipsum individuant nō sunt illa que habēt individuare aliud. Alr enī opz ipsa manere indistincta: qz entia nō distinguūtur in illis z p illa in quib⁹ cōueniūt: sed per illa in quibus differūt: accīs igitr q vnum: z idē inuenit in cūctis individuis eiusdē speciei nō pōt puenire ex principijs individuātibus: que nō solū nō in oibus: sed nec ēt in pluribus eadē possunt inueniri: consequuntur igitur h̄ omnia principia sola speciei.

Ad qōnem dicūt aliqui q̄ duplicia principia cōia sūt individuis: q̄ principia specifica: z cōplexio nālis alicui vlr speciei debita. Et illa quidē accidētia que nō sequūtur principia specifica: dū tñ cōem cōplexionē consequantur possunt cōia esse cunctis individuis illius speciei: z cū toto h̄ esse accidentia per accidens.

Sed per istam rnēm dubitatio nō tollit. Cum enim illa cōplexio sit accidēs: z cōis sit cūctis individuis: oz q̄ ēt ipsa a principijs cōibus pueniat: que nō semp sic pcedēdo erūt accīa: qz in accidētibus vni rei debitis: z p se adinuicē ordinatis in infinitū non pcedit: vnde necessarium est q tandē ad principia essentialia deuenia tur. ¶ Et preterea accīs q̄ pueniat ab accīte prouenit: ab essentia necessarium est q etiā ipsuz: z ſ nō primo ab essentia prouenīat: qz q̄ est cā cause: est etiaz: z cā causati. Cōplexio autē nālis z cōis oībus individuis eiusdem ſpēi ab essentia z q̄dirate speciei prouenit cuius declaratio est: qz ipsa est dispositio necessitās mām ad formam complexionati: talis autē dispositio z ſi in via generationis sub gradib⁹ imperfectis p̄cedat cōiūctionē forme cum materia in gradu tñ perfecto: z in via essendi eam consequitur: z ex ipsa prouenit causaliter. Quod autem primo prouenit ex hac coniunctione est ipsa cēntia cōpositi: q vero ex ea prouenit, secūdo: est accidens consequens essentiam: qz consequitur coniūctionem in qua cēntia ꝓsistit. Quia igitur cōplexio nō est ipsa essentia ſbi: cōcluditur q ex predicta coniunctione prouenit: nō primo: sed secundo. Consequitur ergo essentiā: ſbi z ipsa: z alia que ex ea prouenire concedūtur. ¶ Ut ergo tollatur difficultas huius qōnis considerandum est q aliquid pōt prouenire secūdaī ioe ex cōiunctione principioruz subē māe. ſ. z forme dupliciter Nā vnomodo potest aliquid ex ea simpliciter z absolute prouenire: z h̄ prouenit ex ea vbicūq ponitur: z per cuiuscuq agentis actionē facta: qz q̄ simpliciter: z ſm se cōsequit ur essentiā: oportet q semper ipsaz consequatur: sua eadē nā remanēre: vnde siue cōiūctio fiat realr materie cum forma: per actionem naturalis agentis siue intentionaliter per actionem intellectus: necessarium est q ex eo prouenīāt illa quē simpliciter ipsam consequuntur: ira tñ q dicātur prouenire ex ipsa realiter cū sit coniunctio per agens naturale: cuius est i cm pro dicere z nō intētionē. Intentionaliter vero cum sit dicta coniunctio per intellectum cuius actio nō ad rez: ſz ad conceptū rei terminat. Et talia accidentia vere p̄ncipia specifica consequuntur sbi: z vere propria dicuntur quomodo sc h̄z ad hominez aptitudo ad rationalitādum z alia que ipsam consequūtur per se z nō per accidens. Maz ſi ab agente nāli fiat coniunctio materie cū anima rationali: subsequitur, statim in coniuncto aptitudo ad rōcinādū. Si etiā intellectus contīgat concepturn materie cū cōceptu anime rationalis resultat statim in coniuncto ipsumq consequitur conceptus dicre aptitudinis. Alio autem modo possunt aliqua dicram consequi coniunctionem non quidem ipsa simpliciter sumēdo: sed soluz ꝑz q̄ nata est cē terminus actionis agentis naturalis. Et quia h̄ est accidens essentie ſm suam propriam rationē accepte: z conueniens sibi ſm q̄ est ponibili individuo: id circo talia cōuenīētia dicūtur esse accidentia per accīs: z accidētia individui z de numero ratiuz p̄ncipiū est dispositio necessitans materiam ad formā: z per cōsequēs ipsa etiam complexio. Non enim pōt nāle agens materiam cōiungere cū forma nisi disponēdo materiam ad acceptionem forme Consequūtur ergo talia accidētia essentiam sumptam vt est termin⁹ actionis agentis naturalis: q̄ quia i individuis cunctis reperitur contingit q illa accidentia sunt oībus individuis cōia. Nō autem dicram coniūctionem simpliciter sumptam non sequuntur: sed sumptā sicut dictum est: ex eo apparet q nō necessario intētionaliter, pueniunt ex ipsa cum fit per intellectuz. Sicut intellectus nō p̄missio conceptu alicuius dispositionis supza māe essentiam: potest ipsum talis essentie conceptum immediate coniungere cuz conceptu forme sic etiam non necessarium est: q ex tali cōiunctione cōsequatur coniunctam conceptus alicuius dispositiōis vel complexionis: vnde manifestum est: q talia sunt accidentia per accidēs: z inter individualia sunt connumeranda. Apparet aūt considerantibus per ea que dicta sunt: rñsio ad omnia argumenta facta in contrarium: verum est autem q alie ad h̄ questiones difficiliores ex hac materia consurgūt: quas diuinitus⁹ ad presens virande prolixitatis grata.

¶ Textus.

¶ Quidam autem rationibus vtriusq acquiescūt rc.

¶ Lectio sexta. ¶ Nō prima.

Sic primo querendum est: vtz ens significet vnum q̄ vere est. ſ. ſbam rationē: z videtur q sic: quia ens h̄ significat cui debetur cē: ſba autem

autem est cui debetur esse z non accidens: quia eius nō est esse: sed inesse tantum: igitur ens significat tantum vnum z non multa.

Ad istam questionē dōm ē: q nō solum illud dicit vnū significare: q̄ significat vnuz numero sed ēt oē illud q non est vere equiuocū: sed est vniuocū aut analoguz cū: z hui⁹ ratio est: qz nō solū vnū dicitur de eo q est vnum numero: sed ēt de eo q est vnuz ſpē vel vnū gñe: vel vnū analogya: vndehō qz significat vnū ſpē dicitur significare vnuz: z non multa. Aial ēt qz significat vnum genere: nō dicitur multa significare: ſz vnum. Id vero q est vnum analogya imperfectissime vnum est: vnde potest quidem dici vnum significare: quia in ipso aliqua vnius ratio reseruat: ꝓpter vnitatis tñ imperfectionē dr̄ significare nō sol vnū: ſz multa. Propter diuersas enī habitudines quas importat multa significat: qz tñ ille habitudines oēs finiuntur i vno: z i ordine ad aliqd vnū cōueniunt: dr̄ significare vnū. Sed h̄ in sequēribus ſi deus cōcesserit declarabit. ad presens aūt sufficiat scire q̄ analogū significat vnū aliquo mō: z aliquo mō multa. ¶ Hoc igit visō vlteri⁹ sciēdū ē q̄ analogū: sumptū vt multa significare dicit nō significat illa ex equo: sed per prius z posteri⁹: sicut sanū per prius significat aial: q̄ sanitatis ē susceptiuū z per posterius illa q̄ sanitatē significāt: z qz simplr ꝑz suū esse perfectū ē tñ in illo de quo per prius dr̄: idcirco dici cōsueuit: q̄ ipm analogū simplr dicrū dat vnū ma xime itelligere: qz illud de quo principalr ꝑdicat. Ens aūt quid analogū est: dr̄. n. de oi eo cui debet aliq̄ qddiras vel cēntia. Nō solū aūt essentia debet subē: sed etiā accidēti: z idcirco ens iportat qd ꝓne ad ſbam z accīa Quia ꝓo entiras accītiū depēder ex entirate sbe: idcirco p prius ipsum ens de ſba: z p posterius de accītib⁹ ꝑdicat: vnde manifestū est: q ens z multa significat z vnum: non simplr: sed analoyce tñ: sed tamē cū simplr profertur vnum dat maxime intelligere. ſ. ſbam cui soli conuenit esse simpliciter.

Ad argumentum in contrariuz dōm est q ens dicitur cui cōperit esse essentie: h̄ autem qz debetur omni habenti essentiā: non solū ſba: sed etiam ipsum accidens claudit subentis significato. ¶ Alterius etiam ipsum inesse accidētiū: z ſi non dicat esse simpliciter dicit tamen aliquo modo cē: z idcirco accīs debet aliqno modo ens dici.

¶ Textus.

¶ Quis enim addiscit ipsum quod est: nisi quod vere est aliquid fit rc.

¶ Nō secūa.

Secundo quia h̄ Arist. dicit: qs enim intelligit q̄ ē: ni ſi q̄ vere est aliquid sit: posset aliquis quere vtrū accīs sine subo possit intelligi z videtur q̄ sic: qz vnumquodq intelligit per essentiam suam: cū ergo ſbm sit extra essentiam accidētis: videtur etiam q debeat cē extra itellectū ipsi⁹.

Ad hanc questionē dōm est: q ſi loquamur ō actu intelligēdi ꝓprie: qui ponit ipsaz simplicem z pri mā apprehēſionē intelligibil: nō videt q accīs sine ſbo possit intelligi: huius aūt ratio est: qz vnūquodq sic se habet ad intelligi: sicut se habet ad esse essentie accidentia aūt: z ſi in sua cēntia ſbm nō claudāt: bñt tñ ipm suum esse quidditatiuuz in subo fundatum: precipue cū h̄ per principia sbi aliquo modo constituatur vt infra patebit. Relinquitur ergo q̄ prima intellectus apprehensione ipsum accidens non nisi in subo: z cū subo: apprehendatur. ¶ Hoc etiā ex eo apparet q intētio z spēs accidentis sici sensu recipitur: q nō sol spēs representās accidens dici pōt: sed representans accīs z ſbm quēad modū spēs colozis in oculo est norio non colozis tñ: ſz torius etiā colozati. Silr etiam in fantasia se habet vbi est talis intētio intellecta in potētia z non actu: qz igit intellectus agentis nō est vt intelligibilia ipsa diuidu at: sed solū: vt q̄ itellectum faciat esse actu: ex quo illud intellectum in potentia: q̄ est in fantasia: non est accidens absq ſbo: necessarium est q̄ sic faciat ipsum intellectum in actu: vt intellectui primo ꝓsentet non entia accidētis cū precisione subiecti: sed magis cū ipsius cōcretione. Itē qz itellectus cognoscentis est cognoscibilia z intelligibilia ipsa: que in re sunt coniuncta: distinguere: actus vero distinctionis comprehensionem distinguibil⁹ presupponit: necessariuz q̄ primo intellectus cōiuncti cōprehendat accidens cū subo; que in re coniuncta inueniūtur: z maxime ex pte accidētis: q̄ hz ad subiectū necessariā habitudinem: z preterea accīs ipm a ſbo iecto diuidat z distinguat: sic ergo prima intellectus apprehensione accīs sine subo apprehendi nō potest. Si vero loquamur de actu intelligēdi secūdo: qui cōsistit i distincta cōsideratione eoruū que cōtinent in intelligibili apprehēſo: sic nihil prohibet ipsum intellectū versari circa accidēs: absq eo q̄ ꝓsideret aliqd de subo: ꝓt eni distinguere conceptū albedinis a cōceptu ſbi: z dicere q albedo est cēntialiter colo: nō cōsiderādo ſbm albedinis: vel colozis: ſz tamē ſi cognitionem eriam distinctam deber de ipso habere z perfectam cum h̄ non habeatur sine diffinitione: nec diffinitio accidentis sine subo possit esse perfecta: necessarium est q tunc cum ipso subiectum intelligatur.

Ad argumentum ergo in contrarium dōm est q z ſi in cēntia accītis non claudatur subiectum ē talis essentia nāliter in subiecto fundata: z idcirco etiaz in subiecto apprehenditur. ¶ Nō tertia.

Tertio ppter ea que dicta sunt: posset aliquis dubitare vtrū entitas accidentis: ab eius subiecto sit absoluta: z videt q̄ sic: h̄ enī dr̄ ens absolutum q̄ est ens ſm se: accidens autē est ꝑz se ens sicut patet in. vj. meth. igitur est ens absolutū: z per cōsequens habet absolutam entitatem.

Ad hanc qōnem dicunt aliqui: q accidens pōt cōsiderari dupliciter: q̄ vel quātum ad esse essentie: vl quātum ad esse actuale existētie. Et si cōsideretur quantuz ad esse existērie: sic dicūt ipsi accidens esse dependēs ad subiectū: qz eius esse non est nisi inesse subiecto. Si vero consideretur quantum ad esse essentie: sic ſm eos a subiecto est absolutum. ¶ Sed h̄ positio stare non pōt cuius declaratio est: q̄ tota ratio ꝓp q̄ ens non est gen⁹ ex eo sumitur q̄ ipsum nō est vniuoce: sed analoyce predicatum: si enim esset vniuocum haberet necessario aut essentiales: aut accidētales differentias ipsum suo modo ex opposito distinguentes. Nam vniuocuz omne distinguitur per aliquas dicrarū differētiarū. Analogū vero per differentias nō distinguitur: sed per diuersos essendi modos: vel predicandi. Unde si ens foret vniuoce predicatum: differentias ipsum diuidentes de necessitate haberet: z per consequens esset genus: tota enim ratio: propter q̄ vult Arist. in tertio metb. ipsuz non q̄ se genus: ex h̄ sumitur q̄ dicit ipsuz differentias nō ha

bere. Non autem sic est: q si accidens est ens absolutuz necessarium est ipsum ens esse vniuoce predicatum huius vero declaratio est: qz analogum per prius: z per sꝑdicat de vno: de alijs vero dicit per ordinem z habitudinē quandam ad illud. Quod autē de oībus de quibus dicit eque absolute ꝑdicat est vniuoce predicatū z nō analogice. Si aūt accīs hz essentiam absolutā ens dicet de sua absolute: z absolute et dicet de accidente Nō enim ens q diuidit in decez predicamenta sumit ab actu existendi: sed ab esse essentie: qz ab eo accipitur per q res in predicamēto recipit: in predicamēto autē reponitur aliqd per esse quidditatiuuz: z nō per essentiam actualē: z idcirco etiā propter h oē ens q diuidit in decē predicamēta de reb⁹ predicamentū cuiusliber ꝑdicat: vnde si nō solō sba: sed et accidens haberet esse essentie absolutum: ens tam de suba q̄ de accidente absolute predicaretur: z non de accidente per ordinem ad subam: z sic ens esset vniuoce predicatum: z esset per ꝑns necessario genus. ¶ Et ꝓterea essentia accidentis inclinatur nāli inclinatione in suum esse: si ergo eius esse ē subiecto inesse: necessarium rūe est q naturaliter inclinetur z dependeat ad sōm: vnde manifestum est q si ponit dependens quantū ad esse: necessariū ē q ponatur et habere essentiā dependentē: z propter ea nō presentarur intellectui absolute: sed solū in subiectū vt supra est. Sed q sba ad accīs nō dependet: nō hz ei⁹ essentia rōne sui accīs cōiunctū: z idcirco pōt esse accīsib⁹ in intellectui presentari: qñ facta est intellecta in actu.

Ad argumentum in ꝓriū dom ē q ī. v. metb. nō accipit in diuisione entis ens ſm se pzo ente absoluto: sed pzo eo q est ens per aliquam essentiā sibi debitā siue absolutam: siue dependentem.

¶ Textus.

¶ Sicut autem physici dicunt: duo modi sunt zc.

¶ Lectio. vij. ¶ Nō prima.

Nisi posset aligs dubitare vtrū ante formas essentiales sit accipe corp⁹ aliqō q sit materia omniū elemēto: ū z elemēratoꝝ: z videt q sic Quēadmodum enī per elemēralē formā cōstituit corpus elale: sic ēt p formā corporeitatis cōstituitur corpus. Est autē forma corporeitatis añ oēs elales formas igit: z corpus dz ꝑexistere oībus elementis.

Ad hanc questionē dicūt aliq q forma corporeitatis est forma realr differēs a formis elemētalib⁹ z recepta in mā ante oēs formas elales z eis ēt subiecta ponūt ēt eā ee oīno iſepabilē a mā. ¶ Sed q h stare nō possit sic de facili apꝑet. Cū enī sint eiusdē generis physici ea tm: vt habet in. x. metb. intra que cadit trāsmutatio p se z nō p accīs: trāsmutatio vero p se: vt dicit ibidē: nō cadit nisi intra oppositā quoz vnū de necessitate colligit p aduētū alterius: nulla forma ꝑt ad idē genus pbicum ptinere cū illa: q̄ secū cōparik i mā. Si ergo forma ꝑdicta supra se reciper formas cēntiales: non posset cū eis ee eiusdē generis physici h ēt segtur ex eo q ipsa ponit inſepabilis a mā: z p ꝑns incorruptibil. Alie uero ponūtur seꝑabiles z corruptibiles: corruptibile enī z incorruptibile nō possunt esse eiusdez generis: vt in. x. metb. dr. Que aūt nō possunt in idē gen⁹ nāle cōcurrere nō possunt cōstituere vnā spēm nālē. Nō ergo ignis vel qcūq; aliud elemētū erit aliqd vnū in genere: nec in specie: nec erit vnū cēntialiter z p se: sed erit tā ens q̄ vnū p accīs: q̄ oīa absurda. Necessariū est igit q nulla forma sbalis i mā ante formas essentiales inueniatur.

Ad argumentum autem in contrarium dom est: q in elemēto forma corporeitatis a forma elementi nō differt ſm rem: sed sol ſm rōnē. Per eadē enim formā realiter hz ignis q sit sba: q sit corp⁹: z q sit ignis

¶ Textus.

¶ Nec autem sunt contraria: vlr aūt excellētia z defectus: sicut magnū dicit plato z paruum zc.

¶ Nō scda.

Secundo posset aliqs dubitare qūo plato ponit magnū z paruū ex pte mātē: z vnū ex pte forme.

¶ Ad q dom est: q mām ipse accipiebat large pzo oī eo q in re est mālē: respectu alteri⁹ q quidē ex eo apparet q posuit magnū z paruuz nō sol esse in sensibilibus: sed ēt i intelligibilibus: in quibus tm nō proprie est materia: videmus aūr in speciebꝰ rerū q superioz in se cōtinet oēs perfectionū gradus: q in specie inferioꝝ reperiūtur: z ad h amplius: z si vna fuerit imediate supza aliā ordinata cōtinebit superioz vltra gradus in inferioꝝ cōtentos vnicū gradū tm z nō plures: vlterius aūt oēs gradus in specie inferioꝝ repti in superioꝝ spē sunt sicut mālēs: qz sunt determinabiles per illius speciei gradū vltimū z suprēmū: qui vnicus tm est: z nō plures: pp vnitatē igit gradus vltimi qui solū vere i specie est formalis: ipse plato posuit vnū ex parte forme. Quia vero gradus mālēs in specie sunt multiplices: z plures: vel pauciores ſm q spēs ipa altioz fuerit: vel inferioꝝ: idcirco posuit magnū z paruum ex parte materie. Scōm etiā eundē intellectū ipse posuit in numeris z paruū z magnū loco materie: z vnum loco forme: specificatur enim gliber numerus per vltimā vnitatē: que vna tātū est: z non plures: vnitates vero pcedētes ipsam: oēs mālēs sant que sūt plures z pauciores: scōm qō maioz fuerit: aut minoz numerus.

¶ Textus.

¶ Si igitur infinitū scōm q infinitum ignotū ē zc.

¶ Lectio. viij. ¶ Nō prima.

Nisi posset primo dubiū esse alicui vtrū infinitum sit ab aliquo cognoscibile: z videt q nō: quia omne cognitū ē infra vim cognoscitiuam conclusum. Nihil aūt tale videtur esse infinitum igitur infinitum cognosci non potest.

Ad hanc qōnem dom est: q quanto vis cognoscitiua est altioris vigoris tanto ad altioza cognoscibilia se extendit: virtus aūr cognoscitiua pzie cause infinite excedit in vigore oēm aliā cognoscitiuā virtutē: vnde necessarium est q infinite altioza cognoscibilia valeat cōprehendere. Potest igitur prima causa cognoscere z cognoscit nō solū finita vez ēt infinita: qz ꝑo virtus oīs cognoscitiua creata est finiti vigoris: videtur q nulla talis possit infinita cognoscere. Sed h in sequenti questione patebit.

Ad argumētum in ꝓriū dom ē: q esse pclusuz a virtute finita contra rationem est infiniti: non autem cōtra rationem eius est esse comprehensuz: precipue ab infinito transcendēre ī perfectione quecūq; ēt infinita.

¶ Nō scda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrū aliquis intellectus creatus possit infinita cognoscere z videtur q non. Nulla enim virtus potest cognoscere infinita: nisi ipa infinita sit in vigore

vigore. Cum ergo omnis intellectus creatus sit in vigore finitus videtur q nullꝰ talꝭ possit cognoscere infinita.

Ad huius qōnis intelligētiā considerādū est: q quātitas z perfectio oīs cognitiōis mēsuratꝭ ſm spēm q̄ est cognitiōis pricipiū: ita q ſi spēs ipsa est notio ifinitorū potentiū infinite cognosci. Si aūt finitorum notio nō de finitis potest p ipsam hꝭ cognitio: quēad modū i visu cuidēter apꝑet. Nā si spēs visibilī ocko fuerit vnꝭ tm similitudo: vnuz tm p ipsam visus poterit ituerī: si ꝯo fuerit filitudo multoꝝ multa poterit sil videt p ea: qz igit spēs nr̄i intellectus ad minus pro statu ꝓsenti: nō est notio nisi nāe specifice: q simplr qdez finita ē cuis q̄dā ifinitatē, hēat ītquātū pōt ad pticularia ifinita referri: necessarium ē q ipse spēm: z alia vlia cognoscere possit: z singularia sub eis contenta confuse solū z indistincte ifinite ituerī pōt: ita q ꝑtūcūq; singularia illa ifinita ēent: nō tm ifinita cūcta simplr z distincte cognosceret: sz bñ cognosceret ea cognitiōe confusa: qz ꝯo spēs intellectꝰ āgelici: nō ē notio tm vlis nāe: sed ēt idiuidue rionē ipsaz: vt dom q sicēt actu pticularia ifinita cōtenta sub nā specifica ꝓsentata p spēm intellectꝰ angelici: possit intellectꝰ ifimul p illā spēm: h ifinita distincte cognoscere. ¶ Et h ēt euidēter apꝑet tenendo. cū dicte nr̄o q mūdus cē potuerit ab eterno. Nā si fuisset equoꝝ gñatio ab eterno: eoꝝ oīum q fuissent ī egna spē intelligentia ab eterno, pducta potuisset cognitionē hīe Et qz sil cognoscere pōt oīa q̄ p eādē spēz cognoscūt cōcludit necessario q illa intelligentia nō posset sil equos ifinitos cognoscere. ¶ Hoc aūt nō videt esse ꝺ rōnē ifiniti: ſm. n. q Tho. dicit ifinitū nō repugnat cognitiōi nisi inquātū repugnat nūeratiōi. Nā ꝓres ifiniti nūerare ē ſm se ipole: z ꝺdictionē iplicās: sol igit intellectus cui⁹ ē cognoscere ptē post ptē ifinita nō pōt cognoscere Sz āgelicus intellectꝰ nō sic numerādo cognoscit idiuidua q̄ sub vna spē ꝓtinētur: sz ipa oīa ifinite ituet: vñ non obstat quotilla sint z vtruz finita vel ifinita ex q̄ ſmul cūcta cognoscit. Segtur aūt ista nr̄a pclusio non facta alia suppōne nisi q mūdꝰ ee potuerit ab eterno: z q oīa idiuidua ciusdē spēi ab angelo p vnā spēz cognoscant z q ipse possit oīa q̄ cognoscūtur p vnam spēm ifinite ituerī q̄ suppōnes sumpre sūt oēs ex dictis doctoris nr̄i. ¶ Totū tm sit dictū nō asserēdo sed dubitādo: z sine pre iudicio sententie melioris.

Ad argumētum ergo ī ꝓriū factū dom ē: q si ꝓtus cognoscitiua dz cognoscere simplr ifinitū: oz q i suo vigore sit simplr ifinita. Et q nulla ꝓtus cognoscitiua creata ē talis: idcirco nulla creata ꝓtus cognoscere pōt z cōprehēdere id q ē simplr ifinitū: qle ē illud tm q ē pfectionū oīuz ꝓtentiuū: indiuidua aūt sub spē ptēta sūt pfectionis finite: z si sint finita in multitudinē: vnde ꝓtus cognoscitiua ipoꝝ nō opz q hēat infinitū i perfectione vigoris: sz sufficit si vigorē hēat ſm qō ifinitū: vt pote nō p mām non limitarā: nec rōne sui: nec rōne obiecti. Et tal bene pōt esse virtus cognoscitiua creata.

¶ Textus.

¶ Am pli nsli omnia insunt quidem zc.

¶ Nō tertia.

Certio posset aligs dubitare vtrū totū ctheroge neū ifinitū sit producibile: z videt q sic ꝺ eni ꝓtus vnius cāe trāscēdit ꝓtus alterius: trāo pōt i alterum effectū: virtus aūt prime cāe in infinitum trāscendit virtutes oēs cāe sc̄d: nigt poterit effectum infinito altioꝝ producere. Sed virtus cause se cunde potest in totum etherogeneū finituz: igitur ꝓtus cāe prie poterit i totū etherogeneū tm.

Ad hanc qōnem dom est: q de toto etherogeneo loquimur: aut ſm q etherogeneū est: aut ſm q ī se habet aliquod homogeneum. Et si infinitas quidez reperitur in ipso ratione alicuius homogenei: nō propter h dici posset ipsum ſm q etherogeneū est esse infinitū: ſm q modo de corporis infinitate est questio. Dicitur aūr corpus aliquod esse etherogeneū ex eo q ptes hz dissilium spērum. Tunc ergo ſm q etherogeneum ē dicetur propzie infinitum: si partes dissilium spērū habuerit infinitas. Dissimilitudo aūt speciez, attendit in gtibus vnius z eiusdem totius: nō propter dissimilitudinem formarum sbalium: qz vna z eadē ſm Tho. ē forma substātialis in toto z in singulis partibus eius Sed attenditur dissimilitudo illa propter diuersitatē virtutū z potēriarū a forma substātiali prouenientiuz ita q si diuersitates spērū in partibus sunt infinite: necessariū est: q h sit pp infinitatē virtutū z potēriarum ab vna z eadē totius forma prouenientium. A nulla aūt forma prouenire possunt virtutes z potētie infinite: nisi ipsa fuerit in essentia infinite perfectionis: z per consequens non contēta in aliquo genere: qz igitur impleta est aliquā formā creataz infinite perfectionis esse dico logyco non contineri: impossibile est omnino aliquam formam creatam esse aqua prouenire possint virtutes z potentie infinite. Et qz absq; tali forma totū etherogeneum: ſm q etherogeneū est: infinitum ē nō pōt: pcluditur q tale totū per se infinitū esse nō possit.

Ad argumentū ergo in contrarium dicendum est q virtus infinita aut potest in effectum infinite maiorem q̄ virtus finita: aut in eundē effectum potest modo infinite subtiliori: sic autem ē in proposito. Totū enim q virtus finita potest producere: sed nō ex nihilo: virtus cause prime ex nihilo producere potest.

¶ Textus.

¶ Remota. n. ex aqua carnem: z iterum alia facta zc.

¶ Nō quarta.

Parto posset aliquis dubitare vtrū in corpore naturali sit dare minimū: z videtur q non: est enim corpus naturale quid continuum: continuum aūt ē diuisibile i ifinitū: z nullo tali ꝓtigit minimū accipere: igit ī corpe nāli minimū dari nō pōt.

Ad istam questionē dz est: q in corpore nāli vt accipit ex lib. de generatiōe ꝓtingit dare duplices ptes: qz ptes hz formā z ptes hz māz. Partes aūr hz formā ille dr̄ q̄ ēt sepate a toto formā retinent q̄ prius hēbāt: z i acceptiōe taliuz partium nō ꝓtingit in corpe nāli in infinitum procedere per diuisionem z enim carnis ꝓtingit deuenire ad carnē ita paruā: que si vlteri⁹ diuidatur in partibus dissiunctis forma carnis nō remanebit: vnde ſm istū ꝓcessuz oz dare necessario minimū ī corpe nāli. Partes ꝯo hz mām ille dr̄ cē i toto qdē manentes formā reti⁹ hñt. Sz si diuidātur formā illā nālē nō retinebūt: quo mō ptē accipiēdo ēt minia caro ptes hz: q dū plūcte sūt formā carnis hñt. Si ꝯo abinuicē sepent formā carnis nō retinebūt. Et quātū ad tales ptes nō pringit in nāli corpe dare minimū.

Ad argumentum autem in contrarium facit respondeo. Corpus enim ſm q est continuum in infinitum ē diuisibile non aūt ſm q est materiale.

¶ Textus.

¶ Mequaq̄ aūt segregandū esse nescientis dicitur ꝛc.

¶ Mō quinta.

Puncto dubiū posset esse vtrum cā prima possit qualitates sine ſba: ꝛ sine quantitate ſubiecta conſeruare in esse: ꝛ vſq; q nō. Mō enī coexīsum ē ḡtitati sine ḡtitate esse non pōt. Qualitates aūt corporales: de quibus nūc ē questio: sunt ſb diuersionibus coexīse: igit sine ipsis ꝓseruari nō possūt.

Ad huius qōnis intelligentiaz cōsiderādum est q duplices qualitates reperiūtur: q quedā sunt: q vltra rem ꝛ nām ſbi aliquā rez non ponunt: nisi tm quedaz realē modū se habendi: sicut pz de raritate ꝛ densitate. Raritas enī modus realē se habēdi ponit in quantitate: quo ipse quātitatis partes sūt distātes magis aut extense: densitas vero illum realem modum se habendi ponit in quāritate: quo ipse quātitatis partes sunt ad inuicem magis comprehense. Et de talibus qualitatibus loquendo manifestū est: q ipse sine quantitate subiecta cōseruari nō possunt. Non enim ponunt aliquid nisi quedā ipsius realez essendi modum modus autem essendi sine re cuius est modus: cōseruari nō potest. Quedā aūt alie qualitates sunt que vltra rem ꝛ nāz ſbi nō ponūt sotū essendi modū realē: sz magis rē ꝛ nāz ꝓpzie dictā: que ēt ratio est essendi suo modo: ꝛ sibi mōi eēndi attribuūtur. Cuiusmōi q̄litates sūt calor ꝛ lux ꝛ cōsilia. Et de talib⁹ ēt qualitatibus qđā dicūt q qz q quātitatē indiuiduāntur sine quātitate subiecta conseruari non possunt.

Sed ista positio vt videt stare nō pt cuius declaratio est qz tota rō ꝑm Tho. pp q̄ pōt deus cōseruare quātitatē sine ſbo: ꝛ nō mām sine forma: est qz mā est pura potētia: quātitas aūt est actus. Cū igitur etiā ipsa predicta qualitas actus realis sit oīno in realitate differens a quāritate subiecta: oīno pari rōne pōt deus ꝛ qualitatē sine subiecta quātitate seruare: ꝛ quātitatē ēt absq; subiecto. ¶ Motiuū aūt ipsoꝝ nō valet: ab eo enī efficienter induiduat aliqd a quo efficienter accipit esse: sicut dicit ex. viij. metb. Qualitas aūt efficienter accipit esse nō a quātitate: nec formaliter sed efficiēter accipit ſba deo formaliter vero ex ipso existēdi actu: igit ꝛ induiduationē formaliter sumet ab eo: ꝛ efficiēter a deo: per quantitatē ꝛo māliter soluz: in quātū. s. in ipsa recipit: vnde ēt ꝛ si extra māz maneat: ꝛ extra quāritatē: habebit sufficienter vnde poterit induiduari: sicut ꝛ alie forme sine materia existentes.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm est q forma quāritati coexīsa: sine ipsa naturaliter esse nō potest: bene tamen potest ꝑ contingere supernaturaliter ꝛ miraculose. ¶ Mō sexta.

Sexto posset aliquis dubitare vtrū deus possit ꝓtinuū in infinita diuidere: videt enī q sic: qz nulla potētia passiua est creata: que nō subsit potentie actiue creantis: sed in cōtinuo est potētia passiua ad diuisionem in infinitum: qz ipsum est in infinitum diuisibile: igitur deus potest ipsum in infinitum diuidere.

Ad hanc qōnem dōz est: q cōtinuum nunq̄ pōt cē in infinitū diuisuz: nisi sit p cuētū ad indiuisibilia: ad indiuisibilia aūt resolui nō pōt: qz nihil resolutur nisi in ea ex quibus ꝓponitur: vnde qz impossibile est ex indiuisibilibus cōponi ꝓtinuū: ipoſe est q ipm ad indiuisibilia resoluatur: ꝛ per consequens impossibile est eē actu in infinitum diuisum.

Ad argumentum vero in contrariū dōm est: q in cōtinuo non ē potētia ad cē diuisum in ifinitū: sz ad ḃ q sua diuisio in ifinita ꝓcedat: ita vz q nunq̄ valeat terminari. Ex ḃ aūt magis sequit q nō habeat q̄ q habeat potētiā ad eē in infinita diuisum: qz ex tali positione sequeretur posse suam diuisionem totaliter terminari: q est contra rationem continui.

¶ Textus.

¶ Omnes igitur contraria principia faciunt ꝛc.

¶ Lectio. ix. ¶ Mō prima.

Hic posset primo aligs dubitare vtrū pria principia rerū nāliū sint ꝛia: videtur enī q nō: quia pria principia rerū nāliū debēt in reb⁹ nālibus oībus inueniri. Cōtraria aūt in oīb⁹ talib⁹ rebus inueniri nō possunt. Sunt enīz corpa celestia res nāles ꝛ tm absoluta sūt ab oi ꝛrietate: igit prima principia rerū nālia non sunt contraria.

Ad hāc qōnem dōm est: q res nāles sūt res trāsmutabiles: ꝛ in quantum trāsmutabiles sunt: ꝛ subente transmutabili cadūt: earū principia q̄ modo inquirūtur. Prima autem principia trāsmutabilium: inquātū sunt trāsmutabilia: sunt illa que sunt prima vltra ꝓncipia trāsmutationis: vltra ſbm aūt pria principia trāsmutationum sunt illa: iter que vniuersaliter vertitur omnis mutatio. Quia igitur ista sunt ꝛria: manifestū q ꝛia prima principia rerum naturalium opz esse.

Ad argumentum ergo in ꝛiuz dōm est: q corpora celestia possunt accipi dupliciter: vno qđē mō quātuz ad suā subsistātiā simplr: ꝛ absolute dictā: ⁊ isto mō subente trāsmutabili nō cadūt: qz in ipsoꝝ ſba nō pōt cē trāsmutatio: vñ in eis ḃ mō sumptis: nō opz q inueniantur prima trāsmutabiliū principia: de quibus loquimur ad presens. Alio vero modo possunt accipi per ordinē ad aliquid extrinsecū: ꝛ sic corpa celestia transmutabilia inueniuntur esse: mutāt enim locum: vel subo ꝛ rōne: vel ratione tm. Et isto modo in eis dicta principia inueniuntur: dum enim ipsorum partes ad aliqō vbi trāsmutant hūt actu secū annexam priuationem ei⁹: rōne vbi alterius a quo recedūt. ¶ Mō scōa.

Secundo dubitare posset aligs vtrum prima principia dicantur contraria ꝓprie ꝛ perfecte sumendo contrarietatem: videtur enīz q sic: quia ista sunt principia entis mobilis: ꝛz q est mobile. Motus aūt extrema sunt ꝓprie ꝛtia.

Ad istam qōnem dōm est: q pria principia de quibus modo loquimur non dōr contraria: ſm perfectaz rationez contrarietatis: hūrem declaratio est: q subente transmutabili communiter dicto: non solum claudūtur: que per naturam transmutantur: sed que trāsmutantur etiam per artem: transmutationes aūtez artificiales: non cadunt per se inter oppositas: ſm perfectā rationē contrarietatis vñ manifestum est q contraria ꝓprie ꝛ perfecte sumpta non se extendunt vniuersaliter ad oēm transmutationē: nec per ꝑns esse possunt: prima principia entis trāsmutabil. Alterius ēt dare q mō ingranē pria: primi nā entis trāsmutabilis scz a nāli transmutatione

transmutatione: adb dici non potest: q ꝓtraria perfecte sumēdo cōtrarietatē sint talia pria. Nā transmutatio nō solū inuenitur in quantitate: qualitate: ⁊ vbi: in quibus est vera cōtrarietas: sed etiā inuenitur in ſba cui nihil est contrarium perfecte sumēdo contrarietatē: vnde nec ad oēm trāsmutationem nālem vltr se extēdit perfecta cōtrarietas. Est igitur cōsiderandū: q pria cōtraria possunt vno modo dici illa: in qbus reseruat sic pfecta ratio ꝛrietatis: q oia vere cōtraria: aut ipsa sūt aut ex eis ueriūtur. Et ḃ modo pria ꝛia nō dōr ḃ prima principia oīs transmutationis. Alio vero modo dici possunt aliqua prima ꝛia solū: q ipsis cōsistit prima radix ꝓtrarietatis: ⁊ isto modo priuatio ⁊ habit⁹ vltr sumpta pria ꝛia dōr. In oībus ēt contrarijs vnū respectu alterius inuenitur esse diminutum: ⁊ pro tanto subinduit nomen priuationis: ⁊ reliquum sortitur nomen habitus.

Ad argumentum ergo in ꝛiuz dōz est q ens mobile sumitur cōmunit nō solū ad ea que mouētur motu locali: vel motu augmēti ⁊ decremēti: vel motu alterationis: sed etiam ad ea que mouētur motu generationis ⁊ corruptionis.

¶ Textus.

¶ Oportere enim principia: neq; ex alterutris esse: neq; ex alijs: ⁊ alijs ꝛc.

¶ Mō tertia.

Tertio posset aligs dubitare vtrum idcirco prima ꝛia ex alterutris nō fiāt: qz sunt cōtraria: videtur q nō: qz sicut ḃ dicit oē q fit ⁊ transmutatur non fit ꝑ se: nec trāsmutatur nisi ex contrario: igitur ex eo prima cōtraria ꝛrietatē hūnt: magis deberet cōcludi q fiāt q̄ q nō fiāt ex alterutris.

Ad istam qōnem dōm est: q dupliciter pōt dici aliqd fieri ex aliq̄: vno qdez mō sicut ex termino sue trāsmutationis: ⁊ ḃ mō oē q fit dī fieri ex ꝛio: tanq̄ ex termino: nō ad que: sed a quo trāsmutationis fuit: ⁊ sic ꝛia bene fiunt ⁊ fieri possunt ex alterutris. ¶ Alio ꝛo mō pōr dici aliqd fieri ex aliquo: tā q̄ ex hūte causalitatē i cōstitutione sua: qūo media fiunt ex ꝛrys extremis: ⁊ ex ꝑmis qualitatibus actuis ⁊ passiuis fiūt sequētia ꝛia: ⁊ ipse ēt qualitates ꝑme actiue ⁊ passiue originātur ex ſbalibus formis ſboꝝ: habētibus adinuicē oppositionē: supra q̄z ēt cōstitutione inquātū sunt opposita: causalitatē hūt ꝓpatio ⁊ habit⁹: vez ē ēt q nō idē causalitatis mod⁹ in oīb⁹ ꝑdictis repit: ḃ igit mō ⁊ si scōa ꝛia fiāt ex prioribꝰ nō tm fit aliqō ꝛiū ex eo cui ē ꝛiū: ⁊ sic dicit i sequētib⁹ phs q amicitia nō conducit discordiā ad cē: nec facit aliqd ex causis ēt itelligit q pria ꝛia eo q ꝛia non fiūt ex alterutris: ⁊ per hoc patet rnsio ad argumentum. ¶ Mō quarta.

Quarto posset dubitare aligs vtrū q se possit aliqd fieri ex eo q secū pōt ibi simul cē in eodē: ⁊ vī q sic dicēt enī ista q non fit aliqd ꝑ se ex ente: nec ex nō ente: sed ente i potētia: ens aūt in potentia est ſgm: vel mā. Et mā qdē manet cū eo q prodūcitur de ipa: igitur aliquid potest per se fieri ex eo q secum in eodem simul potest esse.

Ad hanc questionē dōm est: q nihil pōt per se fieri ex eo q secū pōt simul cē in eodē: huius aūt ratio est: qz fieri est tēdere ad esse: nihil aūt tendit ad id acquirēdū q iā habet: sed sol ad acquirendum q non hz. Necessarium est igit q oē q fit: i pmanentibus dico nō habeat suū esse q̄ diu est in fieri: ⁊ sic fieri ꝑm rōnē ꝓpriā: siue ꝑ se: in se claudit nō cē cius q fit: ⁊ per ꝑns necessariū est: q ex eo tm fiat aliqd q̄ in se claudit: non esse ei⁹: q fit ꝑ se ex ipso. Mō aūt claudit in se nō esse alicuius nō pōt secū simul cē in eodez. Manifestū est igit q ipossibile ē aliqd ꝑ se fieri ex eo q secū simul i eodē cē pōt. ¶ Ex hāc euidenter deducit q ipossibile est in aliquo ente vno ſm spēm plures formas substātiales esse nā si plures essent aut inter eas posset cadere trāsmutatio per se: aut nō: si dicat q nō ⁊ ptra illaq̄ sunt diuersa in essentia: nec per se iter ipsa cadit trāsmutatio: non sunt eiusdē generis phyci: sicut pz in. x. metb. q̄ ē de formis ītelligēdū: ⁊ nō de illis quoꝝ vnū est essentialr forma ⁊ accius: ⁊ reliquū ē cētialiter potētia: sicut ē sola pria mā. Actus enī ⁊ potētia ad idē genꝰ primū: quia genus phycum nō a forma: sed a mā accipit. Que aūt nō sunt eiusdē generis phici nō possunt concurrere ad vnā ⁊ cādē nālem spēm cōstituēdā. Si ergo in ente vnius spēi sint plures substātiales forme nō habentes per se adinuicem transmutationez: oportebit necessario q ens vnius specici non sit vnius generis: nec cētia vnius speciei q est ipsicare contradictionem. ¶ Si autem dicatur q ille forme per se adinuicem transmutationem habent sequitur ſm supradicta q in eodem se in simul non compatiant: vt pote oppositum adinuicem habentes: ponere igitur ipsas simul in eodem est ponere q opposita ⁊ contradictoria: sicut esse ⁊ non esse: simul in eodem esse possunt: q totum est absurdum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est: q materia ꝑm q entitatem quandam ponit remanere in eo q ex ipsa fit: non autem ꝑm q prius erat ens i potentia: immo tunc manet habet ens actu: q est oppositum ad habere cē tantum in potentia.

¶ Textus.

¶ Consequens autem vtiq; erit dicere ꝛc.

¶ Lectio decima. ¶ Mō prima.

Hic posset primo aligs dubitare vtrum sit tantum vna prima contrarietas ⁊ videtur q non prima enim contrarietas non est nisi contrarietas primi generis: prima autez genera sunt ad minus decem igitur decem erunt prime contrarietates.

Ad istam questionē dicendū ē q pria cōtrarietas potest sumi: vel simpliciter: vel in genere. Et contrarietas quidem non simpliciter prima: sed in genere: non est vna sed multiplex ſm multiplicitatē ꝑdicamētoꝝ. Sumit enī ḃ ꝛietas cōiter ad oēm oppōnē priuatiōis ⁊ habit⁹. In quolibet aūt genere est dare oppositas dīas: quarū vna est vt habitus: ⁊ altera vt ꝓpatio. Et oppositio qdē dīaꝝ immediate diuidētiū genus gñalissimū dicit pōr cē pria ꝛietas i illo gñe: ⁊z igitur ꝑdicamētoꝝ multiplicitatē ē ēt ⁊ multiplicitas ꝛietatū ꝓprie ñ simplr: ⁊z i gñe. Cōtrarietas aūt simplr pria illa ē: q ē ꝑmi gñis simplr. Nullū aūt genꝰ simplr prius dicit pt sola ſba excepta: nullū enī genꝰ q ex alio gñe ꝓuenit cāliter ⁊ originalr simplr ꝑmū dicit pr. Ex ſba aūt eēliter originātur gña cūcta accītiū: vñ nullū tale simplr dicit pt ꝑmū dī aūt ꝑmū respectū alicuius coordinatiōis quēadmodū ḃ q dico q̄tas genꝰ ꝑmū ē i coordinatiōe q̄titatū: ⁊ q̄litas genꝰ ꝑmū ēt in coordinatiōe q̄litatū ſba ꝛo q oiuz alioꝝ genez ē cā simplr inuenit cē ꝑmū genꝰ sic igitur simplr ꝑmū genus: vnū tm ē: ⁊ ꝓ ꝑns vna tm pria cōtrarietas: vnde patet respōsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Et est vna contrarietas in omni genere ꝛc.

¶ Nō scōa.

SEcundo dubitare posset aliqs vtrū prima principia cōtraria sint prima cōtraria subē: videtur enim q nō: dictū enī fuit supra: q pria principia inueniri debēt in oibus reb⁹ nālib⁹ Pria ꝙ ꝓria sbe nō inueniūtur in cūctis rebus nālib⁹ qz nō sunt nisi in substātijs: igit ipsa prima principia rerū naturalium esse non videntur.

Ad istam qōnem dōm est: q aliq ꝓria possūt dici dupliciter: pmo ex q duplicē distinctionē in ipsis inuenimus: primū ꝛ fm videtur distinctionē quādā ipotare Inueniunt ār aliqua abinuicē: fm rē: sine reall distinguiq̄o sunt abinuicē distincta subā ꝛ accīs: ꝛ vlr illa q̄ diuersoꝝ p̄dicamētoꝝ sē: q̄dā aūt abinuicē ex iterio nē tm distingūtur: sicē se hūt supiora ꝛ iferiora. Et in ordine qdē distinctoꝝ primo mō pria ꝓria: ꝛ prima principia dīr sola pria ꝓria subē: non enim aī ipsas ꝓria alia inueniūtur ab eis: fm rē distincta: sed ipsa alia oia p̄cedūt: vt est declaratuz in p̄cedēti qōne. Hoc ār modo pria principia sumēdo nō oz q in oibus essentialr inuenīantur: sed in rebus tm primi generis. ¶ In ordine ār distinctoꝝ: scōo modo prima principia: ꝛ pria cōtraria sunt habitus ꝛ priuatio: q̄ primā radicē ipoꝛtāt cōtrarietatis ꝛ in oibus contrarys saluantur. ¶ Quamuis enim ante cōtraria subē nō sint alia ꝓria ab eis distincta: fm rē distincta: bene ē ante ipsa sunt aliqua ab ipsis distincta: ex intentionē: ꝛ b sunt habitus ꝛ priuatio q̄ vt dictū est: nō in eis sol saluātur: sed ēt i oibus ꝓrijs vnde vltima sūt: ꝛ per ꝓns priora. Et de talibus primis principijs intelligēdū est: q inueniri debēt in omnib⁹ transmutabilibus: vnde ꝑz responsio ad argumentuz.

¶ Textus.

¶ Principia autem semper oportet manere.

¶ Nō tertia.

TErtio posset esse dubium vtrum prima principia semper maneant: sicut dicit h philosophus: videtur enim q nō. Iā enim dictum est q ipsa sunt contraria: contraria autem non simul manent in eodem: igitur nec ambo principia p̄dicta possunt semper in rebus nālibus manere.

Ad istam qōnem dōm est: q principia pria semper manēt in rebus singulis trāsmutabilibus: si esse debēt trāsmutabiles. Nec aūt declaratio est: qz cū nihil trāsmutat ad eius q hz assecutionē: sz ad adeptionem eius q nō hz: necessarium est: q si aliqd oz esse trāsmutabile. vt in eo pexistat carēna illius ad q trāsmutari pōt: cū aptitudine ad ipsum. Talis aūt carentia priuatio vocat necessarium est igitur in oi transmutabili in quantū est trāsmutabile aliquaz priuationē esse: qz alr non potest esse transmutabile: h aūt priuatio tollens a subo dispōnē vnā in ipso relinquit necessario ꝓriam ꝛ h dispositio se tenet in ratione habitus. Itez ēt talis priuatio nō pōt oēm actū tollere: qz tūc tolleretur esse actu cē: ꝛ p ꝑns oīs trāsmutabilitas: qz cuz mot⁹ nō sit primus act⁹: sed secūdus: sine actu existēte nō pōt inueniri. Talis actus ꝛ forma in subo manēs habitus vocatur: necessariū est igitur in ente trāsmarabili semper habituz ꝛ priuationem inueniri: ꝛ per ꝑns manifestū est q principia prima semper manēt.

Ad argumentum ergo in ꝓriuz dōm est q pria ma principia nō sunt h contraria: vel illa: sed priuatio ꝛ habitus vlr sumpta. Quāuis aūt nullus habit⁹ cuz priuatiōe sibi opposita simul cē possit in eodē: bñ tñ ꝑt stare ꝛ de necessitate stat cū carēria ꝛ priuatiōe habit⁹ habēris ad ipm oppositionē: b aūt habitus: ꝛ b priuatio in se claudūt rōnē priuationis ꝛ habitus simplr: q̄ prima principia dīr. Et pro tanto dicimus q principia prima semper manent.

¶ Textus.

Deficiet enim aliquis qualiter dēsitas raritatem facere aliquid apta nata sit ꝛc.

¶ Nō quarta.

QUarto posset aliqs dubitare vtz vnū cōtrariū possit dici i alterum agere ꝛ facere aliquid ex ipso: vī enim q sic ad sensum enī apper calm agēr i frigidū: ꝛex frigido calidū educere.

Ad istam questionē dōm est: q ꝓrium pōt accipi dupliciter: vno qdē mō simplr ꝛ sz se cū pcisiōe ſ. sbī: ꝛ tūc sicut dicit Dbo. vnū cōtrarium nō pōt agere in alterum. Cuius ratio est: quia cum vnumquodq agat sibi simile: necessarium est q illud possit in se recipere agentis actionem q potest recipere similitudinez ipsius: ꝛ per consequens ad ipsum manet in potentia. Non est autem possibile q vnum contrarium exclusō subiecto sit in potēria ad b vt assimilē alterī. quēad modū caliditas nō est in potentia ad frigiditatem: qz tunc esset in potentia ad corruptionem suam: ꝛ ipsam etiam appeteret: q est impossibile: vnde impossibile est q excluso subiecto vnum contrarium agat in reliquuz ꝛ faciat aliquid ex ipso. Si autem subiectum nō excludatur: sed magis includatur: quia ipsum est in potentia ad vtrumq contrarium poterit tunc vnum contrarium agere in aliud: ꝛ sic calidū dicitur agere in frigidum: quia agit in frigidum: educit etiam calidum de frigido non ratione frigiditatis: sed ratiōe subiecti q est calidum in potēria: ꝛ sic pz rñsio ad argumētum.

¶ Textus.

¶ Adhuc autem amplius ꝛ de hoc aliqs dubitabit ꝛc.

¶ Nō quinta.

QUinto posset cē dubium de rōne Arī. p q̄ ꝓbat: q nō sola ꝓria sunt principia: qz ipa sunt accīa: ꝛ nō sbe h. n. vī esse falsuz dictū enī ē q pria principia nō sūt ḡcūq ꝓria: sed tm aliq̄ iterq cadit pria ꝓrietas sbe. Ista ꝙ ꝓria nō sūt i p̄dicamēto accidentis: sed sube.

Ad hanc questionē dōm ē q cū phs i b prio lib. accipiat ꝓriētarē large: qūo ēt inuenīt in subā: nihil ꝓhibet imo necessariū ē. q pria ꝓria ad p̄dicamēta sbe ptineāt. Sz qz ad ꝓbādū numerū principioꝝ ꝓcedit ex datis a prioꝛib⁹ phis: q nō peperūt actū aliuz: vel formā q̄ accītalē: ꝛ contraria sunt formę: idcirco dicit q ꝓria sunt accīa. ¶ Vel dici pōt q cū ꝓria fieri habeāt circa idē supsceptiuū: necessariū ē q sint fōre nate recipi aliquo. Sba aūt cōpōsita: ꝛ pria mā nō sūt receptibilia i aliquo: vī ipsis nihil ē ꝓriū. Et qz de eis ꝓprie dī sēa sumpta iquātū a substādo dī: idcirco phs ait q sbe nihil ē ꝓriū ꝛ q contraria sunt accīria: forme enī que addiciūtur suis susceptiuis: hūt quādā rationē accidētis vnde ꝛvocatur forma substantialis: qualitas māe Sunt igitur pria ꝓria in p̄dicamēto ſ. nec tñ ira ꝓprie sube dīr: sicut cōpositū ꝛ mā: sz sumēdo fm q a substādo dicta est: vñ pz rñsio ad argumentum.

¶ Textus

¶ Textus.

¶ Subm enīz principiū: ꝛ prius videt cē p̄dicato ꝛc.

¶ Nō sexta.

SExto dubitare posset aliquis dato q materia sit magis suba: q forma: fm vnam sube acceptionem: vtruz ipsa dici possit principium formaz: ꝛ vī q nō: id enī per q aliqd reponit in cē ē principiū ipsius: ꝛ nō econuerso. Materia aūt in esse reponitur per formā: igī forma est principiū materie: ꝛ nō materia principium est forme.

Ad huius qōnis intelligētiā considerādū ē: q māz ꝛ formā possumus accipere dupliciter qz vel quantum ad suas essentias: vel quātū ad cē: si aūt quātuz ad esse formā ꝛ mām accipiamus. Adhuc dupl̄r poterit h fieri: qz aut sument q̄ru ad esse specificū aut quantuz ad esse q est existere in actu. Si ergo sumant h scōo modo tūc dōz est q forma ꝓprie supra mām cālitatez hz. Est enī ipsa ratio ꝛ principiū eēndi ipsius māe: ꝛ nō econuerso: vnde fm h ꝓprie dici pōt: q principiuz materie q. ſ. ipsa in cē reponit est forma. Nō aūt forma per mām in esse constituitur: vnde nō proprie dī q mā ipsi forme sit principiū essendi. Sed si magis large noie pn cipij vtimur dicere possumus aliquo mō: q ēt mā principiū est forme: q dupl̄r apper. Primo quidem si accipiamus formā quātū ad suū esse completū: cū h actu non habeat nisi i mā: dicere possum⁹: q quātū ad actuale complemētū ipsi⁹ cē: mā supra formā aliquā equalitatē hz: h aūt causalitas in h ꝙsistit: q mā: terminat ipsi⁹ forme dependētiā: vī ēt alia humana extra corpus posita est se suū quoddāmodo pp h imperfectum habet.

Secundo hoc etiam apparet ex eo q illud de quo aliqd educit ad actū est principiū ipsi⁹: ꝛ prius est ipso in via generationis: forme aūt ad actū eēndi educunt de potēria māe: vnde manifestū est q fm hūc ēt modū mā est principiuz forme: ꝛ prioz in via generationis q̄ forma Et ideo dicit h phs: q fom principiuz: ꝛ prius videtur esse p̄dicato. ¶ Si ꝙ mā ꝛ forma: quātū ad esse specificū sumātur: erit ēt quasi cōplr dom. In esse enim specifico materia reponit q formā: ꝛ ideo forma ē principiū māe. Sed tñ in h ēt forma esse non prest reponi sine materia: quia non soluz forma: sed ēt mā pertinet ad cē qd ditatiuuz: ꝛ specificū sube: ꝙposite intelligitur ēt educi suo mō de potēria māe. Cū enī de tali potēria educatur cē specificū: sz idiuiduaiter suprū: dici pōt ex pñti de ea cē specificū educi: vñ ēt quātū ad h mā suo mō principiū ē forme. Si aūt materia ꝛ forma quātū ad suas essentias sumātur: tūc dōm est: q cē materie: nō est efficiēter a forma: nec q cōuer sor: sz originaī māe cētia a creante. Cētia vero forme originaī essentialr nō a mā sz a creāte ꝛ generāte. Et qz nō originaī a generāte: nisi p eductionē sui ꝛ cōpositi ō potēria māe: q ō cē māe respectu forme: dicere nō possumus: idcirco quantū ad h dicitur forma suo modo originari a mā: ꝛ non econuerso: vnde quātū ad h nō forma māe: sed materia principiū est forme. ¶ Alterius etiā sicut forma suā essentiaz formaī habet per seipsam: sic ēt mā: hz suam essentiam per seipsaz formaliter: ꝛ nō per formā: quāuis illud vocabulū. ſ. formaī inusitatū videaī in proposito: vnde quantū ad hūc modū: nec materia principiū est forme nec forma est principiū māe: verū ē aūt q qz materia ē per formā: vnde ꝛ cē nō posset materia: que est in potentia formatū: nisi cē posset cētia ipsi⁹ forē: dicere possumus: q fm hec essentia forme: supra cētiā māe dicta causalitatē hz: quāuis aūt nōn proprie dicaī forme cētia esse propter essentiam mātē: qz melioza propter peiora nō dīr cē: h tñ verū est: q si nō posset esse cētia mātē nō posset etiā esse essentia forme: de mātē potēria educte vnde intelligi pōt quātū ad h quādā causalitatē materia hec ad essentiaz ipsius forme. Sic ergo manifestū ē q ꝛ forma dicitur principiuz materie: ꝛ mā principiū est forme: ꝛ quot modis h contingit. ¶ Ad argumētuz autem per predicta manifesta est rēsponsio.

¶ Textus.

¶ Ad patiendum quidem. n. sufficiens est vnum.

¶ Nō septima.

SEptimo qz dicit phs: q ad patiendū sufficit vnū principiū: principiū vero passiuū est materia: posset cē dubium: vtrū oīum corporaliū materia sit vna: videt enim q sic propter rōnē modo dictā. ¶ Scōo qz in h lib. ponunt principia cōmunia oibus reb⁹ nālibus: ponitur ār vna rātū rō materie: ꝛ nō multiplex: ꝛ qz ratio indicat cētriam sequitur q essentia materie sit rantum vna.

Ad istam qōnem dicūt aliqui q vna tm ē materia cūctoꝝ corpaliuz: ꝛ rō ipsoꝝ est: qz si eēnt materie ples i eēntia: oporteret vnā cē altioris gradus: q̄ alia: ꝛ q ꝑns magis vna q̄ alia recederet a nichilo: q videt ipossibile: qz materia est ꝓpe nihil: ergo sit pura potēria ꝛ pp h quccūq mā sit prope nihil cē dicit. ¶ Scōa rō ē: qz cū cētria nuda māe sit pura potēria: ꝛ i pura pdē tia: nihil sit distinctū: opz q i cētria māe nō cadat aliq̄ distinctio. Est igitur mā vna tm in essentia: fm istos: h ār cētria hz q ipsi dicūr potest accipi dupl̄r: qz vel cum priuatione: vel sine priuatione. Et cū priuatione quidē stat sb formis generabilīū ꝛ corruptibiliū. Sine priuatione vero stat sub formis corpoꝝ celestiū: ꝛ idcirco fm eos corpa celestia i sua sba nō pñt trāsmutari: qz careāt altero principio trāsmutationis q dicit priuatio.

Sed ista positio nullo mō stare pt cui⁹ pria declaratio est: qz quādocūq aliquę due potērie: ita se habēt q vna earū respicit obm: q alia respicere nō pt: ꝛ econuerso: necessariū ē: q iste potentie sint rata diuerse: q vna earū nullo mō possit cē alia: quēadmodū de visu ꝛ auditu apparet ora enī rō propter q̄ visus nullo modo eadem potentia cū auditu cē potest: inuenitur cē: qz visus sic respicit colorem: q nullo modo potest respicere sonum: ꝛ auditus: ita sonum respicit q respicere colorem: nullo modo potest. Nunc autem ita est q cētria māe est pura potentia: vt infra declarabitur: ꝛ materia quidem celestium: ita respicit celestem formam: q nullo modo potest respicere formam generabilem: et mā istorum ex opposito sic respicit formā generabilē q respicere formam celestem: nullo modo potest: alias oporteret etiaz corpus celeste cē generabile ꝛ corruptibile: quia materia nō respicit nisi formas: sub quibus stare potest. De necessitate igitur cōcedere oportet q potentia illa que est cētria māe celestis: sit omnino alia ꝛ diuersa ab ea potentia q̄ ē cētria māe istoꝝ: ita. ſ. q vna nullo mō cē possit alia.

Secunda autem declaratio eiusdem est: qz potentia fm ꝓpriaz rationem consequitur de necessitate respectus ꝛ inclinatio ad actū. Ipsa aūt māe essentia pura est potēria. De necessitate igitur nāli ipsaz consequitur respectus ꝛ inclinatio ad formam. Si ergo ipsa est vna essentia erit vna potēria oīuz formaꝝ. Ipa enīz dicitur est: q essentia ꝛ potentia idē sūt i ea. De necessitate igit

natur ali eā consequitur respectus ⁊ inclinatio ad oēs formas: id autem q̄ cōsequitur per se aliquam quidditatē: vel cētiā: nullo mō pōt toll̄ ab eo: nisi ipa ei⁹ cētia tollat. Si ergo i corpore celesti a materia ablata est inclinatio ⁊ respectus ad oēs formas: sequet̄ de necessitate q̄ ab ipa sit ipsa eius essentia sublata q̄ est impossē Necesse est igitur ponere si vna est in cētria oium materia: q̄ in corpe celesti sit inclinatio ad formā corporis corruptibilis: q̄ esse non potest nisi ponatur corruptibilei: igitur impossibile est esse vnā omniū mām. ¶ Apparet aūt q̄ impossibile est si vna est materia q̄ sub forma celesti siet sine priuatione. Jam enim declaratū est: q̄ op⁊ eam inclinationem ad alias formas de necessitate retinere. Priuatio aūt nō ponit in suscepriuo forme aliō ꝑ carentiā ipi⁹ forme: cuj inclinatione ad ipsam. Hec aūt duo necessaria sunt in materia stāre sub celesti forma: si vna tm̄ est mā. Est enim in ipsa carentia forme generabilis: cū adiuncta de necessitate ad ipsaz inclinatione prefata suppositione stante: vnde impoē ⁊ contradictionem implicās ē ponere q̄ materia sit tm̄ vna ⁊ in celestibus absq̄ priuatione esse possit.

Argumēta aūt istorū nō ꝯcludunt. Sicut enī ens nō ē simpliciter dictū sic etiam ⁊ nihil: vel nō ens. Et mā q̄ dē corpo⁊ celestiū est propie nihil sumptū: vt ponit negationem entis celestis: q̄ qdez ens: quātū est de se: taliter mā ponit potētialiter. Materia vero generabiliuz est propie nihil: sumptū vt ponit negationem entis generabilis: q̄ talis materia ponit sol̄ in potēta. Scōm autez ꝺ non vna est materia sed plures.

Ad secūdum rñdet simplicius in commento celi⁊ mundi. vbi ꝓmo obiectionez ponit ita dicēs. Si differt ait celestis materia ab eis q̄ sub luna cōposite erūt māe: ex cōmuni ipsarū nā ⁊ dzūs: que in ipsa: ⁊ aiūgit soluēs. Hoc āt dixit ille. s. qui hāc obiectionē facit putāꝫ sol̄ fieri dziaſ fm̄ spēm. i. fm̄ formā. Mō intellexit aūt eā que fm̄ submissionem: fm̄ q̄z vt ab vno differunt que proueniunt. Scōz ꝺ ergo ꝓmētoris ꝟba ē dōm q̄ i pura potētia: fm̄ se sūpta: nihil ē distincte de actibus illis in q̄s ipa inclinat: ꝺ aūt non tollit quin vna potētia sit p̄ se ipsaz ab alia potētia in esse distincta: ⁊ in ordinatione nobilitatis ⁊ submissa sibi. ¶ Prima etiā argumēta parum valent: q̄z enim vnū sufficit ad patiendū: vna tm̄ ē materia recipiētiū passionē ⁊ transmutationē ē. i subiecto. ¶ Ad aliud vero dicendu⁊ est: q̄ ratio materie est vna vnitate analogie: ⁊ nō vna vnitate vniuocatiōis qualiter vna debet esse rō que ponit vnicā essentiam.

¶ Textus.

¶ Sic igitur nos dicamus primum de omni generatione aggredientes ⁊c.

¶ Tectio. xj. ¶ Qō prima.

Hic primo potest esse dubium vtz tm̄ tria exigātur ad quodlibz naturale fieri: ⁊ videt̄ q̄ exigantur plura. Est enim omnis trasmutatio nō sol̄ ali⁊ quo subiecto: ex aliquo termino: ⁊ ad aliquid: sed est etiam ab aliquo transmutāte: vel agente: q̄ nō agit nisi intēdēdo finem: vnde fm̄ ꝺ videntur esse in quolibet fieri naturali. s. agēs: finis intentus ab agente: subiectum priuatio ⁊ forma.

Ad hoc dicēdum est: q̄ illa necessario exigūtur ad fieri naturale: que sunt de ratione eius. De ratione aūt ipsius naturalis transmutationis est terminus a quo: ⁊ terminus ad quem. Dicit enim trasmutatio ꝟz suam propriam ſignificationem recessum ab aliquo: ⁊ accessum ad aliquid: hoz aūt vnū est priuatio: ⁊ alterz est forma: de ratione igitur trāsmutationis est q̄ ad ipsam cōcurrāt forma ⁊ priuatio. Est etiā de ratione eius q̄ sit actus entis trāsmutabilis: siue entis in potentia. Et q̄ illud est ſ̄z: manifestū est q̄ ad quālibet naturalem transmutationē: tria necessario concurrūt. s. subm forma ⁊ priuatio. ¶ Hoc ēt ⁊ aliter apparet. Non enim fit q̄ est: sed q̄ nō est: q̄ fieri est ire ꝺ nō esse ad ē. Nō esse aūt ꝓsistit in priuatione forme: sed esse ꝓsistit in adiectione eius. Sū ergo ibi priuatio ⁊ forma: nō fit etiā nisi q̄ fieri ⁊ esse pōt. Hoc aūt ponit ens in potētia: q̄ ē subiectū. Jn oi igit̄ naturali fieri sunt tria: q̄ ſ̄z: forma: ⁊ priuatio: finis aūt nō ponit in numerū cū forma q̄ forma ⁊ finis icidūt in idē numero: vtin secundo dr trāsmutatur aūt vnū contrariū ab alio: ꝺ vero contraria sunt forma ⁊ priuatio: vnde etiam transmutans reducitur ad formam: ⁊ ꝓ tanto dicitur q̄ tria necessario sunt in omni fieri naturali.

¶ Textus.

¶ Et ꝺ quidē permanet: illud vero nō permanet ⁊c.

¶ Qō scōa.

Secundo posset aliquis dubitare vtrū in permanentibus: q̄bus addik̄ ista ꝓpositio: ex: q̄ vti possumus duplici modo loquēdi dōo. s. ꝺ fit ꝺ: ex ꝺ fit ꝺ: videt̄ enī q̄ sic. Mā in permanentib⁹ in q̄bus illa ꝓpositio nō addik̄: si priuatio ipsis adiūgatur: statim vti poterimus in ipsis duplici loquēdi modo: quēadmodū si ꝺ addaē immusicū: dicere poterimus: ⁊ ꝺ nō immusicus: fit musicus: ⁊ ex hoc immusico fit musicus. Nūc autē permanētia: quibus dicta prepositio adiungitur: datur etiam suo nomine priuatione intelligere: vt dicitur in textu: ⁊ cis duplici modo loquendi vti possimus.

Ad huius q̄nis intelligētiā considerandū est ꝓpter q̄ ista prepositio ex: ſz q̄ ait albertus nota est exigitis motus. Et q̄ in motu semp aliq̄d abijcitur: idcirco ista prepositio ex: denotat abiectionez alicuius: ⁊ ꝓ tanto nō additur ei q̄ pmanet: sed ei q̄ abijcik̄ per motū. Cōtīgit āt q̄nq̄ q̄ nomē subi pmanētis: dat intelligere quoquo modo etiāꝑuationē: sicut nomē eris: videt̄ ponere ifigurationē: ⁊ idcirco i talib⁹ cōueniēter dicim⁹ ex ꝺ fit ꝺ: sicut q̄ ex ere fit statua. ¶ Hoc igik̄ visolveteri us sciendū est q̄ nūq̄ dicimus: ꝺ fit ꝺ nisi in rōne subi. Mā ⁊ si dicamus immusicū fit musicū: ꝺ tm̄ nō verificatur: nisi q̄ ſ̄m cui accidit esse immusicum fit musicuz. Et huius rō ē: q̄ cū fieri aliq̄d sit tendē ad esse: illud de illo ꝑ se ꝑdicaē aliq̄d mediāte ꝺ ꝟbo fit: ō q̄ ꝑdicari potest mediante ista copula verbali est. De quo autem sic ꝑdicari non potest: nō ꝑdicaē etiam per se mediāte illo verbo fit: sed solūmodo per accidēs. Nūc autē ita ē q̄ immusicū non potest. dici esse musicū: sed bene dicitur q̄ homo est musicus. Et propterea ē non per se: sed per aliud: q̄ inquātū dat intelligere hominez: dicik̄ de immusico q̄ fit musicus. Rōne ergo subi ⁊ non priuationis dicik̄ ꝺ fit ꝺ. ¶ Alterius aūt ipsum ēt subm pōt se dupliciter habere. Naz q̄nq̄ sm̄ tale est q̄ ipsum suo noīe nō videtur ponere priuationē: ⁊ tunc dicere possumus: ⁊ ꝺ est ꝺ: ⁊ ꝺ fit ꝺ: sicut hō immusicus fit musicus: ⁊ homo est musicus. Aliq̄n aūt subm sic se habet q̄ ipz suo noīe videtur ponere priuationem: ⁊ idcirco q̄ tūc ratione nominis sbi nō possum⁹ dicere: ꝺ est ꝺ: nō possimus etiam dicere ratione eius ꝺ fit ꝺ: quemadmodū q̄ dici non potest es est statua: non potest etiā ꝓpzie dici q̄ es fit statua. Et per ꝺ si cōsiderentur bene apperto ad questionem ⁊ argumētum.

¶ Textus.

¶ Multipliciter autem cum dicatur fieri: ⁊ horū quidem non simpliciter fieri ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset aliquis querere vtrum fieri simplr̄ sit substātiarū sol⁊ videtur q̄ nō. Naz vt videtur id dicitur fieri simplr̄: q̄ simpliciter aquirit esse nō solū aūt subā: sed ēt accīs: pōt simplr̄ acquirere eē vtpote si fiat positū simpliciter non erat: igit̄ fieri simpliciter non sol̄ est subāz ſz ēt ipsoz accidentiuz.

Ad hanc questionē dōm est: q̄ cuz fieri sit tendere ad esse: id dicitur ꝓpzie fieri simplr̄ q̄ tendit ad esse simpliciter. Quod autem tēdit ad esse fm̄ qd nō dicitur ratione eius ens fieri simpliciter: ſz tm̄ fm̄ qd. Esse aūt simpliciter est subāz sol⁊: cuius declarario est: q̄ simpliciter dicik̄ q̄ nullo addito dicik̄: q̄ autem dicitur cū additamento est dictum fm̄ quid. Solū ergo q̄ dicik̄ cū additamento est dictū fm̄ quid. Solū ꝑ ratiōe eius deberur subo transmutationis esse simpliciter ratione cuius sine vllo additamento de ipso dicitur q̄ fit ꝺ aut̄ nō est forma substalis: que acquirik̄ per fieri ſbāz vñ māifestū ē q̄ sol⁊ ſbāz eē ⁊ fieri ē eē ⁊ fieri simplicit rationē aut̄ forme accidentalis nō dicik̄ de subo q̄ sit nisi cū additamento: quēadmodum ratione albedinis nō ſz subm eius q̄ sit: sed q̄ sit album: ⁊ q̄ ratione ei⁹ nō habeat q̄ sit ex eo manifestum est: q̄ esse non debet ordīe nature preexistere rationez ⁊ prīcipiū essendi: vñ quia naturali ordine ipsi albedini i subiecto preexistit esse: nō potest ipsa albedo sibi esse rario q̄ fit: sed bene ꝓ sibi eē rō q̄ sit ꝺ. Ex ꝺ ꝺ manifestū est q̄ eē ⁊ fieri accīs ē eē ⁊ fieri ſz quid: ⁊ nō simpliciter apparet etiā ex eodem: q̄ ois forma cui naturali ordine in subo preexistit essentia: est forma accidētalis ⁊ nō substātialis. Et propterea plures forme substāriales nō possunt simul eē in eodem. ¶ Dōm est igitur ad argumētū q̄ accidēs potest simplr̄ acquirere esse sibi debitum: ⁊ non aliud ⁊ q̄ esse sibi debitū est esse fm̄ quid: idcirco suuz fieri dicitur fieri ſz quid: ⁊ nō simpliciter.

¶ Textus.

¶ Semper enim est aliquid quod subiacitur ex quo fit quod fit ⁊c.

¶ Qō quarta.

Parto posset aliq̄s dubitare vtz in fieri subarum exigaē necio aliq̄ ſbm: vī. n. q̄ nō: q̄ si ſ̄z aliq̄ō exigatur: aut ergo existens in actu: aut existēs in potentia. Nō exigik̄ aūt in ipo ꝓ subo aliq̄d existens in actu: q̄ ꝺ est ꝓprium ipsorum accidētiuz. Si aūt dicaē q̄ exigitur ꝓ subiecto aliq̄d existens in potentia: ꝺ non videtur oportere ꝓp aliud nisi fieri est quoddam transmutari: ⁊ transmutario est accidens: accidens vero nō potest sine subo esse. Sz tūc redibit primū inconueniens: ſbm enīz accidentis est: q̄d existens actu: ⁊ sic in fieri sube subicietur aliquod ens actu: q̄ est impossibile.

Ad istam q̄nem dōm est: q̄ ad naturale fieri subarum exigitur necessario aliq̄ ſbm: ꝺ aūt declarario est: q̄ fieri naturale prouenit ex actiōe agēris naturalis: talis aūt actio nō est ipsa suba agēris: sed est accidēs: accīs aūt necessario est receptū in aliquo ſbo: vnde necessarium est q̄ ipsa ēt actio agentis nāl̄is in subo aliquo recipiatur. Quia igitur naturale fieri ponit ꝓpze dictam actionē: ⁊ talis actio necessario requirit aliq̄ō subiectū: necessarium est q̄ sit ſ̄m aliquod in omni natura⁊i factione. ¶ Dōm est igitur ad argumentum: q̄ duplex est genus accidentium. Quedā enim accīa sūt que ponunt ꝓprie aliquā rē: vel nām supza rē ⁊ nām sui fundamenti quēadmodū se habent color ⁊ albedo: ⁊ alia similia. Et ꝺ omnia requirūt ꝓ sbo aliquid exiſtens actu: quedā ꝺ alia accīa sunt que vltra rez ⁊ naturam sui fundamēti nō ponūt rem ⁊ naturaz aliquā ꝓprie dictā: sed solū quendā realē modum se habendi ⁊ talia accidētia nō exigūt ꝓ sbo aliud nisi vel ipsuz sūi fundamētū: vel subiectū fundamēti sui: si subiectū habeat. De numero aūt taliū accītiū est ipsa trāsmutatio. Modus aūt quē ipa ponit: sic deo dante declarabik̄ in tertio: imediate fundaē supza formā ⁊ priuationē: vnde nō exigit subm aliud nisi subiectū forme ⁊ priuatiōis: subiectū aūt substātialis forme: non est ens actu: sed ens solū in potentia: ⁊ idcirco ipsum fieri substāriarum ꝓ subiecto ens solum in potentia requirit.

¶ Textus.

¶ Quare oīs sum ex dictis ēiqīn qđ fit ſp cōpositū ē ⁊c.

¶ Qō quinta.

Vinto posset aliquis dubitare vtrū fiat cōpositū: sicut ꝺ dicit Ari⁊. ⁊ videt̄ q̄ nō: idem enim ꝓprie fit q̄ ꝓpie ꝓducitur: nō aūt ꝓducit totum cōpositū: sed solū forma: eo q̄ materia ingenita est ⁊ incorruptibilis.

Ad hāc q̄nem dōm est: q̄ cuz fieri sit exitus de potentia ad actū illud dr̄ fieri ⁊ ad eē ꝓprie deduci q̄ ante ipsum fieri erat in potēta. Est autem in potentia ante ipsum fieri: nō solū mā: nec sola forma: sed totū cōpositū. Quāuis enim preexistat mā nō tm̄ fm̄ esse q̄ per fieri acquirit preexistit actu: sed solū in potētia: vnde manifestū est: q̄ in potēta ante ipsum fieri totum preexistit cōpositū: igitur compositū totū est q̄ per se fit: ⁊ q̄ ꝓpie producit. Jtē forma nō preexistit in potēta absolute: sed materie cōiuncta: ꝺ aūt est per se preexistere in potēta nō simplr̄ formam sed coniunctum ex materia ⁊ forma. ¶ Hoc ēt inde apparet: q̄z ei per se ꝺz dari ante fieri esse in potentia: cui post fieri per se datur esse actu eo q̄ eiusdē est actus ⁊ potentia. Esse aūt actu post ipsum fieri: nō per se datur materie: nec forme: sed totī cōposito ex forma ⁊ materia: igitur sibi ēt per se debeē ante q̄ fiat esse in potēta. Et quia ꝺ solū est q̄ fit ⁊ producik̄ per se: q̄ per se erat in potēta ex quo illud est compositū: concluditur euidenter q̄ sol⁊ compositum per se fiat arq̄ producatur.

Ad argumentum autē in contrarium iam motum est Re. Nam ante fieri materia actu preexistit: ſz eē q̄ ꝺz in eo q̄ corrumpik̄. Scōm esse vero q̄ ꝺz in eo q̄ producitur preexistit solum in potentia.

¶ Textus.

¶ Manifestum igitur q̄ si quidem sunt cause ⁊c.

¶ Tectio. xij. ¶ Qō prima.

Hic primio posset aliquis querere vtrum priuatio sit principium quantū ad esse rerum naturalium: videtur enim q̄ non: q̄ q̄ sequitur cōstitutionē alicuius non est principium eius quantū ad esse: sed priuatio consequitur constitutionē rei naturalis. Non enim materia stat sub priuatione vnius forme: nisi quia stat sub forma altera oppositā

tatiē priuatio nō est principiū in esse rerū nāliuz.

Ad istam questionē rcs nālis potest accipi dupl̄r: qr quārū ad suuz esse absolutū: vel vt quārū cōstitutiua itelligiē in suo cē trāsmutabili. Et sumat̄ h̄ scōo modo: tūc manifestū est q̄ priuatio nō cōsequitur cōstitutionem eius: sed est de constituentibus ipsam h̄ aūt declaratio est: qr q̄ res sit trāsmutabil̄ nō ꝓuenit a forma simpl̄r cōsiderata. Est eni trāsmutabilis inquātū ē i potētia ad actū aliquē formalē. A fortia aūt ipsa nō h̄z q̄ sit in potētia: sz q̄ sit in actu: vnde manifestū ē q̄ trāsmutabilitatē p se nō accipit a fortia. Sicut aūt esse in actu rei cōuenit rōne formę: sic et̄iā cidez conuenit esse in potentia graria mātē: vez ē ār q̄ p mātā nō h̄z res q̄ sit i potētia ad aliqd nisi inquantū ipa mātata ē hūc aliqd quo carer. Ipsa igitur carētia eius q̄ natū ē bn̄ cā ē q̄ aliqd esse in potētia dicat̄: r nō i actu absoluto a potētia ad actū altiū. Quia igiē pp talē carētiā dicit̄ res adhuc cē in potētia: r q̄ est in potētia h̄z transmutabilitatē cōcluditur euidenter: q̄ priuatio sit vnū de cōstituētib⁹ rē in esse trāsmutabili inquātum trāsmutabile. Si vero res accipiatur quārū ad suuz ē absolute dictū: tūc priuatio oz poni vt ꝓnās cōstitutionē ei⁹: verum est aūt q̄ ista ꝓna duplicia inueniuntur quedā eni ita cōsequūtur cōstitutionē rei q̄ nō in altera pte: sed in toto cōiuncto cē habēt sicut in ſbo: r talia nec p se: nec p ſbm ,ppriū dici possunt p̄incipia i esse rei Per se qdē nō sunt p̄incipia: q̄ p̄incipia p̄cedūt ea quoz sunt p̄incipia: h̄ aūt vt dictū est rē ipsam ꝓsequit̄ nō sūt p̄incipia rōne subi: q̄ ipsoz ,ppriū subm ē ipm cōiūctū. Cōiūctū ār sm cē: vel nō cē nō ē p̄incipiū vel causa.

¶ Ulteri⁹ ār qddā rē ipsaz ira cōsequit̄: q̄ ñ i toto priūcto: sed i pte altera cōiūcti ē: sicut i subo. Et tale ꝓns est priuatio formę. Mā ꝓuatio r habitus circa idez subm hūt fieri: r idcirco sicut nō cōiūctū: sed altera ps cōiūcti: vt puta mā: est subm formę: sic et altera ps ꝓiuncti subm ē ꝓuationis: tale aūt ꝓns p se nō ē p̄incipiuz: q̄ ꝓns est: r nō p̄cedēs illud idē dico. Est aūt p̄incipiuz p accīs: q̄ p subm suū. Est. n. ſbm ei⁹ vnū de principijs integrātib⁹ cēntiā: r cē rei: r p h̄z rūsio ad argumētū.

¶ Textus.

¶ Priuatio autem r contrarietas accidens: vnum aūt species: vt ordinatio aut musica tc.

¶ Nō scōa.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum priuatio que nō ē per se p̄incipiū essendi possit p se esse p̄incipiū fiēdi: videtur eni q̄ nō: q̄ cadē sunt p̄incipia cēndi: r fiēdi. Cū ergo priuatio nō sit p se p̄incipiū essendi: cōcluditur q̄ nō sit etiā per se p̄incipium fiendi.

Ad istam qōnem dōz ē: q̄ de fieri loqui possumus dupl̄r: q̄ vel rōne sui ipsi⁹: vel rōne rei: q̄ i fieri cōsistit Et si de ipso loquimur scdo mō: tūc dōz ē q̄ cadē sūt p̄ncipia cēndi r fiēdi: h̄ āt se p̄incipia p se ꝓstituētia rē ipsaz Quia eni priuatio nō ē de ꝓstituentib⁹ rē ipsam in suo cē absoluto: vt ꝑdictū ē: pcludit̄ q̄ nō sit de ꝓstituētib⁹ cē rei q̄ ponit̄ i fieri: r hz h̄ intellexit Tho. qñ dixit q̄ ꝓuatio ē p̄incipiū p accīs fieri ipi rei. Si āt de ipo fieri loq̄mur rōne sui: qño dic̄ q̄dā trāsmutationē: sic dōz ē q̄ ꝓuatio est p se p̄incipiū ipi⁹: h̄ eni dicimus cē principiū alicuius p se q̄ claudit̄ in intellectu r in rōne eius sic aūt priuatio se h̄z ad ipsam trāsmutationē: q̄ cū rō trāsmutationis sit q̄ ponat actū iperfectū: r de ratiōe act⁹ iperfecti inquātū iperfect⁹ est: sit q̄rētia perfectionis que dicit̄ priuatio: necessariuz ē q̄ priuatio sit classa in rōne trāsmutatiōis. Est igitur sm h̄ ipsius principiū per se: r nō p accīs: h̄ aūt totū ꝓsonat dictis in pcedēti qōne diximus eniz ibi q̄ quāus priuatio nō sit de cōstituētib⁹ ipsaz rē simpl̄r in esse suo: ē tn de cōstituētibus eā in esse trāsmutabili: inquantum huius.

Ad argumentum in contrarium dōm est: q̄ sica dē sint p̄incipia cēndi r fiēdi: nō tn oz q̄ vtriusq; p̄incipia sint eodē mō: vñ ē i argumēto fallacia figuē dicōis.

¶ Textus.

¶ Unde est q̄ sicut duo dicenda sunt p̄incipia tc.

¶ Nō tertia.

Certio posset cē dubiū vtrū priuatio q̄ ē p̄incipiū rez nāliuz sit aliqd positū: videtur eni q̄ sic: q̄ p̄incipiū rei dz cē res: r nō nihil. Cū ergo talis ꝓuatio sit realiter p̄incipium rerum naturaliuz cōcluditur q̄ sit res aliqua r non nihil.

Ad istam qōnem dicūt qdā: q̄ priuatio q̄ ē p̄incipiū rerū nāliū est q̄dā ichoatio formę in materia.

Quidam vero dicunt q̄ ipsa est aptitudo ad formā nālem sz q̄ ꝓuatio nō ponat in mā fōze inchoationē oñdetur i sequētib⁹. ¶ Ad ꝓsens aūt videdū ē vtrū sit ipsa aptitudo ad formā. Nō aūt h̄ aptitudo nō sit h̄ p̄ncipium q̄ mō ꝓrim⁹ apper pāo p litterā pbi: dicit. n. q̄ h̄ p̄incipiū ē ꝓriū ipsi⁹ formę. Cōstat aūt q̄ ipsa aptitudo nō ꝓriaē formę: aut eni cōtrariarcē q̄ ad q̄ ipsa ponit ꝛcli nationē: aut oppositę illi⁹: huic aūt oppositę nō ꝓriaē q̄ cū ipsa stat simul i mā: r ꝓria nō possunt simul esse i eodē: formę ēt ad q̄ ē nō ꝓriaē: q̄ nullū ꝓriū est ipsa in cliatio i suū oppositū: r q̄ ēt vnū ꝓriū nō ꝓficīt: sz corrūpit̄ p aliud aptitudo aūt ꝓficīt p formā ad q̄ ē aptitudo: nō pōt igitur cē ꝓriū ipsi⁹: q̄ igiē p̄incipiū p accīs ē ipm ꝓriū: r talis aptitudo rōnē ꝓrij nō h̄z: mā fesluz est q̄ ipsa nō ē h̄ p̄incipiū: sed h̄ ē ipsa carētia formę. Mā tal carētia opponit formę cui⁹ ē carēta: nec cū ipsa in eodē simul cē pōt. ¶ Scōo ēt h̄ idē appet: q̄ h̄ p̄incipiū ē illud q̄ abijcit aduenięte forma: pp id q̄ ē aiter terior⁹ mot⁹: vnus vero terminoz abijcit aduenięte alio aptitudo aūt ad formā nō abijcitur aduenięte forma sed manet cū ea i ſubocius. Nō pōt igitur ipsa rōnem hēre alterius extremoz mot⁹: nec p ꝓns ipsa: sed carētia formę est p̄incipiū p accīs q̄ ꝓrimus sicut h̄ dixit doctor nr Tho. vez ē autem q̄ talis carētia fōze: r si tollat actum: non tamen tollit: sed reliquit in materia aptitudinem habendi formam.

Ad argumentum ergo in ꝓriuz dōm est q̄ p̄incipiū p se ipsi⁹ ee rerū nāliū: oz bn̄ q̄ aliqua res sit: sed istuo nō ē necessariū ō ipsi⁹ p̄incipio p accīs: sic p se pz.

¶ Textus.

¶ Quod quidem igitur principia circa generationem physicorum.

¶ Nō quarta.

Parto posset aliqs dubitare vtrū semper duo contraria ad mutationez exigātur: videt eni q̄ sic: quia oīs mutatio requirit duo extrema: sz extrema mutationis contraria dicūtur: igitur semper duo contraria ad mutationem exiguntur.

Ad istam qōnem dōm est: q̄ non exiguntur duo cōtraria ad quamlibet mutationem: eo q̄ non requirūtur ad mutationem generationem r corruptionem: huius autem declarationē: q̄ gñatio dicit ꝓcessuz simpliciter ad ee ipsi aūt ee sic simpl̄r dicto nō pōt opponi aliqd hz ꝓriaē sed sibi opponitur h̄ sol q̄ dr nō esse: sed nō ee: nō opponitur ad esse sm ꝓriaē: sed sm negationem aut sm priuationē. Quia igitur terminus a quo cuiuslibz mutationis est illud: q̄ opponit ipsius termino ad quē apparet euidēter q̄ de rōne generationis nō est q̄ fiat ab aliquo positiuo q̄ dicat̄ eius termino ad quē ꝓriari: sz fieri hz ab aliquo priuatiuo. Corruptio ēt eadem rōne ad aliquā priationē est alie aūt trāsmutationes: nō fiunt: nec sunt ad esse simpl̄r: sed ad esse h̄: sicut ad esse albū vel nigrum: q̄ bene habet aliqd oppositum oppositione contrarietatis. Sedm h̄ igitur duo contraria nō per se exigūtur ad quamlibet mutationem: bene tamē per se exigūtur duo opposita: que sunt priuatio r habitus. Mam de rōne etiam ꝓrioz est q̄ vnum sit vt habitus r reliquum vt priuatio. Et propterea sm Tho. proprie loquēdo: dicendum est q̄ p̄incipia cōia cūctis trāsmutationib⁹ sunt materia forma r priuatio: r non subiectum: r duo contraria nisi omnino large contraria sumendo: r per h̄ pz rūsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Subiecta aūt nā scibilē est sm analogiam tc.

¶ Nō quinta.

Vinto posset esse dubium vtrum mā prima sit scibil sm se videtur enim q̄ sic: quia vnumquodq; sic se habet ad cognoscī: sicut se habet ad esse essentia: materia autē habz esse essentie: sicut essentiam suam per se ipsam: r nūc per formam igitur per se ipsam est etiam cognoscibil in actu.

Ad istam questionē dōm est: q̄ mā nō est per se ipsam scibil in actu: h̄ aūt vna rō est: q̄ idem est ratio r p̄incipium essendi: r ratio r p̄incipium cognoscēdi. Ratio aūt r p̄incipiū essendi non est essentia potētię: sed essentia actus: igitur nō potētia sed quidditativus actus est ratio r p̄incipiū cognoscēdi vnūquodq̄. Nunc aūt essentia materie nō est actus: sed potentia vt infra ostendetur: igit ipsa sm suam essentiam nō est scibil in actu. ¶ Alia aūt ciusdē declaratio est: q̄ cū cognitio cōsistat in quadā motione cognoscitiue virtutis ab obo cognito: illud sm se cognosci pōt: q̄ sm se potest mouere vim cognoscitiuam. Mouere aūt cuz sit actus ei tm ꝓuenit: q̄ actuz ponit. Quia materia prima quātū ex se est non ponit actum aliquez: manifestū est q̄ ipsa: quātū ex se est: nō pōt actu mouere viz cognoscitiuā nec per ꝓns pōt esse cognoscibilis.

Ad argumentum ergo in ꝓrium dōm est: q̄ maioz propositio intelligitur de esse essentie: q̄ ponit quid diratiuum actum. Esse autem essentiale prime materie nō est actus: sed potentia: vt dictum est.

¶ Textus.

¶ Unum quidem igitur principium est tc.

¶ Nō sexta.

Sexto posset aliqs dubitare de vnitate mātē rerū trāsmutabiliū vtrum vz ipsa dici possit vna numero: r videtur q̄ nō: id enim q̄ est vnū numero nō pōt simul iueniri in pluribus numero distinctis. Materia aūt simul i pluribus nūero distictis iueniē igit ipa dici nō pt cē tm vna numero.

Ad istam qōnem dōm est: q̄ mā si consideret vt actu posita sub forma non potest vna numero esse: sz necessarium est ipsam esse distinctam: r multiplicatā sm multiplicitatē formaruz: sub quibus simul inuenitur, Si aūt accipiatur non vt stans sub forma: sed sm seipsam: tūc necessariuz est: q̄ sit tm vna r ñ plures. ¶ Hec aūt prima declaratio est: q̄ subtracto ab aliquo eo q̄ē ei p̄incipiū distinctionis r numerationis: necessariū est q̄ abeo oīs distictio: r oīs numerositas tollat. Ratio aūt r p̄incipiū distinctionis ipsius mātē: nō est nisi forma: que est mātē actus r perfectio: per actū eni ,ppriū hz distingui vnūquodq; subtracta igitur oī forma: vel actu a mā: necessariū est q̄ ab ipsa tollat̄ ois distinctio r oīs numerositas: mā aūt sm se sumpta: sicut h̄ ait cōmētator nullā formā hz. Necessariuz est igit q̄ ipsa i se considerata vna tm sit indistincta: r indiuisa: distinctione r diuisione illa quā recipit per formas. ¶ Scōa aūt ciusdē declaratio est: q̄ ea que hūt adinuicē transmutationē per se: r non per accīs: vnum hūt tm immediatum susceptiuz: formę aūt generabiliū r corruptibiliū oēs adinuicē trāsmutationē hūt per se: r nō per accidēs: igit hūt vnū tm immediatū susceptiuū: h̄ āt mā prima: necessariū est ergo q̄ oīum generabiliū: materia sit vna tm i cēntia. Si aūt huic adiūxerimus q̄ ipsa per formas numerat̄ r distinguit̄ ſbales vel accidētales: r q̄ accīalis tollit̄ ſbalibus sublatis: r q̄ ipsa in sua essentia nullā formā substātialē hz: nec p ꝓns accītalē: pcludere poterimus q̄ ipsa in sua cēntia actu quātū de se est numerū nō hēat. Est igitur sm se numero vna r non plures.

Ad argumentū ergo in ꝓriū dōm ē q̄ vnū numero pōt vno mō dici aliqd ppvnitarē forme indiuidual: cōstitutis indiuiduū numero vnū: r non plura. Et q̄ sic est vnū numero simul in pluribus diſiunctis nō pōt inueniri. Materia aūt sic vna numero non dicit. ¶ Alio vero modo pōt aliquid dici vnū numero: non pp pōnē alicuius vnius formę: sed magis ,ppter ablationē vel carentiam oīs formę inducētis r causantis numeruz. Et q̄ tale est bene potest esse pluribus cōmune: vt potē si aptū sit recipere plures formas distinguētes: sub quibus tm ipsum tunc manebit actu numeratuz. Et h̄ modo mā: sm se sumpta: dicitur cē vna numero. Scōm se eni accepta nullam formā hz apta vero nata ē hūre oēs.

¶ Textus.

¶ Quod autem sic soluitur r antiquorum defectus ꝓcamus post hec tc.

¶ Lectio. xiij. ¶ Nō prima.

Quod autem ārīquoruz tc. Hic posset aliquis dubitare vtrū ex priuatione fiat aliquid per se videtur eni q̄ sic: q̄ supradictū est a pho q̄ ex nō albo fit per se album: r ex nō nigro fit per se nigrū. Nō album aūt est priuatio albi: r non nigrum est priuatio nigri: igitur per se fit aliquid ex priuatione.

Ad hoc dicendum est: q̄ dupl̄r pōt fieri aliquid ex aliquo: quia vel sicut ex subiecto: vel sicut ex termino. Primo aūt modo nō pōt aliquid fieri ex priuatione: subm enim factionis nō abijcit in eius termino sed manet: q̄ existit rei facte priuatio autem albi ipsi albo in existere nō pōt: q̄ tūc esset vnum oppositorum in alio q̄ est impossibile. Sic igitur sicut ex subo per se aliqd ex priuatione fieri non pōt. Scōo autem modo bene ex priuatione fit aliquid per se. Non enim fit aliquid sic ex termino a quo ex aliquo: nisi ex habente ad ipsum

oppositionē: qz terminus a quo z termin⁹ ad quē oppositionē nō habent: h aūt oppositū: aut est priuatio aut ē ꝑtim q in se priuationē ēt includit: vnde manifestuz est: q per se isto modo fieri potest aliqd ex priuatione.

¶ Nō secūda.

Secundo posset cē dubiū vtrum ex nō ente fiat ens per se: z videt q sic. Quēadmodū enī non album: bz se ad album sic ēt non ens ad ens inuenit se habere fit autem per se album: ex nō albo: igitur per se etiam ens fit ex non ente.

Ad istam questionē dōz est: q si ens fieret inquātū ens oporteret ipsum ex nō ente fieri per se. Si aūt ens fiat nō inquātū ens: sed rōne alicuius ōrterminati entis: opz ipsum ex non ente fieri per accīs: h aūt rō est: qz que per se iferioribus attribuūtur nō nisi per accīs inueniuntur attribui superioribus. Hoc aūt nō ens est inferius simplr nō ente: vnde q dicit ex non ente fieri h est ratione alicui⁹ determinati nō entis ex quo illud fit per se: necessariū est ipm ex nō ente sic vlr dicto fieri per accīs: nūc aūt ita est q determinatū ens nō fit ex nō ente: nisi qz fit ex h: vt illo nō ente: q sibi opponit directe: sicut hō fit ex nō boie. Manifestū igit ē q i nāli fieri ipm ens ex nō ente bz fieri p accīs.

Ad argumentum ergo in ꝓrinz dōm est: q nō est sile de nō albo z albo: z ente z nō ente: vnū enim albū nō opponit alteri albo: vt sic dici possit nō albū aliquod albū ponere: z per ꝓns nō dicet tūc simplr non albū: vnū aūt ens alteri opponitur taliter q aliqd ens relinqt: vt dicit eo nō ens enti alicui oppositū nō priuat ens simplr: sed vnū ens ponit z aliud priuat: ex h aūt cōtingit q tale ens non dicit fieri ex nō ente simplr: sicut ex nō albo simplr fit album.

¶ Nō tertia.

Sed tunc restat tertia dubitatio hūs ortū ex ꝓdā: si enī per nullū nāle fieri fit ens simplr p se: sed rōne alicuius determinati entiz cum fieri simplr fit fieri ens simplr: z nō ens h, vel illud simpliciter q nichilo addito dicit sequit q nullū nāle fieri nō accidētiū nec substātia fit fieri simpliciter.

Ad hoc dicendū est q duplicit dici pōt ens simpliciter. Maz vno modo ens simplr dicit id cui esse simplr debet. Esse aūt simplr dicit ei deberi cui debet p se: z non p additamētū alicuius: q ad essentiam suaz nō pertineat: qz simplr dr q nullo addito dz. Sic aūt debet esse soli substātie z nō accidētibus. Et propterea fm hūc modū fieri substa est fieri ens simplr: z fieri accīs ē fieri ens fz qd: vnde accīs est fieri ens fz qd z nāle fieri substātie: pp h dicit fieri simplr. ¶ Alio aūt modo ens simplr idē est: q ens totaliter z vlr. Et h mō per nullum nāle fieri fit ens simplr: sed fit semper ens quoddā spāle actu q prius erat in potentia.

¶ Nō quarta.

Harto dubitare posset aliqs vtrū vllo modo possit fieri aliquid ex nullo siue ex simplr non ente videt enī q nō. Mā id solū fit q ante ipsum fieri nō est: aut esse pōt. Non esse vero sequitur priuationē forme: sicut esse sequit formaz. Quod aūt ē potest claudi in se potentiam ad esse potentia autez ad esse subiecta priuationi est potentia materie: igitur esse q fit necessarium est q fiat ex materia.

Ad istam qōnem dōm est: q cum nō ens simpliciter sumi simplr opponat: ex vno aūt opposito z fiat relequum: ab eo solo pōt fieri aliqd ex simplr non ente q inuenitur cā esse entis simplr. Nihil aūt q ꝓprie dicit ens potest esse causa entis simplr: cuius ratio est: quia ens simpliciter: cum dicat quid contentiuz omnium secūdū ambitū ꝓdicationi⁹ id q est cā entis simplr est cā vlr entis: siue oīs entis. Quapropter si illud qō ē cā entis: per fecte z ꝓprie recipiat entis ꝓdicationē: sequitur necessario q sit cā productiua sui met q est impossibile: vnde qz ꝓria cā ē productiua oīs entis nō ꝓprie ens dicitur. Mā z ens cōcretū est: z venoraps opationē quā dā que nusq̄ inuenit in ꝓria cā oium. Et ꝓpterea non proprie dicit ens: sed sup ens: sicut ait dionysi⁹. Manifestū est igit q sola ꝓria cā: q est ꝓductiua oīs entis: z nō cā aliqua scda pōt aliqd ex nihilo ꝓducere sicut ens aliquod determinatū: vt puta hō: qz tm ipsuz producit z quārū ad h est hō: z ēt quātuz est aial z aiatū: z corpus z suba z ens cū nihil ꝓsupponat eo q cā entis est toraliter. s. q nihil est in entib⁹ q nō sit causatū ci⁹ dr ꝓducere z causare ens simplr: ex simplr non ente.

Ad argumentū ergo in ꝓrimū dōz ē: q illud q a ꝓria cā fit fieri z ēt pōt: ita tm q li pōt nō dicit principiū passiuum aliquod: sed dicit solā cōpossibilitatē terminoruz id. n. cui repugnat ēt nō pōt ab aliquo ꝓduci. Cōpossibilitatē igit ipsius esse ad id q ꝓducit a ꝓria cā dat intelligere in ꝓfata locutione illud verbū pōt. Cōsideratū est etiā q illud q a ꝓria cā fit ex nullo ante q̄ fiat dicitur nō ēt nō pp priuationē forme: que est ratio ēndi sed pp negationē in eo totius entitatis. Tota enī tunc eius suba nō est: qz nec mā nec forma.

¶ Textus.

¶ Tangentes quidēm igitur: z alteri quidam sunt ipsam: sed non sufficienter ꝛc.

¶ Lectio. xiiij. ¶ Nō prima.

Hic posset merito dubitare aliquis qz Tho. hanc dubitationē tangit vtrū ēntia māe sit sua potētia: z videt q non: qz sicut ait hic phs ſz est vnuz numero potētia aūt nō est vna numero. Cōstat aūt q ſbm h dicitur ipsa essentia māe igitur essentia materie z sua potentia non est idem.

Ad istā questionē dicūt aliqui: q essentia materie non est sua potētia: z vtrūtur ad h ꝓbādū duabus rōnibus: qs cōmētator assignat in h lib. qua⁹ ꝓria est: qz rlo z suba nō sunt idē potētia primi ad ꝓdicamētuz rlonis z ēntia māe primi ad ꝓdicamētū ſbe: igit essentia māe nō est ipsa sua potētia. ¶ Alia aūt rō ipsoz est: q ēntia māe nō trāsit aduenīēte forma: potētia ꝓ trā sit z deficit: igit ēntia māe: nō est idē cū sua potentia.

Sed ista positio nō videt posse stare cuius ꝓria declaratio est: qz sicut esse fm qd: z ratio essendi fm qd se habēt ad suū primū susceptiuū: sic ēt esse simplr: z ratio essendi simplr suo modo debēt se hēre ad suū primū susceptiuum esse aūt fm qd z eius ratio sic se hīt ad suū primū susceptiuū: q in ipso nullū fm qd esse nec aliquā ei⁹ rōnē ꝓsupponūt: qz tūc illud nō esset primū susceptiuū accidentale esse necessarium est enim q sicut primum colox receptiuū nullum de se colorē hz: sic etiam primuz receptiuū accedentale esse nullū accidentale esse z nullā accidētalē formā in se claudat. Confitr igitur necessarium q primū receptiuū ipsius esse simpliciter: nullus esse z nullaz rationem essendi habeat in ratione sua. Nō autem tale est: nec actus est: nec aliquē actum in se claudit igitur

dit: igitur necessarium q prima mā: que est principiū ipsis esse simpliciter receptiuū: non sit actus: nec actum claudat in se aliquem. Quod autem tale est: aut nihil est aut pura potentia. Quia igitur esse materie non est nihil: relinquitur q sit nuda potentia z pura. ¶ Alia autē eiusdem declaratiū est: quia omne ens aut est act⁹ aut potentia aut compositum ex potentia z actu. Non est autem essentia materie ex actu z potentia composita quia realis potentia clausa in essentia sbe composite est materia z actus eiusdez essentie intrinsecus est forma: vnde essentia prime materie esset tunc composita ex materia: z forma: q est impossibile: quia tūc prima materia non esset prima materia: nō est ētiaz sua essentia actus: quia actus qui est suba: est substantialis forma. Materia autem non est forma. ¶ Item actus est sibi z compositio ratio existendi. Materia autē non est sibi ratio existendi: quia tunc ad suū existere non indigeret forma: vnde apparet euidenter q essentia prime materie non est actus: nec est compositia ex potentia z actu sed est de necessitate nuda z pura potentia. Hoc autem maxime cogitur concedere commentator: qui etiam in hoc libro: z in multis alijs locis dicit q si materia esset forma: vel formam in sua essentia haberet: nullam substantialem formam reciperet: z omnia in ea recepta essent accidēria. ¶ Apparet etiaz h idem ex eo q prima materia est primum principiuz: z prima ratio essendi in potentia. Actus autem est primum principiuz z prima ratio essendi in actu: vnde relinquitur q essentia prime materie: nec sit actus: nec aliquid de actu in se habeat. Est igitur pura potētia: diuersoruz enim z oppositoruz attributoruz necessariū est q sint diuerse z oppositе rationes. ¶ Argumenta vero a cōmentatore sumpta non difficile est soluere: quinimmo si sane intelligātur a positione quā defendimus nō discordant. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est: q aliud est aliquid esse relatiuum: z aliud est aliquid esse relationem sicut aliud est abstractum q̄ concretum. Relatio enim sicut paternitas per se cadit in predicamēto relationis. Sed rēm sicut pater in dicto predicamento per se non cadit: sed per reductionem: sicut album per reductionē primi ad predicamentum qualitatis: huius autem ratio est: quia relatio non dicit nisi solum respectū: quo formaliter vnum refertur ad aliud: sicut etiam albedo dicit solum qualitatem: qua aliquid formaliter est album. Et id circo sicut de albedine essentialiter predicatur qualitas: sic etiam de respectu illo ꝓdicat essentialiter relatio. Rem autem sicut pater dominus z similia non dicit sol respectum predictum: sed etiam in se claudit ipsius respectus fundamentum: quemadmodū album vltra qualitatem claudit qualitatis fundamentum. Quemadmodum autem fundamentum qualitatis non est ipsa qualitas: sic etiaz fundamentum respectus z relationis non est ipsa relatio: sed aliquid alteri⁹ generis vel predicamenti: vnde manifestum est: q rem claudit in se aliquid q non cadit essentialiter in predicamento relationis: z idcirco ipsuz est in predicamento relationis: per reductionez solum. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerandum est q potentia non est relatio: sed rem: eo q non dicit solum respectum: sed etiam claudit ipsius fundamentuz: q ex eo apparet: q potentia principium nominat agendi aut patiendi: h autem principium non est solū respectus: h est res quedā respectu subtracta: q si res ista sit qualitas pertinebit talis potentia: ratione fundamenti: ad predicamentū qualitatis: sed ratione respectus spectabit quidem ad predicamentum relationis. Si vero illud fundamentum sit ſba: spectabit quidē ad predicamentū relatiōis rat potētia: rōne respectus quē ponit: sed ratiōe fundamēti q includit pertinebit ad ꝓdicamētū ſbe. ¶ Scōm igit h apparet qōnis veritas. Quia enim ēntia materie ipsamet per seipsam z nō per aliquā rem superadditā est fundamētū respectiū ad substātiales formas qz alias forma non immediate cōiūgeret sibi: necessariuz est dicere q potētia ad substātiales formas: ratione fundamēti: q includit nō sit aliud ab essentia materie z pertineat ad ꝓdicamētū ſbe. Rōne vero respectus: oz q ꝓtineat ad ꝓdicamētū rlonis: z sic pz rūsio ad pmū argumentū. ¶ Ad scōm vero dicendū est: q respectus ad formā habitā in potētia tollit aduenīente forma: ſz manet eius fundamentū cū respectu ad eandem formā vt est habita in actu. ¶ Ad aliud dōm est: q potētia est vna numero: sed fundamentū multiplex aut fm respectus. Patet ergo q qñ dicit q essentia materie est sua potentia: h non dicit: qz sit ipse respectus ad formam: nec qz potētia non addat respectuz super ipsam: sed qz est ipm primū z ꝓpriū fundamētū taliū respectuū.

¶ Ad secundo.

Secundo posset aliqs dubitare verum mā possit esse sine forma: videt enī q sic: qz res pōt per essentiā suā mediāte actione ꝓprie cause in esse cōseruari. Cū ergo materia per se habeat ēntiaz: potest per se esse.

Ad istam qōnem dōm est: q ipsa mā: nullo modo potest per se in esse conseruari. Cuius ratio est: q cū existere dicat actum: necessariū est: q aut sit eadem res cū ēntia existētis aut diuersa. Quod si eadē res sit: tūc statim apparet q essentia mā: non pōt per se existens ē. Res. n. que est essentialis actus: vel includēs actū: nō potest eadem res ē cū eo q essentialiter pura est potentia. Quia igit ēntia mā pura potētia est: manifestuz est q ipsa existētia vna res cū ipsa essentia eius nō pōt esse. Quapropter si existentia nō est res alia a mā existētis: ipa mā per se existere nō potest. Si vero existentia sit res alia ab existentis essentia: cū existētia dicat actū z res que est actus sit realis forma: nec aliqd possit existere sine existentia: necessariū tunc erit: q materia existere non possit: sine aliqua reali forma sibi superaddita.

Ad argumentum ergo in contrarium dōm est q res per suam essentiam pōt a deo in esse conseruari: sine ei⁹ ēntia actus sit vel includēs actum.

¶ Textus.

¶ Aliud autē natum aptū apperere z deliderare ꝛc.

¶ Nō tertia.

Tertio posset qs dubitare: vtrū mā dici possit apperere formā: z vt q nō: qz si appetereret ipsaz: hoc esset: q careret oi forma: z h est falsum: aut qz fastidit formā quā hz aut qz apperit ſimul accipere cōtraria: quoz vtrūq est inconueniens: licet inconueniens est mām apperere formam.

Ad hanc qōnem dōm est: q appetit⁹ nō est aliud q̄ quedam inclinatio appetentis in aliqd: h autem inclinatio quādoq; consequitur formam apprehensam: quēadmodum canis apprehendens formam cibi delectabilis: inclinatur per illam formam apprehensam in prosecutione cibi: quādoq; aūt talis inclinatio cōsequitur naturam rei: vt pote quando est inclinatio in perfectionem nālem: qz si h perfectio fuerit accīs tal: erit tunc

ꝓ̃s formã nãlem substãtialez inclinatio in ipsam. Si ãt illa ꝑfectio ad quã est iclinatio fuerit sbalis: cũ ante formã substãtialẽ in mã aliqua forma nõ iueniat: oportebit necessario talẽ iclinationẽ nõ ꝓsequi formã aliq̃ sed nãm ipsam ꝓpriã mãc: h aũr ideo est: qz talis nã est potẽtia ꝑfectibilis per actũ: potẽtia aũt nãlis ⁊ passiua nãli q̃dã necessitate in ꝓpriũ actũ inclinat: vnde necessarium est q̃ ẽt mã iclinetur in formas suas naturales. Et talis inclinatio appetitus materie vocatur. ¶ Dicendũ est ergo ad argumentum in contrarium: q̃ mã nõ ꝓ̃ carentiã oĩs formẽ cũ actu vnam hz: nec eriam propter fastidiũ illi⁹: neq; quis apperat habere insimul formas contrarias formam appetit: sed propter necessitatẽ sue potentialitatis: qua nata est perfici peroẽs formas: nõ insimul: sed successiue: cõtingit q̃ vna tantũ forma totam eius iclinationẽ ꝑficere nõ potest.

¶ Textus.

¶ Sed hoc est mã: sicut si femina masculum ⁊c.

¶ Aõ quarta.

Quarto posset esse dubiuz vtruz femina possit fieri masculus: videt. n. q̃ sic: q̃ h oꝝ q̃ sicut mã apperit formam: sic femina apperit masculuz: sed mã potest ꝓdere vna formaz: ⁊ aliã quã apperit recipere: ergo ⁊ femina ꝓpdere femineitatẽ ⁊ accipere masculinitatẽ. ¶ Jtẽ mã nõ apperit formã: nisi qz inclinationẽ hz ad habendũ eã: sic igit: si femina apperit masculũ: opz q̃ inclinatione hẽat ad perdendum femineitatẽ: ⁊ ad accipiendũ masculinitatẽ. Nam ipse appetitus inclinatio est: igitur femina fieri potest masculus.

Ad istam qõnem dom est: q̃ femina masculus fieri nõ põt. Huius aũt rõne posset assignare aliquis: qz a priuatione nãli: siue innata a ꝓncipio: siue post acceꝑta: nõ põt fieri ꝓgressio ad habitũ: quẽadmodũ in equi natus est hẽre visum a ꝓncipio: si habeat cecitatez a ꝓncipio innatã: vel etiã acquisitã post: nõ põt progressus fieri ad visum. Hũc autẽ sic est: q̃ aial natũ est masculinitatẽ habere a ꝓncipio: si ergo a ꝓncipio innatam hẽat femineitatẽ: que est nãlis priuatio masculinitatis nũq̃ fieri poterit a natura masculinitatem habens.

Sed ista ratio nõ minorẽ ingerit dubitationem q̃ qõ ꝓpositaquãuis enim nõ fiat ꝓgressio ad habitũ ex priuatione bene rñ nãliter ex habitu ad priuationẽ itur: si ergo femina masculus id circo fieri nõ põt: qz femineitas est priuatio masculinitatis: ad minus tñ ꝓ rõnez istam nõ tollit̃ q̃ masculus fieri possit ꝑ̃ naturã femina.

¶ Et ꝓterea priuatio ⁊ si tollat habitũ: reliquit tñ nãlem aptitudinẽ ad ipsum: scdz h igit̃ in femina erit naturalis aptitudo ad esse masculum: q̃ inconueniẽs vr.

Sciendum est igitur q̃ potentiaz aie quedam sunt que ꝯz se ipsam cõsequũt̃: sicut sunt intellectus ⁊ voluntas: que sũt potẽtie imãles. Quedã vo ipsam cõsequũt̃ ex cõiũctione ad mãm: sicut sũt potẽtie mãles: de quaz numero sunt potẽtia cõceptiua: ⁊ potẽtia generatiua. Jstaz aũt mãliũ potẽtiaz quedã sunt que nate sunt ipsam ex cõiũctione ad materiã determinate cõsequi: sicut potẽtia visiua nata est ꝓsequi formã hoĩs: ita. ſ. q̃ nunq̃ ꝑteam ꝓsequi alia sibi oppositaz: ⁊ sic stare possit cũ priuatione ei⁹. Et ꝓuatio raliũ potẽtiaz in aãli nata est reliquere aptitudinẽ ad eas. Quedã vero ralium potẽtiaz nate sũt eã ꝓseq̃ sb diuiũctione: sicut se hñt potẽtia generatiua ⁊ cõceptiua: quaz neutra est pura priuatio: qz tunc potẽtia nõ essz: quis qz vna esset minoris ꝑfectionis q̃ alia dicatur respectu eius vtpriuatio esse. Et quecũq; ponantur in animali nõ dimittit in ipso aptitudinẽ ad aliam. Cuius ratio est: qz ex cõiũctione ad materiam: forma animalis determinata est ad altera eaz: ⁊ est tũc illi⁹ rñ radix ⁊ non alterius: ⁊ id circo ſm naturam non est nata illa nãlis forma esse principiũ alterius potẽtie: vñ dom est q̃ in femina q̃ũ est ratione sue singularis formẽ: nõ est aptitudo ad cẽ masculum: nec fieri potest a natura masculus: nec cõuerso: verũ est tamen q̃ materia illa: inquãtũ est materia humana: inclinatiõẽ hz ad masculinitatẽ: ⁊ ſm h curre potest q̃ est dictum a philosopho. ¶ Sed si dicatur q̃ ex quo mã ad h inclinationez habet transmutari poterit: dom q̃ vez est per corruptionẽ femine: ⁊ per multas transmutationes medias.

¶ Textus.

¶ Corrumpitur autem ⁊ fit: est quidem vt sic: est autem vt non ⁊c.

¶ Aõ quinta.

Vinto posset dubitare aliquis vtz materia manear eadẽ numero in generato ⁊ corrupto: ⁊ videt q̃ non: qz aut h cẽt ratione essentie sue: aut ratione alicuius forme. Non ratione essentie sue: qz sic est vna oĩum: ⁊ tamen hoc non obstante in homine ⁊ asino numero distincta inuenitur. Non etiam ratione alicuius forme: qz nulla forma eadem numero manet in generato ⁊ corrupto: igitur nullo modo eadẽ nũcro i vtroq; cẽ potest.

Ad istam qõnem dicendum est: q̃ necessarium est eandem numero partem materie esse in generato ⁊ corrupto. Huius autez ratio est: quia idem numero subiectum debet esse in tota trasmutatione: ⁊ in vtroq; transmutationis termino: propter id q̃ eorũ que candẽ numero realitatem ponũt: debet idem numero esse primũ susceptiuuz: transmutatio vero realitatem aliam non ponit a realitate posita per terminũ a quo: ⁊ per terminũ ad quem: sicut alibi habet declarari: vnde necessarium est q̃ idem sit primuz ipsius susceptiuum: ⁊ cuiusliber terminorum eius. Cum ergo trãsmuratio generationis vnius vna tantum sit: ⁊ eius terminus a quo sit forma eius q̃ corrumpitur: termin⁹ vero ad quẽ sit forma eius q̃ generatur: necessariuz est q̃ eadem numero pars materie: que stat sub forma corrumpenda: stet etiam sub transmutatione: ⁊ sub forma generati: que inducitur per transmutationem. Eadem igitur pars materie numero: debet esse in generato ⁊ corrupto.

Ad argumentum ergo in cõtrariũ dicenduz est q̃ ista pars materie eadem numero est propter veritatem sue essentie: quia non recipit numerum in essentia: ex eo q̃ prius stabat sub forma que abicitur: ⁊ postmodum stat sub forma que inducitur: quemadmoduz in essentia sua numerum recipit: ex eo q̃ insimul stat sub forma lapidis: ⁊ sub forma ligni: vnde quamuis materia in sua essentia numerum non habeat: qz tamẽ in eadem parte non potest simul opposita habere: necessarium est q̃ insimul sub formis oppositis inueniatur numerata: quia non potest in eadem parte opposita habere successiue: non est necessarium q̃ sub formis oppositis successiue posita contrabat in cẽntia numerationez: Digitur sup primo lib. physicoꝝ quesita sufficiãt.

¶ Explicit primus liber physicoꝝ deo ḡras. Amen.

¶ Jncipit

¶ Jncipit secundus liber physicorum

¶ Textus.

¶ Eorum que sunt: alia quidem sunt natura: alia vero propter alias causas ⁊c.

¶ Lectio prima ¶ Aõ prima.

Ceprimo posz aliquis dubitare: vtruz sit necessarium omnia que mouẽtur motu nãli habẽt principium sui motus i seipsis: videtur enim q̃ non: quia corpora celestia dicũtur naturaliter moueri: nec tamẽ a principio intrinseco: sed a principio extrinseco mouentur. ¶ Jtem dum aqua calefit: mouetur naturaliter: scilz calefactionis motu: nec tamen in se habet principium sue calefactionis. Non ergo videtur q̃ ea que naturaliter mouentur principium sui motus naturaliter debeant habere in seipsis.

Ad istam questionem dicendum est: q̃ necessarium est omnia: que naturaliter motu aliquo mouentur: habere in se principium naturale illius motus. Cuius ratio est: quia ea tantum naturaliter alicui dicuntur conuenire: que sibi conueniunt secundum suam naturalem inclinationem. Nam que aliter se habent: non dicuntur naturaliter ipsi rei conuenire: sed magis contra naturã: quemadmodum quia moueri sursuz est contra naturam lapidis: non dicitur talis motus in ipso esse naturalis: sed magis violentus. Nunc autez ea tantum alicui ſm suam naturalem inclinationẽ vel ſm suam conueniunt naturam: que sibi conueniunt gña suorum principiorum naturalium: per que ipsius ꝓpria natura constituitur. Nã ⁊ naturalis inclinatio ex talibus puenit principijs. Principia autem constituentia naturam alicui⁹ sibi inexistunt. Necessarium est igitur q̃ oẽ attributum naturaliter alicui: habeat in ipso aliquod principium naturale sibi inexistens: vnde manifestum est: quia naturalis motus rei principiũ suũ in re ipsa ꝑsupponit.

¶ Ad argumentum autem primum in contrariuz dicunt aliqui q̃ corpus celeste non mouetur a principio extrinseco: quia motoz eius est in ipso: ⁊ si non sit ei coniunctus in essendo.

Sed ista existentia motoris i illo moto non est causa q̃ ille motus illi corpori dicatur naturalis. Nam ⁊ si esset in lapide: ⁊ foret etiam appropriat⁹ sibi: ipsumq; sursum ferret: non tamen propter hoc dici posset ille motus sursuz cẽ naturalis lapidi: propter inclinationem ad motum contrariuz in ipso existentẽ: ⁊ hoc precipue necessariuz est ponere: ex quo motoz non est sibi coniunctus in essendo. Principiuz enim naturale inexistens alicui: est de constituentibus naturam eius: talia vero sibi in essendo sunt coniuncta. ¶ Et propterea dicendum est sicut dicit Elbo, q̃ motus celestis naturalis est propter naturalem inclinationem illius corporis in talem motum: quemadmodum etiam: si ille motoz lapidi coniunctus ipsum moueret in deorsum: diceretur motus talis naturalis cẽ lapidi: eo q̃ in talẽ motum naturalem inclinationem habet. Corpus enim celeste: qz ſm sua naturalia principia non hz grauitatem: ſm ea non habet inclinationem vt moueatur ad medium. Quia etiam per ipsa non habet leuitatem: non habet exeis inclinationem vt moueatur a medio. Sed quia per ipsa sortitur naturam alteriorem: accipit etiam ex ipsis inclinationem in alteriorem motum: qui non posset esse nisi motus circa medium. Talis ergo motus conuenit corpori celesti ſm inclinationem eius naturalia principia ⁊ naturam consequentem: ⁊ id circo dicitur sibi esse naturalis

Ad secundum vero dicendum est q̃ ſm in aqua nõ sit calefactionis naturale principium actiuum: est tamen in ipsa eius naturale principium passiuũ: ⁊ pro tãto dici potest motus ille sibi esse naturalis.

¶ Questio secunda.

Sed tunc statim surgit secunda dubitatio: vtrum vz natura-lia debeant in se habere etiam principium actiuum sui motus: videtur enim q̃ sic: quia motus artificialis: ⁊ quilibet motus violentus: per h a naturali differrunt q̃ ipsi fũt a principio extrinseco: ⁊ naturalis est a principio intrinseco. Non dicitur autem motus artificialis esse ab extrinseco ratione principij passiui: immo ratione principij actiui: ergo naturalis etiam non dicetur esse ab intrinseco: nisi eius principiũ actiuum sit intrinsecum. Probatio autem maioris est: quia dicitur circa finem huius secundi: q̃ si esset in ligno virtus nauis factiua: similiter vtiq; arti natura seciss: per q̃ datur intelligi q̃ principium extra manens actiuum non nãl esset si per se foret intrinsecum: ⁊ non per accidens: esset naturale. Et simile etiam sumitur ex ista lectione: vnde videtur intelligere philosophus q̃ principium motus naturalis inexistens rei mote debet esse principium actiuum.

Ad istam questionem dicendum est q̃ ad hoc: vt motus naturalis alicui⁹ dicatur ei naturalis: non oportet q̃ principium inexistens sibi sit actiuum: sed sufficit q̃ sit naturaliter passiuum. Huius autem ratio est: quia iste motus dicitur alicui esse naturalis: qui ei cõuenit per principium sibi inexistens naturale. Principium autez naturale est natura. Secunduz vero q̃ philosoph⁹ dicit in sequentibus: natura non dicitur rautuz per forma: sed etiam de materia. Necessarium est igitur q̃ siue motus aliquis alicui conueniat ſm inclinationem consequentem formam: siue etiam ſm inclinationem que consequitur materiam: q̃ dicatur ei esse naturalis. Constat autem q̃ materia non est principium actiuum: sed passiuum: igitur ad h vt aliqs motus rei dicatur esse naturalis: non exigitur necessario in re mota principium actiuum talis motus:

sed sufficit si ipsa habeat eius principium passiuz vnde ꝛ commentator hic dicit: q̄ hoc nomen principium vsitatur hꝫ equiuoce pro materia ꝛ forma.

Dicendum est igitur ꝝ dicit Tho. q̄ eo modo: quo motus naturalis conuenit alicui: eo modo sibi conuenit motus principium habere: ita. s. q̄ quibus conuenit mouere eis conuenit principium actiuuz motus. Quibus vero conuenit moueri eis cōuenit principium passiuum. Quibus autem conuenit mouere ꝛ moueri eis conuenit principium passiuum ꝛ actiuum: quemadmodum quia igni conuenit calefacere habet in se actiuum principium calefactionis: quia vero aque conuenit calefieri habet in se eiusdem principium passiuū. Quia vero animali: ꝝ diuersas suas partes: conuenit calefacere ꝛ calefieri: inuenitur in se habere principiū calefactionis actiuum ꝛ passiuum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum est: q̄ motus violentus est a principio extrinseco: vim passo nil conferente ad talem motum: sicut patet in motu lapidis sursum: in quo lapis per suam inclinationem nihil conferre inuenitur. Sed in motu naturali ipsum passuz: per inclinationem etiam consequentem suum principium proprium aut naturale: inuenitur aliqd conferre. ¶ Ad illud autē q̄ de arte dicitur dicendum est: q̄ pro tanto verum est: quia principium actiuum per se inexistens semper naturale est. Non tamen cōuertitur: vt vz oē naturale illud principium in se habere debeat.

¶ Cō tertia.

Sed tunc evictis ad hꝫ tertia dubitatio consurgit: si enim ad hꝫ q̄ motus aliquis dicatur naturalis: sufficit q̄ rei conueniat secundum inclinationem consequentem eius naturale principium passiuum: cum in grauibus ratione materie sit naturalis inclinatio ad motum sursuz: oportebit necessario q̄ grauia nō solū deorsum: sed etiam sursum dicanē mouerinaliter: q̄ videtur eē icōueniēs.

Ad istam questionem videreē forte alicui dicēdū eē q̄ grauia idcirco sursum non mouentur naturaliter: qz ꝛ si materia: quātum de se est: inclinetur ad sursum ꝛ deorsum: secundum etiam q̄ in formam leuis ꝛ grauis inclinatur in graui tamē posita est iam contracta ꝛ determinata per formam grauitatis ad inclinationem in deorsum: ꝛ idcirco motus deorsum est naturalis grauibus: ꝛ non motus sursum.

Sed ista responsio non ipedit quin ēt motus sursum dicatur esse naturalis grauibus. Nam qnāuis: per formam grauitatis: materia in graui sit determinata ad inclinationem in deorsum: nō tamen propter hꝫ sublata est ab ipsa inclinatio ad formaz leuitatis: ꝛ per consequens ad sursum. Nam ꝛ in aqua materia determinata est per formaz aque ad inclinationez in frigiditatē: ꝛ quia retinet inclinationem in caliditatē: non obstante predicta determinatione: dicitur aqua calefieri naturaliter.

Sed posset aliquis ad hoc dicere q̄ materia grauis non habet inclinationem ad sursuz: nisi mediante formā leuitatis: ꝛ quia formā huiusmodi non habet vum in graui manet: idcirco non est tunc dicenda ad sursum inclinari: nec per cōsequēs grauia naturaliter mouentur sursum. Sed nec etiam ista responsio sufficere videtur. Nam ꝛ materia aque nō inclinatur in caliditatem habendam: nisi mediante forma ignis: in quā si non haberet inclinationem: nullo modo eriaz inclinationem haberet in caliditatem. Constat autem q̄ stans sub forma aque non habet formam ignis: sed tamen in ipsam iclinat: ꝛ in caliditatem per consequēs: ꝛ pro tanto aque calefactio dicit esse naturalis. Quātūcūq; igitur materia: q̄ est sub forma grauis: nō habeat actu formam leuis: quia tamen in ipsam inclinatur: debet eriam dici ad motum sursum habere inclinationem: ꝛ per consequens etiam motus grauis sursum dici debet naturalis.

Dicendū est igitur ꝝ grauia dici possūt non tantum deorsum: sed etiam sursuz naturaliter moueri: verum est tamen q̄ motus deorsum magis q̄ motus sursum est in eis naturalis. Et ratio est: q̄ natura rei magis sumitur ex forma q̄ sumatur ex materia: inde est q̄ id qō ei conuenit ſm inclinationem consequētem formam: magis est sibi naturale q̄ id q̄ sibi conuenit secundum inclinationem que consequitur materiam: quēadmodū mōr ad frigiditatem ipsi aque est magis naturalis q̄ motus ad caliditatem. Et motus quidem deorsum conuenit grauibus: hz formalem inclinationem. Sed mot? sursum eis conuenit secundum inclinationem que consequitur materiam. Quando ergo dicitur q̄ motus grauium ad sursuz violentus est: ꝛ non naturalis: intelligitur non naturalis esse naturalitate forme: ꝛ cum dicitur grauia: inquantū grauia: tendere sursum naturaliter: veritatē habet: dum tamen inquantum cadat super grauia: ratione non formē sed materie. Nam grauia eriaz inquantum grauia habēt materiam ad formam leuitatis: ꝛ per consequens ad sursum inclinationem.

¶ Cō quarta.

Parto ad maiorem etiam dictorum euidentiam dubitare quis posset: vtrum sit necessarium in eo q̄ mouetur naturaliter: ꝛ a principio extrinseco: ponere aliquod principium formale ab illo motore sibi datum: per q̄ in motum illum inclinetur: ad hꝫ q̄ ille motus dicatur naturalis: ꝛ videtur q̄ sic: quia cum forma sit principium motus: videtur q̄ formam debeat a motore accipere si dici debeat ab eo transmutari naturaliter.

Ad istam questionem dicunt aliqui q̄ motus naturalis per hꝫ a non naturali differt: quādo vterq; est a principio extrinseco: ꝛ in motu non naturali nihil confertur rei naturali: ratione cuius conueniat sibi talis motus: quemadmodum proiciens sensum lapidum nullam formam sibi confert ratione cuius inclinet ad hꝫ q̄ sursum moueatur: ꝛ pro tanto ſm eos motus talis est violentus: ꝛ nullo modo naturalis. In motu autem naturali aliquid confertur rei more ratione cuius in talem motum inclinatur quemadmoduz sol sursum eleuans vapores eis formam imprimit per q̄ ipsi sursum tendunt.

Sed ista positio non videtur q̄ possit stare: iam enim declaratum est q̄: siue mobile conferat ad motuz factū ab extrinseco per inclinationem naturalem consequentem formam: siue etiam per naturalem inclinationem que cōsequitur materiā: semper motus ille poterit dici naturalē. Ad hꝫ añr q̄ per iclinationē māe aliqd mobile conferat ad motum: non est necessarium q̄ sibi a motore forma imprimatur: quia per formam ponitur inclinatio forme: ꝛ non inclinatio materie: sed hꝫ per materie naturaz ponitur: igitur ad hꝫ q̄ motus factus ab extrinseco motore dicatur naturalis non exigitur forma aliqua q̄ ipsi mobili a motore imprimatur. ¶ Et prēterea constat q̄ talis impressio forme non potest fieri sine aliqua transmutatione: que etiam naturalis est dicenda. Si igitur semper ad hꝫ q̄ transmutatio facta ab extrinseco motore dicatur naturalis: exigitur impressio alicuius forme in mobile ipsuz a motore facta: oportebit q̄ etiam ante dictam transmutationem: que ponitur cum forme alterius impressione fiat eriaz adductio forme alterius impressio: Et quia nec ista forme impressio sine aliqua transmutatione potest fieri: de ista etiā trāsmutatione similiter queremus: ꝛ sic erit procedere i infinitum: q̄ est omnino inconueniens: igitur omnino inconueniēs est ponere q̄ semper si motus qui est ab extrinseco motore dz eē naturalē oporteat q̄ ipsi mobili a motore aliqua forma imprimatur per q̄ in motum illum inclinetur. ¶ Processit autem ista positio ex malo intellectu diffinitionis motus violenti. Non enim debet dici q̄ motus violentus est a motore extrinseco non cōferente vim ideſt formam passo: quia nec etiam ita facet littera phylosophi: sed dicitur ibi q̄ dictus motus est a motore extrinseco passo vim conferēte nil: constat autem q̄ motor mobili in tali motu nō pfert nil: sed aliquid quia confert sibi violentiam. Sed ipsum passuz est q̄ ad dictū motū nil confert inquātū mouet violēte.

Dicendum est ergo quandoq; quāuis inueniatur talis forma imprimi non tamen necessariū est hꝫ fieri ad hꝫ q̄ supradictus motus dicatur naturalē precipue cum non solum forma: sed etiam materia sit naturale principium naturalē motus vt predictum est.

¶ Cō quinta.

Vinto quia hic ponitur q̄ elemēta principium in se habeant alterationis: posset eē dubium vtrum se ipsa alterare possint: videtur enim q̄ sic quia q̄ ex se vel in se habet principium alicuius operatiōis: potest per se exire in operationem illam: si ergo elementa in se principium alterationis habent: poterunt: se ipa alterare.

Ad istam questionē dicunt aliqui: q̄ simplex corpus potest se per accidens motu alterationis mouere: ꝛ si non per se. Nam si ponatur sub qualitate sibi extranea vt dicunt expellendo qualitatem illam redire poterit ad propriam: ꝛ sic redibit ad qualitatem propriam per accidens. ¶ Sed ista positio est omnino absurda. In omni eni eo q̄ mouetur ex se: oportet duo dare diuersa: quia mouens ꝛ motum: q̄ in simplici corpore dari non potest: quia partes essentiales in ipso sūt simplex materia: que nec mouens nec motum est: ꝛ simplex forma. Partes eriam quantitatiue in ipso continue sunt: ꝛ eiusdez rationis omnes: propter q̄ non pōt vna dici alterans ꝛ reliqua esse alterata.

Sed si dicatur q̄ eo q̄ ex se mouetur per se: oportet dare illa duo: ꝛ non in eo q̄ se mouet per accidens: apparet statim q̄ hꝫ in proposito non valet: dicitur enim se aliquid per accidens mouere inquantum mouet per se aliquid ad cuius motum sequitur motus etiam ipsius: quēadmodum: vt dicit commentator: elementa mouēt se per accidens: quia mouent medium: ad cuius motum ipsorum motus eriam consequitur. Sed in predicta alteratione illud q̄ per se mouetur ab elemento alterante non potest esse qualitas que expellitur: sed hꝫ est subiectum talis qualitatis: propter id q̄ idem est subiectum motus ꝛ vtriuslꝫ terminorum eius: ꝛ qualitas est terminus a quo incipit dicta alteratio. Quia ergo subiectuz eius ponitur ipsum met elementum a quo hꝫ qualitas expellitur: oportet ponere de necessitate prefata suppositione stāre q̄ tale elementum non per accidens: sed per se alteret seipsum. Et preterea nō solum reditus ad qualitatem propriam fit per alterationem: sed eriam expulsio qualitatis extranee. Si ergo per se elementum aliquod potest a se qualitatem extraneam expellere: consequetur necessario q̄ per se valeat alterare seipsum q̄ est impossibile.

Et preterea non id circo vnum contrarium inducitur: quia reliquum abūcitur sed econuerso: idcirco vnum abūcitur: quia suum contrariuz inducitur propter id q̄ materia per prius ordine nature est in potentia ad inductionem vnius forme q̄ ad abiectionem alterius contrarie. Non ergo idcirco reddit ad propriam quia abūcit extraneam: sed id circo abūcit extraneam: quia redit ad qualitatem propriam. Quod si ad eam per se redire contendatur cum reditus iste sit alteratio poterit se per se elementuz simplex alterare q̄ est impossibile. Nam ꝛ forma naturalis nō potest formaro per ipsam esse ratio ꝛ principium agendi in se ipsum: seq; transmutandi: vnde nec cum forte nec sine forte ponendum est q̄ aliquo dictorum modorum possit corpus simplex seipsum alterare.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dicendū est q̄ elementa i se nō habent principiū actiuum sue alterationis: sed passiuum. Et per solum principium passiuum exire in actum aliquid non potest.

¶ Cō sexta.

Exto posset aliquis dubitare vtrū inclinatio que est ad formas artificiales in materia naturali dici possit naturalis videtur enim q̄ sic: quia materia naturalis est apta nata fieri sub formis artificialibus. Sed hꝫ q̄ est esse aptuz natum dicit naturalem aptitudinem siue inclinationem: igitur in materia naturali est naturalis inclinatio in formas artificiales.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q̄ ad illa habz materia naturalem inclinationem ad que mouetur modo naturali. ¶ Mouet autem ad illa tm̄ mō nāli ad que

modo transmutata per qualitates actiuas ⁊ passiuas. Quia igitur i formas artificiales non mouet transmutata isto modo: sequitur q ad eas ipsa non habeat naturalem inclinationem.

Sed ista ratio videtur esse parui valoris videmus enim q diaphana: vt aer aqua luna ⁊ stilla: nãlẽ inclinationez hñt ad luminis receptionem: ipsumq ab illuminante naturaliter recipiunt: nec tñ cuz illuminantur trãsmutãtur: inquantum huius: per qualitates actiuas ⁊ passiuas: non igitur verũ est q in illas formas tñ mã naturalem inclinationem habeat quas non recipit nisi per qualitates transmutata actiuas ⁊ passiuas. ¶ Dñm ẽ igitur q cũ naturalis inclinatio sit que debet rei per materiã: vel per formã naturalẽ in illas formas materia naturali inclinatione inclinatur: sm q modo de naturali inclinatione loquimur que directe naturalem respiciunt mãm forme aũt operatorum prouenientiuz ex sola artificiali operatione non respiciunt directe mãm naturalem: sed magis mathematicam vel intelligibilẽ. Sũt enim figure quedã: figura autẽ est qualitas fundata in continuo: nõ igitur ad ipsas in materiã est inclinatio naturalis. ¶ Sed si obiciatur: q in figuram naturalem naturaliter mã ipsa inclinatur: ⁊ tñ b figura est in ẽrta specie qualitatis: dz tñc ẽ q i figurã naturalem nõ inclinaẽ mã nãliter pp id q sibi debetur rõ figure: sed pp id q est de accidentibus p̃ntibus formaz naturalẽ: forma vero artificiaẽ nõ ẽ de p̃ntibus formã naturalẽ: vnde nec rõne sui: nec rõne eius q consequit̃ opz q materia in ipsam nãlem inclinationez habeat.

Ad argumentum ergo in ptrariũm dñm est q illud q est aptum natum fieri sub aliquo per actionem agentis naturalis habet in ipsum naturalem inclinationez: ⁊ ponit principium naturale passiuum. Quod aũt natũ est fieri sub aliquo per solam actionem agentis artificialis: sicut est in proposito: nõ oportet q naturalem inclinationem hẽat in ipsum. Et quãuis alias possit ponere principium passiuum naturale: respectu tñ eius non ponit passiuũ naturale: sed dñm est passiuũ artificiale: eo q actiuo dz respõdere ꝓprium passiuz.

¶ Textus.

¶ Est igit̃ nã principium alicuius: ⁊ cã mouẽdi ⁊c.

¶ Nõ septima.

Septimo posset esse dubiuz vtz in diffinitione nature debeat cadere principium: videtur enim q nõ: quia in diffinitione poni debent significantia quidditatem diffiniti: principium autem non dicit quidditatem nature: sed importat respectum quendam ergo ⁊c.

Ad hanc questionẽ dñm est: q natura sm suam ꝓpriam formalem rationem importat: sicut dicit Tho. habitudinez ad principiandum motum. Importare autem habitudinem ad principiandum aliqd solius principij est proprium: vnde manifestum est: q ratio principij claudit̃r in ratione formali ⁊ propria nature. Et quia que claudũtur in ratione alicuius ponenda sunt in diffinitione eius: apparet euidẽter q principium in diffinitione nature est ponendum.

Ad argumentum autez in cõtrarium apparet Rñ. Est enim respectus importatus nomine principij de formali ipsius nature ratione.

¶ Nõ octaua.

Quaero posset aliquis dubitare vtz in diffinitione nature debeat adiungi cã: ⁊ videtur q non: quia per hoc q natura est principiuz motus habetur q sit causa eius. Superfluum est ergo ponere vno reliquum adiungere.

Ad istã questionẽ dicendũ est: q natura nõ est eodem modo principium motus in omnibus: sed in aliquibus principium actiuuz: in aliquibus ꝓncipiũ formale: ⁊ i aliqbus ꝓncipiũ nãle: forma aũt vt i prio dictũ fuit magis proprie dicitur cã q̃ principium: vnde ad denorandũ: q natura in aliquibus est principium forma le ponitur cã in diffinitione sua. Actiuuz autem ꝓprie dicitur principium ⁊ materia vno respectu magis q̃ forma: principium enim importat ordinis cuiusdã processuz. Processus aũt rei in esse inchoatur ab agẽte: ⁊ posterius etiam dici inchoari a materia: que in generatione precedit ad formam: autem terminatur: vnde sm consideratione istam forma magis termin? est q̃ sit principium: ad denorandum ergo q natura non eodez modo in omnibus est principium motus: sed in aliquib? est actiuum in aliquibus materiale: ⁊ in aliquibus formale: dictum est q ipsa est principium ⁊ causa: vnde pz q non fuit additio superflua ⁊ cã.

¶ Nõ nona.

Nono posset esse dubiũ vtz in dicta diffinitione debeat poni primum: ⁊ videtur q non: quia id ante q nihil est: est primum sed principium est ante q nihil: vt dicitur in primo posteriorum: igitur idem est primum ⁊ principium: sic etiam ibidem dicitur: superfluum est ergo ponere primum addito principio.

Ad istam questionẽ dupliciter põt respõderi: vno quidem modo vt dicatur q primum ibi ponitur ad differentiam accidentalẽ forme: vult enim natura dicere substantialem formam: ⁊ non formam accidẽtalem. Est enim ⁊ b principium motus proximum: sed non primum: quia ante ipsum est substãtialis forma: q̃ est principium quoddam cũctorum accidentium. Potest ergo dici q primũ dictum est ad seiungendum accidentalem formam que principiuz ẽ mot?: sed nõ ꝓmũ.

Alio modo dici potest sicut dicit Tho. q primum ibi dictum est ad differentiam mixtorum: q dictum sic intelligendum est: quia enim primo attribuitur aliquid in quo nihil inuenitur vltra attributũ: vel vltra id q est ratio attributionis: forma ãt elementi vltra gradum suum vltimum nihil continet: scõm autem hunc gradum attribuitur sibi q principiet motum naturalem: sicut ad sursum vel ad deorsum. Unde ipsa est principium talis motus primum: ⁊ respectu eius dicitur natura: quia forma respectu eius dicitur natura: cuius est principium forma autem mixti aliquid continet vltra id cuius gratia sibi attribuitur motus deorsum aut sursum: vel aliquis huiusmodi: quia ipsa vltra gradum elementalis forme cõtinet gradum altiorem: vnde non est primum principium predictorum motuum: nec per consequens sm serespecu ipsorum dicitur natura: sed magis continens in se naturam. Si vero sm suum vltimum gradum ipsa posset principiare motum aliquem, erit tunc ipsa primũ principiũ illius: ⁊ respectu eius dicet sm se nã.

Argumentũ aũt factũ i ꝓriũ nõ valet. Principium. n. simplr ⁊ perfecte: ẽ est principium: sed principiuz non simplr: sed sm aliqd nõ est principiũ: nisi in respectu ad sequẽtia.

¶ Nõ decima.

Decimo posset quis dubitare vtrũ conuenienter dicatur per se ⁊ non per accñs: vi. n. q nõ: qz qcqd est q se est: non per accidens: igit̃ icõueniẽter ⁊ superflue vnum alteri adiungitur.

Ad hanc qõnem dicũ aliq q ista tria scilicet primum per se: ⁊ non per accidens: habent se per ordinem quia quicquid est primum: est per se: ⁊ nõ conuertitur ⁊ quicquid est per se: non est per accidens: ⁊ non cõuertitur: qz cẽ decteriatũ est non per accidens: nec tñ cẽ tale est per se: vult ergo sm eos dicere phs q nã est motus causa prima, ꝓpria ⁊ determinata. ¶ Sz euidẽter apparet q ista respondere nõ est qõnem soluere: sed cã fortificare magis: qz cuiz ois hõ est aial: ⁊ nõ conuertitur ẽt conuenienter dicitur homo aial. Sicr ergo si esse primũ ẽ q se: ⁊ esse per se est nõ per accidens: ⁊ non pcerniturtotum b primũ per se ⁊ non per accidens videbit̃ i conuenienter dictum esse. ¶ Et id circo dõz est q Ari. ex intentione: illa ista ordinauit: vt videlicet intelligat̃ q ad diuersa ⁊ non ad idẽ referenda sunt alr enim locutio esset nugatoria: si aũt ad diuersa referantur optime apper. Mã primũ: sicut ẽ expositũ: refertur ad principium in ordine ad motũ: qz nãest ꝓncipiũ primum mot? ⁊ etiam motus ⁊ quietis cum fuerit motus naturalis rendens in quietem: per se aũt ad principiuz in ordine ad motum non refertur: qz tunc esset nugatio: cum esse ꝓrium sit per se. Refertur aũt ad principium in ordine ad subiectũ motus: vtvz dicat̃ q natura est primũ ꝓncipiũ motus eius mobilis vel subiecti in quo ipsuz ꝓncipium primuz motus est per se nõ per accidẽs vero nõ dz referri ad principium: nec in ordine ad motum: nec in ordine ad subiectũ motus: quia tunc ẽt cẽt nugatio vt patet ex ꝓdictis: sed debet referri ad motum in ordine ad subiectũ: vt dicat̃ q est ꝓncipiũ mot? eius i quo ipsum ꝓncipiũ est per se ⁊ in quo ipse motus est non accidẽs: b aũt additũ est ad dzium artificialiuz. Nam si medicus sit infirmus: ⁊ seipsum curet: verificabunt̃ tunc de medicina oẽs dicte condictiones vltia excepta Est enim ars medicine ꝓncipium curationis primum ⁊ est ipsa per se in medico: in quo ctiaz est: sicut in subiecto modo curatiõis: sed deficit vltia cõdictio: quia talis modus non est in medice per se: sed per accidens: eo q non curatur medicus: fz q medicus: sm q infirmus: vnde manifestum est q in dictis verbis Aristo. non est nugatio: nec superfluitas.

¶ Nõ. xj.

Vndecimo posset dubium esse de eo q dicit ars ⁊ mot? artis q̃rũ ad sibera separari. Nam cõtrarium inuenit̃ in arte saltãdi. Non enim vn? est qui corizat: ⁊ alius q arrẽ corizandi habet sed idem.

Ad istam questionẽ Rñ. primẽ ratoz q̃ illud intelligitur de artibus ex quib? prouenit̃ opata: ⁊ nõ de artibus ex quibus ꝓuenit̃ sole operatiões.

Sed ista responsio non est omnino bene conueniens: quia tunc non esset aliqua particula in diffinitione: per quam natura ab hijs artibus excludatur. Et ideo dicendum est. q ars non est in corpore sic in subiecto in quo tñ est predictus modus: fz ẽ in intellectu qui nõ est actus corporis: vt dicit̃ in libro de aia. Per accidens autez mouetur intellectus moto corpore: ⁊ id circo talia nõ nisi per accñs in eodẽ subo cõiungũtur.

¶ Textus.

¶ Videtur aũt nã ⁊ suba eoz que natura sunt ⁊c.

¶ Lectio secunda.

Hic posset primo esse dubiũ vtz materia ⁊ forma sit natura. Et videtur q non: quia natura in quãtũ: hui? est de consideratione phy naturalis materia autem ⁊ forma inueniuntur ẽt esse de cõsideratione primi philosophi: videtur ergo q neutrũ ipsorum sit natura.

Ad istam qõnem dicut aliqui in quozum etiam scriptis ego istud legi q̃ nec materia nec forma dicit vere natura. Ratio autem ipsoruz est: qz natura est pncipium motus ⁊ quietis: principium autem motus ẽ potentia motiua: quia igitur tam materia q̃ forma est suba: apparet q neutrum ipsorum est natura: quia vero rat potentia naturalis ẽ quedã vis rebus unita naturalibus: dicunt talem vim esse naturam. ¶ Sed ista positio stare non potest q primo apparet per philosophũ probantem q materia dicitur ⁊ forma substantialis. Item in diffinitione nature dictum fuit q ipsa est primum principium motus. Nullum autem accidens esse potest: primum eius principium: cuius declaratio est: qz q habet ante se aliquid sicut principium ⁊ causam: primum principium etiã eius q̃ immediate ex ipso prouenit esse non potest: eo q quicquid est causa causa se est etiam causa causati: ⁊ primuz est ante quẽ nihil: Quodlibet autem accidens habet necessario ante se aliquid sicut principium suum ⁊ causam: quia materia cum forma cã est omnium eozum que fiunt: siue ea que fiunt intelligantur esse accidentia: siue suba: vnde manifestum est q nulla accidentia talis forme primũ motus principium dici potest: nec per consequens natura quapropter si uis illa: nec materia sit: nec forma substãtialis: sed forma accidentalis natura esse non poterit.

¶ Dicendum est ergo cum Arist. q tam materia q̃ forma substantialis est vere ⁊ perfecte natura. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est: q ẽntia quidditas ⁊ natura sunt idem sm rem ⁊ differunt tñ sm rationem. Nam essentia dicitur entitas: ⁊ realitas rei per respectũ ⁊ ordinem ad esse: quia essentia est per q̃ res est vel q̃ q̃ rẽs ẽ ens. Illa vo eadẽ realitas dicitur quidditas per respectum ⁊ ordinem ad diffinitionem: quia quidditas est per quam res est quid: hꝫ autem ẽ signatũ diffinitionis: quia diffinitio est oratio significans: quid est esse. Illa etiam eadem realitas dicitur natura: per respectuz ⁊ ordinem ad naturalem operationez: vel ad motum naturalem: sm q modo accipimus naturam. Sciz hꝫ igitur ipsa realitas forme ⁊ materie dicitur ẽntia inquãtũ est principium essendi: dz quidditas inquãtũ est principium diffiniendi: vel etiam dicitur pars quidditatis dicitur autem natura addito solo respectu ⁊ ordine ad principiandum motum naturalem: nõ per modum secundi principij: sed primi: vnde quemadmodũ calor ⁊ potentia calefactiua idem in re dicũt: nec differunt nisi quia calor dicit rem suam absolute: ⁊ potentia calefactiua dicit eandem rem sub respectu ⁊ ordine ad calefaciendum: sic etiaz essentia forme ⁊ materie: cũ natura idem in re sunt: ⁊ ab ea sm rationem differunt q forma vel mã sm suã ẽntiã simplr nõ dr nã: additore vero sup eã solo respectu ad motũ principiãdũ. Mã sic mã ⁊ foza sũt principia: ⁊ ipa sola ꝓpria nãlis motus. Et

quemadmodum calor materialiter ingreditur rationem potentie calefactiue: sed perficitur formaliter ratione ipsius: per respectum ad calefaciendum: sic etiam essentia materie et forme solum maliter ingrediuntur rationem mote formaliter vero talis nata perficitur per ordinem ad principia dum motum. ¶ Ex hac autem cuideter apparet quod mobilitas non est passio: sed prima ratio formalis corporis vel entis naturalis: sicut enim essentia forme vel mate: non habet aliunde formaliter quod dicatur nata nisi ex respectu et ordine ad motum: sic et totum principium non aliunde formaliter quam ex respectu et ordine ad motum habet quod dicatur naturale. Non enim dicitur naturale quia constitutum sit ex entia forme et materie simpliciter: quia nec est forma aut materia: hoc modo dicitur natura: sed istud totum pueniit ex respectu et ordine ad motum: ratio autem respectus continueri ad motum nullo modo potest aliquo noie: tam bene et immediate exprimi et significari: sicut per nomen mobilitatis: vnde manifestum est quod necessario concedere oportet quod mobilitas non sit passio: sed prima ratio formalis entis talis arguebat. Et hoc est quod in primo lib. primum habetur declarare. ¶ Patet autem per predicta: responsio ad argumenta: nam quod dicitur quod subalternum non est motus principium verum est: et hoc manifestum est quod necessario concedere oportet primum. ¶ Ad aliud autem dicendum est: quod primus philosophus bene consideravit materiam et formam: sumendo quod simpliciter in se sunt: et sed quod currunt ad constituendum ens compositum ex eis: in sua entitate. Sed inquantum stant et ipsa et coniunctum sub adiuncto respectu et ordine ad motum sunt de consideratione philosophi naturalis tantum. Et sub hoc modo: vt dictum est: illa dicuntur nature: et coniunctum ex eis: dicitur ens naturale.

¶ Textus.

¶ Et magis natura hoc est quod materia etc.

¶ Nō secūda.

Secundo dato quod ratio materie quod forma sit natura: possit aliquis dubitare: vtrum materia sit magis natura quod forma aut econuerso: videtur enim quod materia magis sit natura: dictum est enim quod ratio formalis nature sumitur ex respectu ad principia dum motum dependet autem magis motus a materia quod dependeat a forma: quia motus est actus entis in potentia: esse autem in potentia rei debetur per materiam igitur materia magis quod forma est natura.

Ad istam questionem dicendum est quod forma non solum magis quod materia est natura: sed etiam essentia et quidditas dictum est enim quod essentia est quod quā aliquid est ens. Est autem magis ens aliquid per formam quod per materiam: et quia per formam est ens aliquid in actu: per materiam vero aliquid ens solum in potentia: habet enim res per formam entitatem specificam completam: et non per materiam: vnde manifestum est quod ratio essentie magis reseruatur in forma quod reseruetur in materia. ¶ Idem etiam apparet et de ratione quidditatis: quia enim essentia rei sumpta sub respectu et ordine ad diffinitionem quidditas vocatur: necessarium est quod in eorum quidditatis magis reseruetur: ex quo magis dependet diffinitio dependet autem maxime ex forma: quia omnis diffinitio sumitur a forma. Per solam enim materiam habetur quid sit res solum in potentia. Per formam vero habetur in actu: vnde manifestum est quod magis in forma quod in materia ratio quidditatis reseruatur. Idem etiam apparet et de ratione nature: dictum est enim quod eius ratio sumitur formaliter ex ordine ad principia dum motum Magis autem habet rationem principiatis aliquid principium formale et actiuum: quod principium passiuum. Materia autem est principium passiuum motus: sed forma est principium formale et actiuum: vnde manifestum est quod ratio principiantis motum et per ipsius ratio nature: perfectius reseruatur in forma: quod reseruetur in materia. Nam in esse transmutabiliter pro tanto aliquid reponitur quod materia: quia materia est principium passiuum. In potentia autem esse ad aliquid ratione principii passiui alicui debetur: et esse aliquid transmutabile passiue ponit esse in potentia ad aliquid habere autem rationem entis transmutabilis actue non ponit esse in potentia: sed esse in actu cuius principium est forma: et idcirco in hac per formam magis quod per materiam ad aliquid reponitur: hac autem dictum est pro pter instantia quadam: que contra ea que hactenus diximus dari posuisset per ea que diximus in primo. Ratio igitur nature sicut dictum est: magis reseruatur in forma quod reseruetur in materia.

Ad argumentum ergo in contrarium dominum est: quod motus est actus entis in potentia: tantum subiti: et non tamen quod principii. Nō autem sic motus: sic principium quod dicitur.

¶ Textus.

¶ Amplius autem nam dicta sicut generatio via est etc.

¶ Nō tertia.

Tertio posset quis dubitare: vtrum entia rata dici debeant natura: et videtur quod sic: quia ea ipsa est principium suorum accidentium et per consequens modus. In. v. etc meth. habetur quod unumquodque essentia dicitur natura.

Ad hoc dicendum est: quod natura vno modo consueuit dici id quoquo modo intellectu capi potest: et id maxime quod ponit rei integrum perfectionemque intellectam: et hac modo tota essentia physici dicit natura. Alio modo sumitur hac pro eo tamen quod est principium primum nalis motus. Et hac modo tota essentia coniuncti non dicit natura. Nam et si ponatur cum omnium suorum accidentium: et per ipsius motus: non est tamen primum principium ipsius: quia est ipsa ex principiis entialibus causatur. Et quod est causa est et causa causati. Et sum hunc intellectum hac dicitur quod talis essentia natura non est: sed est nam verum est tamen quod si nomen nature extendamus ad principium motus primum et proprium hoc dici: natura etiam et ipsa essentia conuenit et magis quod aliquid sequentium: vt potemagis primis principiis quibus in quibus ratio nature perfecte reseruatur.

¶ Textus.

¶ Sed forma et natura dupliciter dicitur.

¶ Nō quarta.

Parto posset esse dubium: de eo quod forma dicta nam diuidit in spem et priuationem. Nam cum natura sit materia vel substantialis forma: et priuatio materia non sit nec forma: sed magis carentia: vel negatio ipsius non videtur quod dici debeat nam. ¶ Ad hoc dicitur aliqui quod priuatio non tollit totam formam: sed tollit eius vltimos et completos gradus: et reliquit eam sub gradu incompleto: hunc autem incompletum gradum ipsi vocant forme inchoationem et primationem: et que principium est naturalis transmutationis: vnde quod ille gradus forme est natura dum quod ratione eius est priuatio natura dicipotest. Mouentur autem isti ad illud incompletum gradum forme ponendum in materia: ex eo quod priuatio nihil de forma cuius est negatio in materia relinqueret: oportet postea: vt videtur: formam de nihilo produci: quod videtur impossibile: quia tunc forme cuiuscunque productio esset creatio.

Sed hec positio non potest stare cum ius declaratione: quia talis forme inchoatio non potest intelligi nisi vel quantum ad essentiam: vt vox dicatur quod non tota essentia forme sed aliqua eius preexistit in materia: vel et quantum ad esse: vt scilicet dicat quod entia quidem ibi tota est: sed non sum integrum et totum suum esse primum aut stare non potest. In. v. enim demonstrabimus: si deus voluerit: quod forma subalterna nullatenus latitudinem habet in entia: sed est simpliciter indiuisibile. Et quia indiuisibile non habet partes: necessarium est quod totum ponat vbicunque aliquid eius ponit: si quod aliquid de essentia subalterne forme esset in materia de necessitate esset ibi tota. Si autem dicatur secundo modo vox quod essentia forme est quidem tota in materia: sed non sum integrum totumque suum esse: tunc autem intelligetur de esse actuali existentie: aut de ce quidditatis: vel entitatis: de primo autem intelligi non potest cuius declaratio est: quia tale esse sum esse totum consistit in actuali coniunctione materie cuius forma. Coniungit autem forma subalterna materie ante cuius accidentia quod modo materia accepta est indiuisibile. Indiuisibile autem alteri indiuisibili coniunctum sum se totum attingit ipsum totum: hoc attingere perfecte et completum. Ex quo igitur essentia forme est actu coniuncta cum entia materie: necessarium est quod iuncta sibi sit perfecte: et per consequens quod ea actuale totum et perfectum consequatur. Nō potest igitur hac modo in materia poni forma in choata quantum et ad esse entitatis non primum stare: quia cuius sit idem cum essentia vbicunque illa tota est: oportet ibi et ipsius totum esse. ¶ Et preterea per ce entitatis circumscripta actuali existentia: non habet res quod sit: sed quod in aptitudine consistat ad actum existendi. Hoc autem modo forme ponuntur nō sum actum: sed sum solum aptitudinem esse in materia: quod bene concedimus. In ipsa enim materiali inclinatione et aptitudine materie essentia forme materialis tota est inclusa. ¶ Moriuum autem istorum parum valet: hoc enim producit de nihilo quod non de aptitudine trahitur ad actum: quia etiam ipsa aptitudo innitur esse aliquid: sed quod non perficitur: nec sum aptitudinem: nec facit actum: forma vero cum producit de aptitudine deducit ad actum. ¶ Vel et dicendum quod forma non per se producit sed ea productione producit per accidens: quia compositum producit per se: ita quod si compositum per se causatur: forma creabitur per accidens: et si per se generatur compositum: oportebit per accidens formam generari: dum est igitur quod priuatio non dicit naturam: quia forme inchoationem ponat: sed quia sibi conuenit aliquo modo ratione nature. Est enim natura principium materialis transmutationis et priuatio quidem: vt in primo declaratum est sed quia ipsa forme caretia ipsorum principium materialis transmutationis dicit. ¶ Vel dicendum quod forme priuatio dicit materiam inquantum forme alteri oppositi pungit: vnde dicit hac cometarum forma dum duobus modis: dicit enim de perfectis in esse cum quibus non coniungit aliqua priuatio: et dicit de diminutis cum quibus coniungitur aliqua priuatio et ponit exemplum de albedine et nigredine. Est enim albedo forma perfecta: et nigredo forma diminuta.

¶ Textus.

¶ Adhuc autem determinatum est quot modis natura dicitur etc.

¶ Lectio tertia. ¶ Nō prima.

Ille posset dubitare aliquis vtrum alia possint: quia res abstracta: sicut platoni ponit ab Arist. et videtur quod non. Quia etiam abstractio dicit disiunctionem quandam ea sola dici possunt ab aliquo sum rem abstracta que sunt ab eo sum rem disiuncta: alia autem non sunt a singularibus sum rem disiuncta igitur dici non possunt sum rem abstracta.

Ad istam quonem dum est: quod sicut id dicit abstractum ab aliquo sum esse: quod ipsum non habet coniunctum in entidos: sic et id dicit ab aliquo abstractum sum rationem quod non recipit illud in ratione sua. Sicut etiam modo: et ab eo aliquid dici potest sum rem abstractum: quod non necessariam coniunctionem habet ad realitatem suam: nec etiam recipitur in ipsa. Nec autem ita est: quod alia in sua realitate non claudunt singularia: cuius declaratio est: quia realitas entis attendit secundum esse et aliquod reale: habet autem duplex consueuit assignari: quod esse quidditatis: vel essentia: et esse actuale existentie: alia autem et si existentia realem actu habeant per singularia: esse tamen quidditatium de se habet. Nam idea sit quod quidditas rei vel essentia. Quidditas autem duplex est: quia specifica et generalis. Et specifica quidem per se et prius debet speciei generali autem per se et prius soli generi debet. ¶ Hoc est inde apparet: quia significatum diffinitionis ei primo et per se debet cui prius et per se debet ipsa diffinitio. Debet autem non solum primo et per se diffinitio ipsius alibus: sed nec etiam ea claudantur ipsa singularia: vnde necessarium est: quod esse quidditatium quod ponit ipsa entie realitatem: et debeatur primo alibus: et non claudat etiam ipsa singularia: ex hoc autem necessario concludit: quod ipsa alia non per singularia: sum se ipsa res dicatur esse: et quod sum possent dici ab eis esse sum rem vt pura sum realitatem precisa abstracta. ¶ Nō autem esse quidditatis et entie: sit esse non fictitium: sed reale de facili apparet per nullum enim esse fictitium: sed per reale tamen aliquid reponitur in predicamento: reponitur autem in predicamento vnum quodque per ce quidditatis et entie: igitur necessarium est: quod ipsum sit reale esse. Hoc est ex eo apparet quod figmenta pro tanto non dum res quoniam. f. figmentis nullum esse entie debetur: quod si herent dato quod et actu non existerent: res dicerentur esse. Manifestum igitur ex istis est: quod alia ad hac res dicatur esse: et sint non exigitur sua singularia: sed ab ipsis sunt abstracta: sum realitatem suam.

¶ Si autem queratur vbi ipsa alia suam realitatem habent: dox quod dupliciter cam possumus accipere. Uno quidem modo vt coniunctam cum actu existendi: hac modo alia habent realitatem suam: vel in singularibus: vel in aia: vel mente diuina: non tamen eodem modo habent ipsam in oibus: sed diuerso valde: sicut alibi hac declarari. ¶ Alio vero modo sumi potest sum se: et simpliciter sine talium accidentium concretione: et isto modo alia suam realitatem habet in scipsis. Realitas. n. hois non extra hoiem est: sed simpliciter in hoie.

Ad argumentum ergo in contrarium dox est: quod si vniuersalia non sint sum rem existentie a singularibus seiuncta sunt tamen abeis seiuncta sum rem entie modo quod dictus est.

¶ Textus.

¶ Later autem hoc facientes et ideas dicentes.

¶ Nō secunda.

Secundo posset quis dubitare vtrum naturalis in suis diffinitionibus debeat accipere materiam sensibilem et videtur quod non: materia enim non dicit sensibile nisi inquantum stat sub qualitatibus sensibilibus: si ergo naturalis in suis diffinitionibus talem accipit materiam sequetur necessario quod in ipsis sensibiles qualitates claudat: quod videtur inconueniens: quia in harum diffinitione non cadunt accidentia.

Ad istam questionem dicendum: quod perfecta diffinitio perfecte indicet entitatem diffiniti sum diuersas condictionem entitatum: oportet quod diuersa sit condictio diffinitionum. Sunt autem quedam habentia quidditatem dependentem qualia sunt ipsa accidentia: que essentiam habent et entitatem dependentem ad subm: et quia entitatis dependentis non potest perfecta notitia haberi nisi cognoscatur terminus ipsius dependentie: idcirco oportet quod completa diffinitiones accidentium de necessitate dentur per additamenta subiecti. Quedam vero sunt alia que entitatem absolutam

habent sicut sunt species sbe simplr dicte: z taliū diffinitiões nō per additamēta dātur: vñ primus pbs qui subam simplr cōsiderat: si ista diffiniret nihil in ipsoz diffōnibus poneret ad ipsoz nō ptinēs essentiā: pbs ār nāl sbam sic simplr dictā nō psiderat: sed fm q ipsa nālis ēnālis aūt nō est nisi fm q constituitur per mām z formā: nō simplr: sed vt principia nālia dicūtur: sūt ār talia fm q huj⁹ sunt prima pncipia trāsmutationum pmū aūt q referr ad fm: sine cognitiõe scōi pfecte ñ cognoscit: z ignoratis diffinitib⁹ necē ē: z ignorari diffinitū. Sūt aut sensibiles q̄litates h pncipia scōa: q igr diffinitio dar inotescēdi cā necesse est si nāl dz pfectaz i suo gradu diffōnē facere: q i ea accipiat māz nō simplr sed sub sensibili q̄litate stātē q̄ solo mō ipsa dz mā sensibil. ¶ Et si istar q posteriora nō cadūt i diffōnib⁹ prioz: dōm est q ꝓtarē hz de genere veraz diffōnum q̄ nō sūt p additamēta dare. Sz tales nō sūr diffinitiones nāles. Dātur enī istę si pfectā debēt tradere notitiā p additamēta: nō qdē antecedentiū eēntialē itellectum diffiniti: q̄les sunt diffinitiones accītiū: sed dātur per additamēta pfitū z cōcomitātiū quoꝝdā: vnde ēr prō tāto multi dicūt q nāl nō dat veras z ppias diffōnes.

Ad argumentum

ergo in ꝓri um pz respōsio: accideria enim nō accipiūtur in diffinitione substātie simplr: itelligēdū est accepte simpliciter.

¶ Textus.

¶ Demōstrat aūt z que magis physica ꝛc.

¶ Cō tertia.

Tertio

posset esse dubiū vtr astrologia dōa sit ps phyce: vī enīz q sic: qz phūs dicit q est magis physica q̄ mathematica. Est ār pars mathematice igr multo magis ponēda est ps ipsi⁹ physice. ¶ Et preterea ipsa cōsiderat de motu orbiū celestium de quo psiderare hz pars vna physe naturalis.

Ad istam qōnem

dōm est: q astrologia non est ps ipsi⁹ phyce: cuius rō est: qz cū scia sit effectus demōstratiōis: z tota demōstratiōis ꝓtus i medio pstat: necarium ē: q hz diuersitatē z idēptitatē medioꝝ: diuersitas attēdatur z idēptitas sciaꝝ. Nūc aūt sic est q astrologia accipit in demōstratiõe sua nō mediū nāle: sed rm mathematicū: z idcirco nō physica: nec ps phyce dōa ē sed mathematica rm: z ps disciplinę mathematice.

Ad argumentum

q̄ ꝓtū dōm ē q astrologia pōt accipi dupliciter: qz vel q̄tū ad rē cōsiderată: vel q̄tuz ad psiderādi modum. Et prīo modo ipa est magis physica: qz. s. res q̄ cōsiderat magis physica est q̄ mathematica. Nō tñ pp h segtur q sit ps phyce dōa: qz q̄uis ō re magis physica determinet: non tñ de ipsa mō physico determinat: sz mō mathematico z demōstratiõe mathematica. ¶ Ad hz dōz: q de celesti motu physus determinat hz q motus nālis est: hz ār q sit natural inquātū nālia pncipia cōsequr. Et vero q puenit ex nālibus principijs necessariū ē. q alique ppietates nāles debeātur. Sic ergo physicus psiderat de celesti motu: qz determinat hz q sint ppria pncipia ipsius: z q̄ ēt eidē ppietates nāles debeātur. Astrologus aūt magis versatur circa motuz talē: prout in ipso rō quedaz quanti reseruatur: z hz q ex velocitate z tarditate eius maioz vel minoz planetarum distantia attenditur

¶ Textus.

¶ Cūm aūt nā dupliciter dicitur species z materia ꝛc.

¶ Lectio quarta. ¶ Cō prima.

Quoniam

aūt nā dr dupliciter declarat q mā est pp formā ponier aliqs dubitare vtrū ēt dōm sit formā ee pp mām: vī enī q sic: qz q nāli iclinatiõe in aliqd iclinatur a nāli necessitate ordinatur i ipsum. Nō aūt in aliqd ordinat pp ipsum in q ordinat ē vī. Cū g forma nāli inclinatiõe in mām iclinetur: vī necessario dōm q mā sit pro pter ipsam z forma sit pp ipsam materiam.

Ad istā questionē

dōm est: q simplr mā ē pp formā z nō ecōuerso: est enī vnūquodq pp suaz ppriā pfectionē: z suū vltimū cōplemētū: qz h ē vniuscuiusq bonū: forīa ār q materiā nō pficitur: q̄uis suū vltimū cōplemētū accipiat i ꝓiūcto. Mā nec pfectionē exīndi: nec cōplemētū ē specifici forīa accipit simplr a mā q̄uis dici possit vtrūq: accipe i ꝓiūcto: cuj⁹ declaratio est qz ē existēdi cōpletū illi⁹ ē, ppriē cuj⁹ ppriū est existere. Nocār nō ē ipsi⁹ forīe: nec ipsi⁹ materię: sed toti⁹ ꝓiūcti: vñ nec i forīa: nec i mā: sed i solo cōiūcto hētur h ēē cōpletuz: z idcirco q̄tū ad h dōm est formā z mām ē pp cōiūctū. Idē ēt apper z de ē specifico, h enī i eo solo iuenitur cōpletū q spēz ponit pfectā: sed h: nec sola forma: nec sola mā ē: sed totū cōiūctū. Manifestū ē igr q suū vltimuz cōplemētū forīa accipit i ꝓiūcto. Est igr ipsa pp coniūctum: z qz in cōiūcto clauditur mā: potest hz h ex pōri dici ppter materiā formā ee. Nō tñ h simplr ē dōm sz ecōuerso simplr mā ē propt formā. Nō enī vtriusq pfectiōis exīntię. s. z essentię: nō ex mā sumitur: sed ex forīa. Idē ēt apparet si ordinē formaz cōsiderem⁹. Est enim q̄dā forīa nō tñ a mā absolura: sed ēt ab oi permixtione potētię libata: q̄l est sola forīa icreata: q̄ de ē. Alia ār ē forīa absoluta qdē a materia: sed nō libata. oīmode a potētia: q̄lis est ois sba separata. Alia ēt forīa ē nec a potētia nec a materia absolura: propē maioꝛ recessum a forma pria: sīē ār forīa nō libata oīmode a potēria sine mā ē nō pōt: nec ēt grad⁹ entiū ex ea ,puenientes: sic ēt forīa nō libata a materia: z gradus entiū ,puenientes ex ipsa sine mā ē nō pñt. Et ,pterea ne tal forīa z trales gradus entium tollerentur materia ē ,producta: vñ māifeste apparet q ipsa simpliciter propter formā z propter cō iunctum instituta est in natura.

Ad argumentū

q in ꝓriuz dōm est q forīa nō ordinat in materiā sicut in suā perfectiōez: sed tanq̄ perfectio i suum proprium perfectibile. Ex h autem magis hētur Materiam esse propter formam q̄ econuerso.

¶ Textus.

¶ Amplius eoꝛ que sunt ad aliquid materia est ꝛc.

¶ Cō secunda.

Secundo

q materia dr ee eoꝛuz q̄ sūt ad aliquid: posz aliqs dubitaꝛ vtrꝫ. dōa sint mā z forīa rela realia: vel tñ rōnis: vī enī q dici nō debeant hz rē rela: qz talia sūt rela fm ēē q dici de materia z de forma nō pōt: cum sint sube: z nulla substātia relatiuū fm esse dicatur.

Ad istam questionē

simplicit dōm ē: q mutua relo forīe z māe ē relo realis: z nō relo rōnis: cuj⁹ declaratio ē: qz relō rōnis dr ee illa q̄ re nō inenit ex rei nā: sed soluz ex attributiõe itellectus vl rōnis: q̄l ē relo ad h q dr spēs. Nō. n. aīal ad spēm refert nisi inquātū stat sb h attributo rōnis q ē gen⁹. Relo ār realis illa ē q̄ re inuenit ex ,ppria nā rei: sicut relo dupli z dimidij ex ,ppria nā q̄ternarij z binarij i q̄ternario z binario

nario reperitur. Nūc autem sicut q mutua relatio forme z māe: ex ,ppria ipsoꝝ nā: inuenit in ipsis: cōsequitur enim ipsam formę nām respectus z dependentia ad materiā. Sikr ēt ipsam naturam materie consequitur dependentia z respectus ad formā: vnde manifestū est q mā z forma sunt eoꝝ que dicuntur ad aliqd fm rē.

Ad argumentum

ergo in ꝓrium dōm est: q nō oīa rela realia sūt rela fm ee: vt i sequēti qōne patebit.

¶ Cō tertia.

Tertio

posset aliqs dubitare vtrū relo māe ad formā imediate i eēntia māe fundet: vī enī q nō: illud q ē res rōnis nō imediate fundat in illo q est res sube: quia relo nō ponit rem aliā a re sui imediati fundamēti: sed essentia māe est res sube: res aūt rōnis nō est res sube: igitur supradicta relo non imediate fundat in essentia māe. ¶ Et preterea illud in cui⁹ eēntia fundat imediate relo: ad aliqd refertur p suā essentiā: z per sua esse eēntie: z esse tale est relm fm ēē: mā aūt nō est relm fm esse: igr respectus eius ad formā nō fundat imediate in eius eēntia.

Ad istam qōnem

inueni iam quod dā dicētes: q respect⁹ māe ad formā nō dz dici fundari in eēntia māe sed magis q fit idez cum ipsa eius essentia: h aūt pro tāto dicebāt: qz videbāt q eēntia māe a sua potentia nō differt: z quia potentia importat quendam respectum credebāt ad h ꝓsequi respectum ad formā substantialē z māe eēntiā idē esse. ¶ Sed istud nullo modo pt stare nā respect⁹ ē eēntialr relo: z in relonis ꝓdicamēto. Essentia vo māe i ꝓdicamēto sbe z nō rōnis est: vñ nō pt ipsa idē esse cū sua relone. ¶ Hoc ēt inde apparet q ois relo fm Aug. z Tho. z veritatē exigit aliquod fundamētū: cuius ratio est: qz sicut ois modus essendi est alicuj⁹ exīntis: z in aliquo eñnte fundat: sic ēt ois modus babēdi se ad aliud est alicuius ad aliqd se bñtis: z aliquo fundat se babēte ad aliud. Respectus aūt quedaz moduz ad aliud se babēdi ponit formaliter: vñ necessarium est q in aliquo ad aliud se bñte fundet: h aūt h non est: nisi eēntia māe: z qz illud q alicuius est fundamētū aliud est ab eo cuj⁹ est fundamētū: necessario ponere oz q mā eēntie nō sit ipse respectus eius ad formam: vñ z dicimus q respect⁹ est qdā dependētia. Nō aūt dicim⁹ q mā est dependentia: sed q est aliqd dependens. ¶ Modi uū aūt istoꝝ non valet: qz potētia nō est relo: sz relm q in se claudit respectū cū suo fundamēto: vt in primo ostensum fuit. Alij aūt dicūt q supradicta relo: nec est idē q essentia materie: nec in ipsa immediate fundat. Nō aūt ipsoꝝ est: qz relo in suba nō fundatur: nisi i aliquo accīte alio mediante: qz igitur eēntia māe sba est nō videt q in ipsa relo possit imediate fundari.

Sed nec ista positio

pōt omnino stare cuius rō est: qz mā sic respicit formā: sicut recipere eā pōt recipit aūt forma imediate in eēntia māe: igitur z imediate ipsa materia per suā essentiā formā respicit: h aūt ee nō pōt nisi tal respectus imediate in essentia ipsius fundet: ergo respect⁹ materie ad formā in materie eēntia imediate fundatur. ¶ Verūtñ psiderādū est: q duplex accīs inuenit: vt in superioribus dixim⁹: vnū qdē q ponit rē aliquā z naturā, ppriē dictaz. Et nullo tali mediāte relo ipsa fundat in essentia materie: qz tūc forma, sba: sicut dictū est: nō cōiūgeretur imediate pri me materie: nec etiam ipsa materia diceretur per se sed per accidens sol referri ad formā: sicut pōt de facili intuentibus apparere. Aliud aūt accīs reperitur q non

dicit rē z nāz aliquā absolutā: sed sol modū z determinationē quādā ipsi⁹ rei. Et si de tali accīte loquamur: tūc vez est q respectus ad formā subalem fundatur in eēntia materie accīte aliquo mediāte. Mā ipa materia formā respicit fm q est nata perfici per eā. Quod aūt est natū perfici per aliqd hz inquātū hui⁹ rōnē principij passiui. Inquantū igit eēntia māe subinduit rōnem talē in ipsa fundatur respectus ad formam z sic intellexit Tho. qñ dixit q relatio in suba non fundatur: nisi accīte aliquo mediāte: vez est ār q talę accīs nō ponit supra eēntiā materie rē aliquā, ppriē dictā: nō habz tollere imediatā cōiunctionem eius cū forma.

Ad argumentum

ergo in ꝓriuz dōm est q rez cōiter sumēdo: non sol natura habitudini subiecta res dr: sed ēr ipsa realis habitudo vnius nature ad aliā naturam. Et h modo resumendo relatio aliam rem dicit a re sui fundamenti: quia ipsa dicit habitudinem: z fundamētū ei⁹ dicit naturā subiectā habitudini. Sz si restringamus rem ad standū sol pro natura habitudini subiecta: sic relo nō dicit nisi rē sui fundamēti: que nusq̄ in ꝓdicamēto relonis: sed in alio ē formaliter. ¶ Ad aliud dōm est q relā fm esse dñr, illa qbus hoc ipsum esse est ad aliud se habere: talia vo nō sunt nisi ea tñ: quoꝝ ,ppriuz esse quidditariuū in solo respectu cōsistit: que admodū esse patrē cōsistit in solo respectu ad filiū. Illa aūt quoꝝ esse quidditariuū nō consistit in tali respectu: sed est fundamētuz respectus dñr rela fm dici: esse aūtem qdditariuū materie nō consistit in solo respectu ad formā: sed est ipsius imediatū z proprium fundamentū: vnde dicitur per suā essentiā: z suū ē quidditariuū non formaliter sed materialiter ad formaz referri: z ideo relm est fm dici: z non fm esse. ¶ Cō quarta.

Quarto

posset aliqs forte dubitare vtrū nāl consideratio se extēderet iam ad aīam separatā: videt enīz q sic: qz cū vnūquodq̄ se hēat ad sciam sicut se hz ad esse: illud q retinet idē esse retinet respectū ad vnā z eādez sciam. Alia aūt humana illud idē esse q hz in corpore retineret etiā a corpe sepāta igit sicut ꝓiūcta sic ēt separata respicit sciaz naturalem.

Ad istam questionē

q pbs nāl nō solū cōiuncta materie: sed ēt separata a materia direcre: z per se: h z psiderare: vez est aūt q talia dupliciter sumi possūt fm eos: qz vel fm id q sunt: vel fm q sunt principia aliquarū suaꝝ operationū. Et primo quidez modo sunt de cōsideratiõe illius scie: que cōsiderat ens inquātū ens: que scia nō est naturalis: sed prima phya. Sēdo aūt mō sube separate sunt quedā nāe: z pertinēt ad psiderationē phy naturalis: q psiderat de nā. ¶ Sz h positio stare nō pōt: cui⁹ declaratio est: qz sicut ciusdē scie est cōsiderare sbz z accīa propria subi: sic etiā ciusdē est scie cōsiderare id in quo ratio sui ibi primo reseruatur z accidentia propria ipsius. Ratio aūt entis: q est prie physe sbz: primo reseruatur in separatis a materia: quoꝝ operationes proprie inter accīa ipsoꝝ reseruant: necessariū est igitur q ad primū pbm pertinear de talib⁹ cōsiderare: z hz id q sunt: z hz q sūt principia suarū operationū. ¶ Idē ēt apparet ex distinctione sciarū supra ex. vj. metb. Est enī nālis phia de abstrahentibus a materia sensibili signata: sed nō a materia sensibili simplr: nec fm rē: nec fm rōnē. Mathematica vero est de abstractis fm rōnē: sed nō fm ēē: sed pria phia est de abstractis: z fm esse: z fm rōnem: huius aūt distinctionis necessitas sumitur ex eo: q cuz scia sit in intelle

ctu: ⁊ per ꝟ aligd in intellectu fiat ꝙ a materia abstrahitur: oz necessario: ꝙ ꝫ diuersos abstractionis grad⁹ sint ⁊ diuersi gradus sciaꝝ. Cōstat ār ꝙ subē intellectuales ꝑm id ꝙ sunt: ⁊ ꝫ suas imateriales operatiōes: sūt abstracte a materia: ⁊ ꝑm rōnē ⁊ ꝑm esse: igitur vtroq; mō ptinēr nō ad naturalē: sed ad primū pbm: vez est aūt ꝙ ꝑm ꝙ sunt pncipia motuū a nāli ēt considerari pūt: nō aūt ꝑm ꝙ hūj dicūr: qz tūc naturalis de oib⁹ cōsideraret directe ꝙ falsum est. Mā ⁊ tūc terminus naturalis cōsiderationis circa formas nō esset in aia humana māe cōiuncta: sicut dicit ꝟ phus. ¶ Dōm est igit ꝙ lz idē esse hēat aia separata ⁊ cōiuncta: nō tn ipsum hz ꝑm vnū: ⁊ eundē modū. Et ppea ꝙuis ꝓiūcta ptineāt ad nāle: separata tn nō spectat nisi ad primaz pbyam.

¶ Textus.

¶ Homo enim hoīem generat ex materia ⁊ sol ⁊c.

¶ Nō quinta.

Vinto posset aligs dubitare vtz hō generet hoīem: ⁊ videtur ꝙ nō: qz hō nō est hō nisi per aīam rōnalē: ꝟ aūt non generaī ab hoīe: sed a deo ꝓducitur per creationem: vnde nō videꝫ ꝙ hō: ꝫ ꝙ hō: dici possit ab homine produci.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ hō īmediate est hō ꝑ humanitatem: humanitas aūt ꝓuenit immediate ex cōiunctione māe cū aīa rōnali. Jstā vero cōiunctionē nō dicī facere tm ꝓia cā: ꝙ creat partē alterā cōiuncti ꝫ ēt nāle generās: inquātū sua actione ad ꝟ eleuat materiā: ꝙ aie rōnali cōiūgatur: vñ apparet euidēter: ꝙ ꝟ hō hanc humanitatē suā ab hoīe generāte accipit efficiēter: ꝓpter ꝙ optime dr ꝙ hō ex mā generat hoiez ⁊ sol: vñ Algazel dicit. Cū mixtio ek⁹ fuerit pulchrioris ⁊ perfectioris equalitatis: qua nichil possit inueniri subtilius ⁊ pulchrius: tūc fiet actu ad recipiendum ab actore formaz: formā pulchriorez aliis: que ē aīa humana. Et per dicta patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Determinatis aūt his ꝓsiderādū est de causis ⁊c.

¶ Lectio quinta. ¶ Nō prima.

Ic posset aligs dubitare vtrū conuenienter significatū diffinitionis dicaī: ꝙ quid erat ēē: ⁊ vr ꝙ nō: qz illud ꝓteritū erat quādā deno, tat vni⁹ ad aliud ꝓximitatē. Essentia aut̄ ad esse essentiale: nō est aliqua ꝓximitas: quia idē sunt igitur nō cōuenienter dicitur esse ꝙ erat quid.

Ad istam qōnem dicūr aliqui: ꝙ essentia est causa ipsius esse: ⁊ qz causa ꝓior est causato idcirco ꝓior ē essentia: ꝙ esse: ad hāc ergo ꝓximitatē denotandā dicīt ꝑm istos esse ꝙ erat quid.

Sed ista ratio non est oīno cōueniens cuius declaratio est: qz duplex esse inuenīt. s. esse exīstie: ⁊ cē quidditatiuū vel essentie. Et essentia quidez bene cā est ipsius exīstentie: sed non est cā ipsius esse qdditatis: vel essentie: qz best ipsa met esse ꝟo ꝙ erat qd nō est ipsum esse exīstēte: ꝫ ipsum eē qdditatis: ⁊ ēntie. Nām actualis exīstia nec est: nec erat ipsa rei ēntia vel qdditas. ¶ Et idcirco dicūt alij ꝙ nā rei pōt accipi dupliꝝ: qz vel in abstracto: sicut hūanitas: vel ī ꝯcreto sicut hō: ⁊ in abstracto qdē ꝑm istos sūpra dr ēntia: ī ꝯcreto ꝟo dr eē ēntie. Et qz abstractū ꝓi⁹ ē ꝯcreto: idcirco ꝫ eos ēntia ꝓor ē ꝙ eē.

Sed nec etiam rario ista est cōueniēs Mā cū esse sit actus ⁊ cōcretū nō sit actus: nō vr cōueniēter dici: ꝙ esse ēntie sit ipsa rei nā sūpta ī cōcreto. Mā ⁊ hō nō ꝙueniēter dr ꝙ sit esse ēntie humane: imo est ens certe spēi per essentiā: ⁊ ē illō. ¶ Et idcirco aliter dicere oz. Cōsiderādū est ergo ꝙ esse ēntie: ⁊ ēntia idē sunt: ꝑm rē: cuius rō est: qz ꝟa diffinitio nō significat nisi essentiā ipsam rei diffinite. Et qz esse ēntie est significatuz diffōnis: eo ꝙ diffinitio est oīo significās qd est esse: necessariū est ꝙ eē essentie ⁊ ēntia sint idē. ¶ Hoc ēt idē appet: qz res ꝙ est sentiā suā reponit in certo genere: ⁊ in certa specie: ꝫ in certa spēm nō reponit aliqd nisi per eē essentie vel qdditatis sue: necessariū est igit ꝙ eē ēntie: ⁊ ipsa essentia: ꝑm rē nō differāt. ¶ Hoc igit visō vlterius ꝓsideradū est ꝙ quāvis vna ⁊ eadē ꝑm rēnā rei dicaī essentia: ⁊ esse ēntie: nō tn dicīt vtraq; ꝫ eādē rōnē. Mā ipsa ꝑt vno mō sumi: ꝫ ꝙ ꝙ cā res hz: ꝙ sit qd ⁊ ens simplr: ⁊ sic dr ēntia ⁊ qdditas: qz ēntia est qua aliqd est ens: ⁊ qdditas est qua aliqd est qd: ꝟ aūt ꝙ dico qd vel ens est aliqd indeterminatū: ⁊ determinabile ad diuersos ⁊ certos entitatis gradus: ꝟ aūt determinatio sit ꝙ esse ītrinsecū ēntie ꝙ appellat eē qdditatiuū. Jpa igit rei nā ꝫ ꝟ supra: vt subinduit rōnē ponēris ens simplr: ⁊ ꝙ ē qd cōmune ⁊ determinabile: dr essentia. Supra ꝟo ꝑm ꝙ subinduit rōnē determinātis ꝟ ꝙ dico ens ad certaz ⁊ determinatā spēm: dr eē qdditatis: vel ēntie: qz igitur determinale ꝓius est determināte: ipsa nā sumpta: vt subinduit rationem esse: ꝓior est seipsa sumpta vt subinduit rationē talis esse. Ad hāc igit ꝓioritatē denotandā dr eē ꝙ erat qd: nā erat: qz ꝓteriti tēporis ē denotat ꝓioritatē. Quia est tēporis ꝑfecti denotat ꝙ ipus eē ēt est qd vel qdditas: ⁊ sic denotat ēt idētitatem inseparabilē ipsoz: ex hijs igitur: ꝙ dicta sunt: ēt ꝑz rōnsio ad argumētū: ⁊ ꝑz ēt quare Tho dicit in scriptis suis: ꝙ ex genere habetur: quid est res: ⁊ nō rem esse: ꝟ aūt habeī in specie specialissima pertecte.

¶ Textus.

¶ Hec autem est ratio ipsius ꝙ aliquid erat esse ⁊c.

¶ Nō secunda.

Ecundo posset dubitare aligs vtrū vez sit ꝙ partes diffōnis sunt forme: videī enī ꝙ nō: qz supradictū fuit: ꝙ in diffinitione rerū nāliū accipitur materia: ⁊ materia nō est forma Item infra dicitur ꝙ partes sunt materia totius.

Ad istam questionē dōm est: ꝙ partes diffinitiōis ꝫ Tho. sumi ꝑñt vel in ordine ad nām: cui⁹ sunt pres: vel in ordine ad suppositum. Et ꝓio mō ipse pres se hñt: sicut mā: sicut enī mā est qd iperfectū respectu forme: sic ēt partes respectu tot⁹ nāe: cuius sūt partes qd iperfectum dicūr: eo ꝙ partes perfectū esse non hēnt nisi ī toto: si vero accipiant̄ partes scōo mō ꝙ ordinē. s. ad suppositū: tūc ꝑm Tho. hēbūt se ī rōne forme.

Sunt autem quidā dicentes ꝙ ꝟ stare non ꝓt: ⁊ ratio ipsoz est: qz suppositū ēt totū ē quoddā cōpositū ex ꝓdictis partib⁹: vnde ēt respectu eius dicte partes rationem habent imperfecti.

Sed ista reprobatio nō ꝓcedit nisi ex falso intellectu. Est enī duplex suppositū. s. specificū ꝙ ipa ē spēs: vt hō: ⁊ signatū: ꝙ est ipz idiuiduū ⁊ per rekonē qdē ad primū suppositū partes diffinitionis māles dicūtur: sicut etiā per rekonē ad māz totā: ꝙ rekonē ꝟo ad ꝑm suppositū dicte partes formales esse dr̄. Huius ār ratio est: qz sicut ꝓes spēi sūt: mā cōis: ⁊ forma cōis: sic etiam ēt ꝓes idiuidui sūt mā signata: ⁊ forma signata. Mā autem communis hz rationem formalis in comparatione ad mām signatam: ⁊ forma cōis ēt rōnez formal hz in cōparatione ad signatā formā. Est enī ꝟ aīa, forā liter aīa ꝙ rōnē aīe: ⁊ ꝟ signata mā formal⁹ est mā nō ꝙ formā: sed ꝙ rōnē māe in ipsa reseruatā: vñ manifestū est: ꝙ ꝓes diffinitionis ꝙ sunt ꝓes spēi formales sūt partibus idiuidui. Et ꝓio tanto dixit Tho. ꝙ ꝓes spēi in ordine ad suppositū habēt rōnē forme.

Ad argumentū ꝙ in ꝛriū ꝑz rūsio ꝑ dicta: ponit enī in diffōne nō mā signata: sed mā cōis: que quo mō sit formal dictū est. ¶ Ad scōm ēt appet rūsio per eadē: sunt enī partes: sicut mā illius totius ꝙ diceret: ⁊ immediate cōstituitur ex eis: formales aūt esse possunt in ordine ad aliud totum: conceptum ⁊ positum sub illo.

¶ Textus.

¶ Sunt quedam ⁊ ad inuicem cause ⁊c.

¶ Nō tertia.

Ertio posset esse dubiū: vtrū idē ciusdē possit esse cā: ⁊ causatū: vñ enī ꝙ nō: qz cā simplr ⁊ nāliter ꝓior ē causato. Jdē aūt respectu eiusdem non potest esse simpliciter ꝓius ⁊ posterius.

Ad istam questionē dōz est: sic vz ꝙ ꝑm vnū ⁊ cūdez causalitatis modum: nō pōt aliquid vnū ⁊ idē respectu eiusdē cā cē ⁊ causatū: bñ tn cē pōt: ꝑm diuersos causalitatis modos: quēadmodū sanitas est cā finalis medicine: ⁊ medicina est cā nō finalis sed effectiua sanitatis. ¶ Silr aūt de ꝓioritate dicendum est: pōt enī aliqd esse ꝓius aliquo simplr ꝑm vnū ꝓioritatis moduz: ⁊ simplr ēt posterius ꝑm modū aliū: sicut ēt in exēplo posito apꝑet. Est enī in rōne ipse finis ꝓior simpliciter agente: qz agens nō agit nisi ꝓpter suppositā intētione finis. Jn esse aūt ecōuerso agens simplr ꝓcedit finē: qz quāuis finis ꝓimus sit in intentione vltimus est tn in executione.

¶ Textus.

¶ Elementa enim syllabarum ⁊c.

¶ Nō quarta.

Earto esse posset dubium vtrū ꝓ pōnes sint mā cōclusionis vr̄ enī ꝙ non: qz supradictū est in textu: ꝙ mā ē ex quo fit aliqd cū isīt: ꝓpōnes aūt nō isunt cōclusioni: ergo nō sunt mā ipsius.

Ad istam questionē dōm est: ꝙ ꝓpōnes mā cōclusionis dici debēt: cuius hō est: qz ꝙ de necessitate ꝓcedit factioni alicuius: ⁊ trāsit in subz eius: vt ꝫ totū: vel ꝫ ꝑtē mā ipsi⁹: ꝓpōnes aūt de necessitate cōclusionis factioni ꝓcedūt: ⁊ ei⁹ intrāt ꝓstitutiones ad minus ꝑm ꝑtē: ⁊ si nō ꝑm totū: qz ex duob⁹ extremis ꝙ sūt pres, ꝓpōnū: ꝓstituit ꝓclusio. Necessariū est igit ꝙ ꝓpōnes mā ꝓclusiōis dici possint. Jdē ēt inde apparet: qz ꝓiūctio ē sicut forma: ⁊ diuisio sicut ꝓriuatio: qđ ār stat sub ꝓriuatione alicuius forme: mā dr esse forma ti illa forma: ⁊ nō cōuerso: quēadmodū dicimus ꝙ es in figuratū est mā statue: ⁊ nō dicimus ꝙ statua sit mā figurati cri⁹. Mūc ār videm⁹ ꝙ termini ꝙ in ꝓclusiōe ponūntur: sūt ī ꝓpōnib⁹ diuisi. Merito igit nō dr cōclusio materia propositionum: sed magis cōuerso propositiones dicuntur materia cōclusionis.

Ad argumentum ꝙ ī ꝛriū appa ret rūsio ꝙ iaz dicta: quāuis enīz propositiones ꝑm torū nō sint in cō. clusione: sunt tamen in ipsa ꝑm partem sui.

¶ Textus.

¶ Modi aūt causaz numero qdem sunt multi ⁊c.

¶ Lectio sexta. ¶ Nō prima.

Ic posset qs dubitare vtrū cā magis vlis sit dicenda ꝓior: ꝙ cā minus vlis: vr̄ enīz ꝙ nō: qz causa vr̄ ꝓior esse illa: ex ꝙ ꝓi⁹ aliqd cārū dependet. Cū ꝙ ex cā, ꝓpria ꝓio ⁊ īmediate dependeat causatū: ex cā aūt remota: ꝙ ē cā magis vlis dependeat scōario: ex ꝑñti vr̄ dōm: ꝙ cā minus vlis ꝓior sit ꝙ magis vniuersalis.

Ad istā questionē dōm ē simplr: ꝙ causa magis vlis ꝓior ē ꝙ cā min⁹ vlis: huj⁹ār rō ē qz qñvnū aliqd necessario ad suū eē exigit ꝙ īnirat alteri: ⁊ nō ecōuerso: posterius est eo de necessitate cui inniti inuenīt. Causa aūt min⁹ vlis: necessario inīrit cāe magis vli: ⁊ ñ ecōuerso. Nō enī eē artificē depēdet ab eē medicuz: ꝫ magis ecōuerso: vñ manifestū est ꝙ cā minus vlis posteriorest ꝙ cā magis vlis. ¶ Si aūt dicaī: ꝙ ex ista rōne sequit ꝙ cā magis vlis sit ꝓior in eēndo: nō aūt ī agēdo appet stari quō ēt de ꝓioritate i agēdo rō ꝛdudar. Nā enī vnūq̄q; sicut se hz ad eē sic ad agere se hz: necessarium ē: vt id ꝙ ē ꝓius ī eē: sit ēt ī agēdo ꝓius. ¶ Sed dicet forte aliqs ꝙ finis scōario intētus est ꝓior ī essendo nec tn ē ꝓior in mouēdo: vñ non vr̄ ꝙ vnūq̄q; sicut se hz ad eē: sic ēt ad mouere: ⁊ ad agere se hēat. ¶ Et idcirco ꝛsiderādū ē: ꝙ cū dr vnū q̄q; se hēre ad causare: sic se hz ad eē: ad ꝟ hēat vsum ꝛsitarē: oz ꝙ de illo eē intelligat: ex quo hz ꝓximo ꝙ moueat. Mā si ꝟ hēat ex eē realitūc de eē reali dicta ꝓpōsitarē hz: sīlr ꝟ hēat ex eē apud rōnē: de rali ēt esse: ⁊ non de alio: veritatez hēbit dicta ꝓpōsitio: finis aūt ꝙ ꝓximo mouet ad opandū hz ex se ꝙ hz apud rōnē ipz ꝑñtarē appetitui: ⁊ idcirco ꝛsitus finis aliqs ꝓior est in rōne: tāto ī mouēdo ꝓior ē ⁊ pncipalior. Manifestū est igit ꝙ cā in eē ꝓior: est ēt ꝓior in agēdo: quare go, ꝓbatū ē: ꝙ cā magis vlis: ꝓior est i eē cā min⁹ vlis: necessariū ē ꝙ sit ēt ꝓior in causando. Jdē ēt inde apꝑet ꝙ ꝛsus cāe min⁹ vlis iniriī ꝛsuri cāe magis vlis: quēadmodū ꝛsus instri inniti⁹ ꝛsuri agēris pncipal: vñ necessariū ē: vt sicut instrumēral cā posterior ē cā pncipali: sic ēt cā minus vlis sit posterior cā magis vli. ¶ Verūtn cōsiderādū est: ꝙ in causis duplex est ꝓcessus: vnus qdē quo ꝓcedīt a causis ad causata: ⁊ iste est ꝛe ꝓcessus a ꝓioribus ad posteriora: qz cā simplr ꝓior est causato. Et in ꝟ ꝓcessu quāto cā est magis vlis: tāto inacnīt esse ꝓior. Scōs aūt est, ꝓcessus quo, ꝓcedīt ad causas ex causatis: ⁊ iste ꝓcessus est simplr a posterioribus ad ꝓioza. In quo quidem ꝓcessu cā ꝓticularis ꝓius occurrit ꝙ vlis. Nō tn ꝓpter ꝟ dicenda est simpliciter ꝓior: sed ꝑm quid ꝓioz ⁊ simpliciter posterior.

Ad argumentum in ꝛriū vez ē ꝙ effect⁹ ꝓticularis ꝛpēdet ꝓius. i. proximi⁹ a cā particulari ꝙ vlis: ꝫ ab vlī dependet ꝓius. i. pncipalius: pp id ꝙ ꝓior est ⁊ pncipalioz vlis cā ꝙ particularis: vt ostensum est.

¶ Textus.

¶ Amplius autem ꝑm accidens ⁊ horum genera ⁊c.

¶ Nō septima.

Ecundo posset aliqs dubitare vtrū policlet⁹ dici ꝛdeat agēs ꝙ accīs: vr̄ enī ꝙ nō: qz ꝙ sc agere sicut ēt per se cē ꝛperit supposito: policlet⁹ aūt nomē est suppositi: igit erit ꝙ se agēs.

Ad istam qõnem sicut dr cõiter dicendũ est: q quãuis suppositu debeat agere: non rẽ ei debeꝫ: nisi ꝓpter aliquã agẽdi rõnẽ: est aũt sola forma rõ agẽdi: sicut etiã ipsa sola est rõ t principiũ cẽndi: igit supposito q agat debeꝫ p aliquã formã sibi debitã. Est duplex forma: q nãlis t artificialis: t nãlis qdẽ forma rõ est t ꝓncipiũ agẽdi nãlẽ actionẽ. Artificiat ꝫo rõ t principiũ operationẽ artificialem. Huc aũt sic est q policletus dicit qd ꝓfitrũ per formã nãlẽ: igit actio aliqua nat sibi per se deberi põt. Quia ꝫo forma artificialis non est de significato suo: sed accidere sibi inuenit: idcirco nõ dr inquãtum huius per se sed per accñs agere artis vel artificialem operationẽ. Et ꝓ tanto dicitur q policletus est causa domus t statue per accidens.

¶ Textus.

¶ Sunt autem alie alijs t longius t propius ꝛc.

¶ Mõ tertia.

Certio posset esse dubiũ vtrũ cã per accidens q̃dã fit ꝓximior t quedã fit remotior: videt enim q nõ: q: cã per accidẽs infinita t indeterminata est. In talibus aũt nõ est dare ꝓximũ t remotum.

Ad hoc dicẽdum est q id dicitur causa per accñs: sicut Thales ait q est annexũ: vel coniunctum alicui cause per se: potest igitur fm h dupliciter: vel fm duo: cã per accidens ꝓsiderari: q: vel fm id q causa per accidens vocatur: vel fm id in quo cause per se coniungi vel annecti inuenitur. Et primo quidem modo causa per accñs infinita t indeterminata est: quẽadmodũ infinita t indeterminata sunt que possunt alicui accidere. ¶ Secõ aũt modo cã per accñs inuenitur quãdaz ꝓhere determinationẽ: inquãtũ. s. in aliquibus determinatis cũ cã per se ꝓiungi inuenit: vt puta vel in suppositu vel in sbo vel in aliquo tali. Et fz h alique cause per accidens ꝓximiores alijs dñr: q: vz illa accidentia secum in suppositu: vel i sbo: magis ꝓuenirũt: quãuis ẽt t ipa infinita ar q indeterminata sint. Et iuxta hũc moduz dicimus q musicũ est cã magis ꝓxima cause per se ipius statue q̃ albũ: q: musica cuz arte statuaria: magis q̃ albedo in sbo ꝓuenit: cũ albedo sit in corpe: t tã musica q̃ ars faciendi statuam sit in anima.

¶ Mõ quarta.

Quarto posset aliqs dubitare vtz dicte in littera distinctiones de causis possint etiã silr applicari ad causata: videt enim q nõ q: causatũ ꝓticulare per ꝓius ꝓuenit ex cã aliqua q̃ vle: q: tuo enim t per se domificatu facit domũ. Secõ vero t ex ñti facit artificiatũ: vñ effectus particularis ꝓrior videtur esse q̃ vniuersalis: t tamen de causa ecõtrario se habet: vt supra dictum est.

Ad istam questionẽ dõm ẽ: q sic de causis dictũ est: sic t de causatis dici põt: t per cãdẽ viã demõstrari. Quẽadmodũ enim cã ꝓticularis innititur cause vli: sic ẽt effectus particularis innititi effectui vli: deꝑdet enim nõ artificiatũ a domo: sz domus ab artificiato: t h aũt supra ꝓclusum fuit q cã vlis ꝓrior est particulari. Eadẽ igit rõne: t causatũ vle ꝓius q̃ particulare est dõm. ¶ Ex h aũt põ relici q nulla cã ꝓducere põt aliqd ex nichilo nisi tm̃ prima. Dis t enim cã citra a prima initirur alicui priori cause: sed prima cã nihil ante se hz cui initatur. Et q effectus proportionat suis causis: idcirco necessariũ est: q solũ effect⁹ prime cause nulli innitatur: qualiter se habet ipsum esse q̃ non innitirur alicui: vnde prima cã põt aliquid producere ex nullo. Quia vero scda causa: necessario innitit inuenit ꝑcedẽti: necessariũ est q t suus ꝓprius effect⁹ alicui alteri innitat: q erit effect⁹ ꝑcedẽtis cause: vnde necessariũ est: q oẽs cause scde ꝑsupponant aliquid t agant ex suppositõe alicuius: ex h aũt eodẽ ẽt apparet q vltior effectus ꝓrior est particulari.

Ad argumentum ergo in ꝓrium dõz est: q effectus possunt accipi vel simplr in ordine ad causas sibi debitas: vel in ordine ad aliquã ꝓticularẽ cãz. Et ꝓprio qdẽ mõ effectus vltior simplr est ꝓrior: q: cã ẽt ꝓriori cozrñdet. Secõ aũt modo dico q vez est q effectus particularis per ꝓius ꝓuenit ex causa sibi ꝓpria q̃ vltis Mã t per se effectus vltior nõ est effectus eius: sed ꝓprioris cause: sicut artificiatũ per se t primo effectus est artificis qui ꝓrior est q̃ domificator.

¶ Textus.

¶ Differunt autem in tm̃ q operantes quidem t singulares simul sunt t non sunt ꝛc.

¶ Mõ quinta.

Vinto posset aliqs dubitare vtz causata in actu simul sint t nõ sint cũ suis causis. Et videt q non: q: domus in actu esse potest domificatorẽ etiam destrncto.

Ad istam questionẽ dõm ẽ: q causatum reducẽdũ est semper in suam cãm ꝓpriam: sunt autez quedam que inueniuntur esse aliorum cause: solum quo ad suum fieri: t non quo ad suum esse: quemadmodum domificator est causa domus tantum quo ad fieri. Quedam vero inueniũtur esse cause aliorum etiam quo ad suum esse: quẽadmodũ sol causa est exiſtẽtie luminis in aere: t primus motor est causa exñdi omnib⁹. Ad causas igit fm fieri referenda sunt causata nõ fz suũ esse: sed fm suũ fieri. Et sic cũ eis inueniũtur simul esse t non esse. ¶ Quẽadmodum t si domus actu fiat necessario oꝑz q actu sit domificãs: t si domus non fit nõ est domificãs aliqs in actu. Ad causas vero rerũ in essendo causata fm suũ referũtur esse. Mã si lux in aere exiſtit oportet q sit aliqd q lumen influat in aerem: t si creature sunt est causa ꝓria eis esse influens. Et si non sunt cã ꝓria in esse nõ cõseruat: statim enim esse ab effectu tollitur: si tollatur eius influẽtia: q sibi est causa in cẽndo: verũ est aũt q nõ segtur etiã in talibus causatũ nõ est: ergo nec ẽt causa est: q: forte tal cã ꝓseruat causa tũ: nõ necessitate nãli: sed volũtate libera: vel ẽt q sibi influat de necessitate impeditur tm̃ qꝑ mãe defectuz: bene aũt sequit causatũ nõ est actu: igit nec cã cãns ẽ i actu

¶ Textus.

¶ Dicitur autem fortuna t casus causarum ꝛc.

¶ Lectio septima. ¶ Mõ prima.

Esc posset esse dubiũ alicui vtz casus t fortuna cadẽ possint sub ꝓsideratione artis: videtur enim q nõ: q: de ente per accñs vt habet in. vj. metrh. nulla est scia. Casus aũt t fortuna cãe sunt per accñs: igit de eis in scia nõ est tractat⁹ faciẽd⁹.

Ad istam questionẽ dõm est: q de casu t fortuna in scia nãli est determinãdum. Mõ aũt de ipsis sit agẽdũ in scia de facili ostẽditur. Ea enim de quibus possunt fieri cõsiderationes necessarie sũt in scientia aliqua tractãda: possunt aũt de casu t fortuna pluri me necessarie cõsiderationes fieri: igit de ipsis debz in aliqua scientia tractari. ¶ Quod autem tractatus iste pertineat ad phiam nãlem de facili ẽt apparet. Quem admodũ enim casus enuz simplr ꝓsiderare spectat ad phiam illã: que ẽ ꝓsideratiua entiũ simplr: sic etiã cãs entium mobiliũ ptractare dz phya illa que ꝓsiderat de entibus mobilibus: in eo q mobilia: q̃lis est sola phya nãlis. Casus aũt t fortuna cause sunt eoꝝ rñ que circa mobilia ꝓtingũt. Euidẽter igitur apparet q sũt de cõsideratione phylosophie naturalis.

Ad argumentũ ergo in cõtrarium dõm: q ea que sũt per accñs: inquãtũ talia sunt: nõ cadũt in ꝓsideratione artis: sed si sumãtur fm q per se aliqua attribuuntur eis: quẽadmodũ casui t fortũe per se attribuit: q sunt cause per accñs: t q sũt cause eoꝝ que ꝓtingũt in minori ꝓte t pluris filia: sic de ist⁹ ꝓsideratio põt cẽ in scia.

¶ Textus.

¶ Quidam enim si sint an non dubitant ꝛc.

¶ Mõ secunda.

Secundo posset quis forte dubitare verum verum sit q nichil sit a casu t fortuna: sicut ꝓma opinio dicebat. Et videtur q sic: q illud q non fit ꝓter intentionem nõ est casuale: nec fortuitũ: cõstat aũt q nichil fit ꝓter intentionẽ ꝓprie cause: ergo nichil est fortuitum neq casuale.

Ad istam qõnem dõz est: q illud dicitur casuale vel fortuitũ q prouenit ex operatione alicuius cause ꝓter intentionẽ eius. Cã aũt per se operans est duplex: q intellectus t nã. Mõ ergo ꝓuenit ex operatione agentis per intellectũ: vel agentis per formã nãlẽ ꝓter intentionẽ eius: h dicitur casuale: vel fortuitũ: fortuituz qdem ꝓuenit ex alteratione agentis volũtarij: ꝓter intentionẽ eius. Casuale aũt: q ꝓter intentionẽ ꝓuenit ex operatione nãe: vnde t illud idẽ agens q respectu effect⁹ p se vocat itelks respectu effect⁹ per accñs dr fortuna: t q in cõpatione ad effectum per se dr nã: forte q appellat causa casualis: ad effectuz per accidens relatũ: q: igit t in agentibus per nãm: t in quibusdã agentibus per intellectũ: plurima ꝓtingũt ꝓter intentionẽ: apparet cuidẽter q plurima dici possunt a casu vel fortuna esse.

Ad argumentum ergo in ꝓrinz dõm ẽ: q prelationẽ ad cãm primã nihil fortuitũ est: aut casuale: fortuita ꝫo t casualia multa sũt relata ad secũdas t particulares causas. ¶ Mõ tertia.

Tertio posset esse forte dubiũ alicui vtrũ ratio phylosophoz dicentiũ nõ esse casum t fortunã h ꝓcludat: videtur enim q sic: q casus t fortũa: vt dicit infra: in finita t idetermiata sunt. Cũ ergo illa ratio oñdat oia que fiunt: ex cã determinata ꝓuenire: necessariũ videtur dicere q directe ꝓcludere possit nihil a casu t fortũa fieri.

Ad huius ergo dubitationis intelligentiã cõsiderãdum est: q vnũquodq agit fm q est actu. Est aũt actu vnũquodq per formã: forma igit est vnicuiq ꝓncipiũ agendi. Est aũt duplex foꝛa: q: nãl t apꝑhensa: t forma qdẽ nãl est ꝓncipiũ agẽdi: agẽti nãli: forma vero apꝑhensa sicut est forma artis: est ꝓncipiũ agẽdi: agẽti volũtarie. Quia igit agẽs nãle agit per formã nãlẽ sibi inherentẽ: nõ ꝑnt aũt eidẽ simul opposita in eẽ: necessariũ est q tale agẽs per ipsam suã formã sit determinatũ ad alterũ oppositorũ. Si ergo ex sua operatione h ꝓueniat ad q determinatũ est per formã: que est ꝓncipiũ illius operationis: dicetur tunc recte nãle agens: agit enim tunc illud ad q per suã nãlem formã t nãlem inclinationem determinatũ est. Si ãt ex sua opatiõe nõ ꝓueniat h: sz id ad q per formã q sibi ẽ ꝓncipiũ opandi: nõ deteriat dicẽt recte respectu tal effectus idereriatũ eẽ: huius aũt agẽs nãle est per suã opationẽ sic accꝑtã: cã per accñs siue casual. Quãticũq igit nãle agẽs vt nãle est determinatũ sit: indeterminatũ tm̃ est fm q casuale. ¶ Per formã aũt artis: siue q rõnẽ scialẽ: agẽs volũtariũ non est oinode determinatũ. Mã scia est cadẽ oppositoꝝ determinat ãt per electionẽ volũtaris: volũtas ꝫo in bonũ ordinat: t bonũ hz rõnem finis. Ex intẽtione igit deteriari finis ꝓuenit determinatio agẽtis voluntarij. Omnis ergo effectus: qui ꝓuenit ex actione volũtarij agẽtis respiciẽtis hũc effectũ: vt finẽ: vel aliqd: cui tal effectus semꝑ: vel vt plurimũ: annexus est: causam determinatã hz. Quod aũt ꝓuenit ex actione eius ꝓter intentionẽ vt effectus fortuitus: nõ hz inquãtum huiꝰ determinatã cãm: q: agens volũtariũ determinat ex intentione finis: respectu eius q sub illius finis intentiõ cadit: oꝑz ipsum indeterminatũ esse. ¶ Quia igit illi phy dicebãt in ꝓcessu suo q iuẽrio debitoris reducitur in cãm: ex qua ꝓter intentionẽ ꝓuenit: ꝓcludere ex h debebãt oppositũ eius q ipsi ꝓcludebãt: vz q illo inuentio a fortuna t actio ideterminata ceẽt: vñ manifestũ est q per suã rõnem cõcludere non poterãt ꝓpositum.

¶ Textus.

¶ Sunt autem quidam qui celi huius t mundanoꝝ.

¶ Mõ quarta.

Parto posset aliquis dubitare de eo q in sua opinone dicitur. Mã prio ibi ponit: q illi phy dicebãt fortunã t casuz eẽ cãm celi t cũctoꝝ mũdanoꝝ. Postea vero ibi dr q ponebãt plantas t alia: que sunt de numero mundanoꝝ nec a casu: nec a fortuna esse: vñ vr ꝺictio in hijs dictis.

Ad hoc igitur dõm est: q plãte t alia ꝓpt accipi duplicit: q: vel per rekonẽ t ordinem ad primã t remotã cãz vel per ordinẽ ad causas aliquas ꝓpinquas: t primo qdẽ mõ ipsi dicebãt casũ t fortunã: cãm eẽ cũctoꝝ mundanoꝝ. Quod enim est causa cause: est etiã t cã causari. Corpa aũt celestia sunt cause oĩum q̃ hic iferius agũtur: q: igit isti volebãt cãm celestiũ eẽ casum t fortunã cogebãtur ponere: t ponebãt ex ꝓpti: casuz t fortunã omnium mundanoꝝ esse cãm. ¶ Secõ aute modo plãtas t animalia cõsiderãdo dicebãt ipsi ea non esse a fortuna: sed ab aliquo agẽte certo t determinato: vt puta a corporibus celestibus: vel a suis generãribus particularibus. ¶ Horuit aũt ratio huius põnis esse: q: nichil esse credebant isti nisi corpalia. Et q: ante ea que h inferius agũtur: sunt aliqua agẽtia: sicut corpa celestia: id circo ista in cãm determinatã reducebãt: ante corpa ꝫo celestia nichil purabãt eẽ: nisi corpa arthomalia: que non ponebãt: sicut agẽtia: sed sicut mãlia: t idcirco dicebãt celũ nõ per actionẽ alicuius cãe agẽtis ꝓhexisteris: sed solũ a casu ꝓuenisse: ex concursu athomoꝝ.

¶ Textus.

¶ Primum quidem igitur quoniam videmus ꝛc.

¶ Lectio octaua. ¶ Mõ prima.

Esc posset primo dubitare aliquis vtrũ prima phi diuisio sit sufficiẽs: videtur enim q non: q: ꝓrigẽs triplex inuenit. s. ꝓrigẽs i plũ⁹: ꝓrigẽs i pauciozib⁹: t ꝓrigẽs ad vtrũlibz: rõ h

aurem: vltimo contingente non fit mētio in littera.

Ad istam q̄onem ſm cōmētatorē dōm: q̄ ista diuiſio nō aſſignat̄ ꝟ niſi q̄ fortune ineſtigatione: fortuna aūt reducīt ad operātē vel efficiētē cāz: cū effect⁹ fortuitus ſit illi⁹: q ex quadā opatione p̄ter intentionē ꝓuenit. Nō igitur nō ꝓt hēre rōnē operātis: nō pōt hre rōnē cāe fortuite: a cōtingēte aūt ad vtrūlibet nō egredīt aliq̄ actio iquātū hui⁹: cui⁹ rō eſt: q̄ ſola forma ē rō ⁊ p̄ncipiū agēdi. Nō ſi fuerit forma nāl determinabit ſe ad alterū neceſſario agēdū: cū nō affuerit impedimētū: ſi vero fuerit forma apprehēſa: nō erit p̄ncipiū agēdi niſi p voluntatē: adiūcta ad alterū determiatione: ex quo euidēter liquet q̄ ꝓtingēs ad vtrūlibet nōn pōt ingtū hui⁹ hre operātis rōnē: ſi ḡ fortuna vt p̄dictū ē cām operātē ponit: ꝓcludīt q̄ rō fortune nō iueniat̄ in ꝓtingente ad vtrūlibet: hāc aūt rōnē p̄io ponit cōmētator. d. q̄ a cōtingēte eq̄lr nulla actio ꝓuenit ſm q̄ eſt ꝓtingens eq̄lr q̄ſ nā ei⁹ ē nā māt nō nā forme. Adducīt ēt ab eodem ⁊ ſcāa rō ad idē tal. Cōtingēs ad vtrūlibet eq̄lr: ſi ingtū hui⁹ hz potētiā agēdi: aut rūc ab ipſo in eo q̄ tale p̄t aliqs actus ꝓuenire aut nullus. Nō ſi nullus frustra ⁊ otioſe erit tal potētia poſita i ipſo: vana ē cui potētia q̄ nūq̄ pōt ꝓgredi in actū: ſi aūt ab ipſo: in eo q̄ eq̄lr ſe hz ad vtrūq̄ ꝟrioz: pōt actus aliqs exire: cū nō magis ſe hēat in q̄tū tale ad vnū q̄ ad alterū: eo q̄ ē ad vtrūq̄ eq̄lr ſe hns: cadē rōne qua ab ipſo exit vn⁹ actus exire poterit ēt ꝟrius: ⁊ p ons ab eodē actiōes ꝟrie iſik ꝓuenīēt q̄ eſt ipoſe. Nō pōt igī ꝓtingēs ad vtrūlibet eq̄lr ingtū hui⁹ hre rōnē operātis: nec igīt in ipſo poterit rō fortune iueniri: hāc ātē rōnē poſt p̄mā diffuſe ſatis cōmētator ponit. Q̄ igīt fortuna nō iueniēt in ꝓtingēte ad vtrūlibet eq̄lr: idcirco de ipſo Arīſt. nō fecit mentionem: p̄cipue q̄ ipſum non eſt operans: ⁊ fortuna eſt operans: operans aūt cēſ aut nō pōt deficere: ⁊ ſic ē neceſſariū: aut in nā ſua hz q̄ poſſit deficere: ⁊ ſic eſt ꝓtingēs: vt in plurib⁹: nullū ꝟo cauſatū vt oñ ſum ē: ē ꝓueniens a contingente ad vtrumlibet: cum iſtud nō habeat rationem operantis.

Sed iſta non videtur ſufficiēter eſſe dicta: q̄uis enī cē operās vel agens ſit ſm q̄ hui⁹ ad alterꝝ determinatū: reſpectu tñ illius effectus: ad quē exequēduz ex ſua opatione determinatū eſt: nō hz rōnē agētis fortuiti: q̄ fortuna ſicut dicit ꝟ phs vult cā per accīs ⁊ indeterminata eſſe: vñ ſolū reſpectu illius: ad quez exequendum ex ſua operatione non eſt determinatū: hz rationem agentis caſualis vel fortuiti. Nō autem indeterminatum eſt: bene p̄t eſſe contingens ad vtrūq̄ equaliter: q̄ eſſe ideterminatum ⁊ eſſe tale cōtingens non repugnant ſibi mutuo videtur ergo q̄ etiam in tali contingente ratio fortuiti poſſit inueniri.

Cōſiderādum eſt igīt q̄ duplex p̄t cē opans: q̄ ⁊ per ſe ⁊ per accīs. Operans aūt per ſe non poteſt cē ꝓtingens ad vtrūlibet: q̄ oē q̄ eſt per ſe: eſt neceſſario determinatum. Et de taliter operante concludūt cōmētatoris rōnes. Operans aūt per accidens nō hz: iquātū tale: q̄ ſic ſit determinatuz: quin potius ſi p̄cipiat̄ accipiatur etiam ſm cōmentatoris dicta opz ipſum indeterminatum eſſe: vnde manifeſtum eſt: q̄ de tali operāte ratio commentatoris p̄ma non concludit.

Sed nec etiam ſcōa: q̄ enim operās per ſe ſumptum non fortuitum equaliter ſe habet ad ḃ: q̄ ex ſua operatione: nō dico id q̄ eſt eius effectus: vt per ſe agētis: ſed id q̄ eſt eius effectus vt agentis caſualis ꝓueniat̄ aut nō ꝓueniat: idcirco ſi determinetur ad ꝓuētū eius dicetur talis ꝓuētus reſpectu ipſius eſſe caſualis: vn deex hoc non habeē q̄ ab ipſo ſimul ꝓuenīant oppoſita: ſed q̄ determinatio ad alterutrū reſpectu ei⁹ ſit fortuita: ꝓpterea igitur que commentator adducit cōtra Auic. nō cogimur ponere. ſ. q̄ circa contingēs ad vtrū libet equaliter nō ſit caſus ⁊ fortuna. Non eſt etiam ḃ contra Arīſt. ſententiā: ſed magis ex ipſa eius ſententia accipitur: non. n. dicit q̄ quidam effectus euenīāt neceſſario: quidā frequenter vel in pluribus: ⁊ quidā in pauciozibus: ſed q̄ quedam ſunt que euenīūt neceſſario vl ſemper: ⁊ quedam que euenīunt frequenter vel in pluribus: ⁊ quedaz ſunt p̄ter ḃ: ḃ aūt nō idē eſt q̄ in pauciozibus ꝓtingens. Nam p̄ter ea que ſemper euenīūt ⁊ p̄ter ea que in pluribus contingūt: ſunt non ea tñ que in pauciozibus eueniunt: ſed ēt illa que equaliter contingunt: vnde apparet q̄ nec Arīſt. fuit diminūtus in diuiſione ſua: nec ertiā ſua dicta p̄dicūt pōni Auic.

¶ Nō ſecunda.

Ecundo ꝓ iſta poſſz ſtari dubitare aliqs vtrū poſitio Auic. ſit magis recipiēda in ꝓpoſito q̄ poſitio commentat. ⁊ videē q̄ poſitio Auic. quia per ea que dixīmus: videtur concluſum eſſe, de neceſſitate q̄ in contingente ad vtrūlibet cōliter poſſit rario fortune inueniri: dictum ē enim q̄ tale contingens indeterminato nō repugnat: ⁊ q̄ fortuna eſt indeterminata: ſequitur q̄ etiam fortune non repugnet: vt ergo videamus quid magis ſit tenendū conſiderandum eſt q̄ cā operans reſpectu illius effectus eſſe dicitur fortuna: que ad eius operationem ⁊ effectū proprium per ſe connexionem ⁊ ordinez nō habet: ſed accidit q̄ cōnecratur ſibi quemadmodum inuentio theſauri per ſe non habet ordinem ⁊ ꝓnexionem ad ſepulchri foſſionem: ſed q̄ ſibi ſit cōnexa eſt per accidens. Omne autem tale ex agentis operatione quantum de ſe eſt raro euenit: vt pote quia per ſe ſibi eſt non vt connexum: ſz per accidens. Nam q̄ per ſe cōuenit alicui in pluribus ei cōuenit: q̄ id q̄ ſibi cōuenit per accidens: ſumēdo per accidens p̄ vero per accidens: q̄ eſt indeterminatuz: q̄ igitur agentis operatio effectui p̄dicto per ſe quidem eſt non connexa: connectitur aūt rei per accidens: ꝓcluditur cuidēter q̄ magis determinata eſt ad nō ꝓnecti q̄ ad ꝓnecti ſibi: ⁊ per ons magis ⁊ in pluribus ſibi inuenitur non connexa q̄ connexa: talis itaq̄ connexio minus ⁊ in pauciozibus contingit: effectus igitur fortuitus non eſt de contingentibus equaliter: ſed de contingentibus in pauciozibus.

Secundo etiam hoc idē apparet q̄ in hys que ad vtrūq̄ equaliter ſe habēt nō magis vnum eſt per accidens q̄ reliquum: vnde etiam dictum ſupra fuit in ſoluendo commentatoris argumēta: q̄ in habente ad vtrūq̄ ſe equaliter determinatio ad alterum reſpectu eius eſt fortuita. Sed ſm ḃ nō ſolum quando tal fortuitus effectus eueniret dicerētur eſſe a fortuna: ſed etiam quando non contingeret: ipſuz eius non euenire: dicerētur a fortuna eſſe. Cum ergo ḃ non habeat veritatem apparet cuidēter q̄ ſolū ea ꝓprie dicuntur eſſe a fortuna: que non equaliter: ſed que in pauciozibus contingunt. Nam ꝓ tanto ipſum non euenire non dicitur fortuitum: quia ipſa talis agentis operatio non habet ex ſe q̄ talis effectus euenire debeat: ſed tantum per accidens: vnde ſi ex ipſa nō eueniat nimirum: hoc enim ideo eſt: quia non erat natum ex ea ꝓuenire. ¶ Tertio aūt idem etiaz apparet ex eo q̄ illa que ſepe fiunt ex aliqua operatione nō dicuntur fortuita vel caſualiter ex ipſa ꝓuenire. Sz ſi ex ea aliqua ex equo ꝓuenirent: ⁊ non ꝓuenirent magis accederēt ad rōnē eozum que ſepe fiūt q̄ ꝓtingēria in pauciozibus: vtpote magis ꝓxima ꝓtingentib⁹ in pluribus: dato igīt q̄ dici poſſent a fortuna euenire nō tñ ita bene ⁊ rōnabiliter: ḃ de ipſis diceē: ſicut de ꝓtingentibus in pauciozibus: vñ manifeſtū eſt q̄ poſitio cōmē, rationabilioz eſt ipſa pōne Auic. ⁊ nō ſol rōnabilioz ē: ſz ēt ipa ſola ꝟa ē ⁊ ñ alia: ſic ꝓz ex p̄dictis.

Ad argumentum ergo in ꝟriuz dōm ē q̄ quis ꝓtingēs ad vtrūlibet ideterminatū non repugnet bñ tñ ꝓtingēs ad vtrūlibet eq̄liter: ei repugnat q̄ē magis ad non eſſe deteriatum q̄ ad eſſe.

¶ Textus.

¶ Sed quoniam quedam fiunt ⁊ p̄ter hec ⁊c.

¶ Nō tertia.

Ertio q̄ dictū eſt: q̄ ea que ſunt fortuita ſunt raro contingentia poſſet aliqs forte dubitare vtrū oia q̄ cōtingūt raro dici debeāt caſualia: ⁊ videtur q̄ nō: q̄ eclipſis lune raro euenit: nec tñ dr eſſe caſual. In contrarium videtur eſſe phs formās in littera conuerſaz in talibus predicationem.

Ad hoc dicēdum eſt q̄ dupl̄r pñt dici aliqua raro euenire: vno qdē mō: nō q̄ ad ſuā cām nō habeāt neceſſariā habitudinē: ſed q̄ ipſoz cā raro ponit: ⁊ q̄ḃ mō raro euenīūt nō debēt dici caſualia: q̄ ⁊ ſi raro ſint ꝓpter raritatē ſue cāe: nō tñ ex ꝓpria cā poſita raro: ſed ſemp vel frequētius euenīūt: ſicut ēt apparet in eclipſi lune: ſemp enī facta iterpoſitione terre ītra ſolē ⁊ lunā ḃ eclypſis ponit: ⁊ ſi raro idcirco ponatur: q̄ raro fit iterpoſitio p̄dicta. ¶ Alio aūt mō dici pñt aliq̄ raro euenire ēt per ordinē ad cām: q̄ vz quotiēſcūq̄ cā ponaē ex ea nō niſi rariſſime euenīūt: ſicut ſe hz inuentio theſauri ad foſſionē ſepulchri. Et oia q̄ ſic dñr raro euenire ſunt caſualia: ⁊ que ſunt caſualia eueniunt raro iſto modo: vnde p̄z reſpōſio ad argumenta.

¶ Textus.

¶ Eorum autem que fiunt alia ꝓpter hec fiunt ⁊c.

¶ Nō quarta.

Ed tunc q̄rto poſſz aliqs dubitare vtrū poſſit aliqd dici rarū in cōparatione ad cām: videtur enī q̄ nō: q̄ ſicut effect⁹ dr ad cām: ſic etiā ḃ effectus dr ad cām hāc appropriatā ſibi ſed tal cā eſt cā determinata ⁊ per ſe. Nis effectus cāz determinatā ⁊ p ſe hz: nihil aūt tale eſt in pauciozibus ꝓtingēs. ¶ Si qs aūt dicat q̄ aliqs effectus eſt qui reducīt in cām indeterminatā: ⁊ ḃ eſt in pauciozib⁹ contingēs videbīt ḃ nō eſſe bñ dictū. Cauſa enī indeterīata nō magis hūc effectū reſpicit q̄ aliū: ⁊ per ons nō ē cā appropriata huic vel illi: oſtēſuz ātē eſt q̄ oīs effect⁹ aliquā cāz appropatā hz. Nō ēt p ḃ apparet: q̄ ex cā ad mlt̄os effectus indeterīate ſe hñte nō ꝓuenit alter tñ niſi p aliqd determinet ad ipm ſol. Alr enī nō cēt dare: q̄re tūc ex ea magis vn⁹ q̄ alius ꝓueniret. ¶ Ut igīt iſta dubitatio tollat: cōſiderādū eſt: q̄ ⁊ ſic ē q̄ eſt per ſe cāz habeat appropriatā ſibi: nō tñ ḃ eſt neceſſariū de eo q̄ eſt p accīs: q̄ ḃ nō eſt vere ens: nec ꝟe vnū: in effectu ātē caſuali ⁊ fortuito inuenitur cē cōcurſus diuerſoz: quoz vnū alteri iterdū p accīs occurrit. Cū enī fodiēs ſepulchrū theſauz inuenit ꝓcurrunt ſibi inuicē foſſio ſepulchri: ⁊ exītia theſauri in ſepulchro: ⁊ foſſio q̄dez ſepulchri cām hz ꝓpriā: ⁊ ſic exiſtētia auri in ſepulchro. Cōcurſus tñ amboz nō hz cām inquātūē eſt per accīs: q̄ ēt id q̄ ex tali ꝓcurſu ſequit̄: nō referē in aliquā particulare cām ꝓexītez: ex qua ſequatur de neceſſitate. Sic ertiā actio naturalē agentis cām hz ꝓpriam: ⁊ diſpoſitio ēt que eſt in mā impediēs actionē eius. Sed concurſus amboz: vt per accīs eſt: nō hz aliquā talē cauſaz. Mā quelibet illaz cauſarū ſe extēdit ad alterum illoz: nō aūt ad vtrūq̄: ⁊ idcirco nulla iſtarū eſſe poteſt cā ꝓprie ꝓcurſus amboz: q̄ id qđ ex tali ꝓcurſu ꝓuenit reſpectu cuiuslibet illarū cāz eſt per accīs. Si ēt aliqd vlius ponatur q̄ vnū exīs ſit cā illoz amboz ſibi cōcurētiū: hēſſe nō poterit agēs naturale: q̄ oē tale ſm q̄ vnū vnius eſt factiuū: nō aūt oppoſitoruz: erit ergo agēs per intellectū: mā tale agens: pōt illa duo accipere: vt vnū: alr enīz formare nō poſſet illā propōnē fodiens ſepulchrū inuenit theſaurum. Itē quātūcūq̄ nāle agens ſic ſit vle: non tñ ſic vle pōt eſſe: q̄ ſit cā omnis entis: ꝓpter q̄ multa poſſunt ab eius ordine exire ⁊ reſpectu eius per accīs ꝓtingere: agēs aūt per intellectū tale pōt eſſe q̄ erit vlis cauſa entis: ⁊ per ons nil exire poterit ab ordine ipſius: nec reſpectu ei⁹ aliquid per accīs ꝓtingere dicetur: oīa igitur que fiunt ꝓt ad iſtam cām referūtur: per ſe: ⁊ nō per accīs ꝓtingere inueniuntur: ſz per accidens multa eueniāt ad cās particulares compara: vt ſupra dictum eſt.

¶ Textus.

¶ Huiuſmodi igitur cum ſm accidens fiant.

¶ Nō quinta.

Vinto poſſet eſſe dubiū vtrū verū ſit q̄ fortuna eſt in hys que fiūt ꝓpter ḃ: ſicut ḃ dicit: videē enim q̄ non: quia que fiunt ꝓpter ḃ fiunt ex intentione: ſed que fiunt a fortuna nō fiūt ex intentione: igitur fortuna non eſt in hys q̄ fiūt ꝓ ḃ.

Ad iſtā queſtionē dōm eſt q̄ fortunā ēē in hys que fiunt ꝓ ḃ pōt intelligi dupl̄r: vno mō ratione fortuiti effectus: vt vz iſte effectus dicatur eſſe de numero eoruz que ſunt ꝓpter ḃ: ſeu que ex intentione fiunt: ⁊ ḃ modo falſum eſt. ¶ Alio autem modo poteſt intelligi fortunam eſſe in hys que fiunt ꝓpter ḃ rōne ipſius operationis ex qua ꝓuenit fortuitus effectus: ⁊ illo modo veritatem habet. Nam talis operatio ſit ꝓ ḃ. i. ꝓpter intentionem alicuius finis: licet non fiat ꝓpter fortuitum effectum: quēadmodum foſſio ſepulchri: ⁊ ſi non fiat ꝓpter intentionem theſauri: quando iſta eſt fortuna: fit tñ bñ ꝓpter intentionem alicuius alteriꝰ: ⁊ quia ſic eſt de aliis operationibus ex quibus ꝓuenit fortuitus effectus: idcirco dicitur fortuna eſſe in hys que fiunt ꝓpter ḃ.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt finis eſt reportatio non in ſe ipſo ⁊c.

¶ Nō ſexta.

Exto quia ḃ dicitur q̄ effectus fortuitus eſt qui ꝓuenit ex actione operantis per intellectum ꝓter intentionem: queritur vtrū quicquid fit ex intentione dicatur non a fortuna eſſe: videtur enīz q̄ ſic: quia in nullo tali reperitur ratio fortuiti effectus: cū de rōne eius ſit q̄ eueniat ꝓter intentionem.

Ad iſtam queſtionē dicendū ē q̄ duobus modis ꝓtingit cē aliqd ītētū: q̄ ꝓcipal̄r: ⁊ ex pñti: ꝓncipal̄r qdē q̄ intēditur per ſe ipſum: ex pñti vero

q̄ semper vel frequenter est annexum principaliter intento: vt puta si aliqs velit interficere gallinā cōmedēdo nolit aūt interfectionē eius: qz enīz galline interfectio semper est annexa deuozationi eius: ridiculū est dicer q̄ aliqs velit deuozationē illā: nec tñ velit galline interfectionē: ḃ igit̄ q̄ est scōario intento nō est fortuitū: nec casuale cū tñ dici cōsueuerit per accīs. Sed in rei veritate nō est p̄ter per accīs: vult enī p̄prie per accīs: ideterminatū: z p̄ter agentis intentionē: cē scōario aūt intentū: sicut dictū est: sub agentis itentione cadit. Sicut aut ridiculosus esset qui diceret se velle aligd: z nolle id q̄ sp: vel vt plurimū: sibi est ānexū: sic ēt deridēdus foret q̄ diceret itendere se p̄sequi p aliquā opationē aligd: qō nec semp: nec vt plurimū narū est cōsequi ad operationē illā: quēadmodū ridiculosus eēt: q̄ rota die velle fodere sepulchra: vt thesauros ueniret: sicut igit̄ nō intendere q̄ ad p̄cipalr intētū: semp vl frequēter segrur ñ facit ipm casuale: sic ēt itendere per aliquā opationē cōsequ q̄ nec sp: nec vt plurimū p̄sequr ad ipsam: nō p̄t facere q̄ illud nō dicā casuale. Nō est enī de rone fortuiti euētus q̄ aduenīat p̄ter itētionē. ¶ Verūtñ p̄siderādū est q̄ p̄supposita intētione vtrozūq̄ ocurētiū videt tollī ratio casualitatis. Nā si duo vadāt ad foz intendentes se mutuo videre: ocursus ipsoz p̄supposita intētione p̄dicta nō raro sz semper vel frequēter fiet: z per ons tal cōcursus nō erit fortuitus: vt vī: neq̄ casualis Sed tñ qz intētio vnius nō depēdet ex alterius intentione: cōcursus taliū intētionū in eodē tpe poterit eē casualis: z rōnē cōsualitatis sue poterit etiam concursus ipsorū in foro casualis dici: quāuis nō dicā casualis inquātum intētio vtriusq̄ p̄supponitur.

¶ Textus.

¶ Unde circa idē z intellectus z fortuna est ꝛc.

¶ Cō septima.

Septimo posset aliquis dubitare vtrū vez sit: q̄ nō sit fortuna nisi vbi est intellectus: videtur enī q̄ nō: qz si fortuna ibi est: vbi est intellectus ibi magis erit: vbi magis est intellectus: z ibi maxime vbi maxime est intellectus: q̄ pz eē incōueniens: qz tūc fortuna maxime caderet in deo.

Ad istam quēstionē dōm ē: q̄ fortuna ē ibi vbi est itellc's: oñdēt enī in sequētibus q̄ fortūa est in illis q̄bus p̄tingit bene z male operari: ḃ aūt non cōtingit: nisi in hīnibus dominiuz sui actus p̄prie loq̄ndo: dñiuz p̄o sui actus hñt sola agētia q̄ intellectū: i agētibz igr̄ per intellectū p̄prie loquēdo cadet ēt fortuna.

Ad argumentū in p̄riū dōm est: q̄ fortuna in agētib⁹ per intellectū nō inuenīt inquātū sūt intelligentia: sed inquātū deficiūt intēdēdo z intelligēdo: vt pote nō valentia simul cūcta itelligere: q̄ qdē ex eo apparet: qz effect⁹ fortuitus est p̄ter itentionē p̄tingens: nō igitur p̄z ex ḃ deduci q̄ in quibus est magis intellectus ibi magis sit fortuna: sed pot⁹ q̄ magis sit in illis in q̄bus est intellectus magis deficiēs ad intendendo: vel itelligēdo: vnde z p̄o rātō p̄me cause nihil est fortuitū: qz nihil cadit extra itellectū: vel intentionem eius.

¶ Textus.

¶ Infinitas q̄dem igitur causas necesse est esse ꝛc.

¶ Lectio. ix. ¶ Cō prima.

Nec posset aligs dubitare vtrū verū sit q̄ fortuna incidit in infinitas causas: z videtur q̄ non qz ita dicerur q̄ fortuna reducitur ad efficiētē cāz: nō quālibet: sz agētē p̄ itellectū: tal aūt cā efficiēs in se vna z determinata est: quāuis fines p̄pter q̄s operari potest multi z indeterminati cē possunt.

Ad istam qōnem dōz ē: q̄ causa p̄ma sit rō z p̄ncipiū agēdi: q̄t foz as aligd i se hz tot ēt i se hz agendi rōnes: quot aūt rōnes agendi in aliquo inueniūtur: tot ēt agentiū illud z rōnes z noia sortiur: sicut pz tam i nālibus q̄z in artificialibus: videmus enī q̄ qz caliditas est ratio z p̄ncipiū calefaciendi: id q̄ in se solā calidita tem hz sol calefaciens z nō ifrigidās vocat. Si aūt aligd esset in sciplo hñs z caliditatem q̄ est ratio calefaciēdi z frigiditatez q̄ est ratio frigidādi: illud z calefaciēs diceret: z ifrigidās: z sic vnū manens i essentia z rationem z nomen agentiū multoz sortiret. ¶ Idem etiā i artificialibus videmus. Nā vnus z idem hō in essentia: ex eo q̄ hz in se formā artis domificatorie: domificator dicitur: z p̄m q̄ in se hz formā artis statuarie vocat statuarius. Uñ manifestū est q̄ quot in se formas: que sunt rōnes agēdi aligd habuerit: tot sortietur nōs z noia agentiū: sic aūt supra dictū fuit forma apphensa ratio est agendi ei q̄ p̄ itellectū operat: ḃ aūt p̄m rem a fine manente in itentione nō differt: quot igit̄ fines aligs in sua operatiōe poterit itendere: tot etiā agentiū rōnes sortiri poterit: ex quo euidenter appet q̄ ḡtūcunq̄ fortuna ad agens per itellectū reducat: z ḃ sit vnuz in essentia: manente tñ multiplicitate finiū: z in determinatione agens ḃ indeterminatuz z multiplex dicetur.

¶ Cō secunda.

Sed tunc statiz occurrit scōa dubitatio: si enim p̄pter multipliciratem z infinitatem finiuz quos pōt itendere agens per itellectū fortuna infinita dr: pari rōne videt q̄ et ipsuz agēs per itellectū q̄ sortit ex fine z itentū agentis rōnem infinitū z indeteriatū dici debeat: z idcirco p̄sideradū est q̄ sicut forma est rō agendi: sic etiā z deteriata forma est rō agendi effectū certū z deteriatū: respectu illi⁹ effect⁹ ad quem agens p̄ducendū per suā formā iclinat: determinati agentis rōnem habet: respectu p̄o illius effect⁹ ad quem nō iclinat per formā sibi debitaz hz agentis ideterminati: quem admodū q̄z calidū per caliditatem inclinat ad calefaciendū z nō ad geometricādū ide est q̄ ipm calidū ideterminatū agens respectu geometricatiōis dr: sed determinatū respectu calefactionis: quia igit̄ finis: vt p̄dictū est: rō est operādi: agenti p̄ intellectū respectu illius ad q̄ ḃ agens iclinatur ex intentiōe finis hz q̄ sit determinatū agens: agens per itellectuz respectu vero illius ad q̄ non inclinatur ex intentione finis ipsius hz q̄ sit indeteriatum agēs: z sic vocat̄ p̄pria fortuitū: effectus enī fortuitus p̄ter intentionē venit: q̄tūcunq̄ igitur ad agens per intellectū fortuna reducatur: nihil est tamē agens q̄ intellectū p̄m q̄ ḃ determinatum est: z fortuna infinita: sicut apparuit.

¶ Textus.

¶ Tamen deficiet in quibusdam vtiq̄ aliquis ꝛc.

¶ Cō tertia.

Tertio qz tangit̄ in littera: dubitat̄ vtrū ois cā per accīs dici possit casualis vel fortuita: videtur enim q̄ sic: quia per se z per accidens sunt oppositra: causa aūt ez per se diuiditur per artem z nām: igitur causa per accīs: non ergo nisi per oppotas causas diuiditur: que sunt fortuna z casus.

Ad istā quēstionē dōm est: q̄ nō omnis cā per accidens dicit̄ potest casual vel fortuita. ¶ Ad cui⁹ itelligētiā cōsiderādū est p̄z q̄ Tho. dicit i. v. meth. q̄ cā per accīs pōt in aliqbus dupliciter attendi: vno modo ratione alicuius q̄ānectitur z cōiungitur cum causa per se: quemadmodum si albedo coniuncta sit domificātri dicemus q̄ albū est cā dom⁹ nō per se: sed per accīs: qz inquātū domificatori accidit q̄ ē cā dom⁹ p̄pria: z talis cā p accīs ñ dr casualis: nec fortuita: qz albū ad p̄ductionē dom⁹ nihil operat̄ z casus z fortuna sunt cāe operātes. Alio aūt mō cā per accīs attēdit rōne alicuius p̄nexi cū cāto q̄ pōt multiplr p̄tingere: qñq̄ enī ḃ cōnexum effectū p se hz ad ipm essentialē ordinē: tra q̄ cū ipso ponit: vel semp vel frequēter: quēadmodū dicimus q̄ generās est p se cā gñonis: z per accīs cā corruptionis: z tal ēt cā per accīs, p̄ter rōnē signata nā nō dr casual': nec fortuita. Uñq̄ p̄o illud q̄ cōiungit effectui per se: ad ipz nullū hz ordinē: p̄pē quē dicat ex ipso p̄uenire: quēadmodū fieri tonitruū nō hz ordinē aliquē ad ambulationē hois rōne enī ordinis vr q̄ per ueniare ex ipa: z p̄o rātō p accīs: z nō per se ambulāre aliquo dicimus fieri tonitruum: z ḃ ēt per accīs: sicut euidenter apparet q̄ nihil facit ad casualitatem casus z fortuna: q̄ñq̄ aūt illud q̄ anectit effectui per se hz ad ipsum nō essentialē: sed cōtingētē ordinē: rōne cuius ex ipso vel cā ipso p̄uenit in paucioribus: sicut se hz inuētio thesauri in sepulchro ad sepulchri fossionē ē. n. fodiens sepulchrū per se cā fossionis: sed p accīs dicte inuētionis: z tal cā per accīs dr casus z fortuna.

Ad argumentū in p̄riū p̄z rūsio: qz cā per accīs dr ois cā nō p se: cā p̄o nō p se in plus se hz q̄ casus z fortuna.

¶ Textus.

¶ Differunt aūt: q̄m casus amplius est ꝛc.

¶ Lectio. x. ¶ Cō prima.

Nec posset p̄zio aligs dubitare vtrū verū sit q̄ fortuna sit idē q̄ felicitas: vel p̄ria felicitati: vī enī q̄ nō: qz felicitas cōsistit in actu p̄fecte speculationis: cui non idem est fortuna: nec etiam videtur deseruire.

Ad hoc dicēdum est: q̄ cōsueuit felicitas distinguī p speculatiuā z p̄raticā: z fortuna q̄dē nō ē idē cuz ipsa felicitate speculatiua: nec ēt p̄xima ē sibi: vñ opz q̄ ḃ itelligat de felicitate p̄ratica q̄ ponit actū p̄rutis p fectū: vñ z ḃ dr q̄ felicitas ē eupraxia siue bōa opatio.

Circa quod sciēdum est q̄ aliq felicitatē posuerūt ī bonis exterioribꝰ: q̄ cōsueuerūt bona fortune appellari: z p̄m istos fortuna bona z felicitas: q̄ ponit adeptionē raliuz bonoz idē sunt: z ifelicitas silr idē est cū fortuna mala. ¶ Alq̄ p̄o posuerūt talia bona nō cōstituere ēentialr felicitatez: sed sol quedāmō māliter sibi deseruire: z p̄m hāc pōnem ineniēt fortuna eē p̄xima felicitati: q̄ ide ēt appet q̄ sine talibus bonis quarūdā p̄rutū opationes debite non p̄nt exerceri: quēadmodum liberal' sine pecunia: q̄ ē mā liberalitatis: nō plene exercet liberalitatis actus.

¶ Textus.

¶ Fortuna quidem est z quod a fortuna est ꝛc.

¶ Cō secunda.

Secundo posset aliquis dubitar vtrū verū sit q̄ nō actue sz passiue circa inanata fortūa attēdat' vi. n. q̄ nō: qz cū lapis cadēs p̄frigit caput alicui⁹ dr tūc ifortuniū accidere: z tñ tūc nō accidit ex passione: sed ex actione lapidis confrigentis caput.

Ad istam quēstionē dōm ē: q̄ fortūa p̄prie loquēdo nō inuenīt: nisi in hīs q̄ rōnē hñt: z vsum rōnis: ḃ aūt rō tāgit aliq̄lr in lra: vbi dr q̄ fortuna i hīs est q̄bus bene z male p̄prie cōtingit. Nā qz fortuna p bonā dist̄inguīt z malā: opz q̄ hīs eē dicat q̄b⁹ bona eueniūt: z mala: nō aūt p̄pter euētū; nec intentū quoz̄ūq̄ bonoz vel malorū dicitur accidere fortūla sed pp euētū illoz bonoz: que ad viraz felicē conferunt aut illoz malorum que impediūt eandē. Hui⁹ aūt signū est: qz q̄liacūq̄ bona p̄cēria ad viram gatri ipsi gatro eueniāt p̄ter intētiones: nō tñ idcirco fortuna sed casus dicēt accidisse: z silr est in p̄ingētibus q̄busc̄ūq̄ aliis bruris aīalibus: q̄ nō p̄nt hēre vitā felicē: vnde manifestū est: q̄ fortuna bona dr cū p̄ter intentionem bonū euenit ad felicē vitā cōferēs. Mala p̄o cū p̄ter intētionez malū eueniat impediēs cādez: vita aūt felix qz ponit opatiōnē p̄m p̄fectā: vt supra dictū: ē i solū hīnib⁹ rōnē z rōnis vsum inenīt: igr̄ in hīs ēt tñ dicēt a fortuna p̄prie aligd cōtingere: in aliis aūt ḃ p̄prie nō cr̄it nec actiue: qz. s. dicat aligd a fortuna agere: ḃ forte esse poterit p̄z quādā sīlitudinē: z passiue: silitudinarie qdē sicut lapides: ex quibus fiūt altaria: dicunt fortunati ad silitudinē hoiuz: qui ad magna exponūtur: passiue aūt ḃ poterit p̄ingere dupl'r: vno qdem nīsi qz esse p̄fectū mā receptiua actionis agētis per intellectū: quēadmodū de thauro p̄z. Nā inuentio thauri: p̄ter intentionem z ei⁹ ēt perditio dr fortuita: ex parte qdē agentis per intellectū dicta inuētio ponit actionē: ex parte p̄o thauri ponit passionē. Nā actus agētis in mā susceptus subiecta actioni passio vocat. ¶ Alio aūt mō p̄t in ralib⁹ fortuna dici p̄ingere passiue: qz z si abeis actio p̄gre diatur ex qua fortuitus p̄uenit effectus: nōn tñ dr facere aligd fortuitū ral' actio: nisi p̄ter intentionē recipiat p agens p̄m rōnē. Nā si lapis cadēs cōfringat caput gatri: nō dicēt per se dicta capitis cōfractio fortuita esse: sz tñ casual': z ḃ maxime cuz lapis non p̄iecus ab hīte rōnem: sed per se cadēs dicta cōfractionē fecerit: sz si casus lapidis determinēt ad cōfrigēdū caput hōis dicēt tūc cōfractio illa malā ponere fortunā: z qz determinari est sicut quoddaz pari: ideirco dici pōt isto mō circa talia fortunā cōtingere passiue: sic ēt actio ventri z estus determinata ad sanitatē vel infirmitatē hoīs dr effectū z cām ponere fortuitaz: semper enīz ira est: q̄ in ralib⁹ nihil dicitur cōtingere fortuitū: nisi inquantuz euenit p̄ter hominis intentionem.

¶ Textus.

¶ Quare mālifestū ē q̄ i hīs q̄ simplr pp aligd fiūt ꝛc.

¶ Cō tertia.

Tertio posset aligs q̄rere vtrū vez sit: q̄ casus i hīs ē quoz cā est extra: vī q̄ nō: qz ītra dr q̄ casus a fortuna per ḃ differūt: q̄ ea p̄ingere dr ītra fortūa: quoz causa est extra: a casu vero illa cōtingūt quorum causa est intra.

Ad istam qōnem dōm est: q̄ causa pōt intelligi eē extra causatū dupl'r: qz vel p̄m ītentionē: vel p̄m esse p̄m itentionē q̄dē dr cā esse extra aliquem effectū: q̄ñ nō claudit ipsum ītra ītentionē suā: z ḃ mō casus etiā cōter sumptus: hz q̄ sub se fortunā continet: dr in hīs esse quorum causa est: p̄m intentionem suam extra ipsa qz omnis effectus casual' p̄ter intentionē euenit: z qz ī ḃ fortuna nō distinguīt a casu: idcirco p̄hs statim aliud adiunxit in quo illa duo distinguuntur dicēs q̄ fortuna est in hīs solum que fiunt in agentibus a propo-

sto: ꝑm aūt esse dr cā esse extra effectum: qñ nō coniūgi
tur in actu exīstēdi in codē: ⁊ b modo casus dicīt ibus
esse quozū cā est intra ⁊ fortuna in bijs quozū cā ē extra
qz casus in bꝰ est que fiunt a natura: ⁊ nā est principi
um intra fortūa vero in bijs est que per intellectuz fiūt
⁊ intellectus sicut ⁊ ars est principiū extra. Maz ars ex
tra artificiatū ē: sic ergo tolli p̄ illa rextus ꝓtrouersia.

¶ Nō quarta.

Clarto posset cē dubiū icidēter de
b̄ qz victū ē qz oia claudūt
sb̄ scia ⁊ intērione prie cāe: vtrū ei⁹ p̄scia
tollat contingentia: ⁊ casuz: ⁊ fortunā: per
ꝓ̄s a rebus videtur qz sic: qz cū diuina sci
entia non possit falli: necessariū est euenire qcquid ipa
prima causa nouit euenturum.

Ad hoc dicendū est ꝑm qz dice
mus in tra
ctatu merb. qz diuina p̄scia nō tollit ꝓtingētia a reb⁹
Cuius ratio est: qz qz est per se cā totius entis est cā ꝓ se
cā oium dārū ei⁹ scia aūt prime cāe est cā totius entis
entis vō differentie sunt necessariū, ⁊ cōtingēs: vnde oz
scientia diuina nō solū: nō tollere contingētia a rebus
sed ēt cām eius esse: sicut aūt dedit ⁊ dare voluit contī
gentiam vel necessitatē rebus: sic ēt eis ꝓparauit cās ꝓ
xias: ex qbus necessario: aut contingēter euenirent.

Ad argumentum ergo in ꝓrium
dām qz prima
cā non solū scit oia que debēt euenire: sed ēt nouit ⁊ mo
duz quo euenīēt: nō solū aūt euenīēt: que scit vētura cē
sed ēt sic euenīēt: sicut scit qz euenire debēt: que ergo no
uit vētura esse de necessitate: de necessitate contingent
⁊ q̄ nouit vēturā cē ꝓtingēter: cōtingēter euenient.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem cause quattuor sunt de omnibus
erit physici cognoscere ⁊c.

¶ Lectio. x. ¶ Nō prima.

Hic posset primo aliquis dubi
rare: vtrū verum sit
qz ꝺ̄za ⁊ finis coincidāt in idē nūero: ⁊ vi
derur qz nō: qz res est p suā opationē: vt di
citur scdo de celo: sed opatio nō est idem cū
forma: igitur forma ⁊ finis nō coincidūt i idē nūero.

Ad istā questionē dām est qz foꝛ
ma ⁊ finis ꝑ̄
cē idē numero in sb̄a: sed in ratione semper differūt: rō
enī forme sumitur ab informādo id qz de se informe est
sed formabile: ⁊ qz qz est informe est in potēcia: ⁊ qz est
formatū de ipso quo est formatū: est in actu: idcirco ra
tio forme est ꝓficere ⁊ dare actu esse ei cuius est forma.
Ratio vero finis sumitur a finiendo: finire enī habet
finis apperit⁹ inclinationē: ⁊ intētionē opantis: ex eo
aūt qz hz finire ꝯclinationē apperit⁹: siue nāl: siue cuius
cūq; necesse qz finire ēt hēat potētialitatē entis i potē
tia. Mā potentia ad actū ipoꝛtat inclinationē: potētia
vero quia ad actū dr duplex est: sicut ēt est duplex act⁹
est enim actus primus per qz res reponit in esse ⁊ foꝛ
ma: ⁊ est actus secūdus ꝑsupponēs actū primū qui vo
catur operatio: vnde ꝑm b duplex est potētia: qz ad opa
tionē: ⁊ ad esse: ⁊ inclinationē qdē potētie ad esse termi
nat. ⁊ finit ipsa forma: ⁊ sic res eadē in sb̄a que dr foꝛ
ma: vt informat ⁊ dat cē: dicitur ēt finis: vt terminat
⁊ finit inclinationē potētie ꝓdicte. Incliationē vo potē
tie ad opari terīar ⁊ finit act⁹ opationis: ⁊ qz opatio ⁊
fōza nō fūt idē idcirco talꝭ finis i idē nō coincidit cū foꝛ
ma: vñ ⁊ signāter ꝓbs nō dixit: qz semper: sed qz multo
tiens tres cause coincidunt in vnam.

Ad argumentū dōz ē qz duplex ē fi
nis. s. finis genera
tionis: ⁊ finis rei generate: ⁊ finis quidem generatio
nis: idem est qz forma finis vero rei generate ē ipsa opa
rio: ⁊ cum forma non est idem in sb̄a.

¶ Textus.

¶ Veniunt autem tres in vnam multotiens. ⁊c.

¶ Nō secunda.

Secundo est dubium vtrū verū
sit qz generās ⁊ forma
coincidunt in idem specie videtur qz non:
qz forma est in genere ⁊ spē actus: sz gene
rās nāle nō est actus sed cōpositum.

Ad hanc questionē dām est: qz
oē generās
generat sibi simile: ꝑm possibilitatē suā: nō enī generās
dat genito nisi illud ad qz genitū ante generationē erat
in potētia: sicut aūt potētia receptiua actus: seu habere
actum in hmōi potēcia est ratio ⁊ principiū patiēdi: sic
ēt actualiter actū hmōi hr̄e ratio est ⁊ principium ha
bēdi: ꝑm b igitur in rlone ad vnū ⁊ eundē actuz agens
hz qz sit actu ⁊ patiēs qz sit tm̄ in potētia p b aūt qz pa
tiens actū qui est in agēte hz in potētia: est ī potētia sol
sile agenti cū ergo in termino passionis ⁊ generationis
actū talem habeat iam acquisitū ab agēte: necessar iuz
est qz in tali termino sit agēti simile etiā in actu: ⁊ sic ne
cessariū est qz oē generās sibi sile ꝓducat ꝑm possibilita
tem suā: dico aūt ꝑm possibilitatē suā: qz quandoq; nō
potest perfectio agētis ꝑm excellentiā illā quā hz in agē
te inueniri i effectu: sicut apparet de agēte primo respe
ctu singuloꝝ entiuz que sunt effectus eius. Inuenitur
enim in primo agente ipsum esse absq; illa participati
one fz qz sic hr̄e cē ē ꝺ̄ effectus rōnem: idcirco actus cēn
di in entibus non p̄t inueniri in ea excellentia q̄ in cā
prima habet inuenīē aūt in eis ꝑm qz ipsum possunt ca
pere: ⁊ ꝓpterea nō assimilātur prime cause perfecte ⁊
ꝑm vniuocationē: sed magis fz analogiā quādā: qz alr
nō possunt: vñ ꝓducit prima cā sibi sīlia ꝑm qz produci
possunt: quāuis igīt vlr verū sit qz oē agēs ꝓducit sibi
simile nō tm̄ verū est: qz oē agens producat sibi sile in spē
sed ꝓducit sibi sile aut ꝓp conueniētiaz analogie: aut
ꝓp vniuocationē in genere: aut ꝓp cōueniētiam in spē
in qua sola vniuocatio perfecta reseruat: est itaq; intel
ligēdū: qz cū agens perfecte fuerit vniuocum: coincidet
in idem specie cum forma.

Ad argumentum dōz est: qz act⁹
qui est p̄cipi
um speciei nō est per se in genere: nec per se in specie cō
pleta: sed solū per coniunctum: vnde ad eandem speci
em pertinet vtrumq;.

¶ Textus.

¶ Et tenetur physicus cōsiderare omnino.

¶ Nō tertia.

Tertio posset aliquis querere vtruz
verū sit qz ad nālez non perti
net de motoꝛe immobili cōsiderare: vide
tur qz nō: qz ad eandem scientiam pertinet
considerare subiectū ⁊ principia subiecti.
Sed talꝭ motoꝛ est principium entis mobilis: qz est sub
iectū phye naturalꝭ: igitur de ipso determinare pertinet
ad nālē. Nō ēt ex eo pz i. viij. physicoꝝ vbi nō ꝓtio motu
⁊ primo motoꝛe: ⁊ primo mobili, determinatur.

Ad istam qōnem rōdet cōmēta
toꝛ: qz ꝓsideratio
de quidditate ipsi⁹ motoris nō ē naturalꝭ: sed solꝭ cōside
rat de b motoꝛe in probando ipsum esse tantum.

¶ Sed

Sed ista responsio videtur ma
gis augumē
tare qz tollere dubitationē. Maz cū esse primi motoris:
sit ipsa essentia ipsius: ad eā sciam videt pertinere de
mōstrare ipsuz esse: ad qz spectat ꝓsiderationē facere de
quidditate eius: videmus ēt sic in oib⁹ alijs se habere: qz
qz est esse actus, ꝓprius essentie: ciusdē scie est ꝓsiderare
⁊ qd est res qz pertinet ad cōsideratione de essentia: ⁊ ēt
si est qz pertinet ad ꝓsiderationē de esse: vnde ⁊ si essen
tia inueniaꝭ esse demonstrabil: nō dico de eo cuius est
esse: qz b est impossibile: sed de aliquo sbo: ad eandē scie
tiam pertinebit demōstratio de ipsa ⁊ demōstratio de
esse eius. ¶ In lib. etiā posterioꝝ dicitur: qz scia suppo
nit de sbo: ⁊ multo magis de p̄ncipijs sbi: ⁊ quid fūt
⁊ si sunt: vnde nō videt qz ꝓsideratio nālis de ꝑtio mo
toꝛe sit in probādo ipsuz esse. ¶ Si aūt dicatur: sicut di
cit cōmētatoꝛ: qz scia sua principia per priora nō debz
demōstrare: dz tm̄ per posteriora: apparet etiam qz nec
ista rāsio tollit dubitationē. ¶ Mā scia quelibet debet
sua principia supponere. Quod aūt alqñ per posterio
ra ea, ꝑbet: b nō est necessariū in scia: sed accidit qñ nō
est notū oio: vel ēt qñ est negatū ea esse. Si ergo ad phy
losophiam nālez non pertinet alr ꝓsiderare de motoꝛe
primo nisi sol probādo per posteriora ipsuz esse: sequet
qz accīdaliter ipse primus motoꝛ veniat ad cōsideratio
nē phye nāl: qz etiam apparet esse inconueniēs: qz scien
tia quelibet nō accīdaliter bz sz per se: qz cōsideret prin
cipia sbi sua. ¶ Et idcirco cōsideradū est: qz cū tota inte
rio scie versetur circa cognitionē de sbo propio traden
dā: ea cōsiderare bz sine quib⁹ de subiecto suo nō p̄t
perfecta cognitio haberi. De nūero vero talīū sunt ma
xime ipsa principia sbi: qz perfecta cognitio illa ē: que
per causas ⁊ principia bt̄. Necessariū est igitur quāli
ber sciam subiecti sui principia cōsiderare: vez est tm̄ qz
duplicia esse possunt principia subiecti: qz intrinseca sbi
iuncta in essendo ⁊ extrinseca: ⁊ prima quidē principia
subiecti debet scia cōsiderare inquātū ad esse: ⁊ essentiā
ipsoꝝ: ratio aūt huius dicti est: qz cū ex talibus princi
pijs integretur cēntia: ⁊ esse sbi: ꝑ̄ si in scia ipsoꝝ cēntia
⁊ esse nō cognoscerek: nō haberek ⁊ ea cognitio de cē ⁊
cēntia subi. Et qz ex hac cognitione dep̄det cognitio
oiuz alioꝝ que de subiecto cognoscūtur: necessariū tūc
esset per talē sciam cognitionem tradi nō posse de sbo
ꝓprio: ꝓncipia vero extrinseca in tm̄ ad scie talꝭ cōside
rationē pertinēt: iquātū ad eius subiectū tanq̄ ꝓncipi
pia eius ordinātur. Simplr aūt ꝺz id qz sunt: nō est ne
cessariū qz pertinent ad illius scientie consideratione.

Ad propositum ꝯ q̄ sunt dicta ap
plicādo dām ē: qz
si ois motoꝛ foret intrinsecus enti mobili: qz est subiectū
phyce nālis: ita. s. qz alicui mobili cōiūctus esset in cēn
do: sic oporteret ēt de primo mouēte dicere: si ēt forma
primi mobilis: vt quidā posuerūt: necessariū tūc ēt qz
in phya naturali cōsideret ēt quātū ad suam essentiā
⁊ esse. Nunc aūt qz ipsum motoꝛem primum aboī entre
mobili ponimus separatū in essendo. Necessariū qdez
nō est: qz simplr ꝑm esse ⁊ essentiā suā veniat ad conside
rationē phye nāl: sed solū ꝑm rekonē ⁊ ordinē ad motū
cuius est p̄ncipiū. Et qz ex esse ⁊ nā eius dependet esse
⁊ nā primi motus: necessariū bz nāl esse ⁊ nām eius in
uestigare: nō simplr: sed sol sub rōne: que est primꝰ moto
toꝛ ⁊ b est qđ cōmētatoꝛ ait in. xij. metb. Principiū foꝛa
le ⁊ finale: ⁊ mouēs nō sunt tria numero: sed vnum in
sbo: tria rōne. Secdz aūt qz est mouēs declaratū est in
scientia nāli: ⁊ qz nō est in mā: sed ꝑm cōcedit b scia. s.
prima phya: qz b mouēs nō est in mā declarat qz est foꝛ
ma ⁊ finis istius sensibil sōe: nō in eo qz est sensibil: sz
in eo qz est ens: pater igit ex hijs qd dicēdū sit ad qōnē
⁊ cūcta proba. Intētio aūt phi: nō est in hoc loco: qz nul
lo modo iste motoꝛ sit de ꝓsideratiōe nālis: sed solꝭ qz nō
vētur ad ꝓsiderationē ei⁹ ꝑz suū cē: ⁊ suā eēntiā simplr.

Est autem hic diligēter attēdendū qz
qz primus motoꝛ est pri
mum ens: ⁊ pria cā oīs entis nō p̄t demōstrari esse p
priora: sed solꝭ per posteriora: que sunt effectus eius: sic
nāl, ꝓcedit p motū ad demōstrādū ipz esse: vtrū aūt solꝭ
per viā motus habeat istud demōstrari: vt sic cogamur
ponere qz b, pbatio pertineat ad nālem tm̄: sicut sensit
cōmentatoꝛ: aut ēt demōstrari possit: ⁊ p alios effectus
q̄ sūt directe de cōsiderationē metb, alibi bz declarari.

¶ Textus.

¶ Et penitus reddendum propter quid ⁊c.

¶ Nō quarta.

Clarto possz aliquis dubitare vtr
vez sit qz ex aliquo agēte se
quatur actū necessariꝰ: vt inuitur in lr
a: ⁊ restringaꝭ qō ad agēta eterna vtrū
habeat in eis veritatē: ⁊ videt qz sic. Maz
b ita dicit cōmētatoꝛ de generibus entium est qz ex agē
te segtur actum necessario: ⁊ b est in rebus eternis: ⁊ qz
ex agēte segtur actū i maioꝛi parte: ⁊ b est in rebus gnā
bilibus ⁊ coꝛruptibilibus. ¶ In contrariū aūt est: qz
tunc cogeremur ponere primā cām necessario produce
re oia que producit: qz non concedimus.

Ad intelligentiam igr̄ huiꝰ qō
nis ꝓsidera
dū est qz opinio quoꝝūdā fuit oia agēria eterna agere de
necessitate nature: ⁊ nō libera vōlūtate: qz opinionē: do
min⁹ Alber. in li. de causis ꝓparbericis attribuit in
ducēs ad id plures rōnes. Et ꝑm hāc opinionē: vez ēt
qz ex agentibus eternis immobilibus, ꝓuenit actuz ne
cessario. Non enim agere possent: ꝑm hāc pōnē: in ma
teriam in subam transmutabilem: immediate: sed sol
in coꝛpoꝛa eterna semper quantū de se est vnifoꝛmiter
ad ipoꝛ actionē recipiēda se hōnia: vñ rōne mām ñ pos
set ipediri, ꝓuentus eius: ⁊ qz immediate ex eis ꝓueni
ret. Ex agentibus autem eternis mobilibus que inue
niūtur: i mām generabiliū immediate trāsmutare: bñ
inueniūtur: necessario aliqua actu ꝓuenire: sed non
oia sicut postea patebit. ¶ Primo aūt videdū est vtruz
vez sit qz agēria eterna immobilia nō agant libera vo
lūtate: sed nāli necessitate: qz sine hui⁹ declaratione nō
posset videri destructio illius ꝓ̄tie: qua dicīt qz ex eis
ꝓuenit actum necessario.

Ad eius ergo intelligentiā cōsideran
dū est: qz agens voluntа
riū: agit per formā apphēsam: ⁊ quia oīnium sui act⁹
hz: nō terminaꝭ inquātū huius ab aliquo agēte: sed de
terminat scipsum ad agendū: agens aūt nāle: agit per
formā nālem: q̄. s. accipit ab alio: ab eo a quo determi
nata accipit nām determinatur ēt ad agendū determi
nata actionē. Et quēadmodū oīnium nō hz supra ꝓ
priā nām: supra eius immutationē: sic ēt oīnim nō hz
supra actionem: nec respectu eius hz qz sit libez: sed de
necessitate ipsum agit: si nō impediaꝭ. ¶ Differunt er
go quātū ad presens spectat in duobus agēs volūtari
um ab agente nāli: qz in principio ⁊ in modo actionis.
Agit enim ipsum per formam apphensam: ⁊ agit libe
re: qz cū oīnium sui actus hēat libez ēe in agendo inueni
tur. Agēs aūt naturale: ⁊ agit per formaz nālez: ⁊ agit
necessario si nō impediatur: ira qz nō agere non potest.

¶ Ad propositū igitur ista applicādo: si agēria eterna

z immobilia de necessitate naturali agūt: erūt inquā/tum hui⁹: nō volūtaria: sed naturalia agentia: z agēt per formaz suam naturalem: z quia sunt simplices for/me in essentia: necessarium erit q ipsa essentia natural z propria ipsorum sit eis primū principium agendi ra/le actionem. Ex ꝟ aūt cōsequit de necessitate: saluata sentēria phi: q effect⁹ immediate ꝓueniens ab eis nō sit forma in mā: nec aliquid cōpositū ex materia z forā qz sicut ipse dicit in. vj. metb. forma in materia non fa/cit proximū nisi agens in materia. Oportet enī agens ꝓximū: vt dicit ibi: simile esse generātis. Erit igit⁹ ef/fectus immediate ꝓuenies a talibus agentibus for/ma per se subsistens ab omni materia separata. ¶ Ul/terius etiam considerandū est q talis forma erit equa/lis perfectionis cuz agente: agit enim agens naturale per vltimū perfectionis sue actionem naturalem sibi ꝓpriam. Et q id q agenti est ratio agendi: est etiā ſi/bi ratio assimilandi sibi ꝓpriū effectum: sicut viri/mū perfectionis agentis naturalis est ei ratio agendi: sicut etiā illud vltimū sibi erit ratio assimilādi: z in eo sibi similem produceret effectuz: nisi ꝟ tollatur ratione materie non poteris tam perfectā silitudinē recipere: si/cut contingit in productione muli ab equo: z in produ/ctione istoꝝ inferioꝝ a corpore celesti: q nō cōtingeret: si mā tam perfectam similitudinem recipere valeret. Nam tm̄ agens imprimit in passum: cū agit de necessi/tate naturali: quātū est id quo agens agit: si possit mā subiecta actiōi ꝟ recipe: oīnsuz ēat q stare pōne supradi/cta: actioni nāli supradictoꝝ agentiū nō supponit mā qz forma sine materia produceret: vnde non poterit ali/quid vari per q possit talis effect⁹ impediri: ne pueni/at ad perfectam sui agentis similitudinē accipiendaz z per cōsequens esse poterit z erit secuz in vno z eodem perfectionis gradu: z sic plures tales forme separate es/sent eiusdem speciei: q est impossibile etiā ſm Arist. nō sol/ū ꝟ ꝓsequeretur: sed ēt q omnes essent dēi: qz si pri/mum agens eternuz q est deus ageret de necessitate na/turali: tunc sicut ipsum est esse infinitum omnis perfe/ctionis contentiuū cōplemētum fit vt apparet ex dedu/ctione facta: effectus suus vnicus: z immediatus: quia immediate plures producere non posset: qz esse esse in/finitū omnis perfectionis cōtentiuū: z effectus etiam istius propri⁹ se similiter haberet: z sic a prima ad vlti/mā formā ꝓcedēdo omnes essent equales z infinite in perfectione: z omnes essent dēi. Imo vt verius loq̄mur nulla esset deus: qz deo nihil equari potest in perfectio/ne: forma etiā infinita in perfectione esse non potest: ni/si tantū vna: apparet igitur q irrationabile sit pone/re: q ista agentia z immobilia agant de necessitate na/ture: z nō libera voluntate. Et qz ab agente voluntario nō prouenit actum necessario: apparet euidēter q in ta/libus agēbus non ꝟ ꝓprietatem assumpta propositi/ cōmentatoris. ¶ In agentibus vero eternis z mo/bilibus: que bene agūt de necessitate: ꝟ illa propositio veritatē forte quātū ad aliqd: sed nō quātū ad oīa. Mā quāuis aliquod aīal ex putrefactione generatuz prouc/niat ex actione vtis agentis: non tamen necessario pro/uenit ex eo: qz potest eius productio impediri per mate/rie dispositionem: vel aliud consimile: verū est tm̄: q sol semper necessario illuminat partem corporis: sibi pre/sentem: vel corpus sibi obiectum: talia etiambuic simi/lia possent ex actiōe taliū corpoꝝ de necessitate ꝓuēire.

Est autem sciendum q̄ com/mētator. libenter excusarem: nisi sua dicta repugnarent verita/ti: sed ipse sua verba: ita ordinauit q clare in multis nō potest sua opinio videri. Ponit enīz in multis locis q̄ sube separate plures non possunt esse eiusdez speciei: cu/ius tamen contrariū videtur sentire in scōo celi z mun/di: vbi ostenso corpora celestia esse eiusdez speciei: statiz adiecit: si tm̄ debemus intelligere ea esse conuenientia in spē ſm ꝓius z posterius: non ſm vniuocationem: z ideo natura cuiuslibet indiuidui eoruz ē alia a natura alterius: aliquo modo: z nature etiā que mouēt ea sūt ꝓuenientes: habere cōueniētia: z diuerse habere diuersi/tatem. In scōo metb. etiam dicit q omnia habent es/se: z veritatē a ꝓma .a. In. xij. vero dicit q in substātijs separatis: nō est aliqua causalitas vnius ad aliud: nisi qua⁹ est intelligi: vel ad intellectū. Et sic q ista sua dicta videtur cōcedere z etiam negare in cōueniētia illa que conclusimus: verūtamen est ſm veritatem: q necca po/test concedere stante ꝓpria Arist. nec ipsa potest fugere stantibus positionibus suis: sicut alibi habet diffuse de/clarari. Ad ꝓsens aūt sufficiant que dicta sunt: preci/pue qz ista materia magis directe cadit alibi.

¶ Textus.

¶ Dicendum quidem igitur primum: qm̄ nā eoꝝ tc.

¶ Lectio. xij. ¶ Nō prima.

Ex primo posset esse dubium: qño ātiqui naturales ponuntur omnia reduxisse in causam ma/terialez: z in materie necessitatem: videtur enim q ꝟ non habeat veritatem. Mā calm ad q producebant q prouenit a casu: magis habet rō/nem agentis q̄ materie. Itē materia cū sit ens in potē/tia: z pura potentia non sit ratio z principium agendi nō debuerūt in ipsa actionem aliquam reducere.

Ad istam questionē dicenduz est q forma est ratio z principium essendi: ipsi enti: finis ſm ve/ritatem est ratio z principiū agendi cuilibet agenti: vi/demus autem q quia forma est ratio z principium es/sendi: subtracta omni forma: subtrahitur de necessita/te omne ens: igitur similiter oportet q subtracta inten/tione omnis finis: subtrahatur omnis ratio agendi: z per consequens omnis actio z oē agens. Quia igit⁹ isti phylosophi antiqui in naturalibus omnem intentio/nem finis subtraxerunt: necessarium est eos etiam om/ne agens naturale subtraxisse. Quod si aliquod pone/bant negando omnem finem: ꝟ non procedebat nisi ex proprie vocis ignorantia. ¶ Quod si aliquis dicat eos posuisse agentia illa preter intentionem esse agentia per accidens: apparet statim q per ꝟ non possunt excusari. Nam id q est per accidens posterius est eo q est per se: posterius autem tollitur: si tollatur quod est primum: vnde sublato agente per se: necessarium est q agēs per accidens tollatur: vnde apparet q optime dicit Arist. istos in causam materialem cūcta reduxisse: z per ꝟ pa/ter solutio ad primum.

Ad secundū vero dicendum est q fm rei veri/tatem: quia ipsa materia est potentia passiua: z tal⁹ po/tentia non est ratio z principium agendi: sed tāmz pa/tiendi: in eaz debuissent non actiones reducere: sed tan/tum passiones.

¶ Nō secunda.

Secundo autez propter ꝟ q mo/do dictum ē: posset du/bitare forte aliquis verū aliqua actio pos/sit in materiam reduci: videtur enīz q sic quia corruptio videtur esse quedam actio ipsius corrumpentis: z tm̄ proprie in mām reducitur.

¶ Ad istam

seca: q fi non supponatur in certa dispositione se habe/re: non erit vera propositio: z idcirco dicta ꝓpositio nō est necessaria: nisi presupposita influctia luminis a sole in nostro emisperio. Ead z eā ratione non est necessaria simplr ista propositio: hoc respirat: sed necessitatē accipit supposito q debeat in esse conseruari dico natu/raliter. Quod aūt hō sit aial: vel rōnale: vel risibile: ne/cessarū est simplr fm se: nulla alia suppositione facta: vt pz ex predictis. Be rali aūt necessitate. Tho. dicit in quinto metb. q sumitur ex causa aliqua intrinseca: si debet esse necessitas absoluta. Si vero accipiatur a cā extrinseca erit necessitas ex suppositione. ¶ Secundo autē modo loquendo de necessitate: omne illud q necessario infertur ex prioribus: dicit necessario simpliciter inferri. Quod autem necessario infertur ex posterioribus: dicitur inquantū huius inferri necessario ex sup/positione z fm quid. Nam quēadmodū q demonstrat ex prioribus dicit demōstrari simplr: z q demōstrat ex posterioribꝰ demōstrari dicitur fm quid: sic ergaz il/lario illa dicit necessaria simpliciter: que a posterioribꝰ necessitatem ꝟz. Quia, vero necessitatem ꝟz a posterio/ribus dicitur necessaria fm quid tm̄: z sic tam Tho. q̄ phylosophus ꝟ de necessitate loquitur.

¶ Textus.

¶ Sed tamen non sine his quidem factum est tc.

¶ Nō secunda.

Secundo posset esse dubiū vtrū ista necessitas ꝓne sit in naturalibus sumēda ex materia: videtur. n. q sic: qz aliquid ē de necessitate cor/ruptibile ex materie natura demonstrat.

Ad hoc dicendum est q ne/cessitas consequentie in rebus naturalibus non so.um a po/steriozibus sumi potest: sed etiam a prioribus: quia ali/ter naturalis non posset per omnes causas demōstra/re: verū est autem q quedam sunt que non possunt ne/cessario inferri: nisi ex posterioribus: z talium necessi/tas non est sumenda ex materia: sed magis ex fine: quē admodū si materia preexistit: non est necessariuz hanc formā esse: qz potest materia preexistēs stare sub forma opposita: de talibus igitur intelligenduz est q ratione cessitatis sumenda est a posteriori. Sunt autem quedā alia que necessario ponuntur posita materia vel forma etiam fm q est causa prior: cuiusmodi sunt proprie/tates multarum naturalium: vt pura esse corrupti/bile z generabile: necessario ponitur posita materia: cq̄ immediate respiciente multas formas. Similiter etiam posse sentire necessario ponitur a liali posito: z posse rōci/nari necessario ponit ad pōnē hominis. Et rō rōcini/tatis talium bene sumi potest ex prioribus: sicut neces/sario inferrur: q hō sit generabilis z corruptibilis pro/pter id q materiā supradictam habet. Necessario etiā inferrur q sit aptus ad ratiocinādum: propter id q ha/ber animam rationalem. ¶ Ex dictis autem apparet q nihil est dictu: q quidam sunt effectus nō primo a liter intenti a natura: vt mors z corruptio: z talium ne/cessitas sumitur a materia. Quidam vero sunt effect⁹ a natura principaliter intenti: vt generatio z talium ne/cessitas a materia non sumitur. ¶ Et enim dictum est ratio necessitatis non solius corruptionis: sed etiaz ge/nerationis sumi potest a materia. A fine etiaz sumi po/test necessitas: nō tm̄ generatiōis: sed etiā corruptionis vt postea patebit: quia quamuis ipsa non sit propter se intenta. Verumtamen est intenta propter aliud: siue propter finem.

¶ Textus.

¶ Est autem z in doctrinis necessarium tc.

¶ Nō tertia.

Tertio posset esse dubiū vtrū naturalis sem/per debeat per finez demonstrare: si facere debeat potissimam demonstrationem: vi/detur enim q non: qz tam dictum est: q ra/tio necessitatis multozum sumitur in naturalibus ex forma z materia: ergo ad minus ista poterunt potissi/me per materiam z formam demonstrari.

Ad istam qōnem dōm est: q po/tissima omniū demonstratiōnū phyicarum est illa: que datur per causam finalem: huius autem ratio est: quia potissima demonstratio maxime est illa: vt accipitur ex primo po/steriozum: qua habita non contingit viterius querere propter quid: Talis autem est sola demonstratio per fi/nem data in rebus naturalibus. Nam si demonstretur equum esse generabilem z corruptibilē propter materi/am: adh contingit viterius querere propter quid equ⁹ habet huiusmodi materiam. Non enīz eam habet: ni/si quia est conueniens sue forme: quia: sicut fuit superi/us ostensuz: materia instituta est in natura propter for/mam. Be forma autem adhuc contingit viterius que/rere in naturalibus: z propter quid habeat res ipsam. Non enim forma dat seipsaz materie: sed sibi datur ab agente. Sed de efficiente adhuc restat querere propter quid dat talem formā: quia non dat ipsam frustra: sed propter finem aliquem: cum natura agat propter ali/quid: vt supra dictum fuit. Be fine vero viterius pro/pter quid non cōtingit quereri: quia ratio finis est nō q ipse sit propter aliud: sed q alia sint ꝓpter ipsum: vt hēbetur in secundo methaphysice. Manifestum est igi/tur q sola demonstratio data per causaz finalez in na/turalibus terminat perfecte questionem propter quid z id circo ipsa sola est in naturalibus demonstratio po/tissima. ¶ In mathematicis autem habita causa for/mali terminatur questio: quia non est in talibus consi/derare q forma sit data ab agente: z q sit data propter finem: eo q talia concernunt actionem z motuz: a qui/bus inueniuntur esse abstracta mathematica: z ideo in talibus non est demonstratio per causam efficien/tem z finalem.

Ad argumentum ergo in contra/rium dicendū est: q quamuis aliquoz necessitas sumatur proxime ex materia: contingit tamē materia habita etiaz de ip/sa querere propter quid: z id circo causa materialis nō facit in naturalibus potissimā demonstrationē.

¶ Explicit secundus physicoꝝ. Deo gratias. Amen.

¶ Incipit liber tertius physicorum.

¶ Textus.

¶ Cum aūt natura est principiū mot⁹ ⁊ mutatiōis ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Cō prima.

Eoniam autez nā. Hic posset primo eē dubiū vtr̄ verum sit q̄ ignoratio motu sit necesse ignorare nām: vī. n. q̄ nō: q̄ ignorato effectu non est necesse ignorare cām. Motus autez est effectus nāe. Nō igit̄ vez est q̄ ignorato motu sit necessariū ignorare naturam.

Ad istam q̄onem dōm est: q̄ natura cognosci non p̄ōt: nisi cognito motu. Huius aūt declaratio est: q̄ res cognosci nō p̄ōt nō cognita rōne sue formalis: quantuz cūq; per id cognoscaē q̄ ad eius rōnē mālter se habz. Nūc aūt ita est: q̄ essentia nuda: tam māe q̄ forme: dicit id q̄ est sicut māle in rōne nāe: vt pote: q̄ expleā complemētū rōnis nature nō sumit̄; sed ex ordine; ⁊ rōne ad motū: formale aūt ē illud in rōne ex quo ci⁹ accipit cōplemētū. Ex ordine igit̄ ⁊ relatione ad motū sumit̄ formalr rō cōpleta nature; vnde manifestū est q̄ ēntiā cūq; nuda ēntia forme aut materie cognoscaē: nisi ēn sciaē relatio ⁊ ordo ad motū rō nature hēri ⁊ cognosci nō potert. Relatio aūt nō cognoscit̄ nisi cognoscāt eius extrema: vnde nec ordo ad motū cognosci p̄ōt non cognito motu. A p̄mo igit̄ vsq; ad vltimum deducendo manifestū est q̄ natura cognosci nō p̄ōt: nisi cognoscaē ⁊ motus. Et est simile de potētia calefactiua. Quia enī formalis rō ei⁹ nō sumit̄ ex caloze: sed ex ordine ad calē faciēdū: ideo ipa cognosci nō p̄ōt: si calefactio ignoret̄.

Ad argumētum ergo in contrari um dōz est q̄ nā nō noīat absolutam ēntiā māe aut forme: que sunt p̄n cipia motus: sz noīat eā sub rōne causantis ⁊ p̄ncipiā tis motū. Quāuis aūt absoluta essentia cause sciri p̄ōt nō scito effectu: ēntia tn̄ eius sumpta sub rōne cause: qūo ad effectū referē sciri nō p̄ōt: nisi sciaē eius effectus: q̄ nūq; cognoscit̄ respectiuū: nisi id cognoscaē q̄ terminat respectū ipsi⁹. ¶ Est ār. cōsiderādū q̄ hoc q̄ dr̄: ⁊ ab aduersarijs nō negaē: valet ad ostēdēdū q̄ mobilitas nō sit passio: sz formalis rō subi scie naturalis.

¶ Textus.

¶ Nō est aūt motus p̄terer res ad quas est motus.

¶ Cō secunda.

Ecundo posset esse dubiū: vtr̄ū sit vez q̄ mot⁹ iuenitur in pluribus p̄dicamētis: videtur. n. q̄ nō: q̄ cū p̄dicamēta sint ipermixta: id q̄ est i vno p̄dicamēto: nō vī q̄ eē possit in alio.

Ad istam q̄onem dōm est: q̄ motus duplex sumi p̄ōt sm duo que claudūtur. Claudit. n. in se rē q̄daz ⁊ moduz rei. Res aūt q̄ in ipso claudit est ,p̄pzie res q̄ acgrit̄ per tōm: sicut apperēin dealbatiōe: que rē aliaz q̄ albedinē nō ponit: cuius declaratio est: q̄ dealbatio nō est aliud q̄ ipsa acgsitio albedinis. Per acgsitionē aūr albedinis res alia nō ponit q̄ ipsa albedo que acgrit̄. Manifestū est igit̄ q̄ dealbatio rē aliā q̄ albedinez nō ponit: vez est aūt q̄ ponit quēdā certū modū se habendi: qui nō ponit̄ solo noīe albedinis: q̄ albedo rem suā simplr ⁊ absolute dicit: dealbatio vo dicit rē albedinis: nō simplr: sz sm q̄ stat sub q̄dā p̄tinua acgsitiōe. Et sicut est de ipsa dealbatiōe: sic est vīr de quolibet motu: q̄ vīr ois mot⁹ duo ponit: scz rē q̄ acgrit̄ per tōm: ⁊ modus quēdā ēndi: q̄ rē illā non simplr ponit: sz put stat sub acgsitiōe q̄dā. Si ergo motū accipiam⁹ q̄tū ad rē q̄ ponit: cū nō ponat nisi rē q̄ per ipz acgrit̄: vt dcīm est: sic in tot p̄dicamētis hz cē: quot p̄dicamētoz res q̄ ipm acgrūt̄. Aīt igr̄ q̄dā p̄ ⁊ p se acgrit̄ res sbe q̄ritatis q̄litatis ⁊ vbi: sz q̄ h mō ipse mot⁹ in q̄tuor p̄dicamētis inuenit̄. Si āt motus sumam⁹ quo ad modū ēndi sub quo formā ponit: erit sic in trib⁹ p̄dicamētis sz tria q̄ iuentūtur i ipso. Nā mot⁹ ponit formā: vt ifluxam a mouēte: ⁊ sic est actio. Jtē est attēdere in ipso q̄ formaz ponit in ente mobili receptā: ⁊ sic est passio. Jtē attēdit i ipso ptinua fōie acgsitio: ⁊ sic ponit ptinuū q̄dā successiuū: ⁊ sic est in gñe q̄ritatis ptinue. Aīt igr̄ non sm idē est mot⁹ i diuersis p̄dicamētis: sz sm diuersa: pz q̄ nō facit p̄mixtionē ⁊ pfusionē p̄dicamētoz: sicut i argumēto dicebaē. ¶ Hoc ār. tēdit cōtra cū h dicit. Mot⁹ sm q̄ nō differt a pfectione ad quam vadit: nisi sm magis ⁊ mīn⁹: necesse est vt sit de gñe illi⁹ pfectiōis. Motus. n. nihil aliud est q̄ generatio ptis post altā illi⁹ pfectiōis ad q̄ tendit motus: donec pficiaē: ⁊ sit in actu. Unde necesse ē: vt mot⁹ q est in sba: inueniaē in genere sbe: ⁊ mot⁹ q est in q̄ritate in genere quātitatis. Scōz āt q̄ est via ad pfectionē: ⁊ est alia ab ipsa pfectione: nec esse est: vt sit gen⁹ p se: via. n. ad rē est aliud ab ipsa re ⁊ fz h fuit positū p̄dicamētū p se.

¶ Cō tertia.

Ertio posset aliqs dubitare de h q̄ mot⁹ ponit h esse in sba: vī. n. h esse falsum: q̄ in. v. ostenditur q̄ in sba nō p̄ōt esse mot⁹. ¶ Ad h breuiter dōm est sm q̄ cōmētator dicit in. v. q̄ in h tertio mot⁹ cōiter sumitur pro oi trāsmutatiōe fz que modū gñatio etiā ⁊ corruptio mot⁹ appellaē ⁊ q̄ tales trāsmutatiōes fūt in sba: id circo h dicit motū in sba cē: vñ et phs nō dixit: mouet̄ aūt: sed mutat̄ aūt oē q̄ mutat̄ ⁊c. In q̄rto autē sumit̄ motus ,p̄pzie sm q̄ est acceptio partis forme: post aliā eius p̄tē p̄ius acceptā: ⁊ sic dr̄ ibi q̄ motus nō est in sba. Quia. n. forma substātialis est idiuisibilis: nō hz p̄tē ⁊ partē: vt sic dici possit: q̄ p̄mo accipiat̄ vna pars eius: ⁊ postmodū alia: immo tota insimul accipit̄: ⁊ tota insimul abicit̄ vnde inductio eius: ⁊ abiectio non est motus eo modo quo motus dicit acceptionem partis forme post partem. Quāuis dici possit motus ipsum communiter sumendo pro omni transmutatione.

¶ Cō quarta.

Arto posset esse dubium: vtr̄uz motus sit genus: ⁊ videt̄ q̄ non: quia genus non participatur per p̄ius ⁊ posterius. Motus autem sic participari videtur: quia motus localis p̄ius est omnium aliorum motuum.

Ad istam q̄onem dōm est q̄ motus potest accipi dupl̄r: vt pz ex p̄dictis: q̄ vno modo quantum ad rem que ponit̄ per ipsuz: ⁊ quia hec res non est res vni⁹ p̄dicamēti: vt supra patuit: nō potest h modo ipse motus esse genus vnuz. ¶ Alio vero modo sumi potest fz q̄ dicit q̄dā p̄tinuā acceptionē fōie: ⁊ isto mō vniuoce p̄dicatur de motu locali: ⁊ de motu alterationis: ⁊ de motu augumēti ⁊ decremēti: si tn̄ isti fūt p̄tinui: p̄dicat etiam de his inquit: ⁊ ipsi sunt motus differentes specie: vnde videt̄ posse dici genus motus localis ⁊ alterationis ⁊ augmenti ⁊ decremēti. Nō āt est genus ad generationē ⁊ corruptionē: que ,p̄pzie nō sunt motus: sed magis termini alterationis. Hec aūr videt̄ esse opinio cōmenē. qui dicit q̄ motus sm q̄ est via ad perfectionē ⁊ alia a pfectiōe: necesse est: vt sit genus per se. ¶ Alioz vero opinio est q̄ motus ēt isto mō sumpt⁹ nō sit gen⁹ sed magis spēs specialissima: ⁊ ratio istoz est: q̄ distinctio specifica nō fit penes mālia: sed penes fōz alia. Ratio aūr formalis motus isto modo sumpti: eadē est in oibus: diuersificata sol mālter: q̄ in oib⁹ dicit formalr viā ad perfectionē: nec diuersificaē nisi q̄ in diuersis diuersa fundamēta hz: que ad ipsuz isto modo sumptū non pertinēt: nisi tñmodo mālter. ¶ Quid aūt de h sit tenēdū: ego nō determio ad p̄sens: q̄ alibi hz declarari. ¶ Nihilominus tn̄ argumētū factū in cōtrariuz nō ꝯcludit. Motus. n. localis dicit̄ esse p̄ter alijs: nō q̄ p̄ius ipse recipiat̄ p̄dicationē motus: ⁊ alic trāsmutationes cā recipiāt per attributionē ad ipsum: sz q̄ est cūctis aliis perfectior: sicut etiā hō dicit̄ p̄ior cunctis aīalibus: h aūt p̄rioritas non tollit rationem generis.

¶ Textus.

¶ Quare motus ⁊ mutationis tot sunt species ⁊c.

¶ Cō quinta.

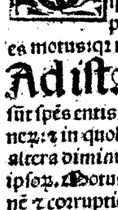

Vinto posset adh esse dubium quō tot sint spēs motus: quor ⁊ entis. Nam si spēs large sumāt: decē p̄dicamēta gña rerū dici possunt spēs entis. Tot aūt non sunt species motus: q̄ non est motus in omnibus generibus.

Ad istam q̄onem rīdet cōmentator q̄ tot sūt spēs mot⁹ āt sūt spēs entis motī: q̄ sūt octo: cens. n. motū est cens. 4. genez: ⁊ in quolibet eoz ponūtur due spēs: vna p̄fecta: ⁊ altera diminuta: sīlr aūt est de motu: qui est in quolibz ipsoz. Motus. n. qui est in suba diuidit̄ per generationē ⁊ corruptionē: ⁊ generatio se hz: vt habitus: ⁊ sicut motus p̄fectus. Corruptio vero se hz vt priuatio: ⁊ per ꝯs sicut motus diminutus. Eodē aūt modo se hz: ⁊ in moribus alioz genez. Distingūtur. n. oēs sm distinctionem vel iductionis ⁊ abiectionis eiusdē perfectionis vel sm distinctionē spēz: que per motuz distingūtur ⁊ abiściūtur. Prima aūt distinctione distīgūtur per diminutum ⁊ perfectū: eo q̄ talis distinctio in alijs cunctis intelligitur.

¶ Textus.

¶ Diuiso autem sm vnūquodq̄ genus: hoc quidē ⁊c.

¶ Lcō scda. ¶ Cō prima.

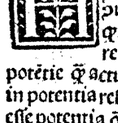

Hic p̄mo posset eē dubiū circa diffōnē motus: vtr̄ q̄uenienter dicaē motus est actus: videt̄. n. q̄ nō: q̄ si subm ,p̄pziū: sm ,p̄pziā rōnem relinq̄t in potentia: magis videt̄ hēre rōnē potētie q̄ actus. Motus aūt sm rōnē ,p̄pziā suū subz in potentia relinquit: igit̄ videt̄ q̄ magis sit dicendus esse potentia q̄ actus.

Ad istam q̄onem dōm est q̄ motus q̄uenientis sine actus cē dicit̄: q̄ pz tā rōne rei que acgrit̄ per ipm q̄ ēt rōne modi: quē ponit vler a cā. Rōne q̄dez rei que acgrit̄ per ipsum dz ipse dici actus: q̄ per cū semper forma aliqua acquirit̄ ⁊ non mā: forma aūr actus est ⁊ nō potētia. Rōne igit̄ rei per motū acqsite pz q̄ conuenienter motus actus dicit̄. Nō aūt forma per motuz acquiratur de facili apparet. Est. n. motus actus mobilis a mouente. Actus aūt q̄ est a mouēte est actio. Per actionē āt actiuū sibi assimilat passiuū in eo q̄ est rō agēdi. Rō vero agēdi nō est mā sed forma. Jn forma igit̄ actiuū sibi assimilat passiuū: h aūt facere nō posset: nisi ei per actionē suā formā aliquā pferret. Manifestū est igr̄ q̄ per motuz actus aligs: q̄ forma aliqua acgrit̄. Sic ita q̄ motus: rōne ei⁹ q̄ acgrit̄ per ipm: actus est. ¶ Ulterius ēt est actus rōne modi quē ponit vltra rē ipsam que acgritur. Ponit. n. viā vel ,p̄cessuz ad rē tale: h autem ,p̄cessus actus q̄dā est: q̄ per ipm reponit̄ in actu illud q̄ erat in potētia ad ,p̄cedēdū. Nō. n. stat sub ,p̄cessu ad aligd factū est ,p̄cedēs in actu de ,p̄cedere in potētia. Per actuz āt sol aligd de potētia reponit̄ in actu. Manifestū ē igr̄ q̄ mot⁹ act⁹ ēt rā rōne rei q̄ acgrit̄ per ipm: q̄ ēt rōne modi q̄ dicte rei superaddit: vñ pz q̄ cō uenientissime in diffōne mot⁹ dr̄ q̄ mot⁹ est actus.

Ad argumentū ergo in ꝯrarium dōm est q̄ subm mot⁹ fz se est in potētia ad actū imp̄fectū ⁊ pfectū. In actu aūt iperfecto ponit̄ formalr per motuz: ⁊ remanet retinēs potētiā ad actū pfectum: quā ēt de se hēbat. Aīt igit̄ potētia ex se hz: ⁊ nō a motu: actū aūt iperfectū hz formalr a motu: pz q̄ q̄uenienter mot⁹ dr̄ cē actus: ⁊ nō potētia: quātūcūq; potētia relinquat in subo.

¶ Cō scda.

Ecundo posset aliqs forte dubitare vtrum in diffōne mot⁹ sit ponē dū corpus: vī. n. q̄ sic: quia ēntia debēt diffiniri per ,p̄pria subiecta corpus aūr vī esse ,p̄pzium subm motus eo q̄ nihil mouetur nisi corpus: igit̄ in diffinitione motus ipsum corpus est ponendum.

Ad istaz q̄onem dōm est: q̄ corp⁹ nō est ponēdū in diffōne mot⁹ p̄z subo: q̄ nō est ,p̄pziū subm eius: h aūt rē declaratio est: q̄ ,p̄pziū subm motus q̄tū h nō dicit aligd absolutū: nec aligd absolute ,p̄cipās actū: sz potius est aliquid in actu ordinatum: qui acquiritur per motuz: cuius ratio est: q̄ oē q̄ mouetur necessario eo ipso quo mouet̄ ordinatur in id ad q̄ mouet̄; ⁊ omnis motus de necessitate hunc ordinez includit. ⁊ ideo tali ordine sublato: necessariū est q̄ subtrahaē motus. Si igitur ens aliq̄ accipiatur q̄ ratione sui nō dicat aliquid ad actū ordinatū: siue ad terminum motus: sz potius dicat quid absolute participans actum: hoc ratione sui nullo modo mouebitur: nec erit subiectuz motus: sed potius sm q̄ hui⁹ erit excludens omnē motum vnde ⁊ phs pro tāto h dicit q̄ id q̄ est in actu sm q̄ huius est nō mouet̄. Cōstat aūt q̄ corpus in rōne qua corpus est nō dicit aligd ordinatū in actū: vel in motus terminum: sed potius dicit absolute qd participās actuz q̄ pz ex ipsa nois significatione. Nihil enim aliud est corpus: ⁊ nihil aliud dr̄ nois corpis: nisi suba mouens sub actu corporeitatis. Excepto igitur per rōnem corporis non dicit ordo in actum acquirendum: sed potius absoluta existētia sub quodam actu. Si cigit̄: vt supra dictū est: nihil est subz motus nisi in rōne que dicit quid ordinatū ad actū acgrendū: ⁊ corpus in rōne: qua corpus est non aliquid dicit sic ad actum ordinatū: sed absolute ponit: quid manēs sub habito iam actu: concludit de necessitate q̄ corp⁹: in rōne qua corp⁹ est: non fit mobile: nec possit aliquo modo eē ,p̄pziū subm motus.

Ad argumentū ergo in ꝯrīū dōz ē q̄ fz nihil mouet̄ nisi corp⁹: nō tn̄ mouet̄ in rōne q̄ corp⁹: fz in rōne q̄ ens in potētia; vel ens mobile: vt i sequētib⁹ q̄nib⁹ patebit.

¶ Questio tertia.

Tertio posset esse dubium dato q corp⁹ non sit ponendum in diffinitione motus vtrū in ea poni debeat ens in potentia: videtur enim q non: quia diffinitio non debet dari per additamenta.

Ad istam q̄nem simplr dom, est q ens in potentia est ponendum in diffōne motus. Ad cuius intelligētiā ꝓsiderandū est q diffones multiplices inuenīt̄ur. Quedā enim sunt: que nō dātur per additamētū alicuius q sit extra gdditarē diffiniti: ⁊ quedā sunt que dantur necessario per additamēta: cuius diuersitatis ratio est: q cū diffinitio dicat entitatē diffiniti ea que entitatē habent perfectam per sua ēntialia: absq; eo q ipsa sint cōiuncta alicui extrinseco: possunt eriā absq; aliquo extrinseci additamēto per sua ēntialia perfectam habere diffinitionez: que aūt perfectā entitatē non hīt per sua ēntialia: nisi alicui extrinseco sint cōiuncta in ēndo: perfectā ēt diffōnem hēre nō possunt sine illi⁹ extrinseci additamēto. Hūc aūr sic est q suba per sua cētialia nō ꝓiuncta alicui extrinseco: cum nō recipiat in subiecto: perfectā entitatē habēt: igit ⁊ per ipsa diffiniri debēt: absq; illius extrinseci additamēto: accidentia vero per sua essentialia entitatē habēt: sic tñ q ipsa entitatē illaz efficiūt: ꝓsupponendo entitatē subc a qua trahūtur: sicut a cā: ⁊ ideo per ipsa accidentia non habent perfectā diffōnē: sine additamēto subc vel subi: q illius entitatis est ꝑncipiū ⁊cā: sicut ⁊ ꝑncipioz eriaz eiusdē: ꝓz igit ex his que dicta sūt: q in diffōne accidētiū perfecta: semp est subm apponēdū: ⁊ q⁹ mot⁹ est accidēs: tō opz q subm apponat in diffōne eius. Et q⁹ est accīs ꝓpriū alicuius: q⁹ alias de ipso nō cēt scia nālis cū scia nō sit de eo q est per accīs: necessariū est q ꝓprium subm accipiat in diffōne sua. Est aūt ꝓprium subm ei⁹ nō corpus: vt supra ꝓbatū est: sed ens in potētia: cuius rō est: q⁹ mot⁹ est actus alicui⁹ ⁊ pfectio. Subz ār ꝓprium actus ⁊ pfectionis est ipm perfectibile actu: vel pfectio illa. Perfectibile ār inquātuz hui⁹ nō dicit nisi qd vel ens in potētia. Zgit qd vel ens in potētia ad motū: vel ad actū: qui acgritur per motū: est ꝓprium subm motus. Nō inde etiaz apparet: q⁹ ⁊ ipsum corpus non mouet: sm q est corpus in actu: sed sm q in potētia ad acqsitionem alicuius: quomodo rōnē habent entis in potentia. Paret igitur q conuenienter valde ens in potentia ponitur in diffinitiōe motus.

¶ Nō q̄rta.

Quarto posset quis dubitare vtrum sit verum q ꝓprium subm mot⁹ sit ponēdū in diffōne ei⁹: ⁊ videt q nō: q⁹ ꝓprium sbm cōuertit cū ꝓprio suo accīte. Cū aūt vnū conuertibiliū alteri adiungit: vī fieri nugatio.

Ad istam q̄nem dom est: q accidētia propria duoz genez inuenīt̄ur. Quedā. n. sunt que suū ꝓprium subm de necessitate simplr ꝓsecūtur: sicut se hz risibile ad hoīez: si. n. hō est de necessitate ē risibile: ⁊ cōuerso. Quedā vero sunt que suū subm ꝓsecūtur de necessitate nō simplr: sed sub disiunctione: qdā vero se hnt: sicut se hz similitas ad nasuz. Si. n. nasus est nō stati de necessitate est similitas: ꝙz vel similitas est vel oppositū ipsi⁹. Et siue loquamur de ꝑmis: siue de secūdis: ipsa dupliciter diffiniri possunt: q⁹ aut in ꝓcreto aut in abstracto. Et si diffiniat̄ gdē in ꝓcreto: tūc de scīs accīntibus dubiuz nō erit q diffiniri bnt per subm ꝓprium. Hā de primis nihil facit dubitationē: nisi q⁹ differentia oz habere rōnē determinātis ⁊ ꝙbentis id q⁹ sumit̄ loco generis in diffōnibus. Cū ār accīs diffinit̄ in ꝓcreto: ponitur in ei⁹ diffōne subm loco generis: ⁊ ipsa rō formalis accidētis loco vrie. Et q⁹ q̄ualiq; duo adinuicē quercunt sunt in supposito eq̄lia: nō vī q vnū hēre possit rōnem determinātis ⁊ ꝙbēntis altez: quēadmodū risibile non dicit hoiem ꝙbere. Pro tāto igit ꝓpria accīa diffinita in ꝓcreto: vīr nō posse diffiniri per subz: q⁹ ipm accipe rent loco generis: ⁊ per ꝑns determinarēt ⁊ prraberēt q⁹ nō faciūt cū ipsum relinquant in cōtrate sua semp ꝙ aūt in secūdis accīntibus nullam facit dubitationez Quia. n. nō simplr: sed sub disiūctione ad subm consecūtur addita sibi determinate: apparēt māifeste ipz deteriare ⁊ ꝙbere: sicut simū additū naso ipz determinat ⁊ prrahit ad altez oppositoz ipsuz sub disiūctioné pse quētiū: ⁊ id circo talia accīa i ꝓcreto sumpta: ꝑñ optime ꝓprium subm loco generis accipe in diffōne sua. Prima vero accīa in ꝓcreto sūpta: qz rōnē assignatā: nō vī q facere ꝙ possint. Sed diceret forte aliqs q ēt i eis fit aliq determinatio ⁊ prractio subi: nō qdē suppositā sed ad certū accīs. Hoc. n. hz multa accīa ꝓpria: ⁊ cū sibi addit̄ eē actū natū ad ridēdū determinat̄ fit altez illoz accīntiū: ita q hz ꝙ ēt respectu taliū accīntiū: ꝙ simpliciter dictū videt esse quoddā totū in modo: sumptuz vero cū determinato accīte ꝓprio videt eē ps in mō.

Sed ista non vīr aliquid valere. Hā cuius subm vnū ⁊ idem: vt pura hz hēre possit multa accīa ꝓpria: ipsum de necessitate ꝙsequētia: eo tñ ipso quo ad ipsuz de necessitate ꝙsecūtur: opz q⁹ per determinationē suā ēntialē: ad q̄ necessario ꝙsequr determinatio dictoz accīntiū: declarationē eriā ponat eorūdē: ⁊ idcirco sibi supflue supaddūtur. Hā dicto hoie superfluū est addere risibile: q⁹ ꝙ ad hoiem cōsequr de necessitate: ⁊ sicut est incōueniēs: ⁊ illa qua dī: hō actus nat⁹ ad ridēdū. Et hic est q ꝙbs in gnto Topi. signāter dixit: q⁹ in bona assignatiōe ꝓprij oz poni gen⁹ nō dixit spēs. Nō. n. dicimus q ꝓprium hois sit eē hoiem risibile: sed esse aīal risibile: vel eē aīal actū natū ad ridēdū. ¶ Nō ēt viterius dicit subz isto rū accidētiū sine accīte esse partē in mō: non hz veritatē. Locus enim a pte in mō tenet constructiue: non autem destructiue: bñ. n. sequit: ꝙ albū est: ergo hō est: nō tñ sequtur hō albū non est: ergo nec hō est: locus vero a toto in mō tenet ecōuerso: destructiue: nō aūt ꝓstructiue. Sequtur. n. nō est hō: ergo nō est hō alb⁹: sed non sequtur hō est: ergo hō est albus. In ꝓposito aūt ꝓtrariū istoz inuenit̄. Vino consiliis ꝑña est vīcitz. Hā si hō est hō risibilis est: ⁊ si hō non est hō risibilis nō est: ⁊ econuerso per oēm modū. Unde ꝓz q vnū istoz nō pōt hēre rōnē totius in mō respectu alteri⁹: ⁊ id circo ꝙ ea oīa que dicta sunt huiusmodi accīa cū diffiniūtur in ꝓcreto: nō vīr ꝓfiter in sua diffōne accipe ꝓprius subz loco gn̄is sed magis genus sui ꝓprij subi: sicut risibile magis videt in sua diffōne accipere aīal loco generis q⁹ hoiem. Si aūr accīa siue ꝑma siue scda diffiniāt̄ur in abstracto accipe semp poterūt ꝓprium subm loco differētie. Nam in diffōnib⁹ talib⁹ sumit̄ pro gn̄e ipsuz gen⁹ accidētis. Tale aūr gen⁹ bñ recipit determinationē a subo: vñ pueniēter dici pt q risibilitas ē aptitudo hois ad ridēduz:

Ad propositum igitur que sunt dicta applicandoz q⁹ motus diffiniri pōt per suū subz: q⁹ est ens in potentia: siue ipse motus sumat̄ in abstracto: siue sumat̄ in concreto

concreto: q⁹ ipse respectu entis in potentia: non habet rationem ꝓpriorum accidentium: sed rationem scdoz ꝓpter q eriam argumentum factum in contrarium de motu non concludit. Hā si est ens in potētia: nō tantum necessarium est: q sibi insit: motus: sed bene necessarium est: q sibi insit: aut motus: aut quies.

¶ Nō quinta.

Quinto posset esse dubium: quare in diffinitione motus nō ponat̄ ens naturale. Est enim hoc ꝓprium subiectum motus: ⁊ ꝓprium sbz debet poni in diffinitione sui accidentis.

Ad istam questionē dom est: q ens naturale dici potest eē ens q cadit in cōsideratiōe naturalis. In eius aūr cōsideratione nō cadit tñ mobile: sed eriā mouēs: ⁊ idcirco mobile ⁊ mouēs ens naturale dici pōt. Motus aūr subiectū per se non est mouens: sed tñ mobile: ⁊ idcirco ens nāle q⁹ in sua significatione claudit tam mobile q̄ mouēs: nō est hz q⁹ hui⁹ ꝓ se subiectū motus: sed sbm eius est sol sub rōne que supponit ⁊ stat pro ente mobili: ⁊ pro tanto ens mobile debet poni: ⁊ nō ens naturale in diffinitione motus: ⁊ ponitur eriā in diffinitione: que infra assignabitur. In presenti aūr diffōne ponitur: ⁊ pueniēter ens in potentia: q⁹ ꝙ importat formaliter rationē entis mobil: vt ifra deo concedente ostenderur.

¶ Textus.

¶ Quod aūt hoc sit motus ab hinc manifestū est ⁊c.

¶ Nō sexta.

Sexto aūt posset aliqs forte dubitare cum immediatū fundamētū motus sit forma: que acquirirur per ipsum: qūo ipsa ponitur in diffinitione ei⁹.

¶ Ad q dom est: q sm rei veritatem: talis forma bñ oz claudi in diffinitiōe eius: q⁹ cū diffinitio significare ⁊ notificare debeat realitatē diffiniti: ⁊ realitas motus sumat ex realitate talis forme: necessarium ē: q ipsa talis forma cadat in diffinitione eius. Claudit̄ aūt in dicta diffinitione: ꝙ q⁹ est actus: forma. n. actus ē ēntialiter. ¶ Nec miz oz cē: si in dicta diffōne actus dans intelligere formam ponitur in recto: q⁹ pp identitatē ⁊ ꝓximitatē nimiā motus ad formā: q ē ei⁹ fundamētū: bñ pōt ipse motus in recto recipe ꝓdicationē ei⁹ quēadmodū ēr: q⁹ vnitas i q̄litate duoz: ē fidinis ꝓximū ⁊ imediatū fundamētū: pp tāta ydēritatē ⁊ ꝓximitatē ipoz adiuicē: ꝓtigit q⁹ dcā vnitas ō sit iudicē i recto ꝓdicat. Est. n. silitudo vnitas i q̄litate duoz q̄liuz.

Textus.

¶ Tam aūt quedam eade sunt ⁊ potētia ⁊ actu.

¶ Nō septima.

Septimo posset cē dubiū de vltia particula dicte diffinitionis: nō. n. vī pueniēter ibi cē posita: q⁹ cū motus nulli in sit: q nō sit positū i actu aliquo cē actus entis in potētia: sm q huius: nō vr: q⁹ tunc quanto aliquid esset magis in potentia: tanto magis moueretur: q⁹ est falsum.

Ad hoc dicēdū est q necessariuz fuit illā ptic lā apponere in diffōne motus: cuius rō est: q⁹ cum motus id ponat in actu cui ineat: si talis pticula nō cēt ei⁹ diffōne posita: credi posset q⁹ motus incē dicerēt ei: cui⁹ ē mot⁹ rōne actus vel formentiā actu in ipso existēris: q⁹ ē falsum. Jnē enī sibi rōne ꝓris fōre i ipso exīntis i potētia: cui⁹ rō ē: q⁹ moueri ē trdere ad acgrēdū aliqd qcqd ħ sit: siue fōre: siue ēt puatio: si tñ mot⁹ possit ꝓpio ad pri uationē terminari. Nihil ār trdit ad acgrēdū q⁹ iā actu hz penes se: hz mouēt tñ ad id acgrēdū q⁹ nō hz: hz hēre pōt: vñ ⁊ ꝙ rāto dī: q⁹ ois mot⁹ ē ppī digētiā: pp heriā ꝓpria cā ē oīmode imobil: q⁹ nullo idiget: cū nīla pfectione careat: nec ēt i potētia ad aligd: sed ē actus simplicissimus. Qz igit ipsum mobile acceptā ptē formē iā penes se hz. Manifestū est: q⁹ dici nō pōt trdere ad acquisitionē ei⁹: sed ipsaz iā hz acgsitā: vñ nec mouēt ad ipaz sed magis iā motū ē ad eā. Mouēt ār ad id acgrēdum ad q⁹ existit in potētia: vñ manifestū est q⁹ mot⁹ nulli ē est: nisi q⁹ existit i potētia. Et ꝓpea oprie dictū ē q⁹ motus ē act⁹ entis i potētia sm q hui⁹. ¶ Possum⁹ aūt dicere q ꝙ ħ ēt dar intelligi mod⁹ quē i posset mot⁹ sū ꝓpria suū fundamētū: i q̄ qdē mō ꝓsistit rō forāl ei⁹: vt sic ꝙ ħ q dī mot⁹ cē actus: dctur itelligi forāa q ēci⁹ fundamētū. Per ħ ꝙ q dī entis i potētia: dctur itelligi ei⁹ ꝓprium sbm: ꝙ ħ ār q ꝓsistit sm q hui⁹: ⁊ hz q ē i potētia acgrēte actū: vl trdēte i acqsitionē ei⁹: dck itelligi mod⁹ i q ꝓsistit ipsi⁹ mot⁹ rō formal: ħ. n. oīa sūt q integrāt ꝓfectā entitatē: ⁊ per fectā diffinitionem motus.

Ad argumentum q i ꝓriū dcz ē q mot⁹ nō dī ē simplr: id q debet enti i potētia: sm q i potētia ē: q⁹ sic debet sibi ꝓpria potētialitas: hz dī q ē actus dicto mō sibi debit⁹. Et ꝙ ħ qdē q ē actus: ponit i ipso moto de necitate actū: ꝙ ħ ꝙ q dī entis i potētia sm q hui⁹ dar intelligi q⁹ mot⁹ sibi nō debet rōne ꝑfītis pris forme: hz rōne ei⁹: q⁹ ē ptinue i potētia ad grē aliā tendētez vnde oz q⁹ argumentum non concludit.

Est autem sciendū q istā diffō nē mot⁹ ꝑ tāto tā diffuse declauim⁹: q⁹ ꝙ cā scire possumus qd sit sbm phye nāl: sm ēt q i deteriatiōe hui⁹ qōnis diffuse declauim⁹ q⁹. n. mot⁹ ē ꝓpria passio ꝓsiderata i phia nāli: cū nihil nāl ꝓsideret nisi q ordinē ad motū: necessarium ē: q⁹ ens mobile sit sbm phie nāl. ꝓprium ⁊ ꝓmū: si ħ ē ꝓprium sbm mot⁹. Est. n. illud sbm. ꝓprium cuius liber scie: q⁹ ē ꝓprium subm passionis ꝓpio i scia ꝓsideratē.

¶ Textus.

¶ Nō gdē igit hoc sit ⁊ qō accidit tūc moueri ⁊c.

¶ Lectio. iij. ¶ Nō prima.

Hic primo posset cē dubiū vtrū actus edificabilis sit magis edificatio q⁹ domus: vī. n. q⁹ dom⁹ q⁹ id dici oz magis actus entis i potētia: q⁹ magis ꝑficit ⁊ terſat potētialitatē eius: domus autem magis perficit edificabile q⁹ edificatio: igit̄ magis dicēda est actus eius.

Ad istam questionē dom ē: q edificatio ꝓprie dī edificabil act⁹: ⁊ nō dom⁹: q⁹ pōt dupliciter ondi ꝓpter qdē: q⁹ cū potētia ad actū referat̄: id ꝓprie assignādū ē ꝙ actu ꝓprie cuiusliber potētie i q⁹ ꝓpter ⁊ ꝓpe ipsa potētia refert̄. Edificabile ār q ē qddaz pole ꝓmo ⁊ ꝓprie refert̄ i ipsaz edificationē: ⁊ nō i domuz: q⁹ oz ex ipsa ei⁹ nois significatiōe. Hā edificabile idē ē: q⁹ potēs edificari: q⁹ nis aūt rōne sbi ⁊ mādi dici posit q⁹ dom⁹ i potētia ē id q edificari pōt: ħ tñ q dico edificari: nō domū ponit: sed edificationē ipsam: vñ mā festū ē q⁹ ꝑtūcūq; ipsi⁹ edificabil: iquātū ponit domū i potētia act⁹ ꝓpi⁹ sit dom⁹ i actu: hz tñ q⁹ edificabile dī act⁹ ei⁹ ē edificatio. Hā edificabile hz, ꝓpriā rōnē ē ens mobile ad formaz edificij. Mobile aūtem ē ens moueri potens. Moueri vero motum ponit ⁊ non mutatum esse.

¶ Secundo aūr apparet idem eriā ex eo q⁹ potētia passi

ua est potēcia susceptiua ⁊ receptiua actus: quod autez est susceptiuū actus cū stans ⁊ subiacēs ipsi actui recepto. Mō autē edificabile ipozrat potēciam passiuā. Id igitur erit eius actus cui inuenietur subiacere. Inuenitur ār ḥ potēcia receptiua: ipozrata per edificabile: ꝺ̄ iacere nō domui sed edificationi. Mā cū domus est nō est edificabile: sed cum edificatio est mater edificabili subiacens edificationi: igitur edificatio est actus ꝓ/prius ipsius edificabil'. ¶ Ex ḥ ār vniuersaliter patere potest: ꝙ motus est actus proprius entis mobil': ꝙ est ens in potentia ad acquirendum aliqd per motū: ꝓpt ḥ enim ista quēstio fuit introducta.

Ad argumentum ergo in cōtrariū dōm ē: ꝙ cuius id ꝙ est in potēcia respiciat motū ⁊ formaz: ⁊ per formam maxime ꝓficiat: ⁊ per ꝑs ꝓprius actus eius ipsa sit: ꝑm tū ꝙ est mobile respicit: vt actum ꝓpzium sol motū: ⁊ per ipsum ꝓprie perficitur: qz cū mobile dicat potēciā receptiuā: motus tunc perfici dicetur cū habebit motum actualiter receptum: forma vero cōplera magis hanc potentiam tollere videt: quamuis ens in potēcia perficiat: sicut in domo ⁊ edificabili apparet.

¶ Textus.

¶ Manifestū ār intendētibus quēadmodū ponūt ⁊c.

¶ Mō secunda.

Secundo posset dubitare aliqs verū motus dici valeat nō ens: videt enī ꝙ sic: qz cui nō ꝺbetur esse illud est non ens. ¶ Motui aūt nō ꝺbetur esse: quia de ipso nihil est in actu: nisi mutatum esse: sed mutatum esse: nō est motus: igit motus est non ens.

Ad istam qōnem ē dōm: ꝙ motꝰ ḥz rōnē entis tā ex parte sui fundamēti ꝙ ex parte modi additi: ex parte qdē sui fundamēti: quia ḥ est forma: vt supradictum est: forma vero est ratio essendi. Mō aūt est ratio essendi est de necessitate ens. ¶ Motus igitur quantū est cēnialiter recipit predicationez entis. Est ēt scōo ens ⁊ rōne modi additi: si ens sumatur ꝑm ꝙ cōmuniter se hz ad ipsam rez: cui modi essendi: ⁊ habitudines attribuuntur: ⁊ ad modos ēt ipos rebus superadditos: ponit enī motus ī forma quādā continuā eius acquisitionem: ꝙ ponit quandam cōtinuam successionez: que dicit: ⁊ est essentialiter ens cōtinuū susceptiuum. Patet igitur ꝙ motus habet ꝙ sit ens tam ratione fundamenti sui ꝙ etiam ratione modi superadditi.

Ad argumentum ergo in cōtrariuz dōm ē: ꝙ qz ipse motus est ens successiuū: suuz actu esse hz in cōtinua successione: ⁊ ḥ modo motui ꝺ̄ ꝺebet actu esse.

¶ Mō tertia.

Tertio posset esse ꝺubiū vtrū id ꝙ est in potentia pura mouear: vī enim ꝙ sic: qz id ꝙ est in potentia pura in actum ordinatur acquirendū: nō potest ār ipsum acquirere: nisi per transmutationē ipsum igitur moueri ⁊ transmutari potest.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ ens in potentia pura moueri: potest intelligi ꝺupliciter: vno quidem modo vt dicatur ꝙ in ipso motu: vel moto duo sunt: quia motus ⁊ ꝑm motus: ⁊ quāuis quidez motus actus sit ꝑm tū eius de se est ens pure in potentia. ¶ Alio vo modo pōt intelligi ens pure in potēcia moueri vt dicat ḥ totū coniūctū: ꝙ est ens motū esse in nuda potentia ⁊ pura. Si autem intelligatur primo modo: adh̄ intelligi poterit ꝺupliciter: ꝑm ꝺuplicem acceptionē motus: qz largā vel communē ⁊ strictā siue ꝓpriā. Et si intelligatur ens ꝙ est pura potentia moueri: primo modo large vel cōmuniter sumēdo motuz pro omni trāsmutatione apparet manifestū ꝙ ḥ non est aliquod inconueniens. Mā sic ponere ens ꝙ est pura potēcia moueri non est aliud q̄ ponere ens aliquod ꝙ è cēnialiter potēcia ꝺ̄ subiectum trāsmutationis: ḥ aūt nō sol nō est inēcueniēs sed est etiam necessarium: qz subiectū trāsmutationis que est in ꝺ̄bstātia: est ꝺe necessitate tale. Est enim idē subiectū trāsmutationis: ⁊ coz terminoz: qui per trāsmutationem inducūtur ⁊ abiciūtur. Per trāsmutationem aūt in ſba inducūtur ⁊ abiciūtur ſubales forme que recipiūtur immediate in ꝓma materia: que est pura potēcia: vt in ꝓmo lib. ꝺeclaratū fuit. Necessariū est igit ꝙ pura ēt potēcia: sit ens illud ꝙ mouet. i. ꝙ subiacitur mutationi que est in ſba. Si aūt motus ꝓprie accipiatur apparet statiz illud esse impossibile: per motū enim sic sumptū inducūtur ⁊ abiciūtur primo tātū accidētales forme: que non recipiūtur immediate nisi in aliquo actu existēte: ⁊ qz idē est subiectū motus ⁊ terminoz eius: necessariū est: ꝙ ens in actu sit illud ꝙ mouetur: siue ꝙ est subiectū motus: ita sumpti: quāuis nō moueatur: nisi ꝑm ꝙ hz rationez entis mobilis suscentis in potentia. ¶ Si vero intelligatur scōo modo ens ꝙ est pura potēcia moueri: ita. s. ꝙ totū illud coniunctū ens motū ꝺicat esse tātū in potēcia: apparet statim ibi esse implicationem cōtradictionis. Nam cum motus sit actus: ens motum est ens ⁊ aliqualiter in actu: ꝺicere ergo ꝙ ḥ sit ens pure in potentia est ꝺicere ꝙ ens in actu non sit actu ens. Quia igit ḥ est impossibile: apparet euidēter ꝙ impossibile est illo modo ꝺicere moueri ens pure in potentia.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm est ꝙ si ens pure in potēcia: nō haberez adiunctū sibi actū aliquem ipsum reddentē indispositū ad suscipiendum similitudinem agentis: statim absq; ulla alteratione ad ꝑsentiā agentis ei⁹ similitudinez agentis acciperet: vnde totaliter similitudinis acceptio: ⁊ si ꝺici possz suo modo trāsmutatio: non tū fozet transmutatio: que stricte ⁊ ꝓprie vocatur motus. Nūc aūt ꝓpter eius in dispositionem ante ꝺictam acceptionem motus in ipo necessario p̄cedit: qui vt ꝺictum est suscipi nō potest nisi aliquo actu existente: quamuis in eo recipiatur prout habet rationem entis in potentia.

¶ Textus.

¶ Et motus qdem actus quidā videtur esse ⁊c.

¶ Mō quarta.

Warto ꝺubitatur de eo ꝙ ꝺicitur motus esse actus iperfect⁹ videtur ḥ nō habere veritatem: quia in explicatione ꝺiffinitionis motus exemplum etiam fuit positum de generatione: ⁊ camē generatio cum sit subiecta mutatio: nō est actus imperfectus: sed perfectus: quia perfectā formam ponit.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ triꝑliciter possumus istā difficultatē tollere: vno quidem modo: vt ꝺicamus ꝙ generatio pōt accipi ꝺupliciter: vno qdēmodo pro ipa instantanea mutatione: ⁊ sic nec est motus nec est actus imperfectus. Alio autem modo sumi pōt ꝑm ꝙ includit totam alterationem precedentē: ⁊ quia alteratio motum ponit ⁊ actum imperfectum: potest ꝺici sic sumpta generatio ⁊ motus: ⁊ actus imperfectus esse. ¶ Scōm

esse. ¶ Secundo autem modo possumus motum qōnē soluere ꝺicendo ꝙ ꝺiffinitio mot⁹ supza assignata cōiter ad omnem trāsmutationē se extendit: ꝙ autem postea ꝺ̄ de motu ꝙ est actus iperfectus: ꝺicitur de motu restricto ad ꝓprie acceptā: ꝙ vī posse ostendi ex ipsa probatione ꝑh ad ḥ inducta: ꝺicit. n. ꝙ ideo motus est actus imperfectus: qz eius subm ꝙ perficit per ipsum est ens in potentia: ḥ aūt pōt ꝺupliciter intelligi. Uno quidem modo: vt ꝺicat ꝙ pro tāto motus est actus imperfectus: qz id in quo recipitur est ens in potentia: ⁊ ḥ modo intelligendo probatio nō valeret: qz ipsa generatio ⁊ forma ēt cōplera in ente in potēcia recipitur: nec tū ponunt actuz iperfectuz: ⁊ ḥ modo generatio est actus entis in potentia. Alio vero modo pōt intelligi: vt ꝺicatur ꝙ motus ꝺicirco est actus imperfectus: qz eius subiectum etiam concernit motum: qui est in potentia ad aliquid pertinēs ad actum qui acquiritur per motum ⁊ tunc probatio concludit. Sed non nisi ꝺe motu ꝓprie ⁊ stricte accepto. ¶ Tertio aūt modo ꝺictam ꝺubitationē possum⁹ soluere: vt ꝺicamus ꝙ eē ꝙ ē in fieri sub rōne: qua in fieri: est imperfectum: ⁊ in potentia: ꝙ autem sit perfectū ⁊ in actu cōpleto: ḥ non est ex ratiōe illa: qua est in fieri: sed ex ea rōne: qua est in facto esse fieri. n. quātū de se est nō ꝺicit nisi tendere ad esse: ⁊ non simplr esse: vnde sicut rēdere ad esse quātuz ꝺe se est nō ꝺicit actum essendi completū: sic etiā nec ipsum fieri: qz vero factū esse bene ponit esse simplr: pōt ipsum ꝑm rationem ꝓpriā ponere cōpletū actum existendi. Si ergo inueniarur in aliquo ꝙ fieri ⁊ factum esse ide sint ꝑm rē: ⁊ ꝺifferāt ꝑz rationē: qz factum esse ponit actum perfectum: vt ꝺictū est: ꝺicemus ꝙ ēt ipsum fieri ꝑm rē ponit actum completum: sed non ꝑm rōnem qua est in fieri. Nam pro tanto tale fieri conceditur ꝑz rem actū ponere perfectuz: qz idē est ꝑm rē cuz facto esse: ꝙ ponit actum completum ꝑz rationem ꝓpriaz: nihilomin⁹ tū hoc non obstante ipsum fieri: sub ratione qua est fieri: non hz actum essendi completum: sed incompletum ponere. Nūc autem ita est ꝙ generatio ⁊ generatum eē idem sunt ꝑm rē: sed ꝑm rationem ꝺifferunt: qz generatio ꝑm rationem ꝓpriam ponit rem in fieri: sed generatū esse ponit rem in facto esse. Ex ḥ aūt: ꝑz ꝓdicta: sequit ꝙ generatio scōm rem ponat cōplerum actuz existendi: qz vz ꝑm rem idem est cum generato eē: ꝙ ꝑm rōnem ꝓpriam ponit actum generabil' completum. Ez non obstante ḥ ipsa generatio: que ꝺicit magis rem in fieri ꝙ in facto esse: habet ꝙ ꝺicat actum incompletum scōm rōnem ꝓpriam. Hec igit que ꝺicta sunt: si subtiliter cōsiderentur ostendūt manifeste: ꝙ non obstante ḥ ꝙ forma substātialis est indiuisibil': generatio ipsa ꝑz rationem ꝓpriā ꝺici potest actus imperfectus. ¶ Cōmentator aūt ꝺe his omnibus breuiter se expedit. Ꝺicit enī in quo ꝙ ista que ḥ ꝺīr ꝺe motu nō sunt vera ꝺe generatione propter id ꝙ forma est indiuisibil'. Et ꝙ exēplū fuit supza positū ꝺe generatiōe: ḥ ꝺicit pro tāto factū fuisse: qz nōdū fuerat a motu generatio distincta.

¶ Mō quinta.

Uinto quia multotiens ꝺicitur ⁊ ꝺictuz est ꝙ motus ponit formaz incōpletā: possz esse ꝺubium: vtrū ab ista forma incōplera motus ꝺifferat realiter: videt. n. ꝙ sic: qz accidens ⁊ fundamentū accidentis videt realr ꝺifferre. Cōparat aūt mot⁹ ad formā: sicut accīs ad suū fundamentum. Et sic ab ipsa ꝺifferre scōm rem videtur.

Ad istam qōnem dōm est secūduz quosdam ꝙ motus ꝓ tanto ꝺifferat a forma: qz forma rem suam ꝺicit totam simul: sed motus non potest totus esse simul. Sz si possz: tunc motus a forma non ꝺifferret: sicut pz de albedine ⁊ dealbatione. Albedo enim rem suam totaz ꝺicit simul. Dealbatio vero rem illam ꝺicit in successione q̄dā. Si ergo dealbatio tota simul fieret: subiata tūc cēt causa ꝺifferētie ⁊ diuersitatis eius ab albedine. ¶ Sz tūc sequeret: cuz generatio fiat tota simul: ꝙ ipsa ⁊ forma que acquirūtur per eā idez sint: ꝙ non videtur omnino concedendum. Ubi cā ꝺifferentie motus ⁊ forme que acquiritur per ipsum: nō solum attenditur penes simultatem ⁊ successionem: sed ēt penes alias conditiones: vt postea videbitur: vnde quāuis posito ꝙ motus totus simul fieret tolleret diuersitas illa: que attendit penes simultatē ⁊ successionem: adh̄ tū inter ipsa possz ꝑm alias conditiones diuersitas attendi.

Dicendum est igitur ad qōnem ꝙ res pōt sumi cōmuniter pro omni q̄ sic in rerum natura inuenit: ꝙ est aliquid: non ꝺico priuatiue: sed positiue. Nam priuationes cum inueniantur in rez natura qz tū ꝑm se ꝺicunt aliquid rōne priuatiue: non inerentur res scōm se vocari. Ipso autem modo rem accipiendo ipsi modi ⁊ ipse habitudines: quas realr habēt res adinuicē: res vocari possunt: cum inueniantur in rerum natura: ⁊ aliqd positiue ꝺicāt. Et sunt etiā res diuerse a naturis: quarum sunt habitudines: ḥ modo rem sumendo: qz in re aliud positiue ꝺicit ipsa natura subiecta habitudini: ⁊ aliud ipsa habitudo. ¶ Alio autem modo res sumi pōt magis stricte solū pro naturis habitudinib⁹ subiectis. Et isto modo res ⁊ habitudo rei non ꝺifferunt realiter: propter id ꝙ habitudo rei non ponit rem aliam habitudini subiectam: ꝙ illam cuius est ipsa habitudo.

Ad propositum igitur que sunt ꝺicta applicādo: cōsiderandum est ꝙ si rem accipiamus hoc secundo modo: motus a forma siue completa siue incompleta realiter non ꝺiffert. Quia vt fuit superius ostensuz: motus rem ꝓpriā ꝺictam aliam non ponit ꝙ illam que acquiritur per ipsum. Uerum est aūt ꝙ a forma completa magis ꝺiffert motus proprie acceptus ꝙ a forma incompleta: quia de ratione motus est ꝙ ponat actuz imperfectuz. Unde a forma completa ꝺiffert: sicut incompleta a completo: quo tū modo nō ꝺiffert a forma incōpleta. ¶ Si aūt rē sumam⁹ primo mō: pōt ꝺici motus a forma ꝑm rem ꝺifferre: inquantū super eā addit ratē quēdā modū aut habitudinem: quē forma ꝑz se nō ponit. Attēdit aūt ista diuersitas in pluribus. Nam vno modo inuenit mot⁹ a forma ꝺifferre: qz forma rē suam totā simul ponit: ⁊ forma cōpleta totā rem cōpletā. In cōplera vero rem incōpletā que est de rōne sua totaz simul pōir. ¶ Motus vero de rōne sua nō pōt hēre simstrem: sed quādā continuam successionem. Alio autē modo inuenitur motus ꝺifferre a forma incōplera: iā per ipsum acquisita: inquātū super ipsaz addit ordinez ad sequēs cōplemētū: imo vt magis proprie loquamur ab ea ꝺiffert inquātū super ipsam addit primam acceptionē sequentis cōplemēti. Tertio autem modo vī mot⁹ ⁊ ālibet murario a foza ꝺifferre iuenit: qz forma rē suā absolute ꝺicit: sed mot⁹ vel murario ꝺicit rē illā stāre: sub qdā reali acqsitiōe vel abiectiōe: vñ q̄uis gnatio fiat tota simul ꝺiffert a foza gnati: qz foza illa rē suā ponit absolute: ꝑz gnatio sup eā addit modum ēndi ꝺ̄ qdā reali acqsitiōe. Hec ār diuersitas ḥ sufficit ad diuersificādū accīs a suo fūdamēto: vñ pz rnsio ad argumtū.

¶ Mō sexta.

SExto posset forte aliquis incidēter dubitare vtrū motus ⁊ murario dici possint non solū a forma: sed necēr a cōposito ſm rem differre: rem ſtricte ⁊ ꝓprie sumēdo: videtur. n. ꝙ sic: qz nō ꝓducitur per murationē forma: sed ꝓducit cōpositū. Murario aūt pro tanto a forma ſm rem nō differt: qz nō ponit nisi ipsam ꝓductionem eiꝰ. Nam igit rōne a cōposito ēt ſcōm rē differre nō dicēt.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ compositū ponit secundū se rem aliquā: que nō ponit per motū ⁊ murationē. Hec aūt declaratio est: qz ⁊ si per murationē acqrat eius ſbō ꝓprio aliqō esse: nō tn per ipsum acquirit esse ipsius ꝓprij subiecti: ꝙ qdem satis de facili apparet. Requirit enim de necessitate omnis motus ⁊ omnis mutatio aliqō ſbm: ꝙ nō pōt esse eius terminus: qz terminus nō inuenitur nisi in vltimo trāſmurationis. Subiectum vero inuenitur nō solū in vltimo: sed etiā in tota trāſmutatione. Cū igit terminus motus sit id ꝙ acquirit per ipsum: ⁊ essentia ſbi: vt ostensuz est: esse non possit talis trāſmutationis terminus: apparet euidenter: ꝙ ipsa essentia ſbi nō acquirit per illā trāſmurationez: cuius est ſubm: eodē aūt mō demōstrari posset: ſue pōt ꝙ nō abicit ēt per ipsam. Huc aūt sic est ꝙ cuz murario dicat abiectionez vel acquisitionē alicuius: illam essentiā ponit fz realitatē suā que acquirit per ipsam. Et qz essentia subiecti eius: vt ostensum est: per eā nō acquirit: pz satis euidenter ꝙ ipsa nō est inclusa in realitate trāſmutationis. Claudit aūt in realitate cōpositi: ad qō ipsa terminat. Manifestū est igit ꝙ cōpositū aliquā rem ponit ⁊ claudit in realitate sua: que in realitate transmutationis intra non includit. ¶ Ex ħ autē statim vnū valde notabile elicit. Si. n. esset aliꝙ ꝓductio: qua, ꝓducerēt rota cēntia cōpositi: ⁊ ꝙquid claudit in realitate eius: sicut est creatio: que nullū subiectū ꝓsupponit: talis ꝓductio in realitate sua cuncta clauderet: que claudūtur in realitate cōpositi ꝙ ex ipsa ꝓuenirent. Nec tūc cōpositū aliam rem poneret ab ea: ⁊ ab illo ꝙ per ipsam ꝓprie acquirerēt: nisi qō in mō aliquo differret: qz cōpositū simplr diceret rem suā: sed ꝓductio super ipsam adderet moduz quēdaz essendi subiectū ꝓsupponit: talis ꝓductio in realitate sua cuncta clauderet: que claudūtur in realitate cōpositi ꝙ ex ipsa ꝓuenirent. Nec tūc cōpositū aliam rem poneret ab ea: ⁊ ab illo ꝙ per ipsam ꝓprie acquirerēt: nisi qō in mō aliquo differret: qz cōpositū simplr diceret rem suā: sed ꝓductio super ipsam adderet moduz quēdaz essendi subiecti cōpositū. Murario aūt pro tanto a forma ſm rem nō differt: qz nō ponit nisi ipsam ꝓductionem eiꝰ. Nam igit rōne a cōposito ēt ſcōm rē differre nō dicēt.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ cōpositū ponit secundū se rem aliquā: que nō ponit per motū ⁊ murationē. Hec aūt declaratio est: qz ⁊ si per murationē acqrat eius ſbō ꝓprio aliqō esse: nō tn per ipsum acquirit esse ipsius ꝓprij subiecti: ꝙ qdem satis de facili apparet. Requirit enim de necessitate omnis motus ⁊ omnis mutatio aliqō ſbm: ꝙ nō pōt esse eius terminus: qz terminus nō inuenitur nisi in vltimo trāſmurationis. Subiectum vero inuenitur nō solū in vltimo: sed etiā in tota trāſmutatione. Cū igit terminus motus sit id ꝙ acquirit per ipsum: ⁊ essentia ſbi: vt ostensuz est: esse non possit talis trāſmutationis terminus: apparet euidenter: ꝙ ipsa essentia ſbi nō acquirit per illā trāſmurationez: cuius est ſubm: eodē aūt mō demōstrari posset: ſue pōt ꝙ nō abicit ēt per ipsam. Huc aūt sic est ꝙ cuz murario dicat abiectionez vel acquisitionē alicuius: illam essentiā ponit fz realitatē suā que acquirit per ipsam. Et qz essentia subiecti eius: vt ostensum est: per eā nō acquirit: pz satis euidenter ꝙ ipsa nō est inclusa in realitate trāſmurationis. Claudit aūt in realitate cōpositi: ad qō ipsa terminat. Manifestū est igit ꝙ cōpositū aliquā rem ponit ⁊ claudit in realitate sua: que in realitate transmurationis intra non includit. ¶ Ex ħ autē statim vnū valde notabile elicit. Si. n. esset aliꝙ ꝓductio: qua, ꝓducerēt rota cēntia cōpositi: ⁊ ꝙquid claudit in realitate eius: sicut est creatio: que nullū subiectū ꝓsupponit: talis ꝓductio in realitate sua cuncta clauderet: que claudūtur in realitate cōpositi ꝙ ex ipsa ꝓuenirent. Nec tūc cōpositū aliam rem poneret ab ea: ⁊ ab illo ꝙ per ipsam ꝓprie acquirerēt: nisi qō in mō aliquo differret: qz cōpositū simplr diceret rem suā: sed ꝓductio super ipsam adderet moduz quēdaz essendi subiecti cōpositū. Murario aūt pro tanto a forma ſm rem nō differt: qz nō ponit nisi ipsam ꝓductionem eiꝰ. Nam igit rōne a cōposito ēt ſcōm rē differre nō dicēt.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ cōpositū ponit secundū se rem aliquā: que nō ponit per motū ⁊ murationē. Hec aūt declaratio est: qz ⁊ si per murationē acqrat eius ſbō ꝓprio aliqō esse: nō tn per ipsum acquirit esse ipsius ꝓprij subiecti: ꝙ qdem satis de facili apparet. Requirit enim de necessitate omnis motus ⁊ omnis mutatio aliqō ſbm: ꝙ nō pōt esse eius terminus: qz terminus nō inuenitur nisi in vltimo trāſmurationis. Subiectum vero inuenitur nō solū in vltimo: sed etiā in tota trāſmutatione. Cū igit terminus motus sit id ꝙ acquirit per ipsum: ⁊ essentia ſbi: vt ostensuz est: esse non possit talis trāſmutationis terminus: apparet euidenter: ꝙ ipsa essentia ſbi nō acquirit per illā trāſmurationez: cuius est ſubm: eodē aūt mō demōstrari posset: ſue pōt ꝙ nō abicit ēt per ipsam. Huc aūt sic est ꝙ cuz murario dicat abiectionez vel acquisitionē alicuius: illam essentiā ponit fz realitatē suā que acquirit per ipsam. Et qz essentia subiecti eius: vt ostensum est: per eā nō acquirit: pz satis euidenter ꝙ ipsa nō est inclusa in realitate trāſmurationis. Claudit aūt in realitate cōpositi: ad qō ipsa terminat. Manifestū est igit ꝙ cōpositū aliquā rem ponit ⁊ claudit in realitate sua: que in realitate transmurationis intra non includit. ¶ Ex ħ autē statim vnū valde notabile elicit. Si. n. esset aliꝙ ꝓductio: qua, ꝓducerēt rota cēntia cōpositi: ⁊ ꝙquid claudit in realitate eius: sicut est creatio: que nullū subiectū ꝓsupponit: talis ꝓductio in realitate sua cuncta clauderet: que claudūtur in realitate cōpositi ꝙ ex ipsa ꝓuenirent. Nec tūc cōpositū aliam rem poneret ab ea: ⁊ ab illo ꝙ per ipsam ꝓprie acquirerēt: nisi qō in mō aliquo differret: qz cōpositū simplr diceret rem suā: sed ꝓductio super ipsam adderet moduz quēdaz essendi subiecti cōpositū. Murario aūt pro tanto a forma ſm rem nō differt: qz nō ponit nisi ipsam ꝓductionem eiꝰ. Nam igit rōne a cōposito ēt ſcōm rē differre nō dicēt.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ cōpositū ponit secundū se rem aliquā: que nō ponit per motū ⁊ murationē. Hec aūt declaratio est: qz ⁊ si per murationē acqrat eius ſbō ꝓprio aliqō esse: nō tn per ipsum acquirit esse ipsius ꝓprij subiecti: ꝙ qdem satis de facili apparet. Requirit enim de necessitate omnis motus ⁊ omnis mutatio aliqō ſbm: ꝙ nō pōt esse eius terminus: qz terminus nō inuenitur nisi in vltimo trāſmurationis. Subiectum vero inuenitur nō solū in vltimo: sed etiā in tota trāſmutatione. Cū igit terminus motus sit id ꝙ acquirit per ipsum: ⁊ essentia ſbi: vt ostensuz est: esse non possit talis trāſmutationis terminus: apparet euidenter: ꝙ ipsa essentia ſbi nō acquirit per illā trāſmurationez: cuius est ſubm: eodē aūt mō demōstrari posset: ſue pōt ꝙ nō abicit ēt per ipsam. Huc aūt sic est ꝙ cuz murario dicat abiectionez vel acquisitionē alicuius: illam essentiā ponit fz realitatē suā que acquirit per ipsam. Et qz essentia subiecti eius: vt ostensum est: per eā nō acquirit: pz satis euidenter ꝙ ipsa nō est inclusa in realitate trāſmurationis. Claudit aūt in realitate cōpositi: ad qō ipsa terminat. Manifestū est igit ꝙ cōpositū aliquā rem ponit ⁊ claudit in realitate sua: que in realitate transmurationis intra non includit. ¶ Ex ħ autē statim vnū valde notabile elicit. Si. n. esset aliꝙ ꝓductio: qua, ꝓducerēt rota cēntia cōpositi: ⁊ ꝙquid claudit in realitate eius: sicut est creatio: que nullū subiectū ꝓsupponit: talis ꝓductio in realitate sua cuncta clauderet: que claudūtur in realitate cōpositi ꝙ ex ipsa ꝓuenirent. Nec tūc cōpositū aliam rem poneret ab ea: ⁊ ab illo ꝙ per ipsam ꝓprie acquirerēt: nisi qō in mō aliquo differret: qz cōpositū simplr diceret rem suā: sed ꝓductio super ipsam adderet moduz quēdaz essendi subiecti cōpositū. Murario aūt pro tanto a forma ſm rem nō differt: qz nō ponit nisi ipsam ꝓductionem eiꝰ. Nam igit rōne a cōposito ēt ſcōm rē differre nō dicēt.

Ad argumentuz ergo in ꝓriū dōz est: ꝙ aliter fōia ⁊ aliter cōpositū ꝓducit per trāſmurationez: qz forma sic ꝓducit per ipsam: ꝙ ꝙcgd claudit in realitate eius totū ꝓducit per eā. Cōpositū aūt lz accipiaret ēt per trāſmurationē: ⁊ forme ēt essentiā: claudit tn vlterius: vt dictū est in realitate sua essentiā subiecti vel materie: que per talē trāſmurationē nō ꝓducit: vñ nūc qz nō bonā similitudinē argumētū assumebat: pz ꝙ non cōcludit.

¶ Textus.

¶ Mouetur aūt: ⁊ mouens omne: sicut dictum est.

¶ Lectio quarta. ¶ Mō prima.

MOuetur autem ⁊ mouens etc. Hic posset aliqs dubitare de ħ ꝙ pbus ꝓbat mouēs physice: ideo pati: qz mouetur tactu: videtur enim ħ probatio nō valere: videmus. n. corpa celestia tactu mouere elā: ⁊ tn ab eis nō patiunt.

Ad istam qōnem dōm est: ꝙ duplex tactus: qz virtutis ⁊ quantitatis. Scōm aūt hunc duplicē contactū diuersa mouentia diuersimode inueniūtur se habere. Quedā. n. sunt que cōtingūt vtrocz cōtactu illa que ab eis mouenť: ⁊ vtrocz etiā cōtactu recōtingūtur ab eis: sicut in elis melius apparet. Cū. n. ignis agit in aerem: cōtigit ipsuz nō solū cōtactu quantitatis: sed etiā cōtactu virtutis: ⁊ econuerso ēt aer silr ignem ꝓtingit. Nō solū. n. ignis virtutē ħz trāſmurādi aerē: sed etiaz ecōuerso ipse aer virtutē ħz in trāſmutatione ignis. Et qz ad ꝓtactuz virtutis ſequitur de necessitate in talib⁹ actio ⁊ trāſmutatio: idcirco talia elā: cū se mutuo ꝓtingūt inueniūtur se mutuo trāſmutare. Quedā vero sunt que illa que mouēt ꝓtingūt vtrocz ꝓtactu: nō tn ecōuerso vtrocz: sed altero tn: vt pote cōtactu q̄ titatiuo: recōtingūtur ab eis: sicut inuenitur corpa celestia se habere ad elā: vt pura spera lune ad sperā ignis. Naz spera lune ⁊ ꝓtactu q̄titatis ⁊ cōtactu virtutis ignis spaz ꝓtigit: nec tn ab igne ꝓtigit ꝓtactu virtutis lune spere: sed quātitatis solū. Et ꝓptercz corꝑ celeste agit qdem in ignem: sed ab igne nō patit. Nō. n. quātitas dimēsiua: sed virtus: est principiū actionis. Unde quārumcū q̄ ignis cōtingat cōtactu dimēsiue quātitatis celeste corpus: ex quo tn super ipsum virtutē nō ħz: nō pōt in ipsum agere. Alteri⁹ aūt quedā mouētia sunt que contingūt sua mobilia cōtactu virtutis: sed nō quātitatis que tn ab his: que ab ipsis mouenť: neutro modo ꝓtingi inueniūtur. Sicuti subē separate que sunt motrices orbiū ad orbes ipsos se habent. Nō. n. cōtingūt eos cōtactu quātitatis dimēsiue: qz talē quantitatem nō ħn sed eos ꝓtingūt contactu virtutis: qz alr ab eis moueri non possent ipsi celestes orbes: sed tn ab orbibus cōtactu dimēsionis nō ꝓtinguńt: ꝓpter id ꝙ ipse dimēsionē nō ħn: nec etiā cōtactu virtutis: qz corpus non ħz virtutē supza intellectuā sublātiā: ⁊ ideo quāuis ipse in orbes agant: non tn reꝑtiuntur ab eis.

Ad argumentum ergo in cōtrariū dōm est: ꝙ argumētū ⁊ rō phi in his tenet: ⁊ de his ſtelligit que ꝓtingūt eadē: ⁊ continguntur ab eisdez: non dimensionis cōtactu tn: sed etiā cōtactu virtutis: quo modo: vt ex supradictis apparet: corpa celestia nō se ħn ad elā.

¶ Mō secunda.

SEcundo posset aliqs dubitare de dicto Ihō. qui ait ꝙ ħ scōa diffinitio motus: qua dicitur ꝙ motꝰ est actus entis mobilis: se ħz ad aliā in superioribus declaratam: sicut materia ad formalem: propter id ꝙ concluditur ⁊ probatur per eam. Uiderur enim ista ratio nō valere: ⁊ qz etiam illa videť ꝓcludi ⁊ ꝓbari per istam. Cū. n. ens mobile sit ens in potentia: si motus est actus entis mobilis: necessariū est ꝙ sit actus entis in potentia. ¶ Non possumus aūt sufficienter dubitationem solueꝛe: si dicamus vt quidā dicūt: ꝙ diffinitio omnis: que est demōstrationis principium: se habet ad illaz que est demōstrationis ꝓcō: vt formalis ad materialem. Sic enim dicendo in similem incidemus dubitationē: qz tam vna q̄ alia videtur posse accipi pro principio demōstrationis: vt predictū est: vnde scōm istaz viam non videtur vna magis q̄ alia formalis dici posse. ¶ Ut ergo doctoris nostri dictū plenarie intelligatur: considerandum est: ꝙ quandocūq; aliqua due diffinitiōes: ita se habent ꝙ ambe loco dñie accipiunt subiectum: illa que accipit formalem ſbi rōnez loco ſbi pro differentia: cōparatur ad illam: que simplr accipit subiectum: sicut formalis ad materialem: qz cū formalitas diffinitionis ex dñia sumatur: si dñia ad dñiam: vt formale ad materiale se habeat: necessarium est ꝙ se habeat etiam eodem modo ⁊ diffinitio ad diffinitionem: sic aūt se habent due diffinitiones de motu assignate. Nam formalis ratio entis mobilis est esse ens in potentia ad id ꝙ acquiritur per motum: sicut etiam ⁊ formalis ratio entis risibilis est esse ens in potentia ad risum. Unde manifestum est ꝙ illa diffinitio: qua dicitur ꝙ motus est actus entis in potētia fz ꝙ huius: cōparatur vt formalis ad materialem: ad illā: qua dicitur ꝙ motus est actus entis mobilis. Et quia forma est illa que imponit necessitatez materie ⁊ non econuerso: ⁊ demonstratio ex his procedit que imponunt necessitatem ꝛcōni: idcirco per illā diffinitionē: tā q̄ per priozem: demōstratur ista: ⁊ non econuerso. Dico autem tan q̄ per priozem ſm rationem: vnde pz ꝙ argumentū factū ꝓra dictū ħome nō ꝛcludit.

¶ Textus.

¶ Spes aūt semper existimabitur aliquā mouens ⁊c.

¶ Mō tertia.

CErtio posset quis forte dubitare: vtrū verū sit ꝙ semper est species aliqua mouens: videtur. n. ꝙ nō: qz cui nō debeť esse: nō debetur agere: nec mouere: speciei autem siue forme non debetur esse: sed cōpositō: igit nec species eriam siue forma est mouens: sed compositum.

Ad istam qōnem est dōm ꝙ semper mouens est aliq̄ species siue forma mouēs: dico tan q̄ ratio ꝙ principiū agendi. Cui⁹ declaratio: qz mouere est agere: agere aūt ⁊ actio dicūt actū scōm. Ratio aūt ⁊ principium actus non est potentia: sed actus: ⁊ scōi actus principium est actus primus. Actus autem primus species vel forma est: igitur necessariū est ꝙ species vel forma sit semper in omni motiōe ratio ⁊ principium mouendi.

Ad argumentum ergo in ꝓtrarium dōm est ꝙ sicut forma dicitur existens: sic etiam dicitur ⁊ mouēs. In cōpositis autem ipsa forma dicitur exñs: nō quia ipsa sit proprium existentie ſbm: sed qz existendi ꝓncipium ⁊ ratio. Et silr etiā dicit mouens: qz est ratio ⁊ principium mouendi: cōpositum aūt dicitur mouens ⁊ existens: qz ⁊ mouet ⁊ existit per formam ipsam: que ratio est: quia ⁊ principium mouendi.

¶ Mō quarta.

QUarto posset esse dubiū vtrū motus vnus esse possit actus mouētis ⁊ mobilis: videť. n. ꝙ nō: qz motus eius est actus in quo est. Non est autē in mouente: sed in mobili: igitur est actus tantum modo mobilis.

Ad istam qōnem dōm est ꝙ vnus ⁊ idez motus est pōt actus: ⁊ mobilis ſm ꝙ est mobile: ⁊ mouētis etiam ſm ꝙ est mouens. Ad cuius euidentiam considerādū est: ꝙ cū id per ꝙ aliqd aliquo modo de potētia erahitur ad actum: sit actus eius: eo modo: quo de potētia in actum trahitur per ipsuz: ⁊ per motum tam mouēs q̄ mobile trahatur suo modo formaliter ad actum: necessarium est ꝙ motus sit formalis actus: tam mobilis q̄ etiā mouētis. Hoc aūt ex eo appet ꝙ ⁊ mobile ipso motu dicitur formaliter moueri: ⁊ mouens etiam ipso motu dicit formaliter mouere: quēadmodū calidū formaliter ipsa calefactione calefacit. Verum est autez ꝙ qz nō eodem modo vtrūq; per motum trahitur formaliter de potentia in actum non eodem etiam modo ipse motus est actus vtriusq;. Nam mouens ante q̄ moueat est in potentia ad motū influēdū alteri: ⁊ nō ad ħ: vt perficiatur in ipso. Mobile vero est in potentia ante q̄ actu moueat ad motū recipiendum: sicut perfectionez suā. Est enim actus qualibet eius perfectio in quo recipitur. Scōm ħ igitur per motum trahitur actu mouens ad mouendum aliquid: ⁊ mobile trahitur actu ad ħ vt moueatur: ⁊ ideo motus est actus mouentis: vt progrediens ab eo: ⁊ est actus mobilis: vt receptus in ipso.

Ad argumētum ergo in cōtrariū dōm est ꝙ motꝰ est eius actus in quo est: qz est perfectio ipsi⁹. Eius vero in quo nō est: ⁊ si nō sit isto modo actus: eo ꝙ opatio trāsiens est perfectio facti: ⁊ nō perfectio facientis: cē tamē pōt actus alio modo: vt predictum est.

¶ Textus.

¶ Haber autem defectuz rationabilem. Necesse est. n. fortassis esse quendam actum ⁊c.

¶ Lectio quinta. ¶ Mō prima.

HIc primo posset aliqs dubitare: vtrum actio ponit possit in agēte. Uideť. n. ꝙ nō: qz cū actio idem re sit cū passione: si actio esset in agente: posset ēt ee passio in agēte: qvē ee falsuz.

Ad istam qōnem dōm vē ꝙ in eo est actio agētis sicut in ſubo in quo recipit. Nō aūt recipit agētis actionē: inquātū hui⁹: est patiēs nō agēs: quēadmodū etiam ex oppōsito id a quo actio ꝓuenit fz hui⁹ est agēs ⁊ nō patiēs. In patiēte igitur ⁊ nō in agēte videť per se actio exīstere. Sed sicut de passione recordor me dixisse in logyca: quā edidi in tractatu de passiōe: sic ēt mō posumus ħ dicere: ⁊ de actione: vz ꝙ actio non ē: sicut in ſbo in agēte: sed in patiēte. Manifestū ē cū fuerit actio trāsiēs. Quāuis. n. oīs actio causaliter existat in agēte sicut tn in ſbo actio trāsiens est in patiēte tn. Hā si ħ ēt in agēte: vt i ſbo esset: nō diceret ee actio trāsiēs: fz manēs. De tali ergo actione manifestū est: ꝙ sicut in subiecto nō est in agēte: sed in patiēte. De actionibus autem que dicūtur manētes: sicut est amare qō manet in amāte: ⁊ ſtelligere: qō manet in ſtelligēte: videť ꝓriuz dōz. Per ħ. n. iste distinguūtur a trāsiētibus: qz transiētes non manēt in agēte: nec sunt perfectiones eius: sed manentes in agente manēt ipsumq; pficiunt. Cōsideranduz est igit ꝙ actio: respectu eiꝰ in quo est: rōnē ħz passionis: si ergo per se ēt in agēte: sequeret ꝙ respectu agentis hēret per se rōnē passionis: ꝙ est inconueniēs: qz tūc agēs ſm ꝙ agēs ēt patiēs: qōd nō cōuenit: ⁊ ꝓptercz si actio: vt in ſbo: maneat in agēte: opz ꝙ ipm agens quātū ad ħ subinduat quādā rōnē patiētis: vt sic agēs dicať ſm ꝙ ab ipso actio ꝓcedit: ⁊ dicať patiēs scōm ꝙ ipm met est subm actionis: ⁊ ita ꝙ scōm ħ actio oīs per se erit in patiēte ⁊ nō in agēte: sicut in ſubo. ¶ Hoc aūt pz ēt in actionibus supra notatis: vt. n. diximus in logyca: dici pōt ꝙ amās est patiēs: ⁊ agēs ē res amata: que ad se trahit amātē. Eo igit ipso quo actio amoris in amāte est: vt i subiecto: ⁊ nō in amato: cōsequi videtur ꝙ nō sit in agente: sed in patiēte. Silr etiā vt videť dici pōt ꝙ intelligēs est patiens: ⁊ agēs est res intellecta: que adequat intelligentē sibi: ⁊ sic per ħ ꝙ intelligere in ſtelligēte est: cōsequit ꝙ sit in patiēte. Si aūt dicatur ꝙ amans ⁊ intelligens est agens: tunc dōm erit

q̄ intelligere ⁊ amare in eis manēt: per ħ q̄ in eis est id
qđ̄ per tales actus suo modo patitur: vel ceriā in eis ma
nent sc̄ōm q̄ ipsa subinduunt rationem patientiū: vt
supra dictum fuit: vnde ⁊ dicūtur perfici dictis actio
nibus: ⁊ esse perfectibile inquantum ħ rationem habz
patientis. Patet igitur q̄ omnis actio per se est in pa
ciente: ⁊ in agente est vt in subiecto: sc̄ōm qđ̄ subinduit
rationem patientis: vt iam sepe dictum est: vnde appa
ret responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Quoniam igitur vtraq; sunt motus ⁊c.

¶ Cō secunda.

SEcundo posset esse dubiū: vtrū
verum sit q̄ actio ⁊
passio sint motus: videt̄ n. q̄ nō: qz cū in
separatis a mā sit actio qđā sicut in subo: si
actio ē mot⁹ scđ̄ q̄ il separatis a mā sit mot⁹
q̄ ēt̄m. Iteꝝ cū mot⁹ cēt ī ōdicatōrio actiōis ⁊ passiōis

Ad istam q̄onem dōm est: q̄ rem
stricte ⁊ ꝓprie
sumēdo ipse motus: vt dixim⁹ in logyca: nō differt rea
liter ab actione ⁊ passione fundatis super ipsuz: differt
rō abeis sc̄ōm esse: liue sc̄ōm rōnem. Motus enim: vt
motus est: non iportat ad agens relationē vel respectuz
nec ad patiēs: q̄ rō actio ⁊ passio necessario importāt.
In ponitur. n. nomen actionis ⁊ passionis a modo es
sendi ad aliud. Eandē igit̄ rem dīt actio ⁊ passio ⁊ mo
tus: sed non eodem modo. Motus. n. rem suā simplr ⁊
absolute dicit. Dico aūt absolute quantū ad respectus
importatos actionis ⁊ passionis nomine. Actio vero
eādē rē ponit sub respectu rō quodaz actiui ad passiuū
Et passio ceriā ieandē rem ponit sub respectu rō quodā
passiui ad actiuū: vnde manifestuz est: q̄ nec actio: nec
passio cadit in proprio significato motus. Motus aūt
cadit: sed māliter: in significato vtriusq;. Ratio. n. for
malis actionis ⁊ passionis ex motu non habetur actu
sed potentia. Actu vero habetur ex ordine ad aliud: vt
pote ad agens vel ad patiens. Quia ergo nō reponit
res in predicamēto per id q̄ materiale est: sed per id in
quo consistit predicamenti ratio formalis: ex quo: vt
modo ōclaratū est: ratio formalis actionis ⁊ passionis
nō clauditur in motu: vt motus est: necessariū est q̄ ipe
motus per se non sit in predicamento actionis: nec pas
sionis: sed solū prout subinduit respectus supra dictos:
vnde pz responsio ad sc̄ōm argumentum.

Ad primū vero dicendū est: q̄ motus pōt accipi dupl̄r: vno quidem modo stricte
⁊ ꝓprie: ſm q̄ motus est actus imperfecti. Et sic non
est omnis actio motus: sed sola actio debita mouēti: se
cundum q̄ est mouens: Alio vero modo sumi pōt mot⁹
largissime: sc̄ōm q̄ sumebat plato motuz ꝓ omni ope
ratione: ⁊ isto modo omnis actio est motus.

¶ Cō tertia.

TErtio posset aliq̄s dubitare dato q̄
actio ⁊ passio diuersi mot⁹ es
sent ⁊ differrēt solo numero: vtrū possent
simul esse in eodem: videtur enim q̄ sic: qz
due intētiones solo numero differētes pos
sunt simul esse in eodez ergo simlr ⁊ duo motus. Nā
⁊ due ītētiones ,pueniūt ex duab⁹ imutationibus.

Ad istam q̄onem dicēdū est ꝙ si
actio ⁊ passio
motus cēnt solo numero diuersi: nullo modo simul esse
possent in eodem: huius aūt ratio est: qz diuersitas nu
meralis mot⁹ assignari nō potest: nisi aut ꝓ diuersita
tem mouentis: aut ꝓpter diuersitatem tēporis: aut ꝓ
diuersitatem: speciei que acquiritur per motum: aut ꝓ
pter diuersitatē ēt subiecti. Nūc āt ita est q̄ diuersitas
illoꝝ motuuz: quoꝝ vn⁹ esset actio ⁊ alter cēt passio: nō
sumeretur ex diuersitate mouentis: qz non ab alio mo
uente est actio: ⁊ ab alio est passio: sed ab vno ⁊ eodē: nō
sumeretur ceriaz talis diuersitas ex diuersitatē tēporis
qz non in diuersis tēporibus: sed in vno ⁊ eodem ponū
tur simul actio ⁊ passio: non sumereē ceriā dicta diuersi
tas ex diuersitate speciei sine termini: qz vna ⁊ eadē nu
mero species est quā agens dat per suā actionem: ⁊ pa
tiēs recipit per suam passionez: sumereē itaq; de neces
sitate talis diuersitas ex diuersitate subozum.

Ad argumentum in ꝓrariū ego
dicerez q̄ pro
positio assumpta de intentionibus est falsa. Naz ꝑbus
dicit in qnto metħ. q̄ eo que in eadē subo entiū, diuersi
tatē habēt differūt specie: sed si eam cōcedere vellemus
adħ argumentum non concludit: qz ille due intentio
nes proueniunt a duobus agentibus: actio vero ⁊ pas
sio proueniūt ab vno ⁊ eodem.

¶ Textus.

¶ Aut neq; actū alterius in altero esse ⁊c.

¶ Cō quarta.

QUarto est dubitatio vtrū idē mo
tus realr esse possit actio ⁊
passio: videt̄ enim q̄ non: qz que differunt
specie ⁊ genere: habent necessario realita
tes differentes: actio vero ⁊ passio omni ra
li modo differunt: ergo differūt sc̄ōm rem.

Ad istam q̄onem dōm est ꝙz di
xim⁹: qz res ꝓ
accipi dupliciter: qz vno modo cōiter pro omni illo posi
tiuo q̄ in reruz natura inuenitur: quo quidē modo res
dicit: ⁊ nā subiecta habitudini: ⁊ etiam ipsa habitudo
Alio modo res sumi pōt magis ꝓprie ⁊ stricte pro sola
natura habitudinibus subiecta: ⁊ si rem accipiamus
ħ secūdo modo: tūc sicut declarauimus in logyca cruntꝫ
tria ꝑdicamēta rīm rem ipsam dividētia, s. ꝑdicamētuz
subē quāritatis ⁊ qualitatis: huiꝰ aūt distinctionis ra
tio est: qz vbicūq; inueniūtur modi essendi repugnātes
necesse est q̄ ibi fuerint̄ res diuerse nature absolute: ꝑ
cipue cum modi absoluti fuerint: sic autez se habēt mo
di eēndi subē quantitatis ⁊ qualitatis. Modus enim
essendi substantie est nō in subiecto eē: ſz modus essen
di quantitatis ⁊ qualitatis est esse in subiecto. Esse aūt
in subiecto: ⁊ in subiecto non esse: sibi in invicem repu
gnant: nec possunt circa eandez naturam: natural iter
attendi: vnde necesse est q̄ alia sit res ⁊ nā subē: cui⁹ ꝓ
priuz est nō esse in subo; a re ⁊ natura quāritatis: ⁊ q̄li
tatis: quoꝝ proprium est in subo esse: viterius ceriā mo
di essendi absoluti quātitatis ⁊ qualitatis inueniunt
ēt repugnantes esse. Naz quantitatis est in alio esse q̄
modū mensurātis: sed q̄litatis est in alio eē per moduz
afficiētis: affectio autē non est mensura: nec ecouerso: vnde qualitas etiam ⁊ quātitas res diuersas ponūt
Alias aūt septem ꝑdicamenta sumuntur a modo essen
di ad aliud: qui nec modo essendi in alio: nec modo eēn
di in se repugnat. Nam ⁊ q̄ non habet esse in subie
cto: ⁊ q̄ etiam habet esse in subiecto: potest ad aliud or
dinem habere: sicut materia in subiecto: ⁊ habet ordi
nem ad formā: ⁊ qualitas vnius similium est in subie
cto ⁊ ordinem habet ad qualitatem: vnde manifestum
est q̄ rem stricte sumendo: videlicet predicamenta rez
sunt, s. substantie q̄titas ⁊ q̄litas. Alia vero septez res
alias non ponunt a rebus positis per istam. ¶ Viterius autem si rez primo modo sic communiter sūmamus
pro omni eo positiuo q̄ in reruz natura inuenitur: decē
prima predicamenta rerum erunt. Nā res sic cōiter sū
pra sc̄ōm triplicē essendi moduz distinguit: qz ſm mo
duz essendi in se: sc̄ōm moduz essendi in alio: ⁊ sc̄ōz mo
duz essendi in ordine ad aliud. Primus autez modus
est propzius substārie: vt supra dictū est. Secundus ve
ro deberet quantitati ⁊ qualitati: sed quantitati sicut
mēsurāti: ⁊ qualitati sicut afficiēti: vel sicut modificā
ti: vt sit vniuersaliter locutio. Tertius aūt deberet alijs
septē predicamentis: ſm que distinguuntur sc̄ōm diuersita
tem essendi ad aliud.

Ad cuius euidentiā cōsiderā
dum est
q̄ esse ad aliud consistit in respectu quodam vnius ad
alterū. Iste aūt respect⁹ dupl̄r pōt se habere: qz aut rei
supra quā fundat simplr ⁊ de se ōbet: sicut respect⁹ ad
scibile simplr ⁊ de se ꝓuenit scire: ⁊ tale ad aliud spectat
ad predicamentū relationis. Aut ēt rei supra q̄ funda
tur simplr ⁊ de se nō debet: sed solū sc̄ōm q̄ accipit in
quadā ꝓnexione cū aliquo: sic ꝑtinet ad sex ꝓncipia di
stinguitur aūt qz id supra q̄ fundatur talis respectus:
aut est mot⁹ rīm: aut nō mot⁹ rīm: ſz aliqd q̄ motū ī mo
bili ipso acquisitū. Et primo quidez modo pertinet ad
actionē ⁊ passionē: que in motu fundanē sub eadē con
nexione: sed sub diuerso respectu: ponit enim ibi conne
xio agētis ⁊ patientis: ⁊ motus quidem in tali conne
xione accꝑtus sub respectu agentis ad patiēs dicitur
actio: ⁊ sub respectu patiētis ad agēs dicit passio. Si
vero circa id circa q̄ attendit talis respectus sit motus
aut aliquid acquisitū per motū: tunc aut attēdit ibi cō
nexio mobilis cū tēpore: ⁊ sic est qñ: q̄ significat in tpe
esse: aut ceriā ibi attēdit cōnexio locati cū loco: ⁊ tūc ad
ħ dicit: aut. n. id circa q̄ attēdit talis respectus est ali
quid acqsitū ex cōstitutiōe locati in loco: in eo q̄ habz
rōnem locati: aut in eo q̄ bz rationem loci. Primo aūt
modo sunt vbi ⁊ situs: sed differūt: qz situs dicit respe
ctū locati ad locum nō simpliciter: sed ratione partiuz
locati ad partes loci. Vbi vero dicit respectum locati
ad locum simpliciter. Secundo modo est habit⁹: sic. n.
dicit cōmentator in quinto metha. Modi habitus ⁊
vbi sunt ꝓpinqui. Ponunt. n. respectū cōparationis
inter cōtinens ⁊ contētum. Si igit̄ fuerit ꝓtinētis ad
contētum erit ꝑdicamētū habitus: sed econuerso est de
vbi: pz igitur q̄ actio ⁊ passio realitates dicunt diuer
sas ꝑdicamentales ſm cōditionem septem ꝑdicamēto
rum: quia important diuersas habitudines: vnde pa
ret responsio ad argumentum.

¶ Questio quinta.

QUinto quia iā pluries dictū est q̄
actio recipitur in passiuo
posset aliquis dubitare vtrū omnis actio
presupponat aliquod subiectū: videtur. n.
q̄ sic: qz ipsum passiuum est subiectū actio
nis. Si ergo oīs actio īdiget poni in aliquo passiuo: ne
cesse est q̄ omnis actio presupponat aliquod subiectū.

Ad istam q̄onez dicūt alig q̄ actio
manens non ponit
aliud subiectum ab agente: actio vero omnis trāsiens
de necessitate aliquod subiectū presupponit: ex quo eni
est transiens: aut transit in aliquid aut in nihil. Quod
si in nihil: tūc non est transiens. Si autē transit in ali
quid: presupponit aliquid in quo recipiatur: ⁊ per con
sequens presupponit necessario subiectum.

Sed istud non videt̄ stare posse. Naz
creatio bz rōnez actio

ra agentem siue in subiecto siue non in subiecto.

Ad argumentum ergo in contrariũ dñm est q ipsum increat produci ipsa actione bz rõnẽ passiui in quo intelligitur recepta ratio formalis ipsi⁹ actionis. Differũt ergo actio transiens presupponẽs subiectũ et non presupponẽs: in b q̃ ꝓsupponens dicitur recipi in passiuo: non tam ratione sue formalis rõnis q̃ etiaz rõne fundamẽti. Sed actio non ꝓsupponens subiectuz dicitur in passiuo recipi solũ ratione siue formalis rationis: et non ratione fundamenti: vnde pz q argumentũ nõ ꝑcludit. ¶ Attẽdat aũt qui legit quid per ea que dicta sunt appeat dñm de diuersitate eẽ et essentie.

¶ Textus.

¶ Quoniã aũt de nã scia est circa magnitudines ꝛc.

¶ Lectio. vj. ¶ Aõ prima.

Esse posset aliquis dubitaꝛ vtrũ de infinito et finito cõsiderare pertineat ad methñ. videt enim q sic: qz ea que sũt maxime cõmunia sunt de consideratione eius: sed finitũ et infinitum esse videntur maxime cõmunia: cũ omnis magnitudo et oẽs numeri et tẽpus ẽt sub ipsorum altero continaꝛ igitur ipsa pertinere videnꝫ ad ꝑsiderationẽ methaci.

Ad hoc dicendũ est q finitũ et infinitũ dicũtur aliqua dupliciter: vt cõiter dici consuevit: quia aut scdm essentiã: aut scdm quantitatẽ. Scdm essentiã quidem infinitũ dicitur q nõ habet essentiã ad genus vel ad speciem perfectionis alicuius limitaram: sz magis essentiã bz omnis perfectionis contentiuã. Et hoc quidẽ modo infinita causa prima dicitur: et omnia creata entia finita. Unde isto modo, punctum: vnitas: passio et vltr omnia que in creaturis inueniuntur finitaꝛz habent. Et b modo de talibus loquẽdo ipa pertinẽt ad considerationem methaphysici. Quia. n. circa essentiã versaꝛtur: necessariũ est q sint de cõsideratione ei⁹ cui⁹ ꝓpriũ est ens et ẽntiã ꝓsiderare: q est solus methaphysici: scdm quantitatẽ aũt accipiendo infinituz et finitũ ipsa non inueniuntur nisi in his que quantitatem habẽt: vnde qz punctũ non habet quantitatẽ nec intelligẽtia nec passio scdz se: idcirco ipsa nec finita dicũtur nec infinita. Isto igitur modo finitũ et infinitũ non secuntur oia entia: nec simplr: nec subdistinctione: et idcirco nõ opz q sint de consideratione methaphysici. Sunt ãt de ꝑsideratione physici inquãtũ sunt passiones quedã entis nãlis. Nã opposita sunt de cõsideratione vnius et eiusdem artis: finitũ aũt et infinitũ sunt opposita. Et finitũ: qz est passio nãlis entis est necessario de consideratione physici. Igitur et infinitũ q opponitur finito. Est autem et infinitũ in appositione ꝓprium etiam alicuius entis naturalis: sicut rẽporis et motus: qbus etiã nãliter per primã successionẽ fit infinita appositio.

¶ Textus.

¶ Intellectus autem ex principio quodã oparur ꝛc.

¶ Aõ secunda.

Secundo posset esse dubiz de illa propositione qua dicit q intellectus a quodã principio operatur itelligẽs: videtur enim esse falsa: qz intellectus diuinus sine principio: quia aeterno potuisset operari producti nem creature.

Ad hoc dicendũ est q et si dicta propositio scdm intellectum Anax. cui attribuitur sit falsa: aliqd tamen veritatis continere potest. Mã duplex cẽ potest intellectus eius: vnus quidẽ vt principium ibi sumaꝫ pro ipsa agendi et operandi rõne: et h modo veritatem habet. Omnis. n. intellectus a quodam principio. i. per quoddam principiuz: qz per quandam agendi rõnem operatur intellectus. Est. n. forma intellecta ratio agẽdi cuilibet agenti per intellectum. Alius aũt intellect⁹ dicte ꝓpositionis est: vt ibi principium sumaꝫ pro principio rẽporis aut magnitudinis: vt sic dicaꝫ intellect⁹ a principio quodaz temporis aut magnitudinis de necessitate operaꝛi et isto modo falsa est. Iste autẽ dicitur fuisse intellectus Anax. posuit. n. intellectum inchoasse diuisgregationem ab aliquo determinato temporis principio: et ab aliqua determinata pte magnitudinis. Et ad hui⁹ ꝓbationẽ induxit dictam propositionem.

¶ Textus.

¶ Rõnabiliter aũt et principium ipsum ponunt ꝛc.

¶ Aõ tertia.

Tertio posset aliqs dubitare dato q cẽt infinitũ vtrũ bz rõnem principiati: videt. n. q non per rõnem quã ponit Ari. Aõ cuius est principiatũ bz principiũ. Aõ autẽ bz principiũ bz finem: igitur q est principiatum habet finem: et est finitum: cuz ergo nullũ infinitũ sit finitũ: sequitur q nullum infinitum principiatum esse possit.

Ad huius qõnis intelligẽtiã resumere opz distinctionem infiniti supra assignatã. Dictũ est enim q est duplex ifinitũ: qz in essentia: et in ẽntiate aut discreta aut dimensiua. Infinitũ aũt in ẽntia manifestum est q nõ potest principiatũ cẽ. Dictũ enim supra fuit q infinitum in ẽntia est illud q est simpliciter per suam essentiam omnis perfectionis contentiuum. Et qz actualitas ẽndi est de perfectionibus entiũ: necessariũ est ex quo tale infinitũ per suã ẽntiam habet simplr omnez perfectionem: q per ẽntiã suam actualitatem existendi habeat. Quod aũt actu est per ẽntiã suã non habet principiati rõnẽ: qz de ratione principiati est q cẽ accipiat a principiãte. Tale igitur ifinitũ rõnẽ principiati nulla tenus habere potest. ¶ De infinito etiã scdm quantitatẽ quidam dicũt q nõ põt principiati habere rõnem: huius aũt dicti rõnẽ duplicem assignãt. Quaz prima est qz omne principiatũ aut productũ ab agẽte per naturaz ẽ aut ab agẽte per intellectũ. Et si productũ sit ab agente per naturã opz ab agente per intellectũ ipsum etiã productũ cẽ: quia nã instrumentũ est intelligẽtie. Agẽs autem per intellectũ nihil potest producere q nõ sit cognoscibile: infinituz autem repugnat cognitioni: qz dictũ est in prio: q omne infinitũ scdm q infinitũ ignotuz est igitur infinitũ repugnat cuilibet producti: nec per ꝑs habere potest rationem principiati. ¶ Secũda ratio ipsorum est: qz effectus virtutem participatã habet est enim et agit in virtute sue causẽ. Infinitũ aũt virtutẽ habet infinitã: q vero virtutẽ bz infinitã agit in virtute propria: nullum igitur infinitum habere potest effectus et principiati rationem.

Sed ista non sufficiunt: nec sunt sufficienter dicta. Nam primo necessaria ratione concluditur siue probatur q si ẽt infinitũ in quãtitate: siue dimẽsiua: siue discreta haberet principiati rõnẽ: solũ. n. illud subterfugit rõnẽ istaz: q ẽ nõ limitatũ ad alicui⁹ gũis ꝑfectionẽ: vtpote: qz est ꝑfectionis ois prẽtiuũ. Aõ aũt limitatũ est ad certũ genus: q̃ cũcq illi⁹ generis perfectionẽ bẽat infinitã nihilomin⁹ tñ necesse est ipsum q̃ticipatã bẽre entitatẽ.

Nam

Nam participare est q̃si partem capere: q autem limitatũ est ad certũ genus: siue in genere illo sit finituz siue ifinitũ: nõ põr in se claudere totũ ens totaq; ꝑfectionez entis: sed claudit et capit ptẽ entis: qz solã entitatez sui generis: que nõ est ois entitas nec oĩs ꝑfectio: sz aliqua entitas aut aliqua ꝑfectio: ꝫ ꝑfectiones distincta alioz genez: qq qõ ẽt oẽ tale ponit bẽre ẽntiam finitam: qa ad certũ genus limitatũ: vnde et si foret infinita dimẽsiua q̃titas: cẽt qdem ens finitum et ẽntia finita: vtpote nõ ꝓtinẽs ois entis et ẽntie ꝑfectionẽ. Et quãuis sub rõne qua ẽntia cẽt finita: sub rõne tamẽ qua dimẽsio ex opposito esset infinita: vtputa: qz ptineret nõ partẽ ꝑfectionis: sed totã perfectionẽ gũis dimẽsiue quãtitatis: vñ cẽt ifinitũ tale ens, vno mõ: et finitũ alio mõ: qz finitũ et limitatũ sub rõne entis bñs principatã entitatẽ ifiniram nã in rõne quãti dimẽsiui: et qz oẽ q participatã bz entitatẽ ẽ ꝓncipiatũ appet euidẽter q tali ifiniro rõ ꝓncipiati ñ repugnat. Sz diceret forte aliqs: q et si tale ifinitũ bẽret rõnẽ ꝓncipiati sb rõne qua ens nõ tñ bẽret rõnez pricipiatis b rõne qua q̃ti dimẽsiui: dicẽtũ est. n. q qz caperet entitatis partẽ ens foret per participationẽ: ergo ex opposito cũ non dimensionis partẽ caperet: sz omnẽ: nõ cẽt quãtum dimẽsiuũ per participationẽ: et qz ꝑm b illud ifinitũ ponitur: pz q fcõz q infinitũ nõ posset rõnẽ ꝓncipiati habere. ¶ Hoc videtur forte alicui bñ dictũ: sed in veritate nõ tollit rõnem nostrã. Videmus. n. q hõ nõ capit partẽ perfectionis humane: sed totam comprehendit: vnde et hõ est hõ essentialiter: qz tamẽ entitas ab humanitate in ipo realiter nõ differt: ex quo entitatez participataz habet: dicim⁹ q eius humanitas per se ipsam: et si ponat aliquo modo hominis essentiã: nõ tamẽ eam per se ponit in actu existendi: sed humanitas que est essentialr humanitas et homo qui est essentialiter homo in actu existendi ponitur per participationẽ. Et propter b homo nõ obstãte q totã humanã perfectionem capit: simpliciter tamẽ deficitur q rõnem producibilis et principiati bz. Cõsimili itaq; modo si esset actu infinita dimensio: quia in ea realiter entitas nõ differt a dimẽsione: ex quo participatã haberet entitatẽ: nõ possz in actu essendi ipsa dimẽsio: que est ẽntialr dimẽsio: ponit per se ipsam: sed in b poneret per participationẽ ab alio: vnde non obstãte q cõprehenderet oẽm perfectionẽ dimẽsiue quantitatis: adh tñ simplr pcedẽdum ẽt q bẽret rõnem ꝓducibilis et principiati. Nam et productio non ad humanitatẽ et hoiem simplr: nec ad dimẽsionez: sed ad actu esse terminatur. Unde ex b ratio sumenda est producibilis et principiati. Sed ad hoc diceret forte aliqs q non est simile q pro simili adducitur: homo enim si comprehendat totam perfectionem humanitatis: h tamen homo q ꝓducit nõ ptinet eã totã sz nũcp: et si totã ptineat sz spẽz: hõ ẽt vñ hõ ẽ nõ ptinet totã ꝑfectionẽ sui gũis: vtpote animalis: b vero singularis dimensio infinita: supposito q sit totã nũeralr totã sm speciem: et totam scdz genus dimensionis perfectionez continebit. ¶ Nec autem rõsponsio non soluit argumentum daro q totum illud verum esset: nihilominus tñ ex quo haberet participatam entitatem illud infinitum rationem haberet simpliciter producibilis et principiati: vt supradictum est. Nam assignata ratio tota sumitur ex eo q non continet homo omnem perfectionez entitatis: et si continet omnem perfectionem alicuius entis. Sed vlterius etiam illa instantia nõ supponuntur vera. Nõ. n. verum est q illa dimensio infinita contineret perfectionem dimensionis totam numeraliter: quia supposito q ipsa esset adh deus in eodem spacio posset dimensionem aliam producere. Tenent enim theologi q deus potest facere simul duo corpora in eodem loco.

Vlterius autem omnes perfectiones sui gũis cõtinet talis dimensio secundum potentiaz: et sic supra in tertio dixim⁹. Non autem contineret secundum actum: quia in infinita dimensione nõ est dare lineam in actu nec superficiem: sed solum in potentia. Similiter etiaz non est in ea dare actu triangulationem: neq; quadrãgulationem: et sic de aliis: verum est tamen q in ea esset dare gradus omnes secundum speciem cuiuscunq; extensionis siue magne siue parue. Et pro tanto diximus superius ipsam continere totam perfectionem quantitatis dimensiue: et si actu omnes modos se habendi ei⁹ nequaquam contineret: sed alterum tantum: patet igitur q si esset corpus actu infinitum haberet principiati rationem. Quod autem primo dicitur tale infinituz idcirco non habere rationem principiati: quia non est cognoscibile: nihil valet. Nam ad minus infinituz discretum erit talem rationẽ habens: cum ipsum sit a deo cognoscibile: vt ipsi⁹met concedunt. Tale etiam infinitum non poneret virtutem vnam: sicut nec vnam essentiam: sed multas in vigore finitas et numero infinitas. Sed tamen nec etiã ifinita magnitudo diuine cognitioni repugnat: sicut patet per rationem. Ibo, dicẽtis q infinitum repugnat cognitioni ꝗuantum: repugnat numerationi: quia partes ifiniti numerare est secundum se impossibile. Ex hoc autez sequitur q ille intellectus infinitum cognoscere non posset: qui non intueretur totum simul: sed ipsum cognoscit accipiẽdo partem post partem. Intellectus ergo diuinus: quia non accipit partem post partem: sed insimul partes omnes intuetur: insimul totam magnitudinem etiam infinitam poterit cognoscere: vnde patet q prima ratio non valet: patet etiã qõ infinitũ dicaꝫ esse ignotum.

Secunda etiam ratio est valde debilis. Nam corpus infinitum haberet virtutem infinitam: non simpliciter: sed in genere: sicut infinitam caliditatem: aut aliam talem: vnde non haberet omnipotentiam: sed partem potentie. Quia igitur partem virtutis caperet: et non totam tanquam habens vnam virtutem et nõ omnes. Haberet necessario virtutem participatam dependentez per consequens necessario a causa. ¶ In argumẽto autẽ principali equuocatur: sicut dicit Tho. in nomine ꝓncipij: Quod enim est producti bz principiũ originis et finẽ in essentia. Nõ tñ pp hõc principium nec finẽ magnitudinis. ¶ Est aũt ꝑsiderãdũ. q infinitum non potest esse principiatum et producuz ab agente naturali: quia omne q est tale est ex preiacente mã producti: et oẽ tale est in magnitudine finitũ.

¶ Textus.

¶ Esse autem ifinituz fides ex quinq; contingit ꝛc.

¶ Lectio. vij. ¶ Aõ prima.

Esse posset aliqs dubitare vtrũz verũ sit q ꝓtigere abeẽ nõ differt i ꝓpetuis: vt. n. q nõ: qz ꝓtigẽs die posse et potẽtiã. Esse ãt dicẽ actũ. Acc⁹ ãt et pot⁹ ñ vñr idẽ cẽ igit nec ꝓtigere idẽ cũ cẽ i ꝓpetuis.

Ad istam qõnem dicendum est q posse et esse possũt poni idem in perpetuis: vel pp identitatẽ omnimodã rõnis: vel propter identitatez rei: vel pp positionis simultatẽ. Primo autem modo: vz pp rõnis ydẽtitatẽ apparet manifeste q esse et posse non sunt idem: posse enim dicit potentiam: et esse dicit actum. Ratio autem

actus inuenitur in omnibus reb⁹ creatis esse alia a ratione potentie. Si autem dicta propositio intelligatur secundo modo: tunc erit distinguenduz de potentia: dicendo scilicet q̄ est quedam potentia ad esse: t quedam potentia ad operari. Et si loquamur de potentia que est principiuz operationis: cum ipsa in omnibus creatis rem accidentis dicat: t esse substantificū dicat rem substantie: necessariū est q̄ in singulis creatis scōm rem sit diuersificat a posse. Jn solo autem primo potentia essentia t cē nō differūt realr. Si vero loquamur de potētia ad esse: distinguēduz tunc est in perpetuis. Sūt enī quedam perpetua materialia vt corpora celestia: t quedam immaterialia: vt sube separate. Et si de materialibus loquamur: patet q̄ esse t posse res diuersas ponūt quia posse magis ōbetur talibus ratione materie: t esse magis ratione forme. Materia aut̄ t forma res differentes dicunt. Si autem de immaterialibus loquamur cuz in talibus potētia receptiua esse sit cētia: tūc sit essentia t cē in eis idem sunt secundum rem: esse etiā, t posse in ipsis idem erunt. Si vero essentia t esse in ipsis differant scōm rem: necessarium erit q̄ posse etiam t esse in eis differant realiter. Jn primo autem essendi pncipio non est potentia receptiua esse: quia h̄ non accipit ab alio. Si aut̄ez illa propositio intelligatur propter si multa tem positionis: vt scilicet dicatur q̄ idcirco potētia: t esse dicuntur idem: quia in eodem instanti in quo ponitur vnum: ponitur etiam t reliquum: apparet statim q̄ ipsa veritatem habet. Statim enim in rebus immaterialibus cum ponitur essentia que est receptiua esse ponitur etiam esse ipsum. Jn rebus etiam materialib⁹ sempiternis stari cū ponit mā ponit forma t esse sempiterne rei q̄ non est verum in corruptibilibus. Mō enim statim cum ponitur materia que est in potētia ad formam hois ponitur forma hois t hō. Si autem contra h̄ insetur t dicatur q̄ sempiterna potuerūt abeterno esse: nec tamen ab eterno extiterunt: dicendum q̄ potuerunt ipsa esse ab eterno: tum propter actuam potentiam creantis: tum etiam quia nunq̄ ad esse habuerūt repugnantiaz: nō aūt potuerunt ab eterno esse propter potentiam ad idem ipsius esse receptam ab eterno existentem: quia cuz h̄ potentia in eis ab esse non differat in positionis tempore: si ipsa ab eterno extitisset fuisset ēt necessario t entia illa ab eterno. Arī. igit̄ putās esse q̄ quandoq̄ est quandoq̄ non est posse etiam propter potentiaz materie: conuenienter concluſit: q̄ si talis potentia extra celum est: erit etiaz ibi actu t corpus sempiternū: quia contingere ab cē nō differt ꝑpetuis.

¶ Textus.

¶ Jnfinito enim esse t infinitum idem est.

¶ Questio secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: verum sit verum q̄ si infiniteuz fozet substantia idem esset infinitum: t infinito esse videtur enim q̄ non: quia istud non videtur sequi: nisi supposito q̄ sit idem subſtantia: t substātie esse: q̄ non habet veritatem.

Ad istam qōnez dicendum est q̄ infinitum in illa locutione stat pro suppositio: t esse stat pro natura. Mā vero t suppositum in omnibus differunt: sicut concretum t abstractum. Cuius declaratio est: quia natura dicit ipsam essentiā t entitatē que res est id q̄ est. Suppositum vero dicit id q̄ subsistit in entitate illa. Quod autem in entitate aliqua subsistit est hōis entitatē. Ad autem habet aliquam perfectionem: dz scm q̄ bui⁹ nominari respectu eius noie cōcreto: t perfectio illa fz se inuenit noiari noie abstracto: quemadmoduz id q̄ h̄z albedinē dicitur albū in concreto: sed ipsa albedo fz se noiat noie abstracto. Quia ergo suppositū est id q̄ haber nām cuius est suppositū: pz q̄ ipsum scm se ꝓprie nominatur nomine cōcreto: t natura scōm se, ꝓprie nominat nomine abstracto: vnde dicimus q̄ humanitas est natura hominis: t hō vel h̄ hō est suppositū humanitatis. ¶ Hoc igit̄ viso vlterius considerandus est q̄ res in duplici conditione potest se hēre: vno quidez modo ita q̄ nullum accidens eius cētie in ipsa possit variri: sed qcq̄d in ea datur ad eius essentiā pertineat: qualis est cōditio primi pncipij: cui nihil accidere potest vt habet in. xij. meth. vnde t dicimus q̄ nil in deo preter deum. Alio aut̄ modo potest res ita se habere q̄ in ea cadat aliq̄d accidens cētie: quomodo se habent omnes res create. Si ergo res primo modo se habuerit in ea non different abstractum t concretum: q̄ sicut abstractū solā essentiā significat: sic etiaz t concretū ibi nihil significare poterit ad essentiaz non pertinens. Et propterea dicimus q̄ idem sunt deitas t deus. Si aūt res se habuerit secūdo modo: differēt in ea necessario abstractū t concretū. Mā abstractum dicit precisioncz accidentiū. Concretum vero talis rei non precidit accidentia. Et propterea dicimus q̄ differūt humanitas t hō. Jn solo igit̄ primo cui nihil accidit natura t suppositum sunt idez. Differūt aūt in oibus creatis in q̄b⁹ non differrent: si in eis nihil foret accidens cētie.

Ad propositum igitur ista applicādo dicendum est q̄ phylosophus nō vult dicere q̄ si infinitum foret substantia: idcirco idem cēt infinitum: t infinito esse: quia idem sit substantia t substantia esse: sed q̄ si infinitum foret substantia: sine omni accidente: idem esset infinitū: t infinito esse: propter id q̄ talis est conditio substātie ab omni accidente segregate: vt patet ex predictis.

¶ Possumus autem t h̄ t aliter exponere: vt dicam⁹ q̄ esse ibi non sumitur pro ipsa essentia aut quidditate sed sumitur pro ipso q̄ quid erat esse. Nam h̄ differēs inuenitur ab ipsa qdditate: sicut differunt humanitas t animal ratiōale. Est enim humanitas quidditas hominis: sed nō est q̄ quid erat esse eius: sed h̄ est animal rationale: sicer go accipiendo ibi cē: statim apparet veritas eius q̄ h̄ dicit: scm enim q̄ in. vij. meth. habetur in dictis scōm se: t in dictis sine clausione accidentis: idē est res t esse rei: sicut idem est hō t animal rationale: licet non sit idem rationale animal t homo albus. Si ergo infinitum foret sba sine clausione accidentis: patet q̄ idem tunc esset infinitum t infinito esse.

¶ Textus.

¶ Sed fortassis hec quidem est vlis qō magis tc.

Qō tertia.

Tertio posset esse dubium: vtrum in separatis a materia esse possit actu infinitum: videtur enim q̄ non: quia infinituz ponit imperfectionē: t separata a materia sunt entia perfecta.

Ad istaz qōnez dōm cē q̄ infinitū ḡtū ad pñs specrat dr̄ripliciter: qz infinitū i magnitudie infinitū i multitudie: t infinitū i pfectiōe. Jnfinitū aūt in magnitudie nusq̄ iuenit i separatis a mā: lz. n. magnitudo sit a mā sensibili abstracta fz rōnē: n tn̄ fz rē: t fz cē separata é ab ea. Jnfinitū aūt i mltrudie distiguit scm q̄ cē duplex mltrudo: qz mltrudo idiuiduoz i cadē spē: t multitudo specieruz.

Jnfinitum

Jnfinitum autem scōm primam multitudinez nō habet ibi locum: qz in separatis a materia t non dependentibus ad eam non pōt esse nisi vnū individuum in vna specie. Jnfinitū ēt scōz spēz multitudinē nō pōt ibi cē actu: cuius ratio est: qz in quolibet genere est vnuz primum: t vna prima species que est mēsura perfectiōis omniū aliaz spērum eius: sicut ex. x. metb. habet. Jn genere igitur sube immaterial: necessario est esse vnam primam speciem: que mēsura sit oiuz sequentium. Hunc aut̄ sic est q̄ omnis multitudo est necessario finita: in qua vltimū t primū inuenitur. Cuz igitur in multitudine spērum immāliū sit de necessitate species vltima: vt per se pz: t siteriam in ea necessario prima: vt ostēsuz est: apparet euidenter q̄ multitudo talium spērum non potest esse actu infinita. Jnfinitum autem in perfectione dicitur q̄ non est limitatum ad aliquam perfectionem q̄ potest pngere dupl̄r: vno quidē modo tra q̄ nec̄ sit limitatum: nec̄ limitabile. Alio vero modo fic q̄ nō sit limitatuz: sit tamen limitabile: t h̄ dupliciter: qz aut limitabile est ad perfectionem substantialez: aut ad accidentalem. Et id quidem q̄ de se est in limitatuz t limitabile ad perfectionem substātialem est materia. Nō igitur in separatis a mā non est materia: pz q̄ tale inlimitatū t infinitum non potest ibi esse. Jnlimitatū autem t limitabile scōm perfectionem accidētis potest dici illud qō accidētibus subiect. Et qz suba immaterialia creata inuenitur accītibus subiecta: videtur q̄ tale in finitū poni possit in separatis a materia creatis tamen. Jd vero q̄ nec est limitatum: nec est limitabile ad certā aliquam perfectionem: est omnis perfectionis contentium: q̄ est prima causa tm̄: vnde tale ēt infinitū inuenitur in separato a materia.

Ad argumentuz ergo in ōtr̄ vōz est: q̄ infinituz priuatiue imperfectionē ponit: nō actū infinitū negatiue.

¶ Textus.

¶ Rationabiliter quidem igitur speculantibus tc.

¶ Lectio. vij. ¶ Qō prima.

Sic posset esse dubium: vtrū iste rōnes que dicuntur rationabiliter cōcludere necessario concludant: videtur enim q̄ sic: qz de ratione quāti est esse mensurabile: cum quantitas insit sube per modum mensurantis. Omne autem mensurabile potest mensuratum esse: t esse tale est finitū: igit̄ esse quantum est necessario finitum. Sic igitur ex fundamento: super quo fundantur iste due rationes: videt̄ q̄ ipse necessario concludant.

Ad hoc dicendum est sicut tbo. ait q̄ iste rationes non necessario concludunt: sed soluz probabiliter qō pz: qz accipiūt suppositiones: quas aduersarij negarent. Dicerent enim q̄ non est de ratione corporis esse terminatū superficie: nec̄ habere superficiem in actu: sed solū in potentia: sicut enim habetur in primo ce. t mun. diffinitio corporis est esse dimensionatum omniquaq̄: h̄ autem est habere trinam dimensionem. Dimensio vero alia terminata est: t alia interminata: de ratione autem dimensionis interminate non est terminatio. Quia igitur de trina dimensione in terminata dimensionata predicatur essentialiter: patet euidenter q̄ de ratione trine dimensionis: t de ratione corporis: non est terminatio ad superficiem: quia tunc dimensio trina de trina dimensione interminata non posset predicari q̄ est falsum: vnde ratio prima: t si probabiliter non tamen necessario concludit. ¶ Jdē etiā apparet: t de secūda ratione: qz vt Tho. ait qui ponerent actu infinitam multitudinem: non concederent ipsam habere rationē numeri: propter id q̄ numerus addit supra rationem multitudinis h̄ q̄ est esse mensuratum per vnum: t oē mensuratum inquātum huius est infinitum. Tales ergo rationes: t si ex aliquibus famosis t probabilibus procedant: non tn̄ necessitatē habent: vt ostensum est.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm est: q̄ esse mensuratum t esse mensurabile non dicit aliquid essentiale quantitati: sed dicit quandam proprietatem eius: consequentem quidem: non naturaz quantitatis simpliciter: sed naturam quantitatis terminate: h̄ aūt inde apparet q̄ quantitas diuiditur per terminataz t interminataz: nec tamen in vtraq̄ inuenitur esse mēsuratum: sicut de necessitate ozis si h̄ diceret proprietatē cōsequentem simpliciter naturam quantitatis.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: vtrū valeat ratio phylosophi qua probat q̄ si esset vnum corpus infinitum non possent esse plura: videtur enim q̄ nō quia si esset vnum corpus infinite longitudinis: t finite latitudinis: excluderet bā quidē omnia corpora a spacio sue lōgitudinis: sed non propter h̄ excluderet omnia secundum latitudinem.

Ad istam qōnez nō est simpliciter t sine distinctione respondendum: sicut quidaz faciunt dicentes h̄ simpliciter habere veritatez: propter id q̄ corpus est omniquaq̄ distans: t si ei adiungatur infinitum: erit omniquaq̄ distans infinite. Nam si omniquaq̄ distanti

infinitas ex vna parte adiungatur: erit quidem bene: tunc simpliciter ex omni parte distans: sed non simplr immo trīs ex vna parte infinite. ¶ Ad hoc est: q si in aliqua locutione: h duo. s. corpus z infinitum simplr z immediate coniungātur: dicendo corpus: infinitū ḡtū gdez erit ex vi locutionis: bene sequetur: q tale corpus omni quaḡ oē spacium occuper: cuius ratio est: qz q̄n cumḡ aliqua duo diffinita simpliciter z immediate coniungūtur: immediate etiā z simplr contunguntur z ipsoz diffinitiones: sicut pz in h q̄ dico aīal risibile. Quia igit in prefata locutiōe illa duo diffinita simplr z imediate ꝓiūgūtur: dicēdo corpus infinitū: simplr z ēt imediate cōiungētur: z ipsoz diffōnes: dōo dimēsio oiquaḡ diffās fine termino: z ꝑm hūc intellectū Arist. ꝓcessit. Sed si illa duo: nō ita simplr cōiūgerētur: sed cū aliquo additamēto: dōo corpus ꝑm vnā ꝑtē infinitū: nō posset ex h hēri: q vndiqḡ spatiū totū occuparet.

¶ Textus.

¶ Sunt. n. qdam qui hoc faciunt infinituz ꝛc.

¶ Cō quarta.

Parto posset esse dubiū: vtrum si corpus esset vnū infinituz alia oia corrūperet: videt. n. q non: qz z si in toto haberet forte virtutē infinitam: in vna trī sua ꝑte haberet virtutē necessario finitam. Cū igitur alia scōm vnā partem suā ꝓtingeret: z nō ꝑm totū: nō videt ex h cōsequi q infinito vigore ageret in ipsa: nec per consequens ipsa in se de necessitate transmutaret.

Ad istam qōnem est dōm: q in ratione ꝓbi suppo nitur q illud corpus sit de nā corpoz habētiū ꝓtrarietatem. Nā si corpus infinituz esset de nā corporis celestis: nihil posset in suā nām trāsmutare. Cū ipsum propter nobilitatē sue nature sit clōgatū ab oī impressione peregrina. Hoc aūt supposito alia adhuc suppositio facienda est: quā probat Ari. per rōnez in precedēti qōne declarans videlicet q si vnū corpus esset infinitū: vel alia nō essent: vel essent finita. Sz ꝑm rei veritatē: quānis ista suppositio: ꝑm vnā partez suā: ab illa ratione videat accipe necessitatē: supposito vnū corpus simplr infinitū esse: quātū trī ad alia nō videt necessitatem sumere: qz si vno corpore simplr infinito existente ponerētur alia secū esset in eodē spacio: z tunc quantuz est ex vi illius ratiōis: qua ratione finita ponerētur possent etiam poni infinita. Quod si duo cōtraria ambo infinita essent: vel simplr: vel ex vna parte vnuz: z ex altera parte alteruz: non posset vnum ꝑm totum in se transmutare alterū: propter id q sicut infinita esset virtus vni. in trāsmutādo: sic etiā ifinita cēt virt⁹ alteri⁹ in resistēdo sibi: vt ergo ꝓbi ratio cōcludat: opz supponere: quia vno talium corpoz infinito existēte sint reliqua finita Hoc aūt supposito apparet Ratiz q optime ꝓcludit ratio ꝓbi. Corpus enim infinitum trāscendit infinite in vigore corpora finita. Cū igitur finitum corpus a finito corpore ꝓtrario: per vigorem eius finitū in tempore trāsmutari possit: a corpore ifinito trāscēdēte infinite in vigore corpora finita: poterit infinite cicius illud idē trāsmutari: q non ꝓtingeret nisi ipsum in se posset trāsmutare in instāti: vnde ꝓz q statim quantū est naturaliter loquēdo: cū corpus infinitū attingeret corpora finita in se ipsa trāsmutaret: non obstāte q deus posset talia corpa a tali actione z passione: sua ineffabili: z supernaturali virtute preseruare.

Ad argumentuz ergo in ꝓtrariuz dōm est q qz corpus agit toto suo posse: quanto corpus eiusdem nature fuerit profundius: vt dicit cōmentator in scō de celo tanto in eius vltimo virtus fortior inuenitur: sicut sensibile apparet de igne augumētato. Quāuis igitur corpus infinitum non scōm se totum contingeret finitum ageret tamen in ipsum ꝑm virtutem infinitam: q̄ secūdum virtutem suam tota. Nā cū corpus naturale attingit passiuum scōm vnam suam partem: non agit in ipsum scōm virtutez illius suc partis trī: sed scōm virtutē suā totā: agit toto suo posse.

¶ Cō quinta.

Vinto propter ea que dicta sunt posset esse dubiū: vtruz in corpore infinito oporteret esse virtutez infinitam intensiue: videtur. n. q nō: qz crescēte corpore non est necesse intensiue qualitatez eius crescere: sed sufficit q crescat solum extensiue: sicut crescente corpore albo: crescit eius albedo extensiue: sed non de necessitate intensiue. In corpore igitur infinito esset necessario virtus extensiue: sed non intensiue: infinita: vnde z ꝓ tanto talis virtus videtur diuidi z diuidi tur ad diuisionem corporis: q̄ sibi coextenditur: z non q̄ sibi intendatur: q corpus nō suscipit intēsionem.

Ad istam qōnem salua semper reuerentia diuine maiestatis: que virtutes maiores z minores possit rebus elargiri: z infinito corpori non solum non dare virtutem infinitam: sed finitam: verum etiam ab ipso z virtutem qualibet subtrahere: dicendum est quantū est de necessitate naturali: corpus actiuū naturale: fieret infinitum virtutem actiuam non solum extēsiue vel intensiue haberet infinitū: crescit. n. nō solum extensiue verum etiam intensiue virtus talis corporis corpore crescente: h autem primo apparet ex eo q in precedenti qōne dictuz est corpus agere toto suo posse. Ista enī ꝓpositione stante: euidenter apparet q dicta virtus intensiue crescit, corpore crescente. Nam cū ex virtutibus omnium partium in vno toto constatur vna virtus: necessarium est q ista virtus vna: ex illis omnibus conflata fortior sit: z vigoriosior virtute cuiuslibet illarum partium in se sumpta z. Quēadmoduz cū multi homines habentes virtutem equalem extensiue concurrunt ad nauim aliquaz trahendam: virtus consurgens ex aggregatione singulorum: vigoriosior est in tractione nauis: q̄ virtus cuiuslibet illorum: z sic semper virtus totius vigoriosior est q̄ virtus vnius sue partis z non solum h: sed est etiam vigoriosior q̄ virtus omnium suarum partium abinuicem a toto diuisarum: ꝓpter id q virtus vnita fortior est q̄ virtus diuisa: vt habet in lib. de causis. Quia igitur vt predictum est: corpus agit toto suo posse: z posse eius totum crescit in vigore: ex plurium cōiunctione partium: vt patet ex predictis: necessarium q crescente corporis naturalis qualitate: crescat etiā totius virtus in vigore: qō est ipsa intensiue crescere.

Idem etiaz secundo apparet per verba Simplicij dicentis in secūdo de celo: species simul multiplicant cum quanto motus: pp qō z operosi⁹ est q plus q̄ qō minus: z magis in magno habitaculo infrigidat frigidus aer q̄ qui i minori. Et infra. Quamuis enim de fortis superueniens qualitas: z in minori quādoq; magnitudine validior fit: tamen que scōm naturam proportionem hz ad magnitudinē. Et adiūgit: pp qō z difficiliorꝭ passionis sūt maiores magnitudines ꝑm q̄litatē: q̄ ꝑ q̄lior q̄litas in maioribus. Non enim ꝑm molē partium̄ que

alterantur: sed ꝑ qualitatē. Quia igitur: vt ex dictis patet corpore crescente crescit sua naturalis virtus in vigore: ꝑz q̄ si corpus actiuū naturale fezet infinitum virtutē ac. iuā haberet vigoris infiniti.

Ad argumentum in cōtrariū dicendum est: q qualitas aduenies: z si in virtute actiua non crescit intēsiue: q corpe crescēte scōm quātitatem: crescit tamē sic de necessitate virtus actiua fundata in corporis qualitate ꝓpria z nāli: sicut pz ō virtute calefactiua ignis.

Ad secundum autem dū est q virtus actiua nālis diuidit nō solū scōm extensionē sed etiā scōm intēsionē: ad diuisionē corporis: ꝓpter id q virtus diuisa debilior est q̄ vnita: vt supra dictū est z nō q corpus subm intēdat remitturq;.

¶ Textus.

¶ Oportet autem de omni ex his considerare ꝛc.

¶ Lectio. ix. ¶ Cō prima.

Ic posset esse dubium: vtrū prima ratio: que ponit i ista lectione sit sufficiens ad ostendendum q infinituum esse actu implicat contradictionem: videtur enim q sic: quia fundatur super mobilitatem z immobilitatē corporis. Si. n. esset corpus actu infinitū cēt immobile z esset mobile: est enim omne corpus mobile: z ifinitū immobile: z sic si corpus cēt actu infinitū moueri posset q moueri non posset: q est implicare contradictionem.

Ad istam qōnem dōm est: q ꝑbs per istā rōnem quā h ponit: nō deducit ad cōtradictionē: sz deducit sol ad h q quies vel motus nō esset: si foret corpus actu infinitū: z vtrūq; illoz est inconueniēs: supposita nā: que est principiū motus z quietis. Sed si qs talem rem. cē nō ꝓcederet nām: ncutrum illoz sibi esset inconueniens verū tamē est: q nām esse est nālis suppositio: vnde qui nām tolleret faceret cōtra suppōnes naturales: ad h aūt deducere: sicut ad inconueniens: satis sufficit Aristot. in pñi loco: in quo agit de ꝑbis naturali. Ex h aūt q ipse rōnē ad cōtradictionē nō deducit simplr: pz q ipe nō credit vigorem rōnis talē cē: q posset simplr ad ꝓtradictionē ducere: sed solū supposito esse nām: que est ꝓncipiū motus z quietis quā trī nām tollere nō est illi impossibile: qui est ꝓditor cūctoz z nāz. ¶ Cō aūt facta in ꝓtrariū nō est alicui⁹ momēti. Nihil. n. ꝓhibet aliqd non repugnare alicui grauia superioris q̄ trī sibi repugnat gratia inferioris: quēadmodū talꝑ habere vilius nō repugnat rōne aīalis: nec trī habere visum sibi conuenire pōt: rōne sue nature specialis. Unde z in ꝓposito inuenirē sīle non est incōueniēs. Motus. n. localis q̄ corpori nō repugnat ex cōi ratione corporis: dicim⁹ q omne corpus nō simplr: sed q̄rū est ex ratiōe qua corpus: moueri pōt. Sed quamuis h corporibus nō repugnet ꝑm cōem rōnē corporis: ibī tamē corpori infinito simplr repugnat moueri motu circulari: aut motu recto scōm rōnem specialez corporis infiniti: sicut postea parebit: vnde nō est h cōtradictio: q̄ diuersitas rōnuz z respectuum impedit contradictionem.

¶ Cō secunda.

Ecundo posset aliquis dubitare: vtrū vez sit: q inūnitas corpori infinito sit cā qetis violente: z non quietis naturalis: sicut h ait cōmētator. Uidetur enim q sic: q qetis nālis cā est aliqua nālis qualitas. Infinitas aūt nō ponit nālē q̄litatē: sed magis ponit priuationez eius. Erit igitur causa quietis violente: z nō quietis naturalis.

Ad istam qōnem dōm est q cōmentator non simplr dicit q infinitas sit cā qetis violēte: sed q dignius est ipsam cē cām violēte qetis q̄ nālis. Scōm autez rei veritatē ncutrū dignū est in simplr infinito: q infinitū simplr nō est mobile localr. Quod aūt nō est mobile localr: nō est qescibile qete: que locali motu: opponit q̄ quies z motus circa idē habēt fieri. Quiescere enim idē dr a motu aliquo: q̄ natū est moueri motu illo: nō trī mouet. Quia igit infinitū simplr non est natū moueri recto: aut circulari motu: necessariū est q nō ꝓpe dicatur quiescere: nec nālitez: nec violente: quiete alicui istoz motuū oppositā. Et ideo circa quātū ad hos motus nō esset in infinito simplr querēdū qd esset causa quietis: sed qd esset cā imobilitatis. Nā si qrē violentā haberet in aliquo loco: inatū esset moueri nāliter. Et si in aliquo loco quietem haberet nāliem: natū esset ad ipsuz naturaliter moueri. Quia igit simplr infinitū non est natū: nec esset si foret taliter moueri ab aliquo loco aut ad aliquē locū: si actu ponerēt: nō esset in ipso causa qetis inquirenda: sed imobilitatis magis. Ista aūt causa qetis: vt credo: posset optime assignari in ipso infinitas simplr: verū est trī q si infinitas posset causa qetis assignari: dignius cēt: vt commentator ait: eā ponere cāz quietis violēte: q̄ cāz quietis nālis: ꝓpter id q causa qetis nālis est aliqua naturalis qualitas: que nō ponitur per infinitatem: vt in argumēto dictū fuit.

¶ Textus.

¶ Quare si qdē sit eiusdē spēi: aut i⁹mobile erit.

¶ Cō tertia.

Ertio posset esse dubiū: vtrū si foret simplr infinitum ipsum esz mobile: videtur. n. q non: qz mot⁹ omnis videt cē ad aliquē terminū. Quod autez accipit terminum: terminat z finit. Infinitum autez non potest fieri finitū: igitur si infinitum foret ipsum esset penitus immobile.

Ad istam qōnem dōm est q quidā motus sunt qui infinito simplr repugnāt: sicut est motus augumēti aut decremēti in toto: z motus circularis aut rectus Et de prioribus quidez q repugnēt infinito simplr: satis ꝑma facie apparet. Quod aūt sibi repugnet circularis motus satis de facili ostendit. In oī enim moto circulariter est dare vnum certū z determinatū centrū: a quo omnes linee recte: vndiq; deducte: sunt eqles: circa qō cētrū reuoluit q circulariter mouet: vnde z ꝓ tanto motus circularis dr cē circa mediū. In infinito aūt simplr nihil tale determinatū dari pōt: imo qōcūq; signū indifferenter ibi detur: ita se hz q linee oēs ab ipso vndiq; protracte sunt indifferēter infinite. In corpore aūt circulariter moto: h opz esse vnuz trī centrum z determinatū: vt ꝓdictū est: vnde euidēter apparet: q corpus infinitū moueri circulariter implicat cōtradictionē: h etiā z inde apparet: q si esset possibile ipsum circulariter moueri: esset necessario possibile infinituz ꝑtiū trāsiri in tēpore finito: q stare nō pōt: h trī alibi declarabit. ¶ Alterius aūt q simplr infinitū sit impossibile moueri motu recto: satis apꝑet euidēter: oē. n. q taliter mouet: tendit ad acqrēdū aliquē locū extra se z oē tale est necessario finitū. Talibus igit motib⁹ qui inueniuntur simpliciter infiniti repugnare: non posset moueri corpus ita infinitum. Quidam autem alij

motus sunt: qui etiam simplr infinito nō repugnāt: sicut q̄ eius partes aliquę rarefiant vel densentur: t iterū quę finiti rōnē habent: mouentur localr facta condensatione aliqua. Et tales motus in corpore intellige re nullum videt incōueniens. Nam t sic nō ponitur moueri ꝑm q̄ infinitum est: sed ꝑm q̄ in suis partibus subinduit quandam finiti t determinati seu terminū habentis rationem: vnde ꝑz rñsio ad argumentum.

¶ Nō quarta.

Parto posset esse dubiuz vtrū corpus infinitum ꝑm vnā dimensionē tantū: si poneret esse mobile: videtur eniz q̄ nō: qz si esset graue haberet in finitam grauitatē: t si leue infinitam leuitatē. Quolibet aut istoz dato si moueretur ipsum oportet moueri in instanti. Quia igit̄ h̄ est impossibile: ꝑz q̄ tale corpus si daretur existeret immobile.

Ad istam qōnem est simplr dōm q̄ tale corpus: si daretur: nō possz moueri circulariter propter rōnez supra assignatam. Quārū aūt ad alios motus considerādum est. q̄ per aliquā qualitatem naturalez corpus ipsum datur. ad certū nāturalis qualitas si daret in infinito corpore: oporteret ꝑz exigētia nātis ꝓportionē ipsam in vigore esse infinitaz: vt supra declarauimus: verū est aūt q̄ naturaliter loquēdo in infinito corpore si poneret nō cēt grauitas neq; leuitas: vt in octauo: cōcedēte christo: declarabitur. Saltem tamē semper omni potentia diuina: per q̄s etiam tales qualitates: aliis agentibus subtractis: in corpore possunt cōseruari. Nihilominꝰ tñ tale corpus: nec sursuz: nec deorsum moueretur nāliter: qz quantum ad ipsum nō esset dare sursum t deorsum. Esset igit̄ ꝑm h̄ immobile per naturam: h̄ tñ nō obstante ipsuz tale possz esse q̄ sine vlla intellectus repugnantia a deo esset mobile. Nam si esset corpus infinitū in lōgitudine: sed finitum in grossitie: q̄uis a deo mobile ꝑm longitudinem non esset: qz secundū h̄ infinitū cēt: foret rñ: vt videt: bene ab ipso mobile scōm motū latitudinis: qz ꝑm h̄ haberet finitatez nec in h̄ ego possum aliquā repugnantiam videre. Ad argumentū aūt per prędicta rñsio patet.

Est autez considerandū q̄ alie sequentes rōnes Arist. supponūt oēs ordinē qui non in rebus inuenitur. Sed qui infinituz poneret nō concederet ipsuz in h̄ situali dico ordine concludit: t per ꝓñs ab ipso negaret sursum t deorsum: t alias per consequēs determinatas differentias locoꝝ. Non diceret etiā locū eius esse terminuz: sed spatiū tñ infinitū: vnde ꝑz q̄ si quis ordinem ipsum situalem q̄ in rebus inuenitur tolleret: rōnes Arist. contra ipsum non concluderēt: quę tñ optime concludunt tali rerum ordine saluato: t h̄ sufficit pho in phylosophia naturali.

¶ Nō quinta.

Quinto propter quedaz: que tangūtur in vltia ratione Arist. posset esse dubium vtrū spes dimensionis sumank t distinguātur ꝑm spes numerorum: videtur enim q̄ sic: qz alia est ratio bicubiti: t alia tricubiti. Sed que ratione differūt: oz q̄ differant spē: igitur bicubitum t tricubitū diuersas species dimensionis dicūt.

Ad istam qōnem dōz est q̄ dimensio potest accipi dupliciter: vno quidez modo: prout stat sub ratione mēsurabilis: t qz mēsurabile nihil est ꝓpter: nisi prout sub induit quandā rationem nūeri: in quo ratio mensure primo inuenitur: idcirco necessarium est q̄ ꝑm h̄ species dimensionis ꝑm spes numeroꝝ distinguātur. Maz semper spes numerabiles: iquārū numerabiles: accipiuntur ꝑm spes numeroꝝ. Et scōm hoc bicubituz t tricubitum important diuersas spes t rōnes magnitudinis numerabilis. Alio aūt modo pōt accipi dimēsio ꝑz id q̄ absolute est in essentia: t in qdditate sua: t scōm h̄ nō distinguit scōm rōnes supradictas: sed soluz per lineam superficiem t corpus: vnde ꝑm istam considerationem: bicubituz t tricubitū non dicūt per se diuersas dimēsionis spes. Cui⁹ declaratio est: qz impossibile est vnā t eandem numero cēntiam modo cēntialr cē vni⁹ speciei: t modo cēntialr alterius. Cōstat aūt q̄ vna t eadem numero dimensio cere prius pōt extendi ad bicubitalem extensionē: t postmodū ad tricubitalem: vnde nullo mō videt q̄ in specie dimēsionis: scōz q̄ dimē sio cēntialr diuersificet bicubita t tricubita dimēsio.

Ad argumētum aūt factū in ꝓrīū ꝑz rñsio q̄ dicta.

¶ Nō sexta.

Sexto esse posset dubiū vtrum spes magnitudinis corporee sumant scōm spes figurarū: videtur. n. q̄ sic: quia vnuzquodq; specificatur per formā suā: figura āt est species magnitudinis: igitur cius specificatio scōm figuras poterit attendi.

Ad istam qōnem est dōm q̄ si de corporea dimēsione simplr: t scōm se loquamur: ipsa per figuram nō specificat: h̄ aūt dupliciter pōt declarari. Primo quidem: qz figura duo tñ ponit: qz superficiez: t quędaz modū se habendi circa ipsam. Si ergo corporea dimensio specificat per figurā: aut h̄ est ratione superficiei: aut ratione modi importati. Non pōt aūt h̄ esse ratione superficiei: qz vnum ex opposito diuidentiuz idē genus non potest per reliquū specificari. Corpus autem t superficies t linea ex opposito distinguūt dimēsionis genus: non ergo vnū ipsoꝝ per alterū specificatur. Et preterea id q̄ est perfectū in aliquo genere nusq̄ inuenit specificari per imperfectū sui generis: quēadmodū hō nō specificatur per ipsum asinū: nec albedo per rubedinē. Dimēsio aūt corporea sola perfecta est in genere dimensionis t superficies imperfecta. Nō igitur corpus per ipsaz specificari pōt. ¶ Ex eodē aūt apparet q̄ nō est de ratione corꝑis in se haberi actu superficiē: sed virtute solū: quē admodū etiam quadrāgulus nō ꝓtinet: nec h̄z in se triangulū in actu: sed virtute solū. ¶ Alterius aūt nō potest intelligi dimēsio corporea specificari per figurā ratione modi quē iportat. Res etenim⁹ predicamēti non specificat essentialiter per rē alterius. Est aūt dimēsio corporea in predicamēto quātitatis: t figura: ratione modi quē importat: est in predicamēto qualitatis: t in quarta spē ipsius: vnde manifestū est: q̄ nec etiaz per figuram ita sumptam dimēsio corꝑea cēntialr specificat. Non est igitur dicendum q̄ species dimensionis corꝑee essentialiter scōm species figurarū distinguātur. ¶ Secūdo cēt h̄ idem inde declarat q̄ vna t eadem numero in cēntia dimēsio cere pōt mō stare sub figura rotunda modo sub triangulari: modo sub quadrangulari: t sic de aliis. Hoc aūt foret impossibile: si corporea dimensio essentialiter specificaret per figuram. ¶ Si aūt de corporea dimensione non simpliciter t scōm se loquamur sed scōm q̄ terminata est: dici tñc conuenienter poterit eius species scōm figuraꝝ species distingui: propter id q̄

id q̄ diuerse figure i ipso corpore diuersas spes terminationis ponunt.

Ad argumentuz ergo in ꝓtrariuz dicendum est: q̄ id q̄ est cēntialr forma: non pōt intelligi cēntialr forma tuz: dimēsio aūt cēntialr ē forma: vñ non ē intelligibile ipaz cē essentialr formatā: figura igitur non est cēntialis forma dimensionis: ꝑz accidētalis: t ideirco q̄ ipaz nō potest dimensio cēntialiter distingui.

¶ Questio septima.

Septimo posset forte dubitar aliqs vtrū figura sit accīs de necessitate consequens essentiaz dimensionis: videt eniz q̄ sic: qz accidens ꝓpriuz necessario ꝓsequit essentiam ꝓpriū subiecti: sed figura est ꝓprium accidens dimensiue quantitatis: igitur eius essentiam de necessitate consequitur.

Ad istam questionez dicēduz est q̄ figura non ꝓsequitur originaliter cēntiam ipsam q̄ntatis dimēsiue: nec secū sic necessario ponit in actu q̄ei⁹ ꝓtrarium sit impossle t ꝓtradictionē ipliās. Primi⁹ aūt ostensio est: qz q̄ncunq; aliquā duo talr se hābt q̄ vnum ipsoꝝ se hz sicut mā: t porētia: respectu alteri⁹ ipsoq̄ de teriatuz accipit ex actiōe alteri⁹ extrisseci agētis: vnū eoꝝ nō ꝓsequit ꝑz actū cēntiaz alteri⁹. Hūc aūt corꝑea dimensio sic se hz ad figuram: loquēdo nō de dimēsione nāli: sed de dimēsione simplr: est enī dimensio materia t potentia receptiua figuraruz: easq; accipit q̄ actionē alteri⁹ accētis: siue h̄ sit imaginatiua virtus siue q̄cd aliud: nō igitur intellect⁹ figure est ꝓcomitās t ꝓñs originalr cēntialē dimēsionis intellectū: t si hūc forte ꝓsequat intellectus aptitudis ad esse figuratum. ¶ Hoc etiā inde appet: q̄ non vbicūq; est intellect⁹ dimēsionis corꝑee: ibi est intellect⁹ēt figure: nisi forte ēt sola aptitudine. Nam talis dimensionis intellect⁹ essentialis saluatur in qualiber ꝑte corꝑis: sed intellectus figure ꝑm actū saluat̄ sol i extremo: vñ ꝑz q̄ non ꝓsequitur intell⁹m corꝑis inquātū corpus: ꝑz inquātū est teriatum ad aliqō extremū. ¶ Ex h̄ aūt stari apꝑet t secundū. Nā dimensione sine figura actu cē clauderet cōtradictionē: h. n. ñ cēt nisi qz vel dimēsio cēt in actu ꝓ figuraz sicut materia ꝙ formā: vel qa cēt essentialis sibi: vel qz actu pñs eius cēntialē intellectum primū autez stare non potest. Nā materia ideirco nō est actu nisi ꝙ formā: qz ipsa est pura potētia. Dimēsio ꝙo nō est pura potentia: imo cēntialr est actus: est tamen potētia terminatiōis facte ꝑextremaꝝ inter quas imponit figura: vñ qz potentia ducitur ad actuz: ꝑz q̄ ipsa dimēsio nō est per se actu, per figuram: ꝑz sol forte ꝑm q̄ intelligit̄ terminata in extremis. Scōm stare nō pōt: vt ꝙ se ꝑz: silr etiā nec tertium: qz eni figura in actu ponit superficiē i actu ex quo intellect⁹ cēntialr corꝑis nō claudit actu: ꝑz virtute solū intellectū superficiei vt supra demonstrauimus ꝓsequitur q̄ intellect⁹ figure nō ꝓcomitet actu: sed solū aptitudine: intellectū corꝑis. Patet igitur q̄ nullo modo iplicat cōtradictio in eo q̄ ponit dimēsio corꝑea sine figura cē actu: ꝑz bene clauderet si poneret ita esse actu dimēsio terminata in extremis.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dicendum est q̄ dato figuram ꝑm aptitudinem esse ꝓprium accidens dimensionis: secundum aptitudinem solū t non secundum actum dimēsionez dico corꝑeam de necessitate consequetur.

¶ Questio octaua.

Octauo posset esse dubiuz vtrum deus possit facere magnitudine actu infinitam videt eni q̄ non: qz in oi effectu dei oz reseruari aliqua rō vestigij: h̄ autem non reseruat̄ nisi vbi inuenit spes modus t ordo aut nūer⁹ pondus t mēsura: q̄ nō possent i corꝑe infinito inueniri. igit̄ deus nō potest facere corꝑ⁹ actu infinitum.

Ad istā qōnez ego non intendo rñdere nisi ꝑz q̄ credo ipsa mā tenuisse: q̄ si aliquis potuit ostēdere ipa. cōtrarium sensisse ei⁹ q̄ dicā: parat⁹ sum totū retractare. Dicit autem ipse in qōne dispurata de infinito sic. Si autem infinitum esset actu nō est cōtra rei naturā: nec ꝙplicat contradictionē secūdum opinionem meam dico q̄ deus potest facere. Quāuis aūt ipse nō declarat: quō hoc non sit cōtra naturā rei: nō tñ vt mihi videt istud ē difficile videre. Nā si esset cōtra naturā rei: aut h̄ cōtingeret: qz cēt contra rōnem entis creati: aut qz cēt contra rōnem entis q̄ est magnitudo aut qz cēt contra rōnem exīrie in actu. Primū aut ē non valet. Non eni tollitur rō entis creati: nisi per id qō tollit h̄ q̄ ē h̄re cē parrici paruz: sed infinitas magnitudinis nō tollit ab ea h̄ q̄ est h̄re cē participatū: vt supra declarauim⁹: igitur ab ipsa nō tollit ēt rōnē entis creati. ¶ Non tollit etiā ab ea rōnem magnitudinis: qz talis rō nō tollitur nisi ab eo q̄ tollit extensionem ipsaz: infinitas aūt a magnitudine non aufert extēsionē: sed solū extēsionis terminū. Igitur ipsa nō tollit rōnem magnitudinis: non tollit etiaz abea exīrium in actu: qz ei⁹ ablatio per respectū ad oīpotētia diuinam aufert exīriam ab aliquo: q̄ ubi ratio est t ꝓncipiuz existēdi: sicut se habet forma ad materiā q̄ deus sine forma non potest in esse conseruare. Terminus autem extensionis non est rō t ꝓncipiuz essendi dimēsiue q̄ntatis: rū quia extra ipsam est: tuz etiā qz dimensio non est essentialiter potentia: sed act⁹. Non ergo tollit infinitas a dimensione ꝑsuppositā influentia oīpotētie diuine actum existendi. ¶ Manifestum est itaq̄ q̄ esse actu dimensionem infinitā non est contra rei naturā: qz nec contra rationem entis creati nec contra rōnem magnitudinis: nec contra rōnem ei⁹ existentie in actu: qz igitur deus potest facere qcgd nō est contra naturā rei: concludit̄ q̄ ipse possit facere magnitudinem actu infinitā.

Ad argumentū autez in ꝓtrarium dicendum est q̄ rō vestigij bene inuenitur in omnibus: que nos ducūt in cognitionē omniū essentialiū attributoꝝ. Ducūt aut̄ nos in cognitionē ipsoꝝ omnia creata: per hoc q̄ sunt t ꝙgruūt t subsistunt. Nam q̄ sunt: siue essentie veritatē h̄nt a potētia ꝑis q̄ cōgruūt: siue ordinis ꝙgruitatē h̄nt a sapiētia filij t qō subsistūt: siue in cē ꝓtinuitatē h̄nt a bonitate spūs sancti. Et si foret qdē magnitudo actu infinita: h̄ oīa in se haberet: qz t cēntie ꝑfectez: t in esse continuitatē: t ordinis necessitatē: in ꝑfectuz necessario esset in determinato ordine naturaꝝ. Itē q̄ suam infinitatem duceret in cognitionem infinite potētie: t infinite sapientie: qz forma artificiati ꝙto excellentioz est: tanto demonstrat artis formaz vel artē sub limiorem. ¶ Duceret ēt in cognitionez infinite bonitatis simplr a qua ꝓcederet bonitas infinita in genere. Ulterius autez in ipsa saluarent̄ modus spēs t ordo. Ordo qdē in ꝑfectuz: vt dictum est: foret in certo ordine: nō dico situū: sed nārum: spēs vero inquātuz cēt in certa spē quātitatis essentialiter ꝓstituta. Et modus inquā-

tum fozet modificata siue determinata ad certū esse: qz modus determinationē iportat. ¶ Vlterius ēt saluarē tur in ei⁹ eentia pōdus numerus ⁊ mēsura. ¶ Haberet eni essentiā mēsuratā in perfectione: qz nō cēt infinite perfectionis. Jtē haberet numez certū pncipioz eentialium: qz nō clauderet in sua eentia dīas ⁊ genera infinita. Haberet ēt pōdus quo ad certū gradū nāz ⁊ entiuz graueret: sic. n. dicūtur vniuersa cē disposita in nūero pōdere ⁊ mēsura. Hec aūt theologice speculatiōis sūt.

¶ Textus.

¶ Quod qdē igit actu corpus nō sit infinitum ꝛc.

¶ Lectio. x. ¶ Qō prima.

Hic posset esse dubiū: verū vez q sit: infinituz sit in potēcia ⁊ nō actu cōpleto: vt. n. q nō: quia frustra est potēcia que nō reducit ad actū. Si dicat q reducit ad actū iperfectū, Cōtra sicut potēcia sic simplr dicta frustra est nisi in actū qñq reducat; sic ēt potēcia fz pfectione q ponit respice re: opz q sit frustra: nisi in actū pfectum valeat reduci. Diuisibile aūt in infinitū dicit potēciā ad diuisionē perfectam in infinita. Jgit il h potēcia nō pz cē frustra: oz q qñq magnitudo actu in infinitū sit diuisa.

Ad istam qōnem dōm est: q infinitū in diuisione magnitudinū in potēcia tm est: ⁊ nō in actu cōpleto certū est: qz magnitudo nō potest poni in infinita diuisa: nisi aliquo finito pz⁹ accepto per ordinē sit posterius acceptū aliqd infinite min⁹. Pro tāto. n. dicit diuisio magnitudinis in infinituz ire: qz nō pōt dari aliqua magnitudo: ita parua: qua non posset dari minor: ⁊ sic semp vsqz in infinitū ꝓcedēdo. Si ergo ponat h tota diuisio cōpleri: ita. s. q infinita facta sit; necessariū est: q ponat per diuisionē aliqd posteri⁹ acceptū min⁹ infinite: ꝓtius accepto finito. Nihil aūt infinite minus est finito nisi indiuisibile. Jgit indiuisibile aliqd: vt pūctū erit acceptū a magnitudine per diuisionem ei⁹. Et qz a magnitudine nō sumit per diuisionē: nisi id ex quo magnitudo: que est ꝓtinua: cōponit: sequet q magnitudo sit cōposita ex punctis: q est ipossibile: igit impossibile est magnitudinē actu in infinita ponere diuisam; sic iraq infinitū in diuisione magnitudinū in actu cōplero poni nō pōt: sicut aūt est de ifinito in diuisione: sic ēt intelligēdū est: ⁊ de infinito in appōne diuisionē pfite.

Ad argumentum ergo in ꝓtrariū dōm est: q frustra est potentia que nō reducit ad actū cuius est potēcia. Diuisibile aūt in infinitū dicit potēciaz non ad actum; qui est diuidi ⁊ diuisum esse in infinita: sed ad actum qui est diuidi sine terminatione: ⁊ sine fine diuisionis. Dicit. n. in infinitū diuisibile cōtinuuz: qz potest in infinitū eius diuisio durare. Ad talē aūt actū: qui est diuisio sine terminatione bene reducit potēcia cōtinuū: cum ipsum sic diuidatur in actu q restat semper posterioz diuisio. ¶ Qō secunda.

Secundo posset aligs dubitare vtrū veruz sit q per appōnez in magnitudinibus non trāscēdat ois determinata magnitudo: ⁊ per diuisionēz excedat in minozitate ois determinata paruitas: vt. n. q nō: qz aut h intelligit de magnitudine mathematica: aut intelligitur de magnitudine naturali. Non de mathematica: qz in ipsa per appositionez omnis determinata magnitudo transcendi potest: non etiam de naturali: qz in ea per diuisionē non pōt trāscendi in minozitate ois determinata paruitas; ꝓpter id q magnitudo naturalis non potest in infinitum diuidi: nullo igit mō vt q illud dictum habeat veritatem.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q triplex sumi pōt ꝗtum vel quanti acceptio. Uno. n. modo sumi pōt fm q quātū: alio modo fm q est in mā: tertio vero mō fm q est aliqd nāle. Et primo qdē modo scōm eos idē iudicū est in appositione ⁊ diuisione: qz quātum ex ratione quanti: sicut magnitudo pōt in infinitū diuidi: sic etiā pōt ⁊ in infinitū crescere. Scōo aūt modo vt dicūt non est idē iudiciū de vtroq: qz magnitudo que est in materia pōt in infinitū diuidi: sed nō in infinitum crescere. Tertio mō idē iudicium habēt: qz magnitudo naturalis: nec in finite augmentabil: nec in infinitū est diuisibilis. Adiungūt aūt posita q vt istud dictū nullā calūniā pariat; dicere possum⁹ q triplex est quātū: qz imaginatū reale ⁊ nāle: ⁊ de imaginato idem est iudicium quantum ad positionem ⁊ diuisionem: ⁊ de quanto naturali silr: sed non de quanto reali. ¶ Sed in rei veritate ista oia friuola esse videnť. Nam q dicit quātum in mā: aut intelligit de mā sensibili nāli: aut de materia intelligibili. Nō si intelligat de mā sensibili: cū quantū sit sentibile ⁊ naturale scōm q in sensibili mā ꝓsiderať non erit a quāto naturali: quātū huiusmodi; distinguēdū. Si aūt intelligat de materia intelligibili ⁊ mathematica: erit quātū sic ꝓsideratū simplr mathematicuz: de quo: vt in obiectione dictū est: idē iudiciuz datur; quo ad oppositionez ⁊ diuisionē. ¶ Vlterius autē declaratio q assumunt ad h magis friuola esse videtur. Nam quātum reale: aut est reale: realitate methaphysica: aut realitate nāli. Primo aūt modo dicitur aliqd tale: ꝓpter realitatē sue essentie: que diuidit scōz q huius in principia essentialia: que sunt genus ⁊ differētia; ⁊ ga differentias infinitas: nec genera infinita pōt habere idcirco inquāto sic sumpta: nec appositio: nec diuisio in infinitū ꝓcedit. Si aūt sumat quantuz tale scōm realitatem mathematicā idem habebit iudiciū: vt dictuz est in appōne ⁊ diuisione magnitudinis. Similiter etiam vt ipsi dicūt idem iudicium est de appositione ⁊ diuisione magnitudinis si sumatur ꝓout est realis realitate physica vel naturali: vnde patet euidenter q nullo modo per istoz dicta tollitur dubitatio: sed magis augetur. ¶ Et propterea dicēduz est: q duplex ē acceptio quanti: qz vna est mathematica ⁊ alia naturalis. Et quamuis quantum naturale in rationē mathematici non claudatur: bene tamen quantum mathematicum in naturali clauditur. Non enim si dimensio scōm suā rationem claudit h q est esse quantū ptinuz: propter h statim claudit in ratione sua ꝓpriam ad formam aliquam naturalem: sed dimensio formaz consequens naturalem: ⁊ dictam ꝓsequentiam claudit in ratione sua ⁊ etiā h q est esse quantum continuum. Propterea igit diximus q quantum naturale claudit mathematicuz sed non mathematicū naturale. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerandum est q dimensio mathematica ex ipsa ratione sue cōtinuitatis hz q sit in infinitū diuisibilis: ⁊ propterea in quocunq; ratio continui reseruat oportet etiam q in ipso reseruetur h q est cē in infinitū diuisibile. Et qz in corpoze dimēsiuo naturali saluatur ratio continui: necessarium est dicere diuisibilitatem in ipso ēt reperiri. ¶ Verum est autem q dimensio ex eo q est mathematica claudit solam formam ptinuitatis q̄ per diuisionem omnino non perdit: qz post diuisionem etiam in partibus diuisis saluatur. Sed dimensio ex eo q est naturalis claudit duplicem formam: qz ⁊ formā continuitatis ⁊ formam etiam naturalē. Et per

diuisionem quidem contingere potest q perdat formā naturalem aliquam contingit enim per diuisionez deuenire ad partē carnis ita paruā q fi vlterius diuidatur in partibus diuisis forma carnis non remanebit stabit ramē de necessitate forma cōtinuitatis: vnde ⁊ si magnitudo naturalis per diuisionem perdat formam aliquā nālem: nō tñ pōt formā ptinuitatis amittere.

Ad ꝓpositum ergo h singula applicando: dicendū est q appositio in magnitudine naturali non procedit in infinitū: nec actu: nec potēcia: qz pingit dare aliquā nālem magnitudinem ita magnā q nec actu nec potēcia potcrit dari maioz: qz nec in ipsa: nec in alia aliqua re naturali actu aut potēcia maioz iuenitur: qualis est magnitudo celi. Sed econtrario diuisio in magnitudine naturali procedit in infinitū scōm potēciam: qz semper in ea reseruatur cōtinuuz q est potentia diuisibile. Unde cum quentum fuerit ad ptē que minima dicitur inter eas que post separationem a toto retinet formam naturalem totius: quia illa pars est corpus ⁊ ptinuuz quoddā: ⁊ omne tale habet partez ⁊ partē: ⁊ pars que libet minoz est toto; dari poterit ⁊ dabit in potentia ad h minoz magnitudo q̄ illa que minima dicebat. Non enim h dicit minima: qz nullo modo minoz iueniatur sed quia non inuenitur aliqua minoz: que in se post se separationem a toto formaz nāle totius retineat: quia partes illius minime magnitudinis in toto quidez habebūt formā totius naturalē: sed post diuisionez illam formā nō retinebūt: sed accipiēt aliam: vel scōm se: vel ex vnione ad aliquod totum: formā tñ ptinuitatis: nū quā amitterent: h igitur differētia est inter diuisionē ⁊ appositionē in magnitudine naturali: qz pingit dare aliquā ita magnaz q nec actu nec potēcia restabit aliq̄ apposita: sed per diuisionē nō pingit dare aliquaz magnitudinem ita paruam quin resset semper diuisio ad minus in potentia propter id qō nun q̄ omnino forma ptinuitatis auferetur. Verum est aūt q illa potēcia nō poterit semper sic reduci ad actum q vna ⁊ eadem semper forma naturalis saluetur sed vel eadem vel diuersa modo qui dictus est. ¶ Patet igit ex his que dicta sūt ⁊ intellectus dubitationis ⁊ soluto argumenti ⁊ falsitas etiam dicentiū q̄ omnino idē iudiciuz est de appositione ⁊ diuisione in magnitudine naturali.

¶ Textus.

¶ Accidit autem cōtrariū esse infinitum ꝛc.

¶ Lectio. xj. ¶ Qō prima.

Hic posset esse dubiū verū si esset aliquod corpus ifinitum in actu dici posset rotum ⁊ perfectū: videtur enim q non per rōnem Arist. Ait eni q totum ⁊ perfectum vel idē sunt vel ꝓxima sibi ⁊ perfectū nihil est nō habēs finē: ⁊ cē tale est finitū: igit totū ⁊ perfectum nihil est nisi finitum.

Ad istam qōnem dōm est: q finitū nō sit nisi in ordine ⁊ appositione magnitudinū: aut numeroz aut aliorum ꝓsequentiū: sicut Aristo. vult ⁊ rei veritas se habz: nullum infinitū ꝓprie dicetur totū nec perfectum. Nihil eniz est vere totum q nō haber totā actualitatē sibi debitā: nec perfectū q nō est in actu completo cōstitutum. Quia igitur tale ifinitū nō ponit totam ⁊ cōpletam actualitatem: propter id q fieri ponit actum imperfectū ⁊ esse eius est semp in fieri: ꝛcluditur q ipz nec totū nec perfectū dici possit. Verum est aūt q si esset corpus aliquod infinitum actu ipsum haberet totam ⁊ cōpletam actualitatem suam: vnde tam totum q̄ per-

fectum dici posset: ⁊ precipue cum perfectum in aliquo genere sit illud q nō habet in ipso excedentiam: vt dicitur in. v. metha. h aūt maxime in genere corpoz corpori infinito conuenit. Quia igitur Aristo. contrario mō ifinitū posuit q̄ posuerit antiq Jrio mō ipz diffinuit ⁊ cōtraria ēt eis de ipso dixit: qz illi dicebāt ipsum totum ⁊ perfectum: ⁊ ipse ipsum ponit imperfectum: ⁊ in ratione pris: qz actus iperfectus partē actualitatis ponit ⁊ non totam.

Ad argumentum igitur factū in ꝓtrariū dicendum est q ipsa ētiaz actualitas rei potest dici finis eius q potest poni actu ⁊ potentia. Si ergo fozet corpus infinitū actu esset habens suū finē: quia suam actualitatem: sed non esset finem habens sumendo finem pro termino extensionis.

¶ Qō secunda.

Secundo posset esse dubiuz quo modo Plato magnū ⁊ paruū ponebat in ydeis ⁊ aliis separatis: videtur. n. h nō habere veritatē: qz illa ponebat separata a mā ⁊ magnuz ac paruum materiam dicebat; igitur ponebat pāri illa a magno ⁊ paruo separata.

Ad istam qōnem est dicendum q eo ipso quo plato magnū ⁊ paruuz ponebat in separatis a materia: ⁊ ramē magnum ⁊ paruū materiā dicebat: apparet euidēter q ipse nō sumebat tūc materiā ꝓprie sed large ⁊ cōmuniter pro quoliber habente rōnē aliquā mālez respectu alterius. Jsto enim modo etiam in non habētibus ꝓprie materiā possumus ponere materiā.

Ad cuius intelligētiam ꝓsiderādū est q semper id q est altius ⁊ perfectiꝰ in ordine nature continet totā perfectionē que est in inferioribus: ⁊ adh ampliꝰ: ita q in se continet gradus perfectionis qui sunt in eis: ⁊ gradū etiā alium quē ipse superaddit: ⁊ gradꝰ quidē illi qui in inferioribus reperiūtur in ipso se habēt: vt māles: vtrimus aūt quē supaddit hz rōnē formalis respectu oium illoz. Et rō est: quia res reponit in spē per id q in ipso est maxime formale ⁊ in genere per id q in ipso se hz: vt māle. Specificat aūt res solū per gradū vltimuz ꝓfectionis sue: qz in h distinguit ab aliis. Quia vero in aliis gradibꝰ qui inueniuntur in ipso: ⁊ in inferioribus cōuenit cū aliis speciebꝰ per eos nō specificat: sed reponit in genere. Unde manifestū est q solū gradus vltimꝰ in re se hz vt formalis ⁊ alij oēs: vt māles. Et qz gradus vltimꝰ in vna specie est vnꝰ tm. Alij vero eē possunt plures aut pauciores idcirco Plato vnū posuit ex preformē: ⁊ altez ex parte māe. s. magnū ⁊ paruū. Hoc aūt mō bene mā in separatis inuenitur cū vnū ordine nature altius sit alio. Quia vero vt dictū est a dictis gradibus sumit genus: q est contrariuum specierū: idcirco Plato ponebat magnum ⁊ paruum continere alia.

¶ Textus.

¶ Secundum rationem autē accidit: ⁊ q scōm appositionem non esse videri ꝛc.

¶ Lectio. xij. ¶ Qō prima.

Hic primo posset esse dubiū vtrū numerus qui in infinitū crescit sit inseparabilis a decisione cōtinui: vt dr in littera: vt. n. q nō: qz iste est numerus indiuiduuz eiusdem spēi: talis autē numerus in alibus a corpore separatis inuenitur.

Ad ístam qónem dícũt aliqui q̃ vnitas: que eſt ꝓncipiũ ..ũcerit: aliqd ꝓnẽs ad gen⁹ q̃ritat. Nõ poſſum⁹ ãr ẽr ſi velim⁹ fingere q̃ ab aliqua forma ad gen⁹ q̃ritatis ꝓnẽcteres hẽat q̃ ſit vna: niſi a forma ꝓnuitaris: vñ relinq̃tur: vt dicũt: q̃ vnitas q̃ eſt ꝓncipiũ numeri ſit ipſa ꝓnuitaris forma: ⁊ qz nihil põt a ſeipſo ſeparari concludũt q̃ vnitas: ⁊ per cõſs numerus non ſeparaf̃ a continuo.

Sed hec omnia videntur eſſe friuola; ſtante enĩz poſitione iſta vnitas que eſt numeri ꝓncipium: ⁊ per conſequẽs nũerus idiuiduoꝝ ſb eadẽ ſpẽ nõ poterit inueniri i ſeparis animabus: ⁊ ſic redibit põ de vnitate intellꝰ. ¶ Et ꝓterea q̃ ꝓtelligiť põni neceſſario ꝓtelligiť oĩb⁹ hñtib⁹ põnem. Vnitas aũt ꝓintelligiť põnit: qz alr̃ pũctũ nõ ſe hẽret ad vnitatẽ ex addictione: forma aũt cõtinuitatis ſm illã fictionẽ põt abſtrahere actu: vnde relinquiť q̃ ordine nãc ante formã ꝓnuitatis vnitas intelligat in ſuba. Nõ igiť vꝝ eſt q̃ vnitas q̃ eſt ꝓncipium nũeri ſit ipſa ꝓnuitatis forma. ¶ Mortiuũ aũt ipſoꝝ oĩno nihil valet. Eſt.n. res vna formaliť ipſa vnitate q̃ ꝓtinet ad gen⁹ diſcrete q̃ritatis: ſed mãliter eſt vna continua ſupra q̃ talis vnitas fundať q̃ in mathematicis q̃dẽ põt forma ꝓnuitatis. In aliis vero eſt id per q̃ res ipſa idiuidua: eo q̃ talis vnitas eſt vnitas individualis. Non autem opz q̃ fundamẽtũ ei⁹ q̃ ẽ in genere aliquo ꝓtineat̃ fozaliť ad idẽ genus ſecũ. ¶ Dom ẽ igiť aliť vt vz dicam⁹ q̃ eſt duplex numerus: ſicut Tho. noſter ait: vnus qdẽ ſpẽ alí⁹ idiuiduoꝝ eiuſdẽ ſpẽi. Et nũer⁹ qdẽ ſpẽ nõ põt in ſinitũ creſcere: qz ſpẽs rez non ꝓnt cẽ infinite. Nũerus ãr idiuiduoꝝ eiuſdẽ ſpẽi in infinitũ põt creſcere: ⁊ talis nõ ſepaf̃ a ꝓtinuo: ſz.n. ordine nãc añ formã ꝓnuitatis in re vnitas nũeralis fiat: qz tñ non ꝓuenit nũer⁹: niſi ex ei⁹ explicatiõe: nec replicatio iſta fit ſine diuiſiõe mãc: q̃ ẽ ꝓncipiũ idiuiduatiõis: nec mã diuidiť ſine cõmixtõe diuiſiõe ꝓtinui: ſequitur q̃ talis nũerus nõ ſit ſm ſieri ſemꝑ actus a cõtinui occaſione.

Ad argumentum q̃ in ꝓtrariũ dom eſt q̃ ex eo q̃ in alĩs ſeparis inuenit̃ nũerus ⁊ vnitas nũeralis poſſum⁹ optime ꝯcludere q̃ vnitas nũeralis nõ ſit forma ꝓnuitatis: ſed nõ q̃ talis nũerus fiat ſine diuiſione continui. Mã aie nõ multiplicãtur: niſi ꝑ multiplicationẽz horum: boies vero ſine diuiſione materie ⁊ ꝓtinui multiplicari non poſſunt. ¶ Nõ ſecunda.

Secundo poſſet cẽ dubiũ: vtrum vez ſit q̃ ſi appoſitio ſit i infinitum poſſit creſcere i magnitudinib⁹ q̃ ſucceſſiue trãſcenderet oĩs determinata magnitudo: vari tũc poſſet magnitudo actu infinita: vf.n. q̃ nõ: qz appoſitio i nũeris: ita vadit i infinitũ: nec tñ idcirco vari põt numerus infinitus in actu.

Ad ístam qónem dom eſt q̃ ſi appoſitio i magnitudine nãli mõ ꝓdicto in infinitum ꝓcederet: neceſſario tunc vari poſſet magnitudo infinita in actu. ſ autem rõ eſt: qz mã vno reſpectu reſpicit formã aliquã nãlẽ: ⁊ oĩa accña: põa formã illã: nõ tñ eque imediate: ſed ꝓmore ſpicit formã ſubalẽ: ⁊ hac mediãte reſpicit accña: põa talẽ formam. ¶ Magnitudo autem nãlis eſt de accñtib⁹ põtibus formam naturalẽ. Mediante igiť hac forma ipſa materia reſpicit: ⁊ magnitudinem naturalem debitam ſibi ſtatim ſub forma illa. ¶ Ulterius autem ſ viſo conſiderãdum eſt: q̃ quemadmodum materia ſuo reſpectu primo ⁊ directe formam ſubſtantialem reſpicit: ſcõm totã ſuã perfectionez eſſentialẽ: ſcõario vero: ⁊ ex põti reſpicit diſtincte gradus contentos in eſſentia eius: ſic etiã reſpicit ſuo reſpectu primo ꝓncipaliť ⁊ directe totam quantitatem naturalem natam conſequi formam vnam: ſed ſecũdario: ⁊ ex põti directe reſpicit partes eius: tam vz illas que apponuntur q̃ etiã illas quibus fit appoſitio: ꝓpter id qõ oĩs potẽtia: ꝓmo ⁊ directe reſpicit ſuum obiectũ totum: ſcõario tñ diſtincte reſpicit partes eius. Si ergo appoſitio partiuz ad partes in magnitudine põt aliquã formã naturalem in infinitu, ꝓcederet: ex quo materia primo ⁊ directe nõ reſpicit partẽ magnitudinis ſibi debite per aliquã formã: ſz totã neceſſario: tũc materia reſpiciẽs talẽ formã primo ⁊ directe reſpiceret magnitudinẽ contentiuam omniũ illaz appõnum infinitaz: q̃ eſſe non poſſet: niſi primo ⁊ directe reſpiceret magnitudinẽ infinitã. ¶ Ulterius aũt ſic eſt q̃ totum illud q̃ mediante forma vnica naturali materia reſpicit ꝓncipaliť: ⁊ directe põt in ea poni actualiter cũ forma illa. Ex quo igit ur ſecũdũ prefatã ſuppõnem materia primo ⁊ directe reſpiceret magnitudinẽ infinitã: neceſſarium eſt q̃ ſi illa ſuppoſitio vera eſſet magnitudo naturalis infinita poni poſſet actualiter in materia.

Ad argumentum ergo in contrarium dom eſt q̃ non eſt ſimile de numero ⁊ magnitudine. Nam magnitudinem vnam tñ reſpicit materia totã mediante forma vnica naturali: ⁊ idcirco ſicut inſtinctul hz vnica pars materie formam talẽ cũ omnibus gradibus ſuis ſic etiam: ſi mediante ipſa reſpiceret magnitudinez infiniram: poſſet habere actu infimul illam totã. Numerum autem non reſpicit materia mediante vna: ſed mediantibus formis pluribus naturalibus: ⁊ numerum infinitum non reſpicit niſi mediantibus formis talibus ſinitis: plures aũt forme tales in eadẽ parte materie inſimul eſſe non poſſũt: ſed ſucceſſiue tantum: ⁊ ꝓ prerea quantũcũq̃ appoſitio numeroꝝ creſcat in infinitũ: nõ tñ ꝓpter ẽ numerus infinitus põt i ſimili actu poni: ſed tãrummodo ſucceſſiue.

¶ Textus.

¶ In magnitudinibus autem contrarium eſt.

¶ Nõ tertia.

Certio poſſz aliqs dubitaf̃ vez i mã ſit ponẽ poteñtiã ad magnitudinẽ infinitã: vf.n. q̃ nõ: qz tũc poſſet cẽ magnitudo infinita i actu. ¶ Ad iſtã qõnẽ pbi ce loquẽdo obẽrem⁹ rñdere ſimpliciť q̃ i mã nõ eſt po⁹ ad magnitudinẽ infinitã: ſicẽ. d. Tho. nr̃. Sz ſi velim⁹ theologice loq̃ diſtinguim⁹ poteñtiã ſic diſtinguũt theologi i poteñtiã paſſiuã nãlẽ ⁊ obediẽtialẽ. Et po⁹ qdẽ paſſiua nãliť ipſi⁹ mãe dr̃ illa q̃ ꝓt exire i actũ p actionẽ alicui⁹ nãlis agẽtis. Obediẽtialẽ ẽ o poteñtiã dr̃ mã reſpectu illi⁹ bñe reſpectu cui⁹: ⁊ ſi ñ poſſit exire i actũ p actionẽ nãl agẽtẽ ꝓt tñ i actũ exire ꝑ influẽtiã agẽtis ſupnãl cui nata ẽ obedire ad nutũ. Scõm ãr ꝓmã potẽtiã ſimpliciť dom ẽ q̃ in mã ñ ẽ potẽtia ad magnitudinẽ infinitã: q̃ tũc ſeq̃reť ipſaz poſſe accipe infinitã magnitudinẽ p actionẽ nãl agẽtis q̃ ẽ ipoſe. Et ſic intellexit Tho. qñ dixit q̃ i mã ñ ẽ poteñtia ad magnitudinẽ infinitaz. Scõm ãr aliã potẽtiaz ſimpliciť vf. dõz q̃ in mã ſit po⁹ ad infinitã magnitudinez ꝓceſſo: ſicẽ ꝓcedũt theologi: q̃ ñ ſit dare finitã magnitudinẽ: ita magnã cui de⁹ nõ poſſit ãpli⁹ ſupaddere: hãt vf. eẽ neceſſariũ argumẽtũ ad ꝓbãdũ deuz poſſe facere actu magnitudinẽ infinitam q̃ concedimus.

¶ Explicit liber tertiꝰ phicoꝝ. Deo gratias. Amen.

¶ Incipit

¶ Incipit liber quartus phyſicorum.

¶ Textus.

¶ Similiter autẽ neceſſe eſt phyſicum: ⁊ de loco ſicut ⁊ de infinito conſiderare ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Nõ prima.

Ic primo poſſet eſſe dubium vez omnia que ſunt in loco ſint ſicut tãgunt in ifa videtur enim q̃ ſic: qz vniuerſale eſt vbiq̃ ⁊ ſemper ſingulare autez eſt b ⁊ nũc vt accipitur ex primo libro poſteriorum. Omnia aũt que ſunt actu ſunt entia ſingularia: ⁊ quia deſtructis ꝓmis ipoſſibile ẽ aliquid aliorum remanere: vt dicitur in libro predicamẽtorum: igitur omnia entia ſunt in aliquo loco: ⁊ in aliquo tempore.

Ad ístam queſtionez dicẽdũ eſt q̃ entium quedam ſunt ſpiritualia quedam corporalia. De ſpiritualibus autem dicit Boetius q̃ communis conceptio apud ſapientes eſt ſpiritualia in loco non eſſe. Tamen conſiderandum eſt q̃ dupliciter iſta cõſiderari poſſunt. Uno quidem modo ſecundum q̃ circa locuz aliquem aliquid operantur: ⁊ iſto modo dicuntur eſſe in loco per operationem. Quia enĩz in eis nõ diſtinguitur operatio a virtute: nec virtus ab eſſentia: neceſſarium eſt q̃ vbi operãtur ibi ſint. Alio autem modo conſiderari poſſunt ſimpliciter ⁊ ſecundum ſe abſq̃ eo q̃ cõſiderentur circa locum aliquem aliquid operari: ⁊ hoc modo intelligitur dictum Boetij dicentis q̃ ſpiritualia in loco non ſunt. Hui⁹ autem duplex declaratio teſt eſſe: vna quidem que ſumitur ex habitudine vnitatis ad punctũ: nam punctũ ſupra vnitatem addit poſitionem. ita q̃ ſtatim intellecto puncto intelligitur poſitio: vnitas autem a poſitione abſtrahit: ita q̃ ſi ſimpliciter: ⁊ ſecundum ſe intelligamus vnitatem non neceſſariũ eſt: q̃ ꝓ ẽ intelligamus aliquã põez. Nunc aũt ita eſt q̃ oĩa corporalia ſe habẽt ad modũ pũcti ⁊ ſpũalia ſe hñt ad modũ vnitatis. Neceſſariũ igiť ẽ q̃ corpalibus debeatur poſitio que importat ordinem partiuz in toto ⁊ ordinem partium in loco. Spiritualibus autem non deberur poſitio que importat ordinem partiuz in toto: quia talis poſitio non deberur niſi habentibus dimenſiuam quantitatem: ⁊ per conſequens neceſſarium eſt q̃ eis ſecundum ſe non debeatur poſitio que importat ordinem ad locum: vna enim iſtarum poſitionũ conſequitur ad aliam. Manifeſtum: ita q̃ eſt q̃ ſpiritualia ſecundum ſe non ſunt in loco. Secunda autem ciuſdẽ declaratio ſumiť ex multiplici acceptiõe loci. ¶ Secũdũ cnĩ quoſdam locus eſt ſpacium qõ eſt infra latera ꝓtinẽtis. Scõz vero alios locus eſt ſupficies corpis ambientis. Si ergo ſpiritualia neceſſario ſecundum ſe determinantur ad locum aliquem: aut b eſt: quia neceſſario claudũtur infra metas alicui⁹ ſpacij: ⁊ h eſt impoſſibile: quia omne tale eſt corporeum. Aut etiam b eſt quia neceſſario ad aliquam ſuperficiem corpis alicuius applicantur ſi debeant ſubſidere: ⁊ hoc etiam eſt falſum: quia ſpiritualia a corporibus non depẽdent in eſſendo: ſed magis econuerſo: vnde ſi corpora cuncta tollerẽtur adh ſpiritualia remanere poſſent. Manifeſtuz igitur eſt q̃ ſpiritualia ſecundũz ſe nõ ſunt in loco: patet etiam ex dictis q̃ omnia corporalia dent poſitionẽ importantem ordinem ad locum aliquem.

Ad argumentum in contrariuz dicendum eſt q̃ omnia entia ſingularia ſunt in loco: aut ſimpliciter ſicut corporalia: aut per operationem: ſicut ſpiritualia vel dicendum q̃ illud dictum verificatur de ſingularibus rerum corporalium non de ſingularibus reruz immaterialium: quia talia: ſicut ſunt ſupra tempus: ſic ſunt etiam ⁊ ſupra locum.

¶ Nõ ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare vtrum verum ſit q̃ locus non eſt aliqd dictum vniuoce in cunctis naturalibus corporibus: ſicut b ait commentator: videtur enim q̃ non: quia cum ordo ad locum conſequatur ordinem partium in toto: ⁊ iſte videatur vniuoce dici de ſingulis corpalibus: vel corporibus: ſicut ⁊ dimẽſio videtur conſequi q̃ etiã ordo ad locuz: ⁊ per conſequẽs locus vniuoce corporib⁹ cũctis debeatur.

Ad iſtam qónem dicendum eſt q̃ ad rõẽ loci plurima concurrũt: ſicut in ſequentibus deo volente oſtendetur. Quantũ tñ ad preſens ſpectat duo concurrunt ad perfectam rõnez eius. Nã q̃ de ratione eius q̃ eſt vere locatum eſt a loco cõtineri: ⁊ contineri immediate in ſuperficie ambiẽtis corporis ipſa ſuperficies corporis continentis: videtur concurrere ad locum. Concurrit etiam ad rationem eius ⁊ ordo determinaf̃ in vniuerſo corpore. Quia igitur ſuntin loco ſecundum ſe claudente iſta duo ſũt pfecta ⁊ ꝓprie in loco. Sic aũt ꝓ ſe neceſſario in loco ſunt corpora que mouẽtur motu recto. Que vero mouenť motu circulari non ſunt neceſſario ſecundum ſe in loco claudente illa duo cum contingat dare vnum tale corpus q̃ non eſt in ſuperficie alicuius circularis corporis: ſicut infra oſtenderur. Sic igitur locus claudens ſuperficiem ⁊ ordinem ſecundũ ſe deberur aliquibus corporibus. Aliquibus veronon deberur ſm ſe locus claudens ſuperficiem ambientis corporis: ſed tñ ordinez: vnde manifeſtũ eſt q̃ locus nõ vniuoce deberur omnibus naturalibus corpez.bus.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum eſt q̃ eo ipſo quo poſitio in aliquibus ponit ordinẽ ꝓtiũ in toto moto motu recto q̃ natum eſt eſſe ĩ toto rectaz ſuperficiez: in aliquibus vero ponit ordinẽ partium in toto ſperico ⁊ moto circulariter: neceſſarium eſt q̃ ad ipſam conſequaf̃ magis non vniuoce eſſe in loco q̃ vniuoce.

¶ Textus.

¶ Amplius aũt loci mutationes phyſicoꝝ corpoꝝ ⁊c.

¶ Nõ tertia.

Certio poſſet aliquis dubitare: propter id q̃ dicit locus habere potentiam quandam nãlem ratione cui⁹ locatũ mouet nãliter ad ipſum: vtrum propter talem poteñtiam poni poſſit q̃ locus attrahat locatum. Uidetur enim q̃ ſic: quia in actiuis ⁊ paſſiuis ſic videmus q̃ illud q̃ eſt perfectiuum naturaliter alteri⁹ ipſum ad ſe trahit: ſicut patet in ferro ⁊ magnete. Cum igitur locus per naturalẽ potentiam quã habet perfectius ſit locato: conſequi videtur q̃ ratione talis potentie ipſum poſſit ad ſe trahere.

Ad istam qōnem dōm est q attractio potest fieri ab aliquo duplr: qz vel sicut ab efficiēte: vel sicut a fine. Primo aūt modo nō est de rōne loci q attrahat locatū: cuius declaratio est: qz quod ad se aliquid per modū efficiētis trahit: nō pōt ipsuz trahere in qualiber distātia: sed solū fm distātiam certā z determinatam: vpote scōm illā rōm ad q potest sua virt⁹ activa se extēdere sicut manifeste apparet in magnete z ferro: nō enim magnes attrahit ferrū vnumqōq: sed ex distātia certa z determinata solū. Nūc aūt sic videmus q locus ex qua cūqz distātia attrahit locatū. Ubicūqz. n. leuia ponātur sursum rendūr: z vbicūqz extra locū deorsum grauia ponātur rendūr etiā deorsum. Euidenter igitur apparet q de rōne loci nālis nō est efficiēter attrahere locatū. Scōo aūt modo. s. per modum finis bō dz ipsum ad se trahere: sicut post modum patebit.

Ad argumentum ergo in cōtrariū dōm est q illud q est nāturer z efficiēter possit trahere id cuius pfectiuū est: nō tm̄ h pōt nisi scōz distātiā quā pōt virt⁹ sua pertrāsire. Hoc aūt modo locatū trahi a loco nō est icōueniēs. Mā si locatū imperfectuz: vt pura ignis: ponat in distātia illa in qua inuenit virtus activa que diffundit a loco: necessario fm virtutem illā ipsum locatū efficienter accipiet pfectionē forme: z qz ad formā cōsequitur locus: ita q tūc a locāte efficiēter traheret. Neque istud est mirandū q locans sic sumptū subinduit rōnē generātis. Scōm tm̄ rei veritatē non est de ratione loci q attractio que fit ab ipso fiat isto modo: qz sicut dictū est non solū ab distātia: sed etiā ab illa in qua non invenitur: sic virtus activa que diffundit ab ipso: sed pot⁹ contraria: locus attrahit locatum.

¶ Ad quarta.

Parto posset cē dubiū dato q locus non necessario attraheret locatū per modū efficiētis: vtruz hēat ipsum necessario attrahere per modum finis. Videt. n. q non: qz finis ē pp quē fūt alia: locatū aūt nō videt cē pp locū: sed magis econuerso locus videt cē pp seruationē locati. Nō igit videt q locus attrahat locatū: sicut finis eius: in ira autem dī q locus nullius. 4. causarū rōnez habet.

Ad istam qōnem dōm est q locus nālis necessario per modū finis attrahit locatū q pōt multipliciter ostēdi. Primo qdē qz ois attractio fit vel ab efficiēte vel a fine. Ostēsum est aūt q attrahit locatuz ex distātia a loco a qua ab ipso: sicut ab efficiēte attrahi nō pōt. Relinquitū ergo necessario dōm q ide ab ipso loco tanq̄ a fine locat attrahat. Secūdo aūt idē ostendit ex conditione attractionis que a fine fit: videmus q nō ex aliqua distātia: sed in qua cūqz indifferenter fit attractio a fine: vbicūqz. n. ponatur appetēs z appetitus tendit z currit: nisi impediat in ipsuz appetibile. Et attrahere per hūc modū ppriū est soli⁹ finis. Quia igitur hoc modo: vt predictū est: locus attrahit locatū: ꝯcluditur euidēter q necessario locus nālis attrahit per modū finis. ¶ Tertio aūt ostendit h idem ex eo q nihil terminat z quietat motū nīsi tem nālem inclinationem z naturalē appetitū nisi q attrahit scōm rōnē finis. Constat aūt q nālis locus motū terminat qui consequitur naturalem locati appetitum. Necessarium est igitur q ipsum attrahat per modum finis.

Ad argumentum ergo in contrariū dōm est q ex eo ipso quo in loco est conservatio locati: sequitur q locatū sit pp locum tanq̄ propter suū bonum. Uñ opz q locus finis sit: sed extrinsecus locati. Sicut. n. forma que est in intrinsecū cōseruans est finis intrinsecus: sic etiā z locus: ex quo est extrinsecū conseruans dicit habere rationem finis extrinseci: q autē educitur de phylosopho non est dictum asserendo z determinando: sed dubitando z opponēdo solum.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem aliud quidem secundum se: aliud vero secundum aliud dicitur ꝛc.

¶ Lectio scōa. ¶ Ad primā.

Ic primo possz dubitare aliq̄s de rōnib⁹ quas phylosophus adducit ad probāduz q locus sit forma z materia: videt enī peccare per fallaciā cōtis: dicit. n. in vna illaz rōnuz: locus est terminus: forma est terminus: ergo ꝛc. Ju alia vero dicit locus de se q d infinitū z indeterminatū est: sed mā ēt quid infinitū est z interminatū ergo ꝛc.

Ad intelligentiam ergo opinionis istoz cōsiderandū est q attendentes antiqui locatum recipi in loco: z videntes eriaz q in spacio corpus recipitur secū dū suaz torazq profunditatē: dixerūt spaciū esse locum spacium aūt potest ꝯsiderari duplr. Uno quidez modo simplr: z scōm se: z sic quicqd infinitū z interminatuz est. Alio vero modo pōt considerari fm q est alicui corpori cōiunctū: z sic est terminatū scōm terminationez corporis recepti. Quia. n. locus dz equari locato: opz q spacium q hz scōm istos rationem loci sit omnimode equatū corpori recepto. Hoc autem stare non posset nisi eadem secū terminaretur figuratione: vnde si corpus receptuz est spericum ipsum spacium accipit spericam figurā. Et si fuerit quadrum accipiet spaciuz figuram quadrāgulare statim: z sic de alijs. ¶ Quidam igitur attēdētes simplr ad spaciū: z videtes ipsum dicere gd infinitū z interminatū ad modū māe dixerūt spaciuz cē māz: siue aliqd ad modū materie se habens. Quidā vero alij attendētes q spaciū nō est locans in actu: nisi stans sub aliqua terminatione: dixerūt ipsum spaciuz a termio recedente accipere rationem locantis in actu: z pro tanto illi termino debāt rōnē loci. Et qz id q terminat potencialitatem alicuius est quedaz forma: idcirco tales dixerunt locum esse formam.

Dicendum est igitur ad argumētum q rōnes: z si cōcludere possint gratia materie: nō tm̄ concludere possunt ratione forme. Et si intentio istorū erat locū cē veram formā: aut veraz mām locati: multi dubium est q argumenta sunt sophystica: z peccantia per fallaciam consequentis.

¶ Textus.

¶ Amplius quō ferentur in sui locum ꝛc.

¶ Ad scōa.

Ecundo possz cē dubiū d penultima rōe quā adducit Ari. ad pbādū locū nō cē formā nec mām vī. n. nō valere: qz locus: z si non sit mobilis per se: vī tm̄ cē mobilis p accīs: z sic per accīs hēre locū: h āt q nō vī cē icōueniēs qō sequit ex rōne Ari. Mā eni z forma nō p se: sed per accīs movent.

Ad istā qōnem dici posset prio q z si locus sit mobilis per accīs: nō tm̄ mouet ad motū corpis locati: sed ad motū corporis locātis: z rōne corporis locātis pōt per accīs deberi sibi locus: nō ratione corporis locati. Sed si mā aut forma cēt loc⁹ totū ptrariū pringeret: pp id q mā z forma corpis locati ad motū locati corpis mouentur. ¶ Vel dōm q locus rōne supficici q ad ipm ptinet māliter ē mobilis q accīs ad motū prinēris: vt pdictū est z nō ad motū corpis ptenti. Rōne vero ordinis qui ad ipm primer formal⁹ est im obil rā per se q ēt q accīs: vt infra deo pcedēte oñdet: per h igit q mā z forma corporis locati per accīs mouet accipit q neutrū ipsoz locus est sumēdo locū quantum ad id q in eo est formale. Per h āt q mā z forma corpis locati movet p accīs ad motū locati corporis accipit sufficiēter q neutrū ipsoz locus est sumēdo locū quantum ad id q in ipo est materiale: vnde pz q ratio Arist. optime concludit.

¶ Textus.

¶ Post h āt accipiēdū est quot modis aliō i alio dī ꝛc.

¶ Lectio tertia. ¶ Ad primā.

Ic primo posset cē dubiū vtrz aliqd cē possz in seipso prio: videt. n. q sic: qz q stat prio per seipsum videt cē in seipso pmo: sunt aūt multe substantie stantes primo per seipas: igitur ille omnes porerunt esse primo in seipsis.

Ad istā qōnem dōm est: q cū scōm ꝓpriū esse in alio sit cū aliquo mō receptionis: z receptio oīs ponat necessario diuersitatē ꝗdaz recipiētis z recepti necessariū est q cē in aliquo fm vocabuli ꝓpietatem ponat dualitatē ꝗdā z diuersitatē inter id q est in alio z id in quo est aliud. Et h est q dicit phs in ira q alterā porētiā z nām habēt: z q z in quo. Cū igit eiusdē tot⁹ ad seipsum totū non sit dare talē aliquā diuersitatē: apparet euidenter q scōm vocabuli propietatez nihil potest cē in seipso primo.

Ad argumentum q in ptrariū dōm est q sb stātie simplices differūt in h ab alijs compositis: qz substāne cōposite nō stāt per seipsas primo: sed rōne ptuz stat. n. vnūqōq per id q sibi est ratio z pncipiū ēndi. Nō aūt ēndi non est mā sed forma: forma aūt est pars subē cōpositē: z nō tota suba cōposita: vnde manifestū est q subē cōposite nō stāt per seipsas pmo: sed ratione partiū: subē vero simplices z sepate a mā nō sunt nisi forme. Et qz forma scōm se tota est ratio ēndi: dīr pro tāto iste simplices subē stare primo per se ipsas. Sed cō sideradū est q quāuis forma sit ratio essendi nō tamē ex h sequitur q ipsa sit cā formalis sui: z ipsa sit etiam causarū suum: sed bene sequitur q ipsa causam formalem aliā non habeat. Et propter h tales substātie dicūtur per se stare. i. non per aliud. Nam per se vno modo dicit q nō hz cām: vt pz in qnto metha. Scōm etiam hunc intellectū nō positiuū: sed magis negatiuū tales subē dicūtur primo cē in seipsis: quia. s. primo eis competit q in alio non sint: h aūt non est verum de compositis quibus non cē in alio competit gratia materie.

¶ Textus.

¶ Et ratione manifestum est quia ipossibile est ꝛc.

¶ Ad secunda.

Ecundo posset cē dubium: quō veritatē hēat q si totū cēt in seipso pmo quelibz pars cēt omnes partes. Mō. n. h videtur necessariū: qz cū pars sit aliud a toto: z totū sit oēs ptes quātumcūq totum sit primo in seipso: non tamen propter hoc sequi videtur q quelibet ptes sit oēs partes: sicut nec etiam q quelibet pars sit ipsum totum.

Ad istā qōnem dōm est q si totū primo esset in seipso: nec essario tunc quelibet pars eēt idē q totuz. Huius aūt declaratio est: qz cū totū idē sit q oēs ptes: si ipsuz totū primo sit scōm q totū eēt in toto: oēs ptes eēnt in oibus partib⁹. Nā sicut cē totū est cē oēs ptes: sic etiā cē in toto est cē in oibus partib⁹. Omnes aūt partes cē in oibus ptib⁹ idē est q quālibet ptē cē in singulis ptibus viterius aūt videm⁹ q id q est in aliquo nō distat ab illo i quo actu est: quia admodū locatū nō dī actu ee i loco a quo distat: sz i loco a quo ñ distat. Si ergo oēs partes sint in oib⁹ ptib⁹ nullā hēbūt adinuicē distātiā: vt per ꝯns vna pars extrema magnitudinis distātiā habebit ad ptē alia extremā. Sublata aūt distātia partiuz magnitudinis tollitur de necessitate magnitudinis distātio: qz per distātionē sit pars vna extra aliam. Sublata aurē distātiōe magnitudinis tollit diuisibilitas z relinquitur quid simpliciter z indiuisibile. In simplici aūt quidlibet acceptū idē est q totum. Manifestū igitur est q a primo vsq ad vltimuz deducendo de necessitate si totū primo cēt in seipso quidlibet in toto acceptū cēt ipsum totū: vnde si h totuz aggregatū q est ampohora vini primo cēt in seipso necessariū tunc idem cēt amphora q tota amphora vini z idem ēt cēt vinum q tota amphora vini nec vinū z amphora scōm rem differrent. Est aūt diligenter attendēdū q corpus locatū nō scōm se totū: sed scōm suā vltimā superficiem primo est in superficie ambientis corporis. Iste autez due superficies simul sunt in eodem situ: nec tamen vna inuenitur extra aliam.

¶ Ad tertia.

Ertio posset aliqs dubitare: qz sic exponendo rōnē phylosophi vt fecim⁹: non vī q rō ꝯcludat vlr nihil possz existere in seipso: sz solū q si aliquid existit in seipso illud erit simplr nō habes ptē z ptē. Cū igit suba imāl sit simplex ad m⁹ ipsa nō obstāte rōne adducta cē poterit i seipsa.

Ad istam qōnem dōm est q prō nem phi mō supradicto expositā optie apper q nullū corp⁹ pōt primo existere in seipso: vez ē āt q ipse i processu sue rōnis q̄dā ꝓpōnē assumit: ex q̄ vī q ēt ad simplicia sua rō possit trahi. Dicit. n. q alia ē porētia vel nā ei⁹ in quo est aliqd z alia ei⁹ q est in aliquo. Ex h aūt accipit q recipiens cēt aliō a receptō: q ēt inde apparet q recipe aliquid nihil pōt q nō est in porētia receptiua ipsius. Recipiens igit q̄tū ē de se iucnit cē in potētia ad receptū: nec talis porētia tollitur nisi cū ponit receptū actu in ipo. Si igit alia est nā terminaris z termiati z actus z potētie, ꝓsequit q vlr oē q ē i aliq̄ sit alterē z diuersuz ab eo i q̄ existit: qz igr vr pdictū fuit: nihil ē alterē a se ipso ꝓsegt q nihil possit cē i seipso prio: pz itaq̄ q rō phi ē nālis: qz p ꝓpōnē vltio assūptaz vlr de oib⁹ ꝯcludit q nihil cē possit i seipso q̄us p prius dicta istō de corpib⁹ sol ꝯcludat: vt supra dictū fuit. ¶ Ad quarta.

Parto posset cē dubiū vtrū si aliqd cēt in seipso prio totum q recipet in eo foret idē sibi: vī. n. q sic: qz tale receptiuū reciperet per modum idēptitatis. Quicquid autem per modum idemptitatis in aliquo recipitur idem est sibi.

Ad istam questionez dicunt aliqui q si aliqd esset primo in seipso quicquid i reciperet esset idem sibi. Hoc autez ipsi dupliciter ostēdūt. Prio qui

dem receptum est in recipiente per modum recipientis ⁊ non recepti: modus autem recipientis primo seipsuz est recipere secuduz ydemptitatem. Quātūcūq; igitur receptum in se foret aliud a recipiente: positum tamen in ipso foret de necessitate idem sibi. Secundo autem hoc ostendunt: quia quando aliqua passio alicui debetur primo: nulli alteri potest attribui secundo nisi: ad participationem illius cui passio illa primo convenit quemadmodum quia habere tres primo convenit triangulo nulli conuenire potest ꝙ triangulus non sit. Si ergo aliquid daretur ꝙ esset primo in seipso esse in ipso sibi primo conueniret: ⁊ per consequens nulli dari posset existere in ipso: nisi id haberet rationez eius. ¶ Huius autem sui dicti maiorem declarationem postea adiungunt: ꝙ suum dictum est intelligendum quando ea passio est que attribuitur vni prio ⁊ alij secundo. Quia enim calor in summo attribuitur igni primo alijsautem secundo attribuitur calor in summo: sed gradus aliquis caloris: non oportet ꝙ iste⁹ aliquid sit ignis Si autem amphora esset in seipsa eadem passio: quia esse in amphora primo conueniret amphore: ⁊ secundo cōueniret alijs ab amphora. ¶ Sed in veritate: si ꝺ diligentius considerentur apparent cuncta esse friuola. Nam si aliquid in seipso esset primo: aut posset aliquid aliud a se recipere aut non posset. Quod aliud recipere nequiret: verum quidem tunc esset ꝙ cōliber in ipso receptum esset ipsum: quia tunc stante suppositione nihil nisi tantum se reciperet: sed si recipere in se posset aliquid aliud a se: necessario tunc oporteret dicere ꝙ non oē receptum in ipso esset ipsum: quia alias non verum foret ꝙ posset aliud a se recipere: propter id ꝙ aliud non est ipsum.

Rationes autem facte in contrarium omnino nihil valent. Si. n. non solum aliqd reciperet seipsuz: sed etiam aliud a se: quemadmodum tunc ex eo ꝙ susciperet seipsum diceretur respectu alicuius: quia respectu sui haberet modum recipiendi: Fm ydemptitatem siceriam ex eo ꝙ reciperet aliud a se diceretur respectu eius habere modum recipiendi secundum diuersitatez: ⁊ per consequens receptum in ipso quantumcunq; non foret ipsum: esset tamen in recipiente per modum recipientis. Unde patet euidenter ꝙ friuolum sit primum argumentum.

Secundum adhuc minus valet: videm⁹ enim ꝙ idem attributum: ⁊ secundum vnum ⁊ eundē gradum vni debetur primo ⁊ alijs secūdo: nec tamen idcirco oportet ꝙ fm idem sit ꝙ primum. Nam esse coloratum: primo debetur superficiei: ⁊ corpori non primo: sed secundo: vt dicitur in litera: nec tamen corpus est ipsa superficies: videmus etiam ꝙ esse localiter in celo ꝺbetur igni prio ⁊ aeri secundo: quia mediāte igne nec tamen aer idez est ꝙ ignis. Quantumcunq; igitur esse in amphora primo conueniret amphore: ⁊ secundo alteri: non tamen idcirco oportet ꝙ illud alteruz esset ipsa amphora: vnde patet ꝙ nihil sit secunda ratio cuz sua declaratione. ¶ Uerum tamen ad intelligendum defectuz propositionis quā assumūt in secunda ratiōe considerandum est ꝙ quandocunq; aliqua passio conuenit aliquibus duobus fz aliqd idem in vtroq; realiter acceptum: si id cui primo conuenit sit causa: quare ꝓueniat alteri: sicut est triāgulo ysochele respectu eius ꝙ est habere tres: opz necessario ꝙ idem cui talis passio conuenit secundo recipiat predicationez eius cui debetur primo. Si autem attributum aliquod pluribus conueniat ⁊ vnicuiq; secundū naturam propriam distinctam ab alterius natura: non oportet ꝙ id cui primo datur de illo predicetur cui conuenit secundo. Naz in entia substantie: quia debetur colori: non quia natura sua sit natura qualitatis: sed quia ꝺ nulli debetur nisi propter rationem accidentis: ⁊ coloꝛ naturam accidentis habet: quantumcūq; in substantia primo sit quantitas: ⁊ ea mediante color: non tamē ideo color est quantitas: sed bene est accidens vtraq;. Et vnuz hēre modum qui nō idē in pluribus existat contra se distinctum: necessarium non est ꝙ vnum illorum sit alterum quantumcunq; in altero illud attributum primo sit: fz bene necessariuz est ꝙ in aliquo vno conueniant secundum ꝙ illud attributum dicatur de vtroq;. Unde si amphora esset in seipsa localiter: ⁊ in ea etiam esset aliquid aliud localiter: distinctuz tamē ab ipsa in natura quantumcunq; esse in amphora prius amphore ꝺ alteri conueniret: non tamen idcirco oporteret illud alteri esse amphoram: sed bene oporteret ꝙ vtrumq; eēt corpus in amphora locatum. Nam ⁊ amphora prota⁹ primo esset localiter dico in seipsa: quia esset corpus primo in ipsa amphora locatuz: ⁊ aliud etiam idcirco esset localiter secundo in amphora: quia eēt corpus aliud in ipsa locatum secundario.

Si autem dicat aliquis ꝙ sic dicendo videmur contradicere phylosopho patet de facili ꝙ sibi nō contradicim⁹ sed reꝓbamus expositionem daram contra mentem eius. Non enim est intentio phylosophi dicere ꝙ si aliquod totum foret primo in seipso quidliber quod cūq; in eo acceptum esset ipsum totum: quia non intelligit de acceptis in ipso: vel per modum accidentium: vel per modum aliquorum extrinsecorum a totalitate eius: sed de acceptis in ipso in eius totalitate conclusis sicut partes totius singule se habent: vnde ⁊ pro tanto supra diximus: ꝙ quia totum idem est ꝙ omnes partes: si totum esset primo in seipso: esset omnes partes in omnibus partibus: ⁊ foret omnes partes idez: pro tanto etiam phylosophus dicit non ꝙ si amphora simpliciter: sed ꝙ si ꝺ totum aggregatum ꝙ est amphora vini in seipsa esset: non differt aphora a vino: que duo clauduntur in totalitate eius ꝙ est amphora vini.

¶ Textus.

¶ At vero neq; scōm accidens ꝓtingit: simul eniz duo corpora in eodem erunt ⁊c.

Ad̄ō quarta.

Parto posset esse dubiuz vtruz si aliquod corpus esset in seipso: primo ꝙ aliud corp⁹ necessariū foret duo corpa cē in eo dē loco: vī. n. ꝙ nō: ꝙz ibi nō eēnt eque prio sed vnuz prio sicut illud quo mediāte aliud in ipso existeret ⁊ aliud secundo. Sic autem duo corpora esse in eodem loco non est inconueniens: quia isto modo vnum tantū corpus ponitur in vno loco immediate.

Ad istam qōnem pretermissa superflua ⁊ inutili multiplicatione verborum: dicendum est ꝙ ad hoc: vt rorum aliquod non ratione alicuius sue partis: sed primo siue secūdum ꝙ totum in se toto sit per aliud corpus ꝙ non est aliqua partium eius: exigitur ꝙ ipsum totum sit in tali corpore medio: ⁊ ꝙ etiam tale corpus sit non in parte illius totius: sed in toto: quia alias ipso mediante totum in seipso non esset secundum ꝙ totum: sed secundum aliquam partem: quemadmoduz si amphora eēt tota in seipsa: scōm ꝙ tota media in ea oporteret oporteret non ꝙ pars amphore: fz ꝙ tota amphora in vino esset: ⁊ cum ꝺ piter vinū non deberet esse in superficie amphore sola: quia tunc per ipsum vinuz amphora non in seipsa esset: sed in superficie sua. Unde vt amphora tota per vinum existeret in seipsa: oporteret vinū esse in tota amphora: ⁊ cohexistere eius tote profundi: rati: ꝙ stare non posset nisi totum vinum: ⁊ idem spaciū infimul occuparent vinum ⁊ amphora. Quia igitur ꝺ est posse duo corpora in eodem loco infimul esse: patet euidenter ꝙ si tota amphora per vinum existeret inse ipsa: duo corpora eque immediate simul essent in eodem loco: ꝙ est impossibile. Quidam autez aliter cō sequentiam istam declarant. Dicunt enim ꝙ quando aliquid est in aliquo per aliud: oportet ꝙ sit idem modus essendi hic ⁊ ibi. Si ergo amphora esset in seipsa: per aliud: tunc sicut amphora est essentialiter in seipsa sic etiā ⁊ illud aliud essentialiter erit in ea: ꝙ esse nō posset nisi subintraret eā.

Sed ista ratio friuola est. Nam si aliquid est in aliquo localiter: propter aliud sufficit ꝙ vtrumq; localiter sit in illo: nec vltra ꝺ exigit idem modus locationis: precipue cum vinum in ipso locetur immediate ⁊ aliud mediate Consimili igitur modo si aliquid est in seipso per aliud sufficit ꝙ vtrūq; sit in ipso localiter: nec vltra ꝺ requirit ꝙ si vnum essentialiter imponitur in ipso essentialiter ponatur ⁊ reliquum. ¶ Sed vlterius istam rationem ipsi per ꝺ roborare conātur ꝙ illud quo mediante aliquid est in aliquo loco: est illi loco proximius ꝙ sit illud ꝙ est in eo per ipsum: vnde scōm ꝺ id quo mediante aliquid ponitur in se ipso: erit sibi proximius ⁊ essentialius ꝙ sit ipsum met sibi. Daro autem ꝙ ista roboratio teneat: non tamen poterit per eam concludi ꝙ duo corpora simul sint: sed tantummodo vnum. Quod. n. est in aliquo: sicut idem sibi essentialiter vnum perfecte est secum: vnde non bene etiam dicitur: ꝙ si vnum esset essentialiter in aliquo: sicut ipsum met sibi vnum subintraret reliquum: immo est ꝺ oppositio in adiecto ꝙ subintrat aliquid ab eo ꝙ subintrat distinctum est ⁊ diuisum necessario in essentia. Unde dicere ꝙ si vnū est essentialiter in aliquo: sicut in ipsum idem sibi vnuz subintrabit: aliud est dicere ꝙ si vnum non est essentialiter diuisum ab alio erit essentialiter diuersum ⁊ distinctum ab ipso. Et hinc est ꝙ etiam isti non ex intentione vt credo: sed veritate cogente posterius sibi contradicēntes formant aliam rationem rationibus his oppositaz Dicunt eniz ꝙ si amphora est in seipsa per aliud: quia per vinum: tunc sicut ipsa amphora vinum recipit modo alteratis: sic etiā recipiet ⁊ seipsam mō diuersitatis ⁊ per ꝓns duo diuersa corpora in simul erunt.

Sed attendendū est ꝙ quamuis illud sit bene dictum: ꝙ si amphora esset in seipsa per vinum vinum ⁊ amphora diuersa essentiex quo vinum recipereꝛ in amphora modo alteratis: non tamen ex ꝺ sufficienter concluditur ꝙ duo corpora insimul essent nisi aliud adiungatur: quia si vinum non esset in tota amphora: sed in superficie eius: huic superficiei vinum esset proximius ꝙ amphora: secunduz propositiones ab istis accepras: non tamen propter ꝺ totam amphorazꝛ penetraret: ⁊ ideo ꝺ superflua verborum multiplicatio vitanda est: veluti inutilis: ⁊ phylosophi ratio declarāda breuiter: vt nos fecimus.

¶ Textus.

¶ Quid autē forte sit locus: sic fiet vtiq; manifestū ⁊c.

¶ Lectio. 4. Ad̄ō prima.

Ne posset aliquis dubitaꝛ vtz locus sit equalis locato: videtur enim ꝙ non quia que non sunt comparabilia non possunt dici equalia: locus autem cū sit superficies: nō est compabilis ipsi locato: ꝙ est corpus: igitur sibi equalis dici non potest.

Ad istam qōnem dicendum est fz commentatorez ꝙ est duplex equalitas: quia equalitas continentie ⁊ equalitas secundum mensuram. Et locus quidem est equalis locato equalitate que est secundum continentiam: quia tantum est locatum quantum continere potest a loco: ⁊ non plus nec minus. Secundum autem equalitatem mensure: locus non dicitur equalis locato: quia non est eadem quātitas ⁊ natura specifica vtriusq; cum locus sit superficies: ⁊ locatum sit corpus.

Possumus etiam dicerꝛ scōm ꝙ ait Tho. locatum esse secundum id equale suo proprio loco secūdum ꝙ ipsum primo ⁊ immediate cōtingit. Nec eniz ē extrema superficies sua: que tanta est secundum mensuram quantus est locus. Et hic videtur esse Aristotelis intellectus. Unde in sequentibus cum dixisset locū equalem esse locato: adiunxit pro ratione. Jn eodez. n. sunt vltima contingentium.

¶ Textus.

¶ Oportet aūt tentare inctionē sic fieri ⁊c.

¶ Ad̄ō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum diffinitio subiecti sit medius demonstrationis: ficut Aristo. ꝺ velle videtur: ⁊ posset aliquis credere ꝙ nō: quia in secundo posteriorum dicitur ꝙ ratio primi termini est medium in demonstratione. Primus autem terminꝰ non est subiectum fz passio.

Ad istam qōnem dicunt aliqui ꝙ diffinitio subiecti non est medium demonstrationis: quia nō est de ratione demonstrationis: ꝙ in prīa diffinitione cadat in medio: quamuis propter aliam causam cadere ibi posset. Huius autem ipsi duplicez rationem in hoc loco assignant. Quarum vna est: quia cum demonstrationes augeantur non per media non possunt esse plura media ad vnam conclusionem: nec medium vnum ad plures. Huius autem contrarium contingeret: si diffinitio subi esset medius demonstrationis: quia vnius subiecti sunt plurime passiones.

Secunda autem ratio ipsorum est: qz ab vno subiecto secundum vnam considerationē ꝓfluit immediate vnica tm̄ passio: ⁊ mediante ea prosluūt alie: ita ꝙ secunde respiciunt subiectū mediante prima. Sed passio prima ipsum respicit nulla alia mediante. Quia igitur immediatorum nulla est demonstratio: sequitur ꝙ prima passio de subiecto demonstrari non possit. Et quia subiectum non respicit immediate alias passiones: consequitur ꝙ eius diffinitio nullaz earuz poterit demonstrare: propter id ꝙ demonstratio debet ex immediatis procedere. Est ergo ponendus fm istos ꝙ non diffinitio subiecti: sed prima passio tātū sit mediū demonstrationis per se. Sed ista opinio stare non potest: quia tollit rōnem demōstrationis perfecte: Cum enim demonstratio sit syllogismus faciēs scire: vt dicit i ꝑmo posteriorꝝ: ⁊ scire sit causas ꝑmas ⁊ vltg ad

cause vltimas rei cognoscere: ſi vnquam per viam demonſtratiuā poterit ad cām primā paſſionū peruenire: nunq̄ per viā demonſtrationis poterit ſcia perfecta haberi. Eſt aūt quidditas ſubi q̄ ꝓpria ſubi diffō ſignificat cauſa prima omnium ꝓprietatuz eius. Ex quo igitur per viā demōſtratiuam quantūcūq̄ ex demōſtrationis ratione nunq̄ poteſt accipi dicta diffinitio neceſſariuz eſt q̄ p viā demōſtratiōis nūq̄ per ſ haberi poſſit ſcia perfecta: q̄ eſt omnino icōueniens. ¶ Et preterea ſyllogiſmus accipiēs ꝓ medio ſubiecti diffōez ad primā paſſionem de ſubiecto demōſtrādā hz omnes ꝓditiones quas ponit Ariſt. in primo poſterioꝝ eſſe de ratione demonſtrationis. Nā talis ſyllogiſmus procedit ex primis: quia propoſitio predicans diffinitionez ſubiecti de ſubiecto: prior eſt omni alia propoſitione de ſubiecto predicante aliud. ¶ Procedit etiam ex veris z priozibus z notioribus z cauſis ꝓclonis: ſicut patet in ruentibus. ¶ Procedit etiam ex ꝓpriis: quia quidditas ſubiecti eſt ꝓpria cauſa paſſiōis prime z immediata. Nā ſi dicaſ q̄ cadit intra ipſa eſſe medium: tūc aut tale eſſe erit ſubiecto attributum per ſe aut per accidens. Si per accidens per diffinitionē ſubiecti tūc nō poterit demōſtrari de ſubiecto q̄ eſt ꝓtra eos. Nūq̄ enim eſt demōſtratio de his que ſunt per accidens. Si autem ipſum ſit ſubiecto attributum per ſe: z non primo modo: ſed ſecūdo: erit neceſſario prima paſſio z ꝓpria prietas ſubiecti. Et quia ipſum de ſubiecto demonſtratur per diffinitionez eius: vt cōcedūr: ſequitur neceſſario q̄ diffinitio ſubiecti ſit medium nature demōſtrationis. Ex quo ſillogiſmus diffinitionē ſubiecti accipiēs ꝓ medio ad paſſionem primam demonſtrandam de ſubiecto habeat condiciones omnes perfecte demonſtrationis.

Argumentū autem factum in contrariū primo non ꝓcludit: q̄ hz vnius ſubiecti ſint multe paſſiones non tamen diffinitio eius eſt principium ꝓpriū z immediatū oiuz: ſed ſolius prime. Et ad iſtā demōſtrādam ipſa per ſe z ꝓprie ſumitur pro medio. Unde vnū mediū ꝓpriū ſcōm h ad vnam tantum cōcluſionē eſt immediatū. Secunda etiā ratio nō ꝓcludit: quia prima paſſio: z ſi ſubiectum nō reſpiciat mediantibus alijs paſſionibus: quaz nulla eſt de ēntia ſubiecti: reſpicit tñ ipſum mediātibus eius ēntialib⁹ principijs Unde z propoſitio in qua prima paſſio de ſubo predicatur nō eſt immediata: q̄ ſm ꝓbm propoſitio immediata eſt qua nō eſt altera prioz. Eſt aūt prioz ꝓpoſitio ꝓdicans diffinitionē ſubi de ſubiecto: q̄ propoſitio de ipſo predicās primā paſſionem eius. Ex auctoritate aūt Ariſt. non pōt probari q̄ ſola diffinitio paſſionis mediū ſit demōſtrationis. Naz licet dicat primo q̄ ratio primi termini eſt medium demōſtrationis: dicit tñ poſtea q̄ nō vltimi termini eſt mediū ipſius: z ſi velius ſaluare verūq̄ dictū Ariſt. dicere debemus q̄ diffinitio que eſt demōſtrationis mediū talis eſt q̄ vna manens eſt ratio paſſionis que eſt primo extremū: vtpote: q̄ vna manens dicit quid ſubi z quid paſſionis: h autem qualiter cōtingat alibi habet declarari.

¶ Textus.

¶ Jā igitur manifeſtum ex his quid eſt locus ꝛc.

¶ Lectio. v. ¶ Nō prima.

Nec poſſet primo dubitare aliqs quō verum ſit q̄ ſi ſpacū eēt locus eēnt infiniti loci. Videt. n. iſta ratio nihil icōueniēs ꝓcludere. Naz dato q̄ ſingulis ꝓpriis totius debeaſ locus ex quo tñ ꝑtes infinite ſunt ſolū in potēcia: erūt loci infiniti ſolū in potēcia, q̄ nō videt inconueniens.

Ad iſtam queſtionez dicunt aliqui q̄ iſta conuenientia dupliciter verificari poteſt: vno quidem modo: vt dicatur q̄ dimenſiones nūquam ſubintrant dimenſiones niſi diuidant z ſeperent eas: ſicut clauus nō ſubintrat lignū niſi diuidēdo z ſeparādo ipſum: ergo ſi locatū ſubintraret totā dimēſionē locantem: ipſam totam diuideret z ſepararet: q̄ contingere non poſſet niſi talis dimenſio in infinita diuidere tur: z eſſet ꝑ conſequens actu infiniti loci. Secūdo autem h poteſt verificari ſecundum iſtos dicendo q̄ ſi locus eſſz talis dimenſio non ſolum ſe applicaret dimēſionibus que ſunt in actu: ſed ēt dimēſionib⁹ que ſunt i potēcia. Et q̄ iſte ſunt infinite: cēnt tūc neceſſario z dimēſiones locātes infinite. Sed non videtur mihi iſte declarationes dubitationē tollere. Nam ꝓ tāto vna dimēſio aliā intrādo ipſam diuidit z ſepar: q̄ non pōt ſi mul ſecū cē. Unde ipſam diuidere hz: vt eaz expellat a ſpacio in quo ipſa dz fieri. Ex h ergo q̄ tota ponit: ſic tota penetrādo ſepare: ꝓcludi dz q̄ ipſaz totaz ꝓſumat vel expellat: z non q̄ ſint infiniti loci. Quia aūt locus ſimul eſt cū locato: ponēres dimēſionē cē locū: ſicut nō dicerēt ipſam cedere locato: ſic ēt non ꝓcederēt ipſaz a locato: z per locatum diuidi z ſepari.

Unde patet quod ſecundum iſtam declarationem rō phi nihil valeret ꝓtra iſtos. ¶ Scōa ēt declaratio nō videt aliq̄ icōueniēs ꝓcludere. Nam dato q̄ locus attingat nō ſolū dimēſiones que ſunt in actu: ſed illas ēt que ſunt in potentia: ſi tñ eas nō facit in actu diuiſas: nō ponet ēt nec locos infinitos diuiſos in actu: ſed ſolū in potēcia: q̄ vt dictū eſt nullū videtur icōueniēs. Et idcirco vt videamus quē vigorē ratio Ariſt. habet contra iſtos: ꝓſideraduz eſt q̄ locū ponendo eſſe ſuperficiem corporis cōtinentis: nō eſt alius locus partis z totius: ſed idē quia in ſuperficie eadē corporis ꝓtinentis eſt totum cū omnibus partibus ſuis: licet. n. pars ſi diuideretur a toto haberet in eo ſuperficiē locārem aliam a ſuperficie in qua locatur totum: ꝓpter id q̄ iſta non eſt in toto conceptо: ſed extra totum conceptum eſt in corpore continente. Sed ſuperficies locans partem a toto diuiſam non eſt extra totum: ſed in ipſo toto. Propter id q̄ in eodem eſt pars ſicut in toto ante diuiſionem: z ſicut in loco poſt diuiſionez: tamē ſi pars non ſit a toto diuiſa: non habebit ſuperficiez aliquam in toto actu continentem eā: ſed ſolū in potentia actu autem erit in ſuperficie extriſeca a toto: in qua ipſum totum continetur: vnde patet euidenter q̄ ponendo locum eſſe ſuperficiem in eodem loco: quia in ſola ſuperficie extrinſeci corporis recipitur pars z totuz: nec actu ante diuiſionem eſt aliqua ſuperficies in toto que ſit contentiua partis eius. Sed ſi locus ſit dimenſio ipſius ſpacij dicetur neceſſario contrarium. Sicut enim actu eſt totum ſpacium: ſic ēt actu ſunt per actualitatem tamen totius ante diuiſionem omnes partes ſpacij: q̄ de ſuperficie manente potentia in continuo nō eſt dicendum: quia ipſa non eſt pars continui: ſed termi nus diſtinctiuꝰ eius. Et ſicut totum locatum recipitur in toto ſpacio: ſic ētiaz pars locati actu recipitur in parte ſpacij: ſicut in loco ꝓprio iraq̄ nec actu nec potentia aliquid totius ſecundum hoc ponetur locus partis: ſicut contingit: ſi circundans ſuperficies ſit locus ſed locus partis erit vna pars dimenſionis ſpacij differens z diuerſa a dimēſione in qua recipitur totū ſumptum ꝓut ꝓ aliꝭ partibus ſupponit quia propterea dicit Ariſto. q̄ idē faciēt omnes partes in toto: q̄ facit omnis aqua in vaſe. Sicut. n. aqua aliam partem ſpacij replet ab ea que repletur per quantitatem vaſis: ſic etiam vna pars aque aliam replet partem ſpacij ab ea quā replet aqua tota ꝓ aliꝭ partibus ſupponēs. Secundum h iraq̄ oēs partes totius habebunt actu ſuuz locū: z diuerſarū partiū erit locus differens ſm actum Et q̄ in toto partes inequales ſunt infinite: videt ex h ſequi q̄ actu ſint infiniti loci. Nō tñ ex h ſequitur q̄ ſint actu per actualitatem ꝓpriam: ſed per actualitatē totius dimenſionis: q̄ nō videt inconueniens: q̄ ſic etiā per actualitatem totius ſuperficiei ambientis ſunt infinite ſuperficiei partes. Ut ergo iſta ratio vigorē habeat: opz adiungere q̄ iſta ſpacij dimenſio ſi realē eſt: neceſſario ipſa etiam ſpatium replebit: qa non aliunde hz replere ſpatiū: niſi q̄ corporeā dimēſionem ponit: ponit aūt ſpatiū coextēſum corpori ſcōm ſuam profunditatē totam de neceſſitate corpoream dimēſionē: propter q̄ ſi dimēſio iſta realē eſt: ipſaz ēiā oportebit locū z ſpatiū replere: z de h loco: ſi ipſa etiam eſt dimenſio corporea realē: ſiſ dicetur z ꝓcedetur per conſequens in infinitū z erūt ſimul in code ſitu infiniti loci: vnde Ariſto ad h probādum adducit ſcōam rationez: que eſt h modo cōpletiua ꝓpie. Ait. n. q̄ ſi locus eſt dicta dimenſio mouebitur ſcōm locum: z per ꝓns loci erit locus. Non autez iſta inconuenientia ſecuntur ponendo locum eſſe ſuperficiem: q̄ tunc locus non coextenderetur locato: ſm ſuaz profunditatē totam: vt ſic dici poſſit q̄ alius eſt actu locus partis z alius totius: z q̄ locus ſit dimenſio corporea. Unde ad h denotādū dicit Ariſto. q̄ nō eſt alius locus partis z totius. Non erit ēt locus per ſe in loco motus: quia ſuperficies nō eſt per ſe mobilis: ſed omne corpus per ſe exiſtēs actu per ſe ſubm motus. Habet autē locus omnimodā immobilitatem: ſicut h inſinuat Ari. ex habitudine ad vniuerſum.

¶ Nō ſecunda.

Secundo autem ꝓpter iſta que dicta ſunt poſſz eſſe dubiū vtrū locus ſit ſuperficies corporis continentis. Arguit. n. contra h Simplicius ſic dicens: in cōmēto celi z mun. Attēdere oportet quē dicat inferiozē locū Ariſt. ſi locus eſt terminus continēris: ſm quē continet id qō continetur. Nō quidē. n. ſurſum locꝰ ſit concauum lunaris ſpere: z quidem h impoſſibile: q̄ eius qui ſurſum loci non erit aliquid magis ſurſum: lunaris aūt ſpere multa ſuperiora Quod autem deorſum locus ſi quidem terre ſuperficies: primo quidem non continet ipſa: ſed cōtinetur. Deinde z quomō magis deorſum ſuperficie terre ipſa terra videtur: z omnia grauia. Nam loci qui deorſum inferiozes aliquis vtiq̄ non erit: ſi autem centrum vniuerſi eſt qui deorſum locus: palā q̄ z qui ſurſum q̄ in circuitu: z non ad h terminus continentis ſcōm quem continet id q̄ continetur: ſcōm igitur h que a Simplicio adducuntur contra Ariſto. dicendum videtur q̄ locus non ſit ſuperficies: ſed ſpatium: ita tamen q̄ ſpacium non ponat dimenſionem realem: ſicut ſupponit in premiſſis rationibus Ariſto. ſed imaginatū tantum.

Dicunt ad iſtam qōnem aliqui q̄ ſpacium eſt locus z nō ſuperficies ambientis corporis: ꝓpter id q̄ omni tali ſuperficie ſubtracta z ſubtracto per impoſſibile omni corpore ambiente: corpore tantum vnico relicto: adhuc tale corpus diceretur alicubi eſſe: z ita h q̄ non alibi: conſtat autem tunc non eſſe in determinata parte ſpatij: non igitur ſuperficies ſcōm iſtos: ſed ſolum ſpatium eſt locus. ¶ Sed ſi phice ſiue naturaliter loqui volumus nullo mō pōt ſtare h poſitio: cuius declaratio eſt: q̄z de ratione loci naturalis eſt non ſolum recipere: ſed etiam ſaluare ſiue conſeruare locatuz naturaliter ipſi loco competere non poteſt: niſi habeat locatum virtutem aliquam naturalez ſaluatiuam z conſeruatiuam locati: virtus autem naturalis: nullo modo eſſe poteſt in eo q̄ non eſt aliquid ſecundum rem: ſed ſecundum imaginationem tantum eo ipſo q̄ ſpacium dicitur non ponere ſubſtantiam aut dimenſionem aliquam ſcōm rem: ſed ſolum ſecundum imaginationem: neceſſarium eſt concedere q̄ non poſſit eſſe ſubiectum alicuius virtutis naturalis: z per conſequens oportet ponere q̄ phyſice loquendo nō ſit locus: eſt autem virtutis z qualitatis naturalis ali quod corpus naturale: z h non ſecundum ſe rotum: ſed ſecundum ſuam extremam ſuperficiem eſt receptiuum corporis locati. De neceſſitate igitur phyſice loquendo dicere oportet q̄ extrema ſuperficies corporis naturalis in qua locatum recipitur primo: z immediate etiaz in qua eſt virtus ſaluatiua eius: eius ſit locus naturalis. Motiuū aūt tenentiū contrarium non valet ſtante enim prefata ſuppoſitione nullus eēt locus naturalis: nec aliud vnicum corpus eēt in loco naturali: ſed imaginato: qui tunc imaginatus locus magis diceretur eſſe ſuperficies imaginata ſpatij circundantis tale corpus: quam ipſum ſpatium ab ipſo occupatum.

¶ Ratio etiam Simplicij non valet: nam loco ſimpliciter deorſum non eſt aliquid inferius q̄ ſit locans: bene tamen poteſt aliquid eſſe inferius q̄ ſit locatum: q̄z locatum inferius eſt loco: z ipſa quidē terra corpus locatum eſt loco: z ſimpliciter ſurſum non poteſt eſſe aliquod corpus locatum ſuperius: bene tamen eſſe poteſt corpus locans: z corpus celeſte q̄ eſt ſupza infimam ſuperficiem lunaris ozbis: non habet per ſe rationem locati: ſed locantis: ſicut infra patebit.

¶ Nō tertia.

Certio reſtat ſtatim dubitatio habēs oztum ex predictis modo: conſtat enim q̄ in viſceribus terre multa ſunt a terra diuerſa: ſicut lapides metalla: z huiuſmodi que ſicut in loco ſunt in ſuperficie terre ambientis: h autem ſuperficies inferioz eſt q̄ intima ſuperficies aque circundantis terrā: ergo loco infimo erit non ſolum locatum: ſed etiam locans aliquod inferius: q̄ eſt ꝓtra ſolutionē precedentis opinionis.

Ad hoc cōſiderādum eſt q̄ duplex eſt diſtinctio locorum: vna ſecūdū ſpeciem: z alia ſecundum numerum ſub eadem ſpecie: z prima diſtinctio locorum ſumitur z attenditur vniuerſaliter: ſecundum diſtinctionem elementorum: quibus per ſe: z primo locus debetur ēt vniuerſo. Elemēta enim ſiue mixta: ſic ſecuntur motuz elementi predominantis: ſic etiam ſunt in loco elemento predominari debito: naturaliter loquendo: elemēta autem quatuoz tantum ſūt ſcz ignis aer aq̄ z terra: q̄ttuoz igī tñ erūt ēt ſpes locorū: z quēadmodū ignis eſt ſupremū elēm z terra infimū ſic etiā locus debit⁹ igni eſt locꝰ ſupremus omnium locoruz: z locꝰ debit⁹ terre eſt infimꝰ: ita. ſ. locus infimus diuerſus ſpē ab ipſo non eſt in vniuerſo: q̄ ēt pater diſcurrendo q̄ conditiones cūctoz elemēторū. Naz ignis corpꝰ locatū eſt: non tñ in ſuperficie alicui⁹ elemēti: qa nullū elemētuz circundat ipm: ſz locat in ſuperficie cōcaua ozbis lune: z in ſua concaua ſupficie cōtinet aerez

quē circūdat naturalr: aer autē circūdat aquā: vñ nō solus ꝓtinetur in ꝓcaua supficie ignis: ꝫ etiā in sua cō caua supficie ꝓtinet aquā. Aqua ẏo circūdat ēt terraz vnde sic locatur in supficie aeris circūdantis: q etiam terrā ꝓtinet in supficie sua. Sed terra non circūdat vl terius aliud ekm: nec ꝓtinet: ꝛ ꝓpterea locꝰ eius: qui est circūdans superficies aque: ita ifimus est q aliꝰ ab ipso spē diuersus dari non potest inferior. Si aūt loquamur de secunda locoꝝ diſtinctiōe: supficiē aque circundantez terraz nō dicemꝰ esse infimū locū: qz ab ipsa vſq ad centrū poterūt accipi superficies terre circūdantes aliqđ: ꝛ habentes rōnē locozuz terrestrū: tū semp: sicut ꝛ ifima superficies aque: rōnē loci terrestris habz ꝛ ꝓ hec pater Responsio ad argumentum.

¶ Questio quarta.

Parto autem ꝓpter mō dicta posset esse dubiuz: vtrum qlibet locus a quolibet loco differat spē: vꝝ. n. q sic. Que differūt forma differūt spē: sed qlibet locus a quolibet loco differt forma: vtpote ordine ad vniuersuz: qui est formalis rō loci: igitur quilibz locus a quolibet loco differt specie.

Ad istaz questionez dicenduz est: q non quilibet locus a quolibet loco differt spē: q ꝓ tā auctoritate q̄ etiaz rōne. Auctoritate qdē: qz ꝑm Ari. idem ē locus ꝓtis ꝛ totius. Totꝰ aūt ignis est locus vnus tā spē q̄ etiaz numero. Igit ꝛ partes eius vnite in toto habebunt locuz vnū tā numero q̄ spē: diuise ẏo ꝛ retinēte spēm totius: habebūr vnū locum spē. ¶ Cōmentator etiaz in ꝓio celi ꝛ mūdi sic ait. Motus ignis esset idez cum motu aeris: si moueretur ad cūdē locuz spē: qz motus est vnꝰ spē: q ad vnuz locum spē est: locus aūt ignis nec̄io differt a loco aeris: ꝛ iō si aer pōeret i loco ignis descenderet ad inferi. Silr est de motu aq ꝛ terre. ſ. q spē differūt in se: propter diuersitatem suoꝝ locoꝝ. Ex istis autem ẏbis cōmen. euidenter apparet q sublata idēptitate specifica locozum nālium: tollitur necessario idēptitas motuuz nālium. Si ergo non possent dari deorsum duo loci: vel sursuz eiusdē speciei: nullo mō motus deorsuz duaruz partiuz terre eēnt eiusdem spēi Motus etiaz duaruz priuz ignis ad sursuz necessario spē differrēt: q est oīno icōueniēs. Igit saluara sniam rā Art. q̄ ēt cōmētatoris oīno icōueniēs ē ponere q̄ glibz locus a quolibet loco spē differat. Apparet aūt ꝺ idē rōne nā si qlibet locus a quolibet loco spē differret: locꝰ in in diuisibili cōsisteret: ꝛ qz vbi significat esse in loco: oportēret etiaz in indiuisibili consistere ꝛ vbi: q videtur omnino inconueniens.

Ad argumentum ergo in cōtrariuz dicēduz est: q differentia in forma indiuiduali: non diuersificat spēm: sed dr̄ia in forma specifica. Non autez qlibet locus a quolibet loco differt ordine specifica differētia sicut patet de ordine qui debetur vni ꝑti terre: ꝛ de ordine qui debetur alteri: sicut enim ille ꝑtes sunt vnuz in spē: sic etiam ꝛ ordines conrñdentes eis ponunt formam loci vnicam ꝑm spēm.

¶ Questio quinta.

Vinto posset eē dubium vtruz rō loci in indiuisibili consistat: vꝝ. q̄ sic quia rō loci formalis sumit ex ordie ad vniuersum. Talis autez ordo in indiuisibili consistere vr: propter id q̄ quantacunq̄ mutatione facta statim de necessitate variat ordo. Igit locꝰ in indiuisibili ꝓsistit.

Ad istam q̄nez dicenduz est: q nō consistit in indiuisibili: sed habet magnā latitudinem: huiꝰ autem declaratio est: qz indiuisibile non acgritur ꝙ motum. Si ergo ipsum vbi in indiuisibili consisteret: nullo mō i vbi esset motus. Eo igitur ipso quo motuz verissimū ꝛ perfectissimuz ponimus in vbi: non ꝓsistere in indiuisibili: ꝫ magnā latitudinez hr̄e: ꝛ qz vbi nil aliud dicit q̄ in loco esse: ipossibile latitudinē hr̄e ipsum nisi in loco latitudinez hr̄e. Manifestū igit est q locꝰ non ꝓsistit in idiuisibili: sed magnā hz latitudinē. Hoc aūt pater etiam ex habitudine relationis ad suū fundamentum videmꝰ enī quātā latitudinez habet relationis fundamentuz: tātam etiā latitudinē hz ꝛ relatio fundata super ipsum: quēadmodū quātā hz latitudinē albedo: q̄ est fundamentuz similitudinis duoꝝ albedoꝝ: tātam latitudinem etiā dicta similitudo habet. Hūc aūt videmus q ordo: q est ratio formalis loci: ipozrat relationē quādaz: cuiꝰ fundamentū est distantia ꝓnaturalis alicui locato naturali: h autem distantia non consistit in indiuibili: sed magnā hz latitudinez: sicut distantia cōnaturalis terre in se claudit torā latitudinez: q cadit infra centrū ꝛ superficiez aque circundantē terrā. Oz igitur silr q ordo fundatus super eaz hēat latitudinez contrariuā diuersoruz graduū adeādem spēm loci naturalis ꝓtinentiū: per h igitur pz solutio ad argumētuz facta enī mutatione qlibet secūdū locuz: non opz q fiat transitus de ordine vnius speciei ad ordinem alterius: sed sufficit q fiat ꝓcessus de vno gradu ordinis ad gradum alium ipsius.

¶ Textus.

¶ Est aūr sicut vas locus trā simutabilis: sic locus vas immobile. ꝛc.

¶ Questio sexta.

Exto dubitare possz aliqs vtruz sit locus sit imobilis per se: ꝛ per accidēs: vꝝ. enim q nō: qz locus est quoddā accidens. Accidēs aūr quodlz necessario est in aliquo subiecto: ꝛ mouet ad motuz ꝓpriu subi: Igitur locus de necessitate mobilis ē ad motū subi sui.

Ad istam q̄nez dicendum est q in loco: quātū spectat ad presens: est duo accipere: quia superficiē corpis ambientis: que materialr ingreditur rōnem loci: ꝛ ipm ordinem in vniuerso: ex quo sumit eiꝰ rō formalis. Et ex ꝓio qdē ipse locus non habet imobilitatē: quia superficies corpis naturalis mouet ad motuz corporis i quo est: habet ergo imobilitatē ex secundo: vz ex ordine vniuersi. Talis enī ordo est penitus imobilis. Cuius declaratio est: qz ordo non dico naturarū sed situū in vniuerso: fundatur super distantiā circūferentie ad centruz. Hec aūt distantia semper vna ꝛ eadez manet: ꝓpter id q̄ centrum semp distat equalr a circūferentia ꝛ ecōuerso. Necessarium est ergo q ordo etiā situalis totius vniuersi: ꝛ quelibet ꝑs talis ordinis hēat oīmodā imobilitatem. Ut autem videaꝫ quomodo talis ordo: nō obstāte q est accidens: hēat imobilitatē: ꝓsiderandū ē q̄ accidens relatiuuz non mutatur: nisi ꝓpter mutationē sui fundamenti: itaq̄ si suum fundamentum vnum ꝛ idem manet: necessarium est q vnum ꝛ idem maneat ꝛ ipsum. Si vero suum fundamentum mutatur: oportet q ipsum ēt muretur: queadmodum si albedo: que est fundamentum similitudinis duoꝝ albedinuz: vna numero maneret: etiam corpore stante sub albedine mutato in aliud corpus numero: de necessitate ipsa etiā simi litudo super albedinem fundata rōne vnitatis albedinis in illis diuersis corporibus vna ꝛ eadem numero maneret: ita q quantūcūq̄ tunc facta esset mutatio in corporibus subiectis: sicut tamen albedo: sic etiam ꝛ similitudo fundata super ipsam ꝓsisteret immota. Hūc aūr sic est q ordo situalis vniuersi ipozrat relationē quādam fundatam immediate super distantiam ad centrū vel ad circūferētiam. Nec in corpore moto vel in superficie corporis moti attendit h ordo nihilominus talis superficies coniungitur termino predicte distantie in certo signo spacij q est infra circūferentiaz ꝛ centrum q̄uis non semper sit cōiunctum superficiei ciusdez nālis corpis. Quantūcūq̄ igitur corpora ꝛ superficies ipsoꝝ mouentur circa idē signuz spacij predicti: ex quo tñ illud signū retinet semper eādem distantiam ad circūferentiam ꝛ centrū: que est propria fundamentuz dicti ordinis: necessarium est q ordo ille maneat immotus. Nam quāis accidat superficiei corporis naturalis: non tamē est accidens eius absolutum: sed relatiuuz: ꝛ in ipsa nō fundat immediate: sed inquantum continetur signo spacij: vt dictum est habeat semper eandem distantiā ad centrū. ¶ Si aūr queratur vtrū distantia imobilitatē habeat dōm q̄ eā habet ex immobilitate circūferentie ꝛ centri: quoꝝ est accīs talis distantia: vel quoruz distantie illa distantia est pars. Ideo enim distantia circūferentie: ꝛ centri cum omnibus ꝑtibus eius suis manet imobilis: qz centrum stat semper in eodem situ: ꝛ semper etiam in eodem situ stat circūferentia: ꝓz igitur per ea que dicta sunt dissolutiōnā qōnis q̄ etiam argumenti facti in ꝓrarium.

¶ Textus.

¶ Qui quidē igitur corpori inest aliquid extra corpus continens ipsum ꝛc.

¶ Lectio sexta. Qō ꝓma.

Sic primo posset esse dubiū vtrz vltima spera sit i loco: videtur enim q non: qz locus est superficies corporis ambientis. Nullum autem corpus est ambiens vltimam speram. Igitur ipsa non est in loco.

Ad istam q̄nem simpliciter dicē dū est q vltima spera est in loco: cuius declaratio est: qz motus localis sicut habetur in quinto est motus in vbi: queadmoduz motus alterationis est motus in qualitate: ꝛ ad qualitatē. Nunc aūt sic est q in quocūq̄ subiecto natus est esse aliquis motus: in eodē etiā necessario naturus est esse: ꝛ id q̄ acquiritur per motuz illum: queadmodum in quocunq̄ est esse motus alterationis: in eodem etiam nata est esse: ꝛ ipsa qualitas que acquiritur per alterationez Ꝑ ꝓz igitur de necessitate q in quocūq̄ inuenit motꝰ localis in eodē iueniat ꝛ vbi: q dictū motuz necessario consegtur ꝛ comitatur. Cū ergo in vltima spera inueniatur localis motus: oportet necessario q in ipsa inueniatur etiam ꝛ vbi: vbi autem significat in loco esse infallibiliter ergo ꝓcluditur q vltima spera aliquo modo vnus est in loco.

Ad argumentum ergo dōm est q oē būs corpus ambiēs ipz ꝙ se: ꝙ se ē loco: vltia aūr spera: ꝛ si nō sit i loco per se: est tñ in loco per accidens.

¶ Textus.

¶ Et alia quidem per se sunt: vt omne corpus aut ꝑm loci mutationem ꝛc.

¶ Qō secunda.

Sed tunc secundo restat qō vtrū vltima spera sit per se i loco: videtur enim q sic: qz q per se mouet localiter est per se in loco: sicut q per se alteratur est necessario per se quale: sed vltima spera per se ꝛ non per accidēs localiter mouetur igitur per se ꝛ non per accidens est in loco. ¶ In contrarium autem est q Aristo. dicit q anima ꝛ celum sunt in loco per accidens.

Ad istam q̄nem dōm est q locuz possumus dupliciter accipere: vno qdē modo sc̄z omnia que cōcurrūt ad rōnē eius: ꝛ sic per se nihil est in loco nisi q hz extra se corpus ambiens ipsum: vnde h modo vltima spera non est per se in loco. Alio aūr modo locum possumꝰ accipere quantū ad partē aliquā coz que cōcurrūt ad rationem eius. Et tunc adh dupliciter scōm duo que ad rationē eius maxime concurrūt: quoruz vnuz est forma le in loco: ꝛ reliquum materiale: formaliter aūr locus videtur nihil aliud esse q̄ ordo determinatus in vniuerso corporeo: cuiꝰ declaratio est: q q̄ dis mobile manet in eodem ordine ad vniuersum dicit manere simpliciter in vno ꝛ eodē loco: stantim autem cum mutat ordinē dicitur mutare etiam ꝛ locum. Unde si nauis in flumine ligata stet fixa in eodem ordine ad vniuersuz: quantumcūq̄ superficies aque continentis nauim muretur propter vnitatē tñ ordinis dicetur manere simplr in vno ꝛ eodem loco. Si autem ipsa nauis simul cū superficie vna cōtinentis aque transeat de vno ordine ad alium: quantūcūq̄ tunc nauis maneat in vna ꝛ eadez superficie aque continentis: nihilominus tñ propter mutationez ordinis dicetur simplr mutasse locū: h autem signū satis sufficiēs vt ad oñdēdum q talis ordo fcialiter sit locus. Quia. n. forma dat cē ꝛ non mā: propter aliā: ꝛ aliam formam specificā: oz q sit aliud ꝛ aliud esse specificū: ꝛ propter aliam ꝛ aliam formam numeralem: ꝛ non ꝓpter mām. Ex his aūr euidēter ꝓcluditur q cuicūq̄ secūdū se totū ꝑ se debetur ordo determinatus in vniuerso corpeo ei ēt per se debeꝫ locus formalr sumptus: ꝛ per se sibi debetur vbi: ꝓout significat esse in loco taliter accepto. Quia igitur vltima spera per se est in ordine determinato vniuersi corporei: opz necessario q ei per se debeatur id q̄ est formaliter locus: ꝛ similiter etiam ipsum vbi taliter acceptum: vnde ꝛ dicimꝰ q vltima spera scōm se totā manet semper in vno ꝛ eodē vbi realiter. Partes vero eius non manent realiter in eodem vbi: sed durāte motu fiunt continue in alio ꝛ alio vbi: sicut etiā fiunt in alio ꝛ alio ordine: locus aūr materialiter sumptus est ipsa superficies ambientis corporis: ꝛ qz vltimā speram nō circūdat aliquod corpus sequitur q ipsa in loco sic sumpto non sit per se: sed solū modo per accidens.

Ad argumentum ergo in contrarium. dōm est q illud q sic mouetur localr q̄ transit de ordine ad ordinem illud per se est in loco ēt māliter sumpto. Quod vero per motū localem ordinē realiter non mutat: sufficit q sit per se in loco formaliter accepto: ꝛ sic se habet vltima spera.

¶ Questio tertia.

Tertio posset esse dubiū vtrz in loco materialiter accepto in quo vltima spera est per accidens ipsa sit actu vel potentia. Videtur enim q actu: quia q actu mouetur secūdū locum: actu est in loco: vltima autem spera actu mouet secundum locum: igitur ipsa actu est in loco.

Ad istam qōnem dicendum est q̄ in loco materialiter sumpto nō est actu: sed potentia: ipsa vltima spera Hodaut̄ patet ex nobilitate sue nature: sicut tangit Thomas in lectione ista. ¶ Est enim vltima spera corpus supremū inter omnia corpora: sicut in ordine situs sic etiaz in ordine nature: propter qō inter omnia corpora debet maxime accedere ad vniformitatez: que in substātijs spiritualibus inuenit. Substātia aūt spiritualis: nec actu: nec potentia: est in superficie corporis ambiētis: propter quod nihil ambitur a corpore nisi corpus: corpora vero que sunt infra vltimam speram que magis q̄ ipsa recedūt a spiritualib⁹ substātijs nō: solū potētia: sed etiaz actu sunt in superficie ambiētis corporis: quāuis accidat q̄ corpus circulare nō sit in loco: igitur ipsa vltima spera nō solū per accidēs nō erit in tali loco: sed etiaz nō actu: sicut nec spirituales substātie: qa tamē defleit abeis erit in tali loco in potētia: nō reducibili secundū rem ad actum: sed secūdū imaginationez tātum: propter id q̄ ipsa nō est receptiua rationē sue nobilitatis peregrinarum impressionum. Est autem attēdēdum q̄ cum dicimus vltimam speraz per aliud: sic esse in loco in potētia: nō h̄ ideo dicimus: quia id rationem cuius ponitur raliter in loco: nō habeat actu corpus circūdās ipsum: sed q̄ superficies per quam attingit ab ipso: z que est locus materialis acceptus nō est actu: sed potētia mō qui dictus est. Unde z Aristo. ad denotādū q̄ vltima spera est in tali loco solum in materia resumpsit h̄ q̄ dixerat superius: scilicet q̄ quedaz sunt in loco actu: z quedā sunt in potētia.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dicēdum est q̄ ad h̄ vt aliquid dicatur localiter moueri motu circulari sufficit q̄ sit actu in loco formaliter accepto: sic aūt se habet vltima spera: vt suprā dictū est.

¶ Cō quarta.

Parto posset aliquis dubitare vtrū vltima spera i loco materialiter sūpto possit dici esse ratione partium: videtur enim q̄ nō: quia ratione partium vltima spera nō mouet localiter: sed per se: igit̄ ratiōe partū nō est dicēda cē i loco materialiter accepto.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q̄ vltia spera non est ponēda rōne partium in loco: h̄ aute3 tripliciter ostēdūt. ¶ Primo quidē: quia ordo partium in toto est differētia quātitatis. Ordo aūt partium in loco est predicamētū q̄ est situs. Assignare igit̄ locū alicui ex ordine priū i toto est ignorare quomodo differt positio que est predicamētū a positione que est differētia quātitatis. ¶ Secūdo aūt idē sic ostēdūt. Quelibet specie pars est semper eiusdem speciei partib⁹ copulata manēs in eodē ordine ad omnes partes. Si ergo vltime spere debet locus ex ordine partiū: cū q̄tum ad hunc ordinem: nec tota spera muteť: nec aliqua partiū ipsius: sequetur q̄ ipsa: nec ratiōe sui: nec ratiōe partium in loco moueať q̄ est aperte cōtra sensibilia. ¶ Tertio vero idē ostēdūt q̄ cū partes vltime spere sint in loco in potētia nō reducibili ad actum: nisi per imaginationem: ſi rōne ipsarū vltima spera est in loco: sequeť z q̄ sit̄ loco i po⁹: z q̄ sit i loco imaginato tātū: quoz vtrūq; falsum est. Ex istis ergo rationibus cōnātur aliqui ostēdere q̄ vltima spera nō sit in loco ratione partiuz.

Sed quod ista opinio sit falsa de facili ostēdit ram ratione q̄ etiam auctoritate. Auctoritate quidem h̄ ostenditur q̄ Arist. h̄ dicit q̄ partes celi in loco quodā omnes sūt. Si aūt dicať q̄ per partes celi ipse intelligit orbes: oportet tūc ostēdere quomodo saluaris verbis Ari. vltima spera sit in loco. Nō enim dici potest q̄ spere inferiores ex eo assignātur in loco: q̄ habite sunt a spera superiori: si spera suprema: sic non sit habita z contenta ab alia spera: est tamen in loco per centrum: h̄ enim per ipsa verba Arist. ostenditur esse ꝓtra mētē eius. Cū enim dixisset q̄ partes celi in loco quodā sunt omnes: statim seipsum declarās adiecit in eo enī q̄ circulariter sūt cōtinet alia aliā: h̄ aūt nullo modo saluari potest. Si autē partes cel. sole spere intelligūtur. Est. n. vltima spera de talibus partibus celi: nec continet ab alia spera: cū tamē Arist. dicat partes celi nō quasdā: sed oēs: ideo est se in loco: q̄ in eo q̄ circulariter sunt cōtinet alia aliaz. Sed ita q̄ h̄ intelligať nō solū de partib⁹ celi que spere dicūtur: sed etiā de partibus ipsaz speraz: que circulariter accepte oēs in loco sic sūt q̄ vna cōtineť ab alia z per cōsequēs ratione suaruz partium spera quelibet sit in loco. Sic igitur per auctoritatem Arist. patet q̄ vltima spera est in loco rōne partiū. ¶ Alterius aūt idē apparet triplici ēr ratiōe ad presens. Et prima quidem ratio sumit ex causa propter quā alicui per se cōperit in loco esse. Dictū est. n. z est sentētia z verbuz philosophi q̄ tota causa propter quā aliquid est per se in loco est: q̄ habet ex se corpus ꝓtinēs ipsum. Non aūt quelibet pars secūdū circulū accepta in spera habet extra se corpus: q̄ aliam partem eiusdem spere a qua sicut ab ambiēte z circūdāte est habita z cōtēta: igitur omnes partes ipsius vltime spere in eo q̄ circulariter sunt ſm se i loco sunt. Et q̄ q̄ cōuenit partibus attribuit toti rōne partiū: vt supra Aristo. ostendit: sequitur de necessitate q̄ vltima spera dicatur esse i loco rōne ptiū.

Secunda autem rō ad idem sumit ex motu locali. Dictum est enim pluries: z verum est: q̄ locus etiā materialiter sumptus secūduz se debeť omni ei q̄ sic localiter mouetur q̄ realiter transit de loco ad locum formaliter sumēdo locū. Cōstat aūt q̄ sicut sol qui ēpdoq̄ est in oriēte quādoq; in occidēte trāsit secūdū rem de loco ad locū: sic etiā z cois pars in spera secūdū circulum accepta: igitur omnes partes ipsi⁹ spere secūduz se sūt in loco materialiter accepto: z per ꝓns ratione ipsaruz tota spera est in loco.

Tertia vero ratio sumitur ad idē ex causa ꝓpter quā vltima spera secūduz se totam nō ponitur in loco: Nā inter alias ista causa est: q̄ ipsa ifra suum ambitū reliqua corpora concludit: q̄ si nō faceret secūduz se totam existeret in loco. Nunc autem sic est q̄ nulla partium ipsius habet sic naturalem ambitum q̄ infra ipsū omnia reliqua corpora concludat. Igitur omnes partes vltime spere secūdū se sūt in loco: māliter accepte: z per consequens tota spera ratione ipsarū est in loco. ¶ Hoc aūt sic intelligēduz est: q̄ corpus corpori per superficiem mediam continuatur: pars aūt corporis corpus est. Igit̄ vna pars corporis sperici alteri parti eiusdem continuatur per superficiem mediam. Superficies autem corporis ambientis est materialiter locus: z cum ipsa fuerit vnum alteri continuans: non continuans habebit rationem locantis in actu. Cum aute3 vnū fuerit alteri continuās: erit locus in potētia: z sic se habet superficies partium corporis celestis. Unde tales partes sunt secūdū h̄ in h̄ loco solum in potentia: propter qō Aristo. volens ostendere: quomodo celum sit in loco

loco pretermittit q̄ partes dum sunt continue sunt in loco potētia. Et q̄ h̄ potentia nō est reducibilis ad actū secūdū rem: sed secūdū imaginationem tm̄: attestať nobilitati corporis celestis: vt supra dictū fuit. Nunc tamen ideo concedēdū est q̄ talis superficies solū marbe marbica imaginata: nisi ibi accipiať: vt i actu. Eo tamen modo quo ibi est realis z naturalis est: q̄ superficies cōtinuans partes reales z naturales corporis realis z naturalis est: vnde: patet debilitas terū motiui.

¶ Primū autem motiuū vel ex malitia vel ex ignorantia procedit. Non enim ponendo vltimam speram in loco ratiōe partiū: assignamus ei locuz ex ordine partium in toto simpliciter: sed port⁹: si sic loq̄ liceat: ex ordine partiū in toto sumpto respectu ordinis determinati in vniverso: qui ordo formaliter est locus. ¶ Scōz etiā motiuū est valde rude. Nam ex ordine partium adinuicem vltime spere nō assignať locus: nec formaliter sūptus: qa sic ille ordo nō est locus: sed ordo ad vniversuz nec sūptus materialiter: qa sic dicit ibi locus nō ordo: sed illa superficies per qua partes continuanť adinuicem: z quāuis qdem partes a talibus superficieb⁹ non remoueanť: nihilominus tm̄ dicūtur mutare locum: q̄ non manēt semper in eodē ordine ad vniversum.

Ad argumentum autem primū dicendū est q̄ nō ratione sui totius: sed suaz partiū vltima spera p̄ motū circulare trānsit secūdū rem de ordine ad ordinē z ideo dicit Aristo. q̄ partiū est h̄ motus z h̄ locus materialis. s. q̄ debeť spere ꝓpter dictū motū.

¶ Cō quinta.

Vinto posset dubitať aliquis vtruz cōuenienter dicať vltima spera esse in loco per centrum. Videtur enim q̄ sic: quia centrum est aliquid ipsius spere: z est in loco potest autem res dici in loco esse ꝓpter id q̄ aliquid sui est in loco: igitur vltima spera conuenienter poni potest in loco esse per centrum.

Ad istam qōnem dicūt aliqui q̄ vltima spera ē in loco per centrū: h̄ aūt triplici ratione ostendūt quaz prima est. Quia eo modo mobili assignandū est: quo ei cōperit motus localis. Que ergo mouentur in aliquo debent poni in loco: q̄ sūt in aliquo q̄ est locus ipsoz z que mouentur circa aliquid debent habere locum: nō quia sint in aliquo: sed quia sunt circa aliquid: vltima aūt spera mouet circa terrā. Igit̄ ē i loco q̄ est terre.

Secūda autem rō ipsorum est: q̄ impossibile est intelligere motū localē: nisi intelligať aliqd immobile quia locus vult qd immobile esse: vt supra declaratuz fuit: vltima aūt spera habet immobilitatem ex fixione terre vel cētri. Igit̄ est in loco per terrā vel cētrum.

Tertia autem rō ipsorum cōndem est: q̄ cuilibet mobili taliter attribuendus est locus q̄ per totum motū locale ipsum mobile aliqualiter locum mutet: h̄ aute3 saluatur in motu locali ipsius spere ꝓpter terram. Nam in h̄ motu pres sperales vadūt ꝓtinue respiciēdo alias z alias partes terre. Tota etiā spera vadit continue respiciendo totaz terrā: sub alia: z alia disponē: igit̄ ipsa est in loco rōne terre: h̄ sunt motiua tenētium q̄ vltima spa sit in loco per centrum.

Sed quod ista opinio non sit conueniens triplici ratione ad presens ostendi potest. Et prima quidem sumitur ex habitudine ad locum eius q̄ est in loco per se: z eius q̄ est in loco per aliud. Nam h̄ duo non habent habitudine ad duos locos: sed ad vnū z eundez: idem enī locus est quem respicit per se ipsum id q̄ est per se i loco: z quē respicit ipso mediante id q̄ est i loco per ipsum: ex hoc autem sequitur q̄ cuz queritur de eo q̄ est in loco per accidens vbi sit. Responderi debet q̄ est in loco illius rōne cuius ipsum ponit in loco esse. Si ergo vltima spera est in loco per terrā vel per cētrū ad qōnē qua queritur de ipsa spera vbi sit cōueniētissime respondebit q̄ ipsa ibi est vbi est terra vel centrum. Cum igitur illa respōsio sit penitus absurda: z illa qua dicit q̄ est ibi vbi sunt omnes partes eius sit valde rationabilis: concluditur euidenter q̄ ridiculosuz est ponere vltimam speram esse in loco per centrum: z valde rationabile ponere ipsam in loco cē per partes.

Secunda ratio potest sumi ad idem ex habitudine ipsius terre ad vltimā speram: habet enī ic ad ipsaz: sicut locatū ad locans: est aūt omnino inconueniens q̄ locans siue remotum siue propinquuz sit in loco ratione cuius: z per id q̄ locatur in ipso: quemadmodum terra: sicut dictū est ad minus rangit̄ in locante remoto est in vltima spera: patet q̄ omnino irrationabile est ponere ipsam vltimā speraē cē in loco per terram.

Tertia ratio ad idē sumit ex habitudine forme ad materiam: si enim duo ita se hñt q̄ si deberent concurrere ad ꝓstituendū aliquid vnū non debent abinuicez distincta esse: sed sic vnita q̄ vbi ponit vnum ibi statim ponať z reliquum Secūdū aūt q̄ supra dictū fuit ad locū cōcurrit forma liter ordo: z materialiter superficies corporis ambiētis Si ergo h̄ duo concurrere debent ad locū celestē constituendū: necessariū est q̄ vbi est ordo qui celo respondet: ibi sit etiam superficies ordini subiecta atq; vnita ordo autem qui debetur vltime spere non est in centro: sed in circūferentia soluz: igitur in circūferentia z non in centro debet esse superficies: que dicto ordini vnita constituit locum celestem: nulla autem talis superficies huius loci constituiua cum ordine ibi accipi potest nisi illa tantum que partes spere habet inuicem copulare: nullo igitur modo ratione centri: sed solum ratiōe suarum partium vltia spera dicenda est esse in loco.

¶ Moriua autem tenentium contrarium ex ignorantia artis sillogizandi procedunt. Non enim secundum veritatem concludunt q̄ vltia spera sit in loco per terram vel per centrum: sed q̄ terra vel centrum sit locus ipsius: q̄ non solum ſm Ebo. est falsum: sed etiam scōz eos verum est autem nec; h̄ sufficienter concludunt: q̄ enī vltima spera circa centrū z reliqua corpora mouet oportet q̄ locus eius formaliter sumptus sit non centrū vel aliquod illorum corporum: sed ordo q̄ circa centrū z omnia corpora illa attenditur: vt puta in situ circūferentie. Unde patet q̄ primum motiuuz non concludit.

¶ Ex fixione autem centri spere habet immobilitatez quia centro fixo manente remanet vltima spera in eodem ordine: z in eodē per cōsequens loco: qui tamen ordo non est ordo centri: sed circūferentie: vnde secunduz etiam motiuum non valet. ¶ Tertiū autem procedit: ex puris affirmatiuis in secunda figura: dicitur enī in ipso q̄ mobile per totum suū localem motum debet diuersum vel diuersimode respicere locum: vltima vero spera per totum suū motū diuersimode respicit terraz z partes eius: h̄ autem est dispositio secunde figure: vnde euidenter apparet q̄ ipsum procedit ex ignorantia artis sillogizandi.

Ad argumetum autem primuz dicēdū ē q̄ si centz aliquo modo dici possit aliquid ipsius spere: est tamen disiunctum z separatum ab ea: z ideo per ipsum ipsa spera non est dicenda esse in loco: quemadmodū etiam materia: que aliquo modo est aliquid ipsius anime tā quā eius perfectibile: existente in loco non dicitur propter ipsaz anima separata ab ea in loco esse: z si h̄ dici possit de anima sibi coniuncta.

¶ Textus.

¶ Manifestuz aūt ex his: quoniā z dubitationes oēs solvūtur sic vricz dicto loco ꝛc.

¶ Lectio septima. ¶ Qō prima.

Hic primo posset aliqs dubitare verum sit necesse locum cum locato augeri: videtur enim q̄ non: quia corpus crescens occupat maiorē superficiem: z plus habet de ordine q̄ prius: vnde videtur locus crescere z decrescere crescente z decrescente locato.

Ad istam qōnem dicenduz est q̄ locum ponendo esse dimensionem corpoream realem: dilatata z crescente concauitate: que est infra latera continentis dilatabitur z crescet illa realis dimensio que ponitur in dicta concauitate: precipue: si in ipsam non ingrediat alia realis dimēsio: nec esse possit sine tali dimensione. Sed si locum sumamus sm̄ Aristoti. sententiam dicemus q̄ quantū est ratione superficiei q̄ ponit mobilitatem habet: z crescere z decrescere potest: quia superficies corporis naturalis mutantur z crescunt dicto corpore mutato z crescente z decrescente. Ratione autem ordinis locus non augetur nec mouetur: sed alia mouētur circa ipsum: cū enim crescit corpus: z si habeat plus de ordine q̄ prius: non tamen h̄ ideo est: quia ordo quē prius habebat extensione z mutatione sui creuerit: ſz q̄ remoto z nō mutato h̄ ordine corpus crescēs accipit aliam partem ordinis: non que tunc generetur: sed que prius erat: coniūcta manens corpori: q̄ ab ipsa expelli tur per crementū alterius: vnde optime dictuz est q̄ ita sumēdo locū ipse maner imobilis: z alia mouent circa ipsuz: z per h̄ pz̄ rēsp̄sio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Et ferturigitur in sui ipsius locum ꝛc.

¶ Qō secunda.

Secundo posset q̄ri quomodo q̄ simul sunt apta nata sunt impassibilia: videtur enim h̄ esse falsum: quia contraria adinuicem pariuntur: terra autem que simul est cū vltimo aque: z aqua: contrarietatem habet igitur sunt adinuicem passibilia.

Ad istam qōnem dicendum est q̄ corpus locatum alteri⁹ potest considerari dupl'r: vno quidez modo secūduz q̄ est sibi contrarium virtute: z sic transmutat ipsuz a sua natura: Alio autem modo sumi potest secūdū q̄ in vltio eius est virtus generatiua: z per consequens saluatiua z conseruatiua alterius: z sic ipsū non transmutat: sed perficit z conseruat: nam in infima superficie orbis: lune: est virtus generatiua z saluatiua ignis diuisa ab orbe que per cōtinuationē elongationis a dicta superficie: paulatiz debilitatur donec deficiat: z ponatur virtus generatiua z conseruatiua aeris: in situ autem in quo fit istud est infima superficies ignis: z suprema superficies aeris. Unde pro tanto dicimus q̄ infima supficie ignis: que est locus aeris est ichoata virtus generatiua z saluatiua per consequens: z eodē modo est de aere respectu aque: z d̄ aqua respectu terre: vnde secundum h̄ ista simul se compatiuntur: nec possunt se h̄ modo corrumpere: z idcirco Aristo. signanter non dixit simpliciter q̄ ista impassibilia sunt: sed dixit q̄ simul apta nata ipassibilia: z sic pz̄ rēsio ad argumētū.

¶ Textus.

¶ Et manet igitur natura in ꝓprio loco vnūqōq̄.

¶ Qō tertia.

Tertio queritur vtruz locatuz sit sic̄ pars loci: videt enim q̄ non: quia pars est aliquid de quātitate totus: sed locatū nō est aliqd de q̄titate ipsius loci.

Ad istam qōnem dicendum est q̄ si nō in omnibus: in aliquo tamen est simile de locato z loco forma z materia parte z toto: pars enim ignis a toto diuisa debilitationem: z per consequens imperfectionem contrahit in sua virtute: propter id qō virtus diuisa debilior est q̄ vnita: vt dicitur in libro de causis: z sic tunc est in potentia ad vnionem cum toto: sic etiaz est in potentia ad vigorationem: z perfectionem sue virtutis: h̄ autez idem inuenimus in locato in comparatione ad locum naturalem. Nam locatum positum extra locum in quo est virtus nālis gñatiua z saluatiua ipsius: contrahit debilitatem z imperfectionez sue virtutis: z quemadmoduz tunc est in potentia ad vnionem cuz loco: sic est in potētia ad fortificationem: z perfectionem virtutis sue: z pro tanto dicitur esse: vt pars: h̄ autez vnio z materia disiuncta a forma imperfecta est: z perfectionē habet in potentia: q̄ tunc accipit in actu: quādo actu vnitur z coniungitur: forme que est actus z perfectio eius z per hanc causam mā mouetur naturaliter ad formā z quietatur per eam: z locatū mouetur nāliter ad suuz locū: z quiescit i ipso: z pars naturaliter mouet ad suū totū: z in ipso etiam quietatur.

¶ Textus.

¶ Eodem autem modo accipiendum physici esse considerare de vacuo ꝛc.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima.

Hic circa vacuum posset ē dubitatio vtrum de ipso debeat determinare naturalis: videtur enim q̄ non: quia h̄z cōmentatorē nō est differentia inter vacuuz z corpus mathematicū cuz veriqz sit tres dimensiones abstracte a materia. Luz ergo de corpore mathematico debeat determinare geometra z non naturalis videtur q̄ etiā de vacuo determinare spectet ad geometram z non ad naturalem.

Ad istā qōnem dicendū est q̄ de vacuo naturalis phy/losophus determinare debet: cuius ratio est: quia vacuum: sicut infra dicetur: non querit maxime nisi propter motū. Que aūt propter motū maxime ponuntur determinanda sunt a physico: q̄ solū secūdū se determinat de motu: igitur philosophus naturalis tractatum debet facere de vacuo. ¶ Et preterea eiusdez scientie est determinare de aliquo veritatē: z excludere falsitates circa ipsuz contingentes. Quia igit̄ ad naturalem pertinet veritatē determinare de loco: oportet q̄ pertineat etiam ad ipsum destruere falsa que contingūt circa ipsuz fuit autez multorum opinio q̄ vacuum sit locus. Quia vtiq; falsitas huius opinionis nō potest perfecte declarari

rari nisi de vacuo determinet: apparet euidenter q̄ ad philosophum naturalē primer de vacuo determinare.

Ad argumentum ergo in contrariū dicendum est q̄ dato vacuū secunduz rem non differre a corpore mathematico: qz tamen non querebatur nisi ꝓpter motuz: ꝓpter quem non queritur corpus mathematicum sic simpliciter acceptū: de ipso agere dz̄ naturalis.

¶ Qō secunda.

Secundo posset esse dubium vtruz commenta. dictum q̄ ait vacui ad corpus mathematicū non esse differentiā habeat sm̄ veritatem: videtur enim q̄ non: qz que adinuicem differentiam non habēt de inuicez possunt p̄dicari. Sic autez non se habēt corpus mathematicū z vacuū. Non enī videtur verum esse dicere q̄ corpus mathematicū est vacuū: falsum igitur est q̄ vacui ad corpus mathematicū non sit differentia.

Ad istam questionem dicendum est q̄ secundū rem non videtur vacuū a corpore mathematico differre: Naz corpus mathematicū trinā dimēsionem ponit: nec refert ad rōnē eius vtruz trina dimēsio sit realis vel imaginatiua tantū: quia in vtraq; reseruatur ratio corporis mathematici: verū est autez q̄ magis cōplete imaginata reseruatur: propter id q̄ abstrahit secūdū suaz rationem a qualitatib⁹ sensibilib⁹ a quibus tamen non est actu sciuncta dimensio realis sed imaginata se. Vacuū autem si ponatur de necessitate trinaz dimensionem ponit: z si non realē ad minus ramen imaginatā z sciunctaz a sensibilibus qualitatibus: quia vacuum nullam qualitatem sensibilem habet. Secundū h̄ igitur vacuū rem aliam non videtur ponere a corpore mathematico. Et pro tanto forte commentator dixit q̄ non est differentia inter vacuuz z corpus mathematicū. Attendenduz tamen est q̄ z si vacuū non videatur secunduz̄ rem a corpore mathematico differre: bene tamen ab ipso differt secundū rationez: sicut. n. infra dicetur de ratione vacui est q̄ sit spaciū receptiuū corporis naturalis vel realis: q̄ tamē nō est de ratiōe corporis mathematici: vnde pz̄ quidēter q̄ corpus mathematicū z vacuū secūdū rōnez differunt.

Et per hoc patet rēsp̄sio ad argumentū. Sufficit enim ad h̄ q̄ aliqua non possint vere p̄dicari de se inuicē ponere q̄ ipsa differant secundū rationem.

¶ Textus.

¶ Alīq; qdez igit̄ tentantes monstrare: qz non est ꝛc.

¶ Qō tertia.

Tertio posset dubitare aliquis vtrum vera sit opinio dicentiuz extra celū ē vacuū: videtur enim q̄ sic: qz vbicūq; potest esse corpus z non est ibi est vacuū: extra celū aūt non est corpus esse tñ potest: qz de⁹ posset ibi corpus facere: igit̄ extra celū est vacuum.

Ad istā qōnem dōz est q̄ extra celuz nō est vacuū: cui⁹ rō ē: qz vacuū ponit corpis carētiaz cū nāli tamē aptitudine ad ipsuz: quemadmodū cecū ponit carentiam virtutis visiue cū naturali ramen aptitudine ad eam. Videmus enim q̄ si aliquid sit non habens visuz nec habens naturalem aptitudinem ad ipsum: non dicitur cecum sicut lapis non vocat̄ cecus q̄uis carentiā habeat ipsius visus. Ulteri⁹ etiā si aliquid sit q̄ visu careat naturaliter: z per consequens ad ipsuz naturalez aptitudinem non habeat: quantumcūq; sibi supernaturaliter posset dari visus: non tñ idcirco cecuz diceretur: quem admodū talpa visu caret: nec habet naturalē aptitudinē ad ipsuz: quāuis deus possit ipsuz sibi dare: z tamē cū h̄ toto non ꝓprie vocatur cecа. Cōsimiliter ergo in ꝓposito: q̄ vacuū dicit corporis carentiā cū naturali aptitudine ad ipsuz quantūcūq; extra celū sit corporis carentia: z quantūcūq; etiā per virtutez supernaturalem: sicut per virtutem diuinam: possit ibi corpus fieri qz tñ non est ibi ad corpus naturalis aptitudo: propter id q̄ nullū corpus pōt ibi esse ēentialiter non est dicendum ibi esse vacuū. Ex h̄ aūt apparet q̄ friuolū sit dictū cōmentatoris. Ait enī q̄ si totus mūdus est productus posteq̄ non fuerat: sequetur vacuū fuisse ante productionem mūdi. Nā ante productionē mūdi erat quidē corpoz carentia: sed sine naturali aptitudine ad habendū ipsa: z qz h̄ aptitudo naturalis nō ante corpoz positionē: sed insimul cū corporibus fuit posita in actu: apparet euidenter q̄ quantūcūq; ponamus mūdū non fuisse ab eterno: non tamē idcirco cogimur ponere: quia vacuū aliqñ precesserit: z per h̄ pz̄ rūsio ad argumentū.

¶ Textus.

¶ Ygit̄ hoc nō opz̄ monstrare: qz est aliquid aer ꝛc.

¶ Qō quarta.

Quarto posset dubitare forte aliquis vtrū etiā opinio dicentiū q̄ vacuū exigitur: vt faciat distinctionē in corporibus possit continere veritatez: videtur. n. q̄ sic quia si inter superficiem aque z superficiem aeris: nullum spaciū est mediū: necessariū erit q̄ in eadem superficie imaginatiua spatij sint due superficies: z superficies aeris z superficies aque: z pari ratiōe in vnica linea ipsi⁹ sparij cēnt simul due linee: z per ꝓsequēs inter duo puncta nō erit tantū vna linea: sed plures: q̄ est falsuz secūdū suppōnes mathematicorum.

Ad istam qōnem simpliciter dicēdū est q̄ ad h̄ vt corpora sint realiter diuisa z non continua non exigit vacuū vlluz inter ipsa. Naz z ipsa ratio cogit euidenter ponere inter aliqua corpora spacium vacuū non eē que tamen sunt realiter diuisa: sicut apparet de aere z de aqua: que sunt corpora humida z fluxibilia propter habitudinem suam. Nam si spatium aliquod poneretur inter aquam z terraz: aqua per suam humiditatez circūfluens versus terram faceret in id spaciuz z ipsuz necessario occuparet z impleret. Similiter etiam ptingeret si inter aerem z aquam sparū tale poneret. Unde euidenter ipsa fluxibilitas taliū corporuz dat nobis intelligere q̄ talia corpora intra se spacium vacuuz nullum esse patiuntur: z tñ constat q̄ ipsa non sunt realiter continua sunt autem contigua: quia contigua sunt quorum vltima z si diuersa sint: sunt tamen simul. Cōtinua vero sunt quoꝝ vltima sūt vnū: vltima aūt dictorum corpoꝝ non sunt vnum: sed sunt simul: vnde contigua sunt dicta corpora z non continua.

Ad argumentum in contrariuz dicendum est q̄ sicut in vna linea imaginata sparij sūt simul plures linee reales: sic etiaz in vno pūcto imaginato sparij sūt simul plura puncta realia: qz alia secundū rem sunt pūcta aeris z alia ipsius aque: dicemus ergo secundū h̄ q̄ inter duo puncta tantum cadit tantuz vna linea: quia inter duo puncta imaginata sparij cadit tantū vna linea imaginata sparij. Inter duo vero puncta realia

aeris cadit tantuz vne realis linea ipsius aeris. Inter duo ctiã puncta aque realia non cadit nisi tantuz vna linea realis aque. Quomodo autem puncta supza inuicem posita possint diuersa remanere in sequẽtibus deo dante ostenderur.

¶ Textus.

¶ Ad quale aũt se habeat oportet accipere quid significet nomen ꝛc.

¶ Lectio nona. ¶ Cõ prima.

Hic posset esse dubium vtruz ve rum sit q vbi nihil est vacuum sit. Videtur enim q sic: quia vbi nihil est corpus ibi non est: sed vbi non est corpus: videt ꝛ vacuum esse: igitur vbi nihil est vacuum est.

Ad istam qõnem dicendum est q vbi nihil est nõ necessarium est esse vacuum: quia vacuuz est locus corpore priuatus: locus autem corpore priuatus narus est habere corpus: sed non habet: vnde de ratione vacui est vt supza dictum fuit: q ponat carentiaz corporis cum aptitudine ad ipsum. Si ergo alicubi nihil sit: nec aptum natum sit ibi eẽ corpus: ibi nullo modo ponendum erit esse vacuũ. Si etiam in loco aliquo sit aliquid sed nõ corpus cuiusmodi est substãtia spiritualis. Nõ propter h locus ille dicetur esse plenus: id eni tantuz locum implet pzopzie q secum in ipso corpus aliquod recipere non potest: substantia autem spiritualis posita alicubi nõ prohibet quin corpus etiaz q est aliud ab ipsa infimul sit ibi. Unde patet euidenter q non habet locus q sit plenus ex quocunq posito in ipso: ꝛ consimiliter etiam modo non habet vacuum esse in aliquo ex h solum q in ipso nihil est. ¶ Duo igitur habemus secãdũ h ex dictis: vnum quidem q non necessario sit vacuum illud in quo nihil est. Aliud vero q non reddatur locus plenus ex quocunq posito in ipso: ex dictis patet responsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Videtur autem vacuũ locus esse in quo nihil est ꝛc.

¶ Cõ secunda.

Secundo posset esse dubiuz vtz sit vacuum vbi non est corpus tangibile: videtur enim q sic: quia vbi non est corpus tangibile ibi nullum corpus est: propter id quod oẽ corpus est tangibile contactu dimensiuo: qui est pprius contactus: sed vbi nullũ corpus est ibi videtur esse vacuum.

Ad istam qõnem est dicendum q tangibile quantuz ad presens spectat potest accipi dupliciter: vno quidem modo secundum q dicitur tãgibile id q est perceptibile per sensum tactus: sensu autem tactus percipi non potest quod qualitates tangibiles non habet. Et quia corpus celeste denudatum est ab istis qualitatibꝫ patet q ipsum non est tangibile h modo: Alio autẽ modo tangibile dici consueuit oẽ id q tangitur ꝛ contingitur ab alio contactu dimensiuo: ꝛ h modo omne corpus est tangibile. Nam corpora celestia: ꝛ se mutuo contingunt h contactu: continguntur ẽt taliter ab alijs: quez admodum orbis lune contingitur ab igne. Siue autez tangibile sumatur primo modo siue etiam secundo: patet q non oportet esse vacuum vbi corpus tangibile nõ est. Nam si primo modo tangibile sumendo vacuuz dicerẽt id q corpus tãgibile nõ hz: cũ spaciũ corpoz celestiũ: corpꝫ h nõ tãgibile nõ hẽat: oporteret dicẽ spaciũ plenũ celestibꝫ corporibꝫ eẽ vacuũ q est euidenter falsuz. Si ẽt secũdo mõ tãgibile sumaẽ adhuc vbi est carẽtia corporis tãgibilis nõ opz eẽ vacuũ. Nã punctum non hz corpus tangibile: nec modo primo nec secũdo modo tãgibilitatis: nec tamen ipsum dici potest vacuum: vt dicitur in littera. Ut ergo nos breuiter expediam: ꝛ de h: ꝛ de alijs questionibus que fieri possunt de significatione vacui: considerandum est q vacuum proprie videtur dicere spacium corpore priuatum. Sicut enim locus ex h dicitur plenus q spacium totum positum per concauitatem eius est occupatuz corpore: sic etiaz opoꝛtet q ideo vacuum dicaẽ: quia idem spacium intelligitur esse corpore priuatum: quemadmodum si concauitas vasis q assimilatur loco sit occupata per aquaz dicetur vas plenũ eẽ. Si autẽ sit priuata corpore dicetur vas ipsum esse vacuum: Per hoc autem q dicitur priuatum corpoze debent intelligi duo: quia corporis carentia ꝛ aptitudo ad recipiendum corpus. Quemadmodum eni priuatio formarum in subiecto ponit carẽtiam earum ꝛ aptitudinem ad ipsas: sic etiaz priuatio corporuz ponit in spacio corporum carentiaz ꝛ aptitudinem ad recipienduz ipsa: ita q vbi talis aptitudo nõ est non est dicenda esse corporum priuatio: nec per consequens vacuum: sed tantum corporum absentia. Dico autem signanter q vacuum est spacium corpore priuatum: ꝛ non locus corpore priuatus: quia locus circundans ꝛ continens non debetur naturaliter corporibus: cum tamen vniuersaliter corporibus cunctis debeatur spacium replere: ꝛ tñ q vacuum antiqui quere bant tanquam locum dicere secundum eos simpliciter vt videtur debemus q vacuũ est locus corpe priuatus.

¶ Textus.

¶ Omnino autem: ꝛ que est de augmẽto ratio: ꝛ in cinerem diffuse aque ꝛc.

¶ Cõ tertia.

Certio posset esse dubium: quomodo ratio de augmento ꝛ cinere impedit seipsam.

Ad quod dicendum est q pro tanto seipsam impedire dicitur: quia concludit etiam contra ipsos arguentes qui pro se adducunt ipsam. Quia quelibet pars aucti est aucta: sicut dicitur in primo de generatione: ꝛ alimentũ ingrediens: vt antiquis videbatur: facit augmentum: q cum sit corpus videtur ingredi non ad plenum: sed ad vacuum: consequi videtur q nulla pars in toto q augetur aliquaz ponat plenitudinem: sed magis q partes omnes in ipso ponant omnimodam vacuitatem. Idem etiam videtur concludere: ꝛ argumentũ de cinere. Vaz aut cinis aliquid ponit implẽs spaciũ: aut nihil. Quod si ponit aliquid implens spacium: necessario per eius positionẽ in vase spatium implenduz minus remanebit: ꝛ per consequens non stabit tanta aqua in minori spacio quanta in maiori: si ergo tanta stat cum cinere quanta sine cinere: videtur q cinis nihil impleat de spacio: q esse non posset nisi cinis nihil poneret de quãtitate corporis: h autem est falsum: etiam secundum ponentes esse vacuum. Et idcirco dicit Aristo. q isti pro se non arguunt: sed volunt cõmunem dubitationem soluere: soluitur autem communiter dubitatio de cinere per h q ipse adustus, permanens: ꝛ siccus corrumpit ꝛ exalare facit aliquid de aqua: que est humida ꝛ frigida. Cuius signum est: quia qui vellet inde aquam postmoduz extrahere non posset tantam inde accipere quantam ibi visum

ibi visum fuerat intrare.

Argumentum vero de augmento soluitur: quia non fit augmentum simpliciter per ingressum: sed per conuersionez corporis augentis in corpus q augetur: sicut declarari habet in libro de generatione.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem non est vacuuz sic diuisum ꝛc.

¶ Lectio decima. ¶ Cõ prima.

Hic posset dubitare aliquis vtrum suppposito q esset vacuũ ibi posset esse motus naturalis. Videtur enim q sic: quia supposito impediente potest mobile naturaliter ad locũ tendere: multo magis videtur q hoc possit si impediens tollatur: plenuz autem rationem impedientis habet quam tamen vacuum habere non videtur. Quia igitur per plenum potest mobile ad suum locum naturaliter moueri: videtur q multo magis moueri possit etiam per vacuum.

Ad istam qõnem dicenduz est q motus naturalis posito vndiq vacuo non potest fieri in ipso. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est q motus naturalis secundum locum: cuiusmodi est motus grauium ꝛ leuium de necessitate tollitur: si tollatur influentia primi mobilis: sicut alibi habet declarari: h autem influentia de necessitate tollitur: si vndiq circa corpus q moueri debet vacuum ponatur: verbi gratia si lapis sit qui moueri debeat: ꝛ spacium vacuum sit q vndiq circa ipsum est. Quia enim influentia primi mobilis ad corpꝰ inferius pertingere non potest nisi aliquo corpore deferente mediante: ex quo lapis non corpus: sed vacuuz vndiq haberet: nullo modo posset ad ipsum influentia primi mobilis pertingere. Quia igitur sine tali influentia esse non potest motus grauium ꝛ leuium patet euidenter q posito vndiq vacuo nõ possz esse motꝰ nãlis.

Hoc autem multo magis sequitur si ponaẽ totaliter vacuum: ita vz q ipsum celum etiam tollatur quia tunc non solum tolleretur primi mobilis influentia: sed etiam diuersitas ꝛ distinctio naturalium locorũ qualis est illa que est inter sursum ꝛ deorsum. Non enim tunc esset vnum dicendum naturaliter magis sursum vel deorsum q alterum: sed solum forte quo ad nos. Sublata autem diuersitate natura sursum a deorsum: necessarium est q tollatur motus leuium qui est ad sursum tantum: ꝛ etiam motus grauium qui est tãtum ad deorsum. Est autem h diligenter attendendum q per h valde sufficienter excludit opinio phylosophorum antiquorum: qui ponebant vacuum propter locale motum. Motus enim naturalis pro tanto est magis ad vnum locum q alium: quia in ipso virtus ꝛ qualitas naturalis in corpore aliquo ẽ sicut in sbo. Apparet euidenter q motus naturalis non est ad aliquem locuz propter vacuum q sit in ipso: sed magis propter determinatum plenum.

Ad argumetum ergo in contrarium dicendum est q ꝛ si plenuz vno modo sit impediens: quia tamen per ipsum differunt influentia primi mobilis: ꝛ alia mobilia: motus naturalis in ipso esse potest: qui tamen non esset in vacuo propter sublationem dicte influentie.

¶ Textus.

¶ Amplius si est vacuum aliquid velut locus priuatus corpore ꝛc.

¶ Cõ secunda.

Secundo posset esse dubium vtrum in vacuo: si poneretur: esse posset motus animalis: videtur enim q non: quia vt aliqualiter tactum est: sublata primi motus influentia: necessarium est q tollatur omnis motus alius: quia omnis motus primi mobilis est causa omnis motus. Igitur in vacuo non poterit esse etiam motus animalis.

Ad istam questionem dicendum est q animalia in h differunt a grauibus ꝛ leuibus: qz grauia ꝛ leuia non habet in seipsis mouendi neq faciendi principium: sed pariendi solum: vt dicitur in octauo physicorum. Animalia vero habent in seipsis principium actiuum sui motus: vnde ꝛ pro tanto h dicuntur moueri ex seipsis. Alia vero dicuntur moueri a generante tantum. Animalia que ex se mouentur vbicũq ponantur siue medio existente pleno siue vacuo ponitur vna cum eis principium actiuum ꝛ passiuum sui motus. Et quia posito principio motus actiuo ꝛ passiuo potest poni motus: patet q si animalia saluari possent medio existente vacuo: posset ꝛ etiam saluari: ꝛ motus localis ipsoruz animalium.

Propter argumentum autem factum in contrarium considerandum est q animalia naturaliter loquendo non possunt sine influentia primi mobilis saluari. Et quia talis influentia tollitur per vacuũ: patet q animalia naturaliter in vacuo viuere non possunt: ad sublationem autem animaliuz ponitur necessario sublatio motꝰ animalis: sicut sublato subiecto necesse est q tollatur accidens. Motus autez primi mobilis: qz causalitatez habet supza animat necesse est etiaz q causalitatez habeat supza virtutem eius motiuam: ꝛ supza motum propziuz ipsius. Sed si absq causalitate dicta animal in vacuo posset cõseruari: ꝛ conseruarietiam possz sine ipsa ꝛ virtus motiua ꝛ motus animalis. Nam non obstante falsitate antecedentis potest conditionalis vera esse: vnde patet defectus argumenti.

¶ Textus.

¶ Amplius nunquidem proiecta mouentur proiecto re non tangente.

¶ Cõ tertia.

Certio posset esse dubium vtrum motꝰ proiectionis ponit in vacuo saluari: videtur enim q sic: quia si esset ibi bõ posset lapidem in manu tenere: ꝛ ipsum etiam a se reijcere q sine motu proiectionis non saluatur.

Ad istam questionem dicendum est q in vacuo si esset non saluaretur proiectionis motus: cuius ratio est: quia motus proiectionis non deficit nisi propter defectum virtutis: sicut etiam non remittitur: nisi propter virtutis debilitationem: virtus autem impressa a proijciente non debilitatur: nisi propter resistentiam alicuius q resistendo habet debilitare ipsam. Talis autem resistentia: nullo modo ponitur in vacuo: propter id q vacuuz nihil positiue dicit: ꝛ q non est aliquid positiue non potest per se alicui resistere: nunq ergo in vacuo debilitaretur virtus impressa a proijciente: nec per pñs vnq remitteretur proiectiõis motus. Si ergo esset talis motus in vacuo esset semper

eque intensus nec vnq̄ finiretur q̄ est impossibile: igitur impossibile est motū proiectiōis in vacuo saluari.

¶ Alia autez ratio eiusdem est: q̄z motus proiectionis saluari non potest sine aliquo habente rationē moti z mouentis: q̄ oportet semper cum proiecto esse insimul vel vnuz z idē numero: vel diuersum: sicut domino cōcedente ostendet in .8. Quia igitur ꝟ tollitur per positionez vacui: patet q̄ tollitur: z per proiectionis motuz has autem duas rationes ponit ꝓls in littera.

Ad argumenum ergo factū in cōtrarium dicendum est q̄ si esset aial in vacuo posset ad motū sue manus mouere lapidem manui coniunctū: z posset ipsuz mouere velocius z tardius. Statim autez cum manū extendendo z ad se retrahendo lapidem dimitteret: ipe lapis in illo signo spatij in quo dimitteret fisteret imotus: per hoc aūt nō ponitur sed tollit motꝰ proiectiōis.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt z ex his manifestū est qō dicitur ꝛc.

¶ Lectio .xj. ¶ Cō prima.

Hec primo posset dubitare aliquis vtruz tota causa quare requiritur tempus in motu sit plenitudo medij: videtur enim q̄ sic: quia phylosophus ꝟ dicit q̄ proportio motuum in velocitate est secundū proportionem mediozum in subtilitate: ita q̄ secundum ꝟ si esset medium vacuū motus ibi in instanti fieret.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q̄ fūt duplicia mobilia: quia quedaz sunt que mouent seipsa: sicut de animalibus apparet: z quedam que mouentur a generante sicut sunt grauia z leuia. Differentia autē inter ista est: q̄ q̄ mouent ex se mouent nō tm̄ ad vnā differentiā positionis sed ad plures: quia aial non potest moueri tantū sursum vel tantū deorsum: sed sursum z deorsuz aī z retro. Grauia vero z leuia cū habent formaz grauitatis aut leuitatis actu: ita determinate respiciunt vnam differentiā positionis q̄ non aliam: quemadmodum corpus actu graue ita inclinat ad deorsum q̄ non ad sursuz. Et ꝓpterea: q̄z de se determinate habet q̄ sit deorsuz non est adhoc essentialiter in potentia: sed accidēraliter: q̄z ratione medij detinentis z prohibentis ipsum actu existere deorsum: propter qō si mediuz prohibens tollatur statiz vel subito deorsuz fiet: in motu igit grauiuz z leuiū que determinata sunt ad vnā differentiaz positionis: tempus non requiritur nisi propter impedimentum medij. In motu vero eorum que ex se mouent: quia non sunt talia determinata ad vnam positionis differentiā: aliud tempus exigitur q̄ ex medij impedimento.

Sed ista positio non est omnino conueniens. Quod enī ē de ratione alicuius: non est ponendū exigi ad ipsum propter aliquid exterinsecum: sed propter ipsum met: sic propter eius essentiam z naturam. Est autem de ratione transitionis cuiuscunq̄ corporis de loco ad locuz q̄ sit motus: quia de ratione motus est: q̄ ꝓtinuū qōdā successiuū sit: de cuius ratione est q̄ fiat in tēpore continuo. De ratione igitur transitus cuiuscūq̄ corporis de loco ad locū est q̄ in tempore fiat. Non est igitur ponenduz q̄ ꝟ sibi conueniat propter medij plenitudinē: nec ēt q̄ ab ipso auferatur propter sublationē talis plenitudinis. Nam z si diligenter ꝟ positio consideretur: apte inuenitur ponere contradictoria. Supponit enim q̄ trāsitus corporis de loco ad locuz fiat medio non pleno existente: z cū hoc ponit q̄ fiat in non tempore. Hoc autez non est aliud q̄ transituz corporis non fieri propter id q̄ de ratione eius est: vt in tempore fiat: sicut predictuz est. Ponit ergo talis positio q̄ transitus corporis in medio non pleno fiat: z non fiat: q̄ est ponere contradictoria: ꝟ autez magis clare patebit ex sequentibus. Nō autez ipsoruz est omnino friuola. Nam dato q̄ impedimentū medij faciat: vt sit de ratione motus: q̄ in tēpore fiat: dicemus tamen ꝟ impedimentū non consurgere ex sola eius plenitudine: sed etiam ex distantia extremoz: que attenditur in ipso. Est enim impossibile q̄ corpus in eodem instanti sit secunduz se totū in medio: z in extremo spatij: vnde z per nullaz virtutez potest fieri vt vnuz z idem numero corpus sit localiter in diuersis locis: quia igitur ꝟ distātia extremoz non tollitur per positionē vacui: patet euidēter q̄ ꝑ ipm ēt nō tollit oē impedimentū medij.

Ad aliud autem q̄ dicitur de phylosopho dicendū est q̄ sua processit contra phylosophos antiquos id: est qui ponebant totam resistētiaz in motu locali prouenire ex plenitudine medij: sicut etiā isti ponūt de motu grauiuz z leuium.

¶ Cō secunda.

Secundo posset esse dubiū vtrū quantitas spatij faciat: vt tēpus in motu exigatur: videtur enī q̄ non: quia spatiuz non habet q̄ resistat nisi extrinseco positiuo: propter id q̄ resistere est quoddam agere: vacuū autem tollit ratioz positionem: tollit ergo rationem resistentie: z per consequens quantumcunq̄ sit motus in ipso fiet in non tēpore. Non ergo propter solaz quantitatem spatij tēpus regritur in motu.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q̄ quantitas spatij nihil de se facit ad ꝟ q̄ motus sit in tempore. Ratio autē ipsoz ē: q̄z nos videmꝰ q̄ cā quare tēpus requirit in motu materie ad formaz non est quantitas materie sed est dispositio ꝓtraria: que est in ipsa: vnde videmꝰ q̄ si nullaz haberet contrariaz dispositionem ad formā inducendam: subito transmutabitur ad ipsaz: sicut patet in illuminatione aeris: que subito fit in parua z magna quantitate aeris. Sicut ergo in motu ad formā nō requiritur tempus ratione quantitatis materie: sed propter contrariazeius dispositionem: sic etiam in motu grauiū z leuium non est ponenduz q̄ tempus requiratur propter quantitatem spatij: sed propter resistentiam ipsius medij: precipue q̄z motꝰ localis minus q̄ alij motus habet de trāsmutatione mobilis.

Sed quod hec omnia pueriliter sint dicta de facili apparet. Et vt per ea que ipsi pro se assumunt eorū dicta repellamus: considerandū est ꝓz q̄ diximus in qōnibꝰ disputatis in determinatione huius questionis: q̄ sicut in transmutatione materie ad formā eo ipso inuenitur resistētia ad agens: quo ipsius materie inexistit aliqua dispositio opposita z repugnans dispositioni inducende per virtutem agentis: sic necessario oportet q̄ in trasmutatione mobilis ad locum eo ipso ad virtutem motiuam resistentia inueniatur: quo ipsi mobili inexistit aliqua dispō opposita z repugnās dispōni inducēde per localē eius transmutationez. Non aurē ita est q̄ dispositio que directe acgritur per localē motū in ipso mobili est vbi: vnde pro tanto motus localis dicit motus in vbi. Illa etiā dispō que abhicit est vbi oppositum z repugnās vbi inducēdo: cuius oppōnis rō est: q̄z illa dicuntur necessario sibi inuicem opposita z repugnantia: que non possunt simul: sed vicissim rantum esse in eodē. Illa vero vbi q̄ prouenīūt ex diuersis partibus spacij possunt quidem vicissim nunquā tamen simul esse in eodem mobili. Non enim est possibile vnuz z idem mobile simul habere duo vbi: sicut non est possibile vnum z idem locatum simul esse in duabus partibus spacij vel in duobus locis. Ꝓz igit q̄ taliavbi q̄ ex diuersis partibus spacij prouenīunt sint sibi inuicez opposita z repugnantia: z per consequens necessarium est q̄ transmutatione mobilis ad locum eo ipso inueniatur resistentia ad virtutem motiuam: quo ipsum mobile intelligitur esse in alia parte spatij: q̄ in illa ad quā debet procedere per potentiam motiuam. Nunc autez ira est q̄ trāsmutatione materie ad formam: vt isti etiam pro se assumpserant: requiritur de necessitate tempus: propter resistentiaz prouenientem ex dispositione inexistente materie: z tanto requiritur maius tempus quanto fuerit maior distantia huius dispositionis ad dispositionem inducendam cui repugnat. Consimiliter ergo dicere oportet q̄ in trasmutatione mobilis ad locuz: requiritur de necessitate tempus propter resistentiam prouenientem ex vbi inexistente ipsi mobili opposito vbi inducendo per localez transmutationem z tanto maius quanto fuerit maior distantia locorum aliis existentibus equalibus. Quod autem hec distantia sit maior aut minor non prouenit nisi ex quantitate spatij necessarium tracq̄ habēt confiteri scōm veritatē ea que ipsi pro se assumunt: q̄ quantitas spatij faciat ad ꝟ: vt tempus maius vel minus in motu locali requiratur. Quod autem ipsi dicunt motum localem minus ponere de transmutatione mobilis non est pro eis: hocenim ideo contingit: quia non acquiritur per ipsum forma tante realitatis: sicut acquiritur per ipsos alios motus sed hoc non sequitur q̄ ipse possit subito fieri nisi in ipso mobili: vt sit vbi repugnās ad vbi inducenduz: quēadmodū etiā transmutatio māe ad formam non habz q̄ fiat subito nisi in materia non sit dispositio z forma contraria ad formam inducendam sicut ipsi dicunt.

Ad argumentum ergo dicendū ē q̄ in spacio vacuo non esset ad virtutem motiuam resistentia prouieni ex repugnantia vbi abiciendi ad vbi acquirenduz sicut diffuse declarauimus.

¶ Cō tertia.

Tertio ad maiorem dicendum declarationē dubitaret forte aliquis vtruz in vacuo esset motus in instanti suppositio q̄ ibi esset descensus vel ascēsus grauiuz z leuiū: videtur enim q̄ sic: q̄z phylosophus ira videt concludere in lectione ista.

Ad istam qōnem dicunt aliqui q̄ ponere motum illum non esse in instanti est contra mentē phylosophi z est negare propositiones per se notas: contra mentem phylosophi: quia ipse aperte vult in lectione ista q̄ proportionem q̄ habent adinuicem media resistentia habent etiam adinuicem velocitates motuum: z in fine omniuz concludit q̄ antiqui contrario modo dicere nō debebant: neq̄ q̄ si motus non est vacuuz non est: quia in vacuo non potest esse motus.

Ostendunt etiam vlterius isti q̄ illa positio negat, ꝓpones ꝑ se notas: q̄z ꝑ se notū est q̄ si tāta virtꝰ mouet tātū mobile per tantū spaciū in tanto tēpore: dupla virtus mouebit illud mobile per tantumdem spacium in medietate temporis. Cum ergo maioritas virtutis solum scindat medium. Non autem magis faciat propinq̄re terminos: secundus q̄ huius: patet q̄ si medij plenitudo tollatur: necessario tempus tolletur a motu: z ponere cōtrarium est negare assumptā propositionē que per se nota est.

Dicendum est itaque secundum eos cū cōmentatore q̄ rēpus in motu requirit vel propter resistētiā mobilis: vel ꝓpter impedimētū medij: vel propter vtrūq̄. Primo quidem modo contingit quando mobile est distantiū a moroz: z est in loco alio q̄ moroz velit vel q̄ motoz appetat. Nam ex hoc statim intelligitur esse quedam resistentia ad potentiam motiuam propter quā tempus requiritur in motu: sed talis resistentia non inuenitur in motu grauiuz z leuium: quia in eis ratio mouendi non est nisi forma: qua remota remanet materia: ex qua mobile nō habet q̄ resistat: nec valet si dicatur q̄ remanet materia cuz quantitate: quē tenet se ex parte materie: quia propter quantitatez non requiritur tempus in motu: nisi eam comitetur contraria dispositio.

Sed hec omnia friuola apparent: z primo ipsa positio est contradicens intellectui. ¶ Ad cuius intelligētiaz ꝟ paccipenduz est q̄ z ipsi eriaz ꝓcedunt q̄ graue z leue ficur vniuersaliter omne corpus transire non potest de loco ad locuz: nisi transeat per mediuz: ꝟ aūt intellectus quilibet concedit. Secundo aūt accipiendū est q̄ oē corpus replet z occupat simul totuz illud spaciū in quo est in vno z eodez tēporis instanti: vel in quo in alio quo toto tēpore quiescit: q̄ eriaz concedit omnis intellectus. Tertio aūt accipiendū est q̄ nullus corpus potest simul simultate tēporis esse in duabus partibus spacij sibi equalibus: aut eriaz occupare simul vnuz spaciuz nisi equale sibi: quia oportet semper quantitas spacij q̄ equetur quantitati corporis occupantis spaciuz. Hec enim omnia sunt per se nota intellectui: bis iraq̄ ꝓsuppositis ponamus: sicut ipsi ponunt: q̄ graue descendens a suprema parte spacij ad partem infimam per partes medias: quaz quelibet intellectui potest equalis ei esse in vno tēporis instanti: fiat in omnibus partibus spacij intermedijs z in parte infima. Non enim de extrēa parte potest fieri in alia extrema: nisi fiat in partibus medijs: sicut patet ex prima propositione: sed si ꝟ ita se hz: necessariū erit concedere stante secūda propositione: q̄ corpus graue sit descendens simul simultate tēporis in multis partibꝰ spacij sibi eqlibus: z q̄ spaciū simul tēpore ab ipso occupatum multo maius ipso sit q̄ totum est contra propositionem tertio assumptam: que tm̄ est per se nota: patet iraq̄ q̄ saluara opinioē istorum: necesse est aut contradictoria simpliciter concedere aut propositionem aliquaz per se notā tollere: q̄ eriam fieri non potest sine implicatione contradictionis: fuga autem ipsorum omnino nulla est: q̄ si graue descēderet in vacuo: descēderet nō in instāti: sed in tēpore.

Neque putandū est hēsse contra mentē Aristotelis: cum non credamus ipsum fuisse ita parui intellectus q̄ non bene viderit absurditatem dicte opinionis. Unde considerandum est secunduz q̄ diximus in determinatioe buiꝰ qōnis: q̄ mediū magis resistēs

aut habet resistentiam transcendentem resistentiã mobilis ad potentiaz mouentiaz: aut talem resistentiam nõ habet. Quod si eam habeat: tunc habebit retardare naturalem velocitatem mobilis: ita q̃ a mobili per potentiam mouentiaz ipsum tardius scinderet q̃ medium min⁹ resistens: ꝛ erit tunc per consequens proportio velocitatis motuum. Si autem medium talem resistentiam non habet: ꝛ eque transcendat resistentiã ipsi⁹ mobilis: tunc sicut nihil addit supra resistẽtiã: sic etiam necessariuz est: q̃ ex ipso in nullo crescat tempus q̃ in motu propter resistentiã mobilis exigit: ꝛ per consequens in medio pleno: ꝛ i vacuo manẽte resistẽtia mobilis: ipsum mobile in equali tempore mouebitur: ꝟ autez physicus nõ habet pro inconuenient: nisi dato q̃ tota resistentia in motu sit sumenda ex plenitudine medij: sicut antiqui ponebant. Est enim consuetudo Aristo. ex datis contra aduersariuz procedere. Secundum hanc etiam opinionẽ antiquorũ: patet q̃ ipsi contrariũ ponere debebant eius q̃ ponebant: qz si tota secundũ eos resistentia prouenit ex plenitudine medij: postea vacuitate nulla erit resistentia: ꝛ per ꝓns nullus erit motus.

Vlterius autem propositio maior quã isti assumũt vz q̃ si tanta virtus mouet tantum mobile in tanto tempore: dupla virtus mouebit idem mobile per tantũdem spaciuz in medietate temporis: per se nota est: sz minor propositio qua dicitur q̃ ideo cõtingit: quia maior virtus citius scindit medium: non soluz non est per se nota: sed etiam apparet esse falsa. Videmus enim in virtutibus celestibus q̃ maior virtus mouet non solũ tantũdem: sed ꝛ maius mobile etiam per maius spacium in equali tempore: quemadmodum motor vltime spere mouet ipsam per totum suum spacium in tẽpore vnius diei ꝛ vnius noctis: cum tñ spere inferiores occupent minus spacium: ꝛ ipsuz non circueant in minori tempore. Constat autem q̃ ꝟ non contingit: quia motor proprius prime spere citius scindit medium. Nam ibi non est scissio medij. Cõtingit ergo ꝟ solum: quia citius consumit distantiam equalem extremorum: vnde patet euidenter q̃ negare istorum positionem: non est negare propositiones per se notas: sed est negare propositiones manifeste falsas: id aũt q̃ ipsi vlterius assumũt a commentatore soluunt ipsi met. Nam abstracta grauitate aut leuitate non manet nuda materia: sed corpus quantũ ꝛ communicatum ipsi dispositio contraria: quia vbi opponitur ad vbi adquirendum. Demus enim q̃ ex grauitate apperatur vbi q̃ prouenit ex infima parte spacij: ꝛ corpus quantum subiectuz grauitati intelligatur habere vbi prouenies ex materia in pre spacij suprema. Ex ꝟ enim statiz intelligetur contrarietas ꝛ resistentia ad intentionem vel ad apperitum grauitatis: vnde patet q̃ in istis etiam attendi potest resistentia ex mobili in vbi considerato habente repugnãtiam ad vbi ad q̃ inclinat potentia motiua. Quod vero dicitur in istis non esse distinctum mobile a motente specialẽ difficultatem parit: ꝛ declarabitur domino concedente in sequentibus.

¶ Cõ quarta.

Quoniam autez isti ad sui erroris fulcimentum faciunt de hoc tractatum vnum specialez: mouentes prius quasdam questiones de illuminatione aeris: ꝛ ex eis postea suum errorem confirmãtes: vt per fecte error ipsorum confuteretur: volumus per ipsorũ questiones singulas discurrere: ostendendo quid probabilitatis habeat opinio eorum: ꝛ idcirco in lectione ista quaratur quarto loco: verũ in illuminatione aeris sint plura mutata esse: videtur enim q̃ non: quia in vnico instanti est tantum vnicum mutatum esse. Cum ergo tota illuminatio aeris fiat in vnico instanti: videtur q̃ ipsa tota non ponat nisi vnũ mutatũ esse tantũ.

Ad istam questionem volumus respondere vliter q̃ respondeant isti: vt ostendamus q̃ ea concedendo que pro se assumunt non concludũt propositum suum: sed nostrum. Dicunt ergo isti q̃ in illuminatione aeris sunt plurima mutata esse: ad cui⁹ intelligentiam assumunt: q̃ sicut est in reali transmutatione: sic se habet quo modo in transmutatione intentionali: videmus autem q̃ ignis calefaciat rem: ꝛ calefaciendo immediate partem sibi proximã: ꝛ mediãte illa calefacit remotam ei partez. Consimili ergo modo: si lucidum aliquid illuminat: vtpote mediuz: in quo lux est intentionaliter secunduz eos: necessarium est q̃ illuminet immediate partẽ sibi proximam: ꝛ q̃ mediante illa illuminet partem aliam remotam. Hoc autem esse non posset: vt eriaz ipsi dicũt: nisi a luce generata in propinquiori parte generaret lux in parte posteriori. Sunt ergo in tali illuminatione aeris diuersi generatores lucis ꝛ per consequens diuersa mutata esse.

Ad argumentum ergo in cõtrarium dicẽdũ est q̃ diuersa mutata esse que consistunt: vel in acquisitione formaruz repugnantium: vel in acquisitione forme eiusdem speciei in eodem instanti: fieri non possunt in eadem materia vel in eadem parte materie: bene tamen fieri possunt in materijs vel in partibus materie diuersis. Et diuersa quidez mutata esse: que ponuntur in illuminatione aeris: non fiunt in vna aeris parte sed in pluribus. Habent enim diuersificari secundum puncta medij: ita tamen q̃ punctuz non dicat aliquid indiuisibile: sed partem ita modicam: que si vlterius diuideret non esset susceptiua luminis.

¶ Cõ quinta.

Sed tũc quinto cõsurgit dubitatio vtrum ꝟ omnia mutata esse que fiũt in illuminatione aeris possint esse in vnico instanti: sicut modo dictum est: videtur q̃ non: quia sicut motus mensuratur tempore: ita mutatum esse mensuratur nũc: ꝛ per consequẽs vbi sunt plura esse ibi videntur esse plura nũc mensurantia.

Ad hoc dicunt quod sicut se habet tempus ad motuz: ita se habet instans ad mutatum esse: tempus autẽ non fit aliud: ꝛ aliud: nisi propter alietatem primi ꝛ supremi motus: ꝛ non propter alietatem motuum inferiorum. Consimiliter ergo nũc temporis fiet aliud: ꝛ aliud: propter diuersa mutata esse sumpta in supremo motu: ꝛ non propter diuersa mutata esse sũpta in mutationibus inferioribus. Cum ergo omnib⁹ mutatis esse que sunt in illuminatione aeris respondeat vnum mutatum esse in celesti motu: ꝛ non plura: alias enĩ oporteret dicere q̃ illuminatio eẽt motus: ꝛ q̃ fieret in tẽpore: q̃ est ꝓpria pẽz: necessariũ hẽm⁹ ꝓcedere q̃ omnibus omnibus mutatis esse que sunt in illuminatione aeris correspondeat vnum tantum nũc temporis ꝛ non plura. Ex autẽ ex hac similitudine: quã isti assumunt pro se vtaz in multis habeamus contra eos: considerandũ est q̃ inter ꝟ illuminata esse: opz necessaria q̃ attendatur prius ꝛ posterius prioritate vl ordine nãe ꝛ non tẽporis: oportet enim semper q̃ generans precedat generatum: vel ordine tẽporis: vel ordine nature: nũc ita est q̃ pars aeris illuminata proxima lucido illuminanti q̃ mediante fit lumen in parte aeris remota habet rõnem generantis lumen in remota parte: sicut patet per verba istorum posita in precedẽti questione: necessariũ est igitur q̃ illuminatio illius prime partis precedat: vel ordine nãe: vel ordine tẽporis illuminationem partis secunde vel remote: non oportet autem q̃ precedat ipsam ordine temporis: videmus enim q̃ simul ꝛ in eodẽ instãti temporis potest poni generãs alicuius: ꝛ aliqd ab ipso generari: quemadmodũ si aliquis intueaꝛ speculũ in eodem instanti lapis in speculo obiect⁹ generabit suam imaginem in speculo: ꝛ ex hac eius imagine generabitur imaginis species ꝛ similitudo oculo aspicientis speculũ: vez est autem q̃ talis imago erit prius prioritate nature in speculo q̃ species ab ipsa genita in oculo: propter id q̃ generans necessario precedit genitum ordine temporis vel nature: vnde quia dicta imago non dicitur esse prior prioritate temporis specie ab ipsa genita in oculo: necessariũ est q̃ sit prior ipsa prioritate naturalis ordinis: consimiliter ergo in proposito pars aeris illuminata a sole: ꝛ lumen generans in parte aris remota quantũ cũq̃ sit simul tẽpore illuminata cum alijs partibus que recipiũt ipsa mediante: lumen prius tamen ordine nature oportet q̃ ipsa illuminata sit q̃ alie: alias enim non verum esset q̃ ipsa acceptio luminis a sole cederet lumen partib⁹ alijs remotis. Alterius aũt hic considerandus est q̃ sicut speculum nõ eandem numero speciem lapidis q̃ accipit a lapide sibi obiecto reddit oculo aspicientis: sed aliam: sic etiã pars aeris proxima corpori luminoso non eandem lucez numero q̃ accipit a lucido reddit partib⁹ remotis: sed diuersam: generans enim non potest idem numero cẽ cũ a se gentro: quia nihil generat seipsuz. Vnde si idẽ oino secundum numeruz esset lumen partis remote: ꝛ lumẽ partis proxime illuminantis: non esset verum dicere q̃ lumen in parte remota generaret ex lumine existẽte in parte lucido corpori propinqua. Si etiam eandem numero lucem q̃ accipit vna pars redderet alteri parti: nullo modo talis lux posset simul tempore esse in vtraq̃ parte: ꝛ ratio est: q̃ omnino vna numero forma: nullo modo esse potest simul in pluribus subiectis distantibus secundum situm. impossibile est eadez lux numero simul tempore ꝛ in eodem temporis instanti sit ita in diuersis partib⁹ posito ergo q̃ pars proxima illuminãti lumẽ accepto reddat non idem numero lumen: sed idem specie partibus remotis: erit quidem prius ordine nature lumẽ in ipsa q̃ in alijs: sed non prius tempore: verum si idẽ numero lumen acceptum alijs partibus reddere deberet oporteret necessario ꝟ lumẽ esse prius in ipsa q̃ in alijs tam prioritate nature q̃ prioritate tẽporis. ¶ His visis vlterius considerandus est q̃ pars susceptiua luminis in se non dicit aliquid indiuisibile: quia aer sicut omne continuum diuiditur i diuisibilia: quia ergo aer potest intelligi diuisus in tales partes susceptiuas luminis in se: necessarium est q̃ omnes dicant quid continuum ꝛ diuisibile: ꝛ non quid indiuisibile secundum quantitatem: vnde ꝛ non ideo tales partes dicũtur pũcta: quia non sint secundum quantitatem diuisibiles sicut supra dictum fuit: ꝛ quia continua equalia in dimensione non possunt esse numero infinita: nec actu: nec potentia: in cõtinuo finita secundum quantitatez: ex quo predicta puncta sunt quedam continua: necessariũ est q̃ in toto aere: qui finitus est: ipsa nec actu: nec potẽtia sunt infinita numero: ꝛ per cõsequẽs omnia mutata esse: que sunt in illuminatione aeris: ꝛ numerantꝛ secũdũ q̃ ipsi dicũt: secũdũ numerationez taliũ punctoꝝ necessario fũt numero finita tam actu q̃ potentia.

¶ Cõ sexta.

Certo est dubitatio vtrum si graue descenderet in vacuo in suo descensu essent plura mutata esse: videtur q̃ nõ: qz imutatione facta in instãti: videtur esse tantũ vnum mutatum esse: ille autem descensus: vt videt: in instanti fieret: igit nõ contineret nisi tantũ vnicũ mutatũ esse.

Ad istam qõnem dicũt aliqui q̃ sicut illuminato aeris fit in instanti: ꝛ tamen in ipsa sunt plurima mutata esse: propter plures partes aeris: sic etiam descẽsus grauis in vacuo: si fieret: esset in instanti: ꝛ tamẽ propter diuersas partes spacij i ipsa cẽt diuersa ꝛ plurima mutata esse: ꝛ quemadmodũ inter plurima mutata esse: que sunt in illuminatione aeris: non cadit medium aliquod moueri propter ꝟ qõ non est dare in materia contraria dispositionem: sic etiã inter plurima mutata esse sumpta in descensu grauis in vacuo non caderet medium aliquod moueri propter ꝟ qõ tale spaciuz non haberet. Vnde resisteret in descensu grauis. Ex ꝟ autem vlterius concludunt: q̃ sicut illuminatio aeris non est motus: sic etiam nec talis descẽsus in vacuo motus esse posset.

Sed hec omnia sunt friuola: impossibile est enim plura mutata esse secundum locum attendere simul in vno ꝛ eodem mobili per se: quemadmoduz impossibile est plura mutata esse secundum formam eiusdem speciei insimul attendere circa eandez numero materiam: impossibile est enim q̃ in vna parte aeris: que est subiectum dealbationis attendãtur insimul plura dealbata esse aut q̃ in vna parte aeris que est subiectum illuminationis attendantur insimul plura illuminata esse: sicut autem pars aeris est subiectum illuminationis: sic etiam descensus grauis habet pro subiecto non spacium sed corpus graue q̃ in spacio descendit: quia subiectuz mutationis est illud q̃ mutatur ꝛ mouetur: descensus autem grauis non ponit motuz in mutationem spacij sed ponit mutationem descendentis corporis. Si ergo bona est similitudo de illuminatione quã adducunt: cogũtur de necessitate dicere q̃ sicut ꝓ primã illuminationem in vna parte aeris in vno instanti non ponuntur plura illuminata esse: sed vnum tantum: sic etiam in corpore vno descendẽte in vacuo: descensu nullo modo diuiso in vno instanti: nullo modo esse possunt plura mutata esse localia: sed tantum vnum. Eo igitur ipso quo descensum supradictum isti ponunt in instanti fieri: ꝛ corpus graue descendens ponunt tantum esse vnũ: ponere debent: si intelligunt que dicunt: q̃ in dicto descensu sit tantum vnicum mutatũ eẽ ꝛ nõ multa.

Melius igitur dicendum est q̃ in tali descẽsu si fieret

in vacuo esset plura murata esse immo infinita in potē
tia: sicut in quolibet puncto sunt puncta infinita. Sed
ħ postea videbitur. ¶ Ea autem que ipsi dicūt ad decla
randum ⁊ cōfirmandum suam fantasiam omnino ni
hil valent. Nam si in illuminatione aeris contingeret
q̄ pars vna illuminata eandem numero lucem q̄ acci
pit in se transmitteret in partem aliam: nullo modo: vt
dictum est in precedēti qōne: illuminatio vtriusq; par
tis fieri posset simul tēpore. Quia ergo idem numero
graue est q̄ positum est in parte vna spacij ex ipsa par
te per suū descēsum transmittit in aliam: simplr̄ cōclu
dendum est q̄ tale corpus in illis diuersis partib⁹ nul
lo modo fiat simul tempore: ⁊ q̄ dictus descensus nō fi
at subito etiam in instanti. ¶ Ulterius etiam plures
partes aeris: vt predictum est: ponunt eo modo, quo
sunt plures plura subiecta illuminationis plures vero
partes spacij non ponunt subiecta plurima descensus
quia subiectū eius non est spaciuz: sed corpus q̄ in spa
cio descendit. Debet ergo similitudo si recte intelliga
tur concludere q̄ sicut propter plures partes aeris sūt
in illuminatione plurima murata esse: ⁊ plures genera
tiones lucis: sic etiam non propter diuersas partes spa
cij: sed propter diuersa corpora descendētia: sunt pluri
ma murata esse: ⁊ plures simul mutationes loci. Est. n.
vt dictum est corpus q̄ descendit subiectū descensus ⁊
non spacium: sicut ⁊ pars aeris subiectum est illumi
nationis. Consimili etiam modo ex eo q̄ intra plura
illuminata esse non eiusdez partis: sed partium diuer
sarum aeris illuminati: non cadit medium aliquod
moueri: concludere debent si intelligerēt que dicunt q̄
inter plura mutata cē localia non eiusdem descendēti
corporis: sed corpoz diuersoz descēdentium: non est ne
cesse q̄ cadat aliquod moueri: q̄r sicut diuersoz corpoz
motus fieri possunt simul tēpore: sic etiā simul tēpore
in eodem instanti terminari possunt. ¶ Ultima etiam
conclusio ipsorum oprime valeret si concluderet q̄ sicut
ex illuminatis esse diuersarum partium aeris non con
surgit motus aliquis: sic nec etiam diuersa murata esse
localia plurium mobilium ponunt motum vnum: pa
ret igitur qūo isti deficiant in omnibus que dicunt.

¶ Qō septima.

Septimo aūt querunt bi vtrum
plurima murata esse q̄
ponuntur in descensu grauis in vacuo
mensurentur vnico instanti.

Ad quam qōnem ipsi dicunt q̄ si
descēsus grauis
in vacuo reducerētur in motum celi: illa murata esse re
ducerentur in mutatum esse celeste: sequeretur q̄ ip
sa omnia mensurarentur vnico instanti: ⁊ non plurib⁹
sicut quia pluribus muratis esse que sunt in illumina
tione aeris. Respondet solū vnicū mutatum cē in celo
ipsa oia mensurantur vnico instanti. Sed q̄r vacuum
non potest habere ordinez ad celum: ⁊ in eius descensu
sunt plurima murata esse: necessario est q̄ mensuretur
pluribus instantibus.

Sed ista si diligenter considerentur omnia si
cut precedēria friuola apparēt. Im
possibile est enim omnino q̄ vnum corpus numero cō
mensuret se in vnico instanti in partibus pluribus ip
sius spacij. Hoc enī non est intelligibile: nec deus possz
istud facere: sicut alibi habet declarari. Cū igitur corp⁹
in spacio vacuo descendens transeat vt ipsi concedunt
per omnes partes eius intermedias: nec per ipsas trā
sire possit nisi se applicando ⁊ commensurando eis: im
possibile est omnino q̄ hunc descensum totū faciat vni
co instanti. Ea vero que ipsi adducūt ad declarationez
suam dicentes q̄ illa murata esse fiunt in pluribus in
stantibus: quibus tamen omnibus respōdet vnum in
stans temporis mensurantis motum celi: quemadmodū
pluribus muratis esse que sunt in illuminatione ae
ris corrūdet tantum vnum instans: omnino nihil va
lent eis. Dictum est enim supra q̄ si per plurima mu
rata esse: que sunt in illuminatione aeris: vnica lux
numero transmutetur ab vna parte aeris in aliam:
⁊ ab ista diffunderetur ipsa met lux etiam in partem
aeris sequentez: impossibile esset q̄ istis pluribus mu
tatis esse respōderet vnū instās temporis mensuran
tis motum celi. Quia igitur per plurima murata esse
sumpta in descensu corporis grauis in vacuo: vnum ⁊
idem corpus numero transmittitur ex vna parte spa
cij in aliam: ⁊ ex illa in alteram: impossibile est omnino
q̄ eis non respondeat plurima instantia temporis mē
surātis motū celi. Unde patet euidenter q̄ omnia que
isti adducūt pro se sane intellecta contra eos sunt.

¶ Qō octaua.

Octauo autem quereret aliquis: si
cut querunt, bi vtrum il
la plura murata esse que ponuntur in de
scensu grauis in vacuo habeant adinuicez
continuitatem.

Ad istam qōnem dicunt isti q̄ in
ter murata esse
descensus predicti non cadit continuitas: quia nunq̄
continuitas cadit intra aliqua murata esse: nisi inter
ipsa cadat motus. Quia ergo descēsus grauis in vacuo
non posset esse motus: q̄ intra murata esse in eo accepta
nulla esset continuitas: ⁊ sic̄ etiam instantia corre
spondentia eis: non habent adinuicem continuitatez.
¶ Sed ista nullo modo possunt stare. Nam mutata es
se que in descensu illo ponerentur aut in ipso actu cēn
aut in potentia. Si in potentia necessario ille descēsus
haberet cōtinuitatem: cuius ratio est: quia omne illud
q̄ continet in se multa in potentia: est inquantuz hui⁹
actu indiuisum: potentia vero diuisibile. Quia igitur
esse tale est continuum: patet q̄ descensus ille continēs
in potentia plurima murata esse fozet necessario conti
nuus: ⁊ mensura eius etiam esset non tempus compos
tum ex instantibus: sed tempus continuum. Si autez
dicatur q̄ illa murata esse in ħ descensu essent actu: tūc
cum cuilibet mutato esse actu correspondeat signum
actu in spacio signatum: oportebit de necessitate con
fiteri q̄ graue per spacium descendens: tot signa signet
actualiter in ipso: quot in suo descensu actu sunt mura
ta esse: immo vt melius dicamus quot in ipso spacio
signari possunt: propter id q̄ non est dare: quare magis
punctuz signet in vna parte spacij q̄ in alia: cum quā
libet totam attingat: ⁊ ita attingat vnam sicut aliam
Possunt autez in spacio signari infinita puncta: cum
ipsum sit continuum ⁊ diuisibile in infinitum: igitur
graue descendens in hoc spacio actu in ipso signabit
numerabit ⁊ distinguet infinita signa: q̄ est impossibi
le: igitur impossibile est q̄ graue in spacio descendens
signet puncta omnia que sunt in ipso nisi in potēria. Et
quia puncto signato in potentia respōdet muratuz esse
in potentia: patet euidenter q̄ dictus descensus contri
nebit in potentia murata esse infinita: ⁊ erit per conse
quens necessario continuus: ħ autem totum q̄ dictum
est: patet ex diuersitate istorum ad murata esse: que sunt
in illuminatione aeris: nam mutatum esse q̄ est in il
luminatione sumitur secundum punctuz q̄ est quid in
diuisibile in aere. Et quia ħ puncta sunt in aere: tam
actu q̄ potentia finita idcirco murata esse omnia que
attenduntur in aeris illuminatione sunt finita: vt supra
dictum fuit. Sed mutatuz esse in descensu vel ascensu
corporis sicut vniuersaliter in qualibet transmutatio
ne loci attenditur non secundū aliquid diuisibile ipsi⁹
spacij: sed secunduz aliquid penitus indiuisibile: sicut
patet ex demonstrationibus physiosophi in sexto physi
corum. Et quia indiuisibilia in quantocūq; spatio infi
nita sunt: necessarium est q̄ descensus quilibet in ipso
factus contineat murata esse infinita: q̄ facere non po
test actu: sed solum in potentia: ⁊ per consequens opor
tet ipsuz esse necessario continuum: vnde omnino nihil
est dicere q̄ talis descensus non essz motus: immo opo
reret ipsum esse infallibiliter ⁊ de necessitate motum.

¶ Qō nona.

Nono posset aliquis quere
re vtrū illa plu
ra instantia que correspondent pluribus
mutatis esse que sunt in descensu grauis
in vacuo, differant secundum rem aut se
cundum rationem tantum.

Ad hanc qōnem isti respōdet q̄
instās secundū
rem fundatur in ipso mobili: ⁊ plura murata esse non
diuersificant ipsa nunc nisi prout diuersificant ipsum
mobile. Mobile autem ex eo q̄ sibi comperit aliud ⁊
aliud muratum esse: fit aliud secunduz rationem, ⁊ nō
secundum rem: igitur ⁊ instantia omnia que attendun
tur in descensu vnius grauis in vacuo erunt vnum ⁊
idem secundū rem: differētia secundū rationez tantuz
quemadmodum ēt ipsi mobili prout est in alio ⁊ alio si
gno spatij: ⁊ sic sub alio ⁊ alio mutato esse: comperit q̄
sit secūdū rationez aliud ⁊ aliud a seipso.

Sed considerandum est
q̄ ex istis verbis istoruz possumus arguere sufficienter
contra eos. Ostendit enim physiosophus in tractatu de
tempore q̄ nūc temporis idē quodammodo est in toto
tempore: ⁊ quodāmodo diuersuz: quēadmoduz ipsuz
mobile idez est aliquo modo in omni signo spatij: ⁊ mo
do aliquo diuersum est. Et quidez ad ħ q̄ nunc tempo
ris sit aliud ⁊ aliud alicui rei sibi debita: non exigitur ni
si q̄ vnū ⁊ idez mobile sit sub alio mutato esse secundū
aliud ⁊ aliud signū eiusdez magnitudinis. Quia ergo
talis alicui rei: vt ipsi dicūt: inuenitur in descensu grauis
in vacuo: eo quntur de necessitate dicere: q̄ si talis descē
sus reduceret in celeste motū: ibi correspōderent plu
rima nunc tēporis mensurantis motū celi ⁊ non vnum
cuius tamen contrariuz ipsi astruere conantur: vt su
pra dictum fuit.

¶ Qō decima.

Ultimo autem posset ali
qs quere
re vtrū intra illa plura instantia correspō
dentia muratis esse: que attenduntur in de
scēsu grauis in vacuo cadat aliqua succession

Ad hanc qōnem isti dicunt q̄ hic
videtur esse qua
si laberintus: quia quicquid dicatur videtur esse incō
ueniens. Si enim ponatur q̄ nō sit ibi aliqua succession
videtur ħ esse inconueniens: q̄r sequit̄ q̄ vnuz numero
corpus sit simul in partibus spatij diuersis. Si autem
dicatur q̄ ibi sit successio: videt ħ esse inconueniens:
quia cū illa oia instantia non ponāt pluſq̄ vnū instās
temporis: si interea est successio poterit successio esse in
vnico temporis instanti: vt ergo ista inconuenientia vi
tentur: dicendum est secundum eos' q̄ idem corpus nu
mero non est simul in partibus spatij diuersis. Nec ob
stat: vt dicūt: q̄ illa plurima instantia non ponūt plus
q̄ vnum instans: q̄ dupliciter ostendūt. Primo quidem
q̄: successio non est attendenda secundū mensurā coer
citentem: sed secundū mensuram propriam: quia aliter
non foret in tempore successio. Non enīz est magis sim
pliciter nunc temporis q̄ nunc eternitatis q̄ coexistit
toti tempori: ⁊ tamen in nūc eternitatis non est succes
sio: ergo nec in istis nūc que omnia sunt qū ipsum vnū
est. Secūdo aūt ostendūt idez ex eo q̄ instantis ad tem
pus est aliqua successio: nec tamen plus potest tempus
cum instanti q̄ tempus simpliciter. Consimiliter ergo
⁊ si inter ħ plurima instātia sit aliqua successio: non ta
men necessariū est q̄ plus ponant q̄ vnū; nūc temporis
mensurantis motū celi.

Sed quod hec omnia sint fri
uola: ⁊
q̄ isti de necessitate per ipsa sua verba capiunt de faci
li ostendit. Nam prius ⁊ posterius quantū spectat ad
materiam presentem attēdi nō potest nisi vel secundū or
dinem temporis: vel secundū ordinē nature. Et illa qui
dem inter que non cadit prius ⁊ posterius secundū tē
pus: de necessitate sunt simul tēpore: licet vnum sit pri⁹
alio nō tamē aliquo modo alio q̄ ordine nature. Sicut
enim supra dictū fuit in exemplo adducto de illumina
tione aeris. Quia enim non prius tempore illuminat
vna pars q̄ altera: dicimus q̄ illa omnia illuminata
esse sunt simul tempore: nec vllo modo est vnum prius
alio nisi solū ordine nature: si ergo instantia ⁊ murata
esse que attenduntur in descensu supra dicto habent ad
inuicem successionem: propter quā dici potest vnū pri
us altero: aut prioritas inter ipsa cadit secundum ordi
nem temporis: aut secundū ordinē nature. Quod si secū
dū ordinem temporis: nullo modo poterit eis correspō
dere tantū vnū nūc temporis: quia que ponūtur in vni
co temporis instanti non habent adinuicem prioritatē
que secūdum ordinez temporis attendit. Unde si inter
illa instantia cadit prioritas secūdū tempus: nullo mo
do verum erit dicere q̄ ipsa omnia ponantur in vno
temporis instāti: q̄ tamen ipsi pertinaciter affirmant
Si autem dicatur q̄ inter ipsa non cadit prioritas nisi
secundū ordinez nature: sicut etiam nec in mutata esse
que sunt in illuminatione aeris: oportebit de necessita
te dicere q̄ sicut ħ: sic etiam ⁊ ipsa sint simul tēpore om
nino: ⁊ per consequens omnino simul tempore idez cor
pus esset in partibus singulis ipsius spatij. ¶ Nec va
let eis aliquid: si dicant q̄ in illis partib⁹ diuersis est
corpus secunduz instantia diuersa sibi succedentia: q̄r
ex quo intra ista instantia diuersa sibi succedentia non
est talis successio: q̄ ipsa omnia non ponantur simul tē
pore: necessario oportet q̄ corpus simul tempore sit in oī
bus illis locis ⁊ partibus diuersis. Est enī ħ argumen
tum omnino necessariuz. Corpus est in diuersis locis se
cundū ħ instantia diuersa: sed hec omnia istantia sunt
simul tempore. Patet igitur: quomodo incuitabiliter
isti per ipsa sua verba capiuntur: propter q̄ optime di
xerūt q̄ hic est eis quasi laberint⁹. ¶ Que autē ipsi po
stea assumunt ad declarationem suā eis omnino nihil
valent. Quodeniz nūc eternitatis coexistit toti tempo
ri ⁊ cunctis partibus eius sibi succedentibus non ha
bet ex indiuisibilitate: sed ex permanētia ⁊ fixione sua.
Quia enim tale nunc stat semper fixum ⁊ permanens
coexistere potest toti tempori: ⁊ non fluenti in tota flu
xione sua. Sed nunc temporis nullo modo stat: sed flu
it continue ita q̄ bis idē accipi non potest: sicut vult

Aristoteles in tractatu de tempore: z idcirco nullo modo potest vnū z idez manēs coexistere duobus sibi mutuo succedētibus. Unde z videmus q quantūcūq; angelus supra tempus sit nō tñ due cogitationes eius sibi succederēs esse possunt in vno z eodē temporis instāti patet cuidēter q aut inter instātia descensus in vacuo nō cadit aliqua successio: aut impossibile est q eis oib⁹ vnū z idem nūc temporis respōdeat z coexistat. ¶ Ulterius aūt licet ex successione instātis ad tempus nō ponat maius aliquid ipso tempore: qz instans non est tēpus: ex successione tñ duorum instātiuz in tempore: bene intelligitur temporis positio. Est enim impossibile q duo instantia temporis sibi succedant sine tēpore inter medio: z multo magis impossibile est q duo instantia tēporis sibi succedāt: z cum tota successione sua sint in vno z eodē tēporis instāti. Patet igit q pueritia sint oia que isti dicūt in positione sua. ¶ Sed forte vellet aliquis istos excusare per ea que ipsi vltimo adiungunt quādo dicunt q impossibile est tempus componi ex instantibus: z motum componi ex mutatis: z per consequens impossibile est q sit motus grauiū vel leuium in vacuo. Sed per h verba nullam possunt habere excusationem. Est. n. omnino falsum q tempus componere tur ex instātibus: z motus ex mutatis: si graue descenderet in vacuo: cuius declarationem non oportet sumere: qz satis potest haberi ex predictis. Non debet autez aliquis in proposito me de prolixitate reprehendere: qz istoz pertinacia cogit sepius ad plixitatē p̄trahēdam.

¶ Textus.

¶ Et per se autem cōsiderātibus videbitur vtiq; dictū vacuum: sicut vere vacuū ꝛc.

¶ Lectio. xij. ¶ Cō prima.

Sic post predicta bonuz est inquirere vtrū vacuum possit esse in natura: z vt plenius habeatur intellectus eius: queratur primo vtrū ista generātia particularia que sunt in spera actiuorum z passiuorum possint per suam actionē vacuuz aliquod facere i vniuerso. Uidetur. n. q sic: ponamus. n. q accipiaē aliquod corpus ferreū rotūdū habēs infra suū ambitum cōcauitatem plenaz aere: nō tñ habens aliquod foramen per q: vel aer exeat: vel aliquid aliud possit ingredi ad concauitatem eius: z ponatur tale corpus in fundo maris. Quia enim talis locus est corruptiuus aeris: non poterit aer suprad̄ictus semper conseruari: sed corrumpetur quandoq; z mutabitur in aquam. Est autem minoris quantitatis aqua ex aere generata q̄ aer qui conuersus est in aquam: propter id q ex decez pugillis aeris non generatur nisi vnicus pugillus aque: quia igitur minor quātitas min⁹ occupat de spacio: non poterit aqua ex aere illo in concauo ferri generata totam cōcauitatez ferri occupare: z quia positum est in ferro non esse aliquod foramen per quod corpus aliquod possit ingredi interius: videtur consequi necessario q pars aliqua illius concauitatis remanebit vacua: z sic per mutuam elementoz actionē poterit poni vacuū in vniuerso.

Ad istam qōnem simpliciter dicēdū est q per actionem nullius particularis generātis potest esse vacuū

¶ Ad cuius intelligētiā considerandum est q omnia q̄ sunt in spera actiuorum z passiuorum a generante vniuersali: q est celuz ipsa omnia circundās: cōcurrūt naturaliter. Et quia eiusdem est aliqua connectere z ipsa trahere ad connexionez atq; agere ad h̄: q non cadat intra ipsa discussio: necessarium est q ipsuz vniuersale generans agat naturaliter ad impediendum discussionē in spera actiuorum z passiuorum. Quia igitur vacuuz discussionem z ablationem connexionis ponit: necessarium est q ex actione naturalis vniuersalis agentis a spera actiuorum z passiuorum omnis vacuitas tollatur. Et quia agēs naturale agit toto suo posse: concludendum est q generans vniuersale q est agens naturale toto posse suo agit ad impediendum esse vacuuz in spera passiuoruz. ¶ Hoc igitur viso vlterius considerandum est q quandocunq; duo agentia se extendunt in virtute rita q virtus vni⁹ est multo potētior q̄ virt⁹ alteri⁹ si vnū ipsoz agat advnū z reliquū agat ad fortiū: illud euenier ad q agit toto suo posse agens q est potentius in virtute. Est autem vniuersale generans omnimode transcendens in virtute oē genās particulare: z agit toto suo posse ad impediendum vacuum. Quantūcūq; ergo generantia particularia: que sūt in virtute valde debilia respectu eius: agerent ad ponendum vacuum nunq̄ tamen ipsum per suam actionē ponere valebūt nisi contingeret particulare generans superare virtutē vniuersalis generātis: q esse non potest.

Et preterea instām non potest agere nisi ad h tantum ad q mouetur ab agente principali. Generans autem particulare se habet ad generans vniuersale: quemadmodum instrumentuz ad agens principale: cuius ratio est: quia sicut instrumentum agit in virtute agentis principalis: sic etiam generantia particularia agūt in virtute vniuersalis agentis. Ad id ergo agit naturale generans particulare ad q mouetur ab vniuersali generante: quia ergo vt predictum est generans vniuersale toto suo posse agit contra positionem vacui: ad h idem oportet q moueat particulare generans: ita q fm h non solū ex actione particularis generantis nō potest prouenire vacuū sed nec etiā ista particularia generantia z naturalia possunt vllo modo agere ad positionē vacui.

Ad argumentum ergo i cōtrarium potest primo responderi q idcirco aqua generata ex aere est minoris quantitatis q̄ aer: quia est magis densa. Sed tunc per virtutem primi generantis undiq; diffusam aqua generata ex aere teneretur in tota raritate: quanta fuisset raritas aeris corrupti ita q secundum h non esset maioz quantitas vni⁹ q̄ alterius. Uel etiam secūdo respōderi potest q non ppter ferrum: ita densuz dari q non esset porosum: z per tales poros virtute primi generanti: sque maxima est: aqua vapozabiliter trahere tur ad intrinsecam concauitatem: nec sineret vllo modo ibi esse aliquam vacuitatem.

¶ Cō secunda.

Secundo dato q per actionem particularis agentis non possit vacuum poni in spera actiuorum z passiuorum: posset aliquis querere vlterius vtruz h possit fieri per actionem alicuius intelligentie create: videt. n. q sic: ponamus enim q sit aliquis lapis ita magn⁹: ficut tota lombardia: quia angelus ipsum subito confrigat in duas partes: z insimul incipiat mouere z moueat equaliter partem vnam ab alia secundum omnia extrema. Hoc suppositio statim videtur sequi vacuum. Quia enim lapis ille continuus erat: non potest in eius medio fuisse aer qui in separatione partium incipiat occupare z occupet spatium q cadit intra partes illas. Sed si aer aliquis debet ibi poni: oportet q ab extra spatium ingrediatur. Talis autem aer veniens ab extra non potest ab extremo spatij ad centruz venire: nisi prius tempore deueniat ad signum magis proximuz extremo spatij: igitur vacuum erit ante q̄ aer deueniat ad ipsum centrum.

Ad istam qōnem dicendum videtur sine preiudicio melioris sñie q per actionem nullius intelligentie create potest poni vacuitas in vniuerso. ¶ Ad cuius euidentiaz considerandū est q vniuersum totū vnū est propter vnitatem principis: sicut ponit Plato in Thimeo: z sicut haberi potest ab Aristo. in duodecimo metha. Uerum est autem q non est tanta vnitas in vniuerso quāta est in principe: quia effectus analogus nō adequat vnitatem z perfectionem cause: vnde in principe est vnitas essentie: in vniuerso vero nō est vnitas essentie: sed vnitas connexionis: z sic ab ipso principe sup̄emo est totum vniuersum: sic etiam a sup̄ema vnitate talis principis est vnitas tota ipsius vniuersi. Unitas consistit in triplici connexione: quia in connexione ordinis naturarum: in connexione influentie: z in connexione situum. Connexio siquidem ordinis naturarū est in vniuerso inquantum inferior natura per suum supremum inuenitur immediate attingere infimuz superioris: vt videatur inter vtramq; naturam nullam aliam posse esse mediam: que sit inferior superiore: z altior superiore.

Et idcirco ait magn⁹ dionysius q de⁹ coniunxit fines primoz principiorum scdoz: id est infima superiorum supremis inferiorum. Est etiam in vniuerso connexio influentie: inquantum semper superiora que sunt magis in actu influūt in inferiora que sunt magis in potentia: quemadmodum corpora celestia undiq; influunt per totam speram actiuorum z passiuorum: z intelligentie influunt supra celos: z supra intelligentias inferiores influūt intelligentie superiores. Alterius est etiam in vniuerso corporeo z connexio situum: inquantum corpora sunt ita sitibus connexa q nulla duo corpora possūt inueniri inter que cadat aliqua vacuitas: sed vel sunt se immediate in situ contingentia: vel mediante corpore implente totuz spatium q cadit inter ipsa. In hac ergo triplici connexione consistit vnitas perfecta totius vniuersi deriuata: vt predictum est: a perfectissima z suprema vnitate principis: z ea optima dispositio vniuersi cōsistit: vnde quia entia non volunt disponi male: vt dicitur in duodecimo methaphysice: necesse est q omnia naturaliter affectent z prosequantur talem vnitatem. Ex his autem omnibus apparet euidenter q nulla intelligentia creata potest per suam actionem ponere vacuum in vniuerso. Perfectio enim ipsius vniuersi non est in potestate alicuius sue partis: z omnis intelligentia creata pars est vniuersi. Unde non potest ipsa perfectionē vniuersi tollere: nec per consequens vnitatem in qua eius summa perfectio consistit. Tolleret autem necessario dictaz vnitatem si faceret vacuuz: quia in vnitate triplicis connexionis: v predictum est: inuenitur optima dispositio vniuersi. Per vacuum autem tollitur connexio situū sicut per se notū ē. Tollitur etiam per vacuum connexio influentie: Non enim corpora superiora influunt in totam speram passiuorum nisi per virtutem suam diffusam per totam talem speram. Sed si esset vacuum possiz siquidem deferri talis virtus vsq; ad extremitatem corporis contiguam cum extremitate vacui: sed inde vlterius non posset deferri ad partem contiguam cum opposita vacui extremitate: quia cū talis virtus fieret in vacuo esset pro tunc sine subiecto q est impossibile: quia vacuum non est ens: z nō ens non potest subiectum esse alicuius accidentis. Si autem dicatur q corpus circūstans vacuum vndiq; a circunferentia circunstante influentiam reciperet: patet q propter h nō tollitur argumentum: quia ad min⁹ dicere oportet q nō tota spera influeret directe supra quamlibet partem illius circunstantis corporis: z per consequens per se non saluaretur totaliter in vniuerso connexio que est secundum influentiam. Dicendum est ergo q talis vnitas perfecta in vniuerso prouenit ab vnitate z bonitate principis. Et quia nulli creature bonitas z vnitas principis submissa est nulla creatura potest per suam perfectam vnitatem tollere ab vniuerso q est regnuz rectum z dispositum per ineffabilem principis gliosi prouidentiaz z ideo nulla creatura quantumcunq; excellens potest per virtutem suam in vniuerso inducere aliquam vacuitatem.

Ad argumentum ergo dicēdum ē q lapis z angelus possunt accipi dupliciter: quia vel secūdum se vel in ordine ad vniuersum cui⁹ sunt partes. Et primo quidem modo nihil videt prohibere q angelus possit partes lapidis seiungere citius q̄ inter eas fiat corpus aliquod. Sed secundo modo angelus h facere non potest quia angelus pars vniuersi cum sit non potest oprimā eius dispositionem tollere: immo quia entia non volunt disponi male: non lapis solum: sed ipse cuz toto vniuerso habet rationem resistentis ad separationem vacuuz ponentem. Unde secūdum h non posset sic cito lapidez a summo vsq; deorsū confringere angelus q non equecito fieret ex confractione lapidis generatio aeris in rota fractura illa a sumo vsq; deorsuz: precipue cum virtus generantis per totum sit diffusa.

¶ Cō tertia.

Tertio dato quod vacuuz nō possit fieri per actionem alicuius creature posset dubitare aliquis vtrum possit fieri per virtutē prime cause: videtur enim q non: qz dictum est q vnitas vniuersi est ab vnitate principis: sed nō pōt princeps sūmus tollere vnitatē suā: igit nō potest etiam tollere cōnexionem ab vniuerso.

Ad istam qōnem simpliciter dicēdum est q prima causa per suam virtutem posset inducere vacuitatē Agens enim naturale nō habet dominium sui actus. Unde sic agit q nō potest nō agere. Et propterea generās vniuersale q est agens naturale: sic agit ad connexionem inferiorum: q ad ipsam nō agere nō potest: agēs autem voluntarium liberum est in agendo: z maxima libertas est in primo principe: z propterea sic agit corporum connexionem q posset eam non agere si vellet. Unde posset ab omnibus que in spera passiuorum sūt esse penitus subtrahere absq; eo q ipsuz tolleret ab his que sūt in spera orbium celestiū: qz nō necessitatur: sz volūtate libera influit esse quibus vult.

Ut autem ex his aliquid accipiamus vtile ad supradicta: ponamus q deus sicut facere potest de potentia absoluta: ita faciat scissionem in aere: z partium ei⁹ distātiam sine vllo interueniente corpore ad occupādum spacium cadens inter ipsa: z postea dimittat aerem in potestate naturalis agentis: cuius virtutem ligare potest ne agat nisi cum sibi qui est eius facere placuerit. Cum ergo naturale generans habeat naturaliter h in inferiora propellere ad connexionem: transmittet necessa

rio aerem circūstātem ⁊ diffundet totaliter per spatiuz ꝙ ponebatur vacuum.

Debemus enim imaginari ꝙ corpus celeste se habeat non solum ad modum magnetis attrahentis: sz etiam ad modum propellentis ferrū. Vterq; enim magnes inuenitur: ⁊ vterq; mouet ferrum: vel trahendo: vel propellendo in distantia illa ad quā virtus propria diffunditur: virtus autem corporis celestis diffusa est in omnibus corporibus que sunt in spera passiuorum: ⁊ idcirco omnia potest trahere ⁊ propellere ad connexionem. Unde aer vacuum circūstans: si esset propelleret ab orbe vsq; ad centrum spatij: non autem attraheret eo modo quo fit attractio in pleno: sicut patet considerātibus: propter id ꝙ vacuum aliquid demit de perfecta connexione: que est secundum influentiam: talis autē propulsio faceret motum aeris per spatiuz. Et quis dubit ꝙ non subito etiam in instanti aer ab extremo spatij fieret in centro: vnde patet ꝙ non est dicendum motuz grauium ⁊ leuium in vacuo si fieret: sicut fieri a deo potest esse in instanti.

Ad argumentum ergo dicenduz est ꝙ ab vnitate principis procedit non necessitate naturali: sed voluntate libera vnitas connexionis vniuersi: ⁊ ideo non sequitur ꝙ si non potest a se auferre vnitatem: non possit cōnexionem tollere ab vniuerso.

¶ Cō quarta.

Parto dato ꝙ deus faceret vacuum quererat vtrū sequeret accidēs esse sine subo.

Ad hoc dicit commentator ꝙ cuz vacuum dicat trinaz dimensionem: ⁊ trina dimensio sit quantitas: si esset vacuuz esset predicamentuz quantitatis separatuz a substantia.

Alii autem dicunt ꝙ cuz trina dimensio sit de consideratione mathematici essent tunc mathematica secūdū esse a nālib⁹ qualitatibus se iūcta.

Alii vero dicunt ꝙ vacuum si esset non soluz non ponet dimēsionē aliquā: sed ēt nō poneret extremoz aliquā distātiā: ita ꝙ si corpora que sūt intra celū ⁊ terrā rollerentur: rolleretur statim secūdū eos oīs distātia celi a terra: ⁊ per cōsequens celum coniungeretur terre.

Sed hec omnia videt esse friuola: vacuum enī non ponit realem dimensionem: sed imaginatam solum: ⁊ idcirco si esset: non ideo esset res quantitatis sine substantia nec res mathematica nisi imaginata solum sine materia sensibili. Non rolleretur etiam propter h extremorum distantia: ⁊ tunc vacuum nec realem: nec imaginatam dimensionem ⁊ extensionem poneret: ꝙ falsum est. Non enim in puncto potest esse dimensio ⁊ extensio nec realis: nec imaginata: vacuum autez ponit trinam dimensionem imaginaram secūdum ꝙ corpus in spacio receptum trinam dimensiónez realr habet.

¶ Textus.

¶ Sunt autem quidam qui per raruz ⁊ densum opinant manifestū esse ꝙ sit vacuū ⁊c.

¶ Lectio. xiij. ¶ Cō prima.

Ic posset aligs dubitare verū in corporibus proueniat raritas ex vacuitate: videtur enim ꝙ sic: vt. n. esse in illo cui⁹ ptes magis distāt sed maior distantia non videtur posse intelligi: nec minor vbi partes immediate sibi coniungūtur. Si ergo partes densi immediate coniungerentur: ⁊ partes etiam corporis rari: si essent immediate sibi cōiuncte: non posset poni vtrum maior esset distantia partium in raro ꝙ in corpore denso. Quia ergo h friuolum est: videtur necessario ponendum ꝙ partes corporis rari: que magis distant: nec habent corpus extraneuz intra se vicinum habeāt intra se spaciuz aliquod vacuuz ⁊ per consequens insensibile. Sensibiles enim qualitates in vacuo esse non possunt: nec distantia corporum intelligi potest: nisi intelligat spaciū vacuū aut plenū.

Ad istam questionem pōt satis apparere ratio ex predictis. Constat enim ꝙ aqua est magis rara ꝙ terra: ⁊ tamē propter sui fluxibilitatem minus patitur intra partes suas aliquod spatiuz ꝙ terra que non est ita fluxibilis. Unde satis euidens videtur ꝙ non est ponēda raritas in aqua maior ꝙ in terra: quia intra partes suas habeat plurima foramina vacua aut plena extraneo corpore: que tamē terra non habet: immo secūdū rei veritatem pauciora talia foramina patitur intra se.

Et preterea iam ostensū est ꝙ natura vniuersitatis non patitur vacuum: ⁊ per consequens raritas in corporibus esse nō potest propter aliquam vacuitatem. Unde simpliciter dicendum est ꝙ rarum non est propter ipsum vacuum in corpibus: nec densum oppositum raro est propter vacui repletionē: sed magis propter quasdam qualitates sub quibus vna ⁊ eadem dimensio nata est stare. Est enim dimensio interminata nata diuersis qualitatibus terminari: absq; eo ꝙ ipsa diuersificetur essentialiter.

Ad argumetum ergo in contrarium dicenduz est ꝙ partes rari non dicūtur magis distantes: quia maior vacuitas cadat intra ipsas ꝙ̄ intra partes corporis densi: quia secundū veritatem in quolibet corpore continuo siue densum fuerit siue rarum partes inueniunt ad vnū cōmunem terminuz copulate: ꝙ esse non posset si vacuum nullum caderet inter ipsas: videtur ergo hoc cōtingere: quia forma corpis rari: sicut est forma ignis magis extendit materiam ꝙ̄ forma corporis densi. Maior autem extensio ponit maiorem distantiā extremorum a medio termino continuante partes quantitatis extense: in quo termino ille partes absq; vllo medio copulantur: quemadmodū si linea terre fieret linea aque non esset minus continua stans sub forma aque ꝙ̄ prius fuisset sub forma terre: ⁊ terra sub forma aque haberet extrema magis distantia a medio terre continuante ꝙ̄ sub forma terre: vnde manifestum est ꝙ raritas non contingit propter vacuum.

¶ Cō secunda.

Ecundo posset dubitare aligs quomodo materia acq̄rat sb forma ⁊ quātitate aeris: nō accepto aliquo ꝙ prius nō esset in materia: sic enim ait Aristote. Cuz ex aqua fiat aer eadem materia non accipiens aliquid facta est: videtur enim h non esse verū: quia forma aeris nō pōt simul cū forma aque eē in mā. Est ār fōa aeris in aere. Igitur necessario cum materia transmutatur ex aqua in aere fit aliqid accipiens: sicut formam aeris ꝙ̄ non habebat ante.

Ad istam questionem dicendum ē ꝙ in transmutatione ⁊ cōuersione aque in aerez est mu

tationē duplicē attendere: quantū ad presens spectat: vnam quidem secundum substantiam: ⁊ aliam secūdū densitatem ⁊ raritatem: ⁊ cuilibet istarum mutationū debetur suum proprium subiectum: quia in mutatione substantiali subiectum est ipsa nuda essentia materie nullo mediante. In mutatione autez rarefactionis non subijcitur immediate nuda essentia materie: propter id ꝙ idē est subiectum transmutationis: ⁊ terminorum eius. Terminus autez rarefactionis est ipsa raritas. Unde quia subiectum raritatis immediatū non est nuda materie essentia: necessarium est ꝙ non sit etiā immediatum subiectuz rarefactionis. Et quia id ꝙ immediate stat sub raritate est quantitas dimensiua: necessarium est ꝙ ipsa materia mediante natura quantitatis dimensiue sit subiectum rarefactionis. Cum ergo ex aqua fiat aer materia que stabat sub forma aque fit sub fōa aeris: quā prius habebat i potētia: ⁊ per cōsequens aliquid accipit ꝙ prius actu non habebat: ⁊ aliquid perdit ꝙ habebat: accipit enim formam aeris ⁊ perdit formā aque. Sed propter h non oportet ponere ꝙ perdat aliquid de essentia sua. vel ꝙ aliquid accipiat de sua essentia: ꝙ ante nō haberet: cū forma nō sit de essentia materie: quin potius illa eadez essentia materie que prius stabat sub forma aque: postea stat sub forma aeris: nihil de sua eēntia perdēs ꝙ haberet prius: nec etiam aliquid de sua essentia accipiens ꝙ prius non haberet. Sicut autem dictum est de nuda essentia materie respectu substantialis transmutationis: sic etiam intelligendum est de natura dimensiue quantitatis respectu rarefactionis. Cum enim de denso fit rara natura dicte quātitatis: que prius stabat sub densitate fit stans postmodum sub raritate: ⁊ per consequens aliquid accipit ꝙ prius actu non habebat ⁊ aliqd perdit ꝙ habebat: quia accipit raritatem ⁊ perdit densitatem. Sed ob h non coginur ponere ꝙ perdat aliquid de essentia sua vel accipiat: quia raritas ⁊ densitas nō sunt de essentia quantitatis dimēsiue: propter id ꝙ sūt qualitates: ⁊ qualitas non est de essentia quantitatis: vnde secundū h illa eadem essentia quantitatis dimensiue: que prius stabat sub densitate: postea stat sub raritate: nihil de essentia sua perdēs vel accipiens: sed accipiens ⁊ perdens solū qualitates sibi superadditas. Est enim vna ⁊ eadem materia contrariorum. Per h autez tollitur satis euidenter positio antiquorum: ponebant enim ꝙ materia non fieret magis densa nisi accipiendo intra partes suas aliquid de essentia dimēsiue quātitatis ꝙ ante non habebat. Et similiter etiam volebāt ꝙ non posset fieri magis rara nisi perdendo aliquid de essentia quantitatis dimensiue ꝙ intra partes suas ante habebat: ꝙ totū ex predictis pz esse falsum.

¶ Textus.

¶ Sicut enim ex frigido fit calidum: ⁊ ex calido frigidū: q̄ cadez est que erant potentia ⁊c.

¶ Cō tertia.

Ertio posset aliquis dubitare vtruz minus calidū fiat magis calidū nullo addito: videtur enim ꝙ non: q̄ magis caliduz habet perfectiorem calorem: perfectior autem calor continens est plures caloris gradus: ⁊ per consequēs minus calidū nō fit: magis calidū nisi accipiat gradus aliquis caloris.

Ad istam qōnem est dicendum ꝙ huius exemplū de magis ⁊ minus calido est inductū a philosopho ad maiorem intelligentiam eorum que sunt dicta de raro ⁊ denso. Et vt videamus huius similitudinis valorez ponamus ꝙ sit corpus aliquod calidum secundum omnes partes suas debiliter tamen: sed crescat in calore: ita ꝙ fiat fortiter calidum. Hoc enim posito apparet euidenter ꝙ tale corpus non fit idcirco magis calidum ꝙ̄ erat ante: quia fiat calor in aliqua parte sua que prius calida non esset. Positum enim est ipsum debiliter calidum calorem habuisse in cunctis suis partibus: sed fit in toto magis calidum: propter id ꝙ calor inditur in omnibus partibus eius. Similiter etiam cum magis calidū fit minus calidum non h ideo fieri oportet: q̄ fiat pars aliqua frigida que prius esset calida: sed q̄ calor in omnibus partibus eius remittitur. Et sicut quidem dictum est de magis ⁊ minus calido: sic est etiam de raro ⁊ denso. Non enim materia fit magis densa: quia intra partes suas fiat essentia quantitatis dimē siue inter quas fuerit ante vacuitas: sed pori⁹ ipsa materia per totum habet essentiaz dimensiue quantitatis ⁊ cum ponitur sub forma minus extēdente dimensiuaz quantitatem eius fit minus rara: ⁊ magis dēsa. Cum vero ponitur sub forma eius dimensiuam quantitatez totaliter magis extendente fit magis rarum: ⁊ non ideo: quia eēntia dimensiue quātitatis tollatur ex aliqua eius parte in qua prius fuerat: vt sic dicatur vacuum fieri intra partes corporis. Sicut autem dictum est de raro ⁊ denso: sic etiam est intelligendū de magno ⁊ paruo raritatem ⁊ densitatez consequentibus. Quia enim mā vnā ⁊ eandez essentiam quantitatis habens est magis extensa ꝙ minus in denso: idcirco inuenitur in raro esse maior ⁊ in denso minor: h facit maior ⁊ minor extensio in quantitate. Unde sicut calor fit maior aut minor: quia magis aut minus intenditur: ⁊ non q̄ in parte corporis fiat calor in qua antea nō erat aut auferatur a pte corporis in qua erat: sic etiam vna materia cum vna ⁊ eadem essentia dimensiue quantitatis fit maior aut minor in quantitate in raro ⁊ denso quia sua quantitas extendit magis aut minus: ⁊ non quia essentia quantitatis dimensiue auferatur ab aliqua parte eius in qua prius erat: vel etiā fiat in aliqua parte ipsius in qua antea non erat. Quod ergo dicitur minus caliduz fieri magis calidum non accipiens calorem intelligendum est non accipiens calorez in parte in qua calorez ante non haberet: ⁊ non quasi non sit accipiens gradum intensionis in calore. Et h de vacuo dicta sufficiant.

¶ Textus.

¶ Consequens autez dictis est aggredi de tempore ⁊c.

¶ Lectio. xiiij. ¶ Cō prima.

Ic posset esse dubitario vtrum tempus sit de numero entium videtur enim ꝙ non per rationes Aristo. quia prereritum ⁊ futurum non sunt: ⁊ ex eis componitur tempus. Item quia nulla pars temporis est: quia actu de tempore non est nisi nunc: ⁊ nunc non est pars temporis: sicut pūctum non est pars linee.

Ad istam questionem dicendum est ꝙ tempus est de numero entium: quia omne continuum est ens: ⁊ tempus est quedam quantitas continua: vnde necessarium est ipsum habere rationem alicuius entis. ¶ Et preterea non ens non est mensura entium: quia per mensuram cognoscimus quantitatem mensuratā: ⁊ non ens non potest esse ratio ⁊ principium cognitionis alicuius entis. Cum ergo tempus sit mensura quedam entiuz mobilium: oportet de neces

ſtrare ipſum eſſe de numero entium:

Argumenta autem facta in cõtrariũ nõ concludunt magis de tempore q̃ non ſit q̃ etiam de motu: q̃ quẽadmodũ de rẽpore non accipiẽ ſimul: niſi nũc q̃ eſt indiuiſibile ⁊ non eſt pars temporis: ſic etiaꝫ ⁊ de motu nihil poteſt ſumi ſimul niſi tantũ vnicũ mutatũ eſſe q̃ indiuiſibile eſt: ⁊ non eſt pars aliqua ipſius mot⁹. Sed pp̃ h̃ non oportet q̃ tempus ⁊ motus ſint non entia. Alia eſt enim entiras permanentiã: ⁊ alia ſucceſſiua: q̃ permanentia habẽt partes fixas ſtantes: ſucceſſiua vero nõ habẽt partes ſtantes: ſed fluentes fluxione cõtinuata per aliquid indiuiſibile vel vnũ cõtinue fluẽs. Quia igitur tẽpus ⁊ motus entia ſucceſſiua ſunt nõ dicũtur eſſe: q̃ partes aliq̃ ipſor̃ ſtent: ſed eo ipſo eſſe dicũtur quo eſt ipſum mobile continue motum vel ipſuꝫ nũc indiuiſibile continue fluens.

¶ Textus.

¶ Amplius aũt ipſum nũc quod vꝫ determinare ⁊c.

¶ Cõ ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare ꝓpter quã cãz nõ ſunt ſimul plura nũc videtur enim h̃ eſſe falſum: nã nũc conſequitur mobile: ſunt autem ſimul plura mobilia: ergo ⁊ plura nũc poterunt eſſe ſimul.

Ad iſtam q̃nem dicendũ eſt q̃ ſimul plura nũc tẽporis eſſe nõ ꝓñt: huius aũt declaratio eſt: q̃ ſic̃ mobile fluẽs ſe habet ad motũ: ſicut iã nũc fluens ſe habet ad tempus: mobile aũt fluẽs ſic ſe habꝫ ad motũ q̃ dat ſibi vnitatem ⁊ multiplicitatez: vnde ſi ponant̃ ſimul plura mobilia mota: ſtatim in continenti ſimul ponuntur ⁊ plures motus. Conſimili ergo modo: ⁊ ipſum nũc fluens habit vnitat̃ ⁊ multiplicitat̃ tẽpori: ita q̃ ſi ponant̃ inſimul plura nũc fluẽtia: erũt de neceſſitate inſimul ⁊ plura numero tempora. Q̃ ergo nullo modo poteſt eſſe niſi vnũ numero tẽpus: vt infra deo volente ꝓbabit̃: ꝓ q̃ inſimul non poſſũt eſſe plura nũc fluentia. Eſt ergo ſimul non niſi vnũ numero nũc fluẽs manẽs idẽ ſꝫ rem in toto tempore: diuerſificaruꝫ tñ ſm rõnez vt infra patebit. Attẽdendũ autem eſt: q̃ ſi ponant̃ plura tempora: quorũ vnũ ab alio cõtinetur: non ꝓpter h̃ erũt plura numero tẽpora: q̃ pars non ponit numeꝝ cũ toto: ⁊ cõtentũ ad cõtinẽs ſe hꝫ: ſicut pars ad totum vnde nõ ponũtur plura numero tempora: ſi dies dicat̃ eſſe cum nõ eſt hora dicẽ: q̃ hora dici cũ die in numerũ tẽporꝫ nõ ponit: cũ ſit quedã pars ipſius. Propter hãc ergo cauſam ꝓbs ait q̃ non poſſunt ſimul duo eſſe aliq̃ tẽpora: niſi vnũ ipſorum contineat reliquum.

Ad argumẽtum ergo in cõtrariuꝫ dꝫ eſt q̃ nunc ſic ſegrur mobile q̃ rñ nõ multiplicatur ob multiplicationem eius: ſicut etiam tempus ita ſequit̃ motuꝫ q̃ non multiplicatur ad multiplicationẽ motuum.

¶ Textus.

¶ Quid autem eſt tẽpus: ⁊ que natura ipſius ſimiliter ⁊ ex traditis inmanifeſtum eſt.

¶ Lectio. xv. ¶ Cõ prima.

Hic primo poſſet aliqs dubitare vtrũ ſi eẽnt plures primi motus oporteret ponere plura eſſe tẽpora: videl̃ enim q̃ ſic: q̃ multiplicato ſubiecto: neceſſe eſt multiplicari accidẽs. Cũ ergo ꝑmus motus ſit ſubm temporis: neceſſe eſt multiplicato motu multiplicari etiam ⁊ tempus.

Ad iſtam q̃nẽ ꝓ q̃d ſit dõm ſm intentionẽ Ari. argunt eni cõtra ponẽtes tẽpus eẽ motũ primũ: q̃ſi eẽnt plures celi eẽnt plures mot⁹ ꝑmi: nec tñ eẽt niſi tñ vnũ tps: ⁊ ex h̃ reputat ꝑbarũ q̃ tẽpus nõ idẽ ſit q̃ motus. Vult ergo Ariſt. q̃ tẽpus nõ multiplicaret̃ ẽt ſi fierent primoꝝ motuũ multiplicatio: huiꝰ aũt demõſtratio eſt: q̃ cum tẽpus ꝓueniat ex ipſo nũc ꝓtinue fluẽte: impoſſibile eſt ipſum eẽ multiplex ſi nũc fluẽs nõ ſit niſi vnũ. Nũc autem ita eſt q̃ ſi eſſent plures celi ⁊ plures mũdi ⁊ plures ꝑmi mot⁹: nõ eẽt niſi tantũ vnũ numero nũc fluẽs: cuius declaratio eſt: q̃ ſi duo motus ꝓiculares ſimul fierent ⁊ ſimul finirentur vnus quidem in h̃ mũdo ⁊ alius in alio: dicerem̃ fieri ambo in vno ⁊ eodẽ numero tẽporis vnde manifeſte apꝑet q̃ cũ multitudine celoꝝ mũdorũ ⁊ primoꝝ motuũ maneret vnũ tñ numero nũc fluens ⁊ per ꝓñs vnũ rãtũ tẽpus eẽt ⁊ nõ plura: nõ. n. dicit alia fieri in pluribꝰ tẽporibus que ſimul fiũr: ſed in vno ⁊ eodẽ: vñ ꝓ q̃ tam cõtra ꝑbm q̃ cõtra veritatẽ eſt q̃ dicũt aliqui q̃ ponũt q̃ ſi eẽnt plures primi motus eſſent plura tẽpora. Dicẽdũ eſt ergo q̃ ſi tẽpus ⁊ motꝰ primꝰ idẽ eẽnt: tam ſecũdũ rẽ q̃ ſecũdũ rõnẽ: neceſſario multiplicato vno multiplicaret̃ etiã ⁊ reliquũ: nũc aũt: q̃ ſcõm rationẽ differũt: nõ eſt neceſſariũ q̃ multiplicato ſimul motu primo multiplicet̃ ſimul. primo etiã ⁊ tẽpus: ſicut habetur infra declarari.

Ad argumentum ergo dõm ẽ q̃ tẽpus ſecũduꝫ ſuã rõnẽ formalẽ cõꝑieta nõ eſt in motu ſine aĩa: ⁊ ideo nõ opꝫ q̃ multiplicet̃ pp̃ ſolã multiplicationeꝫ motus.

¶ Textus.

¶ At vero ſine motu tempus eſt ⁊c.

¶ Cõ ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare pp̃ id q̃d tẽpus nõ ꝓcipiẽ nõ ꝓcepto motu: videl̃. n. nũc h̃ eſſe neceſſariũ: q̃ cognitio menſure nõ dependet ex cognitione menſurati: ſed magis ecõuerſo. Tẽpus aũt eſt menſura motꝰ ſꝫ cognitio tpis nõ vꝫ dependere ex cognitione motus.

Ad iſtam q̃nem ꝓcipi nõ poteſt nõ ꝓcepto motu: cui⁹ rõ eſt: q̃ tẽpus ſm ſuã rõnẽ ponit quãdã moꝝ ſucceſſiuã: moꝝ aũt ſucceſſiua ꝓtinua ſucceſſione ꝓcipi nõ põt niſi ipſa ſucceſſio cõtinua ꝓcipiat̃. Cõtinuã aũt ſucceſſionẽ eſt ipoſſibile ꝓcipere nõ ꝓcepto motu: vnde apꝑeret euidẽter q̃ tẽpus ꝓcipi non poteſt niſi motus ſit ꝓceptus.

Ad argumentum ergo dõm ẽ q̃ tẽpus nõ ſolũ eſt menſura motus: ſed eſt ẽt idẽ realiter cuꝫ motu: ⁊ ideo ſine ꝓceptione ei⁹ ꝓcipi non põt: quemadmodũ etiam menſura lõgitudinis non ꝓcipiẽt niſi ꝓcipiat̃ lõgitudo: q̃ ſm rẽ menſura lõgitudinis a lõgitudine nõ differet cũ longitudo longitudine menſuret̃. Similiter ẽt nõ ꝓcipiẽt menſura vnitatis nõ ꝓcepta vnitate: q̃ vnitas eſt vnitatum ꝓpria menſura.

¶ Textus.

¶ Accipiẽduꝫ aũt q̃ſſi querimus quid ſit tempus ⁊c.

¶ Lectio. xvj. ¶ Cõ prima.

Hic primo poſſet aliqs dubitare vtrũ tẽpus ſit idẽ q̃ motus: videl̃. n. q̃ ſic. q̃ vnũq̃q; menſurat̃ aliquo ſui generis. Cũ ergo motus menſuret̃ tẽpore: videl̃ dicẽdũ q̃ tẽpus ſit de genere motus: ⁊ per ꝓñs q̃ mot⁹ ⁊ tẽpus ſunt idem.

Ad iſtam

Ad iſtam q̃nem ẽ dõm q̃ tẽp⁹ ⁊ mot⁹ ſi idẽ realr ſed differũt ſm rõnẽ. Q̃ ãt idẽ ſint realr apꝑet ex ꝓdictis. Dictũ eſt. n. q̃ tẽpus eſt cõtinuũ q̃da ſucceſſiua cõſtans aũt ꝙ ſm rõnẽ nihil eſt cõtinuũ ſucceſſiua: cuiⁿ res nõ ſit res mot⁹: ꝓ id q̃ ipſa cõtinua ſucceſſio: mot⁹ eſt. Tẽpus igit̃ ſm rẽnõ eſt aliud a motu: vꝫ eſt tamẽ q̃ ab ipſo ſm rõnẽ differt. Nã ſi in re motus attẽdam⁹ ad ſolã cõtinuã fluxionẽ ei⁹: nõ habebim⁹ ex h̃ rõnẽ tẽporis: q̃ talis rõ nõ cõſiſtit in h̃ q̃ eſt cõtinuã fluxionẽ eẽ. Et q̃ ipſa cõſiſtit in rõnẽ menſure talis fluxionis: ꝓ id q̃ rõ tẽporis ẽ: vt ſit menſura mot⁹: idcirco ſi re mot⁹ attẽdam⁹ ad talẽ rõnẽ hẽbimus ſtatim rõnez tẽporis. Hec aũt in proſequẽdo melius patebũt. Eo igitur ipſo quo ĩ re mot⁹ attẽdẽdo ad ſolã cõtinuã fluxionẽ habemus motus rõnẽ ⁊ nõ tẽporis: ſed hãc habemus attendẽdo in tali fluxione ad ipſam ei⁹ menſurationez: ꝑz euidenter q̃ tempus ⁊ motus idem ſunt ſecundum rez: ſed ſecunduꝫ rationem differunt.

Ad argumentum ergo in cõtrariũ ꝓ rñſio q̃ tẽpus nõ eſt aliud ſm rẽ a genere mot⁹: nec a motu: vt dictũ ẽ: ⁊ h̃ ſuffic̃ ad h̃ q̃ cẽ poſſit ꝓpria menſura eius.

¶ Cõ ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare: quare tẽpus nõ cognoſcat̃ ⁊ ꝓcipiat̃ eſſe per vnũ nũc: vꝫ eni iſtud eẽ falſum: q̃ ꝓcipiẽdo nũc ꝓcipim⁹ tẽporis finẽ ⁊ ꝓncipiũ Sed ꝓcepto tẽporis ꝓncipio: vꝫ q̃ ꝓcipiam⁹ de neceſſitate tempus. Igitur vnum nunc percipiendo ipſum tempus poſſumus percipere.

Ad iſtam q̃nem eſt dꝫ q̃ vniuerſaliter vnico tñ idiuiſibili ꝓcepto cẽ nõ eſt neceſſariũ ꝓcipere tñ ꝓtinuum exiſtere: cui⁹ rõ eſt: q̃ ex eo q̃ determinam⁹ ꝓtinationẽ cẽ nõ eſt neceſſariũ q̃ percipiam⁹ ⁊ determinemus eẽ hinc ei oppoſitũ. Indiuiſibile aũt ponit ꝓtinationez diuiſibilitatis: ⁊ ꝑ ꝑs ꝓtinue q̃titatis: ⁊ idcirco ex apꝓhẽſione vn⁹ indiuiſibilis nõ poſſum⁹ determinare tãtã ꝓtinuã q̃titatẽ cẽ. Quia igit̃ nũc dicit q̃d idiuiſibile ⁊ tẽpus dicit q̃d cõtinuũ: ꝓz euidẽter q̃ ex apꝓhẽſione vn⁹ nũc tñ nõ determinam⁹ q̃titatẽ tẽporis. Poſſumus aũt h̃ facere apꝓhẽdendo duo nũc extrema ⁊ diſtãtiã mediã que cadit intra ipſa. Sicut. n. apꝓhẽdendo duo ꝑncta: ⁊ ipſoꝝ mediã diſtãtiã ꝓcipimus ⁊ determinamus q̃titatẽ linee: ꝓ id q̃ intra ꝑncta non cadit niſi linea: ſic ẽt ꝓcipiẽdo duo nũc extrema: ⁊ ipſoꝝ mediam diſtãtiã: ꝓcipimus ⁊ determinam⁹ q̃titatẽ tẽporis q̃ iter ipſa nũc mediũ per ſe nõ cadit niſi tẽpus: h̃ aũt optime facit ad id q̃ Ari. vult ingrere. Inueſtigat. n. q̃ tẽpus dꝫ numerus ⁊ menſura cẽ: vult aũt oĩs menſura eẽ q̃d certũ ⁊ determinatũ. Tẽpus aũt certũ ⁊ determinatũ nõ facit: vt dictũ eſt: apꝓhẽſio vn⁹ nũc: ſed duo rũ. Igit̃ apꝓhenſio duoꝝ nũc ⁊ medie diſtantie facere põt: vt demus tẽpori rõnẽ menſurãtis: ⁊ q̃ h̃ tẽpus cuꝫ ſit aliq̃d ſinitũ: ⁊ ad duo extrema terminatuꝫ põt a motu multipliciter exceder̃: neceſſariũ eſt q̃ ipſum ſm quãtatis ſue replicationẽ menſuret totũ talẽ motũ exceden tẽ. Replicatio aũt: q̃ numeratioũe ponit dar tẽpori rõnẽ numeri: ⁊ ꝓpterea dꝫ q̃ tẽpus eſt nũerus motus.

Ad argumentum ergo in cõtrariũ videl̃ dicendũ q̃ hꝫ ꝓcepto tẽporis ꝓncipio percipiamus ex ꝑñti tẽpus: nõ tñ certificamus: ⁊ determinam⁹ per h̃ ipſum ⁊ q̃titatẽ eius: ſicut dictũ eſt. Cũ. n. percipiẽ nũc cinchoans fluxionem percipitur quodãmodo ex conſequenti fluxio: ſed nõ tãta nec determinata ⁊ certa: verũ eſt aũt q̃ ſi nũc ꝓcipiat̃ ſimpliciter: vt q̃d idiuiſibile eſt: nõ percipiet̃ tũc tẽpus aliq̃ determinatũ vel interminatuꝫ: h̃ tñ ꝑcepto ipſo: vt eſt ꝓncipiũ tẽporis: ꝓcipit̃ aliq̃liter ⁊ tẽpus cuius ꝓncipiũ ponit: hꝫ ex h̃ tñ quantitas temporis: vt dictum eſt: terminari nõ poſſit.

¶ Textus.

¶ Hoc. n. eſt tẽpus: nũerus mot⁹ ſm ꝓius ⁊ poſteri⁹.

¶ Cõ tertia.

Certio poſſet aliqs dubitare verũ cõuenienter dicat̃ q̃ tẽpus eſt numerus: videl̃ eniꝫ q̃ nõ: q̃ numerus eſt quantitas diſcreta: ⁊ tempus eſt quantitas cõtinua.

Ad iſtam q̃nez dicũt aliqui q̃ tempus duo claudit in ſe: vnũ q̃dẽ ſicut mãle: ⁊ h̃ ẽ mot⁹: ⁊ aliud ſicut formale ⁊ h̃ eſt quedã diſcretio numeralis. Et rõne q̃dẽ ei⁹ q̃ in ipſo eſt mãle ipſum tẽpus eſt cõtinuuꝫ. Rõne vero eius q̃ eſt in ipſo formale ipſum eſt q̃d diſcretuꝫ. ¶ Sed iſta rñſio dubitationẽ non tollit: q̃ cũ mãle in tẽpore: vt dicũr: ſit motus: ſi ſolũ rõne mãlis tẽpus q̃d continuũ eſt nõ erit bene dictũ q̃ tẽpus: ſed q̃ mot⁹ eſt q̃tras continua. Jrẽ tũc tẽpus nõ per ſe: ſed per accñs dicẽt q̃d continuũ cẽ: q̃ que alicui attribuuntur rõne mãe ſunt ſibi attributa q̃ accñs. Dõz eſt ergo akr: vꝫ q̃ duplex numerus eſt: vn⁹ q̃dẽ: cui⁹ ꝑtes nõ dicũt cõtinuas q̃titates: ſed magis ſimplices ⁊ idiuiſibiles vnitates: qualis eſt numerus ſimplex: ⁊ iſte ẽ ſimplr q̃tras diſcreta ⁊ non cõtinua. Alr⁹ aũt numerus eſt: cuius ꝑtes nõ ſunt ſimplices ⁊ idiuiſibiles vnitates: ſed magis quedã cõtinue q̃titates: qualis eſt numerus decẽ palmoꝝ: qui ex decẽ palmis cõponit̃: ſicut ex ꝓrib⁹. Quilibet. n. palmus ponit cõtinuã q̃titatẽ. Talis ẽt numerus eſt tẽpus: cui⁹ ꝑtes ſunt ꝓr⁹ ⁊ poſteri⁹ que nõ idiuiſibilia ſũt: ſed ꝓtinua. Et q̃ qlibet ꝑs tẽporis eſt ꝑ ſe ⁊ cẽntialiter tẽpus ꝑz q̃ ꝛgrue dicitur tẽpus cẽntialiter eẽ q̃tras ꝓtinua ⁊ aliquo mõ hẽat rõnẽ diſcreti: vt infra patebit.

¶ Cõ quarta.

Quarto poſſet aliqs dubitare vtrum ꝓius ⁊ poſteri⁹ poſita in diffinitione temporis ſint ea que ſũt tẽporis: videl̃ eniꝫ q̃ ſic: q̃ per ſuũ primũ ⁊ ſecũdũ tẽpus menſurat priorem motũ ⁊ poſteriorꝫ. Et eo ipſo quo dicitur eſſe numerus motus ſecũdũ ꝓius ⁊ poſterius: videtur q̃ ꝓius ⁊ poſterius recta in eius diffinitione ponatur.

Ad iſtam q̃nez dꝫ eſt q̃ nõ ſunt ꝓr⁹ ⁊ poſteri⁹ tpis q̃ ĩ ei⁹ diffõne ponũtur: cui⁹ rõ ẽ: q̃ ꝓr⁹ ⁊ poſteri⁹ tpis diffiniũtur ꝑ ꝑtes: ſicut diffiniũtur ꝓpria ꝑ ſubz Si ergo tẽpus ẽt diffiniret̃ ꝑ ipſa eẽt diffinitio circularis ⁊ incõueniẽs. ¶ Et ꝓterea diffinitio dꝫ dari ꝑ ꝓpria ⁊ nõ ꝑ poſteriora: ꝓr⁹ aũt ⁊ poſteri⁹ tpis: poſteriora ſũt tpe: ſicut ꝓprietates nãlit̃ poſteriores ſunt ſubo: nõ ergo tẽpus dꝫ diffiniri per ipſa: ſed per ꝓius ⁊ poſterius ĩ motu: q̃ ꝓiora ſunt tẽpore: ab eis enĩ cauſat̃ in tẽpore ꝓius ⁊ poſterius: ſicut vult ꝓbs in ſra: dõm eſt igit̃ q̃ ꝓius ⁊ poſteri⁹ tẽporis nõ diffiniũt tẽpus: ſed ꝓius diffiniũtur. Diffiniunt aũt tẽpus ꝓius ⁊ poſterius in motu: ⁊ iſta vlterius determinantur per ꝓius ⁊ poſterius in magnitudine.

Ad argumentum ergo in cõtrariũ dicendũ eſt q̃ tẽpus dr̃ nũerus mot⁹ ſm ꝓr⁹ ⁊ poſteri⁹ ĩ motu

propter id q motum totum mensurat mēsurando ⁊ numerando priorem ⁊ posteriorem partem eius.

¶ Textus.

¶ Et sicut motus semper aliud: sic ⁊ tempus ⁊c.

¶ Lectio. xvij. ¶ Qō prima.

Vlea que hic de ipso nūc tangūtur melius intelligantur: queratur primo verum nunc temporis idem sit cuꝫ nunc eternitatis: videtur enim q sic: quia sicut se habet vnitas ad numerū: sic se habet ⁊ nunc ad ea quorum est. Sed vnitas secundum formalem rationem eadem est omnium numerorum: igitur ⁊ nuncomnium mensurat ū secundū rationem formalem idem erit.

Ad istam qōnem est dicendum q nūc tēporis nō potest idem esse cum nunc eternitatis. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est q eternitas cuū ⁊ tempus sunt rerum mensure secundum earum esse: ⁊ qr mensura debet esse vnigenea mensurato ſm phyloſophum in decimo methaphysice: necessarium est q secū dum modū diuersum essendi ipsarum rerum ipse tales mensure diuersificētur. ¶ Modus enī essendi triplex inuenta vniuersitate rerum inuenitur: vnus quidem qui immutabiliratem ponit tam actu q̄ potentia: q̄lis est modus essendi prime cause que in suo esse nullam omnino mutationem pati potest: propter id q omnis mutatio est propter defectū ⁊ indigentiam alicuius: que non cadunt in esse prime cause cui nihil potest deficere nec in posterum aliquid accrescere. Est enī simplicissimum: ⁊ omnis perfectionis contentiuum. Et mensura quidem ei⁹ dicitur eternitas que simili modo tota simul est omni successione carens non perdens aliquid in preteritō nec aliquid expectans in futurō: propter id q mensurā oportet proportionari mensurato. Alius autem modus essendi rerum est immutabilis quidem actu: sed mutabilis in poterīa: qualis est modus essendi intelligentiarum creaturarum: quaruꝫ esse est fixum stans immobile secundum actum: solidarum quidem munere alterius. Nam totum suum esse accipit simul intelligentia a deo a principio pductionis sue: ideoq postea retinuit ⁊ semper retinebit sine cremento cum sit simplex ⁊ sine defectu: defectibile tamen est ⁊ deficere: si causa pria suam influentiam subtraheret. Unde optime dictum est q ipsum est actu quidem immutabile: sed mutabile potentia: ⁊ mensura eius dicitur euuꝫ: q similiter est totū simul absq successione ⁊ mutatione aliqua secundum actum. Tertius autē modus essendi est mutabilis tam secundum potentiam q̄ secūdum actum: qualis est modus essendi rerum temporalium: que non solum mutari possunt: sed ēt actualiter mutantur: vndehnon habēt inquantum huius fixuꝫ stans: sed mobile ⁊ fluens: vñ dictum est supra q tempus est numerus motus secunduꝫ prius ⁊ posterius. Nūc igitur temporis est nūc fluens tam potentia q̄ actu: sublata autez fluxione ⁊ mutatione: sed non penitus defectibilitate: remanet nunc cui q est fixum stans totum simul non deficiens: deficere tamen aliquo modo potens: ablata verovlterius nō solum fluxione ⁊ mutatione: sed ⁊ omni penitus modo defectibiliratis remanet nunc eternitatis: q est fixum stans immobile non deficiens nec deficere vllo modo valens. Patet igitur quale sit nunc temporis: quia est continue fluens: ⁊ propterea de necessitate a nunc eternitatis differt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q sicut numerus essentialis non est numerus accidē talis: sic etiaꝫ vnitas essentialis non ab accidentali vnitate differt: vnde non est eadem vnitas cūcroꝝ nūcroꝝ.

¶ Qō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare vtrum nunc temporale sit idem realiter cum ipso mobili: videtur enim q non: qa diffinitio dicit realitatem diffiniti. Cum ergo diffinitio ipsius nunc alia sit a diffinitione mobilis: videt q nūc sit alia res q̄ ipsum mobile.

Ad istam qōnem q nūc tēporis ⁊ mobile idem sunt secundum rem: sed secundum rationem differunt ⁊ q idem sint secundū rem de facili apparet. Dictū est enim in questione precedenti q nūc temporis per hoc differt a nunc cui ⁊ eternitatis: quia ipsum est fluens motum tam potentia q̄ actu q de nullo illorum verum est. Constat autem q nihil est fluens motum potentia ⁊ actu in re preter ipsuꝫ mobile. Necessarium est igitur q nunc temporis non sit res alia ab ipso mobili. Ad videndum autem quomodo ab ipso differat secundū rōnē: attendendum est q cum mobile sit subiectum motus: dupliciter sumi potest: sicut ⁊ motus cuiꝰ est subiectum potest accipi duobus modis. Secundum enim duo que in motu possumus attendere ipsuꝫ motuꝫ possumus accipere dupliciter. Nam in motu possumus attendere ad ipsas continuas fluxiones que ponitur per ipsuꝫ: ⁊ ad moras siue durationes talis fluxionis: que quidem duo differunt secundum rationem: sicut potest patere ex his que sunt nobis magis manifesta. Videmus enī q in esse hominis est attendere ad ipsas actualiratem que ponitur per ipsum: quia omne esse est quedam actualitas. Est etiam in ipso attendere ad moram ⁊ durationem eius. Differunt autem ħ duo ratione: qr vt in esse attendamus actualitatem ratio eius est. q sit actus ⁊ perfectio ipsius entis. Sed ratio more ⁊ durationis nō est q sit actus ⁊ perfectio hominis: sed magis q sit quoddam accidens existentie ⁊ actualitatis eius. Eodem igitur modo intelligendum est de motu. Nam vt attenditur ipsa eius fluxio ratio eius est q sit actus entis fluentis siue mobilis. Mora vero ⁊ duratio talis fluxionis non est de ratione sua actus rei mobilis: sed secundum suam rationem apparet quoddam dicre fluxionis accidens. Si ergo attendamus ad solam fluxionem continuam que ponitur per motuꝫ: damus sibi nomen ⁊ rationem motus: quia ratio motus est q sit actus entis mobilis. Sed si attēdamus ad ipsas durationem ⁊ moram dicte fluxionis: damus sibi nomen ⁊ rationem temporis: vnde dici consueuit q tempus est mora motus: cuiꝰ ratio est quia vnumquodq mensuratur aliquo sibi vnigeneo: sicut vnitates mensurantur vnitate ⁊ longitudo longitudine: ergo similiter mora motus per moram motus mensurabitur. Quia igitur id q mensurat motū tempus dicitur. Patet q conueniēter tempus ponitur esse ipsa mora motus: que nō est tota simul: sed rantuꝫ successiue: sicut motus. Sic ita q patet: quomodo licet tempus ⁊ motus idem sint secundum rem: tamen secundum rationem differunt. Et eodem modo de nunc temporis ⁊ de mobili dicendum est: de mobili possumus loqui dupliciter: inquantum possumus duo attendere in ipso: sicut in motu. Cum enim mobile incipit moueri initiat ipsam continuam fluxionem que est motus. Continua autem fluxio initiari non potest: quin initietur mora eius: vnde manifestum est q cum mobile incipit moueri initiat continuam

st continuam fluxionem: ⁊ ipsi⁹ etiam moram. Scōm ħ ergo in ipso mobili ad duo possumus attendere: quia ad ħ q initiat continuam fluxionem: ⁊ ad ħ q initiat moram propriam ipsius: que quidem duo sic secunduꝫ rationem differunt: sicut differūt fluxio: ⁊ mora fluxionis: ⁊ quemadmodum fluxio mor⁹ est: ⁊ mora tempus. Sic etiam res incipiens mouere: inquantum initiat fluxionem: est initians motum: ⁊ inquantum initiat moram fluxionis que est tempus est proprium initiatiuuꝫ ⁊ continuatiuum temporis. Proprium autem temporis initiatiuū ⁊ continuatiuum est ⁊ dicitur nūc: ⁊ proprium initiatiuū motus dicitur mobile: ita q secundū ħ apparet euidenter: q si in mobili attendamus ad ħ q incipiat moueri initiat continuam fluxionem attribuimus sibi nomen ⁊ rationem mobilis: sed si attendamus ad ħ q initiatur propriam moraꝫ dicte fluxionis damus sibi nomen ⁊ rationem ipsius nunc: ⁊ sic mobile ⁊ nunc quantum cūq idem sint secundū rem: tamen secūdū rationem differūt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q realitas mobilis claudens vnam certam rationē est realitas ipsius nūc: ⁊ claudens non illam eandeꝫ rationem: sed aliam: est realitas mobilis: vnde non eodē modo ſſipra ē realitas vtriusq: ⁊ ħ sufficit ad diuersificādas ipsoꝝ diffinitiones.

¶ Qō tertia.

Sed tunc tertio possꝫ aliquis dubitare vtrum nunc sit idem secundū rem in toto temporis decursu: videtur enim q non: quia illa dicuntur esse simul que sunt in eodem tempore: vel in eodeꝫ nunc temporis. Si ergo esset idem nunc secundum rem in toto temporis decursu: necessario omnia ꝓterita futura ⁊ presentia simul essent. qd dā forent in eodeꝫ nūc tēporis secūdū rem.

Ad istam qōnem satis apparet ratio ex dictis. Jam enim dictum q temporis decursus idem est secundum rem cum fluxione continua posita per motū ⁊ q ipsum nunc secundum rem idem est cum mobili. Videmus autez q ipsuꝫ mobile idez est secundū reꝫ in tota continua fluxione motus: diuersuꝫ autez soluꝫ secundum rationez initiantis continuantis ⁊ terminātis motuꝫ: quia cuꝫ incipit moueri: habet rationez initiantis motuꝫ: per hoc vero q moueri non cessat: sed cōtinue mouetur habet rationem continuantis motum: sed per hoc q definit moueri habet rationem terminantis motuꝫ: quia ergo vt prædictū est nunc ⁊ mobile idez sunt secūduꝫ reꝫ: ⁊ decursus temporis: ⁊ fluxio motus idem sunt secunduꝫ reꝫ: necessarium est q sicut in tota fluxione motus ipsum mobile idem est secunduꝫ rem ⁊ diuersum secundum rationem: sic ⁊ ipsuꝫ nunc non in toto temporis decursu idez sit secundum rem diuersuꝫ soluꝫ secundū rationem initiantis continuantis ⁊ terminantis tempus: quia secunduꝫ q accipitur in prīncipio successiue more initiat tempus. Secūduꝫ vero q accipitur cū mobili non quidez incipiente fluere: sed cōtinue fluente continuat tempus. Sed secundū q accipitur cū mobili finente fluere terminat moraꝫ successiuam siue tempus: ⁊ secundū hūc modum extrema tēporis nūc differunt. Patet igitur q ipsum nūc secundū reꝫ idem est in toto temporis decursu: diuersuꝫ tamē secundū rationem.

Propter argumentum autem factum in contrariū considerandum est q quāuis nunc predicto modo idez sit in toto temporis decursu secundum rem propriam vel proprie dictam: potest tamen realiter tempus diuersificare: constituit enim tēpus fluxu suo: non propter solaz rez proprie dictaz: que est realitas ipsius mobilis: sed propter hanc realitatez includentez rationez propriaz ipsius nunc: ita q realitas mobilis soluꝫ: vt est includens dictam rationez: est propria ipsius nunc realitas: ita q secundū ħ conuenienter dici potest q hac ratione diuersificara: diuersificatur realitas ꝓpria ipsius nunc: vt sic dicatur ipsum quodam modo idez manere secunduꝫ rem in toto tempore: ⁊ quodammodo non idez. Nam si habeatur respectus ad realitatem proprie dictam: que est fundamentuꝫ modorū se habendi: necessariū est dicere: vt declaratuꝫ est q non sit idez in toto temporis decursu secūdum rem diuersum solum secunduꝫ rationez: sed si respect⁹ habeatur ad realitatē ipsius nunc proprie debitam cū sicut dictum est: ita sumpta realitas includat dictam rationem: necessariuꝫ habemus dicere q ipsum nunc non sit idem: sed diuersum realiter in toto temporis decursu: ita tamen q ista diuersitas non intelligatur prouenire ex diuersificatione eius q dicit̄ res simpliciter ⁊ proprie: sed ex sola diuersificatione incluse rationis ex qua rōne accipit̄ q sit ꝓpria realitas ipsi⁹ nūc. Jsta enī rō nō est cadē in toto tpe sed diuersa: qr quādoq est ratio initij: quandoq ratio medij continuantis: ⁊ quādoq ratio finis. Quia ergo ex hac ratione attendit̄ propria realitas ipsius nunc secūdū q̄ tempus constituit̄ ab ipso: quid mirū si propter diuersificationez in ratione illa diuersificat realiter tempus: ⁊ hoc sufficit ad faciendū q preterita futura ⁊ presentia nō sint simul: nec in eodem nūc omnimode realiter.

¶ Textus.

¶ Ipsum autem nunc tempus mensurat: secūdū prius ⁊ posterius.

¶ Qō quarta.

Parto posset esse dubiuꝫ vtrum verum sit q ipsum nunc mensurat tempus: videtur eniꝫ q non: quia sicut se habet pūctū ad lineaꝫ: sic se habet ipse nūc ad tēp⁹ punctum autem non mensurat lineam: igitur nec nūc mensurat tempus.

Ad istam qōnem dicendum est q mensura est id quo cognoscimus quantitatem alicuius: exħ autez nomen mensure est transumptum ad significandū id etiam quo cognoscimus alicui⁹ perfectionem ⁊ naturam. Quia ergo ex cognitione nunc fluentis cognoscim⁹ naturam tēporis: propter id q idem est prīncipiuꝫ cognoscendi ⁊ essendi: patet q aliquo modo ipsum nunc potest dici tēporis mensura. Verum est autem q non solum habito respectu ād naturam: sed etiam ad quantitatem temporis: dici potest q aliquo modo tempus mensuratur ipso nunc. Sed considerandum est q dupliciter quantum ad ħ potest dici mensura alicuius est aliquid: vno quidem modo: quia per quandam sui commensurationem ad quantitatem eius faciat cognitionem de certa ipsius ⁊ determinata quantitate: quēadmodum vnitas commensurando se per sui replicationē cūctis vnitatibus queſſūt in numero facit certā cognitionē de tota q̄titate numeri: ⁊ ħ modo punctum non facit cognoscere quantitatez linee: nec nunc cognoscere facit quantitatem temporis. Nullum enim indiuisibile per sui replicationez pōt se cōtinuo cōmēsurare

gs indiuisibile indiuisibilibus commensuratur: sicut vnitas commensuratur vnitatibus. Continuum vero non est indiuisibile: sed magis est in infinita diuisibile. Item continuum non componitur ex indiuisibilibus: sicut numerus componitur ex vnitatibus. Alio autem modo potest dici aliquid mensura quantitatis alicuius non quia per commensurationem: sed per quandam habitudinem ad ipsum faciat cognitionem de quantitate alicuius: & sic nunc est mensura temporis: & cognitionem facit de quantitate eius. Videmus enim q si volumus cognoscere quantitatem linee: non respicimus ad punctum q est in principio linee simpliciter: sed respicimus ad ipsum in habitudine ad punctum q est in fine intuendo eius distantiam ab ipso: qua distantia visa videmus & percipimus certam quantitatem linee. Cõsimilr si volumus videre & percipere determinate quantitatem temporis non attendimus absolute ad nunc q est in principio ipsius: sed attendimus ad ipsum in habitudine ad aliud q est in fine intuendo ipsius distantiam ab ipso: & tunc videmus & percipimus totam quantitatem temporis: ita q secundum h dici potest q aliquo modo quãtitas temporis cognoscitur per ipsa nũc & ab ipsis nũc mẽsuratur. Et similiter h modo q̃titas linee dici potest a punctis mensurari.

¶ Cõ quinta.

Quinto posset esse dubium quomõ verum sit q philosophus h probet q simul non sit de tempore nisi tantum vnus nũc sicut Tho. noster ait: videtur enim h non esse verum dictum: qz ex h assumpto: sicut se habet mot' ad mobile: ita nunc ad tẽpus: & sicut nũc ad mobile: ita etiam tempus ad motum: videtur cõcludi solũ: q sicut mobile fluens non est nisi sit motus: & econuerso: ita non sit & nunc fluens nisi sit tempus: & econuerso: sed h non idem est cum intẽto: videlicet q de tempore nihil potest simul poni nisi vnum nunc.

Ad euidentiam ergo huius questionis considerandum est q sicut tempus respicit mobile non simpliciter: sed ratione motus: quem primo respicit: & cui adequatur: sic etiam ipsum nũc respicit mobile vno modo non simpliciter: sed in quantum stat: vel sub mutato esse: vel sub initio motus. Est enim mutatum esse aliquid indiuisibile ipsius motus: & nunc est aliquid indiuisibile ipsius temporis: & indiuisibile solum est q indiuisibili equari potest: sicut ergo tempus q diuisibile est respicit mobile: propter ipsum motum qui est diuisibilis: sic etiaz ipsum nunc respicit mobile non sic propter motum: sed propter mutatuz esse qui est indiuisibile sicuti & ipsũ. Mutatum autem esse secundum localem motum non attenditur: nisi propter certum signum spatij. Si ergo nunc vt predictum est respicit mobile secundum q stat cum initio motus aut cum mutato esse: & cuz hoc non stat nisi in certo signo spatij: consequitur q ipsuz nũc respiciat mobile localiter coniunctũ certo signo spatij: & per consequens vnum nunc respicit ipsum coniunctum cũ vno tali signo: & plura nunc respicient ipsum cõiunctũ cum pluribus signis predictis. Ex hoc autem sequitur q simul de tempore non possit esse plusq̃ vnum nũc: q si plus posset esse: possent simul esse plura nunc: sed plura nũc cũ respiciant mobile stans cuz pluribus signis supradictis: simul esse non possunt nisi mobile possit esse insimul coniunctum signis pluribus spatij. Sed hoc est omnino impossibile: cuius ratio est: quia mobile esse in certo signo spatij est ipsum esse in loco sibi equali certo & determinato. Est autem penitus impossibile vnuz & idem mobile simul esse in pluribꝰ locis sibi equalibꝰ & per consequens impossibile est ipsum simul esse in pluribus talibus signis. Quia igitur secũdum q iam declarauimus ipsum nũc respicit mobile coniunctuz cũ mutato esse: vel cum initio primi motus: & cum certo signo spatij: ex quo ostensum est q mobile non potest simul esse cum pluribus bis signis: cõcluditur valde euidenter q simul non possunt esse plurima nũc temporis nec per consequens de toto tempore potest simul cẽ plusq̃ vnum nunc: & eadem ratione apparet q de vno motu non potest simul esse plusq̃ vnicuz mutatum esse: patet igitur ex dictis quomõ ex eo q tempus est mensura motus: & nunc est vnitas mobilis: si fiat deductio completa: necessario concluditur q de tempore non potest simul esse plusq̃ vnum nunc. Unde Tho. acumine sui excellentis intellectus intuitus virtutem assumpte propositionis: dixit rationabiliter q philosophꝰ i hac parte probat id q declarauimus.

¶ Cõ sexta.

Sed post hec omnia restat questio notanda valde: tum propter vtilitatem: tum propter difficultatẽ de ipso nunc: & est questio de corruptione eius. Ex quo enim ostendimus q aliud nũc est q initiat tempus & aliud q terminat: & iterum ostendimus q plura nunc temporis non possũt simul esse: cogimur de necessitate confiteri q vno nunc posito corumpatur aliud. Hoc autem videtur nõ posse stare propter rationem assignatam a philosopho in principio huius tractatus: nisi autem ista questio intelligatur posset trahi ad malam consequẽtiaz. Videtur enim posse q cũ pfiteri q mũdus sit eternꝰ. Cuius declaratio est: q cũ nũc tpis non possit absq; mobili: si nunc fuit ab eterno necesse est & mobile fuisse ab eterno. Mũ ãr vr ab eterno esse: cui? ostensio est: q quicqd est nouiter productum potest desinere esse: sed ipsum nunc non potest desinere esse: igitur non potest nouiter producuz esse: probatio autẽ medie est: quia si nũc desinere potest ponamus q desinat. Aut ergo desinit cum est: aut non desinit tũc sed post. Non est autez dare maxime supposito q mũdus deficiat in vltimo nunc temporis ipsum nunc non corumpi: sed post: quia sic remaneret nunc post definitionem mũdi & mobilium: q est impossibile Si ergo ipsum desinit: desinet desinente mobili. Sed h desinit: cum ponitur vltimum nũc temporis. Si ergo vltimum nũc temporis desinit desinente mundo: sequeꝝ q vltimũ nunc temporis desinat tunc: quando ponit ipsum vltimum nunc temporis q est impossibile: quia tunc idem secundum rem simul esset: & nullo modo esset q est implicare contradictionem. Mũc ergo & mundus vr videt non possunt desinere: quia non possũt contradictoria verificari simul: & per consequens impossibile videtur ponere mundum productum aliter q̃ de necessitate: quia q de necessitate conseruat de necessitate producitur. Si quid autem de necessitate a deo prouenit: et illud esset necessario eternum.

Solutio autem que datur a quibusdam nihil satisfacit questitis. Dicunt enim quidam q ipz nũc: nõ corũpit ꝑz rẽ: z corũpit inq̃rũ perdit rationem vnam: & accipit rationem aliam. Ista autem solutio: vt dictum est: non tollit questionez: vt enim supra declarauim? ex tali ratiõe superaddita res mobilis habet q dicat nũc: ipsam ergo talem rationẽ corũpi est corũpi nũc: de quo est, qõ si corũpit qñ corũpat. Sz & de

& de ratione ille que perditur similiter queritur quando corũpitur virtum si tunc quãdo habetur vel postea. ¶ Forte autem q diceret aliquis istam questionez nõ magis esse contra nos q̃ contra ponentes eternitatem mũdi. Cũ enim ipsi etiam ponant aliud esse nũc preteritum & aliud futurum: & cum h pariter concedant q de tempore no põt simul esse plusq̃ vnũ nũc: necessariũ habent concedere nũc preteritũ corruptum esse: & tunc manet cõtra eos etiã questio quãdo illud nũc corruptuz sit Sed secũdũ eos ad istaz questionem respondere nõ difficile videtur: possunt enim ipsi dictaz qõnem dupliciter soluere: vno quidem modo dicẽdo q cuz illud corrũpatur q est in actu: propter id q corruptio est progressio de esse ad nõ esse: si nũc nõ ponatur in actu sed in potentia non opz querere: de corruptione eius: qz vt dictũ est id corrũpit q est in actu & nõ solũ in potẽtia. Nunc autem si accipiatur vt cõtinuans nõ est in actu simplr loquẽdo: sed magis in potẽtia. In actu autem tunc est quãdo accipitur: vt diuidẽs: quomodo se habet cum est finis tãtum vel tãtum principiũ: habet enim se nũc ad tempus sicut punctum ad lineã. Videmus autez q pũctum cum est finis vnius partis linee: & principium alterius: est cõtinuãs tales partes & est actu continuans sed ob h dici non potest q sit simpliciter actu sed potentia: quia cuz actus sit ratio distinctionis: si esset tũc simpliciter in actu: esset diuidens & non continuans: sed si punctum sit principium tãtum & nõ finis: vel finis tãtum linee & nõ principiũ: erit simpliciter actu in linea signatum: similiter ergo sicut dictum est de puncto respectu linee: dicendum est etiam & de ipso nũc respectu temporis. Constat autem q ponendo tempus eternum nõ poneretur nũc aliquod q sit tãtuz finis temporis & non principium: nec positum foret aliquod nunc q ita sit principium temporis q non finis: & per cõsequens sic dicẽdo nõ poneretur nũc aliquod in actu: sed solũ in potẽtia: & ideo nõ haberet locũ questio de corruptione ipsius nũc. Et si dicatur q nũc presens est in actu: dicetur q est in actu sicut cõtinuãs: vnde & rõ nunc presentis q est nunc continuatum temporis semper manet si tempus semper maneat. Hoc ergo vno modo isti possent questionem soluere quomodo solui nõ posset ponẽdo tempus incepisse & desinere debere: quia tunc q esset tantum principium & non finis: & nũc q esset tantum finis & nõ principiũ. ¶ Poterit etiam dicta questio secũdum eos & aliter solui. Solutio enim data nõ videt omnino satisfacere: qz cum demus nũc preteritum fuisse & non esse etiam ponẽdo tempus eternũ: nec possit id cõtingere sine desinitiõe: necessariũ est dicere q nũc preteritũ desierit. Item sicut mobile durante motu continue renouatur in alio & alio signo spatij: sic nũc presens tẽpoꝛ durãte cõtinue renouat: propter q̃ renouationẽ dici potest q nõ est idem numero nũc q est presens modo cũ illo q presens fuit alias: & cũ illo q erit presens in posterũ. Elias. n. oporteret dicẽ q nũc tpis nõ eẽt nũc fluens: sed stans fixũ q est falsum. Propter ista ergo illa solutio nõ est omnino cõueniẽs: & idcirco aditũ gitur solutio secũda: que magis satisfacere videtur.

Ad cuius intelligentiaz cõsideranduz est: q sicut terminus & finis tpis ac tps habẽt adinuicem successionem quãdam: sic etiam temporis principium & tempus aliquam successionem adinuicem habẽt: q quidem ex eo patet: q sicut finis temporis dicitur esse post tempus precedẽs q terminatur ad ipsum: sic etiam temporis ꝓncipiũ dicit ante tempus q sumit primordium ab ipso. Et quemadmodum tempus precedẽs vltimum nũc cõtinet in potẽtia rationes infinitorum nũc: nec tamẽ aliqua talis ratio potest sumi immediate ante nũc vltimuz: quia tempus ex ipsis nũc componeretur: sic etiam tempus sequẽs nũc principians cõtinet in potẽtia rationes infinitozum nunc: nec tamen aliqua ipsarum potest immediate sumi post illud nũc principiãs propter eandem rationem. Est autem simile de linea & pũcto. Nam post pũctum q est in principio linee est ipsa linea cõtinẽs infinita puncta in potentia: quoz nullũ potest accipi in linea immediate post punctum q est linee principium: quia tunc sequeretur lineaz esse compositã ex pũctis. Quis vilis facile ẽ respondere ad questionem motam: sicut enim punctuz q initiat lineã ẽ in principio situs linealis: necest verũ dicere q ibi nõ sit: sic etiam nũc initiãs tempus est in principio temporis: nec est vez dicere q ibi nõ sit. Et quemadmodum pũctum initiãs lineam post initium situs linealis de necessitate desinit esse: nec tamen est signare situm pũctualem in linea: nisi primo desinat ee: propter id q linea cum sit continua non componitur ex punctis: sic etiam nunc q est principium temporis de necessitate desinit esse post ipsum tempus vnicum: nec tamẽ est post ipsum dare nũc in quo primo deficiat: propter id q tempus cũ sit cõtinuum nõ componitur ex ipsis nũc: vniuersaliter autez vnicum cuiusliber cõtinuũ est in principio ipsius: & nullo modo est post principiũ cũ sit indiuisibile: nec tamen signari potest in continuo vbi prio desinat: quãdo ergo dicitur nũc preterituz fuit: & non est: ergo esse desinit: dicẽdum q verum est: sed quando assumit ergo desijt tunc quando fuit aut post dicendum q non desijt: tunc esse quando fuit: quia fuit in principio temporis sequentis & non desijt in principio esse: sed post principium. Et si dicatur: detur ergo quãdo primo desijt: dicẽdum q h dari nõ potest: quia tempus cuius illud nũc ponitur pricipiuz est cõtinuũ possum? ergo soluere qõnẽ ponẽdo q post nũc q desinit fit tempus continuum. Sed si esset nũc aliquod q esset ita finis temporis q nõ pricipium: sicut dare oporteret: si toraliter desineret: nõ possemus questionem ita soluere q post illud nunc nullum tempus esset. Sicut autem est de nũc temporis dictum: ita suo modo secũdum istos dicere possumus: & de mutato esse q est i fine motus. Tale enim mutatum eẽ q est vltimus finis motus ponitur in indiuisibili nunc temporis: in quo finitur & desinit esse motus ad illud mutatum esse terminatus: nec tamen verum esset dicere q dictum mutatũ cẽ desinit in illo nũc in quo ponitur: sed dinit post: nec tamen est dare post aliud nũc in quo ponitur aliquod nunc: in quo primo desinat: propter id q tempus. Sic itaq; secũdũ veritatẽ questio mota de nũc temporis q est eius principium soluẽda est.

Sed tunc adhuc restat difficultas de illo nũc q ẽt vltimum in tempore: si tempus toraliter desineret: que quidem difficultas manet nobis: & non illis: quia ipsi dicunt q nullũ nũc dari potest q non sit tẽporis principiũ cũ tẽpus ꝓm. ipsos sit necessario eternum.

Ut igitur huius difficultatis itellectus habeatur attendendum est aliquantulum ad transmutationem que est in substantia: eo q ex ipsa possumus optime accipere nostre itentionis declarationem. In hac quippe transmutatione: nos videmus secundum doctrinam Aristotelis q forma substantialis rei corrumpende manet in materia vsq; ad instans introductionis forme substãtialis rei generãde: in quo instanti forma

rei corrũpende non est in materia: immo tũc desinit in ea esse: ⁊ tũc in ipsa primo incipit esse: ⁊ est forma rei generande. Et si quaratur quando forma rei corrumpende vltimo est in materia: patet q̃ hoc dari non potest. In instanti enim in quo forma rei generãde primo ponit̃ i materia forma rei corrũpẽde: vt dictũ primo in illa materia non est: non tamen dici potest q̃ in illo codẽ instanti sit vltimo in materia: quia tunc in ea simul esset: ⁊ nõ esset: q̃ est impossibile: bene tamen est verũ dicere q̃ fuit in materia in toto tempore illud instans precedente: quãuis in illo instanti nõ sit in ea. Et q̃ rẽpus precedens illud instans continuatur ad ipsum: non potest dari ante ħ instans aliquod nũc temporis in quo illa forma sit vltimo in materia propter id q̃ tempus nõ cõponit̃ ex instantibus: ita q̃ si ħ verum est dicere q̃ esse talis forme in materia protendit vsq̃ ad ħ instãs: in quo tamen desinit ⁊ non est in materia. Secũdũ igit̃ ħ est etiam dicendũ in proposito. Ponamus enim q̃ mũdus qui cũ omnib⁹ mobilib⁹ potest a deo rediġ in nichilũ cũ omnib⁹: Verũ erit dicere ħ posito q̃ in isto nũc ipse mũdus cum suis mobilibus non est: ⁊ q̃ suum esse vsq̃ ad ħ nũc protensum fuit: nec dari possẽ ante ipsum nũc aliquod in quo vltimo per omnia fuissẽ: per omnia eodẽ modo dicendo quantũ ad ħ: sicut diximus de forma substantiali rei corrũpende. Inisto ergo nũc mundus ⁊ mobile aliquod non esset. Et q̃ nũc reale temporis mobile consequitur: ex quo tũc non esset mobile nullo modo esset nũc aliquod reale: ita q̃ secundum ħ cum tempus primo desineret: ⁊ non esset: nõ ponerẽtur nũc aliquod reale. sed nunc imaginatum tantũ: vnde non est verum dicere q̃ tunc esset vltimum nunc temporis: immo tunc nullum esset nunc nisi imaginatum: q̃ alias idẽ nũc simul esset ⁊ nõ eẽt q̃ est impossibile. Mã ⁊ quia nũc reale esse nõ potest sine mobili: oporteret tũc dicere q̃ etiã mobile simul esset ⁊ non esset q̃ est impossibile. Ut ergo ista impossibilia vitent̃ dicendũ est q̃ tẽpus ⁊ nũc fluens vsq̃ ad ħ nũc imaginatũ in quo esse desineret: ⁊ primo haberet ⁊ acciperet non esse. Et si dicatur q̃ cuilibet continuo finito reali datur terminus aliquis realis: ergo ⁊ tempori finito dãdũ est aliquod nũc vltimũ reale pro termino: dicẽdũ est q̃ continuum q̃ non est extra animaꝫ non est continuũ reale: sed imaginatũ tantũ. Tempus autem preteritũ non est extra animam: nisi inquantum continuat̃ ad nunc aliquod reale extra animam existens. Unde si nunc reale tollatur vel continuatio: preter id ipsum non remanebit preteritum tale nisi tantũ in imaginatione: ⁊ erit soluꝫ aliquid imaginatũ ⁊ terminũ non nisi imaginatũ habebit. Quia ergo vt predictũ est sublatis omnibus mobilibus tollit̃ de necessitate omne nũc reale: ⁊ continuatio etiam per consequens temporis precedentis finem mũdi ad nũc reale tollitur: ⁊ ex consequenti tempus transactũ remaneret solũ in imaginatione: ⁊ nullo modo extra quid inconueniens est: si nũc imaginatũ tantum sibi pro termino ⁊ fine assignatur. Sic ergo dicenduꝫ est q̃ nũc vltimum reale temporis precedentis fuissẽ illud q̃ positum esset tunc quando mundus ponitur finitus si tũc non cessasset ens mobile: sed tamen sic fuisset vltimum precedentis temporis q̃ fuisset etiam initium sequentis: propter id q̃ cum simul non possit idem esse ⁊ non esse: tale nunc reale: tunc esse defuisset quando in esse positum fuisset: sed postea q̃ intelligi non potest nisi prius ipsum realiter maneret tẽpus: q̃ nũc realr fine reali tempore nõ manet: nec tempus sine motu: nec motus sine mobili: q̃ ergo tũc q̃n mũdus desineret cũ omnibus mobilibus non ponerẽt motus: nec mobile: nec tempus: nec reale nũc: patet q̃ rebus ita stantibus nũc reale vltimo finiens totum tempus precedens: tũc nõ ponerẽtur: sed nunc imaginatum tãtum. Sed nũc etiã ante: istud nũc imaginatum dari posset vltimuꝫ nunc reale temporis: propter id q̃ dictum est ipsum realiter protẽdi cõtinue vsq̃ ad ħ nũc imaginatum: ⁊ tunc primo desinere i re esse insimul cum mobili ⁊ motu: quemadmodum etiam supra diximus formam rei corrumpẽde esse cõtinuat̃ i materia vsq̃ ad nũc temporis: i quo in ea primo ponerẽtur forma rei generãde: ⁊ tũc solum i illa primo ⁊ sineret esse in materia. Patet igitur quõ sic dicendo: sicut deus modo dedit nobis intelligere: rotũtur omnia inconuenientia ⁊ omnes difficultates materie presentis.

¶ Textus.

¶ Quod quidem igitur tempus numerus motus secũdũ prius ⁊ posterius sit ⁊ cõtinuũ ⁊c.

¶ Lectio. xviij. ¶ Cõ prima.

Hic posset primo quẽri ad pleniorẽz intelligẽtiam eorum que in littera dñr verum in tẽpore sit dare minimum: videtur enim q̃ nõ: quia tempus est qd cõtinuũ ⁊ cõtinuũ est diuisibile in infinitum.

Ad istam qõnem dicẽdum est q̃ de tempore loq possumus dupliciter secundum duo que in ipso attẽdũtur. Est. n. in ipso attẽdere rationem discreti ⁊ rationeꝫ cõtinui propter que duo ipse Arist. duo accipit in ꝓncipio lectionis. Assumit nãq̃ tempus est numerus: ⁊ per cõsequẽs in ipso attẽdit quedã ratio discretiõis: q̃ omnis numerus aliquam discretionem ponit. Itez assumit q̃ tempus est cõtinuũ: q̃ ex ħ ꝓbat q̃ est mẽsura cõtinui: ⁊ cõtinuũ vno aliquo ponẽte cõtinuam quãtitatem mẽsuratur. Et si de tempore qdem loquamur in quãtum in ipso attẽdit ad ratiõem numeri: patet stari q̃ in ipso põt dari minimũ. Quãuis enim: quia numerus in infinitũ crescit nõ contingat dare numerum: ita magnum: quo non possit dari maior: quia tamẽ nõ videtur in infinitum est in ipso dare minimũ numeruꝫ sicut binarium: qui ita paruus numerus est q̃ si diuidatur in partibus diuersis nõ remanebit ratio numeri alicuius: sed ratio vnitatis solius: que nõ est numer⁹ q̃ est idiuisibilis: ⁊ per cõsequens est minimũ simpliciter q̃ possit accipi de numero. Cõsimili ergo modo: si de tempore loquamur: secũduꝫ q̃ stat sub ratione numeri nõ poterimus in ipso dare maximũ: q̃ nõ cõtingit dare numerum temporum ita magnũ: quo nõ possit dari semper maior: sic enim dicẽdo vnum tempus duo tempora tria tempora: quatruor tempora: possumus augẽdo semper numerum procedere in infinitũ. Unde non cõtingit dare numerũ tẽpoꝝ ita magnum: quo nõ possit dari semper maior: sed bene potest dari numerus tẽporum: ita paruus q̃ nõ posset esse minor: quemadmodũ si aliquis diuidẽdo dictum numerũ accipiat primo quatruor postea tria postea duo minorem postea numerum accipere nõ poterit: quia post duo nõ accipiet diuidẽdo talem numerum binariũ aliquid habẽs rationẽ numeri: sed accipiet ħ q̃ dico vnum tempus: q̃ numerum temporum nõ dicit: sed id magis q̃ est simpliciter minimũ de numero. Mõ enim potest sumi aliquid minus q̃ vnũ: sic itaq̃ dicẽdũ de tempore secũduꝫ q̃ in ipso attẽdimus ad ratiõnẽ discreti. Sed si de tempore loquamur quantũ ad rationeꝫ cõtinui q̃ habet: tunc ad ħ dupliciter poterimus de ipso loqui: q̃ vno modo simpliciter: secũdum q̃ est cõtinuũ: ⁊ alio modo secundũ q̃ est continuum naturale. Et primo quidem modo ipsuꝫ tempus: ficut ratione continuum est in infinitum diuisibile: ⁊ ꝓpterea ħ mõ in ipso non est dare minimũ. Non enim potest dari pars aliqua ita parua de continuo q̃ per vlteriorem diuisionẽ nõ possit dari minor. Si autẽ de tempore loquamur secũdo modo: tũc rationabile est dicere q̃ possit dari tempus ita paruũ q̃ minus accipi nõ posset retinens vlteri⁹ esse naturale tẽporis. Sic. n. contingere videmus in oĩbus aliis diuisibilib⁹ formis nãlib⁹. Et ꝓterea iã dictũ est ab Ari. in precedẽtibus q̃ motus sequit̃ magnitudinem in ꝓnuitate ⁊ diuisibilitate: ⁊ tempus sequit̃ motũ. Cũ ergo magnitudo secũ dũ esse naturale non sit in infinitũ diuisibilis: necessarium est q̃ motus etiam ⁊ tempus secundum naturale esse non sint diuisibilia in infinitum.

¶ Cõ secunda.

Secundo posset esse dubiũ vtrũ motu per se mensuremus tempus: videtur enim q̃ sic: q̃ que sunt per se priora in esse sunt per se priora in cognitione: ⁊ talia sũt principia cognoscendi alia. Tempus aũt ordine nature per se consequitur motũ in esse: ⁊ quãtitas tẽporis quãtitatẽ motus: igit̃ per se tã q̃tũ ad esse q̃ etiam quo ad suã q̃titatẽ per motum cognoscitur ⁊ mensuratur.

Ad istam questionem dicẽdum est q̃ mot⁹ non per se sꝫ solum per accidens: quia ratione nostri est mẽsura motus: cuius ratio est: q̃ sicut idẽ respectu ciusdẽ non potest esse per se causa ⁊ effectus: sic etiam idem respectu ciusdem non potest per se esse mensuratũ ⁊ mensura. Constat aũt q̃ tempus: q̃ secũdum propriam rationem est mensura motus: q̃ inde apparet: q̃ numerus ponit̃ in ratione diffinitiua eius. Nullo igitur modo potest esse per se aliquid motu mensuratũ: sed solum per accidens. Alias oporteret dicere q̃ eidem per respectum ad idem: ⁊ secũdum eũdem essendi modum: q̃ per se opposita inessent: q̃ est impossibile. Sũt enim oppositę rationes rationis mẽsurati ⁊ rationis mẽsure. Simpliciter ergo dicendum est: sicut ħ dicit dominus Albertus q̃ tempus est per se mensura motus: ⁊ q̃ motu mensuratur: ħ est per accidẽs: ⁊ ħ est q̃ cõmentator supra dicit q̃ tempus numerat motum ⁊ mensurat illuꝫ: est enim essentialiter. Ipsum aũt esse numeratum per aliquid est per accidens: scilicet quoniam accidit tempori etiam numerari ⁊ mẽsurari: aut per numerum simpliciter aut per motũ: ħ autem ideo cõtingit: q̃ tempus secundum suam rationẽ est mensura: mensure aũt accidit q̃ mensuretur. Alias cuiꝫ omnis mensura mensurareť: ⁊ q̃ per se ꝓuenit omni conuenit. Verũ q̃ non est absolute mensura: sed est mensura certaꝫ quãtitatem habens: ideo contingit q̃ licet accidat sibi inquantũ est mensura q̃ mensureť etiam numero: tamẽ secũdũ q̃ est certam quantitatem habens mensuratur per senumero in quo est prima ratio mẽsure omnis certe quantitatis. Motu autem etiam nec isto modo habet per se sed per accidens rantũ mensurari: propter id q̃ secundum suam certam quantitatem habet motum mensurare: ⁊ est per se mensura eius Ad cuius ampliorem intelligentiam habendam considerandum est q̃ cũ ratio mensure primo in numero inueniatur: sicut habetur in decimo methaphysice: nihil potest habere rationem mensure per se nisi subinduendo rationem numeri. Motus autem vnde motus est nõ ponit rõnẽ numeri: ⁊ idcirco ratione qua motus est non habet q̃ sit mensura. Sed si hanc debet habere oportet q̃ rationem numeri subinduat. Rationem autem numeri non subinduit nisi subinduendo rationem temporis. Solum igitur ratione qua tempus attenditur in motu: attendit̃ ibi in ipso rõmensure: vnde patet euidenter q̃ motus non est per se mensura alicuius: per accidens vero: q̃ ratione nostri potest esse mensura magnitudinis ⁊ temporis inquantum videlicet quando contingit quantitatem motus nobis esse certiorem quantitate temporis ⁊ magnitudinis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ est q̃ sicut motus ordine nature est prior tempore in esse: sic etiam ⁊ prior est in cognitione: non tamen omni modo. Ex sola enim apprehensione motus: apprehendimus simpliciter: ⁊ sine numeratione atq̃ mensuratione continuam quandaꝫ fluxionez: in qua consistit quãtitas motus temporis. Et post per numerum ⁊ mensuram que non est nisi tẽpus numeramus ⁊ mensuramus dictam quantitatem. Dicendum est igitur q̃ motus est simpliciter prior in esse ordis nature ipsi tempori: ⁊ prior etiam simpliciter in cognitione. Sed in cognitione numerate quantitatis: ⁊ in esse etiaꝫ nõ simpliciter: sꝫ numerate quantitatis inquantum huius id est prim⁹ q̃ prim⁹ actus est in ratiõe nũeri: ⁊ ħ est tempus: vt supra est dictum. In cognitione ergo quantitatis numerate: ⁊ per consequens mensurate tempus prius est q̃ motus: ⁊ id circo ipsum mensura est ⁊ non motus: ħ autẽ ideo contingit: quia ⁊ si motus in esse simpliciter fit causa temporis: tamen econuerso tempus est causa q̃ in motu fit nũerus in actu: propter id q̃ motus: vt supradictuꝫ est: nõ subinduit rõnẽ nũeri nisi subinduẽdo tẽpus.

¶ Textus.

¶ Quoniaꝫ aũt est tempus metrũ motus ⁊ eius quod est moueri ⁊c.

¶ Lectio. xix. ¶ Cõ prima.

Hic posset dubitare aliqs: quo modo itelligatur tẽpus esse mensura motus ⁊ eius q̃ est moueri: videnť enim ista non differre: q̃ moueri nõ videť aliud ponere q̃ motũ.

Ad hoc dicendum est q̃ motus ⁊ moueri: ⁊ idem sint secundum rem: tamen secunduꝫ rationem differunt. Motus enim ponit rem suam que est actus simpliciter ⁊ magis per modum forme ⁊ habit⁹. Sed moueri ponit eandem actum: non simpliciter: sed magis vt exercituꝫ: ⁊ ponit ipsuꝫ per consequens i esse dicere ergo q̃ tempus est mensura motus ⁊ moueri: nõ est aliud q̃ ponere q̃ tempus est mẽsura motus simpliciter: ⁊ motus quantũ ad suuꝫ esse: siue q̃ tẽpus mensurat substantiam ⁊ esse motus. Huius autez rario est: quia tẽpus mensuraf: habet secundũ rationeꝫ ꝓpriaꝫ id q̃ in quadaꝫ successione continua consistit. Quia igitur esse motus consistit in continuo fieri: ⁊ in positione continue successionis: ⁊ substantia ẽt motus non est aliud q̃ ipsa continua successio: patet manifeste q̃ rationabiliter valde dicitur tempus esse metrum motus: et eius q̃ est moueri.

¶ Cõ secunda.

Secundo posset aliquis dubitare quomodo verũ sit q̃ Tho. ait in hac parte: vꝫ q̃ rebus aliis a motu secundum id q̃ sunt non respondet tẽpus: sed nunc temporis. Hoc enim pro tanto dubium apparet: quia mensura est principium cognitionis: ipsuꝫ autem nũc non

videtur esse principium cognitionis verum quantum ad id q̄ sunt: q̄z id q̄ sunt tales res cognoscitur per cētialia ipsarum. Non videtur ergo q̄ nunc sit mensura mobilium quo ad id q̄ sunt.

Ad istam q̄nem dicendū est q̄ sicut se hēt vnitas ad numerum: sic etiam quodammodo se habet nūc temporis ad tempus: quemadmodū enim vnitas ad numerum se habet: vt indiuisibile ad diuisibile: sic etiā ⁊ nūc temporis ad tēpus comparat: videm⁹ q̄ sicut ex discretione quantitatis discreta importatur per numez cognoscimus discretionem ⁊ discretā quantitatez rerū que sub numero ponūtur q̄titatis: sic ēt ex idiscretiōe ⁊ indiuisiōe quā importat vnitas: cognoscim⁹ rei stāris ꝑ vnitate indiscretionem ⁊ indiuisionem in seipsa. Consimiliter ergo in proposito de nunc temporis ⁊ tempore dicendum est: videmus enim q̄ ex eo q̄ substantia motus secundum totalitatem suam non ponitur in nunc temporis: sed necessario in tempore q̄ est diuisibile diuisibilitate continue successionis: cognoscimus cognitione que est per mensuram quantitatem ⁊ discretionem motus: vnde ⁊ dicitur idcirco tempus esse mensurans substantiam motus: quia totalitas eius nō ponitur nisi in tempore: ⁊ per tempus ad ipsam applicatuz cognoscitur quantitas diuisibilis ipsius. Ex oppōsito autem quia cognoscimus q̄ nunc cum sit indiuisibile diuisibilitate continue successionis in se ratez successionem nullam paritur: percipimus statiz q̄ substantia rei permanentis que secundum suam totalitatem ponitur in ipso nunc indiuisibili caret successione tali. Numero ergo cognoscimus numerabilium discretam quantitatē ⁊ vnitate cognoscimus in re sibi subiecta carentiam talis quantitatis: tempore etiaz cognoscimus rei sibi subiecte quantitatem successiuam: sed ipso nunc cognoscimus substantie mobilis posite in ipso secundum totalitatem suā carentiam dicte quantitatis: propter q̄ optime dicitur tempus est numerus ipsius motus: ⁊ q̄ nūc vnitas est ipsius mobilis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q̄ substantia mobilis simpliciter sumpta per sua essentialia cognoscitur. Sed q̄z in se nullam continuam successionem claudit: quin potius in re ponitur cum carentia ipsius: propter id q̄ talis successio in substantia non cadit: ⁊ si cadat in extrinsecis: ideo si ipsa sumatur non simpliciter: sed vt carens hac successione: ipso nunc cognoscit ⁊ mēsurat: quemadmodum etiam res carēs in seipsa diuisione ⁊ discretione naturali cognoscit in quantū huius arcꝫ mēsurat ipsa vnitate.

¶ Ad tertia.

Certio posset esse dubiū vtrꝫ esse mobilium quorum substantia mensurat nūc modo supradicto mensuretur tempore: videtur enim q̄ non: quia tempore mensurat aliquid fluēs: sed esse mobilū est fixum stās vnum ⁊ idez in toto esse tempore durationis sue: igitur nō est verū q̄ ipsum mensuretur tempore.

Ad istam q̄nem est dicendum q̄ duplicia mobilia sunt: q̄z quedaz sempiterna: ⁊ quedaz non sempiterna. Et si loquamur de esse mobilium sempiternoruz cuiusmodi sunt corpora celestia dicendum est q̄ ipsum si loquamur de esse permanente non mensuratur tempore: cuius ratio est: q̄z que mensurantur tempore excedūtur a tēpore: vt ꝺ̄ ait Aristo. esse autem permanens sempiternorum nullo modo excedit̄ a tempore: vnde manifestum est q̄ tempore non mensuratur. Si vero loquamur de esse non sempiternoz̄: tunc dicendum est q̄ duplex esse in eis assignare possimus: vnū quidem permanens fixum stans vnum ⁊ idem in toto tempore secundum suam totalitatem positum in nunc temporis: ⁊ aliud fluens manens in continua successione secunduz quem modum ipse motus dicitur quoddam esse entis mobilis: propter id q̄ est actus eius: ⁊ omnis actus est quoddam esse. Si ergo loquamur de ꝺ esse q̄ non est aliud q̄ motus: patet euidenter q̄ ipsa mobilia secundū suum esse mensurantur tempore: cum ipsorum motus tempore mensuretur: vt supradictum est. Sed si loquamur de alio esse ipsorum: dicendum videtur q̄ simpliciter: ⁊ per se loquendo tale esse ex quo ipsa non claudit successionem aliquam mensuratur proprie nunc tēporis: sicut ⁊ ipsa substantia rei mobilis: secundario tamen ⁊ ex consequenti: vtpote ratione annexe mutationis tendentis ad eius positionē vel ablationem: dicit optime mensurari tempore: tanto enim tempore durat tale esse q̄ totuz simul ponitur: quanto tempore durat annexa mutabilitas arcꝫ mutatio ordinata ad ablationem eius: sic itaq̄ intelligi videtur q̄ esse rei mobilis mensuratur tempore: ⁊ q̄ ipsum esse in tempore: est ipsum secundum suum esse tempore mensurari.

¶ Textus.

¶ Manifestum autem q̄ ⁊ alijs hoc est in tēpore eē ⁊c.

¶ Ad quarta.

Quarto posset aliquis dubitare quomodo sit verum q̄ que mensurantur tempore excedunt̄ ab ipso: videtur enim ḧ nō esse ver: q̄z dicimus q̄ motus celestis tēpore mensurat̄: nec tñ a tempore excedit̄.

Ad istam q̄nem dicendum est q̄ illa proprie dicuntur mensurari que per alicuius certe mensure replicationem secunduz suam totalitatem capiuntur cōprehendūtur ab intellectu. Quod autem sic capitur ab intellectu: est necessario finitum. Nullum igitur infinituz inquantū huius potest esse mensuratum.

Et preterea q̄z ratio mēsure primo in numeris inuenitur nihil proprie mensurare possumus nisi per quandam numerationem partium equalium ipsius: vnde cuius partes equales numerare est impossibile: id non potest habere rationem mensurati. Tale autem est id q̄ infinitū est: Partes enim equales ifiniti numerare secundū se impossibile est quasi contradictionem implicans: solum igitur q̄ finitum est habere potest rationem mensurati: ⁊ per consequens ea que ponunt durationem finitaz possunt proprie mensurari tempore: ⁊ nō alia. Potest autem qualiber finita duratione maius tempus accipi propter id q̄ crementum temporis: sicut ⁊ crementū numeri: est in infinitū. Patet igitur euidenter q̄ ea ꝓprie ⁊ secūdū se mēsurant̄ tēpore q̄ ab ipso excedūtur.

Ad argumentum ergo factuz in contrariuz dicendum est q̄ si motus celestis accipiatur secundum suam totalitatem infinitam non habet rationem mensurati propter adductas rationes: habet autem rationez mensurati acceptus secundum suas partes in quibus finitatem habet: ⁊ scōz quas excedit a tempore.

¶ Textus.

¶ Quoniaz autem est tempus mensuratio motus.

¶ Ad quinta.

Quinto posset esse dubiuz vtrum tempus sit mensura etiaz quietis: ⁊ videtur q̄ non: quia dictum est q̄ temp⁹ est moza successiua: sed moza successiua cognoscitur aliquid successionem ponens q̄ non est quies: sed est motus vel mutatio. Igit̄ tēpus vt nō pōt ꝺ̄ mēsurare.

Ad istas questionez dicendū est q̄ tēpus non solū est mensura motus ⁊ mutationis. sed etiā quietis: non tamen eque primo: sed motū mensurat primo: ⁊ per se: ⁊ quietem mensurat quasi secūdario: ⁊ ex consequenti. ¶ Ad cuius euidentiam considerandū est q̄ vnūquodq̄ pro tanto mensurat sibi vnigeneo: quia mensura est quedam ratio cognoscendi mensuratū. Cognoscit̄ aūt vnūquodq̄ aliquo sibi vnigeneo ⁊ conformi: vnde dicitur q̄ omnis cognitio fit per assimilationem. Aliquo sibi vnigeneo ⁊ conformi vnūquodq̄ mēsuratur. Videmus aūt in speciebus in anima manentibus: que sibi sunt rationes ⁊ principia cognoscendi res exteriores q̄ alicuius cognitionem faciūt in anima primo ⁊ per se: alicuius vero in ipsa faciunt cognitionē secūdario: ⁊ ex cōsequenti: quemadmodū species ipsi⁹ habitus: quia ad habitum directe conformitatem habet: ⁊ vnūquodq̄ cognoscitur per conforme sibi: ducit primo directe ⁊ immediate in cognitionez habitus cui est conformis: sed in cognitionē priuationis que directe tollit rem habitus ducit secundario: ⁊ ex consequenti. Quia enim priuatio inquantū huius non dicit aliqd positiue: non potest habere speciem directe sibi conformem: quia species cū sit aliquid positiuū non habet directe conformitatem ad id q̄ nihil positiue dicit. Ipsa ergo priuatio non habet in se vnde moueat intellectum nec per consequens per speciem sibi conformem proprie habet cognosci: sed cognoscitur solū per speciem conformē habitui cuius est priuatio. Quia ergo mensura: vt dictū est: quedaz ratio cognoscēdi est: necessariū habemus dicere: q̄ sicut priuatio non cognoscit nisi per speciem habitus cuius est priuatio: sic etiaz non per aliud mensuratur q̄ per mensuraz propriam habitus oppositi. Quia ergo quies est priuatio motus: cuius mensura propria est tempus: necessarium est q̄ ipsa secūdario: ⁊ ex consequenti mensuret tempore. Quia.n. tēpus moza successiua est directe conformatur motui qui secūdum rationem propriam ponit continuam successionem: ⁊ ideo directe primo ⁊ per se mensurat durationē motus: secūdario vero: ⁊ ex consequenti mensurare habet durationem quietis: que nō est aliud q̄ priuatio durationis motus. Et quia esse rei mobilis mensuratur tempore modo supradicto: non esse etiaz q̄ importat proportionem eius pari ratione habet mensurari ex consequenti ipso tempore: verum est autem q̄ etiam propter annexam quantitatem mot⁹ preteriti quantū ad id q̄ fuit ⁊ non est: ⁊ propter annexam quantitatem motus sequentis ⁊ futuri quantuz ad id q̄ erit ⁊ non est: ipsū etiā non esse vel duratio in non esse potest dici ex consequenti mensurari tempore: secundū q̄ etiam supra dixim⁹ de esse.

¶ Textus.

¶ Ipsum autem nunc est continuatio temporis: vt dictum est prius ⁊c.

¶ Lectio. xx. ¶ Ad primā.

Ac posset forte dubitare aliqs quomodo non similiter manifestū est de nūc q̄ cōtinuet tempus ⁊ de punctō q̄ continuet lineam: videt enim ḧ esse falsum: q̄z ex eo q̄ esse continuū recipit continuationem per aliqd proximū ⁊ indiuisibile sui generis dicimus ⁊ cognoscimus q̄ punctum est continuatiuz linee: ⁊ per idem etiam manifestat̄ nobis q̄ nūc est continuatiuum temporis.

Ad istam q̄nem est dicendū: q̄ licet per candē rationem probet̄ q̄ punctū est continuatiuum linee: ⁊ q̄ nūc est continuatiuum tēporis: ḧ tamen non obstante possim⁹ dicere q̄ non similiter: ⁊ istud nobis manifestat̄ de vtroq̄: cuius declaratio est: q̄z per ḧ scim⁹ aliquod indiuisibile esse continuatiuū partiū alicui⁹ continui q̄ cognoscim⁹ ipsum esse finem vni⁹ partis ⁊ p̄n cipiū alteri⁹. Hoc aūt in eo maxime manifestat̄ ⁊ apparet nobis quo possum⁹ bis vel bis accipiendo ipsuz q̄z semel: vt finez vni⁹ partis: ⁊ semel: vt principiū alterius. Ex hac enim ratione: vt dictū est: habet indiuisibile copulare partes continui adinuicem: possum⁹ aūt dicto modo bis vti punct̄o q̄ est in linea: ex quo aliquo nūc ipsi⁹ temporis: cui⁹ ratio est: q̄z in bina vni⁹ ⁊ eiusdem acceptione cadit aliqua successio: successioni aūt aliquo rū se tenentiꝫ parte vtriusq̄ positiue: non potest aliqd vnū ⁊ idem non murarū coexistere nisi habeat rationē permanētis. Huic aūt successioni positiue se tenenti ꝓpter vtriusq̄: q̄z fiet parte vni⁹ se teneret potissime: ⁊ ex parte alterius se teneret ablatiue: posset ḧ tūc aliquid idem ⁊ vnū sibi coexistere absq̄ eo q̄ haberet rationez permanentis. Scimus enim q̄ successio que est in genere ipsius forme que inducit̄ ad formam que abijcit̄ tota ponit̄ in vnico instanti: nec ex idcirco oportet q̄ tale instans sit qd permanens. Quia dicta successio ex parte forme: que abijcit̄ se tenet ablatiue: ⁊ ex parte forme que inducit̄ se tenet positiue. Positio aūt vnius forme indiuisibilis: necessario in eodē instanti dcbz fieri cū ablatione forme oppositc. Sed si ipsa successio ex parte vtriusq̄ se teneret positiue: ita vz q̄ vnū poneret̄ ante ⁊ aliud post: nullo modo tūc aliqd vnū ⁊ idē posset sibi toti coexistere nisi haberet rationem permanentis. Talis aūt successio est que attendit̄ in bina acceptione qua aliqd sumit̄ sicut principiū: ⁊ sicut finis: ponit̄ enim primo: vt principiū: ⁊ posti idem ponit̄: vt finis. Nullo igit̄ modo aliqd vnū ⁊ idez potest in tota successione hui⁹ acceptionuz stare nisi ipsum habeat rationē pmanētis. Quia punctū ratione pmanētis habet: possumus valde bene ipsum vnū ⁊ idem actu bis accipere semel: scilicet vt finem: ⁊ semel vt principiū. Sed q̄z nūc temporis nullo modo stat: sed continuo fluit: nullo modo possumus ipsum bis accipere: vnde non potest vnū ⁊ idem stare in quolibet extremo successionis dictaruz acceptionū adinuicem: sed in altero tantū. Cū enim ipsum accipio: vt principiū: si velim istam acceptionē dimittere: ⁊ dimittaz transit necessario: ⁊ ipsum ita q̄ cū facio acceptionez secūdā non possuz resumere illud idē sed sumo de necessitate aliud. Et pro tāto ꝑs dicit q̄z nūc sit cōtinuatiuum tēporis: ⁊ punctū sit cōtinuatiuuz linee: nō tñ similiter ḧ manifestat̄ in vtroq̄. Ex his aūt apparet euidenter falsitas opinionis dicentiū q̄ vnuz ⁊ idē numero nūc tēporis potest coexistere multis nūc sibi succedentibus.

¶ Textus.

¶ Est aūt idez ⁊ secūdū idez diuisio ⁊ vnitio ⁊c.

¶ Ad secunda.

Ecundo posset esse dubiū quo modo veritatē habeat q̄ nūc cōtinuans ⁊ diuidēs idē sit secūdū rē diuersuz aūt sm

rationem solum: videtur enim ℏ non habere veritatem qz nūc continuans est vnū: z nūc diuidens est ad min⁹ duo: vnū aūt cū duob⁹ ad min⁹ non idez est secūdū rez igit nec nūc cōtinuās est idē cū nūc ipso diuidente.

Ad istam q̄onem est dicendum q̄ vniuersaliter res continuū in illo accipit diuisionez: in quo z per q̄ accipit partiū continuatiū: videmus enim q̄ qz partes corporis per superficiē continuant: diuisio corporis nō datur nec fit in alio q̄ in superficie: videm⁹ etiaz q̄ partes superficiei: qz per lineam z in linea vnīūtur per ipsam ēt de necessitate diuidūtur: qz diuisio superficiei non cadit nisi in linea. Similiter etiaz videmus modo q̄ linea nū q̄ potest diuidi nisi in puncto in quo z per q̄ partes linee adinuicem continuantur. Similiter ergo oportet dicere de nūc z tēpore: qz enim partes temporis continuant per se non in alio q̄ in nūc: necessariū est ēt q̄ in nūc solo diuidant. Ipsum ergo nūc z est continuans z est diuidens ipsum tempus. Aliter tamen se habet quando est continuans: z quando est diuidens: verū est autem q̄ potest esse diuidens dupliciter: qz actu z potentia. Ēt cū est diuidens actu: tunc est duo in actu z vnū in potentia. Cū enim imaginor vnā partez linee esse actu ab alia diuīctam: imaginor statim in fine vnius partis actu vnū pūctū terminans partem illam: z in principio partis alterius imaginor pūctū aliud in actu in quo actu illa linea iniciat. Sed cū vlteri⁹ imaginor illas duas partes cōiūgi secūdū extrema in vno pūcto situali: statim etiaz pūcta que prius imaginabar duo imaginor vnū: propter qđ sunt tūc posita per se in situ illo: pūctū aūt supza pūctū positū: facit vnū pūctū imaginor ergo tūc vnū pūctū esse q̄ finis est vni⁹ partis: z principiū alteri⁹: cū tamen duo imaginor: quando partes sunt diuīcte. Nō igitur pūctū est actu diuidens est duo in actu: sed vnū in potentia: z sic idem est tūc q̄ est diuidēs in actu inquantū est duo in actu: sed vnū in potentia inquantū est vnū in potentia: z quāuis qdem vnū in actu nō sit idem cū duob⁹ in actu: potest tamen bene esse idem vnū in potentia cū duob⁹ in actu: aut vnū actu cū duob⁹ in potentia. Quādo aūt pūctū est continuans imaginat esse tm vnū: cū tamen in potentia sint plura. Et secundū q̄ est plura in potentia est diuidens non actu: sed potentia. Continuans aūt actu est secūdū q̄ est vnū. Patet igitur quomodo idem secūdū rem est pūctū q̄ lineaz continuat z diuidit. Eodem autem modo imaginari debemus: z de nunc respectu temporis.

¶ Textus.

¶ Mutatio aūt omnis a natura remota est ꝛc.

¶ Lectio. xxj. ¶ Nō prima.

Nec posset aliqs dubitare vtrū verum sit q̄ motus sit per se corruptionis causa: z per accidēs ipsius generationis: videt⁹ n. q̄ non: qz mot⁹ reponit in specie per terminū ad quē: z nō per terminū a quo: igitur magis debet esse causa termini ad quē q̄ alterius: z per consequens magis per se cā erit generationis q̄ corruptionis: qz termin⁹ ad quē est g generat: z terminus a quo est ille qui corrūpitur.

Ad istam q̄onem est dicendum q̄ mot⁹ per se debet dici port⁹ causa corruptionis precedentis dispōnis q̄ cā gnationis dispōnis sequētis: huius aūt ratio est: qz effect⁹ intētus ab agente debz in cāz p se reduci. s. in ipaz cāz agentez: ex cuius intentione prouenit. Effect⁹ aūt preter agentis prouenientis intentionē nō reducitur per se in ipsam causam agentem: ex quo preter intentionem eius prouenit: sed reducit directe in necessitatem materie z motus. Generatio aūt est per se intenta ab agente: qz vnūquodq̄ agens per se intendit facere z producere sibi simile: z idcirco generatio per se reducit in agentē causaz: nō aūt in motū z mutationē ipsaz: nisi per accidens: qz q̄ motus formaz ponat: ℏ habet z accipit ab agente: cuius intentio est aliquid p̄ducere: vnde dicit esse ipse motus cā generationis sequentis dispositionis inquantū est regulatus per intentionez agētis. Corruptio vero nō est per se intēta: z ideo per se nō reducit in causam agentem: sed reducitur in motū. Qz enim motus de sua ratione habet penere recessum a termino a quo per se habet q̄ ponat distātiā ab ipso z corruptionem eius: z ideo dicit per se esse corruptionis cā ℏ aūt solutio sumpta est a Tho. z cōmentatoz. Commentator enim sic ait in ℏ loco. Esse nō est essentialiter i aliquo entre: nisi ex causa generāte z agente: que est: aut natura: aut anima: aut intellectus. Esse autē forme rei generate ex transmutatione rei precedēte: que dicit generatio est per accidēs: quoniam illa transmutatio in rei veritate aufert formam transmutati que est contraria forme generabili essentialr. Est igitur causa forme generabilis accidentaliter z corrupte per se. Tho. etiā sic ait. Ex ipso q̄ aliqd mouet recedit a dispōne quā prius habebat: sed q̄ perueniat ad aliquam dispositionez ℏ non ipotrak ratione motus inquantum est motus: sz inquantū est finitus z p̄fectus quā quidez perfectionē habet motus ex intētione agentis qui mouet ad determinatū finē: z ideo corruptio magis potest attribui motui q̄ generatio: z esse gnati magis dz attribui gnanti.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q̄ soluit seipsum. Quia enim nihil dat sibi ipsi speciem z perfectionem suam: sed hanc accipit ab alio: eo ipso: quo motus per terminū ad quem specificat perficitur: consequit necessario q̄ nō ipse met sit causa eius: z q̄ ipsum ponere accipiat ab alio: vt a generante ipso.

¶ Nō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: qz non videtur q̄ tempus sit causa per se corruptionis: q̄ enim attribuitur alicui gratia ei⁹ q̄ in ipso est māle sibi attribuit per accidens. Sed esse corruptionis causaz tempori attribuitur ratiōe motus: qui in ipo tenet se materialiter sicut ait cōmentatoz in ℏ tractatu: igitur non erit temp⁹ per se corruptionis causa: sed per accidens.

Ad istam q̄onem dicendum est q̄ temp⁹ dicitur causa corruptionis: z dictū fuit scilicet causa ei⁹ per se esse per respectū ad generationem. Nā ipsius generationis tempus non est per se causa: nec aliquid ipsius temporis: duo enim sunt que ponimus in tempore: quia ratio mensure que est in ipso: sicut forma z motus que est in ipso: vt materialis: nec aūt secunduz neutrum istorum: nec secūdū alterū istorum est ipsum tempus per se generationis causa. Ipsius autem corruptionis dicit per se causa: quia z si non vtrūq̄: vel coniunctū ex vtro q̄ alterum tamen predictorum: sicut motus est per se cā eius. Verum est tamen q̄ simpliciter loquendo: non est dicendum q̄ tempus fiat per se corruptionis causa: quia sicut tactum est in argumēto: ea que alicui attribuūtur gratia materie magis dicunt sibi attribui per accidēs q̄ per se: vnde z Arist. ad ℏ venotandū ℏ dicit de corruptione illa: quā solem⁹ maxime dicere sub tēpore q̄ nec ipsam facit tempus: sed accidit in tempore fieri z hanc mutationem.

¶ Textus.

¶ Signum autem considerationē est: z quomodo igitur se habet tempus ad animam ꝛc.

¶ Lectio. xxij. ¶ Nō prima.

Nec posset aliquis dubitare vtrū tempus sit secundum suū esse completum extra animam: videtur enim q̄ sic: qa vera quantitas continua extra animam est z non in anima. Tēpus autem est vera quantitas continua. Igitur tempus completē est extra animaz. ¶ Preterea numerus ponit de necessitate: z secundum actū completum positis rebus numerantis: sicut positis decez hominibus ponit de necessitate actu etiam complete numerus denarius. Sed mot⁹ q̄ est res numerata per tēpus ponit extra animā igitur extra ipsam erit tēpus ꝛz actū etiam cōpletū.

Ad istam q̄onem est dicendū q̄ tēpus est qdez aliquo modo extra aiaz: non tamen secūdū esse cōpletum. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandū est secūdū q̄ diximus in determinatione huius questionis: q̄ motus: cuius mēsura est tempus: nihil aliud est q̄ quedaz mutatio mobilis a priori in posterius. In hac autem mutatione que motus est tria possumus considerare. Nam primo ibi possumus attendere mutationis continuationem qua non cessat fluxus eius nec fīstit aut deficit. Secūdo vero ibi possumus attendere discretionez partiū motus a mędio termino continuante. Tertio in ea possumus attendere vtrūq̄: scz partes eius: vt continuate sunt ad id q̄ in stat de ea: z q̄ discrete etiam sunt secūdū rationē prioris z posterioris. Et primo quidem modo mot⁹ ponit qd continuū z est in re extra animaz continue mota. Secūdo vero modo accipitur: vt discretū: z est in conceptione anime tantū: propter id q̄ discretio partiuz motus a medio termino continuante non est in re extra: sed solū formaz eā anima. Tertio aūt modo motus accipit vt discretū in continuo z est partim in anima: z partim in re extra. Cū ergo tempus: vt dictū est consequat motū: sicut quedā passio ipsius: poterit z ipsum simili modo tripliciter considerari: primo enim considerari potest vt consequens motum primo modo sumptum: z sic tempus est quid continuuz: sicut z mot⁹: z est realiter solū in re extra: i anima vero sicut in cognoscente est per speciem z intentionem suam. Potest z iterū sumi: vt consequēs motum secūdo modo consideratū: z sic est quid discretū: nec est nisi solū in anima: cuius ratio est: qz preteritū precisum ab instanti z non cōpulatū ei: non est plus in rez natura: qa ibi non est nisi per continuationem ad instans. Similiter est eriaz de futuro: qz precisum a presenti nūc z nō copulatū ei est in anima z non in re extra: qz non est nisi per ordinem z continuationem ad presens. Si autem tempus accipiatur: vt consequens motū: tertio modo sumptū: accipietur secūdū perfectaz temporis rationem: z erit sic partim in anima z partim extra animā. Est. n. de ratione temporis q̄ sit mensura non ficticia: sed realis: z est eriaz de ratione eius ipsa discretio quā accipit ab anima. Quod vero habz in re extra: ℏ ponit quid cōtinuum: vnde patet tunc accipitur secundū perfectā rationem quando accipitur: vt discretum in continuo. Nam in tali acceptione clauditur vtrumq̄: tam. s. id q̄ tempus accipit ab aia q̄ etiaz id q̄ hz extra: patet igitur q̄ tempus est quidem extra animam aliquo modo: sed esse completū accipit ab anima.

Ad argumentum ergo primū dicendū est: q̄ in sola positione continui non consistit perfecta rō temporis: vt dictū est. ¶ Ad secūdū vero dicendū est q̄ numerata ponunt discretionem que exigitur ad numerum: sicut decem homines ponūt discretionem que exigit ad completam rationem numeri denarii: z idcirco positis decem hominibus ponitur complete numerus denarius. Motus autem primi mobilis qui est subiectū temporis in re extra aiaz continuus est non habens discretionem in actu: sed solum in potentia: z idcirco numerus eius qui est tempus non habet rationē eius esse cōpletum extra animam.

¶ Nō secunda.

Secundo posset esse dubiuz de eo q̄ modo dictū est: ꝛz q̄ tempus secūdū suam rōnem perfectam non dicit solū discretum nec solū continuuz: sed discretū in continuo: videtur enim ℏ non habere veritatem: qz discretum z continuum sunt opposita. Sed oppositа non possunt simul fieri: circa idem: ergo nec discretū z continuū simul possunt attendi circa tempus.

Ad istam q̄onem dicendum est q̄ ad rationē temporis cōpleta non exigitur sola distinctio nec sola ratio continui: sed exigitur vtrumq̄ suo modo. Quod autem ad ipsam cogatur esse cōtinuū: patz ex predictis. Est enim de ratione temporis q̄ non dicat solam intentionem anime: qz ipsuz est reale: z realiter mensura mot⁹. Sola autem anime intentio non pōt esse realis z propria mensura rei alicuius manentis extra animaz: vnde manifestū est q̄ de ratione temporis est q̄ non sit sola anime intentio: aut etiā sola anime affectio. Sed oportet necessario q̄ ponat aliquid in re extra animaz: circa q̄ attendi possit ratio mensure. Quod autez in re extra animā ponit per tēpus est quid continuū: vt supra dictū est. Continuū ergo concurrit aliquo modo ad rationē tēporis: vlterius aūt q̄ ad ipsam etiā concurrat aliquo modo discretio de facili etiaz apparet. Nam quamuis dicamus q̄ in vnoquoq̄ genere sit aliquid vnū q̄ est mensura oīum aliorū: non tamen id habet rationem mensurantis actu nisi subinduat aliquā rationē numeri. Quod etiā patet z in ipsa vnitate: dicimus. n. q̄ vnitas est mensura numeroz: nec tamen mensurare potest quantitatē numeri: nisi per quandā sui replicationem cōmensuret se omnibus vnitatibus que sunt in numero. Talis aūt replicatiꝑ vnitatis: qz ponit numerū patet euidenter: q̄ ipsa etiam vnitas non mensurat: nisi etiā subinduēdo rationē numeri. Quod si ℏ veruz est de vnitate: necessariū ē q̄ vniuersaliter i oībus: ad quorum rationem mensure ab vnitate deriuatur inueniatur istud q̄ scilicet nihil ipsoruz habeat actu rationez mensurātis: nisi subinduat quandam rationez numeri: vnde z vnus palmus non mensurat lineaz decem palmoz: nisi inquantū per sui replicationem z applicationem ad lineaz decez palmorū numerū subinduit: ita q̄ secundū ℏ dicere conuenienter possumus q̄ vniuscuiusq̄ proxima mensura est quidaz numerus. Quia ergo tēpus est proxima mensura motus: patet euidenter q̄ de sua ratione habet q̄ sit quidaz numerus. Et quia numerus de sua ratione habet q̄ discretionem ponat: patet manifeste q̄ ad perfectaz rationē temporis exigitur aliqua discretio. Ulterius autez si diligenter attendamus videbimus euidenter q̄ discretio pertinet formaliter ad rationem temporis. Idemq̄z ex quo rei complementū hētur

in potentia ad rē pertinet materialiter. Sed id: ex quo habetur eius cōplementū in actu ad rē pertinet formaliter: habetur aūt ex sola positione continui rario mensure solū in potentia: in qua tamen ratione mensure ⁊ numeri consistit complementū temporis. Ex discretione vero dicta ratio sumitur in actu: sola ergo positio cōtinui materialiter pertinet ad rēpus: sed discretio ad ipsum magis pertinet formaliter: ⁊ qz formale in materiali fit: ⁊ forma in materia: pz ꝙ conuenienter dictū supra fuit ꝙ tempus secundum completā rationem: ⁊ acceptionem suam: dicit discretum in continuo.

¶ Ad argumentum Ergo in cōtrarium dicendū est ꝙ opposita simul in eodez: ⁊ secūdū idē: fieri non possunt: sed secūdū diuersa istud nihil ꝓhibet: cū etiaz cōtradictionem impediat diuersitas respectuū. Quia ergo tempus ex re continuitatez habet: nō potest ex re habere etiam discretionē: sed nihil ꝓhibet quin hāc habeat ab anima. Quia igitur tempus secundum suā cōpletam rationez aliquid habet in re: ⁊ ex re extra: ⁊ iterum aliquid habet in consideratione: ⁊ ex consideratione animi pōt absq; vlla inconuenientia: vnū ⁊ idem manens dicere discretum in continuo.

¶ Ad tertia.

¶ Certio posset Esse dubium vtrum tempꝰ sit mensurans omnem motū: videtur enim ꝙ non: qz videmus ꝙ numerus quo omnia numerata numerantur diuersificatur: ⁊ si ne specie ad minus tm numero: ꝓpter diuersitatē equaliū numeratorum. Est enim alius numero denarius decem hominum ꝙ denarius decem canum. Pari ergo ratione: si rēpus est mensura omnis motus: multiplicabitur ad multiplicationez motuū: ita ꝙ sicut simul sūt diuersi motꝰ numero: sic etiā simul erūt ⁊ tempora numero diuersa: ꝙ est inconueniens.

¶ Ad istam qōnem dōz est ꝙ tempꝰ est mensura oīs motus: nec tm multiplicat ad multiplicationē motuū simul existentiū. ¶ Ad cuius intelligentiā considerandū est ꝙ quādocūq; aliquod attributū: ita conuenit alicui quibus duobus ꝙ vni ipsoruz conuenit primo ⁊ secūdum se: alteri vero ex connexione ⁊ ordine ad ipsum: nō necessario in se ozitur numez ꝓpter alioz multiplicationē: quemadmodū esse existentie in actu attribuit accidenti: ⁊ subiecto: que sunt multa in cēntia: qz tm subiecto cōuenit primo: ⁊ secūdū se: accidenti vero non conuenit nisi per ordinem ⁊ connexionē ad subiectū: quantūcūq; accidens ⁊ subz sint multa in essentia: h tamen non obstante dicimus ꝙ est vna tantū existentia: que actu est vtrumq;. Nunc autē ita est: ꝙ ⁊ si tempus respiciat oēm motū: primo tamen ⁊ secūdū se respicit motū primi mobilis. Alios vero respicit ex cōnexione quadam ⁊ ordine: qué ad primū motū habet: propter id ꝙ vnuz quodq; mensuratur primo sui generis: ⁊ motus primi mobilis primus est inter omnes motus. ¶ Quantumcūq; ergo tempus sit mensura oīs motus: ⁊ multi motus simul sint: h tm non obstante: propter vnitatem motus primi ꝙ tempus respicit primo: ⁊ secūdū se: erit tm vnū numero rēpus simul ⁊ non multa. ¶ Sed ista licet videātur bene dicta rebus ita stantib⁹: patiūtur tamē adhuc difficultatē magnā. Quāuis enim existia non fiat multiplex multiplicatione accēntis ⁊ subiecti: multiplicat tm necessario ꝓpter multiplicationem subiecti: quibus ipsa attribuitur primo: ⁊ ꝑz se: sicut sorti cōuenit ꝑm se existere: ⁊ similiter Platoni: ⁊ propterea existentia multiplex fit ꝓpter ipsoz multiplicationez. Cō simili ergo mō: ⁊ si nō fiat rēpus multiplex ꝓpter multiplicitatē que cadit inter motū primū ⁊ alios: fieret tamē ver videtur de necessitate simul multiplex: si cēnt multa prima mobilia ⁊ multi primi motus simul: cuius tamen cōtrariū ꝑbs supra dixit: ⁊ h ideo: sicut ibi tactum fuit: qz non dicūtur aliqua simul tempore fieri: si fiāt in rēpore vno ⁊ eodē specie: tunc enim sequeretur ꝙ facta in die preterita: ⁊ facta in die presenti: facta cēnt simul tempore: ꝙ est incōueniēs. Sed dicūtur ex eo aliq̄ fieri simul tempore quia fiunt in tempore vno ⁊ eodem etiā secūdū numez. Cōstat aūt ꝙ si essent plura mobilia prima: ⁊ dū moueret vnū moueret etiā ⁊ alterū: de necessitate dicerem illi duo primi motꝰ fieri per se sit rpe: ⁊ per consequens ambo ponerēt simul rempus tm vnū ⁊ non plura. ¶ Ut ergo intellectus huius difficultatis habeatur considerandum est: ꝙ quandocūq; aligd sic consequitur ad aliud: ꝙ ex ipso non habet sui esse complementū sed h accipit ab alio: ex ipso vero huius cōplementi habet fundamentū: sic contingere videmus ꝙ tale complementū non multiplicatur: propter multiplicationē eiꝰ nisi proueniret ex sua multiplicatione fundamentū diuerse rationis: videmus enim ꝙ singulares homines idē ponunt ꝙ fundamentū est conceptus ipsius hominis: qui quidez conceptus accipit ab anima suū complemētū. Et quia omnes singulares homines secundū vnam rationez sunt fundamentuz talis conceptus: ideo cōtingere videmus ꝙ quantumcūq; multiplicent ipsi: alia tamen de quidditate hominis nō formatur nisi vnū numero conceptū. Hūc autem ita est ꝙ tempus ab anima: ſ cut supra dictū est: accipit sui cōplementum: ex primo autez motu habet sui complementi fundamentū. Cō si essent plures primi motus: quia proueniret fundamentuz temporis ſm vnam rationē: qz ſm rationē prioris ⁊ posterioris fluentis durationis: adhuc tēpus ab alia sumeret tantū vnū numero ad sui esse cōplementuz: ⁊ nō multa: signuz aūt huiꝰ est: quia nos videmus: ꝙ motus preteritus ſm aliam rationē ponit fundamentum temporis: amotu presenti: ⁊ futuro: ⁊ id circo dicimus ꝙ tempus preteritum presens ⁊ futurum sunt numero diuersa. Mā motus preteritus est fundamentum temporis: prout in ipso attenditur ratio prioris ⁊ posterioris preteriti: motus aūt futurus ponit fundamentū eiꝰ prout in ipso attenditur rō prioris ⁊ posterioris futuri. Sed motus presens ponit eidez fundamentū: prout in ipso attendit ratio prioris ⁊ posterioris presentis. Pro tanto igitur tempus preteritū aliud est futuro ⁊ presenti. Motus aūt primi presentes oēs: si plures essent fozēt tēporis fundamentū: ꝑz vnā tm rationez: ⁊ qz ſm rōnē prioris ⁊ posterioris ꝑsentis. Manerez igit tūc ēt rps in suo cōplemento vnū numero simul ⁊ non multa. Dicendū est igitur ꝙ si essent multi primi motus esset multiplex tempus in suo fundamēto: sed vnū tantū numero in suo complemento: propter vnitatez dicte rationis in suo fundamentō reseruatam.

¶ Ad argumentum ergo in contrariuz dicendū est ꝙ ex decē boibus ⁊ decē equis numerus denari⁹ habet fine anima: ⁊ rez sui fundamenti ⁊ suū cōplementū ⁊ idcirco diuersificat numero h ⁊ ibi. Sz de tpe nō ita ē: sicut ꝑz ex ꝑdictis: ⁊ h de tēpore dicta sufficiant.

¶ Explicit liber quartus phyſicorum.

¶ Incipit

¶ Incipit liber quintus phyſicorum.

¶ Textus.

¶ Transmutatur autem transmutans omne ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Cō prima.

Dubitarer forte aliquis vtrum ſbm motus debeat necessario esse alterum a quolibet terminoꝝ ei⁹ videtur enim ꝙ non: qz materia non subiicitur motui nisi ad mixtā habeat priuationez: ⁊ per consequens priuatio in simul cum materia: videtur esse subiectuz motus. Constat autem ꝙ ipsa est alter terminorum motus: non ergo necessarium videtur ꝙ subiectum motus sit omnino alterum a quolibet terminoꝝ eius.

¶ Ad istam qōnem Est dicendum ꝙ illud ꝙ est ꝑ se subiectum motus: oportet de necessitate esse alterum a quolibet terminoꝝ eius. Cuius declaratio est: qz termini ipsius motus adinuicem oppositiones habēt: vnde non compatiuntur se mutuo in eodem successiuo sed aduenientе sibi altero ipsoꝝ alter necessario auferetur: quemadmodum aduenientе altero contrarioꝝ tollitur de necessitate reliquuz: ⁊ aduenientе esse tollit nō esse: ⁊ econuerso inducto habitu de necessitate tollitur sibi opposita priuatio ⁊ econuerso: vnde aduenientе ipsi subiecto altero extremoꝝ motus tollitur de necessitate reliquū: sicut contingit in omnibus que adinuicē veram oppositionez habent: sed subz trāsmutationis ad nullum extremoruz motus habet oppositionem: vnde ⁊ compatit successiue secuz quodlibet ipsoruz. Necessarium est igitur subiectum per se ipsius motus alterū esse a quolibet extremorum eius. ¶ Hoc etiam ostenditur ex eo ꝙ idem est subiectum trāsmutationis: ⁊ cuiuslibet terminoruz eius: sicut superficies que est subiectū dealbationis: est ipsa eadem etiam tā nigredinis ꝙ albedinis: que sunt extrema dealbationis: vnum autem extremorum non potest esse alterius subiectuz: propter id ꝙ vnum contrariorum non potest esse subiectum alterius. ¶ Necessarium est igitur ꝙ subiectū per se motus alterum sit a quolibet extremorum eius.

¶ Ad argumentum Ergo in contrarium dicendū est ꝙ materia subiicitur transmutationi cū priuatione non quidem retinendo eam: sed perdendo: propter acquisitionem habitus oppositi: cū quo tamen retinet suam propriam naturam. Per h autem ꝙ materia subiicit transmutationi cū priuatione ipsaz priuationem amittendo non sequitur ꝙ ipsa priuatio sit subiectum transmutationis: sed potius ꝙ sit eius terminus a quo. qdez semper abiicitur per eam.

¶ Textus.

¶ Magis autem in quod q̄ ex quo mouetur denominabitur mutatio ⁊c.

¶ Cō secunda.

¶ Secundo posset aliquis dubitare: vtrū verū sit ꝙ motus denominatur a termino ad quē: ⁊ nō a termino a quo: vt enī ꝙ nō: qz motui magis cōuenit per se ꝙ faciat distare a termino a quo ꝙ faciat appropinquare ad terminuz ad quē: ⁊ ꝓ ons magis respicit illū terminuz ꝙ istū: ab illo igit ⁊ nō a isto dz maxime denominari.

¶ Ad istam qōnem Dōm est ꝙ motus debet denominari a termino ad quē: ⁊ nō a termino a quo: cuius ratio ē: qz ab eo vnūquodq; denominat⁹ est a quo maxime realitatez sumit. Realitatē aūt motꝰ accipit ab eo ꝙ ponitur per ipsum: vnde dicimus ꝙ dealbatio non ponit rē aliā q̄ albedinē ipsaz que acq̄rit. Cō aūt acq rit per morū est ei⁹ termin⁹ ad quē: a termino igitur ad quē motꝰ maxime realitatez trahit: ⁊ per ons ab ipso opz ēt sūmere spēm. ¶ Ad idē aūt ratio alia adducit a Tbo. ait enim ꝙ motꝰ tollit terminū a quo: ⁊ ponit terminū ad quē: vñ ad terminū a quo vt habere oppōnez nō ad terminū ad quē: qz vnū oppositorū nō ponitur sed tollit ꝙ reliquū. Nōaūt denominat vnū oppositorū ab alio: sed denoiatur vnū quodq; a nō habente ad ipsuz oppositionē. Quia ergo ad terminū ad quē motꝰ nō hzillā rōnē oppōnis: quā hz ad terminū a quo: cū ſ cut dcm est hūc tollat ⁊ nō ponat sicut illū: pz ꝙ cōuenienter dz motꝰ a tertio ad quē denoiari: ⁊ nō a tertio a q̄.

¶ Ad argumentum Ergo dōm est ꝙ hz motus ꝑ se faciat distare: qz tm per h ipsum tollit terminū a quo qz ex tali distātia magis attēdit quedā rō oppōnis ad ipsum ꝙ ratio specificatis: ⁊ per ons denoiantis.

¶ Cō tertia.

¶ Tertio posset aliquis dubitare vtrū aliquo mō forma dici possit mobilis: vt enī ꝙ nō: qz mobile est ſbm motꝰ: sed dictuz est ꝙ ſbm motꝰ alteꝝ est a quolibet terminoꝝ ei⁹. Cū igit forma sit terminus motꝰ videtur ꝙ ipsa nullo modo possit dici mobilis.

¶ Ad istam qōnem Dōm est ꝙ vno mō accipiēdo mobile foza bñ pōt dici mobile ꝙuis alio mō ipa sit immobilis: videm⁹. n. ꝙ oīa illa aliq̄ nō mobilia dñr q̄ non hñt indefectibilitatē: hz deficere pñt ⁊ deficiūt. Cū igit foze gñabiliū nō hēat in ē suo indefectibilitatē: hz deficere possint ⁊ deficiāt. Pz ꝙ aliq̄ mō pñt pueniēter dici mobiles: vt ꝙ videam⁹ qūo istud dici possit: ⁊ qūo nō ꝑsiderādū ē: ꝙ sic dupl⁹ dr aligd exns: sic ēt dupl⁹ aligd dici pōt mobile: vno enī mō dr aligd exns: qz est subm per se actus existēdi: quo qdē mō nec foza nec mā: hz sol cōpositū exns appellat. Alio ꝙo mō dr aligd exns: mō qz sit ꝑ se subm actus exndi: hz qz sbm est ei⁹ ad min⁹ ꝑ accns: vl rōne alteri⁹: aut ēt: qz ipsuz ad aliqd existat: ⁊ h mō ēt foza dr ens ⁊ exns. Mā ⁊ p ipsam cōpositū existit: ⁊ ipsa cū cōposito cui⁹ ē ps actus exndi subiicit: sic ergo vno mō foza q̄ ē ps existētis cōpositi dr ens: ⁊ alio mō nō. Cōstat aūt ⁊ de mobilitate dici pōt. Mā mobile dici pōt aligd dupl⁹: vno qdē modo: qz ē p se sbm motꝰ ⁊ trāsmutatiōis: ⁊ sic foza nō ē mobil: vñ dicit h cōme. Manifestū ē ꝙ albedo ē foza qescēs immobilis: ⁊ q fingit ipsaz moueri: nō ē loquēdū cū eo i hac scia. Alio aūt mō pōt dici aligd mobile: qz vel ꝑ accns ē sbm motꝰ: vel qz hz ipz aligd variat ⁊ mouet: ⁊ h mō foza pt dici mobil motui cui subiicit ꝑ accns: qz rōne sui subi: ⁊ hz ipa ēt ptingit motꝰ ⁊ variatio subi: vñ h mō foza mobilis est ⁊ variabilis: hz primo inuariabilis: ⁊ immobilis dicat.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omnis mutatio est a quodam ⁊ in quiddam manifestat ēt iam vriꝫ nomen ⁊c.

¶ Lectio secunda. ¶ Cō prima.

Esc possz aliquis dubitare; vtruz generatio possit dici mutatio nisi secundum q̄ includit alterationez pcedentez; z videtur q̄ non: quia de ratione mutatiois est: vt boicitur: q̄ aliud mōstret pius z aliud posterius: h autē facere non potest nisi secūduz q̄ includit pcedētē alterationē. ℑ igitur generatio non dicitur mutatio: nisi secunduz q̄ claudit ipsam precedentem alterationez. ℳinozis autem declaratio est: quia generatio exclusa pcedenti alteratione est quid in instanti positum: in instanti autem; sicut non est intelligere successionem: sic etiam in ipso non est intelligere pius z posterius: que important successionem quandam; z per consequēs generatio de se sine precedenti alteratione nō pōt aliud mōstrare pr⁹ z aliud posteri⁹;

Ad istam qōnem dicunt quidam q̄ generatio nō dicitur mutatio nisi ſm q̄ includit precedentem alterationem: z ratio ipsoruz est illa quā modo recitauimus.

Sed ista positio nullo mō stare potest: cuius declaratio est: quia quando aliqua ex opposito diuidunt aliquod cōz vnum ipsoruz non est intrinsece z essentialiter de ratione propria alterius: quemadmodum gabo z asinus ex opposito diuidunt animal nō est homo de ratione asini; nec econuerso. Similiter etiā: quia substātia z accidens ex opposito diuidunt ens: non est substātia de ratione intrinseca z cēntiali ipsius accidēris nec etiam accidens esse potest de ratione propria substantie. Nunc autez sic est q̄ generatio; cozruptio z motus: cuius species est ipsa alteratio: ex opposito diuidūt mutationem; sicut h̄ patet per phylosophuz. Nullo igitur modo alteratio: nec aliq̄ alia species ipsi⁹ motus esse potest de intrinseca z essentiali ratione oppositemutationis: que dicitur generatio z cozruptio. Nō igitur ratione alterationis: sed essentialiter: z secundum seipsam: tā generatio q̄z corruptio ipsa est mutatio. ¶ Hec idem autem patet si respiciamus ad extrema ēt vtriusq̄ mutationis. Nam extrema alterationis sunt duo cōtraria. Extrema vero generationis sunt duo contradictoria. Et quemadmodum alteratio ponit successionez in subiecto vnius contrarii ad reliquum: sic etiam generatio ponit successionem ipsius esse ad non esse. Et quia necessarium est: vt immediate post non esse ponatur esse: propter id q̄ inter esse z non esse nihil cadit medium necessarium est: vt subito: z in instāti in quo tollitur nō esse ponatur esse q̄ sibi est oppositū: ita vz q̄ inter ablationem vnius z positionem alterius nullum intercipiatur tempus medium: sicut intra ipsa ēt nullum mediū pari potest. Sed quia intra contraria est medium z quodlibet ipsoruz habet latitudinem: non in instanti alterum abijcitur; nec sine tempoze alteruz inducitur. Scōm ista igitur euidenter apparet q̄ mutatio ponēs esse post non esse de ratione sua habet q̄ fiat in instanti vnde generatio que est talis mutatio de sua ratione habet q̄ in tempoze nō fiat. Et propterea distinguitur ex opposito cōtra alterationez: de cuius ratione est q̄ mō stret vnū cōtrariū post aliud: z q̄ nō fiat in instanti,

Dicendum est igitur q̄ generatio p̄ut includit motum precedentem seu alterationē est motus; z non subita mutatio: propter qōd modo contra motum non distinguit: sed diuiditur cōtra ipsum: pzut ponit instantaneā acceptionez esse post non esse: ita q̄ secundum h̄ aliud monstrat pius aliud posterius ℳonstrat enim pius in toto tempore precedente instans: in quo esse acquiritur: nō esse rei generāde; z mō strat posterius: vrpura in h̄ instanti q̄ est terminus preteriti z principium sequentis: z est consequens post tēpus totum q̄ precedit ipsum esse ipsius generati. Unde qualis successio attenditur in instantis q̄ est finis temporis ad tempus q̄ in ipso terminatur: talis etiam successio posteriozis ad pius ponitur per generationem: ex quo patet valde euidenter q̄ sicut successio instantis terminantis tempus precedens ad ipsum tempus q̄ in ipso terminatur: intelligit esse subita z instātanea: sic etiam successio que ponitur per mutationem: que est generatio instantanea: subita eē intelligit: z per h̄ patet responsio ad argumentum.

¶ Ad̄ secunda.

Secundo dato q̄ generatio absq̄ ī clusione precedentis alterationis dici valeat mutatio: posset aliquis dubitare vtrū ipsa dici posset motus: videtur enim q̄ sic quia generatio dicit processum de esse in potentia ad esse in actu perfecto. De potentia autem ad actum īperfectum non proceditur nisi pius procedatur ad actū īperfectum. Quia ergo mutatio que ponitur pius act⁹ imperfectus: z postea perfectus est motus; sequit̄ de necessitate: vt videtur: q̄ generatio sit motus.

Ad istam qōnem dicunt quidam q̄ de generatione loqui possumus dupliciter: q̄z vel quantum ad introductionem vltimi gradus substantialis: vel quantum ad introductionem totius nature precedentis gradum vltimum. Et si loquamur de generatione: primo modo patet tunc secundum eos q̄ ipsa non est motus: quia vltimus gradus est indiuisibilis: z indiuisibile est quod per mutationem subitam acquiritur: z non per motuz z isto modo: vt dicunt: Arist. probat q̄ ipsa nō sit mot⁹.

Sed ista opinio Istorum est omnino contraria phylosophie: z intentioni Aristotele. Quod autem sit omnino contraria phylosophie naturali de facili apparet. Secundum enim veritatem phylosophie naturalis cogimur de necessitate dicere q̄ mutatio in substantia non est motus: z q̄ motus est in quantitate qualitate z vbi. Hoc autem sustineri nullo modo potest dicta fatuitate: cuius declaratio est: q̄ vltimus gradus cuiuslibet forme siue id q̄ vltimo accipitur de quacunq̄ forma est quid indiuisibile: naz q̄ est diuisibile hz partē z partem: pars autem z pars de perfectione forme ponit gradum z gradum. Ponere autem gradum z graduz est ponere multos gradus z non vnum. Cum igitur vltimus gradus forme ponat vnum tantum gradum z non plures: quia alias per se z primo vltimus non esset: necessariuz est q̄ vltimus gradus cuiusq̄ forme nō substantialis tantum: sed etiam accidentalis dicat qd penitus indiuisibile. Quia igitur: vt ipsi dicūt: id q̄ indiuisibile est non accipitur per motum: sed per subitaz mutationem: necessarium est q̄ ratione vltimi gradus forme nulla mutatio sit motus. Secundum h̄ igitur nō erit verum dicere q̄ generatio non sit motus sed alteratio sic: sicut enim propter vltimi gradus adeptionem generatio non meretur dici motus: sic etiam nec alteratio: nec aliqua alia mutatio: cuz equaliter vltimus gradus cuiusq̄ forme dicat quid indiuisibile: vt ostensum est. Patet igitur q̄ illa fatua responsio contraria-tur omnino veritati phylosophie naturalis. Quod autem ptrarietur ēt demonstrationi Aristotelis de facili apparet

apparet: ait enim ipse generationem: ideo non esse motum: quia q̄ generatur est immobile: h̄ autem dicit esse ideo immobile: quia est ens pure z simpliciter in potentia. Constat autem q̄ gradus vltimus ipsius forme non ponit in suo receptiuo rationem entis pure in potentia; sed magis rationez entis in actu: quia presupponit ipsum totam forme naturam precedentem gradum vltimū z que actus est ratio existendi actu: sed forma sumpta secundum totam suam naturam quantum de se est nullum actum susceptiuum presupponit in generato remanentem. Sed potest ponere inquantum huius ens pure in potentia. Quia igitur ex hoc demonstrat Aristo. generationem non eē motum q̄ subiectum eius est ens pure in potentia: q̄ non est verum de acceptione vltimi gradus forme presupponentis totam formē naturam precedentem: patet euidenter q̄ ipse Aristo. non respiciens ad acceptionem vltimi gradus: sed respiciens ad acceptionem totius substantialis forme: dixit generationez simpliciter: que est generatio substantiaz non esse motū: Contra eī igitur intentionez est omnino ponere q̄ generatio sit motus: quantuz ad acceptionē totius nature ipsius forme substantialis: preter q̄ quātū ad acceptionem gradus vltimi.

Et propterea ipsi ēt videtes q̄ ista via nō est rationabilis aliā ad ducunt satis stultiozē. Dicunt enim q̄ generatio est motus ratione forme que inducitur: quia eius inductio: vt dicūt: motus est. Sed ratione subiecti nō est motus: q̄z tale subiectum est immobile cum sit ens pure in potentia. Sed in hac fatuitate ponitur manifesta contradictio. Ad motum enim exigitur de necessitate ens mobile q̄ est subiectum motus: sicut patet per phylosophum in precedenti lectione. Oportet enim moueri de necessitate quicquid motui subijcitur. Mouetur autem nihil nisi q̄ est mobile. Quod enim est immobile est impossibile moueri. Ponere autē motum q̄ est impossibile moueri est ponere contradictoria: quemadmodum etiam contradictoria ponuntur cum dicitur existere q̄ existere non potest: sic ēt etiam aliquid subiectum motui esse z non moueri implicat contradictionem: veluti contradictionem implicat aliquid subiectum esse albedini: z non esse album. Nam esse motui subiectum est in se habere motum: z habere motum est moueri: esse igitur motui subiectum z non moueri est habere motum: z non habere motum. Ponamus itaq̄ q̄ ratione substantialis forme ipsa generatio sit motus: quia videlicet huius forme inductio mēsuretur tēpore q̄ est de ratione motus: z non vnico instanti q̄ est de ratione simplicis mutationis: subiectum autez huius inductionis: vt concedunt est ens pure in potentia: q̄ est immobile. Ens igitur immobile secunduz h̄ subiectuz est inductionis: que est motus. Aut itaq̄ stās sub illa inductione mouetur aut non mouetur: q̄ si mouetur: ens igitur q̄ est immobile mouetur. Si autez non mouetur subiectuz: ergo inductio que est motus: z habens in se motum: non mouetur: vtrūq̄ autem implicat contradictionem. Manifeste itaq̄ contradictoria ponuntur cum dicitur q̄ generatio est motus ratione forme: quia eius inductio est motus. Non autem est motus ratione subiecti: quia subiectum eius est ens immobile. ¶ Sed forte aliquis reprehendet nos z merito q̄ curamus de verbis hominū taz ydiotaz: verūtamen propter simplices ne ab ipsis pervertantur bonū fuit ignoratiā ipsoz apire.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q̄ cum actus fuerit habens latitudinez: poterit qui dē pius haberi imperfecte: z postea perfecte. Sed cum fuerit simplex: z indiuisibilis: necessarium est q̄ subito habeatur perfectus z completus. Et talis actus est substantialis forma.

¶ Ad̄ tertia.

Sed tunc adhuc restat dubitatio vtrum forma substantialis inducatur subito. Maz in precedenti questione sunt solum reprobata dicta horuz materialiū: non tñ est perfecte declarata veritas.

Queratur ergo tertio vtrum forma substantialis inducatur de necessitate subito: videtur enim q̄ non: quia forma que habet gradum z gradum non inducitur de necessitate subito: sed forma substantialis habet gradum z gradum: quia dicimus q̄ vna substantialium forma continet totam alterius perfectionem: z adhuc amplius: igitur forma substantialis non inducitur de necessitate subito.

Ad istam qōnem est dicendum q̄ forma substantialis non est forma: cuius acquisitio possit esse motus: z idcirco necessariuz est q̄ ipsa inducatur subito: z non successiue: ita vz q̄ de ipsa pius acquiratur pars vna z post modum alia. sicut contingit de forma qualiber existente in motu.

Ad cuius intelligentiam considerandum est q̄ sicut accidens est ens secundum quid: z substantia est ens simpliciter: sic etiā forma accidentalis est ratio z principium essendi secundū quid z forma substantialis est principiū: z ratio essendi simpliciter. Et quia nulla forma inducta per motum vel consistens in motu est ratio z principiuz essendi simpliciter: necessarium habemus concedere q̄ nulla forma in motu consistens sit forma substantialis: q̄ autez nulla forma in motu consistens: ran q̄ inducta per ipsum esse possit ratio z principiuz essendi simpliciter de facili demonstratur. Est enim attendendum q̄ ratio z principium essendi album simpliciter id tantuz ponitur esse: quo ablato aufertur ab eius susceptiuo necessario esse album: quemadmodum albedo dicitur z est simpliciter ratio essendi album: quia ablata albedine a superficie aufertur ab ipsa toraliter album. Consimili autez modo: z id dicere debemus esse rationem z principiuz ēndi simpliciter: quo ablato a materia nisi ei aliō adiungatur ab ipsa tollitur toraliter actu esse. Nunc autem sic est q̄ nulla forma consistente in motu ablata a materia: necessariū est q̄ tollatur ab ipsa toraliter esse in actu. Cuius declaratio est: quia eē q̄ mouetur quā diu mouetur partim habet de termino ad quem: z partim habet de termino a quo: quemadmodum superficies subiecta motui dealbationis q̄diu stat sub ipsa dealbatione: partim habet de albedine: z partim habet de nigredine: vnde z si tollatur albedo id q̄ habet de albedine: non statim necessarium est q̄ ab ipsa tollatur esse colozatum: quia adhuc poterit retinere id q̄ habet de nigredine: q̄ etiam esse colozatum suo modo sibi confert. Similiter ergo si materia sic trāsmutatur de vna forma substantiali in aliā q̄ vnaz perdit motu: z aliaz ēt non subito: sed per motum accipit: necessariū est concedere q̄ ipsa materia in tota transmutatione illa partim habeat de forma que abijcitur: z partim de forma q̄ inducit. Et ppea si ab ipsa tollat id q̄ hz de forma q̄ inducit: nō est necessariū q̄ ab ea tollat toraliter eē actu: q̄

adh̄ poterit in actu essendi remanere per id q̄ habeat vel habet de forma que abijcitur: manifestuz est igit̄ q̄ nulla forma in motu consistente sublata a materia: necessarium est q̄ totaliter ab ipsa tollat̄ esse actu: nec per consequens aliqua talis forma potest esse ratio ⁊ principium essendi simpliciter: quia sicut dictum est solū illa forma est ratio essendi simpliciter qua sublata a materia tollitur ab ipsa necessario totaliter esse actu nisi si ibi adueniat tūc alia forma: que quidez prius in ipsa nō fuerit cū alia. Quia igitur solū illa forma que est ratio essendi simpliciter est forma substantialis. Ex quo nulla forma in motu consistens esse potest ratio essendi simpliciter: necessariuz est q̄ nulla forma in motu consistēs aut inducta per motū sit substantialis forma. Simpliciter ergo tenenduz est: q̄ omnis forma substantialis eo ipso quo forma substantialis: h̄ habeat q̄ non succedat: sed subito inducatur in materia.

Ad argumentum ergo in contrarium dicenduz est q̄ ⁊ si forma substantialis multos gradus perfectionis habeat: non tamen habet talem graduū multiplicitatem: q̄ propter ipsam fortiri possit: vt non subito: sz successiue inducatur in materiam: sicut deo dante infra declarabitur.

¶ Ad̄ quarta.

Adsis ergo visis posset forte aliqs quere vtrum ex his que dicta sunt: possum⁹ aliquid boni accipere pro questionib⁹ que consueuer̄ fieri de formis.

Ad quod dicendum est q̄ de formis iter alias tres questiones fieri consueuer̄. Una quidē vtrum sit ponere inchoationes formarum substantialium in materia. Alia vero vtruz secundum formas substantiales attendat magis ⁊ minus. Et tertia vtrū in vno numero suppositi sint plures forme substantiales simul. Et de omnibus quidem his tribus questionib⁹ habem⁹ per dicta in lectione ista quid sentire ⁊ dicere debem⁹. Sunt enim quidam qui ponunt formas substantiales preexistere inchoatas in materia sub quodā gradu imperfecto: ⁊ per generationem ponunt eas deduci ad gradum perfectum. Et quia talis acceptio partis forme post partem motus est: vt ait Commentator necessarium habent isti dicere q̄ inductio substantialis forme in materiam sit motus. Itē q̄ forma substantialis in gradu imperfecto in quo manet in materia cū aliis formis non sit ratio essendi simpliciter: ⁊ per consequens q̄ non sit tūc substantialis forma: sed accidentalis: mediante tamen motu ⁊ trāsmutatione de forma accidentali fiat forma substantialis: que sunt non solū ꝓtra determinata h̄: sed sunt etiam omnia absurda.

¶ Quidam etiam sunt qui dicunt q̄ tam secundum accidentales q̄ secundum substantiales formas possūt aliqua dici cum magis ⁊ cū minus. Et quoniā magis ⁊ minus attendi non possunt secundum id q̄ in indiuisibili consistit: necessarium habent isti ponere q̄ forma substantialis non sit indiuisibilis: ⁊ per consequens q̄ ipsa possit accipi per motum q̄ est ꝓtra h̄ determinata. Quod enim est diuisibile habet partem ⁊ partem: ⁊ per consequens de ipso potest accipi pars post partem q̄ pertinet ad motum: vnde patet euidenter q̄ si forma non sit indiuisibilis accipi poterit per motum. Et propterea commentator ait in h.v.q̄ inductio substantialis forme: ideo habere non potest rationem motus: q̄ h̄ forma est indiuisibilis.

Sunt etiaz qui dicunt q̄ simul in eadem parte materie sunt plures substantiales forme successiue in materiam inducte q̄ tamen stare non potest secundum ea que h̄ a philosopho dicuntur. Distinguit enim h̄ duplicem generationem: quia generationem secūdū quid ⁊ generationem simpliciter. Et primaz dicit esse generationez accidentiū. Secūdā vero dicit esse generationez substantiarū. Additūgit autem postea q̄ id q̄ generatur generatione secundū quid contingit moueri: q̄ licet non fiat actu per formaz inducendam: est tamen actu propter subiectū. Homo enim qui est subiectū in generatione albi est ens actu: ⁊ moueri potest: vnde id q̄ fit albū ratione subiecti est mobile ⁊ moueri potest. Sz de eo q̄ generatur simpliciter ait ipse q̄ est penitus immobile: propter id q̄ non est actu ⁊ ratione subiecti. Quia ergo forma precedēs in mā facit ipsam esse actu si super cā alia forma debet induci erit subiectum huiꝰ inductionis ⁊ generationis ens actu: ⁊ per consequens dicetur q̄ illud q̄ generatur ista generatione nō est simpliciter in potentia: sed ē actu: ⁊ moueri potest ratione subiecti: sicut ⁊ id q̄ fit album ratione subiecti actu est ⁊ moueri potest. Unum ergo de duobus oportebit tūc de necessitate dicere: aut vz q̄ talis generatio fit generatio accidentis ⁊ adeptio accidentalis esse atq; accidentalis forme q̄ est contra ipsos qui ponunt hanc formā superinduci ram esse substantialem: aut q̄ id q̄ generatur generatione simpliciter: que est omnis generatio substantie fit actu ⁊ moueri possit saltem ratione subiecti q̄ est contra philosophi determinationem factam in hoc. Patet igitur quomodo per determinata h̄ habem⁹ quid dicere possimus contra tres positos errores de formis substantialibus.

¶ Ad̄ quinta.

Sed tunc quinto posset aliquis forte dubitare quomodo verum sit q̄ id q̄ generatur nō est actu. videtur enim h̄ esse falsuz: quia cum generatio in instanti fiat: necessariū est in illo instanti in quo ponitur actu ipsa generatio esse actu ipsum generatum.

Sed considerandum est q̄ h̄ philosophus ostendere intendit generationez non esse motū: ad h̄ autem modo sumit dem̄onem ex subiecto generationis. Nam id q̄ mouetur: vt ipse supra dixerat non est forma sed subiectum. Assumit autē q̄ si generans est motus mouebitur id q̄ generat̄. Quia ergo moueri cōuenit subiecto motus ⁊ non forme que inducitur per motum: patet euidenter q̄ ista demonstratio sumpta est ex substātia generationis: q̄ non est ens actu: sed potentia tantuz: ⁊ idcirco moueri non potest. Nam motus in subiecto presupponit cē actu: ⁊ per cōsequēs forma est q̄ inducit̄ per motū ante se i suo susceptiuo presupponit actu esse ratione cuius habet subiectum talis forme de se ante acceptionem eius q̄ moueri possit ⁊ subiectū esse motus: sufficit ergo ad demonstrationem presentem. Arist. q̄ subiectū generationis non sit actu ante acceptionem forme generati. Quod enim de se nullo modo actu est non potest de se subiectum esse inductionis: que fit mot⁹: ⁊ quia q̄ nullo modo de se actu est de se subijcit̄ inductioni forme substantialis: ⁊ generationi simpliciter: consequit̄ de necessitate: q̄ talis inductio ⁊ generatio non sit motus: ideest ergo dicere q̄ ad presentem dem̄onez q̄ id q̄ generatur non est: ⁊ q̄ subiectum generationis de se nullū esse actu potest.

¶ Textus

¶ Textus.

¶ Si igit̄ predicamenta diuisa sunt substantia ⁊ qualitate ⁊ vbi ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Ad̄ prima.

Ascet posset prio esse dubiū vtruz vez sit q̄ substantie nihil est contrarium: videtur enim q̄ non q̄ contrariozū effectuū oporteat causas primas esse cōtrarias. Sed calor et frigus qualitates vt pura calor ⁊ frigus sunt qualitates contrarie: igitur forme substantiales eoꝝ: que sunt cause proxime istaꝝ qualitatū: sunt ēt necessario contrarie.

Ad istam q̄onem est simpliciter dicendū q̄ substātie nihil est contrariū. ¶ Ad cuius intelligentiaz cōsiderandū est q̄ contraria sunt: vt accipit decimo metaphysice: que sub eodez genere posita maxime a se distant: ⁊ in eodez susceptibili non simul: sed vicissiz fiūt. Ex ista contrariozū diffinitione ꝑtruoz accipiūtur que exigūtur ad veraz ⁊ perfectaz contrarietatez: quorum vnum est q̄ contraria debent esse vtriꝰ generis physici quemadmodū albū ⁊ nigrū que sunt contraria sūt ciusdez generis: q̄ vtrūq; est in genere colozis. Et hoc expresse in diffinitione posita cū dicit q̄ contraria sūt que sub eodē genere posita. ¶ Scōz aūt q̄ requirit̄ ad veram contrarietatē est maxima distantia in genere: quēadmodū albū ⁊ nigrū que sūt contraria maxime distāt in genere colozis. Nō. n. possunt accipi duo alij colozes magis aut min⁹ etiā distantes ꝑtū distāt albedo ⁊ nigredo. vnde quāuis albū ⁊ pallidū sint in genere colozis ⁊ distent etiā ab inuicē nō tm̄ sūt contraria: q⁹ adh̄ in tali genere distantia maior inuenit̄: qualis est distantia nigri ⁊ albi: ⁊ h̄ exprimitur in assignata diffinitiōe cū dr̄ q̄ cōtraria in eodē genere posita maxime a se distāt.

¶ Tertiū aūt q̄ exigit̄ ad veraz cōtrarietatez ē ydēptitas subiecti: q⁹ contraria debent habere idez receptiuū imediatū: vnde videmus q̄ superficies est imediatum susceptiuū ram albedinis ꝙ̄ etiā nigredinis. ¶ Quartuz vero exigit̄ q̄ circa tale receptiuū se ītīmul nō cōpatiant̄: sicut albedo ⁊ nigredo nō possunt simul in formare eandez superficiez: licet h̄ possint successiue: h̄ antē duo exprimūntur in descriptione posita cū dicit̄ q̄ in eodem susceptibili non simul: sed vicissim fiūt. Patet igitur quomodo ꝑtruoz ad veram contrarietatis rationez requirūtur. Et rta quidem hoz bene contingit inuenri in formis substantialiū generabiliū. Naz ipse sunt eiusdem generis physici: vt porc: quia habent adinuicem per se transmutationez: ⁊ non per accidens: vt habet̄ in decimo methaphysice. Itez habent vnū immediatū susceptiuū: quia vna est materie essentia in qua immediate suscipiuntur omnes forme substantiales generabilium. Circa vnā ēt ⁊ eandez materie partez plures forme substantiales non simul: sed vicissim fiunt. Unde manifestū est q̄ tres conditiones contrariozū in formis substantialib⁹ contingit reperire. Sed quarta conditio vz maxima distantia non inuenitur in eis.

¶ Ad cuius euidentiaz considerandum est q̄ maxima distantia que attendit̄ in cōtrarijs est distantia fundata in quadā latitudine continua contentiua diuersoz graduū: ⁊ ratio est: q⁹ motus non est diuisibilis nisi in quātum acceptio eius que inducitur per ipsum est diuisibilis. Acceptio autē forme non est diuisibilis nisi propter diuisibilitatem forme accepte. Diuiditur enim acceptio talis in priorem ⁊ posteriorem. Priorz vero acceptio ponit partem forme prius acceptam: ⁊ posteriorz ponit partem forme posterius acceptam: vnde patet euidēter q̄ omnis forma que inducitur per motuz habet partē ⁊ partem: siue gradum ⁊ gradum: forme autem habentes verā contrarietatē: per motuz inducunt̄ ⁊ abijciūtur. Necessariū est igit̄ q̄ queliber talium formarū habeat latitudinem contentiuaz diuersoz graduū perfectionis: vnde ⁊ videmus q̄ non statim cuz auferetur aliquid de caliditate vel frigiditate abijcitur tota caliditas vel tota frigiditas: sicut oporteret necessario: si tales forme non haberent partem ⁊ partem: vlterius etiam talis latitudo est continua: q⁹ aliter penes ipsaz motus qui est continuus fieri non posset. Maxima ergo distantia contrariozum est distantia fundata super latitudine continua graduū diuersorum contentiua: forme autem substantiales latitudinem non habent: sed omnes in idiuisibili consistunt: vnde non habent illaz maximā distantiā que exigit̄ ad verā contrarietatē: ⁊ proterea inter ipsas nō attēdit̄ veraz pfectaz ꝑtrarietatis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q̄ est duplex causa: quia vniuoca: ⁊ non vniuoca. Et in causa quidem vniuoca: oportet q̄ inueniatur secundum eandem rationez speciei id q̄ est in effectu: ita q⁹ si effectus h̄z oppositionez vere contrarietatis necesse est ⁊ cā ei⁹ vniuocā ad aliud h̄re oppōnē ꝙ̄ ꝑtrarietatis: vñ videm⁹ q̄ sicut calefieri ⁊ frigefieri sunt cōtraria: sic etiam calefacere ⁊ frigefacere sunt contraria. Sed in causa proxima ⁊ non vniuoca non inuenitur secundū eandem rationem id q̄ est in effectu. Et forme quidem substantiales elementorum sunt cause non vniuoce elementaliū qualitatum: vnde oppositio que inuenitur in qualitatibus: non oportet q̄ inueniatur in illis formis secūdum eandem rationem: sed secundum rationem ponentez inozez ignobilitatem: ⁊ talis est oppositio imperfecte contrarietatis: que non tollit rationez substantie: sicut facit vera ⁊ perfecta contrarietas.

¶ Textus.

¶ Secundū substantiam autem non est motus ꝓpter nullū entiū substantie contrariū esse ⁊c.

¶ Ad̄ secunda.

Sed tunc secūdo posset esse dubium vtrū forma substantialis quelibet sit indiuisibilis: videt. n. q⁹ nō: q⁹ forma que habz graduz ⁊ gradū non est indiuisibilis: sed forma substantialis habet gradus ⁊ gradus: q⁹ alias non esset veruz q̄ vna contineret quicquid continet alia: ⁊ adh̄ amplius iaceret non quelibet substātialis forma est idiuisibilis.

Ad istam q̄onem est dicendum q̄ duplex diuisibilitas in formis attendit̄: vna quidem per gradū generalez ⁊ specificū: ⁊ alia per diuersas pfectiones maiores ⁊ minores vni⁹ ⁊ ciusdē gradus specifici. Et vtraq; qdem harū diuisibilitaruz attendit̄ in formis hūtibus cōtrarietatē: sicut pz de albedine ⁊ nigredine. Nā albedo cōtinet qcqd continet nigredo: ⁊ adh̄ amplius. Et pz qdē q̄ ptinet qcqd ptinet nigredo puēit cū nigredine: vñ ⁊ pz h̄ albedine attēdit̄ gradus qdaz generalis. Secūm vero q̄ ptinet ālpti⁹ q̄ nigredo distinguit̄ a nigredine: ⁊ sic in ea attēdit̄ gradus ei⁹ specialis: vñ pz q̄ in albedine inuenit̄ diuisibilitas per gradū generalē ⁊ specificū. Ulterius ēt videm⁹ q̄ ipsa ꝓpria ⁊ specialis pfectio albedinis pōt dari maior ⁊ minor ⁊ maior inuenit̄ in magis albo ⁊ minor in min⁹ albo: ⁊ sic in albedine attēditur diuisibilitas que fit per maiorem ⁊ minorem pfectionē ⁊ius ⁊ ciusdē gradus specifici. Sz in formis substantialibus inuenitur prima diuisibilitas

que fit per gradū generalem ⁊ specificū: sed non secunda: qz gradus specificus cuiuliber substantialis forme in indiuisibili consistit. Unde talis diuisibilitas est in formis substantialiū: qlis ē i nūero: ⁊ nō est qlis ē in primo: videm⁹. n. q in quaternario cōtinetur q quid continetur in ternario: ⁊ adh amplius. Et inquantū in ipso cōtinetur id q clauditur in ternario attenditur in eo gradus generalis. Inquantū vero continet in eo amplius ponit in ipso gradus specialis qui est simplex ⁊ indiuisibilis, vtpote: qz ponit simplicē ⁊ indiuisibilem vnitatem. Eodem autem modo est de formis substantialiū sicut dictū est. In formis aūt habentibus contrarietatem non solū attendit diuisibilitas: vt in numeris que est diuisibilitas per gradū generalē ⁊ specificū: sed etiā attēdit in ipsis diuisibilitas: sicut i cōtinuis: qz grad⁹ specificus taliū form⁹ habet continuam latitudinem propter quā in istis formis potest esse motus continuus vt supra dictū est. Et sic pz rōnsio ad argumentū.

¶ Nō tertia

Tertio quia intellectus per predicta non videtur posse quietari posset aliqs querere vtrum substantia possit suscipere magis ⁊ min⁹ videl⁹ enim q sic: qz vbi inuenit imperfectū ⁊ perfectū ibi potest inueniri magis ⁊ minus. Sed in substantia inuenit imperfectū ⁊ perfectū quia vna substantia est perfectior q alia: igitur in substantia potest esse magis ⁊ minus.

Ad istam qōnem dz est: sicut dicit i predictis q substantia non suscipit magis ⁊ minus. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandū est q maioritas ⁊ minoritas ⁊ magis ⁊ min⁹ differūt: qz maioritas ⁊ minoritas dicunt respectus quosdam in quantitate fundatos: qz maioritas dicit quātitatis excessum. Minoritas vero dicit quantitatis defectum. Unde id cū maioritate dicitur q plus de quantitate habet. Cū minoritate id dicit q ab illa quantitate deficit. Est autez in rebus non solū quantitas dimensionis: sed etiam quantitas perfectionis. Et sicut id cū maioritate dimensionis dicit q plus de tali quantitate habet: sic etiam id dici potest: ⁊ dicit cū maioritate perfectionis q plus habet de perfectione: vnde qz vna species reruz plus habet de quantitate perfectionis ꝙ alia: potest optime vna dici maior ꝙtitate pfectionis: ⁊ alia minor. Secūdū q dicim⁹ albedinem esse maiorem in perfectione: ⁊ nigredinem minorem ⁊ albedinem etiam magis albi dicim⁹ esse maiorem ꝙ sit albedo minus albi: ⁊ hoc etiam in perfectiōe dicitur eē maior ⁊ cōuerso. Si ergo maioritas ⁊ minoritas: qz dicūt respectus quosdam in quantitate fundatos: possūt proprie in speciebus reruz inueniri: ⁊ etiam in numeris. Dicit enim q quinarius est maior ternario. Magis vero ⁊ minus in speciebus rerum nō proprie inueniuntur. Et ratio est: qz magis ⁊ minus ꝓprie loquendo dicūt quosdam respectus fundatos in participatione vnius ab alio: vnde magis album id dicit q plus participat de albedine: ⁊ minus albū dicit q minus participat de ipsa: ita q secundū h̄ non species dicūtur cum magis ⁊ minus: sed id q speciem participat manens in essentia diuersum a specie participata: quēadmodū: qz superficies essentialiter differt ab albedine ⁊ albedinē proprie dici potest superficies magis ⁊ minus alba. Magis quidem alba dicitur cuz plus habet de albedine a qua denominat alba: ⁊ dicit min⁹ alba eū minus de ipsa habet. Sed albedo que est species nō dicit magis ⁊ minus: neq; grāmatica: vt habet in predicamentis: ⁊ similiter cū magis ⁊ minus non dicitur h̄ albedo: neq; h̄ grāmatica: propter id q ab eis essentialiter non differūt. Patet igitur per ista q pricipās species a qua differt in essentia dicit cum magis ⁊ minus propter maioritatem ⁊ minoritatem existentem in specie participata: que tamen species non dicitur cum magis ⁊ minus. Et licet quidem in accidentibus species completa sit tantū forma ⁊ non composituz ex materia ⁊ forma: tamē in substantijs materialibus sola forma non est species completa: sed h̄ est ipsum composituz ex materia ⁊ forma: sicut homo equs asinus ⁊ similia. Ar ergo species rez non dicitur cuz magis ⁊ cū minus ex quo hō vel equs est p se species: necessariū ē q hō equs ⁊ similia cum magis ⁊ minus non dicantur: ⁊ per consequens neq; individua ipsorum: sicut h̄ homo vel hic equs dicit cuz magis ⁊ minus propter id q ab ipsis essentialiter non differunt. Apparet igit q species substarum: quia non participantur ab aliquo q ab eis differat essentialiter non faciūt: vt sube suscipiant magis ⁊ minus. Ex h̄ autē statim concludi potest q forma substantialis non habeat latitudinez: sed sit indiuisibilis qz vt ostensum est q denominatur a forma habente latitudinem dicit cum magis ⁊ minus: igit necessariuz est q forme substantiales a qbus tales species denominantur sint indiuisibiles nō habentes latitudinem cōtentiuam maioris ⁊ minoris perfectionis ad vnuz ⁊ cūdem specificum gradum pertinentis: licet habeant latitudinem contentiuā gradus generalis ⁊ specifici.

Ad argumentuz ergo in contrariū dicendum est q magis ⁊ minus cum importent comparationem nō inueniūtur proprie loquendo nisi in his tantū que sunt cōparabilia. Non sūt aūt cōparabilia nisi que sunt eiusdem speciei specialissime: vt in. vii. habetur: sed que in predicamēto substantie sunt eiusdē spēi spēialissime: nō sunt magis ⁊ minus perfecta: qz eque perfecta sunt omnia in substantiali perfectione.

¶ Nō quarta.

Quarto propter dicta posset dubitare aliquis vtrum propter p̄tinētiaz gradus generalis ⁊ specifici possit sustineri q forma substantialis non tota subito: qz successiue inducat: videtur enim q sic: qz licet gradus specificus talis forme cū sit indiuisibilis accipiatur subito qz tamen tota forma est diuisibilis per gradū generalē ⁊ specificum: nihil videtur prohibere q primo possit induci gradus eius generalis ⁊ postea specificus: vnde ⁊ in libro de animalib⁹ philosophus dicit q embrio primus viuit vita plante: postea viuit vita bruti: ⁊ vltimo vita hominis.

Ad istam qōnez dicendū est q propter continentiaz gradus generalis ⁊ specialis non potest contingere q substantialis forma successiue: ⁊ per motum inducat huius autez ratio est: qz motus ⁊ mutatio primo: ⁊ secūdum se non potest esse in natura generali: sed solum in natura speciali: sicut apparet manifeste inducendo in singulis. Non est enim motus aut mutatio in colore: nisi qz mutatio est aut in albedine aut in nigredine aut in aliquo medio colore. Similiter etiam non est mutatio in sapore: nisi qz est mutatio: aut in dulcedine: aut i amaritudine: aut in aliquo sapore medio. Et sic per cūcta discurrendo apparet euidenter q nunq̄ est mutatio in natura generali: nisi qz mutatio est in natura speciali. Hoc autem totum: ideo necessario contingit: quia cum

cum omnis mutatio aut tendat ab actu in esse aut ab esse in actū: in eo igit pōt tantū secundum se esse mutatio cui secundū se deberet esse actu vel in esse actu: h̄ autem secundū se deberet nature speciali ⁊ nō nature generali: quia natura generalis in tm̄ est in quantū est aliqua natura specialis i qua natura generalis reseruat: quēadmodū color non est actu: nisi qz actu est albedo vel nigredo vel aliquis medius color in quo reseruatur ratio coloris. In natura ergo generali non est mutatio: nisi quis mutatio est in natura speciali in qua reseruat ipsa natura generalis. Natura autem generalis graduz generalem ponit: ⁊ natura specialis ponit graduz specialem. Sequitur ergo necessario q generalis gradus forme non accipiatur per mutationez: nisi quia accipit aliqua forma specialis in qua insimul cū gradu specialis gradus generalis reseruatur. Simul ergo secūduz h̄ per mutationem accipit gradus generalis cū speciali ⁊ non prius vn⁹ ⁊ postea reliqu⁹. Et qz propter ea que necessario insimul inducūtur non potest sustineri q aliquid producatur successiue ⁊ nō subito: apparet cuidēter q nullo modo: propter solam continentiam pluriuz graduū: vnius quidē generalis ⁊ alteriꝰ specialis: potest sustineri q forma substārialis successiue inducatur quin potius ad h̄ saluandū exigitur de necessitate q etiam in suo gradu speciali diuisibilitatē habeat. Et qz h̄ falsum est: vt ex supradictis patet: necessariū est cōcedere q forma substantialis non successiue: sed subito ⁊ in instanti inducatur. Et per h̄ patet rōnsio ad argumētū.

Ad auctoritatem autem phylosophi quidam dicunt q in embrione prius apparet opera anime vegetatiue postea opera sensitiue ⁊ vltimo rōnalis. Et pro tanto secūdū eos dicit q embrio prius viuit vita plāte: ⁊ postea viuit vita animalis ⁊ vltimo viuit vita hominis ⁊ non ideo: quia prius accipiat subaz anime vegetatiue: postea subaz aie bruti ⁊ vltimo subaz intellectiue: ign potius secūdū eos statiz a principio accipit subaz aie rōnalis: lz nō a pricipio opera hui⁹ aie appareāt i ipo

Sed ista positio non solū est contra Tho. sed est etiaz cōtra veritatē quā vbiq; in doctrina tanti doctoris esse credo: quomodo aūt sit repugnans veritati alibi debet declarari. Ad presens aūt secūdū doctrinaz Tho. est dicēdū q in generatione hominis prius inducitur: non vegetatiuū generaliter sumptū: sed aliqua anima vegetatiua specialis: in qua reseruatur ratio vegetatiui generalis: postea aūt insimul ista corrūpit ⁊ inducit anima aliqua sensitiua specialis: non successiue: sed subito in q̄ reseruatur ratio vegetatiui ꝙ sensitiui generalis: vltimo aūt h̄ insimul corrūpit ⁊ inducitur nō successiue sed subito anima intellectiua specialis: in qua reseruatur generalis ratio vegetatiui sensitiui ⁊ intellectiui: et sic verba phylosophi intelligenda sunt: ⁊ tunc nihil facient contra intentionem nostram: sicut de facili apparet intuentibus.

¶ Textus.

¶ Neq; est in ad aliquid: contingit altero mutante verum esse ꝛc.

¶ Nō quinta.

Quinto posset dubitare vtrum sit verum q aliquid potest fieri de non relato relatū nō facta mutatione in ipso: sed in alterō: sicut philosophus h̄ ait: videtur enim q non: qz nihil fit nouiter relatum nisi accipiat relationē Relatio aūt accipi non potest nisi accipiatur ipsum re

lationis fundamētum. Quia igit h̄ sine mutatione nō accipitur: videtur necessario consequi q tribil de nō relato possit fieri relatū nisi fiat in ipso aliqua mutatio.

Ad istam qōnem Est dicēdū q duplicia sunt relata. Sunt enim quedaz reka que in vtroq; extremo ponunt realez dependēnaz: ⁊ quedaz que ipsaz nō ponūt in vtroq; sed tātū in altero. Et si loquamur de istis secūdis relatiuis: tūc satis notū est q alterū extremū: vtpote illud q non habet realem dependentiā ad altez fieri potest de non relato relatū absq; eo q fiat aliqua mutatio in ipso. Non enim h̄ dicitur esse relm: qz realiter ipsum refert: sed qz fertur alteruz ad ipsum: ⁊ ideo sufficit q fiat mutatio altero ad h̄ q ipsuz ēt sit nouiter relatum: quemadmodum aliquid fit de non scito actu scitū: non facta mutatione in ipso scibili: sed hac facta solū in scientia. Nam ⁊ mutatio non terminatur ad aliquid rationis: sed aliquid reale: vnde in illo extremo in quo est relatio secūdū rationez tantū: non potest gratia huius relationis solius mutatio attendi. Si autem loquamur de primis relatiuis: tunc considerandum est q eis contingit assignare duplex fundamētū: vnū quidē proximū ⁊ aliud remotū. Nam similitudinis proximū fundamentū est vnitas in qualitate vnoiuz qualium: fundamentum aūt remotū est qualitas. Hoc igitur presupposito attendendum est q extrema talium relatorum tripliciter possunt se habere: vno quidem modo ita q vtrūq; habeat fundamentū tam remotū ꝙ proximum ⁊ tūc sunt actu a se inuicem relata: quemadmodū se habent duo equalia in albedine quorum vtrumq; est simile alterī. Nec in ipsis est fundamentū similitudinis remotum: qz albedo ⁊ fundamentū eius proximū: qz vnitas in albedine. Accipitur aūt ad presens fundamentū remotū non pro fundamento remotissimo: sed pro eo q accipitur immediate post proximum. Alio autem modo illa extrema possunt ita se habere q careant quidez fundamento proximo: sed tamen habeat alterum ipsorum id q est remotum fundamentum: quemadmodū si duo aliqua sint: vnum quidez album ⁊ aliud nigrum: carebunt ambo fundamento proximo similitudinis alborum: alterum tamen album habebit fundamentum dicte similitudinis remotum: vnde ista non erunt actu relata relatione similitudinis albozum: sed fient sic relata actu q alterum tantum mutabitur. Si enim solum nigrum mutetur de nigro in album fient illa actu relata predicto modo. Alterum autem q est album non mutabitur: quia ipsum iam in se habet similitudinis hui⁹ remotū fundamētū: q vero ei⁹ fundamētū proximū nō habet non prouenit ex defectu ipsius: sed ex defectu alterius q est nigrum: ⁊ idcireo solum h̄ mutatum facit: vt ipsa fiāt modo predicto actualiter adinuicē relata. Tertio autem modo illa extrema sic possūt se habere: vt ambo careant relationis fundamento: tam proximo ꝙ remoto: sicut duo corpora nigra carent fundamento remoto ⁊ proximo similitudinis albozū. Et talia non possunt fieri illa similitudine relata: nisi ambo mutetur de nigredine in albedinem: vnde patet quomodo sit soluēdum argumentum.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem neq; substantie: neq; ad aliquid: neq; ipsius facere aut pati ꝛc.

¶ Lectio quarta. ¶ Nō pma.

Nec posset dubium: vtrum sit contrarietas in quātitate: videl⁹. n. q nō. qz i predicamētis dr q sube ⁊ quantitati nihil est contrarium.

Ad istam qõnem dicendum est: sicut diximus in logyca q̄ de quātitate loqui possumus dupliciter: vno quidem modo ipsam accipiendo simpliciter secundū se: z alo modo ipsam sumendo secundū q̄ est nata consequi certam formam naturalem. Et primo quidem modo in ipsa quantitate non est motus neq; contrarietas cuius ratio est: quia motus non est nisi in concernentez sensibilem materiam seu naturalez: q̄ motus est actus entis mobilis q̄ aliquid naturale est: cum sit subiectuz phylosophie naturalis. Quantitas autem secunduz se considerata non concernit sensibilem materiam: est enī ħ modo quid mathematicum. Mathematica autem sunt abstracta secundum rationem a sensibili materia z si non abstracta sint secundum esse q̄ habent ex consecutione ad formaz aliquam naturalem est ratio z p̄cipium essendi: vnde manifestū est q̄ quantitas sic sumpta abstrahit a motu: z per consequens a contrarietate: quia in omni contrarietate propzie dicta potest esse motus. Et quia in logyca agitur simpliciter de quantitate prout in ipsa attenditur predicamentalis ordo: id circo dicit logycus q̄ q̄titati nihil est cōtrariū. ¶ Si autem quantitas summatur secundo modo: secūdū scz q̄ nata est cōsequi naturalem formaz: vtrūq; in ipsa attendetur: yz contrarietas z motus: ħ enim modo est aliquid naturale motuz auferri z abiici per motuz: q̄ non conuenit nisi habentibus contrarietatem: vnde p̄m ħ in ipsam dare duos terminos maxime distantes: quorum vno ad alterum bene potest esse motus: omnium enim natura constantiuz est certa ratio magnitudinis z augmenti: vt dicit in secundo de anima: vnde in carne est dare per diminutionem aliquam partem carnis ita paruam q̄ non poterit dari minor: z aliquā ita magnam q̄ non potest dari maior: z a parua quidem ad magnam proceditur per motum augmenti. Sed a magna itur ad paruam per motum decrementi. Secundū h igitur in quantitate sic sumpta motus est z contrarietas: z idcirco phylosophus in hac scientia que considerat quantitatem: prout consequitur naturalem formaz: dicit q̄ contrarietas est in quantitate.

¶ Nō secunda.

Secundo posset esse dubiū vtrū sit contrarietas in vbi: videt enim q̄ non: quia dicitur in sex p̄incipijs q̄ vbi nihil est contrarium.

Ad istam qõnem dicendum est q̄ de ipso vbi loqui possumus dupliciter: vno quidem modo secūdū considerationez naturalez: z alio secūdū considerationez mathematicaz: primo autem modo necessariuz est q̄ ipsum vbi distinguatur secunduz distinctionez illorum corporuz locatoz: quibus primo debetur in vniuerso locus: cuiusmodi sunt ipsa elementa. Haz vbi q̄ naturaliter debet vni elemēto: nullo modo naturaliter debetur alteri: q̄ nullo modo esse posset nisi ipsa vbi naturaliter differrent. Et ħ modo in ipso vbi bene inuenitur contrarietas z motus: quia contingit aliquid moueri a sursum z deorsum z econuerso. Et vbi ad q̄ mouentur ipsa simpliciter: z vbi ad q̄ rendunt simpliciter grauia sunt contraria. Sunt enim in eodem genere. Maxime etiam a se distant: sicut supremum z infimuz. Vbi enim supremuz est in vniuerso q̄ est simpliciter sursum: z vbi infimū est q̄ est simpliciter deorsuz. Non possunt etiam simul esse in eodez: q̄ idem corpus non potest simul esse in loco ignis z in loco terre. Vicis sim ār insunt eidez susceptibili. Nam vbi est in corpore locato sicut in subiecto. Inuenitur autem idem locatū de loco deorsum ad locum sursum transmutari. Manifestuz est igitur q̄ talia vbi vere sunt contraria: cuz eis omnes contrariorum cōmunicant proprietates. ¶ Si autem accipiamus vbi secundū aliam considerationē oportet q̄ alio modo distinguatur. Corpora enim mathematica distinguntur secundū diuersam figurationē: z similiter etiaz distinguitur circunscriptio: que est vbi q̄ debetur talibus corporibus: vnde quēadmoduz ipsis figuris nihil est contrariū: sic etiam z vbi sic sumptum nullaz habet cōtrarietatez: nec accipitur per motum: quia in mathematicis non est motus: ħ etiam modo aliquod vbi simpliciter deorsum aut simpliciter sursum inter que duo dicatur esse maxima distantia dare non contingit. Non enim imaginari quis potest aliqō vbi ita sursum q̄ nō semper possit imaginari aliud superius. Et secundum ħ dicitur in sex p̄incipus q̄ vbi nihil est contrarium.

¶ Nō tertia.

Certio posset esse dubium vtruz in qualitate sit contrarietas: secundum propriā rationez specierū ei⁹: videtur enim q̄ non quia talis ratio dicit essentiaz forme: que videtur esse indiuisibilis: secundū autem id q̄ indiuisibile est nulla potest attendi contrarietas igitur in qualitate secundū propriam rationem specierū eius non potest contrarietas attendi.

Ad istam qõnem dicunt aliqui q̄ in qualitate non attenditur contrarietas secundū propriaz rationē specieruz eius: sed solū secundū esse q̄ habet in subiecto huius autez ratio est triplex secūdū eos: vna quidez: q̄ contraria debent habere latitudinem z non consistere in terio puncrali. Sed ratio propria specieruz qualitatis in puncrali terio cōsistit: propter id q̄ ee forme quā talis ratio significat est simplex z indiuisibilis: vñ nō potest secundū talem rationez attendi contrarietas: sicut nec secundū essentiaz: attendit contrariato aut magis z minus: sed secūdū esse q̄ pro tanto habet latitudinez z magis z minus: quia forma cuz non det esse nisi subiecto disposito: subo magis disposito dat perfectius esse q̄ subiecto quod minus est dispositum.

Secunda ratio Eiusdē est: quia albū in ligno non contrariatur nigro in pariete: sed nigro q̄ est aptū natū esse in ligno: propter id q̄ contrarietas est accipiēda respectu eiusdem subiecti: q̄ non esset si contrarietas in formis accipienda esset secundū essentiaz: aut secundū rationē quidditatis: cū diuersitas subiecti diuersificet non rationē quidditatis: sed per se faciat ad diuersificādū ee.

Tertia autem Ratio cozū dez est: quia si tales forme accipiant secundū esse non materiale: nō intelliguntur habere vltrius contrarietatem: vnde in intellectu non habent contrarietatez species albi z species nigri: z in aere species diuersoruz colorum non contrariantur sibi inuicem. Ex hoc autem videtur concludi satis euidenter q̄ qualitas non contrariatur sibi mutuo: nisi secunduz esse q̄ habeat in materia.

Sed quod ista positio Nullo mō stare possit non est difficile ostendere. Nam si ostendatur q̄ nihil sit dicere tales formas indiuisibiles esse in essentia: z habere latitudinez in esse: statim claū rerit q̄ nulla est

ta est etiaz z positio que super ħ principalit fundatur. Quod autem illud nihil sit dictu pōt multipliciter ostendi. Primo quidez: quia quando aliqua duo non differūt realiter: necessarium est si realitas vnius habet latitudinem: q̄ habeat latitudinem etiam realitas alterius. Non est enim intelligibile q̄ realitas rei indiuisibilis sit ipsa realitas rei habentis latitudinē: vtpote quia realitas puncti sit realitas linee. Nunc autem ita est etiam secundum q̄ isti dicunt in questionibus suis de esse z cētia: q̄ forma accidentalis non dat esse subiecto q̄ differat realiter ab ipsa sua essentia. Est enim secundum eos idem realiter esse q̄ albedo dat subiecto suo: z ipsa essentia albedinis. Necessario itaq; oportet ponere q̄ tales forme habeāt latitudinem in essentia: si habent latitudinem in esse: vnde eo ipso: quo isti ponunt tale esse latitudinem habere: z cum ħ ponere debent q̄ tale esse cum essentia forme idem est realiter. Cogunturq; de necessitate confiteri ipsam etiam essentiam habere latitudinem.

Secundo hoc idem Ex eo apparet q̄ albedo: z quelibet talis forma: non aliter dat ee suo susceptiuo q̄ dando sibi seipsam. Actum enim sustinendi: nō datur cum huno in ipso p̄supponat. Dat autem ei esse album q̄ non est aliud q̄ albedinem dare seipsam formaliter suo subiecto. Nam esse albuz non est aliud q̄ habere albedinem. Si ergo dat subiectum esse plus z minus necessarium est q̄ necessaria essentia etiam ipsius detur subiecto plus z minus: q̄ intelligi nō potest nisi ponatur q̄ talis forma habeat latitudinem etiam in sua natura vel essentia.

Tertio autem Idem apparet ex ipsa etiam ratione talis forme. Quecūq; enim ratio detur de albedine ipsa perfectior inueniretur in magis albo q̄ in minus albo. Si enim dicatur q̄ albedo est extremitas corporis perspicui terminati vehementi lucido: patet q̄ talis ratio in minus albo non est sic perfecta: sicut in magis albo. Si etiam dicatur q̄ albedo est color disgregatiuus visus idem dicere oportet: quia albedo que est in magis albo magis disgregat q̄ que est in minus albo: vnde patet q̄ inconueniens est dicere q̄ ratio quidditatis talium formarum consistit in gradu puncrali vel indiuisibili z q̄ essentia sit indiuisibilis: quia nō essentialis non pōt poni perfectior in vno q̄ in alio: nisi essentia que exprimitur per ipsam habeat latitudinem. Quod autem dicitur forma dare magis z minus esse subiecto: quia ipsum inuenit magis aut minus dispositum: patet q̄ nihil valet ad propositum. Cum enim talis dispositio sit accidentalis forma: de ipsa iterum querem⁹: propter quid cū magis z minus dici potest. Si enim ħ contingit propter esse eius q̄ est magis z minus perfectum: z ħ ratione alterius dispositionis: iterum de illa dispositione alia queremus: z sic aut in infinitum procederetur q̄ est impossibile: aut prima dispositio dici non poterit magis z minus perfecte esse in subiecto: nec per consequens accidentia sequentia cum magis z minus dici poterunt: q̄ est euidenter falsum: aut oportet concedere q̄ talis forma habeat in essentia z nā sua latitudinez.

Et preterea Secundum viam istam dicere poterimus q̄ etiam forma substantialis habeat in suo esse latitudinem: est. n. vniuersaliter verum q̄ actus actiuorum sunt in patiēte z dispositio: vnde z substantialis forma dat esse materie dispositе: q̄ quandoq; inuenit magis dispositā: quādoq; minus. Si ergo sol. propter maiorem z minorem susceptiui dispositionem esse habet latitudinem: cū in susceptiuo substantialis forme sit dispositio: quandoq; maior quandoq; minor: habebit necessario z esse talis forme latitudinem. Cum igitur ħ sit impossibile: oportet de necessitate dicere q̄ esse non habet latitudinem propter dispositionem susceptiui: sed quia consequitur formam in essentia latitudinem habentez: q̄ non est verum de esse forme substalis: sicut pz ex supra declaratis.

Si autem dicatur q̄ forma substantialis recipitur in materia prima ante dispositionem: patet q̄ per ħ nō tollitur ratio nostra: quia etiam prima dispositio materie nullam ante se dispositionem p̄supponit: quia alias non esset prima: z tamen secunduz ipsam magis attenditur z minus. Patet igitur q̄ qualitates secundum quas dicuntur aliqua eum magis z minus: habent in essentia sua latitudinem contentuam graduū diuersoruz ad speciem eandem pertinentium: z per cōsequens in qualitate attendi potest contrarietas secundum rationem propriam quidditatis suarum specierum. Et propterea Tho. noster dicit ħ q̄ in qualitate est contrarietas secundum rationez propriam specierū eius. ¶ Id autem q̄ ipsi dicunt in secunda ratione sua omnino nihil valet⁹. Nam qualitates secunduz propriam rationem sue speciei respiciunt subiectum: cum nec in abstracto nec in concreto sine subiecto completā habeant diffinitionem: verum est autem q̄ sicut ratio communiter sumpta z non contracta respicit subiectū communiter sumptum z non contractum: sic etiam ratio specialis z contracta respicit subiectum speciale vel contractum. Sicut enī ratio albedinis simplr accipit superficiem simpliciter: sic etiaz ratio huius albedinis hanc vel istam superficiem.

Dicendum est igitur Ad argumentum q̄ albedo secundum rationem sue speciei simpliciter: que accipit superficiem simpliciter contrariatur nigredini secundum rationem sue speciei simpliciter: in qua accipitur etiaz superficies simpliciter. Sed h albedo in sua ratione accipit hanc superficiē: vt puta ligni vel alicuius talium: z contrariatur non nigredini simpliciter: sed huic nigredini accipiēti similiter in sua ratione hanc eandem ligni superficiem.

Ad aliud dicendum est q̄ qualitates secundum suam realem quidditatem contrarietatem hūt: z non scōm intentionem sue quidditatis. Realem autem quidditatem colozis non habent in intellectu: nec in sensu: nec in aere: sed in superficie corporis terminati: z iō ibi solum contrarietatem habent vnde patet euidenter q̄ ista ratio non concludit qualitates sibi inuicem secundum suas reales quidditates non contrariari: sed concludit solū q̄ sibi mutuo nō cōtrariantur secundum intentiones suarum quidditatum. Quid autem ad alia argumenta fit dicendum: satis patet ex supradictis.

¶ Textus.

¶ Motus quidem igitur secunduz quale alterario sit huic enim alludit commune nomen ꝛc.

¶ Nō quarta.

Quarto posset Aliquis dubitare: propter q̄ causam mutationes que sunt in q̄litate hūt vltra noīa specialia noīa eriā cōe. Mutationes vero que sunt in q̄ritate: z que sunt in vbi vltra noīa specialia nō hūt cōe nomē.

Ad istam qōnem Dicit aliquis q ratio hui⁹ est: q in qua rare attenditur contrarietas: secundum esse: q habet in subiecto. Et quia est vnum cōe subiectum: cō trariarum qualitatuz: idcirco murationes: que sunt in qualitatibus contrarijs: possunt habere vnum cōe nomen. In alijs autem attenditur contrarietas: per cadi nē ad motum: z quia motus ad contraria diuersi sunt idcirco motus qui in eis fiunt habent nomina diuersa z non vnum. ¶ Sed ista omnino nihil valent: primo quidem quia etiam quantitatis z vbi: secundū esse naturale q habent in subiecto naturali: contrarietatē habent: vnde si propter vnitatē subiecti cōmunis mutationes in qualitate vnuz cōmune nomen sortiuntur cum etiam contrarie quantitates respiciant vnum cōmune subiectum naturale: z sic cōtraria vbi: pari ratione debent habere vnum cōmune nomē mutationes que fiunt in quantitate: z mutatio que fit in vbi.

Secundo autem Apparet dicta responsio esse insufficiens: quia cum motus in contraria sint diuersi species: z conueniant in genere: querer rationabiliter aliqs ab istis: propter quā causaz tales motus ex eo q conueniunt in genere non habent vnum generale z commune nomen: sicut etiam ex eo q differunt in specie habēt nomina diuersa. Manifestum est enim q ipsi huius rationem non assignant.

Dicendum est igitur Et ideo: secundum q dicit Tho. nostler q qualitates habent contrarietatem secundum propriam rationem specierum qualitatis. Ille autem species: z nominantur nominibus propzijs: z nominantur nole cōi ipsius qualitatis sicut albedo z dicitur albedo z dicitur qualitas: z nigredo nominatur nigredo z nominatur qualitas. Et quia mutatio denominatur a termino ad quem: ex quo omnes termini ad quos terminantur murationes: que sunt in qualitate: rationabile est q omnes etiam mutationes in qualitate facte: nomine communi qualitatis quo nominantur ea: secundum que est contrarietas inqualitate: ita habent vnum commune nomen: quod est nomen alterationis. In quantitate autem z in vbi non attenditur contrarietas secundum rationem propriam singulorum specierum. Sed attenditur contrarietas in quantitate secundum q subinduit excessum z defectum naturalem: quia maximum z minimum ibi sunt contraria. Sed excessus z defectus quātitatis naturalis non nominant nomine quantitatis: z idcirco nec mutationes tendentes ad ipsum defectuz z excessuz nominantur nomine sumpto cōmuniter a quantitate: quia motus denominatur nomine termini ad quem. Quia vero dicere possum⁹ q ille excessus z defectus est in quātitate: iz non sit quantitas: dicimus etiam q motus ad excessum: z defectum: est motus in quantitate: licet aliter non nominemus ipsum vno nomine communi cōmuniter a quantitate sumpto. In vbi etiam non est cōtrarietas secundum rationem specierum eius: sed solū per ordinem ad motum. Motus autem ad contraria vbi non sunt vnus sed multi: z idcirco habēt multa nomina: licet aūt sint tales motus vnū quidez in genere quia nō est verū dicere q sint vbi: sed sūt in vbi ppter ipsorum conuenientiā in genere: non nominantur vno nomine simplici z communi sumpto communiter ab ipso vbi: sed bene dicimus q omnes sunt motus in vbi vel in loco. ¶ Possumus autem z aliter dicere: vt videlicet dicamus q z ipsa vbi contrarientur: propter contrarietatem habitudinum: que sunt in eis. Et ab habitudine que est in vbi sursuz motus denominatur ascensio. Ab habitudine vero que est in loco deorsum motus denominatur descēsio. Quia vero ille habitudines nō nominantur nomine ipsius: vbi licet dicanē esse in vbi idcirco nec mutationes: que ad ipsas sunt: nominātur vno cōmuni nomine sumpto cōmuniter ab ipso vbi tamen dicuntur omnes esse motus.

¶ Textus.

¶ Post hec ār dicam⁹ qd ē simul z extractū qd ē ꝛc.

¶ Lectio quinta ¶ Nō prima.

Hec posset Esse dubium vtrum possint aliqua cē simul videtur enim q nō: quia ḃ dicitur q simul sunt que sunt in eodem loco primo. Nō possunt autez duo locata simul tempore esse in eodem loco primo: similiter non possunt aliqua duo esse simul secundum locum.

Ad istam qōnem Est dicenduz q corpora locata possunt accipi dupliciter: vno quidem modo secunduz suas profunditates roras: z sic non possunt simul esse secundū locuz: quia non cōpatitur vna tota profunditas corporis: vnā aliaz totaz profunditatez corporis secuz in eodem situ: propter id q non possunt simul esse duo corpora in eodem loco. Alio autez modo possumus locata corpora accipere secundum sua vltima que sunt ipse superficies: z tunc necessariuz est ponere q aliqua sint simul: quia dicta vltima necessario sunt in eodem situ: quando corpora in vltimis illis se mutuo contingunt. ¶ Huius autem ratio duplex cōsueuit assignari: vna quidem sumpta ex vniuersi plenitudine. Cum enim aer z aqua se contingunt nullus corpus mediū cadit inter ipsas: superficies ergo vltima aque z superficies vltima aeris: aut tūc sunt in vna z eadem superficie ipsius spatij: aut in alia z alia: si in vna: erunt ergo insimul secundū situ: si vero sunt in alia: z alia: cū inter duas superficies sparij cadat spatium medium: sicut inter duo puncta semper linea est media: erit necessario aliquod spatium mediuz vacuum inter aerem z aquam: q est impossibile: vt supra declaratū fuit: igitur necessariuz est illa duo vltima esse in vno z eodem situ. ¶ Secunda autez ratio ad idem consueuit assignari ex indiuisibilitate ipsoruz vltimorum. Sunt enim superficies indiuisibiles secundum profunditatez: indiuisibile autem a quocūq attingitur totum attingitur: igitur cum superficies vnius corporis attingat superficiē alterius: necessarium est q tota attingat totaz. Quandocūq autem aliqua sic se habent: q totum vnū attingit totum aliud: ipsa sunt in eodem loco simul: sicut in eodem loco in quo corpus est insimul etiam: z anima est que attingit totū corpus: necessaruz est vtrūq q superficies duorum corporum se tangentiū sunt tūc simul in vno z eodē situ.

Ad argumentum Ergo in cōtrarium dicendū est q illud verbuz duo locata non possunt simul esse in eodem loco: intelligit de illis que sunt propzie: z per se locata: sicut sunt corpora: vltima vero corporuz non sunt propzie: z per se: in loco: sed large z per aliud.

¶ Textus.

¶ Continuum autem est quod quidē habitū aliqd ꝛc.

¶ Nō secunda.

Sed tunc secundo posset aliquis dubitare vtrum ex ḃ sequatur q illa duo corpora sicut sūt aqua z aer continuentur

continuentur sibi inuicem: videtur enim q sic: q contigua sunt: quorum vltima sunt vnum: sed secundū predicta vltima aeris z aque vnū fieri: q superficies posita supra superficiem facit vnā superficiem: sicut n punctū supra punctū positū reddit vnū punctū: videt ergo q illa duo corpora sint sibi inuicez continua.

Ad istam qōnem Est dicendum q dupliciter superficies distinguntur: q propter distinctionez situū z propter distinctionez subiectoz. Et cū due quidez superficies corpoz naturaliū sunt in eodē situ: non distinguūtur tunc propter distinctionez situuz: sed distinguntur ob distinctionez magnitudinū naturaliuz: que sunt ipsarū superficierum propria suba. Ille autem magnitudines si non sunt diuise z distincte ꝓpter situz: sunt tamen diuise z distincte propter suba sua: que sunt substantie diuerse naturales.

Dicendum est igitur Quod cum superficies aeris ponitur supra aque superficiem: non fit ex eis vna superficies: sed manent due diuerse z distincte: propter id q z si tollatur tunc ab eis distinctio situalis: non tamen tollitur: sed manet distinctio que fit per diuersitatez substātialē subiectoz: sicut ponit Tho. in suo quodlibet: idcirco aer z aqua: tunc non contiuuantur: sed contiguantur solū. ¶ De superficieb⁹ aūt mathematicaz magnitudinū: que non habent aliā distinctionez nisi situalē: vez est q vna ipsaz posita supra aliam facit vnaz superficiem.

¶ Nō tertia.

Sed tunc restat Adhuc restat dubitatio vtrū videlz sublata cū distinctione situali distinctione etiaz: que fit per substantias subiectas: sit tunc necessariū ponere q magnitudines se tangentes fiant vna continua magnitudo: videtur eniz q sic: q dictū est q propter sublatā distinctione situali: non sit statim vna magnitudo: q remanet distinctio: que est per suba subiectas. Si ergo ista etiaz tollatur distinctio: tūc nulla remanebit z consequenter fieret oīno vna magnitudo.

Ad istam qōnem Dicunt aliqui q magnitudinis distinctio nullo mō intelligi potest nisi duplex: vna vz: fm distinctionez situū: z alia sumpta z facta per distinctionez subiectoz: vnde si vtraq distinctio magnitudinū⁹ tollat: necessariū erit dicere secūdū eos q ille magnitudines fiāt vna: z indiuisa magnitudo. ¶ Sed si velimus recurrere ad ea que credimus fieri a deo per miraculū: inuenimus ista non sufficienter dicta: credimus eniz q in sacramento altaris post consecrationez maneant dimensiones vini sine aliqua substātia subiecta: z similiter dimensiones panis sine subiecta aliqua substantia: ita q tūc tales dimensiones non manent ab inuicem diuise: propter diuersitatez substantiaruz subiectarū. Et si fiat q ibi dimēsiones panis cōtingant dimensiones vini non manebunt etiam diuise tunc propter distantiam situalem: z tamen non obstante sublatione dictarum duarum distinctionum: remanebunt adhuc magnitudines diuerse: contigue quidem sed nō continue: dimensiones panis: z dimensiones vini: vt ergo ista etiam distinctio saluetur: considerandum est q naturaliter loquēdo non potest dari inter magnitudines nisi duplex distinctio ꝓdicta scilicet per situz z per subiectum. Non enim potest facere natura esse magnitudinē sine ꝑte: vnde nāliter loquendo si non fit in magnitudinibus diuersitas in situ: nec diuersitas in subiecto: necessarium est: q habeant vnum subiectum z vnū situm: z per consequens oportet q sint vna magnitudo. Sed in his que non fiunt a natura: sed fiunt supernaturaliter oportet q ad causam supernaturalem recurramus: dicemus ergo q magnitudo naturaliter nō cōseruatur in esse sine subiecto: z tamen causa supernaturalis: que deus est: ꝓseruat cē magnitudinū subiecto etiā subtracto. Consimili etiam modo magnitudo naturaliter non distinguitur nisi vel per situm vel per subiectum: sed causa supernaturalis conseruat sua virtute distinctionem magnitudinum: subtracto subiecto z subtracta distinctione situuz. Et berit tertius modus saluandi in magnitudinibus distinctionē: qui ideo est possibilis: q causa primo prima potest in effectū cause secunde etiam sine causa secunda. Ad distinctionem autez z ad esse magnitudinum subiectuz se habet sicut causa secunda: z deus tanq causa primo prima.

¶ Nō quarta.

Sed tūc adhuc restat ḡrata dubitatio vtrū videlz sicut naturaliter possunt simul esse superficies: ita naturaliter possint simul esse duo corpora: videtur enim q sic: quia sicut se habet superficies ad superficiem sic etiam se habet corpus ad corpus. Sed vna superficies compatitur secum in eodem situ naturaliter alias superficiem: vt patet ex predictis: igitur z corpus vnuz naturaliter compatietur secum in eodem loco aliud corpus.

Ad istam qōnem simpliciter dicēdum q naturaliter nō possint simul esse duo corpora in eodē loco. ¶ Ad cuius intelligentiam considerandum est q propter situm essentialem quantitati dimensiue: qui ꝓsistit in ipsa cōnexione: z continuatiōe partium dimensionis: non cōtingit q due dimensiones: non possunt simul esse secundum locuz: videmus enim q si due superficies simul sint in eodem situ: q neutra ipsaz perdit ipsarum partiuz connexionē: quā tamē perderet omnino: si ratiōe talis connexionis contingeret q due magnitudines nō possunt simul esse in eodem loco: contingit autem ḃ ex eo quo attenditur q vna aliam extra se tenet. Nam licet due linee cuz superponuntur sibi inuicem in hunc modum simul sint: eo q secundum talem coniunctionē nō tenet vna linea extra se aliam: propter id q cuz illo modo fit indiuisibilis cuicūq coniungitur corpus aliter cōiungitur: sed tamē due linee intelliguntur ita coniungi: sicut iste intelliguntur cōiuncte in puncto. b. tenebit bene isto modo vna linea sic alia extra se: q non erunt ambe in eodem loco: non enim necessariū est q lineaz totaz attingat alia linea ipsam attingens illo modo: q secūdū talez modū ꝓtibilis est z non indiuisibilis. Et si contingat q simul fiant: non poterit ḃ fieri nisi coniungantur sibi modo ꝓio: quo modo non habent aliquaz partitionez. Et sicut dictū est de lineis est intelligenduz etiaz de superficieb⁹: que fm vnū modū indiuisibilitatez habent: sed ipsa corpora secūdū nullū modū habent indiuisibilitatez: sed oī modo intelliguntur esse partibilia: z ideo secūdū nullū modū se contingentibus potest concludi q totum tangat totum: immo quocūq modo coniungantur coniunguntur illo modo: quo cōpetit lineis z superficiebus: q vna teneat aliaz extra se: z ideo nullo modo possunt fieri naturaliter duo corpora in eodez loco. ¶ Hec est similis: sicut dictū fuit in argumento: de superficiebus z corporibus: vt patet ex dictis: q superficies vno modo indiuisibilitatem habet: propter

qō vna tota intelligitur totam aliam contingere: q nō est verum de corporibus: vtruz aūt miraculose possint ee simul declarare nō est presentis speculationis.

¶ Textus.

¶ Unus aūt motus dicitur multipliciter ꝛc.

¶ Lectio sexta. ¶ Aō prima.

Nec posset Dubitare aliquis de qōne quā mouet Ar. in littera: vtrū vz sit iudicand? semper esse idez motus specie qui est ab eodem in idem videtur enim q sic: q motus a termino ad quem specificatur: vbi ergo est idez terminus ad quem ibi videtur semper esse eadez specificatio: si ergo motus ab eodem in idem facti sint eandem habebunt specificationem: ꝛ per consequens erunt vnus ꝛ idem motus specie.

Ad istam qōnem Quidam dicūt q non est mot? vbi non est cōtrarietas: nec est contrarietas alicubi nisi ibi sit aliqua distantia: q? contrarietas distantiaz semper presupponit: vnde loquēdū est de motu: sicut loquimur de contrarietate: de qua loquenduz est: sicut loquimur de distantia. Jn qualitate aūt est distantia: ꝛ quātum ad gradū in esse: ꝛ quantuz ad dispositiones: i vbi ?o est distantia ratione partiū spatij. Cum ergo esse ꝛ dispositiones materie habeāt omnino essentialem habitudinem ad formam: quia semper eadem forma dat idem esse: iz ꝫ esse possit intendi ꝛ remitti: ꝛ semper eiusdez forme: per se loquendo: sunt eedem dispositiones: licet ipse etiam intendi possint ꝛ remitti: partes aūt spatij non habeāt omnino essentialez habitudinem ad ipsum terminū: quia ad eundez terminū ab eodez termino per diuersas lineas potest quis pertingere: vt pura per cordam ꝛ per arcum. Patet q ibi quidez est eadez distantia semper ꝛ eadem per consequens contrarietas ꝛ per cōsequens idez motus specie. Quia vero ꝫ est alia ꝛ alia distantia ergo ꝫ alia ꝛ alia contrarietas: ꝛ per cō sequens motus alius ꝛ alius secundum speciez. Adiungunt autem vlterius q cum in vbi non sit contrarietas secundum se: sed per comparationem ad spatium: acquirere idem vbi per spaciuz rectum ꝛ non rectum magis est acquirere vbi diuersuz ꝙ idez. Jn qualitatibus aūt: ꝛ si contrarietas sit secundum esse: q habent in materia: quia tamen materiales forme diffiniuntur secundum esse q habent in materia habere contrarietatem secundum tale esse: non tollit habere contrarietatem secundum se: ꝛ propterea cum acquiritur eadem qualitas specie est idem motus specie. Sed motus in vbi nō accipit speciem ab vbi secundum se: sicut nec in vbi est contrarietas secundum se: vnde ꝛ si vbi sit idem specie non propterea oportet q etiam motus sit vnus specie nisi factus sit p idez specie. ¶ Sed quāuis isti habūdēt in verbis: non tamen ꝫ verborum habundāria veritatem continet: sed multas falsitates. Nam q primo dicunt non esse motum vbi non est contrarietas: patet q falsum est: si intelligatur de motu locali: ꝛ de vera contrarietate. Motus enim circularis: non est inter habētia veram contrarietatem: vnde ꝛ Aristot. in fine sexti cum probasset omnem motum ad formam esse finitum per id q fit semper vel inter contraria: vel inter contradictoria: adiunxit hanc probationez non sufficientem esse ad ꝫ probādū de locali motu: quia aliquis motus est sicut circularis: qui non est de contrario in contrarium: immo etiam: nec a diuerso in diuersum: nisi forte secundum rationem: sed secundum rem est ab eodem in idem: vnde ꝛ postea de locali motu adiūxit aliam rationem. Patet igitur q falsum est motum ab eo specificari a quo contrarietatem accipit id ad q terminatur per ipsum: nec per consequens verum est q semper loquendū sit de motu: sicut loquimur de contrarietate: quia tunc vbi non est vera ꝛ perfecta contrarietas: non posset esse verus ꝛ perfectus motus: q totum falsuz in circulo apparet. ¶ Ulterius etiam q dicunt aliam distantiaz attendi penes cordam inter duo vbi ꝛ aliam penes arcū ꝛ per consequens aliam ꝛ aliam contrarietatem: patet euidenter esse falsum: q? cum contrarietas sit maxima distantia: ꝛ inter duo vbi: attendatur maxima distantia penes cordam ꝛ non penes arcum: necessarium est q etiam contrarietas attendatur inter ipsa non penes arcum: sed magis penes cordam. Et ꝫ etiam testat? fuit phylosophus in precedenti lectione: vnde patet q oīno ridiculosum est dicere idcirco motum factum in corda specie differre a motu facto per arcum: quia alia cōtrarietas est hic ꝛ alia ibi. ¶ Ulterius ꝛ q dicitur acquirere idem vbi per spacium rectum ꝛ non rectū: magis esse acquirere vbi diuersum ꝛ differens ꝙ idem: patet simpliciter esse falsum: si intelligatur de vbi ad q terminatur tot? motus. Jmpossibile est enī omnino q secundum vnum locum numero attendatur vbi differēs in specie. Posset autez ad vnuz ꝛ eundem locum numero? quis procedere per cordam ꝛ per arcum. Quod etiam postea adiungunt in qualitatibus secundum se attendi contrarietatem: quantumcūq; ista in eis attendatur secunduz esse q habent in subiecto: est manifeste cōtra eos. Dicunt enim in principio primi physicorum q participari ꝫ magis ꝛ minus est extra rationez talium formarum: ꝛ ad eas per accidens se habet: quia conuenit eis secundum esse q habent in subiecto: ergo si habere contrarietatem simili modo conuenit eis secunduz esse q in subiecto habent: necessario habent confiteri aut q contrarietas ad eas per accidens se habeat: aut q male dixerint de magis ꝛ minus in primo physicoꝝ. ¶ Quod autem dicunt tales qualitates diffiniri secūdum q in materia habent esse: si intelligatur ita q dicatur ipsarum esse qualitatum poni in earum diffinitionibus simpliciter est falsuz: quia esse est posterius entia ꝛ nihil diffinitur vera diffinitione per posteriora. Sed si sic intelligatur q dicatur subiectum in quo habent esse poni in earum diffinitionibus: erit quidez bene dictum: sed ad nihil erit eis vtile. Nam subiectū ponitur in diffinitione accidentis: non ideo: quia esse alterius ipsum accidens diffiniat: ꝫ quia terminat dependentiam essentie ꝛ quidditatis eius: ꝛ est causa quedaz originatiua ei?: ꝛ diffinitio debet cōtinere causas ꝛ principia essentie cum detur causa notificandi ipsam. Extra men licet subiectum ponatur in accidentis diffinitione non idcirco contrarietas conueniet accidenti secunduz se: si conueniat sibi gratia subiecti: quia que attribuuntur alicui ratiōe subiecti ꝛ materie dicunt sibi attribui per accidens. Ratione ergo suarum essentiarum: debēt qualitates habere contrarietatem: si ipsam debent secūdum se habere: patet igitur q vana sit multiplicatio verboꝝ quā hij faciunt.

Dicendum est itaq; Breuiter ꝛ melius: q de motu loq possum? dupliciter ꝫ duo q? ipo attrēdū tur. Dictū est enīz in precedentibus q motus ponit rē que acquirit ꝛ ipaz non ponit simpliciter ꝛ absolute: ꝫ sub certo quodaz modo se habendi. Possumus ergo de motu dicere: ꝛ ꝙtū ad realitatē quā ponit: ꝛ quātū ad modū se habendi. Et quantū quidē ad realitatē quā ponit cū non ponat nisi realitatē eius: que acquiritur per ipsum: ꝛ ꝫ sit terminus ad quem: patet q a termino ad quē specificatur. Quia terminus ad quē illā eādem realitatē ponit perfectē: que in motu ponitur incomplete. Jmperfectū reducitur ad speciē perfecti. Et propterea ī termin? ad quē sit vnus specie: erit motus quantū ad realitatem vnus specie: quia per ipsuz acquiretur ꝛ ponetur realitas vnius speciei. Neq; istud tollitur: si ad idem vbi aliquis moueatur per arcum ꝛ per cordam: q vbi q acquiritur habet latitudinem secunduz latitudinem spatij: ꝛ in tota tali latitudine manet vbi eiusdē speciei. Et propterea si infra metas talis latitudinis describat aliquis arcum aut cordam: tam in arcu ꝙ in corda attendetur de latitudine vnius vbi ꝛ eiusdem in specie physica ꝛ naturali.

Si autem loquamur De modo tu quātū ad modum se habendi: quē ponit: habebit tūc secundū se speciem distinctam a specie eius q acquiritur. Et secundum ꝫ motus factus per arcum semper differt specie a motu facto per cordam: quia alio modo fit vnus ꝛ alius modus attēditur in alio: que diuersitas prouenit ex diuersitate arcus ꝛ cordę. Differēt enim ꝫ duo figuris siue in specie figure. Et propterea dicit phylosophus q dicti motus: ideo differunt specie: quia id in quo fūt ꝛ ipsum spatium differt specie figure: scilicet quia spatium rectum ponit figuram rectam: sed actuale ponit magis figuram circularem: ꝛ per ꝫ patet responsio ad argumentum factum in contrarium.

¶ Textus.

¶ Simpliciter aūt vnū in omnibus his est ꝛc.

¶ Aō secunda.

Secundo posset Aliquis querere vtrum motus finitus possit resumi idem numero. ¶ Ad ꝫ respon. Tho. in suo quolibet: ꝛ responsionem illam inde alij accipiunt ꝛ ponunt eam in suis scriptis tanq; suam. Dicit enim Tho. q cum successiua esse habeant in quodam fieri cōtinuo: ꝛ per idez vnumquodq; habeat esse ꝛ vnitatem: necessarium est q vnitatez habeat ex vnitate ipsius fieri. Ad vnitatem autem fieri continuum exigitur continuatio in duratione eius. Statim enim cuz interrumpitur durario tollitur cōtinuario: sublata vero continuatione tollitur vnitas cuiuslibet continui. Ar ergo esse motus consistit in continuo fieri: ꝛ vnitas motus in vnitate fieri: ꝛ ad vnitatem ipsius fieri exigitur continuatio in duratione eius: patet euidēter q ad vnitatem motus requiritur cōtinuatio durationis: que duratio si interrumpatur tolletur necessario vnitas ipsi? Si ergo mot? cuius desijt duratio: ꝺz idē numero resumi: oportet q tollatur interruptio durationis: sed si interruptio durationis tolli non potest: nisi ꝫ fiat: vt motus ꝛ fieri in quo consistit esse motus: tunc durauerit quando non durauit: q implicat contradictionez. Ponitur enim per ꝫ idem simul durasse ꝛ non durasse. Jmpossibile itaq; est ꝛ contradictionem implicans q motus finitus resumatur idem numero.

¶ Textus.

¶ Socratē aūt ꝫm alterationem eandē alterari ꝛc.

¶ Aō tertia.

Tertio posset Aliquis querere vtrū forma prius generata: ꝛ postea corrupta possit redire eadem numero per actionem naturalis generantis.

Ad istam etiam qōnem Rāder Tho. in eodē suo quodlibet dicens q ꝫ fieri nō potest: ꝛ ratio quā assignat est: qa agens naturale non producit aliquid nisi per motum ꝛ transmutationem: vnde forma ab ipso educta de potentia materie per motum ꝛ transmutationem est producta. Motum autem vnum ꝛ eundē numero agens nāle resumere nō p?ōt: vnde necessarium est q etiam formā ad cui? realitatē motus realitatem aliam non ponit: eandez numero cū prius generata ꝛ postea corrupta resumere non possit. Ex igitur ipso quo forma ab agente naturali producitur q motuz: patet q corrupta non potest eadem numero reduci per reductionem naturalis generantis.

¶ Aō quarta.

Quarto posset Adhuc aliquis querere vtrum per actionem illius agentis possit forma prius corrupta ꝛ producta: eadez numero reduci: videt enīz q non: quia producta termino productionis est: diuersorum autem sunt termini diuersi ꝛ non vnus: vbi ergo est alia productio ꝛ alia: ibi debet esse aliud ꝛ aliud productuz Est autem omnino alia productio: quia aliquid mō nouiter producitur: ꝛ qua productum fuit prius: sicut est alia productio noua ꝛ productio antiqua. Nullo igitur modo: vt videt: productuz prius ꝛ corruptuz: ꝛ modo itez productum esse potest idem numero.

Ad istam qōnem Dicenduz est q ꝛ si forma corrupta eadem numero non possit reduci per agens naturale: potest tamen bene eadem reduci per agens supernaturale. Nam materia sic in potentia sua claudit oēs formas specierum q claudit ēt in ipsa omnes formas individuorum sub illis speciebus contentorum. Et propterea q? forma que est actu in materia corrumpitur: redit in potentiam materie: ꝛ manet inclusa eadem numero in hac potentia: sicut ꝛ eadē numero inclusa erat ante ꝙ ducereture ad actum essendi: sed differenti modo: quia ante ꝙ actu fieret clausa erat in potentia reducibili ad actum: per actionem naturalis generantis: sed post ꝙ actu facta est ꝛ corrupta remanet clausa in potentia materie: non reducibili in actum per agens naturale: reducibili tamen ad actum per actionē illius agētis: cui subest tota ꝛ totaliter potentia materie quale agens est prima causa. Nam si prima causa non posset hanc eandem formā numero: que semper manet in materie potentia: reducere: sequeretur aliquid cōtineri in potentia passiua materie: quod non contineretur in potentia actiua prime cause: q est omnino absurdum. Potest itaq; forma corrupta eadem numero reparari ab agente primo: qui deus est: licet non possit ꝫ fieri ab agente naturali.

Ad cuius intelligentiam considerandum est: q agens naturale agit sic per contactum necessitate naturali: q necessario cum contingit passiuum ad eius similitudinem disposit: imprimit sibi similitudinem forme sue: ita q semper productio forme ab agente naturali consequitur naturali necessitate ipsum contactum passiui ab actiuo. Hunc autem sic est q quandocunq; aliquid ad aliud sic se habet: q necessario consequit ad ipsum: oportet q diuersificetur ad diuersificationem eius: quēadmoduz calor: quia consequit de necessitate ignez: necessario nu

meratur ad eius numerationē: q̄ ergo forma educta de
potentia passiui: per agens naturale ita se habet ad cō
tractū passiui ab actiuo: q̄ ipsuz consequitur de necessi
tate: oportet necessario q̄ ex alio ⁊ alio contractu proue
niat non eadez: sed alia ⁊ alia forma: vnde q̄ contract⁹
quo prius passiuū contractū fuit ab actiuo est numero
diuersus a contractu quo actiuū contingit ⁊ passiuū
post corruptionez forme producte per priorez contractū
ideo accidit q̄ forma secundo producta ab agente natu
rali: est omnino diuersa numero a forma prius ab eodē
producta ⁊ corrupta. Sed de primo agente non possu
mus sic dicere q̄ contingat passiuū: ⁊ naturali necessita
te per talez contactuz formaz educat de potentia passi
uissimo per meraz libertatez sue uolūtatis intelligendo
⁊ uolēdo habet ipsaz deducere ad actū: unde q̄ forma
corrupta eadez numero manet causa in potentia mate
rie: ⁊ eadez numero intelligitur a prima causa: patet q̄
statim cū causa prima uellet habere hanc eandem for
mam clausam in potentia materie regredi ad actum
rediret de necessitate eadez secundū numerū. Eo igit ip
so quo prima causa per intellectū ⁊ uolūtatē agit: ⁊ ma
teria est sue uirtuti totaliter subiecta: ⁊ si uis interius pe
netrans omnia respicit quicquid est in potentia mate
rie cogimur de necessitate dicere q̄ ipsa possit formā cor
ruptā cū uoluerit eandē numero reducere.

Ad argumentum

Ergo in cōtra
riuz dicenduz
est: q̄ productio potest accipi uno modo secūdū q̄ se te
net ex parte producentis: ⁊ sic est ipsa cētria prime cau
se: quia in ipsa causa non differūt: sed sunt idē essentia ⁊
actio: unde patet q̄ ꝑ modo ipsa producens non est alia
⁊ alia: sed una ⁊ eadez. Alio uero modo potest se
cundum q̄ se tenet ex parte producti: ⁊ sic dicitur uel
considerabitur: q̄ uel quantū ad rez que est uel quā
tuz ad modū sub quo ipsaz ponit. Et primo quidez mo
do etiā productio secūdū determinata nō est una ⁊ alia
sed una ⁊ eadez: q̄ ostensuz est iaz q̄ res producta una
⁊ eadem est. Et productionem aliam non ponit nisi rez
ipsaz que producitur. Si aūt accipiatur ꝑ rum ad mo
dū quē ipsi rei superaddit: sic uidetur esse alia ⁊ alia: di
citur enim ⁊ ponit rem sub initio procedendi ab alio. Est
aūt duplex initiū durationis essendi ⁊ processus cū res
ponit prius fuisse ⁊ actu processisse: ⁊ postea nō fuisse: ⁊
post iterū incipere existere. Et ly quidem ratione huius
initij dicatur productio alia ⁊ alia: non tamen ex ꝑ pro
bat q̄ res producta sit alia ⁊ alia. Quia cuz ponimus
eandez rez numero esse que incipit esse modo: ⁊ incipit
esse alias: non potest aduersarius dicere aliud uel alia
⁊ alia est initiatio essendi ⁊ durationis: ergo est aliud ⁊
aliud existens siue durans in essendo: nisi supponat q̄
probare debet. Potest tñ ex ꝑ concludere q̄ duratio es
sendi sit alia ⁊ alia. Sed tamen nihil prohibet unuz ⁊
idem ens numero alia ⁊ alia duratione numero dura
re in essendo: presuppositā uirtute prie cāe ⁊ ei⁹ actiōe.

¶ Nō quinta.

Vinto posset

Esse dubiū
utrū si mo
tus ad formaz sit alius ⁊ alius: necessario
etiaz ipsa forma esse debeat alia ⁊ alia: vi
detur enim q̄ sic ꝑm prędicta. Nam mo
tus alius ⁊ alius: ponit aliū ⁊ aliū contractū passiui ab
actiuo. Sed dictum est q̄ contactus alius ⁊ alius facit
ut forma producta ab agēte naturali sit alia ⁊ alia. Im
possibile ergo uidetur q̄ motū existente alio ⁊ alio: ma
neat una ⁊ eadem forma secundum numerum. ¶ In
contrarium autem uidetur esse: q̄ caliduz contingens
calefactibile incipit ipsuz calefacere ⁊ calefacit. Et desi
nens contingere desinit imprimere calorem: ⁊ iterum
cōtingens iterato calefacere: ita q̄ est tunc calefactio
alia ⁊ alia: ⁊ tamen calor impressus est tantum unus nu
mero: quia in uno numero calido non est nisi unus nu
mero calor.

Dicendum est igitur

Ad istā
questionem q̄ aliter loquendū est de formis: que in indiuisibi
li consistunt ⁊ aliter de formis que habent latitudinez
cuiusmodi est calor: forme enim que in indiuisibili con
sistunt per motum non inducuntur nec abiciunt: sed
per subitam ⁊ simplicez mutationez. Et in talibus mu
tatione existente alia ⁊ alia: oportet de necessitate loquē
do naturaliter formā esse aliaz ⁊ aliam: forme aūt que
habent latitudinez: sunt que proprie per motuz inducū
tur: ⁊ in talibus contingit q̄ motu existente alio ⁊ alio
manet forma ⁊ manere potest modo predicto de calore
una ⁊ eadem: sed non sunt uno eadem gradu sue latitu
dinis. Oportet enim semper q̄ cōtactu naturali existē
te alio ⁊ alio: sic etiam q̄ imprimit ꝑ ipsum aliud ⁊
aliud. In talibus ergo formis ꝑ contingit q̄ per prio
rem motū ⁊ contractum imprimitur unus gradus for
me: ⁊ per secundū motum ⁊ contractuz imprimitur non
ille idez gradus: sed de necessitate alius: qui tamen cū
alio pertinet ad unaz ⁊ eandez formę latitudinez: ⁊ per
ꝑ patet responsio ad argumenta.

¶ Textus.

¶ Quoniam aūt continuus est omnis motus simpli
citer quidez unū necesse est continuū esse ꝛc.

¶ Lectio septima. ¶ Nō prima.

Sic posset

Esse dubiuz utrū mo
tus regularis sit ma
gis unus ꝙ irregularis: uidetur enim q̄ nō
quia unitas motus consistit in cōtinuitate ei⁹
potest autem contingere uti irregularis mo
tus sit ꝓtinu⁹: sicut regularis: igit simul et erit unus.

Ad istam qōnem

Dicitur cōmu
niter ⁊ bene: q̄
de motu loqui possumus tripliciter: uno quidem modo
secundū q̄ dicit quid quantū continuū: ⁊ sic eius uni
tas consistit in sola continuitate: quia unitas indiuisio
nem ponit: ⁊ multitudo ponit proprie diuisionē. Indi
uisio autez cuiuslibet cōtinui ponit continuationē par
tium eius: ⁊ per earūdem discontinuationez ponit di
uisio. Et quantū ad ꝑ sicut regularis dicitur unus: sic
etiā uni⁹ dici potest ⁊ irregularis. Alio aūtez mō de mo
tu loqui possumus: quātū ad modū se habēdi: quē ipor
tat: ⁊ sic regularis quidez unus est: q̄ unicum ⁊ uniuoz
mē moduz tenet. Irregularis uero quandā multiplici
tatez hz: q̄ non seruat semper unū modū: sed multipli
cē inꝯtū mō tenet unū modū mō aliū. Taliter igit ir
regularis: nō est ita unus: sicut regularis. Tertio autez
modo sumi potest quātū ad actū: que ponit: ⁊ sic ponit
perfectionez quandā. Et ꝑm ꝑ in eo attenditur unitas
perfectionis. Et per ꝑ pz rūsio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt dicitur unus ⁊ perfectus ꝛc.

¶ Nō secunda.

Secundo posset

Dubita
re aliqs
utrū pfectio rei faciat ad ei⁹ unitatē: credo
ret forte aliqs q̄ nō: q̄ ita uideꝯ de una nu
mero re imperfecta: sicut res perfecta.

¶ Ad istam

Ad istam qōnem

Dicenduz est
q̄ cum ens ⁊
unum sint idem ⁊ una natura: ut habeꝯ in quarto me
thaphysice: necesse est unumquodq̄ ad unitatem se ha
bere: sicut se habet etiam ad esse: ⁊ per consequens id q̄
facit ad esse: ⁊ ad entitatem rei: facit etiam necessario ad
eius unitatem. Cum ergo perfectio faciat ad rei entita
tem: necessarium est q̄ etiam faciat ad unitatem eius:
ut uidelicet dicamus q̄ sicut quāto aliquid est maioris
perfectionis: tanto altiorem ⁊ maiorem entitatem ha
beat: sic etiam quanto aliquid maius est in perfectiōe: tā
to altiorem habet ⁊ maiorem unitatē: unde ⁊ prima cā
quia est maxima ⁊ summa in perfectione: ponitur habere
maximam ⁊ summam entitatem atq̄ unitatem.

Ad argumentum

Ergo in con
trarium dicen
dum est: q̄ unitate numerali potest forte res imperfecta
dici una: sicut ⁊ perfecta: sed unitate essentiali: que est
idem cum entitate rei: nō pōt dici aut cē sic pfecte una.

¶ Textus.

¶ Unus quidem igitur irregularis est ꝛc.

¶ Nō tertia.

Tertio posset

esse dubium de
hoc q̄ physicus
ꝑbus ꝑ ait: q̄ etiaz ⁊ supra dixit: uidelicet
q̄ minus est semper commixtio contrarij
uideꝯ enim ꝑ non esse bene dictum: quia
tunc nihil posset recipere magis ⁊ minus nisi contrari
um haberet: ꝑ autem est falsum: quia ut dicitur in sex
principijs: habitus recipit magis ⁊ minus: ⁊ tamen
non habet contrarietatem.

Ad istam qōnem

Dicenduz est q̄
secundum re
ritatem magis ⁊ minus non prouenit tanꝯ ex prima
⁊ uniuersali causa: ex commixtione contrariorum: sicut
manifeste apparet per nunc factum argumentum: sed
prouenit sicut ex tali causa ex minori ⁊ maiori determi
natione potētie: ꝑ autem maior ⁊ minor determinatio
ponit in habentibus contrarietatem maiorem ⁊ mino
rem recessum a contrario. Nam in superficie est potēn
tia ad esse album. Et maiori determinationi dicte potē
tie ad ꝑ esse annectitur maior recessus a nigro: ⁊ per cō
sequens ponitur magis album. Minori aūt determi
nationi annectitur minor recessus ab eodem. In nō ha
bentibus autem contrarietatē: dicta determinatio ma
ior ⁊ minor ponit maiorem uel minorem elongationez
a priuatione ⁊ carētia ipsoz: sicut manifeste in habitu
apparet: qui ut dixim⁹ in logyca recipit magis ⁊ min⁹
propter maiorē ⁊ minorem recessum a priuatione eius
Armatior enim ille dicitur qui magis recedit a priuatio
ne ⁊ carētia armationis: ⁊ magis accedit ad perfectio
nem eius. Potest enim armatio fieri secūdū diuersa ge
nera armorum. Ex uno quidem genere non accipit tā
tam determinationem quantam recipit ex pluribus:
ideirco minus ⁊ magis recipit. Maior enim ⁊ mi
nor determinatio rei: ut iam dictum est: causa est: qua
re dicantur aliqua cum magis ⁊ minus. Et hec omnia
ut supra dictum fuit: habent perfectionem nō consistē
tez in indiuisibili: sed habentez magnā latitudinez.

Ad argumentum

Ergo in con
trarium dicen
dum est q̄ ueri bū ꝑbi aut est intelligēdū i hāc ꝑ ic
tatē: aut ꝑ riū large ibi sumit: ꝑz q̄ ēt ꝓuatio dī ꝑ riū.

¶ Textus.

¶ Amplius autem determinandum est: qualis motus
contrarius motui ꝛc.

¶ Lectio octaua. ¶ Nō prima.

Sic posset

Esse dubium utruz
ad perfectaz contra
rietatem motuum sufficiat dicere q̄ sunt
ad terminos ꝑrios: uidetur enim q̄ sic: quia
motus ab eodez accipit speciez ⁊ contrarie
tatez: speciez aūt sumit solū a termino ad quem: ergo so
la acceptio terminoz ad quos sufficit ad perfectā mo
tuum contrarietatem.

Ad istam qōnem

Dicenduz est q̄
cōtrarietas nō
tollit rationes proprias eoruz: que contraria dicuntur
sz eas semper ponit: quemadmodū cōtrarietas albi ⁊
nigri non tollit: sed ponit proprias ipsorum rationes.
Consimili ergo modo contrarietas motuuz debet pone
re eorum rationes ⁊ non tollere. Est autem de ratione
motus affirmatio utriusq̄ termini: tam scilicet termi
ni a quo: q̄ etiā termini ad quē: quia motus: ut ꝑ. patu
it per ꝑ distinguitur a mutatione: quia ipse est de affir
mato in affirmatū ⁊ non mutatio. Quia ergo: ut ostē
sum est: contrarietas motuuz debet ponere non tollere
ipsorum rationes: oportet necessario q̄ ad perfectē assi
gnandam motuum contrarietatem: fiat acceptio utri
umq̄ terminoz um: tam scilicet terminorum a quibus
q̄ terminoz um etiam ad quos.

Ad argumentum

Dicit q̄ in con
trariuz dicēn
quidam q̄ non sola specificatio: sed ⁊ quantitas est at
tendenda ad contrarietatem. Motus autem ⁊ si speci
em trahat a termino ad quem tamen quantitatez tra
hit a termino a quo. ¶ Sed istud non uidetur tollere du
bitationez: quia ad habendum species contrarias: sufficit
habere ipsaruz cōpletas specificationes: unde si om
nimode completa motuum specificatio habetur ex so
lis terminis ad quos: poterit sufficienter ex eis tantuz
fieri acceptio contrariarum specierum motus. Et pro
pterea dōm est ⁊ melius q̄ motus ex solo termino ad
quem sic specificatur: q̄ nisi aliud accipiatur habet ra
tionem mutationis ⁊ non motus: sic etiam isti confite
tur: sed rationem specificam secundum q̄ est non mu
tatio: sed motus trahit a termino ad quem: cum habi
tudine ad affirmatum termino a quo. Et propterea ex
contrarietate terminoz ad quos sumuntur quidez nō
contrarie species mutationum: sed contrarie species
motuum: secundum q̄ motus sumuntur ex acceptione
cōtrariozū terminoz um: tam a quibus ꝙ etiā ad quos.

¶ Nō secunda.

Secundo posset

Esse du
bium ra
tione dictorum: utrū motus trahat quan
titatem ex termino a quo: uidetur enim q̄
non: quia ipsa forma ad ꝙ etiā motus ter
minatur: omni termino cōtrario subtracto: habet lati
tudinem: sed forma habens latitudinem non subito in
ducitur: sed in certa quātitate temporis: sibi subtracto
quolibet contrario termino a quo potest quantitas in
acceptione forme remanere.

Ad istam qōnem

Dicunt quidam
q̄ motus a solo
termino a quo contrarietatem trahit. Rario autez ip
sorum est: quia forma que in passiuo non habet contra
riam dispositionem: subito inducitur ad presentiā actu
ui. Contrarius autem terminus a quo est: qui istaz cō
trariam dispositionez ponit: si talis iaq̄ terminus tol
latur: patet q̄ statim tollitur quantitas a motu.

Sed primo Manifestum est ꝙ isti nimis impropꝛie loquuntur nam motꝰ est essentialiter quantus. Quod autem alicui conuenit essentialiter sibi conuenit ex se: quando ergo quꝛitur a quo motus quantitatem habeat: dicendum est ꝙ eam habet ex se: ⁊ ex ratione sua: et a quo ipse est efficienter ⁊ quantitas ipsius: vnde si sublato contrario termino a quo quantitas tollatur: necesse est ꝙ tollatur etiam ⁊ motus. Non ergo quꝛendum est a quo motus quantitatẽ habeat: sed a quo eã habeat inductio vel abiectio dispositionis aut fozme.

Secundo autem Manifestum est ꝙ nec etiam a solo termino a quo intelligi potest quãtitas temporis in acceptione fozme per fecta ⁊ completa: sed etiam intelligi potest quantitas ex aliqua agentis dispositione: videmus enim ꝙ in aere non est dispositio cõtraria ad illuminationem: ⁊ tamen si illuminatio ponatur esse talis dispositionis ꝙ crescat cõtinue in luminositate: quẽ admodum potest contingere de igne: qui potest in quãtitate: ⁊ per consequens in luminositate crescere quodã continuo cremento: statim oportebit ꝙ per eius actionẽ continue intẽdatur claritas in aere: ita ꝙ perfecta illa claritatis acceptio nõ intelliget facta in instanti: sed in tempoꝛe. Non solum igitur ex termino a quo: sed etiaꝫ ex motu facto in agente potest intelligi quantitas temporis in acceptione fozme. ¶ Verum est autem ꝙ argumentum factum in principio non valet. Nam propter solam fozme latitudinem non impeditur gꝛ fozma subito accipiatur: manente tamen ipso agente continuo in eodem gradu talis fozme: ⁊ materia nõ habente dispositionem contrariam ad ipsam.

¶ Textus.

¶ Quoniã aũt differt mutatio a motu ⁊c.

¶ Nõ tertia.

Certio posset Aliquis dubitare vtrum affirmando solum terminum ad quem ponatur ratio mutationis ⁊ non motus: videtur enim ꝙ non: quia ille terminus ad quẽ potest esse talis ꝙ accipiatur successiue ⁊ non subito.

Ad istam qõnem Dicunt aliqui: ꝙ pro tanto ponitur solum affirmatione ⁊ negatione vnius ⁊ eiusdẽ accipitur ratio ⁊ contrarietas mutationũ: ꝙ ex termino a quo motus quantitatem habet ⁊ non ex alio.

Sed quia ista ratio Secundum predicta nihil valet: dicendum est ꝙ pro tanto affirmatio solius termini ad quem: eum eiusdem negatione dat intelligere mutationem ⁊ non motum: quia propria ratio mutationis est ꝙ fiat de affirmato in negatum vel de negato in affirmatum: sicut in principio huiꝰ gnti philosophꝰ ostendit: huius autem ratio est: quia posito vnius termini quantum est de se non dat quantitatem intelligere: vnde congruit mutationi que est indiuisibilis ⁊ non motui qui est quantus. Si autem vno tantum termino posito ponatur latitudo: hoc est per accidens: ⁊ non per se quia non contingit hoc ex vi positionis vnius termini: vt dictum est. In scientia autem accipiendum est ꝙ est per se: ⁊ diuittendum ꝙ est per accidens.

Ad argumentum Ergo factum in contrariũ dicendum est ꝙ si terminus qui acquiritur habet latitudinem: tamen cum dicimus ꝙ de non esse ipsius fit transitus in esse: intelligitur tam diu stare sub non esse qꝫ diu non est transitus finitus: ⁊ in fine transitus stare intelligitur in esse: quia sicut inter esse ⁊ non esse nihil cadit medium: sic etiam non cadit vllum medium inter finem transitus ⁊ transitum totum precedentem vnde non est dicendum ꝙ solum in principio transitus res fiet in non esse: ⁊ in fine fiet in esse: quia inter principium transitus ⁊ finem aliquid est medium: quia ipse transitus: ⁊ inter non esse ⁊ esse nihil est medium.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem motui non soluꝫ videtur esse motus contrarius ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Nõ prima.

Esset Aliqs dubitare vtrũ quies in vtroq; termino opponatur motui: videtur enim ꝙ sic: ꝙ motui opponitur quies puatiue: sed quies in vtroq; termino tollit motum: ergo sibi eam quelibet opponitur. ¶ Et preterea habitus debet precedere puationem: sed quies in termino a quo precedit motum factum ab eodem nõ itaq; videtur esse puatio ipsius.

Ad istam qõnem est dicendum ꝙ motus non opponitur proprie nisi quieti: que est in termino a quo: cuius ratio est: quia vnum oppositoꝝ naturaliter est reliquũ tollere non ponere. Tollit autem ⁊ aufert motus quietẽ que est in termino a quo: sed quietem que est in termino ad quem non abijcit: sed magis ponit. Nam moueri est tendere in hanc quietem: loquendo autem de moueri ꝙ cadit in oppositis. Non ergo huic quieti opponit motus: sed quieti in termino a quo.

Ad primum ergo Dicendum ꝙ quies in termino ad quem in tantum tollit motum in quantum ponit perfectionem ⁊ complementum eius. Ex hoc autem magis accipitur ꝙ non opponitur sibi qꝫ contrarium: vnum enim oppositoꝝ non est natum cõpleri ⁊ perfici per alterꝫ.

Ad argumentum Autem aliud dicunt qdã ꝙ puatio quandoq; nata est respicere subiectum mediante fozma: ⁊ quandoq; mediante motu. Mediante quidem fozma quando subiectum fozmam habet qꝫ est natum per puationem perdere: ⁊ tunc fozma aut habitꝰ precedit puationem in subiecto. Mediante autem motu puatio respicit subiectum quando ipsum est puatum aliquo ꝙ natum est accipere per motum. Et tunc puatio precedit habitum: ⁊ sic est in proposito. ¶ Sed responsio ista est valde vilis. Primo quidem: qꝛ quando subiectum est puatum aliquo ꝙ natum est recipere per motum: non respicit tunc puatio subiectum motu mediante: sed magis econuerso motus respicit subiectũ mediante puatione. Quia mediante eo respicit quidlibet subiectum suum ꝙ sibi preintelligitur in ipso. Quãdo igitur subiectũ preintelligitur puatum aliquo ꝙ natum est acquirere per motum: non est dicendum ꝙ puatio subiectum motu mediante: sed ꝙ motus mediante puatione respiciat subiectum. ¶ Secundo autem dicta solutio appaꝛet esse inconueniens: qꝛ sic dicendo ꝙ subiectum est prius aliquo puatũ: ꝙ postea accipit motum: ⁊ ideo puatio motus precedit motum: supponitur ꝙ vertitur in qõne: hoc enim est ꝙ quꝛitur: quare hoc in subiecto puatio ꝓcedat habitũ. Et ꝓpterea dõm est: ⁊ melius ꝙ habituũ quidã sunt pure positiui: sicut visus: auditus ⁊ cõsimiles: ⁊ in talibus verũ est ꝙ puatio nõ necessario precedit habitũ: sed ecõuerso ꝓcedit habitus

habitus puationem: maxime quando puatio non immediate respicit subiectũ: sed mediante habitu: dicitur autem tunc puatio non immediate respicere subiectum: quando contingit ꝙ subiectũ de sua natura habet habitum: sicut oculus de sua natura habet visum. Quando vero subiectũ non determinat de sua natura sibi habitũ: sicut aer de se non determinat luminositatẽ dicitur ꝙ puatio immediate respicit subiectum. Et in talibus puatio potest habitũ precedere. Sic autem quies ⁊ motus se habent ad subiectum motus ⁊ quietis: ⁊ ideo quies potest precedere motum. Quidam autem alij inueniuntur habitus: qui non sunt positiui tantum: sed sunt partim positiui: ⁊ partim puatiui: qualis habitus est mot⁹. Nam inquantũ per ipsum tollitur terminus a quo: puatiuus est: sed est etiam positiuus inquantum per ipsum ponitur terminus ad quem. Et quia nõ tollitur nisi ꝙ esse presupponit: ꝓ cuidenter ꝙ oꝫ motũ presupponere id cuius puatio est: hoc autem presupponẽdo: presupponit quietem: que sibi opponitur: inquãtum illius puatiuus est: cuius ipsa positiuus: vnde potest dici ꝙ sibi opponitur sic puatio secundũ modũ et opponitur ꝙ puatio est secundum rem: licet per modum habitus significetur. Et secundũ hoc nihil mirũ est si puatio precedit habitum: immo quantum de ordine naturali est necessario precedit: quem admodum vnitas necessario ꝓcedit multitudinẽ: quãuis vnitas significet mõ puatiue: ⁊ multitudo significet mõ positiue.

¶ Nõ secunda.

Secundo Posset forte dubitare aliqs vtrũ imutatio in termino a quo: ⁊ imutatio ab eodem termino opponãtur pure contradictorie: videtur enim ꝙ sic: ꝙ alterum ipsoꝝ ponit esse ⁊ alterum non esse. Esse autem ⁊ non esse contradictorie sibi opponuntur.

Ad istam qõnem Dicendum est ꝙ non esse potest se dupliciter habere: vno quidem modo ita ꝙ tollat esse totaliter, s. tam i actu qꝫ etiam in potẽtia: ⁊ sic non esse ad esse contradictorie opponitur. Consimili modo imutatio fundata in tali non esse mutationi que est ex ipso opponitur contradictorie. Alio autem modo non esse potest sumi taliter ꝙ nõ tollat esse in potentia: sed tollat tantũ esse actu: ⁊ sic non esse ponit aliquod subiectũ ꝙ natũ est aliquod esse actu habere ꝙ nõ habet. Et isto modo non esse ⁊ esse opponũntur puatiue ⁊ non contradictorie. Et simili modo opponunt̃ mutatio ⁊ immutatio que respiciunt talia esse non esse.

¶ Textus.

¶ Dubitabit aũt aliqs: quare in mutatione qdã ex lo cũ sunt ⁊ secũdũ naturam ⁊ quietes ⁊ motus ⁊c.

¶ Lectio decima. ¶ Nõ prima.

Esset Forte dubitare aliquis vtrum vlla corruptio dici possit naturalis: videtur enim ꝙ non: quia nulla corruptio est de intentione nature: cuꝫ omnis corruptio sit quodam malũ: ⁊ malũ per se nullum sit intentum. Quod autem non est de intentione nature: non videtur dici posse naturale: igitur nulla corruptio videt̃ esse naturalis.

Ad istam qõnem Est dicendũ ꝙ modo id omne appellatur naturale ꝙ prouenit ex actione ⁊ per actionem nature. Natura autem vt patet in superioribus differt ab arte: quia natura est principium intra: ⁊ ars principium extra: potest autem corruptio fieri: ⁊ a principio intrinseco: ⁊ a principio extrinseco. Et si quidez fiat a principio intrinseco: ꝙ natura dicitur: erit facta per actionem nature: ⁊ dicetur per consequens corruptio esse naturalis: si autem fiat a principio extrinseco dicetur corruptio non esse naturalis: sed esse violenta. Quia igitur vtroq; modo potest fieri corruptio: relinquitur ꝙ quedam corruptio dici possit violenta ⁊ quedam naturalis.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est ꝙ corruptio nulla est intenta primo ⁊ per se: nihil tamen prohibet intentam eam esse secundario ⁊ ex consequenti. Maturale enim generans intendit quidẽ generationem primo ⁊ per se: ⁊ quia generatio vnius fieri non potest nisi fiat alterius corruptio: necessarium est ꝙ ad min⁹ secundario: ⁊ ex consequenti corruptio intenta sit. Et propterea dici potest naturalis.

¶ Textus.

¶ Habet autem dubitationẽ si est omnis quietis que non semper est generatio ⁊c.

¶ Nõ secunda.

Secundo posset Dubitare aliqs vtrũ quies sequens motum violentum dici possit generari: videtur enim ꝙ sic: quia omne ꝙ incipit esse post non esse videt̃ generari: maxime si non fiat per creationem: sed quies cõsequens motum violentum certum est ꝙ non creatur ⁊ tamen incipit esse post non esse: videtur ergo dici posse ipsam generari.

Ad istam qõnem Est dicendum ꝙ cum generatio sit actio ipsius gñantis: ⁊ actio semper ponat fruẽ actiuã in agente: necessarium est ꝙ id proprie dicatur generari ꝙ fit ⁊ incipere esse per positionem alicuius virtutis ⁊ potentie actiue. Quod autem incipit esse non per positionem: sed magis ꝓ defectũ huiusmodi virtutis: id secũdum hoc etiam proprie dici potest generari. Sic autem se habet quies violentum motum sequens. Prouenit. n. ex defectu virtutis inferentis violentiam. Nã tam diu durat virtus impellentis. Cessat autem cum continue debilitata talis virtus tandem deficit. Et propterea dici proprie non potest generari quies sequens violentum motum: nisi forte extenso vocabulo dicere quis velit id omne generari ꝙ incipit esse post non esse: vnde patet solutio ad argumentum.

¶ Explicit liber quintus physicorum.

¶ Incipit sextus liber physicorum.

¶ Textus.

¶ Si autem est continuum ⁊ quod tangit ⁊ consequenter: sicut diffinitum est prius ꝛc.

¶ Lectio prima. ¶ Aō prima.

Nc posset forte dubitare aliquis verum veritatem haberi q̄ inter quelibet duo puncta media sit linea: videtur enim q̄ nō quia cum sunt due lineę contigue puncta extrema illarum duarum linearū sunt sic in uno ꝛeoḡne situ q̄ inter ipsa nihil cadit medium.

¶ Ad istam questionē est dicendū q̄ puncta duobus modis possunt se habere vno quidem modo ita q̄ sint in eodem situ: sicut se hñt ultima puncta contingentiū. Alio vero modo sic se habere possunt q̄ non in eodem situ sunt: sed sit ordinatus ⁊ positū unū post aliud. Et ſ̄ habeat se quidez primo modo nihil cadit medium inter ipsa: non tamē ex ꝺ potest facere ullam magnitudinem: propter id q̄ punctū supra pūctū positū nō reddit nisi pūctū: unde ⁊ ſi omnia puncta sic sibi inuicem superponantur reddere non poterūt quantitatē aliquā dimēſionis. Nā in qualibet dimensione est una pars posita post aliam: ⁊ ab alia differens secūdū situ. Si aūt puncta se habeant secūdo modo. ita vz q̄ unū sit acceptus ⁊ positū post aliud: tūc aūt unū ab alio distabit: ita q̄ non continget ipsuz: aut ipsum tanget. Quod si ponatur unū tanger alterz: cū pūctū non habeat partez ⁊ partez totū tanget totū: ⁊ erūt per consequens sic ambo in eodem situ q̄ unū nō erit in spatio ordinatus ⁊ positū post aliud. Si ergo debet esse unū post aliud acceptū: oportet necessario q̄ sic distent a se inuicem q̄ unū ipsoz alterū non tangat: q̄ esse non pōt nisi cadat aliquid mediuz inter ipsa: q̄ oporteret esse de necessitate diuisibile: q̄ si esset indiuisibile fieret eadē questio que facta est de primis. Hoc aūt diuisibile q̄ cadit inter puncta unum punctū habet ante se: ut principiū: ⁊ aliud habet post se: sicut terminū. Quod autem per duo puncta terminatū est nos appellamus lineaz. Patet igitur q̄ necessario inter duo puncta: secūdo modo se habentia linea est media. Et sic intelligit pbus.

¶ Aō secunda.

Ecundo posset forte dubitaſ aliquis verum ex eo q̄ modo declarat̄ est sequaſ q̄ puncta non sint consequenter se habēta: videtur enī q̄ nō q̄ non tollitur aliqua pōr se habere ex eo q̄ inter ipsa cadit medium diuersi generis: sed linea videtur esse alterius generis a punctis: cum puncta sint de genere indiuisibiliū: ⁊ linea sit de genere diuisibilium. Nō igitur videtur tolli puncta pōr se habere per ꝺ q̄ linea cadit inter ipsa.

Ad istam qōnem est dicendum q̄ optime ex ꝺ seqtur q̄ pūcta nō possint pōr se habere: cuius declaratio ē q̄ que pōr sunt ita ordinata sunt q̄ vnuz accipiſ post aliud: non intercidente medio aliquo eiusdem generis: puncta aūt nō possunt sic ordinata esse: vt unū post aliud sumatur non intercidente medio aliquo puncto. Cadit enim: vt ostensum est: linea media inter ipsa: linea vero in se continet infinita puncta: quia est in infinitum diuisibilis: ⁊ omnis diuisio ipsius fit in pūcto: vnde ſi inter duo puncta data cadit semper linea media: necessarium est q̄ semper inter duo puncta post se inuicem accepta sint infinita puncta. Et propterea impossibile est ipsa puncta se habere pōr. Nam ⁊ linea dicipotest esse in eodem genere cum punctis: propter id q̄ punctum est principium linee: ⁊ principiū reducitur ad genus cuius est principium.

¶ Textus.

¶ Eiusdez aūt rationis est ⁊ magnitudinez ⁊ tēpus ⁊ motū ex indiuisibilibus cōponi ꝛc. ¶ Lectio scōa.

¶ Aō tertia.

Ertio posset dubitare aliquis: vtrū sit q̄ sola magnitudo spatij sufficiat ad quantitatem motus: videtur enī q̄ non q̄ in tractatu de vacuo: ipse dixit q̄ motus in vacuo quantumcūq̄ magno ſi fieret in instanti fieret.

Ad istam qōnem dicunt quidaz q̄ non sufficit sola magnitudo spatij ad ꝺ q̄ motus sit in tempore: sed exigitur vltra ꝺ contrarietas etiam dispositio: vnde dicūt q̄ philosophus ꝺ sumit magnitudinē pro magnitudine corporis naturalis; ⁊ non pro magnitudine spatij.

Sed ista positio apparet euidenter esse falsa: ⁊ contra mentem Aristo. Nam Aristot. sic vult ex magnitudine supq̄ est motus contrarietatez attendi necessario in motu: q̄ ſi magnitudo est composita ex indiuisibilibus vult q̄ motus etiaz sit de necessitate ex indiuisibilibus cōpositus. Et ſi magnitudo continua mot⁹ continuus Et ſi magnitudo discontinua vult q̄ etiaz motus sit de necessitate discontinu⁹: ꝺ aūt verificatur de magnitudine spatij: ⁊ non de magnitudine corporis naturalis: videmus enī q̄ magnitudo aeris: ⁊ ſi sit contigua: non tamen est cōtinua magnitudini ipsius aque. Et tamen ista discontinuitate non obstante: nos vidēm⁹ q̄ ſi vn⁹ lapis cadat per aerez vsq̄ ad superficiem aque posite ꝺ aere: ibi non quiescet: nec motus eius discontinuabit sed continuabitur donec veniat ad superficiez ipsi⁹ terre. Similiter aūt est ſi aliquis iuxta aquaz stans ⁊ manu rotans baculū ipsum moueat per aerem ad aquā: ⁊ ibi non desinat mouere: sed continuet motionem baculi donec terraz tangat: vnde pater manifeste q̄ motus non trahit continuitatez: ex cōtinuitate que est in magnitudine ipsius spatij: ⁊ per consequens secundū mēte Aristo. ⁊ secundū veritatem dicere oportet q̄ motus localis quantitatem trahat necessario ex magnitudine ipsius spatij. Mazmobile q̄ supra magnitudinez spatij mouetur: non potest simul accipere duo spatia sibi equalia: sed prius accipit unū ⁊ postea alterū: propter id q̄ non potest esse simul vnuz numero mobile in duobus spaciis sibi equalibus. Totū etiam unū spatiū equale sibi nō accipit simul: sed successiue partez eius sumendo post partez. Et ſi quidez idiuisibile foret id q̄ accipitur de spatio: esset eius subita acceptio: q̄ cū nō habeat partes: necessario est q̄ statim cum accipitur aliquid eius accipiatur totum. Subita vero acceptio dicitur mutatum esse. Et propterea ſi spatiū cuius partes accipiūtur per motuz esset compositum ex indiuisibilibus: oporteret necessario motuz compo⁹ tum esse ex momentis: ⁊ ſi spacium quantitatem continuaz haberet: necessarium est: ⁊ motum quo talis quantitas accipitur quantitatem continuam habere.

¶ Ad argūmētum

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū est q̄ verbū philosophi intelligitur facta positione aliquorum: q̄ ipse ibi reprobat secūdū q̄ exposuimus in tractatu de vacuo.

¶ Textus.

¶ Similiter aūt necesse est longitudini ⁊ motui indiuisibile esse tempus ꝛc.

¶ Lectio tertia. ¶ Aō prima.

Nc posset forte dubium verum sit q̄ omnis motus potest esse velocior ⁊ tardior: videtur enim q̄ non: quia motus primi mobilis est ita velox q̄ ipse nullo alio motu esse potest tardior.

Ad istam qōnem Dicendum est ꝺz Tho. q̄ ꝺ agit de motu in cōmuni. Motui autem communiter sumpto non repugnat velox ⁊ tardū: aut velocius ⁊ tardius qm̄ portiūs sūt proprietates quedā motū cōiter sumptū consequentes: ⁊ ideo Aristo. dicit q̄ omnis motus quātum scitz est de ratione motus potest esse velocior ⁊ tardior. Quod autem non possit esse aliquis tardior non est ꝺ ratione motus cōmuniter sumpti: sed ratione applicationis facte ad mobilis aliq̄ certa ⁊ determinata.

Commentator autem Dicit q̄ omnis motus est de numero continuorum: ⁊ velocitas in motu est similis diuisibilitati in cōtinuo. Quod quidē pro tanto veritatē habet: quia diuisio cōtinui ponit diminutionem in quantitate eius: ⁊ velocitas motus diminuit in motu de quantitate temporis. Quēadmodū igitur diuisibilitas in continuo procedit in infinitū: ſic velocitas in motu: qm̄ ſi velocitas finiretur in motu: secundū q̄ est motus: esset possibile motuz fieri in instanti tunc enim solū finiretur in motu secundum q̄ est motus: quando tantam diminutionem temporis faceret q̄ maior diminutio temporis intelligi non posset.

Hoc autem stare nō pōt: nisi ponerētur quid indiuisibile de tempore q̄ tamē non est tempus. Omne. n. tempus: cum sit continuum: diuisibile est: ⁊ quolibet diuisibili contingit dare aliquid minus: vnde manifestum est q̄ ſi velocitas finiretur in motu: secundū q̄ est motus: possibile esset motum in instanti fieri: q̄ falsum est: ⁊ sic propositio philosophi est possibilis per se: impossibilis ꝺo est per accidens: quia inquantum accidit sibi q̄ ad materiam certam applicetur: ꝺ autem solutio non differt in alio a precedēti: nisi q̄ in ista assignaſ causa quare motui: secundū q̄ motus: vel motui in ꝓmuni non repugnet velocius ⁊ tardius: quetamen non assignabatur in alia: loqui enim de motu: secūdū q̄ est motus: ⁊ loqui de motu in cōmuni idem est.

Quidam vero Alij dicunt q̄ dicere possumus ⁊ melius motum dupliciter cōsiderari posse: quia vel secunduz q̄ est de numero continuorum: ⁊ sic est diuisibilis in infinituz: nec sibi repugnat velocius ⁊ tardius: vel etiam secundum q̄ est quid naturale: ⁊ sic nec motus est quid in infinitum diuisibile: nec tempus: vnde dari potest ꝺ mō tanta velocitas in motu q̄ nō poterit dari maior.

Sed licet isti dicant Hanc solutionez esse alteram ab aliis ⁊ meliorem reis: tamen in rei veritate ipsa nihil dicit q̄ non dicat solutio cōmentatoris. Dicit enim commentator q̄ motus secundum q̄ est de continuo: est diuisibilis in infinitū. Quod autez non semper possit diuidi accidit ei secundum q̄ est in rebus naturalibus: ꝺ autem nihil aliud est dicere q̄ dicere q̄ motus: prout est continuus: est in infinitum diuisibilis Quantum autem ad esse naturale: q̄ non habet nisi in rebus naturalibus: sua diuisio non potest procedere in infinitum. ¶ Ulterius autem quantum ad presentez locum: non solum non est melior: sed nec etiam ita bona est ꝺ solutio vt prima. Nā naturalis est qui ꝺ facit hāc suppositionē q̄ ois mot⁹ esse potest velocior ⁊ tardior. Constat autem q̄ ipse de motu nō considerat: prout dicit simpliciter aliquid continuz: sed prout in materia naturali habet esse: ꝺ igitur motui eriā ꝺz hūc modum quo accipitur a nāli oportet q̄ nō repugnet velocius ⁊ tardius: q̄ non aliter verū est nisi loquendo de motu in communi: non contracto ad motum alicuius certi ⁊ determinati mobilis: vñ ⁊ ipi postea dicūt volētes oīdere quomodo naturalis possit hanc suppositionē facere: q̄ motui naturali secundum gen⁹ nō repugnat: q̄ in infinitum velocitas ⁊ tarditas protēdatur: nec sibi hoc repugnat secunduz q̄ habet esse in corpore naturali cōmuniter ⁊ secundum genus sumpto: sed ſi repugnat ſibi: ꝺ est in quantum contrahitur ad certam speciem: ⁊ in quantū habet esse in aliquo corpore naturali certo ⁊ determinato. Manifestuz igitur est q̄ ipſi ēt: vt fugiāt omnia dubia que possunt de ꝺ esse oportet q̄ dimittentes solutionem suam recurrant ad solutionez. Tho. ꝺ per consequens quamuis verbo vnum dicant facto tamen contrarium affirmant.

¶ Textus.

¶ Et ſi qōcunq̄ ifinitū est ⁊ alterz ꝛc. ⁊ est in lec. 4.

¶ Aō secunda.

Ecundo posset Aliquis dubitaſ vtrū veritatē habeat: q̄ tēpus ⁊ magnitudo ſic se quantum ad infinitarem consecūtur: q̄ ſi vnum est infinitū vltimis necesse est esse infinitū vltimis ⁊ reliquum. Videtur enim q̄ non quia secundum opinionem ipsius Ari. tempus est infinitū vltimis cū ꝺz ipsuz nec penitus finiri possit nec poterit penitus in cipere. Et tamen ipsemet determinat q̄ nulla magnitudo actu est infinita vltimis.

Ad istam qōnem Est dicendum q̄ tempus infinitarem trahit ex infinitate motus. Motus autez vnus ⁊ ptinuus non est infinitus nisi propter infinitatē reiterationem. Maz licet motus circularis dicatur esse infinitus: est tamen quelibet vna circulatio finita. Infinitatem vero trahit ipsa circulatio ex sua infinita reiteratione. Consimili igit modo ⁊ tempus respondens cū circulationi est finitum: sed ex infinita sua reiteratione contrahit infinitatez: ⁊ similiter etiam magnitudo: que transit in tempore vnius circulationis est finita. Sed cum talis circulatio ⁊ tale tempus infinities iteraſ: ipsa etiam magnitudo infinities accipitur: que infinities sumpta reddit infinitam magnitudinez. Si autem tempus sine vlla iteratione esset infinitum: ⁊ silr mot⁹: oporteret statim ⁊ magnitudinez simpliciter infinitā esse: super cū fieret motus tempore infinito mēsuratus: vnde paret euidenter q̄ tempus ⁊ magnitudo sic se: quantum ad infinitatem: consecuntur: q̄ sicut vnum ipsorum infinitū est: necesse est q̄ etiam infinitū sit etiam alterum.

¶ Textus.

¶ Necesse est autem ⁊ ipsum nunc qō non fm alterū: sed per se ⁊ primū ꝛc. ⁊ est in lectione quinta.

¶ Lectio tertia. ¶ Cõ prima.

Hic posſz aliquis forte querere vtruz ex hoc q̃ aligd dicit nunc secundum se: accipere possimus q̃ ipsum sit athomum vel indiuisibile.

Ad quod simpliciter dicendum est q̃ sic: cuius declaratio est: quia vt diximus in q̃rto alibi habent esse permanentia: ⁊ aliter esse habent successiua. Nam permanentia esse habent in simultate partium: ita scilicet q̃ dum est presens vna pars ipsoꝝ est etiam presens ⁊ alia: sed tamen ꝟ est contra rationẽ successiuorum: vnde vt supra dictũ est dum vna pars successiuorum presens est: nullo modo alia presens esse põt. Nunc autem ⁊ presens idem sonat secundũ rõnẽ: ⁊ secundum se: nunc est secundũ se presens: sed secunduz se presens de tempore non potest esse diuisibile: propter ea que modo diximus. Quod enim est diuisibile de tempore tempus est. Non potest autez: nec tempus: nec aliud vllus diuisibile secundũ se presens esse: nisi in simul presentes sint ⁊ omnes partes eius. Hoc autem vt dictum est: contra rationez temporis ⁊ omniũ successiuoꝝ est: ⁊ per consequens necessariũ q̃ quicquid dicitur de tempore secundũ se nũc: ⁊ secundũ se presens: sit quicquid idiuisibile eo ipso quo ꝟz se nũc vel presens est. Hoc etiã ex eo apparet q̃ nũc id dicitur in quo initiatur diuidi: aut terminatur tempus: ⁊ per consequẽs in eo q̃ est secundũ se nũc secũdũ se initiatur tempus. In eo autez quodcũq; tempus secũdũ se initiatur: in quo initiatur primo: qd̃ q̃ alicui conuenit secunduz q̃ ipsum sibi primo conuenit. In nullo autem diuisibili tempus initiatur primo: propter id q̃ ipsum erĩam diuisibile necessario est habens initiari rationẽ. Et nihil q̃ initiatuz est habere potest rationem initiantis primo: necessario qd indiuisibile est id q̃ primo ⁊ secundum se ⁊ non alteri? gratia habet initiare tempus: patet igitur quomodo statim cum aliquid dicitur esse secundum se nunc: concluditur q̃ ipsum sit indiuisibile.

¶ Cõ secunda.

Secundo posset forte aliquis dubitare quomodo veritatem habeat q̃ ꝟ dicit commentator: vz q̃ scire instans inter preteritũ ⁊ futuruz esse vnũ: ⁊ scire ipsuz esse indiuisibile est in eodem ordine.

Ad hoc autem ipsemet cõmentator respondet subiũgens. Indiuisibile enim non continuatur cum indiuisibili: nec est pars continui. ¶ Ad cuius solutionis intelligẽtiam considerandum est q̃ inter preteritum ⁊ futuruz nullum tempus cadit medium: cum ipsa sint põr se habentia. Si ergo nunc indiuisibile ponatur ⁊ dicatur inter preteritum ⁊ futurum esse duo nũc: vnũ quidez prius ⁊ aliud posterius: sequeꝝ q̃ duo indiuisibilia se põr habeant. Non enim inter ipsa cadit tempus mediũ: qz preteritũ ⁊ futurũ tempus dictũ est: non esse rẽpus medium. Immediate ergo vnũ nũc indiuisibile aliud cõsequeretur: ⁊ per consequens tempus q̃ est continuum ex ipsis nũc indiuisibilibus cõponi posset: ⁊ indiuisibile esse posset pars cõtinui: q̃ est totũ impossibile. Patet igitur q̃ scito ipsum nũc esse indiuisibile scimus statiz q̃ vnũ tantũ nũc est inter preteritũ ⁊ futurũ ⁊ non plura. Hanc ergo declarationez dare voluit commentator quando dixit q̃ indiuisibile non continuatur cuz indiuisibili: nec ẽ ps continui. Quod autem scito esse vnum nunc inter futurũ tempus ⁊ preteritũ: sciamus ipsum esse indiuisibile non ita declarauit: qz ⁊ satis notũ est ⁊ saris accipi poterat ex commento super istũ textuz facto. Nam si esset diuisibile haberet partes plures: vnaz quidem propinquioꝝ tempori preteritori: ⁊ aliam proximiorem tempori futuro. Et propinquior tempori preterito poneret nũc preteritũ respectu propinquioris tẽpori futuro. Et propinquior tẽpori futuro poneret nũc futurũ respectu propinquioris tempori preterito. Duz enim prius presens est posterius non presens est: sed futurum est. Aliꝰ enim simul essent ⁊ non ꝟ quidem prius ꝟ aũt posterius. Secundũ ꝟ igitur nũc q̃ ponebaꝫ vnũ esse multa erit ⁊ non vnum: vnde patet q̃ scito ⁊ dato inter preteritũ ⁊ futurũ esse tantũ vnum nũc: scimus statim q̃ inter ipsa cadit quid indiuisibile. Oppime iraq; dictum est q̃ scire instans inter preteritũ ⁊ futurum esse vnuz: ⁊ scire ipsum esse indiuisibile est in eodem ordine.

¶ Textus.

¶ Est. n. aligd vltimũ eius quod factũ est ꝛc.

¶ Cõ tertia.

Certio posſz aliquis dubitare ꝺ phylosophi demõstratione q̃ adducit ad probãdũ q̃ nullũ indiuisibile mutatur: videtur enim sua ratio non valere. Nam in ea assumitur q̃ nihil mutatur dum est in termino ad quẽ. Hoc aũt in his veritatez habet in quibus mutari differt a mutato esse. Sed in illis in quib? mutari a mutato esse realiter non differt: non habet veritatem: qz enim secũdũ rem idem est illuminari ⁊ illuminatũ esse. Aler cũ illuminatur: tunc illuminatus est. ⁊ quia tunc mobile mutatũ est: dum est in termino ad quem: sequitur q̃ in talibus ipuz mobile mutatur tũc cum primo est in termino ad quem. Non videtur ergo ratio phylosophi esse efficax ad probandũ omne mobile esse diuisibile.

Ad istam qõnem dicunt quidã propter assignatam modo rationẽ: q̃ phylosophus arguit illud q̃ mutaꝫ esse diuisibile prout mutari distinguitur a mutato esse: vnde non loquitur phylosophus de demonstratione in qua non differũt mutari a mutato esse. ¶ Sed si diligenter attendamus intentionem Arist. satis euidenter cognoscemus q̃ de omni mutatione dicere intendit q̃ nullũ nisi indiuisibile mutatur. Si enim sua intentio fuisset ꝟ arguere solũ ꝺ eo q̃ mutatur mutatione que est motus: rationabilius fuisset dicere oẽ q̃ moueturꝫ omne q̃ mutatur: quia mutatio se habet in plus q̃ motus per ꝟ igitur q̃ ipse non dixit oẽ q̃ mouetur: ꝟz omne q̃ mutatur: dedit apte intelligere intentionem suam esse de omni eo q̃ mutatur: sed aliquã mutationis speciem arguere: q̃ oportet ipsuz esse diuisibile. Paz ⁊ intentio sua est q̃ mutaruz esse sit terminus alicuius motus: vnde si oẽ q̃ mouetur probatur eẽ diuisibile: probatur tũc necessario omne q̃ mutatur esse diuisibile: siue eius mutatio differat a mutato esse siue non differat. Si enim a mutato esse non differt erit terminus alicuius precedẽtis motus: sicut ⁊ mutatũ esse terminus est mot?.

Dicendum est igitur quod ꝺ omni mutatione tenet ratio phylosophi. ¶ Ad cuius intelligentiã considerandum est q̃ mutari duo respicit: quia terminũ a quo receditur: ⁊ terminũ ad quẽ acceditur. Cũ autez abiicitur terminus a quo: abiiciũtur ⁊ annexa sibiq; fine ipso esse non possunt in subiecto. Similiter etiam

etiam cum accipitur terminus ad quem: accipiunt ⁊ annexa sibi: sine quibus ipse in suscepticuo fieri non potest. Si ergo illud q̃ mutatur ita se habeat q̃ totum ⁊ totaliter stet in termino a quo: ⁊ in his que sibi sunt annexa: pz q̃ tũc non mutatur: qz mutari est recedere ab aliquo. Non potest autem aliquid simul stare totaliter in aliquo ⁊ recedere ab ipso: vnde id q̃ totũ ⁊ totaliter stat in termino a quo: ⁊ in annexis sibi: non potest dici respectu talis termini tunc mutari. Si etiam ꝟ taliter se habeat q̃ secundum se totuz: ⁊ totaliter: stet in termino ad quem: ⁊ in his que sibi sunt annexa: dici quidem tunc poterit mutatũ esse: sed non diceꝝ loquẽdo ꝓprie mutari: cũ mutari dicat aliqd tẽdere ꝛaliqd. Nihil aũt ꝓprie loquendo in id tendit ⁊ vadit q̃ iã habet: sed dici poterit in hoc iuisse vel mutaruz esse. Quod si aliquid in ꝟ mutatũ est ⁊ iuit: oportet q̃ prius in hoc venerit ⁊ muteꝰ: sicut in principio huius sexti dixit Aristo. Patet igit q̃ necq; cũ aliquid totũ ⁊ totaliter est in termino a quo: ⁊ in annexis sibi: necq; cũ simili modo ẽ in termino ad quẽ: proprie dicitur mutari: sed mutatũ eẽ ꝓprie ergo tũc solũ aligd mutatur cuz partim est in termino a quo ⁊ partim est in termino ad quẽ: verũ est aũt q̃ ꝟ non verificaꝫ similiter in omnibus: sicut dicit ꝟ Tho. sed in aliquibus id q̃ mutatur dicitur partim esse in vno termino ⁊ partim in alio: ratione ipsoꝝ terminorum principaliũ. In aligbus vero boc verificaꝫ ratione eorum que sũt illis terminis annexa: sicut maxime in substantialibus apparet: patet igitur q̃ secundũ oẽm mutationem propriaz est verum q̃ id mutatur partim esse in termino a quo ⁊ partim esse in termino ad quẽ dũ oẽ proprie mutatur: ⁊ per consequens q̃ mutatur oportet esse diuisibile. ¶ Sed dicit forte aliqs ꝟ esse contra id q̃ supra diximus generationem esse mutationem sine inclusione etiaz motus precedentis: ꝟ. n. non videtur posse stare si generatio non proprie dicitur mutatio secundũ q̃ non differt a mutato esse. ¶ Et id circo considerãdũ est q̃ mutatio in ratione propria duos terminos includit: qz terminũ a quo ⁊ terminuz ad quẽ: ⁊ generatio quidem sumpta prout in ratione: ⁊ secundũ rationẽ: distinguitur a motu claudit illos duos terminos sine inclusione illoꝝ que eis sunt annexa. Secundũ tamen fieri ⁊ esse claudit de necessitate illos terminos ⁊ annexa eis: propter id q̃ sicut illi termini iduci ⁊ abiici non possunt nisi inducantur ⁊ abiiciantur que sunt annexa sibi: sic etiam in eis esse ⁊ fieri mutatio non potest nisi mutatio fiat in annexis. Et quia mutari proprie dicit esse ⁊ fieri mutationis ⁊ non mutationez: secũdũ q̃ est in consideratione rationis: ⁊ idcirco dicimus q̃ non proprie mutatur aligd secundũ illũ terminũ: nisi muteꝰ ẽt secunduz ea que sibi sunt annexa quo quidem mõ necessario mutari differt a mutato eẽ: sicut pz intuẽtibus: vnde apparet rõsio ad argumẽtum.

¶ Textus.

¶ Quod mutaꝫ aũt omne: necesse est diuisibile esse ꝛc.

¶ Cõ quarta.

Sed tunc quarto statim consurgit maior dubitatio: non enim videtur secundũ predicta concludi q̃ ipsum mobile sit diuisibile secundũ quantitatẽ ꝟz secundũ formã tãtuz quia per ꝟ q̃ aliquid partiz est in termino a quo: ⁊ partim est in termino ad quem: sequitur q̃ ipsi termini partem habeant ⁊ partem. Ex diuisibilitate aũt terminorum non potest concludi q̃ subiectum sit secundum dimensionem diuisibile: sed solũ secũdũ formam siue secũdum terminos formales sibi adherentes. Non igit ꝟz ꝟ concluditur per demonstrationem Aristo. q̃ indiuisibile secũdũ quantitatem non sit mobile.

Ad istam qõnem dicunt quidã q̃ Aristo. intendit ostendere ipsum mobile esse diuisibile: vnde oportet q̃ primesse in ꝟ ⁊ pertimin illo accipiatur secundum ptes mobilis: que sunt partes quantitatiue.

Sed alii dicunt istam rationem non concludere. propter id q̃ non omnis diuisio subiecti est secũduz partes quãtitatiuas: sed est ẽt ꝯdã alia secundũ partes formales. Dicũt ergo q̃ cũ queritur vtrũ predicte partes accipiẽ de sint secũdũ quantitatẽ vel secũdũ formam. Respondẽdũ est q̃ in aliquo motu sumende sunt secunduz formam: ⁊ in aliquo secundũ quantitatẽ. Et intentio quidem Aristo. est principaliter ostendere mobile esse diuisibile secundũ quantitatẽ: q̃ ⁊ pro tanto secunduz istos sequitur ex ratione eius: qz sicut omnes alij motus presupponũt motũ localẽ: sic eciam ⁊ partes forme presupponunt ⁊ partes magnitudinis in subiecto.

Sed si ista subtiliter cõsideretur: apparet euidenter q̃ non sunt omnino bene dicta. Cõtingit enim dare in aliquo subiecto partes formales: absq; eo q̃ in ipso dentur partes dimensiue quãtitatis: sicut patet manifeste de suscepciuo scientie. Contingit enĩ in intellectu esse scientiaz maiozez ⁊ minozez: q̃ esse non posset nisi daretur siue dare cõtingeret ĩ ipso diuersas partes formales sicuti partem scientie ⁊ partem. Et tamen propter istas partes formales: nõ possumus dare in intellectu partes magnitudinis: immo quantuz ad ꝟ simplex est ⁊ indiuisibilis. Quãuis igit ratio Aristo. principaliter de eo q̃ mouetur secundum locum concludat ipsum esse diuisibile secũdũ quantitatẽ: non tamen vez est q̃ ꝟ ideo concludaꝫ secundario de illis que mouentꝰ secũdũ formam: qz partes formales presupponunt in subiecto partes quantitatis: sicut isti dicũt: nec q̃ propter tales partes concludere potest demonstratio Aristo. q̃ mobile diuisibile sit secundũ quantitatem: q̃ ⁊ vt etiaz isti confitentur ipse intendit principaliter concludere immo si ꝟ directe debeat concludi: oportet q̃ accipiatur mobile partim esse in ꝟ ⁊ partim esse in illo: secundum partes quãtitatis: q̃ non verificatur per se nisi de eo q̃ localiter mouetur: vnde ⁊ de ꝟ principaliter ratio Ari. concludit: ⁊ de aliꝭ concludit secũdario: ⁊ ex ꝑti.

Ad cuius intelligentiam considerandum est q̃ in omnibus motibus cõmune est vt illud q̃ mouetꝰ partim habeat de termino a quo: ⁊ partim habeat de termino ad quem. Non enim mouetur nisi continue sumendo terminũ ad quem: ⁊ diuimitendo terminum a quo: quando aũt habetur terminus ad quem totus: non est vez dicere q̃ tũc fiat continua acceptio: siue q̃ continuetur acceptio ipsius: sed magis tunc finita est. Et idcirco tunc mobile non mouetur: ꝟz mutatũ est. Mouetur ergo cũ partiz habet de termino ad quem. Et quia cũ aliquid accipitur de termino ad quem: abiicitur de necessitate aliquid de termino a quo propter id q̃ sunt termini oppositi: patet euidenter q̃ si cut illud q̃ mouetur dum mouetꝰ partim tantum habet de termino ad quem: sic etiam partim tantum habet de termino a quo: vez est autem q̃ ꝟz in omnibus motibus ꝟ communiter inueniatur. Differentia tamẽ quedã inuenitur inter motũ localem ⁊ alios. Nam in motu locali illud aliquid q̃ habetur de termino a quo: ⁊ illud aliquid q̃ habeꝫ de termino vel de loco ad quẽ

non conuenit ipſi mobili ſecũdum ſe totum ſimul vtrũ
q3. Sed vnum illorum ſibi conuenit ſecundum vnam
eius partem: ⁊ aliud ſecundum aliaz. Et rõ eſt quia ſi
pars retenta de loco a quo mobili ſecundum totum cõ
uenireꝫ: ⁊ ſimiliter pars accepta ꝺ loco ad quẽ eſſet tũc
mobile ſecundum ſe totum ſimul in vna parte ſpatij:
⁊ ſecundꝫ ſe totum in alia: ⁊ per conſequens ſimul to
tum eſſet in duob⁹ locis: q eſt impoſſibile. Neceſſariũ
itaq3 eſt ꝫ contingere in motu locali: vt illud q mouet
ꝺum mouetur ſecundum vnam ſui partem partim ha
beat de loco aquo: ⁊ ſecundum aliam partem: ſui par
tim habeat de loco ad quem: ex quo euidenter patet q
eo ipſo quo mobile localiter ꝺum mouetur partim eſt
in termino aquo ⁊ partim eſt in termino ad quẽ: cõclu
ꝺi poteſt directiſſime ipſuꝫ eſſe diuiſibile ſecundũ quã
titatem. Sed de eo q motu alterationis mouetur: non
ſic eſt ſicut patet de motu qui vertitur inter oppoſitos
colores. Non enim neceſſarium eſt illud aliquid q ha
betur de vno colore oppoſito eſſe in vna parte ſubiecti
⁊ q habetur de alio eſſe in alia parte ipſius: immo
magis vtraq3 ꝫ ſimul ſunt in vna ⁊ eadez parte ſubie
cti: ⁊ pari ratione cẽ poſſunt ſimul in toto ſubiecto. Nã
in pallido eſt aliquid de albo ⁊ aliquid de nigro. Et cũ
ſubiectum eſt in toto palliduz ſunt ſimul in toto illa am
bo. Non poſſumus igitur ꝺicere q mobile ꝺum moue
tur: tali motu ſecundum vnam ſui partem habeat id
q tenet de termino a quo: ⁊ ſecundum aliaz ſui partez
habeat id quod ſumpſit de termino ad quem: immo
poteſt eſſe q vtrumq3 habeat per totum: ⁊ propterea
per iſtam rationem non poſſumus concluꝺere ꝺirecte
tale mobile ſecundum quantitatem eſſe diuiſibile. Sz
quamuis ꝫ non poſſimus concluꝺere primo ⁊ ꝺirecte
poſſumus tamen concluꝺere ſecundario ⁊ ex conſequẽ
ti: non quidem probando primo tale mobile eſſe diuiſi
bile ſecundum partes fozme: ⁊ ex ꝫ concluꝺendo ipſuꝫ
eſſe diuiſibile ſecundum partes quantitatis: ſicut illi
faciebant. Tales enim partes fozme que ex motu argu
untur non ſunt partes ſecundum extenſionem ſed ſecũ
ꝺum intenſionem. Et licet ex partibus fozme ſecundũ
extenſionem poſſimus arguere partes quantitatis in
ſubiecto: non tamen hoc poſſumus facere ex partibus
fozme ſecundum intenſionem. Non itaq3 illo modo ꝺe
bemus ꝫ concluꝺere: ſed magis ſecundum modum tra
ditum a nobis: probando ſcilicet primo omne q localiter mouetur eſſe diuiſibile ſecundum quantitatem: ⁊ in
de concluꝺendo omne mobile eſſe ſecundum quanti
tatem diuiſibile propter id q omne mobile alijs mori
bus eſt mobile localiter: cum motus localis ſit primus
omnium motuum.

Eſt autem attendenduz q etiam in motu alterationis contingit ⁊ ſi nõ neceſſa
rio vt pus alteretur vna pars ⁊ poſtea alia. Quod eriz
az ꝺe alterabili eſt proximius alteranti fortius ab ipſo
immutaꝝ: ita q etiam ſecunduz ꝫ vt ꝺicit Tho. ꝫ inue
nitur quedam partium ſucceſſio in alteratione. Nam
pars proximioz: quia fortius ⁊ magis immutatur ꝺici
poteſt ſtare i termino ad quẽ: reſpectu partis magis di
ſtantis aque debilius ⁊ minus imutato ſtat quoꝺã mo
ꝺo in termino aquo: patet igitur quid ꝺicendum ſit ꝺe
phyloſophi ꝺemonſtratione.

¶ Aõ quinta.

Ed tunc quinto Pro
pter quedã iam ꝺicta aliquis fozte ꝺubitaret: vtrum id q eſt indiuiſibile ſecundum quã
titatem: ⁊ diuiſibile ſm fozmaz: ſit mutabile: ꝺicek enĩ
q ſic: quia tunc aliquid ꝺicit mutari cũ recedẽꝺo ſucceſ
ſiue ab vno: partim eſt in vno ⁊ partim eſt in alio. Sed
in rellectus qui eſt indiuiſibilis ſecundum quantitatez
ſic ſe habere poteſt. Cuz enim recedit ſucceſſiue ab igno
rantia ⁊ accedit ad ſcientiam: partim habet ꝺe ignorã
tia ⁊ partim hz ꝺe ſcientia: ꝺicek igitur q tũc mutetur

Ad iſtam qõnem Eſt ꝺicenduz q non obſtante pre
ꝺicto moꝺo ſumendi ſcientiaz: ipſe intellectus non pro
prie mutatur. Cuius autem ratio in ſequenti libro. vij.
ponitur ab Ariſto. Ait enim ipſe ibi q ſcientia eſt maxi
me ad aliquid: ꝺeclaratũ eſt autem in quinto q in ad
aliquid per ſe non eſt motus: ſeq tñ poteſt motũ in alio
aliquo abſoluto factũ: igitur ſecũꝺũ ſcientiaz non eſt q
ſe motus nec mutatio: hz ſequi poſſit motũ aliquẽ factũ
nõ in ſtellectu: ſed in parte ſenſitiua. ¶ Ait enĩz ibi Ari
ſto. q ſciens ⁊ prudens ſit anima per reſiꝺẽciaz ⁊ quie
tationem motuũ ⁊ per turbationuz. Quod autem ad
uenit per reſiꝺentiam ⁊ quietationẽ talem: hoc non ad
uenit per motũ. Quantumcũq3 itaq3 ſcientia vel ſimul
vel ſucceſſiue intellectui nouiter aꝺueniat: non tñ ꝺeo
concluꝺi poteſt q intellectus ſit proprie mutabilis. Nã
q ſucceſſiue ſibi ſcientia aꝺueniat cõtingere poteſt: pro
pter ſucceſſiuam quietationem perturbationuz que ſũt
in parte ſenſitiua. Quomoꝺo autem iſte ꝺue rationes
ſint intelligende in ſeptimo veo ꝓcẽꝺere oſtenꝺetur.

Ad argumentum Ergo in con
trarium ꝺicẽ
ꝺum eſt q quãtumcũq3 aliquid ſucceſſiue recedat a pri
uatione ⁊ accipiat fozmaz: niſi tamen fozma ſit talis q
ſecundum eã poſſit eſſe motus: il ud propter ꝫ ꝺici non
poterit proprie mutari: ⁊ ita ꝺeclarauimus eſſe in pro
poſito: quia oſtenꝺimus q ſecundum ſcientiam proprie
non poteſt motus eſſe.

¶ Aõ ſexta.

Exto aꝺhuc De hac eaꝺem
materia poſſet
ꝺubitare aliquis: q3 materia ſuſcipit fozmam ſubſtantialem ante fozmaz quãlibz
accidentalẽ: quomoꝺo ipſa eſt indiuiſibilis. Non eſt enim diuiſibilis niſi per quantitatem. Cũ
igitur ipſa mutetur ꝺe vna fozma ſubſtantiali in ali
am: videtur q indiuiſibile mutari poſſit.

Ad iſtam qõnem Dicendum eſt
q materia non
mutatur ꝺe vna fozma ſubſtãtiali in aliaz: niſi preſup
poſita alteratione in qualitatibus conſequentibus foz
mas illas. Talis autez alteratio non fit in materia: ni
ſi preſuppoſita quantitate in ipſa: ⁊ per conſequens ꝺi
uiſibilitate: eo igitur ipſo quo materia nõ mutaꝝ ꝺe foz
ma in fozmam: niſi mutetur ꝺe qualitatibus in contra
rias qualitates: quomoꝺo eſt quanta ⁊ diuiſibilis ꝺici
cõuenienter poteſt qõ oẽ qõ mutatur eſt diuiſibile: naz
⁊ ſupza ꝺictũ eſt qõ in mutatione ꝺe fozma ſubſtantia
li in fozmam ſubſtantialez id qõ mutatur partim ꝺici
tur eſſe in termino a quo: ⁊ partim in termino ad quez
ratione eoruz que ipſis fozmis ſubſtantialibus ſunt an
nexa. ¶ Poteſt autem ſecundũ quoſꝺam ad ꝺictaz qõ
nem: ⁊ aliter reſponꝺeri: vt ꝺicatur qõ fozma ſubſtan
tialis recipitur quiꝺem bene in materia ante quantita
tem terminatã: ſed tamen preſupponit in ea quantita
tẽ interminatã. Et ex ipſa hac quantitate materia ſuo
moꝺo diuiſibilitatem contrahit: ſed iſta reſponſio ran
git vnam maiozem difficultatem q3 ſit difficultas que
ſtionis preſentis: ⁊ iꝺcirco ꝺe ipſa non multuz curam⁹

ad preſens: pro tanto autem eã nunc introꝺuximus: vt
percipiatur qualiter ex hoc loco trahi poteſt argumen
tum ad probanꝺum qõ ꝺimenſiones interminate pre
cẽꝺunt in materia fozmam ſubſtantialem.

¶ Textus.

¶ Motus autem eſt diuiſibilis ꝺupliciter vno quiꝺez
modo tempore ꝛc.

¶ Lectio ſexta. ¶ Aõ prima.

Ic poſſet Dubitare aliquis
vtrum motus diui
ꝺatur ſecũꝺũ diuiſionem mobilis: videtur
enim q nõ: quia cũ diuiſibilitas ꝺebeatur
quantitati: penes id attenꝺi ꝺebet cuiuſli
bet diuiſio: pences qõ attrẽꝺitur quantitas ipſius. Quã
titas autem motus videtur attenꝺi penes quantitatez
magnituꝺinis: ⁊ non penes quantitatez mobilis: vn
ꝺe ⁊ in quarto ꝺictum fuit qõ motus continuitatez ac
cipit a magnituꝺine. Penes igitur magnituꝺinis: ⁊
non penes diuiſionẽ mobilis ſumẽꝺa eſt diuiſio mot⁹.

Ad iſtam qõnem Dicendũ eſt q
neceſſario mo
tus diuiꝺitur ad diuiſionez mobilis: cuius ratio eſt: q3
accidens materiale cum ſequatur materie cõꝺitiones
neceſſario coextenꝺitur ſubiecto. Motus autem acci
ꝺens materiale eſt: vnde eriam non mouentur niſi ha
bentia materiam. Neceſſarium eſt igitur q motus co
extenꝺatur enti mobili: q eſt ſubiectum eius. Quicqd
aũt coextenꝺitur alicui neceſſario diuiꝺitur ad diuiſio
nem eius: quemaꝺmoꝺum albeꝺo que coextenꝺitur ſu
perficiei diuiꝺitur omnino cum diuiꝺitur ipſa ſuper
ficies. Similiter itaq3 neceſſarium eſt q motus diuiꝺa
tur ad diuiſionem mobilis.

Ad argumentum Ergo in cõtra
rium ꝺicendũ
eſt q motus non ſolum trahit quantitatem a magni
tuꝺine ſpatij: ſed etiam a quantitate mobilis cui coex
tenꝺitur. Eſt tamen ꝺifferentia inter has ꝺuas quan
titates motus: quia quãtitas quã motus trahit a ma
gnituꝺine ſpatij: non ſimul accipitur: ſed ſucceſſiue: ſe
cunꝺum hanc quantitatem attenꝺitur etiam quanti
tas temporis: q habet eſſe ſucceſſiuũ. Quantitas vero
quã motus trahit a mobili tota ſimul ponit: ꝓpter id
qõ inſimul mouet totũ cũ oibus partibus ſuis.

¶ Aõ ſecunda.

Ecundo Propter mõ ꝺicta poſ
ſet ⁊ ꝺubitare aliquis
lqz non videtur neceſſarium q accidens ⁊
fozma materialis coextendantur proprio
ſubiecto. Nam anima rationalis: cum ſit
perfectio corporis: fozma materialis eſt: ⁊ tamen corpo
ri aut materie non inuenitur coextenꝺi.

Ad iſtam qõnem Dicendũ eſt q
illam fozmaz ꝫ
ꝺucimus materialem: quã toraliter cõprehenꝺit capaci
tas materie: talis enim fozma ex quo capacitatem ma
terie non tranſcenꝺit: ſed ſibi eſt ſubiecta: neceſſario eſt
ſubꝺita legibus ſuis. Et propterea etiaz ſibi neceſſario
coextenꝺitur. Sed anima rationalis non taliter ſe ha
bet: non enim eaz toraliter comprehẽꝺit capacitas ma
terie: qõ quiꝺez ex ꝫ pz: q3 ipſaz cõſequitur intellectiua
virtus ad quã capiendã ipſa materia pertingere nõ po
teſt: licet pertingat ad capiendaz viz ſenſitiuã ⁊ viz ve
getatiuã. Quia ergo capacitas materie tranſcenꝺit ab
anima rationalitienon põt cẽtria rationalis anime ſub
ꝺita legibus ipſius eſſe: ſed magis libera eſt ab eis. Et
hunceſt q talis anime eſſentia non extenꝺit extenſione

materie vel corporis: vt ꝺicatur q3 vna pars talis eſſen
tie eſt in vna parte corporis: ⁊ alia in alia parte: ſicut cõ
tingit in fozmis que ſubꝺite ſunt legibus materie: ſed
magis ꝺe neceſſitate tota eſſentia anime eſt in toto cor
pore: ⁊ tota eſt in qualibet parte eius: verũtamen quia
ꝓꝺicta anima quo ad ſuas potentias vegetatiuas ⁊
ſenſitiuas clauꝺitur in materie capacitate: neceſſari
um eſt q quantum ad has vires ſubꝺita ſit legibus ma
terie: vnde ⁊ pro tanto ꝺicte potentie coextenꝺuntur or
ganis ⁊ corrũpũtur ad corruptionez organoruz: ſed ꝺe
his magis ſufficienter pertinet ꝺeterminare ad libz̃ũ
ꝺe anima: voi ⁊ habet ꝺeclarari propter quid contin
git q quibuſꝺaz organis ꝺiuiſis non manent ipſorum
potentie in organoruz partibus ꝺiuiſe: ſed toraliter cor
rũpuntur. Ad preſens autem ſufficiat ſcire q fozma q3
tota ⁊ toraliter infra capacitatẽ mãe cõcluꝺitꝫ: coextẽ
ꝺitur ſibi neceſſario: ⁊ ꝺiuiꝺitur ad diuiſionem eius.

¶ Textus.

¶ Quoniã aũt omne quod mouetꝫ in aliquo mouetꝫ ꝛc.

¶ Aõ tertia.

Ertio ꝺubitaret Ali
quis
ꝺe hec q3 phyloſophus ꝫ ꝺicit ea ſꝺe eſſe ꝺi
uiſiones motus ⁊ ipſi⁹ moueri: ac ſi iſta eſ
ſent ꝺiuerſa: cũ tamen iꝺẽ videant eſſe.

Ad iſtam qõnem Dicit q eo mo
ꝺo loquendum
eſt ꝺe motu reſpectu mobilis: quo loquimur ꝺe albeꝺi
ne reſpectu ſuperficiei. Nũc aũt ſic eſt q licet albeꝺo ex
tenſionem habeat a ſuperficie. Alia tamen eſt extenſio
albeꝺinis ⁊ alia ſuperficiei: cũ alias q3 habeat ſuper
ficies: ⁊ alias partes habeat ipſa albeꝺo. Et vtroq3 qui
ꝺem moꝺo poſſet quis conſiꝺerare albeꝺinis ꝺiuiſionẽ
Eſt enim aliquo moꝺo alia ꝺiuiſio ꝫ illa ſicut ⁊ exten
ſio. Aliuꝺ eẽni cõſiꝺerare albeꝺinez eſſe magnaz: q3 ſup
ficies in qua exiſtit ẽ magna: ⁊ aliuꝺ ẽ cõſiꝺerari cã ma
gnã: quia extenſio ſua proprie eſt magna. Et propterea
alia eſt diuiſio albeꝺinis conſiꝺerate ſecũꝺũ extenſionẽ
iſtaz: ⁊ diuiſio albeꝺinis conſiꝺerate ſecunꝺũ extenſio
nez illaz. Conſimiliter etiaz ꝺe motu intelligenꝺum eſt:
Eſt enim quoꝺãmoꝺo alia quantitas mobilis: ⁊ alia
quantitas motus: quãuis hec ſequatur illam. Et coꝺez
moꝺo alia eſt diuiſio motus ſecunꝺũ quantitatem pro
priaz: ⁊ aliaz ſecunꝺũ quantitatẽ mobilis. Vult ergo
ꝺicere phyloſophus: ſecũꝺũ iſtos: q motus ꝺiuiꝺitur
ſecunꝺũ moueri, i. ſecunꝺũ propriã quantitatez. Sed ſi
bene attenꝺamus ad ipſa verba Ariſt. ꝺe facili apparet
qõ iſta non ſunt ad propoſitũ. Enumerat enĩz phyloſo
phus ꝺiuerſa ꝺiuiſibilia: quoz ꝺicit eaſꝺez diuiſiones
cẽ: ſic ꝺicẽs. Neceſſe eſt eaſꝺez diuiſiones eſſe rempris
⁊ motus ipſius moueri ⁊ q mouetur: ⁊ in quo eſt mot⁹
vnde non ꝺicit ꝫ quot moꝺis ꝺiuiꝺitur motus ꝺirecte
ſed quot ſunt illa que ſe ſe in ꝺiuiſione cõſequũtur: ſicut
etiaz manifeſte per totaz eius ſequentẽ ſniam apparet:
vñ ⁊ accipit motũ ⁊ moueri tan ꝙ duo ꝺiuiſibilia: quo
ruz vnũ ꝺiuiꝺitur ſecũꝺũ diuiſionẽ alterius: ⁊ propte
res nihil eſt ꝺicere q motus ꝺiuiꝺitur ſecũꝺuz moueri
ideſt ſecũꝺũ propriã quantitatez: imo intentio phyloſo
phi eſt q quantitas motus ꝺiuiꝺatur ſecũꝺũ q ꝺiuiꝺi
tur quantitas ipſius moueri: ⁊ econuerſo q quantitas
ipſius moueri ꝺiuiꝺatur ſecundum q ꝺiuiꝺitur quan
titas motus: quemaꝺmoꝺũ etiam ꝺe tempore ⁊ motu
ꝺictum eſt ſe habere. Et propterea quãuis alia ſit extẽ
ſio albeꝺinis ⁊ alia extenſio ſuperficiei: ⁊ alie etiã par
tes huiꝰ aptibus illius: ⁊ ridiculoſum tamen eſt ꝺicere q
alie ſint partes que ꝺe albeꝺine accipiuntur ad diuiſio

nem superficiei: ⁊ alie partes que de ipsa eadem albedine accipiuntur ad diuisionem sue quantitatis propie immo sunt omnino eedem: ⁊ cum diuiditur quantitas superficiei: diuiditur etiaz quãtitas albedinis: que est ī illa supficie: nec diuidit nãr nisi ī supficie diuisa: hẽ nõ extẽdit ī seipsar sz ī sola supficie. Et eodẽ mõ ẽ dicendũ de motu q nõ extẽdit ī se ipso: sz solũ in subo mobili sine quo non potest esse. Et propterea aliter dicendũ est: ⁊ melꝰ quantũ ad intentionez phylosophi. Nam motus ⁊ moueri ilz vnam ⁊ eandem rez ponunt: tamẽ secũdũ rationem differunt. Ponit enim motus rem suam per modũ habitus: cuiꝰ perfectio est actus vl̃ per modũ forme cuius perfectio est esse ⁊ moueri ⁊ rez suã ponit per modum esse aut actus. Et q alia est ratio forme ⁊ alia ratio ipsius esse: idcirco bene dictum est q motus ⁊ moueri secũdũ rationem differũt. Et propter istaz diuersitatez rationis motũ ⁊ moueri accepit ran q diuisibilia diuersa: non quidẽ diuersa diuersitate rei: sed diuersa tm diuersitate rationis. Vult ergo dicere phylosophus q motus ⁊ moueri similiter diuiduntur: cũ enim intercipitur esse motus: diuidit necessario essentia ipsius: ⁊ cũ diuidit ẽntia morꝰ diuidit necessario ⁊ eiꝰ ee: sicut p se pz: diuisũctarũ. n. ẽntiaz diuisũcta necessario sũt esse.

¶ Textus.

¶ Secutum aũt maxime est diuidi omnia ꝛc.

¶ Mõ quinta.

Quinto posset

Forte dubitare aliquis de h q ait phylosophus in fine lectionis vbi dicit q secutũ est maxime oia diuidi ab ipso mutante seu ab ipso mobili. Hoc enim nõ videtur omino bene dictũ: iz enim motus quantitatem trahat a mobili: quãtitas tamen ista dicũ est q tota simul ponitur. Non aũt diuiditur tempus secũdũ diuisionẽ ei⁹: q totũ istimul ponitur ꝑm q hui⁹: ergo nec diuidit ꝑz diuisionẽ mor⁹ pueniẽtẽ ex diuisiõe mobilis.

Ad istam qõnem

Posset forte aliqs dicere q mobile est subiectũ motus: ⁊ motus est subiectũ temporis: cũ tẽpus sit ꝓpria passio motus: ⁊ ꝓpterea sicut mor⁹ extendit extenso mobili: ⁊ diuidit per consequens pones hanc extensionez ad diuisionẽ ver̃ iusq. ¶ Sed melius dici potest: vt dicamus q ex diuisibilitate motus sequit secũdũ h diuisibilitas in tempore: q mobile: ⁊ si moueat totũ simul: nõ tamen totũ simul transit pũctũ in spacio signatũ: q non contingeret si mobile foret indiuisibile: qz eñ indiuisibile non habz aliquid: ⁊ aliqd non possumus dicere q primo aliqd eius transeat punctũ in spacio signatũ: ⁊ postea transeat idez punctũ aliqd eiusdẽ indiuisibilis: imo totũ simul transit vel transiret: si mutaretur: cũ non habeat partez ⁊ partez: sed si mobile sit diuisibile non poterit simul secũdũ se totum transire punctũ in spacio signatũ: quin potius priꝰ trãsibit ipsum pars eius ꝓxiꝰ ⁊ postea posteriꝰ: vnde pater euidenter q secũdũ h ex diuisibilitate mobilis: sequitur extensio ⁊ diuisibilitas in tempore.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omne quod mutatur ex quodaz in aliquid mutatur ꝛc.

¶ Lectio. 7. ¶ Mõ prima.

Hic primo aliquis

posset forte dubitare vtrum idem sit mutari ⁊ deficere: vl̃. n. q non: qz cã nõ idem est cum eo: cuius est causa. Sed mutari ab aliquo causa est deficiendi aut distandi ab illo. Igit mutari ab aliquo ⁊ deficere non sunt idem.

Ad istam qõnem

Dicendũ est q murari ab aliquo ⁊ deficere ab illo idem sunt secundũ rem: sed differunt secundũ rationez. Et q idem sint secũdũ rem patet. Mutari enim ab aliquo non dicit aliud realiter ni fi recedere ab illo: recedere autem ab aliquo aliud realiter non dicit: nisi illud derelinquere: derelinquere vero aliquid nõ est aliud realiter ꝙ deficere ab illo: igitur a primo ad vltimũ procedendo concluditur q murari ab aliq ⁊ deficere ab illo idem sunt realiter. Est autez diligenter notãdum q ꝓbus nõ dicit absolute mutari ⁊ deficere idẽ sunt: sed dicit murari ab aliquo ⁊ deficere idẽ sunt. Quãuis aũt idẽ sint realiter murari ab aliquo ⁊ deficere ab illo: tñ scõz rationez differũt: q sicut dictuz est murari ab aliquo est causa deficiẽdi in ipso. Mõ aũt causa alia est a ratiõe causari. Quẽadmodũ igit actio queest causa passionis: ⁊ passio idẽ sunt realiter secundũ rõnẽ differũt: sic ẽt suo mõ murari ab aliq ⁊ ab ipso deficere idẽ sũt ꝑm rẽ: sed nõ ꝑm rõnẽ: valet aũt q hic dicit ad ostendẽdũ q ī mutatione de forma in formaz cũ forma in quã est mutatio inducit: forma aũt que est mutatio deficit ⁊ abijcitur: h autez totum est optimum ad declarandã vnitatez formarũ. ¶ Mõ secunda.

Secundo posset

Aliquis dubitare: q re in motu est dare vltio muratũ esse ⁊ nõ mutarũ eẽ ꝓxio: videt. n. h eẽ falsuz: videmus enim q sicut tũc initiatur ges cũ finitur motus: sic ẽt tũc initiat motus cũ finit quies. Nũc aũt ex eo q cũ finit morꝰ initiat quies cõtingit q sicut datur vltimũ in motu ita datur initiũ ⁊ primũ in quiete. Ergo cõsimili modo ex eo q cũ finit quies initiatur motus: videtur q sicut datur vltimũ in quiete ita det ⁊ initiũ ⁊ primum in motu.

Ad istam qõnem

Sic dicit cõmentator in h loco. Trãsmutatũ põr ꝓfici in sua trãsmutatiõe: ⁊ perfectio trãsmutationis est res existens in actu: sicut alie perfectiones: ⁊ demũ fara magis ꝙ in vno instanti. Et h manifestũ est in omni trãsmutatione: qm̃ perfectio in vbi est superius: ⁊ sic de aliis: vnde finis in eis: ⁊ est indiuisibilis: ⁊ est ens actu. Principiũ vero trãsmutatiõis: q nõ est principiũ alicuius permanentis: sicut est dispositio in principio linee: ⁊ illud q est ens in actu est ipsa trãsmutatio: ⁊ in transmutatiõe non est initiũ naturaliter necesse est vt illud principiũ nõ sit ens: vz existens. Adiungit aũt q sicut h non est nisi in potẽtia. s. ꝑm q istãs est in tempore. Adiungũt aũt alij his que dicta sunt q de pũctis que sunt in potentia in linea nullus potest dare: primũ ergo similiter ex quo precedentia murata esse sunt in potẽtia solũ nullus poterit dare primo mutatũ esse ex parte motus precedentis.

Sed ista solutio

Non videtur oino tollere dubitationẽ. Naz tũc in quiete ad minus erit dare primũ in quo gescitur q tamen falsuz est: iz eniz forma a qua initiatur motus non maneat eo ipso quo forma que acquirit in mutato esse manet: ⁊ est ens actu: necessariũ est q ⁊ forma in qua quiescitur maneat in principio quietis ⁊ in tota quiete: ergo si propter permanentiaz ⁊ actualitatez talis formę datur in motu vltimuz in quo mutatum est: pari ratione dari debet in quiete vel dari põt primũ in quo quiescitur: q tamẽ est falsum: vt phylosophus declarat in sequentibus. ¶ Et ꝓpea h ipsuz q dicitur oia mutata esse precedentia in potentia dubiũ est

Omne

Omne enim continuum in vltimis finitum habet duos terminos in actu: qz vnũ in fine ⁊ vnũ in principio. Motus aũt multi dantur in vltimis finiti: igitur in eis omnibus erit dare duos terminos in actu: vnũ scz in principio ⁊ aliũ in fine. Est autem muratũ esse terminus ipsius motus: videtur ergo valde dubium esse: quo in fine vel ex pte finis in motu sit aliquod muratũ esse actu: ⁊ ex pte principij nullũ sit in actu: sed cũcta in potẽtia. ¶ Ut igit h dubia tollantur: conficerãdũ est q in motu vltimis finito est bene actu dare duo extrema: vnũ quidem ꝓ fine ⁊ alterũ ꝓ initio. Alias enim non esset dare quo motus fuisset initiatus ⁊ finitus ex parte ante: imo eo ipso quo motus absq; initio esset foret ex pte ante de necessitate infinitus. Si ergo finit⁹ est taz ex pte ante q ex pte post: opz necessario q sicut ex pte post dat actu vnũ extremũ: i quo finit mor⁹: sic ẽt ex pte ante actu datum fuerit vnũ extremum in quo motus fuerit initiatus. Verumtamen h duo extrema habent differẽtiã adinuicẽ: nã illud extremũ in quo finit mor⁹ dr̃ muratũ eẽ. Illud vero in quo mor⁹ initiat muratuz eẽ dicinõ põr. Ratio aũt h est: q muratũ eẽ dicit morũ eẽ factũ: sed morũ eẽ factũ ponit finẽ mor⁹: ⁊ ante se videt morũ ꝓcedere: id aũt in quo initiat mor⁹ nihil ante se de motu ponit. Alias. n. nõ esset initiatũ tot⁹ motus. Pz igit q ipsuz nullo mõ dici põt muratũ eẽ: iz ergo dez id in quo primo initiat mor⁹: q tñ h nõ dicit muratũ eẽ: pz q pp h nõ habeat ī motu ex pte añ ꝓxio: ꝓxio muratũ eẽ dari posse: imo si bene inspiciatur que dicta sũt: pz euidẽter q istud nullo mõ dari põt: qz eni muratũ eẽ dicit finẽ mor⁹ quodcũq; muratũ esse verum: necesse est ante ipsuz ꝓcedere motũ. Et qz ī motu quolibet est dare plurima murata esse: patet euidenter q quodlibet murato esse dato ante ipsum plurima murata esse dare possumus. Et per consequens in nullo motu ex parte principij: possum⁹ dare primo muratũ esse. Ex his autẽ patere põt intellectus ẽt solutionis ꝓpẽ. Quodlibet. n. muratum esse in motu secũdũ ꝓdicta est post initiũ ipsius motus: q quidẽ initiũ nõ dicit muratũ esse: vt declarauim⁹. Si ergo sit etiã ante finẽ mor⁹ erit tũc post initiũ ⁊ ante finẽ: ⁊ erit per põs mediũ inter initiũ ⁊ finẽ que aũt in motu ꝓximo sunt media inter initiũ ⁊ finẽ eius: sunt in motu signata in potẽtia: quẽadmodum pũcta que in linea cõtinua sunt media inter initiũ ⁊ finẽ eius: sũt in linea signata in potentia. Optime ergo dictũ est q oia murata eẽ que in motu sunt cõtinua: ante finẽ eius sunt in potẽtia in ipso: ⁊ q in talibus nõ cõtingit dare primum.

Ad argumentum

Autem factuz in contrarium ꝓ tanto non concludit: qz initiũ totius motus non dicitur mutatũ esse: vt declarauimus: sed initiũ tot⁹ qẽtis bene dici potest quietatũ esse: vt infra dicẽt: si deus voluerit. ¶ Est aũt h norandũ q istud q h dicitur non ꝓtrariatur ei q supra dictũ fuit: vbi dicebat q accipiẽdo id in q mobile mutatur primo: eẽ q modo dũ mouetur partiz est in termino a quo: ⁊ partim in termino ad quẽ: per quod videbatur significari q in motu etiaz ex parte ante sit dare primo muratũ esse. Nã hic loquitur phylosophus de murato esse ꝓout accipitur penes aliquid indiuisibile: ibi aũt accipiebatur muratuz esse penes aliquid diuisibile equale ei a quo recedit per motũ. Nam si accipiamus q spatium a quo recedit sit vnius palmi: ⁊ iteruz non longe ab isto: sed statim post ipsum accipiamus aliud spatium vnius palmi: mobile dum mouebitur ab vno istoꝝ spatioꝝ in aliud prius erit in vno ⁊ partim in alio. Et cuz mobile qdẽ recedit ab vno spatio in spatium nõ ab illo remotũ: sed immediate sibi ꝓximum mutatur primo: vnde fic post vnuz spatiũ ꝓtingit dare aliud equale sibi q est primũ inter omnia alia spatia equalia sequẽtia: sic ẽt isto modo contingit dare in motu primo muratũ esse sumptũ ꝑm datũ spatiũ esse diuisibile ante: q tũ muratũ esse sunt mutata esse infinita sumpta ꝑm qd indiuisibile. Et ꝓpter h in talibus non est dare primum. Isto igitur modo intelligenda sunt que h dixim⁹.

¶ Textus.

¶ Si enim primum in quo fit. a. d. hoc igitur indiuisibile quidem non est ꝛc.

¶ Mõ tertia.

Tertio posset

Dubitare aliquis: qũo verificare habeat q postea dr̃ vz q si cẽt dare ī motu primo muratũ eẽ: ⁊ h eẽ in nunc tẽporis ipsa nũc tẽporis cẽnt habita. Mõ. n. vr istud necessarium. Posset. n. aliqs dicere: q sicut illud muratũ esse fozet ꝓncipiũ motus: sic etiã ⁊ nũc sibi correspõdens fozet ꝓncipiũ tẽporis ⁊ non pars eius.

Ad istam qõnem

Dom est q mutatum eẽ eo ipso quo dicit motũ eẽ factũ dicit trãsitũ eẽ factũ. Motus ãt factus ⁊ trãsitus in motu factus sũt partes motus. Si ergo dicatur q in motu ex pte ante sit primo muratuz: ⁊ per põs q ante ipsuz nihil sit de motu eũ muratũ esse vt dictũ est dicat trãsitũ ⁊ motũ factũ: oportebit necessario q iste transitus factus ponat istimul cũ illo mutato eẽ q primũ eẽ dicitur. Naz si ille trãsit⁹ poneret ante iã illud muratũ eẽ q dicitur ꝓximum non esset ꝓximũ. Si ergo h mutatũ esse in instãti ponitur in instanti ponet transitus ⁊ motus factus. Et qz vt dictũ est ista sũt ptes motus: ⁊ partes motus non ponũtur nisi in partibus tẽporis. Necessariũ erit tũc cõcedere q ipsuz nunc vel instans pars tẽporis sit. Ad h ãt sequit q tẽpus sit cõpositũ ex instãtibus: ⁊ per põs q ipsa nũc sint continua vel habita aut põr se habẽtia. Hoc itaq; mõ ratio h a Tho. posita intelligenda est. Sic etiã credo q cõmentatoꝛ intellexit: qñ dixit in hoc loco st primũ eius in quo demõstratur mor⁹ fuerit idiuisibile: ita q sit pars mor⁹ contingit motũ inueniri in spatio idiuisibili: ⁊ in tempore indiuisibili.

¶ Mõ quarta.

Parto posset

Dubitare aliqs quomodo sequat: si cẽt ī motu ꝓio mutatuz: ⁊ h fozet in idiuisibili tẽpore idez simul quiescere ⁊ muratũ eẽ: vr̃. n. ratio ꝑii non valere: qz supp̃oit q ī nũc possit eẽ ges q tñ falsũ ē. ¶ Attẽdẽdũ est igit cũ aliqd gescit in aliquo loco de quo dz q motũ ad locũ aliũ trãsire dare possumus in tpe illã getẽ mẽsurãte vltimũ istãs: i quo illd q dz de vno loco ad aliũ trãsire ē i loco i quo ꝓcedẽti tpe q cũ ꝑm se totũ ⁊ ꝑz oẽs ptes suas: h aũt in istãs est illud in quo initiat mor⁹. Nã initio mor⁹ ē ipm mobile i loco a quo recedere dz ꝑz se totũ ⁊ ꝑz oẽs ptes suas: cuiꝰ rõ est: q si in eo totũ non eẽt iã ꝑm aliqd ab eo recessisset ⁊ motuz per põs fuisset q est falsuz. Quia mobile ī initio mot⁹ nõ est motũ: necessariũ itaq; est q in loco a quo dz mobile recedere sit ipsũ mobile ī eo istãti in quo initiat mor⁹ ꝑm se totũ: ⁊ secũdũ oẽs ptes suas. Et tñ nõ tõ ꝑm veritatẽ dici põt q in illo instanti ipsum mobile gescat ibi. Oporteret ãt h ponere si in motu daretur ex parte ante primo mutatum: ⁊ si poneretur q motus initium fozet mutatũ esse. Cuius declaratio est quia mutatum esse ponit motum

factum: ⁊ quia ante initium motus non ponitur motus: oporteret motum factum: qui datur intelligi per mutatū esse inſik poni cū mot⁹ initio: qō ſtāte poſitione mutatū esse dicitur. Et quia motus initiuz in inſtanti est: in inſtanti esset motus: ⁊ per conſequens in inſtanti esset vel esse posset vera quies: patet igitur q̄ ſuppoſito motus initium esse mutatum esse ſequitur q̄ ſit motus in inſtanti. Et ꝺ ſuppoſito: vr Tho. dicit ⁊ veruz est: cēt in inſtanti quies. Unde manifestum est q̄ ſtantibus p̄fatis ſuppoſitionibus: non ſolum ſumendo quietez largē: vt quidam alij exponunt: ſed ſumendo etiam eam proprie: ſicut exponit Thomas: vere dixit Ariſto. q̄ ſi in motu ex parte ante contingeret dare primo mutatuz esse: ⁊ ꝺ esset in inſtanti: ſimul ⁊ eodem inſtanti: aliqd quiesceret ⁊ mutatum esset.

Est hic notandum q̄ ſi per motū aliquid tranſire debeat de loco ad locum: verū est q̄ diximus videlicet q̄ ipſum in initio motus erit ſecundum ſe totuz ⁊ ſecundum omnes ſuas partes in loco a quo recedere debet. Sed ſi tranſire ad locum de loco posset ſine motu non videretur tūc posse ita dici: esset enim talis trāſitio indiuiſibilis: nec per conſequens in ea foret diſtinctio initij ⁊ finis: ſed tunc finiretur tranſitio cum initiaretur. Et propterea id q̄ ſic deberet de loco aliquo tranſire: cum initiaret tranſitionem non esset in predicto loco: ſed in loco ad quem tranſire deberet. Alias enim non ſimul talis trāſitio initiaretur ⁊ finiretur: nec per conſequens esset impribilis ⁊ esset motus: attendat ita q̄ qui legit: qualiter ꝺ ſe habeat ad veritatem: ⁊ vtrum esse possit huiuſmodi tranſitio.

¶ Qō quinta.

Quinto posset Esse dubitatio: quomodo ſequatur q̄ esset impartibile impartibili cōiunctū: ſi daret primo mutatū in motu rone alicuius indiuiſibilis in mobili accepti.

Dicendū est adhoc q̄ cum mutatum esse ſit terminus ipſius motus: videtur neceſſariuz q̄ id q̄ potest localiter mutatum esse possit etiam localiter moueri. Si ergo ſecunduz aliquid indiuiſibile ipſius mobilis poſſemus attendere mutatum esse: ita viz q̄ ꝺ attribueremus ſibi: poſſemus etiam ſibi attribuere: ⁊ motum ipſum a toto mobili per diuiſionem ſeparando. Quod autem ſeparatur ab aliquo per diuiſionē hoc cadit in compoſitionez eius. Impartibile ergo ſecunduz ꝺ caderet in compoſitionem mobilis: ⁊ per conſequens eius magnitudo foret ex impartibilibus compoſita: q̄ esse non poſſet: niſi esset impartibile impartibili cōiunctum. Vult ergo dicere phyloſophus: q̄ ſi in mobili detur aliquid indiuiſibile: q̄ certum ſignum ſeparatum primo ſiue ante alias partes mobilis tranſeat: erit ꝺ indiuiſibile a cunctis partibus mobilis ſic diſtinctū: ⁊ ab eis ſeparabile: ⁊ per conſequens vt declaratum est erit indiuiſibile indiuiſibili coniunctum. ¶ Attendenduz autem est q̄ ex dictis etiā apparet quomodo nec ex parte ſpatij contingit dare primum aut aliquid primo pertranſitum. Nam ꝺ aut erit diuiſibile aut indiuiſibile. Si diuiſibile quidem non erit primum: pars eniz diuiſibilis rei prior toto est ⁊ prius q̄ totum pertranſitur. Si autem fuerit indiuiſibile: in quo ſit primo mutatū ⁊ tranſitum esse: erit factus tranſitus ſuper indiuiſibili: q̄ est inconueniens. Erit etiam impartibile impartibili pinctuz: vt pz ex declaratione poſita de mobili.

¶ Qō ſexta.

Exto posset Aliqs dubitare veruz in motu alterationis contingat dare primū mutatum: videtur eniz q̄ ſic: quia contingit dare aliquam partem ita paruam in corpore naturali: qua non poterit dari minor: ⁊ per conſequens ſecundū ipſam poterit attendi primū alteratū.

Ad iſtam qōnem Dicunt aliqui: q̄ qualitas diuiditur modis duobus per accidens: qō etiam Tho. dicit: vno quidem modo ſecundum extenſionē: ⁊ alio modo ſecundum intenſionem: ⁊ ſecundum hos quidez duos modos: in motu alterationis est accipere ſucceſſionem ⁊ partem poſt partem. In calefactione eniz aeris prius contingit calefieri vnam partem: ⁊ poſtea aliaz ⁊ ſic deinceps. Similiter etiam quantum ad intenſionem est accipere ſucceſſionez: quia tales qualitates prius fiunt in materia ſub eſſe minus intenſo: ⁊ poſtea ſub eſſe magis intenſo. Et primo quidem modo: ſecunduz iſtos: est dare in alteratione primum: quia primo diſponitur aliqua pars modica: ⁊ in eam primo qualitas inducitur: ita q̄ contingit dare partem primo alteratā maxime cum ſecundum tales partes ipſum mobile nō ſit in infinitum diuiſibile. Secundo autem modo videlicet quantum ad intenſionez forme: non est ibi in alteratione aſſignare primū: vt dicunt: quia ſic est ibi aliqualis continuitas: q̄ ⁊ materia continue diſponitur: ⁊ forma continue intendi ⁊ remitti poteſt in materia.

Sed ſi iſta Diligēcius conſiderēs ꝺ facili apparēte friuola. Nam quēadmoduz alterans primo alterat partē aliquā māe: ſic etiā primo inducit quantitatem in materia ſubiecto qualitatis gradu. Quemadmodum ergo ex parte extenſionis: propter partem primo alteratam: datur primum in alteratione: ſic etiam ex parte intenſionis: propter gradū primo inductum: poteſt ibi dari primuz. ¶ Et preterea quia de ratione naturalium est q̄ quantum ad eſſe naturale non in infinitū diuidantur: quēadmodū in magnitudine naturalis diuiſione non proceditur in infinitum: ſic in diuiſione eſſe naturalis forme: facta per remiſſionez: in infinitum non proceditur vnde ſicut cōtingit in magnitudie deuenire ad aliquā partē ita modicā: que ſi vlterius diuidatur corrūpetur: ſic etiā in naturali eſſe forme: cōtingit per remiſſionez deuenire ad gradum ita infimum: q̄ plus remitti non poterit niſi corrumpatur: ſi ita q̄ propter ꝺ in alteratione ꝺaꝑ primū ex pte extenſionis: pari ratione in ipſa ꝺz dari primū ex parte intenſionis. Et propterea dicendum est: q̄ quantum ad eſſe nāle in oībus talibus dari poteſt primū: eo q̄ ꝺ modo nihil taliū est in infinitū diuiſibile: vnde etiā in mobili localiter contingit ſcōm eſſe nāle dare per diuiſionē partē ita modicā: q̄ minor per diuiſionez accipi nō poterit: verū est tamē q̄ ſi cōſiderenť iſta quā tū ad rationē q̄ti ⁊ continui: que in ipſis reperiuntur non contingit in eis dare partem primā: quia oē continuū: in quantū tale: est in infinitū diuiſibile: vnde iſto modo in alteratione non cōtingit dare primū tā ex pte qualitatis ſcōm cuius participationē attendiť intenſio q̄ ex parte ſubiecti q̄ participat ipſam ēntiaz ⁊ nām qualitatis. Quicquid eniꝫ detur ō ſubiecto alterationis illud ratione cōtinuitatis oportet esse diuiſibile: ⁊ partem habens ante partem. Et ſimiliter quicquid detur de qualitate itenſa in ſubiecto: illud: quātū est de rone continuitatis: opz remiſſiue in ſubiecto eſſe diuiſibile ⁊ ꝺ̄s gradū ante gradū: vñ iſto mō nec ibi nec ꝺ ꝓtigit dare primum. Et propterea, Tho. noſter de hoc optime locutus

loquutus fuit: ſic enim dixit in hoc loco inquantū qualeest diuiſibile per accidens: ſimiliter non est accipere primum mutatione alterationis: ſiue accipiatur ſucceſſio mutationis: inquantū pars poſt partem alteratur propter id q̄ non est accipere primaz partem albi: ſicut nec primam partem magnitudinis: ſiue accipiatur ſucceſſio alterationis ſecundum q̄ aliquid idem est albius vel minus albuz: quia ſubiectū infinities poteſt variari ſm magis albū ⁊ minus albū: ⁊ ſic motus alterationis poteſt esse continuus: ⁊ non habens aliquid primū. ¶ Ut aūt hic nouū aliquid accipiatur: conſiderādum est q̄ ⁊ ſi initiuz localis motus ꝺi non valeat mutatū esse: initiū tamē alterationis: vel impreſſionis per alterationē facte: bene mutatū esse ꝺici poteſt: q̄ quidē ſic patet. In initio eniz impreſſionis aliquid imprimitur de qualitate. Nec aūt impreſſio facit ſubiectū aliter ſe habere q̄ꝫ prius ſe habuerit: ⁊ per conſequēs facit ipſum mutatū esse: quia hoc ꝺicimus mutatuz q̄ aliter ſe habet nunc ⁊ prius. Ex hoc aūt ſequitur q̄ licet contingat ex parte loci dare vltimum inſtans: in quo mobile totaliter est in loco a quo ꝺebet recedere: non tamen ex parte qualitatiui motus dari poteſt vltimum inſtans in quo alterabile totaliter ſit ſub forma a qua ꝺebet recedere per alterationem. Item ſequitur q̄ licet in motu locali non ſit dare primo mutatuz esse ex parte antetū est hoc dare in ipſa alteratione. Et ſi dicatur q̄ mutatū esse est in termino ipſius motus: ꝺicemus q̄ ꝺ quidē verū est. Tamen primum mutatū esse q̄ est initiuz alterationis non est alterationis terminus: quia tūc nō foret primum initium ipſius: Eſt aūt terminus localis motus. Sed de motu locali non ſic ꝺicere poſſumus: quia ipſe est primus omnium motuum: ⁊ ideo ꝺici non potest q̄ initium eius ſit mutatū esse ⁊ ſic terminus alicuius prioris motus: ſicut ꝺicim⁹ de alteratione que preſupponit motū localē ante ſe. Non aūt putare ꝺebet aliquis q̄ propter iſta contradicam his que ſupra ꝺixim⁹. Nā alteratio motus continu⁹ est: ⁊ ſecūdū q̄ continuationem habet non contingit dare partē eius primā: quia oīs pars ei⁹ diuiſibilis est: ⁊ partē ꝺ̄s aū ꝓtē: ꝺ̄ tm cōtingit dare initiū ipſius q̄ ⁊ ꝺicitur mutatū esse: ſz ꝺ nō est pars eius: quia mutatū esse non est ps motus. ¶ Alterius etiā q̄ in alterationis initio imprimitur de qualitate: nō est indiuiſibile ſed diuiſibile ⁊ ꝺ̄s gradū ante gradum: eo modo quo diuiſibilitas ꝺebetur penes intenſionem qualitati: ⁊ eodem modo id cui ꝺoc in illo initio imprimitur non est indiuiſibile: ſed diuiſibile ⁊ continuum. Et propterea ꝺixim⁹ q̄ hic nec rōne priū ſubi: nec ratione priū qualitatis ꝓtingit dare primuz.

¶ Textus.

¶ Quoniaꝫ aūt omne q̄ mutatur in rēpore mutat⁹ ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima

Quamuis in iſta Lectio nonon ſint difficultates magne: ne tamen ſine qō nibus perꝛanſeamus eam: querat⁹ primo verū veruz ſit q̄ ante omne mutari ſit mutatum esse. Nā q̄ ante omne mutatū esse eſt terminus ipſius motus: ⁊ ante terminū ſemper id ponitur q̄ ad ipſum terminatur. Quomodo aūt ante omne mutari ſit mutatū esse difficile videť: propter id q̄ ante totū mutari non est niſi initium ipſius motus.

Est igitur breuiter Ad huius intelligentiaz conſiderandum q̄ ſimpliciter loquēdo ante totum mutari non est mutatum esse: nec ſic intelligit phyloſoph⁹ ſed intelligit q̄ ante omne mutari ſumptū ex motu per diuiſionem eius est mutatū esse. Nam initiū talis mutari est terminus precedentis ptis motus que ſecū motū contra diuidit. Terminus aūr motus ꝺicit mutatū esse. Si ergo ante omne mutari ſumptū ex motu per diuiſionem eius est initiū ipſius: ⁊ hoc est terminus precedentis partis motus: ⁊ terminus motus est mutatū eē patet euidenter q̄ ante oē mutari ex motu per diuiſionem eius ſumptū est mutatū esse. Quod autem iſta ſit intentio phyloſophi ex eo manifeſtū est q̄ hoc totū ipſe per hoc ꝓbat q̄ motus tēpus magnitudo cū ſint continua ſunt eiuz in infinitū partibilia: vnde ⁊ ꝺicit causa ār huius est non esse impartibile impartibili pinctuz. In infinitum enim est diuiſio.

¶ Textus.

¶ Manifestum igitur: quoniam quod factū est ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Ecundo posset Forte aliqs ꝺubitare de hoc q̄ ꝺicit infra ſimiliter esse ingñatione ⁊ corruptione: q̄ vī esse falſum: q̄ generatio ⁊ corruptio ſunt ſimplices ⁊ indiuiſibiles ateꝫ inſtantanee mutationes.

Ad quod ꝺicendū est Sicut vī cōmuniter q̄ hic accipitur tam generatio q̄ꝫ corruptio ſecūdū q̄ includūr ꝓcedēte alterationē: quomō nō ſūt ſimplices mutationes: ſed ꝓtinue ⁊ in infinitū diuiſibiles vnde cū ꝑs ꝺixiſset. Similiter aūt ⁊ in eo q̄ corrūpitur est: ſtatiz adiecit aſſignās ei⁹ rōnē. Nox eniꝫ in est ei qō ſit ⁊ quod corrūpitur infinituz quoddā: cū ſit continuū. Cōtinuū etiā hoc ꝺicit ad expōnē hoꝝ: motꝰ generationis ⁊ corruptionis est cōpoſitus ex tranſmutatione in qualitate: ⁊ tranſmutatione in ſubſtātia: ⁊ tranſmutatio que est in ſuba non est in tēpore. ſ. puēt⁹ forme ſubſtātialis: ſed ea que est in qualitate est in tēpore. Scōm igit iſta ꝺicere oz q̄ generatū eē quo ponitur acqſita forma ſubſtātialis: nō precedit aliqō generari quod ꝺicat ciuſdē acquiſitionem: qz ipſa ſimul acquiritur: ⁊ acquiſita est: ſimul inducit ⁊ inducta est. Precedit tn ꝺictū generatū esse generari q̄ ꝺicat acquiſitionē alterius: ſicuti ipſius qualitatis forma liter diſponētis ad hanc formam. Et propter hoc ſignanter dixit Ariſt. Non autem ſemper q̄ ſit factum est prius: ſed aliud aliquādo vt illus aliquid. Alie vero cōnes que hic fieri cōſueuerūr aut nō ingerūr ꝺubitationē: aut alibi pertractari habent: ⁊ idcirco ꝺimittantur hic: ne incurramus vanaz verboꝝ multiplicationem.

¶ Textus.

¶ Quoniam autez omne quod mouetur in rēpore mouetur: ⁊ in pluri maior magnitudo ⁊c. Lec. nona.

¶ Lectio nona. ¶ Qō prima.

Esc posset Forte ꝺubitaꝫ aliqs qō verū ſit q̄ neceſſe est ſemp ipſi⁹ magnitudinis ꝑ⁹ alteruz altero motū eē: hoc. n. ꝓ tāto videť ꝺubiū qa pluries iā ꝺixim⁹ q̄ ſi magnitudo mota ſit vere cōtinua ꝓtinuitate mathematica: ſic mouetur ipſa ⁊ omnes partes eius.

Dicendū est igitur Ad qōnem iſtā ſm q̄ ī plurib⁹ locis ꝺicit Tho. q̄ mot⁹ localis ꝑ referri: ⁊ ad ſubiectū mobile: ⁊ ad ſpaciū ſuper qō ipſuz mobile mouetur. Et quidez ſi referať ad ſubiectū mobile: q̄ ſit vere cōtinuū: ⁊ non ſit facilis ſed difficilis diuiſionis: vt lapis ⁊ ſilia: pz euidēter q̄ ſimul ꝺuz ſit motus localis ī vna parte mobilis: fit etiam vel ponit in toto mobili:

videmus enim q̄ statim cū aliquis tangit ⁊ mouet lo/
caliter vnam partem lapidis continui: mouetur etiã ⁊ totus ipse lapis: ⁊ ñ modo intelligimus quando
dicimus q̄ si magnitudo mota sit continua simul mo/
uetur ipsa ⁊ omnes partes eius. Si autem motus refe
ratur ad certum signũ spacij: tũc statim apparet mani
feste q̄ oportet prius alterum altero moueri super ipsũ
Nam prius semper transit certũ signũ spatij pars mo
bilis anterior q̄ transeat illud idem pars mobilis po
sterior, ꝫ modo intelligit physicus q̄ oportet sem/
per ipsius mobilis alterum altero motu esse prius.

¶ Ad̃ secunda.

Secundo posset dubita
re: quomodo sequit̄ si motus finitus non
est in tempore infinito: q̄ nõ contingit fie
ri ⁊ corrumpi semper vnũ ⁊ idez: precipue
cũ gñatio ⁊ corruptio differãt a motu: ⁊ si aliqd nõ ꝺi
cetur de vno differentium: nõ ideo seq̃tur ipm vereliq.

Ad quod dicendum Quod ge
neratio ⁊ corruptio accipi possunt vel vt includũt alterationẽ pre
cedentẽ: vel vt ab ipsa distinguntur. Et quidem si acci
piãtur secundo modo: tunc sunt simplices mutationes
⁊ in instanti fiunt. Et q̄ magis videtur de eo q̄ sit nõ su
bito: sed in tempore: q̄ suũ fieri semper duret: q̄ de eo q̄
fit: subito ⁊ motus sit in tempore: patet euidẽter quomo
do sequitur per locũ a maiori: q̄ si motus finitus vnus
numero non potest semper fieri: non potest etiam ꝫ mo
do sumendo generationem ⁊ corruptionẽ aliquid vnũ
⁊ idem semper generari ⁊ corrũpi. Tales enim mutatio
nes non durant vltra vnũ instans. Si aũt generatio ⁊
corruptio accipiantur primo modo: secundũ. ſ. q̄ inclu
dunt precedentem alterationem: cum illa alteratio sit
motus finitus: necessario etiam tunc sequitur: q̄ si mo
tus finitus nõ potest fieri in ifinito tempore: non põt
neq̄ vnũ ⁊ idem semper corrũpi aut semper fieri: ratio
aũt ꝓper quã oportet dicere q̄ alteratio sit motus fini
tus: preter alias que assignantur esse potest: quia mot⁹
non est infinitus nisi id q̄ acquiritur per motũ infinitũ
fit. Per alterationem autem acquiritur qualitas con
sequens certaz naturalem formã: formaz aũt substãtia
lem non damus infinitaz: neq̄ extensiue: nec etiaz quã
tum ad continentiaz perfectionis: cuz sit in certa ⁊ de
terminata specie. Et q̄ q̄ consequitur finitaz formã to
tũ est finitũ: necessariũ est q̄ etiam qualitates consequẽ
tes formas [illegible]rales omnes sunt finite: igitur ⁊ alte
ratio p quã [illegible]as acquirit̄: necessario est finitus mot⁹

¶ Textus.

¶ Quoniaz aũt omne aut mouetur aut quiescit quod
aptũ natuz est ꝛc. Lectio decima.

¶ Lectio viij. ¶ Ad̃ prima.

Hic primo posset dubitare ali
quis: quo vere dici
possit id q̄ stat moueri: ꝫ enim videtur incõ
ueniens: q̄ vnum oppositorũ nõ ꝺ̃ de alio
stare aũt ⁊ moueri vñr rõnes oppositas hꝫ.

Ad istam qõnem Dicenduz est: q̄
sicut tendere in
formã se habet ad ipsam formaz: sic etiaz suo modo ten
dere ad quietez se debet habere ad quietez ipsaz. Nunc
aũt tendere in formã ad formã sic se habet: q̄ ab ipsa re
cipit denoiationez: vnde tendere in albedinem ab ipsa
albedine vocatur dealbari: ⁊ tendere in nigredinem ab
ipsa nigredine appellatur denigrari: ⁊ sic de alijs. Eo
dem igitur modo ⁊ tendere in quietez acquite debet re
cipere denominationẽ: vt vz dicamus q̄ tendere in sta
tũ ⁊ quietez est quietari ⁊ stare accipiendo stare: nõ pro
ut sonat idem q̄ quiescere: sed prout idem sonat q̄ quie
rari: ⁊ secũdũ q̄ statio ⁊ quietatio idem dicunt: ⁊ similiter starũ ⁊ quietarum. Hoc aũt modo stare non habet
oppositionẽ ad moueri: quia quietari non est quiescere
sed ẽ in quietez tendere: ⁊ ꝫ est idem realiter q̄ moueri:
bene aũt stare ſſiptũ ꝓut idẽ sonat q̄ quiescere: oppos
tionez habet ad moueri: sed ꝫ modo non intelligit phy
losophus: quando dicit id q̄ stat moueri: pz aũt ex di
ctis: qñ sit intelligendum q̄ dicit commentator: vz q̄
moueri dicitur per ordinem ad formam vel perfectio
nem: sed stare dicitur per ordinem ad quietem in forma
vel perfectione ipsa.

¶ Textus.

¶ Sicut autem quod mouetur non est in quo primo
mouetur ꝛc.

¶ Ad̃ secunda

Secundo posset Dubita
re aliqs
verũz in ipso stare contingat dare primũ
statum ex parte ante: videtur enim q̄ sic:
q̄ physicophus non probat q̄ nõ contin
gat dare primũ statũ: sed solũ q̄ nõ contingat dare ipsi
us stare aliquid primũ q̄ dicatur stare.

Dicendum est igitur Ad q̃õ
nẽ istã
q̄ sicut motus se habet ad stationem: sic etiam ⁊ muta
tum esse se habet ad statuz esse: videamus igit̄ ⁊ reduca
mus ad memoriã in quo motu ex parte aũ cõtingat da
re primũ mutatũ: q̄ tunc statiz habebimus in qua sta
tione: ex parte aũ cõtingit dare primũ statũ. Maz in
stattione illa est primũ statũ dare: que correspondet illi
motui in quo est dare ꝑmũ mutatũ: ⁊ in ea statione ꝑm
statũ dare nõ est: q̃ corrñdet illi motui: in quo primo
mutatũ dare nõ ꝓtingit. Dictũ aũt fuit in superioribꝫ
q̄ initiũ localis motus nõ ꝺ̃ motũ vel mutatũ esse: ⁊
ꝓpterea in ꝫ motu non põt primũ mutatũ dari ex pte
ante. Eodẽ igit̄ modo: ⁊ de statione corrñdẽte motui lo
cali dicere oz: vt videlicet dicam⁹ q̄ initiũ talis statio
nis nõ ꝺ̃ statũ: esse ⁊ ꝫ intelligẽdũ est q̄tũ ad getez oĩmo
dã in loco abijcẽdo. Et ꝓpterea q̄tũ ad quietẽ in loco
acgrẽdo nõ ꝓtingit in tali statione dare primo statũ:
Quia vero initiũ in motu alterationis: põt dici mura
tũ: vt supra exposuimus: pz q̄ etiã initiũ stationis cor
respõdẽtis sibi ꝫ possit dici statũ esse. Et ꝓpter ꝫ ꝓtingit
dare ex pte ante primo mutatũ esse ponere.

¶ Ad̃ tertia.

Tertio posset Aliquis du
bitare vtrum
in quiete sit dare ex pte ante primũ getatũ
vñ. n. q̄ nõ: q̄ in motu nõ est dare primuz
nec ẽ in gete: ꝫ ẽt ꝫ Arist. ostendit.

Ad istius qõnis Euidẽtiã ꝓmo prez
sciẽdũ est: q̄ ꝫ log
mur de getato esse ꝑz q̄ accipit̄ in gete: ⁊ nõ ꝑz q̄ sumit̄
in getatione ante vltimũ terminũ ipsius. Maz ꝓm q̄ ꝫ
mõ getatũ esse accipit̄ in ipsa getatiõe: declaratũ est i pce
dẽti qõne vbi inueniaꝫ primũ ⁊ vbi nõ. Scõm Jo q̄ ge
tatũ esse accipit̄ i ipsa gete iã pfecte acgsita: qõ sit modo
vtrũ ex pte ante possit dari ꝓmũ: ꝫ aũt mõ nihil aliud
dicit ꝓmo getatũ q̄ primo pfecte getẽ acgsitã ⁊ obtẽtaz
sicut ẽt simplr getatũ dicit simplr getẽ factaz: nõ cũ de
terminatione ad hoc q̄ est esse factã perfecte. Ex hoc autẽ
statim apparet q̄ in quiete ex parte ante est dare primo
quietatũ: cuius declaratio est: q̄ tũc qes ꝓmo est pfecte
acquisita

acquisita cũ prio motus ẽ pfecte finitus. Cõtingit autẽ
dare quando primo motus perfecte est finitus: propter
id q̄ ꝫ nihil aliud est: q̄ ꝫ dare in motu primo muratũ ex
parte post: q̄ bene imotu potest fieri: vt supra dixit Ari
sto. Necessariũ est igitur q̄ etiã in quiete possit dari pri
mo quietatum ex parte ante.

Ad argumentum Ergo dicendũ
est q̄ non est
omnino simile de mutato esse: ⁊ quietato esse: q̄ mutatũ
ẽ secundũ propriaz rationez ponit terminũ motus: sed
quietatũ esse secũdũ propriam rationez nõ ponit termi
nũ quietis: immo ponit terminũ quietatiõis: ⁊ primũ
quietatũ ex pte ante ponit in quiete completa terminũ
vltimum quietationis. Contingit aũt ꝺ̃ vltimũ ge/
tationis terminũ: sicut etiaz ꝺ̃ contingit vltimũ ter
minũ in motu: physicophus aũt nõ probat ꝫ q̄ non sit
ꝺ̃ in quiete primũ quietatũ: sed q̄ non sit ꝺ̃ de tẽ/
pore primũ: in quo nõ sit non quietatũ: sed quies: sicut
ex suis probationibus apparet. Quomodo autẽ in ge/
re possit dari vltimũ: satis dictũ fuit supra: ⁊ ideo nõ
oportet illud iterare.

¶ Textus.

¶ Zeno aũt de rõcinaꝫ ⁊ paralogizat ꝛc.

¶ Lectio nona. ¶ Ad̃ primo.

Hic forte Dubitaret aliquis: quo
modo soluatur ratio ze/
nonis designata per ꝫ q̄ rẽpsus nõ cõponi
tur ex nũc indiuisibilibus: nec linea ex pũ
ctis: videtur enim ꝫ non soluere dubitatio
nem: q̄ licet linea non cõponatur ex pũctis tñ sunt ad
minus secũdũ positionez in linea infinita pũcta.

Ad istam qõnem Est dicenduz q̄
si linea compo/
neretur ex pũctis: ipsa puncta actu in linea existerent:
cuius ratio est: quia cũ ipsa sint indiuisibilia non pos
sent se contingere ⁊ diuersa remanere. Oporet autem
partes componẽtes totũ: ẽt quando sunt in toto esse di
uersa siue intra se diuersitatẽ habere: vnde si puncta li
neã cõponerent: ad ꝫ vt diuersitatem retinerent oporte
ret q̄ diuisicta essent: ⁊ per consequens actu per se extra
se distincta essent: pũcta ergo infinita que in linea ponũ
tur in potentia: etiã actu tũc in ipsa infinita essent. In
finita aũt actu non possunt pertransiri. vnũ ipsoz post
aliud accipiendo atq̄ numerando. Mã q̄ pertransitur
atq̄ numerat numero ⁊ subiecto termino ꝛcludit. Qẽ
aũt tale est finitũ: vnde sicut inconueniens est dicere infi
nita esse finita: sic etiam inconueniens est dicere infini
ta: actu pertransiri. Patet igitur q̄ si linea componere
tur ex punctis: q̄ tũc in se haberet puncta actu infinita
nũq̄ pertransiri posset. Ponendo aũt q̄ ipsa non sit
composita ex punctis non ponuntur in ea actu infini/
ta: sed potentia: sub actu tamen: ⁊ per actum termina/
ta non ad infinitatem: quia nec ad diuisionem: sed con
tracta ad finitatez per partium linee continuationem
quia q̄ est actu finitũ in tempore finito pertransiri
potest. Et quo linea quantũcũq̄ contineat puncta infi
nita actu tñ quid finitũ ponit. Patet euidenter q̄ si nõ
ponamus lineam componi ex punctis: nihil prohibet
ipsam transiri in tempore finito: quinimmo etiam ꝫ est
necessariuz: q̄ omne finitũ in tempore finito pertransi
ri potest. Patet igitur aliqualiter: quomodo per verba
Aristo. soluta sit ratio zenonis: Melius aũt ⁊ euidẽti⁹
patefiet ⁊ ꝫ solutio in octauo dño concedente.

¶ Textus.

¶ Nec igitur ꝑm mutationem in contradictione ꝛc.

¶ Ad̃ secunda.

Secundo forte dubitaret a
liqs qa nõ
vr Aristo. conuenienter soluere zenonis ra
tionem de mutatione que est secũdum con
tradictionem: supponit enim q̄ prius vna
pars altereretur q̄ alia: q̄ tamen non est necessariũ: vt reti
am supra tactum fuit.

Ad istam qõnem Respondet fra
ter Tho. q̄ ista
responsio sufficit ad repellendã zenonis rationẽ: q̄ est ꝫ
principaliter intẽtũ: sed quomodo circa ꝫ veritas se ha
beat in octauo ostenditur. ¶ Quidam vero dicũt ꝫ non
esse bene dictum: propter id qõ Aristo. in. 8. loquitur de
mutatione: que idem est cum mutato esse: zeno autem
non loquitur de tali mutatione: sed de illa q̄ est motus.

Sed quod ista Reprobatio non sit ali
cuius momenti de faci
li apparet. Primo quia: vt ipse Aristoteles dicit: hanc
rationem faciebat zeno ad repellendam mutationem
que est in contradictione. Sed mutatio que est in con/
tradictione distincta est necessario contra motuz: ⁊ pro
prie loquendo dicitur de generatione ⁊ corruptiõe: que
idem sunt cum mutato esse: vnde proprer istam rationẽ
specialiter videbatur zeno velle excludere mutationem
generationis ⁊ corruptionis. Et propterea non est be/
ne dictum q̄ zeno in ista ratione loquatur de mutatio
ne que est motus. Verum tamen est q̄ ipse in sua rati
one assumebat illud q̄ de tali mutatione non verifica
tur: nisi prout includit precedentem motum. Aiebat
enim q̄ illud q̄ mutatur partim est in termino a quo
⁊ partim in termino ad quem: non autem est simplici
ter in vno: nec simpliciter in alio. Et ꝫ quidem: vt. ſ. fu
it expositum de generatione ⁊ corruptione: verum est
prout includit precedentem motum. Quia itaque per
istam rationem zeno volebat excludere mutationẽ: que
est in contradictione: que dicit generatio ⁊ corruptio:
quarum quelibet secundum se instanti mensuratur: cõ
uenienter igit̄ dicit Ari. q̄ ꝫ diu durat alteratio pre
cedens res generanda est simpliciter in non esse: ⁊ vlti
mo instanti temporis mensurantis illam alterationez
res generanda est simpliciter in esse. Et sicut inter in/
stans vltimum temporis precedentis: ⁊ ipsum tempus
precedens: nihil cadit medium: sic etiam nunq̄ dare
contingit q̄ ipsa res generanda non sit: vel simpliciter
in non esse: vel simpliciter in esse: ꝫ autem est intelligen
dum de generatione ⁊ corruptione simpliciter ⁊ non de
generatione ⁊ corruptione secunduz quid: hoc enim ter
minatur ad esse secundum quid: ⁊ non [illegible]e simplici
ter. Possumus autem dicere de eo q̄ tenetur ad esse al
bum: q̄ est esse secundum quid: q̄ tunc nec est perfecte ⁊
simpliciter albuz: nec perfecte: ⁊ simpliciter non albuz
Quãuis enim inter esse simpliciter ⁊ non esse simplici
ter nihil cadat medium: bene tamen cadit medium in
ter esse perfecte album: ⁊ esse perfecte non albũ: vnde ⁊
ꝫ secundo modo potest ostendi q̄ supradicta reprobatio non valet. Non debet autem nos mouere ad creden
dum q̄ zeno non intelligeret de generatione ⁊ corrupti
one simpliciter ꝫ q̄ Aristoteles ponit exempla pertinẽtia ad generationem ⁊ corruptionem secundum quid
qualia exempla sunt album ⁊ non albuz: quia ista etiã
eadẽ exempla põit in. 8. vbi secundum istos loquitur
de generatione ⁊ corruptione simpliciter. Quod ideo
facit: quia cum forme substantiales: que sunt princi
pia essendi simpliciter sint nobis ignote ⁊ oporteat q̄ lo
co earum multotiens vtamur formis accidentalibus
nobis notis.

¶ Textus.

¶ Ostensis autem his dicimus q̄ ipartibile non contingit moueri nisi secundū accidens ꝛc.

¶ Lectio.xij. ¶ Cō prima.

Esset Aliquis forte dubitare: vtrū ex rationib⁹ Aristo. sequatur q̄ intelligētia moueri nō possit: videtur enim q̄ sic: quia intelligentia est impartibilis: si ergo impartibile moueri nō pōt: sequit̄ q̄ intelligentia moueri nō possit.

Ad huius qōnis Intelligentiā cōsiderandum est q̄ ℔ duplici distinctione opus est: vna quidez de ipsis impartibilibus: ꝛ alia de ipsis motibus. Quantum ergo ad distinctionem primam considerandum est q̄ est duplex impartibile: vnū quidez pertinens ad genus quātitatis: q̄ in ipsa quantitate requiritur: vel determinatum situm: sicut punctum: vel determinatum ordinem sicut vnitas. Aliud vero impartibile est q̄ non pertinet ad genus quantitatis: sed ipsum totum transcendit: cuiusmodi est anima ꝛ intelligentia. Et primū quidē ipartribile: q̄ est ¢ritatis generi sub̄: sic est in determinato ordie vel in determinato situ q̄ sil̄ idē numero in alio situ vel in ordine non potest reperiri: sicut punctus ita determinatum situm tenet in continuo: q̄ extra illuz non potest: idez numero esse in situ alio: ꝛ vnitas sic determinatum ordinem habet in numero q̄ extra illum non potest eodem numero aliū ordinē tenere: vnde si de aliquo istorum dicimus q̄ sit ℔: non possumus dicere q̄ simul idez numero sit alibi in alio ordine vel situ. Secundum autem impartibile: quia non est subiectum generi quātitatis: sed transcendit leges ꝛ conditiones eius: non requiritur in quantitate sic determinatum ordinez vel situ: vnde si dicatur esse ℔: non tollitur propter ℔ quin si mul esse possit alibi: sicut anima quantum ad suam totam essentiam: sic est in vna parte corporis: q̄ simul etiam extra illaz: quantū ad suam totam essentiam est in parte alia. ¶ Quantum autem ad secundaz distinctionem considerandum est q̄ motus localis non fit sine applicatione mobilis ad locum. Hec autem applicatio potest dupliciter fieri: sicut est duplex quantitas: quantitas dimensionis: ꝛ quantitas virtutis. Et corpus quidez mouetur de loco ad locum applicando ad spacium quantitatem suam dimensiuaz. Intelligentia vero cū transit de loco ad locum: ℔ facit applicando ad spatiuz quantitatem suaz virtualem. Mis itaq̄ duabus distinctionibus visis: patet q̄ impartibile pertinens ad genus quantitatis: eo quo dum est in situ vno non potest idem numero esse insimul in alio non potest in se applicare nisi vnum tantū in diuiso secundū in diuisionē sibi debitam: sed intelligentia: que duz est in parte vna insimul extra illam ipsa cadez est in parte loci alia: potest optime se insimul spatio diuisibili applicare. Et propterea rationes Aristot. concludunt de impartibili q̄ pertinet ad genus quantitatis: sed non concludunt de intelligētia que trāscēdit tale genꝰ. ¶ Mouet̄ aūt intelligētia de loco ad locū: sicut pz ex distinctiōe scōa: applicādo suā virtutē ad locū vnū: eāq̄ subtrahēdo ab alio.

¶ Textus.

¶ Loci aūt mutatio sic q̄dē ñ erit finita ꝛc. Et cē i lec. ij.

¶ Cō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare: quomodo verum sit q̄ non omnis loci mutatio sit in contrarijs: videtur enim ℔ falsū: q̄ in qnto dictū fuit q̄ ideo in subiecto non est motus: quia subiecto nihil est contrarium: ꝛ ois motus est inter cōtraria.

Ad huius itaque Cōnis euidentiam considerādū est: q̄ non soluz non est omnis loci mutatio inter contraria: sed necessaz omnis loci mutatio est iter diuersa specie simpliciter: q̄z cum de quolibet loco ad quemlibet locū possit esse motus: si omnis motus fieret inter diuersa specie: omnia tunc loca specie differrēt: nec per pseqūs possent esse duo loca eiusdem speciei q̄ tamen credimus esse falsum. Attendenduz igitur est q̄ aliter loqui debemus de mutatiōe ꝛ motu naturali: atq̄ aliter de motu aiali: siue de motu qui prouenit ab anima. Motus enī localis naturalis: sequitur naturalem mobilis inclinationez ad locū aliquem connaturalem sibi: ꝛ per consequens oportet q̄ diuersi motus locales naturales puenient a diuersis naturalibus inclinationibus ad loca naturaliter: ꝛ per consequēs specie diuersa. Et quia nō a quolibet loco ad quemlibet locū fit motus localis naturalis sed ad minus perfectus ꝛ completus: ideo non est necessarium quelibet loca specie differre: secundum compleram differentiam. Sed ea inter que est motus naturalis perfectus ꝛ completus perfecte ꝛ complete differunt. Ea vero inter que motus talis imperfectus est: oportet q̄ differant sicut magis ꝛ minus completū. Motus autē aialis non prouenit ex inclinatione sequēte formam naturalem: sed prouenit ex inclinatione sequente formam apprehensam alicuius oprati vel desderati: vnde dato q̄ loca nō sint naturaliter diuersa: si tamen aliquod appetibile iudicet aia esse in loco vno q̄ non sit in loco actu habito: sicut pomū vestis ꝛ alia huiusmodi: mouebitur aīal de loco in quo est ad locū aliū. Motus itaq̄ localis proueniens ab anima non intra loca necessario specie diuersa: secundum speciem loci: sed solum secūdū species appetibiliū existentium in loco. Et ℔ modo intelligit Aristote. in decimo metha. vbi dicit q̄ vnde ꝛ quo etiam in ambulatione differunt specie. Si autem optatū ꝛ desideratum atq̄ apprehensuz ab anima vnuz ꝛ vniforme sit: semper vniforme iter mouebit: ꝛ non ad loca specie diuersa: sed eadem magis tamen specie q̄ numero: sicut patet in motu circulari: celi qui non est a diuerso in diuersum: sed ab eodem in idez. Non est igitur credendum illis qui dicunt q̄ omnia loca differunt specie: propter ℔ q̄ iter omnia est motus: ꝛ omnis motus est de contrario in contrarium. Hec enīz propositio ℔ negatur a philosopho: ꝛ etiam a commē. Sic. n. ipse sit in ℔ loco. Non omnis translatio est de contrario in contrarium: ꝛ est translatio animalium.

Ad argumentum Ergo in contrariū dicendum est q̄ trāsmutatio in substantia est transmutatio secundum formam. Transmutatio autem secundū formam que est motus de contrario in contrariuz est: ꝛ q̄ nihil est contrarium substantie: ideo transmutatio in substantia non est motus: sic itaq̄ intelligēda sunt que diximus in quinto.

¶ Explicit liber sextus physicorum.

¶ Incipit

¶ Incipit liber septimus physicorum.

¶ Textus.

¶ Omne aūt q̄ mouet̄ necesse est ab aliquo moueri ꝛc.

¶ Lectio prima. ¶ Cō prima.

Esset aliquis dubitare: vtrū ex aliquid moueri possit a seipso: videtur enim q̄ sic. Hoc enim dicimus alicui conuenire primo q̄ sibi non conuenit per aliud: sed magis secundum seipsum: videmus autem corpus moueri per aīaz: sed anima nō mouetur per corpus: q̄ idem non potest esse mouens ꝛ motum respectu eiusdem. Mouetur ergo per se ipsam ꝛ non per aliud. Mouet itaq̄ seipsam primo. ¶ Et preterea cum in nullo genere sit processus infinitus: oporet necessario in quolibet ad primum deuenire. Primum aūt in quolibet genere debz esse tale per se ipsum ꝛ non per aliud: igitur in genere etiam mobiliū oportet dare aliquid primū: cui motus cōueniat per se ꝛ secundum q̄ ipsum: ꝛ non per aliud. Ad minus igit ℔ mouebitur non ab alio: sed a seipso primo.

Ad huius qōnis Euidentiam autē dendum est q̄ cū aliquid operatur in seipso: eius operatio ꝛ est ab ipso ꝛ est ad ipsum. Et quia ℔ ponit circulationem ꝛ reflexionem quandam: necessarium est: vt omne q̄ operatur in seipsum ad se ipsum reflectatur siue conuertatur. Sicut aūt Proculus ait: ꝛ scīus Tho. ponit i libro de causis: vnde ista declaratio ab alijs accipitur: nullum corporeum est ad seipsum conuersiuū. Non enim dicit aliquid conuerti ad seipsum: quia vna pars eius conuertatur super aliam: quia cum vna pars sit aliud ab alia magis est ℔ conuerti aliquid vnuz supra aliud a se diuersum: q̄ idē conuerti ad seipsum: oportet q̄ totum cōuertatur supra totum: ꝛ enim vna pars non idem sit q̄ alia: nec totum omnino idem sit q̄ aliqua suarum partiuz: est tamen totum omnino idem sibi toti. Et propterea si totum ad totum conuertatur: idem proprie conuerteretur ad se ipsum. Non potest autem contingere de aliquo corporeo aut partibili: ꝛ habente partem extra partem: q̄ totum ad totum conuertatur: cuius declaratio est: quia totum dicit omnes partes: vnde totū ad totum conuerti idem est q̄ partes omnes conuerti supra partes singulas. Nunc autem sic est q̄ vnuzquod q̄ copulatur ci ad q̄ cōuertit̄. Si ergo partes oēs coniuncte ad partes singulas: partes omnes partibus singulis copulabuntur. Et quia copulatio tollit distantiam copulatoruz: tolletur a partibus omnibus talis totius quelibet distantia. Sublata autem partium distantia: tollitur necessario magnitudinis extensio: quia per extensionem fit pars vna extra aliā: ꝛ distans vna pars ab alia. Sublata autem distensione magnitudinis remanet quid inextensum incorporeum ꝛ simplex. Patet igitur q̄ nullum corporeum propter partium distantiam est ad se ipsum conuersiuum. Si ergo nihil agit i seipsuz nihil ad se ipsuz conuertatur: ꝛ mouere est agere. Patet q̄ nihil mouet seipsuz primo: nisi primo conuertatur ad seipsum: conuertitur aūt ad seipsum primo: q̄ dicitur redire ad se ratione sui totius ꝛ non ratione partium: quia q̄ conuenit alicui ratione partium: non dicitur sibi conuenire primo. Quia ergo ostensum est q̄ nullum corpus redit ad se ipsum primo: patet q̄ nullum corporeum seipsum primo mouet. Incorporea vero substantia: quia ad se conuertitur potest mouere seipsam primo: ceteraz mutatione loci ad minus aliqua: ꝛ si non prima: que est causa omniū: ꝛ concludit omnem locū ℔m platonicas opiniones. ¶ Sed attendēdum q̄ ℔m Arist. nihil mouetur nisi diuisibile ꝛ magnitudinem habens: sicut ipse in fine sexti declarauit: vnde quemadmodum ex eo q̄ corpus non est ad se ipsum conuersiuum: probatum est q̄ nullum corporeū mouet primo seipsum: sic etiam ex eo q̄ substantia incorporea est impartibilis: vult Aristo. probatum esse ipsam non moueri: ꝛ sic vniuersaliter secunduz sententiaz eius habetur q̄ nihil mouetur a seipso primo.

Ad argumentum Ergo primū dicenduz est q̄ anima bene primo mouet: sed non primo mouet̄ immo primo mouetur corpus. Secundario autem ex consequenti mouetur anima ad motum corporis: cui est cōiuncta in essendo. Ex hac autez solutione videtur sequi q̄ anima non possit moueri nisi moto corpore: ꝛ per consequens q̄ a corpore seiuncta sit immobilis. Quid autē de ℔ sit in. 8. aliqualiter dicetur: si deus voluerit. ¶ Ad secundum dicendum q̄ secunda mobilia mouent̄ a precedentibus mobilibus: nec procedit in infinitum: ꝛ deueniretur ad primū mobile q̄ non mouetur ab alio mobili: mouetur tamen a morore immobili.

Dicendū est igitur Quod primum in aliquo genere dicitur esse per seipsum tale: quia non est tale per aliquid aliud illius generis: bene tamen potest esse tale per aliqd aliud q̄ nō sit generis illi⁹: ꝛ altioris.

¶ Textus.

¶ Ampli⁹ quod a seipso mouetur nullo modo pausabit cum mouetur.

¶ Cō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare de ipsa demōstratione philosophi: sicut enim a quibusdaz aliis dicitur: non videtur magis ℔ rario cōcludere q̄ nihil moueatur a seipso primo: ¢ q̄ nihil moueatur ab alio primo: quia si motus primo alicui soli etiam passiue inesset: non posset ab ipso tolli per quietem partis.

Ad istam qōnem quidam dicunt q̄ quando conuenit aliquid alicui primo: non tollitur ab eo quantūcumq; tollatur ab his que sibi sunt extranea: inquantum stat subillo attributo. Extraneum autem est ab eo q̄ est ad seipsum conuersiuum: inquantum huius: habere partes. Moueri vero a seipso primo dicit eiusdem conuersionem ad seipsum: ꝛ ideo a mouente se primo: videtur extraneum habere partes: ꝛ per consequens moueri a partibus sublato adhuc ipsum primo se moueret. Concludit ergo bene ratio Aristote. q̄ mouens seipsum non quiescit in pausando alterum. Sed non concludit vt dictū de eo q̄ primo ab alio mouetur: propter id q̄ ab ipso non est extraneum habere partes.

Sed si diligenter Attendamus ad ipsum Aristote. processum de facili apparet q̄ ista non sunt ad propositum: assumit enim Arist. in processu suo q̄ omne q̄ mouetur siue a se siue ab alio est diuisibile. Nam licet ab eo

q conuertitur ad seipsum quantum huius extraneum sit habere partes: z esse diuisibile: non tamen est extraneum ab eo q ad se conuertitur h determinato cõuersionis mõ se. s. mouendo: quia vult Arist. q de ratione moti sit esse diuisibile: vnde patet manifeste q non fuit physicophi intentio sic arguere sicut illi dicunt. ¶ Et preterea patet q ipsorum ratio recte non procedit. Nam id q mouet seipsum: z si ex ea parte qua ponitur ad se conuerti: careat partibus: quia tamen simpliciter ad se cõuerti non est in illo dicto attributus: sed magis sicut dictum ẽ ad se conuerti determinato modo: quia se mouẽdo q includit habere partes. Patet cuidenter q si partibilitas subtrahatur: quantumcũq tunc remaneat h attributum q est aliud se conuerti: necessarium tamen vt ab ipso subtrahatur ad se cõuerti se mouendo: sicut etiam z subtracta impartibilitate: non est necessarium q subtrahatur motus: bene tamen necessarium est tolli esse ad seipsum conuersiuus: in mouente ergo seipsus primo duo attenduntur que sibi contradicunt: quia in quantum ibi claudit ad se conuersio: ibi attenditur q extraneum ab ipso sit habere partes: z inquantus in eodẽ attributo claudit motio: ibi attenditur q de ratiõe sua sit habere partes. Et propterea si preter misso altero istorum concludatur tantum per aliud: non erit recte ratio procedẽs: sed peccabit per insufficientem partium enumerationem. Debet ergo sic procedere. Extraneum est: z extraneum non est a mouente se ipsum habere partes. Ergo si motus a partibus tollatur: manebit totum mouens seipsum primo: z non mouens seipsz primo: q implicat contradictionem. Igitur z contradictionem implicat: moueri a se ipso primo Hoc igitur modo formando rationem optime ratio concluderet secundum opinionem Aristo. vult enim Arist. ostendere non solum: quod corpus non moueat seipsum primo q platonici etiam concedũt: sed vniuersaliter q nihil moueatur a se ipso primo: q est contra platonicas positiones. Ponebant enim platonici incorporea movere primo seipsa. Quia itaq formando rationem: sicut illi formabant: non concluditur q nihil moueatur a se ipso primo: s solum q nihil corporeum: sic moueat seipsum. De incorporeo autem quantum est ex vi illius rationis: relinqui videt: q moueri possit ex se ipso primo patet cuidenter q illo modo non formatur ratio secundum intentionem Aristo. qui vniuersaliter concludere intendit q nihil primo a seipso moueatur: formando autem rationem sicut nos eã postea formauimus: bene concluditur vniuersaliter q nihil mouetur a seipso primo: q hic intendit Arist. non tamen concluditur eo modo quo hic Arist. concludit: sicut patet inspicienti textuz.

Vt ergo videamus Breuiter quomodo ratio Aristo. procedat: attendendum q demonstratio Aristot. non sumit ex eo q est ad se conuerti: nec ex eo tantum q est moueri: nec ex vtroq: quis etiam hinc q dam ratio sumatur: vt scilicet est expositum: sed sumit ex eo q dicitur primo: z ex eo q omne mobile probatur est diuisibile. Quod enim debetur alicui primo debetur sibi tantum secunduz q est ipsum. Et propterea subtractum ab eo q non est ipsum: non est necessarium q ab ipso subtrahatur: immo hoc non obstãte sibi adhuc id debebit ꝛz q est ipsum. Ex h autem Arist. accepit id q primo dicit: videlicet quia q a seipso mouetur: nullo modo pausabit in stando aliqd alterum. Quod autem oẽ mobile pauset in stando aliquid alterum ipse accipit ex alio: quia ex eo q in sexto probatum est omne mobile esse diuisibile: vlterius ergo sue rationis in hoc consistit: q quicquid conuenit alicui primo: quia conuenit sibi secundum q est ipsum non auferetur ab eo quantumcũq auferatur q ipsum non est: sed semper manere potest sibi primo debitum. Motus autem non potest ad mobile ita se habere: propter diuersitatem partium: z diuisibilitatem eius in partes: quarum nulla est ipsum totum. Subtracto enim motu ab altera parte mobilis: que aliud est a mobili: aut motus a mobili totaliter auferetur: aut de necessitate non manet sibi primo z secundum q est ipsum debitus: sed solum secundario z per aliud: vtpote per partem aliam: que z non est ipsum totum: z ab ea motus non ponitur subtractus: vnde impossibile est aliquod mobile moueri a seipso primo. Hoc itaq modo ipsa rõ Ari. procedit sicut de facili apparet si bene cõsiderãt rectum suum.

Ad argumentum Ergo in cõtrarium dicendũ est: q ista ratio sufficientissime concludit: z quod nihil moueatur a seipso prio: z q ẽt passiue motꝰ toti mobili pmo non pueniat: nec istud ẽ aliquod in cõueniẽs.

¶ Cõ tertia.

Certio posset Aliquis: dubitare de hac eadem ratione: videtur enim procedere ex suppositione impossibilis: supponit enim pausare partẽ eius q mouetur a se ipso primo Diceret autẽ aduersarius h ẽ impossibile: quia vellet q in mouente seipsuz primo: necessario partes eius omnes essent mote.

Ad istam qõnem Respondet cõmentator: dicẽs q veritas conditionalis non tollitur: nec per falsitatem nec per impossibilitatem antecedentis. Nam quãuis ista sit impossibilis: asinꝰ est homo: hac tamẽ impossibilitate non obstante: verum est dicere q si asinus est homo: asinus est rationalis. Nũc autem physicophus hic non videtur vti nisi conditionalibus propositionibus: sicut apparet per cũcta discurrendo: dicit enim si mouetur a se ipso primo non pausabit in stando aliqd alterum: z si pausat in stando aliquid alterum: nõ mouetur a seipso primo. Item si ab altera parte motus subtrahatur: aut motus a mobili tolletur: aut sibi primo non conueniet. Hec itaq conditionalis vltima: tota vera est: non obstante antecedentis falsitate: q tamen esse non deberet si motus mobili a seipso primo conueniret.

Ad cuius euidentiam Considerandũ est: q illud q cõmentator dicit vbi q veritas cõditionalis non tollitur per impossibilitatem antecedentis: veritatem habet vno modo: z alio modo non. Nam si in consequente id predicetur q sequitur subiectum antecedentis: z antecedens impossibilitatem hẽat: erit tria z propositio conditionalis impossibilis: z contradictionẽ ẽplicãs: vt pura: si sic dicatur: si equꝰ esset hõ equus esset irrationalis. Si autez in consequẽte id predicetur q sequitur predicatum in antecedente: erit tunc optime conditionalis vera: non obstante antecedentis impossibilitate: sicut hic apparet: si equꝰ eẽt homo equꝰ esset rationalis: z talis quidem est conditionalis: Aristot. Nam ad esse partes mouentis seipsum primo sequitur ipsas partes moueri. Ad motum autem subtrahi a parte sequitur motuz non remanere in toto: nisi ratione alterius partis: que est aliud a toto:

Si ergo

Si ergo ita diceret: parte mouẽtis seipsum pausante pres omnes mouerẽtur: esset falsa propositio: quia predicaretur in consequente: consequens subiectum antecedentis. Sed cũ ita dicitur: si pars mouentis se ipm: nõ moueretur: aut totum non moueretur: aut moueretur non primo: s ratione vnius sue partis est necessaria z vera ppõ: q in ꝓnte predicatur id q predicatum ante cedentis sequitur. Et tamen nõ deberet ita eẽ: si toti primo motus conueniret: quia pars non est ipsum totum Quod autem conuenit alicui primo: siue secundum q ipsum: non tollitur quin conueniat sibi primo: quãtumcumq tollatur ab eo q non est ipsum: vt dictum fuit in precedenti questione.

¶ Cõ quarta.

Quarto posset Aliquis dubitare vtrũ supra dicta Aristo. demonstratio sit per causam: videtur enim q non: probat enim nihil moueri a seipso: q hoc q omne mobile pausat in pausando alterum: hoc autem est effectus z nõ cã: igitur talis demonstratio per effectuz data est.

Ad istam qõnem Dicit Tho. contra cõmentatorẽ loquens: q hic demonstratio data est per causam. Nõ enim est demõstratio per effectum illa que continet causam in premissis: propter id q iudicandum est de ipsis demonstrationibus: secundum conditioñem inferentiũ Quod autem inferens principale est in ipsa nũc dicta demonstratione causa est eius q dicitur mobile nõ moueri a seipso primo. Et propterea iudicanda est talis demonstratio esse per causam.

Sed quidam dicunt q cum cõmentatoꝛ tenendum est: quia hoc modo dicendo sicut dicit frater Tho. dicta demonstratio non plus concluderet ipsuz mobile non moueri a seipso primo: q etiam non moueri ab alio primo.

Dicendũ est igitur Ut in argumento ratio: q quiescere per quietem alterius: non est causa sed effectus eius: q est a seipso primo nõ moueri: vnde quia per id probatur nullum mobile se mouere primo: patet secundum eos: q demonstratio per effectum est: z non per causam.

Sed quod sic dicẽtes In omnibꝰ deficiant non est difficile videre. Nam si demonstratioꝛ Aristo. in hoc tantum consisteret: q est mobile non moueri ex seipso primo: quia pausat in pausando alteruz fore t vtiq bene dictum eam esse demonstrationem per effectum. Nam non moueri ex seipso primo: z pausare in pausando alterum: sunt due passiones sic se habentes q prima est causalis ratio secunde. Idcirco enim causaliter aliquid pausat in pausando alteruz: quia sibi conuenit illa passio: que est ex seipso primo non moueri Et propterea si in hoc totum consisteret demonstratio Aristot. q est non moueri ex seipso primo: quia stat in stando alterum: demonstratio vtiq per effectũ esset: q les sunt omnes demonstrationes: in quibus passio prima demonstratur de subiecto per secundam. Nũc autẽ Aristo. non fuit his contentus in sua demonstratione: sed illis propositiõibus assumptis: transtulit se ad causam vtriusq passionis: vtpote ad indiuisibilitatez mobilis. Nã partibilitas mobilis causa est non solũ eius q dicitur mobile pausare in pausando alteruz: sed etiã eius q dicitur mobile non moueri a se ipso primo: cuiꝰ quidem declaratio est: quia cum gradus alicuius perfectionis causa est in aliquo ente alicuius passionis: necessarium est q in alio ente defectus ꝓfectionis eiusdez sint causa deficiendi ens illud ab illa passione: quemadmodum quia rationalitas in homine est causa aptitudinis ad ratiocinandum: defectus rationalitatis causa est in equo: quare deficiat a dicta aptitudine. Et propterea dicit Aristot. in posteriozibus q si affirmatio causa est affirmationis: negatio etiam causa est negationis. Nunc autem ita est q mobilitas immãlitatis z impartibilitatis causa est in separatis a materia q ipsa ad se cõuersiua sint. Materialitas igitur z partibilitas que in cunctis mobilibus reperitur: vt probatum est in sexto: z que ponit dicte mobiliatis defectuz causa erit necessario quare nullum mobile ad seipsum conuersiuum sit: z per cõsequens quare moueri nõ possit a seipso primo. Nam per hoc importatur conuersio quedam eiusdem ad seipsum: vnde manifestuz est q de monstratio Aristo. est per causam.

Sed attendendum q Arist. ex hoc q est cãvtriusq supra dictarum passionum primo concluxit secundam passionem: vtpote hoc q est mobile pausare i pausando alterum: vel simpliciter: vel ad minus ita q motus sibi primo non conueniret. Ex hac autem secunda passione vlterius redijt ad cõcludendum passionez primam: q videlicet nullum mobile moueatur a seipso primo: forte igitur q propter hunc secundum processuz commentatoꝛ dixit demonstrationem Aristot. esse per signum. Sed quia hunc etiam processuz secundo factũ de passione secunda: ad passionem primam Arist. roborauit per causam vtriusq passionis: ita q ex eis sumpsit robur z virtutẽ totius sue demonstrationis. Patet q optime dixit Tho. hanc esse demonstrationez per causam: quia causam continet.

Quod autem ista Dicunt per rationez hanc etiã probari: q motus simpliciter ipsi toti mobili primo nõ conueniat: iam diximus q h non reputauimus inconueniens. Sic itaq resistendum mihi videtur esse istis quantum ad ea que legi in questionibus ipsorum: z si non dicant aliud in suis rationibus: quas nõ vidi: nõ enim contradico eis ex desiderio infrigendi: que ꝓferunt: sed solum ex desiderio defendendi veritates a Tho. declaratas: quibus veritatibus in questionibus suis illi contradicunt.

¶ Textus.

¶ Quoniam aũt oẽ qd mouetur ab aliquo mouet ꝛc.

¶ Lectio secunda. ¶ Cõ prima.

Esc posset Aliquis dubitare de eo q Arist. hic dicit q mouens insimul mouetur z ipsum: videtur enim hoc non esse bene dictum: quia sicut infra ipse declarat non est necesse oẽ mouens moueri. Sed forte aliquis aliquid hoc dicceret: q Aristo. hic loquitur ex suppositione: supponendo scilicet q quicquid mouet mouente mobili moueatur: sic enim procedit: si enim non est dare primum mouens nõ motum: sed quicquid mouetur a mouente moto mouetur. Manifestum q simul mouebitur z mouens.

Sed quamuis ista Bene dicta iunt z tollant obiectionem factam: non tamen totam tollunt dubitationem. Manifestum est enim q magnes est mouens:

motuz: ⁊ tamen mouet ferrum absq; eo q; simul cuz ferro mouetur: facit autem ista dubitatio ad intelligendum quomodo veritatem habet illud cōmune dictuz q; mouens corporeum non mouet nisi motum.

Ut ergo dubitatio tollatur cōsideranduz est quod de actu ad formam non habet illud commune dictum veritatem. Videmus enim q; ignis stans ⁊ quiescens iuxta ferrum transmutat ipsum ad formā calidi: nec cuz hoc facit oportet q; ipse ignis motu locali moueatur: quamuis forte moueatur tunc motu alterationis: in quantuz frigiditas in ferro contra agit caliditati ignis: vnde ⁊ in tertio dictum est: q; agentia ⁊ passiua physica: propter cōionem in mā mutuo agunt ⁊ patiuntur. Quia tamen non omnia cōmunicant in materia: posset de talibus dubitare aliquis vtrum ipsa possint mouere alia: ad locum vel ad formam absq; hoc q; ipsa vllo motu moueantur. Sed ista questio locum habet alibi ad presentem autem materiam sufficit videre: q; mouens corporeum potest alteruz ad formam transmutare absq; eo q; ipsum tunc secūduz locū moueatur. Et quia motus ad locum sequitur et concomitatur motum ad formam: propter id quod ad terminatam formaz naturalez: sequitur impetus: ⁊ inclinatio in determinatum locum: necessarium est q; vnuz corpus imprimendo formam alteri: absq; sua locali translmutatione mouere possit localiter motu consequente formam illam ad corpus absq; eo etiam quod ipsum secundum locum moueatur. Et talez debemus imaginari motum ferri a magnete. Imprimit enim sibi absque locali motu suo qualitatem ad se inclinantem: ⁊ per cōsequens initiantem formaliter localem motuz ferri. Si autem motus ad locū imprimatur vni corpori ab alio absq; impressione forme ad illum motum inclinantis ita q; sit motus pure localis: ⁊ non mutatio loci coniuncta alterationi: necessarium tuncerit q; corpus vnum mouens aliud localiter moueatur eriaz ipsum: duz mouet simul: secundum locum: sicut apparet in piectione lapidis: ⁊ aliis motibus similibus. Quia enim corpus isto modo mouens detinet corpus aliud sub virtute sua: nec determinat ipsum ad hunc motum vel ad illū: per impressionem alicui⁹ forme: necessariū est q; per aliquid aliud ipsum determinet ad certum motum: si mouere ipsum debet. Non videtur autez tunc mobile a mouente tunc per aliud determinari: ⁊ dirigi ad certū locum: nisi per aliquem motum mouentis mobile in virtute sua versus locum illum: de motu igitur locali facto absq; impressione forme videtur intelligi: ⁊ q; corpus non mouet localiter nisi localiter motum: ⁊ id eriā q; Aristo. dicit: ⁊ hoc quidem per sua verba eriaz apparet. Nam de motu locali ipse proponit considerationez suam sic inquiens. Quoniam autem omne q; mouetur ab aliquo mouetur: necesse est ⁊ oē q; mouetur in loco moueri ab altero.

¶ Textus.

¶ Si enim non est in infinitum procedere ⁊c.

¶ Cō secunda

Secundo posset Aliquis de ipsa Aristo. demonstratione dubitare: videtur enim non deducere ad aliquod inconueniens. Supra enim probatum fuit q; in rēpore infinito non potest esse motus infinitus infinitate quantitatis sue: nō simul sed successiue posite. Quātitas autem quam motus accipit a quātitate mobilis: nata est tota insimul poni: sicut ⁊ mobile continuum totum insimul mouetur: ⁊ secundum se ⁊ secundum omnes partes suas. Nunc autem demonstratio concludit q; posito mobili infinito: erit in tempore finito motus infinitus in quantitate tracta a quātitate mobilis eo q; dicit mobilis infiniti motum esse infinitum. Igitur nullum ipsa inconueniens concludit.

Ad istam cōnem Dicunt quidaz q; philosophus supponit in sua demonstratione q; tunc dicatur corp⁹ moueri: quādo pertransit aliquod spatium inmo per comparationem ad spatium non dicitur corpus mutare locum secundum se totuz: nisi secundum se totuz pertranseat aliquod spatium. Cuz ergo impossibile sit infinitum pertransire aliquod spatiuz: etiam tempore finito: vt probatū est in sexto impossibile est infinitā magnitudinem moueri localiter secundum se totaz. Et sic secundum istos mens phylosophi est intelligenda.

Sed quod ipsi Dentrem phylosophi cozumpant: q; se per se facrant intelligere: de facili apparet. Si enim sic procederet eius demostratio: omnino nihil esset: quia incōueniētē acciperet suppositionem: falsum est enī q; tunc solum moueatur mobile localiter: cum pertransit secūdum se totū vnū aliquod determinatū spatium: immo si ipsuz pertranseat: secundum vnam sui partem: cum tota parte moueatur totum mobile continuum difficilis diuisionis: dicetur ipsum localiter moueri. Suffi/cit enim ad hoc saluandum q; super spatium determinatum transeat vna partium ipsius: ⁊ alie sequentes transeant non super idez spatiuz: sed super alia spatia sequentia. Si ergo mens phylosophi fuisset talis sicut illi dicūt: profecto corrupta fuisset ex suppositione falsi.

Ut ergo mentez Phylosophi latuemus attendendum est q; mobile infinituz non posse moueri motu locali recto satis norum est. Nihil enim motu recto mouetur nisi accipiendo aliqd de loco qō prius non habebat ⁊ relinquendo aliquid de loco qō prius habebat. Omne autem tale patet esse finituz: ⁊ inter duo aliqua conclusum: vtpote quia terminarum ad locum: quē relinqt ⁊ ad euz quē subintrat. Sed de motu circulari non ita prima facie apparet q; non possit mobili infinito conuenire: propter id quod per talem motum non dimittit de loco aliquid: ante habituz: nec accipitur aliquid nō habitum: vt propter hoc cogamur intelligere ipsuz mobile inter duo loca aliqua conclusum. Dicto ergo motu q; infinito non conueniat ipsa demonstratio Arist. subtiliter concludit: quia vt ipse ait si infinitum moueretur: motus infinitus fieret in tempore finito. Quod quidem quomodo sequatur videnduz est: imaginemur iraq; in infinito corpore punctuz: circa qō intelligitur fieri revolutio: vel ēt pūctū imaginemur i spacio ifiniti corporis. Ulterius autem circa ⁊ prope punctum describamus in corpore circulum qui finitus erit: non solum propter alia: sed eriaz quia intra se finitaz ab illo puncto distantiam concludit: Ulterius autem imaginemur in corpore lineas a cētro protractas: q; totū infinitum corpus: tanto semper a se magis distantes: quāto magis a centro elongantur. Istis enim preacceptis facile est propositum videre. Manifestum est enim q; infimul dum revoluitur circulus descriptus: prope cētrum revolunntur per foramina huius linee protracte a centro per circulum ⁊ per totum corpus infinitū. Infimul etiam cum illis lineis natum est revolui totum corpus

corpus cum ille linee in corpore sint ⁊ non revoluantur nisi ad revolutionem eius. Infimul iraq; per cōsequēs vū revoluitur circulus descript⁹ ppe cētrū: revoluit ēt totū corpus in quo circulus descriptus est. Hoc aūt est manifeste videre in rota que tota revoluitur cuz revoluitur circulus paruus: descriptus circa medium eius. Donamus ergo corpus infinitum q; dicitur moueri tali motu actu moueri: tunc necessario ⁊ circulus in ipso descriptus iuxta centruz ⁊ punctū. a. in circulo positum mouebitur super spariū ipsius parui circuli sem per ⁊ continue de ipso consumendo aliquid. Et quia spatium correspondens illi circulo finitum est: necessario accipietur totum in tempore finito ⁊ signum. a. in tempore finito mouebitur ab eodem in idem. Alias enim transitio spatij finiti duraret infinito tempore q; ⁊ supra improbatum est ⁊ repugnat intellectui. Quia igitur infimul cum isto circulo revoluitur ⁊ totum corpus: in tempore finito revoluetur totum corpus infinitum in suo spatio q; infinitum est: ⁊ per consequens in tempore finito motus infinitus erit: sic iraq; demonstratio intelligenda est concludere. Apparet autem intuenti q; quantum ad propositum nihil differt accipe primo magnitudinem finitam circuli vel magnitudinem infinitam corporis totius: quia enim ipsimul mouentur a quacumq; ipsarū fiet processus in demonstratione ꝓcluderur motum infinitū fieri in tēpore finito.

¶ Cō tertia.

Certio posset Aliquis dubitare: quia nō videtur verum q; sit conueniens omnia mouentia mobilia cōtinuari posse. Naz corpora celestia ⁊ elemēta sunt mouentia mobilia: nec tamen sibi inuicem continuari possunt.

Ad istam cōnem Dicit doctor noster q; aliter procedendum est in demonstratione: cum concluditur aliquid de specie: arq; aliter cum concluditur aliquid de genere. Nam cum demonstratur aliquid de specie accipiendum est q; non est contra rationem speciei. Et cū demonstratur aliquid de genere accipiendum est: non quidem necessario q; non repugnet speciei: sed solum q; non repugnet generi. Quamuis autem secundum rationem propriā specici repugnet corporibus celestibus q; continuētur elementis: quantum tamen est de communi ratione mobilis vel corporis non repugnat corpora omnia continuari. Quia iraq; Aristo. non loquitur de mobilibus alicuius determinate speciei: sed solum de mobilibus in genere: sufficiens fuit sibi id accipere in sua oratione q; conueniens est secunduz communem rationem mobilis vel corpo. is.

¶ Textus.

¶ Primum autem mouens non sicut cuius causa: sed vnde est principium motus ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Cō prima.

Esc posset Aliquis dubitare statim de hꝝ q; philosophus dicit in principio nihil esse medium inter mouens ⁊ motum: videtur enīz hꝝ nō habere veritatem: quia magnes mouet ferrum aere existente medio inter verumq;.

Ad istam cōnem Dicenduz est q; verba philoso. phi intelliguntur de mouente primo: non secunduz q; primum accipitur pro principali: sed secundum q; sumitur pro proximo q; dicitur primū: qui accipitur primo ante mobile. Mouens autez principale non sic primo ante mobile sumitur: quia intra ipsa cadit medium mouens secundarium: vnde istum ante mobile sumitur mouens: secundum q; est sibi proximum: ⁊ postea moueus principale q; est ab ipso mobili remotum. De mouente ergo primo ⁊ proximo intelligere debem⁹ q; inter ipsum ⁊ mobile nihil cadit medium.

Ad argumentum Ergo ō magnete ⁊ ferro pro tāto non cōtinuatur: quia in motu illo est magnes bene primum ⁊ principale mouens: non tamen est mouens proximum: immediate enim magnes imprimit qualitatē ⁊ virtutem aeri sibi coniuncto. Aer autem coniunctus ferro recepta virtute a magnete ipsi ferro qualitatē imprimit: vnde patet q; ꝫ mouens proximum est aer contiguus ferro.

¶ Textus.

¶ Tractio autem est cum etiam ad ipsum vel ad alterum velocior sit motus ⁊c.

¶ Cō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare: quia non videtur verum q; in tractione motus trahentis sit velocior naturali motu attracti: quia si potest aliquid trahere: absq; eo q; moueatur ipsuz: multo magis poterit trahere: absq; eo q; moueatur velociore motu.

Ad istam cōnem Respondet frater Tho. q; triplex est attractio: vna quidem per modum finis: quo modo locus dicitur trahere locatum ⁊ voluntas mota a fine trahit secuz illum: cuius est voluntas: iuxta illud trahit sua quēq; voluntas. Et de tali tractione nō agitur hꝝ: vnde ⁊ q; trahit hꝝ modo absq; suo motu trahit. Nam locus non motus trahere dicitur locatuz ⁊ finis non motus dicitur ad se trahere voluntatem. Secūdo autem modo fit tractio ab imprimēte formam: quomodo generans leuia dicitur trahere ipsa sursum imprimendo ipsis formam leuitatis: ad quā sequitur impetus ad sursum: ⁊ hꝝ modo: vt pluries diximus: magnes ferrum trahit: cuius signum triplex ponit Tho. quorum quidem vnum est: quia non trahit ipsum in quacūq; distantia posituz: q; ideo contingit: quia virtus alterativa sua non protenditur ad quālibet distantiā: sed certam ⁊ determinatam. Secundum autem signū est: quia si magnes perungatur aleis ferrum non attrahet: ac si talis vnctio debiliret vī alterativazcius. Tertium vero est q; si magnes parvus sit: oportet ferrum fricari cum magnete: si ipsum debeat attrahere: ac si ex tali fricatione ferro imprimatur qualitas: quā impetus in ferro sequatur ad magnetem: sed de tali alterazione ḡlis sit ⁊ que virtus sit magnetis: per quā ferrū trahit alibi locus est determinare. Ad presens autez: hꝝ accipiendum est q; de ista attractione non intelligitur diffinitio tractiōis hꝝ assignata a phylosopho: vnde ⁊ magnes trahit ferrum absq; motu suo. Tertio autem modo fit tractio per actionem corporis imprimentis localem motum tantum. Et hoc modo supra exposuimus q; corp⁹ non mouet nisi motum: hoc etiam modo intellexit commentator q; hꝝ dixit: motum est per se q; omne corpus q; mouet aliud corpus nō mouet ipsum: nisi moueatur cū eo in tempore in quo mouet ipsum: sic etiam intelligit

ꝛ ꝙ hic Arist. de tractione ait. Nam si motus tracti esset velocior motu trahentis: tunc moueretur motu suo proprio: ꝛ similiter si foret equalis moueretur absq; trahentis actione: sed si graue rendat deorsuꝫ ꝛ motus trahentis ipsum ad deorsum velocior sit motu proprio ipsius grauis: superadderetur ad motum grauis aliquid de velocitate per actionem trahentis: ratione cuius dici poterit: motus iste factus est a trahente. Alias enim magis esset motus factus a generante imprimente sibi formam.

¶ Qō tertia.

Certio posset aliquis dubitare: quare tractio fiat ad se ꝛ ad alterum: videtur enim ꝺ non esse verum in omnibus ꝙ trahens naturale: sic ad se trahit ꝙ non trahit ad alterum.

Ad hoc autem de facili apparet responsio. Jam enim dictum est ꝙ diffinitio hic posita nō datur proprie de tractione facta per impressionem forme: unde ꝛ commentator dicit ꝙ attractio in qua attrahens est quiescens ꝛ attractum ē motum non est attractio in rei veritate. Talis autem est attractio facta per impressionem forme. Et hoc modo fit a trahente naturali. Imprimit enim alteri formam similem forme sue vel secundum speciem vel secundum genus: vel secundum analogiam: ꝛ ideo trahit ad locum: vel simpliciter eundem: vel eundem genere: vel eundem idemptitate analogie. Subtracta ita ꝙ ista tractione: ꝛ illa que fit per modum finis relinquitur illa a trahente voluntario. Trahens autem voluntarium non determinat id ꝙ trahit ad locum per determinationem forme impresse: quia sibi nullam imprimit sed determinat ad locum per impertum sue voluntatis que cum sit libera: quantū ad hoc determinare ad vnū locum ꝛ ad alterum: ꝛ ideo trahens voluntarium potest trahere ad se ꝛ ad alterum.

¶ Textus.

¶ At vero neq; alterati neq; alterātis nullū mediū ꝛc.

¶ Lectio quarta. ¶ Qō prima.

Sic posset aliquis dubitaꝛ: qꝛ non videtur ꝙ in motu alterationis alterans proximum sit immediate coniunctum alterato: quia sol alterat ꝺ inferiora: inter que ꝛ ipsum cadūt plurimi celestes orbes medij: nec tamen ipsos alterat: vt dicere possimus: ꝙ ipsi alterati alterant inferiora que contingunt.

Ad istam qōnem dicitur cōmuniter: ꝛ bene: ꝙ solum alterat ꝺ inferiora mediantibus orbibus: quib⁹ etiam imprimit qualitates suas: sed propter diuersam recipientium naturam contingit vt ille qualitates impresse alium effectum operentur ꝺ ꝙ ibi. Quia enim ꝺ inferiora sunt transmutabilia secundum formam: contingit ꝙ qualitates eis a sole mediantibus aliis orbibus impresse ipsa de vna forma in aliam transmutantur: sed quia orbes celestes in forma non sunt transmutabiles: contingit ꝙ qualitates eis impresse a sole ipsos de forma in formam non transmutant: sed magis ipsorum perficiunt propterates: vnde Simplicius ait in commento primi libri de celo ꝛ mundo: palam est: vt existimo ꝙ ꝛ celestia corpora agunt in inuicē: ꝛ traduntur in inuicem suas bonitates. Neq; sunt traditiones iste passiue sed perfectiue. Coexistere enim ipsi possunt contraria autem ꝺ propter ea que abinuicem distantiam nō apta nata coexistere in inicem exteriant inuicem: ꝛ propter ꝺ passiue agunt: ferrum quidem enim a igne calefactum: passiue alteratum non adhuc infrigidare potest: quamuis frigidum secundum naturam existens: quia secunduꝫ passiones operatur: lunare vero quamuis altereꝛ aliqualiter a solaribus radijs: ꝛ transmittat in nos solare lumen: tamen cū sua propterate. Non. n. transmutauit aliquid a substantia ipsius alterato: sed perfecte solē inexistentes virtutes. Scōm igitur ꝺ verba Simplicij: dicendum est ꝙ orbes inferiores sole qualitates recipiunt ab ipso: quas ipsi contingentes: ꝺ inferiora transmittunt vlterius in ipsa: ita ꝙ secundum ꝺ ea ꝺ proximum alterans ꝛ proximum alteratuꝫ sunt coniuncta sine medio. Patet autem de facili ex dictis ꝛ solutio omnium aliarum instantiarū ꝓsimiliū.

¶ Textus.

¶ Huic quidez igitur aer est continuus ꝛc.

¶ Qō secunda.

Secundo autem aliqs posset dubitare verum in actione videndi debeant alteraꝫ ꝛ alteratū coniuncta esse absq; medio. Posset enim aliquis forte credere ꝙ ad actum videndi sufficiat directio visus ad visile sibi directe obiectum: absq; eo ꝙ in spatio medio cadat vllum corpus.

Ad huius ergo euidentiā attendendum est ꝙ iueni quosdam dicentes ad actum videndi non requiri aliquaꝫ speciem oculo impressam a visibili. Et ratio ipsorum erat: quia ad hoc ꝙ materia patiatur: non oportet sibi dare formam: quia forma ꝛ actus non est ratio patiendi: sed tantum ipsa potentia passiua: videre autem ponit passionem visus a visibili: ꝛ ideo ad hoc ꝙ visus videat: non oportet ponere in ipso aliquam formam sibi a visibili impressam: que sit vel dicatur esse ei ratio videndi: sed oportet ponere solum directionem fieri visus ad visibile distās obiectū ipsi visui directe. Alterius autem me deducente eos confessi sunt visionem posse fieri in vacuo. Secundum itaq; istorum dicta in actione videndi non esset coniunctum proximum alterans proximo alterato: tum quia visibile esset distans: tuꝫ quia spacium vacuum non potest habere agentis rationeꝫ.

Sed ista positio satis sufficienter a philosopho refellitur in secundo de anima: vbi ipse reprobat positionem democriti qui dicebat ꝙ si esset vacuum: possemus videre formicā etiā in celo. Ratio autem Aristo. contra hanc positionem est: qꝛ aliquo patiente sentiti/uo fit ipsum videre: ꝙ etiam illi concesserunt. Adiungit autem Aristo. ab ipso aūt: qui videtur color impossibile sensitiuū: scilicet immediate pati. Reliquitur ergo ꝙ a medio: ꝙ etiam forez impossibile: si mediū esset inane vel vacuum: virtus autem huius rationis in hoc consistit: quia nihil patitur ab aliquo: nisi contingaꝫ ab eo: non autem visus patitur in videndo immediate contactus a colore: quia color vel visibile posituꝫ supra visum obstruit ipsum ꝛ non perficit: patitur ergo a colore mediante aliquo eius virtutem deferente. Contra cu enim virtutis oporet: vt passiuum cōtingatur ab actiuo: si debeat ab ipso quicūq; pati: propter id quod passio est immediatus effectus actionis: ꝛ actio est immediatus effectus virtutis: vnde impossibile est aliqd pati

pati ab aliquo: nisi ꝓtingatur a virtute eius: si ergo visus patiꝺ a visibili distante: necessarium est virtutem visibilis vsq; ad visum per aliquid deferri. Non potest autem deferri per vacuum: quia virtus cum sit accidens requirit necessario aliquod subiectum: vacuum vero: quia nihil est: non potest esse subiectum alicuius accidentis ponit: necessario igitur: si visus debet pati a visibili: oportet ꝙ sit corpus aliquod ꝛ yaphanum deferens virtutem visibilis vsq; ad visum: a quo corpore visus immediate non mediante alio corpore immutabitur: vnde patet ꝙ etiam hic inter proximum mouens: ꝛ proximum motum nihil cadit medium: sed immediate sibi sunt coniuncta: verum autem ad actum videndi requiratur species in formā visuꝫ declarare nō spectat ad presentem materiaꝫ: sed ad illam que tractatur in libro de anima.

Hic tamen dicere possumus ad presens ꝙ ratio illorum non concludit: verum est enim ꝙ materia non requirit formam aliquam preexistentem passioni: ꝛ coagentez extrinseco agenti ad hoc vt ab ipso patiatur: bene tamē exigit ꝛ requirit ꝙ aliquid sibi ab agente imprimatur: dum ab ipso patitur ꝙ recipiendo dicatur ab ipso pati. Non enim agens agirit materiam nisi imprimendo sibi similitudinem suam. Consimiliter itaq; dicemus in proposito. Non enim oculus habet antеq; patiatur a visibili speciem aliquam sibi superadditam coagentem visibili extrinseco: bene tamen aliquid recipit ab ipso cum ab ipso patitur: quia alias ab ipso non mutaretur. Hoc autē qō ab ipso recipit species est ꝛ similitudo eius. Agit enim agens in passiuum semper sibi similitudinem suā sibi imprimendo. Et propterea ꝙ omne agens agit sibi simile.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem que alterantur" alterantur omnia a sensibilibus ꝛc.

¶ Lectio quinta. ¶ Qō prima.

Sic posset dubitari aliquis: quare Aristoteles non fecit mentionem de secunda specie qualitatis: de naturali scilicet potentia ꝛ impotentia: sicut mentionem fecit de prima ꝛ quarta.

Ad hanc questionem dicit Commentator Alexandrum respondere: ꝙ ideo Aristoteles ꝺ fecit: quia declaratum est vniuersaliter ꝙ naturalis potentia non est qualitas: secundum autem id ꝙ non est qualitas non fit alteratio.

Sed ista responsio videtur esse inconueniens. In qualibet enim specie cuiuslibet generis: oporteret rationem generis sui reseruari. Cum ergo naturalis potentia: ꝛ naturalis impotentia: sit species qualitatis: oporteret de necessitate ꝙ in eis ratio qualitatis reseruetur: vnde omnino falsum videtur ꝙ potentia naturalis non sit qualitas: precipue cum species recipiant predicationem generis secundum nomen ꝛ secundum rationem: quia vniuoce generi de speciebus suis predicatur.

Et propterea auerroys duplicem expositionez illius dicti adducit: vnā quidem: quia naturalis potentia ꝛ naturalis impotentia sunt rebus principia agendi ꝛ patiendi: res autem aguntur per suas formas: ꝛ patiuntur per suas materias: forme vero ꝛ materie sunt substātie: necessario igitur naturalis potentia ꝛ impotentia rem subē dicunt magis ꝙ rem qualitatis. Morandum autem ꝙ ex hoc dicto commentat. probari potest ꝙ potentie anime nō differūt realiter ab eius essentia.

Sed ista expositio nō tollit dubitationem: immo magis eam auget. Suba enim non est species qualitatis: vnde si naturalis potentia est suba aut non erit qualitatis species: aut si species ei⁹ est: oportet ꝙ qualitatis rationem in se habeat.

Et preterea quamuis forma substantialis sit prima ratio agendi: non tamen est eius ratio proxima: sed ratio agendi proxima est ipsa potentia. Sicut enim se habet forma ad esse: ita suo modo se habet potentia ad agere: forma aūt est proxima ratio agendi ꝛ non potentia: igitur ꝛ potentia erit proxima ratio agendi ꝛ non forma. Falsum ergo videtur ꝙ sit dicere naturalem potentiam esse idem cum substantiali forma.

Et propterea Commēt. superaddit ꝙ forte Alexan. intendit ꝙ declaratum est vniuersaliter ꝙ naturalis potentia non est qualitas alterabilis: quoniam est forma: ꝛ declaratuꝫ est ꝙ forme non est alteratio: sed requirit alterationem.

Sed nec ista expositio dubitationem tollit: quia si naturalis potentia est forma substantialis non erit in predicamento qualitatis. Si vero non est forma substantialis: sed est forma ad predicamentū qualitatis pertinens: oportebit tunc ostendere: quomodo vniuersaliter declaratum sit ꝙ forme non sit alteratio. Non est enim ꝺ declaratum nisi de habitibus qui pertinent ad primā speciem: ꝛ de forma pertinente ad quartam speciem qualitatis. Naturalis vero potentia non pertinet ad quartaꝫ speciem: sed ad secundam.

Et propterea dicenduꝫ est ꝙ si Alexander dixit illa verba post determinationez factam de habitibus: sicut credo ꝙ ꝺ fit: tunc intelligendum est ꝙ declaratum est vniuersaliter ꝙ naturalis potentia non est qualitas absoluta: propter declarationem enim qua declaratur ꝙ habitus sunt in ad aliquid habetur quodammodo vniuersaliter etiam de potentijs declaratum ꝙ sunt in ad aliquid. Imprimant enim respectum ꝛ relationem ad actum: vnde quia in ad aliqd non est motus: patet ꝙ in qualitatibus scōe speciei motus esse non potest. Sunt enim secundum esse quidem in predicamento qualitatis: ꝛ scōm dici in predicamento relationis.

Thomas autem dicit ꝙ statim prima facie apparet ꝙ naturalis potentia ꝛ impotentia inde acquiruntur: nec abquiuntur nisi transmutatione facta in natura: ꝙ per ꝺ ipsum datur intelligi ꝙ dicitur naturalis: ꝛ ideo ꝺ tangit manifestuꝫ preter mittit. Non enim fit alteratio proprie secunduꝫ aliquid ad ꝙ nō primo terminetur transmutatio: sed ex pūcti tantū.

¶ Textus.

¶ Ex quo quidem enim est forma statue: non dicimus formam ꝛc.

¶ Ō secunda.

Secundo posset aliq̄s dubitare de ratione per quā Ari. probat q̄ secundum formas ꝛ figuras non fit alteratio: videtur enim non concludere: quia sicut alia accidentia non eque de subiectis p̄dicātur ita nec ista. Non enim dicimus q̄ homo est albedo sed q̄ homo est albus. Et similiter non dicimus q̄ es sit figura sed dicimus ipsum esse figuratum.

Ad huius itaque Ō̄nis euidē dum attendē dum est q̄ aliter se habz in qualitatibus quarte speciei ꝛ aliter in alijs. Alie enim qualitates ipse quidē tam secundum genus q̄m̄ secundum speciem: sic denominative dicuntur de subiectis q̄ ipsum accipiunt in recto siue cum subijcitur siue etiam cum predicatur; dico enim non solum q̄ es colozatum est: sed etiaz q̄ est album ꝛ econuerso non solum dico q̄ colozatuz est es: sed etiam q̄ album est es. Et non solum b̄ verificatur quantum ad esse: sed etiam quantum ad fieri. Dicimus enim q̄ es fit colozatuz ꝛ album. In qualitatibus autem quarte speciei non ita se habet. Nā si sumātur quidem secundum genus: videntur bene predicari posse denominative de subiecto simpliciter sumpto. Dicimus enim q̄ es est formatum aut figuratum: ꝛ econuerso etiam dicere possumus q̄ formatum ꝛ figuratuz est es. Nam per formarum possumus intelligere formam naturalem ꝛ non artificialem tantum: ꝛ per figurarum similiter possumus non solum intelligere figuram artificialem: sed etiaz figuram consequentem formam naturalem. Sicut autem dicere possum q̄ animatum est homo: ita etiam dicere possum q̄ aliquod formatum forma naturali: ꝛ aliquod figuratum figura naturali est homo. Sic ergo qualitates speciei quarte secundum suum genus sumpte recipere possunt predicationem suorum subiectorum secundum esse: sicut ꝛ reliq̄ qualitates: sed si determinentur ad speciem alicuiquam certam ꝛ determinatam: non sic se habet. Non enī dicimus q̄ statua est es: sed dicimus q̄ statua est crea: nec dicimus q̄ es fit statua: sed dicim⁹ q̄ ex ere fit statua. Non etiam bene ꝛ conuenienter dicimus q̄ formatuz ꝛ figuratuz q̄ō est statua sit es sed dicimus q̄ est ereum: pater igitur quomodo in istis qualitatibus non fit predicatio subiecti vel de subiecto: sicut fit in illis qualitatibus penes quas subiecta alterantur.

Quidam autem Alij dicunt b̄ sic intelligendum esse q̄ alia dicūtur eque subis: quia ꝛ si non in abstracto tamen in concreto: quomodo etiam dicuntur fieri de subis eque dicuntur. Non enī fit calor: sed calidum: ꝛ dicimus q̄ lignum est calidum. Sed qualitates quarte speciei sumpte etiam secundum q̄ debetur ipsis fieri non eque mere dicuntur. Bene enim dicimus q̄ fit statua: nec tamen dicimus q̄ es fit statua: sed soluz q̄ est ereum.

Hanc autem solutionē pro tanto non acceptor: quia bene dicimus q̄ sit figuratum: ꝛ tamen licet sibi attribuatur fieri: b̄ non obstante dicimus q̄ es est quoddam figuratum: vnde prima solutio est magis ad propositū: ꝛ rōni p̄sona.

¶ Ō tertia.

Ed tunc statiz ter rio de hoc dubitare posset aliquis: quare videlicet s̄ba: sic eē dicūtur de aliqs qualitatibus ꝛ nō de qualitatibus q̄r te speciei: ꝛ quomodo etiam propositū ꝓcludaē ex b̄.

Ad istam q̄nem Dicunt quidam q̄ motus recipit⁹ speciem ꝛ denominationem ex forma ꝛ ex termino ad quem sunt: ꝛ ideo quodam modo simile est iudicium quantuz ad denominationem subiecti de motu ꝛ de forma: vt si dealbari predicetur de subiecto oporter q̄ ꝛ album q̄ per talem dealbationem acquiritur de subiecto predicetur. Oporter enī q̄ id dicatur esse album cui competit dealbari. Et ideo si aliquod subiectum subijcitur alterationi: necesse est de ipso predicari formam illam: que acquiritur per alterationem talem: q̄ si non predicatur: patet tunc q̄ per ipsam transmurationem primo non acquirit⁹ eo igitur ipso quo tales qualitates de suo subiecto in recto non dicuntur: videtur concludi posse q̄ ipse primo non inducuntur per transmutationem: sed sequūtur transmutationem in alijs factaz hec igitur solutio videtur ostendere quomodo Aristote. per illam rationem propositum concludat: sed non ostendit: quare iste qualitates non eque dicuntur suis subis: vt alie. ¶ Sed tamen istam solutionem: non omnino acceptandam video. Nam forme substantiales primo inducuntur per transmutationem in substantia: ꝛ tamen de materia que subijcitur in talt transmutatione ipse non predicātur; nisi illam materiam sumamus denominative: vnde nō videtur necessarium q̄ si aliquid de subiecto alicuius transmutationis nō predicaē ipsum subiectum in recto sumendo non possit esse primo acquisitū per transmutationem illam. Nam ꝛ illa etiamque primo non acquirūtur per trāsmutationez: dūr in recto de subiecto: sicut dicimus q̄ homo est pater: ꝛ tamē in paternitate sicut in nulla relatione primo motus est: sicirac̄ inuenimus aliqua dici de subiecto in recto: que primo per transmutationem non accipiuntur: ꝛ rerum aliqua primo per aliquam transmutationem inducuntur: que tamē de subiecto illius trāsmutationis in recto non dicuntur: vnde paret q̄ dicta solutio non est vsquequaque sufficiens. ¶ Ut ergo accipiamus solutionem veram: attendendum est q̄ quodammodo accidentia se habent ad subiectum sicut materia ad speciem substantialem. Nam materia per speciem substantie constituitur in esse: ꝛ accidentia in esse simpliciter constituūtur per subiectuz sicut enim accidentia tracta ad subiectuz accipiunt esse: sic etiam materia tracta ad certam speciem substantie accipit esse: ꝛ sicut materia indeterminate ꝛ simpliciter sumpta non pertinet ad certam speciem sed oportet q̄ sumatur cum determinatione: si ad certam speciem pertinere debet: sic etiam accidētia simpliciter ꝛ determinate sumpta: maxime cuz fuerint accīa vaga: nō pertinēt ad vnuz aliquod subiectum certū ꝛ determinatū. Ex b̄ aūt q̄ ipz subiectū stat fixū i sua entitate: accīs vero dependet ad ipsuz: ꝛ per ipsum trahitur ad esse: contingit q̄ subiectum stans in sua rectitudine subijcitur accidenti: ꝛ recipit predicationem

dicationem eius: sed accidens non stans fixum in sui nominis rectitudine: sed tractum ad denominationem que denotat eius inclinationem ad aliud de subo predicatur. Consimili iraq̄ modo q̄ species fixa stat in sua entitate. Materia vero ap ipsam depēdet: ꝛ p̄ determinationem ad ipsam constituitur in esse contingere: oportet vt subsistantie stans fixa in sua rectitudine recipiat materie predicationem: ꝛ de ipsa predicetur; materia vero non stans in sui nominis rectitudine: sed tracta ad denominationem denotantem eius dependentiam recipit predicationem talis speciei: ꝛ de ipsa predicatur: vnde non dicimus; q̄ hoc sit materia: vel q̄ materia sit hoc: sed dicimus q̄ hoc est quid materiale: ꝛ q̄ aliquod ens materiale est hoc. Sic iraq̄ pingit⁹ in speciebus substantie. Sicut autez materia prima ad species substantie se habet: ꝛ sic etiā ꝛ corpus naturale generabile aliquod se habet ad species artis suo modo.

Nam quemadmodum materia prima: nec in sua ratione claudit: essentialiter dico: vllam formam naturalē nec b̄ consequitur naturaz eius: vt declaratum fuit in secundo: sic etiā corpus naturale in sua ratione nō claudit speciem artis: nec ista consequitur naturā eius: quē admodū qualitates naturales: secundum quas fit alteratio: secuntur naturas ꝛ naturales conditiones suorum subiectorum: vnde ꝛ merito dicim⁹ q̄ materia prima qd informe oīo est per respectum ad species artis: non tamen per respectum ad alias qualitates. Ex hoc autem contingit q̄ ꝛ distinguimus entia per naturalia ꝛ artificialia: ꝛ dicimus q̄ speciebus substantie primo perficiūtur entia naturalia: ꝛ per species artis primo perficiuntur entia artificialia. Propter has igit̄ similitudines artificialiuz ad species substantie: cōtingit q̄ sicut ille non dicuntur de sua materia nisi tracta ad denominationez: sic ꝛ species artificialium de sua materia non dicuntur nisi ad denominationez pertrahatur. Et quia per b̄ datur intelligi q̄ iste species ꝛ ille sunt perfectiones reruz primē: dico rerum quarum sūt perfectiones: sic ille rerum naturaliuz ꝛ iste artificialium. Non.n. res dicit alterari cū accipit perfectionē suam: daē consequenter ex hoc eciaz intelligi q̄ secundū tales species: non fit alteratio: maxime quia perfectiones dicunt: vt ait Albertus: que in indiuisibili cōsistūt ꝛ in indiuisibili non est mot⁹. Duas ergo rationes philosophus adduxit: quarum vna accipit signum quoddam ex ipsis predicationibus. Alia vero dicit causam ꝛ illius signi: ꝛ cius q̄z rales qualitates nō est alteratio. Attendendum est autem q̄ de figuris etiam ꝛ formis naturalibus optime concludit h̄ ratio secunda: q̄ forme ꝛ figure speciem rerum maxime demonstrant: sicut in animalibus apparet: in quibus determinataz speciem sequitur figura certa ꝛ determinata: ita q̄ cuz aliquod ipsorum fit ꝛ perficitur: tūc accipit speciem ꝛ figuram propriam: vnde etiaz ipse figure naturales demonstraut perfectionem rerum: ꝛ in indiuisibili consistunt sicut alie: vnde sicut propter b̄ secundum alias formas ꝛ figuras non est alteratio: sic nec etiam secunduz istas. Hoc igitur modo intelligende sunt rationes Ari. cum ipsa declaratione Tho.

¶ Textus.

¶ Neq̄ enim in habitibus: habitus enim virtutes ꝛ matitie sunt ꝛc.

¶ Ō quarta.

Parto posset dubi rare aliquis: quomodo sanitas ꝛ pulchritudo ꝛ similia sunt ad aliquid: videtur enim hoc esse male dictum: quia cū predicamenta sint ipermixta: id q̄ est in vno predicamento non debet esse in alio: cum ergo sanitas pulchritudo ꝛ similia sint in predicamento qualitatis non videē q̄ esse possint in ad aliquid.

Ad istam q̄nem Dicendum est q̄ ea que dicta sūt per se quidem sunt in predicamento qualitatis. In predicamento autem relationis non sunt per se: sed per reductionem quandam. ¶ Ad cuius euidentiam oportet primo scire: quomodo talia sunt qualitates: ꝛ quomodo ad aliquid: postea vero de facili patebit: quomodo sunt per se in predicamento qualitatis: ꝛ per reductionem solum in predicamento relationis. Quantum ergo ad primum est sciendum q̄ qualitas est quidaz modus. Modus autem determinationem dicit: quia modus dici consuevit adiacēs determinationi rei: ꝛ propterea id q̄ determinatur potentia subiecti: qualitas eius dici potest: iuxta q̄ dicere consuevimus id quo determinatur potentia subiecti ad esse substantiale qualitatem substantialem esse. Id vero quo determinatur potentia subiecti ad esse accidentale dicere consuevimus accidentalem qualitatem. Potest autem potentia subiecti aliquo determinari: vel per ordinem ad naturam vel q̄ ordinē ad actionem ꝛ passionē: que principia nature consequūtur secunduz q̄ in logyca nostra declaratum fuit. Id autem quo formaliter ordinatur: determinatur potentia subiecti per ordinem ad naturam: que est finis generationis: ꝛ per consequens habet rationē bōni: habitus dicitur: bonus quidem si fit conueniens nature: ꝛ malus si nature nō conueniat. Et secundum b̄ sanitas ꝛ pulchritudo qualitates sūt. Nā ipsi humores diuersimode in corpore animalis proportiōari possūt: ꝛ cum trahuntur ad aliquam determinatam proportionem ponunt egritudinem ꝛ sanitatem. Nam si illa determinata proportio fit consona nature: dicetur sanitas: si vero non consonet nature: dicetur egritudo: ita q̄ secundum b̄ sanitas ꝛ egritudo: ꝛ ponunt certam humorum modificationem ꝛ determinationem: ꝛ ponunt ad naturam ordinem vel relationem. Et ratione primi dicūtur qualitates: vt patet ex predictis. Ratione vero secundi dicuntur esse ad aliquid. Quod autem b̄ secundum importare debeant inde apparet: quia illa proportio humorum: que est sanitas in vno est egritudo in aliud ob id q̄ non est consona nature vnius talis humoꝝ proportio: qualis est ꝓsona nāe alterius. Sicut autem de sanitate dictum est: sic etiam de pulchritudine: ꝛ alijs similibus: intelligere debemus. Nam membra in animali diuersimode proportionari possūt: ꝛ determinatio ad certam proportionem ponit qualitatem pulchritudinis aut turpitudinis: ꝛ proportio membrorum: que in vno animali pulchritudo est; in alio forte turpitudo. Patet igitur iam quomodo talia qualitates sunt: ꝛ ad aliquid.

Ex hoc autem statim Apparet ꝛ illud q̄ primo dictum fuit. Nam in predicamento relationis est ipsa relatio per se: ꝛ ipsum relatiuum per reductionem: sicut paternitas per se in predicamento relationis ē: sed pater in ipso est reductiue solum: quemadmodum albedo per se est in predicamento qualitatis ꝛ album est in ipso per reductionem. Nunc autem sanitas pulchritudo ꝛ similia non sunt relationes ꝛ sed relatiua. Non enim dicunt per se solum respectum ꝛ ordinē ad aliud: sed dicunt per se modū subiecti ad eius

naturam ordinatum. Et quia modus est qualitas: patet q̄ illa per se sunt qualitates. Quia vero ille modus accipitur ad aliud relatus in quo consistit conditio relatiui: patet q̄ illa sunt etiam relatiua. Sunt ergo per se in predicamento qualitatis: & per reductionem quādā sunt in predicamento relationis: ex quo nullum inconueniens haberur: nec confusio aliqua predicamētorū.

¶ Textus.

¶ Nec̄ itaq̄ circa animę virtutes & malitias &c.

¶ Lectio. vj. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset primo aliquis dubitare: quomodo ex hoc q̄ virtus est perfectio: habeatur q̄ penes ipsam non est alteratio. Non enim videtur illud esse verum: quia perfectio virtutis habetur: quandoq̄ minus: quandoq̄ magis & quia de minus ad magis proceditur per motum: videtur q̄ in virtutibus fit motus: & per consequens alteratio: q̄ motus in qualitate alteratio vocatur.

Ad istam q̄nem Dicit commentator q̄ virtus est perfectio: & perfectio est indiuisibilis: virtū autem est separatio & remotio ab illo fine indiuisibili. Cum ergo iste finis est indiuisibilis: ergo & illud q̄ distat ab eo maxime est indiuisibile: & sic non est medium inter virtutē & vitium: motus autem est in eis inter que est medium propterea igitur in virtute & vitio nō potest esse motꝰ.

Sed ista responsio patitur multiplicem calūniam: primo quidem: quia secundum nullum indiuisibile attenditur magis & minus: dicitur autem hō magis & minus iustus: magis & minus liberalis: ergo iustitia & liberalitas non est indiuisibilis: nisi aliquis acciperet liberalitatem & iustitiam in summo: quomodo in liberalissimo & iustissimo inuenitur. Sed hmodo etiam secundum alias qualitates magis & minus non attenditur: vt puta secundum albedinem in summo: & secundum caliditatem in sūmo: & sic de aliis. Inconueniens est igitur dicere q̄ perfectio: que est virtus: consistit in indiuisibili.

Et prima maxima Dissātia nō inuenitur proprie: nisi vbi inuenitur minor: q̄ magis dicitur respectu minoris: si ergo in genere virtutis inuenitur maxima distantia: & maxime distans a virtute est vitium: inuenitur ibi etiam & minor distantia: itaq̄ minus distās nō erit virtūq̄: tunc virtū nō erit indiuisibile: nō erit et virtus: quia tunc nec virtus foret indiuisibilis: erit itaq̄ medium inter vtrumq̄. Hoc enim dicimus medium exemploꝝ q̄ neutrum est ipsorum: est tamen in eodē genere cum ipsis. Secundum hoc itaq̄ est falsum dicere q̄ inter vitium & virtutem non est medium.

Et preterea Non solum malitiosus dicit qui maxime distat a perfectione virtutis: sed etiam qui non distat maxime ab ea: dū tamen differ ab ipsa multum notabiliter: & per consequens vitium non solum consistit in maximo: sed etiā in notabili recessu a virtutis complemento: patet igitur & multiplicem calūniam patitur responsio commentatoris. ¶ Et ideo Tho. dicit q̄ philosophus hoc vult argumentari de virtute: sicut supra de forma & de figura: dictum est supra q̄ non bene dicitur aliquid alterari cuz perficitur: & eadem ratione: nec cuz corrumpitur: perficitur autem vnumquodq̄ cum accipit perfectionem suam: & corrumpitur cum sumit ablationē eius. Virtus ergo: quia est perfectio: & malitia est eius corruptio: vnde hominem virtuosum dicimus perfectum & vitiosuz dicimus corruptum: voluit ex hoc Aristote. concludere q̄ secūdū virtutez & malitiaz non fit alteratio.

Sed quidam dicunt Quod nec ista responsio est bona: quia cum domus fit & perficitur non est: & ideo tunc non potest alterari. Hic autem cum efficitur virtuosus actu est: & ideo tunc ipsum alterari non est inconueniens. Et propterea adiungunt ipsi q̄ perfectio importata per virtutem consistit in relatione quadam & quia in ad aliquid non est motus: vt Aristo. prius ipse dixerat: voluit ex hoc haberi q̄ penes virtutes & malitias non fit alteratio. ¶ Sed de facili apparet q̄ hoc non fuit conuenienter dictum: si enim ex hoc voluisset Aristo. concludere propositum: quia ista sunt ad aliquid: sufficiebat breuiter sibi dicere q̄ ista sunt ad aliquid: sicut & reliqui habitus: & superfluum penitus fuisset sic multipliciter ostendere q̄ virtus sit perfectio. Non est consuetudo id accipere q̄ non facit ad probationez suaz: atq̄ id pretermittere ex quo principaliter cōclusio depender.

¶ Argumentum autem ipsorum factum contra Tho. non concludit: quia homo: & si est cum accipit virtutez est tamen antecēs ipsam sumat imperfectus: & ideo perficitur cum ipsam accipit. Attendendum autem est q̄ quia perfectio virtutis non pōnitur i indiuisibili: sicut perfectio forme & figure: non habet ista ratio tantum vigorem: quantū habet ratio de forma & figura: que in indiuisibili cōsistūt: & idcirco philosophus premissa hac probatione adiungit sequentez declarationem: ex qua satis euidenter patet q̄ virtus non est primus terminus alterationis: quamuis non accipiatur nisi facta alteratione.

Ad argumentum Ergo dicendum q̄ id q̄ suscipit magis & minus accipitur per motuz: non semper tamen sicut primus terminus ipsius: sed quando q̄sicut concomitans & consequens ad ipsum: & hoc modo se habet de virtute: vt in textu declaratur.

¶ Textus.

¶ Que autem ex principio acceptio scientie non est generatio neq̄ alteratio &c.

¶ Q̄ō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare de hoc q̄ philosophus dicit animam fieri scientem & prudentem & residere solum & quiētari ipsam: videtur enim hoc non esse bene dictum: quia per quietem per se loquendo nihil accipitur. Si ergo anima per quietem fit sciens: sequitur q̄ sciens fiat nō accipiēdo per se aliqd: q̄ est icōueniēs.

Ad istam q̄nem Tho. dupliciter respondet primo quidem dicendo q̄ hoc dictum videtur secundum platonicam opinionem. Ponebat enim Plato q̄ forme separate sunt causa scientie in nobis: per hoc q̄ anima nostra participat aliqualiter ipsas separatas formas. Secundū quā opinionem loquitur q̄ sedatis passionibus quibus impeditur anima ne sua scientia vtatur: statiz absq̄ eo q̄ fiat transmutatio aliqua in ipsa: ad solā seu sibilium presentiam fit hō sciens: ita tamen q̄ sensibilia non sunt necessaria ad scientiam: nisi vt ab ipsis aīa quodammodo excitetur.

Sed quidam Contra hanc solutionez dicūt q̄ non videtur bene credibile

credibile philosophum in sua probatione vti fundamentis falsis: quia nunq̄ licet arguere ex falsis: nisi quando quis arguens cōtra aliquē ipsius opinionibus vtatur in argumentatione sua. ¶ Hec autem improbatio omnino nihil est: patet enim manifeste hoc q̄ philosophus hic probat eē cōtra platonicas opiniones. Posuit enim plato omnem operationem esse motum. Unde & dixit animam se mouentem: ob id q̄ se cognoscit & intelligit ex quo accipitur satis euidenter q̄ ipse intelligere & scire motus appellauit. Hoc autē hic improbat philosophus: ostendendo q̄ nec scire est motus: nec secundum scientiam motus attenditur in anima: quia igitur hoc contra platonem est: non est inconueniens si Arist. procedens contra eum ipsius opinionibus vtatur.

Et preterea Non est inconueniens: q̄ arguere ex opinio falsa reprobata sit: aliquis vtatur ea propter sequentes ipsaz ad declarandum verum. ¶ Secundā autem solutionem ponit Tho. dicens: q̄ intellectus possibilis secunduz se consideratus semper est in dispositione vltima: ad suscipiendum species intelligibiles: & ideo si non fit impedimentum statim ad presentiam obiectorum: per experientiā sumpturz: species intelligibiles in ipso absq̄ vlla sui mutatione fiūt: sicut criaz ad presentiam corporis obiecti statim imago eius fit in speculo absq̄ vlla mutatione speculi: nisi fuerit impedimentum. Tollitur autem impedimentum per residentiam & quietationez passionū & perturbationū. Idcirco itaq̄ dicit Ari. q̄ in residere & quietari anima prudens fit & sciens.

Ad argumentum Ergo est dicendum q̄ si non accipiatur aliquid a quiete: accipitur tamen ab obiecto in quiete constituto.

¶ Textus.

¶ Dubitabit autem vtiq̄ aliquis: vtrum omnis motus omni comparabilis sit aut non &c.

¶ Lectio septima. ¶ Q̄ō prima.

Hic posset Aliqs dubitare vtrum sit q̄ ad omnem comparationem exigitur vnitas naturę secundum speciez omnimode vniuocaz qualis est species specialissima: videtur. n. q̄ istud non sit necessarium: dicimus enim q̄ hō nobilior est equo: & tamen equꝰ & homo nō sunt eiusdem nature secundum speciem. Item dicimus q̄ vnus angelus simplicior est alio: cum tamen in questionibus disputatis determinauerimus q̄ omnes angeli sūt differētes specie. Dicimus etiaz q̄ deus est cunctis rebus melior cū tñ res alie ab ipso oēs sint in genere & specie: & ipse sit extra oē genus. Item dicimus q̄ vnus numerus est maior alio: cum tamen omnes numeri differant secundum speciem: si differunt in quantitate: & q̄ plurime alie instāre possunt faciliter adduci contra idez: nō itaq̄ videtur bene dictum q̄ comparatio propria non cadit nisi inter ea tantum que vniuoca sunt secundum perfectam vniuocationem.

Ad huius igitur Questionis intelligentiam habendam considerandum est: q̄ magis & minus ponunt cōuenientiā: & ponunt differentiaz: conuenientiam quidem ponunt necessario in aliquo q̄ ab vno possideatur magis & ab alio possideatur minus. Differētiā vero & diuersitatez ponunt necessario in gradibus possessi: quia magis dicit eius gradus altiorem: & minus dicit eius gradū inferiorem: quia vero gradum altiorem & inferio

Secundo quia multo riens ex hac lectione sumitur q̄ vbi inuenitur magis & minus: ibi reperitur equale: posset aliquis dubitare: vtrum hoc veritatem habeat: videtur enim q̄ non: quia in angelis contingit dare simpliciores & minꝰ simplices. Nō autē contingit dare duos eque simplices: quia illi forent eiusdem speciei.

Ad istam q̄nem Cōmuniter dicitur & bene: q̄ illa propositio in his tenet que sunt eiusdē rationis. Eiusdem autem perfecte rationis sunt que sunt eiusdez speciei specialissime: vnde quia omnis albedo omni albedini eiusdez speciei & rationis est: contingit q̄ sicut contingit dare magis album & minus album: sic etiam dari possunt: & duo quedam eque alba. Nuncautez de angelis sic est q̄ non solum ipsi non sunt eiusdem speciei: sed nec ē simplicitas in duobus angelis dicere potest vnum aliquid secundum speciez: q̄ patet si sumat ipsa ratio simpliciozis. Nam si dicamus id esse simplicius q̄ magis recedit a permixtione & compositione: cū in angelis fit compositio ex potentia & actu: nec ista eadem specie sint in duobus angelis: patet statim euidenter q̄ nec simplicitas in duobus angelis dicit vnum aliquid specie.

¶ Textus.

¶ Aut quia sunt in alio primo susceptiuo ꝛc.

¶ Ad̄ tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare quia videtur Arist. esse superfluus in enumerando illa, que exiguntur ad perfectam comparationem. Nam que sunt eiusdem nature. habēt idem susceptiuum primum: ꝛ sunt vniuoca: vnde posita sola conditione illa: habēbitur statim alie: superfluum itaq; fuit enumerare eas.

Ad istam q̄nem Breuiter dꝛ ēq quia Arist. in ratione argumentorum que procedebant in equiuocis: dixit ꝓtra illa argumenta q̄ oꝛ non esse equoca: sed vniuoca illa penes que fit comparatio: q̄ ipsum dicere oportuit eoipso quo ex h̄ directe pendebat solutio argumentorum: non autem omnia vniuoca sunt comparabilia perfecte: ſz illa tātū que sic sunt vniuoca que nāz dicūt tantū vnicā: que in eadē sūt specie: oportuit ipm ad remouendū singulas instantias: ꝛ ad faciendā cōdictam sententiā adiungere: q̄ oportet compabilia sic esse vniuoca: vt sunt etiam vnius tantum: ꝛ eiusdē nature: verum quia plato ponebat vt sibi imponitur vnā naturam ꝓius se recipi in diuerso susceptiuo primo: ꝛ que in diuerso primo susceptiuo sunt: non sunt compabilia: oportuit post predicta phylosophum adiungere talia debere recipi in eodez primo susceptiuo: q̄ ꝛ fecit reꝓbando platonicaz positionē: vnde patet q̄ in hac enumeratione non est vlla superfluitas.

¶ Textus.

¶ Sic ꝛ circa motum e que velox quod in equali tempore mouetur ꝛc.

¶ Lectio octaua. ¶ Ad̄ prima.

Sic posset Dubitare aliquis q̄ videtur Arist. velle: q̄ genus sit equiuocum: q̄ tamen videtur esse falsum: quia dicitur in logycis: q̄ genꝰ vniuoce predicatur de suis speciebus.

Ad huius q̄nis Euidenter iam considerandum est: q̄ opinio quorundam est: per diuersam formā reponi aliquid in specie ꝛ genere: quia in specie secundum eos reponitur per aliquam formam substantialem: per q̄s cōtra species omnes alias distinguitur. In genere vero reponitur per formam generalem: in qua vna species conuenit cum alijs cūctis speciebus: que sunt eiusdez generis. Et quia a forma sumitur vnius cuiusq; diffinitiua ratio: patet euidenter: q̄ ex quo secundum istos forma generis vniuoca est secundum omnes suas species: necessarium est q̄ ꝛ ratio eius diffinitiua vna sit realiter ꝛ perfecte in cunctis suis speciebus. Secūdum igitur hanc opinionem: oportet dicere de necessitate: q̄ genus perfecte sit vniuocum: tam secundum logycum q̄s secūdū physicū: ꝛ q̄ penes ipsum attendi possit perfecta comparatio: vt videlicet dicere possimus non solum aīal vnius speciei in animalitate esse perfectius alterius speciei animali: sed etiam q̄ duo animalia diuersarum specieꝝ sint realiter eque perfecta in animalitate: q̄ totum est non tam contra Aristo. q̄s contra veritatem. Reciperet enim tunc forma substātialis animalis: que est forma generis magis ꝛ minus: q̄ quidē falsum ē: quamuis ꝛ euidētissime falsum sit q̄ animalitas eque perfecta realiter atq; naturaliter possit inueniri in duobus animalibus differentibus in specie hanc autem positionem reprobauimus in tractatu quē ꝺ̄ istos edidim⁹ de vnitate formaꝝ. Breuiter ār ostēdi ꝓt falsitas ipsius: q̄ forme que se infimul comparium in eadē ꝛ in eadē ꝓte māe nō sūt eiusdē generis physici q̄ q̄ sunt eiusdē generis physici: aut simpliciter sunt eadem: aut sunt opposita. Si ergo forma generis diuersa foret a forma speciei: cum h̄ duo infimul se comparianꝫ in eodem: necessario ille due forme generis physici non essent: ꝛ per consequens species ꝛ suuꝫ genus: essent diuersorum generum physicorum. Species ergo esset alterius generis physici: q̄ generis sui: q̄ implicat euidentem contradictionem: patet itaq; q̄ irrationabilis sit dicta opinio. Et propterea necessarium est sequi opinionem doctoris nostri: qui vult q̄ per vnam ꝛ eandem formam realiter aliquid reponatur in specie ꝛ genere: ita scilicet q̄ in re extra intellectum ipsi generi nulla forma alia rñdeat ꝓter formas suaꝝ specieruꝝ: ꝛ quia specierum diuersaruꝝ: diuerse realiter sunt forme patet euidenter q̄ ipsi generi in re extra intellectum nō respondet forma vnica sed multe. Et quia vt dictuꝝ est ratio diffinitiua sumitur a forma: patet euidēter q̄ ipsius generis ratio non est realiter vna: ranq̄ realitatez vnam ponens: sed ponit necessario multiplicem realitatem. Hinc ergo est q̄ physicus: qui artifex realis est: dicit genus omne multiplex ꝛ equiuocum: logycus autez: qui est artifex rōnalis: ꝓpter vnitatē cōceptus q̄s formar intellectus ꝛ ratio de genere: dicit ipsuꝝ esse vniuocum. Sed ꝛ ꝓpter talem conceptus vnitatem multitudo generis est latens: ita vt plurimi circa h̄ errent ꝛ credant genus esse vnum in re: ꝓpter id q̄ est vnū quid in conceptione rationis. Et ꝓpterea signāter dixit Aristo. q̄ iuxta genera latent multa.

¶ Textus.

¶ Et si significat rō hec: q̄ genus nō vnū aliqd est ꝛc.

¶ Ad̄ secunda

Secundo posset Aliquis dubitare verum talis multitudo que attenditur in genere: debeat dici multitudo equiuocationis: vel multitudo analogie: videtur enim q̄ dicēda sit multitudo anologie: quia in tali multitudine vnū est ꝓius: ꝛ reliquum est posterius: q̄ ꝓprium est anologie.

Ad istam q̄nem Dicunt quidā q̄ multitudo generis est multitudo anologie. Sed duplex est secunduꝝ eos multitudo analogyca: vna quidē que magis appropinquat ad equiuocationem: qualis est multitudo trāscendētium. Alia vero est que magis appropinquat ad vniuocationem: qualis est anologia generum. Sed istud non videtur bene dictum. Nam predicarum analogyce aut de vno dr̄ essentialiter: ꝛ de alijs per habitudinem ad ipsum: sicut sanuꝝ dicitur: de animali cui debetur cē sanitatis: ꝛ dicitur de vrina ꝛ medicina p habitudinez ad animal: aut dicitur de omnibus essentialiter sed de vno per se de alijs vero per attributionē ad ipsuꝝ: sicut ens de substantia q̄titate ꝛ ceteris dicitur essentialiter: sed de substātia dicitur per se: de quātitate vero qualitate ꝛ ceteris dicitur: per habitudinē ad ipsum. Non autem genus: neutro istorum modoꝝ dicitur de suis speciebus: immo de ipsis singulis essentialiter predicatur: ꝛ per se: quemadmodum aīal essentialiter ꝛ per se dicitur tam de homine q̄s de equo: ꝛ nō de homine essentialiter: ꝛ de equo per habitudinez ad hominez: aut de homie per se: ꝛ de equo per attributionem

nem ad ipsum. Et ꝓpterea dicenduꝝ videtur: q̄ multitudo generis est multitudo equiuocationis: ꝛ q̄ genus: secundum physicuꝝ: dicitur equiuoce: nisi forte aliquis magis large vellet sumere h̄ q̄ est dici anologyce.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicēdum est: q̄ esse hoc ꝓius: ꝛ h̄ posterius non facit anologiā verā: nisi dicanꝫ ꝓius ꝛ posterius quātum ad participationem eius: in quo anologyce ponunt conuenire ꝛ nisi cum hoc concurrāt illa que modo diximus in nostra ratione.

¶ Textus.

¶ Et si numerus substantia maior ꝛ minor numerus similis specici ꝛc.

¶ Ad̄ tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare ō eo q̄ dicit Aristo. q̄ si numerus foret substantia numerus maior ꝛ numerus minor esset similis species: videtur enim h̄ ꝓ tanto esse dubium: quia in numeris quolibet addito vel subtracto variatur species.

Ad istam q̄nem Est dicenduꝝ q̄ species substantie non variatur ex additione alicui⁹ q̄ sit eiusdem rationis: equalis perfectionis: cuiꝝ eo cui additur: quēad modum si anime humane adiungantur mille anime humane: non ꝓpter hoc constituerēt: nisi animam humanam: vnde eandem speciem ponunt mille anime humane ꝛ decem anime humane. Nunc autem sic est: q̄ omnes vnitates eiusdem rationis ꝛ perfectionis cuiā equalis sunt: ꝛ numerus non fit maior aut minor: nisi additione ꝛ subtractione vnitatum. Et ꝓpterea si numerus foret substantia: numerus maior aut minor esset similis: immo eadem species. Sed quāuis ita sit de substantia: non tamen sic est de quantitate. Nam ipsa redditur perfectior simpliciter ex augumēto: ꝛ vnitates addite simpliciter loquendo augent numerum ꝛ perfectionem quantitatem.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem mouens mouet semper aliquid ꝛ in aliquo ꝛc.

¶ Lectio nona. ¶ Ad̄ prima.

Sic posset Dubitare aliquis q̄ nō videtur verū q̄ si tanta potentia mouet tantum mobile per tantum spacium tanto tēpore: eadem potentia mouebit minus mobile i illo tempore per maius spatium: videmus enim q̄ aliquis in aliquo tēpore proiecit lapidē: qui est grauior q̄s pluma: vs q̄ ad certum spatium: nec tamen in illo tempore per tāntum spatium posset mouere plumā: motu proiectionis.

Ad istam q̄nem est facilis respōsio: loquit enim hic phylosophus de mobilibus ꝛ motu in communi: quo quidem modo per se verificatur supradicta regula. Motuum enim velocitas: sicut h̄ ait cōmentator: sequitur excessum potentie motoris super potentiam moti: vnde quanto excessus iste maior fuerit: tanto velocius mouens ipsuꝝ mobile mouebit: ꝛ per ꝓns in equali tempore per maius spatiuꝝ poterit mouere. Quāuis autez per se ꝛ ꝓs sit h̄ de mobilibus ꝛ motu in cōmuni: tamen in materia speciali h̄ per accidēs: ꝛ propter aliquod impedimentum non saluatur: sicut patet de exemplis positis in obiectione. In motibus tamen celestibus: sicut hic ait commentator: omnes iste regule optime verifi-

cantur: sicut per se patere potest intuentibus.

¶ Ad̄ secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare de propositione supra a commentatore. Non enim videtur verum q̄ quanto excessus potentie mouentis maior fuerit: tanto mouens possit mobile citius mouere: q̄ tunc si porētia motiua excederet in infinitū: moueret mobile in instanti: q̄ est inconueniens.

Ad istam q̄nem Dicendum est sicut h̄ ꝛāgit cōmentatoꝛ: q̄ si potentia motiua esset in materia ꝛ foret infinita bene moueret in instanti eo q̄ mouens naturale mouet toto suo posse. Et quia impossibile est motum in instanti fieri: consueuit ex h̄ concludi q̄ impossibile est potentiam infinitam esse in materia. Quod quidem verum verum sit alibi habet declarari. Potentia autē motiua: que nō est in materia: ꝛ si infinita sit: nō tamē mouet in instanti: tū quia de ratione motus est q̄ nō fiat in instanti: tū quia moꝛes immateriales non⁹ mouēt ꝛ agunt toto suo posse: sed secūdū ordinez sapientie ꝛ voluntatis sue. Quia autez circa h̄ difficultates plurime tanguntur: quas nos tāgere oportet in octauo: reseruetur hec materia ad sequentem libꝝ: ga in ipso perfecte declarabitur: si dominus voluerit.

¶ Textus.

¶ Et si eadem potentia idē in hoc tantūdē mouebit ꝛc.

¶ Ad̄ tertia.

Tertio posset Dubitare aliquis quia non videtur verum q̄ si tantum alterans tantum alteratum in tanto tempore: non ꝓpter h̄ mediū alterabit medium in medio tempore. Medium enim alterans supra medium alterabile habet tantaz victoriam: quantam habet totum alterans supra totuz alterabile: ꝛ per cōsequens non solum in medio tempore: medium illud alterabit medio modo: sed in toto etiam tempore. alterabit ipsum equaliter.

Ad istam q̄nem Patet de facili. rñsio. Est enim intelligendum q̄ medium alterans: non ideo possit alterare totum alterabile medium qualitatis in ipso īducendo: immo forte q̄ non alterabit ipsuꝝ: quia potest cōtingere q̄ facta diuisione mouentis non mobilis: tollet victoria mouentis supra mobile: vnde ꝓpter h̄ etiam non est necessarium: si decem homines trahunt nauim in vna die per decē leucas: q̄ quilibet homines in vna die ipsam possint trahere per quilibet leucas: immo forte ipsam non poterunt mouere.

¶ Explicit liber septimus physicoꝝ phie naturalis.

¶ Incipit liber octauus phylicorum.

¶ Textus.

¶ Utrum autem factus sit aliquando motus ꝛc.

¶ Lectio prima. ¶ Aō prima.

Ic primo posset aliquis dubitare de quo motu ꝟ inquirit Aristo. verū semper fuit: ꝛ semper sit futurus videtur enim ꝙ inquirat de motu celesti: que ritenim vtrum sit incessabilis in ḫis que sunt sine quiete: vt vita quedam ens omnibus natura subsistētib⁹. Motus autē ꝙ ē vt vita quedam omnibus natura subsistentibus est motus celestis igitur inquisitio Aristo. de motu celesti est precipue.

Ad istam qōnem Dicit cōmentator ꝙ Arist ꝟ inquirit de celesti motu: ꝛ prima ratio ipsius est: quia cuz alij motus non continuentur nisi per celestem motum non nisi per ipsum perpetuantur. Et propterea insufficienter Aristo. arguieret: nisi argueret de celesti motu.

Secunda autem ratio sumitur ex modo arguendi ꝛ loquendi. Arguit enim ꝙ ideo motus est eternus: quia ante omnem motū nouū est dare aliquez motuz. ¶ Motus aūt precedens omnez motū est motus celestis. ¶ Sed hanc opinionem Tho. multipliciter probat esse inconuenientez: primo ꝙuidez ꝙ verba philosophi locuntur simpliciter ꝛ vniuersalr de motu nō descendendo ad aliquez motū specialem. Querit enim simpliciter vtrū factus sit aliquando motus cū non esset prius ꝛ corrūpitur sic ꝙ moueri nihil sit: per que verba apparet satis euidenter ꝙ ipse querit de motu in cōmuni: ꝛ non de motu aliquo determinato.

Secundo etiam Hoc idem ex eo apparet ꝙ Aristo. consueuit semper est arguere ad propositū ex ꝓprijs. Nihil autez in sequentibus probationibus assumitur per ꝙ proprie ꝛ directe sempiternitas de motu celesti cōcludatur: sed solū de motu in communi.

Tertio quia Si ꝟ probaret motuz aliquē vnum esse sempiternum: frustra inferius hanc considerationez iteraſſet: sed magis ꝟ complete posuisset ipsaz: nec valet dicere: ꝙ ideo fecit vt sua doctria cēt clara: sicut debet esse doctrina prudētiuz: qz doctrina prudentium: non solum clara: sed etiā ordinata ꝛ non confusa debet esse. Potuisset autem ꝟ Aristore. doctrinam hanc in isto loco claram ponere: ꝛ fuisset magis ordinata q̄ꝫ primo ponere doctrinam confusaz: postea illa pretermissa alia multa quedaz ponere: ꝛ vltimo doctrinaz prius confuse traditaz resumere: sic enim omnia tendunt ad quandam confusionem ꝛ deordinationem.

Quarto idem Etiam inde apparet ꝙ Aristo. inferius volens probare sempiternitatem primi motus: assumit pro principio ꝙ ꝟ probatū est: ſ aūtem nullo modo faceret: si ꝟ intenderet concludere de primo motu: quia tunc idez assumeret ad probationē ꝙ esset omnino inconueniens.

¶ Sunt autez quidā qui dicunt ꝙ hanc discordiaz possumus adconcordiam reducere: quia rationes iste ostendunt motum in cōi non incepisse: ꝛ similiter etiam nec motū celestē: a quo dependet omnis motus: verūtamen euidenti⁹ ꝛ clarius ostendunt ꝙ motus celestis non incipit eo ꝙ assumunt ante omnem motum nouum esse quendaz motū. Motus autem qui precedit omnez motum nouum: est motus celestis. ¶ Sed ista pueriliter valde dicta sunt. Non enim per vnaz ꝛ eandem rationē primo plura concludunt: ſz rantū vnū: quāuis bene ex illo vno concluso possit post modū aliud haberi ꝛ ostendi. Naz quēadmodū vnus motus naturalis primo terminatur ad vnū terminū: sic etiā ꝛ vnus motus rationis primo terminatur ad vnum quid concluſum: Rationes ergo Aristotelis non possūt concludere primo ꝛ immediate ꝙ motus in communi non ceperit: ꝛ ꝙ motus celestis non inceperit: sed necessarium est ꝙ ipsoruz alterum concludant primo: reliquum autem si debent ꝛcludēt ſcōdario: ꝛ ex ꝓsequenti aliqd prosillogismo facto. Et tamen ꝟ Arist. nullū talem prosillogismū facit. Euidenter itaq̄ apparet ꝙ intentio Aristote. non fuit hic concludere vtrumq̄ predictorum: sed tantum alterum ipsoruz.

Falsum est etiam Eius rationes sensibiles⁹ concludere de motu celesti q̄ꝫ de motu simpliciter dicto: qz ī cunctis eius rationibus sonat mot⁹ aut simpliciter dictus: aut motus ꝓmo datus nouus: ante quē dicit precedere alium. Nunq̄ autem verba sua ꝟ celestem motū sonant. Si autem sonent verba sua mutationez primā non tamen sonant mutationez primam: que est celestis sed sonant tantum mutationez primam. i. primo datā quecūq̄ sit illa: siue celestis: siue non: vt manifeste paret intuentibus Aristo. processum.

Ratio autem Ipsoz nihil valet: Ait enim Aristo. ꝙ quotibz motu nouo daro est añ ipsum dare motū alium: vnde si aliquis motus nouus esset primus añ motū primū essz dare motū. Quod autem ante motū nouuz sit dare motū inde probat: quia vt ille motus nouus fiat oportet ꝙ fiat ante mutatio: vel in mouente vel ī mobili: ratione cuius mutationis facte contingat id moueri: ꝛ hoc moueri: cuz añ a nihil horum esset. Sed hec mutatio facta ī mouente vel ī mobili: cuz nō intelligatur eterna: nō est mutatio celestis: vnde patet euidenter ꝙ Aristot. nihil ꝟ directe accipit de celesti motu. ¶ Alia etiaz ratio non valet: quia ꝟ Aristo. incipit inquirere de sempiternitate motus: ꝛ oportet cōmuniter motū semper esse ꝛ fuisse ꝛ postea paulatim atq̄ successiue descendit ad demonstrandū per quid ꝟ perpetuitas continuetur ꝛ saluetur vnde patet ꝙ sua doctrina est ordinata ꝛ perfecta.

Prima etiam ratio Non valet: loquitur enim de vniuersitate reruz: quasi de vniuersitate vicentiuz: propter ꝟ ꝙ quidaz dixerunt mūdū esse quod dam magnum animal: videmus autem animalia viuere quādiu ī eis apparet motus: quo cessante ipa mori dicimus: ꝛ pro tanto in vniuersitate entium naturalium motus dicitur considerari velut vita quedam. Aut certe: qz nālia quodāmodo assimilātur viuentibus que mouēt seipsa per ꝟ ꝙ in se pricipiū sui motus hñt.

¶ Aō secunda.

Secundo posset Aliquis forte ꝙrere vtrum ad scientiam de primo principio valeat ista iquisitio: ꝛ quomodo: ꝛ vtrum eque ad ipsaz valeat si ponatur reruz vniuersitas nonirer producta.

Ad istam

Ad istam qōnem Dicendum est ꝙ iquisitio de sempiternitate motus valet multū ad scientiam de primo rerum principio habendaz. Nā ex sempiternitate motus in communi deducimur ad ponendū motum vnū primū continuum sempiternum ꝛ vniformem. ¶ Ex ꝟ autez viterius ducimur ad concedendū primū ꝛ sempiternū arcꝫ primū motū eē ab vno primo motore sempiterno infinite potentie: ꝛ per consequens immateriali quia potentia ifinite non est in materia: vniformitas etiaz talis motus demonstrat mouentis immobilitatē quia mot⁹ omnimode vniformis dz esse a motore semper eodē modo se habente: de quo dicitur ꝙ immobilis manens dat cuncta moueri. Si aūt ponamus vniuersitatez rerū toraz nouiter de nihilo producram cogimur etiaz idem confiteri. Non enim idez seipsuz de non esse conducit ad esse. Sed adhuc vnūquodq̄ deducitur ab aliquo agente actu existente. Agens autem si debet aliquid de nihilo producere: debet esse virturis infinite: propter infinitaz distantiaz que est inter nihil ꝛ aliqd. Quod aūt est virrutis infinite imateriale immobile ꝛ sempiternum est. Si ergo vniuersitas rerū nouiter producta est de nihilo: necessariuz est ꝙ producta sit a principio ifinito īmateriali imobili: semper actu existente.

¶ Textus.

¶ Incipiemus autem primum ex diffinitis a nobis in physicis ꝓius ꝛc.

¶ Lectio secunda. ¶ Aō prima.

Ic queri Consueuit: quomodo veritatem habeat ꝙ mobile necessario precedit motuz: videtur ꝟ non esse verus: quia potest contingere vt ignis qui mobilis est sursuz simul incipiat esse: ꝛ incipiat ad locū sursuz tendere.

Ad istam qōnem Est dicenduz ꝙ non est necessarium mobile tempore precedere motū: bene tamen necessariū est ꝙ ipsum precedat ordine nature. Et primi quidem declaratio est: quia propriū subiectū non precedit necessario ordine temporis accidens: cuius est propriuz subiectū. ¶ Mobile aūt est subiectuz motus. Non igitur necesse est ꝙ mobile ipsum motū tempore precedat: vnde ꝛ corpus celeste tempore non precessit motū: siue ponamus motū aboterno: sicut ponit Aristo, siue ponam⁹ ipsum incepisse: sicut ponit fides nra. Quod autem mobile debeat motū precedere ordine nature de facili apparet. Naz semper subiectū ordine precedit accidens: cuius est subiectum: propter id ꝙ accidens per subiectū causaliter suo modo statuitur in esse. Mobile autez: vt nūc dixim⁹: proprijuz subiectū motus est. Necessariū est itaq̄ ꝙ ipsuz precedat ordine nature: ꝟ igitur modo intelligendū est ꝙ mobile ꝛ motiuū: necessario est prius ipso motu: Naz ꝛ motiu cā causa motus est. Causa autē semper precedit effectū: ad minus ordine nature.

Sunt autem quidam qui dicūt ꝙ ꝟ non est secūdū mentez Aristo. quinimmo intentio ipsius est ꝙ mobile tempore precedat motū. Arguit enim ꝙ si est motus nouus: necesse est preexistere sibi mobile ꝛ mutationez aliam: vnus aūt motus precedit alium qui ponitur post ipsuz necessario etiam ordine temporis. ¶ Sed ꝙ istud non sit verū de facili apparet ex ipso processu ꝛ ratione Aristo. Ait enim ꝙ si motus nouus ponitur: cū motus non sit sine mobili: necessariū ē ꝙ ponatur ér ꝛ mobile. Hoc ergo mobile: aut factū est: aut eternū est: ꝙ si eternū est: ꝛ motus eius nouus erit per infinitum tempus mobile sine motu suo: ꝙ est dictuz nescientis naturaz eternoz: que debent semper ſm Ari. eodez modo se habere: ita ꝙ aut nunq̄ mouentur aut semper mouentur. Ex hac aūt parte rationis non habetur ꝙ mobile sit prius tempore q̄ꝫ mot⁹: sed magis ꝙ simul quia aliter non foret eterni mobilis eternus motus. Si aūt dicatur mobile non esse eternū: sed cē factū: arguit tūc Ari. ꝙ cū factio mobilis sit motus vel mutatio: que est terminus motus: oportebit necessario tūc ipsi mobili facto ꝛ motui suo motū preexistere. Et quia motus exigit mobile ꝙ possit moueri secundū ipsum: oportebit ḫ alio motu posito ponere ꝛ aliud mobile de quo similiter queremus. Ex hac aūt alia parte rationis: pater etiam cuidēter ꝙ non intendit Aristo. dicere ꝛ velle ꝙ mobile tempore precedat suū motū quāuis habeatur bene ꝙ tēpore precedit motū mobilis produceri per motū eius: sicut eriaz ꝛ ꝟ ipsuz mobile rēpore ꝓcedit. Non verū itaq̄ est intentionez esse Arist. ꝙ mobile tempore precedat motuz suū: sed solū ꝙ ipsum precedat ordine nature.

¶ Textus.

¶ Alia quidem enim mouent singulariter ꝛc.

¶ Aō secunda.

Ecundo aliquis dubitare posset: quia non videtur verum ꝙ ſit simile de agēte naturali: ꝛ agente voluntario: quia agens voluntariū potest ad oppositа: agēs vero naturale non potest nisi tantū ad vnum.

Ad huius qōnis Euidentiam primo attendendum est ꝙ vnum contrariuz respectu alterius se habet: sicut priuatio respectu habit⁹. Priuatio autē: quia non ponit formam: sed tollit: non habet vnde possit mouere intellectuz: vnde nec in intellectu sibi correspondet species: sed tantummodo habitus. Et propterea dicitur ꝙ per speciem habitus cognoscimus habitum ꝛ priuationem. Sed forte diceret aliquis ꝙ non est ita in contrarijs: eo ꝙ vtrumq̄ contrariorum formā ponit. Tamē ꝟ non obstante quantum ad ꝟ similitudo inuenitur: qz contrarium habens se per modum priuationis: inquātum defectum ꝛ priuationem ponit: non habet vnde intellectum moueat: nec per consequens sic sumptum cognoscitur nisi per speciem contrarij: vna est itaq̄ secundum ꝟ forma apprehensiua: qua sic cognoscuntur etiam contraria. Et quia agens voluntarium per formaz apprehensam agit: idcirco dicitur ꝙ quantuz est ex conditione forme: que sibi est ratio agendi: potest agere cōtraria: ꝙ non dicimus de agente naturali: agit enim ꝟ per formam naturalem: forma autem naturalis: sic inclinat in formam naturalem sibi similem: ꝙ non inclinat in contrariam: vnde quantum ad ꝟ dissimilitudo est inter agens naturale ꝛ agens voluntarium: sed tamen in aliquo est etiam similitudo. Nam licet species habitus inclinet in cognitionem habitus ꝛ priuationis: directe tamen ꝛ primo inclinat in habitum: cuius notioz similitudo est. Ex consequenti vero ꝛ secūdario inclinat in priuationem: vel in contrarium: ꝙ gerit vicem priuationis. Secundarium autem ꝛ per accidens aliquo modo sunt similia. Et agēs quidem naturale hoc modo plura potest: quia vnum contrariorum per se: ꝛ reliquum per accidens. Et pro tanto dicit Aristoteles simile aliquo modo esse de agente per intellectū: ꝛ de agente per naturam.

¶ Textus.

¶ Si igitur impossibile est esse: ꝛ intelligere tempus sine ipso nunc ꝛc.

¶ Ad ō tertia.

Certio forte dubitare possz aliquis de rōne ex parte temporis accepta: videtur enim nullam experientiaz habere: supponit. n. qlibet nūc esse principiuz z finem temporis: hoc autē supponere: videtur q faciat supponere id q probari debet. Haz nūc hic se habet ad tempus sicut punctus ad lineam: non autez est verum quodlibet punctum principium z finem esse linee nisi supposito lineam esse infinitaz. Consimili modo nō est verū omne nunc esse principiuz z finez tēporis: nisi supposito tempus cē infinitum: z per consequens motum esse infinituz: q probari debet.

Ad istam qōnem Est dicenduz q Aristo. vult probarum cē q oē nunc est principium z finis temporis: ex eo q primo dixerat prius z posterius non esse sine tēpore. Mā quolibet nunc dato dicimus ante illud nūc vel omnia erant vel prima causa erat z non motus. Ante aūt siue prius est differentia temporis: que nō potest esse nisi tempus sit. Eo igitur ipso quo cuilibet nunc dato preaccipimus ante siue prius: pz q cuilibet nunc dato preaccipimus tēpus: nūc aūt cui preaccipitur tēpus necessario est finis temporis. Ex h iraq videt probatuz esse q oē nunc finis tēporis sit. Et consimili modo procedendo a posteriori: ostenditur q omne nunc est temporis principium.

¶ Textus.

¶ Eadē aūt rō est: z de eo q ī corruptibilis sit motꝰ ꝛc.

¶ Ad quarta.

Parto posset Forte aliqs dubitaꝫ: qz non videtur verum q non simul possit desinere motus z mobile. Potest enim contingere: vt ignis ipulsus deorsuz tūc corrūpatur: quando cessat talis motus.

Ad istaz qōnem Dicunt aliqui q h pro tanto dicit Aristo. quia si tollitur mobile tollitur de necessitate motus: sed non necessarium est tolli mobile sublato motu: quāuis contingere possit q simul desinat motus z corrūpatur mobile. Adiungūt aūt q eriaz dicere possumꝰ q non simul desinūt: quia corruptio motus: finis motꝰ est. Motus aūt precedit finez suū: sicut eriā tēpus precedit illud nūc: q est finis eius. Si aūt obijciatur contra istos: q tunc ratio Aristo. non habebit apparentiā: propter id q aliquis posset dicere corruptinū mobilis esse vltimā mutationem q postea non datur vltima mutatio. Respondent ipsi q sicut generatio nō potest esse primus motus: sic eriaz nec corruptio potest esse motus vltimo derelictus. Sed motus localis qui est primus omniū motuū. Quod enim primū est in adueniendo vltimum est in recedendo.

Sed quod ista Nō sint conuenienter dicta non est difficile videre. Non enim Aristote. in sua ratione concludit q post vltimā corruptionez erit motus localis. Sed q data vltima corruptiōe adducidigebit corruptibile corrupi: z per consequens q post vltimaz corruptionem erit corruptio. ¶ Et preterea motū localē esse prius: nondū ipse probauerat: sed h probat in sequentibus: vnde non videtur conueniens q ipso ante probationem eius vteretur h ad alioz declarationem. Secunda eriā ipsoz expositio penitus non valet. Nam si corruptio mobilis est finis motus: z motus precedit finez suuz: non ramē ideo definitio motus precedit definitionem mobilis. Nam motus nunq̄ desinit nisi in fine suo: si ergo in h fine ponitur definitio mobilis: necessario tunc profecto est q simul sit definitio mobilis z motus. Omnino ita q est ridiculosuz dicere: q qz motus precedit finem suū z definitio mobilis est finis motus: contingit vt definitio motus precedat definitionem mobilis: immo debet concludi: non q definitio motus: sed soluz q ipse motꝰ precedit mobilis corruptionē. Aliter igitur dicere oportet. Et ppterea cōsiderādū est q nihil abijcitur per motuz: cuius est subiectū: qz q abijcitur per motū terminꝰ z extremū eius est. Nihil aūt idē potest eiusdem motus subiectū extremū esse: sicut in precedētibus libris declarauimꝰ: vnde manifestū est q nihil abijcitur per mutationē: cuius est subiectū. Si ergo detur mobilis corruptio: qz corruptio mutatio est: habebit ipsa aliud aliqō subiectū: q non abijcietur per ipsam: sed per aliā si fuerit corruptibile: z illa alia corruptio similiter requiret aliud subiectū: q per ipsam non abijcietur. Et propter h ait Aristo. q oportebit semper corruptibile corrumpi aliud quidez z aliud: alia z alia corruptione:

Propter argumentū Autez supra facrū. Attendendū est q bene potest cōtingere: vt simul desinat ignis z motus eius: h tamen non contingit: qz ignis desinat propter definitionez sui motꝰ: sed magis quia motus necessario definit desinēte mobili subiecto: quēadmodū oē accidens definit ad definitionez sui subiecti. Et qz definitio est corruptio: habebit z ipsa subiectū vsq̄ in infinitū procedendo. Et qz infinita non est trāsire: nō erit dare vltimū mobile deficiēs. Sic ergo vult dicere Aristo. q non simul cessat aliquis motus vnus z oē mobile: quia remanet id q subijcitur corruptiōi mobilis: q debet stare in rota trāsmutatione: z in quolibet extremo eius: tam scilicet in principio q̄ in fine. Quod autez stat in fine corruptionis h remanet post corruptionem ipsam. Est autem necessarium q h mutabile stet in termino corruptionis: nisi ponatur primū mobile obcuius corruptionez mutabilia cūcta corrūpantur. Sz h primum dari non potest: qz eo ipso quo ponitur corruptibile: non est subiectum primo: vt probatuz est. Si autem dicatur ipsuz esse incorruptibile: stabit tūc post corruptionem cui subijciebatur: subijcibile semper manens generationi z corruptioni. Ponere autem mobile postea semper sine mutatione dictuz fuit supra q videtur a nescientibus dictum: immo qz tale subiectum primum non est actu: nisi per formam: vt in prio z secūdo lib. dictū fuit: necessariū erit ipsum habere formam entis corruptibilis: que si nunq̄ abijceretur corruptibile foret sempiternū q est inconueniens. Patet igit quo modo intelligenda sunt verba z argumēta Aristo.

Ante autem q̄ vltra procedam⁹ bonū est aliquantulum discutere istas rationes de sempiternitate motus: insimul cuz solutionibus earum: quo per ista possimus melius resistere hijs qui fidei sacrosancte cōtradicūt: melius enim poterimus eis contradicere: si viderimus quomodo ipsi aduersantibus z soluentibus resistunt: videtur autez primo q prima ratio necessario concludat: quia motꝰ quilibet ponit secum: mobile q si productum sit: z productio terminus motus est: iterum ponetur ante motus z mobile. Aut ergo in infinitum: sic dicendo: procedemus: aut stabimus in vno primo motu z mobili non facto: sed eterno.

Hec autem ratio Soluitur: per h q prima causa res producit

res producit absq̄ motu: cuius ratio est: qz ipsa est esse non permixtum potentie: z ideo eius effectus est esse: vnde agit dando esse: sed quia secunda agentia habēt esse potentie permixtum: proprius ipsorum effectus nō est esse: sed fieri: q dicit actū potentie permixtum: q est proprium motus: vnde ipsa mediante motu producūt que producunt. Sed prima causa producit z dat esse sine motu: virtus ergo solutionis huius in h cōsistere videtur: q motum quidem damus nouum z mobile nouiter productum: sed illaz productionem: nec motuz dicimus neq̄ motus terminum.

Ex hoc autem Accipitur q ista productio nō supponit h iecrum ante se: quamuis motus z mutatio subiectum presupponant: quia ipsa proprie nec mutatio nec motꝰ est: sed simpliciter rerum emanatio a deo.

Contra hanc Autem responsionē non videtur q sit difficile q cedere. ¶ Ad cuius intelligentiaz attendendum est q cum fieri z facere vnum z idem sint secundum rem: sicut facere non est proprius effectus facientis: sed id q per ipsum facere producitur: sic nec eriam fieri est ipsius proprius effectus: sed id in q fieri ipsuz terminatur vnde non proprie dicitur q fieri sit effectus proprius secundi agētis: qz proprius effectus agēris est id q ab ipso fit: non autem proprie dicimus q ab ipso fiat fieri: qz fieri non est fieri: vt probatum est in quinto. Est autem fieri id quo formaliter alicui competit q fiat: verū quia fieri z facto prouenit a facientē: si propter h large actionem z fieri vellemus effectuz quendaz agentis nominare: inquantum progreditur a virtute eius: taliter tunc procedendum foret: vnius cuiusq̄ actio proportionatur nature agentis a quo est: sed natura agentis secundi per quā agit est forma in materia vel actus potentie permixtus: igitur z sua actio est actus potentie permixtus: non quidem itaq̄ in suo intellectu claudat potentiam z actum: quia licet natura secundi agentis ponat potentiam z actum: non ramen agit inquantuz est potentia: sed inquantuz est actu. Dicetur ergo actio actus potentie permixtus alio modo: quia videlicet necessario oportet q in aliquo recipiatur q sit in potētia ad actum recipiendum ab agente. Et h quidem necessario sequitur: quia quamuis agentibus etiam secundis ipse actus sit ratio agendi: est tamen iste actus potentie permixtus: z in aliquo possibili recepto: vnde qz actio non potest esse altior q̄ actus qui est ratio agendi: oportet necessario q eriaz ipsa sit in aliquo recepta. Non ergo ex hoc q agens est compositum ex potentia z actu argui debet q actio debeat esse cōposita cū nō procedat ab ipso secūdū q est potentia: sed secundum q est actu.

Et preterea Manente tali propositione agentiuz z actionum: posset tunc concludi q cum deus sit actus nulli potentie admixtus: eius effectus proprius: z eius actio non in ipso sed in effectu extra sumpta: que actio dicitur dare esse nulli debet potentie adiungi q falsuz est z ipossibile.

Item si maneret Dicta proportio agentium z actionū quā ponūt: per quā arguūt q primus effectꝰ secundorum agentium debet esse fieri successiuum arcq̄ motus: tunc nullum agens creatum posset suum effectum subito producere: cuius tamen contrarium omnibus experimur cum: aerem videmus ad solis presentiam subito illuminari: que tamen illuminatio quedam est mutatio. Patet itaq̄ q non debemus in solutione nostra verba hec superflua apponere: ex quibus materia derisionis detur in fidelibus.

Secundo autem Videtur q secunda ratio qua arguitur q nihil possit esse in nouo dispositione: nisi facta sit mutatio in mouente vel in mobili necessario concludat: videmus enim nullum agens aliquid agere q priꝰ nō agebat: nisi facta sit mutatio in ipso: vel in alio sed nec in deo nec in nihilo: cadit mutatio: igitur nihil nouum potest aut vnq̄ potuit a deo prouenire.

Ad istam qōnem Dicunt quidam q prima causa ab alijs omnibus secundis causis differt precipue in tribus. Et prima quidem differentia est: quia nulla secundarum causarum est causa totius entis: sed prima causa vniuersaliter totius entis est causa. Secunda vero differentia: quia in nullo secundorum agentiū actio est ipsa substantia agentis: sed in prima causa actio z substantia sunt idem. Tertia autez differentia est: quia nullum secūdorum agentium potest facere sine aliqs totum quicquid facit ipsis mediantibus agit: propter h q non totum q h habent accipiunt ab ipso: sed prima causa quicquid facit mediantibus aliqs agentibus: facere eriam potest sine eis: eo q in istis nihil continetur q̄ peramplius z perfectius non reseruetur in ipsa. Ex prima autem differentia sequitur q prima causa agat nihil p̄supposito: alia vero agāt semper ex suppositiōe alicuius. Ex secūda vero differentia sequitur q prima causa agat absq̄ mutatione sui. Et q alia ex sui actione recipiant mutationem. Ex tertia eriaz differentia sequitur q non solum absq̄ mutatione sui: sed eriam absq̄ vlla precedenti mutatione possit noua producere: q non contingeret si ea que producit mediantibus agentibus secundis: non posset producere eriam sine ipsis.

Dicunt autem vlterius isti q philosophus: vt saluaret deuz semper esse vniformiter habere: dixit q quicquid deus produxit ab eterno produxit: sed si deus ab eterno res produxit: nūc autem non producit: sed conseruat: cū producere sit aliud q̄ seruare: sequit q deus non se habeat ad res eodem modo nunc z prius. Negando ergo philosophus deum non posse facere aliud nunc z prius: concessit: vt hy dicunt: ipsuz aliud facere nunc q̄ prius.

Vt autem quodam Resolutorio ordine procedamus: primo patet q in h vltimo argumento fm peripatheticas defensiones isti nihil dicunt. Nō enim saluara Aristo. pōne sequitur conclusio: quia nec secundum eam seruare ab eterno: z ab eterno producere sunt diuersa: diceretur enim ab eterno produxisse res quia ab eterno eis cē influxisset z influeret: vnde z productio ab eterno z conseruatio regulariter ab eterno nihil ponit aliud q̄ continuam z continuatam semper influentiam essendi: vnde non aliud: sed semper idem secundū h: deus facere concluditur.

Vlterius etiam Quod dicunt primam causam posse producere sine agentibus secundis: quicquid producit eis mediantibus z nouiter: diceret peripatheticus non esse verum. Quamuis enim peripatherici cōcedant totum quicquid est in secūdis agentibus a principio primo deriuari: adiungunt tamen h totum ab ip

so: sicut a fonte indeficientissimo indeficienter procedere ⁊ processisse: vnde nec istud nec aliud quicquam volunt q̄ ab ipo nouiter procedat immediate nec mutatio cadat in eius actione. Mediantibus tamen agentibus secundis mutabilibus potest noua facere: quia tunc non uitas mutationem arguens in aliquo: non arguer ipsam in motore primo: sed in motore moto.

Quod etiam Concludunt ex secunda differentia: videtur omnino irrationabiliter concludi. Quod enim facta mutatione in hꝰ que aliud a substantia sunt ⁊ extra ipsam: non ideo mutatio cadit in substantia: ex eo q̄ in secundis agentibus actio differt a substātia: cōcludi debet q̄ actione mutata non est necessariū substantiā mutari. Et quia in deo idem est substantia ⁊ actio: si ex nouitate effectus mutatio est in actione dei: sequitur necessario q̄ mutatio sit eriam in substantia ipsi⁹. Secundū ħ iraq; melius arguitur ħ modo quo arguunt peripatheticiin substantia primi nō est variatio igitur nec in actione: semper ergo vno ⁊ eodem modo agit: ⁊ semper producit que producit: q̄ arguere sicut isti arguūt. In primo substantia ⁊ actio sunt idem. Potest igitur nouā producere absq; mutatione sui: nam productio est actio ⁊ noua productio noua actio. Nouitas autez actionis videtur ponere mutationem eius. ¶ Quia igitur ſm peripatheticos prima causa non potest aliquid nouiter producere: nisi mediantibus secundis: ⁊ agentia secunda non possunt quicq̄ facere nullo presuppositio concluditur secunduz eos: q̄ nec prima causa possit aliquid nouiter producere nullo presuppositio: quāuis nō presuppositio aliquo produxerit: que immediate produxit ab eterno: vnde patet q̄ nec etiaz prima differentia istis valet ad solutionem argumenti: frustra igitur dicūt verba precedentia q̄ catholici nesciant soluere argumenta Arist. que in veritate soluere nō est difficile.

Tertio autem Videtur q̄ ⁊ tertia ratio Arist. que ħ accipitur necessario concludat. Nam oē agens tam naturale q̄ volūtariū semp facit tm̄ alterū. Nō si faciat oppositum ħ est per accidens: aut propter corruptionem appetitus: aut propter aliquod impedimentum: quoruz nullum accidit in prima causa. Semper igitur res produxit ⁊ nūq̄ in ħ aliter se habuit.

Ad istud argumentum Dicūt ħ accipiētes gdā a Tho. q̄ nihil cōparat ad deū ran q̄ eius proprius effectus: nisi q̄ est a deo volitum: ⁊ vt ab ipso volitum. Que ergo deus voluit: ⁊ quando voluit tunc produxit.

Sed vltenius Dicunt isti q̄ quamuis ħ sit bene dictum: videtur tamen q̄ non satisfaciat rationi Arist. quia agens per artem semper agit ⁊ vult agere per artez suam: nisi vel habeat appetitum corruptū: vel habeat aliqd impediēs.

Ad quod ipsi Respondēt q̄ voluntas aliozum agentium ordinatur ad finem alium extra se: vel aliū a seipsis: ⁊ presupponunt aliquid ex parte passi ⁊ presupponunt tempus. Sed deus ad nullum alium finem ordinatur: nec tempus: nec aliquid ex parte passi presupponit: quia ipse est auctor omnium: vnde in prima rerum productione non debemus querere causam in alio ex̄ in ipso deo propter q̄ ⁊ si res nunc producit non ante non est ħ per factam mutationem in aliquo: sed solum: quia sic ordinauit secundum suam sapientiam: ⁊ sic voluit: vt ordinauit: cuius quidem causam querere vanuz est: quia queritur causa: cuius non est causa. Sed quāuis Tho. optime soluat istam rationem ⁊ alias: quantum tamē apparet ex verbis istoz̄ ratio non soluitur: primo quidem: q̄ quamuis diuine voluntatis ⁊ ordinationis non sit querenda causa extrinsecus a deo: factuum tamē esset dicere quod diuina sapientia: a qua est omnis recta ratio: omnisq; rectitudo: quicq̄ ordinet sine ratione. Quod enim sine ratione ordinatum est non meretur rationabile: sed magis irrationabile vocari. Quia dicere nullus audet in rationabiliter ordinari que a deo ordinantur: patet q̄ non est inconueniens ⁊ vana questio qua queritur quare de⁹ ⁊ qua ratione ira ordinauit ⁊ non aliter. Nam ⁊ hoc facit dubitationem in proposito: q̄ bonū cum sit communicatiuuz sui: tanto magis rationabile est q̄ se communicet quanto magis bonum est. Deus ergo qui sūme bonus est rationabiliter videtur q̄ sūme se communicare debuit: secundum tamen q̄ creatura potuit recipere. Magis autem videtur q̄ summe se communicasset si se communicasset eternaliter: q̄ q̄ se communicauit temporaliter: ⁊ per consequens videtur rationabilius fuisse si res fuisset aeterno q̄ in tempore. Quia iraq; semper deus q̄ rationabilius ⁊ melius est facit. Patet euidenter q̄ non varia immo alta ⁊ rationabilis ē questio: qua queritur quomodo sit rationi consonū res a deo non potuisse aeterno.

Quarto autem Videtur q̄ ⁊ quarta ratio que hic sumitur ex verbis Aristo. necessario concludat. Nam noua relatio inter aliqua semper requirit mutationez precedētē vel in vtroq; ipsorum vel in altero. Inter causaz autem ⁊ causatum est aliqua relatio: si ergo deus nouiter entia causauit: ipsa nouitas relatiōis arguet mutationem in deo: ⁊ non in creaturis: que ante non erant. Quod enim mutatur aliter se habet nunc ⁊ prius.

Ad istud argumentum Dicunt quidam responsionem sumentes etiam ex sententia Tho. q̄ nouitas relationis per se qdē arguit nouitatem fundamenti: ⁊ si nouitas fundamenti esse non possit absq; motu ⁊ mutatione: arguet tūc ex consequēti nouitas relationis mutationē ⁊ motum precedentez Relatio autem creaturarum a deo fundatur in ipsa natura creature existentis: vnde nouitas relationis talis per se arguit hui⁹ nāe nouitatem. Et quia ħ nouitas est sine mutatione aliqua: patet q̄ nouitas dicte relationis nullum motū precedentem arguit.

Quamuis autem A Tho. sufficienter in ſma excludantur cauillationes que fieri possunt contra tales veritates: ex̄tū tamen apparet ex verbis istoz̄ in hoc loco ipsi non sufficienter satisfaciunt dubitationi.

Dato enim q̄ productio creaturarum a deo nō sit ꝑpie mutatio ⁊ q̄ per consequens nouitas creature ⁊ relationis sit absq; motu alicuius ꝑsupositi: eo q̄ in creatione nihil presupponitur: quia tamen hic nouitas relationis ad deum causaliter prouenit a deo: a quo ponitur non prouenisse ante dubitatio est quomodo a deo possit causari ista nouitas modo ⁊ non ante: nisi in causando aliter ⁊ aliter se habeat: ⁊ per consequens nisi fiat aliqua mutatio in ipso: precipue cuz non fiat mutatio in alio. Si enim in alio fieret mutatio nō oporteret tūc mutationē ponere

ponere in deo: videmus enim q̄ si me immobili manente: nunc ⁊ non ante opponatur mihi speculum: ob mutationem speculi absq; mutatione mei ex me in speculo causabit imago: que i ipso nō causabatur ante. Sed si nō fiat mutatio i speculo nec i aliquo extrinseco: oportebit in me fieri mutationem si debeat in ipso ex me noviter causari imago non causata ante. Nec iraq; dubitatio nisi auferatur non videtur sufficienter satisfactū ad argumenta. Sed ħ verba dimittantur a modo.

Redeamus itaq; Ad solutiones. Tho. ⁊ dicam⁹ vna secum ad primum argumentum sine appositione verborum que superflua esse demonstrata sunt q̄ agēs quidem artificiale presupponit in sua actione ens in actu ⁊ corpus naturale. Agens vero physicum presupponit necessario materiam ad minus que est ens in potentia. Sed agens supernaturale siue agens primuz: q̄ est supra agentia cuncta naturalia ⁊ artificialia: ⁊ est causa omnis entis: omnino nihil presupponit nec ens in actu nec ens in potētia. Et quia productio nihil ꝑsupponens: nō est motus nec mutatio: idcirco dicim⁹ q̄ creatio nihil horum est: sed solum quedaz simplex rerum emanatio a deo. Quantumcumq; ergo productio mobilis per motum presupponat subiectum mobile precedens: productio tamen mobilium per creationem nihil presupponit: ⁊ ideo ratio Ari. prima non procedit.

Sed attendendum Est q̄ commentator arguit nihil posse fieri ex nihilo: q̄ ex opposito fit aliqd per accidēs: ex subiecto per se: igitur ex nihilo fiet aliquid per accidens. Et quia omne per accidens reducitur ad per se: sicut posteriora reducūtur ad priora: necessariū vt dare semp aliqd subm exquo dicaī ꝑ se fieri q̄ fit.

Ad hanc autem Rationem Tho. dicit q̄ in particularibus in quibus non producitur tota substantia rei: sed pars tantum: verum est id q̄ fit fieri ex opposito per accidens: ⁊ ex subiecto per se. Sed in vniuersali productione rerum: in qua tota rei substantia producitur: illud non habet veritatem: vnde ⁊ in primo physicorum dixit Aristo. q̄ si debeat fieri quoddaz animal nō oz q̄ fiat simpliciter ex non aīali. Si vero fieri deberet vel aīal oporteret ipsum simpliciter ex nō aīali fieri. Et similiter si ens omne ⁊ totum preter primum debet fieri: oportet q̄ fiat simpliciter ex non ente: quamuis cū sit aliquid entis per se quidem fiat ex ente in potentia ⁊ per accidens ex priuatione.

Sed quidam Dicūt q̄ ħ ratio nō satisfacit argumento. Nā pro tāto ex priuatione vel dicunt dicitur per accidēs: q̄ ipsa non intrat essentiam rei imo hanc intrat subiectuz cui accidit priuatio longe ante magis necessariuz est dicere q̄ nihil non intret essentiaz ⁊ constitutionem entis q̄ priuatio: cū non ita essentialiter ad rē ordinet ꝑpter maiorem remotionem entitatis: vnde si per accidens propter diram causam dicitur aliquid fieri ex priuatione: multo magis necessarium est q̄ in vniuersali rerum productione ex nihilo dicatur aliquid fieri per accidens. Aliter ergo secundum eos est soluendum: vt dicamus q̄ ens ex priuatione fit aliqd per accīs: q̄ priuatio ponit sui subi potentiā passiuā: hoc per accidēs ad potentiam passiuam reducendum est. Sed cum dicitur aliquid fieri per accidēs ex nihilo: quia hic nō ꝑsupponit potentia passiua: sed activa: tale per accidēs reducendum est ad potentiam actiuam producentis. Quod autem hec omnia puerilia detramenta sint de facili apparet: si reducam⁹ ad memoriā que nos ⁊ ipsi cū physicopho diximus in prio lib. ⁊ que hic videtur obliuioni reseruanda tradidisse. Nam physicophus in ꝑmo libro dixit q̄ non fit contingens ex contingenti nisi secundum accidens: sed per se fit vnum quodq; ex cōtrario: ⁊ tamen contrarium vnum alterius cōstitutionem non ingreditur. Et propterea diximus ibi q̄ aliquid fieri ex aliquo potest intelligi dupliciter: quia vel sicut ex subiecto vel sicut ex extremo factionis. Et ꝓ priatione quidem aut ex opposito primo modo fit aliquid per accidens: quia ratione materie ⁊ subi cui accidit.

Secundo autem Modo aliqd dicitur fieri ex opposito per se: ⁊ sic vt ibi diximus intelliguntur verba Aristot. fit ergo aliquid ex opposito per accidens: quia per aliud intrat constitutionem facti: sicut ⁊ per aliud subicitur i; si factioni: fit autez ex opposito per se: quia ipsum oppositū per se ⁊ non per accidens ē alterius extremum factionis. Si autem oppositum non haberet aliquod subiectum mira q̄ nec ratione sui nec ratione alterius intelligeretur ex ipso aliud vt ex subiecto fieri cēt tunc dicuz simpliciter per se: quia non haberet propositio nisi tantum vnuz intellectum: quia illum solū quo intelligit aliquid fieri ex aliquo sicut ex extremo. Hūc autem sic videmus esse in proposito. Nam nihil non habet aliquod subiectum: vnde in creatione aliquid fieri ex nihilo non potest intelligi: nec sicut extremo ⁊ non sicut ex intrante constitutionem rei ꝑ se aut ꝑ accidens. Et propterea est locutio simpliciter per se: quia ꝑ se creationis extrema sunt aliquid ⁊ nihil. Si autem intelligeretur aliquid fieri ex nihilo sicut ex intrante ꝑ accidens constitutionē rei: ⁊ hoc per accidens reducerētur ad creantis potentiam actiuam: oporteret tunc potentiā actiuam creatoris: que est ipsa ēntia ipsius per se ingredi constitutionem creature. Nam cum aliquid dicitur per accidens ingredi constitutionem alicuius oporteret id ratione cui⁹ dicitur ipsaz ingredi per se intra rē constitutionem talem. Aliter enim nunq̄ intelligeretur in talibus per accidens reduci ad per se. Potentiā autem actiuam ⁊ essentiam ipsam creatoris per se ingredi constitutionem creature: ⁊ per consequens eam esse per se eius: absurdum ⁊ alienum est a fide. Standum est iraq; in optima responsione Thome.

Secunda autem Ratio necessario concluderet si deus esset agens per naturam. Sed quia est agens per intellectum ⁊ voluntatem: potest per eternam ⁊ non motam voluntatem producere effectum non eternum: sicut eriam per intellectum eternum ⁊ non motum potest rē non eternā intelligere.

Tertia etiam ratio Nō procedit q̄ agens volūtariū semp agit ſm ordinē rationis ⁊ institutionē voluntatis: ⁊ dico secundum ordinem rationis: si non habeat corruptum appetitum fuit autem ordinatio diuine rationis ⁊ eius etiam voluntas ab eterno q̄ res prodirent ab eo quando prodierunt: ⁊ q̄ ipse iuxtimul cum tempore inciperēt esse: posq̄ antea non fuerant. Si autem queratur quare hoc voluit non est dicendum: sicut dicebant illi: q̄ hec questio est vana: sed dicendum est cum Tho. q̄ propter seipsum res fecit: vt in eis sue bonitatis similitudo manifestaretur: etiā in hoc: q̄ om-

nibus alijs non existentibus ipse in seipso commu/nem sufficientiam habuit beatudines seu bonitatis ⁊ virtutis ad productionem rerum. Et hoc quidem dici potest quantum humana ratione capi potest de dictis saluo tñ semper secreto diuine sapientie: q a nobis nō potest comprehendi. Non est autem verum q bonum statim se communicet cuj se comunicare potest: nisi fiat communicatio de necessitate naturali: ⁊ non per voluntatem liberam. Non fuisset etiam rationabilius si res processissent ab eterno: quia cuidētius demonstrāt se ab alio productas: ⁊ bonitatem per consequens creantis: per hoc q inceperunt esse post non esse ꝫ si semper esse habuissent.

Quarta etiam ratio Nō valet quia nouitas relationis cum nouitate fundamenti potest a deo esse: non per mutationem tantū: sed etiaz sine mutatione per simplicem ab ipso emanationem: nec ideo tamen sequitur mutatio in eius actione ⁊ substantia. Ubi attendendum est q creatio potest accipi dupliciter: quia aut ꝫ q se tenet ex parte creātis: aut secundū q se tenet ex pte creature. Et ꝫm qdē q se tenet ex parte creature qd nouū ponit: q nouā creaturā ⁊ nouū eius respectū ad deū. Secūdū aūt q se tenet ex parte creantis: non ponit quid nouum sed antiquuz ⁊ eternuz: q ponit ipsam substantiam ipsius. Quicquid enī in deo est substantia eius est: sed ⁊ substantia ⁊ voluntas ⁊ velle in deo idem sunt: vnde sicut substantia dei eterna est: sic etiam eterna est voluntas: ⁊ eternū est suum velle: quo voluit etiam prodire sicut prodierunt. Nouitas itaq relationis cum suo fundamento non ponit nouitatem actionis: ꝫm q se tenet ex parte creātis quāuis ponat nouitatē eius secūdū q se tenet ex pte creature: nec per consequens mutationem vllam ponit propriē: sed emanationem solam ita factam sicut immutabile ⁊ eternum velle dei statuit. Unde cuz dicitur aliter se habet in causando nunc ⁊ prius: non ponit alteratez hoc dictum in deo vllo modo: sed nouitatez emanantis factā secundum eternum intelligere ⁊ velle dei.

Ratio autē accepta Ex tempore non concludit: quia dato primo nunc temporis non preaccipit sibi prius: ⁊ ante: aut tempus reale: sed imaginariuū tantuz: quomodo autem discutienda sit difficultas cōtingens in ratione ista sufficienter ostendimus in quarto libro: ⁊ ideo nō curamus alia hic dicere de rōne ista.

¶ Textus.

¶ Sed non aliquando quidem erat: aliqñ aut non ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Nō prima.

Hec possz Dubitare aliquis vtrū ponere morum ⁊ mobilia aliquando fuisse: ⁊ aliquando non: sit simile figmento: videtur enīz q sic: quia nulla ratio potest adduci ad huius demōstrationem. Quod autem sine ratione dicitur: videtur esse ficticium aut simile figmento.

Ad istam qōnem Est dicendū: q istud pro tanto ficticium non est: sed verissimū: quia ⁊ si non sit probatum demonstratiua ratione: est ñ auctoritate diuina confirmatū: locus aūtez ab auctoritate humana que initur humane rationi debilis est: q ipsa humana ratio cui initur de facili falli ⁊ errare potest: locus vero ab auctoritate diuina est firmissimus: nō potens vllo modo falli: quia innititur diuine rationi: cui errozis nihil admiscet: aut admiscēri potest: cū sit ipsa veritas cēntialiter: ⁊ regula omnis veritatis: vnde hoc dictū est verissimum: ⁊ non ficticium: quia neq per nos fictum sed a deo nobis revelatum. Non est autem figmentum neq contra rationem diuine credere auctoritati: miraculis approbate: seu illis operibus: que solum deus potest facere.

¶ Textus.

¶ At vero nihil inordinatum eozum que natura ⁊ secundum naturam sunt ⁊c.

¶ Nō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare: quia non videtur verum q infinituz ad infinitum nullam rationem habet. Quāuis enim finitum ⁊ infinitum non habeant proportionem: quia nec vnam quantitatem: quia tamen duo infinita vnitatem in quantitate habent: videtur q optime habere possint adinuicem ꝓportionē.

Ad istam qōnem Dicitur communiter q ratio ibi sumit pro ordine seu pro ordinatione naturali quā quidem ordinationē infinitū non hz ad infinitū: ifinitū dico tempus operationis alicuius naturalis: ⁊ infinitum tempus ablationis eius. Que enīz natura ordinata sunt: aut semper eodem mō se habent: sicut ignis fertur sursum semper aut est assignare rationē: quare non semper sunt eodē modo: sicut non semper animalia crescunt sed aliquando decrescunt. Et hoc secunduz aliq̄ rationez fit. Quod ergo infinito tempore mobilia: aut non fuerunt aut quicuerunt: ⁊ postea infinito tempore exiterunt: aut mota fuerint: non est secundum naturalem ordinationez: quia nec sempiterna mūdi vniformitas in hoc saluatur nec huius difformitatis ratio naturalis assignari potest.

Est autem hic Attendendum vt ait Tho. q sententia nostre fidei non est similis positioni anaxagore. Non enīz ponimus ante mundum infinita spatia temporis: cuius sit necesse ad tempus sequens propozionem sumere: sed ante q mundus iciperet: sola dei simplex eternitas fuit: que cuz sit extra omne genus tēporis: nō est eius ad tempus propozio querenda: nec institutio mūdi in quirenda est ex ordinatione naturali: vt supra dictum fuit: sed soluz ex ordinatione diuine sapientie.

¶ Textus.

¶ Omnino enim existimare principium hoc esse sufficiens quod semper aut est sic ⁊c.

¶ Nō tertia.

Tertio aliquis Posset dubitare vtruz q/dam sempiterna sint habentia causam aliam a se sue entitatis: videtur enim q non quia esse sempiternum est necessariuz. Nihil autem q ab alio accipit suam entitatem diuersum ab ipso existens in natura est necessarium: sed possibile quia quantuz est de se nō est: esse tamen potest: ex influentia alteri⁹: vnde omne tale se habet ad esse ⁊ non esse ⁊ per consequens impossibile non necessarium: igitur nullum sempiternum habet causam sue entitatis.

Ad istam qōnem Dicēdū est q nihil ꝓhibet: imo necessario cogimur concedere aliqua sempiterna cām habere

hñe sue entitatis. Nā corpora celestia: que sempiterna sunt: necessario sue entitatis causam habent: cuius declaratio est: qa q non hz sue entitatis causam: est essencialiter per se ipsum. Quod autem tale est ad seipsum conuersiuum est: vt in fine huius octaui ostenderur domino concedente. Quia igitur corpus nullum ad seipsum conuersiuum est: relinquitur q nullum corpus sit essentialiter per se ipsum: habent itaq necessario alia corpora: tam sempiterna ꝫ non sempiterna causam sue entitatis.

Patet etiam hoc Idem: ⁊ per rationez quā b inrendit phylosophus adducere. Est enim cadez disposito rei in veritate: ⁊ in entitate: sicut in secundo methaphisice declarari habet. Sunt autem quedam semper vera que tamen sue veritatis causam habent sicut patet per exemplum positum in litteris. Eodem modo erunt ⁊ quedam entia semper: habentia tamen causam sue entitatis. ¶ Ad argumentum itaq dicenduz est q entia sempiterna creata dicuntur possibilia propter potentiam actiuam creantis: ⁊ non propter potentiam aliquā passiuā quā i se habeant inclinantem ipsa ad conuptionē. Et propter ablationem talis potentie passiue ipsa dicūtur necessaria: ita tamen q ab alio habent entitatem ⁊ veritatem suam dependentem.

¶ Textus.

¶ Contraria aūt his non difficile est soluere ⁊c.

¶ Lectio quarta. ¶ Nō prima

Hec posset Aliqs dubitare verū homo specialiter hic itelligatur eē minoz mūdus vel vniuersaliter quodlibet aīal per se: videtur enīz h intelligēdū vlr de animali. Nā phylosophus primo premittit simpliciter de animali: si autē animali hoc possibile est fieri ⁊c. ⁊ postea stari adiūgit Si namq in paruo mūdo sit ⁊ in magno: vnde nam videtur determinatum animal: sed animal simpliciter paruum mundum appellare.

Ad istam qōnem Dicunt quidaz q homo ⁊ quodammodo omne animal perfectum dicitur minoz mūdus propter duo. Primo quidem quia oē tale animal mouetur localiter ex se: sicut celum continens mundum ⁊ vniuersum est quodāmodo animatum ⁊ mouetur ex se. ¶ Sed ista ratio vilis est. Nam celum qō mouet ex se non est mundus: sed pars mundi. Nunc autem queritur assimilatio non ad partem mundi: sed ad ipsum mundum. Iterē ex ratione illa vt apparet magis directe concluditur: q animal sit paruum celum quā q sit minoz mundus.

Secundo autem At dicunt: aīal mundus dicitur quia sicut in maiori mundo est deuenire ad morozez in mobilem: sic etiam ⁊ in motu aīalis. Nam corpus aīalis mouet ab aīa: per appetitū: appetit⁹ aūt mouet ab appetibili. Appetibile vero cū moueat sub rōne finis mouet nō motū. Sed neq ista rō vlsq; quaq; est perfecta Nā oēs motus qui sunt in mundo reducunt ad motū primū: qui fit a motore immobili ⁊ per ꝓns oēs mot⁹ qui in mundo sunt dici possunt vel imediate vel mediate puenire a motore primo: vnde ⁊ dicit idcirco q tinobilis manēs dat cūcta moueri. Motus aūt oēs q sunt in anima nō possunt dici puenire ab appetibili q mouet nō motū: ⁊ ab ipso pueniat localis motus.

Melius itaq Forte dicet si dicam⁹ q mūdus habet in se aliquid principale: ex quo prouenit influentia in reliq̄ ficut est etiaz celum q influit in alia bonitates suas ꝙs recipit a prima causa. Sic etiam suo modo animal perfectum habet aliquid principale: vt coz: q singulis partibus influit ab anima viuificatū: propter hoc ita q potest contingere: vt animal dicatur minoz mūdus.

Sed attendenduz Est q propter spāiem rōnem ipse homo minoz mundus dici potest: videmus enim q maioz mūdus regitur a vno deo: qui totus est in toto mundo: ⁊ totus in qualibet parte mundi. Sic etiam homo regit ⁊ regi natus est: in quo est imago deitatis ⁊ que tota est in toto corpore hominis: ⁊ tota in qualibz parte eius: vnde optime secundum hoc ipse homo minoz mundus dicitur.

¶ Textus.

¶ Maxie aūt vtiq videbit tertiū hñe dubitationē ⁊c.

¶ Nō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare verum motus qui sunt a celo continente moueant intellectum ⁊ voluntatez nostram: videtur enim q sic: quia mouentibus nobis: mouentur omnia que sunt in nobis: vt ipse Aristote. alibi dicit. Cum ergo intellectus ⁊ voluntas sint in nobis: ⁊ nos moueamur a motib⁹ qui sunt a continente: videtur q ab eis etiam mouentur intellectus ⁊ voluntas.

Ad istius qōnis Euidentiam preconsiderādum est q cū celum sit corpus: directe non potest habere influentiam ⁊ mutare nisi corpora. Nam inecpozeum ad seipsum conuersum est: ⁊ quia est altius singulis corpozib⁹ potest quidem rectiuum ⁊ motiuum esse corpoz. Nō potest autem regi a corporibus ⁊ moueri. Regūtur enī ⁊ patiuntur inferiora a superioribus: non autem superiora ab inferioribus. Celum ergo q est corpus non potest directe imutare nisi corpora. Ex consequenti aūtez necessario etiam imutat: nisi detur impedimentū: quicquid est corporibus affixum. Et quia quedaz vires aie organice sunt: ⁊ corporibus affixe: sequitur q licet celū ipsas directe non immuter: sublato tamen impedimento ne hoc modo vel illo immutentur corpora immutatis corporibus: quibus sunt affixe: ex consequenti imutat de necessitate eas. Intellectus autez ⁊ voluntas: q: non affigunt alicui organo corporeo libere sunt ab hac necessitate: Nam directe quidem non immutant a cōtinente celo: propter suā incorporeitatem: non imutantur et necessario ex cōsequenti imutato corpore: eo q nō affiguntur corpori: veruz est tamen q intellectus ⁊ voluntas aliquando secuntur quasdam hanc motionum sicut contingit cum propter passionem factam in corpore ⁊ imutationē in appetitu sensitiuo: aliquis per rationem eligit aliquid sequi vel fugere. Non tamen necessario has motiones intellectus sequitur: vt dictum est quinimmo contingere potest vt corpore celesti imutāte corpus hominis ⁊ trahente in aliquid eius appetitum sensitiuum: hō per rationem trahatur ad faciendum ⁊ faciat oppositum: ⁊ pro tanto dicit ptholemeus q vir sapiens dominabitur astris.

Ad argumentum Itaq dicendum est q verbum illud de motu locali intelligit. Naz motis nobis localiter mouentur secūdario localiter omnia que sunt in nobis: non autem nobis calefactis calefiunt secundario ⁊ ex consequenti omnia que in nobis sunt.

¶ Textus.

¶ Principium autē considerationis est q quidez ⁊ dicere dubitationis ⁊c.

¶ Lectio quinta. ¶ Cō prima.

Nsc possz Aliquis dubitare vtrū verum sit q dubitās de motu: dubiter de toto ente: videtur enim q non: quia ad ambiguitatem de aliquo sequitur ābiguitas de omni ente quando ad omne ens illud se extendit. Motus autem non se extēdit ad totum ens: igitur non verum est q ambiguitas de motu ambiguitatē de toto ente faciat.

Ad istam qōnem Est dicendū: q omne ens aut est substantia aut accidens. Qui autem dubitat vniuersaliter de substantia: necessario est q ipsum vniuersaliter sequatur ambiguitas de accidente: eo q cognitio accidentium dependet a cognitione subiectorum. Substantia autem oīs aut est mobilis aut est immobilis. Et q dubitat de motu dubitat de subijs mobilib⁹: q̄rū passio est motus: substantia autem immobilis motiua est mobilium substantiarum. Et per cōsequens ambiguitas de motu inducit ambiguitatez de immobilibus substantijs: quarum actio est motus: ad ambiguitatem itaq̄ de motu sequitur dubitatio de tota substantia: ⁊ per consequens de accidente: ⁊ vlterius de toto ente: propter respectum quem motus habet ad prima entia: a quibus reliqua dependent: ⁊ nō quia motus formaliter omnibus conueniat: vnde patet responsio ad argumentum.

¶ Cō secunda

Ecundo posset Aliqs dubitare quia non videtur verum q motu vrantur omnes scientie: quia motus proprius est phie naturalis: vna autem scientia nō vtitur eo q proprium est alterius.

Ad istam qōnem Dicenduz est q motum large sumendo omnes scientie ⁊ artes vruntur motu. Naz scientie naturales omnes vtuntur motu rationis. Practice etiam artes suū finē: q est opus vel ipsum operatū non consecuntur sine motu: similiter etiaz ⁊ motu vruntur ⁊ scientie speculatiue: physica quidem considerādo naturam motus ⁊ mobilium. Mathematica vero vtitur motu ymaginato. Sic enim dicunt mathematici q punctus motus facit lineam. Methaphysicus autē considerationem facit de primis entiū principijs: quorum quedam actio est motus. Patet igitur q omnes scientie vtūtur motu: et per consequens qui tollit oēm motum aufert id quo omnes scientie vtuntur.

Ad argumentum Autem dicendū est q eo modo quo aliquid vni scientie appropriatur: nō vtunē ipso alie scientie: bñ tamē vti possunt ipso mō alio nō appropriato ⁊ sic est in proposito. Motus enim pro tanto appropriatur physiosophie naturali: ⁊ maxime motꝰ physicꝰ: quia ipsa sola cōsiderat ⁊ determinat de natura motus: ⁊ mobiliuz: q alie scientie non faciunt: licet ipso aliquo modo vtantur.

¶ Cō tertia.

Ertio posset Aliquis dubitare quia dato q dicens: que quiescunt semper quiescere: tollat omnem generationē ⁊ cozruptionē: non tamen propterea videtur q tollat omnem motum: quia in motu circulari non intercidit aliqua quies.

Ad istam qōnem Dicunt quidaz q physiosophꝰ nō loquitur hic de generatiōe ⁊ cozruptione: prout habet esse in motu circulari: quia circulariter mota continue mouentur: nec est ibi dare mediam quietem: sed loquitur de generatione ⁊ cozruptione: prout habet esse in motu contrarium habente: in quo quidē motu cum peruentum est ad terminū ⁊ ad vltimū muratū esse gescitur ibi. Si qꝛis ergo velit potest ita soluere. ¶ Sed quia pbs probat motuz tolli sublata generatione ⁊ cozruptione: eo q in omni motu est quoddā generari ⁊ cozrumpi: q verificatur etiā de motu circulari: videtur q eius ratio concludat vniuersaliter de omni motu.

Considerandum est Igitur q quies hic sumit large pro omni existentia alicuius in aliquo vel in aliqua dispositione: vnde isti sic vlr dicendo q quiescit semper quiescere: videbātur velle q dispositio in aliquo inuēta nunq̄ ab ipso auferatur: si tm fuit aliquis hoc ponens. Et si non fuit hoc tamē poneret quicunq̄ hoc pcederet. Non enī ob aliud putaret q quiescit semper necessario quiescere: nisi quia putaret dispositionē in ipso repertam nunq̄ ab ipso tolli posse. Ex hoc autē Aristo. probauit q sic dicens tollit omnē generationez ⁊ cozruptionem. Naz quia generatio incipit a nō esse: opz ipsū generabile in principio gñationis stare sub certis essendi: ⁊ per ois necesse est ipsum in ea semp stare: ⁊ nunq̄ accipe esse aut gñari: si dispō in aliquo iuēta nunq̄ ab ipso tolli potest. Nō enī posset accipere esse nisi perderet nō esse: qz nō pōt simul esse ⁊ nō esse. Ex hoc ait pcludit ablatio oīs motꝰ. Nā q incipit moueri: ⁊ mouet in pncipio sui motus inuenit stare in termino a quo: sicut sol cū incipit ab oziēte recedere: in principio sui recessus inuenit in oriente esse. Semp itaq̄ in oziente erit suppositum nunq̄ aliqd posse pdere dispositionē q in ipso est aut inuenit. Tollit itaq̄ oīs motus stāte pfata positione. ¶ Argumētū aūt nō pcludit: qz ⁊ si q mouet circulariter nō hēat fm veritatē mōtū interruptuz pergere: intercidente mediā: stante tm positione illa in dispōne solū in ipso inuēta: ⁊ in pncipio circulationis semper starez ⁊ sic non tantū intercideret quies: imo etiam totaliter modus eius tollitur.

¶ Textus.

¶ Mouentium igitur ⁊ cozum que mouentur: alia quidem mouent ⁊ mouentur ⁊c.

¶ Lectio sexta. ¶ Cō prima.

Nsc posset Dubitare aliquis q nō videtur: q motꝰ quo aia mouet aial sit nālis relatus ad totum animal: ⁊ quandoq̄ non naturalis: si ad solum cozpus referatur. Quia enim totum animal includit cozpus videtur contingere vt naturale sit in ordine ad cozpus clausum in toto aiali: id q naturale est in ordine ad totum animal.

Ad istam qōnem Dicenduz est q motꝰ nālis ē a principio intrinseco: ⁊ anima intrinseca est tori aiali que principium est motus animalis: idcirco dicitur: q motus qui est ab anima in ordine ad totum animal: cui anima ipsa est intrinseca naturalis ē. Quia vero cozpori sumpto: vt est altera animalis pars: distincta suo modo contra animam: sic intrinseca anima non est. idcirco dicitur q in ordine ad cozpus: non est necesse talem motum naturalem esse: verum est autem q motus

motus nō dicitur naturalis propter principiuz tantū intrinsecum actiuum: sed etiam propter principiū materiale ⁊ passiuum: habens naturalez aptitudinem ad talem motuz. In cozpore autē dupliciter attendere possumus talem aptitudinez: ⁊ intelligo in cozpore ipsius animalis: vno quidem modo secundū q organū quod dam est ipsius anime: aptum natū naturaliter sibi obedire: ⁊ secundum talem aptitudinem: omnis motus localis in ipso proueniens ab anima sibi dicitur esse naturalis. Māliter. n. natū est obedire aie que in ipso ē quo ad motum ad omnem positionis differentiaz. Alio autez modo potest aptitudo in tali cozpore attendi: secundum q est nature grauis vel nature leuis quo quidem modo sibi non quilibet motus naturalis est. Sed cum est nature grauis motus ad deorsum: siue fiat ab anima siue non dicitur sibi naturalis esse: ⁊ non alius: eo q grauitas ipsum non inclinat nisi ad deorsum. Attenditur autem ⁊ alio modo naturalitas ⁊ inaturalitas in moribus animaliuz: secundū positiones ⁊ modos partium que in eis sunt.

¶ Textus.

¶ Maxime autem dubitatur reliquum dicte vltime diuisionis ⁊c.

¶ Cō secunda.

Ecundo posset Aliqs dubitare vnde accipiunt robur rationes: quibus Aristot. probat q grauia ⁊ leuia non mouent seipsa: videtur enim supponere q parabet debet: cū dicit q ex se moueri vitale est ⁊ animatorum proprium.

Ad istam qōnem Dicunt quidaz q rationes Aristotelis tenent per duas suppositiones: quarum vna est q omne q se ipsum mouet seipsum aliqualiter determinat ad motum: ⁊ ad vbi: q enim ad vbi totaliter ab alio determinatur: ꝟ nullo modo a se sed totaliter ab alio mouet: sicut patet de sagitta. Quod aūt seipsum determinat ad vbi potest moueri ad diuersas positionis differentias. Nam q tale est se determinat per apperitum in ipso existentem. Apperitus ad illud vbi determinat vbi fuerit constituruz apperibile: vnde quia apperibile potest constituruz esse in diuersis positionum differentijs: potest q tale est ad diuersas positionum differentias se determinare: q totum apparet esse ppriū viuentium: Quecunq̄ mouentur per apperitum mouentur cum volunt: ⁊ cum volunt quiescunt a motu. Alia autem suppositio est quia omne q seipsuz mouet habz partes diuersazum rationum: cum sit diuisibile in mouens ⁊ motuz: que eiusdē rationis non sunt: sicut nec actus ⁊ potentia. In grauibus autez ⁊ leuibus sunt p̄tes quantitatiue ⁊ essentiales. Partes autem quantitatiue in eis quantum ad hoc omnes eiusdem rationis sunt. Partes autem essentiales sunt materia ⁊ forma. Materia autem: cum sit pura potentia: nec habeat aliqd per qō motori valeat resistere: nō pt habere rationē moti: per hec igitur que dicta sunt secundum istos confirmantur omnes rationes Aristotelis.

Sed quod ista Non plene ⁊ sufficienter dubitationem tollāt de facili apparet. Constat enim q grauia ⁊ leuia cōueniunt in cozporeitate: ⁊ tñ ab inuicē essentialiter distincta sunt. Cuz ergo per cozporeitatem distingui non possint: qz in hac cōueniūt: necesse est in ipsis aliquid vltra cozporeitatem dare: q ipsorum sit cōpletū principium ⁊ q distinctum: hoc autem principiuz est ipsorum proprīa ⁊ substantialis forma: atque quidem licet vnius tantum vna sit: non tamen sua ratio tota consistit in dando esse cozporeum: sed vltra hoc dat esse igneuz vel aereum vel aliquid huius. Et in quantuz quidem dat eē igneum: presupponit seipsam sumptā vt dat esse cozporeum. Diuiduntur ergo talia in duo: quoꝝ vnum habet rationem cozporis tantum: ⁊ aliud sumitur vt principium completiuū igneitatis vel terreitatis. Cozpus autem non dicit puram potentiam: sicut materia prima: sed dicit materiam stantem sub cozporeitate ⁊ quantitate dimensiua. Quod vero tale est videtur habere posse rationem mobilis ⁊ determinabilis: ad vbi ⁊ ad motum: ⁊ potest etiam motori resistere ratione dimensionum: que in ipso sunt: ne statim sit in illo vbi in quo motor intendit ipsuz constituere: quia propriuz dimensionati est q moueatur partibus spatij se commensurando: q nisi successiue de singulis fieri nō potest: vnde patet q secundum ista suppositio secunda non sufficit tollere dubitationem nisi aliud addatur.

Vlterius autem Sicut cozpus videt habere posse rationem mobilis ⁊ determinabilis ad vbi: sic etiaz ipsa forma naturalis: sumpta vt est principium igneitatis: videtur q habere possit rationem mouentis: ⁊ determinantis ad vbi per apperitum naturalem: naturaliter ipsam sic sumptam consequentē: per quē quidem apperitum determinatur cozpus ad motum: ⁊ ad vbi sursuz. Quod vero est principiuz terreitatis: p grauitatez ipsum consequentē: determinat ad vbi deorsuz. Quod vero talis apperitus sequitur formam naturalē que vnius vna est: prouenit ex hoc q non determinat nisi ad vnum: vnde ⁊ talia p istū apperitum ad vnum vbi determinantur: ⁊ vno modo tantum: ⁊ semper ad motum: cum sunt extra: ⁊ ad quietem quando sunt in suo vbi. Quia enim formam in vno naturalem vnam sequitur talis appetitus: vnum tantuz apperibile sibi cozespōdet. Ea vero in quibus apperitus sequitur formā apprehensam: que multipliex ⁊ diuersa esse potest possunt per suum apperitum ad diuersa loca inclinari ⁊ moueri. Et hoc quidem proprium est viuentium. Aliud autem q diximus est ⁊ non mouentium: vnde apparet q necessariam suppositio prima sufficit dubitationem tollere nisi addatur sibi aliud.

Vt ergo tota Dubitatio tollatur ⁊ appareat qd vigoris habeant rationes Aristo. per ordinem ipsas declaremus: incipiētes a prima de qua facta est obiectio. Ad cuius euidentiam considerandum est: vt posuimus in determinatione questionis de motu grauium ⁊ leuiū: q id quo primo ⁊ vltimo animalia iudicamus viuere proprium est viuentium animalium. Iudicamus autem primo ⁊ vltimo viuere ipsa animalia per hoc q est ex se moueri: cū cito enim percipimus animal se mouere: dicimus q viuit: ⁊ si perdat sensuz: memoriam: discretionem: ⁊ omnia talia: duz tamen remaneat hoc q est moueri ex se: ipsum viuere iudicamus: statim autē quando desinit habere ex se motum: dicimus ipsum esse mortuuz. Manifestū est igit q ex se moueri proprium ē aialiū.

Attendendum est Autem q ex se moueri totaliter dimittendo locum vnum: ⁊ intrando alium: nō solum proprium apparet animalium: sed etiam apparet esse proprium animalium perfectorum: videmus enim viuentia: que vltra vitam vegetatiuam participant perfectiorem vitam motu suprādicto se mouere: ⁊ non solum motu dilatationis ⁊ constrictionis aug-

menti atque decrementi viuentia vero que participant vitam sensitiuam minus perfectam: vt pura animalia que habent solum tactum: z que terre sunt affixa: sic se secundum locū mouere nō possunt: sed mouent se tantum motu dilatationis: z cōstrictionis: viuentia vero adhuc minus perfecta: qualia sunt que participant vegetatiua vita tantum: inueniuntur se non mouere motu processiuo nec motu dilatationis z constrictionis: sed solo motu augumenti z decremēti: arcq alis que eis annectunt: vnde sic procedēdo apparet oportere ea que sunt infra gradū viuentiū vegetatiua vita nec motu processiuo: nec motu dilatationis z ostrictionis: nec motu augumēti z alteratiōis posse se mouere.

Vlterius etiam Consideranduz est q̄ q̄ forma est principium mouendi z operandi: necessariuz est q̄ sic diuersimode res se habeant ad mouenduz: sicut diuersimode se habent ad habere formam. Est autem quoddam ens q̄ non potest in seipso habere nisi formā suā tantū. Quoddam vero est q̄ habet etiam formā alterius: hanc vero non potest sic habere q̄ ad eius aliqualem pertineat p̄fectionem: nisi sub esse intentionali tātū: quomodo in vi apprehensiua esse positum p̄z vlterius appetitiue presentatur: vnde z que habent in se z formā suā: z formam etiam alterius existentez sibi operandi principiū necessarium est q̄ animata sint anima apprehendētia. Contingit autem aliqua in se habere: z per se accipere formā alterius: absentis quidē: siue scōm locuz distantis: sicut sunt aialia perfectiores sensus habentia: z ex hoc contingit q̄ talia moueri possunt ex se ad distantē locum toraliter de vno loco ad alium transeundo. Aliqua vero sunt que in se accipere non possunt formā distantis: sed tantū formā localiter presentis: sicut animalia que habent solum sensum tactus: vnde z talia de loco ad locum toraliter non transeunt: sed solum ad conueniens localiter presens mouentur: secundum quādā dilatationē. Aialia omnia que ex se alterius formā non accipiunt non viuunt vita aiali: habent tamē formaz suam naturalem: quā sequit determinatio ad vnuz locū: quā quidem formā quia non accipiunt ex se: sed per virtutem generantis: non dicuntur eriaz se determinare z mouere ad locum: sed determinari z localiter moueri dicuntur a generāte tantuz: sic iraq; robur p̄time rationis si debet aliquid valere declarandum est.

¶ Textus.

¶ Et facere stare posse ipsa secundum seipsa ꝛc.

¶ Cō tertia.

Certio autem Posset similiter aliqs dubitare de secunda ratione: videtur eni sufficiens ad saluanduz ista ex se moueri: ad vnum locum ponere: q̄ eriaz secundū illū locuz faciant se stare: z dicere solum: q̄ hoc non sufficit absq; alia probatione: videtur q̄ sit supponere q̄ probari debet.

Ad intelligentiam Ergo huius etiam rationis habendam conīderanduz est: vt diximus in determinatione questionis supradicte: q̄ oē liberuz in quātum huius in agendo habet dominiū sui actus: liberū autē dicimus q̄ est sui met gratia z non alteri?: vt habetur in primo methaphisice. Seruus enim non est sui sed domini. Dominus autem: in quantum huius: non est ia alterius: vnde z liberum in operādo est q̄ ex seipso operatur. Quod etiam ex seipso mouetur: secundū hoc ad moueri libere se habet: z per consequens oportet q̄ vo, minium sui motus habeat: quem admoduz etiaz ex opposito id q̄ moueri z operari non habet ex se: non est liberum in quantū tale: nec dominiuz sui actus habet. Si ergo grauia z leuia ex se mouentur: necessarium est q̄ ipsa in se dominium sui motus habeant. Quod autez in se habet dominiuz sui motus: in se ipso habet q̄ moueatur z q̄ non moueatur: aliter enim ad moueri non se haberet libere. Quod autem tale est non necessario mouet. Igitur si grauia z leuia extra sua loca posita nō nisi ex se mouēt: sequit necessario q̄ tūc libere se habeāt ad h̄ q̄ moueātur z ꝺ moueant. Sicut iraq; si mouētur ex se sunt sibi causa motus: sic etiam sequit q̄ possint sibi esse causa quietis: ad q̄ sequr q̄ nō solum in vno loco: sed in diuersis possint facere se stare: z per consequens q̄ se mouere possint ad diuersas positionū differētias: hoc iraq; modo est intelligēda veritas istius secūde rōnis.

¶ Textus.

¶ Amplius quomodo contingit cōtinuū aliquid ꝛc.

¶ Cō quarta.

Parto autem Dubitare posset aliquis de quarta ratione: quia vt supra dictuz fuit: videnē bene grauia z leuia diuidi posse in duo quedaz: quoruz vnū habet rationem mouentis: z reliquum rationē moti: vtpote si dicatur: q̄ materia stans sub corporeitate z quantitate dimensiua habet rationē moti: z forma naturalis: vt est principiaz leuitatis aut grauitatis: habet rationem mouentis.

Ad huius igitur Cōnis euidētiaz consideranduz est secundum q̄ etiam in prefata determinatione dixim? q̄ alia est ratio mouētis z alia moti. Unde z partes ura se habētes: q̄ vna est mouens z alia mota oportet esse diuersarum rationum. Tales autem partes in moto ex se poni non p̄t: nisi vel q̄titatiue vel essentiales. Partes autem quantitatiue grauium z leuium sunt omnes eiusdem rationis: vnde etiam sicut per se apparet dari non potest quare vna earū magis mouens sit q̄ alia. Partes autem essentiales in eisdem dari non possunt: nisi aut materia z forma: aut materia sub corporeitate stans: z forma naturalis sumpta: vt cōstituū est determinate speciei. Materia autem pura non potest habere rationem moti: sicut per se patet: similiter etiam nec materia stans sub sola corporeitate z quantitate dimē sua. Ad cuius intelligentiam attendendū est q̄ mathematica dicuntur esse ꝺmobilia z abstrahere a motu: secunduz suam rationez: non propter aliud: nisi quia secundum suam rationē a naturalibus qualitatibus abstrahunt: que suo modo sunt principia singulorum motuum. Naturalia vero ex opposito idcirco dicunē esse mobilia: z motum concernentia: quia concernunt dictas qualitates. Non autem sic est q̄ z materia prima sic in se sumpta: z materia etiā i se sumpta: vt stans sub sola perfectione corporeitatis: z dimensiue quantitatis nullam secundum q̄ huius ē concernit naturalez qualitatem: quia corpus in eo q̄ corpus: z in eo q̄ quantuz non magis est quid naturale q̄ quid mathematicum: ſz potius econuerso. Concernit autem naturalem qualitatem sumptam: vt stans sub aliqua forma naturali vt pura sub forma gravis vel levis: ad quam consequitur qualitas naturalis: que est grauitas: vel qualitas naturalis que est leuitas. Solum igitur corpus sumptuz: vt stans sub grauitate z leuitate: habere potest rationem mobilis: z moti: z hoc ipsum sibi est principiuz z rō mobilitatis. Et quia vltra hoc aliqd in grauibus z leuibus

z leuibus non inuenitur: cōcluditur euidenter q̄ nihil in eis sit rationem mouentis habens. Sic iraq; declaranda est: z ꝺ vltima ratio phylosophi.

¶ Textus.

¶ Sed accidit z hec ab aliquo semper moueri ꝛc.

¶ Lectio septima. ¶ Cō prima.

Admaiozem Euidentiaz de motu grauiuz z leuium habendam: queratur hic primo vtrū grauia z leuia seipsa moueant per se videtur enim q̄ sic: quia cuilibz per se motoꝛ: oportet respondere per se mouēs: graue autem descēdens per se mouetur deorsum: igitur aliquis motoꝛ per se sibi coꝛrespondet: hoc autem motoꝛ non videtur q̄ possit esse generans: quia contingit generans non esse cum ipsa grauia mouentur. Igitur oportet q̄ sit ipsū met graue. Nam aliud per se mouens a generante vel ab ipso graui non contingit dare.

Ad istam qōnem Est dicenduz q̄ grauia z leuia non possunt per se moueri. ¶ Ad cuius intelligentiaz consideranduz est q̄ nihil potest seipsum movere nisi in se habeat: rationez quare moueat: z rōnez quare moueatur: siue rationem mouendi actiuam z rationez mouendi passiuam. Si iraq; graue moueret seipsum oportet necessario in ipso dare vtrāq; dictaꝝ rōnū. Hoc aūt non potest contingere nisi altero duorum modoruz vno quidem modo: vt dicamus q̄ in motu grauis ipsū rorum graue est ratio: quare moueat: z ipsuz mer totuz graue est ratio q̄re moueatur: alio etiaz modo intelligi potest: vt dicamus q̄ aliqd ipsius grauis est ratio quare moueat: z aliquid eiusdem est ratio quare moueatur Non potest autem aliter contingere. Nam si dicatur q̄ totū sit ratio mouendi: z non torum: sed aliquid ratio eius quare moueatur: aut econuerso q̄ totum sit ratio quare moueatur: z non totū: sed eius aliquid ratio mouendi: sufficienter parebit ꝺ excluſum destructo primo modo. Primus autem modus stare non potest. Nam mouere z moueri sunt opposita: z per consequēs ratio quare aliquid moueat z ratio quare aliquid moueatur sunt oppositeꝛ rationes: precipue quia prima earum sumitur ex actu z secunda sumitur ex potentia. Mouet enim vnum quodq; secundum q̄ est actu z mouetur secundum q̄ est in potentia. Si ergo dicatur q̄ respectu vnius sui motus ipsum totum graue sit ratio quare moueat: z sit ratio quare moueatur: sequitur tunc q̄ ipsum totum graue secūdum idem: qz secūdum se totum z respectu eiusdem: qz respectu vnius sui motus sit in actu: z non sit in actu: sed potēria: q̄ est impossibile z contradictionem implicans. Impossibile est igitur q̄ graue sic moueat seipsum q̄ totuz sit ratio quare ipse moueat: z totum sit ratio quare ipse moueatur. Eodem autē modo: sicut patet intuenti: excludantur z duo modi vltimo recitati. Secundus autem modus iam ostensum est supra q̄ stare non potest. Si enim aliquid in talibus esset ratio quare se moueret: maxime ꝺ esset grauitas z leuitas aut alia qualitatum naturalium: ꝺ autem stare nō potest: quia talis qualitas ratio est eis prima quare moueantur: quia subtractis istis qualitatibus naturalibus remanet quid mathematicum q̄ abstrahit a motu: z nōquid naturale: quia ꝺ cōcernit nō tantum ſm esse: sed etiam secundum rationem naturales qualitates: vnde oportet q̄ he prime qualitates sint gravibus z leuibus prime rationes quare ipsa moueantur: z per consequens non possunt eis esse rationes quare se moueant: quia vt ostensum est idez eidem respectu eiusdez non potest esse ratio quare moueat: z ratio quare moueatur. Simpliciter ergo dicendum est q̄ grauia z leuia per se seipsa mouere non possunt.

Ad argumentum Autem dicunt quidam q̄ generans est in gravibus causa efficiendi: z si non sit in eis causa conseruandi: z qz in ipsis est generans efficiendi causa: idcirco quantumcūq; post generationem tollatur: verūtamen semper est dicere q̄ graue non est a seipso: sed a generante: z q̄ forma: z per consequens motum: qui sequitur formam: non est a seipso habens sed a generante. ¶ Sed ista responsio est valde frivola. Nam actio in actu non progreditur nisi ab agēte in actu. Motus autem est actio mouentis: vnde necessarium est q̄ motus in actu sit a mouente in actu. Nihil autem potest esse mouens in actu nisi sit actu existens: quia actu agere presupponit actu esse. Motus iraq; in actu semper esse debet ab aliquo mouente actu existente. Ad hoc igit q̄ grauia z leuia actu moueātur: necesse est dare ens aliquod in actu q̄ ipsa moueat: vnde patet q̄ supra dicta responsio non tollit argumentum: quomodo autez ipsum sit soluendū postea patebit.

¶ Cō secunda.

Secundo dato Quod grauia z leuia nō moueant se per se: queratur vtrum seipsa moueant per accidens: videtur enim q̄ sic. Nam graue supra leue positum videtur ipsum impellere deorsum. Hoc autem fieri non potest nisi facta impulsione leuis secundario: z ex consequenti ipsum graue cum leui tendat etiam deorsum. ¶ Et preterea quāuis forma grauis non sit ipsi graui ratio agendi in seipsum: tamen sibi eē pōt ratio agendi in alterum: pari itaq; ratione quamuis sibi nō sit ratio mouendi seipsum: poterit tamen sibi esse ratio mouendi alterum: ad cuius motum ipsuz etiam mouebit: sicut ad motū corpis mouēt: aīa que mouet corpus.

Ad istam qōnem Dicit commentator q̄ grauia z leuia mouent seipsa per accidens. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiam consideranduz est: secundum ipsum: q̄ grauia z levia possunt esse in duplici potentia: quia essentiali z accidentali: in potentia quidez essentiali sunt quando forma sue nature seu essentie constitutiuaz actu non habent sed potentia. Et quia nihil potest transmutare seipsum de non esse ad esse: indigerēt tūc extrinseco motore qui ipsa reducat de potentia ad actum. Quando aūt actu speciem suam z naturam habent: necessarium est q̄ quantum de se est actu habeant z locū: z alia: que talem naturam consequūtur. Quod si tunc extra locum sint ꝺ non contingit: quia non habeant naturam per quā eis debetur ille locꝰ: sed quia per aliquid impediens existere ibi prohibentur: z sic sunt non essentialiter: sed per accidens tunc potentia ad locum propriuz vnde z indigent motore per accidens: vtpote removente prohibens: hoc enim remoto statim sunt deorsum: ꝺ autem ipsa met mouent z remouent: ad cuius motum sequitur vlterius motus etiam ipsorum: quemadmodum nauta sedens in naui mouet per se nauim: ad cuiꝰ motum mouetur continuo z ipse: vnde ꝺ modo grauia etiam z leuia per accidens se mouere possunt.

Sed quod ista Potentia non sit sufficiens non est difficile videre. Est enim duplex mouens: quia mouens motum z

mouens non motum: mouens autem non motum illud dico q̄ dum mouet ipsum non mouetur: nec per se nec per accidens: qualia mouentia sunt substantie separate. Mouens vero motum duplex est: vnum quidem q̄ de se simpliciter non habet q̄ moueatur duz mouet: immo potest mouere immobile manens: quantum est propter immaterialitatem sue essentie: sed q̄ moueatur cuz mouet accidit ei ex h̄ q̄ ipsi mobili: cui motum influit est coniunctum in essendo: ⁊ idcirco necessarium est q̄ moueatur ad motum eius: ⁊ tale mouens est anima: cuius substantia: quia nō est corpus nullo modo de se est mobilis. Aliud vero est mouens q̄ est non per accidens: sed per se mobile: sicut est omne corpus physicum ⁊ tale de necessitate cum mouet localiter: mouetur etiā ⁊ ipsuz: nisi ponatur q̄ primo imprimat formaz ⁊ post modum localem motum. Sed si primo imprimit alteri localem motum: ex consequenti in ipso facit aliquā formalem transmutationem: vel etiam si imprimit localē motum tantum: necessariuz est q̄ non moueat nisi moueatur: sicut nos vna cum commentatore diximus in septimo. Et quia motori: qui est anima: nullo modo conuenit motus: nisi propter mobile: cui coniungitur in essendo: necessarium est q̄ ipse motus prius: non tempore: sed ordine nature intelligatur esse in mobili q̄ in ipsa anima: quia alias non verum esset dicere q̄ talis motus ipsi anime nullo modo conuenirent: ratione sui: sed tantum ratione corporis. Sed de mouente q̄ est corpus non sic se habet. Si enim per prius ordine nature motus intelligatur esse in corpore mobili q̄ in ipso corpore mouente: ⁊ per consequens intelligatur corpori mouenti: non nisi per mobile corpus conuenire. Necessarium erit concedere: sicut ⁊ possumus de anima q̄ ipsum: quantū de se est: posse mouere non motum. Haz si anima non coniuncta in essendo corpori ipsum mouere posset: moueret ipsum non motum: eo q̄ de se immobilis existit: licet ratione corporis: cui in essendo est coniuncta: sibi attribuatur motus: vnde quemadmodum anime q̄ moueatur dum mouet sibi attribuitur per accidens: quia ratione coniunctionis ad corpus: sic etiam ⁊ corpori mouenti diceretur attribui per accidens q̄ moueretur dum moueret: si ratiōe corporis motum moueretur: q̄ totū est contra naturam corpore: motionis vt patet ex predictis. Necessariū est itaq̄ q̄ prius prioritate nature preexistat motus in corpore localiter mouente: q̄ in eo q̄ mouetur per ipsum: ⁊ similiter necessarium est q̄ sibi talis motus per se ⁊ non per accidens cōueniat. Sic autē localiter graue descendens mouet medium: ⁊ ad hunc motum postea sequitur in medio quedam condensatio: vnde per prius oportet q̄ sibi motus secundum naturā debeatur q̄ medio. De tali itaq̄ motu: sibi per prius ⁊ per se debito: ⁊ non per accidens siue propter mobile: est questio per quid sibi effective debeatur. Si enim dicatur q̄ hunc motum habeat a seipso: necessarium erit tunc concedere q̄ seipsum moueat per se: ⁊ non per accidens: quia vt ostensum est talis motus per prius ⁊ per se sibi conuenit: ⁊ non per mobile cum ipsum presupponat motus mobilis: vnde ponendo talia se per accidens mouere ponitur ex cōsequēti q̄ per se moueat seipsa q̄ est impossibile. Exemplum autem de naura ⁊ naui non valet: quia natura prius in seipso per se motum quendam facit: ⁊ tunc mouet naum: ad cuius motum sequitur in ipso motus alius sibi debitus per accidens.

Ad primum itaque Argumentum est dicendo q̄ graue non potest leue localiter impellere: nisi per motum preexistentem in ipso graui ordine nature.

Ad secundum Dicendum est: q̄ forma grauitatis bene potest esse ipsi graui ratio mouendi alterum localiter locali tamen motu in ipso graui presupposito: propter id q̄ best de ratione corporei moueris.

¶ Cō tertia.

Tertio viso Quod grauia ⁊ leuia non moueant seipsa: queritur vtrum moueātur a generante: videtur enim q̄ non: quia postquā generata sunt contingit generans non esse: vt. s. dictum fuit: ⁊ tū tūc etiā mouent.

Ad istam qōnem Est dicendum q̄ grauia mouentur per se ⁊ proprie: ⁊ leuia similiter a generāte. ¶ Ad cuius euidentiam attendendum est q̄ vnumquodq̄ ab eodem accipit operationem ⁊ necessitatem operandi: ⁊ motum atq̄ necessitatem quare moueatur: siue ideo est per q̄ alicui cōperit: q̄ actu stet sub motu aliquo: ⁊ per q̄ ei adhoc imponitur necessitas. Necessitatem autem talem vnumquodq̄ accipit ab eo a quo sumit formam ad q̄ motus huiusmodi consequitur: formaz autē vnū quodq̄ talium accipit a generante sibi: necessarium est q̄ a generante ⁊ motum sumat: ⁊ necessitatem etiam ad ipsum. Est autem duplex generans: quia particulare ⁊ vniuersale: ⁊ particulare quidem generans in virtute vniuersalis generat generātis: sicut vniuersaliter omne secundum agens agit in virtute primi. Principaliter itaq̄ ⁊ maxime genitum accipit formam ⁊ necessitatem ad motum ab vniuersali generante. Ab ipso itaq̄ sumit principaliter etiam ⁊ motum: hoc itaq̄ vniuersale generans si tolleretur: quia genitus tunc non remanebit sub influentia ⁊ virtute eius: cpozebit q̄ nullam necessitatem retineat ab ipso: nec per consequens actum quem habebat prius per influentiam ipsius. Nam licet particulare generans sit causa rei quantum ad solum fieri: generans tamen vniuersale per continuam suam influentiam causa eius est quantum ad fieri ⁊ esse: vnde ipso sublato: oportet id q̄ preueniebat ex influentia ipsius toraliter auferri: quemadmodum subito sole tollitur toraliter lux prouenies ab aere ex solis influentia. Et hoc quidē toraliter est verum tam in voluntarijs q̄ in naturalibus agentibus. Si enim agēs increatum tolleretur: a quo est omnis inclinatio in bonum: non remaneret vllo modo voluntas amplius in bonum tendens: nec ratio ipsa voluntatis ad quā pertinet: vt in id q̄ est simpliciter bonum inclinetur. Similiter etiam suo modo: si generans vniuersale: vt puta si spera celestis tolleretur: tolleretur necessario: quantum est de naturali ordine: a corporibus inferioribus inclinatio ad locum sursum ⁊ deorsuz: ⁊ per consequēs nec ea q̄ grauia sunt tenderent deorsum: nec ea q̄ leuia sunt tenderent sursum: quia nec grauia grauitarem: nec leuia leuitatem retinerent. Sic itaq̄ necessariuz est dicere q̄ per virtutem vniuersalis agentis vndiq̄ diffusam: grauia deorsum ⁊ leuia sursum moueantur: verumtamen considerandum est q̄ virtus vniuersalis generantis non est de se determinata ad hunc effectuz vel ad illud: propter communitatem suam: ⁊ propterea si deber determinatuz facere effectuz: necessariuz est q̄ ad ipsuz per aliquid determinetur: ad producenduz autez determinataz formaz: determinatur ⁊ per agens particulare ⁊ per dispositiones: quādoq̄ in materia reperias. Ad efficiendum autez determinatū motuz: determinatur per formaz naturalez mobilis: ad quā consequatur certa inclinatio: vnde per grauitatez que est in gra-

uibus determinatur ad mouendum grauia deorsum: ⁊ per leuitatem que est in leuibus determinatas ad mouendum ipsa sursum: horum autez signum euidens accipitur ex hoc q̄ grauia tendentia deorsum accipiunt intensionem grauitatis: ⁊ leuia tendentia sursum accipiunt intensionem leuitatis. Non potest autem quicquam vari q̄ in ipsis augmenter grauitatem ⁊ leuitatem nisi generans. Quia itaq̄ generans vando formam dat ⁊ motum ipsam consequentem: patet euidenter q̄ vniuersale generans: ex cuius influentia augmētantur predicte qualitates in grauibus ⁊ leuibus: est id q̄ ea mouet ad loca propria quando extra sunt. Si autem queratur per qd determinetur: tunc vniuersale generans ad augmentandum in istis grauitatem aut leuitatem: dicendum q̄ ipse met qualitates sub gradu minus perfecto existentes in grauibus ⁊ leuibus: sufficiunt ad dictas operationez vniuersalis virtutis ad augmētationem sui.

Ad argumentum Ergo in cōtrarium patet responsio. Si enim generans particulare non sit cum grauia ⁊ leuia mouentur: est tamen tunc generans vniuersale q̄ semper cōtingit ea practu sue maxime virtutis.

¶ Cō quarta.

Parto posset Aliqs forte dubitare de eo q̄ modo dictum est: videlicet grauia ⁊ leuia ex appropinquatiōe ad sua loca augmentum recipere grauitatis atque leuitatis: videtur enim h̄ non esse bene dictum: quia generatio istorum tunc perficitur cuz perfecte acceperint qualitates materiam necessitantes ad ipsorum substantiales formas: ergo completa generatione ipsorum et extra loca sua: non videtur q̄ dicta qualitates imperfectas habeant: vt ob h̄ possimus dicere ipsas recipere augmentum.

Ad huius qōnis Euidentiam considerandum est q̄ Simplicius in primo de celo diuersas de hoc opiniones ponit: ⁊ ipse quidem precipue argumentatur contra id q̄ modo diximus: argumentum autem suum est: quia si grauia recipiunt appositionē grauitatis: sequetur q̄ aliquis se ponderans in alto: nueniet se minoris ponderis cū fuerit in imo: q̄ fictioni simile videtur. Arguit etiam: vel vt melius dicamus: soluit argumentū quo vti quis posset ad h̄ probandum sumptum ex velocitate motiuū. Grauia enim quanto magis appropinquāt ad deorsum: tanto velocius ferūtur: qō non contingeret nisi fieret appositio aliqua ad grauitatem: que est ratio tendendi grauia deorsum. Hoc autem argumentuz dupliciter soluit: primo quidem: quia non apparet: quomodo comprehendi possint ea que fiunt versus loca propria velocius moueri. Secundo autem h̄ idem argumētū soluit recitando opionem aliorum: qui dixerunt q̄ grauia non citius ferūtur quando sunt prope loca propria: propter appōnem grauitatis: sed propter detinētiam a pauciori aere: qui grauibus subiacet in medio: quemadmodum etiam ⁊ que supra multam aquaz mouentur videntur leuiora: propter h̄ q̄ a multa aqua contra agēre lationi ipsoz ad deorsum sursuz detinentur.

Sed ista positio Non solū non est cōsona dictis Arist. vt psemet Simplicius ait: sed nec eriaz consonat bene rationi: cuius declaratio est: quia vnumquodq̄ positum in loco corruptiuo sui contrahit de necessitate naturali sue virtutis debilitationem: ⁊ inclinationem quandaz ad corruptionem. Posituz vero in loco naturali sue generationis contrahit sue virtutis vigorationē: sicut ⁊ remotionem dicte inclinationis ad corruptionem. Locus autem naturalis grauium ⁊ leuium est locus naturaliter generatiuus ipsorum ⁊ conseruatiuus: ⁊ locus innaturalis eozūdem est naturaliter ipsorum corruptiuus. Igitur necessarium est q̄ grauia ⁊ leuia extra sua loca posita contrahant debilitationem grauitatis ⁊ leuitatis: ⁊ aliozum qualitatum: in quibus consistit virtus propria ipsorum. Appropinquantia vero ad sua loca propria paulatim: necesse est q̄ paulatiz perdant debilitationem illam: ⁊ resumant virtutis propriez vigorē ¶ Verum est autem q̄ non semper ista appositio ranta est q̄ sensibilr appareat: sicut ipsemet Simplici⁹ dicit: dans intelligere solutionem sui primi argumēti.

Secunda autem Instantia non valet: videmus enim q̄ vnus ⁊ idem lapis cadens a loco altoris: si statim cōtingat caput alicuius ibi stantis: non ita fortiter percutit ipsum: sicut percuteret si post longum motum ipsum cōtingeret deorsum prope terram. Ista autem fortior percussio dat intelligere satis euidenter fortiorem esse impetum ⁊ velociorem motum naturalem lapidis in fine q̄ in principio: h̄ itaq̄ mō Simplicius debuisset istud experiri: si voluisset sensibiliter cognoscere q̄ grauia tendentia deorsum: tanto velocius feruntur quanto magis ad sua loca appropinquat.

Tertia etiam Instantia seipsam soluere videtur. Nam medium continens contrarietatem habet ad corpus q̄ per ipsū violenter detinetur: quia vnū contrarium alterius debilitatiuum ⁊ corruptiuum est. Necessarium est q̄ aliqualiter ipsum disponat ad corruptionem ⁊ debilitet etiam propriam virtutem ipsius. Patet igitur q̄ h̄ dicta in hac materia non sunt conuenientia. ¶ Verum autem: vt Simplicius narrat: dicit q̄ virtus proiectionis in grauibus sursum proiectis q̄diu prevaler propie virtuti proiectorum: facit ipsa sursum ferri: ⁊ quādoq̄ ipsa prevaluerit tanto proiecta citius feruntur sursum: ⁊ cum ipsa debilitatur: primo quidem incipiunt proiecta non sic velociter sursum ferri: rādem vero illa virtute magis debilitata feruntur deorsum: vtentia sua propria inclinatione: manente tamen adhuc aliqualiter ⁊ virtute proiectionis: qua facta magis exigua ipsa proiecta deorsum redeuntia velocius feruntur et velocius sime cum illa virtus penitus defecerit. Eandem autem causam assignat ⁊ de leuibus deorsum violenter latis ⁊ postea sursum redeuntibus. Adiungit etiam q̄ ⁊ corpora grauia non sunt magis grauia: cuz magis appropinquāt deorsum: sed potius econuerso grauiora sunt cū plus ab ipso distant.

Hanc autem Positionē Alexāder multipliciter reprobat: primo quidem: ⁊ si dictum yperci posset forte sustineri: de motu grauium facto post ipsorum proiectionem ad locum sursū: si tamen grauia non proijcerentur: sed generarē tur sursum: ⁊ post generationez naturaliter tenderent deorsum: sicut sepe accidit: non posset per illud de h̄ motu assignari illa ratio: quare. s. velociz sit in fine q̄ in principio. Quia enim in tali motu non est admixta virtus proiectionis ad sursum: non potest id contingere ex tali virtutis debilitatione.

Secundo autem Ipsam reprobat ostendēdo esse cōuenientiorem positionem Arist. Fillam. Grauitari. ñ.

ſm naturam eſſe eſt deorſuz eſſe: z propter h ad deorſuz grauia mouentur: quia eſſe dicit rei complementum: ſequitur q tūc grauia ſint perfecte grauia z perfecte ſinceram proprietatem habentia: quando fuerit deorſum: z per conſequens quanto magis ad deorſum appropinquāt: tanto perfectius ſuam ſpeciem accipiunt ſinceram: z maiorem additionem grauitatis.

Tertio idem per h oſtendit q grauitas tunc non eſſet grauibus rō tendendi deorſum. Nihil enim ad id inclinat q eſt debilitatiuum z corruptiuum ipſius. ¶ His itaq; poſitionibus repudiatis: dicamus cum Ariſtotile z Alexandro q grauia z leuia ex approximatione ad proprias loca accipiunt additionem grauitatis atq; leuitatis: per h enim oſtendit Ariſt. in primo de celo z mundo q grauia z leuia non poſſunt ad infinitum ferri: quia tūc grauitas z leuitas poſſet creſcere in infinitum z eſſe infinita: q ipſe prius reprobauerat.

Ad argumentum Autem in contrarium dicendum eſt q perfectio talium qualitatum neceſſitantium materiam ad formam non conſiſtit in termino puncti: ſed magnā habet latitudinē: ratione cuius poteſt recipere diminutionem z augmentuz.

¶ Cō quinta.

Quinto poſſet Aliquis forte dubitare quia non videtur verum q grauia z leuia non habeant in ſe principium nec monendi nec faciendi: ſed patiendi ſolum: habēt enī in ſe non tantum materiā: que eſt ratio patiendi: ſz etiaz formam que eſt ratio z principiū agendi.

Ad iſtam qōnem Saris patet reſpōſio per ſupra dicta: ſz enim grauia z leuia habeant materiam z formam: non tamen forma ipſoz dat eis ſeipſam: ſed datur ipſis a generante: z ideo non eſt eis ratio q producant z faciant ſeipſa: ſed magis eſt ipſis ratio q a generante fiant: ideo enim generans facit grauia z leuia: q; dat ipſis formam leuitatis atq; grauitatis. Conſimiliter etiam talis forma non eſt grauibus z leuibus ratio quare moueant ſeipſa: vt ſaz dixim⁹: ſed ſolum eſt ipſis ratio: quare h modo vel illo a generante moueantur id ād q eſt alicui ratio ḡre fiat: z quare moueaf ab alio non eſt ſibi: inquātuz huius: agēdi: ſed patiēdi tātū.

Ad argumentum Itaq; in contrarium dicēdum eſt: q forma ſuo formato non eſt ratio agendi in ſe ipſuz: ſed eſt ſibi ratio agendi in aliquid aliud ab ipſo.

¶ Textus.

¶ Hoc autem dupliciter: aut enim non propter ſeipſuz eſt mouens ꝛc.

¶ Lectio octaua. ¶ Cō prima.

Hec in iſta lectione ſūt difficultates magne: z vbi difficultates cadunt: diutius oportet nos immorari: idcirco ne inutilr prolixitatem faciamus: pertranſeamus breuiter de ea z de alijs ſimilib⁹. Poſſet autem aliquis forte dubitare: quia nō videtur conuenienter dici q omne q mouetur: aut mouetur ab alio: aut non mouetur ab alio. Probatū enīz ſupra eſt oē q mouetur ab alio moueri.

Ad iſtam qōnem Eſt dicendum q ſupra dicebatur oē q mouetur ab aliquo moueri z non a ſe ipſo: ita q ipſum met totum ſit ſibi ratio quare ſe moueat: z etiz ipſum met ſit ratio quare moueatur: h autem dicitur aliquid moueri a ſeipſo z non ab alio: non quia ipſum totum ſit ſin motus ratio actiua z paſſiua: ſed q; non mouetur ab aliquo extrinſeco: ſed mouetur ab intrinſeco ſm principia: ita vz q per aliquid ſibi inexiſtēs conuenit ei ratio motus actiua: z per aliquid etiam ſibi inexiſtens ei conuenit mot⁹ ratio paſſiua: vnde patet h q h dicitur non contradicere hijs que ſupra fuerunt demōſtrata.

¶ Cō ſecunda.

Secundo Queritur verū mouenti cōueniat ſm accidēs q mouetur: videtur enim q non: quia dictum eſt q de ratione mouēris corpori eſt q moueatur quando mouet: q autez eſt de ratione alicuius ſibi per ſe conuenit.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduz q moueri non per ſe conuenit mouenti: q enī per ſe conuenit omni conuenit: ſi ergo moueri per ſe mouenti cōueniret: neceſſario tunc in eſſet cuilibet mouenti: z per conſequens omne mouens moueretur: q eſt impoſſibile: non igitur per ſe: ſz per accidens mouenti conuenit q moueatur. ¶ Et preterea h mouenti per ſe cōuenit q conuenit ſibi ſecundū q eſt mouens: h moueri non poteſt conuenire mouenti ſm q eſt mouens: quā ſibi conuenit ſz h mouere. Mouere aūt z mouere ſunt oppoſita: ſi igitur mouenti ſecūdū q eſt mouens moueri conueniret: eidem tūc ſecūdū idez oppoſita ineſſent q eſt impoſſibile. Non itaq; mouenti per ſe: z ſecūdū q eſt mouens: conuenit moueri: ſz per accidens: q; ſecūdū q ſibi cōuenit eſſe mobile: q eſt proprium ſubiecti⁹ motus. Nam z quodlibet accidēs alicui proprijū non reperitur in aliquo: niſi prout in ipo quodā modo attenditur ratio ſui proprij ſubiecti.

Ad argumentum Ergo factū in contrariū dicēdū eſt q de ratione mouēris: phyſici eſt q cū mouet moueatur: non propter id q eſt mouens: ſed propter id q ſecundum rationem proprijam eſt mobile: z inquantuz mobile motus ſibi per ſe conuenit.

¶ Cō tertia.

Tertio poſſet Aliquis dubitare: q; non videtur verū: ſi duoz coniunctoz vnū in aliquibus datur ſine alio: q poſſit etiam alterū ſine h dari in quibuſdaz: videmus enīz q accidens z ſubſtantia coniūcta ſibi ſunt in vno indiuiduo: z eſt dare aliquaz ſubſtantiaz ſine omni actiōe: nō tñ econuerſo dak aliqō accidēs ſine omni ſubſtātia.

Ad iſtam qōnem Dām ſz q aliq accipiūr: z nos etiaz cū eis ex breuib⁹ verbis h poſitis a Tho. q tripliciter poſſunt eſſe aliqua ſibi inuicem coniūcta: vno modo quidem per ſe: ita vz q vtraq; per ſe coniungantur alteri: ſic vt ſe habet homo z riſibile. Nā riſibile per ſe homini coniungitur: z econuerſo: z quia q per ſe cōuenit: neceſſario z inſeparabiliter puenit: ideo in his que ita ſibi ſunt cōiuncta ab altero poteſt ſeparari. Alio autem modo aliqua ſic ſibi cōiunguntur q vnum quidez ipſoz per ſe alteri coniungitur: ſed alterū huic coniungitur per accidens: ſicut ſe habent materia z forma accidens z ſubſtantia. Materia enim per ſe dependet ad formaz z ſibi coniungitur: z ſimiliter accidens ſe habz ad ſubſtantiaz: ſed forma ſic ſimpliciter ſumpta nō habet q ſit materie coniuncta: z ſubſtantia ſic ſimpliciter ſumpta non habet q accidenti ꝓiungatur: z iō quāuis

inueniatur

inueniatur forma ſine materia z ſubſtantia ſine accidēte: non tamen econuerſo accidens ſine ſubſtantia z materia inuenitur ſine forma. ¶ Tertio autē modo aliqua ſic ſibi vniuntur q vtrūq; ipſoꝝm alteri coniungitur per accidens: ſicut dulce z album z mouere ac moueri. Nam moueri per ſe debetur mobili: nō mouenti: z mouere per ſe debetur mouenti non aūt mobili. Et q q eſt per accidens ſeparabile ē: idcirco in talibus ſic coniunctis: contingit q ſicut vnū inuenitur ſine reliquo: ſic ēt ſine ipſo z reliquū reperiri poteſt. Patet itaq; quō ſm iſta optime currit argumentatio phyloſophi.

¶ Textus.

¶ Neceſſe eſt igitur omne quod mouetur eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia ꝛc.

¶ Lectio nona. ¶ Cō prima.

Sic poſſet Aliquis dubitare: q; non videtur inconueniens q idem ferat z feratur ſecūdū cādem loci mutationem: videmus enim q anima ſm mutationē mouet z mouet.

Ad iſtius qōnis Euidentiam conſiderandum eſt q Macrobius ſuper ſomnio Scipionis volens defendere poſitionem Platonis de anima: qui ponebat animā mouere ſeipſam: conatur ſoluere has rationes h poſitas z omnes alias a philoſophis adductas. Rōnes aūtez h poſitas diſſoluit ponendo q i mouente ſeipſuz mouere z moueri: nō ſolū nō ſūt oppoſita: ſed nec diuerſa: niſi vocaliter tm: inquantū vnū ſignificat: vt actio: z reliquū vt paſſio. Nā mouere actiuā ſignificationem habet z moueri paſſiuaz. In re tamen: vt ipſe ait: non habent in mouente ſeipſum huiuſmodi diſtinctionē. Nā pati ponit receptionē alicuius ab aliquo: vnde in his que motū aliūde recipiunt: moueri ſicut ſignificatiōez paſſiuam habet: ſic etiam realiter paſſionem ponit. In his vero que nullo modo motū aliunde recipiunt: ſed ipſum habēt eſſentialiter: z ex ſe moueri ſecūdū rē nullam paſſionem ponit: nec mouere z moueri dicūt duo quedā: ſed vnū tārū: quēadmodū ēt videm⁹ de ſiſtitiuo ſi enī aliqd accipiat ab aliquo q ſter: ſiſti in ipſo ponit paſſionem: z ſiſti actiſtere facere: dicent tunc duo quedam: ſed in eo q ſtat a ſeipſo ſiſti non ponit paſſionem: nec illa diuerſa vocabula ponunt in re duo quedā: ſed tantū vnū: vnde non eſt dicendū ſm iſta q in mouente ſeipſum mouere z moueri ſint diuerſa z appoſita: nec q moueri ſibi cōueniat ſecūdū q eſt in potentia: z mouere ſecūdū q ē in actu. In his enim que motū aliunde recipiūr verum eſt q moueri ponit potentiam paſſiuam: z mouere dicit progreſſuz motus a potentia actiua: quēadmodū etiam in his que recipiunt calorē aliunde: eſt dare potentiam paſſiuam ab aliquo ente actu calefaciente: ſed in igne qui per ſe ex ſe eſt calidus: h dare non contingit: vnde ſicut calor in igne qui eſt ex ſe calidus non ponit duo diuerſa: ſicut actionem z paſſionē ſed ponit vnū quid tantū: ſicut etiam ait Macrobius q in mouente ſeipſum ipſe motus nō ponit duo diuerſa: vt actionem z paſſionem: ſed vnicū tantum actum.

¶ Sed ſi diligenter attendimus ad ipſam rationē motus z diſtinctionem eius ab alijs actibus: qui proprie ſunt formē de facili patet q iſta non ſunt conuenienter dicta: ſi tamen Macrobius motū accipiat ſz proprijā rationem eius. Nā alie forme quantuz de ſe eſt non ponūt acquiſitionem z abiectionem aliquaz: q; nec de ſe importāt ipſam variationem. Motus aūt ſecūdū proprijam actionem: acquiſitionez quandam z abiectionē ponit: importat enim de neceſſitate ſue actionis varia

tionem. Nam ſublata a re omni variatione nullus dicit rem moueri: ſed immobilēeo ipſo quo inuariabilem manere: variatio autez nunq; fit in aliquo niſi ipſuz aliquid perdat prius habitum: aut aliquid accipiat antea non habitum. Nam q ſic ſtat fixum in ſua diſpoſitione: vt nihil nouiter perdat vel accipiat: nullus vnquā ſane mentis dicet variari. Quia ergo motus proprie dictus neceſſario ponit variationē: quā non ponit ſtatio: nec calor: neceſſario etiam oportet ipſum importare abiectionem z acquiſitionem: que claudūtur in intellectu variationis: que tamen duo ſtatio: vel ſtatus z calor non important: eo ipſo q de ſua ratione non ponunt vllam variationem: vnde patet euidenter q nec exemplaria nec dicta Macrobij in propoſito ſunt conuenientia. Quia enim nullus ſane mentis diceret acquiſitionem z abiectionem ſine aliquali actione z paſſione fieri: neceſſario cogitur oīs hō confiteri q motus proprie dictus in re actionem z paſſionem ponit: actionez quidem mouentis: cuius eſt mouere: z paſſionez mobilis: cuius eſt moueri. Acquiſitio enim z abiectio paſſiones ſunt: paſſio vero omnis ex actione proxima infert.

¶ Sed attendendum eſt q forte iſti appellabant motum omnem puēri alicuius ab aliquo: ſiue formaliter ſiue efficienter factum. Eſſe autem ſeparatorum ab eis toris prouenit formaliter: q; ipſa ſecundum ſe tota forme ſunt: z talis eti am prouentus ad ipſa tota terminatur: quia ipſa tota ſunt per id eſſe exiſtentia: reſpectu cuius ipſa dicuntur eſſendi rōne: q non contingit de formis materialibus: ſz enim eſſe proueniat ex eis: non tamen dicimus q proueniat ad ipſas proprie: ſed magis ad formara: quia iſta ſunt exiſtentia. Ipſe vero forme non proprie dicuntur exiſtentes: ſed proprie dicuntur exiſtentis. Si ergo iſti ſic motum acceperunt: patet tūc ſtatim: quōmodo motus non dicit duo quedam diuerſa in re: ſicut actionem z paſſionem: z quomodo primo mouent aliqua ſeipſa: z quō ex h ſequitur iſta eſſe ſempiterna. Sed ſi motum proprie ſumamus: tunc mouere z moueri: vt patet ex predictis: ſunt diuerſa z oppoſita in re: nec poſſunt eidem ſecundū idē cōuenire: vnde etiam cum intelligentias ponimus ſuo modo localiter moueri: per ſucceſſiuam ſue virtutis applicationem ad diuerſa loca: ponimus q eis mouere ſe z moueri conueniant ſecundū aliqua diuerſa: q; mouere ſecūdū voluntatem imperantem virtutis applicationem: z moueri ſecundū virtutem ad diuerſa loca ſucceſſiue applicatā quecūq; virtus ſit illa.

Ad argumentum Ergo eſt dicēdum q anima per ſe mouet: ſed non per ſe mouetur: immo per accidens: vt ſupra dictum eſt. Nunc autem intelligimus nihil mouere ipſum penitus ſeipſū: ita q per ſe illo motu moueat: z per ſe illo eodem moueatur.

¶ Textus.

¶ Amplius non neceſſe eſt mouens moueri niſi a ſeipſo ſecundum accidens ꝛc.

¶ Cō ſecunda.

Secundo poſſet Aliquis dubitare: quia non videtur verum: ſi motor alicuius ſic mouet q ipſe non mouetur niſi per accidens: cuiuſmodi eſt anima: q propter h illud per accidens tolli poſſit: ita vz q maneat motor manens quidem: non autem motus: nec per ſe nec per accidens. Nam anima humana mouet ſuū corpus q ipſa nō niſi per accidens mouetur: z tamē nūq; poteſt contingere q moueat non mota.

Ad iſtam qōnem Dicit cōmuniter ⁊ bene q̄ id q̄ eſt per accidens ſeparabile quidē eſt: quātū eſt de ſe ly contingat propter aliquas cōditiones in aliqua materia non eſſe ſeparabile: quēadmodū natura intellectiua per ſe non habet q̄ ſit coniuncta in eſſendo corpori ſed tamen h̄ ſibi poteſt in aliqua particulari natura: propter aliquā conditionem illius particularis nature intellectiue conuenire: ſicut conuenit ſibi in anima humana: propter imperfectionē eius. Et q̄ talis imperfectio nunq̄ tollitur a nā intellectiua contracta per animam humanā: ideo nunq̄ poteſt contingere q̄ natura intellectiua ſic ꝓtracta non ſit in corpore vel nō iclinetur naturaliter ad corpus: ſed q̄ dicta imperfectio non ſequit̄ vlr naturā intellectualez: contingit vt predictuz accīs in alia natura intellectiua ſingulari non inueniatur. Et enim dare aliquaz ira altam: q̄ nec corpori in eſſendo eſt coniuncta: nec contingibilis. Conſimiliter ergo intelligendū in propoſito. Nam q̄ motor qui eſt pars ſe īmobilis moueatur per accidens dum mouet: poteſt cōtingere ex aliqua conditione: que non ſequitur vlr motorez per ſe īmobilē: vt pote ſi ex h̄ prouenirent q̄ talis motor corpori ſit coniūgibilis vel cōiūctus in eſſendo: ſicut ꝑ in anima humana que: q̄ nūq̄ poteſt perdere hanc conditionē: nunq̄ poteſt contingere q̄ moueat niſi moueatur per accidēs: quāuis īmobilis ſit per ſe: q̄ tamē vt iam diximus predicta conditio non ſequit̄ vlr motorem per ſe īmobilē: poteſt optime ⁊ accidens ex illa cōditiōe prouenies a per ſe immobili motore ſeparari: vt videlicet ſit motor nec per ſe motus nec per accidēs dū mouet: qualis eſt motor mobili non coniunctus in eēndo neq̄ coniūgibilis. Bene ergo dicitur ab omnibus q̄ licet id q̄ eſt per accidēs non ſeparetur quandoq̄ in aliqua materia: nō tñ opz ipſuz eē in q̄libz mā ꝓiūctū.

¶ Textus.

¶ Quoniā aūt mouet aliud qdē q̄ mouet ab alio ⁊c.

¶ Lectio decima. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet Eſſe queſtio vtrū in motu ſemp oporteat vtraq̄ mouens. ſ. ⁊ mobile eſſe abinuicez cōtracta: ſed iſta qō: quia fuit ſoluta ſufficienter in tertio: dimittatur ad preſens. Queratur autem primo de h̄ q̄ videtur h̄ velle aliquid moueri a ſeipſo primo: q̄ videtur eſſe falſum: cū. ſ. ſit demonſtratū q̄ nihil ſeipſum mouere poteſt primo.

Ad iſtam qōnem Eſt dicendum q̄ aliter ſumitur h̄ mouens ſeipſum primo ⁊ aliter ſumebat ſupra: nā hic id dō̄ mouēs ſeipſū ꝓmo ī quo primo reſeruatur rō mouentis ſeipſum ꝓpter partes ſuas. Si enī accipiam⁹ q̄ hō mouear manū: manus baculū: baculus lapidez h̄ totū aggregatuz q̄ eſt hō man⁹ baculus lapis: nō dicetur mouere ſeipſum primo: quia non primo in h̄ toto aggregato reſeruatur ratio mouentis ſeipſum: quia ſi tollatur lapis adh̄ in illo aggregato remanebit h̄ q̄ eſt ſeipſum mouens per ſuas partes. Similiter etiaz ſi remoueatur baculus idem remanebit. Si etiaz remoueatur manus adhuc remanebit hō ſeipſum mouens per partes ſuas. Et ſemper partem a toto ſegregando nunquā illud totum habet rationez mouentis ſe primo per ptes ſuas: a quo ſi pars aliqua tollatur remanere poteſt ſeipſum mouens. Sed ſi tanta decisio facta ſit q̄ vlterius aliud non valeat auferri: quin ſtatim tollatur q̄ eſt ſeipſum mouere: ſtabit in hoc vltimo in via reſolutionis ⁊ primo ī via conſtitutionis ratio mouētis ſeipſuz per partes ſuas: patet igitur quomodo h̄ ſumitur mouens ſeipſuz primo: quia: vt declaratum eſt: hoc eſt idē q̄ mouens in quo primo ſtat ratio mouentis ſeipſum per partes ſuas: ſupra autem dicebatur q̄ nihil poteſt mouere ſeipſum primo: ita ſcilicet q̄ ſe non moueat per partes: quarum vna primo habeat rōnez mouentis: ⁊ alia habeat rationem moti: ſed moueat ſe per totuz: ita q̄ totum ſit ratio quare moueat: ⁊ totum ſit ratio quare moueatur: vnde patet q̄ non contradicunt que h̄ dicuntur his que ſupra dicta ſunt.

¶ Textus.

¶ Aut potentia quidem nihil prohibet vtrūq̄ ⁊c.

¶ Ad ſecunda.

Secundo hic poſſet eſſe dubitatio: q̄ videtur h̄ velle Ariſtote. q̄ in motu ſi ſit dare primum ex parte mobilis: ⁊ ex parte mouentis: cum tamen declaratum fuerit in ſexto: q̄ nec ex parte mobilis: nec ex parte mouētis: ſi h̄ fuerit primuū i motu ꝓrigit dare ꝓmū.

Ad iſtam qōnem Dicit Tho. q̄ Ariſt. ꝓius in ſexto probauit q̄ in motu non eſt aliquid primum: nec ex parte mobilis: nec ex parte temporis: nec ex parte rei in qua eſt motus: precipue in augmento ⁊ motu locali ⁊ h̄ ideo: quia tunc loquebatur de motu in communi: ⁊ de mobili ſecūdū q̄ eſt quoddā continuuz: nondum applicando ad determinatas naturas: ⁊ ſecūdū h̄ ſequebatur q̄ non eſſet aliquid primo motum: ⁊ per conſequens: nec aliquid primo mouens: ſi mouens ſit contrinuum: ⁊ ita etiam non eſſet aliquid primo mouens ſeipſum. Sed nunc iam Ariſto. loquitur de motu applicando ipſuz ad determinatas naturas: ⁊ ideo ponit aliquid eſſe primo mouens ſeipſum: ⁊ ſoluit dubitationē ſic q̄ nihil prohibet tale continuuz eſſe diuiſibile in potentia: in actu autem non ſemper: ſicut corpus celi. Et ſi contingat q̄ aliquod continuum diuidatur q̄ dicebatur primo motū: vel primo mouens ſeipſum non retinebit ītā eandez potentiam: vt moueat vel moueatur quia hec potentia ſequitur aliquaz formaz: forma aūt requirit quantitatem determinataz: ⁊ ideo ſi diuidat̄ non retinebit inde candez potentiam: ſicut patet in corde: ecce ſolutio Tho. in ſuis verbis recitata eſt. ¶ Sūt aūt qui dicūt hāc ſolutionē nō cē ꝓuenientē: q̄ ꝑ rūcūq̄ applicet̄ mot⁹ ad mām ſpecialē: non erit ibi dare ꝓmo mutatū eſſe. Et ideo ꝓ iſtos dōm: q̄ ly diuiſio ex parte quātitatis ⁊ māe vadat in infinitū: q̄ cōtinuū ſm q̄ huius eſt in infinitū diuiſibile: ex parte rē forme diuiſio in infinitū nō vadit: ſed eſt dare minimā carnē ⁊ minimā aquaz. Cū ergo moueri cōperat rei ex parte māe ꝓncipij paſſiui: mouere aūt cōperat ei ex parte forme ⁊ ꝓncipij actiui: ſi applicādo motū ad materiā ſpēalē vadat in infinitū diuiſio ex parte moti: nō tñ vadit diuiſio in infinitū ex parte mouētis. ¶ Sed ſi bñ intueamur que iſti dicūt ſatis de facili apparet q̄ ipſa nō ſunt alicui⁹ momēti. Si enī ex pte māe ipſa diuiſio in infinitū vadit: nō ātē ex pte forme: ponam⁹ q̄ mā ſtās ſub certa forma: vtputa ſub fōa carnis: diuidat̄ in tātū q̄ delat talē formā ⁊ accipiat aliā: vtputa formā ekalez: ſicut formā terre: vlteri⁹ ēt ſi diuidat̄ ī tñ q̄ delat formā terre: ⁊ accipiat formā alteri⁹ elemēti: aut ſic, pcedēdo erit ſtat⁹ in diuiſionibus: aut nō erit ſtat⁹. Si erit ſtatus dabit̄ tūc materia naturalis in tāz parua quātitate: q̄ nō poterit nāliter īquātū nātis ⁊ dari in minori. Si aūt non erit ſtatus: ſed erit ꝓcedere in infinitū: accipiēdo vnaz formā poſt aliaz: oportebit formas nāles eſſe infinitas q̄ eſt impoſſibile. Nō. n. pōt dari q̄ fiat redit⁹ ad formā prius

prius perditam: tamen q̄ materia remaneat in illa parua quātitate: quia per diuiſionē itur ad ſimplicius ad minus ſcōm quantitatē dimenſiuā. Sed ſi fieret reditus per diuiſionē ad formā prius perditā: procederet tunc ad aliquid denſius ſcōm quantitatē: q̄ eſt inconueniens. Deuento itaq̄ ad formā vltimā: ⁊ mā ipſius diuiſa vſq̄ ad minima: nō poterit per diuiſionē alterius iſtoz minimoz reditus fieri: ita ad formaz prius perditā: q̄ iſtud parū ſine cōiunctione ad quantitatē aliā ipſa poſſit iforma: e. Eſt itaq̄ ſcōm hoc dare minimuz per diuiſionē: ⁊ ex pte materie ſumpte ſcōm q̄ nāle eſt ⁊ nāle eſſe habens: vnde pz q̄ iſtoz diſtinctio nō valet.

Et preterea Tho. dixit q̄ facta applicatione ad determinatā nām datur primū: ⁊ ex parte cōtinui mouentis: ⁊ ex parte mobilis: ſm motum ſcilicet ſibi debitū in nā illa: vnde ⁊ ponit exemplū de corde: in quo q̄ diuiſionē ad hoc deuenit̄: vt nō moueat nec etiam moueat motu cordis: ⁊ non ſolū in corde: ſed etiā in alijs apparet iſtud idez. Diuiſio enī terre tendentis ſimplr deorſuz ad hoc perducit ſi fiat vltra minima: vt perdita forma terre generetur aliud q̄ non ſit ſimplr graue: q̄ tunc eſſet terra nec per pñs ſit motū ſimplr deorſum motu nāli: ⁊ vlr hoc in oibus apparet. Naz ipſa applicatio ad determinataz formā: vnde ſi ex forma non procedit diuiſio ī infinitum: neceſſariuz tunc eſt q̄ non procedat etiā in infinitum ex pte materie: ſtantis ſub nā aliqua creata ⁊ determinata. Et q̄ doctor noſter ita intellexerit: patet ex eo q̄ ponit exēpla de naturis aliquibus determinatis: ex quib⁹ etiā ex eo q̄ ad hoc induxit probationez ſumptaz ex conditionibus formarū naturaliū. Manifeſtū eſt igitur: q̄ oiquaq̄ deficit iſtoz ꝓbatio ⁊ ſolutio.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem oportet ſemper motum eſſe ⁊ non deficere ⁊c.

¶ Lectio xj. ¶ Q̄ō prima.

Hic forte Aliquis poſſet dubitare vtrum poſſimus dicere q̄ oia generabilia ſint cauſa oīs ⁊ totius ſempiterne generationis: videtur enim q̄ ſic: quia ſicut ſe habet vnuz generans generabile ad vnā generationē: ita ſe habēt oia gñantia generabilia ad omnē generationē: ſed vnuz generans generabile: eſt cā vnius gñationis: igit̄ ⁊ oia gñantia generabilia erunt cauſa totius ſempiterne generationis nec per conſequens vltra ipſa oportebit aliam cauſaz querere huius ſempiterne mutationis.

Ad iſtam qōnem Eſt dicendum q̄ illa ꝓpoſitio qua dicitur: omnia generantia generabilia eſſe cauſaz omnis generationis: duplicez habere poteſt intellectū vnum quidem diuiſuz ⁊ aliū cōiunctū: diuiſuz ſi quidem intellectum habere poteſt referendo ſingula generantia generabilia ad ſingulas generationes: vt vz dicamus: idcirco omnia generantia generabilia cauſam eſſe omnis generationis: quia dicēdo hoc generans generabile eſt cauſa huius generationis: ⁊ alīō alterius ꝓingit vt diſcurrēdo per ſingulas generationes: nulla generatio pretermittatur: cuius cauſa aſſignari nō poſſit aliquod generans generabile. Coniunctū aūtez habere poteſt ſi non referantur diſiunctim ſingule generationes ad ſingula generantia: ſed coniunctim omnes generationes ad omnia generantia generabilia. Et ſi quidem queſtio intelligatur hoc ſecundo modo patet ſtatim ſolutio ipſius. Nam ſi omnes generationes prouenium coniunctim ab omnibus generantibus generalibus: cum intra generationes omnes claudatur generatio cuiuſlibet etiam generantis generabilis: ſequetur q̄ ſupra ſuas etiam generationes ipſa generantia generabilia cauſalitatem habeant: q̄ eſt impoſſibile: quia nihil poteſt eē cauſa effectiua ſue generationis. Vnde hoc modo intelligendo queſtionem: dicenduz q̄ non poſſunt omnia generantia gñabilia eſſe oīs generationis cauſa. Si aūt intelligatur primo modo dicendum eſt q̄ poſſunt. Poteſt enī contingere q̄ cuiuſlibet determinate gñationis ſit cā aliq̄ generans gñabile: nec tñ propter hoc tollit̄ demōſtratio phylozophi. Nā ſic ponendo habemus quidem cauſaz huius gñationis vel illius: nō tñ habemus cāz ſimplr gñationis ⁊ ſcōm ſe. Nō enī cā eſt generationis ſimplr ſcōm ſe cā eſt omnis gñationis. Nihil aūt per poſitionē illā datur q̄ ſit oīs generatiōis cā: quā tñ cāz neceſſariuz eſt ponere. Effectus enim vnius rationis habet rationem vnius effectus: ⁊ vnum effectū oportet in vnā cauſam reducere: ſingularem quidē effectum in cauſam ſingularem ⁊ vniuerſalem in cauſam cōem: generatio autem ſimpliciter dicta vnius eſt rōnis: vnde neceſſarium eſt q̄ gñatio ſimplr ⁊ ſcōm ſe: ⁊ nō tantū ꝑ rōnē huius vel illius gñationis in vnā cāz reducat̄: que ſit cauſa oīs gñationis: ⁊ ſine qua nō poſſit eſſe vlla generatio. Nā cauſa generatiōis ſimpliciter dicte ſe habet ad cauſaz propriaz huius determinate generationis: ſicut cauſa principalis ad cauſam inſtrumentalem.

Ad argumentum Autem iam pz reſponſio. Nā ſicut ſe habet vnuz generans particulare: ad vnā generationē: ſic ſe poſſunt habere oia particularia generantia ad omnem generationez ſecunduz diuiſuz: non aūt ſm coniunctum intellectum: ſicut expoſuimus.

¶ Textus.

¶ Unum autem magis quā multa: ⁊ finita q̄ infinita oportet exiſtimare ⁊c.

¶ Ad ſecunda.

Secundo poſſet Aliqs dubitare vtrum melius ſit eſſe vnuz tantū primū mouens q̄ plura: videtur enim q̄ nō. Nam primum mouens mouet ſicut ſummū determinatuz bonū. Melius eſt aūt eſſe multa bona q̄ tantū vnū: ⁊ per conſequens longe melius eſſe videtur q̄ ſint multa ſūma bona q̄ vnum ſolum.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduz q̄ melius ſimpliciter eſt eſſe vnuz ſūmū bonum q̄ eſſe multa ſūma bona. Naz ponere q̄ ſint multa ſūma bona eſt ponere q̄ nullus ſūmuz bonū ſit. Melius ēautez eſſe aliquod ſūmū bonum: q̄ nullum ſūmū bonuz eſſe. Igitur melius eſt eſſe tantū vnū ſūmum bonū q̄ eſſe multa ſūma bona. Quod autez ponendo ſūma bona multa ſequatur nullum cē ſūmum bonum de facili apparet. Nam oē ſummū bonum omni ſūme bono ciuſdez rationis eſt: ſicut etiam omne ſumme calidum omni ſumme calido eiuſdez rationis eſt: vna eſt enim ratio ſumme calidi. Una ratio ſūme boni: cōtinens tamen exēplarez rōnes oīuz bonoz. Que aūtē multa in ipo ſunt: ⁊ recipiunt predicationez alicuius vnius: ſecundū penitus idem nomē penituſq̄ candē rōnem: particularia ſunt ſub vna eadem ſpecie ⁊ eodem genere cōtenta. Nullus autem particulare ens eſt niſi particulare bonū. Nullū vero particulare bonū eſſe poteſt ſūmū bonum. Nam ſūme bonum ⁊ eſt contentiuum oīs boni: ⁊ eſt poſitum extra oē genus. Nullum itaq̄ ſimplr ſūmū bonum ponitur cū

ponunt simplr multa sūma bona: q̄to ita q̄ melius est sūmū bonū ponere q̄ est causa oīs boni: q̄ simplr sūme bonum tollere: tanto melius est dicere q̄ sit vnum tantum simplr sūmum bonum: q̄ dicere q̄ sint simpliciter multa summa bona.

Ad argumentum Ergo factū in contrariuz dicendū est: q̄ melius est esse multa bona sicut cē possunt q̄ esse tantū vnuz: sed sicut declarauimus: non possunt ponī sūma bona multa: quia statim tollerent rationez summe bonitatis.

¶ Textus.

¶ Et iterum considerans principia mouentium ꝛc.

¶ Lectio. xij. ¶ Cō prima.

Esse posset Aliqs dubitare de hoc q̄ Arist. air q̄ si aliquid est imobilium quidem: mouentiuz autez ꝛ ipsorū que scīm accidens mouenē impossibile est cōtinuū motū mouere: videtur eni hoc esse falsuz: quia motoz mobili cōiuncti in essendo: necessario mouetur per accidens ad motuz sui mobilis: anima autem coniuncta est in essendo ei q̄ vi/uificat. Si ergo aīa ozbiū celestiū ipsos viuificat: ꝛ aīa sic imponitur Ari. erit necessario coniuncta eis in essendo: ꝛ per ons mouebit ad motū sui mobilis. Et tamen hoc nō obstante inuenitur motum continuuz mouere.

Ad istam qōnem Est dicendum q̄ secundum rei veritatem si corpora celestia dicerentur ita ani./mata q̄ essent non tantum mota: sed criā informata pro/prijs motoribus: qui dicūtur aīe celoz: oporteret necessario concedere q̄ ipsoz motores proprij per accidens mouerentur. Est enim omnino impossibile aliqua duo esse coniuncta in essendo: ꝛ tamen vnum ipsoruz localiter moueri altero mouente nullo modo motu: tā videlicet per se q̄ etiam per accidens. Stante ergo positione qua ponuntur corpora celestia ita aīata q̄ ipsorū motores eis sint coniuncti in essendo: aut impossibile erit verificari q̄ hic dicit Arist. aut oportebit ponere q̄ tales motores mouere non possint motū sempiternuz continuum. Simplr eniz sic ait Aristo. q̄ si aliquid est imobiliū quidem mouentiū aut etiā ipsorū que secundum accidens mouentur: impossibile ē cōtinuū motū mouere. Ut ergo ista omnia saluem⁹ cogimur dicere q̄ aut Aristo. voluit intelligere corpora celestia ita animata q̄ essent a suis motoribus ad actum viuendi informata: aut si hoc noluit intellixit forte sicut nos exposuimus cōment. in questione de aīatione celoz: quem tamen modum non reperimus ad presens: vnde ꝛ Tho. hic dicit: ratio eozum que hic a philosopho dicūtur est: quia anime animalium constituuntur in suo esse per vnionem ad corpora. Sed motores superiozum orbium nō constituuntur in suo esse ex vnione ad sua corpora.

¶ Textus.

¶ Non est autem idem moueri secunduz accidens a se ipso ꝛ ab altero ꝛc.

¶ Cō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare: quia cuz Arist. prius dixerit motores qui per accidens mouētur nō mouere motū continuū: dixit postea motores secundoz orbium: qui continuū motū mouēt: per accidens mouere: vnde videtur sibi contradicere.

Ad istam qōnem Satis sufficiēter q̄ dicta Tho. responsio habetur. Nā moueri per accidens potest alicui attribui dupliciter: vno quidē modo ratiōe sui: ita scilicet q̄ in ipso fiat per accidens: siue secūdario ꝛ ex consequenti motꝰ: sicut in aiabus aīalū ptingit. Nā cuz mouentur localiter corpora aialium mouentur statim secundario ꝛ ex consequēti ipsemet anime ipsorum de vno loco ad alium translate: ꝛ q̄ sic secunduz se ꝛ ratione sui per accidens mouetur dixit prius Aristo. non posset motum continuū mouere. Alio autē modo moueri per accidens attribuitur alicui: non secundum seipsuz: siue ratione sui: sed ratione eius q̄ est aliq̄d ipsius aut sicut pars aut sicut organū: quēadmodū si artifice tenente instrumentū fieret motus in instrumēto nullo motu facto in artifice: diceremus tunc artificem moueri per accidens: non ratione sui: qz. s. fieret in ipso vllus motus: sed solū ratione istrumenti: q̄ aliquid ipsius est: ꝛ hoc secūdo modo motoribus orbiuz secundorū attribuitur per accidens moueri. Non enim dicuntur moueri per accidens: quia secūdario ꝛ ex ōñi in ipsis fiat motus: sed quia motus quidā fit ex ōñi ꝛ secundario in ipsis suis orbibus: qui sunt quedā instrumēta ꝛ organa ipsoz. Mouentur eniz tales orbes pluribus motib⁹: vno quidē qꝫ se: alio ꝓpter motū suptoris mobilis. Et hic motus talibus orbibus dꝫ deberi secundario ex ōñi: hanc itaq̄ distinctionē voluit Aristo. ponere cuz dixit: nō est aūt idē moueri scīm accidens a se ipso ꝛ ab altero. Et q̄ mouetur quidez: seu dicatur moueri per accidens ab altero: siue propter alterum: nihil prohibet motuz continuū mouere.

¶ Textus.

¶ Hoc autem est manifestum quidem: ex eo q̄ non est possibile ꝛc.

¶ Cō tertia.

Tertio quia Videtur Arist. hic velle q̄ motꝰ ad formā non possit immediate ꝓuenire ab imobili motore: queratur vtrū habeat veritatē: videt enim q̄ nō: qz quicqd potest agens inferius potest supuis. Mouens aūt imobile est altius agens q̄ agens mobile. Cū igit a mouente mobili possit motꝰ ad formā immediate ꝓuenire: vī q̄ etiā immediate prouenire possit ab imobili mouente.

Ad istam qōnem Est dicendū q̄ aliter loquēdū est de motore imobili primo: qui est causa oīuz: ꝛ aliter de motoribus imobilibus secundis: qui sunt ipse intelligentie create. Nam si de his secundis motoribus loquemur: simplr dām est q̄ lz mā eis obediat ad nūtū q̄tū ad motū localē: non tñ eis obedit q̄tū ad motū ad formā: huius aūt rō est quia talia mouentia imobilia sunt mouentia ꝛ agentia intellectiua: agens autem intellectuale agit ꝛ mouet per formam intellectaz: forma enim naturalis est ratio agendi ꝛ mouendi agenti naturali: ꝛ forma per intellectum apprehēsa est ratio agēdi ꝛ mouendi agenti intellectuali: forma aūt apprehēsa que est in intelligētijs secundis intētio ꝛ notio rei est ꝛ non res ipsa. Quia igitur non potest res rata ꝛ absoluta immediate ab intentione ꝓuenire: cōcluditur q̄ intelligentie create per formā apprehensam: que est eis ratio agendi: non possunt immediate realem ꝛ absolutam producere naturam. Per motū aūt ad formā semper non intentio aut relatio: sed res aliqua rata ꝛ absoluta suo modo efficitur in ipso mobili: q̄ tamen non cōtingit de motu locali: sicut per se patet: hinc itaq̄ pro/uenit q̄ nulla intelligentia creata potest immediate mouere materiam ad formaz: quamuis corpus immediate mouere possit ad locū. Sed hec ratio de prima omnium causa non potest assignari: quia forma ab ipsa apprehensa non est intentio: sed res summa: quia est ipsa eius essentia: que est res contentiua omnis rei. Et ideo necessarium est q̄ sibi materia corporalis obediat ad nutum: ꝛ quantum ad motum ad locum: ꝛ quantū ad motum ad formam.

Quia vero argumētum Factum in contrarium cōcludit de intelligentijs secūdis dicendum est ad ipsum q̄ quicquid potest facere agens inferius: potest etiam ꝛ superius: sed non eodem modo: quin magis debet hoc facere modo altiori. Sic autem est in proposito: sed ponamus mouens mobile facere motū ad formā imediate: ꝛ mouens imobile hūc motum facere mediante mouente mobili: ranq̄ suo instrumento: faciet enim tunc talem motum mouens mobile: sicut instrumentum: ꝛ mouens immobile ipsum faciet sicut agens primum: altioz autem modus agendi est quo aliquid agit: sicut principale agens: q̄ ille quo aliquid dicitur agere sicut instrumentuz.

¶ Textus.

¶ Ar vero aliud facientibus principiuz magis erit de bis manifestum ꝛc.

¶ Lectio. xiij. ¶ Cō prima.

Esse posset Dubitare aliquis: q̄ motus in quantitate videtur esse prior motu alterationis: cuius tamen contrarium ponitur in littera. Nā motus prior esse videtur: qui est ad priorez terminum: sed nihil in quantitate est ad priorem terminum q̄ motus alterationis: qz terminus illius est quātitas: ꝛ terminus istius est qualitas: quantitas autem est prior qualitate igitur ꝛ motus in quantitate est prior ipso motu alterationis.

Ad istam qōnem Dicunt quidaz q̄ augmentum potest accipi vno modo large: ꝛ sicut fieri potest per solam rarefactionem: rarefactio autem primo terminatur ad raritatem que est qualitas: ꝛ ex consequenti ad certam mensuraz quantitatis: vnde hoc modo motus alterationis prior est motu qui est in quantitate. Alio autez modo augmentuz sumi potest proprie: quomodo non fit sine alteratione alimenti: ꝛ sine motu locali. Unde hoc etiam modo talis motus posterior est motu alterationis.

Sed hec verba Quamuis discurrendo per modos augmēti declarent q̄ alteratio prior ipso est: non tamen solunt argumentum. Maz adhuc dubiuz est quare motus tales non trahant prioritatez a teris: cuz trahant speciem ab ipsis: vnumquodq̄ enim speciem propriā ꝛ prioritatem ad alia trahit ab eodem. Dicere autez q̄ per se prius est non per se: ꝛ simpliciter prius est compositum non est soluere argumentuz: sed magis est arguere contra cōclusionē argumenti: q̄ est propriū sophistax.

Dicenduz est igitur q̄ in quantitate simpliciter non est motus: quia tunc mathematica nō abstraherēt a motu: sed motus est in quātitate contracta ad esse naturale: quia motus est passio entis naturalis Quantitas autem simpliciter bene quidem est prior ipsa qualitate: sed quātitas tracta ad esse naturale nō est simpliciter prior effectis qualitatibus: sed magis est aliquo modo posterior aliquibus. Maz id quo aliquid ad esse naturale trahitur: prius est eo inquantū huius q̄ ad tale esse tractum est per concretionem eius. Quātitas autem ad esse naturale trahitur per concretionez qualitatum naturaliuz: vnde patet q̄ in ratione entis naturalis qualitas est prior quantitate: ꝛ quia motus est actus entis naturalis: contingit vt motus in quantitate posterior sit motu alteratiōis. Patet itaq̄ respō/sio ad argumentum. Non enim est motus in quantitate simpliciter sumpta quomodo est prior ipsa qualitate sed est motus in quantitate per qualitates naturales contractas ad esse naturale: quomodo quantitas qualitatem presupponit.

¶ Textus.

¶ Adhuc tempore prior est perpetuū eni contingit ꝛc.

¶ Cō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare: quia non videtur motus localis esse prior tempore motu ad formam. Nam eternorum non est vnum prius alio secundum tempus: secundum autem philosophiam ipsius Aristot. tam motus localis q̄ etiam motus ad formaz fuit ab eterno Non igitur bene dictuz est secunduz opinionem suam q̄ motus localis est prior tempore aliis mutationibus.

Ad istam qōnem Dicendū q̄ esse in tempore per se cōperit particularibus non vbibus: ꝛ per consequēs: speciebus que vniuersalia quedam sunt. Quando ergo queritur de aliquibus: qō ipsoruz sit prius priori tate temporis debemus respicere ad ipsa in particulari sumpta: quomodo sunt per se in tempore: ꝛ nō ad ipsa sumpta i vlī: loquēdo aūt d: motu locali: ꝛ de motu ad formā in particulari: patet statim q̄ motus localis prior est motibus ad formam. Maz quamuis secundū Aristo. motus ad formaz vniuersaliter sumptus semper fuerit ratione suorum particularium sibi succedentiuz non tamen est dare aliquem particularem motum ad formam esse sempiternū. Contingit autem dare vnum particularē motū localē sempiternuz: sicut motū circularē. Quia igit sempiternū prius est tēpore ꝛ durationē non sempiterno: patet secundū ista q̄ cōueniēter dicit motꝰ localis ē prior motibus ad formā.

¶ Textus.

¶ Omnino autem videtur q̄ sit imperfectum ad principium ieus.

¶ Cō tertia.

Tertio aliquis Posset dubitaꝛ: quia non videtur conuenienter dictum q̄ motus localis sit prior aliis motibus: prioritate perfectionis. Nam ille est perfectior motus in quo ratio motus perfectior modo reseruatur: sed motꝰ diffinitio magis perfecte reseruatur in motu ad formā q̄ in motu locali. Est eni motus actus entis in potentia. Magis autez est in potentia id q̄ est in potentia ad formā q̄ id q̄ est in potentia ad vbi: igitur motꝰ ad formā est perfectior ratione motus q̄ motus localis.

Ad istam qōnem Est dicendum q̄ motus localis est perfectior motibus ad formā. Ad cuius euidentiā attendendū est: q̄ formaliter de ratione motus est: q̄ sit continuo quoddam successiuū: vnde ille motus in quo inuenitur maior ꝛ perfectior continuatio successionis perfectior est in ratione motus. Sic autem se habet motus localis. In nullo enim motu est tanta: ꝛ tam

perfecta cōtinuitas: sicut est in motu qui est secundū locum. Nam z alios motus necessarium est interrūpi per deuentus ad terminos contrarios. Motus autem localis per nihil tale necessario inuenitur interrumpi: vnde patet euidenter q ipse informali motus perfectione motus singulos transcendit.

Argumentum autē Factū in cōtrariū patet satis q recte non concludit. Naz si ille motus est perfectior: cuius subiectum est magis potentia cum subiectum generationis sit maxime in potentia erit ipsa generatio verissime z perfectissime motus: q est inconueniens. Item cum ens in potentia sit ens imperfectū Motus q to magis hz subiectuz in potentia: tanto in ipso maiorem imperfectionem ponit. Ex hoc autem q motus in suo subo ponit maiorez imperfectionem: magis hz q sit diminutior q perfectior. Ad diffinitionem ergo motus saluandam: sufficit q subiectuz sit aliqua liter in potentia: non tamen ex potentialitate subiecti sumitur huius diffinitionis complementum: sed magis sumitur ex continuatione acquisitionis: subintellecta in hac particula secundum q huius. Dicitur enim motus esse actus entis in potentia secundum q huius.

¶ Textus.

¶ Nunc autem loci mutatio primi sit nunc monstrandum est tc.

¶ Lectio decimaquarta. ¶ Cō prima.

Nec posset Aliqs dubitare ga non videtur inconueniens motus contrarios cōtinuari. Si enim in vno z eodem instanti terminetur vnus z inchoetur alius: sequetur q in vno z eodem instanti sit finis vnius z principiuz alterius Motus autem tunc dicuntur continuari: quando idē est alterius quidem finis z alterius principiuz: igitur motus contrarios continuari non est inconueniens.

Ad istam qōnem Est dicendum q motus contrarios continuari est omnino impossibile: cuius declaratio est: quia impossibile est motum habere continuitatem: nisi continuitatez habeat id q acquiritur per ipsum. Quemadmodum enim interrupta magnitudine interrumpitur motus localis: qui continuitate trahit a continuitate magnitudinis: sicut etiā interrupto vniuersaliter eo q acquiritur per quemcunq motum necesse est motuz ipsum interrumpi. Interrupta enī acquisita ponunt interruptas acquisitiones. Motus autez dicit acquisitionem rei. Idem etiam ex hoc apparet q motus: vt exposuimus in precedentibus: nō habet propriam realitatem aliam preter realitatē eius q cō acquiritur per ipsum. Que autem vnius realitatis sunt necessario sic se habent q vno interpto interrumpitur alteruz. Nūc autem sic est q per contrarios motus contrarie forme acquiruntur: formas autez contrarias ipossibile est continuari: igitur z motus contrarios impossibile est esse continuos. ¶ Ad euidentiaz autem maioris ppositionis accipiamus duos motus cōtrarios: situr dealbationem z denigrationem. Quia itaq in cōtinuis finis vnius est principiuz alterius: si dealbatio continuari debet denigrationi: oportebit finez dealbationis esse principiuz denigrationis. Et quia ostensuz est q motus non continuantur: nisi continuentur illa que p ipsos acquirunf: sed si finis dealbationis debet esse principium denigrationis: oportet q finis albedinis qui correspōdet fini dealbationis erit principiū nigredinis: respōdens principio denigrationis: hoc aūt satis apparet esse impossibile. Naz finis albedinis cōrespōdens fini dealbationis non est aliud q̄ summus gradus albedinis per ipsam dealbationem acquisite summum autem gradum albedinis: qui non potest aliud q̄ albedinem intensam: esse principiuz nigredinis quilibet sane mentis statim iudicabit impossibile.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicē dum est: q non dicuntur ex hoc aliqua cōtinuari q in eodem habent principiuz z finem: licet ex hoc dicatur contigua aut consequenter se habentia. Sed dicuntur continuari ex eo q idem habent principium z finem: vnde patet q in eodez instanti possit esse finis vnius cōtrariozum motuum: z principiuz alterius: non tamen ideo continuari poterūt.

¶ Cō secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare vtrum verū sit q supponebatur in isto argumento: videlicet q in eodem instanti: in quo terminatur in aliquo subiecto vnus motuum contrariozum: inchoari possit in illo met subiecto motus reliquus grauis: videtur enim q sic: quia licet contraria non possint simul esse in eodem: nihil tamen prohibet ipsa in eodem esse successiue: ita q in subiecto statiz sine interpositione temporis vnum sit post reliquum: quemadmoduz licet albedo z nigredo esse nō possint simul in eodem: nihil tamē prohibet: quin statiz non intercidente tempore medio: cuz desinit albedo esse in corpe in ipo sit nigredo: pari ratione quamuis idem simul non possit moueri motibus cōtrarijs: nihil tamen prohibere poterit: quin statim cum desinit moueri vno motuuz contrariozum: absq̄ vlla interiectione temporis z quietis: incipiat moueri motu reliquo.

Ad istam qōnem Modo respondēdum est tātū ꝯtū pertinet ad motus ad formas. Nā de motibus localibus erit locus querendi in sequenti lectione. De illis ergo motibus qui non sunt ad vbi: dicendum est ad presens q impossibile est duos motus tales contrarios ita se habere: vt statim cuz in aliquo subiecto terminatur vnus in ipo initietur alius Cuius declaratio est: q ab alio termino recedit̄ per vnum contrariozum motuū: ad quem accedit̄ per alterum: z ibi initiatur recessus ab aliquo vbi finitur accessus ad ipsum. Si ita q in illo instanti in quo finitur vnius motus contrarius: vtpote motus dealbationis: etiā initiatur in vno z eodez subiecto motus alter cōtrarius: vtpote motus denigrationis: oportebit q in illo eodem instanti quo finitur accessus ad albedinez: inchoetur recessus ab albedine: z in eodem etiam gradu albedinis in quo finit̄ accessus oportet inchoari recessuz: vlterius autez sicest vt declarauimus in sexto: q in illo instanti in quo inciatur denigratio oportet induci simulq inductuz aliquid esse de nigredine. Cuz ār aliquid inductū est de nigredine oz necessario eē aliqd abiectū de albedie: gradꝰ etiam in quo finitur dealbatio in illo instanti in quo dealbatio finitur: debet esse in dealbato corpe. Recolligentes itaq predicta: sic arguas ad propositum. In illo instanti in quo finitur dealbatio: gradus vltimo inductus est in dealbato corpore. In illo etiam instanti in quo initiatur denigratio oportet esse aliquid inductum de nigredine z aliquid abiectū de albedine. Sed gradus albedinis abiectus in pncipio denigrationis est gradus vltimo sumptus per dealbationez: quia dictum

est q etiam eodem finitur accessus ad terminum z initiatur recessus a termino. Si itaq in eodem instanti finitur dealbatio z initiatur denigratio: finitur accessus ad albedinez: z initiatur recessus ab albedine in eodem instanti vnus z idem gradus albedinis erit inductus in subiecto z abiectus a subiecto: z per consequens aliqd idē in subiecto simul erit z non erit. In instanti enim in quo aliquid acceptum est habetur: z in instanti in quo abiectum est non habetur. Si itaq impossibile est idem simul esse z non esse: sequitur q impossibile sit: in vno eodemq subiecto initiari denigrationē in instanti in quo finitur dealbatio. Et eodez modo intelligendum est de alijs motibus contrarijs.

Argumentum itaq In contrarium: z si concludat de contrarijs formis: non tamē concludit: de contrarijs motibus: propter rationez: assignatam. Non enim sequitur idē esse z non esse: si ponamus q in illo instanti: in quo definit vna formarum contrariuz esse in subiecto: incipiat in ipso esse z sit alia: q tamen sequitur: si hoc ponamus de motibus contrarijs vt exposuimus.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem contingit quendam esse motuz in finitum vnum z continuum tc.

¶ Lectio. xv. ¶ Cō prima.

Nec possz aliquis dubitare vtrū i motib⁹ localib⁹ possit fieri reflexio sine interpne quietis: vt enim q si aliqs ꝓiceret sursum sagittam cōtra rotam descendentē: z contingeret ipsam anteqū quiesceret: statim propter motum rote reflecteretur: z descenderet deorsuz ante q̄ quiesceret. Non ergo necessariuz est q in reflexione ges media intercidatur.

Ad istam qōnem Dicitur cōmuniter q duob⁹ modis potest aliquid moueri: quia per se z per accidēs z si per se quidem vtroq motu moueatur mobile: tunc oportet q semp in reflexione interponatur quies media z de motu sic sumpto concludit ratio quelibet ꝓbi. Si autem mobile vno motu moueatur per se: z alio per accidens: non oportet tunc intercidere mediam quietem quemadmodum si naui per fluuium currente: aliquis stans in opposita gre fluuiis proijciat sagittam motuz contra motum nauis: que quidē sagitta infigatur naui: quia non est credendum q sagitta nauiz cōtingens ipsam faciat quiescere: concedendum est simpliciter q statim cum peruenerit ad eā incipiet reflecti z moueri secum contra motum suū primum: absq̄ quietis interpositiōe. Nam primo motu fuisset quidez per se mota. Secundo autem motu non per se moueretur: immo in fixa naui per se quidē staret in codez loco nauis z quiesceret: moueretur autez per accidens ad motum nauis cui existeret infixa. Et eodem modo est intelligendum de alio exemplo. Tenderet enim sagitta per se sursuz: sed deorsuz per accidens rediret: quia delata a rota cadente: z fortiori motu mota q̄ esset motus proprius sagitte

Sed videtur quod Ista responsio non sit pertinens sufficiens Si enim aliquis poneret q sagitta rotā fortissime percutiens non remaneret propter fortē percussionem iuxta eam: sed ab ipsa repelleretur ita fortiter q ad minus per aliquantū spatiū descenderet: sagitta ante rotam: moueretur tunc per se sagitta etiaz hoc secundo motu. Et quia hic non videtur quies vlla intercidere: sequitur q in talibus motibus per se fieret reflexio sine quiete precedente.

Sed ista obiectio Tollitur de facili: dicemus enim q si sagitta rotaz pertingens descendentem: ab ipsa sic repelleretur: q propter repulsionem descenderet deorsum: non posset ista repulsio fieri sic subito: quin per aliquod tempus quiesceret: quod per se contingens rotam descenderet non per accidens: quia ad descensum rote cui in illo modico tempore existeret coniuncta.

¶ Textus.

¶ Maxime autem manifestuz est q impossibile est cōtinuum esse tc.

¶ Cō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare: quia non videtur ratio philosophi cōcludere: nec ēt ista que nos diximus oīno vera esse. Nā id qđ primue mouetur in loco vtitur vno medio signo loci tanq̄ duobus: quia tanq̄ fine precedentis: z tanq̄ principio sequentis: nec tamen propter hoc a suo motu auferetur continuitas.

Et preterea Supra dixim⁹ q in motib⁹ ad formam non fit reflexio sine quiete media: propter id q cum initiatur motus ad formam contrariam: abicitur statim aliquid de forma contraria altera a qua inchoatur motus. Sed in motibus localibus hoc non habet locuz: quia initiatur motus ad aliquem locum mobilem: secundum se totum: z secundum omnes partes est in loco a quo debet recedere: ita q pro illo instanti de illo loco nihil perdit: videt itaq q quantumcunq in motibus ad formā non possit fieri reflexio: nisi quies intercidat: fieri tamen possit in motibus localibus.

Ad istius itaq Cōnis euidentiam considerandus est: q signum manens in medio continui alterius rationis est secundum q est continuatiuum: z alterius rationis est secundum q est diuisiuū. Nam continuatiuum est secundum q est vnum: propter id q continuatio aliqd vnum ponit in quo partes ipse cōcretuntur. Diuisiuū autem est secundum q est aliquo modo duo: vt exposuimus in quarto: propter id q diuisio facit esse aliud finē vnius partis a pncipio alterius. Et propter hoc ipsuz q mouetur in loco nunq̄ medio signo vtitur actu tanq̄ duobus nisi actu diuidat continuum: z per consequens actu interrumpat motum. Sed si debet motuz suū nō interrumpere: necessariuz est q signo medio nullo modo actu bis vtatur: si non vtatur ipso tāquam duobus sed solum tanq̄ vno termino continuante. Hunc autē sic est q cū aliquid localiter mouetur prius vno motu z postea reflectitur ad oppositum vno z eodem signo actu bis vtitur: cuius ratio est: quia cuilibet motui finito oportet assignare actu finem: z cuilibet inchoato oportet assignare actu principium. Cum autem corpus motum sursum: reflectit̄ ad deorsuz: motus sursuz actualiter finitur: z motus deorsuz actu inchoatur: cū non esset ante. Ergo z illi actu finem: z huic actu principium oportet in loco sursum assignare. Utitur ergo tunc mobile tali signo actu tanq̄ duobus: z per consequens ipso vtitur tanq̄ diuidente continuum: z non rumpente motum non tanq̄ continuante. Ex hoc aūt possemus si vellemus statim concludere motum reflexum non esse continuum: quia Tratione partium continuatarum est q in medio vno habeat actu finem: z alia actu pncipiū: q actus fz suā rōnē distinctiu⁹ est.

¶ Sed tamen aliquis posset dicere: q licet ex ꝫ probet mot⁹ rales nō esse continuos: per q soluitur primus argumentū: non tamen probatur propter hoc q inter ipsos intercidat quies media. Nam ⁊ in lineis videmus q quamuis nullum punctum actu sit in medio: sed debet esse cōtinua: si tamē actu fiat ibi assignatio finis ⁊ principij; ⁊ in eodem situ erunt quidem tunc partes linee non continue: sed ita contigue: q inter eas nihil cadet medium: similiter itaq posset quis dicere: q assignando actu finem vni motui: ⁊ actu principium alteri: manebunt motus non continui: sed si illi duo termini actu scilicet finis ⁊ actu principij: ponantur in eodem temporis instanti: erūt illi motus se se consequentes absq vlla quiete intermedia.

Considerādum est Itaq sicut ait Tho. q licet punctum vel signum quodcūq vt est vnus subiecto possim simul itelligere: si tm debeo ipsum seorsus itelligere vt finē: ⁊ seorsus itelligere vt principiū: nūq̄ potero hoc simul facere: sequeretur enim q plura in ratione qua plura simul intelligerē q esse non potest. Quod si intellectus non pōt istud facere: necessarium tunc est q nec etiam mobile tunc i eodem istanti possit idem sumere signum actu: vt plura: siue seorsum vt actu finem ⁊ seorsum vt principium. In alio itaq instanti ipsum sumet: vt finem precedentis motus: ⁊ in alio instanti ipsum accipiet: vt principium sequentis. Et quia inter duo instantia cadit tempus mediū: oportebit tunc necessario in illo tempore medio ipsum mobile ibi stare ⁊ quiescere: patet igitur q propter istas rationes motus localis reflexus fieri non potest sine quiete media: quā tuncūq ratiō supra assignata de motib⁹ ad formam locum non habeat in motibus localibus. Patet itaq responsio ad argumenta.

¶ Cō tertia.

Sed tunc tertio Statiz dubitaret aliquis: quia secunduz ista videtur q etiam in motibus per accidens non fiat reflexio: sine quietis interpositione: quia quantumcūq alter motus sit per accidēs: ex quo ramē prior actu finitur: ⁊ scōs actu ichoatur: oportet illi assignare actu finem: ⁊ huic actu principium. Que duo si ponant in eodem instanti: sequetur q vno ⁊ eodem signo in eodem nūc ipsum mobile bis vratur: semel quidem vt fine ⁊ semel vt principio.

Hic autē dubitatio Stantibus supradictis tollitur de facili. Nam motu quidez vno facto per se ⁊ alio per accidens: dicemus q mobile signuz in quo terminat motum sibi pe se debitum accipit quidem per se tanq̄ finez sui motus: sed non accipit illud per se tanq̄ principium alterius: quia nec ille motus est suus: sed illius mobilis: q trahit ipsum secum: ꝫ autem mobile: quia continuum motum facere supponitur: nō accipit illud signum sicut actu finem vel sicut actu principiuz: sed accipit ipsum sicut cōtinuans. Sed si dicat q mobile reflexum ad minus accipit ipsum sicut actu principiū sui recessus: dicemus sicut diximus q quia per accidens suus recessus inde tunc initiatur: per accidens tm illud signū sumit actu: vt principiuz: ad q nullum sequitur impossibile: licet enim idez non possit vti per se eodem bis in eodem instanti: nihil tamen prohibet q in eodem instanti eodem bis vratur: ita tamen q semel vratur ipso per se: ⁊ semel non per se sed per accidens.

¶ Textus.

¶ Sed verū dōm est qō quidē diximus in rōnib⁹ ⁊c.

¶ Cō quarta.

Quarto autem Ut sequē tē lectionē claudamus cū ista: eo q in ipsa magne non uitates non tanguntur: queratur vtrum verum sit q accidūt linee infinita media videtur enī q non: qz q est de ratione alicuius sibi conuenit per se ⁊ non per accidens. Sed infinitum claudit̄ur in ratione seu in diffinitione linee: quia linea secundum suam rationem est continua. Continuum vero dicitur esse q est in infinituz diuisibile: hoc diuisibile in semper diuisibilia.

Ad istam qōnem Est dicenduz q illa dicuntur p̄prie alicui attribui per se: que sibi attribuuntur ratione forme. Que autem alicui attribuuntur gratia materie dicuntur sibi attribui per accidens. Nunc autez sic est q forma continui consistit in ipsa vnitione ⁊ cōnexione partium: q̄ quidem connexionē quia destruit ipsa diuisio: sequitur q diuisio tanq̄ priuatio tollat formam continui materiam eius relinquendo. Quia ita q infinitas non debetur continuo ratione cōnexionis partium: sed ob rationē sempiterne diuisibilitatis: patet q infinitas sibi debetur ratione materie: ⁊ finitas rōne forme. Nā que etiā in infinituz multiplicat diuisio ipsa connexio recolligit in vnum: ⁊ per consequens retrahit ad finitatem: finitas itaq cōtinuo per se debetur: quia ratione forme: sed infinitas sibi attribuitur per accidens: quia ratione materie.

Ad argumentum Itaq factū in contrariū dicenduz est q diffinitio continui: in qua ponitur infinitas: est sumpta ex diuisibilitate eius: continuo autē ratione sue diuisibilitatis: ⁊ secunduz inclusiones eius per se infinitas debetur: non tamen propterea sibi debetur simpliciter per se: quia nec propria ratio ipsius sumitur ex diuisibilitate: ꝫ ex vnione partiuz in termino medio continuante: quemadmodum vniuersaliter cuiuslibet vera diffinitio sumitur ex forma.

¶ Cō quinta.

Sed tunc posset Statiz aliquis querere: quomodo vnio partium forma fit cōtinui: ⁊ diuisio tollat formam relinquendo materiam: videtur enim ꝫ nō esse verum. Quia facta diuisione ⁊ sublata vnione adhuc in partibus diuisis manet continuitas. Non autē manet ratio alicuius nec in toto nec in partibus sublata forma ei⁹: quēadmodū sublata forma ignis a corpe toto non remanet ratio ignis nec in toto corpore nec in partibus eius.

Ad istam qōnem Simpliciter dicenduz est q forma propria continui est ipsa vnio partiuz ipsius in termino medio continuante: cuius declaratio est: quia forma vniuscuiusq̄ propriā id dicimus q est sibi ratio immediata essendi esse suo proprio. Immediata autez ratio essendi continuo: inquantum continuū est ipsa vnitio partiuz in termino medio continuante. Ad hoc enī statim ⁊ immediate sequitur aliquid esse verissime continuum: q partes eius in vno termino vnite ⁊ copulate sunt: de necessitate itaq concluditur q ipsa vnio partium in vno termino continuante est forma continui in eo q continuum. Ex hoc autem statim patet q diuisio que a continuo tollit dictam vnionem: tollit formaz continui relinquendo materiaz. Relinquit enim partes que sunt mate: ia propria totius quantitatiui: vnde circa partes fit vnitio: ⁊ circa partes siue ptes fit diuisio: quemadmodū vniuersaliter forma ⁊ priuatio fiunt circa idem.

Ad argumentum Itaq factuz in contrariuz dicenduz est q vnio que est forma continui in ipso continuo per omnes eius partes est diffusa: ita q vna est in actu ⁊ multiplex in potentia. Et per vnicam diuisionem fit multiplex in actu: per diuisionez itaq tollitur continuitas a toto q eo ipso quo diuisum est de necessitate discontinuū. Sed quia quelibet pars habet partes vnitas in vno termino quelibet pars remanet continua. Tollit itaq diuisio totius vnionē a toto et continuitatem: sed non tollit ꝫ a singulis partibus: vnde ⁊ si forma ignis sic tolleretur a corpore q non remaneret in ipso toto: remaneret tm in aliquibus partibus ipsius: ratio ignis non remaneret in toto corpore: bene tamen remaneret in quibusdam eius partibus.

¶ Textus.

¶ Manifestū ārest: ⁊ quia nisi aliquis faciat rpis ⁊c.

¶ Lectio xvj. ¶ Cō prima.

Hic posset Aligs dubitare de ꝫ q philosoph⁹ ait ipsum ꝫnstans semper se tenere cuz re posteriori ⁊ non cū priori: videtur enim hoc non esse bene dictū: quia sicut in hoc instanti ponitur primo generatum eē rei posteriozis: sic etiaz in ipso ponitur vltimo corruptum esse rei precedentis. Quēadmodū itaq propter generatum esse tenet se cuz re posteriore: sic etiam videtur: q propter corruptum et se debeat se tenere cum re priore.

Ad istam autem Questionem apparet de facili responsio: si intuemur diligenter textum. Arist. non enim dicit q instans sit rei posteriozis: ⁊ non rei prioris: nec sic accipiendo verba Aristotē. debet solui questio sicut quidā facere videtur: sed dicit ipse philosoph⁹ simpliciter: rei autem semper posteriozis passionis est q veritatem habet siue loquamur de re corrupta que est prior: siue de re generata que est posterior. Ad cuius euidentiā considerandum est q instans potest referri: vel ad rempus: vel ad rem que est in tempore ponitur corrūpi aut generari. Et quidem si referatur ad rempus: tunc ipsuz instans cōmune est priori ⁊ posteriori tempori: quia finis est prioris ⁊ principiuz posteriozis: vnde tenet se cū vtroq̄: qz cū priori: sicut eius finis: ⁊ cū posteriori sicut principium ipsius. Sed si referatur ad rem que corrūpitur: aut ad rem que generatur: nunc se tenet solū cum posteriori passioni vtriusq̄ ⁊ nō cum priori. Nam passiones rei ꝫ appellantur ipsa eius attributa. Rei autez que corrumpitur in tempore precedente: instans in quo corruptio finitur attribuitur esse: ⁊ in tempore posteriori ⁊ sequente illud instans attribuitur nō esse. Et tm nō esse rei corrupte q dicitur passio posterior se tenet istās. Non autem se tenet cuz eius esse q dicitur passio prior. Rō autem huius est: quia in illo instanti in qua finita est corruptio res corrupta est. Cum autez res corruptalē tūc non est: igitur in illo instanti in quo finita est corruptio res corrupta habet non esse: ⁊ pro tanto dictum est q tale instans se tenet cum non esse q est passio posteriozis. Si itaq sibi se teneret cuz esse q est eius passio prior haberet tunc etiam res corrupta esse: ⁊ per consequens in eodem instanti ipsa esset ⁊ non esset: q est impossibile. Ex hoc autem sumitur: q licet sit dare primū instās in quo res corrupta habet non esse: non tamen est dare vltimum instans in quo res corrupta habet esse. Quaz istud non est instās in quo finita est corruptio: quia in ꝫ vt dictuz est: talis res non habet esse: erit ergo instās aliud ante ꝫ acceptū. Si inter duo instantia cadit tempus medium: igitur inter instans in quo res vltimo dicē eē istās, i quo dicē prio nō cē: erit tēpus mediū q ē impossibile: quia tunc in tali tempore res nec esset nec non esset: q stare non potest: sic itaq dicenduz est: q res que corrumpitur in toto tempore precedente instans: in quo eius corruptio finitus: preter ꝫ in isto instanti habet esse: in hoc autem instanti ⁊ in tempore sequente habet non esse. Sicut autem de re corrupta diximus: sic etiam suo mō de re generata intelligere debemus. Nā rei que generatur in tempore precedēte instans: in quo eius generatio finitur: attribuitur non esse q ⁊ iō dicitur eius passio prior. In tempore vero sequente sibi attribuitur esse: q ⁊ iō dicitur eius passio posterior. Instans vero ipsum in quo primo generatio finita est: se tenet cum eius esse q sibi datur posterius: ⁊ non cū eius non esse q dabatur sibi prius. Nam cum res que generari dicitur generata tunc habet esse. In illo autem instāti in quo eius generatio primo completa est ipsa res generata est: igitur in illo instanti habet esse: ⁊ pro tanto dicimus q instans se tenet cum esse eius. Si itaq similiter idem instans se teneret cum eius non esse haberet in ipso res generata etiam non esse: similiter per cōsequens esset ⁊ non esset: q est impossibile. Ex hoc autē sumitur q licet sit dare primum instans in quo res generata perdit non esse ⁊ ꝫ esse: non tamen est dare vltimuz instans in quo habet non esse: vt patet ex dictis optime itaq dictuz est q ipsius rei siue corrupte siue generate instans semper est posteriozis passionis siue se tenet cum posteriori passione rei ⁊ non cum eius passiōe priori. Non est ergo dicendum: sicut quidam dicunt: q ꝫ in ꝫ instanti sit corruptum esse rei prioris ⁊ generatum esse rei posterioris: tm instans attribuitur generato esse ⁊ non corrupto esse: eo q rationabilius est q attribuatur enti q nō enti: ⁊ generatum esse est passio entis: sed corruptum esse est passio non entis. Maz ista expositio euidenter apparet esse contra intentionem Aristo. sicut de facili apparet consideranti processum eius: est etiam falsa: quia non est verum q tale instans teriat se cum generato esse rei generate: ⁊ non cum corrupto esse rei corrupte: immo se tenet cum vtroq̄. Non est etiam ꝫ q dicitur posterioris coniungendum: cuz ꝫ q dicitur rei: vr isti videntur insinuare in suis questionibus: sed p̄iungendū est ei q postponit sibi passiōis.

¶ Textus.

¶ Non ergo dandum est in omni: sed preter vltimum nunc in quo est. c. ⁊c.

¶ Cō secunda.

Secundo Aliquis posset dubitare: qz simile videtur de instanti: ⁊ de tēpore: ⁊ de duobus tēporibus indiuisibilibus. Sicut. n. dicimus ex ꝫ tempore indiuisibili non est res: ⁊ in hoc tēpore idiuisibili est: ergo inter ipsa est tempus mediū mensurans fieri: a quo de non esse transitur ad esse: sic eriam dicere possumus in hoc instāti res est in tempore p̄cēdēti nō est: ergo inter ipsa est tēpus mediuz mēsurans fieri per q a nō cē fit transitus ad esse.

Ad istam qōnem Dicitur communiter a ꝫ: q pro tanto non est simile: quia generatum esse est terminus

motus: ⁊ motus cum sit diuisibilis non potest esse in tẽ
pore indiuisibili: vnde si sint duo tempora idiuisibilia
quorum vnum mensuret esse ⁊ generatum: ⁊ aliud mẽ
suret non cẽ: nõ poterit ꝫ indiuisibile mensurare motũ
per quem ve non esse transitur ad esse: ⁊ cuius termin⁹
est generatum: ⁊ idcirco oportebit dare tempus mediũ
q̃ mensuret istum motum. Sed ve instanti ⁊ tempore
ad ipsum terminato atq; diuisibili non sic est. Nam si
in hoc instanti res habet esse: ⁊ in tempore precedẽti nõ
esse: non oportebit dare tempus medium inter tempus
⁊ instans q̃ mensuret motum: quo ve non esse ad gene
ratum esse pertransitur: quia ipsummet tempus q̃ ad
instans terminatur: cum sit diuisibile: poterit istũ mo
tum mensurare: vnde patet q̃ similitudo non currit.

¶ Textus.

¶ Si autem quodcunq; fuerit primus non ens necesse
est fieri ens ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Certio posset Aliquis du-
bitare: ꝓpter
quid si motus contrarij cẽnt cõtinuit⁹ ⁊ fa
cerent vnum continuum motum: ipsum
mobile: statim cum inciperet moueri a cõ
trario diceretur tendere ad ipsum.

Ad hoc dicendum est. q̃ tota ratio ex hoc sumitur: q̃ in precedentibus libris
dictum fuit ipsum motum specificari ⁊ denominari a
suo vltimo termino ad quem. Si ergo dicatur dealba
tio prior ⁊ denigratio posterior esse vnus motus contri
nuus: habebit pro termino ipsam nigredinem: ⁊ per cõ
sequens a ea totus talis motus continuus specificabi
tur ⁊ denominabitur: atq; per totũ motum dicetur tẽ
dere ad hunc terminum: vnde a principio cuꝫ incipiet
ipsum alterabile dealbari ⁊ recedere a nigredine: dice
tur secundum ista denigrari ⁊ ire ad nigredinem q̃ est
totum impossibile. Non enim potest dici aliquid deni
grari cum dealbatur: quia tunc contraria dicerentur
de eodẽ. Non potest etiã dici q̃ cum perdit nigredinem
accipit nigredinem: quia etiaꝫ contraria dicerentur de
eodem. ¶ Vel dicendum est q̃ vnitas motus requirit
vnitatem termini. Motus autem eo est vnus quo con
tinuus. Ut itaq; motus sit continuus. Necessariũ est
q̃ eius terminus ad quem sit tantum vnus. Stataꝫ au
tem cum mobile incipit moueri dicitur tendere ad ter
minum sui motus. Si itaq; dealbatio ⁊ denigratio eẽt
continuus motus: ipa sola nigredo esset eius termin⁹
⁊ per consequens statim cum mobile incipiet dealbari
⁊ recedere a nigredine: tendere diceretur ad nigredinem
q̃ est totum: inconueniens.

¶ Qõ quarta.

Parto posset Esse dubiũ
quia videt
esse falsum q̃ non si tempus continuum ⁊
motus continuus. Quia dictum fuit in li-
bris precedentibus q̃ tempus trahit con-
tinuitatem a motu: ⁊ per consequens sublata continui
tate motus: videtur tolli continuitas temporis: sicut ẽt
sublata ꝓtinuitate magnitudis tollit ꝓtinuitas mot⁹.

Ad istam qõnem Est dicendum q̃
tempus aut non
trahit continuitatem ab omni motu: sed a motu primi
mobilis: aut non trahit continuitatem ab ꝫ motu vel
illo: sed a motu simpliciter sumpto: absq; determinatio
ne ad motum specialem: hanc autez diffunctionem: fa
cio propter duas opiniones: que habent de cõsequẽtia
temporis ad motum. Et siue dicatur primo modo siue
secundo: videtur q̃ tempore manente continuo esse pos
sint aliqui motus discontinui. Nam si sequatur motũ
primi mobilis: cum iste maneat vniformis: ⁊ continu-
us: non obstante discõtinuatione horum inferiorũ mo
tuum: patet q̃ tempore manente continuo: non necessa
rium erit motus alios inferiores in ipso factos esse con
tinuos. Si etiam sequitur motum simpliciter sumptũ
idem sequitur. Discontinuato enim ꝫ particulari motu
vel illo: discõtinuãtur motus eatenus q̃en⁹ in ipsis re
seruatur: non tamen propter hoc discontinuatur mot⁹
simpliciter ꝫm q̃ motus: vnde patet q̃ si tempus sequa
tur motum simpliciter: ⁊ non ratione huius vel illius
motus: tempore manente continuo: nõ necessariuꝫ erit
hos determinatos motus esse continuos.

Patet itaque Scõm vtrãq; opinio-
nem responsio ad argu
menta. Nam licet tempus trahat continuitatem a mo
tu: non tamen ipsam trahit a quocũq; motu: sed a mo
tu simpliciter: vel a motu primi mobilis: ⁊ ideo non ne
cessarium est tempore existente continuo: quecũq; mo
tus sibi in tempore succedẽtes esse adinuicem continu
os: dato etiam q̃ in illo instanti in quo finitur motus
vnus: initietur motus alius.

¶ Textus.

¶ Qui autem in circulari erit vn⁹ ⁊ continuus ⁊c.

¶ Lectio. xvij. ¶ Qõ prima.

Sic forte Dubitaret aliqs: quo
modo mot⁹ circularis
non est sepius in eisdez: videtur enim hoc
esse falsum: quia corpus q̃ circulariter mo
uetur: non tamen sepius: immo sepissime
reuoluitur super idem spatiũ: ⁊ super eadem signa vni
us ⁊ eiusdem spatij.

A distam qõnem Est dicendum
q̃ ꝫ dictum est
de motu circulari ad differentiam aliorum motuum.
Nam in alijs motibus sic contingit q̃ mobile non po-
test moueri ab eodem in idem: nisi per eadem media se
pius transeat. Nam si aliquid debet moueri a nigredi
ne in nigredinem: oportet q̃ sepius transeat per medi
os colores: quia semel dum a nigredine vadit in albedi
nem: ⁊ iterum semel dum ab albedine redit ad nigre-
dinem: similr etiam contingit: ⁊ in motibus localibus
alijs a circulari. Nam si aliquid debet moueri a loco
deorsum ad locum sursum pluries mouebitur per ea-
dem loca media inter locum deorsum ⁊ locum sursum
quia semel dum ibit a loco deorsum ad locum sursum
⁊ iterum semel dum redibit a loco sursum ad deorsum.
In motu autem circulari hoc non contingit: fit enim
in circulo processus ab eodem in idem absq; eo q̃ cadez
media sepius sumantur: vnde patet responsio ad argu
mentum: licet enim per multas circulationes eadẽ me-
dia sepius sumantur: per vnam tamen solam circula-
tionem ab eodem procedit⁹ in idẽ: ⁊ constat q̃ per vnã
circulationem non sumuntur nisi semel tantum signa
omnia que sunt in circulo.

¶ Textus.

¶ Rationabiliter aũt accidit circularem vnum esse ⁊c.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset Aliquis
dubita-
re vtrum motus rectus sit iudicandus im
perfectus: ⁊ similiter linea recta: vt videt
ꝫ innuere phylosophus: ꝓ tanto enim
hec videtur inconueniens: quia cum de ratione speciei
sit perfectio ⁊ complementum: quicquid habet ꝓpri
am speciem: videtur esse perfectum ⁊ completum. Da-
mus autẽ speciẽ ꝓpriaꝫ: ⁊ linee recte ⁊ motui recto.

Ad istam qõnem Est dicendum
q̃ de linea re-
cta: ⁊ pari ratione de motu recto loqui possum⁹ dupli
citer: q̃ vel absolute secũdũ se: vel per comparationem
⁊ ordinem ad circularem. Et primo quidez modo linea
recta siue magna siue parua sit perfecta est ꝫm suaꝫ spe
ciem: quia sicut ꝫ ait Simplicius in primo de celo spe-
cies linee recte secũdũ q̃ recta: perfecta est penitus ⁊ in
qua ⁊ in magna: sed Simpliciter adhuc loquendo de
linea recta non ratione rectitudinis que inuenit⁹ in par
ua ⁊ in magna: sed ratione magnitudinis non quili
bet linea recta est perfecta: quia non in qualibet inueni
tur plenitudo magnitudinis debite in vniuersitate cor
poruꝫ: sed sic intelligitur perfecta linea protracta per cẽ
trum mundi ab vno extremo celestis circũferentie ad
alterũ. Et secundũ ꝫ de linea recta dicit Simplicius
ibidem. Magnitudo autez perfecta est in habente totã
mensuraꝫ rore medialis: ꝫ etiaꝫ modo motũ rectũ intel
ligimus perfectũ: qui includit totũ processũ per media
ab vno suorũ extremorũ naturalium vsq; ad alterum.
Si autez de linea recta loquamur secundo modo in cõ
parationem ad circularẽ: tunc omnis linea recta dicit⁹
imperfecta: linea enim circularis: quia finem ꝓncipio
coniungit: sic perfecta est q̃ non recipit additionem: li
nea vero recte: quia finez distungit a principio intelli
gitur imperfecta: ⁊ additionẽ recipere potens. Et ꝫ est
q̃ ait ibidẽ Simplicius: perfectio aũt ipsius: ⁊ secũdũ
speciez: vt ad circularẽ speciez: ⁊ perfectionẽ deficit: eo
q̃ non continua in seipsam: sed effundatur quantũ est
in seipsam ad imensurationez ⁊ infinitatem: ⁊ idcirco
q̃ũ sic cõ seipsa hz semp aliqd deficiẽs ⁊ appõi potẽs.

¶ Textus.

¶ Accidit autem conuersim: ⁊ namq; quoniam men-
sura motuum circulatio ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Certio Quia ait Arist. q̃ omnia mẽ
surãtur primo: ⁊ alibi dicit
q̃ primum est mensura ⁊ causa subsequẽ
tium: queratur vtrum possit modo dicere
q̃ motus primus: qui est mot⁹ primi mo
bilis sit causa omnium aliorum motuuꝫ:
videtur enim q̃ non: quia si ipse esset causa singulorum
motuum: frustra tunc assignarentur orbibus secundis
ꝓprij motores: ad efficiendum ⁊ causandum motus
ꝓprios eorum.

Ad istam qõnem Est dicenduꝫ q̃
duplici mõ quã
tum ad presens spectat motus primus dici potest cau-
sa aliorum motuum: q̃ efficienter ⁊ formaliter: efficien
ter quidem motus primus causalitatem habet super
quosdam motus: quia super eos qui ꝫ inferius contin
gũt: non tamen sic causalitaꝫ habet super omnes mo
tus ꝓprios secundorum orbiuꝫ: ⁊ idcirco tales orbes
requirunt ꝓprios motores ad suum ꝓprium mo-
tũ efficiendum. Ex hoc itaq; euidenter patet: quando
dicitur primum in aliquo genere esse causa omniũ alio
ruꝫ: non est ꝫ accipiendum semper quantum ad causa
litatem efficientie. Secũdo autem modo dici potest mo
tus primus esse causa omniũ aliorum. Sed ꝫ etiã est di
stinguendũ: quia causalitatem formalitatis habere po
test vnum supra aliud dupliciter: quia vel per inhereti
am: sicut albedo ẽ causa formalis albi: vel per exempla
ritatem quandã: sicut causa prima dr esse formalis om
niuꝫ. Et secundo modo motus primus causalitatem ha
ber super omnes motus. Nam superiora in entibus ex
tranea quedam sunt inferiorum: ⁊ primũ quodlibet ge
nere exemplar quoddam est omniũ sequentium: vtrũ
autem motus primus super omnes motus contingen-
tes ꝫ inferius habeat causalitatem efficientie non de
termino ad presens.

¶ Qõ quarta.

Parto posset Aliqs du-
bitare: q̃
non sit verum q̃ motus primus sit mensu
ra aliorum motuum: quia vnius vna est
mensura. Motuuꝫ autem mensura tempus est: igitur
non motus primus.

Ad istius qõnis Euidentiam consi
derandũ est q̃ mẽ
sura est id quo cognoscimus quantitatem rei. Motui
autẽ respondet dupliciter quantitas: quia quantitas
essentialis perfectionis: que quantitas in singulis etiã
rebus inuenitur ⁊ quantitas ꝓprie dicta que in mo
tu est quantitas continua. Et primo quidem modo mo
tus primus mensura est omnium aliorum motuum: ⁊
vniuersaliter id q̃ est primum in aliquo genere mensu
ra aliorum est. Ex hoc enim cognoscimus ⁊ iudicamus
in quolibet genere aliqua esse maioris perfectionis: q̃
magis appropinquant ad perfectionem eius q̃ est pri-
mũ sui generis. Ex hoc etiaꝫ in quolibet genere aliqua
iudicamus minoris perfectionis esse q̃ magis recedũt
a perfectione primi. Quantuꝫ etiam ad secundam quã
titatem que est quantitas extensionis in continuario-
ne motus: oportet motum primuꝫ: qui est omniũ simpli
cissimus mensurã aliorum eẽ: eo q̃ vnũquodq; reserue
tur simplicissimo sui generis. ¶ Sed attendendum est
q̃ quantũ ad hunc modũ ẽt tempus mensura est alio-
ruꝫ motuũ: sed tamen est mensura cõmunis: ⁊ cõmuni
tas omnis motus. Motus aũt primus non sic cõmu-
niter mensura ẽ omnis motus: quia tunc esset mẽsura
sui ipsius q̃ non omnino conuenit. Eiusdez aũt esse du
as mensuras: vnã quidem magis cõmunez: ⁊ aliã mi
nus cõmunem non est inconueniens. Sed vlterius eri
am ipsuꝫ tẽpus per motũ primũ mensurat quantitatẽ
aliorũ motuũ: vnde ꝑ rõnio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Quod autez bõ necesse est impartibile ⁊ nullaꝫ ha
bere magnitudinem.

¶ Lectio. xviij. ¶ Qõ prima.

Sic posset Aliquis dubitaꝫ: qz
non videtur esse con-
tra rationem mouentis finiti q̃ moueat tẽ
pore finito: quia si illud mouens finituꝫ sit
impassibile secũdũ naturã: semp eodẽ mo-
do se habens: semper faciet idẽ: ⁊ per ꝓns nõ est magis
rõ: quare possit mouere nũc ꝑ ꝓs postea: ⁊ sic semper.

Ad istam qõnem Dicit Tho. q̃
id q̃ est prima
causa motus infiniti: oportet q̃ sit per se causa infinita
tis motus: causa per se semper est prior: ea que per ali-
ud: virtus autez cause per se determinat ad effectũ per
se. Cum aũt contingat intelligere dupliciter motũ etiã
finitũ: quia secũdũ partes mobilis: ad cuius extensio-
nez ⁊ diuisionẽ extenditur ⁊ diuiditur motus: vt expo
suim⁹ in sexto: ⁊ secũdũ partes longitudinis super quã
trãsit: per se infinitas est in motu ex partibus mobilis
quia talis quantitas ꝓuenit motui ꝫm ꝓpriũ sensũ
⁊ ita ei conuenit per se. Scõm accidens vero infinitas
in motu est ex partibus lõgitudinis: qz talis quãtitas

ei conuenit ſm reiterationē motus ipſius mobilis: puta. ſ. mobile totum q cōpleat motum ſuum ſuper vnaz partē longitudinis iteraro pertranſit aliaz. Illud igit̄ q eſt prima cauſa infiniti motus habet veritatem ſuper infinitatē motus: que eſt per ſe: vt. ſ. poſſit mouere mobile infinitū: ſi ipſum dare contingat: z ideo neceſſe eſt q tale mouens ſit infinitum z primum quidem mobile quamuis ſit finitum ſimilitudinem tñ quandam cū infinito hz. Adhuc aūt q aliquid ſit cā motus infiniti per intentionē motus: que eſt motus infinitas per accidens: non oporteret q habeat virtutē infinitā: ſz ſufficit q habeat virtutē immobilez finitā: q ſemper manente eadē virture poterit iterare eundē effectū. Ecce ſolutio Tho. poſita eſt in ſuis ꝓbis. ¶ Sed quidā dicūt hāc ſolutio nō ē oīno ꝓz Ari. itētionē eo q ꝓz Ari. nō ē dare mobile infinitū: nec per ꝓns infinitatē mot⁹: propter infinitatem mobilis: ſed eſt dare ſolū infinitatē motus que conſurgit ex hac q idem mobile circa rem̄ infinities iteratur: vnde oportet ſecundū iſtos aliter dicere. ¶ Dicūt ergo q per ſe: z per accidēs: aliter ſumēdū eſt. Aut liber enim effect⁹ reducendus eſt in cauſam magis vniuerſeam: z cauſa inferior non habet virtutē ſic vniuersam vt cauſa ſuperior. Inquantū ergo in tali motu attenditur quedā diffozmitas: vtputa: q vna reuolutio nō eſt alia: debet reduci in motoꝛē inferioꝛē: z ſic iſte motor mouet motū finitū per ſe: inquantū quelibet reuolutio eſt finitus motus. Mouet aūt per accidens motū infinitū: q ſolū inquantū infinities reiterat eundē motuz ſicut motū reuolutionis in ſe finite exiſtentis: inquantū vero in hac modē motu vniformitas attenditur ratione continuationis oīum reuolutionū: ꝺz reduci in motoꝛē maxime vniformē: cuiuſmodi eſt motor primus: adiungunt etiam q talis motus: ſecūdū q totus: z ſecūdū ſuam totalitatē: infinitus eſt: z reducitur in motoꝛez infinitū. Sed ſm q diſtinctus per partes reducit̄ in motoꝛem finitū: q z quelibet taliū partiuz ſeu reuolutionū eſt finita. Ire adiūgūt q quodāmodo ſimile eſt de hac motu: z de motu generationis z coꝛruptionis. In hoc enim diffozmitas attenditur ratione contrarietatis: z ſic reducit̄ in circulū obliquū in quo attenditur diffozmitas. Sed reducitur in motū primi mobilis: qui vniformis eſt: inquantū in ipſo attenditur vnitas cōtinuationis. Sed q ſic dicentes deficiant in omnibus nō eſt difficile videre. Et vt ab vltimis ad pria ꝓcedam⁹: patet primo de fectus iſtoꝛuz ex ipſo exemplo quō ꝓcedunt. Mā licet motus generationis z coꝛruptionis: vt diſtinctus eſt per ſingulas generationes ſit finitus ſm tamen totalitatez ſue continuationis: ſtante phyloſophia Ariſto. infinitus eſt. Si ergo motū: vt eſt infinitus: debemus in infinitū reducere motoꝛē: vt aūt eſt finitus in motoꝛē finitū reducend⁹ eſt: oportebit neceſſario motū generationis z coꝛruptionis: vt ſempiternaz continuitatez habet: z ſecūdū totalitatē ſuaz: non reducere in aliquez motoꝛū ſcōoꝛum: ſed tantū in motoꝛem primū q eſt ſolū infinitus. In quēliber aūt motoꝛez ſecundū: ſiue ſit immobilis: ſiue ſit primū mobile: ſiue ſit circulus obliquus reducend⁹ erit talis motus ſolū: vt eſt diſtinctus per partes: quomodo diffozmitatē z contrarietatem habet: non autem ſecundum totalitatem continuationis ſue. Et tamen hoc eſt z contra id q ipſi dicunt de reductione talis motus: z cōtra phyloſophi determinationem in duodecimo metbaphyſice. ¶ Et preterea talē motū generationis z coꝛruptionis: quia contrarietatez claudit: Ariſt. reduxit in circulū obliquū: q non ſemper eodem modo ſe habet ad b inferioꝛa: ſed q primū mobile ad ipſa habet ſe eodem modo: reduxit diſtinctū motū: quantū ad ſuam continuationez: z vnitatez ad ipſum. Cum ergo motoꝛ immobilis ſecundus quantū eſt in ſe non habeat tantam vnitatem: quantā primus: eodem modo ſemper raz in ſeꝯ ad mobile ſm Ariſto. ſe habeat: concluditur euidenter q ipſe motus ſm⁹ ſecundū q continuus eſt: z totus: z vniformitatem habens: non obſtante ſua infinitate: in ſecundū motoꝛem valeat reduci. ¶ Hoc etiam ex eo apparet q Ariſto. ex maxima vniformitate talis motus: ex ſempiterna continuatione que non inuenitur in aliis motibus: arguit q oporteret motoꝛez: in quē reducitur: eſſe immobilem: z ſemper eodem modo ſe habere: z ex hoc vlterius accipit non ſolū motoꝛē primū: ſed etiā motoꝛes ſeparatos: ſemper eodez modo ſe habere. Ex quo datur euidentiſſime intelligi q ipſe voluit talem motū: non ſolum ſecundū q eſt diſtinctus z variatus per partes: ſed etiam ſecundū q eſt totus vnus z continuus in motoꝛez ſuum primum: ſiue hūc eſſe crediderit motoꝛez primum: ſiue ſecundū: immediate z proxime reduci nulla ipſius talis motus infinitate ſūpta: eo modo quo ſumitur ab iſtis repugnante. Hoc aūt z ratione ipſius infinitatis dicitur cōmuniter. Mā licet talis motus ſecundū totalitatem ſuaz ponatur infinitus: tamen ex iſta infinitate non magis reddit ifinitū mobile q̄ infinitū ſpatiū: q ſic talis ifinitas dat intelligere ꝑm⁹ mobile ifinities reuolutū: ſic etiā dat intelligere ſpatiuz: circa q̄ ſit reuolutio infinities pertranſitū. Et quemadmodū mobile infinities ſumptuz reddit infinitū mobile: ſic etiā ſpatium infinities ſūptū reddit ifinitū ſpatiū. Infinitas itaq̄ clauſa in totalitate primi motus: quia reſpicit infinitatez primi mobilis: z infinitatez ſpatij: non tollit q ille motus etiaz ſecundū totalitatez ſuaz poſſit reduci in ſe cundū mouens: vno modo: z alio modo in motoꝛez primū: quia ſecundū q illa totalitas ponit infinitatez: in reſpectu ad infinitatez ſpatij: non oportet q reducatur ad motoꝛem infinitū: ſed ſufficit q reducatur ad motoꝛem finitū: ſemper eodem modo ſe habentez. Secundū vero q ponit̄ in reſpectu ad infinitatez mobilis: neceſſe eſt q reducatur in motoꝛem infinitū: eo q ſupra infinitum mobile victoriam non habet niſi motoꝛ vigoris infiniti. Et hec eſt ſententia Tho. ſupra poſita cōſona tā intentioni Ariſto. vt patet ex dictis: cui etiam veritati. Unde z iſti poſt multoꝛū verboꝛum inculcationem ab ipſa veritate coacti redeunt ad hanc ſententiaz: dicentes q omnes reuolutiones reddūt quodāmodo infinitos celos: z infinitū mobile: q non niſi ab infinita virtute moueri poteſt. Ex hoc autem eodez patet z ſolutio obiectionis ſupra poſite. Nam quāuis Ariſto. non poſuerit coꝛpus actu infinitum: nullus tamen ſciens phyloſophiam eius diceret q non fuerit intentionis ſue mobile ſfinities ſumptuz reddere infinitum mobile: z q ſuper infinitum mobile: ſi daretur: victoriaz haberet motoꝛ primus. Non enim veritas conditionalis tollitur per antecedentis ipoſſibilitatem: vnde quamuis non poſſit eſſe infinitum mobile ſm Ariſto. veruntamen etiam ſecundum ipſum eſt b conditionalis. Si mobile infinitum eſſet motoꝛ primus ſuper ipſum victoriaz haberet. Eſt autem attendendū q Tho. in ſumma contra gentiles b aliter verificat: dicit enī q coꝛpus nō mouet niſi motuz: z ideo ſi contingat coꝛpus aliquod non moueri: ſequetur ipſum non mouere. In omni autem q mouetur eſt potentia ad oppoſita: quia termini motus ſunt oppoſiti: z ideo quantum eſt de ſe poſſibile eſt oē coꝛpus non moueri: z q poſſibile eſt nō moueri: nō habet de ſe: vt perpetuo tempoꝛe moueatur: z ſic q nec perpetuo tempoꝛe moueat. Sed hanc perpetuitatez poteſt

teſt accipere ab alio. Ex hac autem declaratione: videtur Tho. accipere q illam virtutem concludit ratio Ariſto. eſſe infinitam: que ex ſe habet: vt moueat tempoꝛe infinito.

¶ Textus.

¶ Quod autem omnino infinita magnitudine nō cōtingit infinitam eſſe potentiam.

¶ Nō ſecunda.

Secundo autem poſſz aliquis dubitare: quia ex proceſſu Ariſto. videtur concludi q omnino nulla virtus moriua infinita ſit. Si enim quanto virtus mouentis maioꝛ tanto velocius mouere poteſt idem mobile: ſequitur q mouens virturis infinite mouere poſſit in inſtanti: q cum ſit impoſſibile: videtur etiam eſſe impoſſibile q ſit aliquis motoꝛ habens virtutem infinitam.

Ad iſtam qōnem Dicit Tho. q omnis potentia: que non eſt in magnitudine mouet per intellectum. Nulla vero potentia que eſt in magnitudine mouet q̄ ſi intellectus: cum intellectus non ſit virtus alicuius coꝛporis. Nec autem eſt differentia inter agens per intellectum z agens naturale: quia actio agentis naturalis proportionatur nature agentis. Tanto enim procedit calefactio quantus eſt calor: ſed actio agentis per intellectum non proportionatur nature ipſius: ſed forme apprehenſe. Non enim edificatoꝛ tantum edificat quantum poteſt: ſed quantum exigit ratio forme concepte. Sic itaq̄ ſi aliqua eſſet virtus infinita in magnitudine: ſequeretur q motus ab ipſa procedens eſſet ſecundum proportionem eius: z ita procedit preſens demonſtratio. Si autem ſit virtus infinita non in magnitudine: motus ab ipſa non procedit ſecundum proportionem virturis: ſed ſecundum rationem forme apprehenſe. i. ſecundū q̄ conuenit fini z nature ſubiecti.

Adiungit etiam Ulterius q nihil vt probatum eſt i ſexto: mouetur niſi magnitudinem habens: vnde velocitas motus eſt effectus recepti a mouente in aliquo magnitudinem habente. Manifeſtum eſt autem q nihil habens magnitudinem poteſt recipere effectum eī lem proportionaliter potentie que non eſt in magnitudine: quia omnis natura coꝛporea comparatur ad coꝛpoream: ſicut quoddam particulare ad abſolutū z vniuerſale: vnde non poteſt concludi: ſi virtus infinita non ſit in magnitudine: q ex ea conſequatur in aliquo coꝛpore velocitas motus infinita: que eſt effectus proportionatus tali nature: vt dictum eſt: ſed nihil prohiber in aliqua magnitudine recipi effectum virturis que ē i magnitudine: quia cā portioꝛ eſt effectu: vnde ſi ponetur q aliqua virtus ifinita eſſet in magnitudine: effectus ei coꝛreſpondens eſſet in magnitudine: ſcilicet velocitas infinita. Ecce ſolutio Thome poſita eſt cum verbis eius.

Sunt autem Quidam dicentes q iſta ſolutio non ſufficit: quia quamuis agens intellectuale non moueat quantuz poteſt: ſed quantum vult: non tamen eſt contra rationez eius q moueat quantuz poteſt. Si ergo ponatur q mouear quantum mouere poteſt: faciet motum velocitatis infinite: z per conſequens motus ab ipſo fiet in inſtanti: q cum ſit impoſſibile: patet: vt concludunt iſti: q predicta ſolutio non tollit cōſequentiam impoſſibilis.

Aliter itaque Secundum eos dicendum eſt: vt videlicet dicatur q eſt duplex agens: vnum quidem q agit ex ſuppoſitione materie: z aliud q agit nullo preſuppoſito: z agenti quidem q agit ex materie ſuppoſitione neceſſario coꝛreſponꝺet potentia paſſiua: que tantum recipere poteſt quantum illud agens poteſt facere: ſiue tale agens fuerit habens magnitudinem ſiue fuerit non habens magnitudinem. Sed agenti qō agit nullo preſuppoſito non poteſt reſpondere aliqua potentia paſſiua: que tantum recipere poſſit quantum illud poteſt facere. Quia itaq̄ primus motoꝛ agit nullo preſuppoſito non poteſt dari mobile q tantum velociter moueri poſſit quantum ipſe poteſt velociter mouere: z ꝓpterea licet ſua virtus ad mouenduz infinita ſit: non tamen ꝓpter hoc ab ipſa poteſt ꝓuenire motus in inſtāri: ꝓpter id q ipſum non poteſt mobile recipere.

Ante autem Quam contra iſtos aliquid dicamus: videam⁹ in quo verba ipſoꝝ differunt a verbis Tho. ſecundo loco poſitis: eo q ad ipſa videtur habere affinitatem quandam: videtur autem in hoc eſſe differentia: quia iſti dicunt q' idcirco a primo motoꝛe: motus non fit in inſtanti: quia mobile non poteſt tantum velociter moueri quantum talis motoꝛ poteſt velociter mouere: z h etiam ſecundum iſtos: ideo contingit: quia cum talis motoꝛ non agat ex ſuppoſitione materi cnō poteſt materia tantum recipere quantum ipſe poteſt facere. Sed Tho. non dicit ideo non poſſe facere primum motoꝛem motum in inſtanti: quia non poſſit mobile tam velociter moueri q̄ velociter mouere poteſt primus motoꝛ nec rationem aliquam accipit ex hoc q h motoꝛ agit nullo preſuppoſito: ſed ſolum dicit q ex infinitate primi motoꝛis non poteſt concludi mobile moueri in inſtanti: quia licet ſit ille motoꝛ infinitus eſt tamē ſine magnitudine. Et quia virtus extra magnitudinē ipſam magnitudinem trāſcendit: ideo ex eius infinitate non poteſt concludi effectum poni in magnitudine dictam virtutem adequantem. Hoc autem differt ab illoꝝum verbis: ſicut ex ſequentibus reꝓbationibus patebit.

Videtur autem Primo quidez ſolutio dictoꝝum virorum quedam ponere manifeſte falſa. Ad cuius euidentiam attendendum eſt: q licet materia non poſſit recipere quicqd poteſt facere primus motoꝛ: qui agit nullo preſuppoſito: bene tamen poteſt recipere quicquid de numero effectuum materialium ipſe poteſt facere. Maz effectus quē nullo modo poteſt ipſa materia recipere de ſua ratione effectus immaterialis eſt. Si ergo aliquid de numero effectuū materialium poteſt primus motoꝛ facere: qđcm ipſa materia recipere non valet: ſequetur q aliquid de numero materialiū effectuū ſit de ſua ratione effectus immaterialis: q cuz implicet apertam contradictionem: patet euidenter q inrationabile eſt dicere materiam non poſſe recipere quicquid de effectibus materialibus primus motoꝛ poteſt facere. Nunc autem ſic eſt q ipſe motus materialis effectus ē ſecundum omnes gradus totalitatis ſue: igitur quicqd deus poteſt facere de velocitate motus: eorum poteſt ipſa materia mobilis recipere: non obſtāte: vt patet ex dictis: q ipſa recipere non poteſt omnia ſimpliciter que facere poteſt primus motoꝛ: poteſt enīz facere multa in materia que non poteſt recipere materia. Sed nullaue velocitas motus eſt de numero taliū effectuum: patet igi

tur q̄ irrationabile penitus est dicere ipsum mobile nō posse velociter moueri: sicut primus motor ipsum potest velocissime mouere.

Et preterea A theologis dicit esse in materia duplex potentia: quia naturalis & obedientialis. Et secundum quidem potentiam naturalem: posset forte dici: q̄ ipse non potest recipere: quicquid primus motor de materialibus effectibus potest facere: propter id q̄ ea dicitur posse recipere per potentiam naturalē: que potest recipere per actionem agentis naturalis. Non potest autē recipere per actionē agentis naturalis quicquid in ipsa facere potest primus motor: q̄ tamē recipere totum potest per actionem primi motoris: per potentiā obediētialē: quanata est sibi in cunctis obedire. Nā secundus hanc potentiam respicit motorem primum: quemadmodum secundum potentiam naturalē respicit naturalia agentia: vnde sicut per potentiam naturalem potest recipere quicquid de effectibus materialibus agens naturale potest facere: sic etiam necessariū est p̄cedere q̄ secundum potentiam obedientialem recipere possit quicqd de velocitate motus & alijs effectibus materialibus facere potest motor primus.

Et preterea fieri & facere sic se cōsecutur q̄ vlr in omnibus q̄, potest in eis fieri ab agente hoc agens in ipsis potest facere & econuerso & q̄ non p̄t fieri a b agēte hoc agens facere nō potest. Nam facere & fieri: sicut actio & passio: idem sunt in re sui fundamenti. Si ergo mobile non potest a deo tam velociter moueri q̄ velociter mouere ipsum deus potest: sequitur q̄ ipse non possit tam velociter mouere mobile sicut potest ipsum velociter mouere: q̄ implicat contradictionem. Dicendum est itaq̄ simpliciter q̄ lapis potest a deo ita velociter moueri sicut de⁹ ipsum potest velociter mouere. Et quemadmodum non potest lapis ita velociter moueri quin deus ipsum possit velocius mouere: sic etiam deus non potest lapidem ita velociter mouere: q̄n semp ipsum velocius mouere valeat.

Ex hoc autem patet Non solum irrationabilitas verborum que isti dicunt in solutione sua sed etiam patet & defectus argumenti q̄ ipsi adducūt contra Tho. Cum enim dicitur moueat deus velociter vt potest ponitur q̄ non est ponibile. Nam mouere fit necessario in tempore quia hoc exigit ratio motus. Si ergo poneremus deum mouere velociter vt potest poneremus ipsum velocitatem motus facere in tempore ita paruo q̄ eam facere non posset in minori: & per consequens poneremus eius potentiam totaz absorberi & consumi per decisionez temporis: q̄ est impossibile: cū omnis talis virtus sit finita: & virtus sua sit omnino infinita. Quando ergo dicitur non est contra rationez mouentis intellectualis q̄ moueat quantum potest: dicendum est hoc esse verum: si illud mouens sit potentie finite. Falsum autem est: vt ostendimus: si sit virtutis infinite.

Si autem aliquis Dicat contra nos q̄ sic dicēdo incurrimus in incōueniens q̄ cōtra illos adduximus: videlicet q̄ deus non possit cā velociter mouere quantuz potest: dicemus q̄ pro tanto istud nō valet cōtra nos: quia bene ponimus deum posse actu mouere lapidem omni gradu velocitatis motus: quem velocitatis graduz ipse in motu potest facere: sed dicimus q̄ nō potest in aliquo vno determinato motu tātam velocitatem ponere: & vno determinato motu tam velociter mouere quantū potest: vt sic ponatur q̄ non possit post alium motum velociorem facere. Et si dicatur q̄ isti sic intellexerunt: patet tunc q̄ debuissent intelligere suum argumentum non valere. Non debuissent etiam dicere q̄ mobile non potest tam velociter moueri q̄ velociter mouere ipsum deus potest: quia istud falsum est. Nā sicut mobile a deo nō potest vno determinato motu tā velociter moueri q̄ velociter deus potest ipsum simpliciter mouere: sic etiam & deus vno determinato motu non potest lapidem tā velociter mouere: quantam velocitatem potest facere simpliciter in motu. Et quemadmoduz deus potest mobile mouere: secundum singulos velocitatis gradus: quos in motu potest facere: sic certā & mobile potest moueri a deo secunduz istos gradus singulos. Quia igitur deus non potest mouere vno motu sic velociter: quin velocius mouere possit: de eo q̄ sic velociter mouet: & non velocius aut tardius sumenda est ratio: non ex infinitate sue potentie: que nunq̄ potest per decisionem temporis consumi: sed ex ordine & institutione sapientie & voluntatis sue: vt dicebat doctor noster. Si autem adhuc arguatur: deus potest velocius mouere q̄ sit ista velocitas & adhuc velocius q̄ sit illa: & sic in infinitum: ergo in instanti: patet statim q̄ non debet sic concludi: sed q̄ vltra omnem datam velocitatem motus possit facere velocitatem maiorem non autem q̄ possit facere velocitatem motus instantaneaz: quia hoc est recedere a genere velocitatis motus in aliū genꝰ q̄ē cōmittere fallaciā figure dictiōis: vn de concludendum est: non est transire velocitates: ergo est in infinitum abire q̄ concedimus. Nam & tempus est in infinitum diuisibile.

Patet autez ex dictis Quomodo & sequentia verba Tho. inconcussa stant. Si enim motor primus sit virtutis infinite: quia tamen est extra: & supra magnitudines: neq̄ magnitudo nec effectus aliquis in magnitudine receptus potest eius virtutē adequare: vnde velocitas motus infinita adequans hanc virtutem nullo modo clauditur in ratione motus: qui est effectus in magnitudine receptus: nec clauditur in potentia receptiua magnitudinis: quin immo talez velocitatem motus illa virtus simpliciter facere non potest: quia contradictionem implicat: sicut etiam vir nihil pōt facere q̄ totā eius potentiā adequet: propter implicationem contradictionum.

¶ Aō tertia.

Certio posset Aliqs dubitare dato q̄ deus non possit facere motus velocitatem in instanti: quia cā non potest mobile recipere: & quia fieri non potest ex eo q̄ implicat contradictionem: verū possit corpus existens in vno loco subito facere in alio: absq̄ omni motu: videtur enim q̄ non: quia conditio corporis exigit vt transeat de vno loco ad alium se commensurando partibus spatij: q̄ absq̄ motu fieri non potest.

Ad istus q̄onis Euidentiā considerandū est q̄ aliter entia se hꝫ ad motorē primū: & aliter ad alios. Nā motor primus eis esse influit: et intelligēdo & volendo facit ea cē q̄n vult & vbi vult q̄ motores alij facere non possunt. Et si corpus h̄ existens vellet redigi in nichilum statim istud fieret: & si vellet ipsum idem numero redire: siue in eodem loco: siue in alio: statim istud totum fieret: sicut quilibet sapiens concedit. Iſtis igitur sic suppositis videtur apparere aliqualiter quid sit dicendum de questione ista. Si enim intelligendo & volendo esse influit quibus vult & vbi vult si vellet corpori cui influit in hoc tempore esse in hoc loco: in vltimo instanti temporis esse influere in loco alio: videtur q̄ in illo instanti tale corpus statim fumerer esse ibi: ibiq̄ existere: & fozet per consequens de loco vno factum in alio subito: & in instanti: q̄ō tamen alij motores facere non possunt: eo q̄ non faciunt corpus h̄ existens esse alibi per influentiam essendi: sed per influentiam motus: quę fieri non potest in instanti.

Argumentum autem non valet: quia deus non potest solum in corpore h̄ facere q̄ est secundum potentiam passiuam naturalem: vt alia agentia. Sed etiam potest multo plura correspondentia corpori secundum potentiam obedientialem: qua natum est primo agenti in cunctis ad nutum obedire. Hanc igitur questionem si non discutimus: sed breuiter ponimus: quia non volumus pertinaciter aliquid de ipsa affirmare: sed soluz breuiter tangere: vt in ea legentes se exerceant.

¶ Aō quarta.

Quia com/ mētaz hic ponit corpus celeste non esse compositum ex materia & forma: sed esse magis formam subsistentem: vt sibi attribuitur: queritur vtrum istud habeat veritatez videtur enim q̄ sic: quia materia ponit potentiam ad esse: sed potentia ad esse: videtur secuz ponere potentiam ad non esse: quia q̄ō habet potentiam ad esse tantum de se h̄ quantum est de se non est actu: vbi autem est potentia ad non esse ibi est necessario potētia ad corruptionem. Cum itaque in corpore celesti non sit potentia ad corruptionem: sequitur q̄ in ipso non sit materia.

Ad istam questionem est dicendum q̄ necessarium est ponere corpus celeste esse compositum ex materia & forma: cuius declaratio est: quia omnis forma subsistens sine materia existit per essentiam suam totam primo: quia forma est essentialiter actus: & actus est ratio essendi: vnde forma subsistens sine materia tota existit: & sibi toti ipsa eius essentia tota est ratio essendi. Hoc autem de nullo corpore dici potest: q̄ videlicet totum sibi toti sit ratio essendi: & q̄ totum sit per totum: quia totum dicit omnes partes: & per consequens totuz existere per totū idē est q̄ oēs partes existere: q̄ oēs pres & per oēs q̄ existat pars quelibz per omnes partes tanq̄ per suas existendi rationes. Id autem per q̄ō aliquid existit non distat ab eo: sed est coniunctum sibi: pars ergo quelibet corporis erit singulis corporis partibus coniuncta: & ad nullam eorum habebit aliquam distantiam. Sublata autem partium distantia: necessario tollitur extēsio per quā fit pars vna extra aliam. Sublata autez extensione tollitur magnitudo: & relinquitur quid impartibile & simplex. Si ergo impossibile est vllum corpus esse impartibile impossibile est q̄ vllum corpus totum fiet per totum & q̄ fiet per essentiam suam totaz primo: stabit ergo per aliquid sui & non per totum. Si ergo omnis forma stans extra materiam stat per essentiam suam primo: & sic ipsa tota stat per se totam: & nullum corpus potest esse tale: vt probatum est: relinquitur euidentissime q̄ nullum corpus possit ponere formam stāre sine materia: sed necessario ponit omne corpus formam in materia: de necessitate itaq̄ & corpora celestia: & omnia corpora sunt cōpesita ex mā & forma.

Ad argumentum Ergo in cōtrarium dicendum est q̄ materia corporis celestis: sic habet esse per formam vnaz: q̄ non potest habere esse per aliam: & ideo quamuis de se non sit: sed per formaz: nō tñ iō pōt nō esse: qz neq̄ pōt ista forma pdere: cuz sic inclinetur in eā q̄ nō inclinat in priuationem eius eo q̄ non habet inclinationem: vt dictum est: ad formam aliam istam non compatientem secum.

¶ Textus.

¶ De his autē que feruntur: bene se hz dubitare &c.

¶ Lectio. xix. ¶ Aō prima.

Esset aliquis dubitare vtrum quiescente motore qui non mouet nisi motus: necessariū sit mobile quiescere: videtur enim q̄ sic: qz motus est actio: actio autem nulla est actu nisi cuz egreditur ab actu agente: igitur & nullus motus esse potest actu nisi cum egreditur ab actu mouente: & igitur quiescente & non mouente: videtur q̄ statim mobile debeat quiescere.

Ad istam questionem dicunt quidaz q̄ est duplex motus: vnus quidez pure localis & alius coniunctus motui ad formam: & si loquamur de primo motu: tunc si mouens non mouet nisi moueatur: necessarium est q̄ ipso quiescente statim cesset motus. Si autem loquamur de motu secundo: non est necessarium q̄ statim mouente quiescente motus deficiat: sed durare potest q̄diu durabit qualitas impressa: ad quā sequitur motus in loco: quemadmodum si colliding duo corpora adinuicem multum calefacerent aerem: iste aer calefactus & collidente: & corporibus collisis quiescentibus surgens ascenderet: nisi impediretur: & eodem modo est de aqua: que facta impulsione in ipsa: & cetā impellente quiescente mouetur.

Sed ista solutio Non tollit dubitationem: quia dictum est q̄ motus est actio mouentis: & per se notum est cuilibet: q̄ actio non est actu: nisi cum fit ab agente actu: quemadmodū etiam calefactio tūc est actu: cum egreditur ab actu calefaciente: hoc autem deficiente actu calefacere desinit calefactio progredi ab ipso: & h̄ progressu desinente: statim desinit corpus calefieri.

Attendenduz est itaq̄

ad solutionē q̄ desinente mouente moueri ⁊ mouere contingere potest q̄ motus maneat in ipso mobili: vel q̄vna pars mobilis mouet aliam: propter virtutem sibi impressaz a principali mouente: sicut patet in aqua mota post percussionez: in qua vna pars pulsa pellit aliam: q̄ designāt ipse circulationes sibi succedentes que in ea fiunt: vel etiam contingit motuz remanere eo q̄ per formam mobili impressam a particulari mouente recipit vtertiationē virtus vniuerlis generāris ad efficiendum istum morum: sicut diximus supza de grauibus ⁊ leuibus. Si aūt neutro istozum modozum se habeat: nec alicui alteri imprimatur virtus: a quo sicut a mouente actu egrediatur talis motus simpliciter erit impossibile ipsum remanere mouente quiescente.

¶ Aō secunda.

Secundo aliquis posset dubitare de motu proiectozum. Non enim videtur posse saluari: per h̄ q̄ vna pars aeris pellit aliam infimul cum lapide vel cum sagitta. Si enim ponamus q̄ sagitta sit ab actu contra impetum magnozum ventorum emissa: mouebitur contra ventozum impetum nec tamen videtur q̄ vna pars aeris cōtra imperū ventozum pellentium aerem ad oppositum tam diu posse mouere aliam: ⁊ illa aliam q̄ diu durat rantus motus sagitte.

Ad istam qōnem dicunt quidaz: propter istam rationem ⁊ alias consimiles q̄ motus proiectozum non saluatur: propter hanc successiuam impulsionem aeris ab aere: vt vicit Aristote. sed saluatur: propter vim quandam violentie impressaz corpori proiecto a proiiciente: sicut etiam dicunt apparere manifestius in troco: cuius motus: quia non est rectus non potest dici sic fieri: propter successiuas impulsiones aeris ab aere. ¶ Sed ista positio satis per dicta in precedenti questione patet esse insufficiens: sicut enim predictuz fuit: quia motus est actio mouentis: ⁊ impossibile est esse actionē actu: nisi q̄ diu progreditur ab aliquo agente actu impossibile est actū esse ⁊ morum nisi q̄ diu progreditur ab aliquo actu aliter mouente. Ipsum autem proiiciens dimisso corpe proiecto non est vlterius morum influens sibi actu aliter: virtus etiam impulsionis non potest esse mouens: quia ipsa est accidens q̄ receptum in mobili potest sibi esse rario q̄ moueatur ab alio ⁊ non q̄ rōne eius moueat seipsum. Et hoc quidem maxime necessarium est dicere de hac virtute que in ipso mobili non ponit aliquam realitatem: sed solum quandam intentionem cuiusdam determinationis ad locum illum ad quē proiecta tendunt: quemadmoduz etiam virtus artis diffusa p̄ instrz motum ab artifice non est nisi quedam intentio circulationis in instrumento ad determinatum effectum. Talis aūtez intentio: propter debilitatem sui esse statim periret nisi per aliquod agens manutenens eā conseruaretur: sicut ⁊ dicta virtus deficit ab instrumento cum disiungitur ab artifice. Non enim tales determinationes dicunt aliquid habens esse rarum: sicut habent quantitas qualitas relatio: ⁊ alia talia quoz nullum in ipsa proiectione: videmus imprimi a proiciente in corpore proiecto. Corpus etiam celeste non potest dici pseruare impressam illam virtutē ⁊ facta determinatione ei⁹ per directionē proiicientis continuare proiectōis morū. Non enī dicitur vlle genes cōseruare aliquid in esse nisi per continuam influentiam quā habet super ipsum. Mā ⁊ pro tanto ponitur causa talium quantuz ad fieri ⁊ quantum ad esse. Quod autem conseruatur per continuam influentiam vniuersalis generantis: hoc influitur ab ipso: vel rōnē sui: sicut sunt actiue qualitates ⁊ passiue elementozum: ⁊ alie consimiles: vel ratione annexi: sicut sunt forme substantiales mixtozuz: ad quaruz conseruationem facit per continuationem influentie: quā habet supza ipsas q̄litates mixtiōis. Quod aūt influitur a generante vniuersali qō est agens naturale: oportet quid naturale esse: virtus autem impressa a proiiciente ipsis corporibus proiectis nulla rem naturalem ponit: quia tunc motus proiectionis esset motus naturalis: hunc enim dicimus naturalem morum qui formam naturalem aliquaz consequitur. Quia iraq̄ motus proiectionis non est motus naturalis: oportet dicere q̄ virtus impulsionis impressa a corpore proiicientre non manutencatur in ipso directe: ⁊ principaliter ex influentia vniuersalis generantis: quamuis bene in hoc talis influentia inueniatur secundario ⁊ ex consequenti facere: vt infra patebit: quia iraq̄ motus est actio mouentis: actio autem non est actu: nisi cuz ab actu mouente actualr progreditur: proiiciens vero postq̄ dimiserit proiectum remanet non actu mouens: virtus etiam impulsionis impressa proiecto non potest habere mouentis rationem: nec corpus proiectuz dici potest per illam virtutem mouere seipsum: sed magis dicitur moueri ab eo q̄ agit ad permanentiam talis virtutis ad q̄: vt ostensuz est: non directe agit vniuersale generans: relinquitur q̄ oporter dare aliquid aliud: q̄ nō videtur esse posse nisi medium agēs ad dictę virtutis conseruationem: ⁊ per consequens influens motuz proiectis donec durat ipse proiectionis morus. Nam in quolibet motu id inuenitur esse mouens q̄ per suam actionem dat vel retinet vizad quā psequitur morus. Propter ista iraq̄ que dicta sunt Aristo. voluit reducere permanentiam motus proiectozū: post recessum a proiiciente: in ipsuz medium: flue in actionem ⁊ passionem medij: hoc autem per ipsam suam facilem fragiliratem ⁊ rarefactibiliratem ad motum huiusmodi cooperatur: sicut patet de aere qui est valde fragilis ⁊ faciliter rarefactibilis ⁊ condensabilis. Credendum est enim q̄ in simul dum impellitur lapis impellitur fortiter aliqua pars aeris: que impulsa necessario impellit aliam: cū qua insimul impellitur ⁊ lapis: ⁊ conseruatur per hoc in ipso virtus impulsionis sibi impressa a proiiciente: ad hoc autem q̄ iste motus partium aeris non statiz deficiat proiiciente quiescente operatur ipsa rarefactio ⁊ condensatio aeris. Impulsu enim facto a proiiciente rarefit aer in vna parte ⁊ condensatur in alia. Hac aūt condensatione facta pars densata: vltra modum sibi naturalem rediens ad naturam suam: ad qō operatur influentia vniuersalis generantis: diffunditur supza ptē aliaz versus locū illū ad quē direxit impulsio proiectis: ⁊ simul cū h̄ moueat ⁊ deferat a prib⁹ aeris: ⁊ ipellit co:p⁹ proiectuz tam

tam diu donec impulsiones ⁊ diffusiones manentis rita fortes q̄ motus aeris prouciens ex eis est velocior q̄ motus proprius ⁊ naturalis corporis proiecti. Tria ergo sunt que necessario cooperantur ad saluandum p̄ iectionis motum: posi recessum a proiiciente: quia rarefactio ⁊ condēsatio partium medij: vltra suum naturalem modum: diffusio partium supza partes infimul cū impulsione corporis proiecti: ⁊ priū medij a partib⁹ ⁊ velocitas motus ipsi⁹ medij maior velocitate motus naturalis corpis proiecti: ⁊ qz ad dictā diffusionē prium supza partes operatur: vt predictum est: influentia vniuersalis generantis: ideo secundario: ⁊ ex consequenti operatur ad conseruandum vim impulsionis ipsi proiecto corpori impressam. Concurrit ēr in recto proiectionis motu contrasistentia aeris tracti ad locuz scissionis: vt dicitur ab aliis: quia aer scissus vltra moduz suum vehementius recluditur ⁊ trahitur ad locum scissionis: per actionem primi continentis agentis toto posse ad tollendaz vacuitatem: ⁊ diffusionē a corporibus infra suum ambitum contentis. Aer autem retractus ⁊ reclusus vehementer corpori proiecto contrasistit ipsumq̄ contrapellit: vnde hoc etiam modo vniuersale generans per suam actionem operatur secundario: ⁊ ex consequenti: ad seruationem virtutis impresse corporibus proiectis a proiiciente.

Argumentum autem Facū in contrariū procedit ex falsa credulitate: ⁊ ex suspitione: licet enim impetus ventozuz in aliquo retardet motum aeris contra morī: ⁊ motum per consequens sagitte: per lineam tamen illam: per quam sagitta mouetur est credendū q̄ flatus ventozum vincatur a fortī ⁊ violento valde cursu aeris deseruientis ad sagitte motuz vnde per illam lineam cursus violent⁹ aeris est iudicandus fortior ipso impetu ventozū: quamuis in aliis lineis vel partibus ventoz ipetus prevaleat. ¶ Quod autem de troco dicitur non valet: nam cum corde circū cingentes trocuz fortiter ⁊ violenter: ac velociter dissoluuntur: fit insimul cum ista veloci dissolutione: velox ⁊ fortis circūuolutio: tam troci q̄ aeris circūstantis trocum: ⁊ finita dissolutione non finit circūuolutio aeris ⁊ circūuoluta diffusio partiuz eius supza partes: ⁊ ex hoc prouenientes circūuolutus aeris in illa parte vel in illis partibus rarefactio ⁊ pdēsatio: sed manet: qua paulatim tendente ad debilitationem: necesse est deficere circūuolutionem troci. Sūt aūt adh̄ multa fantasilica ingerentia dubitationem: que omnia explicare longum esset. Diligens tamen ⁊ intentus lector: per predicta: poterit de facili etiam ipsa intelligere.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem in his que sunt necesse est semper esse motum continuum ꝛc.

¶ Lectio nona. ¶ Aō prima.

Demento Posset aliqs quere: vtrum in intelligentijs separatis contingat assignare aliquam virtutem etiam ab intellectu ⁊ volūtate: per quā motuz in fluat mobilibus: videtur enim q̄ non: quia dicuntur mouere intelligendo ⁊ volēdo: sed intelligere ⁊ velle nō nisi per intellectum ⁊ voluntatem faciunt.

Ad istius qōnis Euidentiam considerandum est q̄ in primo moroze talis questio non videtur habere locuz. Nam in ipso non cadit distinctio ⁊ multiplicitas cēntialis: quia quicquid est in eo ipse est. Et tamen secūdū q̄ in ipso attenditur infinita multitudo rationū: secundum continentiam omnium perfectionum non impedientem eius simplicissimam vnitatem ⁊ vnitissimaz simplicitatem: videtur h̄ questio in ipso etiā habere locum. Et tamen non est continens difficultatem aliquā lz enim vnum sint omnia in ipso: ⁊ sapiētia ⁊ beni/tas ⁊ virtus potentia moriua intellectus ⁊ voluntas esse viuere intelligere ⁊ velle: ⁊ sic de singulis: que dici de perfectionibus: aut excogitari possunt: varie tamen ⁊ multipliciter: propter habendaz tunc copiam sue largitatis: h̄ ab ipso diffunditur: cb quā varia multiplicationem: de singulis perfectionibus conceptus propzios diffinctos ⁊ varios formamus: ⁊ ideo ponimus rationum multiplicitatem: non obstante iraq̄ ineffabili ⁊ summa dei vnitate dicere possumus: q̄ alterius rationis est intelligere q̄ velle: ⁊ alterius etiam rationis intelligere ⁊ velle q̄ mouere. Et quia ratio virtutis sumitur ex ordine ad actum dicere possumus conuenienter q̄ diuerse rationes sunt motiui volitiui intellectiui: qō patet si quis conetur reddere propzias ipsozuz rationes. Dicet enīz q̄ intellectiuuz est quo intelligitur: volitiuū est quo volitur: ⁊ motiuum est quo aliquid mouet: quetamen vna res ideo sunt: quia h̄ ipsa tria vnus deus est: ab ipso iraq̄ motore primo descendentes ad morores alios: patet statiz q̄ oportet dicere illa tria in ipsis esse diuersarum rationum. Nam si non obstante summa vnitate primi de intellectibus de ipso dictis varias assignamus rationes: patet euidenter q̄ de ipsis ēr ad morozes secūdos applicatis poterimus diuersas rationes reddere: ⁊ tanto potius quanto plus recedunt ab vnitate primi.

Et preterea Hoc patet etiā si inspiciam⁹ ad ipsam actuum conditionem: nam actus intra manēs ⁊ actus ad extra procedens omnino diuersitatem habent ⁊ requirunt singuli propria principia. Nam si actus intra manentes diuersi requirunt ꝓpria principia diuersa cum ipsi maiorem idēptitatem ⁊ conuenientiam ad se habeant q̄ actus intra manentes habeāt cum actibus rēdentib⁹ ad extra: necessarium est q̄ in istis etiā actib⁹ correspōdeant principia propria diuersa a principijs illorum vnde si intelligere ⁊ velle i intelligētijs creatis ponit numerum ⁊ diuersitatem: necessarium est etiā q̄ velle ⁊ mouere idem faciant.

Et preterea Si ad mouenduz corpora in his intelligētijs non exigitur aliqua vis propria: sed sufficit ad h̄ intellectus ⁊ volūtas: ita q̄ h̄ faciunt solum intelligendo ⁊ volendo: cum intelligere ⁊ velle possint absq̄ applicatione sue substātie ad corpora mobilia complere ⁊ perfecte facere: poterunt etiam ipsa mouere absq̄ sue substantie ad ipsa applicatione: frustra enim applicatio poneretur: si ad hoc ipsum velle ⁊ intelligere sufficeret.

Et si dicatur Quod ad hoc non exigit applicatio substantie: sed sufficit sola applicatio virtutis: patet statim q̄ h̄ dictū interimit seipsum. Non enim operantur operationem trāseuntē extra mittēdo virtutē: virt⁹. n. aut fundat in aliq̄ q̄litate absoluta rei: aut fundat i cēntia ipsi⁹ ⁊ q̄ non separatur a fundamento suo: necessariū est: vt necessario vbi ponitur virtus ponat: aut essentia ipsi⁹ rei: aut aliqua qualitas a re ipsa generata: que fundamentū sit virtutis. Hoc aūt scīz dare nō possum⁹ de intelligētijs. Non enim est dare qualitatem aliquam extra intelligētias ab ipsis immediate intelligētijs causatā: quia tunc statim sequeret q̄ ipse immediate possent ma

vide albertum de sex rerum principijs q. 2. ⁊ in fine vbi certum modum videtur tibi assignare in motu celi secundum ablationem

teriam ad formā transmutare: q̄ supra ip̄obatum est. Necessarium est itaq; dare primū videlicet q̄ ipse met substātie intelligētiaꝫ actu sint in illis mobilib⁹: que per suas virtutes actualiter cōtingūt. Quia igitur hoc non oporterēt si ad mouendum corpora sufficerent tantum intellectus⁹ z voluntas: vt ostendimus: relinquit̄ de necessitate concedendum q̄ vltra intellectum z voluntatem viz motiuam habeant.

Sed tamen attendēdum est q̄ in eis ist̄ virtus motiua: non ponit distractionez a natura intellectuali sicut ponit in animabus animalium que sunt hic. Nam in animabus ist̄orum animalium: siue rationalium siue irrōnaliū: virtus motiua motum exequens est organica: z organum hūs necessario in corpore per ipsum animato: z quia virtus organica non est virtus debita nature intellectuali: qualis est natura intellectiua: pz q̄ in talibus animabus ista talis virtus ponit distractionem quandam a natura intellectuali. Sed quia que sparsim distracta z diffusa crim reperiuntur in inferiozibus: inueniuntur cum minori distractione z maiori vnitate: idcirco in intelligentiis que valde superiores sunt istis cunctis animabus: virtus executiua motus non ponit distractionem aliquam a natura immateriali ad naturam mālem: z organicam: quia ipsa in eis nō est virtus que organuz aliquod requirat: z pro tanto propter positionē huius virtutis nō tollitur ab eis q̄ sint nature pure intellectuales: sicut eriaz non tollitur: q̄ sint nature pure immateriales. Hoc itaq; modo saluanduz est: q̄ que in inferiozibus diuiduntur in superiozibus vniuntur: eo q̄ non tantum diuidunt̄ur in inferiozibus: nam z in his motoz non facit motū nisi quibusdam duobus differentibus sicut organo z virtute. In superiozibus motoribus hoc non accidit: quia ipsi sola virtute absq; vllo organo mouere possunt que mouent: illi cum organo siue vno siue pluribus: z adhuc multo plura: z pro tanto virtus in eis magis est vnita: quia z ad plura z maiora se extendens: sine organorū multiplicitate q̄ virtus ist̄orum faciat cuz diuersitate organorum.

Quia itaq; in istis motoribus virtus non distrahit ad naturam organicam z materialez: appellat Dionys⁹ ipsos communiter montes: z appellātur ab omnibus cōuenienter intellectus: z eriam quia dignominatio fit a principaliori.

Fit autem hoc ordine motus a talibus motoribus: primo enim fit apprehensio per intellectum. Et quia bonum apprehensum mouet voluntatem: sequitur demū inclinatio voluntatis imperantis: z vltimo fit motus per vim executiuaz contingentez mobile: z per consequēs ponentem secum applicationem substantie mouentis ad corpus q̄ mouetur: vnde virtus motiua imperans in talibus nō est ira vel concupiscentia: nec virtus apprehendens est sensus aut fantasia: sed hec est intellectus: z illa est intellectiuus appetitus. Hoc igitur considerans cōment. in de substantiis ordinis: dixit q̄ virtus ist̄orum apprehendens est tantū intellectus: excludens per hoc sensum: z imaginationē: z virtus motiua subintelligendum est motuz imperans: est tantum appetitus: id est voluntas excludens per hoc vim motiuam imperantē: que in istis est ira scibilis z concupiscibilis non autem per hoc voluit excludere vim executiuam motus: quia tunc non diuisset q̄ necessario iste motoz qui est anima celestis corpis est in ipso motoq; tamen dixit: z rationem assignauit subdens. Nam oē motū ex se mouetur per virtutem existentem in eo. ¶ Quod autem dicitur corpozalem materiam obedire intelligētijs ad nutum: putandaz est hoc dictum esse ad differētiam aliozum motuum pro tanto: quia materiam corpozalem non possunt ad formam transmutare: nisi mediante agente naturali: sed ad locuz ipsam transmutare possunt: nullo agente mediante: z maioz hic obediētia inuenitur q̄ in corpore nostro respectu nostre anime tum quia nō ponitur ibi resistentia appetitus alterius imperātis contrariuz: tum eriam: quia non requirunt oz ganum intermediuz: vt anima nostra: que licet supergrediatur naturaz rei more: non tamen mouere potest corpus nisi per virtutem organo affixam.

Patet itaq; Ex dictis responsio ad argumentum. Quia enim nō mouent per formam naturalez: sed intellectu apprehēsam: ad quā postea segtur inclinatio voluntatis imperantis: ad cuius imperiuz statim virtus executiua motuz facit: dicuntur pro tanto mouere intelligendo z volendo. Si autem videatur alicubi. Tho. contradicere hūs que modo diximus: q̄ tamen non vū repperi ostēdatur mihi: quia non erit difficille tollere istā ꝟuersiā.

¶ Textus.

¶ Necesse est autem: aut medios: aut in circulo esse ꝛc.

¶ Sō secunda.

Secundo posset aliquis dubitare: quia nō videtur primus motoz esse magis in vna determinata parte mobilis q̄ in alia: cum ipse sit virtutem non habens in aliqua magnitudine.

Ad istam qónem est dicendum q̄ secundū primum aspectum vnūquodq; videtur in eo esse in quo z a quo continetur. Et quia primus motoz a nullo continetur: secundum hoc in nullo esse dicitur. Quia vero continentur omnia per ipsum: dicere possumus q̄ sunt omnia in ipso: verūtamen sicut apparet ex modis eēndi positis in quarto: non solum dicitur esse contentum in continente: sed eriam versa vice cōtinens dicitur eē in contento. Et hoc modo deus: qui continet omnia: cōuenienter dicitur esse in omnibus per essentiam presentiam z potentiam. Per essentiā quidem inquantum omnibus dat esse: per presentiam in quantuz suo intuitu cuncta intuetur. Per potentiaz inquantum oia posset et in cuncris operatur. Est enim operatio effectus potentie: vlterius eriā scōm huncvltimum modū spāliter dicitur esse magis in vno q̄m in alio: propter maiorē in ipso efficientiam alicuius determinate operationis sicut propter influentiam motus dicitur esse magis in celo q̄m in terra: z magis in oriente vnde motus incipit. ¶ Dicendum est itaq; ad argumentū q̄ dicit esse magis in vna parte mobilis iste motoz q̄m in alia: per influentiam motus: z non per determinationem sue substātie: licet eriā per essentiā suā: vt dictum ē: sit in oibus z maneat exaltatus super oia: qui est benedictus deus per omnia secula seculozum. Amen.

¶ Expliciunt questiones super libzo physicozum phie naturalis: edite a fratre Gratiadeo esculano ordinis predicatorum.

¶ Incipiunt questiones fratris gratiadei de esculo excellentissimi sacre pagine doctoris predicatorum ordinis per ipsum in florentissimo studio parauino diligenter.

Prīa.rō.

Questio Prima est. Utruz ens mobile z nō corpus mobile sit subiectuz nālis phie. Et videt̄ q̄ nō. Id enī qō supponit̄ in scientia: ex eoq; est subm propie passionis: est propie subm scie: sed corpus supponitur in nāli phia ex eo q̄ est subm motus: qui est propria z prima passio nālis: ergo corpus est naturalis phie subiectū. ¶ Minoris declaratio est: q̄ motus supponit̄ i pmo physicoz: supposito aūt motu necesse est supponi z motus subm quod est corpus: q̄ nihil mouet̄ nisi corpus: igit̄ ibidē supponit̄ corpus nō pp aliud nisi q̄ est subm motus.

Scōa.rō.

Preterea Cuius principia z pprietates cōsideranē in scia est scientie subiectum: sed in naturali phia sicut patet discurendo p singulos libzos eius: inquirunt̄ principia z proprietates corpum. Unde in libzo de celo phs dicit q̄ scientia de natura fere plurima videt̄ circa corpora magnitudines z horū existens passiones z motus: adhuc autem circa principia quecūq; talis substantie sunt ergo corpus est subiectū in scia naturali. ¶ Si. di. q̄ ꝟ non inquirunt̄ in scia nāli inquantū sunt principia z proprietates corporis: sed inquātū sunt pncipia entis mobilis: qō re est idem qō corpus nō aūt rōne. ¶ Cōtra.

Responsio

Contra.

Tertia rō.

Que admodū supradicta pncipia non inquirunt̄ in scia nāli: inquātū sunt principia corpis: sic eriā imo z multo magis nō inquirunt̄ ibidē inquātū sunt pncipia entis: cū sint pncipia corpis vlr sumpti non aūt entis. Inquirunt̄ aūt inquantū sunt principia mobilis: sed corp⁹ mobile non dicit corpus in eo q̄ corpus: sed in eo q̄ mobile: sicut z ens mobile non dicit ens in eo q̄ ens sed in eo q̄ mobile. Sicut igitur dici potest q̄ in predicta scientia supradicta principia inquirunt̄: que sunt entis mobilis: eo q̄ ens mobile nō dicit ens simpliciter: sed pz q̄ mobile: sic eriā dici pōt q̄ ibi inquirunt̄ pncipia corporis mobilis: q̄ hoc non dicit corpus in eo q̄ corpus: sed in eo q̄ mobile: ergo corpus mobile est subm scie supradicte: z magis q̄m ens mobile: sicut principia mobilis magis sūt principia corporis q̄m principia entis.

qrta.rō.

Preterea Eiusdē scie est cōsiderare rē z modū rei: sed mobile addit̄ enti non sicut dīa: q̄ ens dīas non hz: sed sicut modus quidaz igit̄ si additio bona est ad eandē scientiā spectabit considerare ens: z mobile: sed scia que considerat ens est pma phia: igitur z illa que cōsiderat mobile: sed est phia naturalis: ergo nālis phia ē phia prima: quod ē impossibile. ¶ Si. di. q̄ est duplex modus entis q̄ generalis z specialis: z generalis pertinet ad eandem scientiam ad quam pertinet considerare de ente: non autē specialis: mobile autē cum sit spālis modus entis: non opz q̄ scia ad quam spectat eius consideratio: sit prima phia.

Responsio

Contra.

qnta rō.

¶ Contra: modus entis specialis non est modus entis in vniuersali sed est modus alicuius spālis entis. Si igitur mobile est non gñalis sed specialis modus: erit necessario modus nō entis vlis sed huius entis. Hunc aūtem ita est q̄ quilibet modus si dz esse immediata additio z bona: addēdus est ei cuius est primo modus. Sed igit̄ mobile est modus entis spālis quod necessario est corpus necessario debet primo adiungi corpori z non enti cuius est modus secundario z ex consequenti: z sic dicetur corpus mobile maxime primo: z propriissime: ens aūt mobile erit dictū secūdariū: sed qō primū est debet poni subiectū scientie z non secundariū: ergo corp⁹ mobile: z non ens mobile est subiectum in naturali phia.

Sexta rō.

¶ Preterea qñcumq; aliqua passio per accidēs se habet ad aliquod subiectū de ipsa respectu illius subiecti nō potest esse scia nisi per accīs: sed mobile per accidēs se habet ad ens: cū nec essentialiter conueniat enti: nec consequatur principia entis inquantum ens: ergo de mobili respectu entis nō pōt esse nisi per accidens scia. si itaq; nālis phia est de mobili adiuncto enti: naturalis phia erit scia per accidens: quod est inconueniens.

Responsio

¶ Si. di. q̄ nālis non considerat mobile sicut passionē sed sicut rōnem formalē sui subiecti: sicut aūt passiones considerat motū qui per se cōuenit enti mobili eo q̄ cōsequit̄ principia eius: z iō naturalis phia est scia p se.

Contra. vij. ratio.

Contra Prima passio dicit aptitudinē z nō actū: sz motus dicit actum z mobile aptitudinē igit̄ mobile z nō motū ꝟsideratur nālis phs sicut ppria passionē. ¶ Preterea ppria passio semper inest suo subiecto: motus autez nec enti mobili necenti semper inest: quia contingit dare ens mobile absq; eo q̄ moueatur actu: ergo motus non est propria passio entis mobilis: constat autez q̄ hoc quod dicitur mobile est essentiale corpori z cōsequitur principia corporis z semper ei inest eo q̄ semper: si est dare corpus: est dare mobile: ergo mobile est propria passio corporis z corpus ipsius subiectum: z similiter est subm ppriū nālis phie: inquantū eius passio est mobile.

viij. ratio.

¶ Preterea in sexto physicoz probatur: q̄ quicquid mouet̄ est corpus: z oē eriā corpus contingit mouer̄i: z sic motus cōuertibiliter inest corpori: sed quod cōuertibiliter inest alicui z non est de essentia eius est propria passio ipsius motus aūt conuertibiliter inest corpori vt probatū est z nō est de essentia corpis: ergo est propria passio eius ergo z corpus est ppriū scie nālis subm.

ix. ratio.

¶ Preterea qō est de intellectu alicuius: aut primer ad eius cēniā: aut est ppriū eius subiectuz: nunc aūt corpus est de intellectu motus q̄ non contingit intelligere motuz non intellecto corpore: z nō est corpus de cēnia motus: igitur est propium ipsius subiectū: z per pns est ppriuz subm nālis phie.

x. ratio.

¶ Preterea si totuz aliquod est subiectū totius z partis scie debet eē subiectū pars subiecti vlis: nunc aūt scia libri de aia est pars scientie nālis: z ibi agitur de anima que non est pars subiectiua entis mobilis: ergo ens mobile non est subiectū totius scientie naturalis.

xij. ratio.

¶ Preterea subiectum scientie est predicabile de omnibus de quibus agitur in scientia: sed ens mobile non predicatur de omnibus de quibus agitur in naturali phylosophia: cum non predicetur de motore separato de quo agitur in libzo physicoz: ergo ens mobile non est subiectum scientie naturalis.

xiij. ratio.

¶ Preterea in libzo primo physicozum scōm omnes agitur de principijs subiecti scientie naturalis: sed principia de quibus agit ibi sunt materia forma z priuatio: z hec non sunt principia nisi corporis: ergo corpus est proprie subiectum in phylosophia naturali z non ens mobile.

xiiij. ratio.

¶ Preterea quandocūq; aliqua duo predicata tali ordine attribuuntur alicui q̄ primum est ratio attributionis secundi: quicquid est ratio z causa quare alicui attribuit primuz. est eriā ratio z causa quare eidem attribuitur z secundū. Hūc aūt sic est q̄ hec duo

que sunt esse mobile ⁊ esse considerati naturalis philosophic tali ordine attribuuntur enti quod esse mobile est ratio quare sibi attribuit esse de cōsideratione scientie naturalis: ergo quicquid est ratio q esse mobile enti attribuat: est etiā ratio q sibi attribuat hoc qđ est esse de cōsideratione scientie nālis. Cōstat aūt q ens nō est ratio corpori q sit mobile: quia si ideo corpus esset mobile quia est ens: tunc omne ens esset mobile: quod falsum est: tamen corpus enti ratioē q ens ipsius sit mobile: vnde ⁊ omne corpus est mobile: ideo corpus ratione sui est de cōsideratione naturalis philosophie: ⁊ ens nō rōne sui sed rōne corpis. Quod autē ratiōe sui in scientia considerat: etiā illa ratione ipsius est proprium subiectum scientie: ergo corpus est proprium subiectū naturalis philosophie. ¶ Preterea quando alique due scientie se habent sicut subalternans ⁊ subalternata: earum est idem subiectum: magis tamen minusq contractū: quia scientia subalternata contrahit subiectū subalternantis: sicut habemus primo posteriorum: habent autē se modo predicto scientia de celo ⁊ scientia physicorum: ergo ipsarum debet esse idem subiectum: magis tamen ac minus contractum. Nunc autem in libro de celo agitur de mobili ad situm: quod non est nisi corpus: igitur eius subiectū est corpus mobile ad situm: ⁊ per cōs subiectum libri physicorum qđ est idem cū subiecto totius naturalis phie: est corpus mobile simpliciter. ¶ Et preterea idem sunt ens mobile ⁊ corpus mobile cū sibi invicē cōvertantur: ergo si corpus mobile non est subiectū nālis phie: nec per cōs ens mobile erit subiectum ipsius.

In contrarium est quod phs ait in .vj. methaphisice: vbi dicit q nālis principia ⁊ proprietates speculatur entiū inquantū mota.

Respondeo Dicendū de hac qstione diuersas opiones esse. Quidā enī non profunde ⁊ subtiliter sed solū superficialiter aspicientes rationē subiecti scientie nālis videntes q physosophia est de nālibus. Naturalia aūt sunt quezū principiū est natura: natura vero est principiū motus: ⁊ moueri nō pōt aliquid nisi sit corpus. Cōcluserunt ⁊ concludunt q corpus motū vel corpus mobile dz esse proprium subiectum ipsius nō ens mobile. Quod aūt hoc habeat veritatē vlterius conati sunt ⁊ conātur triplici modo ostendere. ¶ Et primū est quia oīs scientia que est vere scientia debet ea que considerat ad per se nota ⁊ immediata reducere est autē naturalis physosophia scientia ⁊ vere scientia: debet igitur facere ad aliqua per se nota ⁊ immediata reductionē hoc aūt (vt dicūt) est ipsi: si non corpus mobile sed ens mobile ponatur subiectum ipsius. Cuius rationē assignāt: quia quādo aliqua scientia versatur circa passionē sic: vt sit scientia passionis illius: si non accipitur in ipsa aliqđ subiectū equarum illi passioni: ea que de passiōe dicit ad per se nota ⁊ immediata reducere non potest: Huius aūt dicti declaratio est: quia tunc solus fit reductio ad immediata: quādo fit ad prima rerū principia: prima aūt principia cuiuslibet passionis sunt principia subiecti: ⁊ ideo tūc ea que de passione dicuntur sunt reducta ad immediata: quādo est facta reductio vsq ad ipsa principia subiecti. Si aūt scientia que est de passione aliqua non accipiat pro subiecto sue passionis aliquid cuius principiū cōsideratur sed id cuius consideratio spectat ad scientiā altiorē: cuz nulla scientia suos limites transcendat: talis phia ad illius subiecti principia suā passionē reducere non poterit: ⁊ per cōs nec reductionē facere ad immediata ⁊ p se nota: talis autez (vt adiungunt) est naturalis phia: dato q ens mobile sit ipsius subiectū. Cum enim hec passio: q est mobile: nō equeē enti nec: naturalis physosophus consideret ens: nisi respectu huius passionis quā trāscendere non potest: etiā principia entis ea que de dicta passione dicit reducere non poterit: nec per cōsequens in principia eius quod accipitur vt subiectū sue passioni coniunctū. Non igitur faceret ad immediata reductionē: nec esset vere scientia: nisi acciperet aliqd aliud ab ente cōiunctū mobili vt subiectū: ⁊ sibi equatum sic vt ea que cōsiderat possit in ipsius principia reducere: hoc autē nō potest esse nisi corpus: ergo corpus mobile est subiectū ipsius ⁊ non ens mobile.

Scđa. rō.

Hoc etiā declarant Illo medio quo dicitur q ad eandem scientiā spectat considerare ens ⁊ modos entis: ⁊ illo iterum quo probatur nālem physosophiā esse scientiam per accidēs si ens mobile sit subiectū ei? ¶ Sed quia iste rationes sunt multo melius declarate in obiectionibus cōtra in rationibus eorū: ideo hic non ponūtur nō contingat nos eandē rationē frequentius replicare. Sufficit enim vidisse iam solum rationes q quas probant q ens mobile non possit esse subiectuz in naturali physosophia: ⁊ si cm veritatem rationes sumpte eo modo quo ab eis assignate sunt: pueriles ⁊ viles in comparatione ad modū quo sunt in obiectionibus posite. ¶ Nobis autem inter alias quadruplex via occurrit ad presens declarādi aptissime impossibile esse quod dicunt: vz q ens mobile nō sit subm nālis phie.

Tertia rō.

Opi.s. Elio.

Et prima quidem via est illa quaz incessit doctor nr sanctus Thomas ad huius pbationē: sumitur ex eo q nulla scientia pbat suū subm esse. Videmus enim q physosophus nālis probat esse corpus mobile (cuz in .vj. phisicorum probet oē mobile esse corpus) Et ḥ qđē eēt ipsle fieri si nō ens mobile: ⁊ corpus mobile esset subiectū in ista scientia. Et aūt hec via declarādi propositū plenius intelligat: sciendū est q aliter inquiritur ⁊ declarat entitas rei simplicis: ⁊ aliter cōpositi alicuius. Nā entitas rei simplicis declarat ⁊ inquiritur proprie ex ipsa sui noīs significatione: inquirendo scilz ⁊ declarando verū noīs significatū habeat possibilitatē vel impossibilitatē ad esse: si enī ostendatur habere impossibilitatē ad esse oīm erit q sit impossibile ipsum poni in actu ēndi: ⁊ vlterius q nō sit ponibile in rerū natura: ⁊ per cōs q sit nihil hoc eniz dicimus nihil qđ in rerū natura poni vel esse non potest. Si autē cōtrario oīdat: q illud significatū habeat possibilitatē ad esse: declaratuz erit statim q possit stare sub actu essendi: q possit poni in natura rerū: ⁊ per cōs q non sit nihil: ꝫ aliqd omne enī huiusmodi positiuū: qđ poni pōt in rerū natura est aliquid: quia nō aliunde hoc totū habet nisi quia ipsum eius significatū est componibile ipsi esse: quicūq; ergo probaret hanc compossibilitatē de eo de necessitate etiā pbatione que est per causam ipsum probaret esse aliqd ⁊ nō nihil. Entitas aūt rei cōposite proprie inquirit ⁊ declarat ex partiū cōponentiū cōpossibilitate. Cū enī cōpositū consurgat ex eō positione earū: si cōpositio est ponibilis: ⁊ compositū est ponibile: ⁊ si compositio est imponibilis: ⁊ cōpositum similiter est imponibile: tunc aūt cōpositio est imponibilis: quando partes compositionis sunt sibi invicem incōpossibiles. Nam si sunt sibi incomponibiles sunt sibi invicē ⁊ incōpossibiles: ⁊ per cōs ex ipsis fieri cōpositio nō pōt nec cōpositū aliqđ cōsurgere in natura: econtrario autē per omnē modū tunc dicitur esse compositio ponibilis quando compositionis partes compossibilitatem

possibilitatem habent adinuicē: nā si hanc habent: cōpossibiles ad invicē sunt: ⁊ compositū ex ipsaruz compositione: potest consurgere in natura: quod iccirco est aliquid: ⁊ nō nihil. ¶ Hec autē oīa patēt per exempla. Quia enī hircus est incōponibilis ceruo est ⁊ incōponibilis sibi nec cōpositio potest esse ex eis: ex qua in natura consurgat hoc cōpositū: quod est hircus ceruus: ⁊ ideo est hoc oīno nihil: cum nullo mō sit ponibile in natura. Corpus autez ⁊ anima rationalis non sint incōponibilia: ac per consequens potest esse ex eis compositio: ex qua in natura consurgat hoc compositū: quod ē homo: propter quod etiā homo est aliquid ⁊ non nihil. Et quia q sit aliqd non habet aliunde nisi ex cōpossibilitate partiū: cuz propter ipsa sit ponibils in natura: ic circo q cunq; pbaret corpus ⁊ animā rōnalem sibi cōpossibilia eē probaret de necessitate eoipso hominez nō esse nihil sed aliquid: quod est, pbare entitatē hominis ¶ Sic igitur declaratuz est q tunc proprie probat entitas alicuius compositi quando pbatur compossibilitas partiū oponentiū ipsius. Nunc autē ficest q corp? mobile non dicit corpus soluz: sed istud totū cōiunctū quod est corpus mobile: pbare igitur per recte entitatē ipsius tunc cōtingit quando pbatur vnū cōponentiū esse cōponibile alteri: sicut corpus mobile vel ecōuerso. Nā si vnū nō, pateret secuz aliud: non eēt tunc possibile poni in natura hoc coniunctuz: qđ est corpus mobile ⁊ sic non esset aliquid sed nihil. Constat autez q naturalis philosophus nō soluz pbat q vnū predictorū aliud secū patitur: sed etiā q sic cōpatitur q aliud necessario secū ponit: quāuis enī non pbet entitatem mobilis simpliciter: supponēs tamē ens mobile eē ⁊ supponēs motū q̄ negant ipsuz mobile nō posse probare: pbat viterius q ipsum mobile quod supponūt cpatitur secū corpus: ⁊ taliter q necessario si ipsum mobile est: oportet etiaz esse ⁊ corpus: ostendit ergo q non est ipossibile mobile coniungi corpori vt sic istud cposituz qđ est corpus mobile sit imponibile in natura ⁊ non nihil: ⁊ imo potius q est ponibile ⁊ necessariuz ipsuz coniungi sibi ostendens in .vj. physicoruz: q necessario quicqd mouetur est corpus: ⁊ sic supposito ens mobile eē: pbat q ne esse est ponin natura hoc coniunctum quod est mobile corpus siue corpus mobile. ¶ Verum igit est dictuz doctoris nostri scilz q naturalis, pbat entitatez corporis mobilis siue, pbat ipsum eē aliqd ⁊ nō nihil: supponens tamen mobile siue ens mobile: qz mobile includit ens non, pbans eē in natura rerū. ¶ Veruz est ergo ⁊ principale videlicet q non corpus mobile: sed ens mobile est subiectū naturalis philosophie. Et hec ē via sir missima ⁊ indissolubilis per quā incessit doctor noster.

Tex.cō.32.

Solutões aduersariorum.

Prima soluno.

Tex.cō.pi.

Contra solutionem

¶ Ut autez appareat euidentius insolubilitas ei? ponamus solutiones aduersariorū quas ideo dabāt quia breuez non intelligebāt rōnem. Parcat ꝫo nobis si plixe loquimur: qz principiantes aliquotiens hregrit. ¶ Dicunt igitur primo q naturalis pbia si posset, pbare corpus mobile eē posset etiā probare motū eē: sed motūz, pbare non potest: qz hoc supponitur in pmo physicoruz: igitur nec corpus mobile: pbat tamen omne corp? esse mobile ⁊ omne mobile eē corpus: quod nō est, pbare corpus mobile eē: sed motuz corpori inesse cōuertibiliter. ¶ Sed q sic dicentes in omnibus deficiāt ⁊ vocez propriā ignorent aperte ostendit. Nā quāuis negantibus eē ens mobile sicut negabant pmenides ⁊ melissus: nō possit naturalis probare q sit motus: sicut nec neganti causam potest causatum per cām, pbari: si quis tamen ens mobile non negaret: sed motuz sibi per cām: q per diffinitionē subiecti siue entis mobilis: naturalis posset ⁊ posset ostendere motū esse eo q semp naturaliter, pcedendo per diffinitionē subiecti: potest, ppriū de subiecto demonstrari. ¶ Viterius etiā dato q naturalis non supponēdo mobile: sed, pbando, pbaret etiā corpus mobile: necessaruz esset dicere q, pbaret ⁊ motuz. Nunc autez quia nō probādo mobile: sed supponendo q sit ens mobile: probēt corpus mobile eē: non est dicendum q ideo, pbat ⁊ motuz: sed pot? quasi supposito motu sicut ⁊ ente mobili, pbet entitatē corporis mobilis.

Contra.

¶ Viterius etiā falsum dicūt: cū adiungunt q philosophus probat omne corpus esse mobile ⁊ oē mobile eē corpus. ¶ Quāuis enī probet simpliciter in sexto physicoruz oē mobile eē corpus: nunq̄ tamē probat simpliciter omne corpus eē mobile: sed addendo ad corp? hoc q dico physicuz vel naturale. In libro enī de celo ⁊ mūdo in secundo capitulo pmi: ostendit oē corpus naturale eē mobile sm locū probans demōstratiue: quia p diffinitionez nature q motus inest corpori physico vel naturali: ⁊ cum nō aliter demōstretur eē passio nisi demōstrando eam ineē ppriosubiecto si corp? naturale (vt dicūt) eēt ppriū subiectuz motus: de necessitate ibi physosophus motū eē demonstratiue probasset: qđ est contra dictuz eoz. ¶ Viterius etiā contradictoria dicunt quando adiungūt q philosophus, pbat omne mobile necessario eē corpus: nec tamē probat eē huius coniuncti quod est corp? mobile: qa (sicut declaratū est) demōstrare cōpossibilitatē ⁊ necessariaz habitudinē partis alicuius ꝓiuncti ad aliā partē est, pprissime demōstrare coniunctum entitatē: que nō nisi ex illa habitudine necessaria partiū cōpositionis: vel ex eorum cōpossibilitate consurgit. ¶ Patet igitur q̄ plena fuerit falsitatib? hec solutio. ¶ Soluūt aūt adhuc aliter: dicūt. n. q naturalis ⁊ si non posset probare suū subiectuz eē in eo q naturalis (sicut in veritate nō pōt) posset tamē ⁊ potest illud probare subinduendo psonā primi philosophi: ⁊ sic probaret corpus mobile eē si inueniretur hoc qđ probaret. ¶ Sed hoc qđ nihil fit dictū aperte ostenditur. ¶ Quādocunq; enī aliquis artifex probat aliqd p pncipia sue artis: id demōstrat ꝫz q talis artifex est: ⁊ nō subinducendo personā alterius artificis: quia non ob aliud quis assumit psonā alterius artificis: nisi vt per illius pncipia ostendat qđ per sua non potest. Nunc autē naturalis philosophus per sue artis, ppriissima principia ostendit cōpossibilitatē vel necessariam habitudinē mobilis ad corp?: siue entitatē necessariā corpis mobilis suppositi entitate entis mobilis. Assumit enīz q omne qđ mouetur prim est in termino a quo ⁊ prius in termino ad quē qa dum totū ē in termino a quo nō mouetur: dum totū est in termino ad quē similiter: qa tūc completus est mot?: ⁊ hec oīa sunt naturalissima pncipia ex quibus concludit id qđ mouetur eē diuisibile ⁊ corpus. ¶ Iterū ad idem assumit hoc pncipiū notissimū in naturalibus: oē quod mouet ipossibile est pri? mari? moueri ipsi? q̄ aut equale aut minus: ⁊ per hoc principiuz proprissimū ⁊ notissimū in naturali scientia deducit ⁊ probat mobile necessario eē corpus: ⁊ sic habere necessariā habitudinē ad ipsum: ⁊ per consequens q ista cōiunctū: corpus mobile supposita entitate entis mobilis: necessario sit aliquid ⁊ nō nihil. Cum igitur naturalis per propria pncipia, pbet corpus mobile eē: dicetur q si hoc, pbat subinduendo pmū philosophū: est ignorare, ppria principia scientie naturalis: patet igit iam q naturalis philosophus per se, pbat entitatē huius coniuncti: quod est corpus mobile. Et sic declarata est perfecte pma via declarandi: quod volebam? : sumpta ex eo q nulla scientia probat suum subiectum esse.

Scōa via

Secunda via ad declarandū propositū sumit ex mō quo corpus caditur sub ꝓsideratione nālis phie per quā sic ꝓceditur Corpus: aut est subz nālis scie in eo q̄ corpus: aut in eo q̄ tale corpus: vtpura q̄ pōt poni existere in potentia ad actū aliquē. Si dicat q̄ in eo q̄ corpus. Cōtra illud qđ est subiectū nālis phie est subiectū motus: ꝛ eo ipso est ꝑpriū subiectū scie nālis: quo est subiectum motus ꝛ nō aliter: sed corpus in eo q̄ corpus nō est ꝑpriū subiectum motus: ergo corpus inquantū tale non erit etiā subiectū scie nālis. Quod autez corpus in eo q̄ corpus nō sit proprium subm motus aptissime demonstrat. Id enī qđ est ꝑpriū subiectū motus inquātū hmōi nō dicit aliqd absolutū: nec aliqd absolute ꝓtinens actū ſm q̄ accipit ex tertio physicoꝝ: tam ex textu q̄ ex cōmento: sed potī⁹ est aliqd ordinatū in actū qui agritur per motū. Cuius ratio est. Quia omne qđ mouet necessario eo ipso q̄ mouet ordinat in id quod mouet: ꝛ eōs motus de necessitate hūc ordinē includit: ꝛ ideo tali ordine subtracto: necessariū est subtrahi motū. Si igitur aliquod ens accipiat qđ ratione sui nō dicat aliqd ordinatū ad actū siue ad terminū motus: sed potī⁹ dicat absolute ꝓtinens actū: hoc rōne sui nullo mō mouebitur nec erit subiectū motus: sed potius erit qđ īmobile. Et hoc patet de omnibus motū excludēs. Si. n. rōne sui moueri posset: rōne etiā sui diceret qđ ordinatū ad actū: sed positū est q̄ nō dicat rōne sui aliqd ordinatū ad actū: sic ꝙ dicat aliqd absolute exīs in actu: ergo hoc rōne sui nullo mō mouebit. Cōstat aūt q̄ corpus in rōne q̄ corpus est nō dicit aliqd ordinatū in actū vel in terminū motus: sed potius dicit absolute qđ ꝓtinens actū: qđ patet ex ipsa nois significatione. Nihil. n. aliud est corpus: ꝛ nihil aliud dr̄ nōie corporis nisi substātia manēs sub actu corporeitatis: ꝛ per rōnē corporis nō dr̄ ordinatū: sed potius absoluta ex nā subaliquo actu. Si igit nihil est subiectuz mot⁹ nisi in rōne qua dicit qđ ordinatum ad actū qui per motū agrit: ꝛ corpus in rōne qua corp⁹ est nō dicit aliqd ordinatū ad actū: sed absolute qđ manēs sub actu iā habito: ꝓcludit de necessitate q̄ corpus in rōne qua corpus est non sit mobile nec possit aliquo mō cē subiectū mot⁹: nec per cōs nālis phie. Si ergo corpus motui subijcitur ꝛ est aliquo mō subiectū mot⁹ nec hoc est in rōne qua corpus est: qz sic dicit absolute quid manēs sub actu: opz q̄ sibi hoc cōueniat inquantū accipit: vt existēs in potētia ad actū: qui per motuz agrit: nā ꝛ hec potētia necessario rōne sui includit ordinē ad actū: ꝛ ecōuerso ordo ad terminū motus includit hāc potētiā. Hūc aūt sic est q̄ q̄tūcūq̄ aliquid de se habeat rōnē entis in actu: inquātū tm accipit ſz q̄ existit in potētia ad actū aliquē: hz rōnē entis in potētia ꝛ nō entis in actu. Si ergo corpus est subiectū mot⁹ solū in ratione qua in potētia existit ad actū qui per motū acquirit: ꝓcludit de necessitate q̄ ipsum motui subijcit solū inquātū participat rōnē entis in potētia ad actuz ꝓdictū. Cōstat aūt q̄ eadem est rō entis in potentia ad dictū actum ꝛ ratio entis mobilis: qz ens in potētia nihil aliud dicit q̄ ens ordinatū in actū. Unde idē est dicere: ens in potētia ad actū qui per motū agrit: ꝛ ens ordinatū in actū talē. Ens etiaz mobile nihil aliud dicit q̄ ens ordinatū in actū qui agritur per motum: ꝛ hec est ipsa ratio entis mobilis. Si igit corpus non est subiectū mot⁹ pp ipsam corporis rōnē: sed inquātum ꝓticipat ipsam rōnē entis in potētia ad id quod acquiritur per motū: ꝛ hoc vt declarauimus est oīno ipsa ratio entis mobilis: ꝓcludit de necessitate q̄ corpus non in rōne qua corpus sed inquātū participat rōnē entis mobilis est proprium subiectū motus: ꝛ ſm naturalis phie: sed si corpus nō subijcitur motui nec nāli phie: ni si qz participat rōnē entis mobilis: cuz diffinitio talis nō debeat sibi ex eo q̄ corp⁹ est: sed ex eo q̄ ens mobile sicut nunc dicit cē diffinitio aliqua alicuius: nisi ſm q̄ est ipsum diffinitū: ꝛ ens mobile nō per aliud ſz per se habeat diffinitionē illā suam ꝓpriā: sicut corpus de se hz suā ꝓpriā rōnē ꝛ hō suā: ꝛ sic de singulis: ꝓcludit de necessitate q̄ corpus nō ſm se sed ſm aliud: qz nō ſz rōnē suā: sed ſm rōnē alterius subijcit motui ꝛ naturali philosophie: ꝛ ens mobile ſm se ꝛ nō ſm aliud: qz ſm rōnē suā ꝛ nō ſm rationē alterius sit subiectū ꝓpriam nālis philosophie q̄ motus. Est aūt ista multum pcēs ꝛ rōnabilis ꝓclusio. Cū. n. sic se habeat subiectū ꝓpriū ad sciam vt ꝓpriū obiectū ad potētiā: quemadmodū illud dicit ꝓpriū obiectū cuiuslibet potētie q̄ rōne suiipsius ꝛ nō rōne alteri⁹ respicit ipsam potētiā (sicut visibile se hz ad visum) sic etiam ꝛ illud debet dici ꝓpriū scie subiectū qđ ratione sui ꝛ nō ꝓpter rōnez alterius ipsam respicit sciaz. Hūc aūt (vt declaratū est) īpm ens mobile per suā rōnē ꝛ nō per aliā respicit nālē phiam: ꝛ ideo cōueniētissime ponit ꝓpriū ipsi⁹ subiectū. ¶ Est autē vlteri⁹ notāduz q̄ mobile nō īmediate respicit corpus: qz nec corpus īmediate ꝛ per se ponit in diffinitione mobilis. Mobile. n. ex ipsa prima sua significatione dicit ens ordinatū in terminū mot⁹ sicut ex ipsa significatione ꝑmaria dicit id qđ existit in potētia in terminū illū q̄ inquantū hmōi (vt declaraūimus) idē est qđ ens in potētia in dictū terminum: ꝛ hoc idē est ens qđ fi⁹ est ordinatū ꝺ aūt si māliter in re sit idē qđ corpus: in rōne tn ꝛ formaliter non est idem. Unde nec hoc qđ dico mobile respicit corpus: qz corp⁹ sed qz ens in potētia: ꝛ qz hoc qđ dico ens in potētia in terminū motus: nō accipit īmediate corpus: sed ens: qz hoc in se ꝛ sua rōne includit: ideo nec etiā mobile debz īmediate accipere corpus sed ens: vt dicat non corpus mobile sed ens mobile. Nā hoc qđ dico ordinatū in terminū motus: qđ est idē qđ mobile ſm sui rōnē nō dicit corpus qđ est de se ens in actu dicit tn̄ necessario de ratione sui hoc qđ dico ens: qz dicit ens in potētia de cui⁹ rōne est ens: nā ꝛ potētia ꝛ actus non sunt modi ꝓtes corpus in eo q̄ corpus sed in eo q̄ ens: qz sunt modi entis īmediate. Quia igitur mobile sicut ꝛ qđ in potētia directe respicit ens: corpus aūt nō directe: ga nō quia corpus: sed ga ens in potētia: ctiā necessariū est ꝺ quod dicit ens mobile sit ꝓpriū ꝛ ꝑmariū dictū ꝺ autez qđ dico corpus mobile nō est ꝓpriū ꝛ primariū dictū: sed ipropriū ꝛ scōariū: ꝛ qz qđ ꝑmariū est: in ꝓsideratione scie est ꝓpriū eius subiectū: ꝛ nō qđ scōarium: ideo ens mobile est ꝓpriū subiectū scie nālis: ꝛ nō corp⁹ mobile: ꝛ sic cōpleta est scōa via demōstrandi q̄ ens mobile sit subiectum nālis philosophie: sumpta ex modo' quo corpus ꝓsideratur a physico.

Quarta via

Quarta via adhuc Sumit ex ipsa diffinitione motus. Constat enī q̄ illō est ꝓprie subm alicui⁹ scie qđ est ꝓpriū subiectū ꝓprie passionis. s. in scia illa cōsiderate. ꝓpria vero passio quā primo ꝓsiderat nālis: est ipse motus. Videamus igit qđ sit subiectū ꝓpriū motus. hoc enī viso stari apparebit quid sit ꝓpriū subiectū scientie nālis. ¶ Est aūt id ꝓpriū subiectū motus per quod datur motus diffinitio.

Quid sit subiectū ꝓpriū motus.

Ad cuius itelligentiā Cōsiderāduz est q̄ multiplices diffinitiones inueniunt. Quedā enī sunt q̄ nō dant ꝙ additamētū alicuius quod sit extra essentiā diffiniti. Et quedā sunt que dant necessario per additamenta. Cuius diuersitatis ratio: est quia cū diffinitio dicat entitatē diffinitiz: ea que entitatē habent ꝑfectam per sua essentialia absq̄ eo q̄ ipsa alicui extrinseco cōiuncta sint: possunt etiā absq̄ alicuius extrinseci additamento per sua essentialia perfectā habere diffinitionē: que autē per fectā entitatē nō habent ꝙ sua essentialia nisi alicui extrinseco coniuncta in essendo: ꝑfectam etiā diffinitionē habere nō pōt sine additamento illius extrinseci. Hūc aūt sic est q̄ substātie entitatē ꝙ sua essentialia nō cōiuncta alicui extrinseco cū non recipiant in subiecto ꝑfectā habēt: ergo ꝛ per ipsa diffiniri debent absq̄ nullius extranei additamento. Accidentia nō habent diffinitionē ꝑfectā sine additamēto substātie vel subiecti qđ illi⁹ entitatis ꝓncipiū est ꝛ cā: sicut ꝛ ꝓncipioꝝ eiusdē. Sic igit iam visa ē diffinitionū diuersitas. ꝛ cū hec ponat ria apparet q̄ in diffinitione accidētiū ꝑfecta: semp debet apponi subiectuz: ꝛ quia motus est accidens ideo oportet q̄ subiectū appo natur in diffinitione ipsius: ꝛ qz est accidens ꝓpriū quod cōsiderat nālis: ideo oportet q̄ ꝓpriū subiectuz naturalis phie in eius diffinitione ponat. Videamus igitur que sit ꝑfecta motus diffinitio: quia tunc statim videbit quid sit ꝓpriū subiectū motus ꝛ scientie naturalis. Perfecta aūt motus diffinitio est illa qua dicitur: Motus est actus existentis in potentia inquantum huius. Ens autē in potentia nō est idem ſm rationem (vt supra declaratū est) cuz ipso corpore: est tamē idem ſm rōnem cuz ente mobili (sicut supra patuit ꝛ philosophus vult in tertio physicoꝝ vbi illā ostendit diffinitionē ꝑfectissimā esse:) Ad entiras vero rationis est que facit ꝑfectā ꝛ oīmodā identitatez subiecti: ergo omnino idē subiectū est ens in potentia inquantū huius ꝛ ens mobile. Ens igitur mobile est ꝓpriū ꝛ ꝑfectū subiectū: tam motus q̄ naturalis phie. ¶ Est autē cōsiderandū: q̄ sicut motus nō dr̄ corporis actus in potentia: sed entis in potētia: sic etiā cū hoc q̄ dr̄ in potentia in q̄tum huius: dicat ipsam mobilitatē: non debet etiā dici actus corpis mobilis sed entis mobilis: ꝛ sic iam per quartā viā sumptā ex diffinitione motus: patet q̄ necessariū est dicere: ens mobile esse subiectū scie naturalis ꝛ nō corpus mobile. ¶ Mortuū autē dicentiū contrariū: patet q̄ puerile est nō eniz mobile cōsiderat physicus vt ꝓpriam passionē: sed potius vt modum ꝛ rōnem formalē sui subiecti: qđ est hoc totuz qđ dicitur ens mobile cuius prima ꝛ ꝓpria passio est motus qui fluit a principijs entis mobilis: que naturalis

Lom. 6.

Tertia via

Tertia via ad declarationē eiusdē sumitur ex cōparatione nālis philosophie ad doctrinalez: ſm. n. philosophū in. vj. metha. si nulla suba cēt ꝑter physicas: nālis phia cēt ꝓia phia: hinc igitur sic ꝓcedit: si nulla substātia cēt ꝑter physicas metha. quidē nō esset: remaneret tn̄ ꝛ physica ꝛ metha. Cui⁹ declaratio est: qz sicut remoto subiecto ꝛ subiecti ꝓprietatib⁹: remouet scia que est de subiecto illo sicetiaz posito subiecto ꝛ subiecti ꝓprietatibus: necesse poni sciam que illa cōsiderat. Hūc aūt sic est q̄ ablata omni substantia ꝑter physicas: ꝛ si tollat subiectum prime philosophie (vt patebit in sequēti cōne) nō tn̄ tollitur subiectum physice: necetiaz mathematice: sub

Tertia via Lectione sepria ſm scīm Tho.

stātia. n. physica est quā ꝓsiderat nālis. Substātia et physica ē necessario q̄ta. ꝛ hāc ꝓsiderat mathematic⁹ posita igit sola substātia physica ponit necio subiectū tā nālis q̄ doctrinalis phie: ꝛ ꝙ ns hic vtraq̄ scia. Hūc aūt sic est ſm dictū phi q̄ istis duab⁹ scientijs remanētib⁹ solis: nāl phia ē phia ꝓma: ꝺ ꝓma phia oz cē de subiecto ꝓxi subiectis oīm aliaꝝ igit cū nālis scia etiā remanēre mathematica phia ꝓma dicat: oz necessario q̄ subm ipsi⁹ sit ꝓs subiecto mathematice: ꝺ aūt est impossibile si nō ens mobile sed corpus mobile ponat subm scie nālis. Cui⁹ declatioē q̄ illō ē ꝓs a quo nō cōuertit exīdi ꝙna. Hūc aūt videm⁹ q̄ sit in ītellectu ponit corp⁹ q̄tū: nō iō ponit ibi corp⁹ mobile: ꝺ si ibi ponit corp⁹ mobile necessario ponit corp⁹ q̄tū: oē. enī corp⁹ mobile est corp⁹ q̄tū ꝛ nō ecōuerso. ꝛ sic ſr si ītelligit corp⁹ mobile ītelligit de necessitate corp⁹ q̄tuz ꝛ nō ꝙuerſim. Est igit corp⁹ q̄tū ꝓs corpe mobili: ꝛ ꝙ ns mathematica est ꝑor physica si huius subiectū est corp⁹ mobile. ipsi⁹ igit duab⁹ solis remanētib⁹ ē mathematica phia ꝓma ꝛ nō physica: qđ ē ō pbm. ¶ Nō solū aūt h ē ꝓra pbm ꝺ etiā ꝓra veritatē. Cui⁹ declaratio est: qz cōsideratio prime phie oz esse vltiz ꝓsideratione cuiuslibz alteri⁹ scie ꝛ ad plura se extēdere. physica aūt ē talis respectu mathematice ꝛ nō ecōuerso: mathematic⁹ aūt se nō extēdit ad ꝓsiderādū nisi ea solū q̄ sunt in genere q̄titatis: ꝺ nālis se extēdit ad ꝓsiderādū oīa q̄ cadunt sub motu vel mutatiōe vel que sunt vna res cū eis: ꝛ ga corp⁹ q̄ sunt in ꝓdicamēto substātie multa cadūt sub mutatione extēdit se physicus ad ꝓsiderādū res hui⁹ ꝓdicamēti. Quia mot⁹ est etiā in quātitate ꝛ qlitate ꝛ vbi: ꝛ qz est idē cū actiōe ꝛ passione ꝛ hic in ipso fundant. Et qz qñ derelinquit exīrepore qđ est passio motus: ꝛ qz situs ꝓtinue renouat: iō ad res oīm istoꝝ ꝓdicamētoꝝ cōsideratio nālis philosophi meritō se extēdit. Patet igit q̄ vniuersalioz sit cōsideratio physici q̄ mathematici: cū hic se extendat solum ad res quātitatis: ille vero fere se extēdat ad entia singulozuz predicamētoꝝ. igit de necessitate oportet q̄ ablata metaphisica nālis sciētia sit philosophia ꝓma ꝛ maxīe vniuersalis ꝛ nō mathematica: ꝛ ꝙ ꝓsequēs sibi dādū est ꝙ subiecto: nō aliquid spāle sicut mathematice cui dat q̄tū: sed aliquid vniuersale ꝛ cōe quodāmodo entib⁹ oīm predicamētoꝝ. qđ esse nō potest nisi ens mobile. Unde ꝛ phus hoc videns signanter dicit semp mathematicā versari circa quid spāle sicut circa q̄tū: physice ꝛo nunq̄ dat spāle ens vt corpus vel aliquid tale: sed semp ens cōtractū per motū. Unde in. xi. metha. dicit. Mathematica circa aliquā qtez cōueniētes materie facit theoriā: puta circa lineas: aut angulos: aut numeros: aut reliquoꝝ aliqd quātoꝝ: de physica aūt ē ait nālis accidentia ꝛ ꝓncipia speculat entiū in q̄tum mota. ¶ Si āt vellem⁹ videre quō ens motū: vel mobile. vniuersali⁹ est q̄to: accipiēdū est qđ dicit doctoz noster de mobili in suis qōnib⁹ disputatis. Air. n. ibi ꝙ mobile hēt duplicē acceptiōem. Unā qdē in q̄tū opponit ad immobile nō subiacibile motui: ꝛ sic mobile ē idē qđ subm mot⁹: ꝛ oē tale ē q̄tū corpus ꝛ ecōuerso. Aliā acceptionē hēt inquātū ens motū opponit ad ens fixū ꝛ stans in sua entitate sic ꝙ vniuersaliter idē remoueri nō pōt: ꝛ sic dicit ens mobile nō solū corpus subiacibile motui: sed omne quod nāliter potest ꝓdere suā entitatē: cuiusmodi sunt nō solū corpa sed forme substātiales generabiliū ꝛ forme accidentales que nō sunt corpora q̄ta: ꝛ qz mobile vltr sumptū includit vel continet sub se mobile acceptū vtroq̄ modo: iccirco ens mobile vniuersaliter sumptū quo modo est subiectū nālis phie est

de se ꝓsiderat ⁊ ad que pōt ⁊ morū ⁊ ola que de motu cōsiderat reducere. Aliorum vero motiuorū defectus per sequentia apparebit.

Rndeo ad obiecta. co.xj.

Ad primum igitur argumentū iā patet rnsio: dato enim q̄ motus supponitur in primo physicoꝝ ⁊ sīr ꝓbatur in primo physicoꝝ ⁊ sīr ꝓbatur subiectū motus: nō ideo tñ ꝓcludendū est ergo supponitur corpus: sed ens mobile: q̄ hoc est ꝑticulariū subiectū motꝰ (vt ōnīuz est) ⁊ nō corpꝰ: vnde ⁊ antiqui pbantes (vt permenides ⁊ melissus) cōcedebāt̄ corpus ⁊ tñ negabāt esse motū: ⁊ ens mobile. ¶ Paret etiā solutio ad scūdū. Si eni ꝓsideraz nālis ꝓncipia ⁊ ꝑticulares corporis inq̄tū corꝑis ⁊ inq̄tū corꝑis sunt: cōcluderet argumētū: nūc aūt ⁊ si cōsideret ꝓncipia corꝑis: nō tñ cōsiderat vt ꝓncipia corꝑis fūt: sed entis mobilis: ⁊ huiꝰ etiā ꝑticulares ꝓsiderat p se ⁊ ꝓmo: sed ꝑticulares corporis considerat inquantum rationem entis mobilis participant ⁊ non inquantū habēt rationem corꝑoris (vt declaratum est.)

Ad tertium Paret solutio: nam quāuis ens mobile ⁊ corpus mobile dicāt mobilitatē que est rō formalis subiecti ⁊ scientie nālis corpus tñ mobile se habet ad ens mobile sicut secūdariū ad ꝓmū: nā sicut hoc q̄ dico i potētia ad terminū motꝰ imediate respicit ens qđ diuidit̄ p potētiā ⁊ actū: sic ēt hoc q̄ dico mobile cuiꝰ eadē rō est cū hoc qđ est exīstere in potētia ad dictū terminū nā rō formalis que hz determinare, vniuersaliori ꝑticulari ꝓprietati accepte vt dicunt actū: aptitudo eni ad paritatē ⁊ imparitatē nullo mō ꝓuenit numero: q̄ tūc posset poni numerus aliqs: q̄ nec erit par vel impar: sicut q̄ aptitudo ad ridēdū: est hoīs, ꝑticulares: ⁊ nō actualitas ridendi pōt esse aliqs hō q̄ actu nō rideat: nō potest aūt esse aliquis numerus q̄ nō sit actu par vl impar ⁊ iō paritas ⁊ iparitas: nec in aptitudie: ⁊ i actu fūt numeri, ꝑticulares: sic ergo sīr nō obstāte q̄ motus dicat actū ⁊ non aptitudinē poterit esse ⁊ est, ꝑticularis passio entis mobilis.

Lo.3ª

¶ Ad octauū dicēdū: q̄ ꝑticulares passiones q̄ oppositionē habēt ad inuicē: nō oꝝ q̄ semp oēs actu insint suis subiectis. sed necessariū ē q̄ semp altera vel altera sicut nō semp numerus est par nec semp impar: semp est tñ par vel impar: vñ ⁊ ꝓmo posterioꝝ habeꝝ: q̄ ea que p se insunt necessario insunt rebꝰ: vel simplr vel oppositis sunt aūt ꝑticulares entis mobilis motꝰ ⁊ quies: ⁊ si p ꝓmus respiciat mobile: ⁊ ē qđē mobile mouet̄ vel quiescit. ¶ Ad nonū dicēdū ē q̄ q̄uis q̄ qđ mouet̄ tā q̄ subiectū motꝰ nō in alio receptū sit corpꝰ: nō tñ in quocūq; est aliquo mō motus: id ē corpꝰ: cū motus sit in q̄lita te: q̄ corpꝰ nō est: ⁊ iō nō est accidēs ꝙuertibile corpori oīno. Et vlteriꝰ nō solū nō cōuertibilit̄ in est corpꝰ i rō ne q̄ corpꝰ ē: s nec ētiā sibi inest (vt supra patuit) Ad.x. dicēdū: q̄ subm incluſuz in intellectu motꝰ: est ens ī potētia ad motus ⁊ minū: vel ens mobile qđ idē est ⁊ nō corpꝰ: quin potꝰ corpꝰ in rōne q̄ corpꝰ ē: mobilitatē ⁊ motū excludit. ¶ Ad.xi. dicēdū. q̄ais intellectiua ⁊ si nō sit pars subiectiua entis mobilis: est tñ pars ꝓsitiua alicuiꝰ ꝑtis et subiectiue vt pura hoīs. ¶ Ad.xij. dicēdū: q̄ subm hz ēē tale qđ vel ꝑdicet de ꝑtractatis ī scia: vel p ordinē ad ipm illa ad sciam referant. Et motꝰ qđē sepatus ad sciam nālez refert̄ p ordinē quē hēt ad ens mobile: cū influit motū. ¶ Ad.xiij. dicēdū: q̄ de mā forma: ꝑtiatione agit̄ in libro physicoꝝ: nō iō q̄ sint ꝓncipia corꝑis: s q̄ sunt ꝓncipia entis mobilis. ¶ Ad.xiiij. dicēdū: q̄ esse mobile: nō enti attribuit rō ne corporis: nec corꝑi rōne entis: sed vtriq; rōne entis impfecti. ¶ Ad.xv. dicēdū: q̄ si nihil localit̄ mouet̄ ni si corpus: nō tñ corpꝰ huic motui subiicitur rōne qua corpus est: sed inq̄tū ꝑticipat rōnem entis mobilis in loco: ⁊ iō ens mobile ꝑm locū: ē ꝓprie subm in libro celi ⁊ mundi. ¶ Ad.xvj. dici posset: q̄ nō oē ens mobile: est corpꝰ mobile: s ēt ens mobile q̄ ē corpꝰ: rōne differt a corꝑe mobili tā q̄ ꝓncipalius dictū a secūdario (vt supra patuit.) Itē tā q̄ nugatorie dictū a ꝓprio dicto: ⁊ ideo nō

Tex. co.9.

ideo nō oportet si negaꝝ corpus mobile esse subiectum: q̄ negetur ⁊ ens mobile: cū non sit eadē rō vtriusq;.

¶ Questio secunda.

Prima rō

Questio secūda est. Utrꝝ ꝓria ꝑbia subalternet sibi nālē ⁊ doctrinalē ꝑbiā. Et vr q̄ nō: semp. n. scia subalternata accipit vr ꝓma ꝓncipia sua ꝑclones ꝓbatas in scia subalternāte. Sz nālis ⁊ doctrinalis ꝑbia nō accipiūt (vt videt̄) ꝓncipia q̄ sunt ꝑclusa i ꝓma scientia: ergo non subalternantur sibi.

Scda rō

Preterea sciētia subalternās non diuidit̄ ex opposito ꝯ sciam subalternatā sz ꝓma ꝑbia diuidit̄ ex opposito ꝯ ꝑdictas (sicut ꝑz p ꝑm in. vi. methaphyice vbi dicit: q̄ tres sunt mōi siue partes ꝑbie. s. physicus: metaphysicus: ⁊ mathematicus.) ergo ꝓma ꝑbia sibi alias duas nō subalternat. Si. di. q̄ ꝓma ꝓpō falsa est.

Textꝰ com. ⁊.

Rndeo

Cōtra: que ex opposito diuidunt̄: sibi inuicē opponūt: que aūt opposita sunt sub inuicē cōtineri non possunt. Sciētia aūt subalterna sub scia subalternāte ꝓtinet̄. ergo vna eaꝝ nō pōt diuidi ex opposito ꝯ alia. Si. di. ea q̄ ex opposito diuidunt aliqđ cōe vniuocū: aliter opponunt̄ q̄ sub inuicē cōtineri nō ꝓt. que aūt diuidūt aliqđ cōe anologum nō opponūt̄ rali oppōne: q̄ impediat vnū coꝝ ordinari sub alio: sicut effectū sub cā. ⁊ ratio diuisiōe diuidūr hoc cōe qđ est scia: ꝑtes scie ꝙtradicte.

Respon.

Contra Quarta rō

¶ Cōtra: qđ sub vniuoce ꝑdicamēto in ꝑdicamentali linea ordinat̄ vniuocū. videt̄ debere cē: sed scia ꝓmot̄ sub habitu: q̄ vniuoce ꝑdicat̄: ē ⁊ ipa dz cē qđ vniuocū. ¶ Preꝫea si est qđ anologice diuisū: adhuc oz diuidēria aliquā oppōne habere. q̄ alr nō diuiderent ipsaz ex opposito: oppositū aūt nō est cā oppositi: igit̄ nec de diuidētib⁹ anologū dici poterit: q̄ vnū ꝓrineat sub alio: sicut effectus sub cā. ¶ Preterea scia subalternās dz accipere potiozes demōstrationes q̄ subalternata. Mūc ār ista scia q̄ ꝓma dr nō videt̄ sic se habere ad alias: q̄ in mathematicis potissime demōstrationes sumunt̄: ē ꝓma ꝑbia sibi reliq̄s ꝑbie pres minime subalternat. ¶ Preterea scia subalterna ꝑm Ari. in ꝑmo posterioꝝ) debet dicere q̄: si nō, ꝓpter qđ: s nālis ⁊ doctrinal ꝓp qđ dicūr: q̄ p cām demōstrār: hic qđē p formalē: ille vo p oēs: ē iste due scie nulli alteri ꝑnt subalternari.

Cōtra

Quita rō

Septia rō

Octaua rō

Rndeo

Loñ.9 rō.

Decia rō

xj. ratio

¶ Preterea scia subalterna dz ex additione se habere ad sciam subalternātē: ita videlz q̄ subm ipi⁹ accipiat ⁊ applicet ad mām: sed cū subm ꝓprie ꝑbie sit ens cuius imateriale vtpote oīno a mā seperatū: q̄ ⁊ dz diffinitionē ⁊ ꝑm esse nō potest aliquo mō ad mām applicari: q̄ id qđ est imateriale subā nullo mō pōt habere ꝓpōnē physice materie: igit̄ physica nō subalternabit ꝓme ꝑbie. ¶ Si. di. q̄ substātia imālis nō est subiectū ꝓme ꝑbie: s ens cōiter acceptū qđ pōt bene ꝓtrahi ad intelligibilē ⁊ sensibilē materiā. Cōtra id qđ est principalius intentū in scia debet cē ꝓpriū ipsius subiectū: substātie ꝙo imaterialis cognitio ē ꝑcipalissime intēcta ī ꝓma ꝑbia (vt dicit Aui. in sua methaphysica) ergo ipsa est ꝓpriissime subiectū ipsius. ¶ Preterea (ꝑm Aristotilē ī sexto methaphysice.) Si nulla substātia esset ꝓter physicas: tūc nō esset alia prima ꝑbia q̄ physica: hoc aūt esse nō posset vbi methaphysica solas substantias imateriales ꝓsideraret: ergo subiectuz ipsius nō est ens in cōi sz ratione qđ est oīno imāle: cū ꝓbatū sit q̄ nihil extra ipsum cōsideret. ¶ Preterea scientia subalternās ⁊ subalternata nō debēt esse equalis considerationis: sed naturalis est equalis cōsiderationis cū prima ꝑbia: q̄ vtraq; ꝓsiderat ens mobile ⁊ imobile ⁊ nō aliud: igit̄ nālis scia prime ꝑbie subalternari nō pōt. ¶ Preterea scia subalternās debet demōstrare ꝙ sua ꝓncipia: ꝓncipia scie subalternate. Ꝓria vero ꝑbia nō pōt per ꝓncipia sua demōstrare ꝓncipia naturalis ⁊ doctrinalis ꝑbie: cuius ꝓbatio est: q̄ ꝓncipia sua fūt cōissima: ꝓncipia vero cōia (vt habēt in ꝑmo posteriozꝝ) demonstrationē nō ingrediūt̄: ergo ꝑma ꝑbia ꝑdictas scias sibi subalternare nō pōt.

xij. ratio

Tex. co. 23

¶ Preterea scia subalternās ⁊ subalternata sic se debēt habere vt de quo vna dicit q̄ altera dicat ꝙ qđ: ⁊ ꝙ cōsequens qđ vna demonstrarer ꝙ effectū: alia debz demonstrare per cām: q̄ aliter nō contingeret̄ mediuz demonstrationis vnius: sub medio demōstrationis alterius: sicut effectus sub cā: sine quo ꝓfecta subalternatio esse nō pōt: sed nālis ⁊ ꝓma ꝑbia nō sic se habent: quia vtraq; ꝑ effectū demonstrationē facit de motore separato: igit̄ vna nō vere subalternat alteri. ¶ Preterea subiectū scie subalternate debet imediate cōtineri sub subiecto subalternāris: sed inter subiecta quadrivialiū scientiaꝝ: ⁊ subiectū ꝓme ꝑbie cadit medio loco quātitas de qua cōmuniter sumpta: nulla scia est: inter subiectū etiā nālis ꝑbie ⁊ ꝓme cadit hoc q̄ dico ens actu: qđ diuidit̄ p ens actu. ꝑm actū ꝓfectū ⁊ per ens actu ꝑm actū imperfectū: qđ est idē cū ente mobili. ergo nec naturalis nec quadriuialis scia subalternat̄ ꝓme ꝑbie.

xiij. ratio

xiiij. ratio

In oppo.

¶ Sed cōtra est quod ꝑbs dicit in ꝓmo methaphysice q̄ prima philosophia ordinat alias scias: hoc enim sine subalternatione esse non potest.

Respon.

Respōdeo dicēdum q̄ de ista qōne fūt diuerse opiniones. Quidā eni dicūt: q̄ ꝓma ꝑbia sibi nālem ⁊ doctrinalē vere subalternare nō pōt: assignāt autem huius rōnez ex eo q̄ nulla scientia subalternata pōt reductionē facere ad per se nota: sicut nec q̄ ad immediata: nālis ꝙo ⁊ doctrinalis ad p se nota reducūt ea que ꝓsiderant: sicut doctrinalis ad cōes animi cōceptiones: cui⁹ sunt omne totū est maius sua parte: si ab equalib⁹ equalia demas ea que relinquunt̄ sunt cēlia: quas etiā cōes cōceptiones dicūt sumi posse ex subiecto scie nālis cū sit qđ valde cōe. ergo nec nālis nec doctrinalis scia vere subalternari pōt prime ꝑbie. ¶ Sz hec opio stare nō pōt: q̄ quattuoꝝ vqs ad psens possumus declarare: ¶ Et ꝓma qđē via sumit̄ ex cōparatiōe scia rū ad entia: sicut ꝓportionaliter ordinis scīaꝝ ⁊ entiū: cū enī oīs scia referat̄ ad scibile: q̄ necessario ē aliq̄ ens: q̄ q̄ nihil ē: scīri nō pōt: oz necessario ex ipso ordine entiū accipere ordinē sciaꝝ: videmus aūt entia taliter ordinata q̄ oīa cōtinent̄ sub vno q̄ est ꝓncipiū ⁊ cā entitatis aliis oībus: ⁊ p sequēs est supremuz ⁊ primū in toto ordine entiū: oz ergo ⁊ scias sic esse ad inuicē ordinatas: q̄ oēs cōtineant̄ sub aliqua que sit prima ⁊ suprema in toto ordine sciētiaꝝ: hec aūt nō pōt esse nisi vna tñ: cui⁹ declaratio est: q̄ cū prima ⁊ suprema scia sit illa q̄ directe ⁊ p se ꝓtingit ad primū scibile: q̄ est ꝓmū ⁊ suprem⁹ ens: ⁊ hoc est oīo vnū ⁊ simplex oī multiplicitate carēs: oz etiā q̄ ꝓma sciētiaꝝ que ad hoc vnū directe pertigit: vna sit ⁊ nō multe. Et quēad modū qđē primū ens sub se continet oīa alia: ⁊ oibus est principiū entitatis (vt dixim⁹.) sic etiā oz q̄ ⁊ ꝓma scia ꝓtineat sub se oēs alias: ⁊ cā sit cōpleta ꝑm modū suū oiuz aliaꝝ. Cui⁹ rō est: q̄ ex ordine ꝓncipioꝝ essendi in entib⁹ sumi dz ordo ꝓncipioꝝ cognoscēdi in scibilib⁹. Mūc aūt (vt dictū est) primū ens q̄ ē primū eēndi ꝓncipiū oīa sub se cōtinet: ⁊ oib⁹ est cā essendi. ergo oz q̄ ⁊ ꝓma ꝓncipia prime scie ed primū ens directe ꝓtingentis sub se cōtineat oium sciaꝝ ꝓncipia ⁊ cā sit

cō. hāc opinionē arguit ꝓpria via.

ꝓpō. ꝑm. Tex. co. 5.

ſm nāz ꝓfecte cognitionis eoz: ⁊ ſic (vt videt) quēad modū nullū ſm cēndi ꝓncipiū eſſe pōt ſine ente primo cui⁹ entitas eſt cā entitatis alioꝝ: ſic ēt nullū ꝟz cognitionis ꝓncipiū eſſe pōt ſine primis ꝓncipijs ꝓme ſcie: vt etiā ꝓſtr veritas ipſoꝝ cā ſit veritatis in oībus pncipijs ſcōis. Eidem⁹ aūt. q in oibus ſciētijs ſic ſe habēt⁹: q ꝓncipia vnius ſunt pp qd ⁊ cā veritatis pncipioꝝ alteri⁹: ⁊ vna ꝓtinet ſub ſe aliā: ⁊ pōt in ipſam deſcendere ad demōſtrandū demōſtratiōe cāli principia ei⁹ q pncipia ſua. Cū igit prima pncipia prime phie (vt ꝓbatū eſt) ſub ſe cōtineāt pncipia nālis ⁊ doctrinalis ſcie ⁊ oīuz aliaꝝ ⁊ ipſoꝝ veritas cā ſit veritatis in oīb⁹: cōcludit neceſſario: q prima ſcia cōtineat ſub ſe nālē ⁊ doctrinalē phiā ⁊ oēs alias: ⁊ q deſcēdere in eas poſſit ad demōſtrādū cauſalr ꝓncipia eaꝝ q pncipia ſua. Alteri⁹ aūt videm⁹ q oīa q̄ de nā ſua ſūt talia q cōcludi cāliter ⁊ imediate bñt q principia ſcie alicui⁹. de nā etiā ſua q ꝓñs bſit q ſint ꝓclones demōſtrate in illa ſcia. Cū igit (vt ꝓbatū eſt) principia nālis ⁊ doctrinalē phie de ſua nā habeāt q cālr ⁊ imediate ꝓcludanť q principia ꝓme phie: ꝓcludit ō neceſſitate q ipſe de nā ſua habeāt q ſint ꝓclones demōſtrate i ꝓma phia. ⁊ ſi nō requirał ſemp q ibi actu ꝓcludanť ꝓpter ſui nimiā euidentiā. Hūc aūt ira eſt q nunq̄ vna ſcia accipit tanq̄ ſua principia ea que de nā ſua habēt q ſint ꝓclones in altera ſcia: niſi ꝓfectiſſime illi ſcierie ſubalterneť. Cū igit (vt demōſtratū ē) naturał ⁊ doctrinalis phia aſſumant vt ſua principia ea q̄ de natura ſua bēnt q ſint ꝓclones demōſtrate in ꝓria phia cōcludit de neceſſitate q vtraq̄ eaꝝ prime phie ꝓfectiſſime ſubalterneť. Dz ār ex hac rōne q nec q nālē nec q ctrinalē phiam tradiť vltia cognitio. illa. n. cognitio oī vltia: qua habita nō cōtingit vlteri⁹ q̄rere quid: q̄ lis nō eſt cognitio que acquiriť per dictas ſcientias: eo q de ipſaꝝ ꝑmis ꝓncipijs ꝓtingit q̄rere ꝓpter qd: cū ſue veritatis cām bēant veritatez ꝓncipioꝝ prime phie: i q̄ ꝓfecte tota illa cognitio cōpleť ⁊ vltimať: pp qd ēt merito ille ſubalternanť huic: h ꝟo nulli alteri ſubalternari pōt: cū ſupra ſe nullā hēat: vtpote de ſe cōpletā ⁊ vltimā ꝓtinēs cognitionē: ⁊ ſic ꝑz ꝑma via declarandi ꝓpoſitū: ſumpta ex ordine ſcia⁹ ⁊ entium.

Scōa via

Secūda vero ⁊ tertia via ſumiť ex ordine demōſtrationis ſcd differēter: ſm q differentes demōſtrationes fiunt in ſciēijs. Sūt. n. q̄dā demonſtrationes ꝓcedentes ex ꝑmis pōnib⁹ ſcie: quas neceſſe eſt eſſe notiſſimas in qualz ſcia ſup oīa q̄ demōſtrāť in ipſa. Quedā ꝟo alie ſūt q̄ ꝓcedūt ex ꝑmis diffinitionib⁹ ſcie. ⁊ intelligo illaa cē ꝑmas diffōes in ſcia: añ quas nulla pōt accipi que ſpecter ad conſideratione ſcie illi⁹. Ex pte aūt prima⁹ demōſtrationū ſic ꝓcedit. Eidem⁹ enī in vna ⁊ in eadē ſcia vlī: q habit⁹ generatus ꝑ demōſtrationē accipientē pōnes demonſtratas vel demōſtrari poſſibiles in vlī: ſubalternus ē habitui cāto ꝑ demōſtrationē illas pōnes demōſtrantē ꝑ pōnes ꝓiozes: ſm ꝓzitatē nāe. Hui⁹ aūt rō eſt: q̄ ſemp neceſſe habit⁹ ꝓclonis ſubalternus ē habitui ꝓncipiorū nāe ordine imediate cōcludētiū ꝓclonē illā. Quēad modū. n. veritas ꝓclonis ꝓpāť ad ꝟitatē principioꝝ nālr ipſā demōſtrātiū vt effect⁹ ad cām: ſic etiā ⁊ ꝓclonis cognitio ſe hz ad cognitionē eozdē: q̄ ea q̄ nāliter ſunt cā veritatis alicui⁹: ſūt etiā ꝑ ſui cognitionē nālr cā cognitōis ejuſdē: ⁊ iō ſicut veritas ꝓclonis ſubalternāť a veritate ꝓncipioꝝ vt effect⁹ a cā: ſic etiā ⁊ cognitio ipſius ſubalterne ē cognitioni eozundē: vt effectus cauſe. Eſt aūt vna ⁊ eadē cognitio q̄ vł habit⁹ principioꝝ demōſtrationis ꝓcedētis ex pōnib⁹ ſcōis: ⁊ habit⁹ ꝓclonū illaraꝝ ꝑ demōſtrationē accipiētes pōnes ꝓprias ad ſcōas demōſtrādū. Sic enī vna ⁊ eadē pōncipiū vocāť in demōſtratiōe ſcē: ⁊ ꝓclo in demōſtratione ꝓcedēte: ſic etiā vna ⁊ eadē cognitio oī habitus principioꝝ ſcōe demōſtrationis: ⁊ habit⁹ ꝓclonis demōſtrationis ꝓcedētis. Si igit (vt ꝓbatū eſt) habitus ꝓclonis ſubaltern⁹ ē habitui principioꝝ demōſtrationis ꝓcludētis ipaz: oz neceſſario q ſit ſubalternus habitui ꝓclonis illate ꝑ demōſtrationē: illa principia ꝓcludentē cū idē ſit ibi habitus principioꝝ ⁊ hic habitus cōcloñ, vt oſtenſū eſt.) Eſt aūt habit⁹ ꝓclonis illate in demōſtratione ꝑma ſubalternus habitui ꝓncipioꝝ: ex qb⁹ illa demōſtratio ꝓcedit: igit ⁊ habitus ꝓclonis ſcōe demōſtratiōis q habitui ſubalternať añ cedētis ꝓclonis: erit ſubaltern⁹ eidē: hoc añ totū pōt breuiter ꝑ vnū exēplū determinari in ſcia nāli. Accipiatur enī hec pō: nullū ꝓtinuū inaiatū pōt mouere ſeipſum: deide accipiať h pō: grauia ⁊ leuia ſūt ꝓtinua inaiata ⁊ cōcludať q hec nō ꝑñt mouere ſeipſa. Eltrius aūt accipiať illa ſuppoſitio vłioꝝ: vtpote q oē mouens ſeipſuz ẽ diuiſibile in duo diuerſa: quoꝝ vnū hēt rōnē mouētis ⁊ reliquū rōnē moti: ⁊ adiungať q nullū ꝓtinuū inaiatū eſt diuiſibile in duo ſic diuerſa: ⁊ poſtea inferať q nullū ꝓtinuū inaiatū pōt mouere ſeipz. In iſtis demōſtrationib⁹ appet totū q̄d dictū eſt: ideo enī grauia ⁊ leuia nō mouēť ſeipſa: q̄ nullū ꝓtinuū inanimatū eſt tale: ⁊ iō cognoſcimus grauia ⁊ leuia ſe nō mouere quia hoc cognoſcimus ꝓtinuo inaiato nō ꝓuenire. igit habitus illius ꝓclonis habitui illius principij ſubalternať: ſicut reſectus cauſe: ⁊ ſilr habitui concluſionis illate in demōſtratiōe ſcōe facta: cū ſit vnus ⁊ idē: ⁊ vlterius ſimul totalis cognitio ſilr eſt ſubalterna cognitioni illius ꝓncipij: oē mouens ſeipſum diuiſibile eſt in duo diuerſa: quoꝝ vnū ⁊c. Ex cognitione. n. hui⁹ ꝓncipij trabiť tota cognitio alioꝝ. Et ſic ſemꝑ in vna ⁊ eadez vniuerſali ſcia: tota cognitio habita ꝑ demōſtrationē: que ſumit pōnes ſecūdas: ſubalternať cognitioni habite ꝑ demōſtrationē illas ex ꝑmis pōnib⁹ cōcludentē. Hūc aūt ira eſt: q quemadmodū ſe hñt in vna ⁊ eadē ſcia pōnes ꝑme: ⁊ magis vłes ad pōes ſecūdas ⁊ minus vniuerſales: ſic, etiā ſe hñt poſitiones prime phie ad primas poſitiones ſcie doctrinalis ⁊ naturalis: ſunt enī ⁊ ipſe prima principia veritatis iſtarū: que admodū qdē ꝓpriores in eadē ſciētia demōſtrant poſteriores: ſic etiā multo: ⁊imo altrioꝝ ⁊ ꝓfectioꝝ mō: ꝑ pōnes prime ſcientie demonſtrari habēt prime poſitiones nālis ⁊ doctrinalis phie. Cōcluditur igit de neceſſitate q tota ſcientia nālis ⁊ doctrinalis que trabiť ex ſuarū poſitionum primarū cognitione: ſubalterna eſt cognitioni ꝓnciꝓ principioꝝ prime phie: ⁊ per ꝓñs ipſi vniuerſaliſſime ſcie que ſola habet ꝓprie ꝑ illa prima principia ⁊ reliqua demonſtrare. Poſſumus aūt ſi volumus hoc: q̄d dixim⁹ ⁊ rōne ꝓbauim⁹: ſcilicet q prima phia aliarū ſcientiarū principia demōſtrat cauſaliter ēt auctoritate oſtēdere. Auicēna nā q dicit ſic in primo ſue methaphyſice: Hec ſcia diuidi tur in ꝓtes: quarū q̄dā inquirūt cauſas vltias inq̄tuz ſunt cauſe oīs cauſari: ⁊ alie inquirūt cauſaz prima ex qua fluit oē eſſe cauſatū nō inquārū eſt mobile vel quātitatiuz: ⁊ quedā alie inquirunt diſpoſitiones: que accidunt eſſe: ⁊ quedam inquirūt principia ſcientiaruz particularum. Et huius rationem aſſignat dicens. Principia cuiuſq̄ ſcientiarū minus cōmuniuz: quēſtiones ſunt in ſcientia communiori: ſicut principia methaphiſice in naturali: ⁊ principia menſurationis in geometria

Exemplū.

Tertia via

Tertia vero via ad idē declarandu ſumiť ex ordine demōſtrationū diffinitiones accipiētiū ꝑ medio. Cū ꝑfectū eſt q diffinitio nūquā pōt vere demonſtrari de illo cuius eſt diffinitio. Cuius ratio eſt: q cū oīs demōſtratio ſit per mediū: oꝑz neceſſario illud q̄d vere poteſt de aliquo demōſtrari habere vere mediū per q̄d demōſtreť de illo: q̄d neceſſario ⁊ cā eſt verificationis eiuſdē de eodē: q ve⁊ mediū cauſa eſt. Inter aūt diffōnem ⁊ diffinitū nullū cadit mediū: ſicut nec inter q̄ditatez ⁊ rē cuius eſt q̄ditas: nō. n. eſt dare cām ꝓpter quam hō ſit aīal rationale: niſi q animal rōnale eſt: ⁊ ſilr eſt de alijs: ergo nullo mō pōt vere demonſtrari diffinitio de illo cuius eſt diffinitio: hoc aūt veritaté hz in omni ſcientia tam ſubalternāte q̄ ſubalternata. Eidem⁹. n. q cognitio paſſiōis ſcē ſubalterne eſt cognitioni paſſionis prime: ⁊ ſilr cognitio paſſionis ꝑme ſubalterne eſt cognitioni ſubiecti: nā ⁊ paſſio ſcda paſſioni ꝑme: ⁊ paſſio ꝓria ſubiecto ſubalternať: ſicuri effectus ſue cauſe: ⁊ tñ cū tota hac ſubalternatione nō pōt vere demōſtrari de paſſione prima diffinitio ſua per diffinitionē ſubiecti: nec de paſſione ſcda ōmōſtrari pōt ſua per diffinitionē paſſionis prime: ſed de paſſione ꝑma per diffitionē ſuā demōſtrari pōt diffinitio ſcē: ⁊ de ſubiecto per ſuam diffinitio prime: ⁊ hoc facit illas cognitiones dici ſibi inuicē ſubalternas: nō igit ad ſubalternationē ſcientiaruz exigitur q ſubalternans demonſtret diffinitionem datam in ſcia ſubalternata de ꝓprio diffiniro in ipſa: q̄ cū hoc ſit impoſſibile de re aliqua inueniri (vt oſtenſum eſt) impoſſibile tunc eſſet aliquā ſciētiā dici ꝓprie ſubalternataz: ſed ſufficit q ſubalternās demonſtret ſubiectū ⁊ diffinitionem ſubiecti ſcie ſubalternate de alio ſi demonſtrari poſſit: ſicut etiā ad hoc q cognitio paſſionis dicať ꝓprie ſubalterna cognitioni ſubiecti ſufficit q diffinitio quod eſt principium cognoſcendi ipſam demonſtretur de ſubiecto per diffinitionem eius: que ſimiliter eſt ratio per quam ipſum cognoſcitur. Hunc autem primus phyloſophus hoc facere poteſt ⁊ facit ſcōm naturaz ſue ſcientie de ſubiecto ⁊ diffōne ſubiecti ram doctrinalis ꝙ nālis phie. Boco aūt ſm nām ſue ſcie: q̄ qñ de ordine nāli ſcientiaꝝ loq mur debemus attēdere nō ad ea que in ſcriptis ab hoibus ſunt redacta: ſed ad ea poti⁹ que ſcie de ſua nā attribuūtur. Nō aūt prime phyloſophie de ſua nā attribuať q̄d dictimus: ꝑz ſi cōſideremus vſq̄ ad que ſua cōſideratio ſe extēdit. Nā primus phyloſophus diuidere hz ens per ſubſtātiā ⁊ accidens ⁊ ſubſtātiā per corpoream ⁊ incorpoream: ⁊ h̄ etiā oia conſiderat: ⁊ q̄ quantuz q eſt ſubiectū in mathematicis eſt ꝓpria paſſio ſubſtātie corporee quā hz diffinire prim⁹ phyloſophus: ⁊ ꝓpria paſſio de ſuo ſubiecto demōſtrari dz per diffinitionem ſubiecti: manifeſtū eſt q ⁊ q̄tū ⁊ diffinitio quāti ſcōm nām ſuā demōſtrari pōt de ſubſtātia corporea per diffinitionē ipſi⁹: ⁊ nō niſi a ꝓrio phyloſopho qui ſolus ei⁹ diffinitionē conſiderať. Silr etiā diuidit primus phyloſophus ipſm ens per ens in potētia: ⁊ ens in actu perfecto: ⁊ ens in actu ꝑfecto: cuius ꝓpriū eſt eſſe mobile q̄d conſiderať phyſicus: ⁊ mobile q̄dē ⁊ eius diffinitio demōſtrari pōt de ente in actu imꝑfecto per diffinitionē ipſius. Nā ens in actu imꝑfecto eſt ens carēs cōplemēto actualitatis q̄d aptum natū eſt habere: ⁊ h̄ eſt cauſa eius q eſt eſſe ordinatū in actū acgribilē per motuz vel mutationē: q̄d eſt diffinitio mobilis. Ideo. n. aliquid ordinať ad actum aliquē acgrendū quod aptū natum eſt habere ipm non tñ hz. Unde mobile cōparať ad illud ſicut effectus ad cām ⁊ ſicut ꝓpriū ad ſubm. Unde Auicen. in ſua metha. dicit. Dicemus igit q hic poſita de q̄bus tractabať in alijs ſciētijs ſunt accidentalia in hac ſcia: q̄ ſunt diſpōnes que accidūt ad eſſe ⁊ diuiſiones eius: ⁊ ideo q nō ꝓbať in alia ſcia ꝓbať in iſta: q̄ enim diuidit h̄ ſcia in ſubſtātiā ⁊ accīs: ideo fiūt ei ꝓpria. Et ire ꝙ in primo ſic. Cōtingit aūt in hac ſcia vt demonſtrētur principia ſciaꝝ ſingulariū que ingrūt diſpōnes vniuſcuiuſq̄ eſſe: igitur hec ſcientia inquirit diſpōnes eſſe ⁊ ea que ſunt ei q̄ſi partes ⁊ ſpecies quouſq̄ venit ad approbationē ex qua ꝓuenit ſubiectū naturalis: igit permittam⁹ illā approꝓriationem ei: ⁊ approꝓriationē ex qua ꝓuenit ſubiectuz diſciplinalis dimittamus ei: vz ad conſiderationē ꝓpriarū eis ꝓuenientiū diffinitionē aūt illius ſubiecti approꝓriati ei: quod conſideratur a primo phyloſopho: demonſtrare de eo cui approꝓriatur: ſpectat ad primū phyloſophū. Ex q̄bus oībus euidēter ꝓcluditur q ꝑma phyloſophia ſibi naturalē ſubalternat ⁊ doctrinalez: ⁊ perfectius q̄ geometria perſpectiuam: cū ipſa demōſtrare non poſſit diffōnē viſualis de lica: eo q viſuale ex principijs linee ñ cauſať. Et ſic cōpleta ē tertia via declarādi q̄d volum⁹: ſūpta ex ordie demōſtratiū diffōnē accipiētiū ꝑ medio.

Quarta via

Quarta autem declaratio ſumitur ex eo q ad eandem ſcientiam pertinet conſiderare rem ⁊ medium rei.

Alicuius rei ſūt duplices modi

Ad cuius intelligentiaz eſt conſideranduz q duplices modi alicuius rei accipi poſſunt: q̄ generales ⁊ ſpeciales. Et generales quidez ꝓprie dicuntur qui rem ſm ſe conſequūtur: ⁊ iſti quidem ſpectant ſimpliciter ad eandem ſcientiā ad quam pertinet cōſiderare de re cuius ſunt modi. Cuius ratio eſt: q̄ nunq̄ in aliqua ſcia poteſt haberi cognitio alicuius rei perfecta: niſi perfecte ei⁹ ratio cognoſcatur: nec ratio ſm ſe habens diuerſos modos pōt cōpleta cognoſci: niſi illi oēs modi ſub q̄bus pōt intelligi cognoſcanť tales aūt ſunt modi rem ſm ſe conſequētes qui neceſſario etiā rōnem ſimiliter conſequuntur: ⁊ ideo de neceſſita-

te oportet q̄ vna simplex scientia cōsiderat rē ⁊ modos gn̄ales ipsius: vñ sola methaphysica cōsiderat modos gn̄ales entis: ⁊ sola scia libri prioꝝ psiderat generales modos sillogismi. Modi aūt spēales rei sunt: qui rē cōsequūtur ex applicatione ad aliquam mām: sicut modi speciales sillogismi sunt illi: qui ipm̄ psequūtur ex applicatione ad mām necessariā vel probabilē: ⁊ visuale in linea dicit quēdā modū specialē sumēdi lineā: qz cū applicatione eius ad mām sensibilē. Et rales quidē modos psiderare nō pertinet ad eandē simplr scientiaz ad quā spectat psideratio rei absolute: sed ad eandē eo modo quo subalterna dicit̄ idēpritarē habere cū subalternāte. Unde modi pñtes sillogismū ex applicatione ad materiā necessariā spectant ad scientiā libri posteriozuz que subalternat scie libri prioꝝ: ⁊ visuale spectat ad p̄spectiuā que subalternat geometrie. Nunc aūt mobile ⁊ q̄tū sunt speciales modi entis: qz ipm̄ pñtes ex applicatione ad mām. Quātū. n. cōsequit̄ ens ex applicatione ad materiā intelligibilē: mobile vero ipm̄ cōsequitur ex applicatione ad materiā sensibilē: ergo de necessitate opz dicere: supposito q̄ ens mobile sit subiectū in naturalibus (vt in prima q̄one declaratū est ⁊ ens quātuz in mathematicis) q̄ vere ⁊ perfecte taz physica q̄ mathematica subalternet prime phie. Et hec est quarta ⁊ vltima via ostendēdi dictū nostrū de subalternatione esse necessartū ⁊ cōrariū ipossibile. Et rō q̄dez facta in p̄rariū puer ilis est eo q̄ peccat per fallaciā equocationis: nā per se nota aliqua dici possūt duplici de causa. Una quoꝝ cā est ipsoꝝ cuidentia: qz vz eoꝝ veritas est sic cuidēs q̄ statim cū ꝓponuntur absq̄ hoc q̄ per alia notificētur: apparet vera esse: ⁊ idcirco appellātur per se nota. Alia causa est eoꝝ primitas: qz videlicet sūt ita prima q̄ ante se alia prioza nō habēt: per que ōnōstrētur: ⁊ ad talia ꝓprie reductionē facit solū illa: que nulli subalternat: qualis est prima phia. Mālis ⁊ doctrinalis vero nō faciūt reductionē per se ⁊ ꝓprie ad ista: sed ad per se nota primo modo q̄ subalternationē perfectā nō impedit: sicut pz ex prehabitis.

Respon. ad obiecta

Ad primum igit̄ iam ex p̄dictis pz responsio: qz nālis ⁊ doctrinalis accipiūt tanq̄ ꝓprias suas ꝓncipia ea que de natura sua habēt q̄ sint ꝑclones ꝓbarei prima philosophia.

Ad secundum vero rñderi dz interi/ mēdo minozem: videmus. n. q̄ mathematica diuidit̄ in quattuoꝝ scientias scz aritbmeticā: geometriā: astrologiā: ⁊ musicam: vnde ⁊ quadriuialis dicitur: ⁊ tamen omnes tres subalternantur aritbmetice.

Ad tertium dōm q̄ ex opposito diuidun tur, ꝓpter oppositos modos participādi cōe diuisum: ⁊ modi quidē subinuicē non ꝓtinētur: sed res que sub illis modis accipiūtur: sicut etiā modus essendi per se quod est substātie: ⁊ modus essendi per aliud quod est ꝓprium accidentis non continetur aliquo modo sub inuicem: sed res accidētis bene ꝓtinet sub re substantie sicut effectus sub sua causa. Nā ⁊ hoc dat itelligere ipse modus essendi per aliud. Silr aūt dicendus est ⁊ in ꝓpositō: ⁊ silr est dicendum ad qntū argumētum.

Ad quartum vero respōderi debet per interemptionez maioris ꝓpōnis: scilz. n. anologa trāscēdētia non ꝓtinent̄ in rectā lineā sub genere: ꝓtingit tñ reperire anologa nō trāscēdētia: sicut sunt rōcinatio ⁊ demōstratio ⁊ hmōi: q̄ necessario sub determinato genere ordinant̄. Ad septrum dicendū q̄ fm naturā simplr loquēdo demōstrationes ꝓprie phylosophie sunt potissime super oēs alias vrpote accipientes ꝓma oīum ꝓncipia. Ad septimuz dōm q̄ nālis ⁊ doctrinalis ⁊ si dicūt ꝓp q̄d de his que per sua ꝓncipia ōnōstrāt: de ꝓncipijs tñ suis dicūt trāsumptiue. Ad octauum dōm q̄ ⁊ si tā nālis q̄ ꝑm̄ phs ꝓsiderat motoꝛe sep̄atū nō tñ sūt ꝓsiderationis equalis: qz ꝑm̄ phs ꝓsiderat (vt ait Auic. i sua metha.) fm id qđ e i esse ⁊ i nā sua: nālis vero ꝓsiderat ipm̄ rōne cuiusdaz sui effect̄: sicut rōne mot̄, ꝓfluētis ab ipso: ⁊ hec ꝓsideratio e posterioz ⁊ inferioz q̄ ꝑma. Ad octauum dicēdū q̄ ꝑm̄ phs ipm̄ ꝓsiderat in q̄tuz e ꝓncipiū ⁊ cā cēdi: nālis vero solū in q̄tū est ꝓncipiū mot̄: ⁊ hec ꝓsideratio est oīno min̄ vlis q̄ ꝓria. Ad xij. dōm (sicut in deteriatione dixim̄) q̄ ꝓncipia cōia que sūt cōes animi ꝓceptiones: ⁊ si nō igrediant̄ fm substātiā oīm fariones diffōnes accipiēt̄, ꝓ medio: an grediūtur tñ illas q̄ ex ipsis pōnib̄ vel suppōnib̄ ꝓcedūt. Ad xiij. dōm q̄ ꝑm̄ phs ēt aliquaz diffōnes ꝓsiderat ꝓ q̄s pōt alias demōrare (sicut supza patuit. Ad xiij. dōm q̄) fm q̄ dicit Auic. i sua metha. q̄ ⁊ si nālis ⁊ prim̄ phs ꝓsideratione faciāt ꝓ effectū de ꝓio motoꝛe: nō tñ hoc e ꝓ eā dē rōnē: qz nālis ex ꝓprietate sue ꝓcie hz q̄ talē ꝓsiderationē faciat: cū talis scia ad ipm̄ sep̄atū motoꝛe nō ꝓtingat nisi rōne mot̄, fluētis ab ipso. Prim̄ vo phs fm nām sue ꝓcie directe dz ꝓsiderationē de ipso facē ꝓ ea q̄ sibi ō sua cētia ⁊ nā ꝓuenit̄: ꝓsiderationē vo tradit ex effectib̄ sūptā pp nr̄i itellect̄ ifirmitatez q̄ ē apt̄ nat̄ ꝓ effect̄ in cāz cognitionē ascēdēr. Ad xiiij. dōm q̄ nō opz subm scie subalternate immediate ꝓtineri sub subo subalternātis: qz nec linea visualis immediate sb ꝓtinuo ꝓtinet: q̄ ō. sbz geometrie: sz immediate ꝓtinet sb linea q̄ ē ps illi⁹ subi: ⁊ ens qđē mobile ⁊ ens q̄tū silr se hz ad subiectū ꝓpe scie: vt ex p̄habitis pz.

Questio

Questio tertia.

Prima rō

Questio tertia est. Utrum oīum corpa liū sit eadem mā. Et videt q̄ sic. Illud enim quod est in potentia ad formas extremas: est in potentia ad oēs: sed mā generabiliū: ē i potētia ad formas māles extremas: qz ē in potētia ad ifimā formā mālē: vrpote ad formā elemētalez.

Cōfirmat

Item si in potentia ad formaz vrputa ad aiaz intellectiuā: que est nobilissima forma rum: ergo est in potentia ad oēs medias: sed medie sunt omnes que sunt altioꝛes forma elementali ⁊ inferioꝛes aīa intellectiua: ⁊ talis est forma celestis: cū ipsa nō sit ꝓncipium intelligēdi: ergo mā generabiliū est in potētia ad oēs formas celestes.

Scda rō

Preterea si probatum fuerit corpus celeste esse corruptibile: cū oīum corruptibiliuz sit vna mā: probatū erit statim q̄ omniū corpoꝛalium sit vna mā. Quod aūt ipsum sit corruptibile: sic ostēdit Corpus celeste: aut hz virtutē ad durationē infinitaz: aut finitā tm̄. Si ad infinitā cum corpus tale sit finite magnitudinis: in magnitudine finita: tūc erit virtus infinita: qđ est impossibile: hz igit̄ virtutē solū ad finitā durationē. Finitur ergo q̄nq̄ sua duratio: ⁊ ipsum necessario per oīs corrūpet̄: ex quo ꝓcludit necessario (vt videt) q̄ eadē sit mā celi: ⁊ mā istoꝝ inferiorum.

Tertia rō

Preterea quorum est idē genus ipsoꝝ est eadē mā: sed oīa corpoꝛalia cōueniūt in hoc genere: quod est corpus: ergo oīa corpoꝛalia cōueniunt in vna materia. Si. di. q̄ corpus non ꝓdicat vniuoce de corpore generabili ⁊ incorruptibili.

Respon. Contra

Contra idē est vniuoce ꝓdicari fm idē nomē ⁊ fm eandē rōnez: sed de corpore generabili ⁊ incorruptibili predicatur fm idez nomen ⁊ eandē diffinitionē: qđ pz siue accipiat diffinitio corporis qđ est suba: siue diffinitio corpis qđ est quātitas trāsm. n. corpus generabile q̄ ingenerabile ipsam participabit: ergo corpus vniuoce de vtroq̄ ꝓdicat. Si. di. q̄ ꝓdicat vniuoce fm logicū ⁊ nō fm physicū: ⁊ quia quoꝝ est eadē mā idem est genus scdm physicū: cū ergo oīum corpaliū nō sit eadē materia: nō corpus de eis equoce ꝓdicat.

Quarta rō

Contra

Textu com. 31.

Contra idē aial ⁊ oē genus (fm naturales) ꝓdicat equoce: qz fm phm in. viij. physicoꝝ. Juxta genera latēt equocationes. Si ergo physica equocatio corporis de generabili ⁊ ingenerabili impedit ipsoꝝ esse vnaz materiā: tūc nec bois ⁊ asini poterit cē vna materia: cū fm phm aial equoce de ipsis ꝓdicat: hoc aūt est falsuz igit̄ falsuz est: q̄ equocatio naturalis corporis ꝑdiat oīum corpaliū cē vnā materiā.

Sexta rō

Preterea: agentia ⁊ patiētia cōicant in vna materia: sed corpa celestia agūt in ista inferioꝛa ⁊ cū ꝑ patiūtur ab ipsis: ḡ ipsoꝝ ē vna materia.

Septia rō

Preterea oīum trāsmutabiliū est vna materia: sed oīa corpa sunt trāsmutabilia: qz oīa subijciuntur motui: ⁊ oīs mot̄ est de ꝑrio in ꝑriū: qđ sine mobilis trāsmutatione fieri nō pōt: ergo oīum corpoꝝ ē vna materia.

octaua rō

Preterea: accipiat minimū ignis: in quo est vltima forma ignis ⁊ diuidit̄: ibi nō erit vlteri⁹ forma ignis: nec alicui⁹ elemēroꝝ: aut igit̄ remanebit mā sine forma: qđ est ipoſe: aut ibi fiet forma celestis: q̄ aūt nō possit ibi manere forma ignis: manifestū est: tūc enī iste ignis diuisus: nō fuisset minim⁹: qđ est ꝓtra pōnē. Forma ēt alteri⁹ elemēti ibi remanere nō pōt: qz cū in quolibz mimo alteri⁹ elemēti: sint mixta mima ignis si ignis minimus resolueret̄ in minimū alteri⁹ elemēti mimū ignis resolueret̄ i mixta mima ignis qđ est ipoſe ipoſe ē igit̄ q̄ mim⁹ ignis resoluat̄ i aliud corp⁹ elale vl elarū: resoluet̄ ḡ i corp⁹ celeste: ⁊ sic cadē ei ir ima corpis celestis ⁊ elaꝝ: ḡ eadē erit ꝑ oīs mā oium. Preterea si ima supioꝝ ⁊ inferioꝝ distigūt̄ fz ēntia: aut distigūt̄ seipsis: aut distigūt̄ p ordinē ad formā: nō seipsis: pbo ca. n. q̄ hīr ēntias diuersas: hīr rōnes diuersas: alias aūt hīr rones diuersas: de qb⁹ foꝛaz pñt̄ ꝓceptiōes diuerse: fz de mā rā supioꝝ q̄ inferioꝝ: nihil aliō ꝓcipit itellus nisi qđ ē pura potētia de se: ḡ cū idē sit ꝓcept⁹: ñ differt ēt rōne: ⁊ ꝑ oīs nō differūt ꝑ ēntiā. Mō distigunt̄ p ordinē ad formā: fm. n. talē ordinē mā i gñe rionis est vt dr̄ scdo phy. (Mlo aūt accīs est: nihil āt distiguit̄ ēntia r ꝑ id: qđ ē accīs sibi nec igr̄ due māe ꝑ illū ordinē distiguūt̄: ḡ nllo mō sūt ꝑles: fz vna tm̄. Preterea cū spēs rep sint tē nūeri) vt dr̄ i. 8. metha. tē ipoſe ē in uenire duas spēs nūeroꝝ i eodē gradu: sic ē ē ipoſe ē in dē gradu iuenire duas spēs q̄scūq̄. Si igr̄ mā corpoꝝ supioꝝ ⁊ inferioꝝ differūt i ēntia: nō erūt i eodē gradu vbi aīr nō ē nisi pura potētia: nō pōt cē gradus: igr̄ est vna mā tm̄. Preterea: nobilioꝛ corpi debet nobilioꝛ actio: corp⁹ aī celeste nobili⁹ ē iter oīa alia corpa: ḡ ꝑ oī⁹ alijs nobilioꝛ actio sibi debet̄: ꝓstat aūt q̄ aliud corp⁹: vrpute igneū: ꝑt sua actiōe formā suā iducere i māz aliozꝝ corpoꝝ: igit̄ ⁊ corp⁹ celeste poterit iducere suā: ⁊ ꝑ oīs cadē ē mā suscepriua fōze celestis: ⁊ oīus aliaꝝ formaz corpaliū. Preterea oē qđ agit de necessitate nāe agit fz ꝓditionē suā: vñ tm̄ ꝑt ipi primere i passū: q̄tūcūq̄ illud q̄ agit: vñ ignis ꝑt tm̄ calefacē q̄tū calid⁹ ē. Cū igr̄ sol agat de necessitate nāe puta illūinado: tm̄ poterit illuminare: q̄tū lucid⁹ ē: fz cū i passo tm̄ impsū ē de eo q̄ agēs agit: q̄tū ē i agēte: stati sit ibi fōza agēs: igr̄ qñ in aliq̄ tm̄ recipit̄ de lumie solis: q̄tūcūq̄ in sole stari sit ibi forma agentis: ergo quando in aliquo tantum recipit̄ de lumie solis q̄tū est in sole: statiz sit ibi forma solis: ⁊ sic erit̄ cadem mā corpoꝝ supioꝝ ⁊ inferioꝝ. Preterea q̄cūq̄ ꝓueniūt i mō significādi: ꝓueniūt i mō ēēndi: sed mā supioꝝ ⁊ inferioꝝ ꝓueniūt̄ i mō significādi: qz vtraq̄ significat̄ noie māe corpalis: igit̄ ꝓueniūt i mō ēēndi: ⁊ ꝑ oīs i ēēntia: quā ēē necessario ꝓsupponit. Preterea inter duo extrēa: nō pñt̄ cadere duo media distincta nisi vnū coꝝ sit, ꝓpiquꝰ vni extrēo: ⁊ alterū ꝓpinquius reliq̄: ꝓstat aūt q̄ simplr nō ens: ⁊ ens i actu: simplr sunt duo extrēa tm̄: ⁊ inter ipsa ē mediū ens i potētia qđ ē idē q̄ mā subiecta fōze subali. Si ḡ sūt due māe siue duo entia in potētia: oportebit necessario vnū coꝝ cē, ꝓpinquius nō enti: ⁊ aliud ꝓpinquius enti: hoc aūt est ipossibile: cū vtrūq̄ coꝝ sit pura potentia: distat igit̄ vtrūq̄ eqliter ab extremis ꝓdictis: ⁊ per oīs sunt tm̄ vna mā ⁊ nō multe. Preterea: corpus celeste cū sit q̄tū: est diuisibile: cū sit nāle nō pōt diuidi in infinitū: est igit̄ deuenire ad aliquā ptē minimā: que si vlteri⁹ diuidat̄: in ptib⁹ diuiſ nō remanebit ampli⁹ forma celestis: ⁊ cū ipossibile sit dare materiam sine forma: erit ibi necessario q̄ta alia forma: ⁊ per oīs illa materia erat in potētia ad formaz. Hec aūt est rō materie generabilium est ergo vna materia supioꝝ ⁊ inferioꝝ.

Respon.

Auita rō

Contra Textu com. 31.

Sexta rō

Septia rō

octaua rō

Sed ō hec q̄ mā istoꝝ ꝓioꝝ ē i potētia ad formā aliā ab illa quā hz: qđ nō est vez de mā celesti: igit̄ non est vna mā corpoꝝ supioꝝ ⁊ inferioꝝ. Preterea corruptibiliuz ⁊ incorruptibiliū ē ipoſe cās cēcasdē: corpa aūt supiora sūt incorruptibilia: ⁊ inferiora corruptibilia: ergo ipossibile est eoꝝ cē casdē cās ir rinsecas: mā aūt est vna de causis ir rinsecis: ergo ipossibile est coꝝ vnā esse mām.

Reply ref. 1

Reply ref. 2

Reply ref. 3

Reply ref. 4

Reply ref. 5

In oppositum

Preterea vnicuiq̄ dat forma fz aptitudinē sue māe: sicut pz in singulis iducēdo, forma aūt corpis celestis est oīno

ingñabilis:ergo ⁊ mā sua opz esse oīmodo ingñabilis vt vz gñarioni subici nō possit ex quo segtur q nō habeat aptitudinē ad formā generabilē:⁊ per ꝓns q sit diuersa a generabilib⁹ mā que talē aptitudinē habet.

Respōdeo

Respondeo ad huius qōnis euidentiā ꝓintelligēdū ē q cū actus sit rō ⁊ ꝓncipiuz distinctiōis i reb⁹ ea q in se ⁊ in sui nā nullū hñt deteriatum actū:nullā iō videnť distinctionē hēre. Mā ⁊ ꝓpriū actus est deteriare i finita tē potēcie ⁊ distiguere ꝑfusionē ipsi⁹:sicut ex opposito ꝓpriū est potēcie deteriari q actū ⁊ de ꝑfusione q̄dā trahi ad ē distinctū:⁊ qz mā in sua eēntia nullū actū icludit sed est pura potēcia(sicut patebit in sequēti qōne)iccirco vť q in ipsi⁹ eēntia q̄tū de se est:nulla possit cadere distinctio. ¶ Uez q aliq̄ apparēt semp ē in actu:nec in eis vlla potēcia determinabilis q actuz iueniť:que actū ꝑcedat(actū dico ꝓmū ⁊ substātificū)aliqua ꝙo inueniūtur qñq exītia in actu:qñq aūt in potēcia tm ⁊ sic potēcia actu ꝓmo vel substātifico determinabilis apparet in eis:nō vť q possit mā:que in essentia sua est sola potēcia:vniuoce reperi in vtrisq reb⁹. Jn his enī que qñq sūt in actu ꝓprio:qñq vero in potēcia:videmus q potēcia tpe ꝑcedit actū nā aūt ⁊ pfectiōe semp actus ꝑcedit potēcia:q3 ens in potēcia adens i actu cōparat sicut iperfectū ad pfectū. Et q3 actus est rō ⁊ ꝓncipiū agēdi vnicuiq:cū vnūq̄q agat ꝛm q est in actu ⁊ nō ꝛm q est in potēcia:actoz vero ꝓsupponit virtutez ⁊ potēciā opandi:q3 nunq actio egredit ab eēntia nisi mediāte virtute:vť ꝙsequi q actū ꝓmū ⁊ substātificuz rei sequit ordine nāe potēcia ad actuz scōm que est ipsa virtus vel potēcia agēdi vel opandi. Et quēadmodum q actus secūdus differt ab actu ꝓmo:q3 ꝓmus est rō ⁊ ꝓncipiū eēndi simplr in actu:scōs vero nō est ratio ⁊ ꝓncipiuz essendi in actu simplr:sed in actu tali vel tali fit ēr potēcia ad actū scōm inueniť differre a potēcia ad actū ꝓmū:q3 per potēciā ad actū ꝓmū:res ponit i potēcia simplr:ita.ſ.q ponit carēs oī actu:cū talē potēciaz nullus actus ꝑcedat ꝓncipiās ipaz:ꝓ potēciaz vero ad actū scōm:res nō sic dicit ē in potia q dicat carere oī actu:⁊ ē potēcia pura:sed potius ecōrario est in actu simplr:in potēcia ꝙo ꝛm qd tm:q3 in potēcia solū quidē accidētali:verāq̄ qdez potēciā inuenim⁹ in his:que qñq sunt ⁊ qñq nō sunt:in his aūt que semp sūt actu nō videm⁹ aliquā potentiā tpe:aut aliquo mō ꝑcedere actū ꝓmū ⁊ substātificū:q3 sic aliq̄ viderēt talia esse in potēcia solū:⁊ nō in actu vllo mō:qđ falsum est:cū semp sit actu. Uez q3 talia actū hāt:qui est rō ⁊ ꝓncipiū agēdi:inuenimus in eis potēciā ⁊ virtutē respectu actus scōi:qui a re nō egredit nisi mediāte virtute ⁊ potēcia ꝓnte actū ꝓmū. Et q3 solū ꝓma potēcia:que ordinat ad actū substātificū est potēcia substātialis:secūda vero est substātia accidētalis:q3 ordinat in actū accidētalē:videť cōsequi q in substātia eozum:que semp sunt nulla sit potēcia:⁊ q3 potēcia:que est in subā:est potentia substātialis:est tū potēcia in eis ꝓns eoz substātiaz ⁊ qdditatē que dicit potēcia accītalis. Materia igit que in sua eēntia est potēcia intelligibilib⁹ nō eo modo inuenit:quo in illis que semp nō sunt. Jn his.n.inuenit mā ꝓprissime:q3 potēcia nō ponēs actū aliquem qualis est potēcia ad actū ꝓmū. Jn incorruptibilib⁹ vero vť:aut q nō sit mā:aut si dicat q in eis sit:erit talis mā nō pura potēcia:sed ponēs necessario actū: q3 talis mā vť potēcia respectu actus scōdi:que tū de necessitate presupponit actū ꝓmum:⁊ sic equiuoce diceret materia de hac ⁊ illa. ¶ Propter ista que dicta sunt diuersi diuersūmode opinati sunt de corporaliū materia

Quidā.n.ꝓsiderātes corpa celestia inuariabilia ⁊ incorruptibilia eē:⁊ in suo actu substātificoeodē modo se habētia:dixerūt in eis nullo mō cē mām ꝓprie dictaz ꝛm q mā est potēcia substātifica in suba rei inclusa:q3 hec est potēcia ad ē simplr:qualis nō pōt inueniri in corpe celesti:cū sit exns semp in actu. Mā ⁊ si in ipso inueniret talis potēcia:frustra ibi eēt oīno ⁊ ociosa:cū per nullaz potēciā nālē possit mā celestis deduci ad aliquē actum substātificū:qui est ꝓncipiū eēndi simplr. Est aūt ipossibile in fundamēto nāe:aliqd cē ociosum:⁊ frustra:ergo ꝙ ipossibile est cē aliquā potēciā in substātia celi iclusam. ¶ Acrū q3 celū mouet de vno vbi ad aliud:ē in ipso potēcia ad vbi que est potēcia accītalis ꝓsupponēs actū ꝓmū ⁊ essentiā celi que (ꝛm istos) est ipse actꝰ ꝓm⁹ ⁊ simplr nō recepť in aliqua potēcia. Et rōne huius potēcia ad vbi ꝛm istoz pōnē in corpore celesti dicitur cē mā extēso noīe māe ad oēm potentiaz:nō semper coniuncram suo actui ⁊ non aliter.

vt commētatoz

Sed quod ista pō sit oīno ipossibilis apte ostēdit

Contra cōmentatorē

Jmpossibile est.n.q substātia immālis sit subiectū nisi immāliū ⁊ spūaliū accītiū:ois aūt substātia simplex que est actus nō recipť in aliqua potēcia: sed est per se subsistēs est substātia immālis:ergo ipossibile est q aliqua talis sit subiectū ꝓpriū nisi immāliū ⁊ spūalium accītiū:substātia aūt celi est subiecta dimēsioni que nō est imateriale nec spūale accīs sed maxime māle ⁊ corporeū:vñ ⁊ vocať corpus quantitas ergo ipossibile est q celū sit substantia immālis:ita.ſ.q in sua essentia sit actus simplex:sed opz de necessitate q in sua qdditate ⁊ essentia hēat cōpōnem potentie ⁊ actus:nec opz q potentia inclusa in hac substantia ꝑcedat actū. Solū enim illa potentia que nō est nata toraliter perfici vno actu cui iccirco semp est cōiūcta:nec vn q̄ tpe ipm ꝑcedere pōt:q3 cū nūc sit nata pfici alio actu oporteret tunc eā ponere actu exītre sine oī substātifico actu:qđ est ipossibile. Et q3 talis potēcia semp est cōiūcta suo actui ⁊ illi esse qđ ꝙsequit talē actū nō pōt dici esse ociosa: q3 illa potēcia in nā dicit ociosa que per potēciā nālē actuā actui:cui ꝓiūgibilis est:sed nō cōiūcta:ꝓiūgi non pōt:qđ nō est vez de potēcia substātifica celi:que(vt diximus) semp est ꝓiūcta suo actui. Uez q3 ꝝ videť esse pō cōmentatoris:qui tñ eā defendere conať ob ꝓlixitatē vitandā ad pñs supersedeam⁹ a maiori declaratione ⁊ iprobatiōe ipsius:q3 i sequētib⁹ qōnib⁹ (ꝓcedēte dño) plenie⁹ discuťiet. Nūc aūt sufficiat breuiter vidisse q ipa stare ñ ꝑt.

Quidam ergo alii videres q impossibile ē in suba celi nō icludi potēciā ⁊ actū:dicūt qđē ē cōpositū ⁊ ex mā ⁊ fōa:⁊ q3 in eēntia māe nullus actꝰ icludit q vť ē ꝓprie distinctiuꝰ nō valēres videre qūc(sublato actu)in pura potēcia cadere possit distinctio adiūgūt q hec potēcia i sua eēntia idistincta est ⁊ vna oīuz corporū:tā gñabiliū q̄ igenerabiliū:vez ē q si accipiat ꝛm eos vt ordinata i formas sic distiguet:q3 ordinata i formas celestes nō erit ordinata i fōias gñabiles:⁊ sic ex ordie i fōias (ꝛz istos) talis mā distiguit ⁊ diuersa efficit. Nō ār i sua eēntia idistincta ⁊ vna sit mā oīuz ipi conāť oīdere ex eo q si sūt diuerse māe i eēntia aut vna ē magis potēcia ens q̄ alia:aut nō. Si sic:tūc altera ipsarū icludit actū:⁊ sic q sua eēntia nō erit potēcia:qđ ē ipole:id.n.q ē min⁹ i potēcia eo q ē potēcia pura ē ens actu. Nulla.n.mā ē nisi pura po⁹:ꝙ vna ñ ē min⁹ ens

Egidius Romanus

Rō Egidij

in potentia

in potēcia ꝙ alia. Jn pura aūt potēcia(vt adiungūt) de se nō cadit distinctio:⁊ si distinguet boc erit ex ordine ad actū. Mā igit oīuz cū sit pura potēcia vna est in sua essentia(ꝛm istos)⁊ idistincta:distincta vero solū ex ordine ad formā. Et q3 ordo vel respectus ad formaz est relatio:que nō est ipsa suba mātis:sed accīs eius: sequit ad pōnē istoz q mā generabiliū ⁊ ingenerabiliū sit vna in suba:diuersa vero solum in accidente.

Contra Egi. tripliciter via.

Uia, via

Sed quod ista pō sit oīno impossibilis: triplici via ad pñs ostēdi pōt. ¶ Et ꝓma qdē via sumit ex cōparatione potēcie ad actum.

Ad cuius intelligentiaz est ꝓsiderādū q vna ⁊ eadē potēcia pōt respicere actus diuersos mātes:sicut gustus pōt respicere amaz ⁊ dulce que dicūt actū realiter ⁊ specie drentes. Uez q3 vni potēcie ⁊ virtuti cozrīdet necessario vnum ꝓpriū obm tm:opz de necessitate q̄ illi plures actus:ꝛm rōnes suas ꝓprias differētes ꝓuenīāt ⁊ vniāntur in vna forma ti rōne obiecti sub quo solū ⁊ nō aliter ponantur ꝓprie ⁊ ꝓmo respicere illā potēciaz. Uñ gustus ꝛm q gustus est nō respicit ꝓmo amaz nec ꝓmo respicit dulce. Cui⁹ rō est:q3 nūq̄ res aliqua inueniri pōt extra id vel cum opposito ei⁹:qđ ꝓmo ꝓuenit sibi:sicut q3 habere tres cū les vuob⁹ rectis:triāgulo cōuenit ꝓmo:mō q̄ inueniri pōt aliqs triāgulus qui nō habeat tres:⁊ sicut q̄ cū ibile ꝓuenit boi ꝓmo:ipossibile est cē aliquē boiem que nō habeat aptitudinē ad ridēdū:⁊ quēadmodū q3 audiri ꝛm q auditus est attribuiť ꝓmo respicere sonū nō pōt esse aliqs audiť qui nō respiciat sonuz:aut qui respiciat aliqd nō ꝓncipās aliquo mō rōnē soni:⁊ vlr vez est q nūq̄ res aliqua inueniri pōt cū opposito ei⁹ qđ sibi ꝓmo siue imediāte attribuiť. Nūc aūt ita est q amarū ⁊ dulce ꝛm rōnes ꝓprias opponūt:cū dulce sit amaro oppositū nullo mō posset respicere dulce:⁊ si ꝛm q gustus est:ꝓmo respiceret dulce:nullo mō respiceret amaz qđ opponitur dulci. Jnuenimus aūt q respicit vtrūq̄:igit neutrū respicit ꝛm rōnē ꝓpriam: ꝛz pori⁹ vtrūq̄ ꝛm q ꝓncipat vnā rōnē alicuius cōis: vt pote rōnē saporis quē ipse gustus ponit respicere tanq̄ ꝓpriū ⁊ ꝓmū obiectū. Jnuenim⁹ aūt talē ꝓportionē inter gustū ⁊ suū ꝓpriū obiectū siue inter gustū ⁊ saporē:q nunq̄ re nec irellecru sic ab inuicē separi possūt vt gustus possit ꝛm q gustus est:respicere aliqđ nō ꝓncipās rōnē saporis aut q sapor possit aliquā potēciam respicere:que nō sit gustus:qz pot⁹ oīs potēcia per hoc ipsum q est respiciens aliqd nō ꝓncipās rōnē saporis: per hoc ipsum q est:opz q sit differēs a gustu:sicut etiā oē obiectū qđ ꝓmo respicit aliā potēciam ꝙ gustū:opz q sit re differēs a sapore.

Manifestat per exempla

Quod melius per exēpla ꝓz. Audit⁹ enī per hoc ipm qđ est in sua essentia ⁊ nā nō respicit saporē: sed sonū qui nō ꝓncipat rōnē saporis:oz necessario q per hoc ipsuz qđ est in sua essentia ⁊ nā: sit potēcia differēs a gustu:qui per hoc ipm q gustus est:respicit saporē ⁊ nō sonum. Et vlr vez est q q̄cūq̄ aliqua potēcia per hoc ipz: qđ est in sua essentia ⁊ nā:respicit aliquē actū:vel aliquod obiectū:opz necessario q per hoc ipm q in sua essentia ⁊ nā sit differēs ⁊ distincta ab omni potēcia:que per suam ꝓpriā qdditatē hz nō respicere illud:sed aliqd aliud nō ꝓncipās rōnē illi⁹. Jnuenim⁹ aūt mām generabiliū ⁊ ingenerabiliū talr se hēre q mā gñabiliuz per hoc ipm q est in sua eēntia ⁊ nā respicit formā generabilē tanq̄ actū ꝓpriuz:⁊ ꝓprio sibi cozrīdentē:⁊ mā in generabiliū per hoc ipm q est in sua essentia respiciat inſeparabiliter formā generabilē:ꝓcludit necessario q ipsam respiciat sicut actū ꝓpriū ⁊ ꝓmo sibi cozrespōdentē. Qđ aūt mā igenerabiliū silr etiā respiciat formā ingenerabilez statiz appet cū ipossibile sit q forma ingenerabilis:materiā sepabilr respiciat. Cui⁹ rō est:q3 iccirco aliqua forma dr cē forma rei generabilis:q3 ipsa est forma a materia sepabilis. Uñ aia intellectiua:q̄tūcunq̄ sit incorruptibilis in se:tñ dr forma rei generabilis ⁊ corruptibilis;ꝓpter illud q est forma a mā sepabilis. Si ergo forma rei ingenerabilis respicit a mā ingenerabiliuz sepabiliter:tūc sequit q forma rei igenerabilis:sit forma generabilis:qđ est ipossibile:ergo impossibile est:q mā igenerabiliū per hoc ipm q est in sua eēntia:nō respiciat inſepabiliter formā igenerabilē. Pz igit ia q mā generabiliū respicit formā generabilē ⁊ nō aliā:cū hāc ēr respiciat ꝓmo:⁊ mā ēriā ingenerabiliū ingenerabilē solū cuz in ipsam inſepabiliter inclinet; ita videbit cet q sibi inſepabilr ꝓiūgitur. Si igit mā ingenerabiliū per hoc ipsum qđ est in sua essentia:respicit formaz ingenerabilē ⁊ nō aliā:⁊ materia generabiliū per hoc ipsum quod est in sua essentia respicit formā generabilē ⁊ nō aliā:ꝓcludit de necessitate q materia ingenerabilis per hoc ipsum:qđ est in sua essentia ⁊ nā sit differēs ⁊ diuersa a mā generabiliū: ficut etiam:q3 gustus per hoc ipsum q est in sua essentia ⁊ natura respicit saporē ⁊ nō sonuz:⁊ auditus ecōtrario per hoc ipsum q est in sua essentia ⁊ natura:habet q respiciat sonum ⁊ nō saporē:gustus per hoc ipm qđ est in sua natura est differēs ⁊ diuersa potēcia ab auditu. Ex hac autez declaratione apte ꝓincipōt ꝓpōne ꝓriā supius recitatā eē oīno irrōnabilē ⁊ puerilē. Dicebať.n.in pōne illa q ⁊ si per respectum ad formam ingenerabilem ⁊ ad aliā

materia diuersificetur: est tñ materia q̃ respicit generabilez formã ⁊ materia q̃ respicit aliã oio vna in essentia Si enim ita hoc se habet: tunc nullo mõ ẽ vna essentia potest primo respicere formã ĩgenerabilez: aut primo formã generabilẽ: qr tũc vna ẽntia nõ posset vllo modo respicere aliã: quẽadmodũ ⁊ si gustus primo respiceret dulce nullo mõ respiceret amarũ (vt supra declaratuz est) ergo opz tunc dicere: q̃ talis vna materie ẽntia respiciat vtrũq; ꝑm quãdam vnã rõnez cõez: qz (sicut supra dictum est) cuilibet vni potentie oz cor rñdere primo vnũ quid ⁊ non multa: ẽ autẽ non poterit esse nisi rõ forme substantialis corpee: formã igitur substãtialẽ corpoream talis vna essentia vniuersaliter primo respiciet. Nunc autem nos videm⁹ q̃ qñcũq; aliqua potentia respicit primo aliq̃d obiectũ vle vlr: ⁊ quãtũcunq; inseparabiliter: inseparabiliter respiciet illud vle: sepabiliter tamẽ respicit oẽ particulare sub illo ẽntũ: sicut gustus respicit sapozẽ vlr: nullo mõ potest respicere inseparabiliter dulce: ga tũc non respiceret amarũ: ⁊ per consequens nec vlr sapozem. Constat autẽ sicut ꝓbatum est q̃ essentia materie ingenerabiliuz respicit formã ĩgenerabilez inseparabiliter: cũ sibi inseparabiliter ꝓiungat: per consequens ẽ vna essentia nõ respicit oẽz formã corpoalez: sed de necessitate est vna alia ẽntia materie: q̃ respicit formas alias ab ingenerabili: ⁊ per consequẽs multe sunt materie corpaliuz ꝙ suas essentias differentes ⁊ repugnantes: ⁊ non vna tñ. Et sic ꝓpleta est via

Secunda via.

prima sumpta ex ꝓparatione potentie ad actuz. ¶ Secunda via vero sumitur ex rõne ꝓuariois. ¶ Ad cuius intelligentiã: preconsiderandum est q̃ ꝓuatio nunquã hz fieri nisi circa subiectum in quo ẽ naturalis aptitudo ad habitũ illi ꝓuationi oppositum: vnde surditas: que est ꝓuatio auditꝰ: non põt esse in lapide: q̃ nullam nãlem inclinationez hz ad audiendum: sed potiꝰ fit semp circa illũ animal q̃ ad auditũ habendũ est naturaliter inclinatũ: ipm tñ actu non habz. Mã ⁊ primo ꝙ hoc a negatione distinguit: qz negatio oino nihil põit nec vim formã nec subiectũ. ꝓuatio vo ⁊ si de sua ratione nõ habeat ponere formã sed tollere: hz tamẽ ꝺ sua rõne ponere determinatũ subiectũ: quia subiectũ habitus ꝓpter id q̃ habitꝰ ⁊ ꝓuatio hñt fieri nãliter circa idem. ¶ His igitur ꝓsuppositis vlteriꝰ querendũ est: vtrũ forma celestis adiuncta essentie sue materie ponat ibi insimul secũ ꝓuationẽ forme generabilis. Et qdez si dicatur q̃ nõ: hoc non potest esse nisi ꝓpter aliquam triũ causarũ. ¶ Aut enim forma celestis in sua materia non ponit ꝓuationẽ forme generabilis: ga illa materia est talis q̃ de sua essentia ⁊ natura sibi conuenit q̃ nullatenus inclinet in formã ĝnabilẽ ⁊ subiectũ ꝓuationis (vt dictũ est) debet habere nãlem inclinationez ad habitũ. ¶ Aut hoc ideo est: qz mã cui adiungit ipsa celestis forma ẽtã de sua ẽntia ⁊ natura habet nãlem inclinationẽ in formã ĝnabilẽ: cũ tñ cõiungit forme celesti tollitur ab ipsa ẽ nãlis inclinatio. ¶ Aut hoc ideo est: qz forma celestis q̃ adiungit sue materie ponit i ipsa insimul secũ ipsam formã ĝnabilem: ⁊ forma ⁊ ꝓuatio insimul ee non possũt. Et qdem si dicatur ꝓmum vi q̃ in mã celesti: ideo non ponitur ꝓuatio forme ĝnabilis: qz ẽ mã est talis q̃ de sua essentia ⁊ nã hz q̃ nõ possit inclinari in formã ĝnabilẽ stari habebit ꝓpositum. ¶ Materia. n. generabiliũ de sua ẽntia hz q̃ inclinetur in formã ĝnabilẽ: ergo de necessitate concluditur q̃ sit in sua ẽntia differens ⁊ distincta a materia celesti: que de sua ẽntia hz q̃ in hanc formã nullo modo inclinetur: sicut lapis qui de sua essentia hz nõ inclinari visum: in sua essentia distinctꝰ est ab homine: ꝙ sua eẽntialia hz inclinationem ad videndũ: nã ipossibile est q̃ vna sit ẽntia inclinata duabus iclinationibꝰ sic repugnantibꝰ: q̃ vna possit nullatenus ꝙsequi ẽntiaz quã consequitur alia. Dico autẽ hoc esse ipossibile qz cõtradictione iplicat. ¶ Si vero detur tertiũ viz q̃ forma celestis ideo non ponit ꝓuationez forme generabilis i mã cui adiungit: qz ibi ponit ipsam formã ĝnabilẽ: patz q̃ hoc stare nõ põt: forma. n. celestis ⁊ forma ĝnabilis sũt forme repugnantiũ naturaliũ: formas autẽ repugnãtes impossibile est simul ꝙficere eãdẽ parte materie: qr tũc idem staret sub ꝙfectionibus oppositis: quod est impossibile: ergo impossibile est q̃ forma celestis insimul secũ ponat in sua materia formam generabilẽ. ¶ Sed si dicatur q̃ forma celestis non ponit secum in sua materia formã generabilẽ nisi ꝑm q̃ virtualiter continet ipsam quia in ipsa virtualiter cõtinent omnes forme generabilium: sicut in forma ꝓmi ⁊ vniuersalis generãtis patet q̃ hoc nihil est ad ꝓpositũ. Essentia eteniz materie: ex quo vna est: nõ inclinatur in formã generabilẽ solũ q̃ virtualiter continetur in forma celesti: q̃ sic est cã iclinari solum in formã celestẽ: sed etiaz inclinatur in formã generabilẽ sumptã ꝑm hoc q̃ est in propria natura quia sic materia generabiliũ respicit ipsam. Si igitur huius vniꝰ essentie inclinationẽ sic debet perficere forma celestis q̃ ab ea tollat ꝓuationez forme generabilis: opz q̃ ponat ibi formã generabilẽ sub propria natura: hoc autez est impossibile, vt ostensum est: (ergo impossibile est vere dicere q̃ ideo forma celestis in materia cui adiũgitur non ponit ꝓuationez forme generabilis: quia ibi ponit formã generabilẽ. ¶ Si autẽ det secũduz videlz q̃ forma celestis iccirco dictã ꝓuationẽ nõ ponit i materia quã perficit: quia ⁊ si talis materia de sua essentia habeat naturalẽ inclinationẽ in formã generabilẽ: cuz tamẽ coniungit forme celesti: tollit huiꝰ naturalis inclinatio ab ipsa: apparet stariz hoc ee ipossibile: naturalis eteniz inclinatio rei illa dicitur: que cõsequit naturalia ⁊ ẽntialia ꝓncipia rei talis autez inclinatio tollitur nõ potest nisi tollantur ipsa rei naturalia ⁊ essentialia principia ad que talis inclinatio sequitur: sicuti q̃ aptitudo naturalis ad videndũ: naturalia ⁊ ẽntialia hominis principia consequitur nullo modo tolli põt nisi ẽntialia hois tollantur ⁊ homo ipse: ⁊ per consequens corrũpatur. Cõstat autẽ q̃ inclinatio materie in formã substantialẽ ipsius eius natura ⁊ essentiam ꝙsequitur si ergo hec inclinatio tollitur ab ipsa cuz coniungit forme celesti: oportet necessario q̃ pariter tollat ⁊ ipsa ei essentia ⁊ natura: hoc autẽ est impossibile: q̃ tunc forma celestis subsisteret ablata ẽntia ꝓprie materie quod ee non potest. Et preterea materie ẽntia: ⁊ natura: ⁊ eiuꝫ naturalis inclinatio non corrũpitur ex eo q̃ coniungitur sue formali perfectioni: sed potius de necessitate ꝙficitur. Si ergo forma celestis corporis coniungit ẽntie talis materie: que vna est oĩum corpaliũ veluti vna de formalibus suis perfectionibꝰ: ipsaz ⁊ eius inclinationem corrũpere non poterit: sed necessario ꝙficiet. ¶ Aut ergo dicendũ est. q̃ perficiat totã naturalẽ inclinationẽ talis ẽntie: ⁊ sic per consequens nulla in ipsa ꝓuationem relinquat: aut q̃ partem tñ. Et sic per ꝙsequẽs ponat in ea ꝓuationẽ alterius forme: vtpura illiꝰ cuiꝰ in materia carẽtiam ponit cum inclinatione naturali ad ipsam: totã autẽ perficere ⁊ terminare nõ potest: qa talis vnius ẽntie inclinatio est in formã ingenerabilẽ ⁊ in formã generabilẽ: sub natura ꝓprii vtriusq; forma celestis vero perficit ipsam solum ꝑm q̃ inclinatur in formã ingenerabilem: cum insimul secuz (vt supra ostẽsum est) non possit in ea ponere formã generabilez sub

Respõdeo

Contra.

Confirmatur.

propria nã. ¶ Patet igit q̃ de necessitate oz dicere q̃ supposito q̃ vna sit ẽntia inclinata duabus iclinationibꝰ sic repugnantibꝰ: q̃ vna possit nullatenus ꝙsequi ẽntiaz quã consequitur alia. Dico autẽ hoc esse ipossibile qz cõtradictione ipliçat. ¶ Si vero detur tertiũ viz q̃ forma celestis ideo non ponit ꝓuationez forme generabilis i mã cui adiungit: qz ibi ponit ipsam formã ĝnabilẽ: patz q̃ hoc stare nõ põt: forma. n. celestis ⁊ forma ĝnabilis sũt forme repugnantiũ naturaliũ: formas autẽ repugnãtes impossibile est simul ꝙficere eãdẽ parte materie: qr tũc idem staret sub ꝙfectionibus oppositis: quod est impossibile: ergo impossibile est q̃ forma celestis insimul secũ ponat in sua materia formam generabilẽ. ¶ Sed si dicatur q̃ forma celestis non ponit secum in sua materia formã generabilẽ nisi ꝑm q̃ virtualiter continet ipsam quia in ipsa virtualiter cõtinent omnes forme generabilium: sicut in forma ꝓmi ⁊ vniuersalis generãtis patet q̃ hoc nihil est ad ꝓpositũ. Essentia eteniz materie: ex quo vna est: nõ inclinatur in formã generabilẽ solũ q̃ virtualiter continetur in forma celesti: q̃ sic est cã iclinari solum in formã celestẽ: sed etiaz inclinatur in formã generabilẽ sumptã ꝑm hoc q̃ est in propria natura quia sic materia generabiliũ respicit ipsam. Si igitur huius vniꝰ essentie inclinationẽ sic debet perficere forma celestis q̃ ab ea tollat ꝓuationez forme generabilis: opz q̃ ponat ibi formã generabilẽ sub propria natura: hoc autez est impossibile, vt ostensum est: (ergo impossibile est vere dicere q̃ ideo forma celestis in materia cui adiũgitur non ponit ꝓuationez forme generabilis: quia ibi ponit formã generabilẽ. ¶ Si autẽ det secũduz videlz q̃ forma celestis iccirco dictã ꝓuationẽ nõ ponit i materia quã perficit: quia ⁊ si talis materia de sua essentia habeat naturalẽ inclinationẽ in formã generabilẽ: cuz tamẽ coniungit forme celesti: tollit huiꝰ naturalis inclinatio ab ipsa: apparet stariz hoc ee ipossibile: naturalis eteniz inclinatio rei illa dicitur: que cõsequit naturalia ⁊ ẽntialia ꝓncipia rei talis autez inclinatio tollitur nõ potest nisi tollantur ipsa rei naturalia ⁊ essentialia principia ad que talis inclinatio sequitur: sicuti q̃ aptitudo naturalis ad videndũ: naturalia ⁊ ẽntialia hominis principia consequitur nullo modo tolli põt nisi ẽntialia hois tollantur ⁊ homo ipse: ⁊ per consequens corrũpatur. Cõstat autẽ q̃ inclinatio materie in formã substantialẽ ipsius eius natura ⁊ essentiam ꝙsequitur si ergo hec inclinatio tollitur ab ipsa cuz coniungit forme celesti: oportet necessario q̃ pariter tollat ⁊ ipsa ei essentia ⁊ natura: hoc autẽ est impossibile: q̃ tunc forma celestis subsisteret ablata ẽntia ꝓprie materie quod ee non potest. Et preterea materie ẽntia: ⁊ natura: ⁊ eiuꝫ naturalis inclinatio non corrũpitur ex eo q̃ coniungitur sue formali perfectioni: sed potius de necessitate ꝙficitur. Si ergo forma celestis corporis coniungit ẽntie talis materie: que vna est oĩum corpaliũ veluti vna de formalibus suis perfectionibꝰ: ipsaz ⁊ eius inclinationem corrũpere non poterit: sed necessario ꝙficiet. ¶ Aut ergo dicendũ est. q̃ perficiat totã naturalẽ inclinationẽ talis ẽntie: ⁊ sic per consequens nulla in ipsa ꝓuationem relinquat: aut q̃ partem tñ. Et sic per ꝙsequẽs ponat in ea ꝓuationẽ alterius forme: vtpura illiꝰ cuiꝰ in materia carẽtiam ponit cum inclinatione naturali ad ipsam: totã autẽ perficere ⁊ terminare nõ potest: qa talis vnius ẽntie inclinatio est in formã ingenerabilẽ ⁊ in formã generabilẽ: sub natura ꝓprii vtriusq; forma celestis vero perficit ipsam solum ꝑm q̃ inclinatur in formã ingenerabilem: cum insimul secuz (vt supra ostẽsum est) non possit in ea ponere formã generabilez sub

etiuz illius entitatis solū: cuius ipse est constitutiuū
principiū: non est autē constitutiuus entitatis essentia
lis ipsius materie: siue essencie eius: quin potius essen
tia actus eius: alia est omnino ab essentia materie: con
stituit tamen hāc entitatē vel essentiaz materie in aliq̄
entitate: siue quidditate specifica. Et quia vnū q̄ōq̄
ab eodē habet entitatem: z entitatē distinctā ab alia:
ideirco necessarium est: q̄ entitas specifica materie: in
qua ipsa materia per actum ponitur: distinguat̄ soluz
ratione actus. Quia vero entitatem z essentiam suaz:
que est alia ab entitate: vel essentia actus: ab actu non
habet: nō opportet: eriā q̄ eius distinctionē p̄m se sum
pram habeat ab actu. Verū quia hoc: quod est in sua
propria essentia: effectiue habet a creante: habet etiam
distinctionē primariā ab eodez effectiue. Et quia sicut
actus hoc ipsuz quod est in sua essentia formaliter a se
habet: iccirco sicut actus se ipso essentialiter distingu
tur: z ab alio actu: z etiam a materia: sic etiam z ma
teria seipsa essentialiter distinguitur: z a materia alte
rius essentie: z nature: q̄ fit essentia sua. z etiam ab ac
tu. Est igitur pura potentia z materia corruptibilium
z materia incorruptibilium corpoziu: z nihilominus
distincte sunt in essentia: non q actum: sed per seipsas
adinuicē: z ab essentijs actuū q quas in specifica enti
tate ponunt: sicut enim a seipsa formaliter habet: vna
q̄ sit essentia z natura potētie pfectibilis totaliter vno
determinato actu: z p cōsequēs vni actui inseparabili
ter coniūcte. alia vero habet formaliter a seipsa q̄ sicut
essentia z natura potētie nō totaliter vno singulari ac
tu pfectibilis: nec p consequēs vno inseparabiliter ac
tui determinato cōiuncte: sic eriā seipsa vna est ab alia
distincta: vel diuersa: z nō ꝓpter aliquē actū: sed ad
modū etiā quia seipsa materia est potētia: z forma se
ipsa est actus: materia seipsa est entialiter diuersa ab
actu: z non ꝓpter actū aliū sue potētie adiunctū: quia
tunc iretur in infinitū: aut essentia materie esset idem
cū essentia forme vel actus: qō totū est impossibile. Sic
igit̄ apparuit iam patere: z quomodo fit alia materia
igenerabilū z generabiliū: z quomodo actus sit p̄nci
piū distinctiōis in entibus: z quomodo in essentia ma
terie: cū sit pura potētia: possit cadere distinctio.

Rōsio ad obiecta.

Ad primum ergo Dicēdū q̄ for
ma celestis nō
est media inter formā elemēti z aiam intellectiuam: qz
mediū est in eodē genere physico cū extremis: forma ve
ro corporis celestis nō est eiusdē generis physici cū pre
dictis: propter id q̄ ille forme sunt cuiusdam generis
physici: quia habent idem fusceptibile primum: quod
de istis non est verum (vt ostensum est.)

Ad secundum Dicēdū q̄ corpus ce
leste non habet esse a
seipso: sed a principe vniuersis: cuius infinitatez per cō
sequens ostendit sua infinita duratio. dicitur tamē in
corruptibile naturaliter: quia in se nullum habet prin
cipium inclinationis ad corruptionem: sicut habent
corpora generabilia naturaliter.

Ad tertium z ad Quartū dicēduz
q̄ illa que habēt
idē genus physicū vniuoce p̄dicatū: habēt eandē mām
corpus autē nō est genus physicū: cuius ratio est: quia
omnia physica (vt dicit̄ secūdo physicoz) sunt ficut si
mū: qō in sua rōne includit sensibilē mām: corpus aūt
incōtū corp⁹: nō includit in sua rōne māz sensibilē: quia
tunc mathematica etiā sm rōnem a sensibili materia
nō abstraberēt: qō fiīm ē. Corp⁹ igitur ex ea rōne: qua
corp⁹ ē nō est qd physicū: iz ex ea rōne solū qua est mo
bile. Si aūt corpus mobile genus physicū ponat̄ statiz
apparet q̄ corruptibile z incorruptibile corpus nō vni
uocanē in genere physico: hēreni gen⁹ qō ē corpus mo
bile sic diffiniri oz: vt dicat̄: q̄ est corpus hās in seipso
principium motus: z hs gdē puenit rā corpi gnābili q̄
etiā ingnābili: sz nō vniuoce: qz corp⁹ ingnābile habet
in se p̄ncipiū mot⁹ ad vbi solū: nō aūt principiū motus
ad formā: corp⁹ vero gnābile habet vtrūq. ¶ Ad gn
tū dicēdū: q̄ aliunde sumit̄ equiuocatio corporis mo
bilis de pperuo z de corruptibili: z aliūde equoca p̄di
catio aīalis re asino z equo. Corp⁹ ereni mobile p̄edi
carur equiuoce pp equocationē p̄incipij motus: qz cor
ruptibile hz p̄ncipiuz motus ad formā: qō est ipsa nā
materie generabiliū corpoziū: ꝓperuū aūt corpus nō hz
in se p̄ncipiū mot⁹ ad formā (vt dictū ē:) riō nō hz in
se nām materie gnābilis corporis: vñ talis equocatio
ꝓcedit ex diuersitate māe: aīalis aūt predicat̄ equiuo
ce pp equiuocationē termini motus: z nō p̄ncipij: ani
malis enim est corpus hās in se p̄incipiū mot⁹ ad for
mā: q̄ est p̄incipiū viuendi z sentiendi: z hoc quidē p̄n
cipiū motus qō est mā suprādicta habēt oia aialia: sed
formā q̄ est vite z sensus p̄incipiū ad quā terminatur
motus predictus non hāt eandē: qz non est eadē specie
cuiuslibet aīalis aīa: z sic aīalis equiuocatio ponit vni
tatē materie: z forme diuersitatē. ¶ Ad. vj. dicendū q̄
agēria z patientia mutuo: cuiusmodi suntilla que cuz
agunt: repatiunt̄ ab eis: in que suas imprimunt actio
nes: cōicant necessario in mā. Corpora aūt celestia z
si agunt in ista inferiora: nō tñ repatiunt̄ ab eis: z, pro
pterea non ꝓcuniunt in mā. ¶ Ad. vij. dicendum q̄ z
si corpibus celestibus debeat mor⁹ de vno vbi ad aliū
ratione suarū priū: non tñ eis debet mor⁹ qui est inter
cōtraria: quoz acquisitio ponat variationē in substan
tia ipsoz: que variatio ꝓprie vocat̄ trāsmutatio: z iō
non debent cōuenire in materia cum istis inferioribz:
que tali trāsmutationi subiciunt. ¶ Ad. viij. dicēdū
q̄ si ignis minim⁹ oz accipi: nō poterit hoc fieri in spe
ra ignis: q̄ tota ē plena cōtinuo igne: sed fiet ibi pera ali
cui⁹ alteri⁹ elemēti cui⁹ qdē minimū: sic resolui pōt in
mīta minima ignis: sic eriā in se hz multas pres in q̄s
multa minima ignis resolui p̄t: q̄ qdē pres duz sunt
sibi inuicē retinue retinēt formā illius elementi: cuius
sunt pres: cū vero diuidunt formā illius elementi non
retinēt: sed in multa ignis minima resoluunt. ¶ Dicē
duz igit̄: q̄ si minimus ignis posset accipi in spera ae
ris: z diuidi: nō resolueret in totū minimū aeris: sed ī
aliqua illius minimi pte: que dū esset in toto minimo
aeris formaz haberet: sī vero a toto diuideret̄ in mini
mū ignis resolueret. ¶ Ad. ix. dicendū q̄ materia in
feriozū seipsa essentialiter distincta est a mā celestiū. z
ad talē distinctionē essentiaz sequit̄ distinctio ordinis
ad formam: z q̄uis quidem intellectus cōcipiat q̄ eēn
tia vtriusq̄ materie sit pura potentia: concipit tamen
cuz hoc pariter q̄ alterius essentie z nature est vna po
tentia: z alterius alia: quia essentia z natura vnius ta
lis est q̄ actu vnico totaliter perficitur: essentia vero
materie: alterius vt supra patuit: opposito modo se ha
bet. ¶ Ad. x. dicendum q̄ in pura potentia non est da
re gradus potentilitatis: propter quos dici possit vna
minus potentia q̄ alia: z sic p consequens in sua essen
tia plus habere de actu: est tamen ibi dare gradus ta
les: per quos dici possit vna potentia esse altioris essen
tie z nature: q̄ alia: cum altioris nature potentia sit il
la: que de sua natura habet: q̄ semper fit determinato
actui coniuncta: q̄ illa que hoc de sua natura non ha
bet. ¶ Ad. xi. dicendum q̄ actio illa quas agens in pas
sum suam

sum suam formam potest inducere potius ignobiliorari
q̄ nobiliorari attestatur: cum attestetur generabiliorari
z corruptibiliorari. ¶ Ad duodecimum dicendum: q̄
omne quod agit de necessitate nature tantū potest im
primere in passum: quantū in ipso est illud quo agit: si
tamē passiuum sit tale: quod id in tali gradu suscipere
possit: nullum autē passiuū inueniri potest: quod tan
tum in se recipere possit de lumine de se existenti cōmu
nicabiliter: quantū est in sole: sicut etiam z si forma ce
li de sua natura sit cōicabilis multis: qz tñ eius mā est
talis: q̄ vnica singulari forma tota repleā z perficitur
nō remanet post vnius mām: alia cui possit cōmunica
ri: z sic tollit̄ celestis forme multiplicatio: z silr eriā q̄li
tatis actio sub gradu illo: in quo cōsequit̄ formā talez.
¶ Ad. xij. dicēdū: q̄ significatū nois vtriusq̄ materie
est bocqō dico corpale: z vtraq̄ ē mā corpalis. Sz si. p
priis noibus vocarenē: quēadmodū sunt in seipsis di
uerse: sic ēt noīa z noīuz significata eēnt diuersa. ¶ Ad
xiij. dicendū: q̄ ens est equiuocū ad ens corruptibile:
z ad ens incorruptibile: z silr nō ens equocū ad id qō
opponit̄ corruptibili: z ad id qō opponit̄ incorrupti
bili: vñ ens z non ens nō sunt duo extrema trīa: sed ad
minus q̄tuor a se inuicem diuersa: vnde etiaz oportet
q̄ ad minus duo diuersa media cadāt necessario inter
ipsa. ¶ Ad. xv. dicēdū: q̄ corp⁹ celeste ex ea pte q̄ tū
est diuisibile est in infinitum: sicut z quodlibet cōtinu
um: ex ea vero parte: quod est naturale: est talis nature:
q̄ diuidi non potest: qz tunc esset corruptibile. ¶ Ar
gumentum igitur ex falsa suppositione procesit.

¶ Questio quarta.

Prīa rō. prīo phy. Co. 82.

Questio quarta est. ¶ Utruz eēn
tia materie sit pura potē
tia: z videt̄ q̄ nō: eēntia materie (fz phz)
est ingenerabilis z incorruptibilis: vnde
aduenīente etiā forma nō recedit: sed potē
tia ad formā corrūpit̄ z recedit forma aduenīente: igit̄
ipossibile est: q̄ eēntia māe sit ipsa potētia ad formaz.

Scōa rō.

Preterea que sunt eēntialiter in diuersis
predicamentis: sunt eēntialr di
uersa: z que sic differūt: sunt diuersa ꝑ eēntiaz: potētia
aūt nālis (sm phm in p̄dicamētis) est in predicamēto
q̄litatis: z potēna māe est potētia nālis: ipsa vero eēn
tia māe est in p̄dicamēto subē: igit̄ potētia māe ē oīno
alterius essentie ab ipsa materie essentia.

Tertia rō.

Preterea essentia māe cū cōiuncta forme q
ficiat: aut in ea remanet potētia
ad formā illā: aut nō. Cōstat aūt q̄ nō remanet: qz cuz
potētia dicat̄ carētiā actus: z sic necessario dicat̄ qd im
pfectū: tūc má ꝑfecta forme careret forma illa: z eēn
tiali pfectione illi⁹: qō ē ipossibile: igit̄ ipossibile ē q̄ re
maneat potētia ad formā illā: remāet aūt eēntia ergo ī
possibile ē q̄ eēntia māe sit ī potētia ad illā formaz: silr
aūt dici pōt z de oibus aliis formis: igit̄ essentia māe
est oīno aliud a potētia ad formā. ¶ Preterea hoc ipz
qō significat nomē potētie: ē in p̄dicamēto relonis: hoc
ipsum aūt qō mā ēi sua eēntia: ē solū ī p̄dicamēto subē
igit̄ nullo mō qō ē eēntia māe pōt vocari potētia z si
nō vocari: multo magis nec ē. ¶ Si dicat̄: q̄ fz alia
z alia rōnē: eēntia māe est tā ī predicamēto subē q̄ in
p̄dicamento relonis: z sic ipsa eēntia q̄ est subā: est etiā
potētia: q̄ dicit relonē ad aliud. ¶ Cōtra essentia māe
sm rōnē q̄ subā est: aut est potentia aut nō: si est poten
tia: tūc de necessitate essentia māe sub rōne q̄ subā est:
erit in p̄dicamēto relonis: qō est ipossibile: non igit̄ sub
rōne q̄ est subā: pōt ee potētia: est aūt sm se subā: igit̄ fz
se nō est potētia. ¶ Preterea: vna potētia: tota p̄ficit

Rñsio. Pōtra rō. qnta rō. Contra. Sexta rō.

vno actu. si igit̄ eēntia māe est ipsa potētia ad formaz
subalē: cū talis essentia sit vna numero z non multe: p
ficiet̄ tota ab vna numero forma subali: z ste nō re
manebit potentia ad alias formas: nec posset hec potē
tia esse illa que est vna: forma illis oppositas tam perfe
cta: sed alia: z cum essentia sit solum vna: videtur de ne
cessitate dicendū: q̄ potētia nō sit ipsa essentia materie
subiecte forme subali. ¶ Preterea oē qō est in genere: vij. ratio.
cōpositū est ex genere z differentia: sed mā prima est in
genere subē: ergo est ꝓposita ex genere z differētia: sz in
oi tali ꝓpōne: gen⁹ ē potētia z differētia actus: ergo ma Rñsio pōtra
teria prima ꝓposita est ex potētia z actu. ¶ Si dicas: viij. ratio.
q̄ mā est in gñe reductiue: qz est vnū de p̄incipijs subē:
z qō tale est: nō oportet q̄ sit cōpositū ex potētia z actu.

Cōtra quod participat generis rōnez: Contra
z vltra hoc hz ꝓpriā diffe
rētiā ex genere z differētia: de necessitate oz esse cōposi
tū: sed mā prima pricipat rōnē subē: cū sit subā: z vltra
hoc habet ꝓpriā differētiā p quā distinguit̄ ab alijs
subtātijs: vñ z cōuenīter dī q̄ potētia est eius suba
lis differētia: cōponit̄ ergo oīno ex genere z sua differē
tia: z sic idē qō ꝑius. ¶ Preterea qō immediate p̄dicat̄ de ix. ratio.
pluribus solo numero differētibus spēs est: mā aūt eēn
rialiter p̄dicat̄ de pluribus solo numero differētibus:
cū essentia materie vnius z eiusdē ꝓprie rōnis exīs
numero sit distincta sub diuersis formis subalibus: er
go spēs qdā est: ois aūt spēs eēntialiter habet specificuz
actū: igit̄ de necessitate mā prima de se z sui essentia ali
quē actū hz. ¶ Preterea nihil pōt ee subiectū dimēsio x. ratio.
ni nisi sit aliqō ens actu: qz pura potētia dimensiona
ta esse non potest. Constat autē q̄ materia prima de se
est subiecta dimensioni interminate: qz (vt air cōmen- capō prīo
tatoz in de subaozbis) dimēsio interminata est in ma col. ꝓma.
teria ante omnē formā. z iterū ibidem dicit: q̄ dimen Et ꝓ phy.
sio interminata: que est corpus: est ꝓprietas materie: Co. 66.
ergo de necessitate materia de se est ens in actu aliquo
¶ Preterea omne illud qō in se subdiffere non potest:
si debet poni in actu essendi: oportet q̄ subsistentetur in
aliquo: sed forma subalis mālis in se subsistere nō pōt:
oz igit̄ q̄ in aliquo subsistentetur: sed pura potentia nō
potest esse subsistentamentū alicuius: oportet igit̄ q̄ ei⁹
subiectum quod est materia prima in qua subsistat̄: xi. ratio.
sit aliquod ens nō in pura potentia sed in actu. ¶ Pre
terea materia non dicitur ens in potentia nisi inquan
tuz caret forma: quā est nata habere: quando vero stat
sub forma dicitur subiectū: z nō potētia: hoc aurē esset xij. ratio.
impossibile: si ipsa diceret essentialiter potentia: non
est igitur sua essentia pura potentia. ¶ Preterea mate
ria ad esse suū essentiale qō est esse sue essentie nūq̄ est xiij. ratio.
in potentia sed in actu: semper enim hoc hz: cū ipsum
habeat de se z non ab aliqua forma: si igitur semper
respcū illius esse est actu non posset dici q̄ sua essentia
sit pura potentia. ¶ Preterea actus quiditatiuus z q̄ xiiij. ratio.
ditas vel essentia: idem sunt: vnde q̄ actū quiditatiuū
non habet: non habet eriaz quiditatem siue essentiaz:
sed materia habet essentiā: ergo habet aliquem actum
quiditatiuū. ¶ Et preterea cē ē actus: z materia de se xv. rō.
habet esse essentiale: igitur de se habet essentialem actuz:
non est ergo pura potentia. ¶ Preterea essentia mate
rie non dependet a forma: sed potius ecōuerso: quia il
la per creationem: ista per generationem: z materie trā
smutationem: sed quod tale est: potest per se esse saltim
actione eius: quia eam per se creat: z quod potest per se
esse est ens aliquid ī actu quiditatiuo: per se igit̄ mate
ria non est pura potentia. ¶ Preterea omne quod est xvi. ratio.
effectus primi: necessario habet de se aliquem actum:

teri a se rō exñdi: qz ois talis actus est pfectio eius cui exñdi ē rō: z in ipso recipiť sicut i suo receptibili: sicut pz de forma subali: que est pfectio ipsius materie: cui ē ratio exñdi: z in ipsa vt in suo pfectibili recipiť: essentia aūt materie nō est pfectio alicuius nec in aliquo: vt in suo pfectibili recipiť. igit nō pōt esse actus ille substantificus: qui ē rō exñdi alicui alteri a se: nō pōt etiā esse actus ille qui sibi est rō recipiēdi: in seipso existere simplr: ois eteni talis actus in esse actuali posit: hz de se cōpletā spēm z suppositū: vñ z aīa rōnalis z si possit per se existere: nō hz tamē de se suppositū cōpletū: nec cōpletā spēm: qz rō est existendi alicui alteri vpote materie cui? est pfectio nālis. Si aūt nulli esset rō existendi: z per se posset existere z cōpletū suppositū z cōpletā spēm de se haberet: sicut habent alie substantie separate. Si igit essentia materie nulli alteri esse pōt rō existendi (vt ostēdimus) sed sibi ē rō eius: qō est posse actu existere: necessario completū suppositū z completaz spēm de se habebit: hoc autē est impossibile: qz qō de se spēm completā hz: nullo mō pōt esse pars essentialis alteri? spēi: essentia vero materie multaz speciez pars essentialis est: nullo igitur modo esse pōt actus in nullo receptibilis: in se tamen existere potēs: nō est igit essentia materie aliquis actus substantie: cū vniuersaliter ois talis actus ratio sit existendi simpliciter.

Cōfirmat primo.

Preterea Impossibile est aliqd vnū z idē esse essentialiter actū z cēntialr potētiā: cū rōnes actus z potētie sint sibi iuicē repugnātes. Si igit mā essentialr siue de sua essentia hz: q sit in actu substātificu: nullo mō eē poterit ad actū substātificū essentialr in potētia: sed accētalr solū: z sic actui substātifico solū accidēraliter cōiungeť: z p pns ex coniunctione eius: cū actu predicto: nō fiet quidditas vna essentialr: sed solum accētaliter. Quidditas igit subē cuiuslibet cozpozee: erit vna accidentaliter z nō essentialiter: qđ cū sit absurdū: oīno absurdū est dicere: etiā q essentia materie sit actus substantificus.

Secundo.

Preterea Omne qđ est in determinato z cōpleto gradu subē: est suba cozpozea vel incozpozea: oē aūt qđ in sua essentia actū substantificū hz: vel est substantificus actus: in nulla materia receptibilis est de se in determinato z complero gradu substātie: ppter id q distinctio determinatoruz z cōpletoz graduum substātie: sumiť fm realē distinctionē substantificoz actuū. Si ergo cēntia materie q nō ē in aliq mā receptibilis: est actus substātificus: necessario erit in determinato z complero gradu subē: z per pns est cozpozea vel incozpea suba. Nō pōt aūt esse suba cozpozea: qz eis talis suba i sua cēntia cōposita ē ex mā z forma: essentia vo prime materie subtrefugit cōpositionē materie z forme: in determinato etiā z cōpleto gradu substātie incozpee esse nō pōt: qz oē qđ tale est: suba itellectualis: spūalis z īmālis est. Mā aūt nō est suba talis: gn pot? est suba cozpozea in potentia: sicut etiā in potētia formā cozporalē hz: igit ipsa in nullo gradu cōpleto subē esse pōt: z p pns eius cēntia nullus actus substātificus est.

Tertio.

Et preterea Illud cuius cēntia ē ponibilis in multis cōpletis gradibus subē: nō ē de sua cēntia i vno determiato subē gradu: sed essentia materie ponibilis est in mltis gradib? subē: vtputa in oibus cōpletis gradibus subē cozpee: igit ipsa nō pōt esse in vno subē gradu determiato z cōpleto: ergo nec substātificus actus est. Si dicať: q ipsa est substātificus actus sz icōpletus: z iō nō est in cōpleto subē gradu: apparet statim q hoc ē impossibile. In

Respōsio

Contra.

essentia eteni nullius subē pringit dare gradū z gradū qz ois talis cēntia deduci pōt ō vno gradu ad aliū gradū z sic suscipe magis z minus: qđ de suba dici nō potest: vñ gradus cuiuslibet substantie pōsluntin indiuisibili z pfectus est de sua cēntiali pfectione: vnde si cēntia materie est actus substātificus de se completus z pfectus erit necessario: nec vlterius vllo modo deduci poterit ad vlteriorem essentialem perfectionem.

Quarte. **Preterea** Quidditas cuiuslibet subē cozpozee est cōposita ex cēntia mātez ex cēntia forme: si igit cēntia materie ē substātificus act?: cū etiā essentia forme subalis sit actus substātificus etiā qdditas cuiuslibet subē cozpee cōposita erit ex duob? actib? substātificis: qđ est incōueniēs: cū essentia substātie cozpozee sit vna z nunq̄ ex duobus actib? fieri possit qdditas vna essentialr. Incōueniēs est igitur essentiā materie esse actum aliquem.

Quinto. **Preterea** Sicut ois actus quātūcūq̄ imfectus: est aliquo mō rō cēndi in actu: sic etiam ois actus substantificus est rō essendi simplr: q̄tūcūq̄ sit infimus actus: qz alias non esset actus subalis. Si igit essentia materie est actus substātie ipsa necessario erit rō exñdi simplr. Est autez z forma subalis huius rō: igitur essentia subē cozpozee habebit in se duas rōnes existendi simplr. Quodlibet igitur suppositū talis subē de sua nā habere poterit duo existere simplr. Et tunc aut vnū numero suppositū habebit duo existere simpliciciter: aut quodlibet suppositum substantie cozpozee erit duo supposita: quod totū est absurdum: igitur absurdū est oīno: q essentia materie sit actus substantia.

Sexto. **Preterea** Unūquodq̄ sic se habet ad posse intelligi: sicut se hz ad esse: b aūt non est intelligere de cē actuali: qz si hoc esset: tunc cum quidditas spēi nō possit habere esse actuale sine ipsius singularibus: non posset vllo mō intelligi singularib? nō itellectis: qđ falsum est cum spēs de se sit intelligibilis. Est igitur illud intelligenduz de esse quidditatiuo qđ spēs de se habet: esse aūt qdditatiuū est ipsa essentia per diffinitionē rei significata. Et qz actus est rō essendi vnicuiq̄: z per cōsequēs est etiā rō intelligendi: ideo oē illud cuius cēntia: vel quidditatiuū esse est substātificus actus: q est rō essendi simplr: vel in se: talē actū includit: est de se itelligibile simplr: vel est rō itelligendi rem cuius ipsum ē pars essentialis. Mā aūt de se nō ē simplr itelligibilis: nec est rō itelligendi aliquid: quin potius hz impedire intelligibilitatē: qz tanto aliquid est magis itelligibile: q̄to magis est a mā elevatū: igit cēntia materie: nec actus substātificus est: nec actū substantificum habet intrinsecū: sed est pura potentia: vt sic merito dicať: nō posse alr itelligi: q̄ per ordinem ad formā substantialē: qz vlr potētia non pōt intelligi nisi per ordinem ad actū: nihil autē est oīno dicere q z sī materia in sua essentia non sit potentia: est tñ ens in potentia propter illud q potentia ad formā sequitur eius essentiā: z ideo non potest p se intelligi: sed intelligiť p ordinē ad formā: ad quā est in potentia: nulla eteni res intelligiť intellectu simplici: per illud: qđ cadit vel cōsequitur ipsius essentiā: sed vnaquaq̄ intelligiť per id qđ est i sua cēntia: nō itellecto eo qđ cōsequiť ipaz: quā tuncūq̄ hoc cēntiā insepabiliter psequiť. Si igit cēntia materie nō est ipsa potētia: sed ipsam cōsequiť potētia ad formā specialē intelligi poterit intellectu simplici: nō intellecta potētia ad formā: nec etiā intellecto ordine ad ipsam: z cū nō intellecta potentia que essentiā cōsequiť: remaneat in apphensione itellectus ipsa cēntia fm

tia: fm illud qđ in se est z absoluta: oz tūc necessario dicere: q cēntia materie sit de se absolute itelligibilis: qđ est oīno absurdū: igit oīo absurdū ē dicere q̄ ipsa cēntia materie nō sit potentia pura. Et sic cōpleta est scōa via declarandi ꝓpositū: sumpta ex diuisione entis per actū potentiam z compositū. ¶ Verū: qz ad pbaram veritatē quedā difficultates pscqui videnť: restat nūc igitur illas remouere. ¶ Sciendū est ergo: q precipue due magne difficultates videnť esse contra determinatam positionem.

Due difficultates super sunt.

Prima. **Et prima** Quidez ꝓuenit ex eo q nulla forma dicit aliquius rei pfectio nisi altero duoz modoz: aut enī est perfectio ipsius: fm id q ipsa res est in sua essentia: qđ esse non pōt nisi forma sit de essentia rei: aut est perfectio eius nō fm illud q ipsa res in se est: sed fm q est in potentia ad formā ipsaz: z tunc talis potentia nullo modo in re ipsa manet apō presentiā forme: sicut sanitas que non est perfectio humoris fm id quod humoz in se est: sed fm q. st potētia sanus adiuncta actu alteri humori: excludit ab ipo potentiā predictā: humoz eni actu subiectus sanitati: nō est in potentia ad sanitatē: z sic talis potentia necessario est aliud ab humore: forma aūtē substantialis non est de essentia materie: z per cōsequens nō est perfectio eius: fm illud q materia in sua cēntia est: relinquitur ita q̄ q sit actus eius z perfectio eius fm qđ est in potētia ad formā: hec aūt potētia: forma adueniente non remanet: qz quādo materia actu formā habet: non est ad ipsam in potentia: sicut nec sanguis sanus iā est in potētia ad sanitatē. Et ex hoc aūt seq videť: q sicut potentia ad sanitatē: aliud est oīno ab esse sanguinis: sic etiaz z potētia ad formā: aliud est oīno ab ēntia materie.

Secunda. **Secunda difficultas** Esse videť quo ꝓuenit ex eo: q si potentia illi? (vt quidā dicunt) addit realitatem aliquā supza essentiā rei: cuius est potentia: sed solū respectū ad actū: ita videlicet q ipsa cēntia absolute ꝑsiderata: nō dr potentia: accepta vero cuz respectu ad actū: potētia dicit: cū etiā respect? ad formaz nō sit cēntia materie: quare ipsa fm q est in sua cēntia dicit potētia potius q̄ essentia alterius substantie dicať esse sua potētia: cū vlr respectus ad actū nō sit cēntia alicuius substantie. ¶ Ut ergo iste difficultates removeaňť: ꝑsiderandū est q̄tū ad intellectū difficultatis prime: q in oibus subiectibilibus alicui actui nō autez subis semp inuenimus ꝓprissime duo: qz hoc qđ dr potētia actus vel forma: z hoc qđ in se recipit actu formā z potētia formā. Jdē est oīno id in quo q̄q̄ est potentia forma: z q̄q̄ actu forma: z hoc quidem sicut est aliud ab hoc: quod dicitur actu forma: sic est aliud ab hoc: quod dicitur potentia forma: qz alias idem reciperet seipsum: z esset in potentia ad seipsum: quod totuz est impossibile: nam actu forma z potentia forma: sunt omnino vna z eadez res: differentibus modis acceptis hoc autem per exempla euidenter oñditur. In sanguine eteni: qui q̄q̄ est sanitati subiectus: q̄q̄ nō: innenitur potētia sanitas: z ipse sanguis in quo est sanitas potentia vel actu: z sanguis quidē nō est actu nec potētia sanitas: sed in se hz actu vel potentia sanitatem. ¶ Ulteri? autē cōsiderandū est: q actu sanitas z potētia sanitas: z si vna res sint: opponunť tñ sibi inuicez propter oppositionē modozū sub quibus accipiuntur: nam potentia sol sanitas tollit actualitatez sanitatis: quā ponit actu sanitas: z quia opposita simul esse nō possunt id circo aduenīte actu sanitate ipsi sanguini tollitur ab ipso potētia sanitas: que nō est actu sanitas

Ad pmaz.

mālfestat p exēpla ī tentum.

ꝑ Metaphy. textu Co. 17.

Ad itelligētiā Aūtē scde difficultatis sciēdū est: q res cui con

Ad scdaz:

cum nulla actio terminetur ad puram potentiam: sed materia est effectus primi: z imediatio: q3 forma: z cõpositum ista ꝓducti pñt a generãte: illa ꝙ nisi a creãte: ergo de necessitate: oz q ipsa de sua cẽtia habeat actuz aliquẽ. ¶ Preterea illud qõ est res ab alio distincta de se diuinã cẽtiã imitat: z qõ tale est: hz necessario de se ideã in deo: z qõ hui⁹ est necessario de se hz aliquẽ cẽtialẽ actũ z põt q se ꝓduci: sed mã de se etiã p suã essentiã: est res distincta ab essentia forme: igit de se habet aliquẽ essentialẽ actũ: z sic sua essentia nõ est pura potẽtia. ¶ Preterea oĩs relatio fundat sup aliquod absolutũ: ergo etiã relatio iclusa in noie potẽtie: oz sup aliqd absolutũ fundari: hoc aũt nõ est potẽtia: quia tunc restaret ite3 qõ de relatione inclusa in ipsa: z cũ nõ sit in infinitũ ire: oportet necessario dare aliquid absolutum: cuius essentia nõ sit potẽtia. Cum ergo mã hẽat potentiã ad formã: oz de necessitate in ipsa dare aliquid absolutũ: qõ nõ sit potẽtia: hoc aũt nõ põt cẽ nisi essentia materie: igit ẽ. ¶ Preterea si subm vel mã esset idez essentialr q3 sua potẽtia: cũ in subo vel materia sint diuerse potẽtie ad diuersos actus: ille diuerse potẽtie oĩs essent essentialr idẽ qõ mã: z idẽ per cõsequens ꝑm sequia quecũq3 vni z eidẽ sunt eadẽ: sibi inuicẽ sũt eadez hoc aũt est falsum: ergo illud ex quo sequitur essentia materie nõ est pura potentia. ¶ Preterea Commentator sup primo physicoꝝ dicit: q ipa mã nõ est ens in actu: z q3 nõ est priuatio: z ite3 q3 nõ est potentia: ita q3 potẽtia sit in sua diffinitione. ¶ Sed contra hoc est q materia diuidit ex opposito cõtra formã: sed forma est cẽtialr actus: igit z mã est cẽtialr potẽtia. ¶ Preterea actus z potentia sunt in eodẽ genere: sed forma que est actus sub alis est in genere sube: ergo z sua potentia est in genere sube: z est per consequens suba. ¶ Preterea actus z potentia imediate diuidunt ens: sed essentia materie est ens: z nõ est actus: ergo est potentia.

rvj. ratio.

rvij. ratio

rviij. ratio

rix. ratio.

In oppositum.

Respõsio

Respondeo Ad istã qõnem dicunt aliqui: q3 essentia materie non est potẽtia: sed est in potẽtia nõ per aliqd sibi additũ: sicut ignis est in potẽtia ad calefaciendũ per calorẽ additũ sue essentie: sed q se ipsaz: sicut calidũ q seipsuz: est in potẽtia ad calefaciendũ. Et quemadmodũ potẽtia ad calefaciendũ: nõ est ipsa caloris essentia: sed ipsaz imediate cõsequit: sic etiã (vt dicunt) potẽtia ad formã nõ est ipsa cẽtia materie: sed imediate ꝓsequit ad eam.

Opio cõmẽtatoris

Responsio Autẽ sic dicẽtiuz est: q2 phs in tertio physicoꝝ dicit: q3 es differt ꝑm q3 est potentia ad statuã: z ꝑm q3 est es: z differt sanguis in eo q3 sanguis: z ꝑm q3 est in potentia ad sanitatẽ: ergo vniuersaliter id quod in potẽtia est: differt ab ipsa potentia. ¶ Sed q3 ista positio sit irrõnabilis: duplici via ad ꝓsens ostendi potest. Et prima quidez via sumitur ex diuersitate potentiarum.

Textus Lo. 9. t. 10.

Cõtra hãc opionem. prima via

potentia duplex

Ad cuius Intelligentiã sciendu3 est: q3 duplex potentia inuenit: ꝑm qõ ad ꝓsens sufficere põt vna quidẽ: que ponit aliquaz ꝓfectionẽ: vel (vt ꝓprius loquamur) aliquã carẽtiã essendi in eo cuius est potẽtia. Alia ꝙ est q3 de sua rõne nullius esse imperfectionẽ: vel carẽtiã ponit: z si posset carẽtiã ponere in aliquo opandi: quã etiã de sua rõne ponere nõ hz. Et ꝑma qdez: extenso noie vt potẽtia passiua: scda vero est potẽtia actiua: actiua etenim potẽtia de sua rõne nõ hz q3 ponat ipfectionẽ ẽndi in eo: cuius est potẽtia: sed potius hz ponere ptariũ: passiua vero de sua rõne hẽt q3 ponat carentiã alicuius esse in eo cuius est. ¶ Hoc aũt sic declarat. Omnis potẽtia necessario ex ipsa rõne q3 potẽtia est ad actũ vt: aliter tñ z aliter. Potẽtia enim actiua vt ad actũ egredi possibilẽ ab agẽte nõ põt aũt actus z esse: effective ꝓgredi nisi ab existente actu: q2 agere nõ cõpetit nisi actu existenti: oportet igit q3 necessario activa potẽtia sit alicui⁹ actu exĩtis: z sic talis potẽtia de sui rõne nõ ponit carentiã alicui⁹ esse: quin poti⁹ ꝑsupposita actualitate ẽndi: ponit possibilitatẽ agẽdi. Potẽtia ẽo passiua vt ad actũ recipi possibilẽ in eo cui⁹ est potẽtia: z q2 actus vlr est rõ z principiũ alicui⁹ esse: oz de necessitate q3 in quocũq3 recipi põt aliqs actus: in eo recipi possit aliqd esse potẽtia igit passiua in eo cui⁹ est potẽtia: ponit necessario receptibilitatẽ alicui⁹ actus: z sic ꝙ ꝑs ponit semp in nã ei⁹ cui⁹ est potẽtia: alicui⁹ cẽ carentiã: cũ receptũ sit oĩno extra cẽtiã: vel nãm recipẽtis. Et potẽtia quidẽ mãlis: nõ est actiua potẽtia: qn poti⁹ diuidit ꝑ ipam. Est enim potẽtia actiua (vt dixim⁹) potẽtia agẽtis. Mã vero: cui⁹ est potẽtia mãlis: nec in idẽ numero: nec in idẽ specie põt coĩcidere cũ agente: licẽ nec etiã cũ forma: nec cũ fine (vt habet ex secũdo physicoꝝ) ex quo cõcludit q3 nec etiã potẽtia mãlis in idẽ coĩcidere põt cũ potẽtia actiua: q3 est solius agẽtis. Coincidit aũt in idẽ cũ ea q3 passiua dr: vnicuiq3 etenim habẽti materiã: ipsa mã ꝑncipiũ est: z rõ patiẽdi. Et q2 oĩs potẽtia passiua (vt oĩs sum est) in eo cui⁹ est potentia: ponit alicuius esse carentiã: nõ aliter q3 ponẽdo in ipso carentiã alicui⁹ actus: q3 vlr ẽ rõ essendi: oz de necessitate: q3 ipsa potẽtia mãlis que est potẽtia passiua (vt ostensuz est) ponat in cẽtia materie carentiã alicui⁹ esse: ponẽdo in ea carentiã alicuius actus: qui essendi est rõ z principiũ actus aũt q3 est rõ essendi in gñe: nõ inuenit nisi duplex: ꝑm q3 duplex: ẽ actuale ee: z duplex ens vnicuiq3 hñti nãz entitatis actuale esse: ꝓportionatũ sue nature rñdet. Et iõ quẽadmodũ inuenit duplex ens vzens simplr: z ens ꝑm qd: sic etiã repit duplex ee: q3 ee simplr: z ee ꝑm qd: vt ꝑmũ rñdeat ꝑmo enti: z secũdo scõm. Et q3 ens simplr rõ est nisi suba: z ens ꝑm qd nõ est nisi accẽs: videtur esse simplr est solius substãtie: z esse ꝑm quid solius accidentis. Consideranda aũt ꝑm duplicitatẽ entis z esse: inuenit etiã z duplex actus: qui est rõ essendi: vnus quidẽ qui est substãtia: z alter qui est accidens. Et actus quidem qui est suba: q2 nõ põt esse actus alterius q3 entis simplr: nõ põt etiã esse ratio nisi essendi simplr: actus vero qui est accidẽs: q2 est actus entis ꝑm quid tñ: nõ est rõ nisi esse ꝑm quid. Et sicut inuenimus duplicem actum qui est rõ essendi: sic etiam inuenimus z duplex actuũ receptiuũ. Vnũ quidẽ qõ est receptiũ actus accidẽtis: z aliud qõ est receptiũ actus substãtie. ¶ Ulterius aũt ꝑsiderãdũ est: q2 q3cũq3 aliquid cõperat ad aliud sicut recipiẽs ad receptũ: id qõ recipiẽs est in sua rõne: vel in sua essentia z natura nõ hz illud: qõ est in ipso receptũ: z rõ est q2 illud qõ habeb in essentia alicuius: est sibi oĩno intraneũ: id aũt qõ receptiũ est extraneũ est oĩno: z non intraneũ recipientis cẽtie: q2 recipiens z receptũ sunt diuersaz naturaz. Maturaz aũt diuersaz vna intrinseca alteri nature in cẽtia esse nõ potest. Ad hoc aũt euidenter sequit q3 ꝑmũ receptiuuz actus accidẽtalis in sua essentia z nã: nullũ actũ accidentis habeat: z q3 primũ receptiuũ actus: qui est substantia nullũ actũ qui est substãtia habere põt de sua essentia: si enim primũ receptiuũ actus accidẽtalis de sua essentia: actum talem haberet: haberet etiam necessario absq3 vlla receptione actus: qui est ratio essendi ꝑm qd extrinseci suc essentie de se ꝑm quid esse: z hoc cõpetet ꝓprissime sue nature: hocautem falsum est quia substantie q3 est primũ accidentis receptiuũ nõ cõpetit de sua nã (vt predictũ est) nisi cẽ simplr opz igitur q3 vel composita ex potẽtia z actu: sicut est cẽntia cõpositi ex mã z forma: vel sit pura potentia: aliter. n. ientratis nõ inuenitur modus: nõ enim põt dici: q3 nõ sit potentia sed sit in potẽtia: q2 ad ipsam nihil est in potentia: q2 z materia semp habet eam in actu: in potentia ꝙ est ad aliqd aliud: qui igitur dicit cẽtiam mãe: nec esse actũ nec potẽtiam: nec3 ex vtroq3 cõpositã: inueniat aliã differẽtiã entis z essentie: sub qua cẽtiã materie colloca re possit: aut dicat ipsam nihil cẽ. Nõ est aũt possibile aliã entis z cẽntie dziam inuenire. Nõ sũt etiã dzie supradicte solũ actu exĩtiũ: qn prius actu exĩtibus oĩs cõuenire nõ pñt: nullũ. n. actu exĩs ꝓter deũ ẽ actu purus: nec aliqd actu exĩs ẽ potẽtia pura: sed vnũqd3 ẽ necessario ꝓpositũ ex actu z potẽtia: ille igit differentie ad ipsas rerũ essentias se3trẽdunt. Inuenimus etenim (vt dictũ est) aliquã essentiã cõpositã ex potẽtia z actu cuiusmodi est oĩs cẽntia sube corporee: z cuiuslibz sube separe. Essentia ꝙ q3 est pura potẽtia: nullã inuenim⁹: nisi dicat cẽ talẽ cẽntia mãe: vñ si ipsa dicat ñ cẽ pura potẽtia: subtrahit necessario vna dzia entis z essentie z remanent tm due: videlicet actus z compositus ex potentia z actu. Sed compositum oz q3 substraha: nisi dicatur remanere cõposita cẽntia ex duabus talibus cẽntijs: q3 vtraq3 sit actus: si enim altera cẽntia vt altera ps compositi sit potentia pura: z sit substãtia: non poterit esse substaria cõposita: nec substantia cum forma: sed erit necessario suba materie: si igit substantia materie non sit pura potẽtia: nõ poterit inueniri esse composita ex pura potẽtia: z ex puro actu: hz necessario essentia oĩs substantie: erit vel purus actus: vel composita ex pluribus actibus: z q3 impossibile est ex pluribz actibz fieri subaz vnam simpliciter: oportebit tandem dicere q3 oĩs essentia substãtie vna simpliciter sit actus simplex z q3 cõsequens cũ essentia materie sit vna simplr: erit necessario simplex actus. ¶ Quod aũt hoc sit impossibile nõ est difficile demonstrare: nõ enim inuenitur in tota vniuersitate rez nisi duplex actus in genere: hoz aũt vnus est actus existẽtie actualis: alter ꝙ ẽ act⁹ additiuus qui est rõ essendi in actu ꝑmo: z cẽntia quidẽ mãe: nõ ẽ actus actualis existẽtie: cuius rõ est: q2 actus q3 est existentia actualis cũ incidit extra intellectũ cẽntie cuiusliber rei create: materia aũt ẽ est quid creatum: oz igitur necessario q3 actus existentie actualis incidat extra intellectũ essentie ipsius materie: qõ aũt incidit extra intellectum essentie alicuius: nõ põt esse eius essentia: oz igitur de necessitate q3 actus existendi nõ sit ipsa essentia materie: nec etiã essentia alicuius existẽtis rei create. ¶ Si dicat q3 ipsa essentia materie sit actus quidditatiuus qui vlr (vt ꝓdictũ est) rõ est aliquo modo essendi: erit etiã necessario alter duoz: ois etenim quidditatiuus actus: vel est accidens vel est substantia. Et essentia quidem materie nõ põt esse ille actus: qui est accidens: quia actus qui est accidens non est pars quidditatis substantie essentia vero materie pars quidditatis substantie corporee est z actus qui est accidens necessario est receptibilis in aliquo subiecto: essentia vero materie in nullo subiecto receptibilis est: si autem essentia materie sit ille actus: qui est substantia: oportebit etiam necessario q3 sit alter duoz: ois enim actus qui est substantia: est rõ existendi simplr: hoc aũt non inuenitur esse nisi duobus modis: q2 aut est talis actus rõ existendi alicui alteri existenti in potentia ad ipsum. aut nullo mõ est alteri rõ existendi: sed sibi ipsi: ita scilicet q3 de seipso hz: qõ poni possit sub actu exĩdi absq3 hoc q3 aliqs actus alius sit ei rõ receptibilitatis essendi. Et essentia quidem materie non potest esse alicui al-

Scda via.

Secunda autẽ via Ad idem declarandu3 ex vna diuisione entis q3 imediata accipit. ¶ Ad cui⁹ intelligentiã sciẽdũ ẽ: q3 si illa diuisio entis: q3 dr ens aliud in actu aliud in potẽtia sit ꝙ imediata: q2 qcgd ẽ aliquo mõ: oz q3 hẽat esse altero illoz duoz modoz: nihilominus tñ dici nõ põt q3 sit ꝙ imediata eoz q3 sunt: aliud est actus aliud est potentia: ꝓpter illud q3 cadit mediũ inter ipsa. s. compositũ: quod nec est actus nec potentia sed in sua essentia hz vtrũq3: si igitur z hoc debet per imediata esse: oz q3 ibi addat compositũ: z dicatur q3 qcqd est: vel est in sua essentia actus: vel est potẽtia vel est ex potẽtia z actu compositũ: sic etenim ꝓcedẽdo cõprehensa erũt oĩa: quõcũq3 habentia realẽ essentiã. Est enim valde ridiculũ dicere: q3 sit dare aliquã cẽntiã q3 nõ est act⁹ nec potẽtia: nec3 cõpositũ ex vtroq3: cuiusmõi est cẽntia mãe que est in potẽtia. Si enim hoc q3 dico esse in potẽtia nõ est ipsa cẽntia materie: sicut veritas est: sed accidit illi cẽntie. Be essentia ipsa querendũ est verum sit actus vel potẽtia vel composita ex vtroq3. Qui autem ipsam dicit nihil horũ esse: z tñ esse aliquid: ignorat ꝓprias entitatis differẽtias: necesse est enim oẽm entitatẽ z oẽm essentiã esse: alterz ꝓdictoꝝ. ¶ Et preterea aut dr mã ens in potentia: q2 de se nullã entitatẽ seu essentiam a qua vnũquodq3 dr ens haber sed habere potest aut dicitur ens in potentia: q2 z si de se entitatem aliquã essentialem habeat ad quam nunq3 est in potentia potest tñ aliquid in se habere vtputa formã: q3 quaz ponetur in essentia actuali quã de sua nã non habet ꝑmũ aũt stare nõ potest. Quod enim nullã entitatẽ vl essentiã hz: est oĩno nihil z ideã nullo mõ habẽs in mente artificis de: mã vero est de se aliquid z non nihil: oportet igitur q3 de se essentiam hẽat ad quã nunq3 sit in potentia: de ista igit essentia: ad quã mã nunq3 est in potentia: est qõ vtrz sit simplex actus: sicut est essentia forme

Actus duplex.

uenit ratio ꝓdicamẽti: ⁊ q̄ est vera res a ratitudine dicta anologũ est ad oẽm rẽ: ⁊ ad omne esse in creaturis. Et põt dupl̃r distingui: q̄ vel ex pte ipsius rei: vel ex pte esse quod rei cõuenit: Et ex pte quidẽ rei cui conuenit esse res distinguit̃ tripl̃r ꝑm triplicem rez absolutã. ſ. ſube: q̄ntitatis ⁊ q̄litatis: ⁊ ifte qdẽ res diuerſe ſunt: ⁊ ſic repugnãtes: q̄ vna nõ põt eſſe alia: nã ꝓdicamẽtuz ſube eſt res in ſe exiſtẽs: ⁊ nullo mõ inherẽs. Alie vero ſũt res inherẽtes: ſ diuerſimode: q̄z q̄ntitatis ꝓpriũ ẽ i herere ꝑmodũ mẽſurãtis: q̄litatis ãt ꝑ modũ afficiẽtis Iſtiãt tres mõi eẽndi ſũt ſibi inicẽ repugnãres: ita vz q̄ res: que hz vnũ nõ põt habere aliũ ꝓpter h̃ vna predicaz rerũ nullo mõ põt eſſe alia. Ex pte aũt ipſi⁹ eſſe quod rei cõuenit: diſtinguit̃ res etiã tripliciter penes triplicẽ modũ eſſendi: qui reperit̃ in reb⁹: aut enim rei cõuenit eſſe in ſe: aut in alio: aut in ordine ad aliud ſeu in ſe ſiſtendo: in alio inherẽdo: ad aliud ſcilinando: ⁊ penes hoc ſumunt̃ tres modi predicamentoz. ſ. ſubſtantie: accidentiũ abſolutoz: ⁊ relatiuoz: ⁊ duo pmi ſunt oĩno repugnãtes: nec fieri põt circa eandẽ rẽ (vt dictũ eſt.) Tertius aũt modus diſparus eſt ab vtroq; prioꝝ ſed nulli repugnãs: q̄z ſe bene circa idẽ cõpatiunt̃: nã ⁊ rei cui conuenit eſſe in ſe: ⁊ rei cui cõuenit eſſe in alio cõuenit etiã eẽ ad aliud: ſed hoc eẽ ad aliud diſtinguit̃ ꝑm diuerſos modos ĩ. vij. ꝓdicamẽtis: quoz. vi. ſ. actio ⁊ paſſio: q̄ñ: vbi ſtus ⁊ habitus: fundant̃ ſolũ ſup rez quãtitatis: ⁊z nõ fundent̃ ſup q̄ntitatẽ eiuſdẽ ſpẽi: ꝓpter q̄ ſũt ꝓdicamẽta accẽtis pure: ꝓdicamẽtũ aũt relationis ⁊ ſup rem ſubſtãrie ⁊ quãtitatis ⁊ qualitatis fundat̃: nec vꝫ ꝓdicamẽtũ accẽtis: niſi ꝓ quãto fundat̃ ſup accẽtis ꝓdicamentuz: nec tñ dici vꝫ predicamentũ ſube: inquantũ ſuper ſubeẽ fundat̃ niſi intelligat̃: q̄ hoc nomen ſuba vt eſt nomen ſecũde intentionis ſumptũ a mõ eſſendi in altero: põt dupl̃r intelligi. ſ. abſolute ꝑm q̄ eſt res vtpote quãtitas vel qualitas: vl̃ ad aliud ꝑm qđ eſt res ꝓdicamenti relationis: ⁊ ſic hoc nomẽ accẽtis ꝓuenit tribus predicamentis. ſ. quãtitati: q̄litati: relationi: inquantum fundatur in rebus vtriq; ¶ Dis ergo ſic nunc breuiter dictis: eſt vlterius ſciendũ: q̄ res q̄ eſt ſuba: vel quãtitas: vel q̄litas: põt q̃ñq; ſic ſe habere: vt tale eẽ qditatiuũ hẽat: vt per ipſuz neceſſario ſit ad aliud. Mã (vt dictũ eſt) modus eſſendi in ſe ⁊ modus eſſendi ad aliud circa vnã ⁊ eandẽ rẽ: imediate attendi põt. Sikr aũt ⁊ modus eſſendi in alio: ⁊ modus eẽndi ad aliud: ſi igit̃ res ſe hẽat mõ quo dixim⁹: tunc neceſſario ipſa res ꝑ ſuũ eſſe quiditatiuũ: habebit q̄ ſit relatiuũ: ⁊ q̄ nulla res intelligit̃: niſi intelligendo eſſe quiditatiuũ ipſius: eſſe aũt qditatiuuz talis rei (vt ſupponimus) nõ ſolũ eſt in ſe vel in alio: ſed etiam neceſſario ad aliud: talis res intelligi nõ poterit niſi intelligat̃ ad aliud. Sz ſcia ꝑm illud qđ eſt: eſt q̄litas in ſubo: ⁊ ꝑm illud ad qđ eſt: referr̃ ad ſcibile: vñ ꝑm illud ad qđ eſt relatiuũ eſt: nec intelligi põt: qn intelligat̃ ad ſcibile depẽdere. Si aũt illud ad qđ res ſic dr̃: ſit actus tunc ipſa res ꝑ illud: qđ eſt dicẽt illud relatiuũ: qđ eſt potẽtia: ſicut viſus: q̄z ꝑ id qđ eſt: dr̃ aliud viſibile: qđ ẽ pfectiuũ ipſius: ꝑm illud qđ eſt: dr̃ potẽtia: nõ quidẽ q̄z ſit potẽtia ſpẽs viſibilis: cui ſubijcit̃: ſ q̄z eẽntialr̃ ẽ potẽtia viſiua: ſicut ꝑ illud qđ ẽ ẽt ad aliud: vt ad viſibile eſt. Et ſic mã ꝓxima ꝑ illud ipſum quod in ſua eſſentia eſt ens: nõ in alio eſt: ⁊ ſic ſuba eſt. Item ꝑ idipſuz q̄ in ſua eſſentia eſt ad actum ſubſtantificũ ẽ: ⁊ ſic relatiuuz quod ẽ potẽtia: ſubſtãtifica ẽ: q̃ñ ergo dr̃: q̄ eſſentia materie nõ eſt reſpectus ad actũ: dicenduz: q̄ hoc ipm qđ eſt eſſentia materie reſpicit actũ: ⁊ ifõ ꝑ ipſum quod eſt potẽtia eſt. Res aũt cuius eẽntia hoc ipm quod ẽ non reſpicit actũ mõ ꝓdicto: mõ ẽ hoc ipſuz quod in ſua eẽntia potentia eſt: ⁊ ſic declarata eſt ſecunda difficultas. Lo. 9. ⁊ 10.

¶ Ex ꝓdictis iã pz quõ auctoritas phi aſſumpta ꝺ tertio phyſicoꝝ: fit intelligenda: nõ eni forma ſubalis ſic eſt actus materie ꝼz illud qđ ipſa mã eſt: q̄ ſit de eẽntia ei⁹ ſed q̄z mã ꝑm illud quod eſt: ponibilis eſt ꝑ formam: ⁊ in ſpẽ: ⁊ ſub a. cu eſſendi: ⁊ ꝑ forma ſibi actu coniunctã ⁊ q̄z in eẽ ſic ponit̃ ipſa forma merito dr̃ actus eius: ꝑm illud quod eſt: quod nõ poteſt dici de forma ſtatue reſpectu eris: nec de forma ſanitatis: reſpectu ſãguinis.

¶ Ad alia aũt argumẽta nõ ẽ difficile reſpondere: nã primũ iã ſolutũ ẽ ex dictis: potẽtia eni forma abijcit: vel cedit adueniente actu forma: ſ potẽtia cõiungibilis forme: q̄ ſubijcit actu forme: ⁊ potẽtia forme non abijcit. ¶ Ad ſcõm dicẽdũ q̄ potẽtia nãlis q̃ ẽ ꝓncipiũ alicui⁹ act⁹ accẽtalis: ponit̃ ĩ ꝓdicamẽto q̄litat̃: ⁊ ñ illa q̄ eſt ꝓncipiũ ⁊ pars ſube: q̄lis ẽ eẽntia mãe q̃ ẽ ꝑs qdditatis cõpoſite ex potentia ⁊ actu. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ q̄ potentia: que ẽ eſſentia materie dicit carentiã actus in trinſeci nõ aũt extrinſeci: ⁊ cum ꝓiungit̃ quidẽ forme: actus intrinſeci carentiã quã dicebat retinere: q̄z nunq̄ forma ſic cõiungitur materie: q̄ fiat vel eẽntia vel pars eſſentie eius: ⁊ ideo ſemper talis eẽntia retinet potentiam: eriaz coniuncta actui: vt ſic meritoquiditas ſubſtantie corporee cõpoſita dicat̃ ex potẽtia ⁊ actu ſed potentia forme: q̄ accidit huic potentie: que eſt eẽntia materie: dicit carentiã etiaz act⁹ extrinſeci a materie eẽntia ⁊ iõ tali actu aduenĩẽte mãẽ tollit̃: ⁊ nõ manet. ¶ Ad q̄rtũ dicẽdũ: q̄ ꝺ ipm: qđ ſignificat nomen potẽtie ẽ in ꝓdicamẽto relatiõis: nõ ſicut relatio: ſed ſicut relatiuũ: rel'o. n. eſt ipſe reſpect⁹ quo vnũ referr̃ ad aliũ: reſpcũs aũt ad actũ: nec eſt potẽtia actiua: nec potẽtia paſſiua: ſed potẽtia actiua eſt ꝓncipiũ agendi: ⁊ potẽtia paſſiua eſt ꝓncipiũ patiendi: ⁊ vtrũq; iſtoꝝ ꝓncipioꝝ aliquo reſpectu referr̃ ad altez. Et eẽntia quidẽ materie bene eſt in ꝓdicamẽto relationis: ſicut qd relatũ ad actũ ⁊ ſi nõ ſit relatio: nec eni ſibi innicẽ repugnãt eẽ ſubam ⁊ eẽ relatiuũ (vt ſupza dictũ ẽ.) ¶ Ad qntũ dicẽdũ: q̄ eẽntia materie dr̃ ſuba: ex eo qđ nõ eſt in ſubo: dr̃ aũt potẽtia ex eo: qđ ẽ ad actũ: ⁊ ꝑ idẽ eẽ qditatiuũ: mã habet vtrũ q̄. Jdẽ eteni eẽntialiter eſt: qđ in nullo ſubiecto ẽ: ⁊ qđ ad actũ eſt: ꝓpter ꝑmã aũt rõnẽ mã habz q̄ ſit ſubſtãtia: nõ tñ determinata ⁊ diſtincta ab aliꝭ ſubſtãtijs q̄ ſubſtãrie cõe eſt non eẽ in ſubiecto. Ex ſecũda autez rõne habet: q̄ ſit ſubſtantia materia: ⁊ nõ ſuba forma nec ſuba compoſitum: vude ſiquis vult intelligere ſubſtantiam que ẽ materia: oportet q̄ intelligat eẽntiaz inclinatã ad actũ ſubſtãtificũ: nec talis ſuba aliũ ꝓpriũ intellectũ habere põt. Eſſentia igit̃ materie. ſub ratiõe qua ẽ ſuba diſtincta a ſuba q̄ eſt actus: ⁊ a ſubſtantia q̄ eſt cõpoſitũ: eſt potẽtia: ⁊ ſi ab eadẽ rõne non habeat q̄ ſit ſuba ſimpl̃r ⁊ q̄ ſit ſubſtantia potẽtia. ¶ Ad. vi. dicendum: q̄ eſſentia materie generabiliũ nõ dicit̃ vna numero de ſe: q̄ hẽat in ſe formã facientẽ ipſã eſſe vnã ab aliꝭ rebus numero diſtinctam: ſed potius dicitur vna per abnegationẽ omniũ formarũ ipſam in diuerſis ſperie vel numero diſtinguentiũ: ſikr aũt ſub diuerſis formis poſita eſt numero alia: ⁊ alia ⁊ vna ⁊ eadem numero: prius ſtans ſub vna forma: etiaz poſtea ſtare põt ſub alia. ¶ Ad. vij. dicendũ. q̄ mã non eſt in genere: ſicut ſpecies: ſed ſicut pars ſpẽi. ¶ Ad. viij. dicẽduz q̄ quia

q̄ q̄ mã eſt ſubſtantia diſtincta a ſubſtantia compoſita: ⁊ ab illo ꝓncipio ſubſtãtie: quod eſt actus: oꝝ neceſſario q̄ cũ ipſa in rõne ſubſtãrie cõueniat cum vtroq; per aliquã rõnez ꝓpriã diſtinguat̃ ab eis: diſtinguit̃ aũt per eſſe potentiã: ⁊ eſſe quidẽ potentiã: oꝝ q̄ ei ſit intrinſecum: a eſſentiale: ſi diſtinctio debet eſſe eſſentialis q̄z ꝑ illud qđ eſt extrinſecum eſſentie: non ſit niſi diſtinctio accidentalis: nec tñ iõ ſubſtantia eſt genus materie q̄z ſubſtãrie diſtinctio ꝑ eſſe actũ ⁊ eſſe potentiã ẽ cẽ cõpoſitũ: ẽ diſtinctio nõ vniuoci: q̄lis oꝝ eſſe diſtinctio generis: ſed anologi. ¶ Ad. ix. dicendũ q̄ ſuppoſitũ ſpecici non oꝝ eſſe pars ſuppoſiti ſubſiſtentis: ſed potius debet eſſe per ſe ſubſiſtens: cũ eſt. ſ. ſubſtantia ab alijs diſtincta: Cũ igit̃ materie ſub formis ſtantes non ſint ſuppoſita ſubſiſtentia: ſed partes ſuppoſitorũ: oportet etiã q̄ eſſentia materie de ipſis ꝓdicare: ſit ſpeciei ps: ⁊ nõ ſpes: q̄z ſicut ſe hz hoc ad h̃: ita ⁊ ſimplex quidditas ad ſimplicem quidditatẽ. ¶ Ad. x: dicendũ: q̄ dimẽſio interminata ꝓintellecta in mã omni forma ſubſtantiali remota nõ eſt niſi potentia ad quantitatẽ terminatã nihil aũt ꝓhibet potẽtia ſubam: ſubiectum eſſe eius q̄ eſt potẽtia quãtitas: ſed iſta qõ alibi melius diſcutiẽt. ¶ Ad. xi. dicendũ: q̄ ſuſtentamentũ qđ nõ eſt potentia ſuba: ſed eſt ſuba. alterius mõi: eſt ſuſtentamẽtũ ſolius forme accidẽtalis: ſed forma ſubalis non eſt forma accidẽtalis: ⁊ iõ nõ põt recipi niſi in ſuba: cui⁹ eſſe eſt pura potẽtia. ¶ Ad. xij. dicendũ: q̄ mã de ſua eſſentia: dr̃ potẽtia: q̄ ſua eſſentia: nec act⁹ nec ex actu etiaz alio cõponit̃: talis aũt remanet (vt ſupra dictũ eſt) etiã q̃ñ ſub forma ponit̃: ꝑm aũt q̄ mã dr̃ in potẽtia habẽs formã aliquã: q̃ñ ipſaz hz actu: nõ remanet plus potẽtia: que eſt eſſentia materie in potẽtia ad ipſam: ſed ſibi actu ſubijcit̃: vñ talis potẽtia reſpectũ illi⁹ forme non remanet in potentia: nec iõ tñ (vt dictũ eſt) ipſa materie eſſentia: nõ dz dici potẽtia: q̄z cõiuncta forme ⁊ nõ cõiuncta: dr̃ potentia: ⁊ nõ cõiuncta nõ ſolũ dicit̃ potentia: ſed in potentia ad formã: cõiuncta ꝙ nõ ſic: ſed dr̃ potentia formã actu habẽs. ¶ Ad. xiij. dicendũ q̄ eſſe eſſentie ⁊ eẽntia: idẽ ſũt ⁊ eẽntia mãe q̄: (vt diximus) potẽtia eſt: ſemp ipſam in actu eſſe reſpectũ talis eſſentie eſt ſemp ĩ actu eſſe potẽtia: ⁊ ſic magis arguit̃ ꝓpoſitũ q̄ oppoſitũ. ¶ Ad. xiiij. dicendũ: q̄ illa eẽntia dici põt actus qddatiu⁹?: q̄ ẽ ſimplex actus: ⁊ nõ q̄ ẽ pura potẽtia: aut cõpoſita ex potẽtia ⁊ actu qddatiuo: ⁊ eẽntia qđ mãe eſt (vt dixim⁹) pura potẽtia: ⁊ talẽ eẽntiã bene hẽre põt illõ: qđ de ſe qddatiuũ actũ nõ hz. ¶ Ad. xv. dicẽdũ: q̄ cũ eſſe eẽntie ſit idẽ eũ eſſentia: ſi eẽntia ẽ potentia: ⁊ eſſe eẽntie erit potẽtia: actus aũt dici nõ poterit niſi forte equiuoce. ¶ Ad. xvj. dicendũ: q̄ ⁊ ſi forma per gñationẽ ꝓducat̃: ⁊ nõ ma: q̄z tñ forma eſt rõ eſſendi ipſi mãe ⁊ nõ ecõuerſo: ipſa mã a forma in eſſendo magis depẽdet: q̃ forma a mã vñ ⁊ poſſet deus formã in eſſe ſine mã ꝓducere ⁊ cõſeruare: nõ aũt ecõuerſo. ¶ Ad. xvij. dicẽdũ: q̄ oẽ qđ eſt effectus ꝑmi in ſe productus: vel ꝓducibilis hz aliqđ actũ: ſed ipſa mã in ſe extra cõpoſitũ: nõ eſt ꝓducta: vel ꝓducibilis. ¶ Ad xviij. dicẽdũ: q̄ qcqđ ẽ res ab alio diſtincta: ⁊ nõ in aliud ordinata de ſe abſolute ideã in deo hz. Mã aũt ⁊ ſi res ſit de ſe a forma diſtincta: eſt tñ de ſe in ipſam ordinata: ⁊ ideo ideã in deo habere dz q̄ ordinẽ ad formaz: qđ aũt ſic in deo ideã habet: pura potentia eſſe poteſt. ¶ Ad. xix. dicendũ: q̄ ipſa eẽntia materie q̄ ſe ipſam ⁊ rõnem hz abſoluti ꝓpter illũ eſſendi modũ: quo eſſe dr̃ nõ in alio: ⁊ ſic ſubſtantia eſt: ⁊ rõnẽ habet relatiui vel relati: ꝓpter illũ eſſendi modũ: quo ad formam inclinatur: ⁊ ſic dr̃ ſuba potẽtia: ⁊ ſic eſt ibi dare abſolutũ ⁊ relatiuum. ¶ Ad. xx. dicendum: q̄ potentia forme non eſt eſſentia materie: nec eſt vna ſed multiplex ꝑm multiplicationẽ formaz: potẽtia vero cõmunibilis forme eſt eſſentia materie: ⁊ eſt vna oĩum generabilium. ¶ Ad vltimum dicendũ: q̄ cõmentator fuit ꝺ opinionis contrarie: ⁊ ideo ſua auctoritas in ꝓpoſito nõ recipit.

¶ Queſtio quinta.

Quinta queſtio eſt. ¶ Utrũ neceſſariuz ſit ponere in mã informationes formaz. Et videt̃ q̄ ſic beatus Aug. de libero arbitrio dicit ſic: Si forme ſic ꝓfectio bona eſt: nõ nullum etiã bonuz eſt forme ĩchoatio: ꝓ hoc ergo q̄ diſtinguit inchoationẽ forme a ꝓfectione ei⁹: ꝑz q̄ ĩchoationes formaz ſũt. Prima rõ.

Preterea Idem ſup̃ geñ. capko ſcõo dicit. Sic res qcqđ ꝓgreſſu nãli perꝛpa ꝓgrua ꝓdit ad q̄ explicat: et ante cõtinebat occultũ: ⁊ ſi nõ ſpẽ vel mole corꝓis: in genere tñ ⁊ rõne nature. Mario aũt nãe: qđ formale dicit ⁊ nõ qđ nãle: ergo ante generationẽ forme quodãmõ occulte in mã: de q̄ educunt̃ neceſſario cõtinebit. ¶ Preterea forma: aut educit̃ ꝓ ſe: aut ꝓ accidẽs: ſi ꝓ ſe: cũ nihil eius ſit in mã: oꝝ dicere q̄ erect̃: ⁊ ſic agens nãle creat: Si aũt ꝓ accidẽs ꝓducit̃: ⁊ nihil ei⁹ eſt in mã: ꝑ ſaltem ꝓ accẽs creat̃: ⁊ ſic ẽt ꝑ iſtã viã excludi nõ potẽrit creatio. ¶ Preterea eis res q̄ de⁹ nõ eſt: creatura ẽ: ſz ſi forme nõ ſunt cõcreate mãe: ⁊ vna quecq; res id qđ ẽ ꝑ formam eſt: ſz mã ponat̃ creata: nulla tñ res habens formã: q̄ educit̃ de potẽtia mãe: dici poterit creatura: cũ illud qđ ẽ imperfectiſſimũ: nõ ponatur a deo creatũ: hoc aũt. ſ. falſum ⁊ inconueniens: ergo illud ex quo ſequitur: conueniẽs eſt igitur ponere formas materie concreatas. ¶ Preterea violentuz eſt: quod eſt a ꝓncipio extrinſeco nil cõferente nim paſſo. Cum igitur nihil forme ſit in materia: nec ĩ iſta materia reſpectu cuiuſcunq; forme ſit maior aptitudo: q̄ reſpectu anime intellectiue: tunc nulla generatio erit naturalis: ſed omnis violenta. Quinta rõ.

¶ Preterea Sanguis eſt potentia caro: ⁊ non lapis: aut igitur iſta potentia eſt in ſanguine ratione forme ſanguinis: ⁊ ſic forma ſanguinis appeteret corꝛuptionẽ ꝓpriam aut ratione priuationis forme carnis: ⁊ ſic etiaz priuatio appeteret ſui deſtructionem: aut ratione ipſi⁹ materie: ſed materia in ſe conſiderata non eſt plus in potentia ad formam carnis q̄ lapidis: non ergo ratione materie. Cum ergo ĩa fit determinata ad formam carnis: q̄ non lapidis: relinquitur hoc eſſe non poſſe: niſi quia in materia que eſt ſub forma ſan: eſt inchoata forma carnis. Sexta rõ.

¶ Preterea omne quod eſt in potentia materie: educitur de potentia materie. Si igitur eſſe in potentia materie eſt eſſe ſolum in pura potentia paſſiua: cum anima intellectiua ſit in tali potentia materie: educetur de ipſa: ⁊ erit corꝛuptibilis. Minoris autem declaratio eſt: q̄ potẽtia: que eſt in mã dicitur naturalis: alias generatio boĩs naturalis non eſſet. Cum igitur generatio boĩs naturalis ſit: eius aia erit in nãli potẽtia materie. Septima rõ.

¶ Preterea eſſentia materie de ſe reſpicit equalr̃ oẽs formas. Cũ igit̃ poſita ſub aliq̄ forma determinate ſe hẽat magis ad hoc qđ de ipſa vna educ̃t̃: q̄ alia: oꝝ q̄ aliud iſta determinatio fiat: nõ fit aũt per agens intendens: pduce re ſibi ſike: q̄z antecz̄ agens moueret incipiat materiã ad formã ſue ſpẽi: illa determinatio in mã inueniẽt̃: nõ fit eriã ꝓ formã ſub q̄ eſt mã conſtitura: q̄ cũ oĩs forma ſubalis imediate recipiatur in eſſentia materie: ⁊ in ipſo ponat priuationẽ oĩs forme ſubſtantialis ſibi repugnantis: non magis mã hz ab ipſa q̄ in vnã inclinet̃ q̄ in alias: videt̃ ergo h̃ eſſe ſolũ Octaua rõ.

Resp̃ ōsio. q3 mā sub vna forma stantes: ptingit eē plures gradus forme vnius q̃ alterius. Si di. q hec determinatio p̃cedit ex maiori conuenientia dispōnum forme stantis in materia ad dispões forme vnius q̃ alterius

ix.ratio. Contra **Contra quanto** forme q̃ sūt dispō. nuz p̃ncipia: magis sibi cōueniūt: tāto cōuenētiores esse debēt dispō nes eaz. Cōstat aūt q ois aīa oī aīe magis conuenit q̃ cōueniat aīs cū alia forma: q̃ nō ē p̃ncipiū vite: ergo dispões aīatoz: magis sibi p̃ueniūt: q̃ dispōes vni us aīati p̃ueniāt dispōnib⁹ inaīatoz nō videm⁹ ma teriā: q̃ stat sub forma iaīati: magis determiari ad aīaz alicui⁹: q̃ māz q̃ stat sub forma alic⁹ aīatoz ad formaz alteri⁹ aīati: igit ꝫ nō ꝓcedit ex dispōnū p̃ueniētia: ꝫ solū ex cā assignata. ¶ Preterea p̃ncipiū nālis trans mutatōis: nō pōt eē pure nihil: ē aūt p̃uatio p̃ncipius trāsmutatiōis p̃dicte: nō oz igit ponere purā carētiaz forme: q̃ ē nihil: pōit ꝫ necessario aliqd forme iducēde nō enī ē p̃ncipiū trāsmutationis ad formā: q̃ abijcit: ꝫ potius ad formā: q̃ ad illius abiectionē iducit: ¶ Preterea Arj. i scdo physicoz diſtinguens nāz dic: q̃ spēs ē magis nā q̃ mā: addit aūt postea: q p̃uatio ē quodam mō spēs: ꝫ aūt nō pōt eē: si p̃uatio q̃ ē p̃ncipiū trāsmutatōis eēt pure nihil. ¶ Preterea in artificialib⁹: q̃ ipsoz p̃ncipiū acriuū ē extra: p̃uatio forme iducēde nihil ponit de forma. Jn nālib⁹ ꝫ quoz p̃ncipiū ē intra: videt q̃ ōbeat aliqd ponere. ¶ Preterea forme artificiales: q̃ sūt i mā nō sūt actiue passiue: tō in mā artificialiū nō pōt poni: q̃ sit aliq̃ ps forme q̃ coagat motori: ꝫ forme nāles cōsio actiue sūt passiue: tō videt posse poni in mā aliqd de forma nāli: q̃ cōagat motori ex trinseco. ¶ Preterea Arj. i scdo physicoz dic: q̃ si eēt i lignovirt⁹ nauis factiua: silr arti nā fecisset: p̃ ꝫ igit videt: q̃ nālia habeāt i mā de q̃ fiūt: aliq̃ō sue pfectionis p̃ncipiū. ¶ Preterea artificialia ocunt a cōmeratoſ sup ꝫbo p̃dicto fieri a p̃ncipio extrinseco: nālia ꝫo a p̃n cipio intrinseco: ꝫ idē q̃ prius. ¶ Si dicas: q̃ nālia hēnt p̃ncipium intrinsecum passiuum: et non actiuum.

xj.ratio, Lo.pj. xij.ratio. xiij. ratio xiiij. ratio Lo.86. xv.rati o Lo.86, Resp̃sio, xvj.ratio. Contra. xvij. ratio xviij.rō. Lo.j. xix. ratio. xx. ratio. xxj. ratio.

Contra p̃ncipiū artificialia fiūt est p̃ncipiū actiuū: igit et p̃ncipiū intrinsecū a quo nālia fiūt: oz cē actiuū: alias nō differrēt ꝫ hīe p̃ncipiū extri secū et nō extrinsecū: nā et hīe p̃ncipiū passiuū intrinsecū: cōuenit vtriq. ¶ Preterea nō ꝓprie oī aliqd fieri ab eo q̃ in sua factiōe ē passiuū: ꝫ pot⁹ ab eo q̃ in ipso ē actiuū: vñ cū oī aliqd fieri ex tali re: li ex tali: respic̄ p̃n cipiū male. Cū aūt oī fieri a re tali: dat intelligi p̃nci piū actiuū. ¶ Preterea i scdo physicoz oī: q̃ ars et mo tus ꝫ ars: ꝫ accīs p̃iūgunt in eodē: p̃ncipiū ꝫo nā lis mot⁹ et mot⁹ ipe p̃iūgunt in eodē p se: h aūt nō ītel ligit de p̃ncipio passiuo: q̃ vtrobiq̃ p̃ncipiū passiuū et mot⁹ ptingit necessario eē p̃iuncta: cū mot⁹ dari nō possit sine mobili: itelligit ergo solū de actiuo p̃ncipio. ¶ Preterea q̃ō educit de mā: necesse ē in mā pfuisse ſz oēs forme māles de mā educunt: igit oēs āte gnationez in mā pexistūt. ¶ Preterea cū cozumpit cōpositū: forma cōpositi: aut cedit in nihil: aut in aliqd: nō i nihil: q̃ sic ex nihilo nihil fit: sic et nulla res cozumpit in ni hil: cedit ergo i aliqd: et sic etiā p⁹ cozuptionē cōpositi aliqd forme remanet i mā p̃ma. ¶ Preterea cozupto cōposito et aīa remanēte, potētie q̃ erāt pfectiones cōpo siti quātū ad singula ozgana in aīa remanent radicali ter: et hoc mō sibi p̃create fuerūt. ergo et silr cozupto cō posito: et mā remanēte: forma subalis in materia rema net radicaliter: et sic sibi extrinsece concreata: sed illa radix est ratio seminalis: et inchoatio forme: igit inchoatio/

nes formarum sunt in materia.

Jncontrarium est quod beatus aug⁹ dicit i libro de libero arbitrio. Sicut (inqt) mutabile dicim⁹ q̃ mutari pōt: ita forma ale: q̃ formari pōt appellaue riz: et postea adiungit: nulla aūt res formare seipaz pōt q3 nulla res pōt sibi dare q̃ nō hēt. Ex hoc ꝫ ꝫ q̃ ipos sibile est aliqd forme eē in mā: q̃ moueat ad sui ꝓductio nē. ¶ Preterea idē in eodē sic ait: Oēm rez nisi mēsurā numez: et ordinē videris: deo artifici tribuēs: ne cūcte ris: vñ aūt ista venit? detraxeris me oīo remanebit: q3 et si remāserit aliq̃ forme alicui⁹ ichoatio: vbi neq̃ mēsurā neq̃ numez: neq̃ ordinē inuenias: q3 vbicūq̃ ista sūt: forma pfecta ē: oz ēt q̃ auferas ipsaz forme inchoa tionē: que tāq̃ materies subiacere videt artifici. Si āt vbicūq̃ ista sūt: nihil oīo remanet cū inchoatio forme nō sit forma pfecta: tria p̃dicta in ipsa nō inuenient: ex quo segit: q̃ ichoatio forme nihil sit. ¶ Preterea qcqd est infra māz p̃mā est oīo nihil: qcqd aūt ē supra: ē simplex ens: inducēdo sub isto mō subam et accīs: qcqd āt est pura potētia: est mā p̃ma: si ergo ē aliq̃ ichoatio forme in mā: aut est infra māz p̃mā: et sic eēt pure nihil: aut est pura potētia: et sic ē idē q̃ mā p̃ma: aut ē supra: et sic est simplex ens: et sic sequet q̃ forme p̃ie sint fil actu in eodē: q̃ ē impossibile: ergo nulla est forme ichoatio i mā.

Jn oppositum.

Respōsio

¶ Rndeo ad hui⁹ irelligētiā q̃nis sciēdū ē: q̃ cū de ꝓgressu formaz in esse apud antiquos due opiones p̃ie habent. ¶ Una q̃dē dicētiū: formas sbales oēs: ab ex trinseco p̃uenire. ¶ Alia ꝫo dicētiū eas p̃uenire tota liter ab itrinseco. ¶ Ari. vtrāq̃ opionē reprobās: me diāq̃ viā eligēs: posuit eas nec totaliter p̃cedere ab extri seco: nec totaliter ab itrinseco: ſz ptī ab itus: et ptī ab ext: vt sic forme: et de mā educant: et virtute agētiū nāliū: ꝓgre diant ad esse: hāc igit positionē: vtpote pre ceteris ma gis p̃sonā ferat: posteriores eligētes: circa ipaz diuer simode ꝓcesserūt. ¶ Quidā nāq̃ dixerūt formas suba les oēs de mā educibiles quātū ad aliqd sue eēntie: ita ꝑexistere ante gnationē: quātū vero ad aliqd: de sua eēntia: eas p̃uenire ad actū: p actionē p̃incipaliter exte riozis agētis. ¶ Quidā vero volūt ipsas quātū ad to tā suā essentiā ꝑexistere in mā: sub quodā esse impfecto: ad esse vero pfectū (sm eos) deducunt ab agente nāli. ¶ Alij vero dicūt: eas nec ꝑtū ad totā suā eēntiā nec quantū ad partē ipsius: in mā actu preexistere: sed po tētia solū: de qua virtute agētis (sm eos) deducunt ad actū. ¶ Quārū āt ad euidētiā p̃me opionis: sciēdū ē: q̃ in quibusdā formis accītalibus: sic videmus: q̃ in sua eēntia gradus diuersos habēt: ad vnā rē tēdē ſpēm primēres: sicut apparet in albedine: et formis suscipiē tib⁹ magis et minus. Albedo enī sm gradus diuersos sue nature pricipat a diuersis: nec tñ ꝓpter illoz gra duū diuersitatē: ipsa albedo in diuersis est diuersarum speciez: sed vnius tñ: ꝓpter illō q̃ magis et minus al bū: in participādo albedinē: nō diuersificat spēm. Et in talib⁹ quidē formis videm⁹: q̃ nō statim cū aliqua eaz ponit in subiecto: necessariū est: q̃ in ipso ponatur sm totā sue nature pfectionē: gn potius ibi pōt existere sub gradu impfecto sue nature solū. Et hui⁹ quidē rō est: q̃ et talis forma nāliter esse habeat i tali subiecto: nō tñ ē nata existere: nisi in subiecto depurato a dispō ne ꝓxia: et inde est: q̃ si subm inuenerit pfecte a dispōne contraria depuratū: sm quod q̃mittit possibilitas na turalis: erit ibi forma sub gradu sue nature perfecto sm q̃ ipsam est possibile in talibus reperiri. Si aūtez ab hac dispositione: subiectum fuerit minus perfecte absolutum: formā habebit sub gradu sue nature impfecto

Opio quorūdā Anagoreoz.

Opio alberti

Opio. S. Tho.

Secundo de anima Lo.24.

fecto tñ: ab hoc autez gradu: et ipsa forma accidētalis deduci debeat ad gradū perfectiorez: oz necessario (sm istos) q̃ ibi duo cōcurrāt: q̃ et actio motoris extrinseci et actio forme in subiecto inchoate: ipsi motori extrinse co quō coagentis. Cōcurrit si quidez ibi actio motoris extrinseci: dispositionē forme p̃dicte: ptrariā remouen tisa subiecto: et formā ipsam paulatim de gradu imp fecto ad magis ac magis pfectū deducētis. Concurrit etiā ibi et actio ipsi⁹ forme in subiecto inchoate. Cū enī talis forma cōtrarietatē habeat ad formā abijciendā: et vnū cōtrariorum naturaliter natū sit expellere reliquū motori extrinseco ipsa quodāmodo coagit ad expulsio nē dispōis: vel forme sibi cōtrarie: coagendo aūt ad ex pulsionē ipsius: coagit ex cōsequenti et q̃si per accidens ad sui deductionē de impfecto gradu ad gradū pfectio rē. Sicut enī supza dictū est: tāto magis subm ad ipsi⁹ pfectionē deducit: quāto magis absoluit ab accidēte cōtrario: sicut aūt in ist̄is formis accidētalibus esse vi dek: sic et etiā (sm istos) est et in oibus formis substātialibus: p̃ via nālis trāsmutationis educibilibus de mā. Oēs creni (sm istoz positionē) forme substantiales sic de mā educibiles: p nām in sua essentia gradus diuer sos habent ad vnā: et eandē speciē pricentes: sub q̃bus oibus ipse nate sunt existere in materia, vez q̃ forma substātialis nō habeat esse in materia: quōcūq̃ acceptā: sed totū in materia dispositra: actus enī actiuoz: sunt in patiēte et dispositoz: idcirco si mā fuerit ad talē formam perfecte disposita ipsam perfecte siue sub gradu perfe cto de necessitate habebit: si vero dispositra perfecte ad ipsam non fuerit: sub perfecto gradu nequaq̃ habebit habere tamē eam poterit sub imperfecto gradu sue na ture: et quia nunq̃ in materia generabilium ad formā aliquā dispositionē talem possumus inuenire: que ab ipsa possit excludere omnes gradus dispositionum ad formas alias: idcirco (vt dicunt) talē materiaz nunq̃ possent ponere sic stare sub aliqua forma: q̃ abijci posſint ab ipsa alie forme substantiales: quantum ad om nes gradus sue nature: quin potius quemadmodū in mā cuiuslibet necessaria est dispositio ad formā quālī bet: sub quodā gradu dispōnis ipfecto: sic ēt (inqunt) et in mā formata quacunq̃ forma inchoata: est forma substātialis cuiuslibet alterius rei generabilis sub quo dā gradu impfecto sue nature: a quo si deduci debeat ad gradū pfectū: cōcurrer ibi necessario et actio extrin seci motoris: et eriā actio forme extrinseco coagētis mo tori: eo mō qui supza de formis accidētalibus est recita tus: talis est ergo istoz extranea opio. ¶ Rationes aūt quas p se adducūt sūr in obiectionib⁹ recitare: et iō ad presens iterum eas adducere superfluum est.

Jsta opio est ꝫ phz.

Siquis autem Aelici ostendere hanc opionē esse extra phiā. non multū sibi difficile esse: precipue cum Ari. dicat Substantiam omnino non suscipere magis et minus.

Jn predicamentis.

Jtem quod in substātia nō est mot⁹. ¶ Jtē q̃ spēs substātiaz: sunt sic spēs un merez: quaz rō in idiuisibili ꝓsistit. Et q̃ forma subā lis nō introducit in tpe in māz ſz in instanti: et plura bis sikia. ¶ Verū qr eis pbi verba nō sapiūr: sed ipsa asserūt simplr eē falsa: tentabimus ꝓtra eos etiā ex ap perentib⁹ ad sensū ꝓcedere: q̃rimus p sensibilia: que se quunt: possint suam pōnez ꝓspicere esse falsā. ¶ Pro cedem⁹ aūt ꝓtra ipsos hoc ordine: vt ꝓmo (sicut suffice re putam⁹.) ad pns oñdamus q̃ forma subālis nō pōt magis et minus susciꝑ et q̃ in sua eēntia gradū et gra dū (vreā habere dicunt) nō bz. ¶ Scdo dato q̃ ea ba

Cōtra pri mā opionē q̃tuor modis arguitur.

bere gradū et gradū possit: tñ oēs simul eē i aliq̃ pte ma terie: sub gradib⁹ iperfectis nō pñr. ¶ Tertio q̃ dato eos sic existere imā ponāt: coagere tñ motori nō valēt. ¶ Quarto q̃ cōcesso eriā q̃ motori coagāt: tñ difficul tatē nō fugiūt: quā p suam pōnem fugere se credebāt. ¶ Quātuz ad pmū ꝓsiderādū est: q̃ i oibus formis op positis suscipiētib⁹ magis et minus: ita est q̃ simul cū inducit aliqd de ꝓfectione vnius: abijcit eriā necessa rio aliqd de ꝓfectione alterius: sicut simul cū inducitur aliqd de ꝓfectione albedinis: abijcitur eriā aliquid de ꝓfectiōe nigredinis: huiꝰ aūt rō est: q̃ cū ꝓfectiones ta liū formaz: sint sibi inuicē repugnātes: si cū iducit ali qd de ꝓfectiōe vnius: nō simul abijceret aliqd de ꝓfe ctione alteri⁹: opposita et repugātia starent insimul in eodē: q̃ eē nō pōt. Sic aūt cadē rōne videmus: q̃ cū p ꝓtinuā graduū forme vni⁹ iductionē: puenit ad gra dū mediū iducēde forme: puenit ēt p ꝓtinuā alioz gra duū abiectionē: ad gradū mediū forme abijciēde. Alte ri⁹ aūt videm⁹: q̃ mediū vtriusq̃ vnū eēntialr est. et a subo tollit absolutā denoiationē cuiuslibz extremoz: si cut pallor: vel paliditas q̃ est mediū albedinis et nigre dinis: est vnus color essentialiter: et a subo tollit absolu tā denominationē: tam albi q̃ nigri: videmus eriā q̃ hoc mediū formaz suscipiētiū magis et minus: sic dē minate respicit duas formas extremas: q̃ semp cū ab ipso recedit: necessariū ē accedere ad alterā duaz determinatarū extremaz formaz: sicut semp cū a pallido re cedit: necessariū ē oīno accedere: vel ad albū vel ad ni grū: et semp cū recedit a tepido: necessariū est oīno q̃ ac cedat vel ad calidū vel ad frigidū: et vlr̄ oib⁹ formis suscipiētibus magis et minus: eriā cōtingit dare vnuz mediū: sic determinate respiciēs duo extrema ex q̃bus cōficit: q̃ necessariū ē ab ipso recedēdo nō accedere ni si ad alterez duoz tñ. Tale aūt mediū nō cōtingit dare in substātialibus formis. Et enī oīno incōueniēs dice re: q̃ vnū et idē eēntialr sit mediū essentie vnius forme subālis et mediū cērie alterius: et q̃ vna forma subālis ex duab⁹ formis subālibus ꝓficiat. Sz nec ēt iter ta les formas: dare cōtingit aliq̃ō mediū sic determinate duas formas subāles respiciēs: q̃ semp cū ab ipso rece dit: sit necessariū accedere: nō mīs ad alterā duaz tñ: videm⁹ enī q̃ in gnatiōe aialiū: in q̃ est ordinatissimus ꝓcessus: a forma seminis accedit ad formā sanguinis et a forma sanguinis ad formaz carnis: nec vnq̃ ordi ne nāe: pōt ad formā carnis a forma seminis trāsiri: ni si ꝓius pueniat ad formā sanguinis: semp igit necessa rio in tali ꝓcessu: forma sanguinis est media iter for mā seminis et formā carnis. Et tñ quis sic necessario cadat semp media iter eas: nō tñ necessariū ē q̃ semp cū ab ipa recedit: accedat ad alterā eaz: pōt eni eē q̃ p corruptionē sanguis: fiet trāsit⁹ a forma ei⁹: nō ad for mā semis: nec ad formā sanguis: ꝫ ad foīas eēntiales: et inde vlteri⁹ ꝓcedet ad formā lapidis: vel ligni: vel alicui⁹ alteri⁹ mixti: q̃ sit ral forma: sic parēter cadēs media iter formā semis et carnis: nō sic determiate eas respicit: q̃ ab ipsa recedēdo sit oīo necessariū ad alterā eaz accedere: vlr iter nullas subāles formas videt q̃ sit dare aliq̃ō mediū sic determinate duas formas tñ respiciēs: q̃ sit oīno necessariū: cū ab ipso recedit ad al terā eaz accedere, ꝑcipue cū i tali substātie generatio ne sit ita determinat⁹ et ordinatus ꝓcessus, sicut est in gnatione aialiū ꝓfectorū. Cūergo vlr (vt supza dictū est) iter formas suscipiētes magis et minus: ptingat in uenire mediū vnius eēntie: supza dicto modo: duo tñ extrema respiciēs: et inter formas substātiales (vr oſtē dimus) hoc inueniri nō possit: concludit sensibiliter si

hoc dicere liceat: q nulla forma substãtialis poterit magis ⁊ minus suscipere.

Cõfirmat Primo

Preterea omnes forme suscipiẽtes magis ⁊ minus successiue inducũtur q̃ nã ⁊ ab ipsa successiue abiscũtur: ⁊ nõ in instanti cuius ratio est: qz natura in sua operatione saltũ non facit: nec põt aliquo mõ de extremo in extremũ trãsire nisi per mediũ. In formis aũt suscipiẽribus magis ⁊ minus sic est: q̃ inter gradũ infimũ ⁊ supremũ sue nature intẽdũtur plurimi gradus medij. Et idcirco necessarium est: q̃ in inductione nãli taliũ formaz: ipsa natura prius perueniat ad gradũ mediuz eaz q̃ perueniat ad gradũ vltimũ ⁊ cõplerũ. Silr etiam necessarium est: q̃ in carũdẽ abiectione ꝓcedẽdo a gradu supremo ad infimũ: prius pertingat ad gradũ mediũ q̃ ad vltimuz: ⁊ sic nulla forma suscipiẽs magis ⁊ minus in instanti a subiecto ꝑm se totã põt induci vel abijci per naturã: sed necessario fit vtrũq̃ successiue: ⁊ in ꝓtinuo tẽpore: ꝓpter illud qõd motus ꝓtinuus tẽpore ꝓtinuo mẽsurat: si igitur aliqua forme sint: que subito ꝑm se totas abijciãtur a suis subiectis: tales nullo mõ erũt de numero formaz suscipientiũ magis ⁊ minus: sunt aũt huius plurime forme substãtiales: sicut pz de aiabus aialiũ. Aũ q̃ enim ꝓpter tonitruũ vel aliquã causaz aliã: aialia subito moziũtur: ⁊ in instãti aufertur ab eis aia: ⁊ ꝑm ꝓncipiũ sentiendi: ⁊ ꝑm principium vegetandi: qz vlr auferẽ scõm qõ erat sibi principium viuendi: ⁊ remanet illud moztuũ: quod fuerat prius viuũ: hoc autẽ esse non posset: si aia suscideret magis ⁊ minus prius enim abijceret scõm vnũ gradum sensitiue partis: ⁊ postea scõm alium: ⁊ deinde ꝑm aliuz: abiectis aũt oibus gradibus sensitiue partis abijceretur postea vnus gradus vegetatiue: ⁊ postmodũ alij successiue: cũ igitur videamus q̃ subito ⁊ in instanti q̃ñq̃ tota aia abijcitur: ⁊ secundũ q̃ est principiũ sentiendi: ⁊ scõm q̃ est principium vegetandi: etiã scõm q̃ ipsi concedũt: ꝯcluditur de necessitate: q̃ aia est indiuisibilis in cẽtia. Sed si aia que est multiplicioz in virtutibus qualiber alia forma substãtiali: est indiuisibilis in essentia: multo magis dicere opz de aliis substantialib⁹ formis: nulla igitur substãtialis forma hz gradũ ⁊ gradũ in sua essentia: sicut habent forme suscipiẽtes magis ⁊ minus: sed est oino indiuisibilis essentie.

Secundo

Preterea quandocũq̃ aliqua forma in sua cẽtia: ⁊ nã gradus diuersos habet ad modũ formaz suscipientiuz magis ⁊ minus: id qõd scõm ipsam perfectũ est: intendi ⁊ remitti potest: ⁊ ab ea ꝑm magis ⁊ minus denominari: sicut qz albedo i sua natura gradus diuersos habet: albũ intendit ⁊ remittit: vnũ enim ⁊ idem: quandoq̃ est magis album: quandoq̃ minus. Est. n. vnũ albũ: q̃ñq̃ min⁹. Est. n. vnũ albũ: magis albũ alio albo. Si igit forma substãtialis in sua natura gradus diuersos habet: vt forme suscipiẽtes magis ⁊ minus: de necessitate id qõ forma substãtiali perficit intẽdi poterit: ⁊ remitti: ⁊ ab ipsa: ꝑm magis ⁊ minus denominari. ⁊ sic vnus hõ erit magis homo alio homine: ⁊ vnus lapis erit magis lapis alio lapide: ⁊ sic de singulis: hoc autem totum falsum est. Quilibet. n. homo est equalr hõ cuilibet homini: ⁊ quilibz lapis est equaliter lapis cuilibz lapidi: ⁊ quod liber lignũ est equalr lignum cuilibet ligno: ⁊ quelibet aeris pars ẽ equaliter aer cuilibet alteri parti aeris: ⁊ sic de singulis substãtijs: sub vna specie contẽtis: ergo nulla forma substãtialis suscipere ꝓt magis ⁊ minus.

Tertio

Preterea aut forma substãtialis sub quolibet gradu sue nature accepta est immediate in essentia materie ꝓme: aut sub gradu supremo tm̃ est immediate in ipsa: sub gradu vero infimo: est in composito ex mã ⁊ dispõitionibus: ⁊ per consequẽs in cõposito ex materia ⁊ forma: ad quaz ille dispositiones sequũtur. Nõ potest aũt dici q̃ solũ sub gradu sue nature supremo: sit immediate in essentia materie ꝓme: oĩs etenim actus: cuius subiectum ĩmediatũ: est qd compositum ex mã ⁊ forma: est de necessitate accĩs: ⁊ oĩs actus cuius subiectũ immediatũ est ipsa essentia materie ꝓme: est de necessitate substãtia. Si ergo forma substãtialis deducat essentiã materie ꝓme: de gradu infimo ad gradũ supremũ: vna ⁊ eadẽ forma in cẽtia deducẽt de gradu accĩtis ad gradũ substãtie: ⁊ vnũ ⁊ idem erit q̃ñq̃ accidens quãdoq̃ substãtia: quod est impossibile. Est igitur oĩno necessariũ: q̃ forma substãtialis sub quolibet gradu nature sue sit ĩmediate sicut in ꝓprio susceptiuo in cẽtia materie ꝓme: si i quolibet gradu debet esse actus substantia: ⁊ non accidens. Constat aũt cũ in essentia materie ꝓme: que est immediatũ susceptiuũ forme substãtialis: sub quolibz sue nature gradu nõ sit aliqd repugnans talis forme essentie materie ꝓme: que ante omnem dispositionem sibi vniꝛ: necessariũ est q̃ habeat statim ⁊ totã essentiã: vt sic nullo modo poni possit in essentia eius vel recipi: que est indiuisibilis aliqd de essentia talis forme: q̃n ponat in ipsa ⁊ tota essentia. ¶ Sed nulla forma que de necessitate in suo ꝓprio susceptiuo recipit simul tota: põt suscipere magis ⁊ minus: ergo nulla forma substãtialis suscipere põt magis ⁊ minus in sua essentia: nec in ipsa partẽ: ⁊ ptem hẽre. ¶ Morãdũ q̃ si forma substãtialis sequerẽ dispõnẽ in mã: sicut effectus cãm rõnabiliter dici posset: q̃ si dispositio esset in gradu iperfecto aut pfecto in materia q̃ etiã forma substãtialis in ea ꝓpter exigerẽ: nũc aũt: qz ipsa ante oẽm dispõnẽ adiũgit essentie materie põdere: que ad ipsam sub gradu quolibet accepta se habz cõliter: necessario si in ea ponit ꝑm aliqd sue essentie: opz q̃ in ipsa ponat statim ⁊ ꝑm se totam.

Quarto

Preterea omnis forma que suscipit magis ⁊ minus in suum subiectum per motũ inducit: si igit forma substãtialis magis ⁊ min⁹ suscipit: inducẽt necessario in suũ ꝓprium susceptiuuz per motum. Inducit aũt per generationẽ: ergo generatio que est introductio substalis forme est motus. Mouetur aũt omne qõd subijcit motui: ⁊ omne qõ actu mouetur est existens actu: ergo omne qõ alicui motui: ⁊ perõs generationi: subijcit: est ens quantuz ⁊ ens actu. est aũt idem qõ est subiectũ in toto motu: ⁊ qõ subijcit termino motus: sicut idem est subiectũ albarionis ⁊ albedinis: que per motũ acgritur: ergo idẽ est subiectum substalis forme que per generationem acgrit ⁊ ipsi⁹ generationis. Est aũt conclusum: q̃ ens quantum ⁊ ens actu est subiectũ generationis: ergo ens actu per formã substalẽ est ratio cẽndi ꝑm qd: ⁊ sic est accĩs: ergo omnis forma substalis est accĩs: hoc aũt est impossibile: ergo impossibile est: q̃ eius subiectũ sit ens actu exĩs de se: ⁊ q̃ perõs impossibile est q̃ ipsa inducat per motũ: quãtum ad suã essentiã: necessariũ est: ergo q̃ oĩs forma substantialis sit in sua essentia idiuisibilis: non potens magis ⁊ minus suscipere. ¶ Hoc ergo viso vlterius videndũ ẽ: vtrum i mã cuiuslibet poni possint forme substãtiales simul existere: sub gradib⁹ iperfectis sue nature cõcesso eas habere gradũ: ⁊ gradũ in sua essentia vel natura. Et q̃ ꝯ non sit possibile: facile ẽ oĩdere: ponamus enĩ gradus iperfectos substalium formaz de mã educibiliũ simul existere i mã (sicut ipsi ponunt) aut ergo oẽ illi gradus sunt vnum per essentiam: aut diuersi non

põt dici: q̃ sint vnuz p cẽtiã: cũ vna cẽtia substãtificoz graduũ sit vna forma substalis: oĩs illi gradꝰ erũt vna forma substalis: sed vna forma substalis nõ est ichoatio diuersoz graduũ repugnãtiũ formaz substaliũ: forme aũt substales rez generabiliũ: sũt sibi iuicẽ repugnãtes: illa igit forma substalis nõ erit ichoatio eaz: ⁊ ppea forma substalis vna nõ põt sic cũ alia stare in eadẽ ꝓte mãe illa igit mãe ꝓte: i qua stat vna formaz q̃ñabiliũ: ut pura forma asini vel alicui⁹ alteri⁹: nulla forma substalis q̃ cõsurgit ex oĩbus impfectis gradib⁹ stare nõ potest: ⁊ sic p ꝑns tales ichoationes formaz in mã sub nulla forma generabilis resistante: stare poterunt.

Quinto.

Et preterea illa vna forma q̃ est ichoatio oĩum formaz q̃ñabilium erit cõsimilis oib⁹ q̃ñabilib⁹: nõ solũ claris: sed tiã elis: ⁊ sic dare opozebit quẽdã corpus ex quo ela ⁊ elata fiũt quod est a philosopho reꝓbatum:

Sexto.

Preterea Tũc dicẽt forma substalis vna eẽ ichoata in aliqua re solũ: q̃ sub quodã gradu sue nãe virtutis: ꝓtinet in suba forme illius rei: sic forme elales ꝓtute ꝓtinent in forma mixti: ⁊ sic forme oiuz q̃ñabiliũ: ꝓtute cõtinent in forma hois: sed nec ipsi sic ponũt ichoationẽ: nec etiã hoc ꝓpe dr in choatio. Si ergo dicaẽ q̃ illi gradus iperfecti formaz sũt oẽs distinctaz ⁊ diuersaz essentiaz: ꝯ q̃ sũt diuerse cẽtie formaz q̃ñabiliũ: hoc etiã stare nõ poterit: tum possibile est eni repugnãtia ꝑm qõ sunt cẽtialiter distincta: sibiniciari in eodẽ: si ergo illi impfecti gradus formaz substaliũ: sunt distinctaz cẽtiaz: ꝑm qõ distincte sunt essentie formaz q̃ñabiliũ: cũ tales sint sibi inuicẽ repugnãtes: impossibile est qõ illi gradus simul inueniant in eadẽ ꝓte mãe: vno igit in vna parte mãe posito necesse est oẽs alios exeludi. In quacũq̃ aũt parte materie est forma substalis cõplera: in eadẽ sunt oẽs gradus forme illius. Ex quo sequit q̃ nulla ꝓte materie formata forma q̃ñabili possint esse impfecti gradus formaz aliaz si ponant realiter in essentia distincti: sicuti etiã si gradus medius albedinis ⁊ gradus medi⁹ nigredinis: facerẽt duos colores in cẽtia distinctos: realiter nunc simul inuenirent in eodẽ subo. Verũ qz palloz: qui est mediũ nigredinis ⁊ albedinis: est cẽtialiter vnus color ꝓtute habẽs aliqd de vtroq̃ extremo: mediũ albi ⁊ mediũ nigri: simul in eodẽ inueniunt. Similiter ergo ⁊ si impfecti gradus formaz substaliũ sunt distinctaz ⁊ repugnãtiũ cẽtiaz: sil nõ poterũt stare in eadem parte materie: q̃ si insimul stare ponuntur: erũt necessario vnum per essentiam.

Septimo.

Preterea Essentia materie ꝓme indiuisibilis est de se: ⁊ forma substalis sub quolibet gradu sue nature: sibi ĩmediate vnit (vt supra) ꝓbarum est) Indiuisibile aũt ab vnico indiuisibili totũ attingit: ergo cẽtia mãe ꝓme ab vnico gradu infimo substalis forme tota attingit: non est igit intelligibile: q̃ aliqd ꝯ se totũ eque ĩmediate sil attingat a pluribꝰ ab ipso realiter differẽtibus: ergo cẽtia mãe ꝓme sil a pluribꝰ gradibus formaz substaliũ attingi nõ poterit: vnus q̃ solus gradus forme erit sicut i ꝓpo susceptiuo ⁊ cẽtia mãe ꝓme. Alij vo oẽs erũt in cõposito ex mã: ⁊ aliquo gradu forme. Est aũt quilibz gradus forme cẽtialr actus substãtificꝰ: ⁊ quilibz actꝰ substãtificus q̃rũcũq̃ impfectꝰ est rõ existendi simplr: qz aliter nõ distingueret ab actu accidentali: q̃ oẽs gradus impfecti substaliũ formaz excepto vno tm̃: erũt vt in ꝓprio susceptiuo: in simplr actu existẽte: ⁊ per ꝑns erũt de necessitate accĩtia: qõ est impossibile: q̃ ipossibile est gradus impfectos oiuz substaliũ formaz sil esse in eadẽ ꝓte mãe.

Octauo.

Preterea numerata mã nece sse ẽ numerari ⁊ ea que sunt in ipa: qz ipossibile ẽ aliqd vnũ ⁊ idẽ nũero: sil inueniri in plib⁹: nũero dubitib⁹: Mã aũt q̃ stat actu sub forma ignis: si differt nũero a mã q̃ stat actu sub forma aeris: ⁊ a mã stãte sub forma aque: ⁊ a stante sub forma terre: igit ⁊ inclinatio forme q̃st in materijs q̃ttuoz elozũ est necessariũ: q̃ sit numero distincta ⁊ diuersa. Ponamus q̃ q elemẽta cõcurrãt ad mixtionẽ: ⁊ deueniãt ad asini gnãtionẽ: cõpleta itaq̃ gnatione asini: aut oẽs q̃ttuoz aie asinine: aut ꝯ: q in q̃ttuoz elemẽtis erãt ichoate cozũpunt: aut alie ꝓficiunt: ⁊ alie nõ: aut ꝓficiuntur oẽs. Nõ põt dici q̃ oẽs cozũpant: qz ꝑm illos p gnationez rei forma in mã inchoata ad gradus complerũ deducitur. Non potest etiam perfici vna sola: quia non est dare quare ꝓficiat magis vna q̃ alia: ꝓficiunt itaq̃ oẽs: ⁊ sic in asino gnato: erũt q̃ttuoz numero aie asinine cõplete: qõ est absurdũ: ergo absurdũ est in mã stare sub q̃libet forma: esse gradus ĩcõpletos oiuz aliaz formaz. ¶ Also ergo q̃ forma substãtialis in sua cẽtia nõ hz realiter gradũ ⁊ gradũ: ⁊ q̃ dato ipsam gradũ ⁊ gradũ habere nõ ideo tamẽ potest poni q̃ in eadẽ parte mãe simul sũt gradus impfecti oium formaz substãtialiũ. ¶ Tertio videndũ est breuiter: vtrũ cõcesso: q̃ forma substantialis ꝓexistat i materia sub gradu suenãe cõpleto: cogere possit motori ad sui productionẽ. Nõ autez hoc sit impossibile: facile est ostẽdere. Eius etenĩ est agere cui⁹ est esse: cũ agere ꝓsupponat esse: ⁊ nihil agat nisi ꝑm q̃ est in actu: sed esse non est forme: ⁊ si sit p formã: est autẽ cõpositi: igit ⁊ cõpositi est agere: gradus aũt forme est forma simplr: ⁊ nõ quid cõpositũ ex materia ⁊ forma: ergo eius non erit esse nec agere: sed compositi ex ipso ⁊ materia: ⁊ cũ hoc cõpositũ sit illud: i quo actio recipit: ergo aliquod eius agere poterit in se totũ. qõ est impossibile: nullã eni partẽ cõpositi est dare in qua nõ sit inchoatio forme inducẽde: simul cum forma abijcienda. ¶ Preterea sicut in materialib⁹ id qõ est ratio essendi: nõ est ipsum q̃ se existens: sic etiã in cis: id qõ est rõ agendi: nõ est ipsuz agens: est aũt forma rõ agẽdi: sicut est ratio cẽndi: ergo forma nõ est agens. Multo igit magis neq̃ gradus ĩcompletus forme potuit esse agens vel potuit agere: esse tamẽ potuit ratio agendi. Aut q̃ erit ratio agendi ipsi exteriori agẽti: aut illi quod recipit exteriorus agentis actionẽ: ⁊ in quo est ipse gradus incompletus forme inducende. Non põt aũt dici q̃ruz ad ꝓpositũ q̃ sit ratio agendi ad expulsionez forme cõtrarie ei a quo talis forma expellit. ¶ Primo qdez: qz forma nõ est ratio agendi ipsi rei in seipsam: sed ẽ aliud. ¶ Secũdo: quia cũ forma expellẽda sit in rota sbarei: ⁊ forma inchoata sit (vt supra diximus) ꝓpter id q̃ non est dare: quare forma inchoata sit in vna parte rei potius q̃ in alia: aliquares in se totam agere poterit transmutando se ab vna forma in aliam: qõ est impossibile: non põt ergo esse genus talis forme ratio agẽdi ad expulsionẽ alterius forme illi a quo forma expelli tur. Erit ergo ratio agendi exteriori agenti: sed hoc est inconueniens. ¶ Primo quidẽ qz forma est ratio agẽdi sicut ⁊ cẽndi: et in quo est: sicut eni vnũquodq̃ est actu p suã formã ⁊ nõ p alienã: sic etiã nihil agit p formã in alio exĩstem: sed solum p formã quã habet in seipso. ¶ Secũdo: qz tunc fũ p fluum erit ponere talem gradũ incompletũ in passiuo ad forme contrarie expulsionez ⁊ inductionem alterius. Cum enim agens extrinsecuz in seipso habeat completam formã: que est ratio agendi: ⁊ per consequens perfectam agendi rationem subtracto gradu iperfecto a passiuo: adhuc agens exteri⁹

per suam formam: ipsum complete poterit trāsmutare omnino igitur frustra talis actus incompletus ponit in passiuo: cum nec sit rō parendi propter id q̄ hoc est potentia z nō actus: nec sit agens: nec ratio agendi (vt ostensum est.) ¶ Habito ergo: z si gradus incompletus forme inducende sit in mā eo modo quo aduersarij ponunt: agere tamē vel coagere extrinseco motori non potest. ¶ Ulterius quarto videndū est vtrūz concesso etiā eis q̄ exteriori agenti coagat difficultas fugiatur quam isti per suam positionez fugere se credebant. Est autē difficultas illa precipua de productione formaꝝ. ¶ Dicunt enim q̄ si nihil forme ponat in materia ante generationem in qua post modū tota inuenitur: erit productū p generationē aliq̄d de nihilo: qō est impossibile. Quod autē ipsi p suam positionē banc difficultatem non fugiant: facile est ostendere. Aut enī per generationem producit aliquid de essentia forme: quod prius nō pfuerit in materia: aut nihil: Si nihil producit per generationē quod prius nō pfuerit in materia: cū post generationē inueniatur in materia forma completa sequit q̄ forma cōpleta pfuerit in materia: z sic redibit opinio de latitudine formaꝝ. Si autē aliquid de essentia forme per generationem producit quod prius non extiterit in matria: tunc oportet dicere: vnde producat. Aut enim producitur: vel accipitur de essentia materie: aut de essentia forme cōtrarie: aut de parte forme pexistente in materia: aut de essentia cōpositi: aut decidit a forma agentis. Nō potest dici q̄ accipiatur de essentia materie: quia hec essentia tota est potentia: id autez quod de essentia forme producitur est essentia liter actus. Nō accipitur etiaz de essentia forme oppositez: quia nihil q̄ est de essentia vnius oppositorū: pōt fieri de essentia alterius. Non accipitur etiaz de parte forme in mā pexīte: nec de essentia pexītis compositi q̄ in neutro istoz (vt etiā ipsi concedunt) b actu fuit ante gnationē. Nō decidit etiā abeentia forme gnātis ipsius: q̄ tunc quot gradus de eentia forme gnāti producunt: p gnationē: tot gradus erit necessariuz decidi ab essentia forme ipsius gnantis: pducūtur aūt p gnationē oēs gradus qui sūt de essentia forme rei gnate preter ifimū: ergo z ab essentia forme rei gnantis oēs gradus decident pter infimū z remanebit p̄ q̄sequēs gnans de necessitate corruptū in termino gnationis: qō est aperte falsuz. Si ergo qō de essentia forme p gnationē pducit non decidit a forma gnantis: nec accipit ab eentia mātis: nec ab essentia forme oppositi nec a pexītis gradu eentie: nec a pexītis essentia cōpositi aut dicant hoc qō de eentia forme: producitur per gnationem pduci ex nihilo: qō nō volunt aut dicant nobiscū q̄ illud p se nō pducit sed p accīs ad pductionē cōpositi: qō de mā producit in q̄ pfuit ratione forme potentia: sed non actu: z tunc ad hoc q̄ res nō producat ex nihilo: dicāt nō requiri q̄ aliquid de forma añ gnationē actu pexistat in mā: sed q̄ fm se tota potētialiter solū i ipsa pexistat (sicut nos dicim⁹) ¶ Ulsa ergo opione illorū ponentiū formas substātiales in materia actu ante generationez existere sub gradu incōpleto sue essentie: z visa etiam ipobatione ipsius: vlterius videndum est aliquid de opinione ponentium formas substantiales q̄rum ad totalitatē sue eentie pexistere in materia sub quodā esse cōfuso. ¶ Ad cuius opionis intelligentiā: sciendū ē q̄ in formis accīntalibus cōtrarijs sic videmus q̄ extrema sub esse distincto accepta se inuicē circa idē nō cōpatiūtur: sed potiꝰ nata sunt se mutuo expellere: albedo etenim sub esse distincto accepta: non compatit secum nigredinē in eodē nec econuerso. Sub esse tamen indistincto z confuso se mutuo circa idem cōpatiunt: vnde quia extrema non sunt disticte in medio: sed cōfuse simul in ipso: sub quadam tamen confusione inueniunt: ab ista aūt cōfusione deducunt ad esse distinctum virtute agentis: mām vel subiectū determinate ad alterum extremorum mouentis: sicut virtute calidi mouentis determinate ad ipsam caliditatem quod erat tepidū: z per consequens confuse calidū distincte calidū efficit: z virtute alterātis frigidi efficit distincte frigidū. Quēadmodū aūt i istis ē sic etiā (fm istos) z in formis subalib⁹ suo mō ee vt: si enīz forme subales sub esse distincto accipiant: ispati nō pūt circa eandē ptē mātie. In q̄ tū mā sub esse indistincto z cōfuso oēs insimul existunt: hoc aūt esse cōfusuz (vt dicūt) nihil aliud est q̄ habitus confusus formarū z potestas habitualis māe: in qua potestate ipsa materia habet confuse omnes formas: nullā tamen distincte: sicut etiā genus potestate quadā: que est habit⁹ cōfusus differētiarū indistincte z confuse differentias omnes habet: z sicut genus per intellectū ad alterā differentiarū determinatur: sic etiā z mā p virtutez nālis agentis determinat ad alterā formaꝝ i ipsa indistincte primitus contentarū: vt sic dici possit q̄ forma substantialis quantū ad essentiam suam totā: z non quantuz ad partem: q̄ indiuisibilis est sub esse cōfuso ante gnationem existit necessario in mā: z p gnatōnem virtute nālis agentis etiā quantū ad essentiā suam totaz de ee confuso deducit ad esse distinctū: vt sic etiaz q̄rum ad esse partim sit ab intus z partim ab extra: quātum vero ad essentiam: tota sit semp in mā: sub esse tamen cōfuso (vt dictum est) de quo ad esse distinctum p agens exterius deducatur. Ista autē opīo vno modo ipsaz intelligendo vera est: z alio modo falsa. Per esse enī cōfusum: aut intelligitur actus existendi: aut sola apritudo materie ad esse z ad formam: que est ratio existendi z quidē si per ipsum confusuz esse: intelligatur actus alicuius existendi: ita videlicet q̄ ponendo formas existere in materia sub esse confuso: necessarium sit eas ponere actu existere in materia: erit positio oīno impossibilis. ¶ Ad cuius intelligētiā: sciendum est q̄ cum nullū indiuisibile hēat partē z partē: de necessitate oz dicere q̄ vnū indiuisibile attingens aliud indiuisibile fm se totū z totaliter: totalitate sue essentie: aliud indiuisibile totū attingat: Est aūt eentia materie de se cui forma substātialis cōiungit: omnino indiuisibilis: vndeoportet de necessitate: q̄ forma substalis: actu attingens essentiam māe fm se totam z totaliter ex parte sua ipsam totā actu attingat: si autē essentia forme actu est in materia: necessariū est dicere q̄ actu attingit ipsius essentiā: nō enī est intelligibile: q̄ eentia forme sit actu in materia: z actui essentie ipsius: materia non coniungat. Ex hoc aūt q̄ essentia forme tota z totaliter attingit totā essentiaz materie: cōsurgit actualis existentia coniuncti tota z completa: Si igit essentia forme actu in materia ponatur: necesse est dicere q̄ materia sit actu sub esse cōpleto nato consequi formā illam. z p consequens si ante generationem: forma actu tota est in materia: oportet dicere de necessitate q̄ esse generati totū z completum generationi pexistat: quod est impossibile: nō pōt autē dici q̄ forma q̄tū ad esse essentie sue: ante geueratione est in mā: z nō q̄tum ad esse existentie: quia per hoc q̄ alicui correspōdet eē essentie nō dicitur actu existere in aliquo: sed solum per se existere: Cuius ratio est: q uia z si eoipso res haberet non quidē existere posse sed actu existere quo

Opinio. Ista q̄mō vera z falsa eē possit

Cōtra quā opionez arguitur.

stere quo hēt esse eentie: cū eē eentie vnaquecq̄ res essentialiter z insepabiliter habeat: habebit vnaquecq̄ eentialiter z insepabilr actu existere: q̄ est hereticū igitur si solū esse essentie ipsius forme: añ gnationē respicit a mā: z nō esse existētie: p hoc ipsa forma nullo modo habebit: q̄ actu existat i materia: fm solū q̄ ipsa possit existere. ¶ Si aūt dicaf: q̄ essentia forme ante generationem: est cōiuncta māe actu: sed imperfecte: patz q̄ hoc nihil est: cū enī talis essentia sit iduisibilis: si actu alicui cōiungit: tota sibi cōiungit: z si tota illi cōiungit: nihil sui restat illi amplius coniūgendū: z per p̄ns talis essentia est sibi pfecte coniuncta. Est enī oīno puerile dicere: q̄ aliquid sit fm totā suā essentiaz actu cōiunctū alicui: z tamē sibi sit imperfecte cōiunctū: cū illud solū imperfecte sit coniunctuz alicui: q̄ fm aliquid sui est sibi actu cōiunctū: z fm sui aliquid restat: illi posteri⁹ coniungendū. Ex hoc aūt patet: q̄ necessariū dici potest talis eentia indistincte coniuncta esse materie: quia solū in potēcia res indistincte cōtinet: per actū aūt z maxime per cōpletū oīa distinguūtur. Essentia aūt forme (vt posterius est) si actu est cōiūcta materie: necessario est sibi pīncta pfecte z distincte: z per p̄ns distinctione cōpleta: q̄ eē ante generationē oīno non potest.

Cōfirmat primo.

Preterea Si eentie formaꝝ substātialiaz oēs in aliqua mā actu pexistūt: aut sunt ille eentie formaꝝ oīum indiuiduoꝝ de materie potēcia, pduci possibiliū per naturā: aut eentie formaꝝ oīuz specieꝝ solū. Si sunt eentie oīum formaꝝ in diuidualiū produci possibiliū per naturā: cū fm facultatē nature indiuidua produci valeāt infinita: erunt simul in materia actu essentie formaꝝ substantialiū numero infinite: z nō solū semel sed multoties infinite: q̄ sub q̄libet specie rei generabilis: infinita indiuidua pduci possūt successiue cū forme pducibiliū (ex istos) actu in mā, pductioni preexistant. Est aūt oīno impossibile quod cōcludit⁹ est: igit oīno impossibile est in mā preexistere actu eentias oīuz indiuidualiū formaꝝ produci de ipsa possibiliū per naturā: nō possunt etiā in ipsa pexistere eentie formaꝝ oīuz specieꝝ solū: ita q̄ nō indiuiduoꝝ: q̄ forma spēi de se supra scōm. s. q̄ spēi corrīder est forma vlis: foza aūt actu exīs in mā est foza indiuidualis: q̄ actus eēndi nullo mō vli pōt: nisi in indiuiduo cōpetere: vñ si in mā nō ponātur foze idiuiduales sed vles: nō erūt vllo mō actu in mā: sed potētia solum q̄ si actu in ipsa existere dicaf: nō erūt vles: sed individuales indiuiduis pmo corrīdētes: nō est aūt dare: q̄re in mā sint pori⁹ forme corrīdētes aliquib⁹ indiuiduis q̄ aliis: z sic oportebit necessario in mā pexistere actu formas oīum indiuiduoꝝ de ipsa, pduci possibiliū: per naturā: qō iā ostēdim⁹ eē impossibile. ¶ Si aūt dicaf: q̄ in illa mā actu pexistit vna tm̄ forma numero fz vnā quācq̄ spēz successiue diuersis spēi idiuiduis corrīdēs: appz ꝫ subito esse impossibile. Cū enī ab vnica forma sit vnicū esse numero: z vnū numero esse nullo mō possit esse plurium indiuiduoꝝ numero distinctoꝝ: sequitur de necessitate q̄ oīa indiuidua sub eadem specie successiue de illa mā producta sint vnuz numero: qō est oīno impossibile: de aliqua enī pte aque p corruptionē ipsi⁹ porcerit aliqua ps aeris fieri: z de illa parte aeris per eius corruptionē fieri aq̄ poterit: z erit aqua primo corrupta z postea gnata cadē aqua numero: quod est impossibile: igit oīno impossibilis est pō: q̄ ponit essentias totas formaꝝ substalium actu preexistere in materia.

Secundo.

Preterea Illud esse confusuz quod ponit esse quidam actus exīdi: aut sequitur formā substalez vnā essentialiter: aut formas substales essentialr distinctas: oīs etenim actus exīdi eentiā alicuius forme psequit. Et quidē si vnā formā tm̄ cōsequit: tm̄ vna forma p tale esse ponet in mā: non enīz p actū exīdi in mā alia forma ponit nisi illa: quaz illud esse consequit. Sic ergo sub tali esse cōfuso nō poterūt dici existere in mā essentie oīm formaꝝ substaliū de ipsa pducibiliū. Si aūt talis actus eēndi psequit formas substales eentialr distictas: cū de necessitate ad formas distinctas eentialr: sequaf actus eēndi realr distincti: esse illud sub quo multe forme substales: simul in vna pte māe ponunt erit necessario nō pfusuz ꝫ distinctū: z p p̄ns in eadē pte māe sit erūt ples forme substales: sibi inuicē repugnantes sub esse distincto: qō est impossibile: ergo oīo est impossibilis pō: q̄ ponit formas substales q̄tuz ad totas suas essentias sit preexistere in mā: sub esse cōfuso: si tamē p esse tale aliquis actus exīdi intelligaf: z nō aptitudo ad existētiam actualē. ¶ Nō si p esse cōfusum non intelligat existentia in actu: sed in aptitudine solū: vera esset opinio. Et forte sic ista positio intelligitur: p actū eenī res ad inuicez distinguūtur: que in aptitudine indistincte: z cōfuse habentur: actus eenī distinguere habet: z determinare aptitudine rei. Eo igitur ipso quo ipsi dicunt formas substales nō pexistere in mā sub esse distincto: sed sub esse cōfuso: videnf velle q̄ ipse in ea sub exīntia in actu nō pexistat: ꝫ solū sub existentia in aptitudine sumpta: in q̄ exīntia idistincta est z cōfusa. ¶ Manifestū est enī q̄ mā nāliter inclinatur in esse habendū: z non nisi per formā: in sua igit inclinatione nāli iā includit oē esse p̄ns formā de ipso educibilē: z essentiā p p̄ns forme: que sibi est ratio z principiū exīdi: si eni sit aliq̄ forma in cuius essentiā nō includ: sicut ipsam in sua nāli inclinatione nō habet: sic etiā actu ipsa in formari nō poterit. Mā igit in sua inclinatione nāli: que est eius naturalis aptitudo ad formā: habet necessario esse cōsequens formā quālibet: z sub illo esse essentiā totā cuiuslibet forme etiā prehabet necessario. Et q̄ mā nō magis de se iclinat in vnā q̄ in aliaz: iccirco in sua aptitudine naturali includit equalr omnes formas: z sic esse cōsequēs eas: z sic nō distincte habet hās vel illās: sed indistincte oēs: z sub cē confuso. Mā aūt actu sua aptitudo pficit forma aliq̄ ga de ratione actus est distinguere aptitudinē materie ad formā vnam efficitur tunc sic distincte sub vna forma: q̄ insimul cum ipsa: fm actum distinguentem: z determinantē eius naturalē inclinationem: aliā habere nō potest. Et quia: vnūquodq̄ ad id mouef naturaliter: ad q̄ habet aptitudinē naturalē: non aūt mouef ad ipsum: nisi quando id actu nō habet: ga q̄ id actu habet: sub ipso naturaliter quiescit: sicut graue: quia aptum natum est habere locū deorsum: q̄ ipsum actu non habet naturaliter tendit deorsum: q̄ vero est actu in loco deorsum: in ipso naturaliter quiescit: iccirco z materia cū actu formā habet quā est apta nata habere non mouef ad ipsaz sed in ipsa potius naturaliter quiescit: cum vero eā actu nō habet, pter aptitudinē naturalē: quā de sua essentia habet ad ipsaz naturaliter siue fm suā naturā tendit in ipsam. Et quia vnūquodq̄ id quod de sua habet aptitudine naturali: habet semper actu: nisi aliquod impediens ipsum extra illius actuatitatē detineat: sicut graue est semper actu deorsuz: quā tū de se est: z si propter aliquod impediēs quandoq̄ extra locuz deorsum detineat: iccirco z mā quantum ex se est: semper est actu sub forma illa: quam de sua aptitudine naturali habet: z si extra illam detineatur quā doq̄ per aliq̄ impediens eam sub ipsa stare. Et quia inherentis extra id quod de sua habent nāli aptitudine

per aliquod impediens: necesse est aliquid dare: quod prohibens remoueat: si actu in id tendere debent: iccirco ꝛ si mā per aliquod impediens: remota a forma sibi debita: naturaliter actu in ipsam tendere debeat: necessario dare oportet aliqd: qđ ab ipa remouear impediēs eam sub forma debita sibi stare. Impeditur autez mā ad pñtiā agentis stare sub forma: quā est apta nata de sua nā habere ad agentis pñtiam propter dispões contrarias illi forme in ipsa mā exītes: has igit dispositiones necessariū est pmo a mā remoueri: vnū aūt ꝓtiorū a subiecto nō remouet nisi p inductionē alterius: ergo si ille dispões ꝓtie forme inducende: debent a mā remoueri: necessariū est in ipsam introduci ab agente dispōnes illis ꝓtrarias: ipsaz formā agētis cuius similitudo ī mā dz imprimi pōtes. Et pm q iste dispões pōtes agētis formā: magis ac magis in māz iducent: dispões ꝓtie impedientes māz ad agētis pñtiā: actu stare sub forma pili forme agētis magis ac magis remouebunt: ꝛ mā velocius in similitudinē tēdet agētis: ꝛ etenī morus nālis in fine fortior ꝙ in principio pp id q frus ipedientis semp est circa pncipiū fortior: ꝙ circa finem: vñ graue ipeditū esse deorsuz p corpus in medio inter ipsum. s. ꝛ locū deorsum psistens: ꝙto magis ad locū deorsum appropinq̄t: tāto velocius mouet: q; ptinue corpus impediens minus efficit: ꝛ minoris virtutis ad impediendū: ꝛ aūt toto remoto: stat; grave in illo vbi efficit: qđ a suo nāli psequit gñante. Sicut aūt in his est: sic suo modo est ꝛ in motu māe ad formā. In principio etenī dispões ꝓtias hz intensiores ꝛ forti⁹ ipedientes mām stare sub pñtis agētis similitudine: sz p ptinuā iductionē dispōnū pñtiū formā agentis: ꝛ remotionē cōtrariaꝝ debilitat dispōnū ipedientiū virtus: ꝛ mā fortius in agentis pñtis similitudinē rendit: donec tandē toto impediente remoto in ipso instāti remotionis pñtis agētis similitudinē pfectissimā cōsequat: q̄ similitudine adepta in ipsa postea nāliter gescit: vtpote sui nālis appetit⁹ motu gerato: ꝛ cōplero adepto. Et q; pfectissima similitudo est q̄ attendit pm subaz: ꝛ sz formā subalē: pfectissimā aūt agētis similitudinē: mā nō cōsequit: nisi in instāti in quo cōplet totius impedientis remotio: ideo mā solū in instāti vltimo remotionis dispositionis impedientis eā: similitudinē agentis assequi: cōsequit formā subalē forme gñantis ꝓsimilem: sic ergo parz pm istā pōnē que est quarta inter supius recitatas: quōmā actu añ gñationē ꝓpositi: formā nō hz: sz solū in potentia ꝛ aptitudine nāli. Hz etiā: q; motus eius ad formā: ꝛ ad spēm gñantis nō est violent⁹: sz nālis: cū sit pm nālē aptitudinē ipsius: ꝛ violentus sit cōtra etiā nālē aptitudinez rei more. Hz etiā q; motus māe ad nālē formā: est oīno diuersus a motu ligni ad formas artificiales: nec eniz lignū nāliter inclinat in formā artis: ꝛ iō etiā nāliter nō tēdit in ipm. In mā etiā que ad formā artis mouet nō efficit virtute agētis aliq̄ qlitas actiua dispositiua ad formā artis: ad cuius receptionē in ipsa: dici possit remoueri ab ea qlitas forme: q̄ inducēda est repugnās ꝛ ipsa materia etiā ex pñti velocius tēdere ad similitudinē agētis pncipādā: sic ꝓtigit i motu nāli: q̄ mā tēdere dr ad agētis sibi pñtis pfectā similitudinē. Dis igit cōsideratis facile est ad argumēta facta in ꝓtiū rndere.

Rełpōsio ad obiecta

Ad primum Iraq; dicēdū est q; forma non solū dicit de actu substātifico: qui est pfectio ꝓpria materie: sed etiā de quidditate specifica: que appellari consueuit forma totius: que quidē forma cōposita est ex actu substātifico: ꝛ entia materie. Et accipiēdo quidē formā primo modo inchoatio forme dicit ipa act⁹ substātifici entia manēs: ꝛ inclusa ab ipsa creatiōe materie in aptitudine naturali ipsius. Accipiendo ꝙ sz formaz scōo modo: inchoatio forme dicit essentia ipsa materie: non quidez actus: sed sua aptitudine naturali essentie actus substantifici cōiuncta. Quod autem sic beatus Aug⁹. forme inchoationez acceperit: patet per hoc quod in eodē libro dicit q; hec inchoatio: vel ut materies subiacere videtur artifici. ¶ Ad secundū dicendum q; omnis res quicquid progressu naturali per tempa congrua prodit: arcq; explicat etiā ante continebat: sed occulte: quia nō cōtinebat in actu: sed in aptitudine nāli. ¶ Ad tertiū dicendū q; forma p accīs ꝓducit: quia ad ꝓducēdum cōpositi: qz cū agēs agat sibi sile omnimode cū est agēs cōiūctū: ꝛ ipsuz sit in subiecto cōpositū ex mā ꝛ forma: non potest sua similitudo in simplici forme essentia reseruari: ꝛ iō nō ꝓducit essentiā simplicis forme ad esse: sed specificā quidditatē cōpositi sub forma contraria non actu preexistentem: sed aptitudine nāli producit ad actū exīdi: hoc aūt totū de nō esse ad esse producū patet q; ō nō entre simplr: nō producit: sed de nō entre actu: entre autē in potentia: qz ipsuz totū ante deductionē ad actū sub forma cōtraria potēialiter preexistebat: ꝛ si nō actualiter (vt ꝓdictū est) ideo totū nō ꝓducitur p creationē que oīno nihil presupponit: sed per gñationē que presupponit ens in potentia: forma autē que est actus substantificus: producit ad ꝓductionē cōpositi: ꝛ ideo non p accīs creatur ad creationē alterius. Cū aūt cōpositū ꝓducit p viā gñationis nō ad creationē sed ad gñationē cōpositi tunc ꝓducit forma: ꝛ ideo tunc gñatur p accīs: ꝛ non creatur. ¶ Ad q̄rtū dicendū q; forme ꝓiox ꝓductoꝝ ad esse: fuerūt a deo insimul cū mā ꝛ cōpositis create: quibus productis cōcreata etiā fuit ꝛ virtus producendi sibi similia: que per opa administrationis a deo mediantibus secundis agētibus: tanq̄ suis instrīs ꝓgrediunt ad esse: ꝛ iō aīa ipsius creatura merito appellant. ¶ Ad. v. dicēdū q; i motu nāli ad formā: mā q̄ ad formā mouet: cōfert ad motū q; aptitudine nālē ex qua nāliter cōperit sibi talis motus: qō de his que violenter moueri dicunt: dici nō pōt (vt supra dictū est.) ¶ Ad. vi. dicēdū q; in mā stante sub forma sanguinis est inclinatio magis determinata ad formā carnis: q̄ lapidis: qz in ipsa inchoata est iā ad aliqlem gradum vtpote gradui pfecto propinquuz deducta dispositio ad formā carnis: nō autē in ipsa sic est, inchoata dispositio ad formā lapidis. ¶ Ad. vij. dicendū: q; ꝛ si mā in sua potentia ꝛ naturali capacitate: aīam intellectiuam aliquo modo includat: nō tñ ea ꝛ toraliter irrasuam naturalē capacitatē concludit: cū tñ intra ipsaz formas alias nāles cōcludat: ꝛ iccirco merito alie oēs: preter intellectiuā animā de ipsa dicūtur educi. ¶ Ad viij. dicenduz q; materia stans sub forma vna: magis in vnam inclinatur: q̄ in alias: propter dispositionez inchoantem: ꝛ deducentez ad altiorē gradū dispositionis ad formā vnā: q̄ ad aliam (vt predictuz est) ¶ Ad ix. dicenduz q; dispō: que est in mā stante sub aīa animati perfecti est dispositio iam ꝓpleta: ꝛ virtute nālis gñantis ad gradū vltimuz deducta: ꝛ ideo iā est in suo termino nāli. Contingit autē (vt dictum est) in materia stante sub forma alicuius inanimati esse dispōnem nō quidē vltimatā sed inchoatā: ꝛ per pñs in vltimā dispositionis gradū materiā ordinantē: quia imperfectū ad sui perfectionem nālē naturaliter inclinatur. ¶ Ad. x. dicendū q; cum transmutatio de sua ratione includat carentiā eius: ad quod tendit: q; nihil mouetur ad id quod iam habet sed soluz ad id quod non habet: non est miruz si ꝓuatio que dicit prauā carētiam actus cum:

actus cū aptitudine tñ nāli ad ipsum pōt esse ipsi⁹ naturalis trāsmutatiōis ꝓncipiuz. ¶ Ad. xj. dōz q; spēs vel forma per quaz ponit mā in actu nāli que est pfectꝛ vere species: dr magis nā cē q; mā (vt pz per rationes Aristi. ibidē) ꝛ nō spēs dicta de ꝓuatione: que dicit carētiā habit⁹ ꝛ tñ quodāmō habitus dicit (vt br. v. metha.) sic ēt spēs dicēs carētiā spēi: dr quodāmodo species ꝛ qdā accīs māe. ¶ Ad. xij. dicēdū q; ꝓuatio in artificialibus dicit carētiā forme absq; positione nālis ici nariōis ad ipsaz cū (vt supra dictū ē) res nālis nō iclinet tā q; i suā nālē pfectionē i formā artificialez: iz ꝓuatioi nālib⁹ (vt pluries dictū est) sic ponit ī mā carentiam forꝛ: q; ipsa relinq̄t aptitudinē nālē ad eā: ꝛ h. sufficere vr ad dīaz vtriusq; ꝓuationis. ¶ Ad. xiij. dōz q; forme subales: ꝛ si sint ꝓncipia q̄litatū actiuaꝝ ꝛ passiuaꝝ sūt tñ idiuisibilis sētie nō in mā in qua non sunt actu sm se totas: sē ēt actu nō pñt: ez aliqd sue sētie. ¶ Ad. xiiij. dicēdū q; vlr decid⁹ subiatis trāsmutabilib⁹ nāliter loquēdo: sic cē vr q; ipsa forma subalis nō est inediarū trāsmutatiōis ꝓncipiū: sed pot⁹ h. ē: ipsa q̄litas actiua a forma subali rei nālis ꝓuenies: ꝫ aūt actiua q̄litas cū virtute agētis nālis ꝓtingēs passiuū efficit: in passiuo formaliꝑ ipm ab agētis dissimilitudine ad similitudinē nālē transmutat: in q̄ tū per ipsi⁹ inductionē (vt supradictū est) remouet ipedies passiuū tendere in agētis sibi pñtis similitudinē: vñ ꝛ ꝙto magis ad ipsi⁹ inductionē de dispōne mortū ad illaz similitudinē ipedīte remouet: tāto (vt supra dictū est) passiuū velocius tēdit ad eā: ꝛ q̄n iā tota ipedimēti remotio pficit, asseqūtur statim (vt ꝓdictū est) ipsum passiuū cōplerā agētis similitudinē: que est similitudo ī specifica qdditatis: cū agēs fuerit vniuocū: p hāc ergo q̄litatē actiuaz: q̄ sibi est q̄litas agēti: ipm passiuū formaliꝑ rēdit in similitudinē generantis: ꝛ effectiue nō rēdit in ipsam p agens extrinsecū q̄, illā in ipso efficit q̄litatē: ꝛ talis ꝓtius actiua: vel q̄litas: que est immediatū formale ꝓncipiū talis motus: cū ipso nāli motu p se ꝛ nō p accīs cōiungit in passiuo nāli: qđ de artificialib⁹ dici nō pōt. ¶ Et sic pz rñsio ad xiiij. ꝛ ad alia q̄tuoꝛ argumēta sequentia. ¶ Ad. xv. dicendū q; forme nāles de māe potentia educunt: ꝛ in ipsa potentia prefuerūt ante gñationē. ¶ Ad. xvi. dicēdū q; forma subalis nālis: q; corruptionē nō cedit in pure nihil: sed cedit in ens in potentia: qz redit in potētiā māe. ¶ Ad. xvij. dicēdū q; ipsa essentia aīe est radix potentiaꝝ: ꝛ iō in ea remanent sicut in radice: ꝛ si quis q̄ dē dicē velit: q; entia māe sit radix formaꝝ poterit dicere post corruptionē eas radicaliter in mā remanere: nec iō tñ habebit: q; aliqd de entia foꝛe actu in mā remaneat: cū ipsa mā nihil sit talis entie: vez est aūt q; similitudo oīno nō valz: qz entia aīe est ꝓncipiū potentiaꝝ: sed essentia māe nō sic est ꝓncipiū formaꝝ: ꝛ forma est perfectio materie: nō autem potentia essentie ꝛc.

¶ Questio sexta.

Diā rō.

Lo. 24.

Questio Sexta est. ¶ Utr̄ forma subalis imediate cōiūgatur prime māe. Et videt q; nō. Actus eniz actiuoꝝ (vt habet ī secundo de aīa) sunt in patiente ꝛ dispositoꝛ: forma aūt subalis est actus ab aliquo actiuo posit⁹ in mā: q̄ rōnez ꝛ locū patientis tenet: igit forma subalis: nō pōt ee in mā nisi dispositꝛ: ꝛ sic vr q; māe vniat mediāte dispōe.

Scōa rō. caplo scōo

Preterea In hñtib⁹ simbolū (vt scōo de gñatōe dr) facilioꝛ ē trāsit⁹: ꝫ cū ꝓpter simbolicas qualitates fiat transitus ab vna forma in aliā: facilius videtur: q; p simbolicā qualitatez: forma substantialis materie vniatur.

Preterea Actus quilibz ei vnit cuius est actus: sed qdā forma subalis (vt aīa) est actus corpis physici organici (vt dr in scōo de aīa) ergo aīa corpi physico organico vnit: sed corpus physicū organicū nō est mā prima: cū sit cōpositū ex mā ꝛ forma: igit ad minus forma subalis: q̄ est aīa: nō immediate ꝓiungit māe prime. ¶ Preterea: Una forma non pōt vniri nisi māe stanti sub priuatione alterius: sed cū priuatio nō sit pura potentia: qz tūc nō differret a mā: nec sit pure nihil: qz tūc nō esset ꝓncipiū entiuz naturaliū: relinquit q; sit qdā actus: vñ p oēs nulla forma vnitur nisi māe stanti sub quodā actu imperfecto. ¶ Preterea que sunt realiter diuersa nō videnť posse fine aliquo medio ꝓiungi: sed forma subalis ꝛ mā sunt realiter diuersa: ergo ꝛē. ¶ Preterea forma nō pōt cōiungi materie sine his que ipsam in mā necessario precedunt: sed dispões ad formā necessario precedunt formā in mā: ergo forma necessario vnit mām mediantib⁹ dispōib⁹. ¶ Si dr. q; dispões precedunt formā in via gñationis: nō aūt in via essendi.

Rełpōsio

Contra Cū fieri terminet ad esse: de necessitate illa sunt ꝑus: que ꝓius fiunt: ꝛ per pōs que ꝑus bñt fieri in mā: ꝓius ergo existit in ipsa si ergo ꝑus in mā dispões inducunt ꝙ forma: oz necessario q; in ipsa ēt ꝑus existant. ¶ Si dr. q; in ipsa ꝓius existit sub gradu imperfecto: ꝫ sub gradu pfecto pōt formā: ꝛ ideo nō sunt mediū vnionis forme ad mām.

Contra

Rełpōsio.

Contra Cū dispões ad formā nō auferant a mā p aductū forme si aliquo mō fūt in mā añ formā: necesse ē dicer: q; ad minus eo mō quo a foꝛa in mā ꝓsupponūť ipis mediantib⁹: foꝛa māe ꝓiūgat. ¶ Preterea (ꝛ q̄mēt. in de sōa orbis) dimēliōes interminate sunt in mā añ ꝓmā forma: nec abiciunt p aduentū forme eis: solū terminant: igit ad min⁹ mediantib⁹ dimēsionib⁹ interminatis forma subalis ꝓiungitur māe. ¶ Si dr. q; opio ꝓmē, nō est vera ꝫ pon⁹ forma subalis ante oēm dimensionē recipit in materia.

Contra

Rełpōsio

Contra Cū entia māe sit indiuisibilis de se: si forma subalis recipit ante dimēsionē in mā: recipiť necessario in ipsa: ꝫ q; indiuisibilis: ꝛ p pñs eā totā replebit: nec aliqd de mā actu inueniri poterit extra formā vnā: sub alia forma: sed h. est falsū: qz sic mā sub diuersis formis diuisa inuenit: ꝫ queiz talium formaꝝ ꝓsupponit dimēsiones interminatas. ¶ Preterea qđ est oibus cōe nō ꝓcať ꝓpriā formaz alicui⁹: sed dimēsio interminata est oib⁹ gñabilib⁹ cois: qđ ꝑz: quia nulli appropriat dimēsio nisi sub certo termino. Constat aūt: q; ipsa de se non est nata stare plus sub vna terminatione: q̄ sub alia: igit ipsa de se nō magis appropriari potest vni q̄ alteri: ꝛ cū omnibus conueniat dimensiones hr̄: sequit: q; sublata terminatione ipsa dimēsio oibus sit cōis: sola ꝫ terminatio dimēsionū cōsequit formas ꝓprias singulaꝝ: ipsa vero dimēsio oibus ꝓsupponit in mā: igit oēs forme subales mediante dimēsione interminata materie cōiunguntur.

Contra

¶ Preterea mā nunq̄ expoliat respectu ad formā: qa etiā anteqū formā hēat respicit formā ipsaz: ꝛ eniaz cuz actu ipsa perficit: nec vnq̄ forma pōt cōiungi nisi materie actu ipsaz respicienti: necessario igit foꝛa q̄libz tali respectu vnit mām: sed talis respectus est accīs: igit quelibet forma materie vnit mediante aliquo accīte.

Contra

¶ Preterea qđ nō pōt esse ꝛmediate actionis alicuius agentis subiectū: nō pōt etiā esse imediatū subiectū actus: ex actione illa ꝓsurgētis: sed mā prima nō pōt esse imediatū alicui⁹ actionis subiectū: qz pura potētia nō pōt esse passionis subm: ꝛ p pñs nec actionis. Qua pp

nec subiectū esse pōt actus: actione ꝓsurgentis agētis alicuius: sed forma cuiuslibet rei gñabilis in mā cōsurgit ex actione gñantis: ergo mā prima nullius forme gñabilis esse potest subiectū imediatum.

In oppositum. **In contrarium** Est q ex mā ⁊ forma fit essentialiter vnū: sed ex his q̄ per aliquod mediū necessario cōiunguntur nunq̄ fit essentialiter vnū: igitur mā ⁊ forma substantialis nō vniuntur sibi per aliquod mediū.

Responsio **Respōsio ad hanc** Ad hōnem sim plr dicendū est q̄ ois forma substantialis imediate coniungit prime materie: quod potest ad pñs via triplici demonstrari.

Prima via. **Et prima** Ad idē sumitur ex eo q̄ forma ⁊ mā sunt ēentialia principia rerū nāliū. ¶ Ad cuius intelligētiā: ꝓsiderādū est q̄ ea ꝓprie dicūt esse ēentialia principia alicuius: q̄ ēentia ei⁹ ingrediunt: ēentia aūt cōpositi ingrediunt oīa: que spectant ad primariā ꝓstōem ipsi⁹. Et q̄ta mā q̄q forma spectat ad primariā ꝓstōez rei nāliſ: ideo vtraq; sūt ēentialia principia talis rei: si aūt inter materiā ⁊ formā necessario intercidit aliq̄ mediū: ita vꝫ q̄ sibi inuicē ꝓpoñi nō possint: nec vllo mō ad ꝓstōem nāliſ rei cōcurrere: nisi illud intercidat mediū inter ipsa: erit necessario ⁊ ipm spectās ad ēentiale ꝓpōnem ⁊ ꝓstōez primariā rei predicte: ⁊ erit p ꝑs ēentiale ipsi⁹ principiū.

Lo:65. Cō aūt hoc stare nō possit statim primo aspectu appz: cū (sm phm in ꝓmo physicoꝝ) principia q̄ sint rez nāliū; que sunt principia eas ēentialiter ꝓstituēntia ⁊ ingrediētia compōem ea: nō sint nisi tm duo: vt pote mā ⁊ forma: tertiū ꝙ sicut ꝙuatio nō est principiū q̄ se nec est ēentiale ꝛ cōstituēs. Sed magis ingredientibus appz hoc stare nō posse si cōsideret q̄lis esse possit ēentia illi⁹ mēdy: necessariū est enim q̄ aut ēentia cōposita ex mā ⁊ forma: aut ēentia mātie tm: aut ēentia forme: vel act⁹ subalis: aut ēentia forme vl actus accītalis: nō pōt aūt esse ēentia actus accītalis: q̄ illud mediū (vt ē oīm) necessarium est venire ad ꝓmaz ꝓstōnem mātis subē ⁊ esse principiū ēentiale ipsius: accīs aūt esse nō pōt de cōstituentib⁹ subaz: q̄ ex nō subsistētis nō fit subā. Et preterea oē accīs nāe ordine ꝓsupponit subm suū. Subiectū aūt accītis actus: habēt⁹ realitatē aliquā vltra realitatē sui subi: qa ō tali accidēte logmur nō pōt esse sola materia: quia pura potentia non potest esse immediatum talis accītis subm. Nō pōt etiā ee sola mātis forma: q̄ nō est p se exīs q̄z subm talis accītis ee dz qd p se poteſ existere: relinq̄t ergo q̄ eius subm sit qd cō positū ex mā ⁊ forma: ꝓsupponit igit necessario tale accidēs aīe ens ex mā ⁊ forma cōpositū. Cō aūt tale cōpositū ꝓsuppōit: necessario etiā presupponere dz ꝓiunctionē forie ⁊ mātie: ⁊ q̄ hāc ꝓiunctiōez nāe ordie ꝓsupponit: ee nō pōt mediū ꝓiunctionis coz. Concludit ergo de necessitate q̄ ēentia rei q̄est mediū cōiunctionis forme ad mātz: nullo mō esse possit ēentia forme accītalis: nō pōt etiā essentia talis ee qd ꝓpositū ex mā ⁊ forma: q̄ tūc ad ēentiā vni⁹ rei mātis: ꝙcurrēret due mātie ⁊ due forme: q̄ mā ⁊ formā ꝓstituentia ēentiā medij: ⁊ mā ⁊ forma: que p illud mediū ꝓiūgi ponunt. Cū enim hoc sit oīno absurdū: absurdū est etiā inter ēentiā mātie ⁊ ēentiā forme subalis intercidere media rē cōpositaz ex mā ⁊ formā. Nō pōt etiā poni q̄ ēentia talis medij sit ēentia mātie: q̄ tūc etiā ad vnius rei ꝓstōnem due ēentie materierū ꝙcurrerēt: qđ sūl est absurdū. Nō pōt et esse ēentia vltri medij ēentia forme subalis: q̄ ēentia huius forme addita ēentie mātie facit de se subaz cōpletaz. Si ergo mediū cadēs inter formā subalē ⁊ pmā mātz: sit forma subalis adiūctū mātie faciet sine fōia sequēte cōpletā subaz: ⁊ forma etiā subalis nāe ordine ꝑ mediuꝫ ante se in nā ꝓsupponēs: necessario ꝓsupponit subaz cōpletā: ꝙ de qđ nāe ordine cōpletā subam ꝓsupponit ē accīs. Si igit ipossibile est q̄ forma subalis sit accīs ipossibile est: q̄ ꝑs: q̄ aliq̄ forma subalis añ se aliquā formā subalē in mā ꝓsupponat: ⁊ q̄ ꝑs est etiā ipossibile: q̄ iter formā subalē ⁊ pmā mātz aliq̄d intercidat mediū: cui⁹ ēentia sit ēentia subalis forme. Si ergo inter mām ⁊ formā subalē nō pōt cadere mediū qd ex mā ⁊ fōia cōpositū nec aliq̄ altera mā: nec ēentia subalis forme necres q̄ sit actus accītis: reliquit q̄ iter ipa nulla res intercidat: ⁊ q̄ ois forma subalis imediate sit in ēentia pme mātie. Et sic pma via oñdēdi ꝓpositum cōpleta est: sumpta ex eo q̄ solū mā ⁊ forma sint essentialia ꝓncipia materialiū substantiarum.

Secūa via **Secunda vero via** Ad oñdēdum idē sumi pōt ex apparatiōe potētie ad actū: ¶ Ad cui⁹ intelligētiā ꝓsiderādū est q̄ potētia: hoc ipm qđ est ad actū dr: haūt ipz qđ ē potētia: ē ipa q̄ditatiua ⁊ ēentialis rō potētie: igit potētia ēentialr dr ad actū. Si igit inueniri possum⁹ aliq̄ duo: quoꝝ vnū h ipm qđ est in sua ēentia: sit potentia: ⁊ reliquū h ipm qđ est in sua essentia: sit actus ꝙ prius illius potētie: h duo p ipsum qđ sunt in sua ēentia: erūt ad iuicē ordinata: ita vꝫ q̄ inter ipsa nihil oio poterit cadere mediū: sūt aūt talia mā ꝑma ⁊ fōia subalis. Subalis eteni fōia h ipm qđ ē in sua essentia: ē substantifica actꝰ: actus aūt substātifico nō pōt cōuenire tanq̄ potētia ꝓpria potētia accītalis pp id q̄ actus ⁊ potētia esse debēt in eodē gñe: ⁊ actꝰ qđē substātificus est in gñe sube: potētia ꝙ accītal est in gñe accītis solū. Solū igit potētia substātifica cōuenit tanq̄ potētia ꝓpria actui substātifico: sed potētia substātifica est ipsa essentia pme mātie: ergo ēentia mātie pme est ꝓpria potētia actꝰ substātifici: seu subalis fōie: h qđ̄z actꝰ in ꝓpria potētia recipit ⁊ ⁊ q̄lz subalis fōia recipit: tāq̄ in ꝓpio susceptiuo in ēentia mātie pme: ⁊ nō i cōpōsito ex mā ⁊ fōia: qđ ēt melꝰ cōsiderātib⁹ h euidēt⁹ inotescit: sic enī actꝰ substātifice⁹ est ēentialr actus: sic etiā potentia substātifica: q̄ est ꝓpria potētia ipsius: est ēentialr potētia. Nullū aūt cōpositū ex mā ⁊ fōia: est essentialr potētia: cū ipa sit ex actu ⁊ potētia cōstitutū: ergo nec ex mā ⁊ forma cōpositū esse pōt substantifica potētia. Si ergo ois actꝰ substātificꝰ in eo recipit q̄ ē potētia substātia substātifica: ꝙcludit de necessitate q̄ nulla subalis forma recipi possit in cōposito ex mā ⁊ forma: h solū in pma mā que est ēentialr potētia. ¶ Et preterea substantifica potentia: idē est q̄ suba potētia: sed actꝰ substantificus adhid dr solū: qđ est suba potētia: nihil aūt cōpositū ex mā ⁊ forma pōt esse suba potētia. Aut enī est cōpositū ex mā ⁊ forma sbali: aut ex mā ⁊ forma accidentali. Et quidē si cōpositū sit ex mā ⁊ forma accītali: cū forma accītalis ante se ꝓsupponat formā subalem erit etiā oīno cōpositū ex mā ⁊ forma subali. Cū aūtem cōpositū ex mā ⁊ forma subali est cōpositū ex suba potētia: ⁊ suba actu: q̄ mā est suba potētia: ⁊ sbalis fōia ē suba actꝰ: h nihil cōpositū ex sba potētia ⁊ suba actu ē suba potētia: ergo nil cōpositū ex mā ⁊ forma esse pōt suba potētia: si q̄ ois actus substātificus: vel suba fōia recipit in potētia substātifica: ⁊ hoc est suba potētia q̄ nō pōt esse qd cōpositū ex mā ⁊ fōia: h necessario est ipa simplr ēentia pme mātie: cōcludit ō necessitate q̄ ois forma subalis tāq̄ in ꝓpio susceptiuo: recipit imediate in essentia pme mātie. Et sic cōpleta est scā via declarandi propositū sumpta ex comparatione potētie ad actū.

Tertia

Tertia via **Tertia autem via** Ad idē ostēdū sumit ex ordine actū exīdi. ¶ Ad cuius intelligentiā: cōsiderādū est: q̄ in tota vniuersitate rez (sm q̄ etiā dixim⁹ in pce dētib⁹ q̄nib⁹) nō iuenit nisi duplex actꝰ exīdi: q̄ actus exīdi simplr: ⁊ actus exīdi sm qd. Et actus qdem exīdi simplr: est soli⁹ sube: q̄ ē ens simplr: actꝰ ꝙ exīdi sm qd est solius accītis: q̄ est sm qd ens. Et quēad modū qdē accīs: necessario ordine nāe ꝓsupponit substantiā: ⁊ nō ecōuerso: sic etiā de necessitate ⁊ esse ꝑz qd ordine nāe ꝓsupponit esse simplr: ⁊ nō ecōuerso quēad modū inuenit duplex actꝰ qdditatiuus: q̄ est rō ēendi: vn⁹ qdē q̄ est rō exīdi sm qd: q̄ est forma accītalis: ⁊ alius q̄ est rō exīdi simplr: qui est forma subalis. ¶ Si ergo subalis forma: vltra ēentiā pme mātie q̄ est pura potētia ꝓsuppōit actū aliquē in suo susceptiuo: sur ꝓsupponit illū actū: qui est forma accītalis: aut illū q̄ ē forma subalis. Et qđē si forma subalis ī mā ꝓsuppōit formā accītalē: cū ad accītalē formā: imediate sm ordinē nāe: sequat esse sm qd: ad subalē ꝙ cōsequat esse simplr: de necessitate oportebit: q̄ esse simplr: ordie nāe ante se ꝓsupponat esse sm qd: hoc aūt: cū sit ipossibile: cōcluditur impossibile ee q̄ forma subalis ante se: in mā presupponat aliquā formā accītalem: nō pōt etiā ipa ꝓsupponer formā subalē: qcqd ēreni in susceptiuo ꝓsupponit ante se formā subalē: ꝓsupponit etiā: necessario ī ipso ⁊ exīstere simplr: qđ de necessitate illā formā consequit: sed nullus actus: q̄ in suo subo ꝓsupponit añ se ē simplr esse pōt suo susceptiuo rō exīdi simplr: sed solū sm qd: ⁊ ois talis actus: est actꝰ accītalis: si ergo nulla forma subalis: esse pōt accītalis actus: nec q̄ ꝑs ī suo susceptiuo: ꝓsupponere exīstere simplr: cōcludit de necessitate q̄ nulla forma subalis ꝓsupponere pōt in suo susceptiuo aliquā formā subalē: sed si nec actū subalez: nec actū accītalē pōt subalis forma in ꝓpio susceptiuo ꝓsuppōnere (vt oñsum est) relinquit de necessitate dicendū q̄ ꝓpriū cuiusq̄ subalis forme susceptiuū sit pura potētia sube: sed h est ipsa ēentia mātie prime: ergo necessariū est q̄ ois forma subalis imediate in mā prima suscipiat. Cōpleta est igit ista tertia via declarādi ꝓpositū: sumpta ex ordine actuū exīdi. ¶ Appz aūt euidenter ex p̄dictis: q̄ irrōnabilis est opīo dicentiū q̄ aliq̄ forma substātialis nō recipit imediate in mā pma sed in cōposito ex mā ⁊ forma substantiali.

Opīo platonicoꝝ. Opīo auicene. Opīo auicebron. Opinio ēt cuiusdā ia cobi. Responsio ad obiecta

Ad primum Ergo dicendū: est q̄ actus actiuoꝝ ad formas subales referēdo: nō dicunt esse in patiente dispositoꝝ: q̄ cōpositū ex mā patiēris ⁊ q̄litate dispositiua sit ipsoꝝ susceptiuū: vt vꝫ talis q̄litas in vnione potētie ⁊ actus sit mediū iter ēentiā vtriusq̄: sed dñr solū ee in patiēte dispositoꝝ: q̄ ī patiēte ee nō pñr: sine dispōib⁹ ipis ꝓuenientib⁹: q̄ h āt nō hēnt: q̄ dispō sit media iter mām ⁊ formā: ꝙ potius q̄ forma sit media inter dispōnez ⁊ mātz.

Ad secundum Dicēdū q̄ in hñtib⁹ simbolū: facilioꝛ ē trāsitus: pp id q̄ q̄litas simbolica in gradu vno ꝙsequens formā vnā: nata est in gradu alio illi ꝓpinquo cōsequi formā aliā: ad istū quidē gradū q̄litatis simbolice: non est possibile trānsire: nisi ordine nāe prius sit in mā forma: q̄ nata q̄litas cōsequi in h gradu: vñ nō est forma in mā p hāc q̄litatis gradū: ꝙ pot⁹ ecōuerso. ¶ Ad 3^m. dōm q̄ actus ei vnīc cui⁹ est actus tanq̄ formabilis: ⁊ nō ei cuius est actus tanq̄ ipsi⁹ formati seu pfecti: sicut lux susciꝑit in diaphano cuius est actus: tanq̄ ei⁹ qđ est luce pfectibile: nō aūt susciꝑit in lucido cui⁹ est actus: tanq̄ qđ est luce pfectū: ⁊ aia qđē est actus corpis organici: tanq̄ eius qđ est ipsa formatiū: ⁊ iō in ipso nō susciꝑit: sed in ꝓma mā cuius est actus tanq̄ ei⁹: qđ ē aīa formabile. ¶ Ad 4^m dōm q̄ ꝙuatio nō est ꝓncipiū q̄ se entiū nāliū: sed q̄ accīs (vt habet in ꝓmo physicoꝝ) ⁊ mā nō pōt nisi formā cui annexa ē negatio alterius forme. De alia aūt forma nihil actu in ipsa ponit sed aptitudinē solū: ⁊ sic forma in mā māe stanti sub ꝓuatione forme alterius: est vnā formā vniri māe cāreti actu sibi oppositoꝛ. ¶ Ad 5. dōm: q̄ ea que sic diuersificant: q̄ vnū nō ordinat ad aliud: sicut potētia ad actū vniri possunt per aliq̄d mediū: mā aūt prima ⁊ forma subalis: opposito modo se hñt: qa prima mā ad formā ordinat subalē: sicut ꝓpria potētia ad actū ꝓpriū: ⁊ iō vniunt sine medio. ¶ Ad 6. vj. ⁊ ad septimū dicendū q̄ dispōes ad formaz fiunt in mā sub gradu imperfectoꝝ: antecē in ea sit forma: sed in gradu pfecto: in mā fieri ⁊ esse nō pñr: nisi ꝑus natura rei fiat: ⁊ sit forma ad quā dispōnes ille disponunt. ¶ Ad 8. viij. dicendū q̄ argumentū illud ex falsa imaginatione procedit. imaginātur eteni illo modo arguentes: q̄ forma ꝓius manēs extra mām post mātie dispōem ipsi mātie dispōne applicetur: ⁊ supra dispōnes exīstes in mā recipiat: quod totuz est falsum. ¶ Debemus ergo imaginari: q̄ forma de potentia mātie educit: ad productionē substātie compositoꝝ illis dispōnib⁹ subiacēt: sicut propriū subiectum earū: vt sic: quēadmodū forma subalis: que abiicitur ad inductionē alterius: ꝓius erat sub illis dispōnibus imperfectis: manens imediate in essentia pme mātie: sic etiā ⁊ forma subalis sequens de potentia mātie producta productione cōpositi: fiat immediate in ēentia materie: manens sub dispōnibus iā pfectis: ⁊ sic dicēdo appz q̄ forma subalis imediate est in ēentia mātie pme ⁊ nō mediante dispōe: cū dispō non sit in mā sub fōia: sed ecōtrario forma sub dispōne in ea exīstat: non enim mā sed formatū est taliū dispōnum subm.

Lo:67.

Dimēsio interminata dupl accipi potest.

Ad nonum Dicendū q̄ dimēsio interminata pōt accipi dupl: vno quidē modo: vt idē sit dimēsio interminata: qđ potentia dimēsiua. Alio ꝙo mō: vt sit idē: qđ actu dimēsio: nō includēs aliquā signatā terminationē: vtroq; n. istoꝝ modoꝝ accipit dimēsio: dñs a dimēsione terminata nā terminata dimēsio ⁊ est actu dimēsio: ⁊ certā terminationē includit. Et quocūq; quidē istoꝝ modoꝝ accipiat dimēsio: semp inuenit: q̄ formā subalez naliter ꝓsupponit in mā: sed diuersimode. Nā dimēsio terminata: in mā: ꝓsupponit determinatā formā subalē indeterminate sumptā: cū potentia dimensio ꝓsupponat in ea potētia formā subalē. Cō aūt nālis terminatio dimensionis in mā ꝓsupponat determinatā formā subalē ab oibus est cōcessuz. Cō aūt dimēsio ꝓsuppōat etiā actu formā: cuidenter apparet. Constat aūt q̄ actu dimensio in substantia intellecta: facit intelligi substantiā actu dimensionatā. Si ergo actu dimēsio ꝓintelligitur forme substantiali in materia: precisis tunc omnibus formis substantialibus a mā per intellectuz: remanebit mā intellecta actu dimensionata: ⁊ erit ipsa ꝓpriū subiectū dimensionis in actu. Compositū vero ex mā ⁊ forma erit imediatū subiectū: non quidez dimensionis: sed solius terminationis: quod est impossibile: cuz accītis in actu: subiectū ꝓpriū sit substantia in actu ⁊ non in potentia: ⁊ materia prima sit ens solum in potentia: ens vero in actu sit ens: ex mā ⁊ forma cōpositū. Necessarium est ergo q̄ actu dimensio ꝓsupponat ens actu per formā substantialē: verū quia hanc formam substātialē sequit actu dimēsio: sub hoc terminatiōis gradu: ⁊ illaz sequitur actu dimensio sub hoc termino

nonis gradu: ⁊ sic de singulis: actu autem dimensio sic simplr sumpta: nō includit aliquez terminationis gradu: iccirco non includit etiā actu hanc formā specialē vel actu illā: sed includit actu formā subalē: sic simplr ⁊ indeterminate sumptā: vna etenī ⁊ eadē actu dimensio modo sub isto gradu determinato sumpta sequens formā istā postea deducta ad aliū terminationis gradū cōsequit formā aliā ⁊ sic semper actu dimensio in materia presupponit potentia formā subalez: nō enim ob aliud in materia est potentia ad dimensionez in actu: nisi qz in ipsa est potētia ad formā subalē in actu: quānata est consequi actu dimensio: sic igitur forma subalis est simplr in mā ante oēm dimensionē. ¶ Verbū aūt cōmēt. sic intelligendū est vt dimensio interminata dicatur in materia precedere oēm formā subalem determinatā: sicut hanc formā vel illā: qz etiā in materia prius intelligitur forma subalis: cū hec determinata forma: prius dico: sm qz intellectus idēterminatus: est prior intellectu determinato: vnde etiā: quia dimensio cōsequitur formā subalē quālz licet vnāquācz nō psequat cōsimlr terminata: iccirco cū vna forma a mā removet ⁊ inducit alia dimensio: que pfuerat in mā: nō abijcit sed manet: aliter tn terminata cz prius fuerat: necio tn sequit: qz forma subalis māc vniat mediāte dimensione: quin potius forma: q sub dimensione prius solū potentialr fuerat in mā: postea in ipsa ad abiectionē alterius sub dimensionib⁹: actu efficit: ḃ aūt necessariū est qz cū actu dimēsio añ se psupponat: actu formā subalē in mā. Cū añ ipsaz i mā actu forma aliqua existens inde removeat: necessariū est qz ibidē alia forma subalis i actu ponat: qz als actu dimēsio sine actu subali forma maneret in mā: qd est impossibile (vt supra ostensuz ē)

¶ Ad. x. dicēdū est qz sic ēntia māe de se idiuisibilis fit: est tn diuisa sub qlibet forma: p dimensionē terminatā. formas singulas pnte: ⁊ qlibet qdē determiata forma subalis: i mā psuppōit diuisibilitatē: ⁊ dimensionē simplr sumptā: ⁊ etiā formā subalē indeterminate sumptā sīlr: q forma subalis determinata postea ad hanc formā subalē: vel illā: efficitur etiā ⁊ dimensio actu determinata hac dimensione terminata vel illa ⁊ mā etiā prius diuisa in potētia: actu deinde formā hīs: efficit actu diuisa. ¶ Ad. xj. dōz qz dimēsio ītermiata est oibus cōis: nec sequitur hanc formā vel illā: sed formā subalē indeterminate sumptā: hec aute dimēsio terminata: est pprija huius rei ⁊ eius ppriaz formā cōsequit nec deduci hec dimēsio in actu pōt ad determinationē ppriā rei alteri⁹: nisi sub ipsa fiat actu in mā illi⁹ rei. forma subalis ppria. ¶ Ad. xij. dicēdū qz respectus ad formā nullā addit realitatē supra ēntiā māe: ⁊ iō non tollit imediationē vnionis. ¶ Ad. xiij. dicēdū: qz essentia māe: ⁊ si non posset esse imediatū subiectū actionis sed realr idē cū motu: est tn imediatū subiectū actionis ⁊ passionis q̄ sunt realiter idē cū mutatione: per hanc aūt forma subalis actu ponit in mā: ⁊ non per motū.

¶ Questio septima.

Questio Septima est. ¶ Utrum actio ⁊ passio realr: rā inter se: qz etiā a motu differāt. Et videt qz sic primo quidē: qz decē pdicamēta sunt decē gña rez: ⁊ actō ⁊ passio sunt de decē pdicamētis: ḡ sunt duo ḡda gña rez: sed talia gña rerū: sunt impermixta: ita vz qz aliquid vnū ⁊ idē non pōt cadere in coordinatione duoz ḡ res que cadūt i coordinatione actionis: nō pōt cadere in coordinatione passionis: ⁊ p̄ p̄ns actio ⁊ passio inter se realr differūt: ⁊ sic realr differunt a motu: cum motus non sit due res sed vna tantum. ¶ Si di. qz vnum ⁊ iden secundum rem eadem re potest in predicamento actionis ⁊ a passionis: nōn ramen secundum eandem rationem.

Primo. Respōsio.

Contra aut Actio ⁊ passi sunt diuersa predicamenta sm rē: aut sm rōnē: si sm rōnem solū ergo actio ⁊ passio sunt vnū genus sm rē: ⁊ nō duo: ⁊ p̄ p̄ns sm rē: nō erūt decē pdicamēta: nec decē sma gña rez: qd est oīno falsū: oz ita qz: qz actio ⁊ passio sm rē sint diuersa predicamēta. Sub predicamētis aūt sm rē dzīntibus: nō pōt cadere cadē res ēt sm diuersas rōnes: ita tn qz vtrobicz sm suū cē ponat ergo oīo alia res est illa: q̄ sm illud qd est dicīt actio: ⁊ res que sm id quod est dicitur passio.

Secūdo. Scōa rō. Contra

Preterea Multo magis pueniunt ea que spē dzīnt: ⁊ nō gñe: qrea q̄ ēt gñe sunt diuersa: sed calefactio ⁊ frigefactio dzīnt spēbz nō genere: actio aūt ⁊ passio genere dzīnt: ergo magis debēt cōuenire frigefactio ⁊ calefactio: cz actio ⁊ passio: sed illa cz trucūcz pueniant: re tn dzīnt: ergo multo magis actio ⁊ passio debent realiter differre.

Tertia rō.

Preterea Si diffinitiones sunt diuerse: ⁊ diffinitionū significata oz ee diuersa: sed significatū diffinitionis est ipsa essentia diffinita: ergo si diffinitiones sint diuerse: ⁊ essentias diffinitoz oportet esse diuersas: sed ēntia quelz est aliquid rei: ⁊ p̄ p̄ns que dzīnt eēntialr dzīnt realr. sunt aūt dzīntes diffinitiōes actionis ⁊ passionis: ergo actio ⁊ passio ēntialr: ⁊ p̄ p̄ns realiter differunt. ¶ Preterea voces sunt signa passionū aīe: ⁊ passiones aīe sunt filiu dines rerū. ergo diuerse denominationes diuersas aīe conceptiones oñdūt: ⁊ diuerse aīe conceptiones: diuersas res: ⁊ sic a primo ad vltimū: diuerse denominatiões reales res diuersas demonstrant: sed reales denominationes actionis ⁊ passionis sunt dzīntes: ergo actio ⁊ passio realr dzīnt: ¶ Preterea actio dicit respectu agētis: ⁊ passio dicitur respectu patientis: sed agens ⁊ patiens realr dzīnt: ergo actio ⁊ passio realr dzīnt. ¶ Preterea diuersaz rerū pfectiones: ppzie debent esse realr diuerse: agens aūt ⁊ patiēs realr dzīnt: ⁊ actio ē pfectio propria agētis ⁊ passio actus ⁊ pfectio ppria patientis ergo actio ⁊ passio debent realr differre. ¶ Preterea si actio ⁊ passio sūt idē realr qō motus: tūc qō pueniet actioni ⁊ passioni: pueniet etiā motui: sz actioni ⁊ passioni puenit: q sint p̄dicamēta: ergo motus erit p̄dicamētū. Ḃ aūt est falsuz: ergo falsuz ē q̄ actio ⁊ passio sint idē realr: qō motus. ¶ Preterea que idē sunt in re videnť posse de se inuicē p̄dicari: cū idē de eodez predicari contingat: sed actio nō pōt p̄dicari de passione: nec ecōuerso: ḡ nō sūt realr idē. ¶ Preterea aut actio ⁊ passio dicūr aliqd vltra motū: aut nihil: si nihil: tūc actio ⁊ passio erūt oīno idē: qō ē simplr falsuz. Si aūt dicūt aliqd vltra motū: aut dicūt aliqd rōnis: aut aliqd rei nālis: nō dicūt solū qd rōnis: qz tūc essent solū de cōsideratione logici: qui entia rōnis psideraī: qō est falsuz: ergo vltra motū dicūt aliqd rei: ⁊ p̄ p̄ns realiter a motu dzīnt. ¶ Si di. qz actio ⁊ passio nō dicūr alia rē q̄ motū: ipm tn dicūr sub respectu diuerso ⁊ ideo diuersa sunt.

Tertia. Quarta rō. Quinta rō. p̄ per ye. Capo p̄. vj. ratio. vij. ratio. viij. ratio. ix. ratio. x. ratio. xi. ratio. Contra. xij. ratio.

Contra si actio In quātū actio ⁊ passio inquātū passio: dicunt vltra motum: solum respectum quendam: cum respectus ⁊ relatio sint idem: ⁊ relatio cōueniēter specter ad predicamentum relationis: actio in quantū actio: ⁊ passio in eo q̄ passio specrabunt ad predicamentum relationis: ⁊ ipsa per cōsequens predicamēta nō erūt, qō est falsum. ¶ Preterea res sic ⁊ ens circuit oē genus ⁊ p̄dicr in decē predicamenta diuidit: cum ergo que ex opposito

xij. ratio.

opposito diuidunt ens: sint diuersa entia: etiam que diuidunt rem ex opposito similiter diuerse res esse debent ⁊ cū decē predicamenta ex opposito rez diuidant: p dūt qz decē predicamenta sint oīno diuerse res: ⁊ sic actio ⁊ passio realiter differunt.

In oppositum. Lo. 17. 7. 22

In contrarium Est qz pbs in tertio phīcozuz: de terminat actionē ⁊ passionē realiter inter se non differre: nec etiam a motu.

Respōsio.

Respōdeo ad huius Rōnis i telligentiā sciēdū est qz actio ⁊ passio nō sūt de nūero accītiuz absolutozuz: sed sūt de nūero accidētiū relatiuoz. Accidētia aūt relatiua pfecte cognosci nō pñt: nisi nā relationis aliqliter cognoscat: ⁊ ideo si velim⁹ bene videre an actio ⁊ passio realiter inter se differāt: ⁊ etiā a motu p̄sideradū est primo: vtrū relatio differat realiter a suo fundamēto. Rō aūt circūscripta realitate fundamēti nulla remaneat realitas in relatione: sed maneat precisa ratio: que intelligitur modus essendi ad aliud: multipliciter ostendi potest.

Primo.

Primo Quia omne illud: ⁊ solum reale est predicamēto: pences qō in ipo accipiūtur specifice differētie: ⁊ distinctio speciez: specificis etenī differētijs: spēs que sūt res p̄dicamētoz pstituuntur: ⁊ per idē etiā aliqua in re ponunt: ⁊ distinguūtur realiter ab alijs. Idē. n. est oīno id per qō constituuntur res substātie: que est hō: ⁊ id per qō distinguit in re ab alijs substantijs. Idē etiā est oīno id per qō constituit res quantitatis que est linea: ⁊ id per quod ipsa distinguit in re ab alijs quantitatibus. Similiter etiam est oīno idē id per qō constituit res qlitatis: que est albedo: ⁊ id per qō i re distinguit ab alijs qualitatib⁹. Cōstat aūt qz specierū distinctio: ⁊ specifice differētie: in relatione accipiūtur solū penes res: super quas ipsa relatio fundat. Si. n. circūscribat per intellectū fundamētū relationis: ⁊ solus relationis intellect⁹ cōcipiatur: sine respectus ipe precise: sub illo respectu: ipossibile erit assignare differētias specificas: aut species differētes. Ipsuz. n. esse ad aliud: q̄rū est de se eiusdez rōnis est in oibus in qbus est. Mā quēadmodū esse speciē non est alterius rōnis circa boīem: ⁊ circa asinū: nec etiaz ratio generis circa aīal: ⁊ circa arborem: nec est aliud genus animal q̄ arbor: nisi qa alia res est arbor: ⁊ alia res est aīal: sic etiā ⁊ ipsum ad aliud esse: nō est alterius rationis: nec est differēs circa oīm ⁊ sciam: ⁊ alias relationes: nisi quia est circa aliud ⁊ aliud fundamentum. Añ. ⁊ q̄n dicīt qz relatiuoz uz: aliud est relatiuū suppositionis: ⁊ aliō. egperantie: hoc pro tāto veritatē habet: qz relationū aliq bz fieri circa res: quaz vna suppōit alteri: ⁊ aliq̄ fit circa res: quaz vna alteri equipat. Cū igit vlr ita sit: qz specierū distinctio: ⁊ specifice differētie in relatione: accipiunt solū penes fundamētū: sup qō ipa relatio fundat: cōcludit de necessitate: qz nulla alia realitas sit in relatione a realitate sui fundamēti.

Secundo.

Secundo autem Hoc idem sic ostendit. Oē illud qō est res aliqua de se: impossibile est fieri in aliquo de nouo sine reali trāsmutatione ei⁹ in quo de nouo fit. Est enī oīno nō intelligibile: dicere qz aliq̄ res acquirat vel perdat aliquā realitatē: ⁊ tn nō trāsmutet realiter. Videmus aute qz relationes acquirunt ⁊ perdunt ab eis subis: in qbus sunt absq̄ vlla reali ipsoz subōrū transmutatione. Patre enī vnū tm̄ filiū habente: filio mortuo perdit paternitatis rōnem: nulla tn in se trāsmutatione facta. Sīlr etiā vnus hō acquirit relationē sīlitudinis ad aliquem aliū: solo illo altero trāsmutato. Impossibile est igitur: q̄ per ipsas relationes aliqua realitas imponeretur: preter realitatem sui fundamenti.

Tertio.

Tertio autem Hoc idē ex eo ostendit: qz modus essendi ipsi⁹ rei: nullā rē ponit in nā: preter rē cui⁹ est modus. Est enī oīno vanū dicere: qz res ⁊ modus rei sunt diuerse res. Et sīlr penit⁹ est nouū dicere: qz modus rei ponit rē aliquā in nā: preter rē: cuius est modus: tunc enīz modus rei: cū re ipsa cuius modus est: faceret rez aggregationē: ⁊ ipsa res cū suo mō accepta nō esset res vna simplr sed eēt necessario vna res ex duab⁹ rebus cōposita: qō est oīno falsum. Cōstat aūt qz ipsa relatio sumit a quo dā mō essendi ad aliō: igit cuidētissimū est: qz ipsa relatio nullā rē ponit in nā preter rē sui fundamenti.

Quarto.

Quarto hoc Idem ostenditur ex eo: qz mōi cēndi: qui se circa idē cōpatiunt: nō ponūt in nā diuersas res: sz vnā ⁊ eādē: modi vero illi: qui se circa idem: nō cōpatiunt: ponūt oīno in nā res diuersas: ⁊ differentes: vnde videm⁹: qz modus eēndi in se: ⁊ nō in subiecto: ⁊ modus eēndi nō in se sed i subo: se nō cōpatiunt circa idē: nō enī aliquid vnū: ⁊ idē in nā pōt nāliter esse in se: ⁊ non in sbo ⁊ nō esse in se: sed in subo: ideo suba: cui cōuenit esse in se: ⁊ nō in subo est res oīno differens ac diuersa a qūtitate: ⁊ qlitate quib⁹ cōuenit nō esse in se sed in subo: qz etiam esse in subo per modū mensurantis: ⁊ esse in sbo per modū afficientis: se circa idē nō cōpatiunt nō enīz aliquid idē esse pōt in subo p modū mensurātis: ⁊ per modū afficiētis: iccirco qtitas cui ꝓuenit in subo eē p modū mēsurātis est res oīno differēs ac diuersa a qlitate cui ꝓuenit esse in subo: p modū afficiētis: ⁊ modū mēsurātis: sic ergo vlr ita est: qz modi eēndi: q se circa idē nō cōpatiunt in nā: ponūt res oīno diuersas ⁊ dzīntes. Et sīlr etiā ecōtrario modi essendi: q se circa idē cōpatiunt in nā: ponūt rē vnā ⁊ eādē. Cōstat aūt qz modus essendi ꝓprius ipsius rei: sup quā relatio fundat: ⁊ etiā modus essendi ad aliud: a quo relatio ipa sumit circa eādē rē se ꝓpatiunt. Videm⁹ enī qz eē in subo per modū afficientis qui est modus ꝓprius qlitatis inuenit in albedine. In eadē etiā inuenit modus eēndi in subo ipm ad aliō ordinādo: vt pura ad illud cui est sm ipsum: p albedinē sile: vel dissimile dr. Cōcludit ergo de necessitate: qz vnā ⁊ eandem rez ponit in nā modus ꝓprius ipsi⁹ rei: sub qua relatio fundat: ⁊ modus eēndi ad aliud: a quo relatio ipsa sumit. ¶ Hunc aute ita est: qz modus essendi ꝓprius ipsius rei super quā fundatur relatio non ponit rem aliam in nā a re cuius est modus. Unde modus essendi in subiecto: ipsum afficiendo: nō ponit rem aliquā in natura. preter rē qualitatis: cuius est modus ꝓprius: igit ⁊ modus essendi ad aliud: ⁊ ipsa p̄ p̄ns relatio nō ponit rem aliquā in nā: preter rē sui fundamēti. Sic igit ia euidētissime pz: q ipa relatio realiter a suo fundamento nō differt. ¶ Ex hoc aūt statim appet veritas p̄ncipalis q̄stī. Cū enī actio: vltra motū nō dicat nisi quēdā respectū agētis ad patiens in motu fundatū: nec passio dicat etiā vltra motū nisi quēdā respectum patientis ad agens fundatum in motu. Concluditur iam euidenter: qz nec passio nec actio realiter a motu differat: quia tunc oporteret: qz relatio: vel respectus poneret in natura realitatem aliaz a realitate sui fundamenti: quod iam ostensum est esse inconueniens. Sed si actio est realiter idem motui: ⁊ passio similiter: cum ea que vni ⁊ eidem sunt realiter eadem: sint etiam ⁊ sibi eadem sm rem: concluditur de necessitate qz actio ⁊ passio inter se realiter nō differūt.

Primo posteriozum. Lo. 43.

Res q̄mō distinguāt.

Sufficientia predicamēto⁹ clara.

¶ His ergo ꝓmo visis: vlterius vt appareat: quō actio ⁊ passio sint diuersa ꝑdicamēta: cū oñ sit q̄ in re nō dr̄ñt: ꝑsiderandū est ꝑm: q̄ in ꝑcedēti⁹ quibus tetigimus: q̄ res cui conuenit rō ꝑdicamenti ⁊ q̄ est vere res a ratitudine dicta: qd anologū est ad oēm rem ⁊ ad omne esse in creaturis reptū: cria⁊ pōt duplr distingui: q̄ vel ex parte ipsius rei cui essendi modi attribuunt: vel ex pte ipsius esse in re ipsa reperti. ¶ Et ex parte si quidez rei: res distinguit tripliciter ꝑm triplicē rem absolutā: videlicet substātie: quātitatis: qualitatis: q̄ sūt res ita diuerse q̄ vna nullo modo potest esse alia quod quidem ostenditur ex modis essendi dictis eis conuenientibus qui sic repugnātes sunt: q̄ se circa idez nō compatiunt (vt iam ostēsuz est) Similr etiā ex parte ipsius esse in reb⁹ repertis res potest tripliciter distinguī: aut enim conuenit esse in se: aut in alio: vt in subiecto: aut in ordine ad aliud. Et si quidē in se conuenit ipsi substātie: esse vero in subiecto absoluto cōuenit accidētib⁹ absolutis: sicut quantitati ⁊ qualitati. Esse autē in ordine ad aliud cōuenit entib⁹ relatiuis. Et primi quidē duo modi (sicut iam ostēdim⁹) sunt oīno repugnātes. Tertius vero essendi modus diuersus est ab vtroq; illoꝝ duoꝝ. Modus enī essendi ad aliud: non est modus essendi in se: nec est modus essendi in alio absolute. Quāuis aūt tertius modus sit ita diuersus ab vtroq; illoꝝ: nulli tamē eozū repugnat. Haz ⁊ id cui cōuenit esse in se: ⁊ id cui cōuenit esse in alio potest habere modū essendi in ordine ad aliud. Unde videmus q̄ per eandē essentiā p quā aliqua substātia habet q̄ in se existat ⁊ non in subiecto: habet etiā q̄ sit distincta ⁊ diuersa ab alia substantia: ⁊ sic circa ipsas attendit relatiuā diuersitatis: Item per eandem essentiā per quā habet materia: q̄ non sit in subiecto: hēt etiā q̄ ad aliud: vtpote ad formā substantificaz ordinet: sicut aūt de substātia dictū est: sic ⁊ etiā dici pōt de q̄titate: ⁊ q̄litate: sic ergo iam manifestū est q̄ esse in se: ⁊ esse in alio: circa idē realr: secū compatiunt esse ad aliud: vez est tamē: q⁹ hoc esse ad aliud ꝯz diuersos modos in septē ꝑdicamentis distinguit. Que quidez distinctio sic accipi pōt: aut enī respectus ille: quo vnum intelligit ad aliud inclinatū: rei cōuenit in se: ⁊ absolute siue simplr: aut in cōnexione aliquoꝝ ad inuicez. Et quidē si in se: ⁊ simplr cōueniat rei: ille respectus: quē admodū respectus ad scibile: in se ⁊ simplr cōuenit ipsi scientie: ⁊ hoc q̄ dico duplū: cōuenit q̄to: spectabit tunc respectus ad ꝑdicamentū relationis. Si autem respectus ille rei conueniat: nō quidē in se ⁊ simplr: ꝯz in connexione aliquoꝝ ad inuicē: tūc res illa: circa quā talis respectus cōsideraī aut est motus: aut est aliqd ꝑ motū in mobili acquisitū. Et si quidē est motus: tūc est actio ⁊ passio. Que diuersimode in motu accipiuntur: sub cōnexione cadē: ꝯz sub diuerso respectu: ponit ibi cōnexio agentis ⁊ patiētis. Et motus quidē in tali cōnexione acceptus sub respectu agentis ad patiens dicit actio: sub respectu vero patientis ad agens: dicit passio. Si vero id circa quod attendit talis respect⁹ sit aliquid acquisitū per motū: tunc aut ibi attendit connexio mobilis cū tempe: aut cōnexio locati cū loco. Et si quidem ibi attenditur cōnexio mobilis cū tpe: quod ꝑ se est mensura motus: sic est q̄n: q̄n etenī nō attēdit in re mobili nisi ꝑm q̄ ipsa res mobilis tpi connexa sub certo ⁊ finito tpe cadit (sicut patet in quarto physicozum.)

Lo.ii4.⁊ ii5.

Vnde quemadmodū Modo ⁊ᵒ accepti in ꝯnexione agētis ⁊ patiētis sub respectu agētis ad patiēris dr̄ actio: sic etiā (vt videtur) terminus motus acceptus in cōnexione rei talis ⁊ tpis: sub respectu talis rei ad tempus in quo motus terminatus est: vel inchoatus: dr̄ q̄n. Si aūt ibi attēdat cōnexio locati cū loco: tūc adhuc dupliciter esse poterit: aut enim iccirco q̄ cōsideraī talis respectus: est aliquid acquisitū ex constitutione locati in loco: in eo q̄ habet rōnem locati in loco in eo q̄ habet rōnem loci. Et secūdo qui dē modo est habitus: primo vero est vbi ⁊ situs: sed differunt: quia vbi dicit respectū locati ad locū simplr: situs vero dicit respectū locati ad locū: nō quidē simplr: sed ratione partiū locati ad partes loci:

Considerandum est Ergo breuiter quātū ad hec tria vltimo dicta: q̄ quēadmodū locus continet: ⁊ cōseruat locatū: sic etiam ⁊ vestis ⁊ calceus continent rem vestitā: ⁊ calceatā: cū ipsam ornent ⁊ tegant. Unde ⁊ in quinto metha. Arī. dicit: q̄ cū inter rem habentē: ⁊ rem habitaz: cadat vel nt quedam actio media ꝑm quā hoc dicitur oznare: illud vero oznari: vel aliqd hmōi: tūc hoc est habitus. Quēadmodū ergo: vbi ⁊ situs: qui est ꝑdicamentū: in re nō videnť ponere nisi cōstōnem: ⁊ cōtinentiā locati in loco: sic etiaz: ⁊ habitus: vt est ꝑdicamentū in re: nō vr ponere nisi continentiā: ꝯz actiuā talis rei oznātis vel regentis in re oznata: vel recta. Et sicut cōtinētia locati in loco: accepta in ꝯnexione reali loci ⁊ locati sub respectu tot⁹ locati ad totū locū dr̄ vbi: ⁊ sub respectu: vel ordine ptiū locati ad ptes loci dicit positio: sic etiā ⁊ ptinētia vestis actiua: vel alicuius raliū in re vestita: accepta in tali cōnexione vtriusq; sub respectu vnius ad alterū dicit habit⁹. Ex his ergo iam manifestū est q̄ actio ⁊ passio: sunt diuersa ꝑdicamenta: ⁊ in re nō dr̄ñt ꝑm q̄ res stat ꝓ ipso reali modo essendi. Hā ⁊ in diuisione rei cadūt (vt ostēsuz ē) solum ꝑm q̄ ipsa res est quid anologum ad omnē rem: ⁊ ad omne reale esse inuentū in creaturis.

Lo.25.

His itaq; visis Ad pleniorē q̄is itelligētiā: cū ex diuersis modis essendi: diuersę denoiationes ꝑm diuersa ꝑdicamenta sumant: ad sciendū que sint noia rez ⁊ que non ⁊ quō: ⁊ ad qd significandū imponant: hec ⁊ illa.

Quis ipō potest fieri tripliciter.

Considerandum est q̄ triplex fieri pōt nois impō: vna quidē ad significādū rez ipsaz precise: alia vero ad significādū rē ipsaz nō gdē simplr sed ꝑut habet ralē modū essendi. Itē alia impō pōt fieri ad significandū ꝑcise ipsum essendi modū. Et si qdem primo mō esset nomē rei impositū: que pōt esse diuersū ꝑdicamētoꝝ: ꝑm diuersos essendi modos: tunc nō spectarer res illa tali noie significata potius ad vnū ꝑdicamētum q̄ ad aliud: sed cēt illud nomē absolutum nomē rei. Secōo aūt modo diuersū est nomē impositū rei vt est res vnius predicamenti: ⁊ vt est res alterius predicamenti: quemadmodum eidem rei impositū est hoc nomen albedo: ⁊ hoc nomen similitudo. Sed hoc nomen albedo est impositū illi rei vt cui cōuenit esse in alio ipm afficiendo: hoc vero nomē silitudo est eidē impositū vt cui ꝓuenit esse in alio ipm ad aliud ordinādo. Cōsimr etiā si fundara esset silitudo: sup aliquā subam: vtpura sup humānitatē: eādē rez significaret humanitas: ⁊ silitudo: ꝑm diuersimode: q⁹ hoc nomē humānitas illi rei cōueniret: vt hēret cē in se: ⁊ nō in subo: hoc vero nomē silitudo esset eidē: vt hēret cē in ordine ad alterꝝ. Et tūc res significata: noie silitudis fūdare sup ſbaz: ⁊ sup q̄litatē cēt alia ⁊ alia: ꝑm q̄ alia res est suba: ⁊ alia res ē q̄litas. Esset aūt res tali nomine significata alia ⁊ alia sub vna tamē ratione essendi: que est respectus ad alterꝝ. Est. n. silitudo nomen rei: non quidem simplr: sed ꝓ vt circa

Secundo.

Tertio.

Tertio autem modo diuersa sunt imposita noia reb⁹: ꝑm diuersos cēndi modos: precise cōsideratos. Et sūt hec nomina scdaruz itētionū: circa res illas ꝑsideratas: que admodū hoc nomē accīs est ipositū precise ad significādū modū cēndi in altero: ⁊ est nomē scde intētionis cōmultis ꝑdicamētis. Sic etiā si modis singulis singulorū ꝑdicamētoꝝ cēnt ꝑcise noia imposita: essent silr ipsa noia scdarū intētionū: ⁊ ꝑcise significarēt rōnes ꝓprias cuiuslibet ꝑdicamēti: penes quas attēdit ꝑdicamētoꝝ distinctio: predicamēta. n. distinguūtur penes modos cēndi: ⁊ nō penes res existētes: ⁊ hoc soluz est essentiale predicamētis: q̄ accidit ꝑdicamēto: vt ꝑdicamētū est: q̄ vnū significet rē aliā q̄ aliud. Quia. n. diuersi modi cēndi aliquoꝝ predicamētoꝝ se circa idem nō cōpatiūtur: cuius sunt modi substātie: quātitatis ⁊ qualitatis: iccirco h significāt res ita diuersas q̄ vna nullo modo pōt cē alia: ⁊ distinguūtur ista per ꝑns: nō solū penes diuersos cēndi modos: sed etiā penes diuersas res ⁊ cēntias: h aūt nō opz nisi sint diuersi modi cēndi nō repugnātes: sed se circa idē cōpatientes: cuiusmodi sunt modus cēndi in se: ⁊ modus cēndi ad aliud: ⁊ modus cēndi in alio: ⁊ modus cēndi ad aliud: vnde nō est necessariū q̄ talia ꝑdicamēta significēt diuersas res ⁊ cēntias: sed significare pōt vnā ⁊ eādē ꝑm tūc diuersos modos: ⁊ diuersas rōnes ꝑdicamētoꝝ: penes quas ipsa ꝑdicamēta distinguūtur: sicut iam patuit in actione ⁊ passione: que dr̄ sōlū diuersos respectus circa eādez rē. s. circa motū: ⁊ iz aūt aliquod nomē relatiuū: vt similitudo fundata super diuersa ꝑdicamēta: vt super ſbaz ⁊ qualitatem: si super ipsa fundaret eādē rez significet quam nomen subē: ⁊ quā nomē significat q̄litas: nō tūc hoc eis ꝓuenit eq̄liter: q⁹ forma: ⁊ rō nois relatiui ponitur a modo essendi ad aliud: q̄ tūc de se est vnicus ⁊ vnifōmis est: ⁊ res ipsa quasi māliter cadit in suo significato. Et ꝑm hoc relatio: vt est nomē gñalissimū: ⁊ nomē relationis realis: vniuocū est ad diuersas relationes fundatas sup diuersas res predicamentoꝝ diuersoꝝ. Et hec quidē albedo: ⁊ silitudo: licet idē in re significent: nō tūc vnū ꝑdicat de alio ꝓp diuersos modos cēndi a ꝙbus formaliter imponunt. Sicut aūt de his dictū est: sic etiā est intelligendū de actione: ⁊ passione ⁊ motu. Hā quāuis actio ⁊ passio idem in re significēt quō motus: nō tūc hoc eis cōuenit equaliter: q⁹ nomē actionis ⁊ passionis imponitur a mō essendi ad aliud: ⁊ motus ipse quasi essentialiter cadit in eoꝝ significato. Non predicat etiā vnū de alio quātūcunq; idē in re significent: q⁹ diuersi sunt modi essendi: a quibus formaliter imponunt. ¶ His ergo cōsideratis apparet manifeste q̄ argumenta facta in contrarium sunt soluta.

ad obiecta ꝺsio.

¶ Nam ad primum ⁊ scdm dicendū: q̄ actio ⁊ passio re nō dr̄ñt accipiēdo rem ꝑm q̄ stat ꝓ eo cui conuenit modus essendi: differunt aūt ꝑm q̄ res stat ꝓ ipso mō reali essendi: penes modos aūt essendi: ꝑdicamenta distinguunt: ⁊ imp̄mixta sunt. ¶ Ad. iij. dicendu⁹ q̄ ea que in genere conueniunt: ⁊ in spē differunt: magis cōueniunt in rōne predicamenti: q̄ ea que generalissimo genere differunt: nō tūc magis conueniunt in fundamēto rōnis illius: q⁹ (sicut ꝑdictū ē) distinctio speciēꝝ in tribus relatiuis: attendit ꝯz distinctionē fundamētoꝝ sed distinctio primoꝝ generaz: attendit penes diuersas rōnes ꝑdicamentales: ⁊ nō penes diuersa fundamenta: ⁊ sic frigefacere ⁊ calefacere: cōueniunt in vna ꝑdicamenti rōne: q̄ est rō actionis: sed differunt fundamēto: q⁹ sup̄a cōtrarios mot⁹ fundant: frigefacere ꝓ ⁊ frigefieri si fundamēto cōueniunt: q⁹ super eodē motu fundant: dr̄ñt tūc rōne ꝑdicamētali: sicut agere ⁊ pati ⁊ actio ⁊ passio. ¶ Ad q̄rtū dicendū: q eo mō quo sunt diuerse diffinitiones: sunt etiā diuerse cēntie: diffinitio autē actionis ⁊ passionis idē absolutū accipiūt: ꝯz diuersuz respectū: est aūt actio: actꝰ agētis ⁊ passuz: passio vero est actus passi ab agēte (vt dr̄ in tertio physicoꝝ) Cō silr etiā in vna essentia absoluta conueniunt: sed dr̄ñt in essentia relata. ¶ Ad. v. dicendū: q̄ diuersis denoiationibus: ⁊ cōceptib⁹: sufficit q̄ in re correspōdeant diuersi modi ipsi⁹ rei: q⁹ de vna ⁊ eadē re pōt formare rō cōceptus diuersos penes diuersas acceptiones ipsius rei. ¶ Ad. vi. dicendum: q̄ si motus respectū agentis dr̄ actio: ⁊ respectū patientis passio: q̄tūcūq; agens ⁊ patiens in re differāt: actio tū ⁊ passio: vna res esse pōt: cū nec agens sit actio: nec patiens passio: ⁊ sed motus sit vtrūq;. ¶ Ad. vij. dicēdū: q̄ diuersoꝝ nō pōt esse vna ꝑfectio: ꝑm modū eundē sed diuersimode: sic ⁊ actus q̄dem: qui dr̄ actio ⁊ passio: est ꝑfectio agentis: tanq̄ influentis: ⁊ sic est actio: est etiā ꝑfectio patientis: tanq̄ recipientis: ⁊ sic est passio. ¶ Ad. viij. dicendum: q̄ licet actio ⁊ passio sit idem motus in re: dicūt tū vltra motum diuersas rōnes ꝑdicamentales: ⁊ q⁹ motus de se rōnes illas nō dicit: iō nō est ꝑdicamētū: sicut sūt actio ⁊ passio. ¶ Ad. ix. dicendū: q̄ ꝓz rōne: nō est actio ⁊ passio de se inuicē predicanť: ꝓpter diuersas rōnes ⁊ quib⁹ formalit imponunť. ¶ Ad. x. dicēdū: q̄ actio ⁊ passio aliqd rei vltra motū dicūt: q⁹ nō est aliud: q̄ quedaz relatis respectus. ¶ Ad. xi. ꝓz rōne: ꝓp quā dicta. ¶ Ad. xij. dicendū: q̄ res vt stat ꝓ eo cui cōuenit esse: circuit directe tria ꝑdicamēta solū. s. subē: q̄titatis: ⁊ qualitatis ꝑm vero: q̄ est quid cōe ad oēm rōnē: ⁊ ad oē esse in creaturis repertum: circuit oē genus: ⁊ in re sic sumpta: actio ⁊ passio differunt (vt ostensum est.)

Lo.zzzz3.

¶ Questio octaua.

Prima rō.

Questio octaua est. ¶ Utrū deus posſit facere actu infinituz ⁊ vt q̄ nō: q⁹ deus nō pōt facere aliqd qō sibi equet: deo aūt ⁊ ens finitū equari nō possit: ꝓpter illud q̄ est infinitus: videtur tamen q̄ sibi equetur ens infinituz: ergo (vt videtur) non potest deus facere ens actu infinitum.

Scda rō.

Preterea deus nō pōt facere illa que ꝺdictionem ipplicant infinitū ee actu ipplicat ꝺdictionē: q⁹ esse actu: dicit pōnem actus. infinitū ꝙ dicit negationē termini: ⁊ ꝓ ꝑns actus negationem: ergo infinitum actu a deo fieri non potest.

Tertia rō.

Preterea Nullius creature pōt esse ꝑtus infinita: ⁊ infiniti est infinita ꝑtus igit nihil infinitū pōt cē qd creatū.

q̄rta rō.

¶ Preterea ens infinite ꝑtis pōt in infinitū effectū: ⁊ nihil creatū ꝓducere pōt effectū infinitū: q̄ ens infinitū nō pōt cē ens creatū. ¶ Preterea: oē factū hz cē ꝓticipatū ab alio: sed oē qō hz cē ꝓticipatū: hz cēntiā finitā ⁊ limitatā: infinitū aūt hz cēntiā infinitā: q̄ infinitū nō pōt cē a deo factum.

v. ratio.

¶ Preterea oē illō qꝰ ponit diuina potētia limitari: ē impossibile a deo fieri: ⁊ si de⁹ ꝓduceret corpus infinite magnitudinis: limitaret ita dei potentia q̄ aliud corpus ꝓducere non posset: nam si adhuc aliud corpus ꝓducere: vnū corpoz illoz ad alterū: cum duo corpora non possint esse simul: necessario finiret: ⁊ cēt etiā per cōsequens finitū vtrūq;: ambo etiā simul accepta maioze quātitatē haberent quodlibet ipsoz per se sumptum ⁊ ficesset aliquid maius infinito: quod est impossibile: ergo impossibile est infinitum corpus actu a deo fieri.

Sexta rō.

¶ Preterea: deus nō potest facere in corpe: qō totius ra

tionez corporis. Est autē de rōne corporis: q superficie terminet: sicut de rōne superficiei est: q terminetur linea ⁊ de rōne linee q terminet punctus: sed hoc totū tollit per corporis infinitatē: ergo impossibile est deo facere corpus actu infinitū. ¶ Preterea ponam⁹: q deus faciat vnū corpus infinite magnitudinis: aut ergo extra quālibz illius corporis partem poterit dari alia pars: aut non.

vij. ratio. ¶ Si dicaꝫ q nō. ¶ Cōtra: oē corpus extra cuius ali

viij. ratio. quā ptē nō contingit aliam ptez dare est finitū: sed corpus infinitum non est finitum: ergo extra quamlibet

ix. ratio. partē corporis infiniti: est dare aliaz partē. ¶ Nō si cōcedatur. ¶ Cōtra si extra quālibet ptē corpis infiniti: est dare aliā ptē tunc extra oēs ptes corpis: ⁊ p ꝓns extra totū corpus poterit dari alia pars corporis: qđ est impossibile: ergo impossibile est corpus actu infinituz a deo fieri. ¶ Preterea aut totū esset: aut nō totū esset: non pōt dici q nō totū esset: qz tūc nō esset actu ipsum corpus infinitū: oz ergo dicere q totū esset: sed hoc ē impossibile: qz cū nomē totius: sicut ⁊ nomen pfecti in sua ratione finem includat: oē qđ dicit totū: oz esse finituz ergo impossibile est esse corpus actu infinitū.

x. ratio.

xi. ratio. ¶ Preterea omne qđ est factibile est scibile: ⁊ de omni scibili pōt cē scia: de infinito aūt nō pōt esse scia: ergo infinitū nō est scibile nec̄ factibile.

xij. ratio. ¶ Preterea qđ repugnat superiori repugnat inferiori: corpus aūt est superius ad corpus nāle: ⁊ corpi repugnat moueri in instanti: ergo ⁊ corpori nāli: sed si esset corpus graue aut leue infinituz

Lo. 66. illud in instāti moueri posset (vt ꝓbat in libro de celo) ergo impossibile est esse corpus graue aut leue infinitū.

xiij. ratio. ¶ Preterea nullus intellectus creatus: cū sit finitus: pōt intelligere infinituz: sed si essent ifinita indiuidua eiusdem spēi: cū angelus sit eiusdem spēi indiuidua p eandē speciem intelligat: ⁊ que intelligit per vnā spēm possit simul intelligere: angelus posset simul ifinita indiuidua cognoscere: qđ est impossibile: ergo impossibile est simul esse infinita indiuidua eiusdē speciei.

xiiij. ratio. ¶ Preterea si deus pōt sub vna spē ꝓducere infinita indiuidua: pōt eadē rōne hoc facere: ⁊ sub qualibz spē cuiuslibet generis: ponamus ergo q hoc faciat: tūc aut poterit plura ꝓducere: aut nō: si poterit: ergo poterit aliqđ plus infinitoz: qđ est impossibile: si non poterit: ergo dei potentia erit coarctata limitata: qđ similiter est impossibile: ergo oīno ipossibile est deū facere simul infinita indiuidua eiusdē spēi.

xv ratio. ¶ Preterea in corpe infinito est necessario virtus infinita: sed vbi est infinita virtus: ibi est infinita essentia: cum enim virtus ꝓsequaꝫ essentiā necesse est q virt⁹ infinita ꝓsequaꝫ essentiā infinitaz. In infinito ergo corpore erit necessario infinita essentia: sed deus non potest facere infinitaz essentiam: ergo nec corpus infinitum.

In oppositum. **In contrarium** est: q de⁹ est agēs infinite virtutis: ⁊ agens infinite virtutis: vī posse in effectum infinituz. ¶ Preterea deus pōt simul infinita intelligere operatur aūt per intellectuz: ergo potest sic infinita ꝓducere.

Respōsio **Respondeo ad huius** qōnis intelligentiam tria precipue cōsideranda sunt: videlz que sint a deo factibilia: ⁊ que nō: quot modis dicaꝫ infinitū: ⁊ vtrum quolibet illoruz modoꝝ ifinitū cadat sub numero eoꝝ q̄ sunt a deo factibilia: vel sub numero eorum que contrario modo se habent.

Nota ꝟ q̄ sint a deo factibilia ⁊ que non. **Quantum autem** ad primū cōsideranduz ē q deus est ꝓma ⁊ vltis cā essendi: sub prima vero ⁊ vltis cā essendi: cadūt oīa: q̄ pñt participare esse: que aūt esse participare nō pñt sub tali cā non cadūt: pñt aūt esse participare oīa: q̄ cōtradictionē nō iplicant: que ꝟo cōtradictionem iplicant esse habere non pñt: ea etenim que implicant cōtradictionem: sunt oīno impossibilia oīno vero ipossibilia dicunt: q̄ nullo mō poni pñt in actu essendi: silr etiā q̄ ꝺdictionē nō implicāt: sunt simplr possibilia. Simplr aūt possibilia dicunt: que pñt aliq̄ mō: pticipare esse: si igit sub prima ⁊ vltā essendi: cadant oīa: ⁊ solū illa: que pñt actuz essendi participare: cōcludit de necessitate: q sub dīna potentia: cadāt oīa q̄ cōtradictionē nō iplicant: ⁊ q ab ipsa oīa q̄ cōtradictionē implicant: secludant: nō aūt p ipsoz exclusionē tollit dei oīpotētia: sic enī deus dī oīpotens: siue oīa possens: sicut etiā dī: ⁊ oīa scit: ⁊ tñ non obstante q sit sciens oīa: dī tñ recte: q ipse nō scit hoiem esse asinum: qz tunc falsā haberet sciam: qđ est absurdū: ergo ⁊ silr nō obstāte ei⁹ oīpotētia: pōt dici q facere nō pōt: q bō sit asinus: vel aliqd aliud: qđ iplicet cōtradictionē: non valet enī facere illa: quoz sciam habere non pōt: sicut ergo de⁹ dī oīa scit: qz scit oīa: que sunt scibilia quo quo mō: sic etiā dī: ⁊ oīa potēs: qz pōt quecūq̄ sunt aliquo modo possibilia. Manifestū est igit ia: q oīa illa sunt a deo factibilia: que nō implicant ꝺdictionē: que vero cōtradictionē implicant: ab eo fieri non possunt.

Quot modis sumit infinituz.

Dis ergo visis Ulterius ꝙtū ad secūdū ꝓsiderandū est: q licet multiplex esse possit acceptio infiniti: q̄tuz tñ ad pns sufficere pōt: infinitū aliqd dī tribus modis: videlicet infinitū infinitate essentie: infinitū quo ad esse: ⁊ infinitum infinitate quantitatis.

Primo. **Infinitum autem** dicitur: cuius essentia nō est ad vnū genus determinata: sed i se claudit ⁊ cōtinet perfectiones oīum generū: p̄m quē modū deū esse dicimus per essentiam infinitum: qz videlz eius essentia non est limitata ad vnū pfectionis genus: sed extra ⁊ supra oē genus est: ranc̄ omniū generū pfectiones claudens in se ⁊ continens.

Secundo. **Infinitum vero** quantū ad esse id dī: qđ ⁊ si habeat essentiā limitatā ad vnū pfectionis genus: hēt tñ specificā illius generis pfectionē: oibus modis quib⁹ haberi pōt: quemadmodū dicim⁹: q gratia in christo infinita est: nō quidē infinitate essentie: cum essentia gratie nō sit essentia sapiētie: sed dī infinita: q̄tū ad eē q̄cū ipsa modis innumeris possit haberi: omnibus tñ modis: quibus haberi pōt: habeē in hoīe christo: qz nō dat ei deꝰ spūs ad mensurā: sicut scriptum est.

Tertio. **Infinitum autē** Infinitate quantitatis dupliciter pōt accipi p̄m qđ est duplex quātitas. ¶ Est enīz quātitas magnitudinis: ⁊ quātitas multitudinis. Et quidē infinitū infinitate magnitudinis: dicit cuius tanta est magnitudo: q accipientib⁹ partē eius post partē: nūq̄ cōtingit ad partē aliquā deuenire: post quā alia ꝑs sumi non possit: differt aūt hoc infinituz ab infinito: p̄m diuisionē: quod ponit ab aristotile in cōtinuis: naz in diuisione continui finiti acceptio partis: post partem: vadit in infinitū: ita tñ q illa sit acceptio partiū ineq̄liū quantitate: vt videlicet ꝑs secūdo accepta: sit minor parte priori sumpta: per diuisionem: alias diuisio in infinitū nō procederet: sed in vere actu infinito: de quo loquimur modo durat i ifinitū acceptio ptis: post partem sumendi etiā ptes equales in quātitate. ¶ Consilr etiam infinitū p̄m multitudinē dī: cuius tanta est multitudo: q accipientibus vnū post aliud: nunq̄ cōtingit ad aliquid

Quantus. ad aliquid oīno vltimū deuenire: quēadmodum si acceptio angeli post angelū nūq̄ posset finiri: esset infinita angelorum multitudo. ¶ Also ergo que sint a deo factibilia: ⁊ que non: ⁊ quotuplicia modis dicaꝫ ꝓprie aliqd ifinitū. ¶ Ulteri⁹ cōsiderādū est: vtrū quolibet illoꝝ modoꝝ infinitū cadat sub numero illoz: que sunt deo possibilia: vel sub numero illoz que contrario mō se hñt apparet aūt ꝓia facie q ifinitū sūbo mō acceptū: non sit possibile a deo fieri: nā in ꝓpositione qua dī q aliq̄ res vel nā specifica oīb⁹ modis: quib⁹ hēri pōt habeē nulla ꝺdictio iplicat: cuius qdē declaratio est: qz tūc dicit in aliq̄ ꝓpone ꝓtradictio ipliciri: q̄n ꝑdicatū ⁊ subiectū ꝓpōnis sibi inuicē repugnāt vel ꝓtradicūt: sicut qz bō ꝓtradicit seu repugnat asino: dicim⁹ q illa ꝓpositio: bō est asinus: iplicat ꝓtradictionē. Nūc aūt videmus q subm ⁊ ꝑdicatū ꝓpōnis ꝑdicre: sibi nō ꝓtradicit: est. n. in ea ꝑdicatū: h qđ dico habeē: subm vero est ō totū: res aliq̄ vel nā specifica oīb⁹ modis: qb⁹ hēri pōt: hēri aūt pōt: dicit potētiā ordinatā ad actū habēdi: sed habeē: dicit ipm hñdi actū. Cōstat aūt q actus hñdi nō repugnat sue potētie. Euidēs est igit q ꝑdicatū ⁊ subiectū ꝓpōnis: qua dī res aliqua vel nā specifica oibus modis qb⁹ hēri pōt: habeē. s. nō ꝓtradicunt: nec per ꝓsequens in illa ꝓpone ꝓtradictio iplicaꝫ. Significatū igit ipsi⁹ nō est de nūero eoz que sūt deo impossibilia: pz etiā hoc per exēplū de gratia superius adducta. Cū. n. gratia multis modis possit a deo cōferri hoib⁹: oīb⁹ tñ modis qbus dari pōt: dara est ēm verā fidē hoī ꝓpo: ⁊ ficta infinitū sumptū sc̄do modo: nō solū est a deo factibile: sed etiā est actu factū: apparet aūt ꝺ idē ⁊ aliter. ¶ Cū. n. res ordinet per cēntiā suā ad cē ea rō ne q̄ in actu cēndi ponit sub infimo gradu sue nāe: pōt etiā in ipso poni: ⁊ sub gradu suenāe medio ⁊ supmo. Manifestū est igit ex dictis q infinitū ꝙtū ad esse: nō est ipossibile fieri a deo actu. ¶ Ulterius tracta cōsiderā dū est: quō se habeat de infinito accepto primo modo: q aūt ipsum non cadat sub numero factibiliū: euidenter oñdi pōt: quēadmodū enim supra dictū est: id dī eē infinitū infinitate essentie: cuius cēntia nō est limitata ad vnū ꝓfectionis genus: sed in se claudit ⁊ continet ꝓfectiones oīum rerū: vna autem de perfectionibus rerum est ipsum esse: id ergo quod est in essentia infinituz in ipsa sua cēntia: claudit ipsuz esse: qđ aūt in sua essentia claudit actuale esse: est actu per cēntiā suā: ⁊ nō per participationē ab alio: qz participatiū inquantū huius: coincidit extra rōnē vel cēntiā participāti. Cum ne autē factū ēm ipsam rōnē facti: hz esse participatuz ⁊ non est actu per essentiā suā: esse igit factū cōtradicit ⁊ repugnat oīno ei: qđ est esse infinitū infinitate essentie: ⁊ tale itaq̄ ifinitū: nullo mō est a deo factibile. ¶ Et

Quarto. preterea: oē: qđ habet cēntiā limitatā ad aliquod genꝰ per aliquā diam sibi ꝓpriā: distinguit ab oibus sibi ex opposito diuidentibus genus illud. Constat aūt q genus primū: ⁊ dia ꝓpria rei cōtente in genere: sūt termini infra se claudentes tota cēntiā talis rei: oē ergo quod ad genus aliqđ limitaꝫ: hz cēntiā tota infra certos terminos essentie includaz: ⁊ p ꝑs finita ⁊ limitatā: est aūt de rōne cuiuslibet facti: q sit qd infinituz ⁊ limitatū in cēntia: est itaq̄ simplr dicendū q si deus nō pōt aliū deū facere: sicut in rei veritate nō pōt: etiā nō pōt aliqd facere qđ sit infinituz ⁊ illimitatū in cēntia idē enī videt iudiciū de vtroq̄. ¶ His ergo visis: vlterius ꝓsiderādū est circa ifinitū ēm quātitatē: ⁊ primo vtz infinitū q̄titate dimensiua sit de numero factibiliū a deo. Et qđ si dicaꝫ: h esse de numero eoz: que sūt deo i possibilia aut hoc cōtingit: qz ifinitas repugnet vlr

Cōfirmat ei qđ est: aut qz ꝺdicit enti creato: aut qz repugnet ei qđ est ꝙtū: aut qz repugnet enti nāli: nō est aūt impossibile a deo fieri actu infinitū dimensione: qz infinitas repugnat ei vlr qđ est. Contingit enī dare aliqd: qđ est qdē actu: ⁊ est simplr infinitū: sicut ꝑmū ꝓncipiū qđ actu ē ⁊ simpliciter ifinitū est: h aūt esset ipossibile: si ifinitas repugnaret vlr ei qđ est actu: quecunq̄ enī vlr sibi repugnāt: in nulla nā pñt cōiuncta inueniri: sit aūt dicaꝫ: q ꝓmo entiū ꝓncipio repugnet esse infinitū dimēsione: apparet q per hanc ꝓbatio nō tollitur: nō enī icciro repugnat primo ꝓncipio: esse infinitū dimensione: qz sibi repugnat infinitas: sz qz ei repugnat dimensio. Ex hac aūt q primo essendi ꝓncipio repugnat esse dimensionatū nō hēre q repugnet esse infinitū dimēsione magis q̄ esse finitū. Anin⁹ posi⁹ si subtilr ꝓsidereꝫ: appebit mānifestē: q magis repugnat esse finitū dimēsione: q̄ esse ratiē ifinitū: nā esse sz dimensionē finitū: sibi ex duob⁹ repugnat: qz ex rōne finitatis: ⁊ ex rōne dimēsionatiōis. Repugnat enī ꝓmo ꝓncipio: ⁊ esse qd finitū: ⁊ esse qd dimensionatū: infinitū aūt dimensione repugnat eidē ex vno tñ: qz ex rōne dimēsionationis: ⁊ nō ex rōne ifinitatis: vñ ⁊ si nō repugnaret tali ꝓncipio esse quid dimensionatū repugnaret si qdē tūc ei cē finitū dimensione: nō tñ sibi repugnaret cē talr ifinitū. Manifestū est igit ex dictis: q nō idcirco ē ipossibile ifinitū dimēsione a deo fieri: qz ifinitas repugnet vlr ei qđ est actu. Iterū nō io est hoc eidē ipossibile: qz ifinitas videtur enti creato repugnare: ꝓmo enī de rōne entis creati: siue ꝓducti est: q nō sit actu q suā cēntiā: sed q participatio nē cēndi ab alio: qđ cuilibet conuenit ex eo q hēt essentiā limitatā. Quicqd q tollit ab aliquo limitationem essentie: tollit ab eo rōnē essendi per participationē: qđ aūt tam limitationez non tollit: sed ponit: non autem etiā: sed ponit rōnez ꝺdictā: nūc aūt ita est q limitationē in cēntia tollit infinitas essentie: cum enīz opposita hēant fieri circa idē: ⁊ finitati opponit ifinitas: oz necessario q finitati essentie opponat infinitas eiusdē: ⁊ qz vnūqđq̄ oppositoz tollit: q suū oppositū: opz de necessitate q p infinitatē cēntie tollat finitas siue limitatio in cēntia. Ens ergo creatum: qđ hz ex limitatione cēntie rōnē essendi ab alio: repugnat infinitas i cēntia: q̄ tollit ꝺdictā limitationē. Constat aūt: q infinitas q̄titatis extensionis: nō tollit finitatez essentie: qz (vt dictū est) vnūqđq̄ oppositoz hz auferri: p suū oppositū infinitas aūt extēsionis nō opponit finitati essentie: sed finitati extēsionis: cū (sicut dictū est) opposita hēant fieri circa idē: per extēsionis ergo infinitatem: tollit terminatio extensionis: nō aūt tollit: sed ponit limitatio essentie p talē infinitatem: qz per hoc qđ aliqd ponit siue sub finita siue sub infinita extensione ponit necessario esse limitatū ad gen⁹: rez māliū: ergo mānifestū ē q p extēsionis infinitatē: nō tollit: sed ponit rō q̄ creato cōuenit: q hēat esse acquisitū ab alio: nō igit ifinitas extēsionis repugnat enti creato ex rōne qua sibi conuenit esse actu: nō per suam essentiā: sed per participationem.

Cōfirmat **Item ad rationem** ꝓducti pertinet q non subterfugiat cognoscibilitatē: sed nec etiam ista rō tollit a ꝓducto: p infinitatem dimensionis: multo enī minus vī: q infinitum simplr cadat in cognitione alicuius: q̄ infinitū ēm qd. Cōstat aūt: q deus cognoscit simplr infinitū: multo igit magis etiam ifinitū sz qđ pōt a deo cognosci. Infinitū aūt dimēsiōe: nō est simplr ifinitū: sed sz quid: qz infinitū simplr est solū id qđ est p essentiā ifinitū igit ifinitū magnitudine a deo cognosci potest. ¶ Preterea ifinitū cognitiōi repugnat:

ñcꝫtū repugnat numeratiōi:nā ꝓtes ifiniti numera-
re:ꝑm se ipossibile est: veluti ꝺdicionē iplicās:cogno-
scere aūt aliqd ꝑ numerationē suaꝫ ptiū:est ꝓpriū in-
tellectꝰ cogñscēris succesſiue qtē post ꝓtē: nō aūt est ħ ip
sius itellectꝰ:sīl diuersa ut ꝓtes apphēderis:cū ꝑ dīn⁹
itellectus:absq; vlla successione sīl diuersa: imo oīa ap
phēdit:nō magis ipediē ifinitū cogñscere ꝓtinuū ꝙꝫ fi-
nitū. ¶ Preterea cōstat ꝙ dīn⁹ itellectꝰ sīl itelligit actu
semp oīa:q̄ pōt vnq̄ itelligere: aut ergo ē dare ꝙtitatē
aliquā dimēſiuā:ita magnā:sed finitā:q̄ deꝰ maiorē cō
cipere: itelligere nō possit: aut talē magnitudinē dare
nō cōtingit:ꝓrimū aūt cōcedi nō pōt:multo enī vigo
rosior est dīnus itellectus ī itelligēdo quolibet itellectu
creato:cū quēlibet ī ifinitū trāscēdat. Nō pōt aūt dari
aliq̄ dimēſio:ita magna:sed finita:q̄ nos nō possumꝰ
maiorē cōcipere:vel intelligere. Multo ergo fortius ħ
dicendū est de intellectu diuino. Et cū ipse(sicut ꝓsup-
positū est)qcqd pōt vnq̄ intelligere:semp simℓ actu in-
telligat: relinquit de necessitate ꝙ sua actualis cogni-
tio:ad nullā dimēſionē finite extēſaꝫ terminet:sub ac-
tuali ergo cognitione diuina dimensio infinita cōclu-
dit. ¶ Et Preterea absurditas maxima est credere ꝙ
deus extensiuā ꝙtitatē nō semp actu cognoscat sub oī-
bus modis extēſionis:qbus de sua nā extēdi pōt: nō ē
aūt dare tot modis sed finitis ipsaꝫ dimensiuā ꝙtita-
tē extēdi:ꝙ pluribus:ꝙtū de se est:extēdi nō possit: vel
extēſionē de sua natura nō patiat. Nec ergo dari pōt
ꝙ deus extēſiuā ꝙtitatē:solū sub finitis modis extēſio
nis acceptā actu semp itelligat. Relinquit ergo de ne-
cessitate dicēdū:ꝙ ipse deus bñdictus: dimensionē infi
nite extēſionis actu intelligere possit:ꝫ actu cognoscat:
apparet igit ꝙa sit absurditas ꝫ inſpiētia illius ho
minis:q̄ asserit:ꝙ deꝰ dimēſionē infinite extensionis:
nullomō possit itelligere. Judicat enī hō ille de intel
lectu diuino:ꝑm conditionē ꝫ ex cōditione intellectus
sui. Et qꝫ suus itellectus ifinitū cōprehēdere nō potest
concludit hoc idē esse ꝫ de itellectu diuino: ꝓcedit aūt
ex hoc vlterius ad asserēdū:ꝙ tale infinitū in deo non
habet ideā: hoc aūt huic hōi ideo ꝓtingit(vt vī)qꝫ cre
dit:ꝙ idea extensiue ꝙtitatis: sit q̄dā forma extensioni
subiecta:posita in mēte diuina:quod totū est absurdū
ꝫ alienū a fidei veritate:nec enīm aliud est idea in re:ꝙ
ipsa diuina essentia:imitabilis ab essentia creature: q̄
ficait est exemplar ꝫ similitudo cuiusl̄z nāe sub quol̄z gra
du suo accepte:sic etiā similitudo ꝫ exēplar est nāe ipsius
extensiue ꝙtitatis sub quocūq; extensionis gradu cōſi
derate. Et qꝫ nunꝙ ꝙtitas extensiua:potest considera
ri sub tot finitis gradibus extensionis:ꝑm quot oīa in
finiti extensionis gradus ei debent:nō ideo tñ qꝫ dici-
mus:ꝙ diuina ēntia est exēplar talꝭ nāe:sicut ꝫ cuiusl̄z
alterius:oꝫ nos dicere:ꝙ extensionē aliquā pariat: qꝫ
manens in suprema simplicitatis arce idea ē: vel exē-
plar oīuꝫ nārū. Manifestū igit est ex dictis: ꝙ infini
tum dimensionis extēſionē: nō ideo repugnare potest
ei ꝙ esse a deo ꝓductū subterfugiat diuinā cognitionē.
Cognoscit enim deus suā essentiā:que est idea(vt dixi-
mus)ꝫ exemplar suprēmū omnium naturarū.

Tertio.

Quarto.

Ad idem. **Item ad rationem** Producti: pertinet ꝙ
sua excellentia nō trāscendat virtutē ꝓducētis. Supli
ci aūt ex causa effectus infinite extensionis ꝙtitatiue:
pōt dici transcendere virtutē agentis:aut videlicet:qꝫ
agēs est virtutis finite:aut quia in suū effectū: ꝙ suaꝫ
actionē:successiue ꝓgredit: virtus enim augumenta-
tiua naturalis:quia finita est: ab infinito augumēto
transcenditur:qꝫ etiā successiue ipm ꝙtū augmentat:
cuꝫ nō in instāti ꝓducat totā ꝙtitatē naturalē excellit
siue superatur ab infinita ꝙtitate:est enī de ratiōe infi
nite ꝙtitatis(vt supra dixim⁹) ꝙ accipientib⁹ partez
eius post partē equalē semp nunq̄ cōtingat deuenire
ad partem oīno vltimā. Iste aūt cause penitus seclu-
duntur a virtute diuina:deus enim ꝫ ifinite virtutis
est: ꝫ totam rem potest ꝓducere in instāti. Quātitas er
go infinita ad diuinam virtutē relata nō tollit illā ra
tionem ꝓducti: qua producto cōuenit:ꝙ sua excellen-
tia nō trans cendat virtutem agētis: non tollit etiā rō-
nem qua creato debeꝫ:ꝙ nō equeꝫ creanti. Naꝫ deus
qui solus est creator ipsarū rerū:est oīno infinitus: ꝫ il
limitatus in essentia: illud ꝙo qō est infinitū soluꝫ ꝑm
dimensionis extensionē(vt supra ostēdimus)in ēntia
sua oīno finitū ꝫ limitatuꝫ est. Quod aūt est illimita-
tum in essentia:in infinitum superat ꝫ transcendit qc-
quid est in essentia limitatū: de necessitate ergo conclu
dit:ꝙ in ifinitū supereꝛtur a deo illud:quod est infiniti
tum dimensionis extensione:nō tollit etiā tale infinitū
illā rōnem:qua dicitur conuenire ꝓducto: ꝙ finiak a
virtute ꝓducentis:effectū enīꝫ ꝓpriū finiri ab agente
nihil est aliud:ꝙ ipsuꝫ ab eo toraliter conduci ad esse:
sed infinitū ꝑm extensionē:totalr ꝓduci pōt a deo in
instanti:per hoc aūt non ponit nisi terminatio ꝓduc-
tionis:ꝫ terminatio essentie in ꝓducto. Tales aut ter-
minationes nō tollunt ꝑ ifinitatē extēſionis(sicut ap-
paret ex dictis.) Euidens igit iam est ꝫ manifestū ꝙ
nō ideo ipossibile est ꝓduci a deo infinitū extensione:
quia infinitas sit cōtra rōnem entis ꝓducti. Apparet
etiā ex his:que dicta sunt:ꝙ habere essentiā limitataꝫ
ꝫ finitā:ꝫ habere infinitā dimensionis extensionē:nul
lam oīno implicat ꝺdictionē. Verōne.n. ꝓtis ēntiā
limitatā:est ꝙ habeat vnā ꝓfectionē tm: siue ꝙ habeat tm
ꝓfectionē vnius generis:sed oīuꝫ sibi inuicē cōtradicūt.
Nō aūt sibi cōtradicūt hēre solā perfectionē vnius ge-
neris. ꝫ habere perfectionem vnius generis infinitā
sic igitur habere essentiam limitatam ad vnum perfe-
ctionis genus: ꝫ hēre dimēſionē ifinite extēſionis sibi
oīno nō cōtradicūt. Ladit igitur ħ sub numero eoꝝ:q̄
a deo sunt factibilia. ¶ Ulterius aūt māifestū est etiaꝫ
ex dictis: ꝫ ex dicēdis ꝙ nō ideo ifinitū extēſione ē deo Primo.
ipossibile:qꝫ talis ifinitas ei repugnat qō est quātū:pri
mo qdē:qꝫ ei qō de sua rōne vel nā ad nullū gradū extē
sionis determinat:nō repugnat ꝙ sub extēſione ifinita
ꝓducat ab oīmode ifinita virtute. Quātitas aūt extē
siua de natura ꝫ rōne sua:nō limitat precise ad aliquē
gradū extēſionis sibi igit nō repugnat ꝙ actu sub infi-
nita extēſione ꝓducat ab agente omnimode infinite vir- Secundo.
tutis:cuius est ipse deus. ¶ Preterea esse actu sine ter-
mino extēſionis sī repugnat quātitati dimēſiue nō po-
test hoc contingere:nisi vel qꝫ terminus talis cōsequit
ipsam essentiam ꝙtitatis:vel qꝫ talis quātitas habꝫ eē
per talem terminum ad minus: sicut habet esse mate-
ria per formam. Primū aūt stare non potest. Cū.n. es
sentia dimēſiue ꝙtitatis idifferēter se habeat ꝙtū est de se
ad stādū sub quocūq; termino extensionis: ipossibile est
oīno ꝙ tales termini ipsam ꝓsequant. Ea.n. que deter
minata essentia cōsequūtur finita ꝫ determinata sunt
Secūdū etiaꝫ nō pōt stare. Esse.n. est actus immediate
ipsius ēntie habēris in se vel actū qdditatiuū vel rōnē
actus qdditatiui realis: vnde ꝫ si mā de sua essentia nō
eēt potētia:sed realis actus qdditatiuꝰ: omni etiā sub
stātiali forma subtracta posset in seipsa imediate recipe
re actū existēdi a deo. Cōstat autem ꝙ ꝙtitas dimēſiua
de sua ꝫ in sua essentia est quidā actus quidditatiuꝰ rea-
lis:igitur omni etiam termino extensionis subtracto, Tertio.
poterit

poterit imediate in seipsa participare actu esse a deo:ꝫ
sic per cōsequēs poterit esse actu dimensio interminate
seu infinite extensa.

Tertio. **Item esse est** Terminus correspōdēs
terminabilitati ipsius
essentie:terminus vero quo simℓ ipsa extēſio:est termi-
nus correspondens terminabilitati extēſionis:constat
aūt:ꝙ ipse terminus extēſionis:nō est ipsum esse dimē
siue ꝙtitatis:qꝫ vna ꝫ eadē diuensiua ꝙtitas manens
sub eodē numero actu extendi:pōt terminari diuerso
extensionis termino:ꝫ sic ipse terminus extēſionis pre-
supponit in dimēſiua ꝙtitate:exñiaꝫ actualē ꝫ nō ecō
uerso. Et quia id qō est ꝓtius hoc modo:nō depēdet in
essendo a posteriori:sed magis posterius a priori:pclu-
ditur de necessitate:ꝙ dimēſiua ꝙtitatē esse actu: nō oꝫ
dependere ab ipso termino extēſionis:ac per ꝓsequens
sibi nō repugnat:ꝙ virtute diuina actu existat in infini
ta:seu non terminata termino supradicto.

Quarto. **Et preterea** Sic ponere quātitatē infini
tā extēſā videtꝫ oīb⁹ modis
quibus extēdi pōt idē est:ꝙ ponere infinitū ꝫz esse: qō
iā oñdimus cadere sub his q̄ factibilia sunt a deo. Eui
dens igit iā est:ꝙ ifinitū extēſione magnitudinis:actu
fieri a deo nō iō est ipossibile:qꝫ ifinitas extēſionis re-
pugnet ei:qō est quātū. ¶ Ulterius etiā nō pōt dici ꝙ
ideo tale infinitū nō pōt fieri a deo:qꝫ dimensio nō pōt
actu esse sine ente nāli: ꝫ infinitas tali enti repugnat.
Primo quidē:qꝫ ꝫ si nāliter loquēdo ipsa ꝙtitas dimē Primo.
siua:sine virtutib⁹ ꝫ qualitatib⁹ nālib⁹ nō possit actu
existere:pōt tñ fic esse: virtute diuina. Multo enī min⁹
videt:ꝙ possit manere actu sine ꝓpꝛio vtpura:sine pro
ꝓrio subiecto:a quo depēdet quodāmodo fic a causa nā
li:ꝙ sine posteriori:a quo causalr nō depēdet: fit aūt il-
lud virtute diuina:ꝙ ꝫ hoc pōt fieri:vt viz quātitas di
mensiua actu existat:siue virtutibus:ꝫ qualitatib⁹ na
turalibus. Nō obstāte igit:ꝙ dimēſio nō possit virtu-
te nature actu existere:sine qualitatibus nālibus:pote
rit tñ actu fieri dimēſio infinita a deo.

Secundo. **Et preterea** Si ifinitas extēſionis repu
gnet enti nāli:aut hoc est rō
ne māe:aut rōne formē:aut rōne mor⁹:aut rōne nāliuꝫ
virtutū:nō pōt aūt dici:ꝙ nō possit fieri a deo ens nā-
le:sub infinita extēſione:rōne māe:qꝫ viz nulla mā est
in nā:q̄ sit in potētia ad infinitā extēſionē: ꝙuis enī in
nā nō inueniat actu talis mā:qꝫ tñ deꝰ nō agit ex sup-
pōne māe sz ipsaꝫ māz sīl cū tota re māli ꝓducit: nō ꝙ
hoc tollit ꝙ deus ꝓducere possit māz:q̄ sit in potentia
ad ifinitā extēſionē:sīl cū toto māto taliter infinito.

Tertio. **Et preterea** Cū mā habeat eē ꝙ formā:ꝫ nō
ecōuerso:ꝙ formā ē iu dicādū
de materia potius:ꝙ per māz de forma. Si igit forme
materiali non repugnat infinitas extensionis: manife
stum est ꝙ nec etiam materie repugnabit.

Videndum est Ergo:vtrū forme re
pugnet:nō vī autez
ꝙ sibi debeat repugnare rōne forme nisi ꝓpter alteraꝫ
duaꝫ causaꝫ:qꝫ vel ꝙ limitationē quā cōtrahit ipsa
forma per eē acquisitū ab alio:vel ꝙ limitationē: quā
cōtrahit ex vnione ad mām. Cū aūt forma ꝫ quelz res
nō cōtrahat nisi limitationē ēntie ex receptione eēndi
ab alio:māifestū est:ꝙ ꝙ talē limitationē sibi nō repu
gnat nisi infinitas essentie:talis aūt ifinitas(vt supra
oñdimus)nō ponit:imo tollit:ꝑ infinitatē extēſionis.
Ex vnione etiā ad māz:nō vī forma ꝓtrahere(nisi limi
tatōez ad actꝰ:ꝫ operationes māles:ꝫ ad hoc ens sz nec
ista limitatio tollit ꝙ infinitatē extēſionis:sed ponit.
coenim ipso ꝙ forma ponit stare sub extensione:siue fi
nita:siue infinita ꝑm actū:ponit etiā de necessitate:ꝙ
sit mālis ꝫ limitata ad actꝰ:ꝫ operationes māles: ꝫ etiā
ad hoccens. Māifestū igit iaz est ex dictis:ꝙ infinitas
extensionis nō repugnat enti nāli rōne forme: nec etiā
rōne māe:nō potest etiā poni: ꝙ sibi repugnet ratione
motus:quia nec ꝙ cuilibet corpi nāli debet aligs motꝰ:
qꝫ nō pōt ꝙperere corpi infinito. Quātus enī de rōne
corpis nālis sit:ꝙ hēat in se ꝑncipiū determinati mo
tus:nō tñ est de rōne eius:ꝙ vbicūq; ꝫ quōcūq; positū
moueat. Nec admodū de rōne corporis grauis est:ꝙ ī
se hēat grauitatē q̄ est ꝑncipiū motus deorsū:ꝫ ab hac
hz illō corꝰ:ꝙ sit determinatū corꝰ nāle. Nō est aūt
de eius rōne:ꝙ vbicūq; positū moueat: ꝑ illō ꝑncipiū
sz solū:ꝙ positū in loco sursuz:rēdat deorsuz: locus aūt
susuz: ꝫ locus deorsum:nō accipiunt in vniuerso nisi ꝙ
respectū centri ad circūferentiā:ꝫ ideo necessariū est:ꝙ
subtracta circūferentia:subtrahat: vnde si terra: ante
circūferentiā fuisset a deo creata:qꝫ nō fuisset tūc dare
locū in quo cōperit sibi mot⁹:moueri ꝑ sua ꝑncipia ne
quiuisset:ꝫ si potuisset moueri a deo:hoc tñ nō obstan
te fuisset determinatū corꝰ nāle ꝫ ꝙpter grauitatē q̄
sibi ponit in loco deorsum esse hz determinati motꝰ ꝑn
cipiū:sicut etiā si deus terrā infinitaz creasset: haberet
qdē in se grauitatē a qua diceret determinatū corpus
nāle:nō obstāte ꝙ ꝑ ipsaz:ideo moueri nō posset:qꝫ ifi
nita terra infra circūferēriā in loco sursū eōduci non
vaz:ꝫ tñ posset in suo spacio a deo moueri. ¶ Apparet
igit:ꝙ nec ideo infinitas repugnat corpori nāli:qꝫ de
rōne eius sit motus. ¶ Nō pōt etiaz poni:ꝙ sibi repu
gnet rōne nāliū virtutū:q̄ de ipsa sua rōne hnt:ꝙ limi
tare sint:nō est enī de rōne eaꝝ:ꝙ sint limitate nisi limi
tatione:que est ad certū virtutū genus: virtus enīm
nālis alicuius entis nāliū:nō est quelibz virtus ꝫ que
cūq; indñter:sed est vna ꝫ determinata ꝑm nāz entis
cui⁹ est virtus:hec aūt limitatio nō tollit: sed ponit ꝙ
infinitatē extēſionis:si enī corpus graue ponat sub in-
finita extensione:virtute sub illa extensione nō poterit
habere quācūq;:sed mālem solū:ꝫ hanc nō qualibz:qꝫ
nō virtute leuitatis:sed grauitatis tm: hāc tñ habere
poterit infinitā. Nā habere virtutē vnius generis tm
ꝫ habere virtutē infinitā in suo genere: cōtradictionē
nō implicāt. Māifestū est igit ꝙ infinitas extensionis
a virtutib⁹ nālibus nō tollit illā limitationē: que eis
de rōn. debet. ¶ Est aūt attendendum:ꝙ si deꝰ faceret
duo corpa ꝓtraria ꝙ virtutū:vnū infinitū:ꝫ reliquū fi
nitū posset vtrūq; piter ꝓseruare a mutata actiōe ꝫ pas
sione:etiā in eodē spacio:ꝫ sīl posset duo corpa ifinita
preterq̄ finitū si haberet in se virtutē infinitā itensiue
ꝫ nō extēſiue solum haberet etiā ex sua natura ꝙ posset
in instāti in se cōuertere finitū(vt videt)nō aūt infi-
nitū. Item vtrūq; ifinitum esset in eodem spacio ifini-
to:cum tñ finitum nō possit ifinitum spacium occupa
re. ¶ Cōcludendum est igitur ex oibus supradictis: ꝙ
nō ideo ifinitum extēſione:nō est facibile a deo: quia
talis ifinitas repugnat enti naturali: vel quātō: ꝑm ꝙ
quātum: vel enti creato: el etiam quia infinitas repu-
gnet vniuersaliter ei:quod est:nullo ergo modo dicēdū
est ꝙ impossibile sit deo facere ens infinite dimēſionis
Ex hoc autem statim habetur:ꝙ etiam est ei possibile
facere ifinitū multitudine idiuiduoꝝ vnius speciei:
multo enim minus videt possibile esse vnum ens infi
nitum:ꝙ entia sic ifinita multitudine:quod tñ in se sit
vnum qōq; finitū:ꝫ precipue cum videamus aperte:
ꝙ sub eadem specie possunt per successionem accipi idi
uidua ifinita. Utrum autez possit facere spēs ifinitas

multitudine:non determino ad pñs:sm tñ ponentes q̄ facere potuit mundū ab eterno:videl dicendū q̄ sic: si enim infinit dies p̄cessissent diē hodiernā: potuisset deus die qualiber spēm vnam producere:z eam seruare:cum inc̄ueniens sit suā potentiā in ꝓductione speciez terminari tor̄aliter in aliqua die: z sic p pñs cēt hodie species infinite multitudine. ¶ Hec igit oia dicta sint sine p̄iudicio sententie melioris:nō enim audeo cū loquor de potēta dei: auferre aliqd oīno ab ipsa Est enī ipse vt ait brūs ambrosius) venerabilis naturę: inexti mabilis potēte: imensus in numero: icomprehensibilis in operibus. Imperat ipse nature: nō possibilitari obtēperat: nō mēsuras colligit: nō pondus examinat: voluntas eius mensura rex est: sermo eius finis est operis: cum ratis ac tantus sit: quis timeat ei dicere impossibile tibi nihil est.

Responsio ad obiecta

Ad primum Ergo argumentum in cō. trariū adductū dicēdū est q̄ infinitū infinitate entie si deo equak: nō tñ sibi equak infinitū infinitate quātitatis cōtinue: vel discontinue.

Ad secundum Dicendū q̄ infinitū z si dicat priuationez termini: nō idcirco dic vniuersaliter tñ p̄uationē act⁹ q̄ actus in plus se habet q̄ terminus: cum sit aliquis actus omnino infinitus seu illimitatus.

Ad tertium Dicendum q̄ nihil creatū pōt esse virtutis infinite: simpliciter: q̄ nec creā ipm esse pōt simplr infinitū: pōt autē esse infinitū in genere: z habere q̄ pñs virtutē nō simplr sed in genere infinitā. ¶ Ad quartū dicendū q̄ infinitū simpliciter: sua virtute excellit infinitū in genere: z in genere infinitum superat id: qđ in genere eodez finitū est: superat aūt infinitū simpliciter illud quod est infinitū in genere: nō quidē q̄ possit producere infinitum simpliciter: sed q̄ potest ꝓducere infinitū in genere: z q̄ sua virtus extendit ad res cuiuslibet generis. Infinitū enim in genere non se extēdit ad res cuiuslibet generis: sed ad res generis sui tñ: z sicut infinitū simpliciter nō pōt aliud simplr infinitū producere: nec tñ sequit q̄ sibi equet finitū in eodē genere q̄ id: quod finitū nō poterit producere nisi in tempore: infinitū poterit producere in instāti. ¶ Est enim diligenter notāduz: q̄ cū quātitas de rōne sua abstrahat a virtutibus actiuis: quātuncūq; aliquid ponat infinitū infinitate quantitatis: nō est tñ ideo necessariū q̄ ponatur infinitum infinitate: actiue virtutis p̄cipue cum nec sit necessariū ipsum habere aliquā virtutē actiuam. Quādo ergo dr q̄ infinitū in genere habet virtutē infinitā: nō est intelligendū simplr de infinito in gñe quātitatis: sed de infinito in aliquo genere actiuoz: cuius sunt infinitū calidum: z infinitū frigidū: z alia huiusmodi. Calidū autē tunc ꝓprie dr infinitū quādo caliditatez habet oibus modis quibus haberi pōt: quod ꝓprie loquēdo est habere caliditatē infinitā intensiue: z tale infinitū calidum finitū superat: modo predicto. ¶ Est etiā notāduz: q̄ si viterius sic arguat: nihil creatuz potest creare effectuz infinitū: (vt cōcessum est) forma autē naturalis que ē quid creatū causa quantitatis extensiue est in corpore nāli: ergo nullum corpus nāle: habere potest quātitatē infinite extēsionis: dici debet q̄ forma naturalis non potest ēsse aliquo modo causa effectiua infinite extensionis. Verū tñ est q̄ sicut forma nō est causa effectiua sui ipsius: sic etiam non potest ꝓprie dici causa effectiua dimensionis z aliox accidentiū: que ad eius positionez in mā necessario ponunt: quin etiam potius ille: qui effectiue formā ponit sub actu essendi: ponit etiam in cē z omnia que ipsaz necessario cōsequunt: si ergo deus sit a quo forma ponit effectiue in esse: a deo etiaz effectiue ponent in esse: z accidentia p̄ntia formā. Et q̄ deus est simplr infinitus: reducet tunc effectus infinitus in genere tanq̄ in causā in id qđ est simplr infinitū: verū q̄ aliquam causalitatē habet forma super accidentia ipsaz cōsequentia: sufficit ad hanc causalitatē saluandaz vt in quacūq; parte mātē ponitur accidens cōsequens forman: ibi etiam ponat z forma z per consequens si in finita mā hoc accidens ponit: necesse est etiam z formā sub stantialez: quā illud accidens cōsequitur poni in mā infinite extensa: ita tñ q̄ ibi ponatur ab agente virtutis simpliciter infinite: cuiusmodi est deus: z sic nullū inconueniens sequit. ¶ Ad. v. dicendū: q̄ infinitū simplr bne bz illimitatā essentiā: nō aūt infinitum in genere: z ideo scōm pōt esse quid ꝓductū ab alio: nō aūt primū. ¶ Ad. vj. dicenduz: q̄ si duo corpa simul in eodem loco poni nō pñt virtute creata tñ pñt poni virtute diuina. Infinitū etiaz pōt dupliter cōsiderari: vno quidē modo simplr z absolute: sm quod infinitum: z sic non pōt ab aliquo sui generis transcendi: omne enim quod aliquo sui generis transcendit est de necessitate finituz in illo genere. Alio vero modo pōt accipi: sm q̄ cadit sub aliquo modo finitatis: z sic nihil prohibet: q̄ aliquo modo transcendatur. ¶ Ulterius cōsiderādum est: q̄ maioritas proprie dicit excessum quo vna quantitas excedit aliquā aliam. Quantitas enim maior alia proprie dicitur: que vna cum sit tātuz continet quantuz alia z adhuc amplius: ex quo quidēter apparet: q̄ ois quantitas que excedi pōt excessu maioritatis: necessario est finita: si ergo ponant duo cōtinua infinita in eodē spacio virtute diuina: manifestū est q̄ vnū nō pōt dici maius alio: cū vtrūq; sit infinitum. Ambo etiā nō possunt dici maioris quātitatis cōtinue q̄ vnū ipsoz tm: qz (vt dictū est) q̄ritas cui datur excessus maioritatis: opz q̄ vna manens excedat aliā. Illa aūt duo cōtinua infinita nō sunt vna q̄ritas cōtinua: nec etiā sic potest addi vnum ad aliud q̄ faciant vnā q̄ritatē cōtinuā maiorē quia cuicūq; fit talis additio: oz necessario q̄ fit terminatū ad illā extremitatē in qua continguntur a quātitate sibi addita. Nullatenus igitur duo cōtinua infinita sunt maior q̄ritas cōtinua q̄ vnū cōtinuū infinitū cuz nec vna q̄ritas cōtinua sint nec vna fieri possint modo p̄dicto: due enim cubitales q̄ritates: z si nō sint vna q̄ritas: qz tñ possunt fieri q̄ritas vna excellens cubitalem q̄ritatē: pñt cōuenienter dici esse maioris q̄ritatis: q̄ vna cubitalis q̄ritas: sic igitur iam manifestum est: q̄ cōtinuū infinitum sic simpliciter sumptū: a nulla q̄titate transcenditur: si aūt accipiat: vt cadēs sub aliquo modo finitatis: sic nihil ꝓhibet ipsum trāscendi: hoc aūt modo sumit cuz accipit vt cadens sub certo z finito nūero binario: duo enī cōtinua nūero binario mēsurantur: z qz duo sunt plus q̄ vnū tm: ideo dici pōt q̄ duo cōtinua infinita sunt plus q̄ vnū tātuz cōtinuū infinitū. Tria enim cōtinua infinita faciunt maiorē numez q̄ tātum duo. ¶ His ergo diligenter consideratis apparet solo sexti argumenti: qđ ex suppone falsa processit. ¶ Ad. vij. dōz: q̄ illa nō est rō corpis vlr sumpti sed corpoz finiti. ¶ Ad. viij. dōm q̄ si extra qualiber p̄ē magnitudinis infinite dari possit alia para: non tñ ideo cōcludēdū est: q̄ extra oēs ptes eius: z p pñs q̄ extra ipsam toram fīr dari possit: cui⁹ rō est: qz hoc q̄ dicit: quelibet ps: nō dicit acceptionē multaz p̄tiū simul: sed vnius tm: z qz in infinita magnitudine nō pōt dari aliqua vna ps: extra quā iteꝛ alia arq; alia dari nō possit: idcirco verū ē dicere: q̄ extra quamlibet partem magnitudinis

magnitudinis infinite, alia pars dari pōt. Sed h̄ qđ dico oēs ptes ifinite magnitudinis: dicit cōplexionē infinitaz p̄tiū. Extra vero ptes ifinitas in q̄tū huius nō pñt alie ptes magnitudinis dari: z idcirco iz extra quālibet ptē dari possit alia ps: nō tñ io pōt etiaz dari extra oēs: vñ ergo deficere argumentū per fallaciā figure dictiōis: cū in ipso fiat trāsitus ab accipiēte qđ finitum ad accipiēs aliqđ infinitū. ¶ Ad. ix. dicendū q̄ totum pōt dici tā de cōtinuo finito q̄ de infinito: cuius declaratio ē: qz sicut oē se bz ad discretū: ita z totū ad cōtinuū: dicimus aūt q̄ oēs spēs nūeroz sūt q̄ritas discreta: z tā spēs nūeroz sūt infinite. Cōsīt ergo: si ponat cōtinuū finitū sub actu eēndi: nō obstante infinitate: dici poterit: q̄ ipsuz totū est actu exīs: totū. n. nō dicit nisi cōplexionē oium p̄tiū alicui⁹: que qdē ptes in re finita sunt finite z infinite in infinita: q̄ aūt de pfecto dr: q̄ finē ēcludit: intelligēdū sic est: vt per finē accipiat: vel finis frutis: vel opis: vel eēntie: vel extēsionis. Et in infinito cōtinuo dari pōt icluso finis finitētis eēntiā: que est ipm esse. Itē dari pōt: nō qdē terminus extēsionis a quo extēsio bz q̄ nō sit in ifinitū ptēsa: sed pot⁹ ille a quo bz q̄ sit ptēsa oib⁹ modis: quibus ꝓdi pōt: nō obstante igit infinitate de qua logmur: adhuc p̄tinuū infinitū pōt dici pfectū. ¶ Ad. x. dōm: q̄ z si infinitū nō sit scibile scia: qua totū aliqđ cognoscit per numerationē suaz p̄tiū: est tñ scibile scia: qua simul diuersa z multa cognoscit pñt. ¶ Ad. xi. dōz: q̄ si ponerēt corpus infinitū: illud ibi de relictū eēt immobile: nō obstāte q̄ ab alio vtpote a deo posset in suo spacio in tpe moueri (vt in determinatiōe dictū est) falsū q̄ supponit: cū dr q̄ posset sursum: aut deorsum moueri: z in instāti. ¶ Ad. xij. dicēdū sine p̄iudicio: q̄ si intellectus angelicus pōt oia simk cognoscere: que q̄ vnā spēm cognoscunt: non solū nō est inc̄ueniens: z impossibile: sed est etiā necessarium q̄ infinita sik cognoscere possit: si infinita per eandē speciem cognoscibilia simul actu ponant: nam z si rerum generatio z corruptio fuisset ab eterno: infinita individua sub vna z eadē specie precessissent: que nunc intellectus angelicus oia simul cognoscerent: iz enī talis intellectus nō sit simplr infinitus: est tñ ifinit⁹ z illimitat⁹ sm qđ: z io etiā: z si nō possit ꝓprehendere infinitū simplr: nō tñ tollit qn possit cognoscere: z comprehendere infinitū sm quid: q̄le est illud: qđ sub finita spē intelligibili cōprehendit. ¶ Ad. xiij. dicendū: q̄ q̄ntūcunq; deus infinita individua: z ifinitas rez spēs actu ꝓducere ponat: sua tñ potentia tota limitari nō potest. Rō aūt huius est: qz nunq̄ p infinitoz etiā ꝓductionē ponit aliqđ produci: qđ nō bēat eēntiā limitataz: per esse receptum ab alio: oē autez tale infinitū distat ab eo qđ essentiā illimitatā bz: inter infinite aūt distātia semp alia z alia intelligi pñt: qz igit q̄ncūq; infinite spēs z infinita individua actu a deo ꝓduci ponant: semp tñ ponunt in ifinitū distare a deo: cuidenter cōcludit: q̄ semper deus alia multa producere possit: Quō aūt infinita quātitate plus produci possit: iam declaratū est. ¶ Ad. xiij. dōz q̄ in infinito cōpe est infinita virtus z ifinita essentia: nō quidē simplr z oīmode: iz solū infinitate extēsionis. ¶ Vel dicēdū: q̄ virtus infinita simplr nō inuenit: nisi in eo cuius eēntia est simplr infinita: in quo virtus z essentia idē oīo sunt: virtus aūt infinita gñe inuenit in eo cui⁹ essentia est certo genere ifinita: infinitā aūt eēntiā in gñe eā dicim⁹: que bētur oībus modis qbus bri pōt: quis eius eēntia subē nō suscipiat simplr magis z minus: sicut nec etiā forma tālis: cōparata tñ ad actus z operationes ipsam cōsequētes: gradus diuersos habere potest. ¶ Sic igitur nūc mihi videtur dicendum z ad qōnem z ad argumenta si autē apparet in hac qōne aliquid cōtra pbm Ari. nō tñ statim ob hoc falsum est iudicandum: nisi ꝓius apparear etiam esse contra theologicam veritatem.

¶ Questio nona.

Questio Nona est Utrū quilibet loc⁹: a quolibet loco differat specie. Et videt q̄ sic: quecunq; enī differunt forma: dr̄nt spē: sed quilibet locus a quolibet loco differt fōa: cū vnusquisq; locus distinguatur ab alio distinctione ordinis ad vniuersum: qui est quid formale in loco: ergo omnis locus ab omni loco differt specie. Prīa rō.

Preterea Forma nō pōt seipsa ab alia fōa distingui, nisi ponat diuersificationem in specie. Constat aūt q̄ ordo ad p̄mū cōtinēs qui est quid formale seipso distinguit (vt vr) ab alio ordine: ergo distinctio ordinis predicti: ponit de necessitate specificam distinctionem in loco: variatur autē p̄dictus ordo sm quodlibet indiuisibile: ergo z locus scōm punctum specie diuersificatur. Scōa rō.

Preterea Illud quod est oīno imobile taz vz per se q̄ritaz q̄ accīs: nō pōt distingui nisi distinctione specifica: locus aūt (sm Ari. in quarto physicoz) videt esse quid oīno imobile: ois igit distinctio locis est distinctio specifica. ¶ Preterea ois motus est de cōtrario in cōtrariū sm Ari. in v. physicoz) Contingit autē de quolibz loco trāsire ad locū aliū: ergo oēs loci sunt ꝓtraꝛij: z q̄ pñs sunt species differentes: qz oia ꝓtraria specie dr̄nt. ¶ Preterea locatū in motu locali: semp actu est in aliquo loco sibi eq̄li: z nūq̄ in duob⁹ instātibus: durante motu: est i vno z eodez loco: sed semper in alio z alio: hoc autē esset impossibile: est locus non cōsisteret in idiuisibili: omne aūt tale specie solum sm seipsum distinguit: igitur distinctio oīum locoz est distinctio formalis z specifica. Tertia rō. Lo. 4i. quarta rō. Lo. io. quinta rō.

In contrarium Aut est q̄ motus ꝓficatur a termino ad quē: oēs aūt motus deorsum: sunt eiusdē spēi: ergo z oia loca deorsum: nō ergo oēs loci differunt specie. In oppositum.

Respōdeo ad hanc Qōnem simplr dicendū est: q̄ nō q̄libet locus differt spē a quolibet loco: quod potest ad presens duplici via declarari. Responsio

Et prima Quidez via sumitur ex cōparatione loci ad vbi: qđ cōsequit motū localē. ¶ Ad cuius intelligentiā sciendū est q̄ motus localis directe tendit ad ipsuz vbi: qđ significat esse in loco. Quilibet enim motus ad id ꝓprie tēdere dicit q̄ ꝓ ipsuz acquirit: que admodū de albario rēdit ad albedinē: que acquirit per ipsam dealbationez: z denigratio ad nigredinē similiter: z sic est vbi in singulis motibus: q̄ quilibet scilicet motus in id rēdit directe quod acquiritur per ipsuz: non acquiritur aūt q̄ motū aliqđ manens extra mobile: etiā post ipsā acquisitionē: iz aliquid manens in ipso mobili tanq̄ in subiecto. Huius autez sufficiens declaratio est: qz ea que sunt idem re: differunt aūt sola rōne: sunt etiā necessario in vno z eodem subiecto. Motus autē z actus: q̄ acquirit per motum in re sunt idem: z in ratione differunt: actus etenī rem suam simplr: z absolute dicit. Motus vero dicit eandem rem stantē ramē sub quadam acquisitione cōtinua. Est enī motus actus entis in potēcia (vt dr̄ i. iij. physicoz.) Cōtinua autē acquisitio actus: nō ponit rē aliquā in nā preter actum qui acquirit: qz igit motus non est nisi ipsa continua actus acquisitio manifestum Prīa via. Lo. 6.

est q ipse in re nō ponit nisi actū qui acquirit̄ p ipm. Et q2 (vt dictū est) ea que ponūt vnā t eādē rem: fūt in eodē subiecto: cōcludit̄ necessario q in eodez subo sunt motus t actus: qui acquirit̄ p motū: motus aūt nō est extra ipm mobile: quin poti⁹ necessario ē in ipso mobili tanq̄ in subiecto ꝓprio. Jn ipso igit̄ mobili oz q sit vt in subiecto: t actus qui p motū inducitur. Et iz gdā locus: nō sit in ipso locato siue i mobili localiter: sed in corpe locante: ipsum tn̄ vbi ad minus est ꝓprie in ipso corpe locato: cui soli ꝓprie cōuenit t esse in loco: t localiter moueri: ad ips igit̄ vbi qō est in locato: t nō extra locatū ꝓprie ac directe tendit motus localis: t hoc ꝓprie p motū localē acquiritur: vñ t qñ aliquid vadit ad suū naturalē locū: dr̄ ēre ire ad suū nāle vbi: t q2 motus: t id qō acquirit̄ p motū ordinant̄ in eodē genere: iccirco phs in .v. physico ꝓ dicit: q mot⁹ localis est motus in vbi. ¶ His visis viteri⁹ est sciēdū: q act⁹ q acq rit̄ per motū fm aliquid sui oz q sit in toto motu: fz vltro tota perfectionē suā debet esse solū in termino motus Si enī aliqua forma sit q̄ fm nihil sui cuz motu remaneat in ipso mobili: fm vero se tota inueniat̄ in termino mot⁹: cuius modi est forma subalis: t quicqd cōsistit in individualibus hoc nullo modo dici poterit acquiri per motū: sed p mutationē solū: est enī oino ꝓra rōnez motus: q secum nihil ponat de actu qui p ipsuz acquirit̄. ¶ Manifestū est enī: q quicūq est in cōtinua acquisitione vel acceptione alicuius actus: necessario hz de actu in cuius est acceptione ꝓtinua: implicat enī apta ꝓra dictio: cū dr̄ q aliqd cōtinue accipit aliquē actuz: t tn̄ cum ipsum continue acquirit: nihil de ipo habet. Motus aūt (vt dictū est) nihil aliud est q ipsa continua acquisitio: vel acceptio actus. Si igit̄ saluare velimus: q sit motus in vbi: oz necessario nos dicere q in toto vel cum toto motu locali maneat aliquid de ipso vbi qō, p dictū motū acquirit̄: ita dumtaxat q cōtinue durante motu pfectius ac pfectius habeat̄: donec deueniat̄ ad ipsum totaliter completū: t sic insimul motus terminetur: hoc aūt esset oīno impossibile si ipm vbi in individuali cōsisteret: qō enī individuale est: nō pōt primo acqri fm aliqd: t postea fz aliqd: q2 sic necessario haberet partem t partē ꝓter ꝓnūs esset diuisibile. Quod igitur indiuisibile est: stari cū incipit acquiri acquisitū est totū. Si igit̄ ipsuz vbi per motū acquirit̄: necessarium est q quandā diuisibilitatē t latitudinē habeat: vt sic dici possit q nō stetim cum incipit acquiri sit totū acquisitū: sed potius q cōtinue per motuz: magis ac magis acquirit: donec ipsa acquisitio cōtinua cōpleat: cū aūt ipsuz vbi significet cē in loco: qō necessario diuersificatur ad diuersificationē locoꝝ: si locus in individuali cōsistit: necessariū est q in idiuisibili consistat t ipsuz vbi cum ergo hoc sit impossibile (vt ostendimus) euidēter cōcludit̄: q impossibile est ctiā ipm locū in individuali consistere: q2 ergo tota ratio ꝓpter quā ab aliquibus ponit̄: q nō possunt inueniri duo loca eiusdē spēi sit: q2 reputant locū in individuali cōsistere: ex quo oīndimus hanc radicem stare nō posse: apparet euidenter: q ipsa etiā positio que supra talez radicem fundatur: est oīno impossibilis. ¶ Verū aūt: q2 in toto motu locali ipsum mobile dr̄ fieri in alio t alio loco: sciendū est q forma q per motū acquirit̄ nunq̄ durante motu inueniri pōt in duobus instātibus sub vno gradu sue nātalis pfectionis: tunc enī ipsa eius acquisitio esset necessario interrupta vtpote si albedo maneat in vno gradu sue pfectionis ab vno instanti vsq̄ ad aliud instans in tpe cadente inter illa duo instātia nihil oīno erit de albedine acquisitum: quia si aliquid acquisitum foret facta esset de nouo cessitate ipsa albedo perfectior: t per cōs nō mansisset in eodē sue pfectiōis gradu. Si igit̄ ipsa dealbatio seu acquisitio albedinis cōtinuari debeat: t nō interrumpi: oz necessario q ipsa albedo sic ꝓtinue fiat magis ac magis pfecta: q2 nunq̄ dealbatione durāte inueniri posset in duobus instantibus sub vno gradu sue perfectionis: sed in alio t alio: quantūcunq aūt illi gradus perfectionis videant̄ esse aliq t aliq nō sunt tn̄ ita diuersi q pertineāt ad diuersas species: sed necessario pertinent ad spēm vnā t eandē: vtputa ad spēm albedinis que sola per dealbationē acquirit̄. Est enim vlr de ratione cuiuslibet forme que īducitur per motū: q in sua nā habeat latitudinē quandā cōprehensiuā graduū diuersorum ad vnā t eandē spēm pertinētiū. Sicut autē de albedine dictū est: sic etiaz si saluare volumus motū esse in vbi: opz nos cōfiteri q in toto motu locali ipsum vbi est aliud t aliud: q2 sub alio t alio: sue pfectionis gradu: t locus sīr alius t alius propter alios t alios: sue nature perfectionis gradus ad vnā tn̄ t eandez loci spēm ptinētes. Ex his autē magis habet q possint esse plura loca eiusdē spēi q cōtrariū. Ex quo enī latitudinē magnā habēt accipient̄ duc illius latitudinis partes: in quibus ponent̄ duo ꝓticularia locata: que erunt per cōs in duobus locis eiusdē nature seu eiusdē speciei: sic igitur cōplera est prima via declarandi propositum: sumpta ex habitudine loci ad ipsum vbi: quod p motum localem acquiritur.

Secunda autē via dicit ad vniuersum: qui dicit esse quid formale in loco. ¶ Ad cuius intelligentiā: sciendū est q relationes nullo modo diuersificantur: nisi ad diuersificationē t distinctionē rez supra quas fundant̄ (vt in p̄cedētibus questionibus dictū est) ideo enī similitudo paternitas: t filiatio sunt diuerse: t differentes relationes: quia fundant̄ sup res differentes seu distinctas. Et fm quidē q res ipsa: supra quā relatio fundat̄ i se diuersificationē parit̄: relatio etiā super eā fundata diuersificari intelligit̄. Ponamus enī q sint duo homines albi: vn⁹ qdē alb⁹ pfecte t alius imfecte: ille qdē qui imfecte est albus inquātū cū alio cōicat in albedine dici potest esse quodāmō ei similis: inquātū vo participat aliquid nigredinis: erit perfecte albo dissimilis. Si aūt ille qui est minus perfecte albus moueatur continue motu dealbationis donec pertingat ad gradū albedinis in quo est alius: erit continue durante dealbatione magis ac magis albus: t perfecte albo ex p̄ti magis ac magis silis: nec vnq̄ durante cōtinuitate dealbationis poterit inueniri in duobus instātibus in vno gradu perfectionis albedinis: aut in vno gradu silitudinis. Et quadmodū q̄dez illi gradus perfectionis albedinis: q̄tūcūq alq: t alq videant̄: nō sunt tn̄ ita diuersi q ptineant ad spēs diuersas: sed spectant necessario ad vnaz tm̄: vtpote ad spēm albedinis q̄ nō est nisi vna: sic etiā t illi gradus relationis: q̄truncunq diuersi appeant: nihilominus tn̄ ptinent ad vnā t eandē relationis spēm: vtputa ad speciē similitudinis fundate sup albedinē, que est vna species specialissima ipsius similitudinis. Est enī hoc vr verū: q si res ipsa super quā relatio fundat̄: hēt in sua nā latitudinē cōprehensiuā multoꝝ graduum ciusdez speciei: oportet etiā necessario t relationē fundatam super eā habere in sua nā latitudinē quandā cōprehensiuā diuersoꝝ graduū ad vnā t eandē spēm ptinentiū. Manifestū est igit̄ q distinctio t diuersificatio relationum: sequitur semp distinctionē t diuersificationē ipaꝝ rerū sup quas fundant̄. Luz igit̄ ordo ad vniuersum nihil aliud

Scda vis

nihil aliud sit q relatio quedā ad vniuersum totuz: vel ad primū continens: cōcludit̄ euidētissime: q ipse nullo modo distinguit: aut diuersificari pōt: nisi ad diuersificationē t distinctionē eius sup quod fundat̄: verum quia hic nō logmur de quocūq loco: sed solū de loco nāli vel physico cui formalis est nō qualiscumq ordo: sed ordo physicus: cū quelibet nālis t physica relatio sup aliqd nāle fundet̄: oz ēt necessario q ordo p̄dictus pro suo fundamēto habeat aliqd nāle. ¶ Si aūt velim⁹ videre qd illō nāle sit: p̄siderādū est q cū fz ordinē nāe sumat̄ ētiā ordo situs in ḡrib⁹ vniuersi: videm⁹. n. q ea q sunt altioris nāe: sunt ēt in situ altius ordinata: t q2 p mū cōtinēs supremū est ordine nāe: t situs iter oīa physica: oz necessario q ex alia t alia distāria, ab ipo: alia t alia nālitas attendat̄: vnde etiā videm⁹: q quāto aliq sunt nobilioris nāe: tanto sunt sibi ꝓpinquiora: tanto aūt remotiora ctro naturā ignobiliorē habēt: nā t hoc necessariū est euenire: q tāto. s. aliqua sint magis nobilia: ctro propinquiora sūt primo mobili. Ad determinatā igit̄ distātiā a primo cōtinēte: cōsequit̄ imediate determinata cōnālitas supra quā fundat̄ vnus ordo debitus vni nature determinate in vniuerso. Et q2 ignis fm nobilitatē nature propinqui⁹ est primo cōtinēti supra oia que sūt in spera actiuoꝝ t passiuoꝝ: iccirco sibi debēt in vniuerso ordo fundar⁹ supra cōnaturalitatez cōsequētē maximā ꝓpinquitatē ad corpus celeste: h aūt cōnaturalitas ad ignē primo inuenit̄ in superficie cōcaua orbis lune: t ꝓterea ignis imediate ordinat̄ in superficie illa: tanq̄ in loco ꝓprio. Et que admodū qdem totus ignis dr̄ imediate locari i ista superficie: ꝓpter id q2 in ea primo inuenit̄ cōnālitas ad ignē: ficeriam si postea supiorē ignis imediate ps inferioz accipiat̄: ps secōo accepta erit locata tanq̄ in loco ꝓprio in superficie vltima prius supioris que qdē superficies: si accepta fuerit: vt actu diuidēs vel distinguēs partē inferioē a parte superioꝝ: erit actu locus inferioris partis. Si vero sumpta fuerit: vt potētia tm̄ diuidēs: erit etiā t loc⁹ in potentia solum. Quāuis aūt superficies lune: t superficies ignis sint diuersaꝝ naturarū: q tn̄ in vna cōnālitate cōueniunt vtpote in cōnaturalitate ad ignē cōueniunt etiam in vna ratione locāris: hec autē rō pfectior inuenitur in superficie cōcaua orbis lune q̄ in superficie ignis t ratio est: q2 cōnaturalitas que requirit̄ ad rationem locatoriā: attendit̄ precipue fm virtutē cōtinēdi t saluandi naturā igneā: que quidē virtus: q2 ab orbe superioꝝ prouenit: ex distantia ab ipso magis ac magis debilitat̄: ꝓrotendit̄ aūt cōnaturalitas predicta vsq̄ ad certam distantiā ab orbe: post q̄ statim accipit̄ cōnaturalitas ad aerem: que etiā primo inuenit̄ in cōcaua superficie ignis: vnde t aer dr̄ i illa superficie imediate locari tanq̄ in loco ꝓprio: nō tn̄ sola superficies est locus naturalis: sed superficies sumpta sub virtute contentiua t saluatiua alicuius nature: sub virtute (dico) prouenīente ab orbe: sic etiā t cōnaturalitas ad aerem: vsq̄ ad certā distantiā a primo cōtinēte attendit̄: post quā statiz sumit̄ cōnaturalitas ad aquaz: t post ipsaz accipit̄ cōnaturalitas ad terrā. ¶ Quia ergo ordo qui dicit̄ esse quid formale in loco (vt ostensuz est) supra talem cōnaturalitatē fundat̄: oportet necessario dicere: q nō diuersificet nec distinguat̄: nisi fm diuersificationē t distinctionē ipsius: talis autez cōnaturalitas fm quodlibet punctū acceptum in directa distātia a primo continente diuersificatur fm tamen diuersos gradus: pertinentes ad cōnaturalitatē nō quidez diuerse spēi: sed vnius t eiusdem. Tota enī cōnaturalitas ad ignez est vnius speciei: oportet igit̄ de necessitate: q t ordo supra talem cōnaturalitatem fundatus fm quodlibet indiuisibile acceptum similiter varietur. Et quia nō solū quālibet variationē distantie sequit̄ specifica variatio naturalis: sed certam t determinatā: relinquit̄ etiaz q t specifica variatio ordinis nō sequat̄ nisi certam t determinatā a primo orbe distantiā. Cum igit̄ locus naturalis a tali ordine spēm trahat: cōcludit̄ de necessitate: q nō fm quodlibet indiuisibile sequit̄ specifica variatio loci quin porius sumi possunt in alia t alia distantia ab orbe duo loca differentia quidē numero: sed conuenientia specie vtputa si in illa alia t alia distantia: sit cōnaturalitas ad vnam t eandez naturā: t ordo per consequens vnius t eiusdem nature. Sic igitur t per hanc secundam viam euidenter apparet q nō oīa loca sunt differētia specie: t si necessariū sit q quattuor ad minus sint diuersaꝝ specierū: fm q quattuor nature sunt quibus principaliter assignat̄ locus in vniuerso: videlicet ignis aer: aqua: t terra.

Ad primum Ergo dicendū: q t si differētia formal̄ i formis cōsistentibus in indiuisibili faciat diuersitatē in spē non tn̄ omnis differentia formalis hoc facit in formis habentibus latitudinem comprehensiuā diuersoꝝ graduuz: ad vnā spēm pertinētiū: de qua z numero est forma localis: gradus enīz inferioz albedinis: t gradus supioz ad eandem speciem pertinent. Rōnsio ad obiecta

Ad secundum Dicendū q cū forma sic solū distinguit̄ a forma: sicut distinguit̄ forma aliqua sumpta in vno gradu a seipsa sumpta in alio gradu eiusdem nature habētis latitudinē: nō autē ponit diuersitatem specierum. ¶ Ad tertiuz dicendū: q id quod est ita immobile q nec potest subiici motui: nec circa ipsum potest esse motus: nullo modo pati potest in sua natura individuale distinctionem: locus autē nō sic se habet: quamuis enim ipse non possit moueri: bene tamen circa ipsum potest esse motus: dicitur autem locus: quantū ad id quod in ipso formale est immobilis esse: q cū celum semper maneat in eodez ordine ad centrum in vna t eadē distantia necesse est prouenire semper ab ipso vnā t eandem cōnaturalitatē: t per cōsequens vnū t eundē locale ordinē. ¶ Ad ūltū dicēdū q t si a quolibet loco possit esse motus ad alium, locum non ideo tamen necessarium est q simpliciter t absolute sibi cōrarient: sed solū fm qō accipiunt̄ sub terminis motus oppositoꝝ rōnum: inquantū videlicet vnus accipitur vt terminus a quo: t alius vt terminus ad quem. ¶ Ad quintum iam responsum est in prima parte determinationis.

¶ Questio decima.

Questio Decima est ¶ Utrum celum sit in loco q partes: t maxime vltima spera. Et videtur q non Pria rō.
Cui enim p se cōperit motus localis per se videtur competere locus: sed celo per se vr cōptere talis motus: t non per partes: cū pars cōtinui moueatur ad motū totius potius q̄ econuerso: ergo celo cōperit esse in loco per se t non per partes.

Preterea Locus non necessario mouet cuz locato: ad motum aūt vnius partis vltime spere: necessario mouētur oēs partes eiusdē ergo vna nō cōtinet in alia sicut in loco: q nec tota spera dici pōt hoc mō in loco esse per partes suas. Scda rō.

Preterea Corpus qō est in loco p aliud: oz q sit loco p aligd p se i loco exīs sed ptes vltime spere nō possunt esse per se in loco: q2 eadem est nā totius spere t partiū ipsius: t tota spera nō

est per se in loco: igitur nec partes ipsius: & per ꝑs nec tota erit in loco per ptes. ¶ Preterea qđ est per se in loco per se est ia est q locū a parte in mō: sed ptes ipsi⁹ spere nō sunt ꝑ se: ergo nec ꝙ se sunt in loco: & sic idē qđ ꝓus.

quarta rō.

In contrarium est qđ Aris. dicit in. iiij. physicorū. q celum non est alicubi totū: ſm aūt q moueatur sic & locus est partibus altera enim ab altera habita partiuz est: igitur celum est in loco per partes.

In oppositum. Lo. 47.

Ad huius Cōnis intelligentia: sciendū est q motus localis (sicut habet in v. physicoꝝ) est motus in vbi & ad vbi: quēadmodum & motus alterationis est motus in qualitate & ad qualitatem: & motus augumenti in quātitate & ad q̄titatē nūc aūt ita est: q in quocūq; subiecto natus est cē aliqs motus: in eodem etiā necessario aptū natū est esse & id qđ per illū motū acquirit: vñ in quocūq; natus est esse mot⁹ alterationis: in eodē est etiā apta nata eē & ipa q̄litas: q̄ necessario acquirit ꝑ alterationē: ozi igit de necessitate q̄ in quocūq; ente inuenit mot⁹ localis: in eodē inueniat & vbi: qđ semp ꝑ localē motū acquirit: cū ergo in vltima spera inueniat localis motus: oz oīno q̄ in ea inueniat & ipm vbi: vbi aūt significat esse in loco. In fallibilr ergo cōcludit q vltia spera aliquo mō sit in loco. ¶ Hoc aūt viso vlterius sciendū est: q locus formaliter vr nihil aliud esse q̄ ordo determinatus in vniuerso corpeo: cuius ꝺclaratio est: q quādiu mobile manet in eodē ordine ralis vniuersi: dr manere simplr in vno & eodē loco: sicut aūt cū mutat ordinē: dr ēt mutare & locū: vñ si nauis in flumine ligata stat fixa in eodē ordine ad vniuersuz: q̄tūcūq; superficies aq̄ ptinētis nauim mutet ꝓpter vnitatē tō ordinis dr manere simplr in vno & eodē loco. Si aūt ipsa nauis ifima cū superficie vna cōtinētis aq̄ trāseat de vno ordie ad aliū: q̄tūcūq; tunc nauis mancat in vna & eadē superficie continentis aq̄: nihilomin⁹ tñ ꝓpter mutationē ordinis dr simplr mutasse locū: hoc aūt signū satis sufficies vr ad oīa dēdū: q ralis ordo sit formalr locus: q̄ enī forma datur eē & nō mā: ꝓpter aliā & aliā formā specificā: oz q̄ sit aliō & aliud esse specificū: & pp aliā & aliā formā numeralē aliud & aliud esse nūerale: & nō ꝓpter mās. Ex his aūt cuidēter cōcludit q cuicūq; ſm se totū ꝑ se debet ordo determinat⁹ in vniuerso corpeo: ei etiā ꝑ se debet & loc⁹ formalr sumptus: & ꝑ se ei debet vbi: ꝓut significat eē in loco taliter accepto: & q̄ vltima spera per se est in ordine determinato vniuersi corporalis oz necessario q̄ ei per se debeat id qđ est formalr locus: & sibi etiā ipsum vbi modo ꝓdicto acceptū: vñ & dicim⁹ q vltima spera ſm se totā semp manet in vno & eodez vbi realr: partes vero eius non remanent realr in eodem vbi: sed durante motu fiunt continue in alio & alio,

Lo. 17.

Opīo Aristotelis de loco. Lo. 39. 4rti phyſicorū.

His visis Ulterius cōsiderandū est q locus māliter sumpt⁹: nihil aliud est ꝙ opīoez ꝓpatericoꝝ q̄ superficies vltima corpis ambientis aliud corp⁹: sic aūt sumendo locū: ei solum ſm se totū per se debet locus cui ꝑ se cōpetit ſm se totū contineri in superficie alicuius alterius corporis: & q̄ vltia spera ſm se totā in superficie nullius corporis cōtinet ꝓpter id qđ nālte continens dz esse nobilius & superi⁹ cōtento: & nullū corp⁹ est supra vltimā sperā: iccirco ꝙ se totā nō pōt eē in loco sic sumpto ꝑ se. Si ergo aliquo modo in tali loco ponatur esse: erit in eo solum ꝑ accīs siue per aliud. Quid aūt sit illud aliud ꝑ qđ vltima spera ponit i ꝺ loco diuersimode dr a diuersis. ¶ Quidā enī dicūt q est in loco rōne cētri & nō rōne suaꝝ ptiū. ¶ Alij vero ecōtrario asserūt: q est in loco rōne ptiū & non rōne centri. Qui aūt volunt q sit in loco rōne centris: ex rōnes ꝓo se adducunt: ꝓbāres primo tribus rōnibus: q ipsa in loco ponī nō possit rōne partiū: & postea tribus alijs q sit in loco ratione centri.

Auerois

Arguunt enim Primo sic: ordo partiū & totius est vna q̄titatis: ordo aūt ptiū in loco est predicamētū qđ est situs. assignare igitur locum alicui ex ordine partiuz in toto est ignozare quomodo differt pō quod est predicamentū a positione que est differentia q̄titatis.

Opīo Alberti Magni.

Opīo themistij. t. s. Thome.

Pria. rō.

Secundo sic Quelz spere pars est semp eisdez spere partibus copulata manētib⁹ in eodē ordine ad oēs ptes: sic ergo vltie spere locus assignētur ex ordine partiū: cū q̄tū ad illū ordinē nec tota spera mutet nec aliq̄ ptiū ipsi⁹ sequet oīo q̄ ipsa nec rōne sui: nec ratione suaꝝ partiū: movebit localiter: quod est aperte cōtra sensibilia.

Scda rō.

Tertio sic Es que sūt in aliquo loco: aut sūt in eo actu aut potentia: ptes aūt vltie spere nō sunt actu in loco: q nō hūt esse distinctū cū sint oēs cōtinue: sunt igitur in loco solum potentia: ergo & vltima spera non est in loco nisi i potentia: quod est oīno falsum: q̄ qđ actu movet localr: ē actu in loco.

Tertia rō.

Item cum talis Potētia nō sit reducibil ad actum nisi ꝙ imaginationē: vltima spera nō erit ꝑs hoc nisi in loco imaginato: quod est omnino impossibile.

Lōfirmat

His ergo Rōnibus isti, pbāt q vltima spera nō sit in loco rōne ptiū suaruz. Ad aūt sit in loco q cētrū, pbāt: primo sic, Eo mō mobili assignādus ē locus: quo ci cōpetit mot⁹ localis: q ꝙ mouent in aliquo debēt esse in loco: q̄ sunt in aliquo qđ ē locus ipsoꝝ: & q̄ mouent circa aliqd: debēt hre locū: nō q̄ sint in aliquo: sed q̄ sunt circa aliqd: vltia aūt spera movet circa centrū: ꝙ est in loco rōne centri. ¶ Scdo sic: ipossibile ē intelligere motū localē nisi intelligat aliqd imobile: q̄ loc⁹ vult qđ imobile eē (vt dr i. iiij. physicoꝝ). Sz vltia spera hz imobilitatē ex fixione centri: ergo est i loco q centrū. ¶ Tertio sic: cuilibz mobili taliter locus attribuendus ē: q ꝙ totū motū localez ipsum mobile aliqliter mutet locū: sed ꝺ saluaf in motu locali ipsi⁹ spere ꝙ centrū: nā in tali motu ptes ipsi⁹ spere vadunt ꝓtinue respiciendo alias & alias ptes centri: tota ēt spera totū vadit respiciēdo ꝓtinue durāte motu sub alia & alia dispōne: est igit in loco rōne centri. ¶ Ista sunt argumēta q̄ isti ꝑ sua pōne adducūt: quā dicunt esse pōne oīuz ypatericoꝝ recte scientium: Sed q ista positio ꝓcedat ex ignorātia scie ꝓncipis & istitutozis secte ypateticē facile est videre cōsiderāti ea q̄ dicit i. iiij. physicoꝝ Ari. qui fuit ꝑdicte secte ꝓnceps & institutor: nā ibi sic ait: Celū (sicut dictū est) nō ē alicubi totū neq; in aliquo est: cuius cām ꝓpter assignās iadiungit: siquidem nullum corpus continet ipm: & postea statim ostēdere volens rōne cuius: & ꝙ sit ponēdum esse in loco dicit: ſm aūt qđ movet: sic & locus est ptib⁹: altera enim ab altera habita ptiuz est: ne qs diceret: hoc intelligendū esse de ipsis ordinib⁹: & speris sub alijs ꝓstitutis: & nō de ptib⁹ ipsaꝝ sperarū: adiūgit vlterius ptes enī i loco quodā oēs sūt, si ergo ꝙ ptes celi ordes itelligunt: oz tunc oīdere quō saluandis verbis Ari. vltima spera sit in loco: nō enī dici pōt: q spere inferiores ex eo assignētur in loco q habite sunt a spera superiori: que si nō est in loco: q̄ sit habita ab alia spera supra ipsam existēre est tñ in loco per centrū. ḃ. n. per ipsa verba Ari. ostenditur esse ꝺta ipsius intentionez: cū. n. dixisset: partes celi in loco quodaz sunt oēs: statim seipsum declarando adiecit.

Secunde.

Tertio.

Lo. 45. Cōtra hāc opīonem.

do adiecit. In eo enim q circulariter sunt siue accipiūtur continer alia aliaz: hoc aūtez nullo mō saluari pōt si per partes celi: sole spere intelligūtur: est. n. vltima spera de talib⁹ partib⁹ celi: nec tñ cōtinet ab alia spera: cū tñ Arist. dicat partes nō ꝙdā: sed oēs celi: ideo eē in loco: q̄ in eo q circulariter sunt: ꝓtinet alia aliā: opz ergo q h intelligat nō solū de partib⁹ celi que spere dicūtur: sed de partib⁹ ipsaꝝ sperarū que circulariter accepte oēs i loco sic sūt: q vna ꝓtinet ab alia: sic ergo positio ꝓncipis perypatheticoꝝ nō est: q vltima spera sit in loco per cētrū: sed pot⁹ q per partes.

Opīo Aristotelis. Primo.

Quod autē cōtra veritatē etiam sit dicta positio: multipliter ostēdi potest: primo qđē: q̄ qñcūq; aliqua duo iter se sic se habēt q vnū ipsoꝝ est in loco per se: & reliquum vero est in loco per aliud seu rōne alteri⁹ cui⁹ ambobus corresp̄ndet vn⁹ & idē locus: nō. n. alius locus debet ei quod est in loco rōne alterius mō ille tñ qui debet ei rōne cui⁹: & per quod ipsum in loco ponit: si ergo vltima spera & cētrū ita se habēt q vnū ipsoꝝ est in loco q aliud: oz vtrumq; ipsa spera per cētrū: opz tūc de necessitate dicere q spera & cētrū sunt in eodē loco: ita videlicet q ille qui est ꝓprius locus cētri: sit etiam locus vltime spere. Cōstat aūt q ꝓprius locus cētri est superficies cōcaua aque: vltima igit spera si nō est in loco nisi per cētrū (vt illi ponūt in suis scriptis) de necessitate oportet dicere q ipsa sit in concaua superficie aque: sicut in loco: & q̄ ꝺ solū loquēdo ꝓprie sit locus, ei⁹ realis: qđ est omnino deriſoriū & impossibile. Cōstat enim q aq̄ & superficies aque in eodem sunt: sicut in loco: vtrum ergo in cōcaua superficie aeris: aer in cōcaua superficie ignis & ignis in cōcaua superficie orbis lunę: & hic in superficie cōcaua orbis superioris: & sic tādē donec deueniatur ad superficiē cōcauā vltime spere: vnde a ꝓtio ad vltimū deducēdo superficies aque pariter cuz ipsa aqua est trāsq; in locoin ipsa vltima spera. Quicqđ enī est locus locāt⁹: est etiā & locus locati: vñ etiā pari rōne: vltima spera est locus centri: si igit ipsa est in loco q cētrū oportet de necessitate dicere: q sit etiā nō qđez ꝙ se sed ꝙ accīs siue ꝙ aliud in se ipa sicut in loco: qđ stare nō pōt sicut pz per ꝓb̄m in quarto physicoꝝ vbi demōstrat q nō est possibile nec ꝙ se nec per accīs aliqd esse in seipso sic ita q ipossibile est q celū sit in loco per centrum.

Lo. 25. & 26. & 27.

Secundo autē hoc idē sic oñdit qđ cūq; aliqd est in loco q alterū qđ est vere locatū est actu in illo alio rōne cui⁹ ponit esse in loco: aia enīz est in loco q corpus: & est actu in corpe: & pars alicuius totius ꝙ se locati: est in loco ꝙ suū totū: & est actu i toto: & accīs ēt in loco est ꝙ subz: & actu est in suo subo: & vlr veruz est: q id qđ est in loco q aliud: oz actu esse in eo rōne cuius: & per qđ ponitur eē in loco. Si igit vltima spera est in loco per centrū: opz oīno dicere q ipsa sit actu in centro: & q sit actu centro cōiuncta: qđ est oīno impossibile: igit oīno impossibile est q vltima spera sit in loco q centrū. Est aūt ipsa actu in suis ptibus nā vnus modoꝝ essendi is est: quo totū esse dicit in partibus suis. Si igit illis partibus per se valeat dari locus: multo rationabilius vltima spera ē ponēda in loco rōne suaꝝ partiū in quib⁹ est actu q ratione centri a quo est oīmode separata: dicere aūt q vltima spera est in loco q centrū: ꝓp id qđ cētrū est aliqd vltie spere & ipsum est in loco: est oīno ridiculū: cū (sicut dictū est) ipsum sit oīno extraneū & separatū ab ipsa spere natura: qđ tñ de ptib⁹ eius dici nō pōt: quāuis aūt & tota spera dicat esse in partibus suis: & ipse etiā et⁹ partes esse dicant in ipsa: nō tñ iō ꝓcludi pōt q vltima spera sit in seipsa: ꝓpter id q nō idē modus essendi in re ferunt hic & ibi: vñ & vltima spera est q accīs: & si nō q se in locis suaꝝ partiū sicut in loco: hec autez loca si sint in ipsa spera: nō sunt tamē in ea: sicut in loco nec per se nec per accidens. ¶ Patet igitur q celū est in loco per partes suas & non per centrum.

Lōfirmat Prima.

Et preterea Ubi (sicut supra dictuz est) significat esse in loco: cū aūt queritur vbi sit vltima spera: nullo mō respōdi pōt: q sit in centro: vel vbi est centrū: cū tñ cōueniētissime respōderi possit q est vbi sūt oēs partes ipsius: ergo ipsa nō est in loco per centrum sed per partes.

Secundo.

Et preterea Inconuenientissimū est dicere q locans siue remotū siue propinquū sit ratione eius: & per id quod locatur in ipso. Cū igit centrū sit rancꝫ in locante ad minus remoto in vltima spera: oino icōueniens est: & irrōnabile est dicere: q ipsa vltima spera sit in loco per centrū. ¶ Ulterius etiā idem sic declarari pōt. Mā mā & forma q̄ vnit & eidē rei corr. spondent: nō debēt vlla rō ne spacio esse ab inuicē separata: ordo aūt determinat⁹ in vniuerso (vt pluries iā dixim⁹) est id ꝑm qđ attēdit formalrō loci. Unde supficies ptinēs est in loco sicut māle: oz igitur q accipiant cū vni rei corr. spōdere debēt nō ut spacio ad se inicē distātia: sz ꝓuncta: vt sic vbicūq; attēdit ordo ibi ēt accipiat & supficies ordini subiecta: ordo aūt determinatus in vniuerso: q corr. spōder vltie spere nō potest aliquo modo attendi in centro: q̄ ibi attenditur solus ordo corr. spōdens ifimo: & ignobilissimo corpoꝝ & non ille qui corr. ndet corpori nobilissimo & supremo: cuius mōdi est vltia spera: sibi ēteni debēt i vniuerso corporeo ordo vltie supioritatis q nō in centro sed circūferētia solū attendit: ergo de necessitate oz q ipsi vltime spere corr. ndet locus māliter sumpt⁹ diuersaq; supficies cōtinēs: q supficies talis accipiat sub illo ordine supmo: q est circūferētia: & nō alibi: & q̄ nobilissimo corpoꝝ ſm se totū ꝓuenire per se nō pōt: q ꝓtineat in supficie alicui⁹ alterius corpis: cū vltima spera sit corpoꝝ nobilissimū: oz necessario dicere q ipsa ſm seipsā rotā nō habeat locū sic sumptū: verū q̄ oē corpus cōtinuz ptes hz sibi inuicē p supficiem cōtinuatas: quarū vna dr eē & cōtineri supficie illa sumpta vt principiuz est partis alterius: & dr in ea contineri tanꝙ in ꝓprio loco: cū etiā vltima spera ptes hēat hoc mō sibi inuicem cōtinuatas p supficiē: oz ꝙsilr dicere q vna illarū partiū: tanꝙ in loco sibi ꝓprio cōtineatur in ipsa superficie ad quam terminat: sumpta quidē nō ſm quod est principiū ptis alterius: sola enī talis supficies accipit in ordine totius spere & ptiū ipsius: & nulla alia q̄ hre possit vllo mō rōnez locāt⁹: vt vltimā sperā: vt aliquā ptē eius. Et si qdē supficies accipiat: vt actu distīguēs vnā ptē ab alia: hēbit rōnē locāt⁹ in actu: si āt sumat: vt nō distinguēs actu: habebit solū rōnem locantis in potentia: que quidez potentia in corporibus generabilibus: & corruptibilibus: bene reduci valet ad actū: verūz: q a corpore nobilissimo: qualē est vltima spera: debēt ēe oīno elongate peregrine impressiones: oz necessario ipsa nobilitate & primitate vltime spere cogente: q partibus ipsius nō corr. ndeat supficies hīs rōnez locantis in actu: sed solū in potentia nō reducibili ſm rē ad actū. Et omnibus quidē partibus vltime spere ſm circuitū sumptis: talis corresponder. Ex quo euidenter liquet q valde congrue posuꝫ Ari. premisit: q quedam sunt in loco actu: quedaz potentia: & exemplificans scōm motum adiunxit: vna causa continuz fit quod est simul partis & potētiā in loco ptes sint & dein

ceps adiecto: q̄ celū est in loco per accīs: qz per partes: statim adiecit: partes in loco quodā oēs sunt: qđ declarans vlterius signāter dixit. Jn eo enī qđ circulariter sunt cōtinet alia aliā. Et qz totū nō est ꝓter ptes: sequit q̄ tota vltima spera sit in loco rōne suaꝝ partiū: non ꝓpter aliud nisi qz omnes eius partes in loco sunt ſm motum predictum.

Respōsio ad obiecta

Euidentissimum Igit̄ tam est q̄ vltima spera est in loco q̄ partes suas: z non q̄ centrū. Et obiectiones q̄ dē aduersariorū q̄ friuole sint de facili ostēdit. Nā enī dicit q̄ ordo partiū in toto: est ordinata quātitatis: verū q̄ dē est: sed cū dr: q̄ ex hoc ordine: vltime spere assignat locus: falsum est: z vel ex malicia: vel ex ignorātia ꝓcedit: assignatur. n. ei ꝓti⁹ locus: si dicere liceat ex ordine ptiū in toto sumpto respectu ordinis determinati i vniuerso: q ordo est formalr locus. Sikr ēt ex ordine ptium adinuicē sibi nō assignat locus: nec formalr sumptus: q̄ sic nō dr loc⁹ ille ordo: sed ordo ad vniuersū: nec sumptus nāliter: qz sic dr ibi locus: illa supficies q̄ quā partes ꝓtinētur adinuicē. Et q̄uis ptes a talib⁹ supficiebus nō remouēant: nihilomin⁹ tñ dñr mutare locum qz nō remanēt semp in eodē ordine ad vniuersū. ¶ Et id qđ q̄st est formalr locus: actu vltime spere debet: nō rōne cētri: sed rōne supficiei (sicut declarū est) sicut etiā debet necessario cuilibet motō locali p seipm: id ꝓ quo est māliter locus: ꝓmo corpi nullo mō debet actu: nec etiā potētia ſm se totū: ptibus ēt eius talis locus nullo mō debet actu: nisi forte imaginatoria potētia nō reducibilis: fz rē ad actū: z tñ illa supficies q̄ est mālr locus nō est supficies imaginata solū: fz realis z nālis. Supficies. n. q̄ sūt i corpe imaginato: sūt supficies imaginate: fz q̄ sūt i corpe reali z nāli: sunt supficies reales z nāles. ¶ Alia ꝓtia argumēta ex ignorātia artis fillogizādi: ꝓcedūt. Nō. n. cōcludūt q̄ vltima spera in loco sit per cētrū. Sed ꝓti⁹ cētrū sit locus ipsius: sicut de facili patere pōt pōt: virtute ipsiꝰ q̄ inducti: vel q̄ hoc ēt falsum est: expedit vt declarē ipsoꝝ defectus.

Ad primum ergo dōm: q̄ circa aliō motō z ꝑcipue cū est primus in genere corpoꝝ: secūdū se totū nō debetur locus mālter sumptus: locus tñ formalr accept⁹ est ille ordo qui attēdit supra z circa cia corpa sub ipso locata: rōne cuius ipsius dr positum supra z circa oia illa corpora.

Ad secundum Dicendū q̄ locus formalr sumpt⁹ vult esse immobilis: z non locus sumptus māliter vnde z ordo correspondens vltime spere in vniuerso: imobilis perseuerat. Sic ergo arguendū est: vltima spera semp i eōli distantia respicit cētrū: quia ordo ei debitus in vniuerso mutari nō pōt: ergo talis ordo z non centrū vel ordo centro debitus est locus ipsius. ¶ Tertiuz aūt argumentū procedit ex puris affirmatiuis in scōa figura. ¶ Dicit enī q̄ mobile q̄ totū suū localē motū dz diuersuz vel diuersimode respicere locū: vltima vero spera q̄ totū suū motū diuersimode respicit centrū: z eius partes diuersas partes centri: hec aūt est dispositio secūde figure: vnde cuidenter liquet: q̄ ipsum ꝓcedit ex ignorātia logice. ¶ Ad primū ergo dicēdū q̄ cui per se cōperit localis motus: ei p se etiā cōperit necessario: z illud qđ est nō māliter: sed formalr locus: cui vero q̄ se cōperit trāsire formalr de loco sumpto ad locuz cōperit ei etiā per se locus sumptus māliter: vltima vero spera ſm se totā nō trāsit de loco ad locū: manet enī semp i eodē ordine ad vniuersum. Mouetur igit̄ in suo loco vel ordine: partes aūt ipsi⁹ per modū totius trāseunt de vno ordine ad aliū: qui tñ in totius ordine includunt: per se igit̄ eis debet locus māliter sumptus z non totī spere. ¶ Ad scōm dicendū q̄ locus sumpt⁹ formalr nō mouet ad motū locati: locus etiā sumpt⁹ materialiter si habeat rōnez locātis in actu nō mouet necessario cū locato: sed si habeat solū rōnem locantis in potētia: necessario mouet ad motū ipsius. ¶ Ad tertiū dicēduz q̄ sicut cadē est natura specifica totius z partis: sic ex ratione illius nature: idem locus debet toto z partibus: ex ratione tamē nō illius nature: sed partialitatis competit parti per se q̄ cōtineat ab alia parte. ¶ Ad q̄rtū dicendū: q̄ cui per se conuenit esse in loco locāte in actu conuenit etiaz per se esse: quod tamen ei nō cōuenit: cui per se debet esse in loco habente rationē locātis in potētia: hec igit̄ in his duabus q̄onibus de loco nos diximus: supposita de loco sententia ab Ari.

¶ Questio vndecima.

Questio Undecima: questuz est. Utrū supposito vacuo in ipso possit esse motus: z supposito q̄ in vacuo aliquod graue descēderet: vtrū descenderet in instāti. ¶ Et videt q̄ nō. ¶ Primo quidē quia grauius pro tāto citius descendit qa citius scindit mediū: citius autē scindit mediuz minus resistens: cum ergo resistentie vacui nulla sit proportio ad resistentia pleni: videt q̄ velocitas scissionis z pertrāsitionis vacui nulla ꝓportionē habeat: ad pertrāsitionē pleni. Cū igit̄ bec fiat in tēpore: illa erit in instāti. Prima rō.

Secundo sic Motus localis minus habet de transmutatione mobilis: q̄ motus ad formā: transmutat aūt materia ad formā in instanti subtracta resistētia ad generās: sicut patet in illuminatione aeris: ergo z mobile graue vel leue: cum de se nō habeat vnde resistat: subtracta resistentia medij mouebitur in instanti. Scōa rō.

Tertio sic In motu locali aut est resistentia ad motorez ex mobili: aut ex medio: aut ex vtroq. Sed in motu grauiū nō pōt esse resistentia ex mobili: quia q̄ māz resistere nō pñt: cū mā de se nō habeat vñ resistat. Non pñt etiā resistere q̄ formā quia q̄ ipsaz in suū nāle vbi in qđ mouent a generāte poti⁹ inclinant: nō ergo in motu tali est resistētia ex mobili sed solū ex medio. Cū ergo bec resistētia nō sit in vacuo: oz necessario ponere: q̄ in ipso: si moueant: mouēatur in instanti. ¶ Quarto sic graue in actu nō est essentialr in potētia ad vbi deorsum: qz de se id semp habet: sed in potētia q̄ accidens: quia ratione medij prohibētis: hoc igit̄ amoto: in instāti erit deorsum. Tertia rō.

In contrarium Est: qa tunc equali virtute motiua manente: mobile pträsiret maius z minus spaciū: qđ videt impossibile. Nā aūt in vacuo nō possit esse mot⁹ sic fuit ostensum. Motus ad formam est motus ad vbi z ad locum: z si omnes forme essent ciusdem rationis nō esset aliqs motus ad formā: igit̄ sikr nec motus ad locū si oia loca sint ciusdē rationis: sed sic est in vacuo: ergo ꝛc. ¶ Item Ari. in quarto physicozum dicit: q̄ in vacuo nullo modo potest esse motus: ergo ꝛc. In oppositum. Lo. 64. 65 66 67. 68. 69. z. 70.

Respōdeo ad huius Quēstionis intelligentiā: cōsiderandū est q̄ mobiliū quedaz qdem sunt que habent in seipsis sui motus ꝓncipiuz effectiuum: z talia sunt: que dicuntur mouere seipsa: alia vero tūque in seipsis ꝓncipium sui motus non habent nisi passiuum: cuiusmodi sunt illa: que ex seipsis moueri non possunt: de quorum numero sunt grauia z leuia: Respōsio. Mobilia duplici sūt differētia.

lenia: de quibus ꝑbs dicit in octauo phyſicoꝝ: q̄ bēnt in se ꝓncipiū nō mouendi neq; faciendi: sed patiendi solū. Et quidē si loquamur de primis mobilibus: cū talia (sicut dictū est) habeāt intra se ꝓncipiū sui motus effectiuū: stari cū ponunt in esse: vbicūq; ponant: siue in vacuo siue in pleno: ponitur vna cum eis: z id a quo ꝓgredit motus ipsoruz: tā effectiue q̄ etiā passiue: z iccirco talia moueri possunt si actu existant: nō solū per plenū: sed etiam per vacuū. Si aūt loquamur de secūdis mobilib⁹: tunc aliter est dicēdum. Cū enī talia (vt ꝓdictū est) in se nō habeāt sui motus effectiuuz ꝓncipium: non oportet: q̄ statim cū ipsa in esse ponunt: ponat etiā cū eis: z id a quo effectiue mouent: Et qa sine tali ꝓncipio: moueri nō valent: iccirco oportet q̄ talia moueri nō possint in vacuo: si per ipsam medij vacui rarē tale ꝓncipiū auferat. ¶ Verū qa hoc qualiter se habeat in sequētib⁹ quēstiōibus cōcedente domino declarabit: iccirco hoc ꝓtermisso: ad ꝓsens considerādum nūc est de ꝓtius quesito: videlz si graue descenderet in vacuo: vtputa si lapis in concaua supficie orbis lūe existēs descēderet ad cōuexū terre: suppositis vacuitate in spacio inter medio: vtrū q̄ descenderet in nō ꝛpe.

Ad huc autem Quidam volentes cōmentatorez sequi in suis errorib⁹ dicunt q̄ talis descensus esset in vnico instanti temporis mensurantis motū eius: nec ſm tale instans esset ibi vlla successio. Nihilominus tamē (vt inquiūt) ꝓpter diuersas partes spacij in illo descensu: essent diuersa mutata esse: inter que non intercipere tur mediū aliquod mutari. Hec aūt mutata esse mensurarent fz eos diuersis instantibus eis appropriatis inter que similiter nō incideret mediuz aliquod tēpus z quia ex nullis indiuisibilibus potest aliquod cōtinuum consurgere: iccirco cū illa mutata esse: z illa instāria sint idiuisibilia: nō pōt ex eis fieri aliqđ continuū: nec. ſ. motus necetiā tps: nihilomin⁹ tñ volūt: q̄ inter illa mutata esse: posset quedā successio prioris z posteriozis attendi: cui ſm ipsos cozrīdet successio: ſm illa instantia eis appropriata: z nō ſm instans tpis mēsurāti motū celi. Dicunt enī z si sit fz instāria illa successio nō iccirco ramē cōcludi pōt: q̄ sit successio etiā fz instans tpis: q̄ illis oibus cozrīdet: quemadmodū etiā si nunc eternitatis: roti tpi cozrīdeat: z in tpe successio sit: nō tñ ideo pōt cōcludi: q̄ sit etiaz vlla successio z in ipso nunc eternitatis: Nō aūt in illo descensu sint multa mutata esse: vnico nūc temporis mēsurata declarāt per simile de illuminatione aeris: in qua z si sint multa generata esse: omnia ramen vnico instanti tēporis mēsurantur. ¶ Hec igitur est positio istorum. Opio istorū ꝓbat

Rationes autem Quas p se adducūt: sē i obiectionibus adducte. Sed q̄ isti in oibus his valde puriliter deficiant: multipliciter ostendi pōt. Et vt ex his valde: que ꝓ se adduxerunt: ꝓcipue ipsoꝝ declarē, de se ctus: cōsiderandū est: q̄ sicut in transmutatione materie ad formā eoꝝ inuenitur resistētia ad agens: quo ipsi materie aliqua dispositio inexistit opposita z repugnans dispōni inducēde per virtutē agētis: sic etiā necessario: oportet q̄ in tra smutatione mobilis ad locū eo ipso inueniat resistentia ad motorē: quo ipsi mobili inexistit aliqua dispositio opposita z repugnans dispositioni inducende per ipsaz transmutationē localē: nūc aūt ita est q̄ dispō que per motū localē directe acgritur in ipso mobili: dr esse ipsum vbi: illa etiā que abiicitur: est sikr vbi illi oppositū: z repugnans. Et huius quidem declaratio est: q̄ illa necessario dicunt sibi inuicem opposita: z repugnantia esse que insikt in eodem esse nō possunt. Jlla vero vbi que prouenient ex diuersis partib⁹ spacij nullatenus pñt sikesse in eodē mobili. Nō est. n. possibile: vnū z idē mobile sikbre duo vbi: sicut nō est possibile vnum z idē locatū sit esse in duab⁹ partibus spacij: vel in duob⁹ locis: oz igit̄ q̄ talia vbi ex diuersis partib⁹ spacij ꝓuenientia: sibi inuicez sint oīno opposita z repugnantia: z per ꝓns necessariū est q̄ in transmutatione mobilis ad locū eoipso inueniat resistentia ad motorē: quo ipsum mobile intelligitur in alia ꝑte spacij: q̄ in illa ad quā dz ꝓcedere ꝑ virtutem mouentis: nūc aūt ita est q̄ in transmutatione māe ad formā (vt etiā ipsi dicūt) de necessitate rēpus requirit ꝓpter resistentiam ad agens prouenientē ex dispositione inexistente materie: ꝓcipue cū a supremo gradu dispositionis nō potest ꝓcedi ad infimum: nisi ꝓcedatur per medium: oportet igitur cōsimiliter dicere: q̄ in transmutatione mobilis ad locuz: de necessitate rēpus requirit: ꝓpter resistentiaz ad mouens: ꝓuenientē ex vbi inexīte ipsi mobili opposito vbi inducendo p localē trāsmutationē: ꝓcipue cū ipsuz mobile nō pōt trāsire de vna extrema parte spacij in aliam extremā: nisi trāseundo per mediam. Cū igit̄ graue: sicut vir nullū corpus: transire possit de loco ad locū: nō transeundo per medium: opz de necessitate dicere: q̄ oī plenitudine medij subtracta: ipsum graue si descenderet a supima ꝑte spacij ad infimā: descēdat nō i instāti: fz in ꝓtinuo ꝛpe.

Preterea Constat q̄ omne corpus replet z occupat sikrotū illū spaciū i quo est in vno z eodē tpis instāti: vel etiā in quo: in aliquo toto tpe imobiliter ꝑseuerat: nō pōt āt vllo mō sikstrictc tpis occupare nisi spaciū sibi equale: qz opz semp q̄ quātitas spacij equēt quātitati corpis spaciū occupāris. Si ergo graue descēdens a ꝑte supima spacij ad ꝑte infimā ꝓptes medias: quaz quelz pōt itelligi sibi esse eqlis: in vnico z eodē instanti tpis est in ꝑtib⁹ oib⁹ medijs: z in ꝑte ifima: necessario insikt sikrtare tpis occupabit multa spacia sibi eqlia: z sikrtpe replebit spaciū sibi ieqle: z mlto maioris corpis receptū: q̄ sit ipm: qđ est impossibile: igit̄ est necessariū: q̄ graue i vacuo descēderet: ipm descēderet nō in instāti: fz in tpe: z dicere ꝓiū apparet q̄ est negare illa: que sunt p se nota intellectui: quod nō nisi ex ignorātia ꝓprie vocis ꝓcedit. Confirmat Ostimo. Secundo.

Preterea Si in descēsu illo sunt multa mutata esse (vt cōcedere coguntur z cōfitent) aut sunt ibi actu: aut potētia. ¶ Si dicat q̄ ibi sint solū in potētia: tūc oportet necessario dicere q̄ descēsus ille sit actu idiuisus: potētia vero diuisibilis: omne autē tale est cōtinuū: ergo ille descensus successiua cōtinuitate cōtinu⁹ est: z est per cōsequens motus: z quia omnino impossibile est motū mensurari nisi tēpore oz necessario q̄ ille descensus tpe mensuret. ¶ Si autem dicat q̄ ibi sunt actu: tunc cum cuilibz mutato esse in actu ipsius mobilis cozrīdeat signū actu significatū in spacio: oportebit necessario dicere q̄ graue descendens ꝑ spaciū tot signa actu signet in ipso: quot in suo descēsu sunt actu mutata: cē: imo quot in ipso spacio possūt: quia nō est dare quare magis signet pūctū in vna parte spacij: q̄ in alia: cum quamlibet totā attingat: possunt aūt in spacio infinita pūcta significari: igitur graue descendens in ipso: actu ibi significat: numerat: z distinguit: z diffinita significat: sed hoc est impossibile ergo impossibile est q̄ graue descendēs per spaciuz vacuum signet in potētia puncta: que sunt in ipso, sed pūcto significato in potētia cozrīdet solū mutatū esse i potentia ipsius mobilis: igit̄ in descēsu grauis in vacuo:

Tertia

nō sunt illa mutata esse actu sed potentia: ⁊ per ꝓns ille descensus est indiuisibilis ꝟz actū: sed diuisus in potētia: ⁊ sic cōtinu⁹: ⁊ tpe necessario mēturatus. ¶ Et preterea: hec est valde caidens declaratio: aut enim graue descēdens in spacio vacuo: numerabit actu oia ligna: que sunt potentialr in ipso: aut quedā actu numerabit ⁊ quedā potētialr: aut potentialr numerabit oia: excepto illo ⁊ quod signat in parte ad quā ptingit vltimo. Et quidē si oia signet potētialr excepto vnico tm̄ erunt etiā necessario in ipso eius descensu oia mutata esse: solū potentialr: vno tm̄ excepto: ⁊ per ꝓns tot⁹ ille descensus erit ꝓtinuus: ⁊ tpe mensuratus. Si autē numeret oia actualr: cū illa sint infinita: sequit apte: ꝙ ifinita in instāti vnico numerabit: qđ est oīno impossibile. Si vero alia signet actu: ⁊ alia solū potētia: cū sicut signo spacū significato in actu cozrīdet mutatū esse mobilis i actu: sic ēt mutatū ee mobil potētialr: cozrīdere ōbeat significato pūcto i spacio: nō actu ꝟz potētia: oportebit necessario dicere: ꝙ nullo descēsu añ mutatū cē i actu: sint mutata esse in potentia: ⁊ per ꝓns ꝙ ex illa parte ipse descensus fit indiuisus in actu ⁊ potentia diuisus ⁊ sic cōtinu⁹: ⁊ tēpore mensuratus. Manifestū igitur est ꝙ suppositis ꝓpōnibus necessarijs ⁊ notissimis in scia naturali: oz necessariū dicere ꝙ si graue descenderet in vacuo: suus descēsus esset nō in instāti sed in tpe.

Quarto. Lo. 99. ⁊ ii4.

¶ Preterea Ari: in. iiij. phisicoꝝ: ex continuitate lōgitudinis ꝓbat cōtinuitatē ⁊ diuisibilitatē localis trāsmutationis: nec ab ipsa vnq̄ talis cōtinuitas ⁊ diuisibilitas tollitur saluata ꝓbatione Ari. nisi possit fieri transmutatio de extremo ad extremū lōgitudinis: nō trāscundo per ipsā longitudinē. Cum igit graue (vt ēt ipsi cōcedunt) nullo modo transire valeat ab extremo lōgitudinis ipsius spacij in extremū: nisi transeundo ꝙ lōgitudinē torā: sublata etiā ipsius spacij plenitudine oportet necessario ꝙ transitio grauis in vacuo: sit continua ⁊ diuisibilis in infinitū: sicut ⁊ lōgitudo spacij super quā transit: ⁊ sic oportet de necessitate ꝙ fiat nō in instanti: sed in tempore.

Quinto.

¶ Et preterea similitudo que adducit de illuminatione aeris oīno nulla est: in ipsa enim pars aeris ꝓius illuminata: generat lumen in se cūda parte: ita ꝙ ibi sunt plura generantia ⁊ generata quod totū in vno instanti ꝓ tāto simul fit: quia lumi nosuz in illo instanti in quo id cōringit: quod est lumi nis susceptiuū: lumē habet in ipso efficere: ⁊ quia partes aeris oēs sunt actu se contingentes in termino ad quem copulant: iccirco in eodē instanti in quo lumē recipit: habet ipsum reddere alteri parti: cui tunc actu contingitur. Mō autē sunt ibi generata esse infinita: quia cū partes aeris ſm quas generatū esse attēditur: nō sint indiuisibiles: ꝟz diuisibiles nō possunt vllo modo infinite esse aere finito existente. Quantuz autē ad hec oīa: dissimilitudo est de descensu grauis in spacio non pleno. Non enim mutatū esse in tali mutatione: sicut vniuersaliter est in nulla transmutatione locali attenditur: ſm aliquid diuisibile ipsius spaci: sed ſm qd oīno indiuisibile: indiuisibilia autē in quātocunq̄ spacio infinita sunt. Silr etiā vna pars spacij graue accipiens: nō reddit graue alteri parti: quia locus nō generat nec mouet locatum. Et dato etiā ꝙ vna pars ipsuz idem numero redderet alteri parti: non posset vllo modo ipsum reddere sibi in vno et eodem instanti tēporis in quo ipsum accipit: sed oīno in alio: quem admodum etiā si pars aeris primo illuminata: eandē formā lucis in numero quā in se recipit transmitteret in partē secūdam: nullo mō in eodē instanti in quo eam recipit: ipaz efficeret in parte secunda: sed de necessitate in alio: vnū

Septimo.

autē ⁊ idē numero graue: ⁊ p eandē virtutē motiuā ꝙ quā cōtingit ad primā partē spacij: ptingit etiā succesſiue (vt etiā ipsi fatent cogunt) ad oēs alias: nō distinguens vnā partē ab alia actu: sed potētia solū. Ex quo necessario sequitur: ꝙ suus descensus sit potentia diuisus ⁊ indiuisus in actu: ⁊ sic continu⁹ ⁊ tēpore necessario mensurat⁹: quēadmodū etiā ⁊ si eadez lux numero perueniens ad partē primā: inde transiret successiue ⁊ sine interruptione ad alias partes aeris: fieret hoc necessario in tempore ⁊ nō in instanti.

Octauo.

¶ Preterea aut inter illa mutata cē solū esset successio naturalis: aut alia ꝙ naturalis. Si naturalis tm̄: tunc cum illa inter que non est successio prioris ⁊ posterioris: nisi solū ſm ordinem: sint simul simultrare temporis: oportebit dicere necessario ꝙ oia illa mutata esse sint simul tempore in oibus illis partibus spacij ꝟz quas illa mutata esse accipiuntur: quod iam ostensuz est esse impossibile: oportet ergo oīo dicere ꝙ inter ipsa sit alia successio: ꝙ naturalis. Non est autem dare aliam ab alia: nisi temporalez erit ergo in illo descensu successio temporalis: ⁊ descensus per cōsequens tempore mēsuratus.

Nono.

¶ Preterea dicere ꝙ tempore nō mensurarur quia nō reducit in motū celi: ridiculū est: si enim motus celi subtraheret ⁊ aliquid moueret per plenū: quantūcunq̄ tūc eius mot⁹ non reduceret in motū celestē: nihilomin⁹ tamen mensuraret tempore.

Decimo.

¶ Preterea quāuis nūc eternitatis cozrespōdeat toti tempori: hoc tamē nō est ratione sue indiuisibilitatis: sed rōne sue permanentie. Quia enim tale nunc stat fixum semper vnū ⁊ idē: coexistere potest tori tempori siue ipsi nūc fluenti: quod est nunc tempo ris in tota sua fluxione accepta: sed nūc ita est ꝙ ꝓ nūc temporis nullaten⁹ stat: sed continue fluit: impossibile est autez ꝙ ipsum nunc fluens sub ratione vnā sumptum: veputa sub ratione principiantis fluxionez: vel sub ratione terminātis tm̄: coexistat duobus nunc sibi inuicem succedentibus: quin potius necessario oportz ꝙ si vni illouz coexistit sub ratione stans principij fluxionis alicui⁹ alteri coexistat sub ratiōe stans termini terminātis fluxionē candē. Cum igit instantia cozrespondentia mutatis esse: que in descensu grauis in vacuo (vt ipsi concedunt) sibi⁹ mutuo succedant: oportet necessario dicere: ꝙ si vni illouz cozrespondet nunc temporis: vt principians fluxionez: que in rei veritate tūc iniciatur quando illud instans in actu ponitur: alteri instanti cozrespondeat: vt termin⁹ fluxionis eiusdem. Inter nūc aūt tempozis sumptū vt est alicuius fluxionis principiuz: ⁊ sumptū vt est terminus finis fluxionis eiusdem: cadit necessario fluxus: ⁊ sic tempus medium: igitur inter nūc cozrīa mutatis esse: que sunt in descensu grauis in vacuo: cadit oīno tempus medium ⁊ per ꝓns ille descensus necessario tēpore mensuratur.

Decimo.

Vltimo autem idem declarari potest ex cōparatione spiritualis substantie ad subam corpozalem.

Ad cuius itelligentiā

Considerandū est: ꝙ suba corpozalis in duob⁹ precipue: ꝟrum ad pns spectat: inuenit differre a suba spūali. Naz suba corpozalis non cedit sbe spūali: quia pōt secū in eodez vbi i simul esse: cedit autē necessario vna substantia corpozalis alteri substantie corpozali propter id ꝙ omnino est impossibile ꝟz naturaz: duo corpora simul esse in eodem loco.

¶ Secunda vero differentia est quia substantia spiritualis potest transire de loco ad locuz: nō transeundo per medium: substantia autem corpozalis nullo modo transire potest de extremo in extremū non pertransito medio.

¶ His autez suppositis euidenter ostenditur

ostendit propositum. Si enim tota causa propter quā in transmutatione locali grauiū ⁊ leuiū est resistentia prouenies ex plenitudine medij: cū talis resistentia nō possit esse in pertrāsitione spūalis sube de loco ad locū qz pōt simul esse cū substātia corpozea (vt ostēsuz est) ipsa vt vī) in non tpe de extremo in extremū poterit pertrāsire maxime si ibi alia resistentia nō inueniē. Nūc aūt in spūali suba sic videmus ꝙ quātūcūq̄ vt dicit ab aliquib⁹) trāsire valeat de extremo in extremum in nō tēpore: nihilomin⁹ tm̄ si ꝟz sic esse in duob⁹ locis: ꝙ cū est in vno nō sit i alio: oz ꝙ ibi fit talis successio ꝙ in illo instāti tēporis mēsurāris motū celi in quo ē in loco secūdo accepto: nullo mō sit in loco derelicto: hec autez trāsitio diceret tūc pro tāto ee in nō tēpore: qz in toto tēpore ꝑcedēte: sic fuisset in primo loco: qđ tm̄ in termino solo illi⁹ tpis desinēdo ibi cē efficeret in loco secundo: ⁊ qz tēporis est instās: ⁊ nō tēpus: diceret tūc necessario illa trāsitio cē facta in instāti: ⁊ nō in tēpore. Sed si deberet mō ēt ꝓdicto ee in trib⁹ locis: ꝟz ꝙ cū esset actu in vno nō eēt actu in alio: de necessitate in talib⁹ trāsitionib⁹ oporteret regri tēpus. Mā ⁊ si in loco secūdo esset in termino tēporis vni⁹ loco primo derelicto: ex quo tm̄ ponit sic ee in trib⁹ locis ꝙ cū est in vno nō ē alio: nullo mō ee posset i tertio loco: in eodē termino tpis in quo efficit i loco scōo: ꝟz fieret ibi de necessitate in alio: si ꝟz successiue deberet fieri vtrobiq̄: ⁊ qz iter duos termios tpis cadit de necessitate tps medij: oz tūc oīno dicere ꝙ trāsitio de primo loco ad locū tertiū regrat tēpus mēsurās motū celi: ⁊ nō solū vnicū in istās: nūc aūt ita est (sicut ꝑz ex scda suppone) ꝙ nullu⁹ cozpoꝝ trāsire pōt de extremo in extremū nō pertrāsito medio: ⁊ sic nullo mō de ꝓria pte spatij pōt effici in vltima: nisi fiat in media: ⁊ cū est in prima ꝟz se totū: nō est in media: ⁊ cū est in media totū: nō est in vltima. Ad transitionē ergo ei⁹ de prima in vltimā: duo instantia que sunt duo termini tpis mensurantis motuz celi necessario requirunt: ⁊ p ꝓns tps: ⁊ cū talis trāsitio nō interrumpit ex debite ad partē mediā: qz ibi nō sistitur: oz ꝙ cōmueat: ⁊ per ꝓns ꝙ tempe cōtinuo mensuret.

¶ Sic igit euidentissimū est ꝙ graue nullo modo in aliquo spacio sine vacuo siue pleno pōt descendere in nō tpe: quod etiā de quolibet cozpore est dicendū: cū vlr nullū cozpus trāsire possit de loco ad locū nisi per mediū: vnde ⁊ sua trāsitio de necessitate: aliquā cōmunitatē hz: sicut enī totū aliqđ cozpus nō pōt trāsire de extremo in extremū nisi ꝙ mediū: sic etiā nec aliqua pars quātitatiua ipsius: qz oīs talis est cozpus: vñ si aliquod locatū trāsire dz de loco vno sibi equali ad locū aliū imediate illi coniunctuz opz etiā ꝙ pars transeat de parte ꝑmi loci ad aliam loci alterius partē sibi equalē: ⁊ p ꝓns ꝙ trāseat p oēs ptes medias inter partē loci derelictā ⁊ prē in scōo acceptā: vñ ꝑmo acquirit partē parti primi loci cōtinuā: ⁊ deinde eodē ordine alias: hec aūt trāsitio si vllo mō interrūpat: interrumpit tm̄ nō poterit in illo instāti i quo ponūtur inchoata sed in alio: ⁊ qz inter duo tempis instantia cadit tempus mediū: opz necessario dicere ꝙ talis trāsitio per aliquod tempus continuetur.

Responsio ad obiecta

Ad primum

Ergo argumentū dicēdū ē ꝙ mediū magis resistēs aut hz resistēriā transcēdentē resistēriā mobilis ad ꝓtrū tē mouētis: aut talē nō habet. Et quidē si talē hēat: tūc hz retardare nālē mobilis illi⁹ velocitatē: ⁊ p ꝓns tardius hz scidi ab illo mobili ꝙ mediū min⁹ resistens. Si aūt talē resistēriā nō habeat: tūc oīno nihil addit supra resistentiā mobilis aduentēs: ⁊ sic motū nō hz i aliquo retardare: ac per ꝓns illud mobile equali velocitate mouebitur per ipsum: ⁊ p mediū subtilius: ⁊ p vacuū: qz cū supra resistentiā ipsius mobilis nihil addat: manet semp victoria mouētis supra mobile equalis: propter hoc aūt non negantur ꝓpōes p se note qn potius cōcedunt. Mā si norū fit qđ magis resistēs: qtū est de natura sua tardius scindit: est tamen cū hoc etiā notum ꝙ si nec in magis nec in minus resistēre ex sua natura adijcitur aliquid ad resistentiā mobilis ad mouens: ꝙ resistentia est vtrobiq̄ equalis: ⁊ per ꝓns vtriusq̄ scissio eque velox: nō dicit etiā propter hoc aliquid cōtra mentē phi: quia ⁊ si ex illa ratione cōcludat ꝙ ponētes vacuū debebāt negare motū qui nō potest cē in instāti nō ꝓpter hoc tamē intendit dicere ꝙ si graue in vacuo descenderet: descenderet in instanti: nisi supposita positione illouū qui vacuū ponebāt: dicebāt. n. vacuū debere poni ne motus impediat: vnde torū impedimētū ponebant ex medio prouenire: subtracta igit plenitudine medij subtrahitur per ꝓns necessario (ſm istā pōnem) ⁊ tota resistentia que in motu taliū inuenit: hoc aūt pōsito: graue si in vacuo descenderet: descenderet in instāti: in instāti aūt motus esse nō potest.

Opio Dellisi ꝺ vacuo s. quare eēt ponēdum.

¶ Rōsio aūt phi est elentica ⁊ non demonstratiua simpliciter.

Ad secundum

Dicenduz ꝙ in aere si esset positiue aliqđ luci contrariū: nō posset in instanti illuminari. Et quia eo ipso ꝙ graue intelligitur habere aliud vbi cui ꝓtriū habet aliquid positiue oppositū ei quod est inducendū per localē transmutationē: iccirco qtūcūq̄ descenderet in vacuo: in ipso tamē in instanti descendere nō posset.

¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ in motu grauiū resistēria inuenitur: nō ex materia simpliciter: nec ex forma: nec solū ex medio: sed etiā ex eoqđ qtū: cū sit in vbi oppositorum vbi acquirēdo esse intelligit.

¶ Ad qtū dicēdū silr: ꝙ grue in actu prohibet actu esse in proprio vbi: nō solum ex plenitudie medij: sed etiā ex actuali exīstia in vbi illi oppositorum: nō est enī possibile idē locatū simul in oppositis vbi esse.

¶ Ad aliud dicendū ꝙ ⁊ si in vacuo non sint vrie nāles: sunt tamē vrie imaginate: hoc aūt sufficit ad motū alem: ⁊ si nō sufficiat ad motū elem.

¶ Ad aliud dicendum ꝙ philosophus intelligit de motu elementali naturali ⁊ de violento sibi oppositorum.

¶ Questio duodecima.

Questio

Duodecima est. ¶ Utrū tempus habeat aliquod esse in rerū natura. Et videtur ꝙ non quia quod componit ex non entibus: ens ee nō pōt: tempus aūt cōponitur ex nō entibus quia ex preterito ⁊ futuro. Quod enim iam preteriit: amplius non est: quod etiam futurum est nondum est ens igitur tempus ens in natura non est.

Prima rō.

Preterea

Omne cōpositum: aut ſm se totū est si aliquo modo actu est: aut ꝟz aliquā sui partē: tempus aūt neutro istoz modoz esse potest: quia sicut accipitur ex quarto phisicoꝝ: de tempore nihil est actu nisi nunc: qđ nec tempus est nec etiā est tpis pars: igitur tēpus actu in natura nō est.

Scda rō. Lo. 88. i

¶ Si di. ꝙ tempus quantū ad id quod est in ipso materiale: est in re extra aiam: quantū vero ad id quod est sibi forme est in anima.

Respōsio

Contra formā

Est rō essendi ⁊ nō mā si igitur qđ est formale tempoz non est nisi in anima: oportet dicere ꝙ etiā tempus in re extra animam esse non habeat.

Contra. Tertia rō.

Preterea

Id quod habet esse ex conceptione: ⁊ per cōceptionem anime: est ens rationis: si igitur tempus accipit suuz esse ab aīa:

quarta rō.

non erit ens nature: sed ens rationis.

In oppositum,

In contrarium Vero est q̄ propria mēsura entis naturālis non debet esse quid rationis: sed quid nature tempus aūt est ꝓpria mēsura motus qui est nālis res igit̄ opz q̄ aliquo modo esse habeat in natura rerū.

Responsio

Respondeo Ad huius questionis intelligentiaz quattuor ad pñs precipue cōsideranda cōcurrunt. ꝑmo quidē quid sit tēpus: ſcdo q̄le esse quidditati tpis cōuenīat: tertio verū illud esse quod sibi debet hēat extra aiaz: quarto vero & vltimo in quo sit tā q̄ in proprio subiecto. Quid aūt sit tempus pōt aliqualiter apparere ex distinctione ipsius ab eternitate & cuo. ¶ Ad cuius intelligentiā considerandū est q̄ hec tria vz eternitas: euū: & tēpus: sunt mensure ipsarū rerū ꝑm earū esse. Et quia mēsura esse debet vnigenea mēsurato (vt habet̄ in .x. metha) iccirco oz q̄ ꝑm diuersitatē in modo essendi ipsaz rerū: differant iste mēsure. ¶ Modus aūt essendi rerū triplex in tota vniuersitate rerū entiū inuenit̄. ¶ Unus q̄dē qui est oīno īmutabilis: & actu & potētia: qualis est modus essendi solius prime cause: cuius esse est totū simul separatū ab omni mutatiōe & mutabilitate. Huiꝰ aūt mensura siue moza dicitur eternitas que sīlr sic est tota simul q̄ sibi nihil restat acquirendū: si enīz in tali moza essendi: aliqd acquirendū restaret: oporteret q̄ etiā res que dicit̄ eterna expectaret aliquid de ipso esse acquirere: & sic per pñs nō haberet totū suū esse simul: que oīa sunt falsa. Quia ergo tale esse est totū simul carēs oīmoda successione: cū mensura proportionari debeat mensurato: oportet necessariō: q̄ etiā ipa eternitas sit tota simul abomni successione penitus elongata. Quia etiaz tale esse est oīno simplex: opz cōsimiliter q̄ eternitas: q̄ intelligitur eius mēsura nullas partes habeat: nec sit stantes: nec sibi succedentes. Unde cū eternitas sit mēsura oīno simplicis & indiuisibilis esse solū habet rōnē continui ex cōsideratione intellectus nostri compantis ipsam ad temporis successionē cōtinuā: & nō ex natura sua ex qua habet q̄ sit mensura quātitatis essendi esse omnino simplici & vnifozmi (vt dictū est.) Unde & proprie aliquid eternaliter esse idem est: qđ habere esse vnifozmiter īmutabiliter: & sic per ꝑsequens sine termino.

ſcōs modꝰ

Alius autem Modus essendi inuenit̄ qui est īmutabilis quidē actu mutabilis tamen potentia: qualis est modus cēndi oīum incozruptibiliū. Et huius quidē mensura dicitur euū: que ꝓpter actualē īmutabilitatē essendi necessario est tota simul: q̄ videlz non esse cuiterni nihil restat accipiendū: verū quia hāc immutabilitatez cēndi tale ens acquirit ab alio potest cadere in nō ens: si ipsius prime cause influentia subtrahat̄. Quia tñ idez esse & totū quod ei vnq̄ influxit nūc sibi influit: & semper a sue productiōis principio sibi influxū exitit: iccirco ipsum nihil expectat de suo esse accipere quod nō hēat ꝓpter quod etiā in suo esse nullo mō successionē hēt: & quia (vt dictū est) mensura debet esse vnigenea mensurato iccirco necessariū est q̄ euū etiā quod est eius mensura: sit absq; vlla successiōe ꝓpter quod totū euū nihil aliud est q̄ nunc stans īmutabiliter ab alio & indiuisibiliter nō habens partē sicut nec eternitas: nisi ꝑm ītellectus nostri cōsiderationē cōparantis euū ad tempus & ad partes eius: quibus omnibus ipsuz euū cū sit simplex & indiuisibile coexistit. Est igit̄ euū mensura quātitatis essendi sine moza in cēndo esse simplici & vnifozmi: partici pato tamen ab alio.

Tertius modus.

¶ Tertius aūt modus essendi est mutabilis actu & potētia: cuius mensura dicitur esse tempus quod ꝓpter actualē mutationez rei temporalis cuius est mensura: nō potest esse tota simul: sed est necessario successiuū qz̄ videlz rei tēporalis, cuius modi est motus: semp aliqd restat ad accipiendū: & pp potētiā admixtā actui ga motꝰ est actꝰ potētie ꝑmixtꝰ: semper est fluens: habēs partes cōtinue succedentes: & in hoc differt ab eternitate & euo: q̄z sicut dictū est) ipa sunt mensure quātitatis essendi esse simplici & īmutabili. tempus vero est mensura quātitatis essendi esse continue mutabili & fluenti: quale est esse ipsius motus: vñ & in q̄rto physicoz̄ pbus dicit q̄ tempus est mensura motus: ſcd̄m prius & posterius: Ex hac igit̄ dīa & diſtinctione tempis ab eternitate & euo apparet aliqualiter quid sit tempus. ¶ Uterius etiam ex hac ſtatim apparere potest quale esse ipsi tempori correspondeat qa enī (sicut dictū est) tēpus est mēsura quātitatis essendi vel moza in essendo esse successiuo: cū mēsura (vt dictū est) vnigenea esse debeat mensurato: opz necessario q̄ ipm tempus sit quoddā continuū successiuū: & per pñs q̄ taliter esse habeat qualiter habent esse ipsa continua successiua. Continua aūt successiua alr habent esse q̄ ipa continua ꝓmanentia. Continua enīz ꝓmanentis esse habent: ꝓpter suarū partiū simultatē: Quia enim partes taliū simul sunt: sunt etiā ipsa tota. Continuū vero successiuū nō habz esse ꝓpter simultatē suarū partiū qn potius nullo modo habere potest partes insimul stātes. Si enī partes eius insimul essent: iam nō esset cōtinuū successiuū sed ꝓmanens: haberet aūt eē ꝓpter actualē suarū partiū ordinē: fundat̄ aūt hic ordo in aliquo continuo fluente: vnde q̄diu manet actu hoc continue fluens: manet etiā actu continua successio vel fluxio ꝓpter ordinē vz cōtinuū fluxionis iam facte ad eaz: que succedit. ¶ Hoc aūt cōtinue fluēs: dupliciter sumi potest. ¶ Uno quidē modo ſcd̄m q̄ sua fluxione cōtinua inchoat & cōtinuat motū: & sic oī mobile. ¶ Alio ꝙo mō sumi pōt ſcd̄m q̄ terminat̄ prius & posterius in ipsa successiua duratione: & sic dicit̄ nunc fluens: quia fluxu suo continuo facit tempus. Uñ sicut tempus se habet ad motū: sic etiam & nunc temporis inuenitur se habere ad mobile: tempus aūt se habet ad motuz q̄ māliter quidē est idē secū formaliter tamē ab ipso differt: quia motus dī ꝓout est actus mobilis: ſcd̄m vero q̄ in eo attendit̄ prius & posterius sumit̄ ab ipso rō tpis. Oportet itaq; ꝓſitr q̄ ipsum nūc tēporis sit idēreal: cuz ipso mobili: dr̄is tamē ab eo ſcd̄m rōnem prouteni ipsum fluens accipit̄: vt subm motui dicit̄ mobile: fz aūt q̄ sua fluxione terminat: inchoat vel cōtinuat prius & posterius in illa successiua duratiōe dī nūc: vñ & quēadmodū ipz fluens sumptū fz q̄ dī mobile est cōtinuatiū motus: sic etiā acceptū fz q̄ appellat̄ nūc est ꝓtinuatiū tpis: & preterea sicut quia ordo partiū fundatur in ipso mobili fluente: & eoipso motꝰ dī esse quo est ipm mobile ꝓtinue fluens: sic etiā q̄ ordo priū tēporis fundat̄ in ipso nūc cōtinue fluente: eoipso tēpus aliquo mō ē quo est ipsum nūc cōtinue fluēs. Sicut q̄ mobile cōtinue fluens est: motꝰ est: sic ēt q̄ est fluēs nūc ꝓtinue: est etiā & tēpus: qđ est mēsura & passio q̄dā ipsiꝰ motꝰ. ¶ Hoc ergo viso vlterius ad itelligētiā eiꝰ qđ fuit tertio loco ꝓpositū ꝓsiderādū est: q̄ motꝰ cuiꝰ mēsura ē tēpus: nihil aliō est eē q̄dā mutatio mobilis a priori in posterius.

Ju mutatiōne tria ē cōsiderare que ēt fūti motu. Primum. Scōm.

In hac autem Mutatione q̄ est motus tria est ꝓsiderare. Mā ꝑmo est ibi ꝓsiderare ipsiꝰ mutatiōis ꝓtinuationē q̄ nō cessat fluxꝰ ei⁹ nec ſſistit nec ōficit. Scōo ꝙo ibi possum⁹ ꝓsiderare discretōez partiū motꝰ a termio medio continuāte. ¶ Tertio aūt est in motione illa ꝓsiderare vtrumq;

vtrumq; illoꝝ simul scilicet q̄ partes eius continuate sint fz rem ad id qđ īstat de ea: & q̄ discrete sint ꝑm rōnem priozis & posteriozis. ¶ Et primo quidē modo motus considerat̄ vt quid continuū: & est solum in re cōtinue mota. ¶ Secūdo vero mō accipit̄ vt discretū: & est in conceptione aie tantum ꝓpter id q̄ discretio partiū motus a medio termino cōtinuante: nec est in re extra: sed solum formaz eam aia. ¶ Tertio aūt modo motus accipit̄ vt discretus in continuo & est partim in aia & partim in re extra. Cum ergo tēpus (sicut dictum est) cōsequat̄ motū vt quedā passio ipsius poterit etiā ipm consimili modo: tripliciter considerari.

Tempꝰ tripliciter cōsideraī sic & motus.

Primo

Primo enim Cōsiderari potest vt consequēs motū ꝑm ꝓpriā eius cōsiderationez: & sic tēpus est quid continuū sicut & motus: & ē realiter solum in re extra. In aia vero nō est nisi sicut in cognoscente per suā similitudinē: pōt tēpus iterū accipi vt cōsequens motuz ſcdo modo cōsideratū: & sic est qđ discretū: nec est nisi solū in aia cuiꝰ rō est: quia preteritū precisum ab instanti pñti & nō copulatum ci nō est plus in rerū natura: est tamē in ꝓsideratione ipsius anime. Similiter etiā est & de futuro: quia futurū precisum a presenti nūc: & non copulatum sibi: nondum est: & sic ꝓbatur a ꝙo in quarto physicoz̄ q̄ tempus nō est quia vz partes eius nō sunt entes: nec partiꝰ nō entiꝰ nullū cōstituit ꝓtinuū. Si aūt tēpꝰ accipiat̄ vt pñs motū tertio mō sumptū fz .f. q̄ ipe motus cōtinuatione habet suarū partiū ꝑterite vz & future: & cum hoc pariter discretaq; fz ratione priozis & posteriozis respectu instantis medij cōtinuātis: accipiet̄ tunc tempus ꝑm perfectā rationē tēporis, Ratio enim successionis cū sit formaliter in ipsa ratione priozis & posteriozis: & non in sola ratione cōtinuationis ꝓpter id q̄ cōtinuatio conuenit non solū successiuis: sed etiaz permanentibus. Et tempus quidē isto modo acceptuz est partim in aia & partim in re extra. Nam ex ea parte qua est imperfectū & vt māle est in re extra aiam. Ex ea vero parte qua pficit̄ formalis ratio eius est in mentis conceptu & sine aia esse nō potest. ¶ His ergo visis ad plenioꝝ intelligentiā questionis videndū est aliqd de eo quod fuit quarto loco propositum: in quo videlicet tempus esse habeat tanq̄ in subiecto.

Ꝺ pio communis

Ad cuius intelligētiā Considerandū est ꝑm q̄ aliqui dicunt q̄ & si tēpus sit mensura cuiuslibet motus: nō tamen est passio motus cuiuscunq; sed solius motus primi mobilis qui est primꝰ inter oēs motus: & quia oē accidens in eo est tanq̄ in subiecto ꝓprio cuius est passio ꝓpria: cōcludit̄ (fz eos) q̄ tempus sit tanq̄ in subiecto ꝓprio solū in motu primi mobilis: vnde cuz motus primus non sit nisi vnus nūero tantū: sequit̄ euidēter q̄ tempus nō sit nisi vnū nūero. Mā ex vnitate vel multiplicitate nūerali ipsius subiecti sumēda est (vt dicunt nūeralis vnitas vel multiplicitas accidentis. Si aūt tēpus esset in motu cōiter sūpto sicut in subiecto & cōsequeret omnē motū: tūc sicut est multiplex motus: sic etiā esset multiplex tempus (vt dicūt) quod est oīno falsuz. Sed forte propter debilitatem mei intellectus hoc nō videt̄ mihi sufficienter dictū. Cū enī (vt ipsi dicūt & etiaz ꝓ se assumunt) multiplicato materialiter subiecto multiplicaret etiā materialiter & accidens subiecti: si tēpus tanq̄ in subiecto ꝓprio est in motu primo: oportet necessario dicere q̄ & si motus primus multiplicaretur: multiplicaret etiā & tēpus: quod est oīno falsuz. Mā quotcūq; mundi essent: & quotcunq; celi & quotcūq; prima mobilia: & primi motus: ipsiuz tñ tēpus semper eēt vnū solū nūero & nō plura: igitur oīno falsum videtur q̄ tēpus tanq̄ in ꝓprio subiecto sit in motu primi mobilis: & iccirco absq; piudicio sententie meliozis: dicendū videtur ad pñs donec deus aliter dederit q̄ tempus consequit̄ omnē motū & est in motu cōiter sumpto sicut in subiecto nec iō tamen multiplicat̄ ad motus multiplicationē. ¶ Ad cuius intelligentiā considerādū est q̄ si tēpus esset in motu simpliciter sumpto vt in ꝓprio subiecto: necessario tunc videret̄ debere multiplicari multiplicato motu. Si aūt esse tanq̄ in subiecto ponatur ꝑm suū esse cōpletū: nō q̄ dē in motu simpliciter sumpto sed in motu accepto per animā sub ratione simplr vna ꝑm oēs motus: tūc quā tūcunq; motus multiplicet̄ nihilominus tñ ꝓpter vnitatē illius rationis in qua motus singuli vniunt̄: & fz quē motus accipit̄ ab aia vt subiectus tpi ipsuz tēpus manebit oīno idē & vnū nūero nō multiplicatū multiplicatione motus. Nūc aūt ita est q̄ oīs motus simplr sumptꝰ est qđ māle respectu tpis sumpti sub esse sue cōpleto: & iccirco multiplicato moru: etiā multiplicari videtur mālr tpis. Quia tñ motus simplr sumptus nō est imediatū subiectū tpis: sed mediante rōne priozis & posteriozis in ipsa successione: iccirco dici potest q̄ quātūcunq; motus sit simplex: ꝓpter illā tñ rationē vnitaz mālr fz oēs motus qua mediāte motus ab aia accipit̄ tpi subiectus & ex qua tēpus ab aia suū accipit complementū: manet ipm tēpus vnū nūero & non multiplex: semper enī ita est q̄ qñcūq; aliquid ab aia suū recipit cōplemētū ꝓpter aliquā rōnē in re extra fundat fi illa rō multiplr fuerit: multiplex etiā cōplemētū ab aia dabit̄ ipsi rei. Si aūr ratio extiterit vnica: tunc q̄tūcunq; res multiplicent̄ in quib⁹ illa rō fundat̄: ꝓpter vnitatē tñ rōnis: nō dabit̄ rei ab aia nisi vnicū nūero cōplemētū: & erit ꝓ pñs res cōpleta vna nūero tantuz. Nūc aūr ita est q̄ tēpus accipit ab aia suū cōplemētuz ꝓpter ipsaz rōnē supradictā in motu fundatā: que ē vnica tñ. Accipit igit̄ tēpꝰ vnū nūero cōplemētū: & ꝓ pñs tēpus ꝓprie sumptū vnū nūero tñ: & nō multa formaliter: q̄tūcūq; mot⁹ qui est mā tpis: sit multiplex: Sicut aūt est de tpe: sic etiā est de ipso nunc quod est principiuz tpis: sicut enī tēpus cōsequit̄ motū: sic etiā & nūc videt̄ cōsequi mobile: q̄ tñ nō cōsequit̄ mobile nisi sub rōne vnica ꝑm oīa mobilia: iccirco q̄tūcūq; multiplcetur ipsa mobilia siue prima siue secūda: nihilominus tñ ꝓpter vnitatē rationis illius in qua cūcta mobilia vniunt̄: ipsuz nūc manet vnū numero tpe tñ. Nō enī mobile aliquod dī nunc: nisi sumptū vt terminat & cōtinuat prius & posterius in successiua duratiōe: que rōīno vnica est: vnde si eēnt plures mundi: & plura ꝑma mobilia: & ꝑtes ꝓ pñs motus primi & duo motus particulares sīl fierēt & simul finirent q̄tūcūq; nūc ꝓria mobilia essent multa: nihilomin⁹ illi motꝰ simplr diceretur esse in vno & eodē nūero nūc terminati. Hoc aūr aliter sustineri nō pōt nisi dicendo ipsuz nunc cōsequi mobile cōiter sumptū sub rōne vnica fz oīa mobilia: propter quā nō oz ipsuz multiplicari: multiplicatis mobilibus. ¶ Sciendū est aūtez q̄ cuius tēpus mensura sit oīs motus: & oēz motū sequat̄ modo predicto: quia tamen minimo sui generis oīa mensurant̄: iccirco cū motus primi mobilis sit minimus fz tēpus iter oēs alios eo q̄ est velocioz inter oēs ex tēpore sibi applicato certitudinē accipimus de quātitate ipsius tēporis fz q̄ omnibus alijs motibus correspondet.

Responsio ad obiecta

Ad prima Autē duo argumenta iaz in de terminatione rñsum est. ¶ Ad tertiū dicendū q̄ si mālē nō sit rō essendi simplr: est tñ

rō essendi aliquid: aliquo modo. Quod enī necesse rōne māe nec rōne actus: simplr nō ē. Quod aūt suā formalitatē habet cōpletū est. Ad 2o est rōne eius qō sibi mā le est: nō aūt habet formalitatē suā: habet quidē entitatē sed iperfectā: z sic se hz tēpus sine aīa. ¶ Ad quartū dicendū est q nō totū id qō est tēpus: ab aīa z in aīa ē: sed parti in aīa z parti in re extra (vt expositū est) iccirco ens rationis non est: z sic patet ad questionē.

¶ Questio tertiadecima.

Questio Tertiadecima ē. ¶ Utrū grauia z leuia moueāt seipsa. Et videtur q sic. Que enī nāturaliter mouentē: ex se mouentē: qr nā est pncipiuz motus eius in quo est: sed grauia z leuia naturaliter mouentur: ergo ex se mouentur.

Pria rō. Secundo, physicorū,

Preterea Que habēt in se pncipiū sui motus: mouēt seipsa: sed grauia hūt in se gravitatē que est eis pncipiū sui motus deorsuz: z leuia habent in se leuitatē: que est pncipium motus sursum igitur grauia z leuia mouent seipsa.

Scda rō.

Preterea Quod ab extrinseco motore mouetur: ẽ tto est minus: tāto potest citius moueri: sed citius mouet maius graue deorsuz q minus: z maius leue citius q minus tendit sursuz: igit ipsa non mouētur ab extrinseco motore sed intrinseco: z sic mouent seipsa.

Tertia rō.

Preterea Unū cōtrariozū natū est trāsmutare alterū sed graue z leue sunt cōtraria: ergo graue super leue positū mouebit ipsuz localiter: sed hoc esse non potest: nisi etiā ipm moueat: igitur mouet seipsum ad minus p accidens. ¶ Preterea propria passio cōsequit pncipia intrinseca subiecti: sed moueri aut esse sursuz est ppria passio leuis: igit etiā motus sursuz cōsequit intrinseca pncipia leuiū: z motus deorsum consequitur principia intrinseca grauium.

quarta rō.

quinta rō.

¶ Preterea mobile indiget motore extrinseco ad motuz qñ caret forma: que est principiū mot⁹: z nō qñ hz eaz ergo grauia z leuia qñ actu grauitatē z leuitatē nō hūt ad suū motū indigēt necessario motore extrinseco: non aūt ḃ indigere debēt qñ illa hūt ẽ actum.

Sexta rō.

In contrarium Est qr phs in .viij. physicoz. dicē q grauia z leuia in seipis nō hūt pncipiū mouēdi nec faciēdi sz pariēdi solum.

In oppositum. Lo. 3z.

Respondeo ad hui⁹ qōis itelligētiā ꝓsiderandū ē q hui⁹ ꝓpōnis q dr grauia z leuia mouere seipa triplex pōt cē itellect⁹. Nā vno mō pōt itelligi q grauia z leuia moueāt seipa per se z primo ita. s. vt dicat q graue sic mouet seipz q totū ẽ m q totū ẽ mouēs: z totū hz q totū ẽ motū. Scdo aūt mō itelligi pōt q grauia z leuia moueant seipa nō qdē p se z pmo sz secūdario: qz p pres suas vt p tāto dicanē se mouere: qz non mouent neq; mouenē pp aliqd extraneū a se: sz mouent rōne vni⁹ ptis sue: z mouēt rōne alteri⁹. Scdz ēt q dicim⁹ aīal mouere seipz: qz mouet rōne vni⁹ ptis sue: vtpura rōne aīe: z mouet rōe alteri⁹. s. rōne corporis. Tertio ꝙo mō itelligi pōt q moueāt seipa nō qdē p se z pmo: nec p se z secūdario sz oio p accīs: vtpote si ideo dicanē se mouere qa moueant aliqd extra se ad cui⁹ motū sequat mot⁹ ipoz: hz ēt q nauta mouēs nauim dr seipz mouere p accīs. qz. s. non mouet se nisi in q̄tū mouet nauim: ad cui⁹ motū sequit motus ei⁹: z qz plurib⁹ modis q̄ pdictis nō pōt aliqd effectue dici seipz mouere: necessariū ē si nllo pdcō modo rū grauia z leuia seipa mouere pñt: q nullo mō ex seipsis moueanē. Ad aūt pmo mō nō possūt se mouere de facili apparet si cōsiderenē ea que ponit Ari. in. viij. phy sicoz. Adducit enī ibi duas rōnes ad oñdēdū q nihil totum possit se mouere.

Lo. 4

Prima autem Ratio eius est qr mouens inq̄tū hmōi: hz rōnē influentis motū mobile vero hz rōnē suscipiētis motū influxū a mouēte. Influere aūt z recipere: z agere z pati: sunt opposita: opposita vero nō pñt eidē simul m idē cōuenire: que enī simul insunt eidē z m idē: nec sunt diuersa gñe: nec diuersa spē: nec diuersa numero: nā ea que sunt diuersa gñe: sunt opposita disperate: disperata vero nō determinātur sibi idē susceptiū proprius: sed diuersa: vnde que in eodē z m idē se cōpatiunē nō sunt disparata: nec per pñs diuersa genere nō sunt eriam eadē genere proximo: z diuersa spē: qz talia nūq̄ in eodem: z m idē se cōpatiunē: sicut manifeste apparet in singulis inducēdo. Nō enī idē z m idē pōt cē simul homo z asinus: nec albū z nigrū: nec dulce z amarū: z sic de singulis: nō possunt eriā cē diuersa nūero: qz accīria numerant ad numerationē subiectoz: vñ si sint eadez spē z fiant circa idē z m idem necessarium tunc est q sint eadem numero. Si igit oino impossibile est opposita esse eadē specie genere z numero: oportet q impossibile eriam sit opposita simul inesse eidē z m idē. Nihil igitur idez z m idē potest simul mouere z moueri. Si ergo graue z leue totū z m totū mouet: impossibile est oino: q totū z m q totū illo motu moueatur.

Pria rō.

Secunda autem Rō phi est: quia impossibile est sit idē esse z non esse. Ad aūt est actus: hoc inq̄tum hmōi habet esse: quod vero est in potentia: hoc q̄tum est de se non est: qr potentia non est essendi ratio sed actus: tunc impossibile est idem z m idē simul esse actu z potēria. Ad aūt mouer est actu inq̄tū hmōi: z qō mouetur hz q hmōi est in potentia: quoz rō est: qr mouere ē qdaz agere: z moueri ē pati a mouēte: agere aūt est actus secūdus qui necessario ꝑsupponit actū primū qui ē forma que est rō essendi: vnde nihil agit nisi m q est actu ratio aūt pariendi nō est act⁹ sz potēria receptiua alicui⁹ actus ab agente. Si ergo manifestū est q nihil mouet nisi qō est actu inquātū hmōi: z oē qō mouet m q huiusmodi: ē in potēria vñ ēt motus ē act⁹ entis in potēria ipossibile est igit idē z m idē simul eodē motu mouere z moueri: Si igit totū grauc moueat ita. s. q totū sit rō mouēdi: ipossibile est oio q totū sit rō q̄re moueat qr nec idē z respectu eiusdē cēt rō essendi in actu z essendi in potentia: qō stare non pōt. Si igitur ē manifestū q grauia z leuia seipa mouere primo mō nō pñt. ¶ Tertia aūt ōclaratio eiusdē sumit ex libro pclu. Ad cui⁹ itelligētia ꝓsiderandū est q sicut itellect⁹ nō intelligit seipz nisi supra seipz reflectat vel quertat: sic ēt nihil agit in seipsū nisi per sui supra seipz quersionē: vnde qō seipsum mouet: oz q supra se quertat: z si totū mouet se totū necessariū ē q totū ad se totū silr quertat. Totū aūt ē idē quod oēs ptes vnde totū querti ad totū idē ē q oēs partes cōuerti supra oēs: z hoc ē idē qō quālibet partē querti supra se z oēs alias. Ad aūt supra aliquid quertit: ab eo ad qō quertit non distat cū supra ipz ponit eē quersuz ponere igitur oēs partes cōuerti ad oēs: est subtrahere ab eis oēm distantiā: partium aūt subtracta distāria: subtrahitur quantitatis extensio: hac vero subtracta tollitur diuisibilitas continui z remanet qd simplex z indiuisibile. Si ergo ipossibile est q grauia z leuia sint simplicia z indiuisibilia relinquitur dicendū q impossibile sit in gravibus z leuibus ponere q totū redeat supra totū

Scda. rō.

pra totum: z per ꝓsequens impossibile est q graue z leue totū z m q totū se moueat: posset aūt a d hoc deduci

Lo. ij. ēr rō phi in. viij. physicoz: sed propter breuitatē dimittatur. Manifestū est igit q primus intellectus pōnis qua dicitur grauia z leuia mouere seipsa: stare nō pōt.

Lo. 29. Prima. ¶ Ad ēt non possit stare intellect⁹ scōs ꝓbat Ar. i. viij. physicoz triplici rōne. Et pma qdē rō eius est qr qō est ppriū viuentiū: non pōr non viuentibus ꝓuenire. Ex se aūt sic moueri q vna ps sit mouēs z alia mota est ppriū viuentiū: z grauia z leuia non viuunt: non potest igitur hoc ꝓuenire eis. Ad aūt hoc sit propriū viuētiū sic declarat. Illud. n. per qō pmo z vltimo iudicamus alia viuere ppriū est viuentiuz aīaliū: iudicamus aūt pmo z vltimo viuere ipsa aīalia per h qō est ex se moueri. Quācito. n. percipimus aīal se mouere: dicim⁹ q viuit: z si pdat sensum discretionē victoriā z oia talia: dū eñ retinēat hoc qō est moueri ex se: ipsum viuere iudicamus: statim aūt qñ desinit habere motū ex se: dicimus ipsum esse vita ppriū: ergo manifestū est q ex se moueri est ppriū aīaliū: z per pñs gravibus z lemb⁹ ꝓuenire non pōt: z maxime sic ex se moueri q vnū locū totaliter dimittendo: transeat ad aliū. Quāto. n. aliquid formā inferiorē z imperfectiorē habet: tanto inferiorez operationē participat: videm⁹ aūt q ex se moueri supradicto modo: non quibuscūq; viuentiū ꝓuenit: sed perfectioribꝰ solū: viuēria. n. que vltra vitā vegetatiuā: pticipāt vitā sensitiuā perfectiorē: motu sp̄adicto se mouent: z non solū dilarationis z ꝯstrictionis motuq; augmenti z decremēti: viuentia vero que participāt vitaz sensitiuā minus pfectā: vtpote habentia solū tactū qualia sunt animalia terre affixa seipsa sic hz locū mouere non possunt: vt videlicet locū vnū totaliter dimittēdo transferant se ad aliū. Sed mouēt seipsa localiter solū m dilationem z cōstrictionē: viuentia vero adhuc minus perfecta eriā qualia sunt participantia vita vegetatiua solū inueniunē se non mouere: nec motu ꝓcessiuo: nec motu, dilarationis z ꝯstrictionis: hz solū motu augmenti z decrimenti: z aliis sibi annexis. Secundū hoc igitur ea que sunt infra gradū viuentiū vita vegetatiua: oportet q nec motu locali se moueant: de vno loco se totaliter transferendo ad aliū: nec m dilationē z constrictionē: nec motu augmenti: nec motu alteratōnis: talia vero sunt ipsa grauia z leuia. Est eriā cōsiderandum q qz forma est principiū mouendi z operādi: necessariū est q sic diuersimode res se habeant ad mouenduz: ficut se habent diuersimode ad habere formā. Est autem quoddā ens quod non pōt in seipso habere nisi formam suam tm: quoddā vero est quod habet eriā formā alterius: hanc vero non potest ita habere: q ad eius aliqualē perfectionem pertineat: nisi tm sub esse intentionali quo mō ponitur esse in virtute apprehensiua: per quam vlterius ptenatur appetitiue: vnde que habent in se formā tm z formā ēt alterius: existentez sibi operandi principium: necessariū est q aliata sint aīa apprehendente. Contingit aūt aliqua in se habere: z per se accipere formā alterius absentis quidē siue m locū distantis: sicut sunt animalia perfectiores sensus habentia: z ex hoc cōtingit q talia moueri possunt ad aliquid distans: totaliter se de vno loco ad locū alium transferēdo. Aliqua vero sunt que in se habere nō possunt formam alterius z distantis sed solū presentis hz locū: sicut animalia que habent solum sensum tactus: vnde z talia de loco ad locum se totaliter transferre nō pñt: sed solū ad conueniens presens localiter: m quandā dilatationē mouentur. Alia vero omnia z viuentia z grauia z leuia que formā alterius vt principiū ope-

randi non habent: nec absentis nec presentis: nō possunt nec primo necetiam scōo mō se mouere scom locū sed posita in eo loco qui eis scom formā suā naturalem debetur: ibi imobiliter quie scunt: extra ipsum vero posita in ipsum tēdunt naturaliter: per virtutē illi⁹ agentis quod eis prius contulit locū z formam propriā: hec aūt omnia ꝓuenientia sunt valde: ex quo enim se mouere consequitur formā: magis q materia leuatā: rationale est ponere q grauia z leuia que formā habent oīno imersaz materie: se localiter moucre non pñt. ¶ Scōa autem ratio philosophi est ad idē ꝓbandū: quia que mouent seipsa: possunt etiam facere stare seipsa: sz grauia z leuia non possunt facere stare seipsa: quin potius posita extra sua loca de necessitate moueantur nisi impediantur: igit grauia z leuia non mouentur ex se: sed ab alio. ¶ Ad huius aūt rationis intelligentiaz considerandum est q oē libez in q̄tum hmōi in agendo habet dominiū sui actus: libez aūt dicimus: quod est sui met gratia: z non alterius: vt habet in primo methaphysice.) Seru⁹ aūt non est sui: sed domini: dominus aūt inquantū hmōi non est ism alterius: vnde z libez in operando est qd ex seipso operatur. Quod enim ex seipso mouetur scom hoc ad moueri libere se habet: z per pñs necessarium est q habeat dominiū sui mot⁹ quēad modū etiam id qō moueri z operari non habet ex se: sed ab alio: non est libez inquantū hmōi: nec habet eriaz dominiū sui actus. Si ergo grauia z leuia ex se mouentur: necessariū est q ipsa in se habeant dominium sui motus: in seipso habet q moueatur: aliter enim ad moueri non libere se haberet. Quod aūt tale est: non necessario mouetur: ergo si corpora grauia z leuia extra sua loca posita non niſi ex se mouentur: sequitur necessario q tunc libere se habeāt ad hoc q moueantur z nō moueanē. Sicut igitur si mouenē ex se sunt sibi causa motus: sic eriā sequitur q possint tunc sibi esse causa quietis: quod est ipossibile: ergo ipossibile est q grauia z leuia moueanē ex se. ¶ Tertia aūt ratio philosophi ad idem ꝓbandū est: quia in omni eo quod ex se mouetur: oportet esse partes diuersas: quaz vna sit mouens: z reliqua mota. In gravibus autē z leuibus hoc accipere non ꝓtingit. Omnes enim partes ipsoz sunt adinuicem consite z ꝓtinue ergo grauia z leuia non mouent seipsa. ¶ Ad huius ēt rationis euidentiā considerandum est q alia est ratio mouentis: z alia moti (hz quod ex superioribus pz) vñ z partes ita se hūtes: q vna mouens est: z altera mota: oportet m rōnem esse diuersas: tales autem partes in moto ex se poni nō possunt nisi vt quātitatiue sint vel essentiales: partes aūt quātitatiue grauium z leuiū sunt omnes eiusdē rationis. Unde etiam (sicut per se apparet) nō pōt dari: q̄re magis in eis vna pars sit mouēs q̄ alia. Partes aūt essentiales in eisdē dari non possunt: nisi materia z forma vel eriā (vt omnis canillario rollatur) materia stans sub perfectione corporeitatis: z forma naturalis m q constituit tale corpus naturale: vtpura graue vel leue: z sic de aliis: si igitur iste partes nō sic se possunt habere: q vna sit mouens z altera mota: necessariū tūcerit q nullo mō quātum ad secundū ꝓpositionis intellectū: grauia z leuia moueant seipsa. Ad intelligendū aūt quare dicte partes sic se habere non possunt: ꝓsiderandū est q mathematica dicunē esse immobilia z abstrahere rationē suam a motu: non ꝓpter aliud nisi quia scom rationez abstrahunt a naturalibus qualitatibus que sunt pncipia singuloz motuz. Naturalia vero ex opposito iccirco dicunē esse mobilia concernentia motum: quia di

cras qualitates ꝓcernūt. Nāc aūt ita est ꝙ mā prima quantū de se est abstrahit ab oīb⁹ ꝗlitatibus nālibus: sumpta ēt vt stans sub ꝓfectōe corporeitatis: nullā fm ꝙ hmōi nālē qualitatē cōcernit: qz corpus fz ꝙ hmōi: non magis est quid nāle ꝙ quid matheamaticū: Cōcernit aūtez nālē qualitatē sumpta vt stans sub forma aliqua nāli: vtpote sub forma grauis vel leuis: ad quā cōsequitur qualitas naturalis que est grauitas vel qualitas naturalis que est leuitas. Solutio igit sumpta: vt stans sub grauitate ⁊ leuitate mobilis est: hoc ipsuz ē sibi principiū ⁊ rō mobilitatis: ⁊ qz vltra hoc in grauibus ⁊ leuibus aliud non inuenit: ꝓcludit euidenter ꝙ nihil in eis sit quod rōnē mouentis hēat. qđ autem phūs dicit oēs ꝓtes taliū esse ꝓsitas ⁊ continuas: ad quas qualitatiuas referūtur: quas opz adinuicē esse aliq modo distincras: si vna dz esse mouens: ⁊ altera mota.

Opinio cōmentatoris.

Tertio autē mō vult cōmētator ꝙ possint seipsa mouere. Air. n. ꝙ grauia ⁊ leuia pñt esse in duplici potentia: qz ēntiali ⁊ accidētali: in potētia quidē essentiali sunt qñ forma cōstituta esse grauis vel leuis actu non hīt: sed potētia: ⁊ qz nihil pōt transmutare seipz ve nō esse ad esse: idigēt tunc extrinseco motore qui reducat ipsa ad actū: qñ autem actu spēm suā ⁊ nām hīt: nāle est ꝙ quātū de se est actu habeāt ⁊ locū: ⁊ alia que talē cōsequunt nām: sed si extra locū tunc stint: hoc non pōt esse: qz nāz ñ hīt per quā eis ille loc⁹ debeāt: sed per aliud impediens ꝓhibentur ibi existere: ⁊ sic sunt nō ēntialr sed per accīs tunc in potētia ad ꝓpriū locū: vñ ⁊ indigēt motore per accidens vtpote eo qđ remoueat ꝓhibēs hoc. n. remoto statim sunt deorsum: h aūt ipsamet mouēt ⁊ remouēt: ad cuius motū seqt vlterius mot⁹ ipsoz: ⁊ sic per cōsequens mouent seipsa per accidens.

Contra hāc opinionez.

Quod autem ista positio nulla sit: de facili ōmōstrat. Est. n. duplex mouēs: qz mouēs motū: ⁊ mouēs non motum. Mouens aūt nō motū illud dico qđ dū mouet: ipsum non mouet: nec per se: nec per accidēs: cuius mouentia sunt ipse substantie separate. Mouens vero motū ē duplex. Unū qdē qđ ex se simplr nō hz ꝙ moueat dū mouet imo pōt mouere imobile manēs: sed ꝙ moueat cuz mouet accidit ei ex hoc ꝙ ipsi mobili cui influit motuz est in essendo cōiunctū: ideirco necessariū est ꝙ moueat ad motū eius: ⁊ tale mouens est aīa. Aliud est mouens qđ est non per accidens sed per se mobile: sicut est omne corpus: ⁊ tale ō necessitate mouet cū mouet. qz vero motus prioris mouentis sibi non cōuenit nisi pp mobile cui in essendo cōiungit: necessariū est ꝙ prius non tpe sed nāe ordine talis motus itelligat in mobili ꝓ in mouente: de motu aūt secūdi mouentis hoc dici nō potest. Si. n. per prius nāe ordine intelligat in mobili ꝓ in ipso: ⁊ per cōsequēs sibi non cōuenire nisi per mobile: necessariū erit cōcedere sicut ⁊ de alio: ꝙ ipsum quātū ō se ē possit mouere nō motū ⁊ ꝙ moueat dū mouet: sibi nō cōueniat nisi ꝓ accidēs: qđ totū est impossibile ⁊ cōtra rōnē mouētis corpoream: Necessariū est igit ꝙ pus ad min⁹ priozitate nāe ꝓexistat motus in ipso: ꝓ in eo quod mouetur per ipsum: cōsimiliter necessariū est ꝙ talis motus per se ⁊ nō per accidēs sibi cōueniat. De hoc igitur inōru per prius: ⁊ per se sibi debito ⁊ non per accidens siue pp mobile est qō ꝓ qđ effectiue sibi cōueniat. Si. n. dicatur ꝙ ipsum hz a seipso: necessariū erit cōcedere ꝙ seipsum moueat per se: ⁊ nō per accidens: qz (sicut ostē

Opi. 2. Tho.

Hac positione igit repudiata cū aliis dicendū est ꝙ grauia ⁊ leuia effectiue nullo mō mouent ex seipsis. Ut autem videat qd sit illud a quo effectiue mouent: considerandū est ꝙ vnūquodq; ab eo ꝺ accipit operationez ⁊ necessitatez operandi siue idē est per qō alicui competit ꝙ sit sub aliqua operatione: ⁊ per quod ei adhuc ipōit necessitas. Necessitatē aūt talez vnūquodq; accipit ab eo a quo sumit formā que est principiū determinate operationis: formā aūt accipit vnūquodq; a generāte. Est vero duplex generans: qz particulare: ⁊ vniuersale. Et particulare qdē in ꝓtrueviis generat: sicut ēt vniuersaliter agens secūdū agit in virtute priozū: ꝓncipaliter ergo ⁊ maxime accipit formā ⁊ necessitatē ad operatiōez ipsuz genitū ab vniuersali generāte: ab ipso ergo sumit ēt ꝙ stet sub tali operatione: Hoc igit subtracto ꝙ genitum non remanebit sub virtute eius: oportebit ꝙ nullam necessitatē teneat ab ipso: nec habeat per cōsequēs actū quē habebat prius. Et hoc quidē ē vniuersalē verum: tam in volūtariis: ꝙ in nālibus agētibus. Si. n. agens tolleret increatū a quo est ois inclinatio in bonū volūtas in bonū non tenderet amplius: nec ēt rario voluntatis remaneret: qz ad ipsaz pertinet vt in illud qō est bonū inclinet: sic ēt si generans vniuersale: vt puta si spera celestis tolleret: necessario tolleretur quātū ē 3 ordine naturali a corpozib⁹ sferioribus inclinatio ad locū sursum ⁊ deorsum: ⁊ pēr cōsequns: nec ea que mō grauia sunt tenderent deorsum: nec ea que sunt leuia tēderent sursum: qz nec grauia granitatē: nec leuia tū leuitatem retinerent: vñ ⁊ si qō est pōderis mō mille libraru tunc acciperet: nō magis pōderaret ꝙ vna pluma. Sic igitur necessariū est dicere ꝙ per virtutē vniuersalis generātis rendāt deorsum grauia: ⁊ leuia sursum: verumtamē considerandū est ꝙ virtus vniuersalis generantis non est de se terminata ad hunc effectū vel ad illum: ⁊ ideo si deber determinatū ꝓducere effectū: necessariū est ꝙ per aliqd determinet ad ꝓductōz ei⁹ ad ꝓducendū autem determinatā formā determinatur ꝙ agēs particulare: sed ad efficiendū determinatū motū determinatur per formā nālem mobilis ad qō consequit certa inclinatio vnde per grauitatem que est in grauibus: determinatur ad mouendum grauia deorsum: ⁊ per leuitatem que est in leuibus: determinatur ad mouendum ipsa sursum.

Generās duplex.

Respō. ad obiecta.

Ad argumentū ergo dicendū est ꝙ que naturaliter mouentur locali motu mouētur ex se non qz habeant sui motus ꝓncipiū effectiuū. sed formale qō est ipsa forma per quā determinatur ad hoc ꝙ sine particulari motore tali motu moueantur: ⁊ non alio: Et per hoc ꝑz responsio ad scōm. Ad tertiū dicendū est ꝙ mobile quāto minus habet de eo ꝙ quod inclinatur in terminū ad quē a naturali motore mouetur: ⁊ plus de contrario tanto tardius mouetur: ⁊ ecōuerso: quanto de contrario habet: ⁊ de conueniente magis: tanto mouetur velocius: per grauitatem autez grauia inclinantur ad motum deorsum: ad quem ab vniuersali generante naturaliter mouentur: ⁊ iccirco quāto grauiora sunt: tanto citius descendunt. Ad quartū dicendū est ꝙ vnū contrariorū natū est trāsmutare aliud: ꝑsupposita virtute vniuersalis generāris. Ad quintū dicendū ꝙ moueri naturaliter ⁊ non mouere: ē ꝓpria passio supradictoz. Ad sextum dicenduz ꝙ mobile quādo caret forma: indigeret extrinseco motore: ⁊ ad acquirendū vbi: ⁊ ad acquirendū formā per quam

ad illud vbi determinatur: quando vero formam habet: indiget quidem extrinseco motore non ad acquisitionem forme per quam ad vbi determinetur quia ista iam habet: sed ad acquisitionem loci ad quem per talē formam inclinatur.

Questio quartadecima.

Primo rō.

Scōs rō.

Lo. iiij.

Tertia rō.

Quarta rō.

Quinta rō.

Septima rō.

Sexta rō.

Questio quartadecima est. Utrū in substantia sit motus. Et videt ꝙ sic: qz contrarioz effectuum cōtrarie sunt cause: sed proprietates ignis: ⁊ aque sunt ꝓtrarie: ergo et illa forme substātiales coz que sunt cause taliū ꝓprietatū: erūt ad inuicem cōtrarie: sed inter cōtraria est motus ergo inter formas substantiales: ⁊ per consequens in substantia erit motus.

Preterea in tertio physicorū dicitur ꝙ motus est in quattuoz predicamentis saltem in substantia: ꝗtitate: qualitate: ⁊ vbi. Preterea forma que in sua essentia habet gradum ⁊ gradū inducitur non subito: ⁊ sic per motum: sed forma substantialis in sua essentia habet gradum ⁊ gradū: qz superioz cōtinet totā inferioris ꝑfectionē ⁊ adhuc āpliusergo ⁊c. Preterea dispō que ē necessitas ad formā ꝗto ē actior: tāto ꝑfectioē forma ponit: ꝝ talis dispō ad formas ciusdē spēi pōt ee altioz ⁊ inferior: ergo ēt in forma specifica substātie est dare gradū ꝑfectiōis i ēntia supioē ⁊ inferioē. Preterea forma eque ꝑfecte i ēntia pōt cēlē ꝑficere māz si igit oēs forme subales eiusdē spēi: ⁊ per cōsequēs oēs rōales aīe sunt eque ꝑfecte i ēntia segt ꝙ aia gnani nō magis se hēbit ad perficiendū gnanū ꝗ gigāteū corp⁹ qō e oio flm: qz tūc ꝗlibz aia separata idrīter se hēret ad cuiuscūq; hois defuncti corpus in resurrectōe corpoz iformādū. Preterea gradus dispōnis q est in inductiōe vltim⁹: est in abiectiōe pm⁹: Est aūt vltimus in iductiōe ille qui māz necessitat ad formā ergo ⁊ iste dz ee qō ꝓmo in abiectōe a mā abiciat. Cōstat aūt ꝙ nō statim cū aliqd tollit de dispositōe: subst̄ialis forma tollit: ⁊ alis aīe gradus non erat necēas ad totā formā: ꝝ solū ad supmū gradū ciusqui ipso iducto iducit ⁊ abiecto abicit: ergo subalis forma iducit ⁊ abiicit per successionē ⁊ nō subito. Preterea: altioz virtus altioē cōsequt ēntiā: ꝝ virtus gnātiua q ꝓsequt aīaz viri ē altioz ꝗ virt⁹ cōceptiua q ꝓsequt aīam mlieris: ꝗ ⁊ ēntia illi⁹ aie ē altioz ꝗ ēntia isti⁹. Preterea in oī mutatiōe est ꝓus ⁊ posterius que non sunt sine tpe: qđ est mēsura motus: ꝝ gnātio est mutatio: ergo mēsurat tpe ⁊ est motus.

In oppositū. Lo. p. Respō.

In contrarium aūt est qđ phūs determinat in qnto physicoz: ꝙ in suba nō ē mot⁹. Rūdeo si de hac qōe credat ꝓsentiēdū ee phūco cito nos de ipsa poterim⁹ expedire. phūs. n. in qnto physicoz duplici rōne ꝙ in substantia mot⁹ ee nō pōt. Quaz qdēm sumit ex habitudine terminoz vel extremoz motus. Secda vo accipitur ex cōditionib⁹ subiecti. Et rō qdē sumpta ex pte termioz est: qz ois mot⁹ est inter ꝓtraria: substātie aūt nihil ē cōtrariū: ergo in substātia nō est motus. Expositio autem huius dicti que datur a quibusdā oīe est ꝓtraria intentioni Ar. Dicunt. n. quidā ꝙ de transmutatiōe substātifica loqui possumus dupliciter: qz vel ꝗtū ad introductionem vltimi gradus: ⁊ sic ipsa non est motus: vel quantū ad introductionem totius nature precedentis gradū vltimū: ⁊ sic talis transmutatio est motus. Et ꝓmo quidem modo (ꝝm eos) intendit Ar. excludere motum a substātia: non aūt secō.

Opinio ꝓmūis.

Lo. x. v. physicorum.

Sed quod ista solutio sit omnino contra physosophi intentionem tripliciter apparere pōt. Primo: qz motus ꝙ rāto reponitur in aliquo predicamento: qz aliquid illius predicamenti inducit per motū: qz enim aliqua ꝗtitas nālis ⁊ aliqua qualitas ⁊ aliqđ vbi per motum acquiritur: iccirco motus in predicamēto vbi ꝗtatis ⁊ qualitatis ponit: ⁊ vniuersaliter in oī eo predicamento ne cessariū est sic ee motū cuius aliquid per motū acquiritur: nūc aūt ita est ꝙ forma substātialis non solū quātuz ad gradum vltimo inductum: sed etiam quantum ad totam naturam precedentē gradū illum pertinet ad predicamentū substantie: ⁊ per cōsequens necessariū ē ꝙ in substantia sit motus ⁊ predicamento substantie si natura illa inducitur per motum: vanū est ergo quod Aristo. simpliciter asserit in predicamento substantie non esse motum.

Ista opinio ipsa batur.

Secundo autem hoc apparet ex ipsa rōne Ar. Assumit enim ꝙ omnis motus est inter ꝓtraria: ⁊ per consequens si inter formas substantiales cadit motus: necessariuz est ꝙ ipse habeant ad inuicē cōtrarietatē: sed vlterius assumit huius oppositū: viz ꝙ substantie nihil est ꝓtrariū: ⁊ ex hoc ꝓcludit ꝙ in ea nō sit motus. Quicūq; igitur ponunt aliquo mō motū in substātia: necessarium habent negare aut maiorem aut minorem ꝓpositionem Aristo.

Tertio autem ex hoc apparet. qz secūdum modū supradictū nō solū a predicamento substātie: sed ēt a quolibet alio motus excludendus est. Cuius declaratio est qz ratione eius quod subito vel in instanti acquirit: in nullo genere motus ponendus est. Ultimus vero cuiuscūq; nature gradus subito acquiritur si. n. acgritur in tpe necessarium est ꝙ aliqđ eius acgratur prius ⁊ posteri⁹: ⁊ sic per ꝓns habebit partē ⁊ partem: ⁊ erit ille gradus nō vnus: sed multiplex: vltim⁹ aūt gradus cuiuscūq; nāe est vnus tm: ⁊ non plures: ergo necessariū est: ꝙ non in tempore sed subito acquiratur. Ratiōe igitur ei⁹ i nullo genere motus ponendus est Si ergo pp vltimū gradum solū excludendus est motus a predicamento substantie: pari ratione excludi debet a quolibet alio predicamento: ⁊ tamē Ar. dicit ꝙ motus est in quātitate ꝗtate ⁊ vbi: ⁊ non in substantia: manifeste igitur apparet ꝙ supradicta responsio est omnino contraria intentioni Aristo. Ratio autem sumpta ex parte subiecti est: ꝙ sicut subiectum albedinis est album cum stat actu sub albedine: sic etiam subiectum motus necessariuz est ꝙ moueatur: cum actu motui subiicitur: nihil autē moueri potest: nisi sit mobile. Sed subiectum transmutationis substantifice que vocatur generatio ⁊ corruptio: est ens simpliciter in potentia: ⁊ nullo modo actu: ⁊ quod tale est: non est mobile: ergo generatio ⁊ corruptio non sunt motus. Quod autem ens quod nullo modo est actu: moueri non possit: ex hoc probat Arist. quia quod sic se habet: non est in loco: ⁊ oē qō mouet ē aliqđ.

Opinio quorundaz sui reporis.

Consimiliter autem expositio huius rationis que datur a quibusdam: extorta est ⁊ procedit ex propria vocis ignorantia. Dicunt enim ꝙ transmutatio substantifica non est motus ratione subiecti generationis quia hoc est ens pure in potentia: sed est motus ratione forme que inducitur per ipsam: vnde ⁊ ratione huius non autem ratione subiecti est motus in substantia: h aūt ē oio nihil: cui⁹ ōclaratio pr ee: qz ꝗuis mot⁹

reponatur in predicamento ratione forme que induci/
tur per ipz ⁊ non rone subiecti: eo q nũ ꝙ subiectũ pro/
ducitur per transmutationẽ illã cui subijcit: nunꝯ ta/
men motus esse põt sine ꝓpzio subiecto qõ ⁊ens mo/
bile: vñ si subiectũ inductionis alicui⁹ forme nullo mo
do sit mobile: talis inductio nullo mõ poterit esse mot⁹
quẽadmodũ si illõ qõ subijcit inductioni ẽlitatis vrpo
te dealbationi: nullo mõ esset mobile: ꝓssibile foret ip
sam alterationẽ esse motũ. Et ꝓsimiliter necessariũ ẽ di
cere de qualibet alia transmutatione: nũ ꝯ. n. inductio
alicui⁹ forme põt esse mot⁹ si subiectũ inductionis illi⁹
non sit mobile. Quẽadmodũ ꝓtradictio implicat cum
dicit ꝙ aliqua forma est albedo cuius ꝓpziũ subiectuz
non potest esse albũ: sic etiam manifeste iplicat con tra/
dictio cũ ponit inductio forme motus esse: cuius indu/
ctiõis propziũ susceptiuũ moueri non potest: cõcedere
igit ꝙ transmutatio substantifica sit motus: ⁊ ꝙ subie
ctũ transmutationis substãtifice non sit mobile: nõ est
aliõ ꝙ cõcedere cõtradictoria simul esse vera.

Opimo aristotelis.

Manifestum est Igitur ꝙ secun/
dũ Ar. necessari
um est ponere: ꝙ in substantia nõ possit esse mot⁹: si au
tem non tm̃ curamus scire qõ pbs dicat ꝯtũ intelligere veritatẽ: oportet nos subtilius ⁊ diffusius procedere
ad hui⁹ questionis declarationẽ. Nam scõa ratio Ari.
supponit ꝙ omne mobile sit in loco qõ nõ ponẽtes mo/
tum in substantia negarent de eo ꝙ mobile est ad sub/
stantiale formã. Scõa vero rõ supponit: ꝙ in substãtia
non sit contrarietas: quod ẽt isti non ꝓcederent. Et si ar
guatur: ꝙ cõtraria debent habere quandã latitudinez
quã forme substantiales non hñt: supponit ẽt tunc ꝙ
forma substantialis sit indiuisibilis: qõ isti non conce
dunt. ¶ Alias ergo rõnes oz adducere ad declarandũ
perfecte rõnes Ar. ⁊ ꝙ in substantia non potest esse mo
tus. Primo aũt ꝫ possumus declarare ex ipsis rationi
bus forme cõsistentis in motu ⁊ forme substantialis.

Quodi substãtia non sit motus a cure ostendit.

Ad cuius Intelligentiã considerandũ est,
¶ Primo qd sit motus. ¶ Scõo
quid sit propziũ mot⁹ susceptiuũ. ¶ Tertio vtz in pri/
mo susceptiuo substantifico trãsmutationis substanti/
fice possit intelligi aliqõ actu esse. ¶ Et quarto vtz for
ma i motu ꝓsistens ꝓsuppoat esse i suo susceptiuo ꝓpo.

Primum considerãdum

Quantum autem ad primũ ꝓsi
derandũ ẽ: ꝙ
mot⁹ ꝑm cõmentatorẽ est acceptio partis forme post p
tem non. n. dicit aliõ mot⁹ ad formã nisi successiuam ⁊
continuã forme acqsitionem: vnde qõ incipit moueri:
ad formã per motũ acquirendam incipit ipsam formã
acquirere: sicut qõ incipit dealbari: incipit acquirere
albedinem. Et ꝙ in omni successiõe est dare ꝓius ⁊ po
steri⁹ iccirco continuara successiua forme acqsitione: ne
cessariũ est ꝙ dez aliqd forme pri⁹ acceptũ: ⁊ aliqd ei⁹
acceptũ posterius. Alias. n. in acceptione forme nõ pos
set intelligi successio: nec per cõsequens talis acceptio pos
set dici mot⁹. ¶ Manifestũ igit ꝙ mot⁹ ad formã est ps
forme post partẽ sine acceptio partis forme post aliã ei⁹
partem ꝓius acceptã. ¶ Ulteri⁹ quantũ ad scõm con
siderandũ est: ꝙ ꝓpziũ ⁊ immediatũ mot⁹ susceptiuũ: est
illud qõ est, ꝓpziũ ⁊ immediatũ receptiuũ cuiuslibet ter/
minoz mot⁹: quẽadmodũ ꝓpziũ ⁊ immediatũ subiectuz
cuiuslibz colozationis est illud qõ est, ꝓpziũ ⁊ immedia
tũ susceptiuũ omniũ coloz. Cuius declaratio est: quia
vnius ⁊ eiusdẽ nature: vnũ ⁊ idẽ est subiectũ ꝓpziuz:
⁊ immediatũ quantũ ad omnes gradus suos: vnde illud
idem est receptiuũ gradus vltimi albedinis: quod ẽ su
sceptiuũ omniũ graduũ precedentiũ: pertinent. n. om/
nes ad vnã naturã: ⁊ vnius nature vnũ tm̃ est ꝓpziuz
receptiuũ. Et quia motus non est aliud (vt declarauimus) ꝙ successiua ⁊ continua acceptio forme vel gra
duũ formaliũ: subiectũ aũt huius acceptionis est illud
quod cõtinue accipit formã ipsam concludit euidenter
ꝙ idem sit ꝓpziũ subiectũ mot⁹: ⁊ immediatũ receptiuũ
forme: que inducit per motũ: ⁊ ẽt forme que abijcit: qz
idẽ est subiectũ oiuz illoz inter que cadit transmutatio
per se (vt alias declarauimus.)

Secõm.

Hoc uiso consequẽter cõsideran/
dũ est ꝯrũ ad tertiũ: quod nihil est actu nisi per formaz: ⁊
qz forma accidentalis ordine nature ꝓsupponit ante
se formã substantialẽ: necessariũ est: vt qõ caret oi for
a substantiali careat simplr omni forma: ⁊ per põs neces
sariũ est ꝙ hoc quantũ est de se nullũ actu esse habeat.
Primũ aũt ⁊ immediatũ susceptiuũ transmutatõis sub
stantifice est primũ ⁊ immediatũ receptiuũ oiuz substan
tialiũ formaz: ⁊ per cõsequns necessariũ est ꝙ de se ⁊ na
tura sua nullã formã ⁊ nullũ actu esse habeat: quem ad
modũ ẽt qz ꝓpziũ colorationis receptiuũ est primum
⁊ immediatũ susceptiuũ oiuz colorz: nullũ colorem habz
de se ⁊ natura sua.

Tertiuz.

Ulterius autem ad plenioꝛẽ qõis
intelligentiaz: ⁊
cius qõ fuit quarto loco ꝓpositũ cõsiderandũ est: ꝙ lic
et ens dicat de subꝫ ⁊ accñte: alr tñ nõ de vno ⁊ alr de
alio nõ. n. ꝓ pus õ substãtia ꝛꝙ posteri⁹ õ accñte. Est. n.
substãtia ens simplr: accñs aũt ẽ ens ꝫ gd: ⁊ ꝙ p⁹ rõ en
tis reseruat in substãtia: ꝙ posteri⁹ vero reseruat i accñ
te: ⁊ qz posteri⁹ semp ordie nature ꝓsuppõit p⁹: iccirco
necessariũ ẽ ꝙ accñs vel ens ꝫ gd: ꝓsuppõat añ se sub
stãtiã vl ens simplr: silr aũt necessariũ ẽ vt ẽ ꝑm gd: qõ
est act⁹ ꝑm gdentis ꝓsuppõat ante se ẽ simplr: ⁊ ꝙ con
sequns oz ꝙ forma q̃ est rõ cẽndi ꝫ gd: ꝓsuppõat in suo
receptiuo formã q̃ sit ei rõ cẽndi simplr: nũc aũt ira ẽ ꝙ
oĩs forma in motu cõsistẽs ẽ rõ cẽndi ꝑm gd: ꝓsuppõit
igit oĩs talis in suo receptiuo simplr esse: ⁊ formã que ẽ
rõ cẽndi simplr. ¶ Relinq̃ ẽ aũt ꝙ trãsmutatio substãtiali
ca in suo primo receptiuo: nullã formã ⁊ nullũ ẽ ꝓsup/
ponit: necessario igit cõcludit ꝙ ipsa non sit mot⁹ ꝙ au
tem oĩs forma in motu cõsistens sit rõ cẽndi ꝑm gd: ⁊
non rõ simplr cẽndi: de facili apparet: sicut. n. rõ cẽndi
albũ: est illud quo ablato toraliter auferẽ ẽ albũ sic eti
am rõ cẽndi simplr est illud quo ablato ab aliquo subie
cto toralr ẽt ab ipso tollit ẽ actu: nulla aũr forma i mo
tu cõsistẽs est talis. Dõ. n. mouet hz aliqd de forma ad
quã mouet: ⁊ si tollat ab eo illõ aliqd qõ hz õ forma ad
quã mouetur: adhuc in ipso remanebit illud qõ hz de
forma ad quã mouetur: ⁊ econuerso: ⁊ qz qu̇libet eaꝝ ẽ:
rõ cẽndi necessariũ ẽ ꝙ nulla ipsaꝝ sublata tollatur to
talr ẽ a suo susceptiuo: igitur manifestũ ẽ ꝙ nulla for
ma i motu ꝓsistẽs: ẽ rõ cẽndi simplr: ꝛꝙ hz qd solũ vñ nul
la talis põt ee substãtialis forma: ex q̃ ẽt appz ꝙ substã
tialis forꝫ latitudinẽ nõ hz: pp quã suba dici possit cũ
magis ⁊ min⁹. ¶ Scõo aũr h ꝺclarari põt ex ipsa cõsi/
deratiõe maioritat⁹ ⁊ mioritat⁹: ⁊ magis ⁊ min⁹. ¶ Ad
cui⁹ itelligẽtiã ꝓsiderãdũ est ꝙ maioritas ⁊ minoritas
dicũt q̃sdã respcũs i quãtitate fũdatos: nã maioritas di
cit quãtitatis excessũ: ⁊ mioritas dicẽ quãtitatis ꝺfectũ
vñ, ꝓpe mai⁹ dr qõ ꝓtes ꝓtes quãtitatis eqles vl qõ pl⁹
õ quãtitate hz: min⁹ vero dr qõ ab illa quãtitate ꝺficit
vna aũt spes rei iuenitur ab alia ꝺficere ⁊ aliã trãscẽde
re i gradib⁹ ꝑfectionũ: ⁊ iõ nomẽ maioritatis ⁊ mioritа
tis ꝓcedit ad eas trãsũi: ꝓr. n. quẽlẽt dici vna spes ma
ior alia: vtpote ꝙ ꝓtiet ples grad⁹ ꝑfectõuz ꝙ alia: ⁊ silr

etiã minor dici põt: qz vz pauciores gradus cõtinet vt
sic maior vna dicat ꝙ alia: ꝓ eo quod est maioris per
fectionis ⁊ cõplementi: ꝑm quẽ modũ deũ dicim⁹ esse
maximũ: qz est maxime imo ifinite ꝑfectionis quãuis
aũt maioritas ⁊ minoritas sic in speciebus rerũ reser/
uetur: non tm̃ ipse propzie dici possunt ẽ magis ⁊ mi
nus: vnde licet albedo dici possit maioz ⁊ minoz non tm̃
ipsa dici põt cũ magis ⁊ minus: huius aũt declaratio
est: qz magis ⁊ minus dr quoslibet respectus fundatos
in ꝓticipatione alicuius ab aliquo: ita ꝙ ibi itelligunt
duo diuersa in essentia. s. ꝓticipatuz ⁊ participans. Et
participatũ quidẽ dr cũ maioritate ⁊ minoritate parti
cipans vero dr cũ magis ⁊ minus: nã magis dr: quod
pticipat plus de participato: minus vero dr quod pri
cipatũ hz sub minori cõplemẽto: quẽadmoduz magis
albũ dr qõ plures gradus albedinis participat: ⁊ mi
nus qõ ꝓticipat pauciores: ꝑm hoc igit apper ꝙ illud
dr cũ magis ⁊ minus qõ nõ est spes: sed spem ꝓticipat
⁊ sic qõ ponit qd diuersuz in eẽntia a spe ꝓticipata. Al
bũ enĩ qõ participat albedinez dr magis ⁊ minus sed
albedo q̃ nõ est pticipans imo pticipatũ non dicit ma
gis ⁊ minus: sed dici põt maioz ⁊ minoz: ⁊ silr hẽ albe
do nõ põt dici magis vel minus q̃ illa: qz tunc albedo
posset dici cũ magis ⁊ minus: quod falsuz est. In accñ
tibus ergo qz cõpositũ nõ est spes: sed spem participãs
põt cõpositũ dici cũ magis ⁊ minus: sed in substãtijs
ꝑm cõpositũ est spes: sicut hõ vel asinus: non ergo tale
cõpositũ cũ magis ⁊ minus dici põt: vnde hõ non dr
magis ⁊ minus: nec etiã hic hõ: qz idẽ iudicium est de
vtroq; nõ enĩ hic hõ dicit aliquid diuersum in essentia
ab hoie: sed eadẽ est eẽntia huius hois ⁊ hois. ¶ Ulte/
rius aũt cõsiderãdũ est: ꝙ sicut qz albũ dr magis ⁊ mi
nus: necessariũ est id a quo dr albũ: vrpote ipsa albedo
aliquã latitudinẽ hẽat propter quã dici possit maioz ⁊
minoz: nõ aũt magis ⁊ minus: sic etiã si hõ cũ magis ⁊
minus dr: necessariũ est ꝙ hñanitas a qua dr hõ hẽat
latitudinẽ ꝑm quã maioz ⁊ minoz dici possit: vltra opz
ꝙ per hominẽ aliqd ponat diuersum in eẽntia ab hũa
nitate: qõ ꝓticipãdo ipsã dicat magis ⁊ min⁹ hõ sicut
etiã albũ aliquid ponit in eẽntia diuersũ ab albedine:
quod ꝓticipãdo eã: dr magis ⁊ minus albũ: hoc aũt est
oĩo falsum: qz hõ nullã aliã eẽntiã ⁊ nullã ꝓter huma
nitatẽ ponit: vnde non differunt in eẽntia hõ ⁊ hũani/
tas: ꝓpter hãc igit eẽntialẽ idẽritatẽ sicut hũanitas
cũ magis ⁊ minus: ⁊ albedo cũ magis ⁊ minus nõ dici
tur: sicut etiã nec; hõ: nec; ẽ vel illa albedo: ⁊ ꝙ oĩs oz
ꝙ nõ hẽat hũanitas latitudinẽ ꝓpter quã dici possit
de hoc hoie: magis ⁊ minus ꝓticipari ab alio aũt non
ꝓticipat sicut albedo participat ab aliquo ab ipsa dif
ferente in essentia. Ex hoc aũt de necessitate ꝯcluditur
ꝙ forma substãtialis que est ꝓncipiũ hũanitatis: ⁊ cõ
simili mõ quelibet forma substantialis: indiuisibilis
est ⁊ latitudinẽ nõ habẽs: ⁊ ꝙ ꝑs subito: ⁊ in instanti
accipit nõ ergo per motũ: ergo in substãtia non est mo
tus. ¶ Tertio aũt idẽ declarari põt ducẽdo ad impossi/
bile supposita ꝑm fidẽ ⁊ ꝑm sane pbie veritatẽ: incorru
ptibilitate aie intellectiue. ¶ Ad cuius declarationis
euidẽtiã cõsiderãdũ est: ꝙ oĩs forme inter ꝙs cadit trã
smutatio ꝙ sc ⁊ nõ ꝙ accñs: ita se habent ꝙ si ꝙz vnã ca
rũ attendit magis ⁊ minus: necessariũ est etiã ꝙ atten
dat ⁊ ꝑm oĩs. Si enĩ extrema raliũ formaꝝ sumat: ⁊
ab ipsa parũper recedat per actũ remissionis: necessa
riũ est ꝙ non tota forma sibi opposita sed aliqd eius in
ducat: quemadmodũ enĩ ipsa tota nõ abijcit: nisi qz si
bi opposita tota inducit: sic etiã nõ auferẽ aliquid ei⁹:
nisi qz aliqd inducit de forma opposita: quẽadmoduz
non abijcitur aliquid de albedine nisi qz inducitur ali
quid de nigredine: vnde euidenter apparet ꝙ si ꝑm vnã
magis ⁊ minus attenditur necessariũ est ꝙ attendatur
⁊ ꝑm aliã: quemadmodũ qz inter oĩs colores cadit ꝙ se
transmutatio: ꝑm vero vnũ attendit magis ⁊ minus:
attendit etiã necessario ⁊ scõm oĩs: ⁊ similiter se habet
de sapozibus ⁊ in oibus cõsimilibus. Ex hoc autẽ ꝓsequi/
tur statim aliud: quia enĩ vna raliũ formiaꝝ non abij/
cit nisi vt alia inducat: necessariũ est ꝙ sicut ista possit
successiue induci: sic etiã successiue possit abijci ⁊ alia: ⁊
quia successiua ⁊ cõtinua acquisitio vel abiectio forme
motus est: necessario cõtingit ꝙ oĩs tales forme induci
possint ⁊ abijci per motũ. Dis aũt talis forma est gene
rabilis ⁊ corruptibilis: nunc aũt ita est ꝙ inter oĩs for
mas substantiales ad minus specificas rez generabi
liũ ⁊ corruptibiliũ (vt alibi sufficiẽti demõstratione de
claratũ est) cadit per se transmutatio: igitur necessariũ
est: ꝙ si ꝑm vnã eaꝝ atrẽditur magis ⁊ minus: attenda
tur etiã ꝑm oĩs: ⁊ per põs: ꝙ sicut vna eaꝝ põt induci:
⁊ abijci per motũ: ⁊ sic generari ⁊ corrupi sic etiã se ha
bent ⁊ oĩs alie: talia ergo intellectiua que vna est de nũe
ro raliũ formaz: erit de necessitate generabilis ⁊ corru
ptibilis. Et hoc quidẽ sic euidẽtius apparet: ponamus
enĩ ꝙ nõ tota sed aliquid forme repugnãtis aie induca
tur in materiã. Tunc enĩ (ꝑm ꝙ ex predeterminatis ap
paret esse necessariũ) nõ tota aia sed aliquid eius rollit
a materia: hoc igit qõ de aia: a materia sublatũ est: aut
actu manet post talẽ ablationez: aut nõ manet: sed cor
rumpit: ꝓmũ aũt stare nõ põt maneret enĩ rũc vna ⁊
eadẽ forma ꝑm vnã partẽ fue essentie in materia: ⁊ ꝑm
aliã a materia actu seperata: quod est oĩo impossibile:
sicut de facili ostendi põt: necessariuz est ꝙ torũ illud sit corruptũ: quod de aia ponit sublatũ a ma
teria: ⁊ sic ꝑm successiua iductionẽ forme repugnantis
aie: fiet successiua aie corruptio: ⁊ erit de necessitate ani
ma humana corruptibilis. Et qz hoc stare non potest:
necessariũ est concedere: ꝙ ꝑm formas substãtiales non
possit attendi magis ⁊ minus: ⁊ ꝙ ipse subito ⁊ non ꝙ
motum inducantur. In substantia ergo nullo modo
potest esse motus.

Responsio ad obi ecta

Ad primum Ergo dicendum est: ꝙ cõtra
riorũ effectuũ causę ꝓxi/
me ⁊ si debeant esse opposite: nõ tm̃ oz ꝙ sint cõtrarie ni
si qñ effectus vniuocus est cause: ꝓprietas autẽ non est
vniuoca subiecto suo: vnde ex eo ꝙ ꝓprietates ignis ⁊
aque sunt cõtrarie: cõcludendũ est non ꝙ ignis ⁊ aqua
opponant ꝙz contrarietatez: sed ꝙ habeant ad inuicez
aliquaz oppositionez.

Ad secundum dõm: ꝙ cuz dr motus
esse in ꝗtuor predica
mentis: sumit mot⁹ large, prut icludit etiã mutationẽ.
¶ Ad ztm dez: ꝙ forma supioz simplici: ⁊ idiuisibili eẽn
tie: ptinet totũ qõ ptinet inferioz: ⁊ adhuc amplius: nec
ꝙ talẽ cõtinetiã dat alia gradũ ꝑfectas: nisi qua po
nit gradus generis specieiꝫ: non aũt ista: sed multitudo
graduũ specificę ꝑfectionis: ponit illã latitudinẽ in for
ma que exigitur ad motũ. ¶ Ad quartũ dicendũ: ꝙ dis
positio que est necessitas ad formaz non est punctalis:
sed habet magnã latitudinẽ: ⁊ sub quotlibet gradu eius
nata est stare non altioz ⁊ inferioz: sed tota essentia for
me: alias enĩz oporteret ꝙ etiã post ꝙ homo generatus
est: crescente ⁊ decrescente dispositione eius: cresceret ⁊
decresceret in essentialibus anima intellectiua quod
substineri non potest sine corruptibilitate eius. ¶ Ad
quintuz dicẽdũ: ꝙ licet essentia aie sit incorruptibilis:
nihilominus tm̃ nõ est actu sensitiua: ⁊ vegetatiua nisi

ex cõiunctione ad mãm: ⁊ iccirco q̃tũcũq̃ sint oẽs aie rõnales equales in essentia; qz tñ actu vegeratiue ⁊ sentitiue sunt ex perfecta cõiunctiõe: necessariũ est q̃ in eo q̃ tales sunt: ⁊ nõ in essentia sua inequales sunt ꝓpter materie inequalitatem: quã quidẽ inequalitatẽ de nã sua retinẽt semp sumpte solũ ꝑm in eo q̃ tales (vt dictũ ẽ)

¶ Ad. vi. dõ q̃ gradus necessitans multiplex est ⁊ nõ vnus sub quoz quolz manet tota essentia forme (vt dictũ est.)

¶ Ad. vii. dõz. q̃ virtus generatiua nõ cõsequitur simplr eẽntia aie: sed potius ex cõiunctiõe ad mãz.

¶ Ad. viii. dõz. q̃ in generatione talis est susceptio eẽ ad non esse: q̃lis est termini tpis ad tempus qualis successio nõ est motus: qđ enim generatur hz non esse in toto tempore precedente ꝓterq̃ in ejus termino.

¶ Questio decimaquinta.

Questio Quintadecima ẽ. ¶ Utrũ i aliqua re creata eẽntia ⁊ potentia differant ꝑm rẽ. Et videt q̃ sic sicut enĩ se hz essentia ad esse: ita se hz potẽtia ad operari; ergo per locum a proportione commutata; sicut se hz operatio ad esse sic potentia ad essentiam; sed operatio ⁊ esse in omni re creata differunt realiter: ergo similiter potentia ⁊ essentia.

Ptis rõ.

Preterea Que sunt in reynũ ita se vident habere: q̃ vno ipsoz sublato ex natura rerũ: tollit etiam ⁊ reliquũ: sed potentia visus sublata ab oculo ꝓpter cecitatẽ nõ tollit ab ipso anime eẽntia: ergo essentia aie ⁊ sua potẽtia nõ sunt realr idem.

Scda rõ.

Preterea Accidẽs ⁊ suba nõ sunt idẽ realr sed eẽntia aie est suba: ⁊ eius potentia est accẽs: qz actus ⁊ potẽtia sunt in eodẽ gẽe: ⁊ operatio que est actus potentie est in genere accidẽtis: igitur essentia anime nõ est idẽ realiter cũ sua potẽtia.

Tertia rõ.

Preterea Que sunt diuersarũ specieꝝ non possunt esse idẽ realiter cũ eo qđ est vnius spẽi rĩ: essentia autẽ vnius aie vnius spẽi est; ⁊ potentie eius sunt diuerse spẽ ergo non sunt realiter idẽ cũ ipsis eẽntia.

quarta rõ.

¶ Preterea vna ⁊ eadẽ res nõ põt sil mãe sil esse coextensa: ⁊ non extensa: eẽntia aũt aie humane nõ est coextensa materie cui coextendit potentia sensitiua: igit ad minus sensitiue potentie nõ sunt vna res cum ipsa aie essentia.

quinta rõ,

¶ Preterea nãlis potẽtia est in ꝑdicamẽto q̃litatis ⁊ eẽntia aie est in predicamẽto subẽ: sed suba: ⁊ q̃litas differũt realr: ergo silr potẽtia ⁊ eẽntia.

Sexta rõ,

¶ Preterea si potentia supra essentiã nõ addit nisi relationẽ ad actũ: cũ rõne eẽntie q̃ est hba sit in ꝑdicamẽto subẽ ⁊ nõ q̃litatis: ⁊ rõne respect sit in ꝑdicamẽto relonis: nihil tũc vari põt: ꝓ qđ ipsa sit in genere q̃litatis: ergo ⁊c.

Septia rõ,

In contrarium Est: qz q̃dẽ res est: ⁊ operatur: est autẽ per essentiam forme: ⁊ operatur per potentiam: ergo idem sunt essentia forme ⁊ potentia.

In oppositum.

Respondeo Ad hujus qõnis intelligentiã cõsiderandũ est q̃ aliud est querere: vtrũ potẽtia ⁊ essentia differant: ⁊ vtrũ differant ꝑm rẽ: nã primo mõ qõ fit simplr de ipsa ⁊ diuersitate: queritur enĩ simplr; vtrũ hẽant ad inuicẽ aliquam vrĩam. ¶ Scõ aũt mõ nõ queritur simplr de ipsa ⁊ varietate: sed presupposita aliq̃ vria inter ipsa: queritur vltrius de spẽalis diuersitatis mõ. Queritur enim vtrũ nõ quõcũq̃ sed realr differãt: ⁊ qdẽ si qõ prio mõ formare/tur: apparet de facili quid esset dicendũ: cuilibet enĩ sane intelligenti apparet: q̃ essentia ⁊ potentia in rebus creatis aliquo modo differũt. ¶ Cuius declaratio est: quia qñcũq̃ aliqua duo ita se habent ad inuicẽ: q̃ vnũ ipsorũ sub rõne ꝓpria sumptuz accidit alteri sub propria rõne cõsideraro: necessariũ est q̃ inter ipsa sit aliq̃ dria: vel diuersitas: nunc aũt ita est q̃ potẽtia sumpta sub rõne q̃ potentia est: accidit essentie vt eẽntia ẽ: igitur necessariũ est q̃ potentia ⁊ essentia aliquo mõ differãt: q̃ aũt potẽtia accidat essentie de facili apparet: q̃ enĩ sic conuenit alicui: q̃ coincidit extra ꝓpriũ ⁊ absolutũ intellectũ ...as: hoc sibi dicim⁹ accidere: potentia ãt sic se hz ad essentiã: põt enĩ intelligi essentia intellectu simplici ⁊ absoluto: nõ ĩrellecta ꝓpria rõne potẽtie: nãlis rõ cõsistit in relatione ad actũ: põt aũt itelligi eẽntia rei nõ intellecta relatione ad actũ: excepto actu qui est forma subalis ad quã dicit ⁊ ordinat essentia ꝑme materie: possum. n. intelligere hoiem ut homo est nõ in rellecta relatione ad actũ sentiendi vel vegerandi. Manifestũ est igit q̃ potentia sub propria rõne sumpta: accidit essentie rei simplr cõsiderate: vnde potentia ⁊ eẽntia differunt: ⁊ sic differunt q̃ possunt ad diuersa genera pertinere: sed hoc non habẽt ex facta deductione: nõ enim si aliquid pro tanto accidit alicui: quia sic conuenit ei quod tamẽ coincidit extra simplicem eius intellectum statim necessarium est q̃ possit esse in diuerso genere ab eo: nam species ⁊ differentia diuisiua generis coincidunt extra eius simplicem: ⁊ absolutũ intellectũ nec tamen in alio genere collocari possunt q̃ in eo cui? sunt species ⁊ differentia. ¶ Considerandũ est igit: q̃ genus ⁊ differẽtia ⁊ species pro tanto pertinẽt ad vnũ genus: qz in vna spẽi natura vniunt: vna vero species est vnius generis tantũ: quamuis ergo species: ⁊ differentia coincidant extra intellectum generis: non tamẽ possunt ad aliud genus q̃ ad ipsuz pertinere pro tanto quia intellectus generis est indeterminatus scõm species: in specie autẽ determinatur per differentiã: Quãdocũq̃ vero aliqua duo ita se habent: q̃ vnuz determinat reliquum ad certum speciei gradum: ad quem nuluz aliud de se determinatũ est illa duo pertinent necessario ad idem genus. Essentia aũt ⁊ potentia ita se habent: nã quãuis aliquo modo eẽntia determinetur per potentiam non tamen per ipsam intelligit vt indeterminata determinari ad spẽm: nam essentia aut est generalis aut specialis: si autem sit generalis: tunc per suam potentiã determinabitur ad aliquem generalez actum: nõ autẽ ad spẽm: quẽadmodum absolutus intellectus anima: tiatis: per potentiam sentiuam non intelligitur determinari nisi ad actum sentiendi. Si aũt essentia fuerit specialis seu specifica erit de se in specifico gradu determinata: sed per suam potentiã intellige retur determinari ad actum non intrinsecuz sed extrinsecum essentie specifice: vnde manifestum est q̃ essentia ⁊ potentia non pertineant omnimode ad cũdez gradũ nec necessarium est q̃ pertineant ad idem genus: differunt ergo adinuicem essentia ⁊ potentia: ⁊ taliter q̃ ad diuersa genera pertinere possunt: forte autem q̃ aliquis ex hoc concludere veller q̃ essentia ⁊ potentia differunt ꝑm rem credens differre realiter quecunq̃ differunt secũdũ genus: sed hoc non videtur esse sufficiens signum: nam cũ scientia sit vna res: scõm tñ diuersum cõsiderandi moduz pertinet ad diuersa genera scilicet qualitatis: ⁊ relationis: ⁊ sic circa ipsam ratio diuersarũ specieꝝ inuenitur: vt ergo videamus: an essentia ⁊ potentia realr differant: cõsiderãdũ est q̃ aliud est aliquo modo ꝑm rem differre: ⁊ dre differentes proprie res: nam

res: nam ꝑm rem dici possunt illa oĩa drie quoz driam non facit sola ratio: nec per ꝓñs differũt in sola consideratiõe rõnis ĩtellect⁹: sed eriã in re extra ĩtellectũ diuersitatẽ habẽt: quo ẽt mõ differũt res ⁊ habitudo rei vni⁹ ad aliã: nã in re eriã extra ĩtellectũ: habitudo rei nõ est ipsa res: cuius dr esse habitudo: vnde ꝑm hũc modum dici põt q̃ essentia ⁊ potẽtia ꝑm rez differũt loquẽdo de potentia ordinata ad accidentale actũ. Essentia enĩ in re extra ĩtellectũ: nõ est ipsa habitudo sua ad actũ: quã tñ habitudinẽ ipsa potẽtia realiter ꝓportat: essentia ergo ⁊ potẽtia isto mõ secũdũ rez differũt: nõ tñ idcirco dici põt q̃ dicãt ꝓprie res differẽtes: qz habitudo rei nõ ponit ꝓprie rem aliã q̃ illaz: cui? est habitudo: quẽad modũ habitudo vni⁹ ad altez penes albedinẽ: nõ ponit aliã rem ꝓprie q̃ albedinẽ: albedinis subiectũ: ⁊ tñ albedo: ⁊ habitudo illa nõ sunt idez: nã albedo est id per qđ in re aliqđ est albũ: habitudo vero illa nõ est in re ꝺ per qđ aliqđ est albũ: sed ꝺ per qđ vnũ in re est altera penes albedinez dissimile: vel sile: vñ manifestũ est: q̃ aliqua dici possũt in re differre: nec necessariũ est statim q̃ dicãt differẽtes res: quãuis igit eẽntia ⁊ potẽtia differãt. ⁊ sic etiã reponant in differẽtibus generibus: ⁊ diuersitatẽ insuper quã habẽt: nõ habeãt in sola: ⁊ a sola rõne: sed ẽt extra rõnẽ vel intellectũ in re ex nã sua nõ tñ statim ex hoc haberi põt: q̃ ponant diuersas res differẽtes: vt igit appareat: qđ de hoc dicẽdũ sit: ꝓsideranduz est q̃ res dupliciter põt accipi: qz cõiter ⁊ ꝓprie.

Res duplr põt accipi

¶ Cõiter qdẽ vt res dicat quicqd in rez nã inuenitur quõ res sumpta diuidit per .x. ꝓdicamẽta: ⁊ sic res dici põt etiã modus eẽndi rei: ⁊ habitudo vnius rei ad altera: ⁊ ipsa res vel nã: cui tales modi essendi ⁊ habitudines attribuuntur. Propie aũt res sumit vt dicat res nõ q̃quid in rez nã inuenit: sed id solũ: cui modi essendi: ⁊ habitudines rez attribuũtur: quo qdez modo res sumpta: res absoluta dr: qz q̃ sit respectiua: hoc nõ hz nisi vt aliquã habitudinem includit: ⁊ diuidit inter ꝓdicamenta tñ vt in precedentibus qõnibus: iam declaratũ est) Et quidẽ si ꝓmo mõ res sumit: dici põt cõuenienter q̃ essentia ⁊ potẽtia nãlis res differentes dicunt: nõ enĩ solum eẽntia: sed etiã ⁊ potentia in rerũ nã inuenit: propter qđ vtrũq̃ dici põt: ⁊ inuenit in re aliud essentia ⁊ potentia ⁊ aliud eẽntia (vt dictũ est) ⁊ sumendo rem cõiter nõ solũ illud qđ est essentia: sed etiaz illud qđ est potẽtia (vt apparet ex dictis) res dici põt. vñ manifestũ est q̃ sic sumendo rẽ cõueniẽter dici põt q̃ essentia ⁊ potẽtia res diuersas ponũt: cũ essentia ponat rem ipsam: cui modi essendi ⁊ habitudines attribuunt: potẽtia vero ponat vltra hoc rem que est habitudo ad actũ eliciendũ: vel recipiendũ: ⁊ in re ipsa (vt dictũ est) habitudo rei nõ sit res ipsa cuius habitudo est. Si aũt nomẽ rei magis restringam⁹: ⁊ accipiam⁹ rem ꝓprie ꝑm qđ dr: nõ ipse modus ⁊ habitudo rei: sz cui tales modi ⁊ habitudines attribuuntur: cogemur tunc necessario cõfiteri q̃ essentia ⁊ potẽtia nõ ponũt differẽtes res: qđ qdẽ iã appet ex dictis: nã rem ꝓprie sumẽdo (vt dictũ ẽ) ipsa habitudo nõ est res sed aliqd rei: ⁊ vlr omne illud cui? ꝓpria rõ in quadaz rei habitudine consistit: aliquid rei est: sed nõ res ipsa: nec rem aliã propie dictaz ponit: nisi rem cuius habitudo est: ⁊ vlr omne illud cui? propria ratio in quadã rei habitudine consistit rem aliã dictã ꝓprie nõ ponit nisi illaz tantũ: cuius habitudinẽ importat: nunc aũt ita est: q̃ propria ratio potentie: vñ potẽtia est: consistit in habitudine ad actũ recipiendum vel eliciendum hoc enim ipsum quod est potẽtia ad actũ dicitur: igitur potentia nullã aliã rem propie dictã põt ponere ꝓter illã que ad actum habitudinẽ importat: hoc aũt est res illa quam essentia ponit: debet enim semper habitudo ad rem illã comparari: cuius est imediate habitudo: ⁊ potentia ad illam essentiã cuius est imediate habitudo ad actuz quem importat. ¶ Manifestũ est igit: q̃ sumendo rem ꝓprie: essentia ⁊ potentia nõ ponunt differentes res: sed vnam ⁊ eandẽ. ¶ Hoc idem autẽ secũdo demonstrari potest ex ipsa distinctione potentiaz: vez est aũt q̃ potentie pñt dupliciter distingui: qz penes actus ⁊ obiecta ⁊ penes diuersos gradus nãrum ꝓprie nõ est enĩ aliqua natura que virtute destituatur: vnde necessarium est q̃ ꝑm naturarũ diuersitatẽ: sit etiã diuersitas virtutũ: vt videlz q̃to nã est altior tanto sit virtutis altioris: vñ ⁊ cõuenienter dr: q̃ nã superior põt: quicquid põt nã inferior ⁊ adhuc amplius. Et quor grad⁹ nãrum inueniuntur in re ipsa: tot eriã in eadez inueniunt gradus virtutũ vel potentiaz. Quẽadmodũ apparet in hoie i cuius nã inuenit gradus nature vegetatiue: ⁊ ideo participat cũ vegetabilibus vegetatiuas vires: inuenitur eriã in eo gradus vite sensitiue: pp quod cũ aĩalibus imperfectis ptĩcipat potentiã tactuã. Inuenit eriã in ipsa gradus vite sensitiue perfecte: ⁊ ideo cũ aĩalibus perfectis participat potentiã motiuã: ⁊ oẽs vires sensitiuas inuenit eriã in ea gradus altioris vite q̃ inueniat in ceteris aĩalibus: ⁊ iccirco participat virtutẽ altioze: sicut potentiã intellectiuã: ad quã reliqua aĩalia pertingere nõ possunt. Manifestũ est igit: q̃ sic potentie ꝑm gradus nãruz distinguntur: quod ad quãlibet nãm que est de numero absolutarũ rerũ ꝓsequitur aliqua potẽtia tanto altior vel inferior: q̃to inferior vel altior fuerit natura: quã cõsequit: si ergo potentia aliquid vltra rem ꝓprie dictã ponit: tunc aut vtraq̃ erit in eodem gradu: aut vna in altiori: ⁊ reliqua in inferiori si autez cõcedat primũ. necessariũ erit ponere: q̃ sint vna res ⁊ natura ⁊ nõ diuerse. Que enĩ sunt in eodẽ gradu: vnã tñ naturã ponunt: ⁊ nõ multas: nisi forte numero. Si aũt det secundũ: tũc tra. pcedemus manifestũ est enĩz q̃ quelibet nã que est res propie dicta: hz suã propriã virtutem tanto altiorem vel inferiorẽ quanto ipsa fuerit inferior vel altior. Quemadmodum enim naturas sub eodem gradu differentes solo numero consequũtur vires eiusdez gradus seu speciei solo numero distincte: sic eriam naturas diuersorũ graduũ necessariũ est q̃ cõsequantur virtutes ꝑm speciez distincte. Ex quo igitur res posita per essentiã: ⁊ res etiã ꝓprie dicta posita per potẽtiã: sunt nature diuersoz graduũ: necessariũ est q̃ habeant virtutes hz gradũ differentes: quemadmodũ q̃ calor qui ponitur per potentiam calefactiuã est ꝑfectioris nature q̃ res que ponit per essentiam ignis: videmus q̃ potentia calefactiua est iferior q̃ virtus igneitiua. De illis igitur virtutibus cõparatis ad essentias quas immediate ponũt etiã iterũ querit: vtrũ ponant res propie dictas differentes ab illis essentiis vel nõ. Et si detur q̃ sic: apparet manifeste i infinitũ procedere. Si autem dicatur q̃ res propie dictas non ponũt: ab eis differentes: concluditur cõtinuo propositũ videlicet q̃ vniuersaliter virtus ⁊ potentia supra essentiaz in qua mediate fundat habitudo per ipsam importata: nullam rem propie dictam superaddit.

Libro 6ca usis.

Tertio hoc idem Declarari potest ex alia distinctione potẽtiaz: que attendit ꝓ relationem ad actus ⁊ ad obiecta. ¶ Ubi considerãdũ est q̃ qz potentie specificãtur ꝓ actus ⁊ obiecta: necessariũ est q̃ etiaz per hoc ꝑm propriaz distinctionẽ distinguant: cuius rõ est: qz per idẽ vnũ quodq̃ in sua spẽ reponitur: ⁊ distinctione spe-

Tertio.

cifica distinguitur ab omni alio quod secū in eadē spē/cie non cadit: quēadmodum apparet in singulis indu/cendo: quia enim homo per rationalitatē reponit i spē humana inuenit etiā per eandē a brutis animalibus distingui: que essentia in hac specie nō pōt z eodez mō in alijs se habere. Manifestuz est igitur q potentie ex quo specificant p obiecta: distinguunt aūt distinctio/ne specifica per ipsa: vlterius autez ita est q subtracto principio distinctionis aliquoz: rollitur de necessitate distinctio ab eis: sicut subtracta per intellectū rōnali/tate in qua consistit ratio distinctionis hoīs a brutis: remanet homo ab eis indistinctus: naz z ipossibile est aliquā a se distincta esse: z distinctionis rōnem nō ha/bere. Si igit potentie p habitudinem ad diuersa obie/cta distinguunt: necessariū est q per intellectū tali ha/bitudine precisa ab essentia que vna manens est princi/piū virtutū z potentiaz diuersarū: remaneant poten/tie ofno indistincte z vnite: non remanent autem vnite nisi in essentia cuius sunt potentie. Ex quo igit sola pe/dicta habitudine subtracta per actionē intellectus: re/manet de ipsis potentijs res vna, z eadē: sicut res essen/tie super quā fundat: concludit de necessitate q a potē/tia nulla res absoluta alia ponat supra rem essentie q̄ est illius habitudinis imediatū fundamētū: si enī alia rem poneret oīno: etiā diuerse per consequens potentie diuersas tales res ponerent: cū nō sit necessarium rem subtractam habitudini auferri sublata per intellectū illa habitudine. C Oporteret igit necessario cōcedere: q etiā post subtractionē talis habitudinis potentie di/stincte remanerent: z ita verū nō esset potentias distin/gui z specificari per obiecta: Si aūt dicat q res quidē differentes remanent: non tñ merent dici potentie pre/cisa habitudine predicta: cōcludet tūc satis cuidenter: q illeres absolute que tunc potēie dici non merentur non adiuncta eis alia re absoluta: sed sola habitudine adiuncta ad obiecta hoc accipiunt ut potentie propzie dicantur: z quia (vt predictum fuit) potentia ad illud cōparanda est: quod est imediatum fundamentū habi/tudinis potentiam specificantis: satis cuidenter con/cluditur q potentia vltra rem talis fundamenti nihil aliud ponit nisi solam habitudinem ad actū z obiectū: nulli ergo dubium esse debet q potentia z essentia sic realiter non differunt: vt potentia ponat rem absolutā aliam a re sui fundamenti.

Quarto. **Quarto autem** Declarari potest ex propzijs rōnib⁹ po/tentie actiue z passiue. C Ad cuius intelligentiam cō/siderandum est q z si cōmunis ratio potentie consistat in relatione ad actū: passiua tñ potentia z actiua diuer/simode ad actum referuntur: nā potēia actiua dicitur ad actum eliciendum. Receptiua vero vel passiua dici/tur ad actū recipiendū: primo autem manifestū est: q potentia receptiua vel passiua: nullā rem absoluta: z po/nit preter rem sui fundamenti quod de potentia quidē receptiua actus substātialis: iam in alia qōne declara/tum fuit: de potentia vero receptiua actus accidenta/lis: hoc de facili apparet. Si enim talis potēia rē aliā ponit preter rē sui fundamenti: tunc necessariū est q po/nat rem substantie vel accidentis: fatetur aūt quilibet q rem accidentis ponit: qz potentia z actus debent eē in eodem genere: nunc autem ita est: q omne accidens est in alio receptum: z omne qō est in alio receptum: oz/dine nature pzesupponit ante se potētiā receptiuā: tūc similiter queremus: z cū non sit maior rō de vna q̄ de alia: opozrebit q etiā ipsa rem aliquam absoluram po/nat aliaz a re sui fundamenti: z erit per cōsequens pro/cedere in infinitum: quod cum stare non possit: oportet necessario concedere: q talis potēia non ponat rē aliā a re sui fundamenti: verum enim est q substantia com/posita ex materia z forma nulla re alia mediante est p/pzium dimensionis susceptiuum z ipsum dimensiona/tū nō mediante re alia est pprium receptiuū qualitatuz que imediate in quātitate dimensiua inducuntur: z sic etiā de aliis. C Ulterius autē quātum ad potentiā acti/uam considerandū est: q aliqua ordinatur ad actū qui est operatio: sicut potentia intellectiua ad actum intelli/gendi: z potentia sensitiua ad actum sentiendi: aliqua vero vltra hunc actum ordinat in alium qui est forma producta per talē operationē: quemadmodū potentia calefactiua per calefactionē tendit in caliditatē ipsam. C Et primo quidē de hac potentia apparet: quod intē/dimus. Est enīz res illa huius potentia: que principiū est productionis forme que nō est nisi forma ipsa sicut ratio z principium calefaciendi est ipsa caliditas ma/nens in calefaciente: z rō z principium lignificandi est ipsa forma ignis manens in igne igniente: vt sicut potētia calefactiua non ponat rem aliam a re caliditatis: nec potentia ignitiua ponat rem aliā absolutā a realitate ignis: z eodem modo oz dicere de oibus aliis talib⁹ po/tentijs: qz eadem ratio est de vna z de oibus. C Quan/tum autē ad alias potentias cōsiderandū est: q ipse ali quo modo sunt actiue: z aliquo mō etiam passiue: q in telligere z sentire sunt eciaz quoddam pati. Et sm qui dem q passiue sunt: rō superius adducta de eis sicut z de aliis concludit: sm vero q actiue sunt non possunt aliud q̄ illud quod est rō agendi quod ponitur esse for/ma intelligibilis in intellectu: z forma sensibilis in sen/su. Ex quo apparet satis cuidēter q illa z eadē res que ponit per tales potentias vt passiue sunt: ponit etiā p eas dem sm qō actiue dicunt: nullo alio superaddito ni/si sola informatione scdo facta a formis pdictis. C Est igitur cōsiderandū q vna z eadez aīe essentia pōt poni per potentiā sensitiuā: z intellectiuā: differenti tñ modo qz potēia sensitiua dr vt manēs sub certa dispōne oz/gani. Sic enī hz recipe spēs sensibiliū sine mā: potētia vo intellectiua dr sumpta sm qō trāscendit mām capaci tatē. Scōm hoc enī actu quādā imaterialitatē habet z sic in ea attendit intellectus agens: hz vero quod est in potentia ad spēs intelligibiles recipiendas attendit in ea intellectus possibilis.

Mono me/raphifice. Lo, 13.

Ad primū Ergo argumētū dicēdū est: q essentia z potētia bene differūt realiter z sm aliquem modum realitatis. C Ad scōm dicēdū est: q que sunt oīo realiter z sm rōnem idē: ne/cessariū ē q simul ponant z destruant: sic aūt nō se ha/bent essentia z potētia (vt supza dictū fuit.) C Ad rez tiū dōz. q accīs z suba nō sunt idē sm rōnē nec etiā hz rem: si res cōiter sumat: z sic se habēt eentia z potētia: qz eentia dic rē absolutā: z potētia: dicit rē respectiuā. C Ad. 4m. dōz est eodē mō quo ad tertiū z pmū. C Ad v. dōz: q potētia nō est ens aie tñ sed nā: qz diuersitatē quā hēt ad eentiā nō hz ex sola actione aie intellectiue: sed etiā nāli quadā necessitate eaz hz in re extra aiam. C Ad. vj. dōm: q potētia sensitiua ex ea pte qua ponit essentiā aie intellectiue nō est coextensa mā: sed solū ex ea pte qua ponit certā ozgani dispōnē. C Ad. vij. dōz. q iam pz rūsio: sm enī q potētia pōit eentiā supza quā fundat nō est necessario q̄litas: sed pōt esse suba. Scōz autem q ponit quendā modū siue quandā determina/tionem eentie: sic est qualitas: z qz illa determinatio ac renditur ex respectu ad aliud: iccirco hoc modo est rela/tiuum. C Et per hoc patet rēsponsio ad octauum.

Responsio ad obiecta

Questio

C Questio decimasexta.

Prima ratio. **Questio** Sextadecima ē. C Utz in aliquo indiuiduo sub stātie sint plures forme substantiales. Et videt q sic: qz in quolz corpore est aliq̄ fo/ma per quā conuenit cuz alio. s. forma cor/poreitatis: z aliqua p quā substātialiter differt ab alio quolibet. s. illa per quaz recipitur in determinata spe/cie: sed per eandem formā non pōt aliquis cū alijs sub/stantialiter conuenire z differre: ergo z̄c.

Secūda ratio. Secūdo p hisico/rum. Lo. 24. z ania. Lo. 27. **Preterea** Omnis forma est in determina/ta mā (sicut patet scdo physicoz/ z in. ij. de aīa) qz actus actiuoz sunt in patiēte z dispo/sito: sed dispōnes sunt accītia: accītia aūt fundant in aliquo ente actu vel exīte actu per formā talē vt habe/tur a pho primo de generatione caplo de rarefactione) ergo saltem due forme subales sunt in quolibet indiui/duo: vna ex qua mā fit actu. s. subm cui i sunt passiones seu pme dispōnes: z alia q̄ aduenit ipsi subo dispposito.

Tertia ratio, **Preterea** Probat spāliter de quolibet coz/pore mixto: qz oē illud in quo sūt plura ela in actu hēt in se plēs formas subales: qz q̄/libet ēlm hz in se formā subalē differentē numero a for/ma subali alterius elemēti: sed in quolibet mixto sunt plura elementa actu: (vt vult cōmentatoz z Auicē. in iij. celi z mundi: z etiā Ari. primo de generatione) vult enim q mixtio sit miscibilium alterantium vnio.

Quarta ratio. Lo. 62. **Preterea** De quolibz aiato phs dicit. ij. de aīa q anima est actus corporis organici phisici potētia vitā hītis: z est actus subalis (vt in eodē pbat): sed oē corpus organicū hz aliquaz formam subalem ergo z̄c. C Preterea pbatur de quo/libet aīali: si enim corpus quodlibet mortuū est idē nu/mero q̄ fuit aīalis viui: z in quolibet aīali sunt plures forme subales: qz illa que est in ipso mortuo z aia sepa/rata: vel que corrupta est: sed corpus cuiuslibet mortui est idem numero corpus quod fuit aīalis viui qz vide/mus in ipso eadem accītia numero: videm⁹ enī q eadē est albedo in cadauere cū illa que fuit in viuo: q est idez corpus numero: als accīs esset translatū de subiecto in subiectum. ergo z̄c. C Preterea in omni eo quod mo/uetur moru pgressiuo z a seipso sunt plures forme sub/stātiales: quia oē tale diuidit in duo: quoz vnū est mo/uens: z aliud est motū (vt vult phs in. viij. physicoz) Lo. 30. sed mouēs z motum debent esse in actu (vt vult cōmen/tatoz in eodez. viij.) quare relinquit q in omni eo quod Lo. 30. mouetur a seipso: forme plures subales sunt: sed oē aīal quod mouet moru pgressiuo: a seipso mouetur z a se (vt euidens est) ergo z̄c. C Preterea sicut se hz de lacer/ta: ita z de aliis aīalibus sed in lacerta sunt plures for/me: pbō. qz pars lacerte diuisa ab ipsa lacerta hz aiaz que sentit: si enim pungat retrahit: z p pñs est aīal: z planū est q non est eadē numero aia cū alia que prius fuit: sed alia anima que est in parte lacerte prius fuit in lacerta ante q̄ esset decisa. Quod pbat: qz illa aia non est de nouo genita: cū nec aīal cui⁹ est pars sit de no/uo genitū: quod pbat: quia omne aīal: aut generat per lib. prio Lo. 15. alificationē: aut per viuificationē: aut per putrefactio/nē: aut per vermificationem (vt vult phs in libro de hi/storijs aliū: sed illud aīal nullo illoz modoz est gene/ratū (vt pz) ergo z̄c. C Preterea si homo est corrupti/bilis: in eo sunt plures forme subales: sed homo est cor/ruptibilis: ergo z̄c. Maior probat: qz aut est corrupti/bilis quantū ad mām: aut quantū ad formā: aut quan/Lo. 82. tum ad vtrūq̄: sed non quantū ad mām: quia illa est in corruptibilis (sm phm primo physicoz) z per pñs nec quantū ad vtrūq̄: relinquit ergo q̄ corrit ad formā: q̄ forma eius corumpit: sed aīa intellectiua est incorru/ptibilis (vt dicit secundo de aīa) ergo in hoc est que/dā alia forma preter aiam intellectiuā per quā est corru/ptibilis. C Alique aūt alie rōnes fūt dialectice z vane.

In oppoſitu. **Incontrarium** Est q sicut vnūq̄q̄/q̄ se hz ad esse suba le: ita se habet ad formā subalez: quia omne esse subale est a forma substantiali. Sed vnūquodq̄ indiuiduū in genere habet vnuz esse subāle: ratio eteni subtantie cō/sistit in indiuiduitate: vt pater. vij. methaphisice.

Respō. Opinio scotista/rum. Opio. s. Ebo. Opinio Platoni/corum. Opinio Platoni/corum bipartita. est quaz scunt quidaz. Aucroi ste Scotiste Opinio noua. Opio. s. Ebo. z doñi Alberti de vnitate formaz magis consona dictis phi. Prima rō q̄ pro bat vnitatem formaz in/diuiduo Lo. 26. Lo. 42. Solutio istius ratio/nis. Contra q̄ dupl'r. Primo Lo. 69. **Respondeo** Ad huius qōnis cuidentiā intelligēdū est q de ista qō/ne sunt quattuoz opiones. C Una est opio. d. q in quo libet indiuiduo sunt plures forme subales ordinate se hōtes sm ordinē predicabilū. C Secūda opio dicit ro/taliter cōtrariū: dicit enī q vnūq̄dq̄ indiuiduū cōten/tū est vna forma subali per quā est quicqd est in predica/mento substātie. C Est aūt tertia opio tenēs mediū. d. q in quibusdā indiuiduis subē est tm vna forma suba/lis z in quibusdā plures: sic ergo z ista opio bipti ta ē. C Quidā enī dicunt q in quolibet corpore simplici est tm vna forma subalis in oibus aūt corporibus mixtis sunt plures. C Alij aūt dicunt q in quolibet hoīe sunt plures forme subales: in oibus aūt aliis ab hoīe est tm vna. Et ista opio de nouo surrexit propter corpus chri/sti z sanctoz viroz corpa. C Que aūt ista z opionuz sit verioz nō est facile determinare: qz vnaquez ipaz ma/gnos habuit z hz defensores: qz tñ apud latinos maio/res tenēt vnitatē formaz: Thomas viz z Albertus z illa opio magis est cōsona dictis phi z professoruz ei⁹: credo intrepide tenendū esse in quolz indiuiduo substā/tie esse tm vnā formā subalē. Si aūt sm fidē catholicaz forte vt celebrē intuentibus oporteat dici cōtrariū: lo/quenti tm physice nō est cura. C Dicamus igit q in quo libet indiuiduo substantie: est tm vna forma subalis. Et hoc pōt declarari ad pñs multis rōnibus. C Qua rū prima sit illa. Si in aliquo indiuiduo substātie cēnt plures forme subales omnes forme post primam erunt accidēs: sed hoc est impossibile: cuius causa est quia qō vere est nulli accidit. s. substantia (vt dicit phs primo phisicoz) Maior probat: quia omnis forma substan/tialis dat esse in actu: z sic prima forma aduenies ma/terie dat esse in actu: sed omne quod aduenit alicui exi/stenti in actu est accidēs (vt pater. vij. methaphisice) er/go omnes forme aduenientes post primā sunt acciden/tia. C Sed ponentes opinionē contrariā rōnem istaz conant dissoluere. Dicunt enim declarādo coz pōnem q in quolibet indiuiduo sunt plures forme substantia/les oēs tamen forme preter vltimā: sunt quasi potentia/les z disponentes mām ad vltimā formaz que sola dat esse completū z specificū: sola enim vltima forma: com/pleta z specifica dr. Tunc soluunt ad rationē z dicunt q oē qō aduenit alicui in actu existenti cōpleto est acci/dens: sed si adueniat alicui exīti in actu icompleto nō est accidens. Cū igitur omnes forme preter vltimā sint incomplete: relinquit q nulla illarū erit accīs. C Sz illa responsio (saluatis dictis per patreticoz) stare non potest: z hoc pbat quattuoz rationibus. C Primo qa cōmentatoz primo physicoz volens probare q mā pri/ma nullam formam habet a se: pbat hoc tali rōne. Mā si mā prima de sui rōne haberet aliquā formā: tunc oīs alia forma aduciens: esset accidens: z tamen manife/stū est q illa forma esset incōpletissima: videtur enīz q quāto aliqua forma est propinquioz vltime scilicet aīe intellectiue: tanto est cōpletioz. Et sic patet per ꝓmiū.

Scdo. Lo.54. q̄ omne aduenies exñti in actu ⁊ incompletissimo est accidens perūt ergo coz positio. ¶ Preterea Ari. in p̄mo de generatione: arguens cōtra illos qui ponebant principiū māle aliquod elm dicit: q̄ si aliq̄ elm p̄ncipiū māle esset: tunc generatio que est ad formā subalez esset alteratio. Cū ergo alteratio sit ad formam accidentalē sequeretur q̄ forma substātialis esset accidens: hoc aūt nō est nisi quia aduenirent exñti in actu: ⁊ tamē euidens est q̄ forma elementi est incompletissima: q̄ māe propinquissima. ¶ Preterea aut forma dicit incōplera ga est imperfecta: aut q̄ potentialis: sed p̄mo modo nō potest dici incōpleta: nam aīa asinina est incōplera quia imperfecta respectu aīe intellectiue: ⁊ tm̄ omne aduenies asino est accidens (vt ipsi cōcedunt) posit formam si ue aīam asini. Nec potest dici q̄ sit incomplera quia sit potentialis: q̄ sicut mā se habet ad actuz: ita forma se habet ad potentiā sed mā prima de se nullū habet actū (vt pbat cōmentat. primo physicoz) ergo nulla forma habet aliquā potentiā: ⁊ per pns nō est potētialis. ¶ Preterea oē qđ dat esse simplr dat ee cōpletū: cōpletū enī ad incōpletū videt se habere: vt simplr ad ẽz qđ sed oīs forma subalis dat esse simplr (sicut p̄z Arī. p̄mo de generatione) ergo nulla videt distantia de actu cōpleto ⁊ incompleto. ¶ Sed forte instabunt ad istas rōnes: q̄ aliqua forma vel actus dicit incompletus ex eo q̄ habet ordinē essentialē ad aliā formā non q̄ imperfecta: nec q̄ habeat aliquā potentiā passiuā. Et per hoc pateret solo ad cēs adducetas rōnes: prima enim ⁊ secunda non cōuincunt: q̄ si mā de se haberet aliquā formā illa forma non haberet essentialē ordinē ad aliquā formā: sed indifferenter se haberet ad oēs alias formas: ⁊ cetiā nō eodē mō sit de forma elementi. ¶ Ad tertiā rōnem iam patet q̄ nō dicit aliqua forma incōpleta: ga sit potētialis vel imperfecta: sed quia ordinē naturalez habet ad aliā formā: cū nec ad ipsam sistat generatio: nec intentio nature. ¶ Ad quartā rōnē aūt dicendū: q̄ illud qđ dat esse simplr nō dat esse cōpletū illo mō quo accipit cōplerū scilicet q̄ nō hz ordinē essentialē ad aliquid ad qđ sistat generatio: sed quia dat esse cōpletū respōn esse qđ dat forma accñtalis: qđ est esse p̄m quid.

Contra bas rationes. **Ista autem** Solo nullius videt esse valoris: nam videmus q̄ forma aduenies enti in actu est accēs: q̄ nō videtur esse alia causa nisi quia oīs forma requirit subiectū in potentia in quo existat. sicut igitur se habet forma ad formā: ita se habet potentia ad potentiā: sed forma se habet ad formaz sicut esse ad esse cum a forma sit esse: cum igitur esse quod dat forma subalis sit esse simplr: ⁊ esse quod dat forma accñtalis sit esse p̄m quid (vt patet per Arī. vij. meraphisice.) relinquit q̄ forma subalis sit forma simplr: ⁊ forma accñtalis sit forma p̄m qd: ⁊ vlterius relinquitur: q̄ omnis forma substantialis siue habeat ordinē ad aliā siue non requirit subiectū in potentia simplr: subiectū autē ẽt̄runcunq̄ sit in actu incōpleto: ⁊ habet ordinē ad aliud: non est in potentia simplr: nulla ergo est sola. ¶ Preterea Arī. dicit primo de generatione: q̄ mā prima est imediatū subiectū generationis aliaz aūt transmutationū quodāmodo: cuz igit generatio simplr: de qua loquitur sit introductio formę subalis in mā (vt vult cōmentat. v. physicoz) relinquitur q̄ mā prima sit imediatū subiectū oīs formę substantialis: ẽt̄uncunq̄ igit mā sit in actu substātiali icōpleto: ⁊ habēte ordinē ad aliud non posset recipere aliā formā subalē quin esset accēs. ¶ Preterea dato q̄ esset verū q̄ forma aduenies enti in actu incōpleto nō esset accidens: ex eo q̄ ille actus ordinez essentialē habet ad aliud: tunc illud in quo essent iste plures forme nō esset vnū substantialiter: sed solū ordine colligationis: sicut domus ⁊ fundamentū que q̄si hñt ordinē essentialē ad inuicem vt fundamentū ad parietē: ⁊ pies ad rectum. ¶ Preterea semp generatio vnius corruptio est alteri⁹ ⁊ ecōuerso: sed si in aliquo individuo substantie generaliter de quo loquimur essent plures forme subsātiales semper gñatio vnius nō esset corruptio alteri⁹: ẽr ⁊c. Maioz pbatur: q̄ sumpta est a pho p̄mo de generatione Minoz probat: nā introductio oīs formę subālis est generatio simplr: ⁊ tm̄ si in aliquo individuo substātie sunt plures forme subales: alie nō corumpunt̄ ẽm eos ⁊ per cōsequens manet totū cōpositū. ¶ Ista autē rō nō potest dissolui nisi vno triū modoz: vel dicendo q̄ eū Arī. dicit q̄ generatio vnius est corruptio alterius dicit hoc ẽm opionē aliozū vel dicendo q̄ hoc dicit generatiōe ekotū: vel dicendo q̄ dicit q̄ accipiaf generatio vno mō pticulariter p̄ generatione spāliter cuiuslibet formę exñtis in cōposito: ⁊ sic non intelligit pbs: q̄ semp generatio vnius sit corruptio alteri⁹. ¶ Alio mō accipit generatio vlr: totius. s. cōpositi a principio prime formę vsq̄ ad vltimā ⁊ completā formaz: ⁊ de hac generatione intelligit pbs: q̄ generatio vnius est corruptio alterius: quia cū introducitur prima forma corrūpitur alia. vt cum introducitur forma sanguinis corrūpitur forma seminis. ¶ Sed prima solo nulla est: si q̄s respiciat ibi pbm querit enim ibi pbs: cū omne quod corrumpit̄ cedat in nihil: q̄ est causa ẽr nunq̄ deficiat generatio: cū semp quodliber generet̄ ex alijs. ¶ Deinde ponit solones aliozū: ⁊ eas improbat: ⁊ postea ponit solutionē istā: q̄ causa quare generatio semp cōpleat ⁊ nunq̄ desinat est: quia semp generatio vnius est corruptio alterius: ⁊ ecōuerso: ⁊ istā solonem nō improbat ⁊ sic patet q̄ fuit solo nulla: sed argumētū ipuz reprobat. ¶ Necetiā scōa solo valet: primo q̄ esset contra illos qui ponunt plures formas subales in quolibet individuo: ⁊ cōtra istos spāliter dispuramus. ¶ Scōo q̄ videmus exēplū qđ ponit Arī. postea magis inferius: sicut q̄n ex semine generat sanguis: ⁊ planū est q̄ nec semen nec sanguis est elm. ¶ Preterea Arī. in p̄mo de gñatione ⁊ corruptione dicit: q̄ ipse vult determinare quō generet̄ caro: ⁊ alia mixta (vt p̄z ibi) ergo ⁊c. ¶ Tertia aūt solo que videt habere aliquid apparētie stare nō pōt: primo quia aliquid nō dr simplr de aliquo: nisi totū vel plures principaliores partes eius sint tales (vt dicitur in. iiij. physicorū) vnde aliquid non dr caliduz nisi totum vel plures partes eius sint calide. Cū igitur simplr dicat q̄ generatio vnius est corruptio alterius: oportet q̄ hoc habeant: vel oēs eius partes generationis vel plures p̄ncipaliores que sunt vltime: ẽr ⁊c. ¶ Preterea sicut se habuerunt in generatione: ita se habebunt in corruptione: ita q̄ corruptio illius forme in cōposito nō erit generatio alterius: cuius generatio nō fuit corruptio alterius: Cū ergo separabit aīa intellectiua ab hoie: nō generabit aliqd sed remanebit anima sensitiua: etiā per pns aīal: ⁊ hoc cōsidet q̄ pbm. iiij. etichoz capło de cōsilio: vbi vult: q̄ omne quod prius aduenit vltimo recedit: ⁊ sic relinquit q̄ posq̄ homo erit mortuus: remanebit aīal ⁊ ambulabit: ⁊ posq̄ corrupta fuit aīa sensitiua: remanebit aīa vegetatiua: ⁊ per consequens viuū ⁊ nutriet: quoz quodlibet appet esse absurdū. ¶ Et si dicat ad istam rōnem: q̄ iste tres aīe sunt vna numero. ¶ Inquirendum ⁊ peredū est ab eis quare magis aīa intellectiua poterit dare esse sensitiuum ⁊ vegetatiuū q̄ esse corporeuz ⁊ mixtum ⁊ sic de aliis. ¶ Est etiam contra coz positionē qui ponunt in quolibet

Lo.64. Lo.69. Lo.x. Lo.42. Lo.24. Lo.9. Respō. Contra Respō. Lōtra

Respon. Contra Lom.31. Respon. Contra Lom.37. Lom.37. Lom.17. Respon. Contra In principio Lom.25. Cap. primo Respon.

quolibet individuo plures formas substantiales esse ordinare se habentes ẽm ordinē essentialiū p̄dicabiliū in genere substantie. Et si diceretur (sicut dicit qdē) q̄ recedēte aīa intellectiua ab hoie: adhuc remanet sensitiua: tm̄ membra ita sunt debilitata ⁊ alterata ex separatione aīe intellectiue: vel ex aliqua cā q̄ reddūtur inepta ad sensum ⁊ motū: sicut videmus in paliticis manifeste. ¶ Solutio ista non valet: q̄ opz q̄ primū sensitiuū. s. coz adhuc sentiret ⁊ moueret: q̄ aūt non moueatur aliquod membrū in quo sit aīa sensitiua: nō videtur esse nisi ex priuatione calozis naturalis. Cuz ergo in corpore sit calor naturalis: quādiu durat aīal sequeretur: si statiz separa aīa intellectiua foret pfozatio vsq̄ ad coz: q̄ aīal remaneret sine aīa: ẽ aūt est falsum: quare ⁊c. ¶ Preterea si separa aīa intellectiua remaneret sensitiua: homo nō esset mortuus: sed hoc est absurdū: igitur ⁊c. minoz pbatur: q̄ adhuc remanente aīa sensitiua: remaneret vegetatiua: q̄ nulla alia potētia anime: potest esse sine vegetatiua (vt vult Aristo. in secūdo de aīa) sed vbi est adhuc anima vegetatiua illud est viuū: quod aūt est viuum nō est mortuum: igitur ⁊c.

Sed forte adhuc Resp ondebitur q̄ in homine est duplex vita: vna ab aīa intellectiua: ⁊ ista cōperit homini inquantū est homo: ⁊ quantū ad talē vitā: homo est mortuus ex separatione anime intellectiue: ⁊ per cōsequēs homo est mortuus inquātū est homo. ¶ Secunda est vita que cōperit sibi inquantū est aīal: ⁊ alia que cōperit sibi inquātū est vegetatiuū: ⁊ quantū ad istam duplicē vitam homo non est mortuus.

Sed ista solutio Non valet: quia (sicut vult pbs scōo de aīa) viuere viuentibus ineſt per vegetatiuā potentiaz ⁊ non per aliā potentiā: alias due aīe vegetatiue essent in aīa quod absurdū est: quare ⁊c. ¶ Preterea (sicut dicit pbs scōo de aīa) viuere viuentibus est esse. Si igitur in hoie est triplex viuere: in hoie est triplex esse: hoc autē videtur absurdū: q̄ vnius rei vnicū est esse (vt p̄z per pbm tertio methaphysice) quare ⁊c. ¶ Sed aliquis respondebit ad primā rationē: ⁊ dicet q̄ ẽm Aristo. dicit q̄ in omnibus viuentibus ineſt viuere per potentiam vegetatiuā potest itelligi duobus modis: vno modo q̄ omne viuere quodcūq̄ sit illud ineſt viuentibus per potentiā vegetatiuā: ⁊ sic nō intelligit Arist. ¶ Alio modo q̄ in omni viuo corruptibili ⁊ generabili de quali loquitur hic pbs est potentia vegetatiua.

Sed ista solutio Nulla est: quia q̄ẽ forte in hoie sit triplex viuere quod oppenitur mortui: ẽ. n. viuere per aīaz vegetatiuā: ⁊ hoc pbatur per Aristo. in libro de morte ⁊ vita: vult enī ibi q̄ duplex sit moz scz nālis de qua loquimur: ⁊ vocatur extincio: ⁊ talis moz est corruptio formę. Alia vocatur moz ex consumptione humidi nālis: ad quam sequtur destructio calozis naturalis: quocūq̄ aūt istoz modoz: moz non est aliud q̄ẽ destructio calozis nālis: ⁊ sic q̄diu aīa vegetatiua est in corpore ⁊ sensitiua: non est destructio calozis nālis: q̄ q̄diu aīa vegetatiua est in corpore tādiu fit nutritio in corpe (vt Arī. vult primo de generatione capitulo de augmēto) sed omne nutrimentū opz esse decoctū (vt dicit primo de partibus aīaliū decoctio aūt fit a caloze naturali (vt dicitur codē loco) quare ⁊c. ¶ Sed forte aliquis respōdebit ad rōnē principalē: ⁊ dicet q̄ simul ⁊ semel recedēte aīa intellectiua recedit aīa sensitiua ⁊ vegetatiua. Et ad auctoritatē pbi cuz dicit: omne q̄ prius aduenit vltimo recedit: respondebit q̄ hoc est verū in illis q̄ sunt essentialiter ordinata: qualia sunt ille tres anime. Jn alijs aūt que nō sunt essentialiter ordinata non habet veritatē. ¶ Sed illa solutio non pōt stare primo respiciendo interionē pbi ibi: vbi ponit predictam auctoritatē: dicit q̄ hoc est verū in inquisitione cōsilij: qđ oē qđ p̄z aduenit: vltio recedit ⁊ ibidē dicit q̄ inquisitio q̄ ẽ cōsilium: ẽ sile diadramas: i demonc mathematica: sz mā festū ẽ q̄ i demonc mathematica: maioz ⁊ minoz ordinātur ad pclonē: ẽ i inquisitione consilij oia ordinātur ad aliquid vnuz: ⁊ sic patet q̄ cū dicit Aristo. quod prius aduenit vltimo recedit intelligit in essentialiter ordinatis: nulla ẽ ergo fuga. ¶ Preterea petam⁹: ẽr accidit hoc. s. q̄ in essentialiter ordinatis: omne qđ prius aduenit: vltimo recedit: in illis aūt que non habent ordinem essentialem non habet veritatem.

Ad quod forte Ipsi dicent: nec aliter potest dicere: q̄ hoc accidit essentialiter ordinatis: q̄ in talibus oia precedentia sunt ppter vnū. s. vltimū: ⁊ ideo recedente vltimo cū amplius redi: e non possit: si remanēt precedētia cēt frustra: q̄ frustra est illud quod est ad aliquē finē ordinatū: quē nō includit (sicut dicitur scōo physicoz) sed deus ⁊ natura nihil facit frustra (vt dicitur primo de celi ⁊ mūdi) sed illa positio repugnat positioni eoz: quia qua rōne recedēte aīa intellectiua recedit anima sensitiua ⁊ vegetariua eadē rōne recedēte oēs alie formę existentes in hoie: ga oēs ordinantur ad ipsam intellectiuam. Et tm̄ ipsi ponūt q̄ corpus hois mortui: est idē numero quod fuit viuū: ⁊ per cōsequēs forma substātialis per quā erat corpus nō recessit nec passiōes: ⁊ super hoc firmāt pertissimā demonc eoz. ¶ Preterea si aīa sensitiua nō recederet recedēte intellectiua: nō corumpūtur dispōnes: quibus mediantibus saluatur ⁊ perseuerat in materia: cum igitur nō sint eedem dispositiones anime sensitiue ⁊ intellectiue nō corrūpuntur ab eodez corrūpente. ¶ Preterea si in aliquo individuo essent plures forme subsātiales: omnes preter vltimam ẽnt frustra: sed deus ⁊ natura nihil facit frustra (vt dcm est) quare ⁊c. maior probatur: quia (sicut vult Aristo. secundo de anima) sic est in formis: q̄ semper prioz reseruatur in posteriori: vnde ipse dicit q̄ vegetatiuū est in sensitiuo: ⁊ semper prius in eo quod consequenter se habet. Et sic relinquitur q̄ omnes forme precedentes sunt virtualr in vltima: essent ergo frustra omnes precedētes: ga illud est frustra quod potest fieri per pauciora ⁊ fit per plura: vt dicitur primo physicorum.

Ad istam rationem Respōdebit aliqs q̄ aliquid dicitur ẽ in aliquo fiue in alio multipliciter vt dicitur quarto physicozum: vno modo: sicut aliquid in suo fine ⁊ in suo vltimo. Et alio modo in virtute sua. Primo modo habet veritatem q̄ vegetatiuum est in sensitiuo: ⁊ semper prius in eo quod consequenter est: sicut in suo optimo: omnes enim forme priores in composito sunt propter vltimam formam: ⁊ tanquā propter finem earum: sed illa solutio stare non potest. ¶ Primo quia ipse dicit q̄ vegetatiuum est in sensitiuo: sicut trigonū in tetragono: non est autem trigonum in tetragono: sicut in suo optimo: quia figura triangularis potior est q̄ quadraugularis: omnis enim perfectio consistit in ternario: ⁊ vt probat phylosophus in primo celi ⁊ mundi: propter hoc a natura: tanquā leges illius ad sanctificationem eozum: vtimur numero: hoc. s. ternario. ¶ Preterea Aristoteles in principio de morte ⁊ vita: dicit q̄ vnū ⁊ idē numero est per qđ viuit aīal: ⁊ est aīal: sed viuit per aīam vegetatiuam: ⁊ est animal

Lom.30. Respon. Lom.55. Lom.23. Contra Lom.20. Lom.62. Contra Lom.32.

per animam sensitiuam: quare vnū ⁊ idem numero est aīa vegetatiua ⁊ sensitiua in aīali. ¶ Preterea Boetius in lib. de cōsolatione dicit q̄ quicqd pōt virtus inferior potest virtus superior: ⁊ adhuc amplius: quare ⁊c. ¶ Preterea ad principalem qōnem: sicut se hz in aīali: ita se hz in quolibet individuo substātie: qđ etiaz ipsi cōcedūt: sed in aliquo aīali: nō sūt plures forme substātiales: quare ⁊c. minor probatur: quia (ꝑm phm se/cūdo de aīa) recedēte aīa: nō remanet corpus nisi equinoce: vult. n. q̄ si virtus visiua esset anima oculi q̄ recedente virtute visiua non remaneret oculus nisi equinoce. Sed si in aīali essent plures forme substantiales: recedente aīa non esset idem corpus nisi equinoce: qz nō est idē corpus numero: nisi cuz remanet eadem forma: per quaz erat corpus: ⁊ etiam ipsi aduersarij hoc concedūt immo super hoc fundant potissimam demonstrationem eorum: quare ⁊c.

Respō. **Ad istam rationem** Ipsi respondēt ⁊ dicūt q̄ recedēte aīa nō remanet animal: nisi equoce sed bene remanet idē corpus: vnde Aristo. scdo de aīa nō dicit q̄ nō eēt corpus oculi nisi equinoce: sed oculus

Com. 9. ¶ Sed ista solutio nō videt posse stare si bene respicia/

Contra mus verba phi ibidē: dicit. n. ibidē ita phs q̄ si forma dolabre esset forma substantialis recedēte forma dola/

Com. 9. bre nō remaneret dolabra nisi equinoce: sz qz forma dolabre nō est forma substātialis: ⁊ aīa dolabre: adhuc remanet dolabra separa ⁊ corrupta forma dolabre: aut ergo phs per dolabrā intelligit totū cōpositū ex corpore dolabre ⁊ forma dolabre: aut intelligit corpus dolabre nō potest dici q̄ intelligit totū compositū ex forma dolabre ⁊ corpore ipsius: qz i rei veritate corrupta forma dolabre: prout accipit dolabra ꝓ toto cōposito nō remaneret nisi equoce: ⁊ hī Arist. dicit q̄ nō remanet equinoce: intelligit ergo de corpore dolabre solū: ergo nō intelligit de oculo: prout dicit de toto cōpositō: sed de corpore oculi. ¶ Preterea Aristo. dicit expresse: primo de partibus aīalium: q̄ aīali mortuo non remanet corpus animatis nisi equinoce.

Respō. **Sed forte** Ipsi respondent ad istas rōnes: ⁊ dicent q̄ corpus animalis potest cōsiderari dupliciter: vno modo ꝑm q̄ est corpus: ⁊ sic remanet idez numero mortuo animali. Alio modo ꝑm quod est corpus animalis: ⁊ sic nō remanet idem numeroː nisi equinoce: dicit enim corpus animalis inquantū est subiectū ⁊ perfectū ab anima sensitiua: ⁊ sic intelligit Aristo. scdo de anima.

Com. 9. Contra Com. 9. **Sed ista solutio** Stare nō pōt primo: qz dicit Arist. secundo de anima: ⁊ primo de partibus animalium: q̄ non remanet oculus nisi equinoce: sicut lapideus aut depictus: sed corpus lapideū: aut depictum nunq̄ fuit perfectū anima rationali vel sensitiua: ergo corpus mortui siue animalis fuit perfectū aīa sensitiua. ¶ Preterea Ari. dicit q̄ remanet corpus dolabre: ⁊ planū est q̄ nō remanet nisi vt corpus: nō. n. remanet: vt corpus dolabre: corrupta forꝫ dolabre: sicut dicē Ari. q̄ si forꝫ dolabre ē forꝫ subalis: ⁊ aīa dolabre separa forꝫ dolabre nō esset dolabra nisi equoce: relinquitur ergo q̄ mortuo animali nō remanet idem corpus numero: prout considerat̄: vt corpus absolute. ¶ Preterea planum est q̄ corpus animalis mortui est in aliqua specie: vt in specie cadauerisː quia omne quod est in genere est in aliq ei⁹ spēi: sed non conuenit idē numero amplius ꝑmanere: donec in specie permutaret̄ (sicut dicitur ī topicis) quare ⁊c. ¶ Preterea (si bene recolo non certitudinal

scdo de aīa cō. 9 ter asserō) Aristo. dicit primo de partibus animalium q̄ in corpore animalis mortui nō remanet eadem figura numero: manifestum est ergo q̄ nullo modo est idem corpus numero. ¶ Preterea ad principalē qōnem quā do aliqua predicantur de aliquo secundū diuersas forꝫmas illa dicuntur de se inuicem per accidens: sicut videmus q̄ musicum predicatur de homine secundū istā formam que est musica: ⁊ grammaticum per istam formā que est grammatica: ⁊ ideo musicum predicatur de grāmatico per accidens: ⁊ ecōuerso. Si ergo anima vegetatiua sensitiua ⁊ intellectiua: sūt diuerse forme: tūc viuū animal ⁊ homo: que accipiuntur ab anima vegetatiua sensitiua ⁊ intellectiua de se inuicem predicabūtur per accidens: ita q̄ homo est animal: animal est viuum: est predicatio per accidens: sed hoc est absurdum quare ⁊c. ¶ Sed aliquis dicet ad istam rationem: q̄ illud quod dictum est: haberet veritarem de illis formis: que non habent ordinem adinuicem: de illis autez que habent ordinem adinuicem non haberet veritatem: sed quia dictū est: q̄ omnes forme preexistētes in composito habent ordinem: ⁊ sunt quasi potentiales ⁊ disponētes ad vltimam formaz: ⁊ ideo ratio non conuincit.

Respō. Contra Com. 9. Com. 43. **Sed ista ratio** Non videtur valere: qa grāmatica quasi ordinē essentialem habet ad logycam: ⁊ tamen hēst predicatio per accidēs: grāmaticū est logycū: ⁊ econuerso: siue grāmatica est logyca: ⁊ ecōuerso: ⁊ forma fundamēti habz quasi ordinem essentialem ad formā pictis: ⁊ tamen hēst predicatio per accidens: fundamentuz est pietatuz: vel cōuerso: nulla ergo videtur solutio.

Respō. Contra Respō. Contra Com. 9. Com. 43. **Et si tu dicas** Quod gramatica non habet ordinem essentialem ad logycā: nec forma fundamēti ad pietem. Eodez modo dicam ego tibi: q̄ si essent plures forme in composito q̄ ille non haberent ordinē essentialem adinuicem ⁊ peius poteris probare cꝫ ego: quia illud quod dico ē aliqualiter vez per se ⁊ manifestū: qđ vero tu dicis videtur esse somnium. ¶ Sed forte ad rationez principalē tu dices: sicut dicūt aliqui: qui ponūt istam positionē q̄ hoc hz veritatez, s. q̄ qñ aliqua ꝑdicantur de aliquo ꝑm diuersas formas artificiales: illa predicanē de inuicem per accidēs: sicut tu mihi ponis exēplum. In illis aūt que predicantur de inuicem ꝑm diuersas formas substātiales nō hz veritatē. ¶ Quod si diceres peteres principiū: ⁊ ideo ista fuga nulli⁹ est valoris. Preterea illa solo videt cē solūmodo fuga: qz in omni ꝑdicatione per se: primo mō dicēdi per se: ꝑdicatū includit in essentia subiecti: ⁊ hꝫ probat̄: ga vult phs ꝑmo posteriozꝫ q̄ ꝑdicatio in ꝑmo mō dicendi per se: est qñ diffinitio vel pars diffinitionis ꝑdicat̄ de diffinito: sz diffinitio idē est essentialiter cū diffinito: nō. n. differt in alio: nisi ga illud q̄ est diffinitū dicit iplicite: diffinitio aūt dicit explicite: sed diffinitio est vna ⁊ indiuisibilis ꝑm se: ⁊ idē est cum diffinito. ¶ Dicit aūt Aristo. in septimo methaphysice: q̄ differentia vltima conuertitur cum diffinito sicut rationale cū hoīe: omne ergo ꝑdicatū per se primo modo: idez est essentialiter cū subiecto: quare ⁊c. ¶ Preterea ad principale: si in hoīe nō sunt plures forme substātiales: nec in aliquo' individuo substātie: qa magis videt deo cꝫ de alio: sed in homine nō sunt plures forme substantiales: quare ⁊c. maior ⁊ minor probantur: ga (sicut etiā ipsi ponunt) prius embrio in matrice est viuū: postea illud idē fit animal: postea illud idem fiet homo. Sed hoc videtur absurdū: quia tunc planta fieret aīal vel brutū: ⁊ sic plāta fieret brutū aīal: vt capra sic capra fieret homo: quare ⁊c.

Sed

Respō. Prio Scdo **Sed tu respondebis** ⁊ dicis q̄ aīa vegetatiua que hz ordinē ad sensitiuā nō ꝙstituit plantā: sz solū illa que nō hz ordinē ad sensitiuā: ⁊ viterius dices q̄ aīal incōpletū hz ordinē ad aīa: ⁊ rōnalē: ⁊ ideo nō est icōueniēs si fiat hō: tu aūt male ponis exēplū de capza que ralē ordinē nō hz: ⁊ est aīal perfectū ⁊ completum.

Contra Triplex est gen⁹ viuētiū ¶ Sed in veritate ista solo nō vꝫ valere. ¶ Et primo de planta: sicut. n. in libro de plāris pz: triplex est gen⁹ viuentiū: siue triple ꝫ est aīa a qua vita ꝓcedit: vnū est genus plāte: qđ cōstituit aīam vegetatiuā: aliud est gen⁹ aīalis: qđ cōstituit aīam sensitiuā: ⁊ aliud est genus hominis qđ cōstituit aīam intellectiuā: igit videt q̄ opz illud qđ hz aīaz vegetatiuā esse plantā: ⁊ etiā q̄ dicat q̄ nō est icōueniēs q̄ illud aīal qđ hz ordinē ad aīam intellectiuā: fiat hō: ideo videt q̄ aīal quātūcūq; habeat ordinē ad aīam intellectiuā est aīal, bruū ⁊ irrōnale q̄ autē irrōnale fiat rōnale: hoc est impossibile: qz hec est ꝓdicatio oppositi de opposito ⁊ essz vere q̄ albedo fieret nigredo saluata albedine: qđ est absurdū. ¶ Preterea homo esset duo aīalia: cēt. n. aīal rōnale ⁊ irrōnale: ꝛre vulgaris ⁊ farua videt opinio. ¶ Preterea ad ꝓncipale si in aliquo individuo substātie sūt plures forme substātiales ꝑm declesum ꝓdicabilitū in genere subē (vt ipsi ponūt) esset aliqua forma sempiterna in mā: sed nulla forma est sempiterna in materia: quare ⁊c. maior. probatur: qz nulla alia ratio videt cē: quaꝫ aduenīēte vna corrūpit alia que erat ia mā nisi qz se hō cōpatiūtur: tū situr forma corporeitatis secuz compatiat quācumq; alīa formā: qz omne habēs quācūq; formā est corpus relinquitur q̄ forma corporeitatis cēt

tialis:supra quam fundãtur ille dispositiones: sequet q simul ꝛ semel forma ignis erit in materia cum aliis dispositionibus:ꝛ cum illa forma supra quam fundantur ille dispositiones:qua ergo rõne in aliquo nũc erũt simul:poterunt esse in tanto tempore sequenti. Et sic habetur q adueniente forma substantiali ignis:nec in aduentu:nec in processu temporis:propter existentiam illius forme ignis corrumpetur:nec dispositiões:nec forma supra quam fundantur ꝛ q simul erunt plures forme substantiales cum forma ignis in igne: ꝛ per consequens habetur quod prius arguebatur:ꝛ non remanebit illesa solutio:quia in eodez indiuiduo essent plures forme substantiales. Si autem tu dicas q prius corrũpuntur dispositiones:ꝛ forma substantialis supra quã fundantur q̃ introducatur forma substantialis ignis: ꝛ prius ꝛ posterius sunt differentie tẽporis (vt probat quarto physicoꝝ (relinquit q in toto tempore interme dio inter nunc in quo corrupte erãt ille dispositiones:ꝛ forma supra quam fundantur:ꝛ nunc in quo introducitur forma substantialis:materia erit separata ab omni forma:qõ est impossibile:ꝛ re nulli⁹ valoris fuit soko.

Lõ.ioi.

Respõ. **Ad istam rõnem** Dicendum est:q ista solutio ab insufficienti venit ratio est:cũ. n. arguit q cũ materia dispositra fuerit vltimate ad formam substantialem ignis quia aut forma substantialis ignis prius introducet ꝛc. dico q nec ante introducitur q̃ corrumpatur forma substantialis ignis:sed dico q in eodez nunc temporis corrumpũtur ille dispositiones etiaz cõplete ꝛ introducitur forma substantialis ignis:nam corruptio forme substantialis ignis super quam fundant ille dispõnes est generatio illius forme substantialis ignis que introducitur:sicut simul ꝛ semel est corruptio tenebre:ꝛ introductio luminis in diafano. ¶ Quod aũt sic de necessitate oporuit corrumpi dispositiones materie forme substantialis supra quam fundantur ille dispositiones adueniente forma substantiali ad quã dispositas fuerũt:probari potest per rationem apertissimam:ꝛ ratio est ista: nã si manerent dispositiones:que dispositas fuerũt materiã ad susceptionẽ alicuius forme. Et forma substantialis supra quam fundant aduenięte forma alia:cũ illa forma supra quam fundant ille dispositiones cẽnt in materia dispositra eadem ratione remanerent dispositiones illius:ꝛ alią alia forma substantialis. s. illa supra quaz fundantur:ꝛ eodem modo erit de alia:ꝛ sic in infinitũ Et sequit q in quolibet indiuiduo substantie erunt forme infinite substantiales:ꝛ cuz ille forme substantiales introducantur successiue: ꝛ generatio illius indiuidui compleatur aliquo tempore determinato ꝛ finito:reliquitur q infinite forme successiue essent introducte tempore finito:ꝛ per consequens infinituz transitũ esset in tempore finito:quoꝝ quodlibet est impossibile:ꝛ q ifinite forme substantiales sint in aliquo indiuiduo actu: ꝛ q infinitum sit per transitũ in tempore finito.

Q̃ño hui rõni possit re spõderi

Ad istam rõnem Nõ potest respõderi:nisi vno modo dicendo q materia de sui natura habet aliquam formam sempiternaz que de nouo non est introducta: que per corruptionem aliquarum dispositionum non corrumpitur:ꝛ istud non est alienum a mente eorum: qui tenent pluralitatez formarum: immo tenent ꝛ habent hoc tanq̃ necessariuz:q materia de sui natura habeat aliquam formam sempiternam que non corrũpitur.

contra

Sed in veritate Istud dicere q materia habeat aliquam formam sempiternam:est dictum in extremis ruditaris. Nam primo hoc est contra cõment. primo physicorũ:qui vult q nullaz formam habeat mã ex sui natura. Et h̃ probat per duas rationes:quarũ vna tacta fuit superius. ¶ Preterea Arist. dicit primo physicoruz q materia non est intelligibilis:nec tãgibilis per se ẽt in intellectu abstracta:sed ii ipsa mã haberet aliquam formaz esset de se cognoscibilis ꝛ de se tangibilis: quia ad hoc q aliquid possit intelligi:nõ requiritur plus:ni si q possit mouere intellectuz. Ad hoc autem q aliquid possit mouere intellectuz:non requiritur plus nisi q sit in actu:omne enim existens in actu:potest mouere ꝛ agere. ¶ Preterea si mã haberet aliquam formaz: esset in actu:ꝛ per consequẽs posset existere per se (vt pz per cõment. 2cõ physicoꝝ) sed (vt dicit Arist. primo de generatione capitulo de augmẽto) materia non potest separari a corpore crate:si igitur materia haberet aliquam formam:posset sibi sufficere ad esse. ¶ Et preterea si Aristo. dicit q materia nõ possit separari a corporeitate: sequeretur q materia esset corpus:ꝛ cũ materia sit in corpore:sequeret q corpus esset in corpore:ꝛ sic duo corpora essent in eodem quod est impossibile. ¶ Preterea incorruptibile est nobili⁹ corruptibili vt dicit Ari. viij. phy sicorũ Cũ igitur aĩa sensitiua sit corruptibilis:reliquitur q forma media nobilior eẽt q̃ anima sensitiua: hoc autem est falsum:qa videmus q inquanto aliqua forma est propinquior materie primeratõ est vilior.

com.69 com.69 com.29 com.75. com.89. 2.90.

Ad tertium Dicendum q elementa nõ sũt actu in mixto. Et ad p bationẽ cũ dr:q Arist. primo de generatione dicit. Mixtio est miscibiliũ alteratoꝝ vnio. Dico q intelligẽdũ est alteratoꝝ a natura sua:ꝛ talia sũt corrupta: vel alteratoꝝ. s. prius ꝛ postea corruptoꝝ:ois. n. corruptio est terminus alterationis.

Sed ista solutio Nihil videt valere ¶ Mã Aristo. dicit q mixtio est alteratoꝝ vnio:illa aũt q sũt sic alterata ꝛ sunt corrupta:nõ possũt esse vnita: qa q̃ vnita sunt illa sunt corrupta aut non sunt. ¶ Preterea arguo tibi ad pncipale. s. q elemẽta sũt actu in mixto. ¶ Primo qdẽ ga Arist. dicit primo de generatione capło de mixtione: q miscibilia sunt nõ in mixto penitus corrupta: sed si elementa nõ cẽnt in mixto ī actu:sed cẽnt corrupta:substãrialiter:cẽnt penitus corrupta:qa cẽnt corrupta quã tũ ad subm coꝝ:ꝛ quãtũ ad oia accña:qa accñs quodlibet corrũpit p corruptionẽ subiecti:als accñs trãsferret de subo in subm. ¶ Preterea sicut mixtũ est:ita elemẽta sũt in mixto:sz mixtũ est actu mixtuz:ergo elemẽta sũt actu ī mixto. ¶ Preterea nihil mouet motu alicuius exñtis in potẽtia. nisi sit actu in ipso:qa omne qđ mouet:vt mouet est ī actu (vt vult Ari. ꝛ cõmẽt. v. phy sicoꝝ.) Sed vnũquodq̃ mixtuz mouet motu elementi dominãtis in ipso vt dicit Arist. primo celi ꝛ mundi.)

com.84 ꝛ.90. com.7. com.5.

¶ Preterea omne cõpositũ ex nõ entib⁹ est nõ ens: cuz igit mixtũ dicat cõpositũ ex elemẽtis:si elemẽta totaliter corrupta sunt:ꝛ qđ corruptũ est:est non ens: sequit q mixtũ est cõpositũ ex nõ entib⁹:ꝛ per cõs quodlibet mixtũ erit non ens: quare ꝛc.

Ad euidentiam Solutionis additaz rationũ est in telligendũ q in pluribus locis inuenimus dictũ ab Ari. q elementa sunt in mixto. Quo autem modo elementa sunt in mixto videre est valde difficile. Et ideo de hoc sunt q̃ plures ꝛ varie opiniones Auerroys: Auicen. ꝛ aliorum pluriuz. Relictis aũt opinionibus multis:qa de hoc ad presens non est specialis tractatus: dico q elementa non sunt actu in mixto saluaris suis formis substantialibus

Respõ. p de gene ꝛ cor. cõ. 84. ꝛ 89. Varie sũt opiones doctorum quõ elemẽta sint

Opio q mẽrato ris Aut cene: ꝛ Alberti ꝛ alioꝝ. Lo. 86.

Respõ. Lo. 86.

Sed tu dices Ad hanc cõnez q quãdo Ari. dicit q quelibet pars mixti est mixtũ:loquit de aliqua magna parte: vt de illa que põt sentiri in qua erunt quattuor ela adinuicez secũ posita:nõ aũt loquit de qualz ci⁹ parte indifferẽter. ¶ Si aũt sic dicas ignoras ari. naz cuz Ari. dicat ibidẽ q miscibilia nõ sunt in mixto:sicut aliqua iuxta se posita:sicut est mixtũ frumenti ꝛ milei siue hordeuz eriã dicit q non est cõpositio: ꝛ dicit q non põt esse q aliqđ apparęat mixtũ hõi quod tñ nõ appareat lynceo Si aũt elementa essent in mixto:nõ appareret mixtũ lynceo:ꝛ (vt fit breuiẽ dicti) hãc opinionẽ reprobat ex

Lo. 86.

parte phs in primo de generatione. ¶ Preterea ad pn cipale argumentũ Ari. ponẽs differentiã inter gñationẽ ꝛ mixtionẽ: dicit q h̃ est differentia: quãdo eni aliqd cozumpit ꝛ aliquid generat simile illi quod cozruptũ est:tunc est gñatio: sed quãdo aliq cozrũpunt se ꝛ nõ generat alterũ coꝝ sed generat quoddã tertiũ: tunc est mixtio:omne ergo mixtũ est genitũ (vt patet p predicta)

Lo. 87.

Sed omne genitũ est genitũ ex aliquib⁹ corruptis: (vt dicitur primo de generatione) sed mixtũ est genituz ex elementis:ergo elemẽta in gñatione sunt corrupta: ꝛ p põs nõ remanẽt actu in mixto. Cum ergo Aristoteles dicat in pluribus locis q elementa sunt in mixto se q tur q actu non remanęant in mixto

li. ō cau sis.

Ad huius Intelligẽtia est sciendũ q (sicut pbat ꝑculus) ois causa virtualiter est in suo effectu Cum igitur elementa fuerint causa efficiens mixti per suas qualitates actiuas ꝛ passiuas:in mixto erunt virtualiter omnes forme elementorũ:ꝛ illam formã substantialẽ mixti cõsequetur quedã qualitas in qua erunt virtualiter omnes predicte qualitates elementoꝝ. Et illud elementũ quod est in mixtione antecẽ fierer cozum corruptio: fiet magis dominans:ꝛ magis erit virtualiter in forma mixti:ꝛ qualitas eius magis erit in qualitate consequente formam mixti. Et ideo dicit Aristoteles primo de generatione: q elementa in mixto non penitus sunt corrupta:nec penitus saluata:sicut albedo ꝛ corpus saluatur eniz virtus cozũ. Et si illa que dicta sunt:sunt vera argumenta facta in contrarium quiescunt.

Lo. 84.

Respõ. ad alia obiecta.

Ad primum Dicendus q illa que nullo modo sunt nõ possunt cẽ in mixto:sed dictũ est q elemẽta aliquo mõ sunt in mixto scilicet virtualiter. ¶ Ad aliud pz nã ꝛ si illa sint subaliter corrupta:saluat tñ virtus coꝝ (sicut dictũ est de elementis) non eni sunt oio corrupta q̃ sint corrupta ad esse illud:quod pertinebat ad esse actuale coꝝ.

Ad tertium Quando dicit q sicut mixtũ est mixtũ:ita elementa sunt in mixto:dico per interemptõem:vel possem cõcedere licet nõ esset cõcedendũ q elementa sint actu in mixto:nisi quantũ ad virtutes coꝝ. ¶ Ad quartũ dicẽdũ q ad hoc q aliquid moueat motu alterius exñtis in potẽtia sufficit q in ipso sit virtute:siue in aliquo exñte in actu cui imediate attribuat actio:sic tamẽ q in ipo existat in virtute illud cuius motu mouetur. ¶ Ad quintuz dicendũ q propter hoc mixtũ: mixtum erit magis mixtũ q̃ simplex: quia in ipso sunt elementa virtute:

Contra has solutiones.

Lo. 4.

Respõ.

Lo. x.

Respõ.

Contra. Lo. 61. 2. 63.

Lectiõe 13. fm. s. Tho. c. 14.

hoc autẽ non accidit in elemento. ¶ Ad sextuz sicut ad primũ. ¶ Sz forte tu argues ptra has solutiones. Primo: quia vbicũq; est passio alicuius subiecti: ibi de necessitate est subiectũ: quia passio nõ separat a subiecto: si ergo in mixto sunt passiones ꝛ qualitates elementoꝝ eriã ipsa elementa formaliter erunt in mixto:ꝛ ideo videtur eriã q actualiter sint in mixto. ¶ Preterea Ari. dicit. v. metha physice: caplo de elemento: q elementũ est ex quo primo fit res ꝛ manet in re indiuisibili specie in aliã spẽm. Si igit elementũ manet in re ꝛ hz ī pẽm: ꝛ hõs spẽm est actus: qa spes est forma (vt dicit Auicẽ.) relinquitur q elementũ erit in elementato actu.

Ad primum Dicẽdũ q passiones elemẽtoꝝ non sunt in mixto: ibi eni non est caliditas simplex:ꝛ sic de aliis qualitatib⁹ nec eriã in eodẽ gradu:ꝛ ideo ratio nõ valet. ¶ Ad aliõ dicendũ q qdam dicunt q illa diffinitio data est de elemento scz mã:ꝛ non de igne:ꝛ aqua:ꝛ aliis elementis. ¶ Vel dicendũ aliter ꝛ melius q elementũ est illud ex quo primo fit res ꝛ manet in re: qđ elemẽtũ sumptũ extra elemẽtũ existẽs nõ põt diuidi in partẽ alterius speciei: queliber eni pars eiusliber elementi est ciusdẽ speciei cum toto elemento:ꝛ ideo ratio nõ valet. ¶ Ad aliõ principale dicendũ q (sicut dictũ fuit superius) in aĩa reseruant oẽs forme pcedentes: sicut forma corporeitatis: vegetatiuũ:ꝛ sic de aliis. Dico igitur q anima est actus corporis: corpus aũtẽ est totũ compositum ex materia ꝛ forma ꝛ ex ipsa anima:quia in ipsa reseruatur forma corporeitatis:ita q anima est actus totius compositi ex materia ꝛ forma ꝛ re ipsa Fz q in ipsa reseruatur forma corporeitatis. Et sic dato q anima sit actus primus corporis physici:tamẽ ꝑter hoc nõ oportebit q in composito vel in ipso animato sint plures forme substantiales. ¶ Sed in veritate q̃ ista solutio sit subtilis:non tamẽ placet mihi:quia tunc sequeret q anima sit q anima erit actus corporis ꝛ forma totius compositi siue corporis: ꝛ per cõsequẽs existentis in actu:ꝛ cum ois actus qui est actus alicuius existentis in actu sit accñs:sequeretur q anima erit accñs ꝛ forma accñtalis:qđ est falsum. ¶ Et ideo aliter dicendũ est q nõ est intrẽtio Ari. dicere q anima sit actus corporis quod est altera pars compositi:sicut aer est subiectũ lucis:sed est actus corporis:sicut lux est actus lucidi. Dicimus eni q lux est actus lucidi:non q lucidũ sit lucidum preter ipsam lucem:ꝛ hoc probatur per Ari. secũdo de anima qui dicit q anima est pars corpis: ꝛ ideo ratio nõ vz.

¶ Ad quintum dicendũ q si in animali mortuo essent eadem accidentia numero que fuerunt in viuo: q in ipso animali essent plures forme substantiales: veruz est sed cũ assumit q in animali mortuo sunt eadem accñtia que fuerunt in viuo: dico q est falsum. Et tu dicis h̃ apparet sensui: dico q sensus decipitur ꝛ deluditur.

Respõ.

¶ Sed ista solutio non videt vera. Et probatur ꝑmo quia sensus non decipitur circa ꝓpriũ obiectũ. secũdo de aĩa. Cum ergo sensus iudicet cãdẽ albedinẽ esse in mortuo que fuit in viuo ita est in veritate. ¶ Preterea fama quã multi populi famant reino non perdit. (vñ. erbi coꝝ) sed inter populos est hoc cõe q eadem sunt numero accñtia viui ꝛ mortui. ¶ Preterea nisi sint eadẽ numero accñtia viui ꝛ mortui aliquod istoꝝ trium ipossibiliũ sequet. s. vel q terminus motus sit sine motu: vel q motus erit in instanti ꝛ simul cum termino: vel q accidens migrabit de subiecto in subiectum: quoꝝ quodlibet ipossibile reputat in ꝑbia: q aũt sequat probatur sic. Si eni albedo que est in mortuo: nõ est eadez ei que est in viuo: ergo de nouo erit genita. Aut ergo hanc al

bedinē preceſſit dealbatio: aut non: ſi nō: cū dealbatio
Lo.4. ſit motus ad albedinem (quinto phyſicozū) relinquit
ꝙ terminus motus cauſatus ſit ſine motu. Si autē iſta
albedinez preceſſit dealbatio: aut in corpore viuo: aut
mozruo. Si dicas ꝙ in mozruo: cū illud ſm te de nouo
Lo.44 genitū ſit z in inſtanti vt patet ſexto phyſicozū) z ſta-
z.45. tiz cū fuit genitū in illo fuit illa dealbatio: relinquitur
ꝙ illa dealbatio ſiue motus ille in inſtanti fuerit: z ꝙ
in eodē inſtanti ſimul ſit motus ſcilicet dealbatio: z ter-
minus motus ſcilicet albedo. Si autez tu dicas ꝙ fuit
Lo.21. in viuo illa dealbatio (vt patet per cōmentatorē tertio
z.22. phyſicozū velut enim ibi ꝙ motus eſt idē realiter cum
termino ad quem eſt. Relinquitur ergo ſm viam iſtaz
ꝙ accidens tranſlatū erit de ſubiecto ſubiectū: ſcili-
licet de viuo in mozruo. ¶ Preterea: omnis corruptio
Lo.81. terminatur ad contrariū (primo phyſicoz) ſi ergo albe-
do que erat in animali viuo corrupta eſt illa que eſt in
mozruo generata eſt: z ſequit ꝙ ille due albedines erūt
cōtrarie: qđ eſt abſurdū. ¶ Preterea: querit a te: qua
re ſemper accidit hoc ꝙ in animali mortuo ſemper fūt
ſiſſia accētia ad minus ſm ſpēm que fuerunt in viuo: ſi
enī nō eſt a caſu poſtq̄ ſemper accidit: ſed oportet ꝙ ha
bear aliquā cauſam determinatā. Aut ergo iſta cauſa
iſtius ſimilis accētis erit materia cadaueris: aut eius
forma ſubſtantialis: aut materia animalis: aut cuius
cadauer fuit. Aut forma eius: aut albedo ei?: aut locus
in quo fuit motus: aut aſpectus celeſtis ad locū decapi
rationis: ſicut ponitur modo vel imaginatio ad albe-
dinem in cadauere quā haberet decapitatus: vel etiaz
decapitans tunc temporis: vel aliqua alia perſona: nec
poteſt alia via inueniri. Sed non potes dicere ꝙ fuerit
Lo.29. materia cadaueris: quia cū vna ſit materia oīum gene
z.31. rabiliū ad inuicem (vt dicitur primo de generatione)
ſequeret ꝙ oīa ad inuicem tranſmutabilia eſſent alia:
quod falſuz eſt. Nec potes dicere ꝙ fuerit forma ſubſtā
tialis cadaueris: quia accidentia que ſunt in cōpoſito
ratione forme conſequuntur totam ſpeciē (ſm Auicen
nā) Et ſic oēs hoies: vel corpora hominū mortuoruz eſ
ſent alba: quod falſum eſt. Nec potes dicere ꝙ huius
albedinis cauſa fuerit materia animalis ratione iam
dicta: nec etiā eſſet forma ratione iam dicta: quia oēs
homines mortui habent formā eiuſdem rationis: nec
etiam huiuſmodi cauſa fuit albedo animalis mortui:
quia illa corrumpit anteq̄ iſta fit genita: nec etiā locus
vel aſpectus: nec imaginatio decapitantis: vel decapi
tati: quia ſi eodem loco vel aſpectu vel decapitante: de-
capiteſur aliquis niger non efficitur albus ſed niger re
manet: vt apparet ad ſenſuz: quare relinquitur ꝙ acci-
dentia in mozruo z viuo neceſſario ſint eadez numero.
¶ Preterea nō ē veriſimile ꝙ illud qđ natura fecit in
tanto tempoze: violentia deſtruat in inſtanti: cū poten
rioz ſit natura: q̄ violentia: quare ꝛc.

Reſpō. Scdo d aīa. Lo. 6 i.z.63. **Ad primum** Mozū dicēdū ꝙ (ſicut dicit Ari.) viſus nō decipit cir
ca propriū obiectū vūmodo obiectū ſit in proportiona
ta diſtentia: z ſenſus ſit bene diſpoſitus vna cū medio
differente. Circa tamen obiectū per accidens bene de-
cipitur: quia hoc pertinet ad ſuperiorē potentiā. Nunc
aūt ſic eſt in propoſito quia viſus non decipit ꝙ albe
do ſit albedo: ſed decipit iudicando ꝙ illa eſt eadez nu
mero que prius. Nanc aūt iudicare non ſpectat ad vi-
ſum: ſed ad ſenſum cōmunē: z ideo ratio nō conuincit.

li.3. ca. **Ad ſecundum** Dicendū ꝙ illa ꝓpo
ſitio eſt ꝓbabilis: nō
tamen neceſſaria: cū ipſe in topicis dicat: ꝙ loquendū
eſt vt plures: ſentiendū vt pauciores: quia oīs fama eſt
apud vulgū ꝙ tota terra eſt maioz ſaturno: cuius ꝓtra
riū veritas habet: tamē eſt dicendum ꝙ illa propoſitio
tenet in agibilibus in quibus loquitur ibi: nō autē in
pure ſpeculatiuis: ſicut eſt qō de gradibus in formis.

Accidē tia quō generēt

Ad tertium Intelligendū eſt ꝙ acciden
tia poſſunt generari duob? modis. Uno modo per ſe: quādo ſcilicet non generant
ad generationē alicuius ſubiecti: z tunc ſine dubio oē
accidens precedit motus. Alio modo generantur per
accidens quādo ſcilicet generant per generationē ali-
cuius ſubiecti ad quod conſequuntur: z accidens ta-
le non precedit motus: nec eſt via ad ipſum: ſed diſpoſi
tione in precedenti ſubiecto quod corrumpit: z ſic eſt in
ꝓpoſito: quia albedo que eſt in cadauere nō habuit de
albationem precedentē: que eſſet ad ipſam ſaltē īmedia
te: ſed ſolū per accidens: quia ad generationez cadaue-
ris cōſecuta eſt. ¶ Et eodem modo dicatur ad quartuz
ꝙ illa propoſitio habet veritatē in his que generantur
z corrumpunt per ſe: quia ſunt a contrario: nō aūt in
his que generant z corrūpunt per accīs. Et ꝙ iſta ſo
lutio ſit vera de facili ꝓbatur: q̄ ſi iſta ſolutio non eſſet
vera: ratio in oppoſitū etiam cōcluderet ꝙ ſcilicet nul-
lum corpus in mundo eſſet generabile vel corruptibi-
le: quia non generat aliquod corpus in mundo nec ſim
plex nec mixtū: in quo in eodē inſtanti in quo generat
nōſt aliqua qualitas alterius ſpeciei cuius ſimile ge-
nerat ad corruptionē dicti animalis: z tunc faciaz idē
argumentum ſcilicet vel ꝙ terminus motus fuerit ſine
motu: vel ꝙ motus fuerit in inſtanti: z ſimul ceſſet ter mi-
no motus: vel ꝙ accidens trāſlatū ſit de ſubiecto in ſu-
biectum. Cum igit hoc falſum ſit dicere ꝙ nullū corp?
in mundo ſit generabile vel corruptibile: relinquit ꝙ
rario in oppoſitū nulla eſt: z ſolutio dicta cōtinet veri-
tatē. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ cauſa quare in cadauere
animalis albi eſt albedo: cauſa eſt ſolū albedo que fuit
in animali viuo: nō autē ſicut efficiens: vel ſicut prin-
cipium motus ſicut tu arguis: vel ſicut formalis: tales
enī cauſe ſunt ad quatū eſſe ſequit aliquid aliud (ſm
Auicē.) ſolū ſicut diſponens māz. Sic enī eſt in omni
corruptione ꝙ quādocūq̄ aliquod accidens ſubiecti qō
corrūpit corrūpit: nō corrūpit per ſe ſed ſolū ꝙ accidēs
ad corruptiōem ſubiecti ſm ſpēm: z idēſt in generato
z inde eſt ꝙ quādo ex aere fit ignis: tunc corruptio cali
ditatis in aere terminatur ad caliditatē in igne: quia
per accidens corrumpit in aere quando ex eo genera
tur ignis. ¶ Ad ſextum dicendū ꝙ ars imitat naturā
(vt dicitur ſecundo phyſicoz) z tamē videmus in arti
Lo.zz. ficialibus ꝙ illud quod ars nō potuit facere in mēſis
menſibus violentia deſtrueret vna die. Eodem modo
nō eſt inconueniens ꝙ illud quod natura fecit in mēſis
menſibus violentia deſtruat in modico tempore: nec ꝙ
pter hoc erit violētia potentioz: nā quia facilius eſt de
ſtruere q̄ conſtruere (vt dicit in topicis) ¶ Sed forte Reſpō.
tu dices: ſi corpus illud non eſt idem numero, ſed ſimi- li.7.c.8.
le illi: illud quod natura fecit multis temporibus: vio- Contra.
lentia fecit in inſtanti ad minus ſimile illi.

Reſpō. **Ad hoc eſt** Dicendū ꝙ iſtud argumentuz
peccat in duobus. ¶ Primo: Reſpō.
quia cadauer mozruū non eſt idē cū viuo nec ſimile illi
in natura: licet ſit ſimile illi in figura: z in quibuſdam
accidentibus: quia ſm nāz longe eſt perfectius corpus
aīalis viui q̄ ſit cadauer. ¶ Secundo peccat: quia ad
corpus quod fecit natura: laborauit ſolum natura: ſed
ad cadauer: non ſolum laborauit violentia ſed etiā na
tura: natura enīz ſicut diſpoſuit māz per multas tranſ
mutationes in ducendo in ipſaz formā z diſpoſitiones
animalis

animalis: ſic diſpoſuit māz ꝙ corrupta forma aīalis
introduceret formā cadaueris: violētia aūt non poſſet
hoc facere ex ſemine cadaueris.

Reſpon. Contra. **Sed ſtatim** Dicet: ergo ex hoc ſequitur ꝙ
forma cadaueris ſit nobilior: q̄ fuerit forma aīalis: z aliquis gradus: q̄ ſemper for-
ma ad quā diſponit māz per aliquā formā: eſt nobilior
q̄ forma diſponēs: videt enī ſe habere: ſicut terminus
z ſicut finis: finis aūt eſt nobilior ſemp eo quod eſt ad fi
nē vt dicit qnto metb.) Sed dicis ꝙ nā introducēdo
in materiā formā aīalis diſpoſuit ipſaz: vt coꝛrupta for
ma animalis: introduceret in ipſam forma cadaueris:
ergo habemus intentum.

Reſpon. **Ad hoc eſt dicendū** Quod illa forma per
quā materia diſponit per ſe: z ex intētione ad aliaz for
mā inducendā nāe eſt nobilior: ſed ſi hoc nō fiat per ſe:
z ex intētione: ſed per accidens nō ſequit: nec etiā per
ſe forma diſponit materiā: ſed accidentia in virtute for
me ꝙ aūt forma introducēda cadaueris ſit nobilior pa
ter: q̄ ſubſtātia eſt nobilior q̄ accidētia: ſic ār cū forma
aīalis cōueniat: nullū incōueniēs eſt: cū ſemp ſubſtan
tia nobilior ſit accidente. ¶ Ad. vj. rōnē principalem
dōm ꝙ cū omne quod mouet a ſeipſo: diuidat in duo:
quoꝛ vnū eſt mouēs: z aliud motū: non tū ꝓpter hoc
opz ꝙ habeat duas formas ſubales: q̄ (vt dictū eſt ſu-
perius) in forma ſuperioris reſeruant virtualiter om-
nes forme inferiores: z ideo poſſunt cauſari diuerſi mo
t?: ſm ꝙ in ſe aīa ſenſitiua vel intellectiua cōtinet diuer-
ſas formas. ¶ Sed cōtra iſtam ſolutionē ꝓbs dicit. S.
Contra Lom. 30. phyſicoz ꝙ mouēs z motū debēt ē diſtincta loco z ſub
iecto: cuius cōtrariū eſt in propoſito. ¶ Preterea ſi cēt
Lom. 30. Reſpon. ſicut tu dicis aliquod mouens ſeipſum: poſſet eſſe conti
nuū qō eſt cōtra phyloſophuz ibidem.

Ad euidentiam Intarum rōnuz eſt
intelligendū ꝙ for
ma ſubſtātialis eſt illud: qō dat ē in actu: q̄ vnūqōq̄
operat inquantū eſt actu. Ulterius relinquit ꝙ ſicut
forma dat eſſe in actu: ita ſit principiū operatiōis: z cū
Lom. z4. aīa ſit forma ſubalis corꝛis (vt ꝓz ſcdo de aīa) relin
quit ꝙ aīa det eſſe corꝛi: z ſit principiuz operationis
corꝛis. Sed quāto aliqua forma eſt perfectioꝛ: tanto
perfectiori modo dat eſſe: z quāto perfectiori modo dat
eſſe: tanto eſt perfectioris virturis in operādo: z plures
hz operationes: z aīa eſt perfectiſſima forma: inde eſt
ꝙ aīa perfectiori modo dat eſſe z plures hz operatiōes
z perfectiori modo operat q̄ aliqua alia forma. Luz er
go diuerſe operationes fiant per diuerſa inſtrumenta:
quāto maioz erit diuerſitas in operationibus: tanto re
quirent ille operationes diuerſitatē maioꝛez inſtrumē
toꝛ per que exerceātur. Et iam videm? ꝙ in formis mi
nus perfectis ad diuerſitatē operationū eaꝛ: requirit
parua diuerſitas accidentiū: ſicut videmus ꝙ ignis di
uerſas operationes facit per diuerſa accidentia: ſicut p
caliditatē calefacit: per leuitatē mouet ſurſum: z q̄ ſo
lū requirit accīa in iſtis duabus operationibus ignis
que ēt accidentia contrarietatē non habent: inde eſt ꝙ
iſte operationes cōpetūt igni: ſm qualibet partez eius:
ſed in formis magis perfectis requiritur nō ſolū diuer
ſitas accidētiū: ſed etiā diuerſitas partiū: z qualitatuz
cōtrariaꝛ: z tāto plus quāto ille res fuerint magis per
fecte: z ideo corpus z aīa requirūt adeoꝛ diuerſas ope
rationes: diuerſas partes deſeruientes inſtrumēraliter
z magis in animali q̄ in planta: quia anima aīalis eſt
perfectioꝛ q̄ plante. Cū igit inſtrumētuz alicuius ope-
rationis in animali ſit ꝓpter ipſum: tanq̄ ꝓpter fi
nē ſm ordinē operationū aīe: opz eſſe ordinē inſtrumen
toꝛ. Cū igit vna operatio anime nāliter precedat alia
neceſſe eſt ꝙ vna pars corꝛoris moueat per aliā ad ſuā
operationē: z quāto aliqua operatio fuerit; perfectioꝛ: tā
to requiret plures operationes, precedētes: z maioꝛē di-
uerſitatē habentes in ſuis organis. Cū igit motus pro
ceſſiuus inter oēs operationes animalis: inquantū ani
mal ſit perfectioꝛ operatio: z ideo ſolū cōpetit animali
bus perfectis: relinquitur ꝙ requirat plures operatio-
nes: z maioꝛē diuerſitatē habētē in ſuis organis q̄ gli
qua alia operatio animalis: opz. n. ꝙ diuerſitas ſit i oꝛ
ganis: z quantū ad formā: z quantū ad duriciē z mol-
liciē: z quātum ad multa alia. ¶ Per dicta aūt patet
reſponſio ad rōnes in cōtrariū. Mā cum dicitur ꝙ mo-
uens z motū debēt eſſe diſtincta loco z ſubiecto: dico ꝙ
veꝛ eſt (vt viſum eſt) tamen erit vna z cadē pars ſubа
liter ſm formas: z alia accidentia diuerſificara (vt vi-
ſum eſt.) ¶ Ad aliud aūt ꝓz per ꝓdicta cuī: nō enim cēt
continuū in virtute z figura z aliqs qualitatibus: de
quali intelligit ibi ꝓbs illud quod mouerer ſeipſum: ſz
hz diuerſa inſtrumēta: ſz ſit vnū ſubſtātialiter z multi
plex virtualiter. ¶ Ad ſeptimū ꝓncipale dicendū ꝙ in
lacerta nō ſunt plures aīe in actu: ſed fūt plures in po-
tentia z in oībus anuloſis aīalibus (ſicut ꝓz per Ariſt. Lom.20.
in libro ſcdo de aīa) Et ad ꝓbationem: cū dicitur ꝙ in
parte deciſa eſt anima concedo: z cū dicit ꝙ oīno eſt de
nouo genita dico ꝙ falſuz eſt. Et cū ꝓbat ꝙ illa pars
eſt aīal: z tamen non eſt genitū de nouo: dico ꝙ immo ē
Et cū ꝓbatur: ꝙ omne aīal: aut eſt genitū per viuifi-
cationem ꝛc. dico ꝙ ꝓbs intelligit de aīalibus perfectis
que poſſunt ſaluari in vita: z nutriri z augeri: cuiuſmo
di nō ſūt partes lacerte (vt de ſe cuidēs eſt.) ¶ Ad octa
uum dicendū ꝙ quecūq̄ ita ſe habēt ꝙ vnū eſt prius tē
poze q̄ aliud: nō ſunt vnū numero: ſed ſi vnū eſt prius
natura q̄ aliud: bene poſſunt ē idē numero: z ſic eſt in
propoſito. ¶ Sed iſta ſolutio ſolū fuga videt. Querat Contra
enim a ſe ſoluentibus: quid intelligant per prius natu-
ra. Aut. n. per prius natura intelligunt prius perfecti-
one: aut quod prius cōueniat ſibi ſm ſuam naturā: nec
poſſum dare plures modos. ¶ Sed poſſum dicere pri- Reſpon.
mo modo: q̄ perfectione eſt anima ſenſitiua prioꝛ vege
tiua z intellectiua prioꝛ q̄ ſenſitiua. Nec ēt poſſū dice
re ſcdo mō q̄ embrioni magis ꝓueniat ꝓz ſuaz nām.

FINIS.

¶ Ad operis lectores.

¶ Hic lectoꝛ ſuauiſſime diuina ope preclariſſime que-
ſtiones de phyſico auditu fratris Gratiadei Eſculani
ſacri ordinis fratrum predicatoꝛum: finem accipiunt
nuperq̄ repte: ac ex archetypo impreſſe: a Reuerēdoq̄
in chriſto patre fratre Nicolao methonenſi eiuſdem oꝛ
dinis maxima cum diligentia emendate: ſtudio vero z
impēſa nobilis viri domini Alexādri Calcedonij ciuis
Piſaurenſis: arte vero z induſtria magiſtri Petri de
quarengīs ciuis Bergomenſis: Impreſſe: āno a nati
uitate dñi Milleſimo quingēteſimo tertio Idibus De
cembris: Venetijs Leonardo Lauretano principe.

¶ Laus deo: qui ad huiuſce operis calcem nos perue-
nire conceſſit. Amen.

Colligere has cartas si fors tibi lector amice
Complaceat: primas respice litterulas

A	F	L	Q	X
Incipiunt	esse secundo	cum omnis	sio que	ostenditur
per se	quod ambe	la est etiam	sit perfectio	vtrūq; illorum
le est	us autem	continuētur	test accipere	pra torum
B	G	M	R	Y
igitur	id q̄	Ad argumē	possibilitatem	Questio
sed ista	diuisionem	etiam cum	stantia enim	quolibet
autem est	¶ Incipit	ad presens	ideo non	Sed tu
C	H	N	S	
dici q̄	to in	¶ Incipit	propria natura	
tur ad	loco pre	Si ergo	sum suam	
dit igitur	rari nisi	corpus cum	tur q̄	
D	I	O	T	
talis forme	actu q̄	nem ad	potest dici	
nario repit̄	extra non	Ad istam	stere quo	
etiam pres	rationem	res producit	actus cum	
E	K	P	V	
Sed ista	est cōtinuus	¶ leuibus	ad aliquid	
Ad istam	quito posset	tur certa	poterit	
debemus	ipsam facit	inueniatur	magnitudinis	

Petri cal. Veneti carmē fratre gratia deo lectorem aloquente.

Qui fueram nubilus: venio nunc fronte serena
Pande fores lector: iam tibi charus ero
Sed tu quo properas: prohibent nam iura senatus
Me me aliis signis bibliopola premas.